

grain

प्रस्तावना.

आ पंचमकाल समाप्तिना अवसरे ठेला दूप्पसहनामा आचार्य थजे. तेमना नि
 णसुधी जिनधर्मरूप मानससरोवरना साधु, साध्वी, आवक तथा आविका ए चतु
 वेध संघरूप चार धारा खुला रहेवा जोयेठे. एवुं परमेश्वरनु वचन ठे. कदाचित काल
 प्रवल प्रजावधी कोई समये कोई धारो न्यूनता पाम्या जेवुं थाय तोपण वाकीना चालु
 हेला बीजा धाराने प्रजावे समय पाम्याथी ते धारो पण सुधरी जाय ठे.

आ समयमां पूर्वना समयना करतां घणी न्यूनता थई गेली दीगमां आवेठे. च
 विधिसंघमां साधु तथा साध्वी तो कचित्तज दीगमां आवेठे थने आवक तथा आविकाथो
 पण अल्प अस्तित्व ठे. तेथोनी ऊपरज धर्मवृद्धि आधार राखे ठे. धर्म वृद्धि ज्ञाननी वृ
 द्धथी थायठे. माटे ज्ञान वृद्धि अवश्य करवी जोयेठे. ज्ञाननी वृद्धि ज्ञानना साधनोनी
 वृद्धि ऊपर आधार राखेठे. ज्ञानना साधनो पूर्वाचार्य कृत ग्रंथोनो जीर्णोद्धार तथा अ
 लोकेन, विद्यान्यास, उत्सुकता, धर्मप्रीति, अजिरुचि, तथा उद्योग प्रमुख ठे.

पूर्वाचार्योक्त ग्रंथोनो जीर्णोद्धार कखाथी ते समयना पंढितोनुं पामित्य जाण्हा
 मां आवेठे; मनुष्योनी धर्मऊपर केवी रुचि हती ते जणायठे. नूत कालथी ते आ
 र्तमान कालसुधी वचगालामां धर्म तथा विद्वत्ता प्रमुखनी केटली अधिक न्यूनता
 थई ठे ते दीगमां आवेठे. पूर्वाचार्यो अति श्रम वेठी विद्यान्यास करी मोटा मोटा
 ग्रंथोनी रचना करता हता तेनो हेतु मात्र धर्मवृद्धि अथवा ज्ञानवृद्धि विना बीजो कांई ह
 तो के शुं ते वात स्पष्ट देखाई आवेठे. ग्रंथोनी रचना कखामां केवल परोपकार विना
 बीजो कांई पण स्वार्थ होयठे के शुं? ते कलाय ठे. पूर्व कालना करतां हालना वखतमां
 विद्यान्यासनो उद्योग केटलो अधिक अथवा न्यून थयोठे? ते जणाई आवेठे. इत्यादि
 क बीजा पण घणा हेतुज दीगमां आवेठे. माटे अवश्य प्राचीन ग्रंथोनो जीर्णोद्धार
 करचो जोयेठे. केमके, ए ज्ञानवृद्धिनुं मुख्य साधन ठे. जो पुरातन ग्रंथोनो जीर्णोद्धार
 नही थाय, तो कालांतरे विवेद थई जवानो संजव ठे. थने तेवुं थएलुं हाल दीगमां
 आवेठे, जुवो के हरिजड्सरिए चौद शे ने चुमालीश ग्रंथो कखा ठे, ते वधानो जीर्णोद्धार
 नही थयाथी तेउंमांना केटलाएक ग्रंथोनो हाल पचो पण मलतो नथी, एवा बी
 जा पण अनेक सुविहित आचार्योंना करेला ग्रंथोनो शोध मली शकतो नथी तेनुं कारण
 पण एज ठे. ते केटलुं लखियें! यद्यपि मारुं एम कहेवुं नथी के आज त्रिवससुधी को
 ईए ग्रंथोनो जीर्णोद्धार कखोज नथी, मोटा राजाउं तथा सद्गुकारो बगैरे घा न

જમારા કરી ગયાઠે તે અद्याપિ વિદ્યમાન ઠે, અંને તેથીજ હાલ કેટલાએક પુરાતન ગ્રંથોનું આપણને દર્શન થાયઠે તથાપિ માત્ર દર્શન કરવાથીજ કોઈ વલગાનું નથી, પણ યોગ્યરીતે ઉપયોગ કલાથી કાર્યસિદ્ધિ થવાનો સંજવઠે જેમ પૂર્વ ધર્માનિમાની રાજા વગૈરાડાં જ્ઞાન જમારા કલાઠે તેમ પાઠલ થયું નથી. એ મોટી દિલગીરીની યાત્રા ઠે જો એવો ચાલજ પડી ગયો હોત તો એકે ગ્રંથ વિષેદ ગયો ન હોત અંને આટલી જ્ઞાનની ન્યૂનતા પણ થઈ ન હોત જીવોકે, દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાનો ચાલ પડી ગયોઠે તો તેની સતતિ વિષેદ ગણી દેલાતી નથી. તેમજ ગ્રંથોવિષે ચાલ પડ્યો જોયેઠે કેમકે ગ્રંથોનો જીર્ણોદ્ધાર તો જ્ઞાનની વૃદ્ધિનું એક મુખ્ય કારણ ઠે.

હાલના સમયમાં ગ્રંથોનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાના જેવાં સાધનો મલી આપેઠે તેવાં આગળ કોઈ વચ્ચે પળ નહોતાં પહેલાં પ્રથમ ગ્રંથોનો જીર્ણોદ્ધાર તાલપત્ર કપર થયેલો દેખાયઠે, ને ત્યાર પછી કાગલ કપર થયો ઠે તે અद्याપિ સિદ્ધ ઠે પરંતુ તે હસ્તક્રિયા વિના યંત્રાદિકની સહાયતાથી થયેલો નથી. ને હાલ તો મુદ્રાપત્રની થતિ ઠલ્ઠલ સહાયતા મલી આપેઠે, તેનો ઉપયોગ કરવાનું મૂકી દર્શને આલસ કરી બેસી રહેછું તો ગ્રંથો કેમ કાયમ રહેશે ? હાલ વિદ્યાન્યાસ કરીને નવા નવા ગ્રંથોની રચના કરવી તો એક કોરે રહી, પણ ઠતીશકિયે પુરાતન ગ્રંથોની રક્ષા કરવાનો યત્ન નહીં કરછું તો આપણેજ જ્ઞાનના વિરોધી ઠરછું. કેમકે જે જેની રક્ષા કરે નહીં તે તેનો વિરોધી અથવા અહિતકર હોયઠે. એ સાધારણ નિયમ આપણી કપર લાગુ પડશે.

શ્રાવક નાઈયો, પુરાતન ગ્રંથોનો જીર્ણોદ્ધાર કલાથી તે ગ્રંથોનું અવલોકન થશે. પ્રયાશવિના કેટલોએક વિદ્યાન્યાસ થશે, રસ વત્પત્ર થઈને જ્ઞાન સપાવન કરવાની થત કરણમાં ઠત્કળ થશે. છુદ્ધ ધર્મ કપર પ્રીતિ વધશે, અનિરુચિ ઇટલે પુન પુન જ્ઞાન મેજવવાની ઇચ્છા થશે, અંને યદ્યોગ પ્રમુખ સર્વ જ્ઞાનનાં સાધનોનો સહજ પ્રાપ્ત થશે. યદ્યોગ એ સર્વ પદાર્થ મેલવવાનું અથવા વૃદ્ધિ કરવાનું મુખ્ય સાધન ઠે, પરંતુ અમસ્તા યદ્યમથીજ કોઈ થઈ શકતું નથી. તેની સાથે ઇચ્છાની પણ સહાયતા જોયેઠે. ઇચ્છા જે ઠે તે સર્વોપયોગી પદાર્થ ઠે. માટે ઇચ્છાવાન પુરુષોએ અવશ્ય એ કામ કપર લઠ્ઠ દેવો જોયેઠે. કેમકે, તેડની એ ફરજ ઠે કે, જેમ બને તેમ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી જોયેઠે. તે આપ્રમાણે — સારા સારા પદ્ધતિની મારફતે પ્રાચીન ગ્રંથો સુધારી લેવાવી અથવા ઠપાવીને પ્રસિદ્ધ કરવા. તેનો નાવિક લોકોને અન્યાસ કરાવવો. ઇત્યાદિક શાસ્ત્રોમા કહ્યા પ્રમાણે સર્વ પ્રકારે જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી. એવા હેતુથીજ મેં આ ગ્રંથો ઠપાવવાનું કામ હાથમાં લીધું ઠે, પરંતુ કોઈની સહાયતા વિના સ્વતંત્ર મારી મરંજી પ્રમાણે હું ગ્રંથો ઠપાવી શકું. એવી મારીપાશે ઇચ્છાની શક્તિ નહીં.

હોવાને લીધે આ 'પ્રકરણ રત્નાકર' નામનું મોટું પુસ્તક કહામવાની આગમજ મારા સ્વ
ધર્મી જાણ્યોની મને મદત લેવી પડીઠે. સારા જાગ્યજોગે યોગ્ય રીતે મદત પણ મલી
ધાવી, તેથી આ પુસ્તકનો પ્રથમ જાગ સમાપ્ત કરી તે ગયા જેટ માત્રમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો
અને આ વીજો જાગ પણ હમણા પૂર્ણ થયો ઠે તેથી હું મને કૃતકૃત્ય સમજું છું.

આ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવાને મુખ્ય મદત કરનાર શેઠ. કેશવજી નાયકઠે.

હરેક પદાર્થને સમ યોગ્યતાવાન વા અધિક યોગ્યતાવાન રક્ષણ કરી શકેઠે એવું
વધુયા દીઠામાં આવેઠે. જેમ ગ્રીષ્મ ઋતુના તાપથી તત્ત થાણા પર્વતને મેથજ રક્ષણ
કરેઠે, તેમ જ્ઞાનનું રક્ષણ તે ઉત્તમ યોગ્યતાવાન પુરુષથીજ થઈ શકેઠે. ચદ્દપિ સકલ
ચતુર્વિધ સંયને જ્ઞાનની રક્ષા કરવાનો અધિકાર ઠે, તથાપિ સર્વને તેણું સામર્થ્ય હોતું
નથી. માટે યોગ્યતાવાનજ રક્ષણ કરી શકે ઠે. તેવી યોગ્યતા કોઈ વિરલાનેજ હોય
ઠે, કેમકે, વાહ્ય સર્વ જદમ્યાદિ સમૃદ્ધિ ઠતાં અંતરનેવિપે જિન વચન શ્રદ્ધાનરૂપ સમૃ
દ્ધિ પણ જોયે ઠે. તેમાંની વાહ્ય સમૃદ્ધિ તો ઘણાઓને હોયઠે તેમ ઠતાં જિનવચન
શ્રદ્ધાન હોતું નથી તો તેનાથી કોઈ પણ એવું શુજ કલ્પ થઈ શકતું નથી. તેથી વાહ્ય
સંપત્તિ સહિત પ્રવચનશ્રદ્ધાન પણ જોયે ઠે. વાહ્ય ઉત્તમ સંપદા અને અંતર સ્વયર્મ
નિષ્ઠા એ ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યાનુવંધીપુણ્યનું ફલ ઠે. તેણું કોઈએકનેજ હોય ઠે. એનું પ્રત્યક્ષ ડ
દાહરણ આ વર્તમાન દ્વિશતકરૂપ કાલનેવિપે શ્રેષ્ઠ કેશવજી નાયક ઠે. કેમકે, એવી
યોગ્યતાવાન વીજો કોઈ પુરુષ હાલ દીઠામાં આવતો નથી. એથી વાહ્ય જદમ્યાદિ સં
પત્તિયુક્ત ઠતાં અંતર ધર્મ સમ્યક્ત્વ શ્રદ્ધાનરૂપ અલ્પુત્તમ સંપત્તિ કરીને પણ યુક્ત ઠે.
જેનેવિપે પંચ પ્રકૃતિરૂપ અંતરાય કર્મનો ક્ષયોપશમ આધુનિક સર્વ સંઘ જનોના કર્ત્તાઅ
ધિક દીઠામાં આવેઠે; એમના જેણું આત્મ નામ કર્મ તો કોઈ જૂપને પણ ક્ષતિ ઉદય
થયણું દૃષ્ટિ ગોચર થયે! તેમજ આદેય નામકર્મ, અંગોપાંગ નામકર્મ, યશઃ કીર્તિનામ
કર્મ, પ્રમુખ શુજ પ્રકૃતિઓનું એમણે એવો તો ઉત્કૃષ્ટવંધ કર્યોઠે કે, તેવો હાલ દક્ષણનરત્તા
ર્ધમાં કોઈ વીજાનેવિપે ક્ષતિ દીઠામાં આવસે એવા પુરુષને શું અશક્ય હોય? અને કીપું
કાર્ય કરવાને સમર્થ ન થાય! અર્થાત્ સર્વ કાર્ય કરવાને શક્તિમાન ઠે. પૂર્વે ચર્ચિત્ત એલા સં
પ્રતિ રાજા તથા વસ્તુપાલ તેજપાલ અને કુમારપાલ પ્રમુખ મહત્ પ્રજાધિક પુરુષોની પઠે
એમણે પણ વર્તમાન કાલાનુસાર ધર્મ દીપનાર્ય તથા સ્વશ્રદ્ધાન દર્શનાર્ય શ્રી અર્હદેવા
જયો તથા અંજન રાજાકા પ્રમુખ ઉત્તમ ધર્મ કલ્પો કર્યાં ઠે; તે વધાઓથી પણ અ

त्युत्तम ज्ञानवृद्धिनी उत्कृष्टा पूर्वक तद्व्युक्त पुरुषोने अतिशय आश्रय दियेते, माटे नि
 श्रय रूगि एमने पूर्वजन्त धर्म श्रद्धावान कुमारपाल राजा प्रमुखनी पत्निमा शासक
 न गणाय किंतु तेमनी तुजना करे तेवाज ठे आ लखाणमा कोईए अतिशयोक्ति स
 मऊरो नद्री, पण निरपेक्षात बुद्धिची विचार करी जोबु के, शेर केशवजी नायक
 सरे उपमान योग्य ठे के नही। छुरो के थमे अकित करवाने आरज करेला आ
 क लक्ष सख्याक महत् चतुर्नागात्मक पुस्तकना अकनीय खर्चनेविषे एवी-युक्तिय
 आश्रय आप्याने के जेथकी केटलाएक समयोद्धरित पूर्व गीतार्थोए करी रचित प्रक
 णातु सुगुण पुन जीर्णोद्धर चर्षकशे माटे एमने जेटली उपमादेये तेटली थोडीने

राजगद्गादूर बाबुमाहेव लक्ष्मीपति सिद्धजी उग्रपति सिद्धजी

शेर रंगरजी नायकविषे लसतां आ प्रसंगे श्रीमच्छुदादाद निवासी स्वप्रांत नृ
 त्तमान, तद्व्यादि वाद्य अमित समृद्धि युक्त, उत्तम यश कीर्ति नाम कर्मोदयवा
 तात उदयरागागन अतिगण्य, प्रतापी, स्वधर्म दीपक, पूर्वोक्त पति अनिराजनीय, त
 ताप विराट नून तथा आरक गुण सहित्यादि अथर्व कल्याणकार नृपित राववहा
 नृपतिदत्त पदर धारक बाबुसाहेव लक्ष्मीपति सिद्धजी उग्रपति सिद्धजी पोताना न
 प्रमाणेन वाग्यतागन होगयी श्रधुना अनुपमेयज ठे

जन्मिन् श्रोत्र पि पीगाग्य नृपतिदत्त पदक धारक शेर केशवजी नायक तथा
 लक्ष्मीपतिदत्त पदर धारक शेर लक्ष्मीपतिसिद्धजी उग्रपतिसिद्धजी जेया प्र
 शिष्ट धर्म दीपक पुण्या आरक मन्त्रनेविषे हमेश वत्पन्नयता रहो, अने आया इ
 एदिकर धर्मरह्यो कर्ण रहो एगो अमारो अत करण पूर्वक आशिर्वाद ठे

या ज्ञानवृद्धि उत्तम वचने सारा आश्रय आपनार प्रजाविक पुरुषोनी पति
 शक्ति, अनेहा तथा वनेहा रहित, सारासार ग्राहक, परम रहस्यज्ञ, परोपका
 निमात, कर्णज, दया, रूपा तथा शीनादि शुभगुण युक्त, श्री वीतरागपद कमन
 रद ज्ञानगण्य प्रमगपमान् मन्त्रमा महेश मुनी महिमा सागरजी तथा सुमति स
 जी, एमनो अन्तर्गत प्रार्थना पूर्ण अयुपकार युक्त नाम स्मरण अत्र गुथित कर
 श्री सुवर्णा आरक मन्त्रमाना श्रेष्ठ दग्धम नरमिह, श्रेष्ठ पेजा जाई पदम
 श्रेष्ठ वरिष्ठान पुनमी श्रेष्ठ जोगगन हेमन, एमणे ज्ञान वृद्धि विषयक पोतानी
 उदयरागागन ठे माटे तेमना उपकार पूर्वक इ नाम गुथित करु वु

श्रीमद्गुदावाद् निवासी परम ज्ञान प्रसारोद्युक्त मतिमान स्वज्येष्ठ भ्राता तुल्य ल
ची तथा गुण युक्त नृप दत्तक रायबाहादूर पद धारक बाबुसाहेब धनपति सिंहाजी
त्रपति सिंहाजी एमने पण पोतानी उत्कृष्ट ज्ञान वृद्धि कृत्यने सारी उदारता दर्शावी
तेथी तथा बीजो पण ज्ञान वृद्धिने अर्थे पुस्तक अंकित करवानो हमेश उद्योग
वाळुं राखेते तेथी अति सत्कार पूर्वक तथा मान्यता युक्त नामस्मरण गुंथित करुं.

श्री मुंबईना आवक मंडलमांना शेठ परबत लधा, शेठ मूलजी देवजी, शेठ जादव
जी परबत, सा. नोजराज नरपाल, तथा शेठ कीकाजाई फूलचंद तथा शा. गकरसी
देवजी एथोए पण यथाश्रद्धान प्रमाणे आ ज्ञानवृद्धिना कृत्यने आश्रय आप्योते
तेथी तेथोनुं उपकार सहित नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

श्री अहमदावाद्ना आवक मंडल माहेला शेठ दलपत जाई नगुंजाई, तथा
शेठ मयाजाई प्रेमाजाई, एउनी ज्ञाननी प्रशस्ति थवानेविषे अति उत्कंठा जोईने मोटा
आजार सहित नामस्मरण गुंथित करुं तुं ;

श्री साणदवाला शेठ साकलचंद दुकमचंद तथा श्री नरूचवाला शेठ अनूपचंद मलु
कचंद, एथोए पोतानी धर्मप्रभावना अधिक दर्शविवाने अर्थे ज्ञाननी वृद्धि थवा सारु
जे उत्सुकता बतावी ते ते जोईने मोटा उपकार साथे नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

श्री कव मुदराना रहेवाशी शेठ कस्तुरचंद सिंघजी पारेख एमनी अद्भुत धर्म प्री
ति, वैराग्यता तथा ज्ञानवृद्धिनी अतिशय चाहना जोईने मोटा आदर पूर्वक था पु
स्तकनी साथे नाम गुंथित करुं तुं.

साधुमंडल मार्गमार्गित संवेगी साधु वर्ग, अति विवेकी, ज्ञान पीषूप बुद्धिस्तुक्त
जिनप्रवचन श्रवण श्रद्धान आवक जन मन कर्णने परमासूत रहस्य पान कराव
नार; साधु गुण नृपणालंकृत; ज्ञानवृद्धि कर्ता पुरुषरूप वृद्धोने मेघवृष्टि समान अत्यु
त्कृष्ट साधन जूत, महाराज श्री मूलचंईजी तथा जवेर सागरजीना, नामस्मरण प्रेम
पूर्वक गुंथित करुं तुं.

साधु मंडलमां साधु गुण संपन्न, ज्ञानरूप सूर्यना प्रकाशने आवरण करनारा जे
नाना प्रकारना संशयो, कुतर्को, द्वेष, मान, ईर्ष्या तथा कुसंग प्रमुख वाटल समूहूरूप
घनघटानो नम्यक् प्रकारे विध्वंश करवाने बलवान पवन समान ; धर्म तथा धर्मांग
ज्ञानादिकनी वृद्धि करवाने पूर्वना अत्युत्तम सुविहित शास्त्रपारंग आचार्यादि आर्य
जन तुल न्यादाद संजीना जाण बहुधा पंजाबाग्य देश निवाशी संवेगी साधु श्री
आत्माराम समान आत्मारामजी एमनुं अति नावपूर्वक नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

संवेगी साधु श्री नितीविजयजी महाराज एउंनो ज्ञान वृद्धि अर्थे सारो उद्योग होवाची प्रथम जागनी पठे नामस्मरण गुणित करु बु,

संवेगी साधु माथ्य वस्तु साधनोद्युक्त युक्त मतिमान, जिनचन समुद्धर्माची जलद पत प्रहीत धर्माकाशस्थित जजवृष्टि वत् ज्ञान वृद्धि कर्ता, संवेगी साधु शुद्ध सम्यक्त्व पदारथ, परम सुविहित सुमाधु ममल माल प्रोहीत, ज्ञानादि शुद्ध जिनधर्मागवृद्धि प्रयत्नगान श्री शांति सागरजी महाराजनु नामस्मरण गुणित करुवुं,

जन वृद्ध वय अचज गद्याचार्य जट्टारक श्रीविवेक सागर सूरि, एमनु पूर्वजागनी पठे नाम स्मरण गुणित करुं बुं,

मनुष्य पुन पुन्य तप गद्याधिपति जट्टारक श्री धरपोडसूरि, एमनु नाम स्मरण गुणित करु बु;

श्री हुकमचडजी महाराजनु में प्रथम जागमां नाम स्मरण गुणन कथु ठे तेमज अग्रे पण गुणित करु बु

प्रगन रहस्य ज्ञाता, काण्ठिद मतिमान, अजुत चपल वक्तृत्वशक्तियुक्त, स्वरूपसा गरित् श्रीरूपसागरजीनु नाम स्मरण गुणित करु बु,

शुद्ध चीतराग परपित, जिनधर्म प्रिचूति युक्त श्रीअहमदावाद नगर निवाशी सारं आवर ममज जन नूप समान अत्यंत लक्ष्मि सपत्तिवान पूर्वज परपरा श्रेणि अगत श्रीमान उत्तम भक्षान सहवर्त्तमान तथा धर्मदीपक श्रेष्ठ मयाजाई प्रे मारार्जनु नामस्मरण पुन गुणित करुं बु

धीना पण जे जे सहृद्धिमान पुस्तोए धर्म प्रभावना दर्शाववा निमित्ते स्वतामर्ष्यां तुंगार हानवृद्धि हेतुची ते उदारता दर्शावी ठे तेथोनां नामस्मरणार्थ पुस्तकना अत नैविषे गुणित पडो

हामापना

प्रथम जाग माथ्ये मनिदोयथी तत्त्वानुज्ञोय नामनो वय जे एष्ट उद्ग१ ची ४५६ सुधीनां नाखवामां आय्यु ठे ते स्थानकवासी गतनचदनो करेलो ठतां लखेजी प्रतमां तेंवु न लण्णमापी नूनपी ठपाई गयो ठे एट्ठा माटे हु सरं सुगुदिवान वाचको पाडो पी हमा मांनु बु क अक्ति वयना मुग एष्टमां सुगिहित गीताये रचित ग्रंथो ज नाखवानी में प्रतिज्ञा केली ठे तेने कोई दृषण आपणो नही केम के, हरेक

काम नूजथी थाय. ते कृमा करवा योग्य ठे हुंढिया यद्यपि जिनधर्मी नामधरावना रा तो ठे पण जाते मूर्खज होय ठे तेथी तेउ जिनोक्त मार्गनी विपरीत परुपणा कर ता दरता नथी एवात सर्व सुझ जनोने सम्मत ठे माटे ते मूर्ख होवाथी गीतार्थ कहेवा य नही तेथी ए ग्रंथ अचश्य जैन सैलीथी विपरीतजठे एउं जाणी त्याग करवा योग्य ठे; कोईए सुविहित गीतार्थकृत जाणीने वांचवो नणवो नही ए वात हुं श्री ना वनगरमां साधु श्री आत्मारामजी महाराजने मलेवा गयो हतो त्यारे तेमणो मारी पागे कही ए रतनचंद थानकवासी साथे आत्मारामजी महाराजनो मलाप थयलो हतो इत्यादिक बहुवातो मे एमना मुखथी सांजलीने तेथी में धणो पश्चात्ताप कखो पण पठी थाय शुं? माटे मूलथी मारी प्रतिज्ञामां में नूल कीधी तेनी मुनि श्री आत्माराम जी महाराजना उपकार सहित सर्व सङ्गनो पागेथी कृमापना मायुं हुं.

शा. नीमसिंह माणक.

विनती.

समस्त जैन धर्म रागी, नाना ग्रंथ विचार बुद्धिस्तुक, जिनवचन पीयूषपान कर्ता, श राज चित्तवाला जनोने अति प्रार्थना पूर्वक विनति करुं हुं के, जेम जननी अथवा जनक स्वपुत्रना दोषविषे रंचमात्र विचार न करतां मात्र गुणनुंज ग्रहण करेठे. तेम आ अंकित पुस्तकनेविषे कोईने कांई दोष दृष्टिगोचर थाय तो मऊ कपर रंचमात्र रोप कर वो नही. केमके, सर्व प्रकारे निर्दोषता एक केवलीविना बीजा कोईनेविषे पण संनवे नही एटला माटेज/पूर्वे थई गयला महत् आचार्य प्रमुख श्रुतज्ञान पारग अत्युल्लू ष्ट पंढितो पण स्वरचित ग्रंथोमां बुद्धि दोषनेविषे कृमा मागी गयला दीगमां आवेठे; त्यारे आधुनिक साधारण जननी वात शुं कहेवी? आ पुस्तकनुं शोधन करतां मति दोष अथवा दृष्टिदोष अवश्य दीगमां आवेठे; ते जोईने रोप न करतां कृमा करवी. केमके, वाचता अथवा जखतां नूल थायज ठे एवो नियम ठे. एविषे जे गर्व करे ते मूर्ख कहेवाय. माटे ए विषे हुं सर्व सत्पुरुषोनो विनय करुं हुं के, आपनी हंसना चंचू जेवी मतिथी सारासार विचार पूर्वक जलरूप दोषनुं निवारण करीने पररूप गुणनुं ग्रहण करवुं. थने थनत् पुस्त्योनो पण अधिक विनय करुं हुं के, आपनी चंचू जेवी मतिवडे गुण तजीने दोषनुं ग्रहण करीने ते सुखेथी प्रतिद करवो;

यत्कपायजनितं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि भवति ॥
तद्विशेषमथैवैतच्छुद्धं सविज्ञाव्यं न ज धीरं विशिष्टं ॥ ६ ॥

अर्थ॥ वजीप्रकारांतरं कपायलज्जु उपदेशेन हेअत्मा तु जनेकपायथी उपनुजेसु
स अनेकपायना परित्यागथी उपनुजेसुख एतेनुविशेषजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजेफज तेसम्यक् प्रकारे विचारीने पठे हेधीरपणित एमाजेतुजने विशि
ष्टवत्तमजाणयामाआवे तेनेनुआदरअगीकारकर ॥ ६ ॥

मुखेन साध्या तपसा प्रवृत्तिं यथातथा नैव तु मानमुक्तिः ॥
आद्या न हस्तेपि शिव परा तु निदर्शनाद्वाद्बलवले प्रदत्ते ॥ ७ ॥
मम्यन् विचार्येति विहाय मानं रक्तं झरापाणि तपासि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सदृतेऽभिज्ञूती गूरु कृमायामपि नीचजाति ॥ ८ ॥

अर्थ॥ जनेनपकराथी मानत्यागनी शुष्करता देखावेने हेअत्मा जेम तपनीप्रवृ
त्तिसुखेसाध्यत्र तेमानमुक्तिजे मानबुल्यज्जु तेसुखेसाध्यनथी तो आद्याके० पहेनी
परीजे तपप्रवृत्तितेमुक्तिआपवा समर्थनथी अने वीजीजेमानमुक्ति तेयद्यपिइ साध्यने
तापणते मुक्तिआपगने समर्थने वाद्ज्जनेदृष्टाते जेमवाद्बलवले मानमुक्तिविना मात्र
तपपरीने तेनदान उपनुनही अनेमानमुक्त्यु तेवारे तत्काजज्ञानउपनु एवुसम्यक्
विगरीन मानम्यनीनेयत्ने करीड्डीन एहोजेतप तेनेराखतोयको कृमानेविषे शा
एराजे मनीरीने० पणित तेनीच जननो करेलो अजिज्ञूति जेपराजय तेनेपण मुदा
के० उदकरीनेदृष्टे ॥ ७ ॥ ८ ॥ एतेकाथ्यनोअर्थएकठोने

पराजिज्ञूत्यालिपकयापि कुप्यस्यघोरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वैन्मि नियंद्नरकादिकेषु तास्तेरनंतास्तुला भवित्री ॥ ९ ॥

अर्थ॥ वनीएपणिमह सहेगाथाश्रीज उपदेशेने हेअत्मातु थोडीपण परनीहो
जीने अजिज्ञूति पीडादिक तेणेरगे अजिज्ञूतिना करनारजे पुरुषतेउपर कोपेने अने
वनी पापकरने तेहना प्रतिकारने वांछेने एदळे पुर्वजन्मातरना पापविपाकयही प
गनरपामेने अनेगनीतेहना प्रतिकारण पापकरनेज वांछेने परतुतेपापेरीन तु
अजिज्ञूतिनेपीडाथो तेनिर्वचनकादिक गतिनेविषे अतततथाअतुत मोहोटी एवि
न विज्ञीहेना पीडापागे एवुर्कानथीनाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेह्यरिपट्टएव ॥

अथोपकारिष्वपि तज्जवातिकृतकर्महन्मित्रवर्हिर्दिपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेक्रोधकरवो तेवरीनेज वियुक्तते तेकहेते हेपंमितयात्मा जोतुं अपकारक शत्रुनेविपे क्रोधधरेतेतो तेनेवदलेताहारा अंतरंगनाजे क्रोध मान माया लोच राग अनेदेष मलीठगत्रुते तेहनेविपेज क्रोधधर केमकेएठगत्रुथी बीजोकोऽ तुज्जे वयारेडुःखदाइनथी अथवा उपकारक मित्रनेविपे जोतुंक्रोधधरतोनथी तेवारंतुं सं सारमां अतिकारी एहवाज्ञानावर्णादिक कर्म तेनोहरणकरनाराजे उपसर्गादिकना करनार शत्रु तेनाउपसर्गनेकरवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते ताहारागत्रुते पणकर्मद्वयकर वामां अनेपरलोकना अनंतसुखनीप्राप्तिकरवामां साह्यकारीथया माटे तत्वदृष्टिये जोतां अन्यंतरपणे तेमित्रजावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकशत्रुने तत्वदृष्टिये मित्रतुल्य जोऽने तेमित्रनेविपे क्रोधनधरवो एजावार्थते ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहक्लेशाधिकं तांश्च जवांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपदेष्टेते हेअत्मातुं अधीतिके० जणहुं तथाअ नुष्ठानजे क्रियाआवश्यकदिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाके० कपटसहित करतोथको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टजआपेते पणतेथी व्यतिरिक्तके० बीजंफलकांऽ जवांतरनेविपे पामीसनही वली जवांतरनेविपे तेधर्मनेपणपामीसन ही केमकेमायावीन बोधीपामवीडुर्लजहोय ॥ ११ ॥

सुखाय धत्से यदि लोचमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

दुःखाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्वहिरांतरेपि च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेलोचनत्यजवाआश्री उपदेशकरेते हेअत्माजोतुं पोतानासुखनेअ थें लोचकरेते तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेचारित्र एत्रणरत्ननेविपे लोचकर बी जीयनधान्यादिक असारवस्तुथी कांहिसुखनथाय माटेहेचतुरआत्मा तुंआलोके दु खनेअर्थ बाह्यजीवनधान्यादिक अने अंतरंगथी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविपे लोच करिसनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य हिताय किंचित्कदाचिदल्पं सुकृतं कथंचित् ॥

माजीहरस्तन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मा नरकातिथिर्नूः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ हवेजीवने सुकृतराखवाआश्रयी उपदेष्टेते हेअत्मातुं कोऽकाजे कथंचित् घ

यत्कपायजनितं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि नवति ॥
तद्विशेषमथैवैतद्धर्कं सविज्ञाव्यं न ज धीरं विशिष्टं ॥ ६ ॥

अर्थ॥ वलीप्रकारातरे कपायत्यजबु उपदेशेने हेअत्मा तुजनेकपाययी उपनुजेसु
ख अनेकपायना परित्यागयी उपनुजेसुख एवेनुविशेषजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजेफल तेसम्यक प्रकारे विचारीने पठे हेधीरपणित एमाजेतुजने विनि
ष्टवत्तमजाणवामाआवे तेनेतुआदरअंगीकारकर ॥ ६ ॥

सुखेन साध्या तपसा प्रवृत्तिर्यथातथा नैव तु मानमुक्तिः ॥
आद्या न दत्तेपि शिव परा तु निदर्शनाद्बाहुल्यबले प्रवृत्ते ॥ ७ ॥
सम्यग् विचार्येति विहाय मानं रक्षन् दुरापाणि तपांसि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सहतेऽजिज्ञूती शूरे क्षमायामपि नीचजाति ॥ ८ ॥

अर्थ॥ हवेतपकरवाची मानत्यागनी दुष्करता देखाडेने हेअत्मा जेम तपनीप्रवृ
त्तितेसुखेसाध्यते तेममानमुक्तिजे माननुत्यजबु तेसुखेसाध्यनयी तो आद्याके० पहेनी
कहीजे तपप्रवृत्तितेमुक्तिआपवा समर्थनयी अने बीजीजेमानमुक्ति तेयद्यपिडु साध्यते
तोपणते मुक्तिआपवाने समर्थने बाहुल्यनेदृष्टातें जेमबाहुल्यने मानमुक्तिविना, मात्र
तपयकीज केवलज्ञान उपनुनही अनेमानमुक्त्युं तेवारे तत्कालज्ञानउपनुं एवुसम्यग
विचारीने मानत्यजीनेयत्ने करीडुर्जन एह्योजेतप तेनेराखतोथको क्षमानेविषे शू
एवोजे मनीषीके० पणित तेनीच जननो करेलो अजिज्ञूति जेपरानव तेनेपण मुदा
के० हंपकरीनेसहेने ॥ ७ ॥ ८ ॥ एवेकाव्यनोअर्थएकतोठे

परानिज्ञूत्याल्लिपकयापि कुप्यस्य घोरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वेत्ति तिर्यङ्नरकादिकेषु तास्तेरनतास्त्वतुला न वित्री ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ वजीएपरिसह सहेवाआश्रीज उपदेशेने हेअत्मातु थोडीपण परनीकी
लोजे अजिज्ञूति पीडादिक तेणेकरी अजिज्ञूतिना करनारजे पुरुषतेउपर कोपेठे अने
वजी पापकरीने तेहना प्रतिकारने वांछेने एटले पूर्वजन्मांतरना पापविपाकयकी प
रानरपामेठे अनेवलीतेहनी प्रतिकारपण पापेकरीनेज वांछेने परतुतेपापेकरीने तु
अजिज्ञूतिजेपीडाथो तेतिर्यचनरकादिक गतिनेविषे अनततथाअतुल मोहोटी एवि
नवित्रीकहेता पीडायागे एवुकानयीजाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेह्यरिपट्टएव ॥

अथोपकारिष्वपि तन्नर्वातिकृतकर्महन्मित्रवर्हिर्दिपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेक्रोधकरवो तेवरीनेज विद्युक्ते तेकहेते हेपमित्यात्मा जोतुं अपकारक शत्रुनेविषे क्रोधयरेतेतो तेनेवद्वेताहारा अंतरंगनाजे क्रोध मान माया जोन राग अनेरेष मलीठगत्रुते तेहनेविषेज क्रोधयर केमकेएठगत्रुयी बीजोकोऽ तुजने वयारेडुःखदाइनयी अथवा उपकारक मित्रनेविषे जोतुंक्रोधयतोनयी तेवारेंतुं सं तारमां अतिकारी एहवाज्ञानावर्णादिक कर्म तेनोहरणकरनाराजे उपसर्गादिकना करनार गत्रु तेनाउपसर्गनेकरवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते ताहारागत्रुते पणकर्मक्यकर वामां अनेपरलोकना अनंतमुखनीप्रसिकरवामां साह्यकारीयया माटे तत्वदृष्टियें जोतां अन्त्यंतरपणें तेमित्रजावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकगत्रुने तत्वदृष्टियें मित्रतुल्य जोऽने तेमित्रनेविषे क्रोधनयरवो एजावार्थे ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहकृशाधिकं तांश्च नवांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपदेशेते हेअत्मातुं अधीतिके० नणतुं तथाअ नुष्ठानजे क्रियाआवश्यकदिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाकं० कपटसहित कर्तोयको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टज्यापेते पणतेथी व्यतिगिके० बीजूंफलकांऽ नवांतरनेविषे पामीसनही वजी नवांतरनेविषे तेधर्मनेपणपामीनन दी केमकेमायावीने बोधीपामवीडुर्जनहोय ॥ ११ ॥

मुग्धाय धत्से यदि लोचमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

दुग्धाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्वहिरांतरेपि च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेज्ञानन्यजवाआश्री उपदेशकहेते हेअत्माजोतुं पोतानामुग्यनेअ ये लोचकहेते तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेवाग्नि एत्रणरत्ननेविषे लोचकर बी जीयनधान्यादिक अनागवन्तुयी कांद्दिसुग्यनयाय माटेहचतुग्यात्मा तुंआजोके डुग्यनेअयें बाह्यजीयनधान्यादिक अने अंतरंगयी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविषे लोच करिगनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य दिताय किंचित्कदाचिदल्पं मुकुनं कथंचित् ॥

माजीहरन्मन्मदमत्नराद्यैर्विना च नन्मां नरकानिच्छिन्नेः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ हवेजीवने मुरुतरान्वायाश्रयी उपदेशेते हेअत्मातुं कोऽसाहे कथंचित् च

यत्कपायजनितं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि भवति ॥
तद्विशेषमथैतद्भुक्तं सविज्ञाव्यं न ज धीरं विशिष्टं ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारातरे कपायत्यजबु उपदेशे ठे हे आत्मा तुजने कपाययी उपबुजे
ख अनेकपायना परित्यागथी उपबुजे सुख एवेनुविगेपजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजेफल तेसम्यक प्रकारे विचारीने पठे हे धीरपणित एमाजे तुजने विभि
ष्टवचमजाणवामाश्रावे तेने तु आदरअगीकारकर ॥ ६ ॥

सुखेन साध्या तपसा प्रवृत्ति र्यथा तथा नैव तु मानमुक्ति ॥
आद्या न दत्तेपि शिव परा तु निदर्शनाद्वाहुबलवले प्रदत्ते ॥ ७ ॥
सम्यग् विचार्येति विहाय मान रक्तं दुरापाणि तपासि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सहतेऽभिजुती शूर क्षमायामपि नीचजाति ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेतपकरवाथी मानत्यागनी भुक्करता देखाडे ठे हे आत्मा जेम तपनी
जिते सुखे साध्य ठे तेममानमुक्तिजे माननुत्यजबु ते सुखे साध्य नथी तो आद्याके पदे
कहीजे तपप्रवृत्ति ते मुक्ति आपवा समर्थ नथी अने बीजीजे मानमुक्ति ते यद्यपि ड साध्य
तो पण ते मुक्त्यापवाने समर्थ ठे वाहुबलने दृष्टांते जेम वाहुबलने मानमुक्ति विना मा
तपयकीज केवलज्ञान उपबुनही अने मानमुक्त्युं तेवारे तत्कालज्ञान उपबु एवुसम्य
विचारीने मानत्यजीने यत्ने करीडने ज एहवोजेतप तेने राखतोथको क्षमाने विषे
एवोजे मनीषी ठे पणित ते नीच जननो करेलो अभिजुति जे परा नव तेने पण सु
के हपे करीने सहे ठे ॥ ७ ॥ ८ ॥ एवेकाव्यनो अर्थ एक ठे ठे

पराभिजुत्यादिपकयापि कुप्यस्य घोरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वेत्ति तिर्यङ्नरकादिकेषु तास्तैरनतास्त्वतुला भवित्री ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ वजी एपरिसह सहैवाश्राश्रीज उपदेशे ठे हे आत्मा तु थोडी पण परनीक
लो जे अभिजुति पीडादिक तेणे करी अभिजुतिना करनारजे पुरुष ते उपर कोपे ठे अ
वजी पापकरीने तेहना प्रतिकारने वाठे ठे एटले पूर्वजन्मातरना पापविपाकयकी
रानरपामे ठे अने वली तेहना प्रतिकारण पापे करीने ज वाठे ठे परतु ते पापे करीने
अभिजुति जे पीडाथो ते तिर्यचनरकादिक गतिने विषे अनत तथा अतुल मोहोटी ए
भवित्री केहता पीडायागे एवुकानथी जाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेह्रिपट्टएव ॥

अथापकारिष्वपि तन्नवातिकृत्कर्मद्वन्मित्रवर्द्धिष्ठपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ द्वेक्रोधरग्नयो तेवैगीनेज विद्युक्ते तेरुहंते हंपमित्तयात्मा जातुं अपकारकं शत्रुनेविषे क्रोधधरंतेतो तेनेवदलेताद्ग अंतरंगनाजं क्रोधं मान माया लोचनं गग अनेदेष मजीगशत्रुने तेदनेविषेज क्रोधधरं केमकेएवगवृथी बीजोकोऽ तुजने वधारेडु. ग्यदाऽनयी अथवा उपकारक मित्रनेविषे जातुंक्रोधधरतो नयी तेवारंतुं सं गगमां अतिकारी एह्याज्ञानावर्णादिक कर्म तेनोहरणकग्नाराजे उपमर्गादिकना करनार शत्रु तेनाउपसर्गनेरुवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते तादरागवृत्ते पणकर्मद्वयकर वामां अनेपग्नोक्तना अनेतमुखनीप्राप्तिकरवामां साह्यकारीयया माटे तत्त्वदृष्टियें जोतां अन्यंतरपणें तंमित्रचावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकशत्रुने तत्त्वदृष्टियें मित्रतुल्य जोऽने तंमित्रनेविषे क्रोधनधरवो एजावार्थे ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहकृशाधिकं तांश्च नवांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपदेशेने हेअत्मातुं अधीतिके० नणतुं तथाअनुष्ठानजं क्रियाआवश्यकदिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाके० कपटसहित करतोयको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टजआपेने पणतेथी व्यतिरिक्के० बीजफलकांऽ नवातरनेविषे पामीसनही वली नवांतरनेविषे तेधर्मनेपणपामीसन ही केमकेमायावीनं बोधीपामवीर्जनहोय ॥ ११ ॥

मुखाय धत्से यदि लोचनमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

उखाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्वहिरांतरेपि च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेलोचनत्यजवाआश्री उपदेशकरेने हेअत्माजोतुं पोतानासुखनेअर्थें लोचनकरेने तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेचारित्र एगणरत्ननेविषे लोचनकर बी जीवनधान्यादिक असारवस्तुथी कांहीसुखनथाय माटेहेचतुरअत्मा तुंआलोके दु खनेअर्थें बाह्यजीवनधान्यादिक अने अंतरंगथी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविषे लोचन करिसनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य हिताय किंचित्कदाचिदल्पं सुकृतं कथंचित् ॥

माजीहरस्तन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मां नरकातिथिभूः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ हवेंजीवने सुरुतराखवाआश्रयी उपदेशेने हेअत्मातुं कोऽकाले कथंचित् य

एकटकरीने काऽएक अल्पके० थोडुं पण सुकृत जेदानादिक तथातपसयमादिकते
प्रेत्यके० परलोकना हितने अर्थ करेते ते सुकृतने मद मत्सर क्रोध लोनादिके करीने
हारिसनही अनेवली ते सुकृतविना सातनरकनो अतिथिके० परोणो थऽशनही एतने
ते सुकृत खोयाथी नरकगतिथगे तेमाटे मदमत्सरादिकने निवारीने सुकृतराखजे ॥ १३ ॥

पुरापि पापै पतितोसि ससृतो दधासि रं किं गुणिमत्सर पुन ॥

न वेत्सि किं घोरजले निपात्यसे नियत्र्यसे शृंखलया च सर्वत ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ वली मत्सरत्यजवाथा श्री उपदेशेते हे आत्मातु पूर्वपण पापे करीने सत्तारमा
पडयोते अने वली गुणवतने विपे शुभमत्सरधरेते एमकानथी जाणनोजे एमत्सरतो सु
जने घोरके० अगाध डु खरूपिषु जेमा जलते एहवा सत्ताररूपीया समुद्रमानाखेते
अने वली ताहारा सर्वांगने निकाचित कर्मरूप सारुले करीवाधेते ॥ १४ ॥

कष्टेन धर्मो लवशो मिलत्यय क्लय कपायैर्युगपत्प्रयाति च ॥

अतिप्रपन्नाजितमर्जुन तत किमङ्ग ही हारयसे न च स्वता ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवे आत्माने कष्टे उपाजित धर्म राखवानो उपदेशक हेते हे आत्मातु धर्म नु एकन
वले शमात्रपण कष्ट करीने सचयकर केजेथकी ताहरो कपाये करीने युगपतके० समकावे
घणाकालनो सचित करेलु जेक्लेगते एकरारेज क्लयपामे तेमाटे हेमूर्ख घणाउद्यमे उपा
र्यु एहवु अर्जुन जे सुवर्ण ते वायुए करीने हाऽ इति खेदे छुहारी जायते एतले सुवर्ण रत्न
वायुये हास्यानीपरे कष्टे उपाज्ये जे धर्म तेने कपायरूप वायुये हरावेते ते युक्तनथी ॥ १५ ॥

शत्रून् न वति सुहृद कलुपीन् न वति धर्मा यशसि नि

चिता यशसी न वति ॥ स्निह्यति नैव पितरोपि च बाध

वाश्च लोकक्षयेपि विपदो न विना कपाये ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हवे कपायथी शत्र्याया अथ गुणथायते तेक हेते सत्तारीजीवने कपायें करी
ने मित्रते शत्रूयाय वजी र्मजे तपदानादिक तेमे जायाय वली चिरकालनो सचे लोपश
तेपण अथ यशसरखोयाय वली मातापिता तथऽ बीजास्तजनादिक तेपण कोइ स्नेह
न करे तेमाटे प्राणीने कपाये करी आलोके अने परलोके पण आपदायाय ॥ १६ ॥

रूपलानकुलविक्रमविद्या श्रीतपोवितरणप्रचुताद्यै ॥

किं मद वदसि वेत्सि न मूढानतश्च स्वप्नशलाघवडु ख ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवे जीवने मद निवारणाया श्री उपदेशक हेते हे आत्मातु रूप लान कु
न पराक्रम विद्या लक्ष्मी तप दान ऐश्वर्य तथा आदि शब्दथी जाति परिवार स्त्री म

इत्यादिकें करीने मद अहंकार शुंभहेते? हेमूर्खअनंतिवार पोताना अतिशये
घवपणानुजे दुःख तेकेमनथी विचारतो? तुंपोतेंज अनंतिवार कुरूप जानरहि
हीनकुल निर्वल मूर्ख दरिडी तपकरवाने अगत्त रुपण दास किकर एहवो
वतखो हतो त्यांपणसर्ववातें हीनपणं अनुजव्युं तोआजइहां शुंभदकरेते ॥ १७ ॥

विना कपायान्नजवार्त्तिराशि नवेनवे देव च तेपु सत्सु ॥ मूलं

हि संसारतरोः कपायास्तत्तान् विहायैव मुखी नवात्मन् ॥ १८ ॥

अर्थ ॥ वजीफरीने कपायनुंल्यजवुंज इहेते. हेआत्मासंसारमां कपायविना संसार
बंधीनी आत्तिनोसमूह होयजनही अनेतेकपायेंकरी विद्यमानठते नवार्त्तिनीराशि
यज केमके संसाररूपीया वृद्धनुमूल तेकपायजठे. माटेतेकपायनेठांमीनेसुखीया.
तिसुखनेपाम. ॥ १८ ॥

समीह्य तिर्यङ्नरकादिवेदनाः श्रुतेक्षणैर्धर्मद्वरापतां तथा ॥

प्रमोदसे यद्विषयैः सकौतुकै स्ततस्तवात्मन् विफलैव चेतना ॥ १९ ॥

अर्थ ॥ हवेजेविषयने त्यजीशकोनथी तेप्राणीने गाल्वनण्यो तेपणअफलठे ते
आश्रीकहेते हेआत्मा श्रुतजेसिद्धांत तेनेजोवेकरीने तिर्यच नरक प्रमुखनी वेदनाने
यासर्वज्ञापित धर्मनुंजुर्जनपणुंते एमतेंसम्यक्प्रकारेंजाणीने पणजोतुं कौतुकस
इत्यको विषयमाराचेते तेवारें ताहारो चेतनाजे ज्ञानदृष्टि तेनिस्फलठे केमके तुंन
कादिकनाडु खने जाणतोठतोपण जुर्जनधर्मपामिने धर्मकरतोनथी ॥ १९ ॥

चौरैस्तथाः कर्मकरैर्गृहीति दुष्टैः स्वमात्रेऽप्युपतप्यसे त्वं ॥ पुष्टैः

प्रमादेस्तनुजिश्च पुण्यधनं न किञ्चित्स्यसि लुप्तयमानं ॥ २० ॥

अर्थ ॥ हवेधर्मरूपधन तेजुटातुंनथी तेआश्रीजीवने उपदेशकहेते हेआत्माचोर
गोको तथा दुष्टकुजद्वणकर्मकर जडासादिकतेणे स्वमात्रके० मात्रवाह्यधनने अप
खावतां तुंपरितापकरेते पणपोतानापोप्या एवाजेप्रमाद तथा तनुके० गरीर तेणेचो
नीपेठें जुटयुं एहवुंजे ताहरुं पुण्यरूप धन तेसर्वजुंटाइजायठे माटेतेहनी रक्षाकर
जेथीतुं नवांतरेंसुखीयाय ॥ २० ॥

मृत्योः कोपि न रक्षितो न जगतो दारिद्र्यमुन्नासितं रोगास्तेन नृपादि
ना न च भियोनिर्णाशिताः पोडशाः विध्यस्ता नरका न नापि सुखिता
धर्मस्त्रिलोकी सदा तत्कोनाम गुणोमदश्च विजुता का ते मृतुतीळा च का २१

अर्थ ॥ वलीआत्माने गुणरहितपणुदेखाडी मदठांमवा उपवेशकरे हे आत्मा जोतें मृत्युनामुखची कोऽप्राणीराख्योनथी तथा जगतजेविश्वतेतु दारिद्र्यनाशपमा द्युनथी वलीसोलेरोगजे कासादिक तथाराजाश्रये चोरप्रमुखनानय तेनागपमाड्या नथी वलीसातजेनरक तेपणनिवाखानथी तथाधर्मकरिने त्रिभुवनने सदासुखीकीधुन थी इत्यादिकगुणमाहेजो एकगुणजोताहरामानथी तेवारेताहारोगुणतेम्यो, अनेतेगुणविना मदतेदयो, तथा विद्युताके० मोहोटाइतेशी, तथास्तुति प्रगसानीगाठा तेपणशी, एतलेपूर्वोक्त तथाविध कोऽगुणजोताहरामाहोयतो मदकरवोपणघटे पण तेविना तोजेमदकरवोतेसर्वे निर्यकडे तेमाटे मदमत्सरादिकत्यजया २१ इति श्री अध्यात्मकल्पद्रुमेविषयकपायाद्यवशताधिकार सप्तम सपूर्णम् ॥

अथशास्त्राण्यानित्योपदेश ॥ शिलातलाचे हृदि ते वहति विशति सिद्धा रसा न चात ॥ यदत्र नो जीवदयार्जता ते न जावनाकूरततिश्च लज्जया ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेआठमेअधिकारे शास्त्रगुणकेहेवे त्यांप्रथमउपमानेशिद्धातरेचित्तुक् विषणुदेखाडे हे आत्माशिलाना तलियासरखा ताहाराहृदयमा सिद्धातरूपिषा रसवहेवे पणतेथीतारोअत करण लिंगारेजेदातो नथी केमकेएहृदयमा जीवदया रूपणीकोमजता तथाजावनाजे अनित्यत्वादिक तेरूपीयाअकूरनी श्रेणी देखाती नथी कोमजपृथ्वी जेम जलप्रवाहनेयोगे आर्द्रतापामे तथात्या अनेकअंकुरादिप्रगते मयासनसिद्धिकजीवने सिद्धांतनायोगथी हृदयमा कोमजताथाय तथाजावनाप्रमुख गुणपरिणामपणउपजे अनेद्वरसिद्धिकजीवने तोए शिलातलनुदृष्टांतजाणु

यस्यागमाजोदरसैन धौत प्रमादपक स कथ शिवेचु ॥

रसायनैर्यस्य गदा कृता नो सुज्ज्वलं जीवितमस्य नून ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेउक्तिविशेषकरी सिद्धांतनु माहात्म्यकहेवे जेप्राणिने आगमजेसिद्धांत तेरूपीया मेघनेरसेकरी प्रमादरूपीयो पकजेकचरो तेथोचाणोनथी तेचाप्राणिमुक्ति घुंवांवेवे एतले जेने सिद्धांतजाणवाथीपण प्रमादमटवोनही तेप्राणिपळे श्याथीप्रमादरहितयइ मुक्तिपामजो केमके सिद्धांतथीअधिक बीजोकोइ प्रमाद परिहारनो उपायनथी तेउपरदृष्टांतकहेवे जेपुरुषने रसायनजेपारदादिक तेथीपण रोगहृयन पाम्यो तेनेजिवतव्य तेथुजुज्ज्वलंजे एमइहांपणजे सिद्धांतजाणीने प्रमादरहितन पाय तोतेनेमुक्तिपामबी पणीज जुर्जने ॥ २ ॥

अधीतिनोर्चादिकृते जिनागमः प्रमादिनो दुर्गतिपापतेर्मुधा ॥

ज्योतिर्विमूढस्य हि दीपपातिनो गुणाय कस्मै शलनस्य चक्षुषी ॥३॥

अर्थ ॥ हवेजेपुरुषसिद्धांतनणनेपण प्रमाद्वंतते तोतेहनुंनणुं वृथातेते कहे
ते जेपुरुषप्रमाद्वंत सर्वथा दुर्गतिनोपंडनार तेअर्चादिके० केवलपूजासत्कारादिक
नेजअर्थे सिद्धांतनणे एवोहोयतेहनु नष्टं मुधाके० निष्फलजाणुं तेउपर दृष्टां
तकहेते ज्योतिके० प्रकाशकरीनेज मुंजाणोथकोदीवामांजइपडे एवोजे शलनके०
पतंग तेहनांच हूजेनेत्र तेकेवागुणनाअर्थेहोय एतोउलटाअवगुणकारीजयाय तेमप्र
मादिजीवरूपजे पतंगते अर्चासत्कारादिक ज्योतिमां मुंजाणोथको दुर्गतिरूप दीप
ज्वालामांपडेते त्यांसिद्धांतरूपचक्षुतेकांईकामनआवे सामोमोहकारीथाय ॥ ३ ॥

मोदंते बहुतर्कतर्कणचणाः केचिजयाघादिनां काव्यैः केचन कल्प
तार्थघटनैस्तुष्टाः कविरव्यातितः ॥ ज्योतिर्नाटकनीतिलक्षणधनुर्वे
दादिशास्त्रैः परे ब्रूम. प्रेत्य हिते तु कर्मणि जडान् कुहंनरीनिव तान् ॥४॥

अर्थ ॥ हवेतत्वज्ञानविना घणुंनणोपण व्यर्थते तेदेखाडेते केटलाएकपुरुष घ
णतर्कजेप्रमाण प्रमेयादिन्याय तेहनातर्कविचारनेविपे चणके० प्रतिष्ठित एवावतां प
रवादिने जीपवायकी हर्षपामेते तथावलीकेटलाक चिंतव्याअर्थनी रचनाएरच्यां
एहवेकाव्येकरीने कवीपणानीप्रसिद्धिथकी संतोषपामेते वलीकेटलाएक ज्योतिष नाट
क नीतिके० व्यवहार शास्त्र लक्षणके० सामुद्रिक तथाअथ गजलक्षणादिक धनुर्वे
दके० आगुध अन्यासनांशास्त्र आदिशब्दथी शकुन गारुडि इत्यादिक शास्त्रेकरीने सं
तोषपामेते पणपरलोकेविपे हितकारीएवाजे संयमादिककर्मतेहनेविपेजो जडके०
अज्ञानतेतोतेसर्वेने अथात्मशास्त्रने अनुसारे अमपेटनरा कहिये ठैये एटजेअथ्या
त्मशास्त्रनेमूकीवीजासर्वजे पापश्रुतादिशास्त्र तेपेटनराइनाजते ॥ ४ ॥

किं मोदसे पंडितनाममात्रात् शास्त्रेष्वधीती जनरंजकेषु ॥ तत्किं

चनाधीष्व कुरुष्व चाशु न ते नवेद्येन जवाब्धिपातः ॥५॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजदृढेते हेपंभितुं जनके० लोकनेरंजनना करनार एहवाजे
शृंगार नाटककाव्यादिशास्त्र तेहनेविपेप्रवीणथको नाममात्रपंभितपणायी शृंगरपपा
मेते एलोकरंजकशास्त्रधी कांइआत्मार्यनीसिद्धिनथी पणतुंशास्त्रनेजाणिने जीवपण
कांइएहवीकरणीकर केजेणोकरिने तुजनेसंसार समुद्रमां बुडुंनयाय एटजेजिनाग
मनणिने तेहनेअनुसारे संयमआराध ॥ ५ ॥

धिगागमैर्माद्यसि रजयन् जनान् नोद्यत्तसि प्रेत्य हिताय सयमे ॥

दधामि कुक्षिंजरिमात्रता मुने क ते कतत् कैप च ते जवातेर ॥६॥

अर्थ ॥ हवेक्रियाविना केवज आगमनुनणवु तेपण अर्थसाधकनयी तेकरे हेमुनितनेरि कारने केमकेतु आगमसिद्धात तेणेकरीने लोकने रीजवेठे पणपण कना दितनेमाटे सयमनरिपेउद्यमवत नथीयातो तेमाटेतुकेवल पेटनराइजकोरे पणतादरेयादगायवुके जवातरनेरिपे तेजिनागमकिहा अनेलोकनुरीजववुपणकिहा तथासयमपणकिहा एटले जवातेरेएवीगतिपामिग केजिहाएमाहेलोएकेतुजेनेनहो

धन्या केप्यनप्रीतिनोपि सदनुष्ठानेषु वद्वादरा इ साध्येषु परोपदे

शलपन श्रदानशुद्धागया ॥ केचित्वागमपाठिनोपि दधतस्तस्य

स्मरान येऽलमा अत्रामुत्र हितेषु कर्मसु कथ ते नाविन प्रेत्यहा ॥७॥

अर्थ ॥ गेयादोनणागयीपण किहाक क्रियानो उत्कर्षदेखामेठे केटलाकणी अत्रश्रुतगततापण श्रदानजे सम्यक्तेणेकरीने शुद्धाशयके० निर्मलपमरागपतोपनये तेमतेतेपारकाउपदेशना लेशमात्रयीपण इ खेसाध्य ननायनुष्ठान तपगयमादिक्रियागिण तहेनेरिपे आदरवतठे हेहागति नाकना आगमना जणनागता तथाआगमना पुस्तकधरताठतापण आलोक दाजोरनेरिपे हितशरीरमे जेगयमादिक तेहनेरिपे निरादरकरेठे तेपुननेप रिदेहपाशे एटलेभजनतेनी शीगतीयागे अर्थात् ते माहाइ खपामशे ॥ ७ ॥

धन्य ममुग्धमतिरप्युदितार्ददाझारामेण यः सृजति

पुण्यमर्चयिकल्प पाठेन कि व्यसनतोस्य तु दुर्विकल्पे

यां धृम्यतां सदनुष्ठितिषु प्रमादी ॥८॥ इतिवापाठ ॥

अर्थ ॥ इनीअर्थातर एहिजड्ठेठे जेअपश्रुततथको पणकदाग्रहरहितहोपे तेपणजनुंजाणवु केमतेजे उदितके० सिद्धांतोक्त एहवीने व गणेकरीने गेजिनाज्ञानोनगयाय एवीगुद्धिये कुविकपरहित नयवी कुत्रिकअपेकरी दुषितठे एटलेकाइक पूजासदसागति मनादिक आसकपणेकरी कुत्रिकदपचितये एटलेकहनगी परीग्रहमेनवु एरीगुद्धिये रात्रदिवस इ स्वितयका

नेनलाअनुष्ठान जेअनुक्रियातेनेविपे प्रमादवंतठे तोतेहनुंनणुपण निष्फलठे आ
गव्यपेहेलाकाव्यनुं पागंतरठे ॥ ८ ॥

अधीतिमात्रेण फलंति नागमाः समीहितैर्जैविसुखैर्जवांतरे ॥

स्वनुष्ठितैः किनु तदीरितैः खरो न यत्सिनाया वह्नश्रमात्सुखी॥९॥

अर्थ ॥ वलीतेजदृढकरेठे हेआत्मा केवलनण्यामात्रथकीज आगमसिद्धांतते
वांतरनेविपे वांनितसुखेकरी फलेनही ऽष्टफलदायकनहोय पणतेसिद्धांतनेविपे
ह्यांजे स्वनुष्ठितके ० नलाअनुष्ठान तपसंयमादिक तेनेआराध्येठते आगमफलदायक
होय तेउपरदृष्टांतकहेठे जेमखरजेरासज तेसाकरनोजार उपाडवामात्रथी सुखोठ
नहोय साकरनापरिजोगनुं सुखनपामे तेम आगमनणवामात्रथीज आगमोक्त क्रिया
जनित फलपामेनही॥९॥इतिश्रीअध्यात्मकव्यपदुमे शास्त्रगुणाधिकारोऽष्टमःसंपूर्णः ॥

अथचतुर्गल्याश्रीतोपदेशः॥ दुर्गधतो यदणुतोपि पुरस्य मृत्युरायं

पिसागरमितान्यनुपक्रमाणि ॥ स्पर्शः खरः क्रकचतोतितमामित

श्च दुःखावनंतगुणितौ नृशशैत्यतापौ ॥१॥ तीव्रा व्यथाः सुरकृता

विविधाश्च यत्राक्रंदारवैः सततमभ्रनृतोप्यमुष्मात् ॥ किं जाविनो

न नरकान् कुमते विजेपि यन्मोदसे ह्यणसुखैर्विपयैः कपायी॥१॥युग्मं

अर्थ॥हवे एपूर्वोक्तशास्त्रधारांतर्गत चतुर्गल्याश्रीतउपदेशकहेठे तेमांप्रथम शास्त्रोक्त
नरकगतिनाडुःखकहेठे निश्चेकरी नरकना एकपरमाणुमात्रना दुर्गधथी पुरवासिस
मस्तलोकनुं मृत्युयाय एहवामहादुर्गधमय नरकनापुत्रजठे वलीजिहां निरुपक्रमके ०
अपवर्तनरहित निकांचित् अने सागरोपमेप्रमित एकसागरोपमथी मांमीने तेत्रीस
सागरोपम पर्यंत एहवाआकपाठे केमके देवताअने नारकीनाआउपा सदाऽ निरु
पक्रमहोय वलीजिहां स्पर्शतेपण करवतनीधाराथी कर्कशठे वलीइहांयकी अनंत
गुणदुःखायी महाशीत तथा महातापठे एमद्वत्रवेदनाकहीने हवेपरमाधामीनी
करेलीवेदनाकहेठे वलीजिहां देवताजे पन्नरजेदं परमाधामीतेहुनीकरेली अतितीव्र
कठोरजे वेदना तेविविधप्रकारना वेदन विदारणादिकहोय एप्रकारे निरंतर आक्रंद
रुदनने गड्ढेकरी आकाशनेपुरतो एहवोजे नविष्यमाण नरक तेहयकी हेकूमतिव
तथात्मातुं केमनयीविहितो जेमाटे कपायसहितयको ह्यणमात्रसुखनाकारक एह
वाविषयजे शब्दादिक तेणोकरी हर्षनेपामेठे एवेकाव्यनो अर्थएकठे ॥ १ ॥ २ ॥

बधोऽनिश वाहनताडनानि क्लृप्तदुःखामातपशीतिवाता ॥

निजान्यजातीयजनयापमृत्युं ह खानि तिर्यक्ष्विति ह सहानि ॥३॥

अर्थ ॥ हवेतिर्यचगतिआश्री ह खदेखादेवे अनिशके० नित्यवधन तथा वाहन के० नारनुउपाडवु तथापराणादिकना प्रहारेकरी ताडन वली कृधा तृपा डरामके० दुष्टरोग आतप तडको तथाटादय वायुइत्यादिक तथावलीस्वजातीनोनय जेम म ह्मिपने मह्मिनोनय तथाहस्तिने हस्तिनोनय तथाअन्यजातीयनय ते जेम मृगदि कने व्याघ्रादिकनोनय तथाअपमृत्युजे कुमरण खड्गप्रहारथी तथाआहेडीप्रमुख थी तथाजल दावानल विषमादिकयोगथी कृधातृपादिक गाढवेदना आक्रांतपथ अरालमृत्यु इत्यादिकप्रकारे तिर्यचगतिमा जयकरकवीन ह खहोयवे ॥ ३ ॥

सुधान्यदास्याजिन्नवान्यसूया जियोतगर्जस्थितर्जतीना ॥

एव सुरेष्वप्यसुखानि नित्य किंतत्सुखैर्वा परिणामह स्वै ॥४॥

अर्थ ॥ हवेदेवगतिआश्रीह स्वकहेवे नित्यप्रते धु गके० फोकट अन्यके० पारकी सेवा करवी केमकेमनुष्यतो धननालोने तथाआजीविकादिक कारणथी परनीसेवा करे अनेदेवतानेतो तेवोकोइनिमित्तनथी तोपणसदाकाले इडादिकनीसेवाकरवी तथाआनर्षेवजप्रहारादिकनी पीडा अने अजिस्त्रयाके० परस्पर ईर्ष्या देपादिकमा वनि अतके० चरननुनय केमके सरवार्थसिद्धिना देवतानेपण चवननुनयवे तथागना यासनुनय वजीर्गतिजे चांमाजादिककुले अथवातिर्यचनुअवतारलेवु तेसबधनिय इत्यादिक प्रकारे देवतानानवमापण घणाप्रकारे असुखवे तेमाटेपरिणामे ह स्वकारी तह्याजे देवतासंगीसुख तो तेसुखेसुखाय माटेतेसुखनेपण असुखकरीजाणवा ॥४॥

सतर्जनीपजिन्नयेद्विहवानिष्टयोगगददु सुतादिचि ॥

म्याच्चिर विरमता नृजन्मन पुण्यत सरसता तदानय ॥ ५ ॥

इति चतुर्गतिदुःखतरीः कृतिन्ननिजयास्त्वमनंतमनेहम् ॥ हृदि

विज्ञाय जिनोक्तकृतांततः कुरु तथा न यथास्युरिमास्तव ॥६॥

अर्थ ॥ हवेउपमंदागकंठे हंमिनयात्मा एप्रकारं अनंतकालसुखी अतिशय
नयनीकृन्ना एह्यीचागगतिमंवंथीजे दुःखनीश्रेणी तेप्रने जिनोक्त श्रीमर्वज्ञप्रणि
त कृतांतजे निहांत तेथकी नृदयमां विचागीने जेम ए चागगतिना दुःखनीश्रेणीओ
तुजने कोड्यारं प्राप्तनथाय तेवो उपाय कर ॥ ८ ॥

आत्मन् परगत्वममि साद्वसिकः श्रुतांतेर्यं नाविनं चिरचतुर्गतिदुःखराशिं॥
पश्यन्नपीद न विज्ञेपि ततो न तस्य विच्छित्तये च यतसे विपरीतकारी॥७॥

अर्थ ॥ हवेआत्मा चारगतीना दुःखजाणतोयकोपण धर्मनेविपे तत्परयातुं
नथी तेवान्तपरमअविचारीपणुं देखाढेढे हेआत्मातुं अविचारमांहेमुख्यतो केमके
आनंतागमां चिरकालजगं नावीएहवोजे चारगतिनादुःखनोतमूहतेहने श्रुततिहांत
रूपनेत्रकरी देखतोततोपण वीकपामतो नथी वलीतेदुःखना समूहनाविषेद करवा
नेपण वजमालयातुनथी माटेतुं उपरातांकर्मतुरकरनारतो केमके दुःखघेद कर्मकर
वानेवदजे नृद्विकारीकर्मकरेते॥७॥इतिशास्त्रोपदेशांतरगतचतुर्गत्याधिकारस्तमात
कर्मजालैः कुविकल्पमूत्रजै निवध्य गाढं नरकाग्निजिश्चिरं॥

वै जीव हे मनः कैवर्त्तकस्त्वामिति मास्य विश्वसीः ॥१॥
अमन नामानवनमोऽर कहेते तेमांश्रयम आत्माने मनरूपशत्रु
अपे हेजीवतुजने मनरूपी धीवर तेकुविकल्परूप सत्रेंगुंथ्या ए
मधीवरपण मत्तने सत्रनीजाले गाढोवांधीनेपठे अग्नीमां
उपनयजाणतुं माटेतुंताहरामनरूप धीवरनोविश्वासकरीमनही
तीवरनावनावेजा कुकर्मरूपजालमांणडेनही एवीरीतेंवर्त्तजे ॥ १ ॥
चिरत्नसख प्रसीद किं दुर्विकल्पनिकरैः क्षिपसे जवे मां॥
कुरु कृपांजज सद्विकल्पान् मेत्रीं कृतार्थय यतो नरकाद्विजेमि
हवेआत्मावीहितोयको मनरूपमित्रने विनंतीकरेते हेचिरकालनामित्रतुं
मांहे हेयणाकालना सहचारीतुं महाराउपर प्रसादकरीने एमावा विकल्पने
करीने मुजने आसंसारमां मुंजमावेते तुजनेहुं हाथजोमीने कहुंहुं जेतुंमहारा

चित्तदमनाधिकार
अर्थ ॥ हवेआत्मा
जालोक्तविषे
मनालोनेचलेषु
कर्मका
मोहपमां

उपर कृपाकरीने क्षुजविकल्पजे धर्म ध्यानलक्षण तेहनी नजनाकरी थापणीमित्री स
फलकर केमकेदु हवे नरकना ड खयी वीहुंनु ॥ २ ॥

स्वर्गापवर्गौ नरक तथातर्मुदूर्त्तमात्रेण वशावश यत् ॥

ददाति जतो सतत प्रयत्नादश तदत करण कुरुष्व ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने मनवशकरायात्री उपदेशथापेने हेयात्माजे अत करण
वशतथा अशयको जीउने अतरमुदूर्त्तमात्रमांज स्वर्गमोक्षादिकना सुखप्रतेश्यापे
अनेनरकनी प्राप्तिपणकरावे एटलेमनवशयको जीर्णशेठ तथाप्रश्रचदराजपि इत्या
दिकनीपरे स्वर्गमोक्षादिकथापे अने मनअशयको तंडुजमत्स्यादिकनीपरे अतर
मुदूर्त्तमात्रमा नरकप्रतेश्यापे तेमाटेतुताह्रा अत करणनेज सर्वथाप्रकारेवशकर ॥३॥

मुखाय ड खाय च नैव देवा न चापि काल सहदोरयो वा ॥

जवेत्पर मानसमेव जतो ससारचक्रभ्रमणैकहेतु ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवेतेहिजकहेते जीउने देवता तथा वर्पा जीत ग्रीष्मादिककाल तथा
मित्र शत्रुतेकोइपण सुखदायी तथादु खदाइनहोय पणएकमन तेहिजजीवने सग्व
दायी तथा ड खदायीहोय हवे तेमनकहेतुते तेकहेते ससुइमा
न्ममरणादिक तेहनुएकहेतुते एवचन सझीपचेडी अ
मनना अजावे पण ससारमा भ्रमण देखायते ॥ ४ ॥

चित्तदमनाधिकार.

अर्थ ॥ जीवने एक मनवशययाविना दानतथा श्रुतसिद्धांतनुंनणुं तथा ध्यान तथा अर्चनजे देवपूजा आदिशब्दथी प्रासाद देवप्रतिष्ठादिक क्रिया ते सर्ववृथा जा एवी पण ते मोक्षफलनी देनारनथाय केमके कपायजे क्रोधादिक ते संबंधीनी चिंता यकी उपनीजे असाता तेणे करीरहित एहं बुंजे मन तेहनुं वशवर्त्तिपणुं तेहिज परम योगते अने तेहिज अष्टांग योगनुं सर्वस्वते ॥ ६ ॥

जपो न मुक्त्यै न तपो द्विजेदं न संयमो नापि दमो न मौनं ॥
न साधनाद्यं पवनादिकस्य किं लेकमंतःकरणं सुदांतं ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जीवने न वकारादिक नोजप तथा वाह्य अन्यंतर वेप्रकारनुंतप तथा संयम चारित्र तथा दमजे इन्द्रियदमन तथा मौनजे वचननुंसंवर तथा पवनादिकनुं साधन आदिशब्दथी चोरासी योगासनप्रमुख तेकां इमुक्तिना देवावाला ध्यानही तेवारे बुजने किंतुके ० मुक्तिप्राप्तिनो शोउपायते तेकहेते जेणे रुढीरीते पोतानुं अंतःकरणजे मन तेहने वशक्युं तो तेहिज एकमुक्तिनुं दातार होय ॥ ७ ॥

लब्ध्वापि धर्मं सकलं जिनोदितं सुदुर्लभं पोतनिजं विहाय च ॥
मनः पिशाचग्रहिलीकृतः पतन् नृवांबुधौ नायति दृग्जग्नो जनः ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ जडके ० हे अज्ञानी प्राणी अतिशयें करी पा मनुं दुर्जेन प्रवहणसरिखो एह वो एसर्वज्ञप्रणीत संपूर्णधर्म ते प्रतें पामिने वली तेहने ठांमिने मनरूपिओ पिशाचके ० नूततेणेय हे लोक खोथको संसारसमुद्रमांपमता आयति दृग्जे ० उचरकालनो विचार करतोनथी एटले एमनयी विचारतो जे प्रवहणरूप धर्मने ठांमी संसारसमुद्रमां जंपाप तरवाउं तेथी आगलें हवे महारी शीगति यासे ॥ ८ ॥

सुदुर्जयं ही रिपवत्यदो मनो रिपूकरोत्येव च वाक्तनू अपि ॥
त्रिभिर्दत्तस्तज्जिपुञ्जिः करोतु किं पदी नवनृज्विपदा पदे पदे ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा अतिशय दुर्जेय एहं बुंजे ताहूं मन ते पोतें शत्रुपणुं आचरेते नेवली वचन तथा कायाने पण शत्रुकरेते मन इष्टयके वचन तथा कायाना व्यापार इष्टथाय ते कारणां माटे मन वचन तथा काया एत्र एते शत्रुयें पराजव्यो एह वो तुं पगें पगें विपदा जे नरकादिक तेहं नाजन थातोथको तुं हुंकरे एटजे ताहरो कां इंचालतुं नर्थ रे चित्त वैरि तव किं नु मया उपराधं यदुर्गतो क्षिपसि मां कुविकल्पजाले नासि मामयमपास्य शिवेस्ति गता तत्किं न संति तव वासपदं ह्यसंख्या

अथ सामान्यतो वैराग्यधर्मोपदेश ॥ किं जीव माद्यसि दसस्य
यमीदृसेऽर्थान् कामाश्च खेलसि तथा कुतुकेरशकः ॥ चिक्ति
प्सु धीरनरकावटकोटरे त्वामन्यापंतल्लघु विजावय मृत्युरक्त ॥१॥

अर्थ ॥ हवेसामान्यथी वैरागोपदेशनामा दसमोऽधिकारकहेठे तेमांप्रथमजीव
ने मरणसबधीजयदेखाहेठे हेजीवतु मदशानोकरेठे तथासुहृदोठे वली अर्थजेसुव
र्णरूपादिक तेहनेसुवाठेठे तथावली नि शकठतो कांतुकेकरीने कामजे शब्दादिक
विषय तेप्रतेसुरमेठे तुजनेतो जयकर नरकरूपजे खाइ तेमानाखवावाठतो एवो मृ
त्युरूपजे राक्षस तेउतावळु तारेसन्मुखआवतु सांजलीने नि शकरहिशनही ॥१॥

आलवन तव लवादिकुठारघाताग्निदति जीविततरु न
हि यावदात्मन् ॥ तावद्यतस्व परिणामहिताय तस्मि
न् विन्ने हि क कच कथ जविता स्वतंत्र ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेआठपुविद्यमानठते जीवनेधर्मकरवु उपदेशेठे हेआत्माताहरो आ
लवनआधारचूत एहवोजे जीवितव्यरूपवृक्ष तेप्रते लवादिकजे लव लेश कृण प
डी सुहृत्प्रमुखकालमान तेरूपीया कुहामानापाव जाहालगेठेदेनही तेहथीपदेला
ज परिणामहितजे निदानहितकारी तपसयमादिक तेहनेअर्थवद्यमकर, जेथ
कीताहरो जीवितव्यरूप वृक्षेद्यापठि फरीतेहने नवपल्लवकरवाने किहाक कोइप्र
कारें पण मंत्रउपायघाते जेणेकरीतु जीवितव्यरूपतरुने नवपल्लवकरीस एदलेह
णेकृणे जीवितव्यरूप वृक्षेदातुजायठे तेवेदाङ्गयापठि फरीसककरवानु कोइउपा
यनथी तेमाटे आत्महितनेविषे तत्परथावु एहिजश्रेष्ठउपायठे ॥ २ ॥

त्वमेव मोग्धा मतिमान् त्वमात्मन्नेष्टाप्यनेष्टा सुखदुःखयोस्त्व ॥
दाता च ज्ञेता च तयोस्त्वमेव तच्चेष्टसे किं न यथाहितासि ॥३॥

अर्थ ॥ हवेसर्वकरणीते आत्मानेआधीनठे एहवुकहिने विज्ञेपेंप्रेरेठे हेआत्मातु
मोग्धाके० मूढतासहितठे अने मतिमान्के० ज्ञातापणतुगे वलीसुखदुःख वांठक अ
नेड खनुअगंठकपणतुगे तथासुखअनेड खनुदाता अनेज्ञेतापणतुजठे केमके सु
खड खते स्वरुतकर्मथीजयायठे यडुक्त श्रीउत्तराध्यायने अप्पानईवेअरणि अप्पामे
कूमसामली अप्पाकामडवाधेणु अप्पामेनदणवण अप्पाकताविकताय इत्यादिक
माटे जेरीतें ताहरीआत्माने हितनीपजे तेमजकानथीकरतो ॥ ३ ॥

कस्ते निरंजन चिरं जनरंजनेन धीमन् गणोस्ति परमार्थदृशेति पश्य ॥
तं रंजयाशु चरितैर्विशदं नैवावधौ यस्तां पतंतमवलं परिपातुमीष्टे ॥४॥

अर्थ ॥ ह्वेलोकनेरीजवतोयको आत्मापोतानुं हितकांश्करतो नयी ते आश्रयी उ
पदेशेने हे निरंजन हे निरलेप आत्मा हे बुद्धिवंत हे हिताहितविवेकनाजाण चिरकाल
जावजीवलगं लोकनुंरीजवतुं एटलेमलीनवस्त्र धारणकरी बाह्यक्रिया देखामीने शू
न्यचित्तं तामेतामं उपदेशआपीने लोकनुंमनरीजवतुं तेथीतुजने गोणुणठे एटलुंत
ल्लदृष्टे विचारी परमार्थदृष्टीयेजोतां लोकरीजव्याथी आत्माने अर्थसिद्धिकांश्नयी
तेमाटे लोकंजनत्यजीने उतावलोयथी विशदके० निर्मलजे चारित्र तपसंयमादिक
आचरण तेणेकरीने श्रीवीतराग तयातेमनाजापेलायर्मेनेरीजव जेयकीतुजने अ
वजंके० परजवें संवलेरहित संसारसमुद्रमांपडताथकां राखवाने समर्थयाय केमके
संसारमांपडता एकधर्मजआधार आपगे पणलोककोऽ आधारआपणेनही ॥४॥

विघानहं सकललब्धिरहं नृपोहं दाताहमनुतगुणोहमहं गरीयान् ॥

इत्याद्यहंकृतिवशात् परितोपमेपि नो वेत्ति किं परजवे लघुतां नवित्री ॥५॥

अर्थ ॥ ह्वेअहंकारनिवारवा उपदेशेने हे आत्मा हुंपंभितुं हुंसर्वलब्धीये स
हिततुं हुंराजातुं हुंदातारतुं हुंअनुतगुणवंततुं तथाहुंमहोदोतुं इत्यादिकजे पोता
नामनकल्पित अहंकार तेहनावश्यकी तुं परितोपके० हर्षपामेठे पणजन्मांतरें
जाविनी एहवीतेपदार्थानी लघुताप्रते कांविचारतो नयी जेजेपदार्थनेतुं आजवमां
हुंपदेकगेठे तेतेपदार्थनीतुं परजवेंहीनतापामिस इतिजावः॥यहुक्तं योगशास्त्रे॥जाति
लानकुर्तुमर्थं बलरूपतपःश्रुतः ॥ कुर्वन्मदं पुनस्तानि हीनानि लज्यते जन इति ॥५॥

वेत्ति स्वरूपफलसाधनबाधनानि धर्मस्य तं प्रजवसि

स्ववशश्च कर्तुं ॥ तस्मिन् यतस्व मतिमन्नधुनेत्यमुत्र

किंचित्त्वया हि न हि सेत्स्यति जोत्स्यते वा ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ ह्वेआत्माने इहजवेंधर्मकरवानी प्रेणकरेने हे बुद्धिवंतप्राणी तुं धर्मतुं
स्वरूपजे कृत्यादिकदशविध लक्षण तयाधर्मतुंफलजे मोक्षादिक तयाधर्मतुंसाधन
जे मनुष्यजन्म आर्यदेहादिक तयाधर्मना बाधकजे कुजन्म कुदेत्र प्रमाद मिथ्या
त्व इत्यादिकमवप्रकारने वेत्तिके० जाणेने अनेवजी स्ववशके० पोतानेवगेंथको ध
र्मकरवाने समर्थपणठो पणतिर्यंच नारकीनीपरें पग्वज तयाधर्मकरवाने अतमर्थे

नथी तेमाटे आनवमाज धर्मेनेविपे उद्यमकर केमकेफरी परजणेंते कांइ सीजेनही
तथा तुजने तेवा धर्मेनु फरीकांइ जाणपणुपण नहीथाजें माटे ॥ ६ ॥

धर्मस्यावसरोस्ति पुञ्जपरावर्त्तैरनतैस्तथा यात संप्रति जीव हे प्रम
हतो दुःखान्यनतान्ययम् ॥ स्वल्पाह पुनरेप दुर्लभतमश्चास्मिन् य
तस्वाहतो धर्मं कर्तुमिमं विना हि न हि ते दुःखक्षयं काहेचित् ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने धर्मेनुअवसरजणावेढे हेजीवयनंताडु ख सहित तुजने
अनंते पुञ्जपरावर्त्तै ससारमानटकता सप्रतिके० हमणा आनवमा धर्म करवानुअव
सरआधोढे अनतवत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी प्रमाण एकपुञ्जपरावर्त्त थाय ते
हनुस्वरूप ग्रथातरथीजाणुधु एधर्मेनुअवसरते थोडाजदिवसलगणढे फरीपामबु व
एण्डर्जनढे तेमाटेअवसरे श्रीजिनोक्तधर्म करवाने उद्यमकर केमके एजिनोक्तधर्म
विना ताहरे किवारेपण जन्ममरणादिकना दुःखनो क्षययवानुनथी माटेजोड त
नु अतकरवाने वाढतोहोयतो अथसर पामिने धर्मकरवाने तत्परथा ॥ ८ ॥

गुणस्तुतिर्वागसि निर्गुणोपि सुखप्रतिष्ठादि विनापि पुण्य ॥

अष्टागयोग च विनापि सिद्धिर्वातुलता कापि न वा तवात्मन् ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेअयुक्तवाठकपणाथी जीवनुबाहुलापणुदेखाढेढे हेआत्मातुज्ञानदर्शन
धारित्रादिकगुणेरहितयकोपण गुणस्तुतिजे पोतानीप्रशस्ता लोकनामुखथी कीर्तिना
वरणनने वाढेढे तथापुण्यविनापण सुखने तथा प्रतिष्ठाके० गौरवपणानेवाढेढे व
ली अष्टांगजेयोग यम नियम आसन प्राणायाम प्रत्याहार धारणा ध्यान समाधि
एआठयोगविना पण सिद्धिअष्टकर्मक्षयलक्षण सिद्धनाआठगुण अथवा सिद्धिते
अष्टमहासिद्धि लघिमा वशिता ईशिता प्राकाम्यमहिमा अणिमा यत्नकामावसायि
ता प्राप्ति तेप्रतेतुशेढे माटेहेआत्मा एताहरो बाहुलापणुते कोइअपूर्वनबुजवेखा
यढे केमके कारणनी सामग्रीविनाज कार्य नीपजाववानी अजिज्ञापाकरेढे ॥ ९ ॥

पटे पटे जीव पराजिजूती पश्यन् किमीर्ष्यस्यधम परेज्य ॥

अपुण्यमात्मानमवैपि किं न तनोपि किंवा न हि पुण्यमेव ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेवीजानाकरेळा अपमानथी जीवईर्ष्याकरेढे तेआश्रीउपदेशकरेढे हे
जीवतु पुण्यरहितपणाथी अधमके० नीचअवस्थापाम्योयकोपण पगेपगे बीजानी
करेळी जे अजिजूतिके० अपमान आक्रोशदिकते देखीने परेज्य के० तेलोकउपरें
सु ईशके० क्रोधकरेढे पुणपोताना आत्मानेज पुण्यहीन केमजाणतो नथी जेपुण्य

हितदोय तदनेतो पणंपणं पगनवयाय तेमांमुं महोदीवातत्रं एमकांविचारतोनथी अ
यवानिश्चैथी पुण्णजहेमकर्तोनथी केजेयकी कोउपराचवनथाय ॥ ९ ॥

किमर्दयन्निर्दयमंगिनो लयून् विचेष्टसे कर्मसु हि प्रमोदतः ॥

यदेकशोप्यत्यकुनार्दनः महत्यनंतशोप्यंग्ययमर्दनं भवे ॥ १० ॥

अर्थ ॥ द्वेयात्माप्रते पग्नेपीडातुं फजकहेत्रे ह्येयात्मातुं निर्दयपणेकरी तादृग
यकी लयुके० निर्वज एदवाजे अंगीके० प्राणी तेहनेपीडतोयको तु प्रमोदतःके०
द्वेपेकरी पापकर्मविषे सुप्रवर्तने केमके एकवाग्पण जेप्राणिये अन्यजीवने पीडाउ
पजावीदोय तेप्राणीअनंनिवार संनारमापीडामहे यडुके निव्वयंगउपउमे सयगुणि
उमयमहस्मकोडिगुणा ॥ कोडाकोडिगुणावाडुक्क विवागो बहुतगे वा इति ॥ १० ॥

यथा सर्पमुखस्योपि चैको जंतूनि नहयेत् ॥

तथा मृत्युमुखस्योपि किमात्मन्नादसेऽंगिनः ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ ह्वेनेउपर दृष्टांतकहेत्रे जेम चैको मेडको तेसर्पनामुखमां रह्यो अर्धप्रसित
यको पण जंतुजेन्हाना दुडुजीवतेप्रतेखाय तेम ह्येयात्मा तुंपणमृत्युना मुखमां र
ह्योयको पण अन्यप्राणीअने सुपीडाआपेते ॥ ११ ॥

आत्मानमल्पेग्निं वंचयित्वा प्रकल्पितेर्वा तनुचित्तसौख्येः ॥

चवाधमे किं जन सागराणि मांदासि ह्रीं नारकडु खराशीन् ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ ह्वेइहजवे दिनाजनिन अल्पमात्रसुखथी परजवे अनंताडुख सहवा
पडगे तंकहेत्रे हजन हनंतागीप्राणी प्रकल्पितके० तंताहरी कल्पनामात्रथी ड ख
नेज सुखकरीमान्या तंपणवली अल्प तुत्र दूण स्यायी एदवाजे मनवचनकाया
नंचंधीसुख तेणकरी इहजवे तुंगयायतो दाहाइतिवेदं जवजे चागतिरूपसंतार
तेमां अथमजे नरकतेहनेविषे बणाक सागरगेपमसुधी नारकीनाजेडुखसमुह तेसहे
वाने सुंतत्परयायते ए विषय सुखते डुग्वजत्रे पणकल्पनामात्रथी एनजीवसुख
करीमानेते ॥ १२ ॥ यदाह नर्तहृदिः ॥ नृपा गुण्यत्यान्यं पिबन्ति सज्जितं त्वाडु सुगनि
दुधार्तं सन् शालीन् कवलयन्ति मांसाज्यकवजान् ॥ प्रदीपे रागाग्रौ मुहुरतरमा
श्लिष्यति वर्षं प्रतीकारो व्याधेः सुखमिति विपर्यस्यति जनः ॥ १३ ॥

उरभ्रकाकिण्युदविदुकाम्र वणिकत्रयीशाकटजिह्मुकाद्यैः ॥

निदर्शनेर्द्वारितमर्त्यजन्मा डुःखी प्रमादेर्वहु शोचिताऽसि ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजअर्थ उत्तरा ययनसूत्रना दृष्टातेकरी दृढकने हेआत्मातुं प्र
मादजे मद्यादिकपांच तेनावशयकी मनुष्यग्रवतारहारीने पत्रेपरजनेडु ग्रीश्रोक्या
उरत्रजेवोकडो कागिणी उदकविडु आग्रयातकीराजा गणिकत्रयीजे त्रणआपारी
शाकटजे गामावाहक निहुकजेराक इत्यादिकोनान्दृष्टातेनुपण घणुशोचनाकरीम ॥३॥

इहासक्षेपथी उरत्रादिकना दृष्टातजिणेने तेमाप्रथम उरत्रनुदृष्टातरुहेने जम
कोइगाममा कोइरुनाधरमये एरुवोकडोहतो तेकोइरु प्राहुणोआगमे तेग ए
हनुमास काममांआवशे एमचितवीने तेवरनामाणसो तेवोरुडाने अन्नाद्रिकपायेने
अनुक्रमेंते वोकडो घणुपुष्टगारोययो हवेतेहनेतेहगोदेखीने एकगठडो मनमावेद
पाम्योयको क्रोधयरीने दोहताओपरसुजे पोतानीमातानुडु तेंहनेयापेनही तेवारे
माताये क्रोधनुंकारणपुत्रेथके कहेवालागो हेमाताजूयोने आबोकडो यथेष्ट अ
न्नादिकखायते तेथीरुहेवो पुष्टयइरुह्यांते एहनेपुत्रनीपरेपाजेने नानाप्रकारना अ
लकारपहेरावेने अनेमुजनेतो पोतानीमातानुडु तेंपणकोइ पीयावेतोतथी तयासुता
तृणतेपण वस्ततउपर पूरामलतानथी एहबुसानजी मातायेकसु आउरविणार
पया जाइचरसिनदिउ ॥ सुकतिणेहलांतेहि एय वीहाउलररुण ॥ हेयत्स जेमगेगीउ
मरवापडयोहोय तेहनेजेकाइ खावामागे तेआपे तथाफुजनीमाजा प्रमुखपहेरावे तेम
एवोकडानेपण वयममननीपरे शृंगारादिकरुहेने पोपेने पणकोइप्राहुणाआघसे तवा
रेपरीहाजणासे तेसाजली वस्तठानोरह्यो पत्रेकोइरुदिवशे तेहनेग्रप्राहुणाआघ्या
तेवारेतेवोकडानेवायी उचूकरी घणुतडफडतो जीनकाढतो दीनस्वरे आरडतो मनुष
माडयो तेहनामासने खडोखडकरी पचावीने प्राहुणासहितसकुदुवे घरगणिनेनह
पकीधु तेहतातदेखीने वाठडो नयपाम्योयको सुख्योतरस्योयकोपण मातानुडुपीये
नही तेवारेमाताये पुत्रेथके वस्तबोयो हेमातामे वोकडानीएहवी नूनीअस्थायीती
तेथीमुजने धाववानीपण वाठायातिनथी एमइहापणएउपनय जोमवो जेमतवोक
डोजीवतव्यनीवाठाये निर्जयपणे यथेष्टपुष्टयातुथको प्राहुणाआवे मृत्युपाम्यो
तेमहेआत्मातुपण प्रमादेपुष्टयको यथाइष्टायेचिचरेने पणमृत्युआवेथके मनुष्य
जन्महारीनरकादिकना डु खपामि घणुशोचपामीस

हवेवीशुकांगणीनुदृष्टातरुहेने जेमकोइरुकराक परदेगेजइ मजुरीकरीने एरुहजार
सोनया कमायो पत्रेपोतानादेश तरफचाव्यो तेगारेरस्तामांखरचीसारु एरुपकवटा
वी तेहनी (५०) कागणीसाथेराखी वीजासर्वेइव्यनी वासजीनरी सीवीनेराखी एक
दिवसे किहाकमागमा विश्रामस्थानके एरुकागणीवीसरी ते सथचारासाथें आगने

ज्ञानान्तरात् नैवाग्रेणैकविंशत्युक्ते एककांगणीनीन्वाटे ग्वेनेवीजुंरूपक वटावहुंपडे
 इमं चित्तवी नयवारामृकी उच्यतीति वांमज्जी किंहांकांगोपवीत तंकांगणीजेवा पाठोव
 ल्यो आदीनेजुएतेतो कांगणीकांज्जज्जगुं अनपाठोकरंनिजुएतो वांमज्जीएण को
 इक्केज्जगुं पत्तेनिगमययी अतोवत्त ततोवत्तययो वपुजांच करयाजागो जेमतेरां
 के एककांगणीनाज्ञांजयी वज्जाग्मानेयानीवांमज्जी अनंतकांगणी वेहे खोहेन य
 ग्गाओचनंजाजनययो तेमआत्मापणपूर्वे अथासकामनांगयको बहुमूलचारित्रपा
 मिने वज्जतुंकांगणीतुत्र कामनांगनीज्ञाज्जायं चाग्नित्रयजीते कामनांगवेषतोयको
 कामनांगयणनपामे अनेचाग्नित्रयणनपामे एमउचयत्रपृथयोयको तंगकनीपरं य
 गुओचपांमे इहां कांगणी तं एक मामासुं चांयांजाग अयवावीनकांमी अयवा
 ग्गुदयैयासुं (८०) मुंनगजाणवां.

इदेत्रीजुं उदकविह्वुंरुद्रांतकदंते कोइकवनमां कोइरुपानुग्ने कोइकदेवतायं क
 द्वापकगीतं द्वाग्ममुइतेकांतजमुक्यो नेमूवेनिद्रांपाणीपीयून्ही अनेदेवतानेकद्वुजं
 हेत्वामि मद्रागगामनीनीममांकुउंते नेदनेउपकांतं माचनअयंजंवमान एकजज्जवि
 छुंते तंगवीपडगं माटेमुजनेनिद्रांमृकांतां विह्वुंआपीउं नेतांजजी नेदनेमूर्खनिनांग्य
 जागी देवतायिनिद्रांमृक्यो देवतापोताने स्यानकंगयो पत्तेविह्वुंआपण खगीपटयां
 नेदंवीनेमूर्ख उचयत्रपृथयो यको जांचकग्वाजागो तेमइदंरुपानुग्नेतजीवद्वाग्ममु
 इतेचाग्नि देवतानेनज्ज जज्जविह्वुंरुद्रां कामनांगनासुव एम उपनयजागुं.

इदेत्रीयुंआत्ररुद्रांतकदंते कोइकगजाने आंवानाकजयणुज वज्जनदता एकदिव
 जं यगाद्यात्रपुजनायावायकी अजीर्णविदुचिकाययी पत्तेवयेअनेक आंपयैकगी,य
 पीउंनिगेगीकीमो वज्जतुंवेयैकयुं इवेजोआत्रपुजनावांनो मरणापामनो एमइही
 नवेयावागो गजायैपुपानानादंशमांथी आंवानानववनवेदावीनाग्या इवेकोइक
 दिवंगगा आदंनिकल्यो निद्रांउटअखे अयदहयां इदवाप्रयान अनेगजावहुजग
 यगुदुपयै किंकिअटवीमांजइरद्रांता नैन्यनवेपाटजगुं गजाप्रयान वजेजग अ
 थयैउतनी आंवानीदायायैवेता नेयांवानीनेकजपमयादेवी गजानेयगादिवनं अ
 निजापययो प्रानेगुवागो तोपगनेमज्जवांयुं एट्ठेनेन्काज मृत्युअवदयानुअय
 यादको यगुओचवाजागो जेमतेराजा आत्रनाम्हादेजुअयोयको प्रानेवागोयकोप
 ग ते कज्जवाइ गजा जीअन्वनी आशानर्जनि मग्गांमद्रागोइपास्यो तेमइदंरुप
 विरपदुवयैकजीव विरपने पग्गयको जिनाडाअग्गमाननो कामनांगाननययी
 न्येन अने मृत्युजन्म वेहुदानीने पत्ते पथापाप कग्गो.

हवेपाचमुंशणिकु दृष्टातकहेत्रे एकवणिकनेत्रणपुत्रहता तेत्रणेनेहजार हजार
 सानेया थापणयापीनेकसुजे एटलाइव्येतमेव्यापारकरीने अवधिउपरंथावबु हवे
 तेत्रणेजण नीमे नीमे मूलजेइने जूदेजुदेनगरचाव्या तेमापहेजोनाइसर्वव्यसनरहित
 श्रृण्वव्यकरतो थको व्यापारकरवालागोतेमा धणोकमाण थनेत्रीजो हजारसाने
 याकापमराखीने लाजयावेतेवावरे एरीतेंते मूलइव्यनेराखीरसु थनेत्रीजेव्यापारकी
 धुनही थनेरेइयादिकनाव्यसनमा सर्वमूलइव्यवावरीनारखु अनुक्रमेंतेत्रणेजण सो
 तानापरंथाव्या तेहोनुव्यतिकरजाणीने त्रीजापुत्रने मूलनीमेपणनराख्योमाटे पि
 तापें घरथीपारकामीमूष्यो लोकमानिदनिकययो दामपणुपाम्यो जेमतेत्रीजोपुत्र
 नीमेमृननेहारीने निंदाथयत्त्यापाम्यो तेमयात्माविपयलुब्धथको पूर्वजन्मपुण्यरूप
 मृज नीमेहारीने जन्मातरडुर्गतिना डु खपाम्योथको धणुगोचपामेहे

हरेवचो शाकटनु दृष्टातकहेत्रे जेमकोइरु गामानुवाहक सम विपम मार्गजाणतो
 थसो पण विपममार्गे गामानेजेइगयो पत्रेधुसरुजागेथके शोचकरवामामधुं तेम
 हापण जीरपुण्यपापादिक मार्गनेजाणतोथको पण प्रमादना परवशपणाथकी कु
 मार्गे घाननो कुगतीमांपदमे तेवारंगोच पामसे

लोगातमु निहृरुनु दृष्टातकहेत्रे कोइरुगामडीथानो रहेवासी पुरुषदाजिइंता
 जय्योपरा देगारंजड निह्रामांगे पणपुण्यरहितपणायकी निह्रानपाम्यो तेवो
 फरीगोताना एतगफयानरानिरुयो मार्गमांकोइरुगामे पाण पाटकपागे एकदेवनने
 तेमां रात्रेजइसुनो तेदेवमांथी एरुमिइचित्रेनुरामकुनहायमालेइ निकल्यो पत्रेएक
 पाहपेंजोहरी घडानेरहेगानगो हेकूनइहामदिरकर एटजेतिहा मदिरथयु एम
 निह्रानरुपादिर नोगमामप्रोमरेहरी पडेखीमहित रात्रेनोगनोगवी प्रजातेसर्व स
 हंधु तेदरीने निह्रनेचिनयुं जेयाजजगणदू फोरुट एधरीमानम्यो हवेजोडुणमि
 इनमपुनो माग्गीमरेयाडयाफाने एमचितरीते पाणनीमेराकरी एकदिवशेते पाणप्र
 सत्रपइसोनां जेतुसुमांगे तेरांरेनिह्रवोयु जेताहरापगायथीदुपण एहवोनोगपाहु
 पाएरुमुनुनने गमनो एकुननेउना थनगमेतो एकुनप्रतिष्ठानी विद्याजेइजा ते
 यारे निह्रवोयुं नेहेषामीशियातो कष्टरीमातु तेरांरेफले तेमाटेविद्यामिइइ
 गत्रे तेहिनमने थानो तोरुष्टरिगारिना नोगसिद्धिपाहु पत्रेतेपाणेधमोथाव्या इ
 देनेननीथोस्टजेने धरयाथो घटनेप्रनापें उ वज्ररनीपजारी विविधनोगसामग्री
 नेनरी एतनामवेकुडुमहित मनोवांछित विज्ञास नोगवयाजागो पोताना सडु
 नदिकने एतदिसुन थानीपिकाना वपाय सर्वमृकाथ्या दोरप्रमुखचतुष्पद सर्वगो

होमूक्या एकद्विजे ते ग्रामीणमद्यपाने ठाकटोयस्ने मनमांहर्यधरतो तेविद्याकुंज
खांजाउपरजेस्ने नाचवालागो मद्यपानना परवशपणायकी घटपडीने जांगीगयो
तेथी विद्याये करेलुं वैनव सर्वमटीगयां पवेग्रामीणकुटुंबमहित आजीविकायें
दुःखीययोयको शोचकरवालागोके हाहाऽतिखंडे जोमेवटमिदिनी विद्यालीधीहती
तोसुखीयात एरीते जेमतेग्रामिकजिहु परिच्यटनकरतां देववशात् कामकुंजपामिने
वलीमद्यपाननी परवशतायकी कुनजागीनाखीने विद्यानुशोचपाम्पु तेमएजीवपण
कुंज जिनधर्म पामिने प्रमादपरवशतायी धर्महारीने कुगतीवेगयोयको धर्मसा
मग्रीविना शोचपामे एसातदृष्टांतना संबंजजाणवा तेमांपहेजापांचदृष्टांततो श्रीव
त्तराध्ययनना सातमां अध्ययनथी तथाठछोट्टांत पांचमांअध्ययनथी अने सा
तमोट्टांत ठछाअध्ययनथी लखुंने श्लोकमां आद्यशब्दकह्योवे तेथीजीजापण द
रिडिकुटुंबादिक एह्वाट्टात वणावे तेयंथांतरथी जाणवा.

पतंगजृंगेणखगादिमीनद्विपदिपारिप्रमुखाः प्रमादैः ॥ शोच्या
यथा स्युर्मृतिबंधदुःखैश्चिरायजावी तमपीति जंतो ॥ १४ ॥

अर्थ॥हवेवली ग्रंथकार प्रमादीजीवने दृष्टांतकरी जावीडुःखदेखावेवे हेआत्मा जेम
पतंगीयो तथा जमरो मृग तथा खगके० पारेवाप्रमुखपद्दी तथासर्पअने माठलो तथा
हस्तिव्याघ्रइत्यादिक सर्वजीवते प्रमादजे शब्दादिकविषय तेहनावशयकी मरणसंबं
धीडुःखकरीने शोचनीयथायने तेमांपनंगते नेत्रनाविषयथी दीपशिखायेंमोह्योयको
मृत्युपामेने अने जमरोघ्राणेंडियनाविषयथी कमलमध्येमुआइमरेवे मृगशब्दविष
यथी नादनुमोह्यो पाराधीयकी मरणपामेने पद्दीगालप्रमुखकणनेलोने रसनेंडियना
वजयकी जालमांपकने सर्पकाननाविषयथी महुअरनानादनोमोह्यो बंधनपामेने अने
मत्स वडिगनामांसनीजालचे रसनेंडियना वजयीमरेवे हस्तिहस्तीनामोह्यी स्प
र्शनेंडियनावगे बंधनमरणादिपामेने व्याघ्रपिंजरामारहेला वोकडानामांसनीजा
लचें रसनेंडियनावगेमृत्यु बंधनादिकपामेने इत्यादिकजीजापण चित्राप्रमुखना द
ष्टातजाणवा तेमाटेहेआत्मा तुंपणतेपनंगादिकनीपरें प्रमादनावजयकी चिरकालज
गें शोचनीय याऽत. ॥ १४ ॥

पुरापि पापैः पतितोसि दुःखराशौ पुनर्मूढ करोषि तानि ॥ मऊ

न्महापंकिलवारिपूरे शिला निजे मूत्रि गले च धत्से ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रमादनुं पापरूपपणुंदेखाडी तेहनीपरिहारकरेने हेमूखंतुंवेपण पा

पेकरीनेजड स्वसमूहमापडघोठे अनेफरीपण तेहिजपापनेरुते तेथीतुगणाकविकस
हितजलनापूरमा बुडतोथको पोतानामस्तकनेत्रिपे अने गजानेविपे गिजाधरेते ॥१५॥

पुन पुनर्जीव तयोपदिश्यते विज्ञेपि ह्र स्वात् मुखमीहसे चेत् ॥

कुरुष्व तत्किंचन येन वाग्निं जवेत्तवास्तेऽवसरोयमेव यत् ॥१६॥

अर्थ ॥ हवेजीवने प्रमादपरिहारनुएहिजयवसरते तेकहेते हेजीगुजने फरीस
रीने उपदेशकहुं बु केजोतुड खयीबीहेते अनेमुखनेगळेते तोतु एवुकाइक मुज
करके जेयकीतादरु वाढेलुसुख तुजनेमिळे अनेतेसुठतकरगानो अवसर एहिजते
हांफरीनेउपदेशदीपो माटेपुनरुक्तदोपनही यडुक्त सन्नायजाणतवड सहेसुउवण
घुईपयापोसु ॥ सतगुणकितणेसु न हुति पुणरुक्तदोसाड ॥ १६ ॥

धनागसौख्यस्वजनानसूनपि त्यज त्यजेक न च धर्ममार्हतं ॥

नवति धर्मांश्च नवे नवे रित्या न्यमून्यमीनि पुनरेप दुर्लभ ॥१७॥

अर्थ ॥ हवेधर्मनीदुर्लभतादेखाडीने धर्मावसरनेज दडकरते हेनीवतु धनतथाश्री
अनेसुख तथास्वजनकुटुब तथाप्राणजे जीवितव्यपण तेसर्वनोल्यागकर पणएकश्री
वैद्वप्रणीतजे धर्म तेहनेकोइवारेपण त्यजीशनही केमकेएधनादिक सर्ववस्तुते उभयकी
जतुजनेनवनवनेविपे वागितमलगे पणधनादिकेकरी जिनोक्तधर्ममलबु दुर्लभते
तु ख यथा बहुविध सहसेप्यऽकाम काम तथा सहसि चेत्करुणादिचिंते ॥

अप्यपीयसापि तव तेन जवातरेस्या दाल्यतिकी सकलदुःखनिवृत्तिरेव ॥१८॥

अर्थ ॥ हवेयात्माने अकामड खनासहेवाने बदले सकामड खसहेवुते जनुएमकहे
वे हेयात्मातुजेम अकामके ० इच्छारहित परवश्यको बहुविध सुख तृप्ता यथ वधनादि
कड स्वप्रतेसहेते तेमज जोरुणादिक जेमेत्री प्रमोद कारुण्य माय्यस्य एपरिणामेकरी
ने सकामके ० निर्झरानीपुडिये तुड खसहनकरे तो तेवायोडापणड खने सहवेकरीने

तेकीके ० पुन प्राडुर्जाविरहित एहवी समस्तड खनी निवृत्तिते नि
पद पामे ॥ १८ ॥

कर्मसु पापफेण्वरे यदाशया शर्म न तद्विनानित ॥

अथ विनश्वर कृतं विज्ञेपि किं दुर्गतिदुःखतो न हि ॥१९॥

जीने आत्मापापकर्ममां निपुणताकरेते तेथ्याश्रीकहेते अरेमू
गयेंकरी पापनाउत्पादकजेकर्म तेहनेविपे प्रगटनसेके ० माहा
जनादिकनामुख तो प्राणितके ० जीरतव्यविना जोगवायनही

अने ताहरो जीवतव्यतो शीघ्रके० उतावळुं विनाशशीलते एवीरीतेजाणतोयकोपण
तुं डुर्गतीनाडु.खची केमवीहितोनथी ॥ १९ ॥

कर्माणि रे जीव करोपि तानि येस्ते नवित्र्यो विपदो ह्यनन्ताः ॥

ताज्यो जिया तदधसे ऽधुना किं संजाविताज्योपि नृशाकुलत्वं ॥ २० ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारांतरेतेहिजकहेते हेजीवजोतुं तेहवाज हिंसा मृपावादादिककर्म
करेते जेकमेंकरीतुजने अनंतिआपदाओथाशे तेवारेंहमणाजते आपदाओसंनारेयके
रण अतिजंनयेकरीने आकुजताकेमपामेते जोपापनाफलजाणतोयकोपण तुंपापक
नकरवानेप्रवत्ते तेवारेली नरकादिकनाडु.खसांनजीनेसावास्ते नयपामेते निश्चेतु
जनेतेडु.खजोगवाजपडशे एमांसंगयसुते एजावार्थे ॥ २० ॥

ये पालिता वृद्धिमिताः सदैव स्निग्धा नृशस्नेहपदं च ये ते ॥

यमेन तानप्यदयं गृहीतान् ज्ञात्वापि किं न त्वरसे हिताय ॥ २१ ॥

अर्थ ॥ वलीजीवने हीतार्थेनेविपेप्रेरेते हेजीवजेस्वजन मित्रादिक तथापुत्रादिक
तेपाव्यापोप्या तथाजे तुजगायेंवृद्धिपाम्या महोटायया वलीतेताह्रा अतिशयस्नेह
पात्रथया तेहुनेपण यमगजायें निर्दयपणोग्रस्या तेजाणीनेपणतु आत्महितकरवानेके
मउजमालयतुंनथी केमके तेहुनेजो यमंग्रस्यतो तुजीरीतेस्थिररहित एजावार्थे ॥ २१ ॥

यैः क्लिश्यसे त्वं धनबंध्यपत्य यशःप्रचुत्वादिजिराशयस्यैः ॥

कियानिह प्रेत्य च तैर्गुणस्ते साध्यः किमायुश्च विचारयैवं ॥ २२ ॥

अर्थ ॥ ह्वंजंतुक्लेगसहेते तेहथीतुजने काऽगुणनथी तेकहेते हंआत्मनतुं आ
शयस्यके० केवलकल्पितमात्र एहवाजेथन बंधु म्वजन अपत्यके० संतान तथा य
श कीर्ति अने प्रचुत्व सामिपणुं त्यादिकनिमित्तेंकरी क्लिश्यसेके० कष्टनोगवेते ते
धनस्वजनादिकरी तुजनेह्वनवं तथा परनवं केटजुंक गुणसाधवुंतेएटजे ते तुजने
सुंगुणकरसे अनेआजपाते केटजुंकते एमविचारी धनादिकतुं ममत्व करतां करतांज
आयुष पुरोयऽजामे अने नवांतर्कोऽपण ताहरेकामेआवसनही ॥ २२ ॥

किमु मुह्यमि गत्वरं पृथक् कृपणैर्वधुवपुःपरिश्रदैः ॥ विमृश

स्व हितोपयोगिनो ऽवसरंऽस्मिन् परलोकपांथ रे ॥ २३ ॥

अर्थ ॥ हंपरलोकंजनार पंवीजीव तुं वपण दीन मरणदेवाने अममये एहवा अ
ने पृथगत्वके० जुदाजुदावेगऽजामे एहवाजेबंधु म्वजन तथा वपुजेअगी तथा य
नधान्यादिक परिग्रह नेणकरी सुंमुंजायते एकोऽपण ताहगनाथे ॥

र्थने माटेऽधर्मकरवायोग श्रवसरनेविषे पोतानाहितोपयोगी परलोकना सहायनूत
एह्माजे ज्ञानादिकगुण तेहोने चित्तभाराख ॥ २३ ॥

सुखमाप्स्ये सुखं शोषे जुह्वे पिवसि खेजसि ॥ न

जाने त्वग्रत पुण्यैर्विना ते किं न विप्यति ॥ २४ ॥

अथ ॥ हवे द्रमणातुसुखेविलगेते पण आगलताहरी सीगतिथासे तेकहेने हेआ
रमातु द्रमणापूगोंपार्जित पुष्पफलना उपायथी सुसुखेवेशीरहेते तथासुखेनोजनक
ने सुखेमयादिकपानकरेते सुखेद्युतादिकेरमेते पणआगल परजवे तुजनेपुष्पविना
सुखगानुते तसुनचीनाणतो एटलेपुष्पविना घणुजडखोथइस ॥ २४ ॥

ग्रीवात्तापान्मल्लिकाकृत्तुणादि स्पर्शाद्युत्थात्कष्टतोत्पाद्भिर्जेपि ॥ ता

स्मार्थं नि कर्मं नि स्वीकरोपि श्वभ्रादीना वेदना धिग् धिय ते ॥५॥

अपे ॥ द्रोणोडाश्रयि वीरतोयको धनुःकृष्टयगीकारकरेते तेकहेते हेयात्मा
नाशची नाशची तयाभागीप्रमुख तृण मानप्रमुखना स्पर्शादिकृष्टी उपपुंजे अप
माप्रकृष्ट तेथीरीरेत्र रायग्यायने अनेपापापरुमेकरीने श्वन्नके० नरकादिकना प्र
वाग्नीत भगवेदनायो तेप्रतेश्यगीकारकरेते ताताहरीनुद्धिने वि कारने ॥२५॥

एगिरुपायै कचन प्रमादे कटाग्रहे कापि च मत्सराद्यै ॥ अ॥

ग्यान्माम्मन् कलपीकरापि विज्ञेपि धिङ् नो नरकादधर्मा ॥२६॥

अथ ॥ यनीतस्मिन्ने देव्यात्मातु स्मिन् परीरहादिकमा कदायेकरीने वनी
स्मिन् हिदानुष्टातादिस्मिन् प्रमादेकरीने यनीरुद्रांक उपदेशादिकमा कदायहक
रिने स्मिन् हिदानुष्टातनी अनुमादनानेस्मिन् मन्मगादिकेकरीने पोतानीआत्माने मनी
स्मिन् देवानुष्टातस्मिन् नग्वीरीहितांनथी मादेवुजने धि कारने ॥ २६ ॥ इति
श्रीश्रीव्याससहस्रनाम स्तोत्रे सामान्यतो वेगाभ्योपेक्षाभ्यो दशमोऽधिकार समाप्त

अथ शमंशुव्यपदेशः ॥ जनेन्द्रयापायप्रिनाशनाय तमङ्गधर्मं कलुषीकरोषि
रि ॥ प्रमादमानोपप्रिममगात्रिजिने मिश्रित ह्योपप्रमामयापहं ॥ १ ॥

[illegible]

जे औपथ तेकांङ्गेगनिवारकनहोय अनेतेमजतेऔपथनीपरं धर्मपणजोप्रमादादि
कें मिश्रितहोयतो संसारना अपायजे दुःखतेनो निवारकनहोय ॥ १ ॥

यतः ॥ शैथिल्यमात्सर्यकदाग्रद्वक्रुधोनुतापदंजाविधिगोरवाणि च ॥

प्रमादमानो कुगुरुः कुसंगतिः श्लाघार्थिता वा सुकृते मला इमे ॥५॥

अर्थ ॥ हवेधर्मनेविपे मलसरिखाजेटलादोपने तेटलापूर्वाचार्यना वचनथीदेखावे
वे मुरुतजेधर्मकार्यतेमां शैथिल्यके० धर्मनेविपे अनादरता मात्सर्यके० गुणवंतनेविपे
वेपनुंयगुं तथाकदाग्रद्वके० जूठावचननुंदह कुयके० क्रोध वली अनुतापके० सुक
तकरीनेपने हाइनिवेदमे फोकटदानदीधुं फोकटतपस्याकीवी इत्यादिकपश्चात्तापनुं कर
नुं तथादंजके० कपट अने अविधिके० शास्त्रोक्तविधियें रहित क्रियानुंकरनुं तथागौर
वके० हुंमहाधर्मिष्ट इत्यादिक महोटाइनुचितवनुं वलीप्रमादजे धर्ममां असावधा
नपणुं अने मानजेअहंकार वलीकुगुरुजे लोहगिलातुव्य अने कुसंगतिजे कत्तूत्र
जापी एह्वामिप्यात्मी प्रमुखनोसंग तथा श्लाघार्थिताके० लोकनामुखथी पोतानी
कीर्तिनुंवांठनुं एटलाप्रकारेंकरी धर्ममलीनयाये धर्मनुंयथोक्तफलनयाय ॥ २ ॥

यथा तवेष्टा स्वगुणप्रशंसा तथा परेषामिति मत्सरोज्जी ॥

तेषामिमां संतनु यत्ननेयास्तां नेष्टदानादिविनेष्टलाजः ॥३॥

अर्थ ॥ हवेअत्मापोतानागुणनी प्रशंसावांठेवे अश्रीउपदेशांठे हेअत्माजेम
तुजने पोतानागुणनी प्रशंसावद्वजने तेमपरजे अन्यजन तेहनेपोताना गुणनीप्र
शंसावद्वजने एहवुंजाणीने मत्सररहितयको तेअन्यजननी इमांके० गुणनीप्रशंसाप्र
तें विन्यारीनेकहे जमतुपणतेप्रशंसाप्रतेंपामें केमके कोइने वांठितदानदीयाविनापोता
नेपण वांठितलाजनथाय एटलेपारकागुणनी प्रशंसाकरींतेतो पोतेपण प्रशंसनीयथये

जनेपु गृह्णत्सु गुणान् प्रमोदसे ततो नवित्री गुणरिक्ता तवा॥गृह्णत्सु

दोषान् परितप्यसे चरे न्वंतु दोषास्त्वयि सुस्थिरास्ततः ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवेकेटलाक काव्यनेविपे गुणप्रशंसांनीवांठायकी अवगुणदेखामेवे हे
आत्माजोताहरागुण लोकेंग्रहणकहायकां तुंहर्यपामेवे तोतेहर्यपामवाथी ताहरे
गुणनी रिक्ताथासे अनेजोलोकें अवगुणबोलतेवठे तुं परितापके० खेदपामेवे तो
तेखेदपामवाथी ताहराविपे अवगुणते निअलयइरहेसे तेमाटे गुणकहाथी हर्य अ
नेदोषकहाथी खेद एवेहुवाना तुकरीतनही ॥ ४ ॥

प्रमोदसे स्वस्य यथाऽन्यनिर्मिते स्तवैस्तथा चेत्प्रतिपंथिनामपि ॥
विगर्हणे स्वस्य यथोपतप्यसे तथा रिपूणामपि चेत्ततोसि वित् ॥७॥

अर्थ ॥ हेआत्मातु जेमलोकनामुर्वे पोतानागुण स्तवसांजनीने प्रमोदपामेने तेम
शत्रुनापण गुणस्तवसांजनीने जोप्रमोदपामेने अने पोताने विगर्हणे के० अर्वाणवा
करीने जेमपरीतापकरेवे तेमजजो शत्रुनापण अर्वाणवाद सांजनीने तुपरीताप क
तेवारे एम जाणियेजे तुझातागे ॥ ५ ॥

अथवा ॥ स्तवैर्यथा स्वस्य विगर्हणैश्च प्रमोदतापो नजसे तथा चेत् ॥
इमौ परंपामपि तैश्चतुर्ष्वप्युदासतो वासि ततोऽर्थवेदी ॥६॥ इतिवापाठ

अर्थ ॥ वली पाठातरेकरी एहिजअर्थकहेवे हेआत्मातुजेम पोतानीमुतिपैरी
ने तथापोतानेविगर्हणेकरीने प्रमोदतापीके० हर्षअनेशोकप्रतेनजेवे तेमज पोतानी
स्तवना तथा निंदा अने परनीस्तवना तथा परनीनिंदा एचारेनेविपेजो उदास
ताके० मध्यस्थनावनेनजे तेवारेतु अर्थवेदीके० परमाथेनुजाणवो एमजाणि
एकाव्य पहेलाकाव्यतु पाठातरजाणवु ॥ ६ ॥

नवेन्न कोपि स्तुतिमात्रतो गुणी ख्यात्या न बह्वपि हित परत्र च ॥
तद्विबुरीर्ष्यादिजिरायति ततो मुग्धाजिमानग्रहिलो निहसि कि ॥७॥

अर्थ ॥ हेआत्माकेवल एकजीस्तुतिमात्रथीज कोऽगुणवतनथाय अनेवली ज
यतिकीर्तिजोघणीहोय तोपण तेथी कांऽपरनवनु हितनथाय तेमाटेपरने
क एहवुजेतुते मुग्हाके० फोकेट अजिमानेकरी घहेलोथयो थको ई
विजे उचरकाल तेहने सावास्ते बगाडेवे एटलेईर्पा करवाथी ताहो
गायवे इतिनाव ॥ ७ ॥

हिमेखा जना प्रमादमात्सर्यकुबोधविभ्रता ॥

प्रमान्यमू न्युपेक्षशुभं सुकृतं चराएवपि ॥ ८ ॥

मज्जीनकरेवे तेहनेकहेवे हेआत्मा प्रमादजे मया

पारकीसपदानी अवेखाइ तथाकुबोधजे मि

८० परानव्या एहवा बहिरमुखजे सचित्त

कते मलीमसके० महाश्रारजादिके दू पत एह

एकोणनथीकरता अर्थात्मिप्यात्मीलोकपण सर्वप

मन्त्रप्रचारत्नरसायनादि निदर्शनादल्पमपीहि शुद्धं ॥ दाना
र्चनावश्यकपौषधादि महाफल पुण्यमितोन्वयाऽन्यत् ॥१७॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारातरे तेहिजकहेठे ऽह्माश्रीजिनशासनमा दान देवपूजा आवश्य
क पोसहप्रमुखजे पुण्य तेथोत्तुपण शुद्ध दोपरहितकी मोहोयतो मन्त्रजे जागुनीप्र
मुख तथा रत्नजे सूर्यकात चङ्कातादिक तथा रसायनजे पारादिक तेहनीपर म
हाफलकारीथाय जेममन्त्रथोडाअक्षरनुहोय तोपण त्रिपप्रहारादिकनेटरी महापुण्य
रे तथासूर्यकातादिक रत्नन्हानुहोयतोपण महाप्रकाशकरे अने रसायणयागुपण म
होदारोगहरे तेमदोपरहितपुण्यजो थोहुहोयतोपण महाफलदायकथाय अनेतेहकी
विपरीतजे अशुद्धपुण्यकार्य तेअन्यथाके० घणुहोयतोपण अल्पफलदायकथाय ॥१८॥

दीपो यद्याल्पोपि तमासि हन्ति लवोपि रोगान् हरते सुधाया ॥

तृण दहत्याशु कणोपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोप्यमलस्तथाद् ॥१९॥

अर्थ ॥ जेमदीपक अल्पके० न्हानोहोयतोपण अधकारटालेठे वलीजेम अ
तनो एकविडुमात्रतेपण सर्वरोगनेहरे वलीजेम अग्नीनुएककणीयुमात्रतेपण तृण
नेवालीनाले तेमनिर्मलदोपरहित एहवोधर्मनु लेशमात्रतेपण पापनेटाले ॥१९॥

जावोपयोगशून्या कुर्वन्नावश्यक्री क्रिया सर्वा ॥

देहकेश लजसे फलमाप्स्यसि नैव पुनरासा ॥ २० ॥

अर्थ ॥ हवेसर्वक्रियानी सफलताते जावसहितकरवाथोजहोय तेकहेठे हेअ
स्मातु जावजे अक्षा तेहनाउपयोगेकरी शून्यके० रहित एहवासर्वए अवश्यकरवा
योग्य जे पडिकमणु पडिलेहणप्रमुखक्रिया तेप्रते करतोथको पणतेथीकेवल शरीरने
केशमात्रउपजावतु तेहिजफलपामेठे पणतेक्रियानु मुख्यफलजे मोहलक्षण तेस
थानहोजपामे केमके जावयकी शून्यक्रियाजो घणोकरीतोपण नि फलथाय ॥ २० ॥
ऽतिथोअध्यात्मकल्पद्रुमे धर्मशुच्युपदेशारब्ध एकादशोअधिकार समाप्त ॥ २१ ॥

अथ श्रद्धेवगुरुधर्मशुद्धिमधिकृत्य किंचिदुपदेश ॥

तत्तेषु सर्वेषु गुरु प्रधान हितार्थधर्मा हि तडक्तिसाध्या ॥

अथस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ धर्मप्रयासान् कुरुपे वृथैव ॥२॥

अर्थ ॥ हवेचारमेश्रधिकारे देव गुरु धर्म एत्रणतत्वनीशुद्धिकहेते तिहाप्रथमतो
जो शुद्धगुरुमले तोज शुद्धदेव तथाशुद्धधर्मपामिये तेमाटेप्रथम गुरुतत्वनी शुद्धि
कहेठे हेअस्मात्सर्वतत्वमा मुख्यतत्वते गुरुते केमके हितार्थके० मोहनेअर्थ धर्म

देवगुरुधर्मशुद्ध्यधिकार.

धवोहोयतो ते गुरुनावचनयकीसधाय तेमाटेतुं मूढयको परीक्षाकलाविनाज शु
 ने आश्रयतोयको धर्मेनेनिमित्तेजे प्रयासकरेते तेवृथाके० फोकटते ॥ १ ॥
 नवी न धर्मैरविधिप्रयुक्ते र्गमी शिवं येपु गुरुर्न शुद्धः ॥
 रोगी हि कल्पो न रसायनस्ते वेंपां प्रयोक्ता निपगेव मूढा॥१॥
 अर्थ ॥ हवेगुरुअशुद्धहोयतोधर्मपण अशुद्धथाय तेकहेते नवीजे संसारीजीव
 तेणे अविधियेकीआएहवाजे वानादिकधर्म तेह्यीजीव मोहगामीनथाय केमकेजे
 धर्मेनेविये शुद्धके० निर्दोषपणुं नथी तेधर्मवृथाते तेउपरदृष्टांत कहेते जेमरसायनतुं
 करनार वैद्यते गुणागुणुं अजाणमूर्खहोयतो रोगीपुरुष ते रसायनेकरी निरोगीन
 थाय तेमइहारेगी तेआत्मा आपधतेधर्म मूर्खवैद्य ते कुगुरु जाणवो ॥ २ ॥
 समाश्रितस्तारकबुद्धितो यो यस्यास्त्वहो मङ्गयिता स एव ॥
 ओघं तरीता विपमं कथं स तथैव जंतुः कुगुरोर्नैवाब्धिं ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ हवेकुगुरुयने कुतारकनुंदृष्टांतकहेते जेप्राणियें तारकबुद्धियेंकरीने तार
 कनेआश्रयोते अनेतेतारकज आश्रीतप्राणीने बुढानारहोय तोतेप्राणी विपमड
 स्तर एहवो उधजे समुद्रनापाणीनो प्रवाह तेशीरीतेंतरसे तेमज जेयकी तरवानीआ
 शाराखियें तेहिज जेवारें वोढे तिवारें समुद्रतुं पारते केमपामियें तेमज कुगुरुयी
 नवसमुद्रपण जाणुं केमके जेगुरुप्रतें तारकजाणीने संसारसमुद्र तरवानी आशा
 यें तेहने आश्रयियें अनेतेगुरुतो उन्मार्गने देखाडवेकरी आश्रीतप्राणीने संसारसमु
 द्रमां वोढे तेवारें ते प्राणी संसारसमुद्रनो पारकेमपामे एनावार्थते ॥ ३ ॥
 गजाश्वपोतोक्षरयान् यथेष्टपदास्तये नज निजान् परान् वा ॥
 नजंति विज्ञाः सुगुणान् नजैवं शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥४॥
 अर्थ ॥ तेमाटेकुद्धदेवगुरुधर्मेने आदरवुंतेकहेते जेमविज्ञे निपुणपुरुष तेवां
 गितस्थानके पहोचवानेअर्थ पोताना अथवापारका हाथी घोडा तथा वाहण उठ व
 जड रथ तेथ्यापआपणेगुणोसहितसुजडणाजोइने आदरे केमकेजो निर्लक्षण वाहन
 होयतो तेह्यीवांगित स्थानकेपहोचायनही माटेहेसरलप्राणी एरीतेंतुंपण मोहस्था
 नक पामवानेअर्थ शुद्धगुणोपेत एवाजे देव गुरु धर्मतेप्रतेंनज जेयकीमोहपदपामे
 फलाद्वया स्युः कुगुरुपदेशतः कृताहि धर्मार्थमपीह सूद्यमाः ॥
 तदृष्टिरागं परिमुच्य नज हे गुरुं विशुद्धं नज चेद्वितार्थ्यसि ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ हवेकुगुरुनाउपदेशाधर्म फलदायकनहोय तेकहेते इहांश्रीजिनशासन

मन्त्रप्रचारस्तरसायनादि निदर्शनादल्पमपीहि शुद्धं ॥ दाना

चनावश्यकपौषधादि महाफल पुण्यमितोन्यथाऽन्यत् ॥१७॥

अर्थ ॥ बलीप्रकारातरे तेहिजकहेहे ऽह्माश्रीजिनशासनमा दान देवपूजा आवश्य
क पोसद्प्रमुखजे दुष्प तेथोदुपण शुद्ध दोपरहितकी गोहोयतो मन्त्रजे जागुनीप्र
मुख तथा रत्नजे सूर्यकात चङ्कातादिक तथा रसायनजे पारादिक तेहनीपर म
हाफलकारीथाय जेममन्त्रथोडाव्यङ्करनुहोय तोपण विप्रप्रहारादिकनेदरी महापुण्य
रे तथासूर्यकातादिक रत्नन्हानुहोयतोपण महाप्रकाशकरे अने रसायणयोदुपण म
होदारोगहरे तेमदोपरहितपुण्यजो थोहुहोयतोपण महाफलदायकयाय अनेतेद्वी
विपरीतजे अशुद्धपुण्यकार्य तेअन्यथाके ० घणुहोयतोपण अल्पफलदायकयाय ॥१७॥

दीपो यथादुपोपि तमासि हति लवोपि रोगान् हरते सुधाया ॥

तृण दहत्याशु कणोपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोप्यमलस्तथाह ॥१८॥

अर्थ ॥ जेमदीपक अल्पके ० न्हानोहोयतोपण अवकारटालेहे बलीजेम अमृ
तनो एकत्रिडुमात्रतेपण सर्वरोगनेहरे बलीजेम अमृतोएककणीयुमात्रतेपण वृषा
नेजाजीनावे तेमनिर्मलदोपरहित एहगोधर्मनु लेशमात्रतेपण पापनेटाले ॥१८॥

जावोपयोगशून्या कुर्वन्नावश्यक्री क्रिया सर्वा ॥

देहकेश लज्जसे फलमाप्स्यसि नैव पुनरासा ॥ १९ ॥

अर्थ ॥ ह्वेसर्वक्रियानी सफलताते जावसहितकरवायोजहोय तेकहेहे हेआ
त्मातु जावजे श्रद्धा तेहनावयोगेकरी शून्यके ० रहित एहवासर्वए अवश्यकरी
योग्य जे पडिक्रमणु पडिलेहणप्रमुखक्रिया तेप्रते करतोथको पणतेथीकेवल शरीरने
केशमात्रपजावबु तेहिजफत्तपामेहे पणतेक्रियानु मुख्यफलजे मोहजदण तस
यानहीनपामे केमके जावयकी शून्यक्रियाजो घणोरूरीतोपण नि फलयाय ॥ १९ ॥
इतिश्रोत्रध्यात्मकल्पद्रुमे धर्मशुद्ध्युपदेशाख्य एकादशोऽधिकार समाप्त ॥ ११ ॥

अथ श्रद्धिवगुरुधर्मशुद्धिमधिकृत्य किंचिदुपदेश ॥

तत्तेषु सर्वेषु गुरु प्रधान हितार्थधर्मा हि तदुक्तिसाध्या ॥

श्रयस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ धर्मप्रयासान् कुरुपे वृथैव ॥२०॥

अर्थ ॥ ह्वेजामेअधिकार देव गुरु धर्म एवणतत्त्वनीशुद्धिकहेसे तिहाप्रथमता
जो शुद्धगुरुमजे तोज शुद्धदेव तथाशुद्धधर्मपामिये तेमाटेप्रथम गुरुतत्त्वनी शुद्धि
कहेसे हेआत्मासर्वतत्त्वमां मुख्यतत्त्वते गुरुने केमके हितार्थके ० मोहनेअर्थ धर्म

साधवोहोयतो ते गुरुनावचनयकीसधाय तेमाटेतुं मूढयको परीक्षाकखाविनाज गु
रुने आश्रयतोयको धर्मेनेनिमित्तेजे प्रयासकरेते तेवृथाके० फोकेटवे ॥ १ ॥

नवी न धर्मरविधिप्रयुक्ते र्गमी शिवं येपु गुरुर्न शुद्धः ॥

रोगी हि कल्पो न रसायनैस्ते र्येषां प्रयोक्ता जिपगेव मूढा ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेगुरुअशुद्धहोयतोधर्मपण अशुद्धथाय तेकहेने नवीजे संतारीजीव
तेणे अविधियेकीधाएहवाजे दानादिकधर्म तेहथीजीव मोहगामीनथाय केमकेजे
धर्मेनेत्रिये शुद्धके० निर्दोषपणुं नथी तेधर्मवृथाजे तेउपरदृष्टांत कहेते जेमरसायननुं
करनार वैद्यते गुणागुणनुं अजाणमूर्खहोयतो रोगीपुरुष ते रसायनेकरी निरोगीन
थाय तेमइहंरोगी तेआत्मा औपधतेधर्म मूर्खवैद्य ते कुगुरु जाणवो ॥ १ ॥

समाश्रितस्तारकबुद्धितो यो यस्यास्त्वहो मज्जयिता स एव ॥

ओघं तरीता विपमं कथं स तथैव जंतुः कुगुरोर्नैवाब्धिं ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगुरुअने कुतारकनुंदृष्टांतकहेते जेप्राणियें तारकबुद्धियेंकरीने तार
कनेआश्रयोते अनेतेतारकज आश्रितप्राणीने बुभाडनारहोय तोतेप्राणी विपमड
स्तर एहवो उंधजे समुद्रनापाणीनो प्रवाह तेशीरीतेंतरसे तेमज जेयकी तरवानीआ
शाराखियें तेहिज जेवारें बोडे तिवारें समुद्रनुं पारते केमपामिये तेमज कुगुरुची
नवसमुद्रपण जाणवुं केमके जेगुरुप्रतें तारकजाणीने संसारसमुद्र तरवानी आशा
यें तेहने आश्रयियें अनेतेगुरुतो उन्मार्गने देखाडवेकरी आश्रितप्राणीने संसारसमु
द्रमां बोडे तेवारें ते प्राणी संसारसमुद्रनो पारकेमपामे एजावार्थजे ॥ ३ ॥

गजाश्वपोतोद्धरयान् यथेष्टपदास्तथे नज निजान् परान् वा ॥

नजंति विज्ञाः सुगुणान् नजैवं शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ तेमाटेशुद्धदेवगुरुधर्मेने आदरनुंतेकहेते जेमविज्ञाजे निपुणपुरुष तेवां
ठितस्थानके पदोचवानेअर्थे पोताना अथवापारका हाथी घोडा तथा वाहण उठ व
जड रथ तेआपआपणेगुणोसहितसुलक्षणाजोडने आदरे केमकेजो निर्लेखण वाहन
होयतो तेहथीवाठित स्थानकेपदोचायनही माटेहेसरलप्राणी एरीतेंतुंपण मोहस्था
नक पामवानेअर्थे शुद्धगुणोपेत एवाजे देव गुरु धर्मेतेप्रतेंनज जेयकीमोहपदपामे

फलादृथा स्युः कुगुरूपदेशतः कृताहि धर्मार्थमपीह सूद्यमाः ॥

तद्वृष्टिरागं परिमुच्य नज हे गुरुं विशुद्धं नज चेद्वितीर्थसि ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगुरुनाउपदेशधर्म फलदायकनहोय तेकहेते इहांश्रीजिनसासनने

यथाविरुद्धमिति मिथ्यात्वी कुमतिप्रमुख तेदानीमित्रास्ते विवाहव्यापार प्रमुखेकरी
परिचयकरवु तथापिताप्रमुखनी अवगणना अनेपरने कुमालेख कुमानामा कुम
माप कुडातोलाप्रमुखेकरीने उगवु एटलासर्वप्रकारेकरी पुरुषनेआपदाउपजे ॥ ११ ॥

नक्तयेव नार्चसि जिन सुगुरोश्च धर्म नाकर्णयस्यविरत विरतिर्न धत्से ॥
सार्थ निरर्थमपि च प्रचिनोप्यघानि मूल्येन केन तदमुत्र समीहसे श ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ वजीप्रकारातरेकहेत्रे हेआत्मातु नक्तियेकरी जिनपूजाकरतोनथी अने कदा
पिपूजेवेतोपण कुजकर्मदिक परवशपणायकी पूजेवे पणजक्तिथीपूजतोनथी तथात
द्वयुत्पासेथी धर्मसांजतोनथी तथानिरतर अटारपापस्थानक पन्नरकर्मदान प्रसु
त्ययीमवरनुकरवु इत्यादिकधिरतीपणु तेपणनथीआदरतो तथासार्थकके पोताने व
पयाकुटुवादिनेअर्थ अनेनिरर्थकके स्वार्थविनापण अपथ्य अनाचरित पापोपेव
हिताप्रदान प्रमादाचरित एपाचप्रकारेकरी कारणविना पापनेमेलवेवे तोपरनोके
तु शापुजेररी सुखनी वाढाकरेवे इहा मूजरूपते पुण्यजाणवु ॥ १३ ॥

चतुष्पदे सिद्धश्च स्वजात्यैर्मिल त्रिमास्तारयतीहि कश्चित् ॥

सद्वय तैर्मज्जति कोपि दुर्गं शृगालवच्चेत्यमिलन् वर स ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ ह्वेसुगुरुनेसिद्धनीउपमा अनेकुगुरुने सीयालनीउपमाकहीने उपवेशे
पोतानीजातीनाजे चतु पदमृगप्रमुख तेसाथेमया सिद्धनीपरे अससारमाजेसद्वय
तेपोतानी जातीना जयपचेद्विसझीमनुष्यइत्यादिकसाथे मल्योयको आश्रीतजीव
नेतारे जेमसिद्धनिजाश्रितचतु पदने कूपगतादिकथीतारे तेमसुगुरुपण निजाश्रितन
प्यजीरने समागममुष्णीतारे अनेकुगुरुतेसीयालनीपरे स्वजातीयजे मनुष्यादिक अ
नेबिजातीयजे चतु पद तेदनेमाथेनेइजने दुर्गजेनरकप्रमुख बलीदुर्गजे कृपादिकते
मापुगाहे तेमाटेजकुगुरुतेनमत्रायफोजसारा जेमपचाख्यानमां कोइरुत्तमा वीना
बापनिहादिकनुनपटानगाने अर्थ सवेचतु पदमजी एकवज्रवतसिद्धने गजाकरी
पाप्या अनेमवेचतु पद तेदनीमेगारराजागा एकदिवसेतेचत्रमां अग्नीजागी तेवो
तेमवेचतु पद सिद्धनेमरणेगया तेमनेनिहेपोताने पुनहेबलगामी एकफालेकरी को
इरुमहानदी उतरीपहेनेगार पदोचाडया रजीकेटजाकदिवसे दावानलमिटयो वज्र
नबससयपु तेगारतेमवेचतु पदने पाठापोतानेगामे पदोचाडया एहवोते सिद्धनोप
राक्रमदमो काइक छुंदिमोपात्रेपण केटलाह हीनसत्व निजाग्य ससलाप्रमुखजीवने
पोतानमेवकहीश बनीकानातरे दवनागो तेगारे सीयाजे निजाश्रित सर्वचतु पदने

पुंठडेवजगामी फालनरीनदी उतरवा लागो तेवारे सर्वजीवसहित पोतेंपण अ
गाधजजमांनुमो इन्नासिंहते सुगुरु अनेसीयालते कुगुरु महानदीते दुर्गति अने
आश्रितजीवते धर्माथीं मनुष्य एमउपनयलेवो ॥ १४ ॥

पूर्णं तटाके तृपितः सदैव नृतेपि गेहे क्षुधितः स मूढः ॥ क
ल्पद्रुमे सत्यपि ही दरिद्रो गुर्वादियोगेपि द्वि यः प्रमादी ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवेगुर्वादिकनुं योगठतेप्रमाद करबुंनही तेदृष्टांतदेइनेकहेठे निश्चेंकरीजे
प्राणी देवगुरुधर्मनुं योगठतेपण प्रमादवतथायठे तो हाहाइतिखेदेतेप्राणी नखातला
वेंपण सदाइतरस्योठे वली ते पुरुष सुखडी प्रमुखे नखायका घरमां पण सुख्योठे
वली घरमांठते कल्पवृक्षें पण दरिद्रीठे तेमाटे गुर्वादिकनो योगठते प्रमादल्यजिने
धर्मसाधनकरबु तेहिजसार्थकठे ॥ १५ ॥

न धर्मचिंता गुरुदेवजन्ति येषां न वैराग्यलवोपि चित्ते ॥ तेषां
प्रमूढेशफलः पशूना मिवोन्नयः स्यादुदरंजरीणां ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रकारांतरेंतेहिजकहेठे आजमेंगुं धर्मकीयो अनेहवे नित्य प्रत्येंशोधर्म
करवानुंठे एह्वीजेने विचारणानथी यडुक्तं उत्यायोत्थाय चित्तेयं किमद्य सुकृतं कृतं ॥
आयुषः खंममादाय रविरस्तमयं गतः ॥ १ ॥ तथा जेने गुरुअने देवनीजक्तिनथी वली
वैरागनुंलेशमात्रपणनथी एहवाजेपेटनराप्राणी तेहोनुंजन्मते पणुं छंम कुतराप्रसु
खनीपरं केवल माताने गर्जधारणादिकक्लेश करवामात्रज फलहोय ॥ १६ ॥

न देवकार्यं न च संघकार्यं येषां धनं नश्वरमाशु तेषां ॥ तदर्ज
नाद्यैर्दृजिनैर्नवांधो पतिप्यतां किं त्वलंवनं स्यात् ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रकारांतरें सुपात्रेधनवावरवानी सफलतादेखाडेठे जेधनवतप्राणीनुं
धन देवकार्यजे प्रासादकराववा अथवाजीर्णोद्धार विवप्रतिष्ठा इत्यादिकनेविपे तथा
संघकार्यजे चतुर्विधसंघनुंपोपबुं तथासाधर्मिनीवत्सलताते हीन अने दीनजे साधर्मि
कहोयतेनीचिताकरवी तथा पुस्तकलखववा इत्यादिक कार्योंमांउपयोगीनहोय तेप्रा
णीनुं विनाशशील एहवुंजेधन तेउपार्जनादिकनापापेकरी संसारकूपमांपडताने तेधन
सुंकाइ आधारनूतथाय अर्थात्कांइनथाय एटलेसुपात्रेंव्ययविना अन्यथाकोइकामेना
वे ॥ १७ ॥ इति श्रीअध्यात्मकल्पद्रुमेदेवगुरुधर्मशुद्धीनामा द्वादशोधिकारः समाप्तः ॥ १७ ॥

ते तीर्णा जववारिधि मुनिवरास्तेन्यो नमस्कर्महे येपा नो विषयेषु निग
 थ्यति मनो नो वा कपायै ह्युत ॥ रागद्वेषविमुग् प्रशातकलुषं साम्यात
 ग्रमाद्य नित्य खेलति चाससयमगुणाक्रीडे जजज्जावना ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेयतिशिक्षोपदेशनामा तेरमोदधिकारकहेते तेमाप्रथमयतिनु स्वरूपक
 हेते जेमुनीनुमन विषयमा आसक्तपामतुनयी तथाक्रोधादिककपायमा व्याप्तं
 नयी एह्यजेमहानुजाय ससारसमुद्ध्यतया तेहनेनमस्कारकरियेंतये जेमुनिराज
 गगदंपरहित यज्ञे कजुपताजे पापाचरणतेहने शातपमाडयोत्रे वलीसमतायेंकरी अ
 नुपमसुगपाभ्यांत्रे एह्युयज्ञे पाचमहाप्रतनी पचवीसजावना तथा अनित्यादिक
 वारनारनानेजजे वलीजिनप्रणीतजे सयमनागुण कृमादिकरूप उद्याननेविषे
 मजेत्रे एह्युजेहनुमनहोय तेहनेज तत्वयकी मुनिकहियें एजावार्थहे ॥ १ ॥

स्वाध्यायमादित्मसि नो प्रमादे शुद्धा न गुप्ती समितीश्च धत्से ॥ त
 पांविधा नार्जमि देहमोहा दल्पे हि हेतो दधसे कपायान् ॥१॥ प
 रीमद्वतो महसे न चोप मगान्न शीलागधरोपि वाऽसि ॥ तन्मोक्षमा
 णोपि जयादि पार मुने कथ यास्यविशेषमात्रात् ॥३॥ युग्मं ॥

अर्थ ॥ हरेगाधुनायेनमात्रयकीज अर्थसिद्धिनयाय तेकहेते हेमुनितुं प्रमादेक
 रीतिनायध्यानरगा यांतोनयी तथाबुद्धनिर्मज मनादिकत्रणगुति अने र्थादि
 बरांयसुमनने पाणरगतोनयी यजीशरीरनामाहयी वाद्यअन्यंतर वेप्रकारेतप
 प रगतोनयी तथापांकोपण कपायनुकारणवपनायी कपायधरेते ॥ १ ॥ तथाहुपा
 दिव घाटीगपगिद अने देवता प्रमुखनाकरेला उपसर्ग तेप्रतेनयीसहेतो तथा
 टासह्यरूप मोनांरयने पणरगतानयी अनेकेरज वेपमात्रयीज मोहनेवांतेवे प
 णरनितातु मगारगमुद्घनांपारयेमपामीन ॥ ३ ॥ एवेकाय्यनोअर्थ एरुवोत्रे

आजीविकार्थमिदं ययतिवेपमेव धत्से चरित्रममल न तु कष्टजीरु ॥ तवे
 म्नि किं न न विज्ञेन जगज्जिपृक्षुर्मृत्यु कुनोपि नरकश्च न वेपमात्रात् ४

अर्थ ॥ रनीनेहिनकहेते हेमाधुतुआममग्मा आजीविकानेअर्थ जे यतिनायेप
 रते अनेकष्टकवायी बीहितायरा निर्मज्जनिरतिचार जेचारित्रतेप्रते वरतानयी तो
 तेशारे तु एमकनयीनाणतो जे जगतनुग्रामरग्नार एह्योजेमृत्युते कोश्यीवीहतां
 यी वनीनापुनोवेनमात्र धर्मायैकी तो नररूपणरीहितांनयी एह्ये मृत्यु अने नरक
 एवेकना मवया तुननेआवगोन पण ताहागयी डरमेनही ऽतिजाय ॥ ४ ॥

वेपेण माद्यसि यत्ते चरणं विनात्मन् पूजां च वांगसि जनाद्बहुधोपधिं च॥
मुग्धप्रतारणञ्च नरके ऽसि गन्ता न्यायं विजिपिं तदजागलकर्तरीयं॥७॥

अर्थ ॥ हेअत्मातुंचारित्रविना यतिनेवेपेकरीहर्षपामेठे अनेलोकथकी बहुप्रकार
नीपूजा वदन सत्कारप्रमुख तथाउपधिजे वस्त्रपात्र पुस्तकादिकप्रतेंवांठेठे पणपठेतुं
एमुग्धलोकने प्रतारणके ० कपटक्रियाये उगाडकरी तेहथीउपाज्योजेनरकतिहांज
रहीश तेमाटेतुं अजागले कर्तरीना न्यायप्रतेंधगेठे जेमकोड खाटकियें एकवकरीहण
वानेअर्थे बंधकरवानेस्थानकेआणी कातीयेंधारचडावी सज्जकरी तेवकरीनेपासेका
तिमूकी एटलामांकोडकामनेअर्थे पोतेवरमांगयो पठवाडेवकरीये पोतानापगेंकरीनू
मीखोदितेमाकातिदाटी नेविचारुंजे रखेखाटकीआवेतिवारेंदेखे एमजाणीतेहनाउ
परसुती देवयोगथी कंठतलेकातीनीधारआची तेथीगलुंदवाङ्गुं अनेमृत्युपामि तेमहे
आत्मातुंपण तेवकरीनीपरें अज्ञानीथडने कातीरूपनरकने ढांकिराखेठे पणतेअवश्य
जाविपणाथी उदयआव्याविना रहेतेजनही तेमाटेप्रथमथीज अज्ञानत्यजीने साव
धानरहेजे अन्यायग्रंथातरें बीजेप्रकारेंपण लखुंठे ॥ ५ ॥

जानेऽस्ति संयमतपोजिरमीजिरात्मन्नस्य प्रतिग्रहजरस्य न निष्क्रियोपि ॥
किङ्कर्तुं निपततः शरणं तवास्ते सौरभ्यं च दास्यति परत्र किमित्यवेहि॥६॥

अर्थ ॥ हेआत्माएल्लोकरंजन निमित्तेंजे संयमतथातप तेणेकरीने गृहस्थोपा
सेंथी अहार आंध वस्त्रपात्रादिकुंजेवुं ते तो संयमतपादिकना समूहनुं वक्रयके ०
मूलपणनथयुं तेवारेंतुजने डुर्गतिमांपमतां शरणतेसुंठे अनेपरलोके सुखतें कोणआ
पस तेविचारीजो एतोलोकोनाप्रतिग्रहनुं मूलमात्रपण ताहुरुंछुरुतनथी माटेतुजने
नरकेपडतां उद्धार अनेपरलोकनेविपे सुखतेशायकीथासे एजावार्थे ॥ ६ ॥

किं लोकसत्कृतिनमस्करणाचर्चनाद्यै रे मुग्ध तुष्यसि विनापि विशुद्धयोगान्
कृतान् जवांधुपतने तव यत्प्रमादो बोधिद्रुमाश्रयमिमामि करोति पर्शुन्॥७॥

अर्थ ॥ हवलोकसत्कारादिकदेखी राचवुंनहीतेकहेठे हेमूटआत्मा शुद्धनिर्मल
दोपरहित एहवाजे मनवचनकायानायोग तेविनालोकोनो सत्कारजे अन्त्युत्थाना
दिक तथानमस्कारवंदना अर्चना जेनवांगपूजा विलेपनादिक तेणेकरीने सुंदर्षपामे
ठे केमकेएप्रमादते ताहरेसंसारकूपमां पडतांबोधरूप वृक्षनाआलंबनने ठेदवाने ए
लोकसत्कारते कुहाडारूपठे एटलेताहरोप्रमादरूपवरीते तुजने संसाररूपकुचामां

नाखवासारं बोधआलंबनरूपवृद्धने लोकसत्काररूप कुहाडेकरीत्रेवेने एटलेहमणा
तो सत्कारपामिमनमां हर्षधरेणे पणयागले बोधपामगो दुर्जनयासे ॥ ७ ॥

गुणास्तवाश्रित्य नमत्यमी जना ददत्युपध्यालयजेद्वशिष्यकान् ॥

विना गुणान् वेपमृपेर्विर्जर्पि चेत् त तष्टकाना तव जाविनी गति ॥ ८ ॥

अर्थ॥ हेसाधो धर्माश्रितलोकतो तदारागुणयाश्रीने तुजनेनमेणे तथा उपवि वस
पात्रादिक आलय वस्ति जेपज अन्नपानादिक अनेशिष्य तुजनेआपेणे अनेतुजोगुण
विनाज मात्र वेपधरेणे तेवारे ताहरीधूर्तनी गति याजे जेमठगाग रुत्रिम नवानवा
वेप करीलोकना धनवगीलिये पवेकोइकविवसे तेहनागिपाकथी वय वधनादिक का
मे तेम ताहारा हवालपण तेहनीपरे यासे ॥ ८ ॥

नाजीविकाप्रणयिनी तनयादिचिता नो राजनीश्च जगत्समय च वे
त्सि ॥ नो राजनीर्धरसि वाऽऽ गमपुस्तकानि इत्यपि पाठ ॥ शुद्धे तथा
पि चरणे यतसे न जिहो तत्ते प्रतिग्रहचरो नरकार्यमेव ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेसाधुपणानु सुखदेखाडेणे हेनिकुक्तेंघरवारपरिग्रहतोमूल्या मरे
आजीविका तथापुत्रादिकनी चितानथी तेमराजासवधीनयपणनथी वलीजिनप्रणी
त सिक्षातपणजाणेणे अथवाजेनसिक्षातना पुस्तकधरेणे तोपणशुद्धचारित्र्यनेवि
यद्यमकरतोनथी तेवारेताहू वस्त्रपात्रादिकनुजेवु तेहनुजारते नरकनेअर्थजणे ॥

शास्त्रज्ञोपि दृढव्रतोपि गृहिणीपुत्रादिवधोज्जितोप्यंगी यद्यतते
प्रमादवशगो न प्रेत्य सौख्यश्रियो ॥ तन्मोहद्विपतस्त्रिलोकजयिन

दा काचित् परा इष्टता वक्ष्युष्कतया स वा नरपशुर्नून गमी दुर्गतो ॥ १० ॥
णएरार्थ ॥ हवेठतेयोगेपणजीव धर्मकरतोनथी तेहनावेकारणदेखाडेणे लौकिकअ

प्राणीत्तरशास्त्रने जाणतोयको तथा पचमहाव्रतधारीयको तथास्त्रीपुत्रादिकना
त्सि किं न्यको पण जेप्राणीप्रमादवशे पचयोयको परलोकनासुखनी सपदारूप ध

अर्थ॥ वलीतम करतोनथी तोतिहां त्रणलोकनुं जीपनारजे मोहरूपशत्रु तेहनी
रेणे अनेकष्टकरवार महाइष्टताजाणवी अथवाते नररूपपशुवापडो पूर्वेनरकादिकना
तेवारेंतुं एमकानथीकी दुर्गतिमाज जनारणे एमजाणीयेवेणे ॥ १० ॥

थी घनीसाधुनोवेपमात्र न करोमि सर्व सावद्यमित्यसकृदेतदथो करोपि ॥
एवेवाना सर्वथा तुजनेआवचननजारिता तत्सावद्यतो नरकमेव विजावये ते ११

वेपेण माद्यमि यत् चरणं विनात्मन पूजां च वांछमि जनाद्वदध्यायं नमः
मुग्धप्रतारणचवे नरके ऽसि गंता न्यायं विजिपि तदजागलं नरे वा ॥

अर्थ ॥ हे आत्मातुं चारित्रविना यतिने वेपे करीद्वर्षामने नृने लोकं नरे । नृप्रकार
नीपूजा वंदन सत्कारप्रमुख तथा उपधिजे वस्त्रपात्र पुस्तकादिप्रदानेन नृने नृने नृने
एमुग्धलोकने प्रतारणके ० कपटक्रियायं उगाहरी नंदरी चतुर्था नृने नृने नृने
रहीज तेमाटेतुं अजागले कर्तरीना न्यायप्रतेधने जेमरां नृने नृने नृने
वाने अर्थे वधकरवाने स्थानकं आणी काती कंधार्या सदा री । नृने नृने नृने
तिमूकी एटलामांको ऽकामने अर्थे पोते नृमांगयो पनगरे वरं री पोतानां री
मीखोदिते मांकातिवाटी नेविचारुंजे रगेखाटकी आये निया रं दने एमजाणी नृने नृने
परसुती दैवयोगयी कंवतजे कातीनी धार आयी तेथी गलुं दवाङ्गणं अने मुग्धमि तेमरे
आत्मातुं पण तेवकरीनी परे अज्ञानी यऽने काती रूपनरकं दोकिगने पण ते आद्य
जाविपणायी उदय आख्या विना रहे से जनही तेमाटे प्रथमयीज अज्ञानव्यर्जनं सार
धानरहेजे एन्यायग्रंथातरं बीजे प्रकारें पण लखुंजे ॥ ५ ॥

जाने ऽस्ति संयमनपो निरमी निरात्मन्नस्य प्रतिग्रहचरस्य न निष्क्रियापि ॥
किं दुर्गतौ निपततः शरणं तवास्ते सौख्यं च दास्यति परत्र किमित्यंबुद्धिः ॥ ६

अर्थ ॥ हे आत्मा एलोकं रंजन निमित्तं जे संयमनथातप तेणं करीने गृहस्थांश
संथी अहार आं पथ वस्त्रपात्रादिकनुं लेवुं ते तो संयमनपादिकना समुदनु यकपणं ०
मूलपणनथयुं तेवारें तुजने दुर्गतिमां पमतां शरणते मुंजे अने परलोकं सुखतं कोणथा ॥
पसं तेविचारीजो एतो लोकोना प्रतिग्रहं मूलमात्रपण तादृसं सुखनथी मांटे नृने ते सं
नरके पडतां उद्धार अने परलोकने विपे सुखतेशायकी याते एनावार्थंजे ॥ ५ ॥

किं लोकसत्कृतिनमस्करणाच्यै रे मुग्ध तुप्यसि विनापि विभुर्नरे एमांशो
कृतं नृजवांधुपतने तव यत्प्रमादो बांधिदुमाश्रयमिमानि करोति

अर्थ ॥ हवे लोकसत्कारादिकदेखी राचवुं नही ते कहेने हे मुग्ध आनयप्यसि ॥ प्र
दोपरहित एहवाजे मनवचनकायानायोग तेविना लोकोनो सत्पुप्यसं ऽहसा ॥ १५ ॥
दिक तथानमस्कारवंदना अर्चना जेनवांगपूजा चिलेपनादिक नृने जे सेवकलोक तेने
जे केमके एप्रमादते तादरे संसारकूपमां पडतां बोधरूप नृने सरलजे मोक्षार्थिलोक ते
लोकसत्कारते कुहाडारूपजे एटजे तादरो प्रमादरूपवरीजे

हनेवचतोथको तुफरेठे एटलेपोताना प्रमादाचरणथी अनेबीजोजोकने वगवाथी
एवनेप्रकारना पापेकरीने तुलोपायवे ॥ १५ ॥

गृह्णासि शय्याहतिपुस्तकोपधीन् सदा परेन्यस्तपसस्त्वयं स्थिति ॥

तत्ते प्रमादाऽस्तितात्प्रतिग्रहे कृणार्णमग्रस्य परत्र का गति ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हे वेपना धरनारयति तु लोकोपासेथी शय्या वस्ति अहार तथापुस्तक
ज्ञानोपकरण तथाउपधि वस्त्रपात्रादिकजे नित्यलियेठे तेतो तपसीजोकनी स्थिति
ठे परतु तुतो प्रत्यहप्रमादमा मग्रयको काऽपणतपस्यादिक करतोनथी तेमाटे प्र
तिग्रहने निग्रवेकरी जारीथयु एहबुजेप्रमाद तेथकीउपार्ज्यजे छेणो ते छेणानेविषे
मग्रयको खुतोगोएहबुठतो ताहरीपरनवे सीअवस्थाथासे एटलेप्रथमतु चारित्र्य
इने प्रमादसेवेठे तेजेणोकरेठे तेवारपठे तपसयमादिकविना लोकोपासेथीशय्यादि
क प्रतंजीयेठे तेबीजोछेणो एमएवेप्रकारना छेणामाखूतोथको ताहरीसी अ
वस्थाथासे अर्थात् दुष्टअवस्थाज पामीत्त इतिनाव ॥ १६ ॥

न कापि सिद्धिर्न च तेतिशायि मुने क्रियायोगतप श्रुतादि ॥ तथा

प्यहकारकदर्थितस्त्व ख्यातीच्छया ताम्यसि धिड् मुधा कि ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवेतथाविधगुणविना कीर्त्तिनेसुवाठेठे हेमुनिताहरेविपेकोइ विद्यामत्रा
दिक सिद्धिनथी वलीवादणा खमासमणाप्रमुख उत्कृष्टक्रियानथी तथामनवचन
कायाना योगनी छुनप्रवृत्तिनथी तथाबाह्यान्तरतपनथीकरतो तथाश्रुतज्ञान आ
दिशब्दथी प्रनाधिकपण राजाप्रमुखनु प्रतिबोधबु इत्यादिकगुणतेपणनथी तोपणतु
अहकारे कदर्थितयको ख्यातिजे प्रसिद्धितेहनी वाठयेकरीने फोकटशोपरीतापको
ठे माटेतुजने थि कारयावताहरामा जो कोइ अतिशयगुणहोय तेवारेतो ख्यातिनी
वांठापणयुकठे अनेतेविनाज प्रख्यातीनेवांठेठे माटेतु धिक्कारवायोग्यठो ॥ १७ ॥

हीनोप्यरे नाग्यगुणैर्मुधात्मन् वागस्तवार्चाद्यनवाप्नुवश्च ॥

इर्ष्यन् परेन्यो लज्जसेऽतितापमिहापि यातो कुगतिं परत्र ॥ १८ ॥

अर्थ ॥ फरोतेहिजकहेठे अरेनिर्नाग्य नि पुण्यकथात्मातु गुणरहितयको फो
कटस्त्वनापूजाप्रमुखने वाठतो जोपूजास्त्वनानयायतो वलीजोकोउपरकोधकरतो
यको इहजोकेपण अतिशय तापसतापपामेठे अनेपरलोकेपणदुर्गतियेजइश ॥ १८ ॥

गुणैर्विहीनोपि जनानतिस्तुति प्रतिग्रहान् यन्मुदित प्रतीवसि ॥

लुलायगोश्वोपूखरादिजन्मनि विना ततस्ते नविता न निष्क्रय ॥ १९ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगनिमांपडवाविपे उपदेशकरीने प्रतिबोधे हेयतिवेपनाधारक तुं
गुणरहितको पणदर्पवतथयीने लोकथी नमस्कागदिक स्तवना वस्त्रपात्रअन्नादि
कलेवावांते तेहथीतुजने लुलायजे पामोपाणीवहेवायोग्य अथवागोजेवजदीओ
हल गाढा पंत्र कोल प्रमुख वहेवायोग्य अथवाअश्वते अस्वागीकरवायोग्य तथा उंट
खरगसज अनेकविधनारवहेवायोग्य इत्यादिकअवतार पाम्याविना तेप्रतिग्रहादि
कतुं मूलनयाय केमकेगुणविनापण लोकोपासेथी प्रतिग्रहादिक कपेते तेहनुंलेणो
पामाप्रमुखना अवतारपामि नारवहीनेतूटवुंते एजावार्थ ॥ १९ ॥

गुणेपु नोद्यच्चसि चेन्मुने ततः प्रगीयसे यैरपि बंधसेऽर्च्यसे॥जु
गुप्सितां प्रेत्य गतिं गतोऽपि तैर्दसिप्यसे चाऽजिन्नविप्यसेऽपि
वा॥७०॥ दानमाननुतिबंदनापरं मोदसे निकृतिरंजितर्जनैः ॥
नत्वैपि सुकृतस्य चेल्लव. कोपि सोपि तव लुंठयते हितैः॥७१॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजप्रकारांतरेकहेते हेमुनिजोतुंगुणनेविपे उद्यमकरतोनी ते
वारेइहजवेजे तुजने आवकादिक गीनजासप्रमुखेकरीगायते तथावली षादगावर्त वां
दणायेंकरीवांते सुगंधलेपनादिकेंकरीपूजेते तेतुंपरजवें निंदनीक कुरूप दरिद्रतादि
क पाम्याथका तेहिजताहराउपर हससे तथानानाप्रकारनीपीना उपजावसे एटले
ते स्वामिपणे अवतरसे अनेतुंदासपणेत्याइत तिहां लातो लाठीप्रमुखना प्रहारेंकरी
तुजनेपीडने ॥ ७० ॥ हेमुनितुं कपटक्रियायेंकरी लोकरीजवीने तेहोने दानसन्मान
स्तवन बंदनानेविपे तत्परदेखीने दर्पपामेते पण एम नथीजाणतो जे ताहरो लेश
मात्रसुकृतते तेहनेएजोकलुटेते ॥ ७१ ॥

नवेजुणी मुग्धकृतेर्न हि स्तवे न ख्यातिदानार्चनबंदनादिभिः ॥ वि

ना गुणान्नो नवडुःखसंक्षय स्ततो गुणानर्जय किं स्तवादिभिः॥७२॥

अर्थ॥हवेस्तवनादिकनी वांतामूकीने गुणनुंपोपकरवुंतेकहेते हेमुनितुं विज्ञेपाविज्ञे
पनाअजाण एहवामुग्धलोकनीकरेलीजे स्तुतितयाख्याति प्रशसादिक तेणेकरीगुणवं
तनयाय वलीगुणजे ज्ञानादिक तेहनीप्राप्तिविना संसारनोविनाश अनेमुकिनीप्राप्तिन
थाय तेमाटेकेवल गुणनेजउपार्जनकर पणस्तुतिकराववाथी कांइअर्थसिदिनथी २२

अथपि शास्त्रं सदसद्विचित्रा लापादिभिस्ताम्यसि वा समा

यैः॥येपां जनानामिह रंजनाय नवांतरे ते क मुने क च त्वा॥७३॥

अर्थ ॥ हवेजोकरीजववामातेतुं शास्त्रजणेते पणनवांतरेतुंकिहां अनेरीजनारजो

ककिहा तेदेखाडेते हेमुनितुजे लोकरीजवयानिमित्तें सत्के० नजोजिनागम तथा
असत्के० विरुद्धबोद्धादिकनुशास्त्रते प्रतेंजणेते अनेवली कपटसहित नानाप्रकार
नाआजापसजापादिक तेणेकरीने घणुप्रयासकरेते पणनवांतरे तेजोककिहागतिमां
जशे अनेतु केइगतियेजइश एटलेआजने जावजीयगुद्दीजे जीव तें रीजव्याहगे
तेपरजवेकोइपण ताहरे कामेआवेसेनही ॥ १३ ॥

परिग्रह ल व्यजहाहृहादे स्तत्कि न धर्मोपकृतिवलात् ॥

करोपि शय्योपधिपुस्तकादे गर्भोपि नामातरतोपि हता ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ हेपरिग्रहल्यजवा आश्रीउपदेशेते हेमुनितेंपूर्व घरप्रमुखनुपरिग्रह
डु अनेवली धर्मोपकरणने मीतेकरीने शय्या वस्ति उपजि वस्त्र पात्रादिक पुस
क आदिशब्दयी पाता चावखी पोथी बांधणा जपमाला प्रमुखउपकरणनो परिग्रह
सुंकरेते धर्मोपकरणजेकाइ बहुमूलो ममतानावश्यकी वधारैराखियेते परिग्रहज
णरो केमके० गरके० त्रिप तेहनेनामातरकखायकी एटलेनामफेरवीनाख्यायीप
ण हताके० मृत्युकारकहोयज जोविपने साकर अमृत इत्यादिककहियेतोपण खा
यकु प्राणहरणकरे तेमपरिग्रहने धर्मोपकरण निमित्तें राख्योयकोपण दुर्गतिआप
परिग्रहात्स्वीकृतधर्मसाधनानिधानमात्रात्किमु मूढ तुप्यसि ॥

न वेत्ति हेन्नाप्यतिनारिता तरी निमजयत्यग्निमबुधो द्रुत ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ गतीतेहिजकहेते हेमूर्खसाधोतु स्वीकृतके० प्रमाणकिंधेते धर्मसाधनके०
धर्मोपकरण एहबुनाममात्रजेहनु एहवोपरिग्रह पाम्यायी सुहर्षपामेते हेमूर्खतुन
यीजाणतोजे अतिशयनारी एहवोजेसुवर्ण तेणेकरीनरी एहवीतरीजे होडी तेजेम
अग्नीनके० देशनारमनुष्यने बोडेते तेमतुजनेपण धर्मोपकरणनेमीते मज्योएहवो
जे अतिपरिग्रहतेनयसमुद्मा बोडजे इतिजाव ॥ १५ ॥

येह कपायकलिकर्मनिबधनाजन स्यु पुस्तकादिचिरपीहितधर्मसाधने ॥

तेपा रसायनवरैरपि सर्पदामये रात्तात्मना गदहते सुखकृतु कि जवेत् १६
अर्थ ॥ जेमुनियें हितके० वाठयुते धर्मनुसाधनजेथको एहवाजे पुस्तकाविकते
णेकरीनेपण अहजेपाप त्याकपायजे क्रोधादिक तथा कलिजेकजहतेना करवा
यकी कर्मजे ज्ञानावरण्यादिक तेनानिकाचित्वधनुनाजनपाय तेहनेबीजोकोइ
सुखकार्य निवृत्तिनुरनारनयाय एटलेजेहनेधर्मोपकरणतेहिज ममतानावश्यकी
परिग्रहपणे परिणम्याते तोतेहनेअर्थें क्लेशकपायादिकने करवेकरीकर्मवृद्धिकरेते

तोतेहनेसंतोपते पठे फरीजीजाशायकीथासे एजावार्थ तेहनुंढष्टांतकहेठे जेम रसा
यनजे मृगांगपारादिक तेहनोसेवनकरवाथीज उलटोमांडापढयो एटलेरसायनय
कीपण जेहनेरोगवथ्यो तोपठेतेहनारोगनुं निवारकबीजोमुखकारी कोइनथी ॥२६॥
रक्षार्थं खलु संयमस्य गदिता येऽर्था यतीनां जिने वास.पुस्तकपात्र
कप्रचृतयो धर्मोपकृत्यात्मकाः ॥ मूर्धन्मोहवशात् एव कुधिया संसा
रपाताय धिक् स्वं स्वस्यैव वधाय शस्त्रमधियां यहुःप्रयुक्तं जवेत् ॥२७॥
अर्थ ॥ निश्चैकरीनेजे वस्त्रपुस्तकप्रमुख पदार्थतेश्रीजिनेवरें साधुनेसंयमनी रक्षा
नेअर्थ धर्मोपकरण स्वरूपेकह्याठे तोहाहा इतिखेदे तेहिजपदार्थ कुवुद्धिनाथणीने
अतिशय मोहनावशयकी उलटासंसारमांबूढावनारनाकारण थडपडेठे तेहनुंढष्टां
त जेम बुद्धिहीनपुरुषनुं पोतानुं अस्त्रजेखड्गादिक तेविपरीतपणे राखुंहोय तोपो
तानेजवयकारीयाय तेहनीपरे जाणवुं ॥ २७ ॥

संयमोपकरणवृत्तात्परान् चारयन् यदसि पुस्तकादिभिः ॥

गोखरोष्टमहिपादिरूपचतुश्चिरं तमपि चारयिष्यसे ॥२८॥

अर्थ ॥ हेमुनितुं जे परप्राणीनारवाहक पोटी वज्र वंटप्रमुखने संयमनाउपकरण
नेमीसेकरी पुस्तकादिकनुं चारवहेवरावेठे तेमाटेतेप्राणीतुजनेपण वज्र वंट रास
न पामाप्रमुखना अवतारपाम्यायका चिरकालजगें चारवहेवरावशं ॥ २८ ॥

वस्त्रपात्रतनुपुस्तकादिनः शोचया न खलु संयमस्य सा ॥

आदिमा च ददते जयं परा मुक्तिमाश्रय तदिदं यैकिका ॥२९॥

अर्थ ॥ हवेवस्त्रपात्रादिकथी संयमनीशोचानथीनेकहेठे हेमुनि वस्त्रपात्रतयाश
रीर पुस्तकइत्यादिकनी शोचाकीधायक निश्चैकरी संयमनीशोचानथाय एटजेवस्त्रादि
कनीशोचाते संयमने अशोचाकारणीठे तेमापणवजी आदिमके० पहेजीज यस्त्रादि
कनीशोचाते जयव्रमणजयापे अने परके० बीजीजे संयमनीशोचाते मोहजयापे ते
माटेजोसंसारनी बांठाहोयनो वस्त्रादिकनी शोचाआदर अनेजो मुक्तिनीवाठा तुजने
होय तो संयमनीशोचाआदर ॥ २९ ॥

वस्त्रपात्रतनुपुस्तकादिनः शोचया न खलु संयमस्य सा ॥ तां तदत्र प
रिहाय संयम किं यने न यतमे शिवार्थ्यपि ॥ इतिचोनगद्वेराठ ॥३०॥
अर्थ ॥ वस्त्रपात्रेति एषावंतर एजोहनुंषुदां० पूर्वनीपरेंजाणवुं अनेचनगद्वेनी

व्याख्याकहेत्रे तस्मात्कारणात् तेकारणमाटेहेसाधो ते वस्त्रादिकनी शोनाढाग्निने
जोमुक्तिनोअर्थीतोतो जिनप्रणीत चारित्रनेविपे केमउद्यमकरतोनथी ॥ ३० ॥

शीनातपाद्यान्नमनागपीह परीपद्वाश्रेत्कमसे विसोढु ॥

कथ ततो नारकगर्जवास ड खानिसोढासि जवातरे त ॥ ३१ ॥

अर्थ ॥ हरेपरीपद् सहेवाआश्री उपदेशआपेठे हेमुनिजोतु सयमनेविपे टाहाड
तापप्रमुख थोडापणपरीपद् सहेवानेसमर्थनथी अनेकायरथायठे तोनवातरेनेविपे
नरकतथा गर्जवासनाडु ख केम सहीस एटले नरकादिकना डु खसहेवाथीतो परी-
हनाडु खनुं सहेवुजनुठे एमजाण ॥ ३१ ॥

मुने न कि नश्वरमस्वदेह मृत्तिडमेन सुतपोव्रताद्यै ॥ निपी

डय चीनीर्जवदुखराशे हित्वात्मसाधैवसुख करोपि ॥ ३२ ॥

अर्थ ॥ हेसाधुने तपप्रमुखनु उद्यमकरवुकहेत्रे हेसाधु एविनाशशील तथाआ
खरपोतानुनही एहवोजेदेहरूप माटिनुपिम तेहने नलाजिनाह्वासहित तपव्रतप्रमुख
परी वमीने ससारनाडु खसबधी सर्वजगताग्निने मुक्तिसबधी सुखतें पोतानेवश
केमनथीकरतो ॥ ३२ ॥

यदत्र कष्ट चरणस्य पालने परत्र तिर्यङ्नरकेषु यत्पुन ॥ तयोर्मि

थ सप्रतिपक्षता स्थिता विशेषदृष्ट्यान्यतरं जहीहि तत् ॥ ३३ ॥

अर्थ ॥ हेसाधुजेइहा श्रीजिनशासनेविपे चारित्रपालवानीकष्टे अनेपरजवे ति-
र्यङ्नरकादिननेविपेजे कष्टे तेवेदुकष्टने परस्पर प्रतिपक्षपणुरहेत्रे एटलेजिहां चा-
रित्रकष्टे तिहातिर्यङ्नरकनु कष्टनथी अनेजिहा तिर्यङ्नरकादिकना कष्टे तिहां
चात्रि कष्टनथी तेमाटेविशेषदृष्टिये विचारी तेवेमाथी एककष्टनेमूक ॥ ३३ ॥

शमत्र यद्विद्धरिव प्रमादज परत्र यच्चाव्धिरिव शुमुक्तिग ॥ तयोर्मि

थ सप्रतिपक्षता स्थिता विशेषदृष्ट्यान्यतरदृष्ट्या तत् ॥ ३४ ॥

अर्थ ॥ हवेमुग्गनुमदबुकहेत्रे हेसाधोइहा चारित्रमांप्रमादकरवाथीजे सुख ते
विडिपेटनुठे अनेमयमना पाजवायकीजे देवजोकमुक्तिनासुख तेसमुद्गरराजे
तेवन्देमुग्गने पग्गपग्रनिपक्षपणुजे जिहांप्रमादसुखतिहा मुक्तिसुखनथी अने जिहां
मुग्गिमुग्ग तिहांप्रमादसुग्गनथी माटेविशेषेविचारी वेमाथी सारजाणेतेने आदरा ॥ ३४ ॥

अथवा॥नियंत्रणायाचरणेऽत्र तिर्यक् स्त्रीगर्भकुंजीनरकेषु या च ॥

तयोर्मिथः सप्रतिपक्षत्वाद् विशेषदृष्ट्याऽन्यतरां गृहाण ॥३७॥

अर्थ ॥ हवेगुरुपारतत्रयाश्रयीकहेते हेसाधुऽदांजिनगामनमां चारित्रनेविपेजे गुरुपारतंत्र्यादिकत्रणप्रकारनो परवशपणुंते अने तिर्यचनाश्रवतारमां तथास्त्रीनागर्भे मां तथा कुंजीतेषणोजसांकमामुखतुंनारकीने उपजवानुंस्थानकतेमां उपनाजेनार कीते खंडोखंडययी बाहेरनिकले तेहनेविपेजे परवशतापणुंते तेवेदुने परस्परंप्रति पक्षीपणुंते एटजे जिहांचारित्रनी नियंत्रणाहोय तिहांतिर्यच स्त्रीअने नरकादिकनी नियंत्रणानहोय अनेजिहां तिर्यचस्त्रीनरकादिकनी नियंत्रणाहोय तिहां चारित्रनी नियंत्रणानहोय माटेविशेषदृष्टियेंविचारीने तेवेमांथी एकनियंत्रणानेआदर ॥३७॥

सद्वृत्तपोयमसंयमयंत्रणां स्ववशतासहने हि गुणो

महान्॥शिवं गुण इति वा पाठः ॥ परवशस्त्वतिचूरि स

दिप्यसे न च गुणं बहुमाप्स्यसि कं च न ॥ ३८ ॥

अर्थ ॥ हवेपरवशोऽऽखसहेवाकरता पोतानावशोऽऽखसहेवुंनजुंते तेकहेते हेसा धुतुं चोयप्रमुखतप तथा नियमअनियमादिक ते यम तथासत्तरजेदें संयमसंबंधी एत्रण नियंत्रणाउठेतेतुंसहनकर केमके एत्रण नियंत्रणाओते पोताने स्वाधीनपणे सहनकरवीतेते महोठो गुणते तथापाठांतरे एथकी शिवगुणके० मुक्तिरूपीओगुण होय अने जे अतिपरवशपणे एकेद्वियादिकमां पराधीनथको घणीजनियंत्रणाओ सहीस तिहां अकामनिर्झरासिवाय अधिकुंगुणमात्र कांइपणपामीसनही ॥ ३८ ॥

अणीयसासाम्यनियंत्रणाज्जुवा मुनेऽत्र कष्टेन चरित्रजेन च ॥ यदि

ह्वयो दुर्गतिगर्भवासगा सुखावलेस्तत्किमवापि नार्थितं ॥ ३९ ॥

अर्थ ॥ बलीप्रकांतरेतेद्विजकहेते हेसाधो आजन्ममां समतारूपनियंत्रणातेसं बंधीकष्ट तथाचारित्रसंबंधीजे अव्यमात्रकष्ट तेणेकरी दुर्गति अने गर्भवाससंबंधी असुखनासमूह क्षयथायजे तोतेथी सुवांठितपणुंतुंनपाम्यो अर्थात्पाम्योज ॥३९॥

त्यज स्पृहा स्वः शिवशर्मलाज्जे स्वीकृत्य तिर्यङ्नरकादि दुःखं ॥

सुखाणुनिश्चेद्विषयादिजातैः संतोष्यते संयमकष्टनीरुः ॥ ४० ॥

अर्थ ॥ हवेप्रमादवंतने रीतेकरीकहेते हेसाधुतुं जो विषयादिकथीउपनोजे सुख नोलेश तेणेकरी संतोषपामेजे अने संयमनाकष्टथीबीहेते एरीतेंतो तें तिर्यच तथा

नरकतुङ्ग खरुचुनकरीने स्वर्गमोहनासुखपामवानी वांठाभूकीदीधी एटलेअणुमात्र
सुख उपर राख्योथको स्वर्गमोहनुं अतुल्यसुखहारेठे एजावार्थे ॥ ३७ ॥

समग्रचिंतातिहतेरिहापि यस्मिन् सुख स्यात्परम रताना ॥

परत्र चेजादिमहोदयश्री प्रमाद्यसीहापि कथ चरित्रे ॥ ३८ ॥

अर्थ ॥ हरेचारित्रश्री इहलोकेतथा परलोकेसुखे तेकहेठे चारित्रमारकथयना
एहवाजेनावसाधु तेहने सर्वचिताना निवारवाथकी इहलोकेपण परमअनुपमसुख
होय अनेपरलोकेपण इडादिकनीसपदा तथा मोहनीसपदाहोय तोहेसाधो एहवजे
चारित्रतेनेत्रिये रह्योथकोतु सुप्रमादकरेठे यत्त देवलोकसमाणोअ परियाउमहेति
ण ॥ रयाणअरयाणच महाणरयसारिसा ॥ १ ॥ पुन नच राजनय नच चोरनय न
च वृत्तिनय न वियोगनय ॥ इह लोकसुख परलोकहितं श्रमणत्वमिदं रमणीयतरा ॥ ३९ ॥

महातपोध्यानपरीपढादि न सत्त्वमाथ्य यदि धर्तुमीश ॥ तज्जावना

किं समितीश्व गुप्ती धत्से शिवार्थिन् न मन प्रसाध्या ॥ ४० ॥

अनित्यताया जज जावना सदा यतस्त्व ह साध्यगुणेऽपिसयमे ॥ जि

घत्समा ते त्वरते ह्यय यम श्रयन् प्रमादात्र जवाह्विजेपि कि ॥ ४१ ॥

अर्थ ॥ हरेजेगदुरुष्टकरीशकेनहीतोते सुखसाध्यधर्मकरे तेकहेठे हेसाधु तु पराक्रम
मयतपुन्यने साधवापांग्य एहवाजे मासखमणप्रमुख महातप तथा प्राणायामादिक
ध्यान तथाकृपादिकपरिसह धरवानेसमर्थनयी तोहेमोहनावाठक केवलमनेकरीज
साधितरीपेणहरीजे अनित्यादिकजावनातेनुसेवनकर ॥ ४० ॥ तथावलीप्रकारात
रेकहेठे हेसाधोतुअनित्यताप्रमुख धारजावना ने सदाजज अनेह खे साधवापांग्य
मतांगणुणजे जेना एहवास्तमनेत्रियेपण सुकृमाजपणुठामीउद्यमकर केमके मृ
स्युते तुनने मासस्वगानीगांगये उतावजुथायने दिनदिनप्रतं दुकहुयावेने मा
देप्रमादमेवनायशेषण मनेकरीममारथकी बीहितोरहेजे ॥ ४१ ॥

तन मनस्मे कुविकल्पजाले वंचोप्यवद्येश्व वपु प्रमादे ॥ लब्धी

श्रमिदीश्व तयापि वांञ् मनीरय्येरेव दृढा दतोसि ॥ ४२ ॥ दग्ध

मनो मे रुचिकल्पजाले वंचोप्यवद्येश्व वपु प्रमादे ॥ लब्धीश्व मि

दीश्व तयापि वांञ् मनीरय्ये रेव दृढा विद्वन्ये ॥ इतिवापाठ ॥ ४३ ॥

अर्थ ॥ हवेमामग्रीविनापण महोटासहोटा मनोग्यकरया अफलजे तेकहेठे हे

साधुताहरोमनते माताविकल्पनासमूहे विणसाड्युं अनेवचनपण मृपान्नापणादि
क पापेकरीविणसाड्युं चलीशरीरपण प्रमादजेमद्यादिकतेणेकरी विणसाड्युं एरीते
मनवचनकायारूप त्रणगुतिविणसाडी तोपण आमोसहीप्रमुखलब्धि तथा मंत्रधि
यादिकसिद्धिने वांठे माटे हाइतिखेदे मनोरथेकरीज पीडायठे जेमशाली ड्य खां
मप्रमुख सामग्रीविनापण कोइमुखदीरनानोजनतुं मनोरथधरतो अहर्निशविकल्पे
ज पीडाय तेमतुं पणपीडायठे ॥ ४१ ॥ तथावलीपाठांतरं माहुरुंमन कुविकल्पजाले
विणाम्युं तथा अवचके० मृपान्नापणादिकपापे वचनविणाम्युं अनेप्रमादेकरीशरीर
विणाम्युं तोपण लब्धि अने सिद्धि प्रते वांठतो थको हाइतिखेदे हुं मनोरथमात्रे
ज सुपीमाठहुं इत्यादिक पहिलाकाव्यतुं पाठांतर काव्यजाणुं ॥ ४३ ॥

मनोवशस्ते सुखदुःखसंगमो मनो मिलेथैस्तु तदात्मकं नवेत् ॥

प्रमादचोरैरिति वार्यतां मिलतीलांगमित्रैरनुपंजयानिशां ॥ ४४ ॥

अर्थ ॥ हवेमननेसतसंगमांजोडतुं तेकहेते हेसाधुताहरे सुखअने दुःखनोजे मि
लाप तेमननेवशठे केमकेमनजेहनीसारथे मिले तेरूपीयाय जेम तैलने जेहवाफूलनो
संगमिले तेहवीवास्तनामयथाय माटे मननेप्रमादरूपचोरसारथे मजतो वारीने नित्ये शी
लांगरथरूपजेमित्र तेनीसारथे मेलव जेथकीतुजने सर्वथासुखसारथेज मिलापथाय ॥ ४४ ॥

ध्रुवः प्रमादेनैववारिधौ मुने तव प्रपातः परमत्सरः पुनः ॥ गले

न वक्षोरुशिलोपमोस्ति चे त्वयं तदोन्मज्जनमव्यवाप्स्यसि ॥ ४५ ॥

अर्थ ॥ हवेमुक्तिविशेषेकरी प्रमादनोपरिहारकहेते हेसाधुप्रमादनाहेतुयेंकरी तु
जनेसंसारसांपडवुंतो निश्चय थकीते केमकेप्रमाद अनेसंसारने अग्निधुमादिकनीपे
नित्यबंधठे अनेवलीजो गलेबांधिमोटी शिलासरितुं परप्राणीउपरमत्सरतुजनेते तेवा
रे संसारसंमुद्गमांथी तरीनिकलवुं केमपामिस माटेप्रमादअने मत्सरवेदुव्यज ॥ ४५ ॥

महर्षयः केपि सदंत्युदीर्या प्युग्रातपादीन्यदि निर्जरार्थ ॥

कष्टं प्रसंगागतमप्यणीयोपीठन् शिवं किं सहसे न चित्तो ॥ ४६ ॥

अर्थ ॥ हवेकष्टसहेवाथात्री उपदेशआपेते केटलाकमहाकृपी तेनइवाहुखा
मी दीक्षितचार व्यवहारीपुत्रनीपरें शीतादिक परिसहनासहनारा चली उग्रके० प
णोकविण आतपके० तडकाप्रमुख कष्टने उदरीनेपण निर्झगनेअर्थमहेते तेवारेंहे
साधुतुं मुक्तिनेतोवांठेते तेवारें प्रसंगथी उदयआव्युं एहवोसल्पमात्र कष्टप्रतेकांत
थीसहेतो अनेकष्टसह्याविना मुक्तिकेमपामिस एनावार्थ ॥ ४६ ॥

यो दानमानस्तुतिवदनादिभिर्न मोदतेऽन्यैर्न तु दुर्मनायते ॥ अला
जलाज्जादिपरीपहान् जयन् यति सतत्वादपरो विम्वक् ॥ ४७ ॥

अर्थ ॥ हवेअसाधुपणा तथा साधुपणानो चेददेखाडेजे जेलानअलानादिक
रिपहनेजीपतोयको ग्रहस्थनुआप्यो अहारउपधिप्रमुखदान तथासत्कारस्तुतिप्रसू
खमान इत्यादिकेकरी हर्षपामेनही अनेअलान अपमान प्रहारादिके डहवायनही
तेद्विजपरमार्ययी यतिजाणवो अने अपरके० बीजाजेदान वदनादिकयी हर्षपामे
तथा अलाननवादिकयी डहवाय तेयतिनावेपे विडवकके० नटरुपजाणवा ॥ ४७ ॥

दधजृढस्थेषु ममत्वबुद्धि तदीय तस्या परितप्यमान ॥ अ
निरुतात करण सदा स्वै स्तेषा च पापैर्भ्रमिता जवेसि ॥ ४८ ॥

अर्थ ॥ हवेमनोगुप्तिराखवानेअर्थे यतिये ग्रहस्थनी चिताकरवीनही तेकहे
हेमाधुतुमदस्थनेरिपे ममत्वनीबुद्धिधरतोयको अनेग्रहस्थनीचिताये तपतोयको
पांतानापापे तथाग्रहस्थनापापे निरतरव्याकुजचिचवतयको सत्सारमांजमीत्ता ॥ ४८ ॥

त्यक्त्वा गृहं स्य परगेहचिता तप्तस्य को नाम गुणस्तवेषं ॥

आर्जीवि काऽस्मे यतिपेपतोऽत्र सुडुर्गति प्रेत्य तु दुर्निवारा ॥ ४९ ॥

अर्थ ॥ हेसाधु पांतानुपरमूकीने वलीपारका आयकादिकनापरनी चितायेकरी
गुनातागुणने एपरमूकी पणावरनीचिताये कोडुगुणनयी आजयमांतोतुजने यति
वराप्रतापयी आर्जीविचाक्षेत्रे पणपरजवेंतो तुजने अतिशयडुर्गतिदुर्निवारक
एदरा नगरादिरने पणपरनरें दुर्गतिनोऽगरनारकोऽनयी एजावार्थ ॥ ४९ ॥

कंठं न माययमिति प्रतिज्ञा वदन्नकुर्वन्नपि देहमात्रात् ॥ शय्या

दिरन्तेषु नुदनं गृहस्थ्यान् हृदा गिरा वाऽमि कथं मुमुक्षु ॥ ५० ॥

अर्थ ॥ हेतुसायामात्रयीमाधुनो पणमनचनयीमाधुनयी तेकहेजे हेमुक्तिवो
वहमाधुनु नित्यप्रते आरययकरतां सब सायकाजोग पञ्चखामि जा जीराए तिविद
निरिहेम मणेल सापाण काणल इत्यादिकपाठरुहीने दुसरसावयकरुनही एहवीप्र
निराकरतोयघो तेमाययमात्र शरीरयीज अणकरतोयकोययो पणशय्या जेउपात्र
यप्रभुन कापेनेरिपे ग्रहस्थनेप्रेरतोयकोतो तो तेमांमनयी अनेवचनयी मुमुक्षु तेसा
नेजे एउमे मनवचन कापायेकरी सावयमूके तेदनेमुमुक्षुकहिये अनेतुतोसायामा
अपीव सावयकरतांनयी पणमनयी माययचितवेजे अनेवचनयी सावयकर्मप्रेजे
तेमांमनही तथा वचनयी मुमुक्षुनयी मात्रकापायीज मुमुक्षुने एजावार्थ इदोऽत्र

णाते आदेशदेवामात्रजजाणवी बीजीप्रवर्त्तनरूपप्रकरण इत्यादिकप्रेरणीयते एतत्ते
पूर्वपणभावकं एकतत्त्वान्ते लाननुंकारणते इत्यादिकप्रेरणाकल्याणुतो साधुनेव्यवहा
रतेज यथाश्रीरायप्रश्रीयसूत्रे छुत्तमेयंसुरियाणा पुराणमेयंसुरियाणा किन्नमेयंसुरिया
ना करणिहमेयंसुरियाणा आणमेयंसुरियाणा अप्रणुनायमेयंसुरियाणा इत्यादिक
विधिवाक्यदेखायते तेप्रेरणाजाणवी ॥ ७० ॥

कथं ममत्वाय ममत्वतोवा सावद्यमित्तस्यपि संघलोके ॥ न हे
ममय्यप्युदरे हि शस्त्री किंताक्षिणोति क्षणतोप्यसून् किं॥७१॥

अर्थ ॥ बलीतेहजकहेते हेसायोतु साधुसाध्वी भावकभाविकारूप चतुर्विधसंय
मां अमुकागोतार्थेनावखतमां आचंत्यकराव्युं एहवीमहोटाइपामवानेअर्थं तथाआ
अमारगडनो चैत्यउपाश्रयादिकते इत्यादिकममत्वयकी सुंसावद्यकर्मवांतेते संसा
रीनीपरे सारंनकार्यतर्वमायेलेइने करवासुंवांतेते अथवासंयमां महत्वपामवानेअर्थं
तथाममत्वयकीज सावद्यजे धनप्राप्ति प्रमुखतेसुंवांतेते जेमाटे सोनानीडुरीपण पे
टमांवापीयकी सुंप्राणहरणनयीकरतीके. एतलेसोनानीडुरीपण पेटमांमारीयकी प्रा
णहरेते तेमसंयनिमित्तपण अविधियें सावद्यकर्मकीधुंते संयमरूपप्राणनेहरेते॥७१॥

रंकः कोपि जनान्निजतपदवीं त्यक्त्वा प्रसादा जुरोर्वेपं प्राप्य यतेः
कथंचन कियत्वास्त्रं पदं कोपि च ॥ मौखर्यादिवशीकृतजुजनतादा
नार्चनेर्गर्विज्ञा गात्मानं गणयन्नरेंडमिव धिग्गता दुतं दुर्गतो ॥७२॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने उद्धतपणुंनिवारवा उपदेशेते कोइकपुरुषपूर्वं ग्रहस्याव
सत्तायें रंकहोय अनेलोकोने उपहाम्यकरवायोग्य निंदाकरवायोग्य विविधप्रकारनी
लोकोनीतेवा करवायोग्यहोय पत्रेगुरुनापशाययी तेअवस्यात्यजी यतिनोवेपपा
मीतथायणाकटें कांइकशास्त्रनुंजणबुंपामी तथातेमांवली कोइकआचार्यउपाध्याया
दिकपध्दीपामिने वाचालपणा प्रमुखकजायें नोलालोकोनेवशकरी तेहनाकरेला जे
दानपूजा सत्कारादिक तेपेकरिने अहंकारधरतो यको पोताना आत्माने राजातु
व्यगणें पण एमनजाणेजे हुंते गीणणतिमांतुं एतर्व दानपूजादिक जे थायते तेतो
श्रीजिनेश्वरना मार्गने थायते तेमाटेहाइतिखेते तेप्राणी उतावलुं दुर्गतिजे नरकादिक
तेमांजागे माटेगर्वनकरतुं ॥ ७२ ॥

प्राप्यापि चारित्रमिदं डुरापं स्वदोषजैश्चेद्विषयप्रमादैः ॥ नवां
बुधो धिक् पतितासि जिहो हतोऽसि दुःखैस्तदनंतकालां॥७३॥

त्यक्त्वयमान जेहनु महाफज्जअनुनगापने एदगाण सयमनेरिपे तु कांउयमनयी
करतो सर्वथा उयमकरवोज युक्तने ॥५९॥ इति श्री अथात्मकल्पद्रुमे यतिभि
हानियानोनाम त्रयोदशोधिकार सपूर्ण ॥

अथ सामन्यतो यतीन् विगोपयमस्यगृहिणश्चाश्रित्य मिथ्यात्वादिसं
वरोपदेश ॥ मिथ्यात्वयोगा विरतिप्रमादा नात्मन्सदा संवृणुमास्य
मिच्छन् ॥ असंवृता यज्वतापमंते सुमवृता मुक्तिरमा च दद्यु ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवे यतिने तथासम्यक्तमूलवारवृत्तगारु आउरुने सागरण मिथ्यात्वादि
कपाय योग निरोधोपदेश तथा सवरोपदेश नामाचार्यदमो अग्निकारकहेने तिहांप्रथमक
मैबधनाहेतुजे मिथ्यात्वादिकतेहनुंसररकहेने हेआत्मातु सुगनेगंततो होयतामिथ्या
त्वजे अजिग्रहिकादिकपाच तेमाअजिग्रहिक तेपोतानागास्त्रादिकना ममत्वयी रुद्राय
हकरवो तेकुतीधिंपाखडादिक वीजुअनाजिग्रहिक तेसर्वे देवा सर्वे गुरुव संप्रथमा
श्र आराध्या एहवोअजिप्राय जेसामान्यप्राकृतजोकोनोते वीजुआजिनिवेगिक तेव
स्तु यथास्थित स्वरूपजाणेशके पण कोड्डुष्टाजिनिवेगना वगथी पोतातु मनया
पवानेश्यं गोष्टीमाहिलादिकनीपेठे अतत्परूपणानुकरवु चोयोसागधिक त देवादि
कतत्वनेरिपे आसाचूके आसाचू एमसवेहधरवो पाचमु अनानागिकते अनाना
नावशयकी एकेडियादिकनेविपे जीवादिकतत्वनु अणजाणवु ॥ एपांचमिथ्यात्व
तथा अजुगमनोयोगादिकत्रण अनेअविरतिते प्राणातिपातादिकपाच तथाप्रमाद जे
मद्यादिक पाच एचारेनेसदाकाललगे सवरवुकेमके एचारेने अणसवखायका सता
रनातापप्रत्ये आपे अने सवखायका मुक्तिरूपिणी लक्ष्मीनेआपे ॥ १ ॥

मन संवृणु हे विघ्नसंवृतमना यत ॥

याति तडुलमत्स्यो जाक् सप्तमी नरकावनी ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रथमथी मननुसवरवपदेशेठे हेपणितआत्मा तुतारामननेसवर केमके
मनने सवरे रहित एवुजे तडुलमत्स्य तेउतावबु थोडाकालमाज सातमानरकप्रवृत्ती
जेअवतरे एमत्स्यसमुद्रमाहेला महोदामत्स्योनी आखनीपापणमाहे सक्कामत्ति
गने सातमीनरकयीचवीनेअवतरेठे तेमत्स्य तडुलप्रमाणगर्जजथाय पठेतेमहा
त्स्यना मुखनाफाडमा पेसंतानिकलतां एहवाअनेकन्हानां मत्स्यादिकदेखीने तेतडु
मत्स्यएदवुचितवेजे हाहाइतिखेदेजो माहारी आबडीमोहोटी कायाअइहोततो दुय
सर्वेजीवनाकोजियाकरु पणएमाथीएकेनेजावानेआपु एवुमहाडुंध्यानि चितवतोथक
अतमुहूर्त्तप्रमाण आयुजोगवीने एकमुहूर्त्तने अतरेवजो सातमीनरकप्रवृत्तीये जइ

वतरे एगीतं जीवते वचन तथाकायायें अशक्त्यको होयतो पण मात्र एकमननाज अ
संवरयकी तंडुजमत्स्यनीपेठें दुर्गतिगामीयाय ॥ १ ॥

प्रसन्नचंद्रराजपें मनःप्रसरसंवरौ ॥ नरक

स्य शिवस्यापि हेतुभूतौ कृणादपि ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ वलीते उपरज दृष्टानक हेतु ह्मणानि मननुं प्रसरजे दुर्ध्याननी प्रवृत्ति अने सं
वरजे दुर्ध्याननी निवृत्ति तेवेहु एक कृणमात्रमांजेम प्रसन्नचंद्रराज कृपिने नरकनां अने
मुक्तिनापण कारण थया केमकतने मनना दुर्ध्याननी एक कृणमात्रमां तातमां नरकनुंद
लमेज्ज्युं अने तेजमनना संवरथी एक कृणमां केवल ज्ञानपण उपाज्युं. ॥ ३ ॥

हवेनं ह्मणथी ते प्रश्नचंद्रगज कृपिनो मबंध जखीयें ठेयें ह्मिति प्रतिष्ठित पुरमां प्रसन्नचं
द्रराजा राज्य करताहता अन्यदा तिहां श्रीवीगस्वामी समोसया प्रसन्नचंद्रराजा सह
परिवारें वांदवाच्याव्यो देशनामांजली वराग्यपास्या पुत्रने गज्येस्थापी श्रीवीगपाने
पांतेदीक्षालीथी अनुक्रमेणी तार्थ्ययो अन्यदा विहार करतो गजगृहनगरेंच्याव्यो नि
हांजिनकल्पीनी तुल्यनाने अर्थ समजानमां काउत्तगधरीरह्यांने एतजामां श्रीवीगस्वा
मी गजगृहनगरें समोसयांने नगरलोक सर्व जगवतने वांदवाजायने एतजामां कोड
क वेवणिक ते ह्मिति प्रतिष्ठित नगरथीच्याव्याने तेमांथी एक वणिक प्रसन्नचंद्रराजपिने
जोडवोव्यो कथन्यत्रे आपणागजानेजे गज्यजळी नृणनी माफक लयीने आनाथिरुदय
को उग्रतपकरेते तेमांजलीवीजां वणिकवोव्यो कथ्यद्रोयः काग्रे एनातपने एनुं मुगजो
वायोग्यनथी केमक एवापटावाजक पुत्रने राज्यथापी मूढयऽनिकव्यो अने पातजतो
मीमाहेवीजागजायें थावीने वाजकनुं राज्यदरीजेवानगरयेरुंने नगरतया देशनाजांकमवे
अनायथयायका बहुतजपेने माटे देशजांगने धणं अर्थयाजे तेथी एतेथुं यर्मथागंधने
ते ताजती प्रसन्नचंद्रराजपिं ध्यानथी नृकीने चितववालागो कथ्यद्रो मुजवेवा माहामं
राज्यजे एवोकोणने एमर्ग ध्यानमा व्याप्तयऽने मननायें ज महानं ग्राम करवामां ह्यो
तेममयें थं लिखगजा श्रीवीगने वांदवाजातां मार्गमा तेकाउत्तगधरमाधुंने रीजनि
पूर्वकवांदी तेहनी उग्रतपन्याने अनुमोदतो नमो नरणे पहातो न्यां श्रीवीगने वांदिने पु
ठुं जेन्वामी एप्रसन्नचंद्रगजपिं ध्यानाग्रिदुश्च वन्यामा मेंवांयो तेथ्य वन्याने ममयें
काज करेनो शो गतिपामें जगवतें कष्ट नातमी नरकपामें तेमांजति थं लिखनं व्रानं यऽ
ह्यो ह्ये प्रसन्नचंद्रराजपिं मनथी तं ग्राम करतो संवत्सु द्वाप्या अने एक कोड नदोटा न
जनीमाये पुं करता थापु पनर्वन पृथयाने न्यां जेजां पुं मायें जोहनां पपहं गंधने ते
जने जेवनेमार्ग एमचितवी माये दायनाग्यो एतजेम मरनत्वाजुं जो चितपुं मदेरी

डडेवालागो एवामाफरीश्रेणीके वीरनेपुठ्यु हेस्वामीयासमये राजर्षिकानकरतोअम
 तिपामे जगवतेअनुत्तरविमानकहु तेसानजीविस्मितथइने श्रेणिकेपुठ्यु कहोसा
 मी पहेलेप्रशेतोतमे नरककह्यो तेएतपस्तीनेकेमसजवे अनेएकमुहूर्तनेअतरे अनु
 त्तरविमानकहु तेपणअसमजस अथवा प्रातेकरीनेमे अन्यथासान-यु तेवारेन
 गवते यथास्थित सर्ववृत्तातेकरी श्रेणिकनोसदेह टाट्यो एटलामा देवड्डुजिना
 नादसानजीने श्रेणीके पुठ्यु हेस्वामि आमहोत्सवक्याथायठे जगवतेकहुजे प्रस
 न्नचइराजर्षिने केवलज्ञानउपनु त्यादेवता महोत्सवकरेठे एमएप्रसन्नचइराजर्षिने
 एकमुहूर्तनेअतरे मननोव्यापार नरकहेते अनेमुक्तिहेतेपणथयो ॥

मनोऽप्रवृत्तिमात्रेण ध्यानं नैकेडियाटिपु ॥ धर्म्यं

शुद्धमन स्थैर्यं चाजस्तु ध्यायिन स्तुम ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हरेपवनसाधनादिकथी मननोरोउनिरर्थकने तेकहेठे केवलमननीअप्र
 वृत्तिजे मनोव्यापारहितपणु तेणेकरीने एकेडियादिकजे एकेडिय बेडिय तेडिय को
 रेंडिय असक्षिपचेडिय तेहनेविषेध्यानजे मनोरोध लक्षण तेथुनथी एटलेपवनसा
 धनादिक मनोरोधरचाथी जोध्यानथायतो एकेडियादिकनेविषेयाय केमकेतेहनेम
 जायथीन मननेअजावेकरी मनोव्यापारनीप्रवृत्तिनथी तेथीपवनसाधनादिकतेकोइत
 माजिज्ञहण ध्याननोवपयोगीनथी आसरोधादिक क्लिष्टकर्मथी साहसु मनध्याति
 व्याकुनयाय पणजेधर्मध्यान अनेशुद्धध्यान तेणेकरीने मननीस्थिरतानेनजे एवा
 ध्याननागरनार तेनेज स्तत्रियेठये एटलेध्यानते तेनुजप्रमाणठे इतिचाव ॥ ४ ॥

सार्थं निरर्थकं वा यन्मन सुध्यानयत्रित ॥ विरत

धुर्विरुद्धेन्य पारगास्ता स्तुवे यतीन् ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हरेध्यानेकरी जेहनुमनसार्थकके असफलने अथवानिरर्थकके ० निष्फलने
 तोपण शुद्धध्यानेवरियत्रित एटनेसारजूयकु धुर्विरुद्धजे अशुद्धकार्यनामनोरपत
 हथीविरम्यतेतोतेमदाध्यानजठे एहवाजे ससारनापारगामी साधुतेहने हुस्तबुडु ॥ ५ ॥

यचोऽप्रवृत्तिमात्रेण मौनं के के न विभ्रते ॥ निर

वद्य यचा येपा वचोगुतास्तु तास्तुवे ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हरेवचनपोगनु सपरवपदेजेठे केवलवचननीअप्रवृत्ति एटलेमात्र वच
 ननेज अणुवचनवेकरीने कोणकोणएकेडियादिक तथा पचडियमापण रोगविना

यथी तथामनुष्यमापण मुंगावोवडाप्रमुखप्राणी मानपणानेनथी वरतामुं एटजेतेसर्वेमां
नपणोजधरेने तोतेथी तेहने वचनगुतिवतनकहियें पण जेहनुंवचन निरवद्यके० पाप
रहितहोय एटजेवचनवोल्यानी शक्तितांपण सर्वथासावद्यवचननवोजे तेनेवचनगुति
वतनकहियें तेवानेहुंसुतुं पणमात्रमानपणोज धर्याथी वचनगुतिवतनकहियें ॥६॥

निरवद्यं वचो ब्रूहि सावद्यवचनेन्यतः ॥ प्रया

ता नरकं घोरं वसुराजादयोद्भुतं ॥ ७ ॥

अथ ॥ हवेदृष्टांतकरीने सावद्यवचननुं अनिष्टफलदेखाडेने हेप्राणितुं पापरहि
तवचनवोल केमके सावद्यवचनेकरीने वसुराजा प्रमुख ते घोररौइ एहवोजे नरक
तेने पाम्यां तेवज्जुगजानोत्तबंध श्रीहेमाचार्यकृत रामचरित्रमांथी विस्तारेंजोऽजेवो ए
मजाणी असत्यवचन सावद्यवचननो परिहारकरवो ॥ ४ ॥

इहामुत्र च वैराय ऊर्वाचो नरकाय च ॥ अग्निद

ग्धा. प्ररोहंति ऊर्वाग्दग्धाः पुनर्नदि ॥ ८ ॥

अथ ॥ वलीतेहिलकहेने जेऊर्वचनो तेथ्याचवमां अनेपरजवमापण वैरकारीया
य अनेवलीनरकदाऽपणथाय जेमाटेअग्नियेंकरीदायाजेवृद्धादिक तेफरीनवपल्लवथा
य पण ऊर्वचननावायाजेमनुष्य तेनवपल्लवनथाय एटजेजेहांकुर तेनेप्रगटेनही केम
के डुरवचनथी उपनोजे वैरजाव तेजन्मांतरेपणनमटे ऽनिचावः ॥ ८ ॥

अतएव जिना दीक्षा कालादाकेवलोनवं ॥ अथ

द्यादिजिया ब्रूयुर्ज्ञानत्रयचतुतोपि न ॥ ९ ॥

अथ ॥ एटलामाटे दीक्षाजीपापठं केवलज्ञानउपजेंतिहांजगें जिनजेतीर्थकरदेव
तेमति श्रुत अवधि एत्रणज्ञानना धारकठतांपण अवद्यजेपाप तथाआदिगच्छथी
वचनते ध्यानवियातादिकने एमजाणी तेहनाचयथी वोजेनही यद्यपि जगवंतने ठ
अस्थपणे मनपर्यवज्ञाननी सनाहोय तथा पिऽहांत्रणज्ञानना धारककह्या तेजाणि
येंतैयेंजे मनपर्यवज्ञाननुंतो मात्र मननो पयोयजाणवानुंज साम्ययेने तेमाटेया
चार्ये ऽहांकयुनही अनेउपाध्यायथी ग्वचंऽगणिकृत एजयंथनी टीकामापण एम
जलखुंने वलीविशेषबुद्धिवंतविचारुं ॥ ९ ॥

कृपया मंरुणु स्वांगं कूर्मा ज्ञाननिदर्शनात् ॥ सं

रुतासंचृतांगा यत् सुखं खान्यवाप्नुयुः ॥ १० ॥

अथ ॥ हवेकायसंवरकहेने हेप्राणि तुंकरुणायेंकरीने कांचवानादृष्टांतनानि

जेमहापुरुषते ते तो त्रिपयादिकनो योगवतापण रागदेप थने मनयोगना अनावकी
एटलेजेमनथकी रागदेपरहितपणे सवरवतठे तेथोनेहुंस्तबुवु ॥ १८ ॥

कपायान् सवृणु प्राङ् नरक यदसंचरात्॥

महातपस्विनोप्यापु करटोत्करटाढय ॥१९॥

अर्थ ॥ एमइडियथाश्रित संवरकहीने हवेकपाययाश्रितरुहेठे प्राङ्के० हेवि
वेकीप्राणी कपायजे क्रोधादिक तेनुतुसवरकर केमकेएकपायना थसवरथकी कर
थने उकरम प्रमुख महातपस्वी महानुजाव तेपणनरकनेपाम्या एकरड थनेउकर
वे ब्राह्मणमासीयाइ जाइहता ते वैराग्यथकी दीहाजइ उग्रतपकरी थन्यदाकुणानन
गरियें कोटनाघरनालामा चोमासुरह्या तिहानगरना जलप्रवाहनेपूर साधुरवेतण
इजाय एमजाणीदेवताये कुणालानगरीउपर वरसादयजाव्यो कुणालाशिवायवीजे
सर्वत्रवर्षादिवरस्युं केटलेक दहाडे तेगातजाणी नगरलोके ताडनातर्जनाकरी तेतापु
नेकाढ्या तेवारे क्रोधगेखर करमबोव्यो वर्षमेयकुणलाया तेवारे उकरमबोव्यो दि
नानि दश पच च वलीकरमबोव्यो मुशलप्रमाणधाराजि वलीउकरमबोव्यो ययात्रा
तया विद्या तेवचनथी अहोरात्रमुशलधाराये कुणालानगरीउपर मेघपूतो तेहयीइ
णालानगरी लोकसहिततणाइइ महाअनर्थयथो तेवारपठें ग्रीजेवयें साकेतपूरें त
पापनेअणयाजोवेठते करमअनेउकरडवेमरीने सातमीनरके कालनामा नरकावात
मां बत्रीसतांगरोपमनेआयुपे नारकीपणे अवंतखा एमजाणी कपायनोसवरकरवो
यस्यास्ति किंचिन्न तपोयमादि ब्रूयात् स य तत्तुदता परान् वा ॥ य

स्यास्तिकष्टाप्तमिदं तु किं न तद्भ्रशनी सवृणुते स योगान् ॥२०॥

अर्थ॥हवेवलीमनोयोगादिकनो सवरकहेठे जेप्राणिनेकाइ तपसयमादिकनथी अ
विरतिठे तेप्राणिजेमतेम असबधबोले तयाअन्यजीवनेपीडाकरे एटले अत्रतीजेजेअ
कृत्यकरे तेतेघटेठे पणतिरतिवतप्राणितो एतपसयमादिक धणुजकष्टेंप्रातिथापने ए
मजाणी तद्भ्रशनी के० रखेमहारांतपसयमनो प्रिनाशयाय एमवीहीतोथको मनोपो
गादिकने केमनसवरे एटलेविरतिवतने सर्वथासवरकरबुज एजावार्थठे ॥ २० ॥

जवेत्समग्रेष्वपि सवरेपु पर निदान शिवसपदा य ॥ त्यजन्

कपायादिजड्विकल्पान् कुर्यान्मन संवरमिद्वधीस्त ॥ २१ ॥

अर्थ ॥ हवेवलीमननासवरनु आधिक्यतापणुकहेठे जेमननो सवरठे ते बीना
जेटजा सवरठे तेसर्वमा मोक्षसपदानु परमकारणठे ते माटे विशेषबुद्धिवत

पुरुषतो कपायादिकथीउपनाजे कुविकल्पते त्यजतोथको मननोसंवरकरे एटले सु
क्तिनुं मुख्यकारणजाणीने विवेकीपुरुषे प्रथममननुं संवरकरनुं इतिनावः ॥ ११ ॥

तदेवमात्मा कृतसंवरः स्यात् निःसंगताज्ञाक् सततं सुखेन॥

निःसंगतावाद्य संवरस्तद्वयं शिवार्थी युगपन्नजेत ॥१२॥

अर्थ॥हवे ए अधिकारनो उपसंहारकहेहे तेमाटे एमपूर्वोप्रकारे कृतसंवरके ० संव
रवंतजे आत्मा तेसदाकाले सुखेकरीने नि.संगपणानेनजे अथवा वली निःसंगपणाथी
संवरथाय एटले एवेहुनो अन्योन्यकार्यकारण नावजाणवो केमके कोइकनेनिःसंग
पणाथी संवरआवे अनेकोइनेसंवरथी नि.संगतापणुंआवे माटेमोहार्थीपुरुष तेसंव
र अनेनिःसंगता एवेनेसमकालेसेवे ॥ ११ ॥ इति श्रीअध्यात्मकल्पडुमे सिध्यात्वादि
संवरोपदेशाख्य श्रुतुर्दशोअधिकार समाप्त ॥ १४ ॥

अथ शुचिप्रवृत्तिशिक्षोपदेशः॥आवश्यकप्रातनु यत्नमासौ दितेषु शुद्धेषु त
मोपदेष्टु ॥ न हंत्यनुक्तं हि न चाप्यशुद्धं वैद्योक्तमप्यौपधमामयापदं॥१॥

अर्थ ॥हवेशुचिप्रवृत्तिशिक्षा एहवेनामे पन्नरमोअधिकारकहेहे एअधिकारमां य
तियोग्यशिक्षा यतीनेजाणवी अनेआवकयोग्यशिक्षा आवकनेजाणवी इहांप्रथम आ
वश्यक करवायोग्यजाणीने आवश्यकआश्रयी उपदेशकहेहे हेसाधु तथा हेआवक
तुं पापनानिवारक अनेसर्वज्ञनापित एवांजेशुद्धनिर्मल आवश्यक सामायिकादिक
तथाअवश्यकरणीय पोसह उपवास आलोयणादिक तेहनेविपेउद्यमकर तेनाउपर
दृष्टांतकहेहे जेम वैद्यनुकहुजेआपथ तेनखाधुंयकुं तथाअशुद्धजेकातुं हरितालप्रमुख
तेखाधुंयकुंपण रोगनिवारक नथाय तेम सर्वज्ञनापित आवश्यकजाणीनेपण तेह
नीक्रियानकरीये अथवाअशुद्धक्रियाकरिये तोतेहथीकर्महयनथाय तेमाटेदोपरहित
शुद्धक्रियायेकरी आवश्यककादिकनोउद्यमकरवो एउपनयते इहांप्रसंगथी सामायिकना
दोपलखियेथैये १ वस्त्रंतथाजुजायेकरीने पलांठीवांधे २ आसनआधुपातुंफेरवे ३
चपलपणोसर्वदिशायेंजोवे ४ गृहसंबंधीसावद्यकर्मकरे ५ जित्तीस्थानादिकेओठंगीवे
से ६ अंगोपांगमोडे ७ आलसमोडे तथाधर्मकार्येआलसकरे ८ हाथपगेंकरकडा व
जाडे ९ गरीरनोमेलउतारे १० खाजिखणे ११ विसामणकरावे १२ निडाकरे ए
वारदोपकायथकीजाणवा तथा १ कुवचन कोइनुंमर्मनिंदादिकबोले २ सहसात्कारे
अविचारुंबोले ३ आर्तिमयविसंस्थलवचनबोले ४ आपठेंदेंबोले ५ सूत्रनयतो अ

यवानवकारगुणतो वचनसङ्केपकरे ६ कलहविवादकरे ७ राजकथादिऋविकथाकर
 ८ हान्यनावचनकहे ९ सपदारहितसूत्रजणे १० जावाश्रावशानाश्रावेश आपे ए
 शदोषवचनथीजाणवा वली १ निर्विवेकीमनेकरे २ यशकीर्तिनीरांठायेकरे ३ धनना
 जनेअर्थकरे ४ गर्वथीकरे ५ नयथीकरे ६ धनपुत्रादिनेअर्थनियाणुकरे ७ सामाधि
 कनाफलनो सदेहकरे ८ रीसधरीसामाधिककरे ९ विनयरहितसामाधिककरे १०
 नक्तिरहितसामाधिककरे एदशदोषमनथीउपजे एम मन वचन अने कायाना मनीमं
 वत्रीशदोषसामाधिकनात्यजवा तथावांढणाना ३२ दोष अने काउसगना १९ दो
 प ते जाण्यादिक ग्रथथी जाणीने त्यजवा ॥ १ ॥

तपासि तन्याधिविधानि नित्य मुखे कटून्यायतिसुदराणि ॥ वि
 ब्रति तान्येव कुकर्मराशि रसायनानीव झुरामयान् यत् ॥७॥

अर्थ ॥ हवेतपप्रवृत्तिआश्रयीउपदेशेळे मुखके ० प्रथमकरतीवेजायेतो सुखदृष्टादि
 कसहेवापडे तेमाटे कढाळे पण आयतिके ० उत्तरकालें सुखनाकरनार एहवाजेवि
 रिधप्रकारना ठव अठम दशमादिक तप तेनित्येंकरवा केमकेतेतपज कर्मनासमूहने
 निवारेंढे तेउपरदृष्टातकहेढे जेमरसायन पारो हरिताल सुवर्णादिक औपधिया
 तेहिज ज्वरअनेक्यादिक डुरोगोनेनिवारें तेम इहापण उपनयलेवु ॥ २ ॥

विशुद्धशीलागसहस्रधारी जवानिश निर्मितयोगसिद्धि ॥

सहापसर्गास्तनुनिर्मम सन् नजस्व गुप्ती समितीश्च सम्यक् ॥१॥

अर्थ ॥ हवेतपकरनार प्रायेशीजवतजोडये तेमाटेशीजआश्रयीउपदेशेळे हेताउ
 तुविशुद्धनिर्मजएवाजे अठारसहस्र शीजांगरथतेने वरतोथको नित्ये निर्मित याग
 सिद्धिके ० निपजावीळे अष्टांगयोगनीसिद्धिजेणे अथवायोगजे मनोयोगादिक तह
 ना ड प्रणिधानना निवारवारूप समाधिनी सिद्धिकर एटलेशीलागधरतोथको मनव
 चनकायाना योगवशकर एजावार्थे वलीदेहनेविपे ममत्वरहितथको देवादिकनाक
 रेना उपसर्ग तेनेसहनकर अनेपांचसमिति तथात्रगुणगुप्ती तेहनेज ॥ ३ ॥

स्वाध्याययोगेषु दधस्व यत्न मध्यस्थवृत्त्यानुसारागमार्थान् ॥

अगारवो नैऋमटाविपादी हेतो विशुद्धे वशितेज्जिद्यौघ ॥४॥

अर्थ ॥ हवेशोजवतने मनस्थिरकरवानिमित्त जेसिद्धांतादिकनुं स्वाध्याय नणउ

जणावतुं तेहनुं योगजे मनवचनकायार्थेकरी नित्यअन्यास करवानेविषे उद्यमकरे वलीआगमनाजे अर्थ तेमथ्यस्थवृत्तिये कदाग्रहरहितपणे अनुसरे एटले कदाग्रहे करीने जिनवचननाअर्थनी परुपणाजुतीनकरे वली अगारवके० रुद्धिगारव रसगारव सातागारव तेणेरहितथकुं अनेविशुद्धिनिर्मलहेतुजे मोक्षसाधन तेहनेविषे विपादरहितथकुं एटलेशुद्धक्रियाकरतां अविपिन्नचित्तथकुं अनेवलीवशकीधांते इडिय नांतमूहजेणे एहवुंथकुं नैकेजेउंचनीचकुल शुद्धमानआहारतेहनी गवेषणाकरे ॥४॥

ददस्व धर्माथितयैव धर्म्यान् सदोपदेशान् स्वपरादिसाम्यात् ॥
जगद्धितैपी नवजिश्च कल्पे ग्रामे कुले वा विहराप्रमत्तः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेसजायनुंफलते शुचिउपदेशते तेमाटेशुचोपदेशआश्रीकहेते हेसाधो तुं पोताना अनेपारकानेविषे समानपणे उपदेशकर एटले आमाहारोनकते दाताते धनाढयते एहवानेधर्मकहुं अथवा आ मिथ्यात्वी रुपणदरिडीते एहवानेउपदेशको एकहे इत्यादिककल्पना त्यजी केवलधर्मार्थिपणेकरीनेज पण आहारवस्त्रादिकने अर्थेनही एप्रकारें नित्यधर्मसंबंधीपाजे उपदेशते कहेतोरहे अनेवली सर्वसंसारीजी वने हितवांततोयको नवकल्पेकरीने ग्रामनगरादिकनेविषे शुचि उपदेशकरतोरहे त थाविहारकरवानी अशक्तं कुजके० ग्रामनगरादिकनो एकप्रदेशतेनेविषे प्रसादरहित थकुं विहारकर इहांकल्पते मागतिरप्रमुख आवमास जेकुतुव-६काल तेहनाआवरुलप अनेश्रावणादिक चारमास चोमासना तेनोएकल्प एरीते सर्वमलीने नवकल्प जाणवा

कृनाकृतं स्वस्य तपोजपादि शक्तीरशक्तीः सुकृतेतरे च॥ सदा
समीक्षस्व हृदाऽथ साध्ये यतस्व ह्येवं त्यज चाव्ययार्थां ॥६॥

अर्थ ॥ हवेशुचोपदेशनाकहेनारने कृत्याकृत्यनोविचारजोइयें तेमाटेतेआश्रीकहे ते हेसाधु तथाहेश्रावक तुंपोतानुं तप जप प्रमुखजेकर्म ते कृत्याकृत्यकहेतां एटलुंमैंकी धुं एटलुंमेनथीकीरुं एहवुंविवेचन तथाशक्ति अनेअशक्ति तथापोतानुंसुलत अनेडु-रुत एटलांवाना पोतानामनसाथेंसदायविचारीने तेवारपते मोक्षार्थीथिकुं साध्यजे साधवायोग्य तपोनुष्ठानादिक तेहनेविषेउद्यमकर अनेवली हेयकहेतां त्यजवायोग्य जेविषयकयायादिक तेहनेत्यज सत्पुरुषने चित्तरुपिणीनूमिनेविषे गुरुपदेश तेवीज वृद्धिरूपद्वोय पत्रेतेमां विचाररुप जलनानिंचवाथी सुकृतकूपवृद्ध विस्तारपामेते माटे मोक्षार्थियें हेयउपादेयहेपना विचारपूर्वक धर्मोद्यमकरवो ॥ ६ ॥

परस्य पीप्तापरिवर्जनात्ते त्रिधा त्रियोग्यप्यमला सदाऽस्तु ॥

साम्यैकलीन गतञ्जर्विकल्प मनोवचश्चाप्यनघप्रवृत्ति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेजेविचारवतहोयते त्रियोगीनिर्मलजोऽये तेमाटेतेआश्रयीकहेते हेआत्मात्रियोगीजे मनवचनकायाना त्रयेयोगतेणेकरी सदाऽनिर्मलथा एटजेमर्गजीवण रे हितबुद्धिराखीने मनवचनकायानायोग निर्मलकर एजावार्थेते केमके पग्नेपीडाव र्जवायकी काययोगतो निर्मलथयोज अनेतेकाययोगनी निर्मलताथी मनपणसमता येलीन अनेञ्जर्विकल्परहितथाय तथावचनपण पापव्यवहाररहितथाय इहाश्राना यें काययोग सुगमठे माटे छुदोकरीने नकह्यो ॥ ७ ॥

मैत्री प्रमोद करुणा च सम्यक् मध्यस्थताचानय साम्यमात्मन् ॥

सजावनास्वात्मलय प्रयत्नात् कृताविराम रमयस्व चेत् ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेएत्रियोगीनेनिर्मलताते मैत्र्यादिजावनाथीथाय तेमाटेतेकहेते हेआत्मा मैत्रीतथाप्रमोद तथाकारुण्य अनेमध्यस्थता ए चारजावना तेआत्मानेविंथाए अनेवलीतेजावनायेंकरी सम्यक्प्रकारें समताआण वली प्रयत्नात्के० पनि तवीर्यफोरववाथी चितने आत्मलयके० ध्यानलीन अनेध्यानर्थी अविपिन्न एहबु थपु थकु छुजजावनाजे अनित्यादिक तेहनेविपेरमाड ॥ ८ ॥

कुर्यान्न कुत्रापि ममत्वजाव न च प्रजो रत्यरती कपायान् ॥ इहापि

सौख्य लजसेप्यनीढो ह्यनुत्तरामर्त्यसुखाजमात्मन् ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेएजावनाओते ममत्वनात्यागशीहोष तेमाटेतेआश्रयीकहेते हेसमर्थ आत्मा जोतुकोऽवस्तुनेविपे ममत्वनकरे अनेवली रति अरति अनेकपाय नकरे ए हयोतु वाठनारहितथको रहेतो आनवेंज अनुत्तरविमानवासी देवतानाजेबु सुखपा में केमके अनुत्तरवासी देवतामां स्वामिसेवकनो व्यवहारनथी तेमाटे सत्सारिक सुख जोतां अनुत्तरविमाननो सुखते सर्वोत्कृष्टजाणबु ॥ ९ ॥

इति यतिवरशिखा योऽवधार्य व्रतस्थश्चरणकरणयो

गानेकचित्त श्रयेत् ॥ सपदि जवमहाब्धिक्लेशराशि

सतीर्त्ता विलसति शिवसौख्यानत्यसायुज्यमाप्य ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेएअधिकारनो उपसहारकहेते एप्रकारें यतिवरजे जलासाधु उपजल

एषी जलाश्रावकपणजेवा तेनंबंधीनीजेजिह्वा तेनेचित्तमांधरीने एकाग्रचित्तचक्रं चर
णकरणयोगजे चरणनित्तरी अनेकरणसित्तरीनागुण तेनेजेसेवे तेसाधु तथा ते श्रावक
शीघ्रके० उतावलुं क्लेशदुःखना समूहरूपजे संसारमहासमुद्र तेथकीतरीने मोहसु
खतुं अनंतपणुं तेहनुं सायुज्यके० जेसहचारीपणुं तेपामीने वलीमोहनाअविनाशीतु
खनीपरे पोतेपणत्यां अविनाशीनाचपामी विलसतिके० सर्वदामुखनेअनुजवे ॥१०॥
इति श्रीअध्यात्मकल्पद्रुमेऽगुनप्रवृत्तिशिद्धोपदेशाख्यः पंचदशोऽधिकारसमाप्तः.

अथ ग्रंथोपसंहाराय साम्यसर्वस्वं ॥ एवं सदान्या
सवशेन सात्म्यं नयस्व साम्यं परमार्थवेदिन् ॥ यतः
करस्थाः शिवसंपदस्ते जवंति सद्यो नवनीतिचेतुः ॥ १॥

अर्थ ॥ हवेग्रंथनाउपसंहारनेअर्थे साम्यसर्वस्वनामें सोलमोअधिकारकहेवे हेप
रमार्थनाजाण विवेकीपुरुष तुंएमपूर्वोक्तप्रकारें अन्यासवशेंकरीने साम्यजेसमता ते
हने सात्म्यकहेतां आत्मासाथे ऐक्यपमाड जेसमताथी नवनीतजे संसारसंबंधी
नय तेहनेजेदवावांठतो एवोजेतु तेतुजने मोहनी संपदाथो ते तत्कालमात्र करस्था
कहेतां हस्तप्राप्तथाय ॥ १ ॥

त्वमेव दुःखं नरकस्त्वमेव त्वमेव शर्मापि शिवं त्वमेव ॥ त्व
मेव कर्माणि मनस्त्वमेव जहीह्यवज्ञा भवधेहि चात्मन् ॥२॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने अविद्यानोपरिहार अनेसमतातुंधरतुं कहेवे हेआत्मातुंडुः
खनेकारणें प्रवर्त्यो माटे दुःखतेतुंजठे एमथागलपण सगलीवस्तुतुं आत्माजकार
णरूपजाणतुं वलीनरकतुंकारणतेपणतुंजठे वलीसुखपणतुंजे अनेमुक्तिपणतुंजे व
लीकर्मपणतुंजे अने मनोव्यापारना प्रकाशकपणाथी मनपणतुंजे तेकारणमाटे अच
ज्ञाजेधर्मकार्यनेविपे अनादरकरवो एटलेहमणा धर्मनथीयातो तोपठेकरीश इत्यादि
क कल्पना त्यजोने अवधेहिकहेतां धर्मकार्यनेविपे सावधानरहे ॥ २ ॥

निःसंगतामेहि सदा तदात्मन्नर्थेऽप्यशेष्वपि साम्यज्ञावात् ॥
अवेदि विघ्नममतैव मूलं शुचां सुखानां समतैव चेति ॥ ३॥

अर्थ ॥ हवेसर्वत्रपणे निःसंगपणानुं प्राधान्यपणुंकहेवे हेआत्मा तेकारणमाटे
सकलपदार्थनेविपे समतानावथी सदाय निःसंगपणाने पाम अनेवली हेनिपुणप्राणि

सकजगोकनुमूल ते ममताजठे अनेसकलसुखनुमूलते समताजठे एहवु नाणिम
मताने त्यज अने समताने आदर इतिजाव ॥ ३ ॥

स्त्रीपु धूलिपु निजे च परे वा सपटि प्रसरटापटि चात्मन् ॥ त
त्वमेहि समता ममतामुक् येन शाश्वतसुखाद्यमेपि ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेनि सगताते ममत्वमुकवाथीजथायठे तेमाटेममतात्यजवातु उपजे
ठे देव्यात्मा ते पुण्येककारणथी तुममतारहितथको स्त्रीनेविपे अनेधूजिनेविपे वनी
भजननेविपे अनेपरगव्रूनेविपे तथा वज्रि सपत्तिनेविपे अने विस्तारपामतीआपदाने
विपे समतानेपामगेकरीने सरखोपरिणामराखजे एटखेमोहसुखनोचोकायाइ ॥ ४ ॥

तमेव सेवस्व गुरु प्रयत्ना दधीप्य शास्त्राण्यपि तानि विधन् ॥ न दे
यतत् परिचाययात्मन् येभ्यो ज्वत्साम्यसुधोपजोग ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ जेसमतातेज सकजपदार्थनो सारकरीनेउपदेगेठे हेविहन् हेआत्मन्
तुंउपमररीने तेहिजगुरुनेसेव अनेगुरुसेवनाकरीनेशास्त्रपण तेहिजण तथाशास्त्र
जणीने तत्परदाम्यपण तेजचित्तमाचितव केजेगुरुथी अनेशास्त्रथी तथाजेतलथीसम
नारूपीपुं जेअमृत तेनोउपजोग थास्वादपामे एटखेजेजेपदार्थनेतु समतानुकारण
ण ततेपदार्थनुमूलपर केमकेजीजासर्वपदार्थ तेनिरर्थकठे ॥ ५ ॥

ममग्रमन्त्राण्यमहाण्येन्य समुद्धृत साम्यसुधारसोऽय ॥ निपी
यना देविपुधा लनेध्व मिद्वापि मुक्ते सुखवर्णिफा यत् ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवेआचार्यग्रयने उपमहरतो ग्रयनीउपादेयतादेखाहेठे हेपमितना
तमेममग्र जनाने धर्मगात्र तेरूपीयो जेमहासमुद् तेहथीउधखुजे एसमतारूपी
सुशरगहे० अमृतमनेग्रयणे तुमे पीयतांरुहेता आदरसहितसाजजो तयानणा ने
थी तमेग्रानोहेण मुक्तिनामुग्रनी वर्णिफाफहेता वानगीनेपामो केमकेसमतान
मद नीवने आनाहेण मुक्तिसुग्रने अनुनवेठे ॥ ६ ॥

ज्ञानरमजायनात्मा मुनिसुन्दरसूरिनि कृतो ग्रथ ॥

ब्रह्मस्पृष्टया ध्येय स्वपरद्वितोऽध्यात्मकल्पतरुरप ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेग्रयनेठेदे आचार्यपोनानुनाम अनेग्रयनुनाम जणाववाकहेठे स
परद्वितोहेता ब्रह्मज्ञाने तथापरजेश्रोताप्रमुख एवढुनेहितकारी एवजेआद्य

त्मकल्पद्रुमनामग्रंथं तेतपगङ्गाधिराज श्रीमुनिमुंदरसूरिर्येकीथो ते एग्रंथं पंमितं ब्र
ह्मज्ञेज्ञान तेहनी बांठायें नणवुं अथवा ब्रह्मजे मुक्ति तेहनीबांठायें चिंतववुं ॥ ७ ॥

इममिति मतिमानधीत्य चित्ते रमयति यो विरमत्ययं नवाडाक् ॥ स
च नियतमतो रमेत चास्मिन् सह नववैरिजयश्रिया शिवश्रीः ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेफलोपदर्शन द्वारे मंगलगर्जित उपसंहार वाक्यकहेठे जेमतिवंत पुरुष
अथ्यात्मकल्पद्रुमनामे ग्रंथनेनणि पोताना चित्तनेविपेरमाडे रात्रदिवसचिंतवे तेपुरुष
संसारथकी थोडाकालमां विरक्तथाय अनेवलीएहनाज चितनथी तेपुरुषनेविपे सं
साररूपीया शत्रुनीजे जयलक्ष्मी तेणेसहित शिवश्रीजेमोक्षलक्ष्मी तेमां रमिके ० आश्र
यीनेरहे एटलेतेसंसाररूप शत्रुनेजीतीने मोक्षरूपलक्ष्मीपामे. इतिअथ्यात्मकल्पद्रुमे
साम्यसर्वस्वनामा षोडशोधिकारः समाप्तः ॥ १६ ॥

ए श्रीअथ्यात्मकल्पद्रुमनामे ग्रंथनो बालावबोधार्थे उपाध्यायश्री रत्नचंद्रगणिकृत
तथाउपाध्यायश्री विद्यासागरगणिकृत एवेटीकाजोऽने में महारीबुद्धिने अनुसारे मुज
सरखा स्वल्पबुद्धिवंत प्राणिना उपकारने अर्थे लेशमात्र लख्याठे तेमां अनानोगथी
तथाअज्ञानथी तथात्रांतिथी जेकांइस्त्रना तथाटीकाना अनुसारथी ओवुंअथकुं
अयुक्त लखाणुंहोय तेहनुं मिठामीडकमं अथवाकिहांएक सुगमपणानेअर्थे किहांएक
साहचर्यथी किहांएकरुद्धिथी जेकांइ विजक्ति वचन जिंग कारक अन्वय प्रमुखनो
विपर्यास कीथो होय तेथपराध बहुश्रुत गीताथेखमवो तथा उपकारबुद्धे अष्ट-
टालिने शुद्धकरवुं.

अथ प्रशस्तिः ॥ श्रीमत्तपगणगगनां गणनासनतरुणतरणिनिजः ॥ श्रीगजविजयसू
रिर्वचनं नृवि नूरि वितानयशा ॥ १ ॥ योत्याहीद्विजवं धनं सुविहितानुष्ठानब्रह्मदरो
लोक कोकमिव प्रबोधमनयज्ञोनिश्च गोस्वामिवत् ॥ त्रित्वाटीकिटदपमुज्ज्वलपटांश्रकं वि
शंपोज्ज्वलान् यो वाचाजितमालवेश्वरसितवत्रप्रनावोज्ज्वलः ॥ २ ॥ रत्नत्रयप्रथितसंय
मनूतदीप पट्टेप्वरत्नविजयाब्ध्यसुगिगीतीत् ॥ येन प्रशान्तरजसा प्रशमार्णवेन रत्ना
करायितमनल्पगुणौघरंजः ॥ ३ ॥ तन्म्यान्वये निखिलनूतलगीतकीर्तिः श्रीहीरत्न
इतिस्वग्विरो विरेजे ॥ स्वर्गं गतोप्यग्विलनक्तसमीहितानि योद्यापि पृथयति नय्य इवाम
रदुः ॥ ४ ॥ तत्पट्टनूपणमणिजयरत्नसूरिः सर्वाग्रणीगुणिषु नूरिगुणाश्रयोऽनूत् ॥ श्री
जावरत्न इति जावविदां वरोऽप्य मत्पट्टनृकृत्यति संप्रति सूरिराजः ॥ ५ ॥ श्रीहीरत्ननृने

मुख्या शिष्या मुनिर्मलानिख्या ॥ श्रीलब्धिरत्नविबुधा शास्त्रार्णवपारदृश्वान ॥६॥
 श्रीसिद्धिरत्ननाम्ना पाठकवर्यास्तदन्वये तदनु ॥ श्रीहर्षरत्नवाचक, वरा वरीयोगुणै
 या ॥ ७ ॥ लक्ष्मीरत्नगणीशा आसन् दुर्वादिदनुजलक्ष्मीशा ॥ श्रीज्ञानरत्नगणपम
 दाश्रवा साग्रतं जयंतु चिर ॥ ८ ॥ तच्चरणकमलसेवा नृगस्तत्संगसमयतरंग ॥ सुविदि
 तकव्याणविमल गणिवरविहितार्थिनीनुन्न ॥ ९ ॥ बालावबोधवार्ता मय्यात्मसुद
 माख्यशास्त्रस्य ॥ मुनिहसरत्न एता मतनोचनुबुद्धिसत्त्वहिता ॥ १० ॥ शोभ्य सुतर्क
 द्विर्गयो ज्यं धीरने प्रवाच्यमानश्च ॥ सत्तावसपदाढ्यं राचङ्कारं चिर जयतात् ॥ ११ ॥

इति श्रीमुनिसुदरसूरिकृतस्य अध्यात्म
 कल्पद्रुमो बालावबोधसहित मपूर्ण

॥ अथ श्री सीतलनाथष्टक ॥

वृषजनुयगतिं वृषद सदा व्यजितदर्पकदर्पकचेदक ॥ अमितशजवनीतिविवर्तनं
 जिनमह प्रणमामि सुशीतल ॥ १ ॥ दृढरथाख्यकुजागजिनवन सुमतिधाम विचर
 णपुगव ॥ ठरिनिनिजितपद्मप्रज वर जिनमह ॥ २ ॥ यमसुपाश्वविनूषितविप्रद
 विशदचङ्प्रनाननवधुर ॥ सुविधिरजितजव्यजनव्रज जिन ॥ ३ ॥ विबुधमोदकति
 तजवाग्नर म

कामकुटोपम ॥ सुवसुपूज्यपद शिवदायक जिन ॥ ४ ॥ वि
 गृहमनतगुणस्य रूपापर ॥ सदयधर्मप्रवृत्ति प्ररूपक ॥
 तिविताननिपादक भृतशम किल कुस्यमनिदितं ॥ विगतदो
 ॥ ५ ॥ युगकपायजयप्रतिमहज कनकवर्णधर मुनिसुव्रतं
 जिन ॥ ६ ॥ विततधर्मरथांगकनेमिक निखिनविष्ट
 नाशनवीरक ॥ जिन ॥ ७ ॥ इति स्तुत श्रीजिनशीत
 निधाने ॥ श्रीरीरचङ्गस्य मञ्जुकचङ्ग नाम्ना विनेयेन वरा
 श्रीतलनाथाख्यदशमतीर्थाधिपतेरष्टक समाप्तम् ॥

॥ अथ श्री कल्याणसागरसूरिकृत माणिक्यस्वामिस्तवनप्रारंभः ॥

नमःसिन्धेयः॥स्वग्धराठंदः॥स्वामी माणिक्यपूर्वस्त्रिचुवनतिलकश्चितितश्रीसुरादि स्व
लोकोद्योतकर्ता प्रथिततरयशा श्रित्रकुन्नाममंत्रः ॥ श्रीमन्नोनाजिन्पाव्यगगनरवि
मंजुकव्याणकांती राष्ट्रे सद्विष्णुख्ये निरुपममहिमा ख्यातिकारिप्रतापः ॥ १ ॥ इत
विजंजितवंदः॥ प्रवरधर्मधनार्पणकामर्गा रमृतवाग्गुणरंजितनागरः॥रिपुसमूहनिवार
णतद्भटो वृषजचिन्हितपादकुशेशयः॥२॥ हरिणीठंदः॥ शुभमतिकरश्रंङ्गादित्याधिको
त्तरनास्वर स्त्रिचुवनमणि विश्वाधारो धरेश्वरकीर्तितः ॥ उपशमरसासकस्वांतोप्यनंत
चतुष्टयी गुणमणिरत्ननिष्ठारिष्टामयाधिलराज्ययः ॥ ३ ॥ पंचचामरवंदः ॥ अखर्व
देहराजिनो यतीश्वरो घृणाप्रशीतमानसः कलाधरः ॥ अनेकलब्धिमंडितो वृषाकरः
शिवाधिभृष्टिचंद्रमा नत्तासुरः ॥ ४ ॥ जुजंगप्रयातवंदः ॥ प्रभुमारुदेवश्चिदाब्हादली
नः सदाचारलीलाविज्ञासातिशाली ॥ महामोहमातंगपंचास्यकहो हितार्थी कलाशि
ल्पविज्ञानजापी ॥ ५ ॥ माजिनीठंदः॥ जलधिनिजगजीरः मारसारंगघोषो जितविष
यविकारो ज्ञानबुद्धिप्रदाता॥ खलसमिरपृष्ठाकुर्देवदेवाधिराजः समवसरणशोनासिंधु
पूगैधमेयः ॥६॥ नाराचवंदः ॥ श्वेतातपत्रचामरैर्युक्तो मनोज्ञपुजंजः ॥ नव्यांगिराशि
वंदितो धर्मार्थमोहसाधकः ॥ ७ ॥ आर्याठंदः॥ देवैर्युक्तो विमलः सुंदरवंशो नृपूत्तरा
त्मापि ॥ मान्यः नतामजस्रं सदादयो वरातिशयधरः ॥८॥ गीतिवंदः ॥ त्रैलोक्या
वातविभुः समस्तगुणरत्नकजितसाधुमनाः ॥ एनस्तमोनिवेशः सुश्लोकेर्धवजिता
श आशादः ॥ ९ ॥ नगस्वरूपिणीठंदः ॥ सदायमार्गदेशको प्यमेयनाग्यधाक्कः ॥
प्रनूतलत्तपालको विवेकनीतिकारकः ॥१०॥ माणवकवंदः॥ इ खहरो नाकिनुत स्य
क्तमहादोषनरः ॥ पारगतस्तीर्यकरः शीतशाजी ज्ञानधनः ॥११॥ तोटकवंदः॥ कम
जाननमोहितसन्धजनः समयार्थनिरूपणरन्ध्रतुयीः ॥ नृशिजीमुखखेजनतामस्तः पु
रुषोत्तमपुण्यनिधिर्वरद ॥ १२ ॥ मणिमध्यवंदः॥ लक्ष्णपंतया सारतनु निजंतमा
यालोचकजि ॥ आदृतनाध्वाचाररतिः सादरदेवाधीशपतिः ॥ १३ ॥ चंपकमाळाठं
दः॥ केवजयुग्माजोक्तिलोका लोकविजागः तंयमितेव्यः ॥ इंदिववाणाजेदितचेता
श्रंपकमाजामंडितगात्रः॥१४॥ द्वंतीठंदः॥ प्रातानंदो शुवनमुकूट स्तीर्यस्वामी विस्तृत
नयनः ॥ मश्रीकात्मा सुरुतनिजयो योगेशो वै विजितकपटः ॥ १५ ॥ शाजिनीठं
दः॥ आदित्याख्यो मुक्तिजस्फारत्ताख्यो विश्वोत्तमो दुष्टकर्मारिहंतः ॥ चक्रेश्वरारायिनो
गोमुखेशः कांताकाशोन्मथमाधिकारः ॥१६॥ केकीरववंदः॥ जगतीशपूज्यो जयताहि

नेत्र कुशज्ञार्थवद्वोततिवारिधार ॥ विशदावदातावलिचित्तनामा नववार्दिपोत ॥
 लपाकनाथ ॥ १ ॥ कुञ्जकाऽइवज्जावद ॥ एव मया सस्तुत आदिदेवो नूयात् तत्ता
 सयगणम्य नूत्य ॥ हेमकरो विश्वजगत्सुदीप कयाणमागत्यकलापकोश ॥ १८ ॥

॥ अथ सूर्यपुरीयश्रीसन्नवजिनस्तवनप्रारम्भ ॥

वस्ततित्तिकावद ॥ काम नमोऽस्तु सततं जिनसन्नवाय चक्षाननाय कमनामन
 लोचनाय ॥ देहप्रजास्यगितलोकचमत्कराय दुर्ध्यानपादपविजेदनसिंदुराय ॥ १ ॥
 देव मुताय नवसागरपारगाय कीर्तिप्रसूनसुरजीकृतविष्टपाय ॥ सन्मूर्तिकारितित्त
 नितमानराय सेनागकुक्षिवरशुक्तिकमौक्तिकाय ॥ २ ॥ अट्जोपमाय जिनशासनवर्म
 काय सूर्याख्यवदरमनोरममहनाय ॥ जव्याब्जकाननविज्ञासनजास्कराय नानार्थ
 दानजिघ्रिषदनसन्निनाय ॥ ३ ॥ आदेयनामकजिताय शुभाशयाय सिध्यंगनामिजनसार
 ज्ञोत्तुपाय ॥ राक्षसतर्हार्कयनोत्तरकोविदाय तेज प्रजावयशसामवनीश्वराय ॥ ४ ॥
 अज्ञानमोहनपसंगरजेषजाय सांजाग्यनाग्यगुणरत्नकरडकाय ॥ अष्टापदाननुव
 र्णशिराजिताय निजोन्नतहसरतिखेजनमानसाय ॥ ५ ॥ आब्जानमत्रविनिवारितपातक
 य कयाणसागरतर्गजज्ञाधराय ॥ दुष्टारिचक्रलवणाबुधरोपमाय वाचसुभाश्रवण
 दिनागगय ॥ ६ ॥ सक्षममार्गश्रिधिशेनदेशिकाय दुःखैषवारणमुग्धेऽपराकमाय ॥
 नोक्तानिशापिमहिमायजन्मपणाय गजवज्रवनसुगोर्जितपत्कजाय ॥ ७ ॥ सूर्यायपुष्टि
 रणाय नितेऽिपाय शुक्षान्वपोन्नतिकराय रूपालयाय ॥ मिथ्यात्वतापशशिचदनपादपा
 य दुःखमैरापुनुरागय नराचिताय ॥ ८ ॥ सकटपकल्पनशिवजितमानसाय गान्धीर्व्यं
 र्थमणिमनरगहणाय ॥ सज्ञानबुद्धिवरदाय गुणाकराय काशयज्ञपरिचर्द्धनमडपा
 य ॥ ९ ॥ इवज्जावद ॥ मात्र चतुर्थ्यतविचक्तिसुनं ध्यायति ये सन्नवदयराणि
 ॥ निष्ठानि तक्षाग्नि शुभा समृद्धय कटयाणसपादनकामयेन ॥ १० ॥ शा
 इन्द्रविज्जितवद ॥ नक्षीकेनिगृह सदावजिनतं श्रीमन्नवाख्य जिन सन्मार्तड्युग
 मनावनवगजोत्ते जगद्गर्ग तट ॥ देवाधीश्वनरेशगणपटज ससेवितं कामह मुक्तिवी
 सुवर्गान्नोन्नमनिग सेवे मुदामिदये ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीसुविधिजिनस्तवनप्रारम्भ ॥

इन्द्रविज्जितवद ॥ सुविधिनाथनिर्णयनामृतं सुविधिनाथजिन महिमानयं ॥
 सुविधिनाथनिर्णयनं नरवरं सुविधिनाथजिन वरकेवजं ॥ १ ॥ सुविधिनाथजिन कम
 नहरं सुविधिनाथजिन नवदं परं ॥ सुविधिनाथजिन ह्यतिकीर्तितं सुविधिनाथजिन

सुविधिप्रदं ॥ २ ॥ सुविधिनाथजिनं रजतवर्चं सुविधिनाथजिनं जडतापहं ॥ सुविधिनाथजिनं मकरांकितं सुविधिनाथजिनं जगदंचितं ॥ ३ ॥ सुविधिनाथजिनं रजतांकितं सुविधिनाथजिनं परमेश्वरं ॥ सुविधिनाथजिनं श्रुतसूरिणं सुविधिनाथजिनं शिष्यागमं ॥ ४ ॥ सुविधिनाथजिनं गुणदर्शनं सुविधिनाथजिनं जनताननं ॥ सुविधिनाथजिनं वरदं विभुं सुविधिनाथजिनं नमितामुरं ॥ ५ ॥ अनुपपुण्ड्रः ॥ सितेतरपुराधीशः सुविधिर्नवमो जिनः ॥ संयम्य सुखदो नृपात् कल्याणसूरिणा स्तुतः ॥ ६ ॥

॥ अथ श्रीशान्तिनाथजिनस्तवनप्रारंभः ॥

धुतविलंचितवन्दः ॥ सकलदेवनरेश्वरवदितं विबुधमानवसंस्तुतपूजितं ॥ कमललोचनरंजितनागरं नविकपातकतामसनास्करं ॥ १ ॥ निखिलवांछितदानसुरागमं विदितशास्त्रविचारनयागमं ॥ कठिनकर्मदवानलनीरदं परमशान्तिरदामृतशान्तिदं ॥ २ ॥ विविधलक्षणरंजितसंचरं सुविधिमार्गप्रकाशनतत्परं ॥ चपलमत्तमतगजगामिनं कमलकोमलमांसलपाणिनं ॥ ३ ॥ दलितदंजमहाधृतिविरहं विहितमोहमहावलिनिग्रहं ॥ दृढपरीपह्वायुज्जगमं किञ्च गुणं युग्मनीलसमागमं ॥ ४ ॥ नविचकोरसुखाय कलानिधिं विनयधैर्यगुणोत्करजोवधिं ॥ मुनिपदं हि निवासकुशेशं विबुधसुधामधुसारतराशयं ॥ ५ ॥ कुसुमसन्निभदंतविराजितं सुजगन्नाथसुखाकरगोचिनं ॥ निजचुजावजसाधितराष्ट्रकं जितविषह्मणं नतराजकं ॥ ६ ॥ कुगलकेलिविलासचुवं परं विगदकीर्त्तिविकाशिदिगंतं ॥ कुमत्तसिंधुरसिंधुरवैरिणं सुमतिकामितसज्जितकारणं ॥ ७ ॥ वरसुवर्णसवर्णसुवर्णकं जितहृषीकमधर्मनिवारकं ॥ हरिणसेवितपादकजं जिनं हितकरं स्तुतनिर्झरसङ्गनं ॥ ८ ॥ प्रवरवार्पिकदानगुणैर्वरं हृतदरिद्रपरं परमेश्वरं ॥ समधरीरुतमेरुसुरदुमैः प्रचुरसर्वगुणादधिकोत्तमैः ॥ ९ ॥ विकटकुर्जयमन्मथशंकरं जनकलापिधनं विगतांतरं ॥ लपननिर्जितचङ्मसं नृशं विगतदोषकलिं च महौजसं ॥ १० ॥ अशिवविघ्नघनाघनमारुतं विषयतापवर्गं जनतामतं ॥ शिववधूपरिरनलोलुपं विमलकेवलि साधुकुलाधिपं ॥ ११ ॥ नजत शान्तिजिनं तु शिवंकरं कुगलसागरवृद्धिकलाधरं ॥ अलुलरूपवशीरुतमानवं प्रणतसादरकिन्नरदानवं ॥ १२ ॥ द्वादशजिः कुलकम् ॥ मालिनीवन्दः ॥ सुवननलिनजानोः शान्तिदेवस्य नर्तुर्नवजलनिधितेतो दुःखदारिद्र्यहर्तुः ॥ निजहृदयविशुद्ध्या स्तोत्रमेतत्पठन्ति प्रतिदिनमपि ये ते संपदः प्राप्नुवन्ति ॥ १३ ॥

॥ अथ श्रीशान्तिजिनस्तवनप्रारंभः ॥

सुगंधरावन्दः ॥ दयाहीशान्तिदेवो वरकनकतनुः सारसोख्यानि ॥

णीतुदः॥ अमृतरसताधिक्यानीष्टान्नरोत्तमसंगताद्भुवनसुजगात्पार्श्वान्निख्याद्दिनञ्चति
पातकं ॥ प्रसरति च वै कीर्त्तिर्दिङ्गु प्रसूनवद्भुज्ज्वाला प्रनवति पुनः शीघ्रं लीलाजलयो
न्नतिवर्द्धनं ॥६॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ आकृत्या नरदेवदेवमनुष्यां संतुष्टिकर्तुस्तदा
चेतोवद्वज्रकामसार्धददतः कर्मारिहर्तुर्नृगं ॥ आनन्दौघसरःप्रवृद्धिकरणे पानीयदा
तुर्मुदा पाद्वस्यास्ति नतिःसमृद्धिजननी कल्याणविस्तारिणी ॥७॥तोदकवृन्दः॥नरल
क्ष्णनूपितवद्व्युपुरे मुखनीरजरजितविश्वजने॥श्रुतदेशनदशितधर्मपथे जिननेतरि ति
ष्ठति नाग्यरमा॥८॥सुजंगप्रयातवृन्दः ॥ सुराधीशचक्रैः स्तुत ज्ञानसिन्धो जगन्नाथ नेतः
रुपालोकवंधो ॥ विनो पाहि मां सर्वदा नक्तिनाजं स्मरं तं चिरं त्वत्पदांजोजनृगं
॥ ९ ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ स्तोत्रं पार्श्वजिनेश्वरस्य सततं ये प्राणिनां जा
वतः सद्गुह्यापि पठन्ति हृद्यमनसस्तेषां गृहे संपदः ॥ स्थुनित्यं स्थिरजावशोज
नतरा धम्मार्थेनिष्पादिकाः कल्याणार्णवसूरिनिर्विरचितं मांगल्यमालाकरं ॥१०॥
शिवरिणीतुदः॥ सदा धार्यं चित्ते स्तवनमनवद्यं नयहरं नरैर्नूनं सिद्ध्यं कुशलवन
राजां वननिजं ॥ अवंध्यं नक्तानां जिनगुणरतानां स्मृतिमतां समेषां नय्यानां प्रमु
दकरणं कामितकरं ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीदादापार्श्वनाथस्तवनप्रारंभः ॥

॥ इवज्जातुदः ॥ कल्याणगंहं गुणरत्नराजं सदेहकांत्याजितनीजरत्नं ॥ स्तोत्रे
मुदागकरमंगिवद्यं दादानियं श्रीवरपार्श्वनाथं ॥ १ ॥ सद्धर्मलीनाशयमाशु विज्ञं
कम्मोष्टदावान्नवारिधार ॥ संसारपायोनिधिकर्णधारं दादा० ॥ २ ॥ आचारव
द्वीततिवृद्धिनोर सत्कीर्त्तिपुष्पदुतवासितागं ॥ नानार्यराश्यांतविचारदहं दाद० ॥
॥ ३ ॥ वैगय्यरगापितचारचित्तं सद्बोधितात्तारमनीहसैव्यं ॥ नागेंद्रसंसेवि
तपादपद्मं दादा० ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यचूडामणिमृद्धिगोचं सौनाग्यनाग्यावजिपूर्ण
वह् ॥ नय्याघराजीवदिनेशमेकं ॥ दादा० ॥ ५ ॥ सर्वाग्निनेतारमजीष्टवाचं विश्वे
श्वर रजितसत्यलोकं ॥ लोकार्त्तिचिन्तानयद्भु.खवारं दादा० ॥६॥ हृद्याकृतिं कृत्तजरा
विदोषं नरामरेंद्रं श्रुतमर्त्यसत्वं ॥ सन्नागचिन्हं कुशलार्थकारं दादा० ॥७॥ सर्वत्र वि
ख्याततरप्रतापं कारुण्यसत्रं सुवि शिष्टगोत्रं ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमिस्रदीपं दादा०
॥ ८ ॥ अष्टजिः कुजकं ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ श्रीमद्वीवटपद्मज्जनगरे शृंगा
हारोपमं कल्याणानुजजानुचंद्रमसमं वामांगजातं परं ॥ दादारभ्यं जिनपार्श्वदेवमन
घं ध्यायन्ति ये नित्यशस्तेषां धाम्नि रमा निवासमनिशं कुर्वन्ति कल्याणतः ॥ ९ ॥

ज्वलं श्रीमह्वी० ॥ १ ॥ संपद्ग्रेणिमुदानकामकलशं त्रैलोक्यचितामणि सदावामृतं
 तामरनर सद्भ्यर्च्यबोधप्रद ॥ सीताग्याजुतकातकीर्त्तियशसा संपूरिताशातं श्री
 ह्वी० ॥ ३ ॥ मार्गे चातरनीतिवारिनिचिते क्लेमकर सर्वदा दारिद्र्यादिनिपातनाकुम्भि
 श चितार्चिरोगापह ॥ ५ ॥ स्वत्राससमीरणायजुजग नागाकमहोमय श्रीमह्वी० ॥ ४ ॥
 कारुण्याचितचारुचिक्कमल सत्त्वेषु ससारिषु सद्भ्यांदिगुणैरलकृततनु जावत्यनेन
 स्पद ॥ ससारार्णवपीतवारिधिसम मुक्त्यगनावलज श्रीमह्वी० ॥ ५ ॥ ब्रजाम्ने नि
 लकायितं निरुपम नयैर्नृनि पूजितं दुष्टानां निजसत्वदर्शनपर ह्रिप्रसतां कामद ॥
 नान्ना ध्वस्तसमस्तवैरिनिचयं राक्षान्तिर्देशक श्रीमह्वी० ॥ ६ ॥ नृपिष्टामननकि
 शक्तिजितेर्देवैश्चतुर्धा नतं सर्वाशाकरैककटपफलदं सर्वगिचूडामणि ॥ शिष्टान
 तचतुष्टयीवरतर श्रीमेरुतुग जिन श्रीमह्वी० ॥ ७ ॥ स्फाराकारनिराजितांगमनु स
 र्ण्यहेमाकर विश्वव्याप्ततर प्रवाससदन गजीरतासागर ॥ नासोद्योतितविश्वविभम
 वनी कल्याणसिधौ विभु श्रीमह्वी० ॥ ८ ॥ अष्टनि कुजक ॥ अनुष्टुप् ॥ ८ ॥ नि
 माले सदाश्रेष्ठे गुणवद्भूतपिते ॥ पुष्पमालेंस्तरानिख्ये नेकवीहारसयुते ॥ ९ ॥ श्री
 मत पार्श्वनाथस्य स्तवन जगतोऽवन ॥ कल्याणसागराधीशे सूरिनी रचितं मुद्रा ॥ १० ॥
 ॥ स्वधरावद ॥ ध्येय श्रीपार्श्वदेव नजत किल जना गोमिकग्रामराज शश्वस्तवां
 सिद्धये विहितं नृजहितं विष्टे चैत्रपूर्वे ॥ सांनदोह्रासलष्टा कुशलजविबुधा सर्वलोक
 विशिष्टानिर्दोषाचारपुष्टा जिनपतिषु रता आसकल्याणतुष्टा ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीगोनीपार्श्वनाथस्तवनप्रारम्भ ॥

माजिनीवद ॥ जयति जगति चद्र पार्श्वनामा जिनेन्द्रो विकचकमलदृष्ट्या नदिताम
 र्च्यमर्त्य ॥ अकलितमहिमोयस्तोर्णससारसिधुर्जुजगकलितपाद पुण्यपीपूषपुष्ट ॥ १ ॥
 स्वधरावद ॥ श्रीपार्श्व गोडिकारव्य नजत नविगणे कटपट्टं सुगोत्र नानादेशेषु ल
 ब्धातिशयमहितताव्यूहवार सुमूर्त्ति ॥ श्रीमतं नीजरत्नाधिकतरवपुष स्फारलावण्यश
 ल मोहानोराशिकुनोन्नवममरनुतं पार्श्वयद्धार्विताहि ॥ २ ॥ पञ्चचामरवद ॥ नम
 ति पार्श्वमगिनो नरालसा धृतातपत्रचामरं सुरं स्तुतं ॥ अनतशक्तिमाजिन गतामर्त्य
 विवेकरत्नरोहण दयाकर ॥ ३ ॥ वसततिलकावद ॥ करीकृत व्रतमनुत्तरमग्निनेत्रा द
 त्वा ऽथ येन वरवार्पिकदानराशि ॥ वामोदहेन मुनिनायकनायकेन कल्याणकेनिनि
 लयेन गुणाशयेन ॥ ४ ॥ दुतबिलव्रितवद ॥ मम नमोस्त्ववते परमात्मने जगवते
 शिवशर्मविधायिने ॥ अमितशौर्यतिरस्कृतमेरवे शुनदशेरकमडलमौलये ॥ ५ ॥ हरि

णीठदः ॥ अमृतस्तताग्रिम्यानीष्टान्नरोत्तमसंगतावुवनसुनगात्पार्थानिख्यादिनश्यति
पातकं ॥ प्रसरति च वै कीर्त्तिर्दिक् प्रसूनवहुज्वला प्रनवति पुनः शीघ्रं लीलाजयो
न्नतिवर्द्धनं ॥६॥ शार्दूलविक्रीडितछंदः ॥ आरुत्या नग्देवदेवमनुषां संतुष्टिकर्तुस्सदा
चेतोवत्तनकामसार्थददतः कर्माग्निर्दुर्जगं ॥ आनंदोपमरः प्रवृद्धिगणे पानीयदा
तुर्मुदा पार्श्वेत्यास्ति नतिः समृद्धिजननी कल्याणविस्तारिणी ॥७॥ तोटकछंदः ॥ नरल
क्षणनूपितवह्युपुरे मुखनीरजरंजितविश्वजने ॥ श्रुतदेशनदशितधर्मपथे जिननेतरि ति
ष्ठति नाग्यरमा ॥८॥ छजंगप्रयातछंदः ॥ सुराधीशचक्रैः स्तुतज्ञानसिंधो जगन्नाथ नेतः
रुपालोकबंधो ॥ विनो पाहि मां सर्वदा नकिनाजं स्मरं तं चिरं त्वत्पदंजोज्ज्वलं
॥ ९ ॥ शार्दूलविक्रीडितछंदः ॥ स्तोत्रं पार्श्वजिनेश्वरस्य सतत ये प्राणिनो जा
वतः सहस्रशोपि पठन्ति हृदयमनस्तस्तेषां गृहे संपदः ॥ स्थुर्नित्यं स्थिरजावशोज
नतरा धर्म्मार्थेनिष्पादिकाः कल्याणार्णवसूरिनिर्विरचितं मांगल्यमालाकरं ॥१०॥
शिखरिणीठदः ॥ सदा धार्यं चित्ते स्तवनमनवद्यं जयहरं नरैर्नूनं सिद्धिं कुशलवन
राजां धननिजं ॥ अवंध्यं नक्तानां जिनगुणरतानां स्मृतिमतां समेषां नव्यानां प्रमु
दकरण कामितकरं ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीदादापार्श्वनाथस्तवनप्रारंभः ॥

॥ इवज्जाठदः ॥ कल्याणगेहं गुणरत्नराज सदेहकांत्याजितनीजरत्नं ॥ स्तोत्रे
मुदाशकरमंगिवद्यं दादाजिघं श्रीवरपार्श्वनाथं ॥ १ ॥ सद्धर्मलीनाशयमाद्यु विज्ञं
कम्मपट्टावानलवारिधारं ॥ संसारपाथोनिधिकर्णधारं दादा ॥ २ ॥ आचारव
द्योततिवृद्धिनोर सत्कीर्त्तिपुष्पदुतवासिताशं ॥ नानार्थराक्षंतविचारदक्षं दादा ॥
॥ ३ ॥ वैराग्यरंगार्पितचारुचितं सद्बोधिदातारमनीहसैव्यं ॥ नागेष्टसंसेवि
तपादपत्रं दादा ॥ ४ ॥ त्रिलोक्यचूडामणिमृद्धिशोचं सौनाग्यनाग्यावलिपूर्णं
देहं ॥ नव्याधराजीवदिनेशमेकं ॥ दादा ॥ ५ ॥ सर्वाग्निनेतारमनीष्टवाचं विश्वे
श्वर रजितसन्ध्यालोकं ॥ लोकार्त्तिचिंतानयदुःखवारं दादा ॥ ६ ॥ हृदयारुति कृत्तजरा
विदोपनरामरेंडं स्तुतमर्त्यसर्वं ॥ सन्नागचिन्हं कुशलार्थकारं दादा ॥ ७ ॥ सर्वत्र वि
ख्याततरप्रतापं कारुण्यसत्रं सुवि शिष्टगोत्रं ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमिस्त्वदीपं दादा ॥
॥ ८ ॥ अष्टनिः कुजकं ॥ शार्दूलविक्रीडितछंदः ॥ श्रीमद्वीरवटपद्मज्जगरे शृंगार
हारोपमं कल्याणबुजजानुचंडमसमं वामांगजातं परं ॥ दादाख्यं जिनपार्श्वदेवमन
घं ध्यायन्ति ये नित्यशस्तेषां धाम्नि रमा निवासमनिशं कुर्वन्ति कल्याणतः ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीकलिकुंडपार्श्वार्ष्टकप्रारंभः ॥

॥ विबुधादिराजनेतपादपद्म बहुजाग्यसंजाग्यलतांघमेयं ॥ कमलोपसगा
 धैर्य्यजित्ति कलिकुण्डपार्श्व सुचिर नजेऽह ॥ १ ॥ कमलाप्रदाने हरिचंद्रना
 सपयोधिदेशाद्भुतलब्धकीर्त्ति ॥ रुचिरारुता रजितविश्वविश्व कजिकुण्ड ॥ २ ॥
 महिमावदातोत्तमनाममंत्रं समतानिराम कमलानिनेत्रं ॥ यजिनापद सिद्धि
 विज्ञासयत्र कलि ॥ ३ ॥ झुरितायकारारुणसन्निकाज करुणाशय इत्यने
 पु दाव ॥ नरदेवपूज्य सुखद सुमूर्ति कजि ॥ ४ ॥ कनकादिदातारमनतर्ष
 वरनीजरत्नाधिकदेहवर्ण ॥ शिवशर्मराज जनतानिवद्य कजि ॥ ५ ॥ अत्र त
 सज्जुणकेजिपाल शुजलरूपालरुतवर्गगात्र ॥ कुजचूषण शत्रुतृणीघदात्रं कलि
 ॥ ६ ॥ जगतीश्वर कर्मविमुक्तसग विपमायुधालयमनस्वरूप ॥ धरणींश्वार्ष्टक
 पादयुग्म कजि ॥ ७ ॥ शुनसिंधुवृक्षोऽश्विन वरेण्य वचसा सुधाजेन सह
 न्यं ॥ श्रुतसुरिण पुण्यविराजमान कलि ॥ ८ ॥ अष्टजि कुलक ॥ इवज्ज
 एव स्तुत श्रीकजिकुंडपार्श्व कल्याणनाम्ना मयका नितान्तं ॥ ये प्राणिन स्तोत्र
 पठति तद्वाप्ति लक्ष्मीर्विलसत्यवश्य ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीरावणपार्श्वार्ष्टकप्रारंभः ॥

॥ इवज्जायद ॥ देवाधिदेव कृतपार्श्वसेव नागाधिराजेन नतीह्रियं
 पद्मायतीमस्तुतनामधेय सेवे सदा रावणपार्श्वनाथ ॥ १ ॥ आनन्दक
 वृद्धिमेव मेघध्वनिध्यानविशेषराज ॥ जितारिद्विद विगताधिमोह सेवे ॥
 यामांगजातं कुजनदिकार ध्वस्तोपसर्गोत्कटडुष्टरोग ॥ प्रख्यातिमतं सुवने
 वै मेवे ॥ २ ॥ सन्नीजनासा हसितेऽनीज सत्कांतकात्या रमणीयरूप ॥ प्रावी
 नातिशयं प्रयान सेवे ॥ ४ ॥ सज्जीतिहृत्तारमनतसौख्य विश्वेश्वर द्योति
 नोव ॥ पद्मार्यदाने सुररत्नवृक्ष सेवे ॥ ५ ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमित्तानु
 मनानंरुतमौजिष्ट ॥ वाणीसुधामोदितसन्धसंघं सेवे ॥ ६ ॥ कौशल्यमांग
 सगेहं पूर्णरुतानीटपदार्थराशि त्रैलोक्यवीर्यं वरसिद्धिनाज सेवे ॥ ७ ॥
 रत्नाकरयानपात्र नि जेयदोषोन्नितधर्ममार्ग ॥ आदेयसंजाग्ययश सुपात्र सेवे
 अष्टजि कुनक ॥ माजिनीत्रेद ॥ अजवरपुररत्न रावण पार्श्वदेव प्रणतशुन
 कामद् देवत्रेय ॥ अमितगुणनिधाना ये नर सस्तुवति जगति विदितस
 ग्यवतो जवति ॥ ९ ॥

॥ अथ श्री गोडीपुरपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

रागेणगीयते॥गौडिपुरप्रचुपाश्वर्ममदं दर्शनदर्शनपरमानंदं नमितसुरासुरवृंदं॥१॥
श्रीजिनशामनचारुशृंगार अंतरंगरिपुवृद्धकुवारं सकलजगदाधारं॥२॥निरुपमरूपविरा
जितदेहं विदजितनानाजनसंदेहं अमितगुणधनगेहं॥३॥दुरितकाननचेदनदात्रं रुचि
रलक्षणविनूपितगात्रं वारितकुमसतकुपात्रं ॥४॥अनघजिनवरगोत्रसुगोत्रं कामकुंजम
णिनिर्जरगोत्रं संयमदृढतागोत्रं ॥५॥ठेदितनवजयमरणारिष्टं प्रकटितमहिमातिशयव
रिष्टं जगदैश्वर्यगरिष्टं ॥६॥विहिताखिलजजिननकल्याणं पालितयथारख्यातकल्याणं
दत्तमार्गणकल्याणं ॥ ७ ॥ आधिवंधवधगदहर्तारं वांठितकुगलसौख्यकर्तारं शुव
नत्रयनर्तारं ॥ ८ ॥ विकटकष्टनिवारणशूरं आगमनयप्रकाशनसूरं चारतीगंगापू
रं ॥ ९ ॥ धृतिकीर्तिबुद्धिजिह्वागणविश्वं केवलपुगलालोकितविश्वं प्राप्तजनेप्सित
विश्वं ॥ १० ॥ सेवकमनोजीष्टदातारं रंजितदेवनरनेतार अनुनूतकुलत्रातारं ॥ ११ ॥
इंद्नीजमणिवर्णसुवर्णं निखिलदेशविरख्यातसुवर्णं वाक्सुधासारसुवर्णं ॥ १२ ॥ सु
क्लिसीमंतिनीसंगमलुब्धं चंचलविषयसुखसंगलुब्धं कर्मपराविप्रलुब्धं ॥१३॥ वदि
तामरमालिकुटीर विपमकपायदवानलनीर उत्कटपरीपह्यीर ॥१४॥ अंचलगणनी
रधितारंगं कीर्तिलतावर्द्धनमार्गं दुर्जनगलनसारंगं ॥ १५ ॥ वदेऽनंतचतुष्टयिराजं
पूजितसुरपतिमानवगजं प्रवरतीर्थीधिराजं ॥१६॥ पौडगनि. कुजकं॥ शिवतातिपाश्व
रगदवरपाश्वं मोहूतमिस्त्रसवितारं नागराजराजं त्रिचुवनपूज्यं लब्धनवोदधिपारं ॥
शुनसागरनित्यप्रथितगरिमाणं ये ध्यायंति विभुं मुदा लब्धीस्तान् समुपैति सखर
मनुजा सर्वार्थसिद्धिप्रदा ॥ १७ ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

तोटकवृंदः ॥ नविकांचुलजामनजानुनिजं नवतापसमावनवारिधरं ॥ रचितागम
शास्त्रविचारनयं जय मंगलकीर्तिवशोनिचयं ॥ १ ॥ कमलामलकेजिगृहं विमलं
लसदागयमुजितसंतमसं ॥ शुनमागरवर्द्धनचंद्रमसं सकलामरपूजितपादकजं ॥२॥
विकटोत्कटकर्ममृगेजरिपुं खगनागनरेश्वरदेवनत ॥ तरसा जितमोहरिपुं विनयं
यममंवरसंहितसाधुहित ॥ ३ ॥ शुनलक्षणलक्षितहस्तयुगं गजराजगति गतविग्र
हज ॥ जडतामयजेपजमोशवरं दशनद्युतियोतितचास्मुखं ॥४॥ कनकाचलधीरम
नोष्टतरं रसनारसरंजितसर्वसत्तं ॥ शुवनत्रयमंडलमोघतं रुचिराकृतिमोहितदेवजनं
॥५॥अरिहंतमनुत्तरतीर्थकरं रचित वरबुद्धिधनं जिनपं ॥ पुरुषोत्तममम्मरमर्थनिधि धृ

निकातिनिकेतनमगिनुत ॥६॥ निजवशवतसकमार्तिहर श्वनिजितमेयनद शिव ॥
 दयितं बुद्धि शिवजनीनतम नतचूतगण जितलोजनजटं ॥ ७ ॥ गरणाश्रितपात्रमु
 क्तिपद वधनं वरशातरस नवम ॥ महसेऽमणिप्रजदेह ग धरणोऽनिपेक्षितपार्श्वमु
 ॥८॥ अमम नुतपार्श्वजिन सतत तपसा हतसिद्धमनतबल ॥ लज्जनाजनमगिनुत
 मज मजवर्जितमुत्तरसांख्यपर ॥९॥ नवजि कुलक ॥ सुरराजखेचरनागपुरदरवारिणा
 जमुसेरित श्रीपार्श्वजिनेश्वर नमितसुरेश्वरपद्मावतीसस्तुत ॥ येऽनतजतया विजुक्ता
 तया सस्तुवति जिन मुद्रा ह्युजसागरपठनाद्भिकरमासमेत ते लज्जति सुख सदा ॥ १० ॥

॥ अथ श्रीमहुरपार्श्वार्ष्टकप्रारब्ध ॥

दुतप्रिजितवृद्ध ॥ विबुधमानवमानसनवन प्रिजवदानविर्गं हरिचदन ॥ नि
 खिलसन्त्यजनं कृतवदन जजत पार्श्वजिन महुरानिध ॥ १ ॥ युगजकेशिकम
 म्यतरागय ह्युनजानुनिगासधनाश्रय ॥ प्रियधिवारणकेसरिसन्निज जजत ॥ २ ॥
 श्रुणुकोटिप्रिजाधिकृतास्वर कुमुदबाधवशुत्रतरानन ॥ वरगजीरगुणानमसागर
 जजत ॥ ३ ॥ नविकपद्मप्रिजासनजास्कर जगति जावप्रकाशनदीपक ॥ नयनपात्र
 पायननत्रक जजत ॥ ४ ॥ रचितकामठगरिदसचयंरखिजपैर्यसमन्वितचेतस ॥ विक
 कर्मसमीरणजोगिन जजत ॥ ५ ॥ कमठनिर्मितपाशुद्वकं स्थिरतरात्कटनान
 प्रिराजित ॥ जगति दुर्जनसर्पविपापह जजत ॥ ६ ॥ प्रशमचूपणचूपणचूयन सुज
 नायगुणायनिमदिर ॥ ययजक्रीतियशोवरघासित जजत ॥ ७ ॥ सकजसयसमीहि
 तकर्तृक निचितप्रिग्रपराजगर्हर्तृक ॥ अतिशयाद्भुतचारुवरित्रक जजत ॥ ८ ॥ ह
 णीनद ॥ महुरजिनप नित्य वदे शिवोदधिर्धन शशिनमनिग किएवधाते दिन
 महोदय ॥ स्तननजणने चिताट्हादे कृतादरसेयकेप्रिप्रिधनद विभे प्रिभवेनिने
 नतानने ॥९॥ दुतप्रिजितवृद्ध ॥ महुरपार्श्वजिनेश्वरसस्तव पठति य सुप्रियापति
 नित्यश ॥ यसतितम्य गृहे कमटाऽखिता स्थिरतरासुमता वरदायिनी ॥ १० ॥

॥ अथ सत्यपुरीय श्रीमहावीरस्तवनप्रारब्ध ॥

दुतप्रिजितवृद्ध ॥ त्वमसि सजुणनदनमदरस्त्वमसिमेरुजतावन्निमप
 त्वमसि ग्वेगनास्त्रिरस्तुतस्त्वमसि रूपवशीकृतप्रिष्ट ॥ १ ॥ त्वमसि योगिजन
 यगिरोमणिस्त्वमसि कातिविकाजितदिग्गण ॥ त्वमसि जापितरजितनागर स्व
 मि निद्विगार्गतिमोहित ॥ २ ॥ त्वमसि जङ्कर करुणाजयस्त्वमसि जनकको
 निगाकर ॥ त्वमसि दर्शनद्विमानवस्त्वमसि ससृतिसागरपोतक ॥ ३ ॥ त्वम
 मोदमहोद्भुजस्त्वमसि धर्मयनो धनकामद ॥ त्वमसि सशयगपुत्रन

त्वमसि दर्शितजीवदयापथः ॥ ४ ॥ त्वमसि धारितजीवविनूपणस्त्वमसि कामि
 तदामगुरद्वमः ॥ त्वमसि देवनराधिपवदितस्त्वमसि जाड्यतमिस्त्रनजोमणिः ॥ ५ ॥
 त्वमसि कर्मवनावनिपावकस्त्वमसि मेवकपूजितपंकजः ॥ त्वमसि जन्मजरामृतिवा
 रणस्त्वमसि शाश्वतमोक्षपदस्थितः ॥ ६ ॥ त्वमसि मञ्जुनमन्कुलदीपकस्त्वम
 सि सर्वपदार्थविशारदः ॥ त्वमसि लोकनतो नतवत्सज स्त्वमसि देवगिनीमुख
 पुष्करः ॥ ७ ॥ त्वमसि नाथमनोहरजङ्गणस्त्वमसि समतजीवगणः सदा ॥ त्वमसि
 मंवरमार्गविधायकस्त्वमसि दानगुणाधिपतकल्पकः ॥ ८ ॥ त्वमसि चित्रकराति
 ग्यांचितस्त्वमसि स्मरिततीर्थरमेवितः ॥ त्वमसि दुःखिजनावनतत्परस्त्वमसि हारनि
 जः हितिमंडले ॥ ९ ॥ त्वमसि गिष्टनगरमरसंगतस्त्वमसि लोकचमत्कृतनिर्म
 मः ॥ त्वमसि केवलिसाधुनतो मुदा त्वमसि कुग्रहदोषनिवारकः ॥ १० ॥
 त्वमसि सद्गतनारवृषोपमस्त्वमसि वीतमदो विगदाशयः ॥ त्वमसि तीर्थपते रु
 चिराढ्यस्त्वमसि गुतिपवित्रितमानसः ॥ ११ ॥ त्वमसि बुद्धिपराजितगी.प
 ति स्त्वमसि हाटकसन्निविद्यहः ॥ त्वमसि जाग्यविनाशनिकेतनस्त्वमसिलोच
 महीधरवज्रकः ॥ १२ ॥ त्वमसि सप्तनयार्णवतारकस्त्वमसि दुर्घटसत्यनयाध्व
 गः ॥ त्वमसि सम्मदसंततिकारकस्त्वमसि सिद्धिकरो वरदायकः ॥ १३ ॥ त्वमसि विश्व
 जगद्भनवद्वज्रस्त्वमसि रक्षितचूतकदंबकः ॥ त्वमसि दुर्जगदुस्यहरोनिशं त्वमसि वि
 स्तृतलोचनरजकः ॥ १४ ॥ त्वमसि विश्वपतिः श्रितबंधवस्त्वमसि वक्रतिरस्कृतचंद्र
 माः ॥ त्वमसि वैगिममुष्पटोद्वस्त्वमसि तीर्थकरः प्रतिबोधकः ॥ १५ ॥
 त्वमसि ज्योतिर्विज्जिवाहकस्त्वमसि बंधुरमूर्तिधरोऽजरः ॥ त्वमसि सर्वविशुर्विग
 तातुरस्त्वमसि संयममंडनमंडितः ॥ १६ ॥ त्वमसि शांतरसाश्रितचेतनस्त्वमसि
 पौरुषनिष्कृतकार्मणः ॥ त्वमसि दुर्लभबोधिनिबंधनस्त्वमसि कामदुषाधिकदानदः
 ॥ १७ ॥ त्वमसि संचितपुण्यनिधिः परस्त्वमसि विघ्नसरीसृपगारुडः ॥ त्वमसि शु
 ब्रयशोनरमंदिरस्त्वमसि संघजयोन्नतिहर्षदः ॥ १८ ॥ त्वमसि सत्वहितो मतिव
 र्धनस्त्वमसि धर्मसंगोजसर समः ॥ त्वमसि चक्रिनतो नविशेखरस्त्वमसि पारग
 तः परमेश्वरः ॥ १९ ॥ त्वमसि सत्यपुरामलनूपणस्त्वमसि संधितपादमृगाधि
 पः ॥ त्वमसि केवल्युग्मविराजितस्त्वमसि वीरजिनो जिननायकः ॥ २० ॥
 त्वमसि शासनपोतनियामकस्त्वमसि साधुदयालुलज्जामकः ॥ त्वमसि सौख्यकरस्त्रिंश
 लांगजस्त्वमसि विश्वगुरुः शुभमागरः ॥ २१ ॥ हरिणीवदः ॥ जयति सततं वीरः शं
 शुर्नवोदधिपारगो जगति तिलकः पापध्वांते गजस्तिरनुत्तरः ॥ कुशलनिलयस्तीर्थस्वा

मी सुरासुरसंस्तुतो विदितमहिना विश्वे विश्वेश्वरान्वितपञ्चज ॥ २२ ॥ पञ्चवक्त्र
 कुजापनसं यतिधर्मवेणक कञ्जिकापागमंगिपात्रक ॥ नरीमि नीरं मनिद विना
 वद मनोर्यसपावनकामकुञ्जक ॥ २३ ॥ नृजंगप्रयातमुद ॥ प्रभुं वेदाय जिनवि
 श्वनाथं जगद्धारुचूडामणि वीरनाथं ॥ सुतेऽऽ जितारि नतमार्गनाथ सदा कर्म
 कारं नरेन्द्रिनाथ ॥ २४ ॥ स्रग्धरामुद ॥ श्रीगजं नीम्ने प्रणतमुग्मणि वनमो
 धिराजं कल्याणानोधिष्टु ह्रीं विमलजगधरं नाग्यर्मानाग्यकारं ॥ ये नया मन्त्र
 ति प्रतिदिनमनयं चारुनक्त्या त्रिमय प्रग्याति ते जानते त्रिभुवनविदितो कीर्तिप्र
 गुजारकर्त्री ॥ २५ ॥ तुल्य नम समयधर्मनिदेकाय तुल्य नमस्त्रिभुवनप्रगम
 राय ॥ तुल्य नम सुरनरामरसेरिताय तुल्य नमो जिनजनाचितपञ्चनाथ ॥ २६ ॥ तु
 ल्य नमोऽजितापते हरिचवनाय तुल्य नमो वरकुजाग्रजाङ्गकाय ॥ तुल्य नम प्रणत
 चनराधिपाय तुल्य नम प्रयरूपमनोहराय ॥ २७ ॥ तुल्य नमो अग्निनायकनाथ
 काय तुल्य नमो यतिततिप्रतिपालकाय ॥ तुल्य नमो त्रिकचनीजजोचनाय तुल्य
 नमस्तनितनादविराजिताय ॥ २८ ॥ तुल्य नम कुशलमार्गशिरायकाय तुल्य नमो वि
 कटकटनिपेधकाय ॥ तुल्य नमो डुरितरोगचिकित्सकाय तुल्य नमस्त्रिजगता हृदि
 चूपणाय ॥ २९ ॥ तुल्य नमो दलितमोहतमोजराय तुल्य नम कनकसन्निभनृनय
 य ॥ तुल्य नमोप्यखिलसद्गुणमंदिराय तुल्य नमो मुखकुजादिऽतचडिकाय ॥ ३० ॥ तु
 ल्य नमोऽतिशयराजिनिभूषिताय तुल्य नम कुमतितापमुचजनाय ॥ तुल्य न
 मो मुखपयोधिगद्गिकाय तुल्य नमो विगतकंठयमत्तराय ॥ ३१ ॥ तुल्य नमो विवि
 तजब्जनागघाय तुल्य नमो निखिलासशयारकाय ॥ तुल्य नम प्रथितकीर्तिप
 शोन्विताय तुल्य नमो जितहृषीकमुनी-वराय ॥ ३२ ॥ तुल्य नमोप्रमितपुजननिर्मि
 ताय तुल्य नम सक्जवाद्मयपारगाय ॥ तुल्य नमो चक्रिचातकनीरदाय तुल्य
 नमभरणरजयदायकाय ॥ ३३ ॥ कुञ्जकम् ॥ गीराष्टक पठति य सततं त्रिसंध्य स
 क्त्वा सदा प्रबलमीहजड प्रमाद ॥ तद्वाग्नि मकु कुरुते कमला निवास कल्याणसा
 गर छयामसतामनीष्ट ॥ ३४ ॥

॥ अथ श्रीलोडणपार्श्वनाथस्तवनप्रारम्भ ॥

श्रीकरं कष्टहर्त्रं विधिवदप्रकाशक ॥ धिया तर्जितवागीश परमात्मानमन्वह ॥ १ ॥
 हमागारं रुपापात्र गताधिध्याधिदूषण ॥ षेक तु सर्वकायपु श्रीप्रद दजितामय ॥ २ ॥
 धनधान्यकरं लोके रमाकेजिपद परं ॥ मर्मतामदमानोऽमूर्त्यतादोषवर्जित ॥ ३ ॥
 आर्चिसत्तापनेतारं सूरिश्रेणिशिरोमणि ॥ रिपुसारंगसारंग मणिनाथनिपेक्षित ॥ ४ ॥

तेजसां मंदिरं रम्यं वाग्नितामोपदुर्जनं ॥ निःसीमं सर्वगोत्राणां श्रीमंतं गुणसागरं
 ॥ ७ ॥ कथिताचारमार्गायं कल्याणकमले विभुं ॥ प्रणतामोपदेवेशं शासनं कांतचूष
 नं ॥ ८ ॥ गङ्गिताममगंदोहं रसनामृतसुंदरं ॥ सूर्याधिकप्रतापानिं रिक्यदं दमिर्तेहि
 यं ॥ ९ ॥ नागोऽविबुधः सेव्यं लोकानां शक्तिकारकं ॥ जडताया विवेचारं नयनाल्हा
 टकारणं ॥ १० ॥ पालकं सर्वसत्त्वानां पाठ्ययक्रेण पूजिनं ॥ नाकिमानववंद्यां हिं नाय
 नायं जगत्प्रभुं ॥ ११ ॥ क्रियासंतनिनेतारं त्रासितानेकदोषकं ॥ कृतांतार्यविचारकं
 तारतास्पृगजिनं ॥ १२ ॥ संसारसागरे पोतं यस्मिन्गधिविवर्जितं ॥ सर्वज्ञं मेघगंजी
 रं दिनं विष्वम्य सर्वदा ॥ १३ ॥ तेजोनिधिं मुदा पाठ्यं नवीमि लोमणानिधं ॥ क
 ल्याणमागगरव्येन नंस्तुनं ह्यादिमाहूरं ॥ १४ ॥ षाडशजिः कुलकं ॥ श्रीमद्वोडण
 पाठ्यनाथमवनौ विख्यातगोत्रानिधं ये जय्या वरजावनक्तिस्तहिताः पूजंति सौख्या
 यिनः ॥ ते सत्त्वाः सुखमानकीर्निकजिताः कल्याणतुंगाः परा जायंते शुबने प्रतापरु
 चिरा आदेयवाचः सदा ॥ १५ ॥

॥ अथ श्रीसेरीशपाश्वाष्टकप्रारंभः ॥

कामौघकर्तारमोपदेवाधीगैस्तटाचर्चितपादपद्मं ॥ कल्याणकारं वरनीजवर्णं सेरी
 शपाठ्यं नुय लोडणारखं ॥ १ ॥ सत्पुण्यवल्लीवनवारिधार निःशेषनव्यावजिपूरिता
 शं ॥ त्रैलोक्यपठत्रं शुबनाधिनाथं सेरी ॥ २ ॥ सारंगवाणीजितचित्तदाढ्यं सारगगंजी
 रनिनादकांतं ॥ सारंगसारांवकपुग्मराजं सेरी ॥ ३ ॥ विष्वेपु सत्वेपु रुपाणिधानं स
 म्यक्त्वरत्नानरणांकितांगं ॥ दुःस्वांगपशुं दजितारिवर्गं सेरी ॥ ४ ॥ अपारसंसारसमुद्
 पोतं सर्वज्ञमाचारपवित्रवंगं ॥ राधांतगास्वार्यरहस्यदहं सेरी ॥ ५ ॥ वाणीरसानंदितवि
 श्वविश्वं तीर्यकरं नागपुरेशपूज्यं ॥ सर्वत्र विख्यातयशोभिरामं सेरी ॥ ६ ॥ तेजोनिधिं
 कामितकामकुंजं सौजन्यसौहार्दविलासपात्रं ॥ कल्याणसूर्यादिवितानहेतुं सेरी ॥ ७ ॥
 ॥ ८ ॥ आदित्यचंद्राधिकदेहनासं सत्प्रातिहाय्याष्टरुगजिराजं ॥ स्फाराकृता मोहि
 तदेवदेव सेरी ॥ ९ ॥ कलशः ॥ एवं कल्याणवद्यं त्रिचुवनतिलकं लोडणार्हं सुपार्थं
 कृत्वैकाग्र्यं स्वचित्ते जवसफलकृते ज्ञानसंपत्तिसिद्ध्यं ॥ नित्यं ध्यायंति जय्याजिनसमय
 रताः शुभ्रजलेश्यानिरामास्तेषां हर्पात्प्रकामं जवति च सदने मंजुपद्मानिवासः ॥ १० ॥

॥ अथ श्रीसंजवनायाष्टकप्रारंभः ॥

जावण्यगेहं कलहेमवर्णं उद्योभिनं सुंदरवाहचिन्हं ॥ लक्ष्मीकलापार्णवधि
 ण्यनाथं देवेनंतं संजवनायमीहे ॥ १ ॥ श्येनांगजं दारुणकर्मगतौ वीरं वरं पू
 तचरित्रशोभं ॥ हेमास्पदं सजुणरत्नखानिं देवै ॥ २ ॥ इन्द्राकुवंगं वरतिग्मरशिम्

राकेडुयक्र गतवक्रमांथ ॥ अज्ञानवश्वानरगांतिनीर वै० ॥ ३ ॥ इ खोदधो यत्न
समुद्भि० ॥ सत्प्रातिहार्याष्टकराजिराज ॥ ह्रमानिप्रि विस्त्रुतपुण्यमूर्ति ॥ वै
वै० ॥ ४ ॥ जर्व्यमुदा सेपितपादपद्मं सज्जनपञ्चादहतमोहनूरं ॥ ससाग्दवाकुन
मर्त्यमेघ देवै० ॥ ५ ॥ सत्कोर्त्तिपात्र डुरितारिसेव्य जगज्जनानदकरं गरण्य ॥ कारुण्य
युक्तपत्रिचित्रित देवै० ॥ ६ ॥ कुदार्हदतं कजजोचनं यं यपु श्रियातजितसूर्यकांति ॥
पापाधकारे ऽमलदीपक त देवै० ॥ ७ ॥ प्रसादनातत्परसेरुक्ष्येपितार्यदाने सुर
देववृक्ष ॥ सुखरनेकैर्युतचारुदेह देवै० ॥ ८ ॥ कजश ॥ इत्यष्टक श्रीजिनसत्तनय
पठति ये मज्जुनचावयुक्त्या ॥ तेपा गृहे पुण्यनिधानजव्या कयाणकाराश्च जवति क
५५ ॥ ९ ॥ इति श्रीमज्जिननायकस्य श्रीसूर्यपुरचूपणस्य श्रीसत्तनयस्याष्टक संपूर्ण ॥

॥ अथ श्रीसूक्तमुक्तावली प्रारभ ॥

मालिनी उद ॥ सकलसुखतवल्लीगृहजीभूतमाला निजमनसि निधाय श्रीत्रि
नदम्य मूर्ति ॥ ललितवचनलीलालोकनापानिबद्धरिह कतिपयपद्यै सूक्तमाना
तनोमि ॥ १ ॥ अथक्रमसग्रहकाव्य ॥ शार्दूलविक्रीडितउद ॥ तत्त्वज्ञानमनुष्य
सज्जनगुणान्यायप्रतिज्ञाह्रमा चिन्ताय च कुज विवेकप्रिनयो विद्योपकारोद्यमा ॥
दानक्रोधदयादितोपप्रियया साक्षात्प्रमादस्तथा साधुभावकधर्मवर्गविषये ज्ञेया
प्रसंगाह्वमी ॥ २ ॥ अथदेवतत्वविषे मालिनीउद ॥ सकज करमगारी मोहमार्गा
धिकारी ॥ त्रिभुवनउपगारी केवलज्ञानधारी ॥ जप्रिजन नित सेवो देव ए नकिना
वे ॥ इहिज जिन जजता सर्व सपति आये ॥ ३ ॥ जिनवरपदसेवा सर्वसपत्तिदा
ई ॥ निशिदिन सुखदाई कटपवल्ली सहार्ई ॥ नमि विनमि लहीजे सर्व विद्या वडाई ॥
कूपन जिनह सेवा साधता तेह पाई ॥ ४ ॥ अथगुरुविषे ॥ स्वपरसमयजाणे ध
मैवाणी बखाणे ॥ परम गुरुकह्याथो तत्व नीशक माणे ॥ जविककज विकाजे ना
नुज्यू तेज जाते ॥ इहज गुरु नजो जे शुद्धमार्ग प्रकाशे ॥ ५ ॥ सुगुरुवचनसणे
निस्तरेजीवरगे ॥ निरमल नर थाण जेम गगाप्रसंगे ॥ सुणिय सुगुरु केजी ॥ बाणि
रायप्रवेणी ॥ लहि सुरनव वासी जे हसे मोहवागी ॥ ६ ॥ अथधर्मविषे ॥ जलनि
धि जजवेला चड्यी जेम वाधे ॥ सकल विनवलीजा धर्मथी तेम साधे ॥ मनुअ
जनमकेरो सार ते धर्म जाणी ॥ नजिनजि नवि जावे धर्म ते सौख्य खाणी ॥ ७ ॥
इह धरम पसाये विक्रमे सत्य साध्यो ॥ इह धरम पसाये शाजिनो साक वाथ्यो ॥
जस नर गज बाजी मृत्तिकाना जिर्केई ॥ रणसमय थया तेजीव साचा तिकेई ॥
॥ ८ ॥ अथज्ञानविषे ॥ तन धन ठकुराई सर्व ए जीवनेजे ॥ पण इक इहिदु

ज्ञान संसारमां ठे ॥ जवजलनिधि तारे सर्व जे दुख वारे ॥ निजपरदित हेते
 ज्ञान ते कां न धारे ॥ ९ ॥ यवक्षि ५क गाथा बोधथी जे निवाखो ॥ ५क पदधि
 चिलातीपुत्र संसार बाखो ॥ श्रुतनणत सुजानी मास तुंठादि थावे ॥ श्रुतथि अच
 य हाये रोहिण्यो चोर नावे ॥ १० ॥ अथमनुष्यजन्मविषे ॥ जवजलनिधि जमंतां
 कोइ वेला विजोपे ॥ मनुजजनम लाथो दुल्लहो रत्न लेखे ॥ सफल कर सुधर्मा ज
 न्म ते धर्मयोगे ॥ परजनसुख जेथी मोहलक्ष्मी प्रजोगे ॥ ११ ॥ मनुजजनम पा
 मी आलस जे गमेठे ॥ अशिनृपतिपरे ते शोचनाथी जमेठे ॥ दुल्लह दश कथा पूं
 मानुखोजन्म ए ठे ॥ जिनधरम विजोपे जोडतां सार्य ते ठे ॥ १२ ॥ अथसक्कन
 विषे ॥ सदयमन सदाई दु खियां जे सदाई ॥ परहित मतिदाई जास वाणी मि
 ठाई ॥ गुणकरि गहराई मेरुज्युं धीरताई ॥ सुजनजन सदाई तेह आनंददाई ॥ १३ ॥
 जइ डुरजन लोके दृढव्या दोष देई ॥ मनमलिन न थाए सजना तेह तेई ॥ दुप
 दजनकपुत्री अंजना कष्टयोगे ॥ कनकजिम कशोटी ते तिसी गीज जोगे ॥ १४ ॥
 अथगुणविषे ॥ गुणगहि गुण जेमां ते बहू मान पावे ॥ नर सुरनिगुणे ज्युं फल
 गीजे चढावे ॥ गुणकरि बहु माने लोक ज्युं चंडमाने ॥ अति कश जिम माने पु
 र्णने द्युं न माने ॥ १५ ॥ मलयगिरि कडे जे जवुलिंवाडि सोई ॥ मलयजतरु संगे
 चंदना तेइ होई ॥ इम लहिय बडाइयुं कीजिये संग रगे ॥ गजशिरचडि वेठी ज्युं
 अजा सिंहसंगे ॥ १६ ॥ अथन्यायविषे ॥ जग सुजस सुवाने न्यायजड्डी उपाने ॥
 व्यसन डुरित नामे न्यायथी लोक वारं ॥ इम इंदय विमानी न्याय अंगी करी
 जे ॥ अनय परिहरीजे विद्वने वडय कीजे ॥ १७ ॥ पशु पण तस सेवे न्यायथी जे
 न चूके ॥ अनयपथ चले जे जाइ ते तान मूक ॥ कपिकुज मित्रि सेव्यो गमने
 सीस नामी ॥ अनयकरि तज्यो ज्युं जाइए लंकस्वामी ॥ १८ ॥ हय गय न सदाई
 युद्ध कीर्ती सदाई ॥ गिणुविजय वधाई न्याय ते धर्मदाई ॥ धर्मनय धरे जे ते सुखे
 वरि जीपे ॥ धर्मनय विद्वणा तेहन वरि कोपे ॥ १९ ॥ धर्मनय पसाये पांमवा
 पंच तेई ॥ करि युधं जय पास्या गज्यजीजा लहेई ॥ धर्मनय विद्वणा कांगवा
 गर्व माता रणसमय विगृता पांमवा तेह जीया ॥ २० ॥ अथप्रतिज्ञाविषे ॥
 शुन अशुन जिकाई आदर्युं जे निवाहे ॥ रवि पण तस जोवा प्याम जाणी
 वगाहे ॥ कग्गिहन निवाहे तार निस्संत आपे ॥ मज्जिन ननु पखाजे
 निंधुमां तूर आपे ॥ २१ ॥ पुत्तरराण मोटा जे गणीजे धगाये ॥ जिण जिम प
 दिवज्युं ते न ठांडे पगाये ॥ निग्गि विष धग्यो जे ते न अद्यादि नाग्यो ॥ २२

गति नर लेई विक्रमादित्य राख्यो ॥ २२ ॥ अथ उपशमविपे ॥ उपशम त्रि
 कारी सर्वदा लोकरमांही ॥ उपशम धर प्राणी ए समो साख्य नांही ॥ तप ज
 प सुर सेवा सर्व जे आदरे ठे ॥ उपशमविण जे ते प्राणि मया करे ठे ॥ २३ ॥
 उपशम रस लोना जास चित्ते विराजी ॥ किम नर नज केरी रिद्धिमां तद्र ग
 जी ॥ गज मुनिवर जेहा धन्य ते ज्ञान गेहा ॥ तपकरि ठग वेहा शानि पीषू
 प मेहा ॥ २४ ॥ अथ त्रिकरणबुद्धिविपे ॥ जग जन सुखदाई चित्त एवु सदाई ॥
 मुखे अति मधुराई साच वाचा सुदाई ॥ वपु परहित हेते त्रण्य ए शुद्ध मन
 ॥ तप जप व्रत सेवा तीर्थ ते सर्व तेने ॥ २५ ॥ मण वच तनु त्रण्ये गगन्य
 बुद्ध जेने ॥ निज घर निवसता निर्जरा धर्म तेने ॥ जिम त्रिकरण बुद्धे दीप
 दी अथ वाव्यो ॥ पर सफल फलतो शीज धर्म सुहाव्यो ॥ २६ ॥ अथ कुनविषे
 सहज गुण वशे ज्यू शाखमा श्वेतताई ॥ अमृत मधुरताई चंद्रमां शीतनाई
 कुवलय सुरनाई इक्षुमा ज्यू मिठाई ॥ कुजज मनुजकेरी ल्यू सुनावे ननाई ॥
 ॥ २७ ॥ जिण घर वर विद्या जो हुवे तो न रुद्धि ॥ जिण घर डप लाजे ता
 न सौजन्य वृद्धि ॥ सुकुज जनम योगे ते त्रणे जो लहीजे ॥ अजय कुमार ज्यू
 तो जन्म साफज्य कीजे ॥ २८ ॥ अथ विवेकविपे ॥ हृदय घर विवेके प्राणि
 जो दीप वासे ॥ सकल जव तणो तो मोह आधार नाजे ॥ परम धरम वस्तु त
 त्व प्रत्यक्ष नाते ॥ करम नर पतंगा स्वाग तेने विधसे ॥ २९ ॥ विकन नर
 कहीजे जे विवेके गिहीना ॥ सकल गुण नखा जे ते विवेके विलीना ॥ जिम सुम
 ति पुरोधा जूमि गेहे वसते ॥ उगति जुगति कीधी जे विवेके उगते ॥ ३० ॥
 अथ विनय विपे ॥ निशिबिण शशि सोहे ज्यू न शोले कजाई ॥ विनयविण
 न सोहे ल्यू न विद्या बमाई ॥ विनयवहि सदाई जेह विद्या सदाई ॥ विनय
 विण न काई लोकमा उच्चताई ॥ ३१ ॥ विनय गुण बहीजे जेहथी श्री वरीजे ॥
 सुर नर पति लोना जेह हेला लहीजे ॥ पर तणय शरीरे पेशवा जे सुविद्या ॥
 विनय गुणधि लाधी विक्रमे तेह विद्या ॥ ३२ ॥ अथ प्रियाविपे ॥ अगम म
 ति प्रयुज्ये विद्याये कोन गजे ॥ रिपु दल बल नजे विद्याये विश्व रजे ॥ धनधि
 अखय विद्या सीख एणे तमासे ॥ गुरुमुख नणि विद्या दीपका जेम नाते
 ॥ ३३ ॥ सुर नर सुप्रससे विद्याये बैरि नाजे ॥ जगि सुजस सुवासे जेह वि
 द्या उपासे ॥ जिणकरि नृप रज्यो नोज बाणे मयूरे ॥ जिणकरि कुमारिदा
 रीज्यो हेम सरे ॥ ३४ ॥ अथ उपकारविपे ॥ तन धन तरुणाई आधु ए चंचला ठे ॥

परहित करि जे जे ताहरो ए समे ठे ॥ जव जनम जरा जां लागे
 वंत साई ॥ कहि न तिण समे तो कोण थाजे सहाई ॥ ३७ ॥ नहि त
 रु फल खावे ना नदी नीर पीवे ॥ जस धन परअर्थे सो नजे जीव जीवे ॥
 नल करण नरिदा विक्रमा राम जेवा ॥ परहित करवा जे उद्यमी दक्ष तेवा ॥ ३८ ॥
 ॥ अथ उद्यमविषे ॥ रयण निहितरी ने उद्यमे लज्जि आणे ॥ गुरु जगति हरीने उ
 द्यमे शास्त्र जाणे ॥ दुख समय सहाई उद्यमे ठे नलाई ॥ अति अलस तजी
 ने उद्यमे लाग नाई ॥ ३९ ॥ नृपगिर निपतंती बीज जात्कारकारी ॥ उद्यम क
 रि सुबुद्धी मंत्रिण ते निवारी ॥ तिम निज सुतकेरी आवती दुर्दशाने ॥ उद्यम
 करि निवारी ज्ञानगर्भ प्रधाने ॥ ४० ॥ अथ दानविषे ॥ धिर नहि धन राख्यो
 तेम नाख्यो न जाए ॥ इण पर धन जोतां एव गत्या जणाए ॥ ४१ ॥ सुगुण सु
 पात्रे जेहू दे जक्ति जावे ॥ निधि जिम धन आगे साथ तेहीज आवे ॥ ४२ ॥
 नल बलि हरिचंदा नोज जे जे गवाए ॥ प्रह समय सदा ते दानकरे पसाए ॥
 ४३ ॥ ददय विमास्ती सर्वथा दान दीजे ॥ यन सफल करीजे जन्मनो लाहु ली
 जे ॥ ४४ ॥ अथ शीजविषे ॥ अशुभ करम घाले शीज शोभा दिखावे ॥ गुणगण
 अशुआले आपदा सर्व टाळे ॥ तस नर बहु जीवी रूप लावण्य देई ॥ परजव शि
 व हाई शीज पाळे जिकोई ॥ ४५ ॥ ॥ एण जग जिनदास श्रेष्ठ शीजे सुहायो ॥ ति
 म निरमल शीजे शीज गंगेव गायो ॥ कलि करण नरिदा ए समां ठे जिकोई ॥
 परजव शिव पामे शीज पाळे तिकोई ॥ ४६ ॥ अथ तपविषे ॥ तरणि किरणथी
 ज्युं सर्वे अंधार जाए ॥ तपकरि तपथी ल्युं दुख ते दूर थाए ॥ बलि मज्जिन य
 यूं जे कर्मचमाज तीरे ॥ किम तनु न परखाले ते तपस्वरु नीरे ॥ ४७ ॥ तपविण
 नवि थाए नाश दु कर्म केरो ॥ तपविण न टले जे जन्म संसार फेरो ॥ तप व
 लि लहि लब्धी गोतमे नंदिखेणे ॥ तप बलि वपु कोयुं विष्णु वैकीय जेणे ॥ ४८ ॥
 अथ जावविषे ॥ मनविण मिलवो ज्युं चाववो दंतहीणे ॥ गुरुविण नणवो ज्युं
 जीमवो ज्युं अलूणे ॥ जसविण बहु जीवी जीव ते ज्युं न सोहे ॥ तिम धरम
 न सोहे जावना जो न होहे ॥ ४९ ॥ जरत नृप इजाची जीरणश्रेष्ठि जावे ॥
 बलि बलकल चीरी केवल ज्ञान पावे ॥ बलजद हरिणो जे पंचमे स्वर्ग जाए ॥
 ५० ॥ गुण पसाये तास निम्नार थाए ॥ ५१ ॥ अथ क्रोधविषे ॥ तृण दहन द
 हंतो वस्तु ज्युं सर्वे वाळे ॥ गुण करण नरी ल्युं क्रोध काया प्रजाले ॥ प्रसम ज
 लद धारा बन्धि ते क्रोध वारो ॥ तप जप व्रत सेवा प्रीतिवल्ली ब्यारो ॥ ५२ ॥

धरणि परशुरामे क्रोधि निहृत्रि कोधी ॥ धरणि सुनुमराये क्रोधि निहृत्रि ता
 धी ॥ नरकगति सहायी क्रोय ए ड ख दाई ॥ वरज वरज नाई प्रीति दे जे क्या
 ई ॥ ४७ ॥ अथ मानविषे ॥ विनय वनतणी जे मूल शाखा रिमोडे ॥ सुगुण क
 नककेरी शृंगलाबंध तोडे ॥ उनमद करि दोडे मान ते मत्त हाथी ॥ निनव
 करि ले जे अन्यथा दूर एयी ॥ ४८ ॥ विषद रिष समो ए मान ते सर्प जाण
 मनुज विकल होवे एण मंके जडाणो ॥ इह न परिहस्यो जो मान डयाधने तो ॥
 निज कुज विणसाड्यो मानने जे वहतो ॥ ४९ ॥ अथ मायाविषे ॥ निरुपण
 निवारी हीयडे हेज धारी ॥ परिहर ठल माया जे असतोपकारी ॥ मधुर मधु
 बोले तोहि विश्वास नाणे ॥ अहि गिलण प्रमाणे मायिने लोक जाणे ॥ ५० ॥
 म कर म कर माया दन दोषहु ठाया ॥ नरय तिरिय केरा जन्म दे जेह माया ॥
 बजि नृप ठलवाने विष्णु माया वहतां ॥ लहुयपण लहूं जे वामनारूप जेतां
 ॥ ५१ ॥ अथ लोचविषे ॥ सुण वयण सयाणे चित्तमा लोच माणे ॥ सकन
 सनकेरी मार्ग ए लोच जाणे ॥ इक खिण पण एने सग रगे म लागे ॥ नव
 नव डख दे ए लोचने दूर त्यागे ॥ ५२ ॥ कनकगिरि कराया लोचयी नदराये ॥
 निज अरथ न आया ते हखा देवताये ॥ सयल निरि लही जे स्वाय ते विश्व
 कीजे ॥ मन तनह वरीजे लोच ठुला न ठीजे ॥ ५३ ॥ अथ दयाविषे ॥ सुठत क
 लप वेली लखि विद्या सहेली ॥ विरतिरमण केली शांति राजा महेली ॥ सकन
 गुण जलेरी जे दया जीव केरी ॥ निज हृदय धरी ते साधिए मुक्ति तेरी ॥ ५४ ॥
 निज सरण परेयो ज्ञेनयी जेण राख्यो ॥ पट दशम जिने ते ए दया धर्म वा
 ख्यो ॥ तिह हृदय धरीने जो दया धर्म कीजे ॥ नवजलधि तरीजे ड ख दूरे करी
 जे ॥ ५५ ॥ अथ सत्यविषे ॥ गरल अमृत वाणी साचयी अग्नि पाणी ॥ सज
 सम अहिराणी साच विश्वास खाणी ॥ सुपसन सुर कीजे साचयी ते तरीजे ॥
 त्रिण यजिक तजीजे साचवाणी वदीजे ॥ ५६ ॥ जग अपजश बाधे कूडवाणी
 वदतां ॥ वसु नृपति कुगल्यें साख कूडी नरतां ॥ असत वचन वारी साचने वि
 न धारी ॥ वद वचन विचारी जे सदा सारग्यकारी ॥ ५७ ॥ अथ चोरीविषे ॥ पर
 धन अपहारे स्वार्थें चोर हारे ॥ कुल अजस वधारे बध घातादि धारे ॥ पर धन
 तिण हेते सर्प ज्यू दूर वारी ॥ जग जन हितकारी होय सतोप धारी ॥ ५८ ॥
 निशिदिन नर पामे जेहथी ड ख कोडी ॥ तज तज धन चोरी कष्टनी जेह ओरी ॥
 पर विनव हरतो रोहिणी चोर रगे ॥ इह अजय कुमारे ते ग्रहो बुद्धि सगे ॥ ५९ ॥

अथ कुशीजविपे ॥ अथश पमह वागे लोकमां लीह जागे ॥ डुरजन बहु जागे
 जे कुजे लाज लागे ॥ सजन पण विरागे मां रमे एण रागे ॥ परतिय रस रागे दो
 पनी कोडि जागे ॥ ६१ ॥ परतिय रसरगे नाश लंकेश पायो ॥ परतिय रस त्या
 गे शीज गंगेव गायो ॥ द्रुपद जनक पुत्री विश्व विश्वे विदीती ॥ सुर नर मिलि सेवी
 शीजने जे धरंती ॥ ६२ ॥ अथ परिग्रहविपे ॥ शशिवदय वधे ज्युं सिंधु वेला नलेरी ॥
 धनकरि मन साए तेम वाधे घणोरी ॥ डुरित नरग सेरी तूं करे ए परेरी ॥ ममकर अधि
 केरी प्रीति ए अर्थकेरी ॥ ६३ ॥ मनुज जनम हारे ॥ डु.खनी कोडि धारे ॥ परिग्र
 ह ममता ए स्वर्गना सौख्य वारे ॥ अधिक धरणि लेवा धातकी खंम केरी ॥ सुसुम
 कुगति पामी चक्रिराये घणोरी ॥ ६४ ॥ अथ संतोषविपे ॥ सकल सुख नराए विश्व
 तावश्य थाए ॥ नवजलधि तराए डु ख दूरे पलाए ॥ निज जनम सुवारे आपदा
 दूर वारे ॥ निज धरम वधाने जेह संतोष धारे ॥ ६५ ॥ सकल सुखतणो ते सार
 संतोष जाणो ॥ कनक रमणिकेरी जेह ङडा न आणो ॥ रजनि कपिज वांध्यो स्व
 र्णनी लोजताए ॥ नमर कमल वांध्यो ते असंतोषताए ॥ ६६ ॥ अथ विषयविपे ॥
 शिवपद यदि वांटे जेह आनंद दाई ॥ विषय विषया तो ठांमि दे डु.खदाई ॥
 मधुर अमृत धारा दूधनी जो लहीजे ॥ अति विरस सदा तो कांजिका संग्रही
 जे ॥ ६७ ॥ विषय विकज ताणी कीचके नीम नार्या ॥ दशमुख अपहारी जा
 नकी रामनार्या ॥ रति धरि रहनेमी क्रीडवा नेमि नार्या ॥ जिण विषय न वज्या
 तेह जाणो अनार्या ॥ ६८ ॥ अथ इंद्रियविपे ॥ गज मगर पनंगा जेह जृंगा कुरं
 गा ॥ इक इक विषयार्थ ते लहे डु ख चंगा ॥ जस परवश पावे तेहनुं शुं कही
 जे ॥ इम हृदय विमात्सी इंद्रि पांचे दमीजे ॥ ६९ ॥ विषय वन चरंतां इंद्रि जे
 छंडा ए ॥ निज वश नवि गव्हे तेह दे डु खडा ए ॥ अवन करण मृत्यू ज्युं अगुमें
 इंद्रि पामे ॥ स्ववश सुख लह्या ज्युं कुर्म गुर्वींद्रि नामे ॥ ७० ॥ अथ प्रमादवि
 पे ॥ सहु मन सुख वांटे डु खने को न वांटे ॥ नहि धरम विना ते सौख्य ए संपजे
 वे ॥ इह सुधरम पामी कां प्रमादे गमीजे ॥ अति अजग तजीने उद्यमे धर्म की
 जे ॥ ७१ ॥ इह दिवश गया जे तेह पाठा न आवे ॥ धरम समय आजे कां प्र
 मादे गमावे ॥ धरम नवि करे जे आयु आजे वढावे ॥ शशि नृपनिपरे त्युं तोच
 ना अंत पावे ॥ ७२ ॥ अथ साधुधर्मविपे ॥ शार्दूल विक्रीदितछंदः ॥ जे पंच व्रत मेरु
 नार निवहे. नि.नंग गे रहे ॥ पंचाचार धरे प्रमाद न करे, जे डु परिस्ता तरे ॥
 पांचे इंद्रि तुरंगमा वश करे. मोक्षार्थने संपदे ॥ एवो डुप्कर नाधु धर्म धन ते, जे

ज्यू ग्रहे त्यू वहे ॥ ७३ ॥ माजिनीठंड ॥ मयण सरव मोमी कामिनी सग तोमी
 तजिय कनक कोडी मुक्तिसू प्रीति जोडी ॥ नय नय नय वामी गुह चात्रि पामी ॥
 ७४ जग गिरगामी ते नमो जबु स्वामी ॥ ७४ ॥ अथ श्रावकधर्म विषे ॥ आ
 र्दूलविक्रीडितछद ॥ जे सम्यक्त लही सदा व्रत धरे, सर्वज्ञ सेवा करे ॥ सव्या वष
 क आदरे गुरु नजे, दानादि धर्माचरे ॥ नित्ये सद्गुरु सेवना मनधरे एवो वि
 नाधीशरे ॥ नाख्यो श्रावकधर्म दोय दण्डा, जे आदरे ते तरे ॥ ७५ ॥ माजिनी
 ठंड ॥ निशिदिन जिनकेरी जे करे गुह सेवा ॥ अणु व्रत ररि जे ते काम श्रानद
 देवा ॥ चरम जिन वरिदे जे सुयमें सुवास्था ॥ समकित सतवता श्रावका ते प्रस
 स्या ॥ ७६ ॥ ६म अरथ रसाला जेरची सूक्तमाला ॥ धरम नृपति वाना मानि
 नी ठंड गाजा ॥ धरम मति धरता एइहा पुण्य वाव्यो ॥ प्रथम धरम केरा सार ए
 वर्ग साव्यो ॥ ७७ ॥ इति श्रीमत्सूक्त मुक्तावल्या धर्मवर्ग प्रथम समाप्त ॥ १ ॥

॥ अथ अर्थवर्ग प्रारंभ ॥

उपेडरजाठंड ॥ अपार्थवर्गे हितचितन श्रीभित्तपचार्यस्य महीशसेवा ॥
 खलादिमंत्रि व्यसनादि चैव, मिहावधार्या कतिचित्प्रसंगा ॥ १ ॥ अथ अर्थ
 विषे माजिनी ठंड ॥ अरथ अरजि जेणे स्वापते विश्व होवे ॥ जिण विण गु
 ण पिद्या रूपने कोण जोये ॥ अनिनव सुखकेरो सार ए अर्थ जाणी ॥ सकल
 धरम एथी साधिए चित्त आणी ॥ २ ॥ अरथ विण कउनो जेह वेद्यास ना
 ख्यो ॥ अरथ विण वसिष्टे राम जातो ववेख्यो ॥ सुरुत सुजस कारी अर्थ ते ए
 वपाजो ॥ कुणज उपजतो अर्थ ते दूर वजो ॥ ३ ॥ अथ हित चितनवि
 पे ॥ परहित करवा जे चित्त उद्याह धारे ॥ पररुत हितहीये जे न कोई विसारे ॥
 प्रति हित परथी ते जे न पांठे कदाई ॥ पुरुष रयण सोई वदिए सो सदाई ॥ ४ ॥
 निज डुव न गणीने पारक ड ख वारे ॥ तिहत्तणि बलिहारे जाइए कोडि वा
 ने ॥ जिम पिपनर जेणे मरु पीडा सहिने ॥ विषधर जिनवीरे बूजव्या ते वहीन
 ॥ ५ ॥ अथ लक्ष्मीविषे ॥ हरि सुत रति रगे जे रमे सत सारी ॥ शिद्यतनय कुमा
 रो ब्रह्म पुत्री कुमारी ॥ हितकरि दृगजीजा जेहने लछि जोवे ॥ सकल सुख ल
 हे सो सोहि लिख्यात होवे ॥ ६ ॥ लखमि बजि पशोदा नदने विश्व मोहे ॥ ल
 खमि विण विरूपी सद्य जिहू न सोहे ॥ लखमि लहिय राके जे शिलादित्य जो
 ज्यो ॥ जगमि लहिय शाके विक्रमे विश्व रज्यो ॥ ७ ॥ अथ रूपणविषे ॥ रूप

कण जिम मंचे कीटिका धान्यकेरो ॥ मधुकर मधु संचे नोगवे को अनेगे ॥ ति
म धन रुपणकेगे नोपकारे दिवाये ॥ ५॥ महि विलय जाए अन्यथा अन्य खाए ॥
७ ॥ रुपण पणु धरंतां जे नवे नंद राया ॥ कनक गिरि कराया ते तिहां अर्थ
नाया ॥ ६॥ ममनत करंतां दुःख वामे वसीजे ॥ रुपण पणु तजीजे मेयज्युं दा
न दीजे ॥ ७ ॥ अथ याचनविपेः ॥ निगमल गुण गली त्यां लगे लोक राजी ॥
तव लग कहि जीजी त्यां लगे प्रीति जाजी ॥ सुजन जन सनेही त्यां लगे मि
त्र तेही ॥ सुख थकि न कहीजे ज्यां लगे देहि देही ॥ १० ॥ जइ बडपण वांजे
मांगजे तो न काई ॥ लहु पण जिण होवे केम कीजे तिकाई ॥ जिम लघु थइ सोजें
वीर्यी दान लीधूं ॥ हरि वल नृप आगे वामना रुप कीधूं ॥ ११ ॥ अथ नि
र्थनविपेः ॥ धनविण निज वंधू तेहने दूर ठंडे ॥ धनविण ग्रह नार्या तेह सेवा न
मंडे ॥ निरजल सरजेवो देह निर्जीव जेवो ॥ निरधन तृण जेवो लोकमें ते गणे
वो ॥ १२ ॥ सरवर जिम सोहे नीर पूरे जरायो ॥ धन करि नर सोहे तेम नीते
उपायो ॥ धनकरि सुहंतो माघ जे जाण दूतो ॥ धनविण पग सूजी तेह दीतो मरं
तो ॥ १३ ॥ अथ राज सेवाविपेः ॥ सुजनसुं हित कीजे दुर्जना सीख दीजे ॥ जग
जन वय कीजे चित्त बांठा वरीजे ॥ निज गुण प्रगटीजे विश्वना कार्य कीजे ॥ प्रभु
मम विचरीजे जो प्रभुनेव कीजे ॥ १४ ॥ जगतिकरि बहानी सेव कीजे जिकाई
॥ अधिक फल न आपे कर्मयी ते तिकाई ॥ जलधि तरिय लंका सीत संदेस
लावे ॥ हनुमत करमे ते राम कहोट पावे ॥ १५ ॥ अथ खलताविपे ॥ रस विर
स नजे ज्यू अंघ निंव प्रसंगे ॥ खल मिलण दुवे ल्यं अंतरंग प्रसंगे ॥ सुण सु
ण ससनेही जाणि ले रीति जेही ॥ खल जन निसनेही तेहशूं प्रीति केही ॥ १६
मगर जल वसंतो ते कपीगय दीतो ॥ मधुर फल चखावी ते कखो मित्र मीतो
॥ कपि कलिज नखेवा मत्स खेली खलाई ॥ जलमहिं कपि बुद्धी ठांमि दे ते जला
ई ॥ १७ ॥ अथ अविश्वासविपे ॥ उपजाति ठंड ॥ विश्वासिसाथे न ठजे रमीजे ॥ न
वेरि विश्वास कदापि कीजे ॥ जो चित्त ए थीर गुणो धरीजे ॥ तो लज्जि लीजा ज
गमां वरीजे ॥ १८ ॥ इंडवजाठंड ॥ चाणायके ज्यू निज काज साखो ॥ जे राज नागी नृप
तेह माखो ॥ जो घूअडे काक विश्वास कीयो ॥ तो वायसे घूकने दाह दीयो ॥ १९ ॥
अथ मैत्रीविपे ॥ मालिनीठंड ॥ करि कनक सरीसी साधु मैत्री सवाई ॥ धनि कसि
तप वेधे जास वाणी सवाई ॥ अहव करहि मैत्री चंडमां सिंधु जेही ॥ घट घट
वध बाधे सारखा वे सनेही ॥ २० ॥ इह सहज सनेहे जे वधे मित्रताई ॥ रवि प

वचन निवाहे लाज ग्युंराज्य वाजे ॥ व्रत नय कुजगीतें मातज्यूं लाज पाले ॥ सक
ल गुण सुहावे लाजथी नावदेवे ॥ व्रत नियम लह्यो जे जाऽ लक्षा प्रजावे ॥ ३४ ॥
शालिनी ठंड ॥ एवा जे जे रुखडा नाव राजे ॥ एणेविथें अर्थथी तेह ठाजे ॥ एवं
जाणी सार ए सारख्य केरो ॥ ते धोरा जे अर्थ अर्जे नजेरो ॥ ३५ ॥ इतिश्री सूक्त
मुक्तावल्यां अर्थवर्गों द्वितीय. समाप्त ॥ २ ॥

॥ अथ कामवर्ग प्रारंभः ॥

उपजाति ठंडः ॥ ग्राह्याः किर्यंतः किंज कामवर्गे कामो नृनार्यो गुणदोषजाजः ॥
सुजहर्ण योंगवियोगयुक्तः समातृपितृप्रमुखा प्रसंगाः ॥ १ ॥ अथ कामविषे ॥
कंदर्प पंचानन तेज आगे ॥ कुरंग जेवा जगजीव जागे ॥ स्त्रीगत्त्व लेई जग जे व
दीता ॥ तिण्ण देवा जनवृंद जीता ॥ २ ॥ मालिनी ठंडः ॥ मनमथ जगमांहे ड
र्जयी जे अद्यापी ॥ त्रिचुवन सुरराजी जासगत्वे सतापी ॥ जलज विधि उपासे वा
दिजा विष्णु सेवे ॥ हर हिम गिरिजाने जेण अर्धांग देवे ॥ ३ ॥ शार्दूलविक्रीडित
ठंडः ॥ निह्वीनाव चव्यो महेश उमया, जे काम रागे करी ॥ पुत्री देखि चव्यो चतुर्मु
ख हरी, आहेरिका आदरी ॥ इंद्रे गोतमनी त्रिया विलसिने, संजोग ते ओलव्या ॥
कामे एम महंत देव जग जे, ते जोलव्या रोलव्या ॥ ४ ॥ मालिनी ठंडः ॥ नल नृ
पद वदंती देखि चारित्र चाजे ॥ अरह नरहनेमी ते तपस्या विटाले ॥ चरम जिन
मुनी ते चिह्नणारूप मोहे ॥ मयण सर व्यथाना एह उन्माद सोहे ॥ ५ ॥ अथ
गुणदोषोद्भावनविषे ॥ ग्योऽताठंडः ॥ उत्तमा पण नरा न संजवे ॥ मध्यमा तिम
न योपिता हुवे ॥ एह उत्तमिक मध्यमी पणो ॥ वेहुमांहि गुणदोषनो गिणो ॥ ६ ॥
तत्र पुरुषगुणा यथा ॥ शार्दूलविक्रीडितठंडः ॥ जे नित्ये गुण वृंद ले परतणा, दोषां
न जे दाखवे ॥ जे विश्वे उपगारिने उपकरे, वाणीसुधा जे लवे ॥ पूरा पूनिम चंद
जेम सुगुणा, जे धीर मेरुसमा ॥ उंमा जेह गंजीर सायर जित्या, ते मानवा उत्तमा
॥ ७ ॥ अनुपुष् ठंडः ॥ रूप सौजाग्य संपन्नाः सत्त्वादियुणशोचनाः ॥ ते लोके विरला
धीराः श्रीराम सहसा नराः ॥ ८ ॥ अथ पुरुष दोषा यथा ॥ शार्दूलविक्रीडितठंडः ॥
लंकातामि हरंति राम तजि जे, शीतातणी एवकी ॥ स्त्रीवेची हरिचंद पांढव नृपे, क
ण्या न राखी सकी ॥ रात्रें ठामि निज स्त्रिया नल नृपे, ए दोष मोटा जणी ॥ जोवो
उत्तम मांहि दोष गणना, का वात बीजातणी ॥ ९ ॥ अथ स्त्रीगुणा यथा ॥ उपजा
तिठंडः ॥ सुसीख आजे प्रिय चित चाजे ॥ जे शीज पाले गृह चिंत टाले ॥ दाना

दि जेणे गृहधर्म होई ॥ ते मेहि नित्ये घरलजि सोई ॥ १० ॥ अथ स्त्रीदोष
 ॥ उपजातिवृद्ध ॥ नर्चा हण्यो जे पति मारकाये ॥ नाख्यो नदीमा शुक्र मा
 ये ॥ सुदर्शनश्रेष्ठ सुशील राख्यो ॥ ते आटा देई अन्नयाय दाख्यो ॥ ११ ॥
 ततिलका वद ॥ माख्यो प्रदेश सुरिकाति विषयावलीए ॥ राजा यशोर हण्यो
 यनावलीए ॥ डखी कखो स्वसुर नृपूर पडिताए ॥ दोरी त्रिया इम न
 इण दोपताए ॥ १२ ॥ अथ सुजहणी स्त्रीविषे - गार्दूलविक्रीडितवद ॥ रूप
 रूपवती सुशील सुगुणी, लावण्य अगे लसे ॥ लज्जालु प्रियवादिनी प्रियतणे, विन
 सदा जे वसे ॥ लीला यौवन उद्यसे उरवसी, जाणे नृलोके वशी ॥ एवी पुण्यने
 पसाय लहिये, रामे रमा सारशी ॥ १३ ॥ उपजातिवृद्ध ॥ सीता सुनडा ननराप ॥
 णी ॥ जे डोपदी शीजवती वखाणी ॥ जे एहवी शीजगुणे समाणी ॥ सुनहणा ते
 जगमाही जाणी ॥ १४ ॥ अथ सयोगविषे ॥ माजिनी वद प्रियसखि प्रिययोगे वल
 से नेत्र रगे ॥ हसित मुख शशीज्यु सर्व रोमाच अगे ॥ कुच इक मुण वरी नवरा
 जे न दाखे ॥ प्रिय मिलण समे जे अतरो तेह राखे ॥ १५ ॥ अथ वियोगविषे
 दिन वरस समाणे रंणि कटपांत जाणे ॥ हिम रज कदली जे तेह जाजा प्रमाणे
 ॥ १६ ॥ अथ माताविषे ॥ इष्टवज्रावद ॥ जे मातनो वोल कदा न लापे ॥ जे विश्वमां सु
 रज जेम आपे ॥ ज्या र्म चर्या बहुधा परीखी ॥ त्या मातपूजा सदुमा सरिरी
 ॥ १७ ॥ जे मात मोह निज एम कीजो ॥ गने वसता व्रत नेम लीधो ॥ जे मात न
 डा वपणे प्रबुद्धो ॥ शीना तपते अरहन्न सीजो ॥ १८ ॥ अथ पिताविषे ॥ जे वान ना
 ये सुतने रमाडे ॥ प्रिया नणावे सरस्त्र जमाडे ॥ ते तातनो प्रत्युपकार एही ॥ जे तेह
 नी नकि हिये वहेही ॥ १९ ॥ मानिनीवद ॥ निपथ सगर राया जे हरीनड ॥
 डा ॥ तिम दशरथ राया जे प्रसन्ना मुनिडा ॥ मनक जनक जेते पुत्रने मोह ना
 र्या ॥ स्वसुत हित करीते तेहना काज साखा ॥ २० ॥ अथ पुत्रविषे ॥ स्वागतावद
 मात तातपद पकज संजा ॥ जे करे तस सुपुत्र कहेवा ॥ जेह कीर्ति कुजलाज वधा
 ॥ २१ ॥ सूर्य जेम जगि तेज सधारे ॥ २२ ॥ शालिनीवद ॥ गंगापुत्रे विश्वमां कीर्ति
 ॥ आद्या जेणे तातकरीन लोपी ॥ २३ ॥ ते धन्या जे अजनापुत्र जेवां ॥ जेणे की
 जानकी नाय संजा ॥ २४ ॥ तोटकवद ॥ इम काम विलास वजास तए ॥ २
 ॥ हिय होय सदा सुग
 तए ॥ २५ ॥ इति श्रीसूक्त मुक्तावली काम वर्गस्तृतीय समाप्त ॥

अथ मोक्षवर्ग प्रारंभः

उपजातिवन्दः ॥ ग्राह्या. कियंतः किल मोक्षवर्गे कर्मकृत्यासंयमनावनायाः ॥ वि
वेकनिर्वेदनिजप्रबोधा इत्येवमेते प्रवरप्रसंगाः ॥ १ ॥ मोक्षार्थविपे मालिनीव
दः ॥ इह नय सुख हेतु के प्रवर्त नजेरा ॥ परनय सुखहेतु जे प्रवर्त अनेरा ॥ अ
र अग्रथ ठंढी मुक्ति पंथा अराधे ॥ परम पुरुष सोई जेह मोक्षार्थ साधे ॥ २ ॥
तजिय नरत केरी जेण ठे खंड नूमी ॥ शिवपथ जिण साथो सोलमे सांति सामी ॥
गजमुनि सुप्रसिद्धा जेम प्रत्येक बुद्धा ॥ अवर अर्थ ठंडी धन्य ते मोक्ष बुद्धा ॥ ३ ॥
अथ कर्मविपे ॥ कर्म नृपति कोपे दुःख आपे घणोरा ॥ नरय तिरय केरा जन्म ज
न्मे अनेरा ॥ गुन परिणति होवे जीवने कर्म तेवे ॥ सुरनरपतिकेरी संपदा सोई
देवे ॥ ४ ॥ कर्म शशि कलंकी कर्म जितू पिनाकी ॥ कर्म वज्रि नरेंद्र प्रार्थना
विष्णुरांकी ॥ कर्म वग विधाता ईशू सूर्यादि होई ॥ सबल कर्म सोई, कर्म जेवो
न कोई ॥ ५ ॥ अथ कृमाविपे ॥ इरित नर निवारे जे कृमा कर्म वारे ॥ सकल
तप सधारे पुन्य लक्ष्मी वधारे ॥ श्रुत सकल अराधे जे कृमा मोक्ष साधे ॥
जिण निज गुण वाधे ते कृमा कां न साधे ॥ ६ ॥ सुगति लहि खिमाए खंड
सूरीत सीता ॥ सुगति दृढ प्रहारे कूरगद्गु मुनीता ॥ गज मुनित खिमाए मु
क्ति पंथा अराधे ॥ तिम सुगति खिमाए साधु मंतार्य साधे ॥ ७ ॥ अथ संयमविपे
स्वागता वंद ॥ पूर्व कर्म सवि संयम वारे ॥ जन्म वारिनिधि पार उतारे ॥ तेह संयम
न केम धरीजे ॥ जेण मुक्ति रमणी वश कीजे ॥ ८ ॥ तुंग शैल वज्रदेव सुहायो ॥ जे
ण सिंह मृग बोध बतायो ॥ तेम संयम लह्यीय अरायो ॥ जेण पंचम सुरालय पायो
॥ ९ ॥ अथ द्वादश जावनाविपे ॥ तत्र प्रथम अनित्य जावना ॥ मालिनी वंद ॥ धण
कण तनु जीवी बीज जात्कार जेवी ॥ सुजन तरुण मैत्री स्वप्न जेवी गणोवी ॥
अहमत ममताए मूढता कांई माचे ॥ अथिर अरथ जाणी एणगूं कोण राचे
॥ १० ॥ धरणि तरु गिरिंदा देखिए नाव जेई ॥ सुर धनुष परे ते जंगुरा नाव तेई
इम लह्य विमासी कारमी देह नाया ॥ तजिय नरतराया चित्त योगे लगाया ॥ ११ ॥
द्वितीय अस्तरण जावना ॥ परम पुरुष जेवा संहसा जे कृतांते ॥ अवर सरण के
तुं लीजिये तेह अंते ॥ प्रिय सुल्लह कुटंबा पाश वेवा जिकोई ॥ मरण समय राखे
जीवने ते न कोई ॥ १२ ॥ सुर गण नर कोढी जे करे जास्त सेवा ॥ मरण नय
न तूटा तेह ईशदि वेवा ॥ जगत जन हरंतो एम जाणी अनाथी ॥ व्रत ग्रहिय वि
तूटा जेह संसारमांथी ॥ १३ ॥ तृतीय संसार जावना ॥ शार्दूलविक्रीडितवृंद ॥

तिर्यचादि निगोद नारकिंती, जे योनि योनी रह्यां ॥ जीवे ड ख अनेक झुंति
 णा, कर्मप्रभावे लह्यां ॥ या सयोग वियोग रोग बहु मा, या जन्म जन्मे डुवी ॥ ते
 ससार असार जाणि इहवो, जे ए तजे सो सुखी ॥ १४ ॥ इवजा उद ॥ जे ही
 ते उत्तम जाति जाए ॥ जे उच्च ते मयम जाति थाए ॥ ज्य मोहमेना
 मुनीं जाए ॥ लू मयु सूरि पुरयकू थाए ॥ १५ ॥ चतुर्थ एकत्वना
 पुण्ये अकेलो जिव स्वर्ग जाए ॥ पापे अकेलो जिव नरुं जाए ॥ ए जीव ना आ
 व करेअकेलो ॥ ए जाणिने ते ममता महेलो ॥ १६ ॥ उपजाति छद ॥ ए एका जी
 व कुटुंब योगे ॥ सुखी डुखी ते तस विप्रयोगे ॥ स्त्री हाथ देखी बलयो अरुना ॥ म
 मी प्रबोध्यो तिणथी वहेलो ॥ १७ ॥ पंचम अन्यत्वनावना ॥ जो आपणो दे
 न होई ॥ तो अन्यको आपण मित्र कोई ॥ जे सर्व ते अन्य इहा नणीने ॥ को
 हां हर्ष पिपाद कीजे ॥ १८ ॥ देहादि जे जीवथकी अनेरा ॥ इयो ड ख कीजे
 नामकेरा ॥ ते जाणिने बाघणिने प्रबोधी ॥ सुकोसले स्वागन सारकीरी ॥ १९ ॥ अ
 अशुचिनावना ॥ काया महा एह अशुचिताई ॥ जिहा नव दार बहे सदाई ॥ क
 रिकुपूर सुद्वय सोई ॥ ते काय सयोग मलीन होई ॥ २० ॥ अशुचि देही नर नारि
 ॥ म राच जे ए मलमूत्र सेरी ॥ ए कारमी देह असार देखी ॥ चतुर्थ चक्रिय पण ते डेवी
 ॥ २१ ॥ सप्तमी आश्रवनावना ॥ माजिनी छद ॥ इह अविरति मिथ्या योग पापानि सा
 ण उण नय जीया आश्रवे कर्म बाधे ॥ कर्म जनक जेने आश्रवा जे न रुधे ॥ त
 मर समय आत्मा सवरी सो प्रबुद्धे ॥ २२ ॥ इवजा छद ॥ जेकुडरीके प्रतलाडि दी
 ॥ नार्तणू तेवजि राज्य लीगु ॥ तेड ख पाय्या नरके घणोरा ॥ तेहेतु एआश्रव दोषकेरा ॥ २३ ॥
 अष्टमी सवरनावना जे सर्वथा आश्रवने निरुंधे ॥ तेसवरी सवरनाव साधे ॥ ते नावना
 गुरुज स्वामी ॥ जेणे त्रिया कचन कोडिवामी ॥ २४ ॥ नवमी निर्जरा नावना ॥ मानिनी
 छद ॥ डुपदस तपजेवे कर्म ए निर्जराणा उतपति थिति नागे लोक नावा नराणा ॥ जून
 जग बोधी जर्नना धर्मबुद्धी ॥ नय हरणि विनावो नावना एह बुद्धी ॥ २५ ॥ उपजा निव
 बे निर्जरा काम सकाम तेही ॥ अकाम जे ते मरुदेवि जेही ॥ ते ज्ञानथी कर्मह निर्ज
 रीने ॥ दृढ प्रहारी परि तो तरीजे ॥ २६ ॥ दशमी लोकनावना ॥ मानिनी उद
 निम पुरय रिजोये ए अयो लोक तेवो ॥ तिरिय पण विराजे थाल स्योचन जे
 बा ॥ उरय मुरज जेवो लोकनाजे प्रकास्यो ॥ तिमज नवन जानू केवनी ज्ञान
 नाम्यो ॥ २७ ॥ एकादश बोधिलेननावना ॥ स्वात्ता उद ॥ बोधि वीन लवि
 जेह आराधे ॥ ते ज्ञासुत परे शिव साधे ॥ धर्म नावन जेही नवि नावा ॥ रा

संप्रति परे मुख पावो ॥ २७ ॥ अथ रागविषे ॥ इंद्वज्जा ठंडः ॥ रागे म राचे नव
बंध जाणी ॥ जे जाण ते राग वडो अनाणी ॥ गौरी तणे राग महेस रागी ॥ अर्धांग देवा नि
जबुद्धि जागी ॥ २८ ॥ अथ द्वेषविषे ॥ रे जीव विद्वेष मने म आणे ॥ विद्वेष संसार
निदान जाणे ॥ सासूनणंदे मिजि कूड कीधूं ॥ जूवं सुनडा शिर आल दीधूं ॥ २९ ॥
अथ संतोषविषे ॥ वसंततिलका ठंडः ॥ संतोष तृप्त जनने सुख होय जेवुं ॥ ते इव्य
सुख जनने सुख नाहि तेवुं ॥ संतोषवंत जनने सह लोक मेवे ॥ राजेंद्र रंक सरि
खा करि जेह जोवे ॥ ३० ॥ अथ विवेकविषे ॥ उपजाति ठंडः ॥ जो जेह चित्ते सुवि
वेक जाते ॥ तो मांड अंधार विकार नाजे ॥ विवेक विज्ञानतणे प्रमाणे ॥ जीवादि जे
वस्तु स्वभाव जाणे ॥ ३१ ॥ इंद्वज्जा ठंडः ॥ वाला पणे संयम योग
धारी ॥ वर्षाकृतें काचजि जेण तारी ॥ श्रीवीरकेरो अयमन तेई ॥ सुज्ञान पाम्यो सु
विवेक जेई ॥ ३२ ॥ अथ निर्वेदविषे ॥ शार्दूलविक्रीडितठंडः ॥ जे बंधूजन कर्म बंधन जि
ना, नोंगा जुजंगा गिणे ॥ जाणंतो विपत्तारिखी विषयता, संसारता ते हणे ॥ जे स
सारह रागहेतु जनने, संसार नावा दुवे ॥ नावो तेई विरागवंत जनने, वैराग्यता
दाखवे ॥ ३३ ॥ वसंततिलकाठंडः ॥ निर्वेद ते प्रवज्ज दुर्जर वंदिखाणो ॥ जे ठोडवा
मनधरे बुध तेह जाणो ॥ निर्वेदथी तजिय राज विवेक लीयो ॥ योगींद्र जर्तुहर्गि स
यम योग लीयो ॥ ३४ ॥ अथ आत्मबोधविषे ॥ मोहनींद तजि केवज बोध हेंते ॥
ते ध्यान शुद्ध उदि जावनि एक चित्ते ॥ ज्युं नि प्रपंच निज ज्योति स्वरूप पावे ॥
निर्बोध जे अखय मोह मुखार्थे आवे ॥ ३५ ॥ माजिनी ठंडः ॥ नवि विषयतणा जे
चंचला मांख जाणी ॥ प्रियतम प्रिय योगा चंगुग चित्त आणी ॥ करमदल स्वपे
ई केवज ज्ञान जेई ॥ धन धन नर तेई मोह साथे जिकेई ॥ ३६ ॥ इति मोहव
र्गः चतुर्थः समाप्तः ॥

उपजाति वृत्त ॥ इत्येवमुक्ता किल सूक्तमाला विनूयिता वर्गचतुष्टयेन ॥ तनोतु
शोभा अधिकं जनानां वैवस्थिता मांत्तिकमाजिकेव ॥ १ ॥ शार्दूलविक्रीडित वृत्तं ॥
आनीन्मनुष्यानिधुपार्षणश्री श्रीमन्पागवृषः सृष्टिः श्रीविजयप्रज्ञानियगुरुर्बुध्या
जित स्वर्गुः ॥ तत्पट्टोदयचूडगे विजयते नाम्बानिवोद्यत्प्रज्ञः सृष्टिश्रीविजयादि
वसुगुरुर्विद्वज्जनानंदचूः ॥ २ ॥ आपावृत्तं ॥ विग्यातात्मज्ञान्ये, प्राज्ञाः श्रीगान्धिवि
मलनामान. ॥ तत्तमोदरा बल्लुषु. प्राज्ञा. श्रीकनकविमलाब्दा ॥ ३ ॥ तेषामुने विनेया
विद्वान् कथाणविमज्ज इत्याब्दाः ॥ तत्तमोदरा द्वितीयः केसरविमलाब्धयो द्वरज. ॥ ४ ॥
तेन चतुर्भिर्वैगै. रचिता जायतनिवद्वस्विर्यं ॥ मृत्मानामिदं माज्ञा. मनोविनोदाय

वालानां ॥ ५॥ वेदैर्द्विर्वापि चङ्, प्रमिते श्रीविक्रमाहते वर्षे ॥ अग्रंथि सूक्तमाला केन
विमलेन विबुधेन ॥ ६ ॥ इति श्रीसूक्तमुक्तावली संपूर्ण

॥ श्री शखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

अथ

श्री विनयविजयजी उपाध्यायरुत शातसुधारस ग्रथ अर्थसहित प्रारन
शार्दूलविक्रीडितवद ॥ नीरध्रे नवकानने परिगलत्पचाश्र
वाजोधरे नानाकर्मलतावितानगहने मोहाधकारोद्धुरे ॥
भ्रांतानामिह देहिना स्थिरकृते कारुण्यपुण्यात्मनिस्तीर्थे
शे प्रथितास्सुधारसकिरो रम्या गिर पातु व ॥ १ ॥

अर्थ ॥ प्रथमप्रथकर्ता ग्रथनेश्यावे श्रीतीर्थकरदेवनी वाणीनी स्तुतिकरी मा
जाचरणकरेहे हेनव्यो जेमा कोइविडनथी एटलेनिकलवानो बारणोनथी वज्रीनेमा
समस्तप्रकारें पाचयाश्रयरूप मेघ वरसीरसुठे तथानानाप्रकारना ज्ञानावरणीपावि
क कर्मेनीप्ररुतिरुप वेजियेंकरीव्याप्त अनेमोहरूप अधकारेकरीपुक्त एहवोझात
साररूपवन तेमाफिरनाराजे प्राणीओ तेने स्थिरकरवानेअर्थें करुणायेंकरीपवित्रने
अत करणजेहनो एहवा चतुर्विधसघरूप तीर्थनाईश्वरजे श्रीतीर्थकरदेव तेणेउपा
सेजी अमृतरसने वरसती एहवीरमणीयजेवाणी ते तमारु ररूपणकरो ॥ १ ॥

दुतविलचित वृत्तत्रयास्फुरति चेतसि जावनया विना न वि
ड्यामपि शातसुधारस ॥ न च सुख कृशमप्यमुना विना
जगति मोढविपादविपाकुले ॥ २ ॥ यदि नवभ्रमखेदप
राहमुख यदि च चित्तमनतमुखोन्मुख ॥ शृणुत तत्सुधि
य शुचिजावनानृतरस मम शातसुधारस ॥ ३ ॥ सुम
नमो मनसि श्रुतपावना निदधता ह्यधिका दश जावना ॥
यदिद रोदति मोढतिरोढिता नृतगतिर्विदिता समतालता ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवेजेशातसुधारसते जावनाओविना स्फुरतो नथी तेकहेने विद्वाननोता

ना अंतःकरणमापणं शांतिरूपममृतनोरसं तेनावविना स्फुरतो नथी अने मोह
तथा खेद तद्रूपविप्रेकरीव्याप्त एहवोजेजगत तेमां शांतसुधारसविना किंचित्मात्र
योमोपणमुखनथी ॥ १ ॥ माटेआशांतसुधारसनामा ग्रंथमांजलवानो उपदेशकरे
हेवुद्धिमंतो जोतमासंमन संसारभ्रमणकरवाना खेदेकरी पराङ्मुख उपरांतुं थयोहोय
अनेजेमां अनंतमुखने एहवोजेमोह तेनामुखपामवानेविपे सन्मुखययो होय तोजेमां
मनोहरजावनानो रसनरेलोठे एवोमारो आशांतसुधारसनामा ग्रंथसांजलो ॥ २ ॥
हवे जावनाथी समताप्रगटयायतेकहेठे हेपंमिजजो आसंसारमां जेनुंश्रवणमा
त्रकरवायीज पवित्रतानेकरनारी एहवीचारजावनाठे तो तेने धारणकरनारो जेजीव
तेनाकृदयमां मोहजेअज्ञान तेने आवाहितकरनारी अनेजेहनी अनुगतिते एहवी
प्रख्यात समतारूप वेलीप्रगटयजे ॥ ४ ॥

रथोद्धतावृत्तं ॥ आर्तरोजपरिणामपावक झुटनावुकविवेकसौष्ठवे ॥

मानसे विषयलोलुपात्मना क प्ररोदिततमां समांकुरः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेसमतापामवाने जे अयोग्यहोयतेकहेठे जेनुंमन पांचेंडियना त्रेवीत
विषयोनेविपे लोलुपठे एहवाप्राणीओने आर्त रोड्यानेकरीने उत्पन्नययेली एह
वीजे मातापरिणामरूप अग्नि तेणेकरीने जावनाना रसनेविपे जे चतुरपुरुषोठे तेना
विचाररूप रुढापणुं जेमांथीवलीगयुंठे एहवाप्राणीओना मनमां समतानोअंकुर
किहांथी उत्पन्नयाय अर्थातनजयाय ॥ ७ ॥

वसंततिलकावृत्तं ॥ यस्याशयं श्रुतकृतातिशयं विवेकपी

यूपवर्परमणीयरमं श्रयंते ॥ सजावना सुरलता नदि

तस्य दूरे लोकोत्तरप्रशमसौख्यफलप्रसूतिः ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवेसमतापामवाने योग्यहोयतेकहेठे सिद्धांतश्रवणादिकेकरीने अत्यं
तपणे संपूर्णजरेला वृद्धिपामेला तथा विवेकरूप अमृतवृष्टीनी रमणीयजेक्रीडा ते
णेकरीने रम्यके० मनोहर गोजायमान एहवांजेनां अंतःकरणे तेवांअंतःकरणां
मां सजावनाओ श्रयंतेके० प्रवेगकरेठे तेथीतेपुरुषने लोकोत्तरजे प्रशमके० शांतर
सनामुख अर्थात्मोहमुख तेनाफलने प्रसवनारी एहवीजे सुरलताके० कल्पलता
ते दूरनथी अर्थात् तेहने मोहदूरनथी ॥ ६ ॥

अनुष्टुप्चतुष्टयः॥ अनित्यताशरणते नवमेकत्वमन्यता ॥ अगोच
माश्रय चालम् सवर परिचावय ॥७॥ कर्मणो निर्जरा धर्म सुकृता
लोकपद्मति ॥ बोधिङ्गलजतामेता जावयन्मुच्यसे नवात् ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेवे श्लोकेकरी आग्रथमानाववानी वारजापनायोनां नामकहे ।
अनित्यजावना १ अशरणजावना २ ससारजावना ॥ एकत्वजावना ५
न्यत्वजावना ६ अशुचिजावना ७ आश्रवजावना ८ सवरजावना ॥ हेयात्मातु एव
वनाओनो विचारकर ॥ ७ ॥ ८ कर्मनिर्झरानावना १० धर्मजावना ११ रुद्राप्र
रनो लोकस्वरूप जावना १२ बोधिङ्गलज जावना ॥ हेयात्मातु एवारजावनाओ नो वि
चारकरतोयको ससारथकीमुक्तयस्त ॥ ८ ॥

पुष्पिताग्रावृत्त ॥ वपुरवपुरिद विदभ्रलीलापरिचितमप्यतिजगुरं नरा
णा ॥ तदतिजिह्वयौवनाविनीत नवति कथं विडुपां महोदयाय ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रथमअनित्यजावना जावतां शरीरनु अनित्यपणुदेखादेहे हेवि
नजन थाजगतमा अत्रलीजानोपरं कृणजगुर अनेजेहनो जयकरवो अत्यतकी
एत्रे एहवो तरुणयस्थायैकरी उन्मत्त मदनजे कामदेव तेनाजेहवु सुदर एह
जे मनुष्योनुशरीरते पिदानजे पमितलोक तेनापण महोटा उदयकरवातु कार
शीरीतथाय अपितुनहीजथाय ॥ ९ ॥

गार्दूलविक्रीडित वृत्तद्वयः॥ आयुर्वायुतरत्तरगतरल लभाप
द मपद सर्वेपाजियगोचराश्च चटुला सध्याभरागादिवत् ॥
मित्रस्त्रीस्वजनादिमंगममुख स्वप्रेजजालोपम तत्कि वस्तुन
वे जनेदिद मुदामालवन यत्सता ॥ १० ॥ प्रातर्भातरिहाव
दातरुचयो ये चेतनाचेतना दृष्टा विश्वमन प्रमोदविह्वला जा
वा स्वत सुदरा ॥ नास्तत्रैव दिने विपाकविरमात् दा नश्य
त पश्यतश्चन प्रेतदत्त जहाति न नवप्रेमानुचय ममा ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हेवेकायैकरी ससारनो अनित्यपणुदेखादेहे हेप्राणी आससारमां वा
परैकरी चवत्तयजता एहवाजे पाणीनातरग तेहनीपरं आयुपपणचवत्तने वनी
विचित्रप्रकारानी सपत्तिओत्रे तेपण निपत्तियैकरीमुक्ते अने समस्त रुपरसादिद्व

विषयते ते संख्याकालना आकाशजेवासुंदरते एटले संख्याना अत्ररागनीपरें सुंदर तोठे पण अत्ररागनीपरें थोडीवारपठि विनाशगीजते तथा मित्र स्त्री स्वजन इत्या दिकोनोजे समागम तेणेकरिने थयेजुंजेसुख तेस्वप्नसरीखुं किंवाइंजालसरखुंते ते वारें आसंसारमां सत्पुरुषोने आश्रयकरवायोग्य कइवस्तुठेवारुं, अर्थात्कोइजनथी सर्वविनाशगीज अनित्यते इतिनाव ॥ १० ॥ वली चातके० हेनाई आजगतमां जे प्रजातसमये स्वहकांतिवान तथा अत्यंतपणे जगतने आनंद आपनारा अने स्वतासुंदरजे चेतनपदार्थ अने अचेतनपदार्थना नावदीगहोय तेपदार्थोनो काल परिपाक थयाथी तेहिजडिवसे शोनायेंकरी हीन थईजायते अने नाशपामेठे ए ह्वापदार्थोने जोनारो एह्वो महारुं हतके० नष्टययजुं जे अंतःकरण ते संसार संबधने मूकतुनथी ए कहेवी महोटी खेदनीवातते ॥ ११ ॥

॥ प्रथमजावनाएकं रामगिरिरागेण गीयते ॥

मूढ मुह्यसि मुधा ॥ मूढ मुह्यसि मुधा ॥ ध्रुवपदं ॥ विजव
मनुचित्य हृदि सपरिवारं ॥ कुशशिरसि नीरमिव गलद
निलकंपितं ॥ विनय जानीहि जीवितमसारं ॥ मू० ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवलीविशेषें अनित्यजावना नावतोथको संसारनुं अनित्यपणुं वेखाडे ठे हेमूर्खशिष्य तुं परिवारसहित पोतानीसंपत्तिनुं चितनकरीने शुंभ्यर्थमोहपामेठे वायुयें ह्जाव्योथको कंपायमानथयीने गलीजनारो एह्वो दर्जनाअग्रनागें रहेना रोजे पाणीनुं विडुओ तेनीपरें हेविनय आ तहारुंजीवितव्य असारते एमजाण एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेपोताने प्रतिबोधकरतो बीजानेपण उपदेशकरेठे॥१॥

पश्य जंगुरमिदं विषयसुखसोहृदं पश्यतामेव नश्यति सदासं ॥

एतदनुहरति संसाररूपं रयाज्वलकलदवालिकारुचिविलासं॥मू०॥२

अर्थ ॥ वलीहेमित्रतु जो के आविषयसुखते कृणजंगुरते जेमकोई हाथतालीदेई ने हसतांहसतांज नाशीजायते तेनीपरें विषयसुखपण जोतांजोतांज नहता एह वाथईजायते वली आ संसारनुं स्वरूपते वेगेकरीने जनारी एहवीजे बीजली तेना जयुकानी कांतीनुं अनुकरण करेठे एटले एसंसारनुं स्वरूपते बीजलीनीपरें चंचलते॥२

दंत हतयौवनं पुत्रमिव शौवनं ॥ कुटिलमति तदपि लघु दृष्टनष्टं ॥ तेन
वत परवशापरवशा हतधियः॥ कटुकमिह किं न कलयति कष्टम्॥मू०॥३

अर्थ ॥ आ एकमहोटी खेदनीवातठे के छट्टतारुण्यपणुंते कुतरानी पुत्रहीसंगिले
वाको अने जेहने जोतावारज तुरतनही एवोथईजायठे अर्थात् नाशपामी नायठे ए
वा तारुण्यपणाने परवशाके० पराधीनथयला हतधियके० नष्टबुद्धिवतजे पुत्रा
ते ससारमा परवशाके० स्त्रीओ ते कष्टकारी कडवाफलनी आपनारीठे एहु जु
तानथी माटे बतइतिखेदे एण एकमहोदु खेदनोज कारणठे ॥ ३ ॥

यदपि पिण्याकतामगमिदमुपगत ॥ जुवनज्जयजरापीतसार ॥ तपि

गतलज्जमुञ्जतिमनो नांगिना वितथमतिकुथितमन्मथविकार ॥ मू० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जोपण त्रणेलोकना प्राणीओ जेने जीतवाने अत्यंतअसमर्थ एहुजी
जराअवस्था तेपोकरीने जेपुरुपनुं सारके० सत्वपणु जतुरखुठे एटले जरायेंकी
शरीरहीणथईगपुंठे एहु एशरीर दुर्बल थयु होय तोपण निर्लज्जप्राणीओना म
निष्फल बुद्धिथी उत्पन्नथयला कामविकारने मूकतानथी ॥ ४ ॥

सुखमनुत्तरसुरावधि यदतिमेडुर ॥ कालतस्तदपि कलयति विराम ॥ क

तरदितरत्तदा वस्तु सासारिका ॥ स्थिरतरं नवति चित्तय निकाम ॥ मू० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ छुओके पाचअनुत्तरविमानना घणाज पुष्टकारीसुखठे तेनीपण मर्या
ठे ते पणकाजेंकरी मर्यादापुरीथयाथी विरामपामेठे तो पाच अनुत्तरविमान करत
एयी बीजीकईवस्तुठे जेससारमा बधारेस्थिरीनूतथसे एवातनो तु महोदोविचारकर

यै सम क्रीमिता ये च नृशमीमिता यै सहाकृष्णहि प्रीतिवादा ॥ तात्

जनान्वीक्ष्य वत नस्मज्जयगतान्निर्विशका स्म इति धिक्प्रमादं ॥ मू० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेनीसाथे आपणे हरहमेस रमता खेलता क्रीमाकरता तथा जेनीआ
पणे अत्यंत स्तुतिकरता अने जेनीसाथे आपणेप्रीतीयेकरी बोलताहता तेहिप्र
णीने नस्मज्जत थईगयला देखीने पण जोअमे निशक रहियेंठेये तो बतइतिखे
एवोजे थमारो प्रमाद तेप्रमादने बि कारणजो ॥ ६ ॥

असकृदुन्मिष्य निमिपति सिधूर्मिवचेतनाचेतना सर्वजावा ॥ इज्ज

लोपमा स्वजनधनसगमास्तेपु रज्यति मूढस्वजावा ॥ मू० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जेम समुझना कछोल बारवार उत्पन्नथयीने नाशपामेठे तेमज जगत
मां स्थावर अने जगमपदार्थोना जावठे एमजाणु अने जगतमां इध्यादिकनो जेत
वधठे तेसर्व इज्जाल त्रिखोठे तो एहुवा पदार्थोउपर हेमूर्खप्राणीतु गुरीजपामेठे ॥

कवल्यन्नविरतं जंगमाजंगम जगदहो नैव तृप्यति कृतांतः ॥ मुखग
तान् खादतस्तस्य करतलगतेर्न कथमुपलप्स्यतेऽस्माच्चिरंतः ॥ मू० ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ बली स्थावर अने जंगमात्मक जगतने निरंतर नष्टकरणकारनारो एहवोजे क
तांतके ० यमते तृप्तयातो नर्थी एमहोतो आश्चर्य ठे तो मुखमां आवा प्राणीनी नष्ट कर
नारोजे कालतेनाजहाथमां रहेनारा अमेठैये ते अमारो मृत्यु केवीरीतेनथाय ॥ ८ ॥

नित्यमेकं चिदानंदमयमात्मनोरूपमनिरूप्यसुखमनुभवयं ॥

प्रशमरसनवसुधापानविनयोत्सवो भवतु सततं सतामिह न
वेऽयं ॥ ९ ॥ इति महोपाध्याय श्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपा
ध्याय श्रीविनयविजयगणेशिष्ये शांतसुधारसगेयकाव्ये
अनित्यजावनाविजावनो नाम प्रथमः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे नित्य एकचिदानंदमय जे महारो आत्मा तेहनुं स्वरूपजोईने सु
खनो अनुभव हुं करीग ॥ हां विनयविजयजी उपाध्यायकहेठेके आ मनुष्यभवमां
गांतिरसरूपजे नूतनअमृत तेहनेपानकरवानो उत्साह सत्पुरुषोने निरंतरहोजो ॥ ९ ॥
इति श्रीमन्महोपाध्याय श्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्याय श्रीविनयविजयगण
ेशिष्ये शांतसुधारसगेयकाव्ये अनित्यजावनाविजावनो नाम प्रथमः प्रकाशः ॥

शार्दूलविक्रीणितं वृत्तं ॥ ये पट्खंडमहीमहीनतरसा निर्जित्य वभ्राजिरे ये च
स्वर्गजुजो जुजोर्जितमदा मेघमुदामेघराः ॥ तेषां क्रूरकृतांतवक्ररदनैर्निर्द
यमाना हठादत्राणाः शरणाय हा दश दिशः प्रैक्षंत दीनानना ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवीजी अशरणजावना जावेठे आसंसारमां मृत्युआवेथकेकोईने को
ईनुं शरणनथी एमदेखाडेठे हाइतिखेदे जेपुरुष महोटापराक्रमेकरी ठखंमृष्टयवी
जीति शोचानेपास्या एहवा चक्रवर्ती तथा जेहंपं करीपुष्टयला अने जेहनी छ
जाओमां उत्कृष्टवलठे एटले स्वर्गनासुखजोगवीने आनंदपास्याठे एहवा देवताओ
नेपण जेवारे क्रूरहृदयवत जे यम तेपोताना मुखमांलेई दांतोनावलात्कारेकरी न
ष्ट करे तेवारे तेअशरण थयाथका दीनमुखकरी कोईनुं शरणलेवानेअर्थे दश
दिगाथें जूएठे तोपणतेने कालनादांतमांथी भूकाववाने कोई समर्थनथाय ॥ १ ॥

स्वागतावृत्तं ॥ तावदेव मदविभ्रममाली तावदेव गुणगौरवशा
ली ॥ यावदक्षमकृतांतकटाक्षनेर्द्वितो विशरणो नरकीट ॥ ७ ॥

અર્થ ॥ માટેજેનો રક્ષણકરનાર કોઈનથી નદવો એમનુપ્યરુપીયો કીજેકીડોન
હનેજિહાંસુધિ સહનકરવાને હર્ષન એહવોજેકાજ તેણે પોતાના કટાહકગી નાખુ
થી તિહાસુધી મદજે અહંકાર તેનાગિલામેકરી ગોજેત્રે અને તિહાંસુગીજ ગુણો
ગારવપણું ધારણકરેત્રે ॥ ૨ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્ત ॥ પ્રતાપેવ્યાપન્ન ગલિતમથ તેજોનિરુદિતેર્ગત
ધૈર્યોંદ્યોગે શુદ્ધિતમથ પુષ્ટેન વપુષા ॥ પ્રવૃત્ત તદ્વ્યગ્રહણવિપય
વાધવજનેર્જને કીનાશ્રેન પ્રસન્નમુપનીતિ નિજવશ ॥ ૩ ॥

અર્થ ॥ પણ જેપ્રાણીને જેવારે યમરાજાયે પોતાને સ્વાધીનકચો તેવારે તેપ્રાણી
નો પ્રતાપપણ નાશપામ્યો અને ઇદિતયયલુજેતેજ હતુ તેપણગલીગયુ તયા ધૈર્ય
ને ઇયોગ પણ જતુરમ્બ વલી શરીરપુષ્ટહતો તેપણ શિથિલચર્ચગયુ અનેતેપુરુષું એકું
કરેલુ હ્ય જેવાને અર્થે વાધવજન જે નાઈયો પ્રમુખ હતા તે પ્રવર્તયયા ॥ ૩ ॥

દીતીયજાવનાષ્ટક મારુણીરામેણ ગીયતે

સ્વજનજનો વહુધા હિતકામ પ્રીતિરસૈરનિરામા ॥ મરણદશાવશમુપગ્ન
વત રક્તિ કોપિ ન સત ॥ ૧ ॥ વિનય વિધીયતા રે શ્રીજિનધર્મ શરણા ॥
અનુસધીયતા રે શુચિતરચરણસ્મરણ ॥ વિ૦ ॥ ૭ ॥ ધ્રુવપદ ॥

અર્થ ॥ ફિરિ સમ્યક્દષ્ટીજીવે વિગ્રેપેકરી અશરણજાવનાને આવીરીતે જાવવીને
કહેઠે જેપોતાના સ્વજનલોકઠે તેણજ હિતનાવાઠક તયા પ્રીતિનારાશ્વનાર હ્યા
વિકરીતે ઘણાપ્રકારે રુઢાઠે પણતેસર્વે સ્વાર્થનિમિત્તેજાણવા એ તાત્પર્યઠે પરતુ હેન
ટપુરુષો જેવારે જીવ મરણઅવસ્થા પામવાને તૈયારથયો તૈયારેતેનુ સરક્ષણ કરના
ર કોઈનથી ॥ ૧ ॥ તેમાટેઅથનાકર્તા શ્રીવિનયવિજયજી ડપાધ્યાયકહેઠે કે હેવિ
નય તુ શ્રીજિનધર્મનુ શરણકર અને પવિત્ર એહુજે ચારિત્રતેનુ સ્મરણકર ॥ ૨ ॥

તુરગરથેજનરાતૃતિકલિત દધત વલમસ્સ્વલિત ॥ હર
તિ યમો નરપતિમપિ ટીનં મૈનિકશ્વ લઘુમીન ॥ વિ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ ॥ ઘોડા રથ હાથી પાયલ એવતુરગણી સેનાયેકરીયુક્ત તયા પાતેપણ
અસ્વજિત વજને ધારણકરનારો એટલેકોઈકાલે સ્વલનાપામેનહી એહવો મહાપર
ક્રમવત રાજા તેનેપણ જેરીતે મૈનિકકે ० માઠલાનોમારનાર જટવેર્ને જીધર્મ
નકે ० ન્હાના દીનમાઠલાઓને પકડીલિયેઠે તેરીતે યમ પકમીલિયેઠે ॥ ૩ ॥

प्रविशति वज्रमये यदि सदने तृणमथ घटयति वदने ॥

तदपि न मुंचति हृतसमवर्ती निर्देयपौरुषनर्ती ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ॥जो वज्रमय एटले वज्रनाज परमाणुयें बनावेला घरमांप्रवेशकरे अथवा सुखमां तृणपलाधारणकरे परंतु निर्देय अने पराक्रमकरी नाचनारो तथाजेहनी सर्वेनेविपें समानघातकरवानाजवृत्तिठे एहवोजेयम ते तेनेपण मूकतोनथी ॥४॥

विद्यामंत्रमहौपधिसेवां सृजतु वशीकृतदेवां ॥ रसतु

रसायनमुपचयकरणं तदपि न मुंचति मरणं ॥ वि० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हेप्राणी जो देवतानुंसाधनकरी पोतानेस्वाधीनकरो अथवा महोटीम होटी विद्याओ साधनकरो मंत्रसाधनकरो तथा महोटी औपधिओसाधी शरीरपु टो करवानेअर्थे आरोगो तोपण मरण मूकतुंनथी ॥ ५ ॥

वपुपि चिरं निरुणद्धि समीरं पतति जलधिपरतीरं ॥ शिर

सि गिरेरधिरोहति तरसा तदपि स जीर्यति जरसा ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥हेजव्यो जो समाधीचढावी शरीरने घणाकालसुधी वायुनोरोधकरो अथ वा समुद्रने पहेलाकांठे जईवेगो अथवा बलात्कारें पर्वतनाशिखरउपर चढीवेशो तोपण जराअवस्थायी व्हीणथहुं ते कांईबंधयतुनथी ॥ ६ ॥

सृजतीमसितशिरोरुहललितं मनुजशिरोवलिपलितं ॥ को

विदधानां नूघनमरसं प्रजवति रौहुं जरसं ॥ वि० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ कालाकेशेंकरीने घणोजसुंदर एहवो मनुष्यनो कालोमस्तक तेने सपेतप णानी करनारी तथा शरीरना मांसनोनाशकरनारी खोखरासरीखोकरी नशोनसने जूडी करीदेखाडनारी पृथ्वीउपर मेघसमान शरीरतेने शुष्करूरीनाखनारी एहवीजरा अवस्था जेवारें प्राणीने आवगें तेवारें तेनोरोधकरवाने कोण सहायचूतयसे थ यात् कोर्पण वृक्षावस्थानो रोधकरवाने समर्थनथाय ॥ ७ ॥

उद्यत उग्ररुजा जनकायः कः स्यात्तत्र सहायः ॥ एकोऽ

नुजवति विधुरुपरागं विज्रजति कोपि न जागं ॥ वि० ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हेयात्मा जेवखतें ताहसंशरीर उग्रगेगेकरी व्याप्तपागें तेवखतें तुजने कोणसहायपागें ! बुद्धो जेमचंडमा एकजोपोतेज राहुना ग्रहणनी पीडानोगवेढे प

रतु नक्षत्रं अथवा ताराकोईपण तेनाडु खर्माविजागलेतानथी तेम तुजनेपण जेका
रोगादिक डु खप्राप्तथजे तेवारे ताहरोकोईपण सवंधी तेडु खर्माविजागलेतानथी

शरणमेकमनुसर चतुरंगं परिहर ममतासग ॥ विनय रचय शिव
सौख्यनिधान शातसुधारसपान ॥ वि० ॥ ए॥ इति श्रीशार्ङ्गसुधार
स गेयकाव्ये अशरणजावनाविजावनो नाम द्वितीयः प्रकाशः ॥

धर्ये ॥ माटे दान शील तप अने नाच एचार अंग जेहनाचे एहवाएक यमकु
 तु शरणकर अने ममत्वनो सग परिहर हेमिनय तु गिचसुखनो निधान एह
 जे शातसुधारस तेनुपानकर ॥ ए ॥ इति श्री शातसुधारसगेयकाव्ये अंगरतन
 वना विनावनोनाम द्वितीय प्रकाश ॥

शिवविनाशनाम द्वितीय प्रकाश ॥
 शिखरिणीवृत्तत्रय ॥ इतो लोच क्षोच जनयति छुरतो दग्धो
 ह्यसह्यज्ञानोऽपि कथमपि न शक्य शमयितु ॥ इतस्तृष्णाऽह
 णा तुदति मृगतृष्णेव विफला कथ स्वस्थे स्थेय विविधजननी
 मे नववने ॥ १ ॥ गलत्येका चिंता नवति पुनरन्या तदधिका
 मनोवाक्काये हा विकृतिरतिरोपात्तरजस ॥ विपन्नार्तावर्ते ऋदिति
 पतयालो प्रतिपद न जतो ससारे नवति कथमप्यार्तिविरति ॥
 ॥ २ ॥ सद्वित्वा सतापानशुचिजननीकृत्तिकुहरे ततो जन्म प्राप्य
 प्रचुरतरकष्टक्रमहत ॥ सुखाज्ञासैर्वावत्स्पृशति कथमप्यार्तिवि
 रति जरा तावत्काय कवलयति मृत्यो सद्वचरी ॥ ३ ॥

॥ हवे ग्रीजी ससारनावना नावेठे आ ससारमा डुरतके० घणोमहोठो जेहने
 अतनधी अनेदावानज सरिखो अर्थात् वनअग्रीसरखो एहवोजेलोन तेनेकोईपली
 ते उदयनेपामनारो जे लोनरूप अजोनि के० उदकते शातकरी शक्तोनधी पणउदय
 जोनने उत्पन्नकरेते ग्रीइहां ससारमा मृगतृष्णा जेवीरीतेविफलने तेवीरीतेइडिपानी
 ६० प्रेरणाकरेते तेपणविफजरे तोएहवा अनेकप्रकारना नानाग्रिधनयेंकरी विद
 ७० असाररूप अरण्यामा गीरीतें स्वस्थपणो रहिसकिये ॥ १ ॥ आससारमा ए
 ८० सन्नत दयते तोफरी तेकरतापण अधिक बीजीचिताआयी उत्पन्नयायते वनीम
 ९० तामटिजाजा हायानायापारेकरी प्रकारयायते तथाअत्यंतक्रोधना योगकरीरना
 वनन अने १० दीनमातयायते एरीतेंससारमा विपतिरूप खाईनापाणीनी प्रमर्शि
 ने पण

तले पढनारा प्राणीओने कोड्वाग्दुःखनो अंतर्धावतोनथी ॥ ३ ॥ वली पहे
प्रवित्रमात्ताना उदरनेविपे नानाप्रकारना उदरसंबंधी संतापोने सहनकर
नीपरंपरायेंकरी तामनतजनायेयुक्तथको रहेते अने जन्मपाम्यापठे जेटलामां
म करवानेअर्थ कोऽपणपोताने अतीपीमाओ दूरकरेते परतु एटलामांतो मृ
हचारिणी एहवीजे जराअवस्था ते आवीने प्राणीनादेहनो आसकरेते ते
गामां सुखतेछुंते अर्थात् काँजनथी ॥ ३ ॥

जातिवृत्तं ॥ विभ्रांतचित्तो वत वंभ्रमीति पक्षीव रुद्धस्तनु
रेंऽगी ॥ नुन्नो नियत्याऽतनुकर्मतंतुसंदानितः सन्निहितां
तुः ॥ ४ ॥ अनुपुवृत्तं ॥ अनंतान् पुञ्जलावर्ताननंतानं
पञ्चत् ॥ अनंतशा भ्रमत्येव जीवोऽनादिज्जवाणवे ॥ ५ ॥

॥ प्रारब्धं प्रेरणाकरेलो महोटाकर्मरूप तंतुयेंकरी वांधेलो कालरूप विघ्ना
वेतेलो एहवोप्राणी वतऽतिखेदे शरीररूप पिंजरामां पक्षीनीपरें रुंध्योय
वंत चित्तेकरीफिरेते ॥ ४ ॥ एरीतेंअनंतानंत शरीरोनोधारणकरनारो एजी
गार अनादिकालनो संसारसमुद्रमा अनंता पुञ्जपरावर्त्तरूप पाणीनी च
तित्रमण करतोथको फिरेते ॥ ५ ॥

प्रतीयजावनाष्टकं केदारारागेण गीयते शांतसुधारसकुंमेमां एदेशी ॥

कलय संसारमतिदारुणं जन्ममरणादिजयजीत रे ॥ मो
हरिपुणेद् सगलग्रहं प्रतिपदं विपदमुपनीत रे ॥ कण ॥ १ ॥

॥ वलीविज्ञापप्रकारें संसारजावनाजावतो संसारनीवीकदेखाडेते मोहरूप
तोथोदेऽने पकडुंते तेणेकरी पगले पगले विपत्तीनेपामेला अरेजीव आ
जन्ममरणादिकना जयेंकरी अत्यंतजयंकरते एवुं तुं जाण ॥ १ ॥

चजनतनयादिपरिचयगुणैरिह मुधा बध्यसे मूढरे ॥ प्रति
दं नवनव रनुजवैः परिजवै रसकृडपगूढ रे ॥ कण ॥ २ ॥

॥ हेमूर्खआत्मातुं स्वजन अने पुत्र इत्यादिकौनां परिचयगुणेकरीने बुंध्या
व्यर्थेबंधायते वली पगलेपगले नवानवा अनुजवेकरी अने नवानवा परा
गारंवारतुं आलिगितवो एटले युक्तवो ॥ २ ॥

घटयमि कचन मदमुन्नते कचिदहो दीनतादीन रे ॥ ३

निनव रूपमपरापर वहमि वन कर्मणाधीन रे ॥ क० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा तु किदाकता गननकर्मप्रमुख मपत्तीनामदने धारणसे वलीकिहाकता दीनतापामी गरुजरा जीयागीयऽ दीनतापणाने धारणकोरे ॥ वाद्याश्रय दर्जावतु समाधीनयथा जन्मचन्मग्रन अपरअपरऽ नगानवाज रूप रेते कोर्जनवनीयाग। काऽनरागना काऽनरनियच काऽनरनाम्की उनीएकनवमात राचारकपणप्रमुख अनकरूप रागणकरुं ॥ क० ॥ ३ ॥

जातु शशवदशापस्वशां ॥ जातु तारुण्यमदमन रे ॥ जातु

दुजयजगजनेरां ॥ जातु पितृपतिकरायनेरे ॥ क० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ अग्नीवतु एरुजनयमापण काऽनरागना ज्ञानकयउस्थाने अधीन हते अने काऽनरागना तारुण्यअस्थाना मरुगरी वन्मनयायने वनीकाऽनरागना दुजय जग अस्थाय कर। दु गयनयायने अनकाऽनरागना यमगनाना हायनीता काऽजायत एदरी अस्थायआन पामन ॥ ४ ॥

व्रजति तनयोपि ननु जनकता ॥ तनयता व्रजति पुनरेपर रे ॥ जाव

यन विरुतिमिति जयगत ॥ मयजनमा ननवगुनगप रे ॥ क० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा आत्ममागमा काऽनरागना नीरुगन वापयायत फरीकां नयम वापनरागना वायत एदरी मयाग। पुष्पाती गनियान। कननीनाज मु पनममा नना पथगपगना एदरा तु आत्ममागन मुरीआप ॥ ५ ॥

यत्र दृग्मानगतदृग्बलवर्गनहित दह्यमे जीय गा हन

नयत्र रच्यमि त्रि मात्मद्विगमदलीय रे ॥ क० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अग्नीव आत्ममागमा दु ग तथा आगतिवचिता अने गगनरूप शशने लेंकराने व निश्चिन्त्यनेन गनन तापणमादरूप मरुगता मरुगरी नमनयनतनी जपणाकावम। अनकरुथायने मायजननिगय मादनाफन जीयद गाययने

दशाने हिमपि मययनेरे ॥ मयमयमय मयमय रे ॥ त्रि

लजयति गिगमिय नन ॥ सल्लवदरा जयमय रे ॥ क० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ अग्नीव नमकाऽनरागनने गगतामा काऽनरागनावायम का पीतादी दीनवीनऽय नम ननऽनिय आनयनमा सानरुपाया वदुःखऽ ॥ ७ ॥

तुजने कांङ्कसुख ऐश्वर्यादिक देखाहीने अकस्मात् तेसुखने जाणेनजहता तेवा करीनाखेते एम ठोकराने उगवानी रीतें कालरूपबहुक लोकोने उगेते ॥ ७ ॥

सकल संसारजयजेदकं ॥ जिनवचो मनसि निवधान रे ॥

विनय परिण मय निःश्रेयसं ॥ विहितशमरससुधापान रे ॥ ८ ॥

इति श्री शांतसुधारस गेयकाव्ये संसारभावना विभावना नाम तृतीयः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे अरेविनयतुं शांतसुधारसनुपानकरी समस्तसंसारिकजयना नाशकरनार एहवा जिन श्री वीतरागनावचनने मनमांधारणकर अने मोहूपाम एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेजपोताना आत्मानेसीखामण आपेते ॥ इतिश्रीशांतसुधारसगेयकाव्ये संसारभावना विभावनानाम तृतीयःप्रकाशः ॥ ३ ॥

स्वागतावृत्तं॥एक एव जगवानयमात्मा ज्ञानदर्शनतरंगसरंगः ॥

सर्वमन्यडुपकल्पितमेतत् व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥ १ ॥

अर्थ॥ हवेचोथी एकत्वभावना जावेते एकज जगवानते आआत्माते अने ज्ञानदर्शन तथा चारित्ररूप तरंगेकरीने तरंगके विलासीते पणते आत्मासिवाय बीजाजे कांई कल्पितपुजजादिकते तेमर्च ममतास्पदमांज व्याकुजकरनाराते ॥ १ ॥

प्रबोधतावृत्तत्रयं॥अबुधेः परभावलाजसालसदज्ञानदशा वशात्मनिः॥ परवस्तुषु हा स्वकीयता विषयावेशवशादि कल्प्यते ॥ २ ॥ कृतिनां दयितेति चित्तं परदारेषु यथा विपत्तये॥विविधार्तिजयावदं तथा परभावेषु ममत्वभावनां ॥

३ ॥अधुना परभावसंचृतिं हर चेत्तः परितोवगुंठिनं॥ कृणु मात्मविचारचंदनद्रुमवातोमिरमाः स्पृशंतु मां ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ परवस्तुउपर रहेजीअत्यंतइहाना योगेकरी उपनीजे अज्ञानअवस्थानी आधीनता ते जेना दंत.करणमां व्यापीते एहवामृग्यांने जे परकीयवस्तुउपर मकी यपणुकपेते तेमात्र गढ रूप रसादिकविषयोना आवेगंकरीजकल्प्योजायते ए ए क महोदुं खेदनुंकाणते ॥ २ ॥ पुण्यवानपुरुषे परस्त्रीने पोतानीन्वीकरी चिंतवनकरुं तेजेमविपत्तीनुं कारणघायते तेमज परकीयवस्तुउपर जे ममत्वकादुं तेपण नानाप्रकारानीपीमानुं अने अनेकप्रकारना जयतुं कारणघायते ॥ ३ ॥ माटेइआ

घटयसि कचन मदमुन्नते क्वचिदहो दीनतादीन रे ॥ प्र

तिजव रूपमपरापर वहसि वत कर्मणाधीन रे ॥ क० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मातु किहाकतो राजलक्ष्मीप्रमुख सपत्नीनामदने धारणकर्ते वजीकिर्दांकतो दीनतापामी रांरुजेवो जीखारीथई दीनतापणाने धारणकर्ते वा आधर्ष्य हेजीवतु कर्माधीनयको जन्मजन्मप्रते अथपरअथपरके० नवानवाज रूप रेने कोर्जनवेजीवारी कोर्जनवेराजा कोर्जनवेतिर्यच कोर्जनवेनारकी वलीएकजनवमांन राजारकपणप्रमुख अनेकरूपधारणकरेते एकेहेवो महोदो खेदनोहेतुने ॥ ३ ॥

जातु शोशवदशापरवशो ॥ जातु तारुण्यमदमत्त रे ॥ जातु

हुजयजराजर्जरो ॥ जातु पितृपतिकरायत्तरे ॥ क० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ अश्रेजोतु एकजनमापण कोर्कवारेतो बालकअवस्थाने आधीन रेने अने कोर्कगारता तारुण्यअवस्थाना मदेकरी वन्मत्तथायते वलीकोर्कवारो हुजय जरा अस्थायें वरी हु रायत्तथायते अनेकोर्कवारें यमराजाना हाथमांन शांतायते एकी अस्थायाने पामेते ॥ ४ ॥

व्रजनि तनयोपि ननु जनकता ॥ तनयता व्रजति पुनरेप रे ॥ जाव

यनु विरतिमिनि जयगते ॥ मृत्यजतमा नृजवशुजगोप रे ॥ क० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा आगसागमा कोर्जनमांतो दीरुरोते बापथायते फरीतोफ पदमा धारतेदीर्घो थायते एदरी समारी पुष्पोनी गतिथोनी फजेतीजोर्जे मनु जयगता तना नृजवशुजगोपने एदयो तु आससागने मूकीआप ॥ ५ ॥

यनु दुर्गातिगददलपेगनुदिन दह्यमे जीव रे ॥ हत

ननेर गत्यमि विर मोहमद्विगमदह्यिव रे ॥ क० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अश्रेजो आससागमा हु म तथा आगतिजेचिता अने गगरूप दारत डेहाने मृज्यनित्ययने यनने ताणमोदरूप मद्विगना मदेकरी वन्मत्तयजेतना वदनामद्विगना अश्रेजवथायते माटेयनजिगेदे मोहनाफवेज जीवतु गीथायने ददोनुजिमपि मुखयेनय ॥ महमद्विगमदह्यमय रे ॥ विर

मद्विगमद्विगमि विर ॥ मालवदुको डयमत्रेय रे ॥ क० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ अश्रेजो वमद्विगमद्विगमने वगरागा काडक्योतनेनादायमा अ वदनामद्विगमद्विगमि विर ॥ मालवदुको डयमत्रेय रे ॥ क० ॥ ७ ॥

तुजने कांडकसुख ऐश्वर्यादिक देखाढीने अकस्मात् तेसुखने जाणोनजहता तेवा
करीनाखेडे एम ठोकराने उगवानी रीतें कालरूपबहुक लोकोने उगेडे ॥ ७ ॥

सकल संसारजयजेदकं ॥ जिनवचो मनसि निवधान रे ॥

विनय परिण मय निःश्रेयसं ॥ विहितशमरससुधापान रे ॥ ८ ॥

इति श्री शांतसुधारस गेयकाव्ये संसारजावना विजावना
नाम तृतीयः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे अरेविनयतुं शांतिसुधारसनुंपानकरी समस्तसंसारिकजयना
नाशकरनार एहवा जिन श्री वीतरागनावचनने मनमाधारणकर अने मोक्षपाम
एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेजपोताना आत्मानेसीखामण आपेडे ॥
इति श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये संसारजावना विजावनोनाम तृतीयः प्रकाशः ॥ ३ ॥

स्वागतावृत्तं ॥ एक एव जगवानयमात्मा ज्ञानदर्शनतरंगसरंगः ॥

सर्वमन्युपकल्पितमेतत् व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेचोथी एकत्वजावना जावेते एकज जगवानते आआत्माते अने ज्ञानदर्श
न तथा चारित्ररूप तरंगेकरीने तरंगके० विलासीते पणते आत्मासिवाय बीजाजे
काई कल्पितपुजजादिकडे तेतर्व ममतास्पदमांज व्याकुलकरनाराते ॥ १ ॥

प्रबोधतावृत्तत्रयं ॥ अवबुधेः परजावलालमालसदृजज्ञानदशा

वशात्मनि ॥ परवस्तुषु हा स्वकीयता विषयावेशवशादि

कल्प्यते ॥ २ ॥ कृतिनां दयितेति चितनं परदारेषु यथा

विपत्तये ॥ विविधातिजयावद् तया परजावेषु ममत्वजावनं ॥

३ ॥ अधुना परजावमं वृत्तिं हर चेत् परितोवगुंठिनं ॥ कृणु

मालविचारचंदनद्रुमवातोर्गिरमाः स्पृशंतु मां ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ परवस्तुउपर रहेजीअत्यंतइच्छाना योगं करी उपनीजे अज्ञानअवस्थानी
आधीनता ते जेना अंत करणमां व्यापीडे एहवामूर्खीने जे परकीयवस्तुउपर म्की
यपणुकल्पेते तेमात्र शब्द रूप रस्तादिकविषयांना आवेगेंकरीजकल्प्योजायते ए ए
क महोदुःखेदुःखगुंठने ॥ २ ॥ पुण्यवानपुरुषे परम्वीने पोतानीखीररी चिंतवनक
रुं तेजेमविपत्तीनुं कारणघायते तेमज परकीयवस्तुउपर जे ममत्वकरुं तेपण
नानाप्रकारानीपीनानुं अने अनेकप्रकारना जयनुं कारणघायते ॥ ३ ॥ माटेरेआ

जीवते तेपणपुज्जजते तथा नवविधपरिग्रह तेपणपुज्जते एहवापुज्जना समुदायर
र व्यर्थं ममता रूप ताप धारण करीने सताप सहन करेते ॥ ६ ॥

त्यज सयोग नियतवियोग ॥ कुरु निर्मलमवधान ॥ नहिविद
धान कथमपि तृप्यसि॥मृगतृष्णाघनरसपानं॥वि०॥७॥ नज
जिनपतिमसहायसहाय ॥ शिवगतिसुगमोपाय ॥ पिव गद
शमन परिहृतवमन ॥ शातसुधारसमनपाय ॥ वि० ॥ ८ ॥

इ०शातसुधारसगेय काव्ये अन्यत्वजावनाविजावनो नाम पचम प्रकाश

अर्थ ॥ माटेनिअथेकरी जेहनो वियोगथवानोते एहवापुज्जादिकसाथे जे तें त
योगकखुते तेनोत्यागकर अनेनिर्मल एहवोजेपोतानो शुद्धात्मजावतेनेविषे अथवा
के० स्वस्थथइ एकाग्रपणोलङ्काराख केमकेकोइपणप्राणी मृगतृष्णारूप जलनुपानक
रीने कदापिकाजें तृप्त्यवानोनथी तेमतुपण परवस्तुउपर ममत्वरारखी काइकानें
आत्मरतिमां तृक्षिपान्नारनथी ॥ ७ ॥ माटेरेआत्मा तु असहायने सहायनाकर
नार एटजेअशरणने शरणनूत एहवातीर्थकरदेव तेनुसेवनकर अनेनिरदोष मोक्ष
गतिमांजवानु जे सुगमोपाय अथवा जेमार्थी परिश्रुतके० नाशपाम्पुते वमनके०
मोक्षनामुखनो वमवापणु बली गदशमनके० ससाररूप रोगनो समावनार एहवो
जे शांतनामा सुधारसके० अमृतरस तेनो पिवके० पानकर ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांततु
वारसगेयकाव्ये अन्यत्वजावनाविजावनो नाम पचम प्रकाश

शार्दूलविक्रीडित वृत्त ॥ सच्चिओ मदिराघट परिगलतल्लेख
सगाशुचि शुच्या मृद्यमृदा बहि स बहुशो धौतोपि गगो
दकै ॥ नाधत्ते शुचिता यथा तनुचूता कायो निकायो महावी
जत्सास्थिपुरीपमूत्ररजसा नाय तथा शुद्ध्यति ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेठही अशुचि जावना जावेते जेम मदिरा गालवानुयत्र ज़ारीनीमाफ
क ठिड्करी सहितथायते तेठिडोमार्थी मदिरागलावेते तेथी तेठिडोमा मदिराना
कणिआनु अशरहीजायते तेलेखमात्र पण मदिरानासगेकरीने अपवित्रथयनु
एहवोजे मदिराना जाजननो ठिड तेनेपवित्रकरवाने अर्थ बाहिरथी माटीसाथें गती
ने पते गगानदीना पाणीयेंकरी घणावखत धोइधोइने साफकरवामांनियें तोपणते
मदिरागालवाना ठिडो कोइवारें पवित्र थायनही तेमज मनुष्यनो अत्यंत बीनस्त

डुगडाकरवायोग्य हाम रक्त मल मूत्रनोस्थानकरूप शरीर तेने माटीयेंगसवाथी
अथवा गंगादिकनापाणीये नवराव्याथी पणपूर्वोक्त दृष्टांतकोड्वारें शुद्धयातुंनथी।

मंदाक्रांतावृत्तं॥स्नायं स्नायं पुनरपि पुनः स्नांति शुद्धान्निरन्नि वा
रं वारं वत मलतनुं चंदनैरर्चयंते ॥ मूढात्मानो वय मपमजाः प्री
तिमित्याश्रयंते नो शुद्ध्यंते कथमवकरः शक्यते शोऽप्युमेवं ॥ १ ॥

अर्थ ॥ माटेजगतमां जेनुंअंत.करण मूढपयुंठे एहवालो क स्नानकरीने वा
रंवार शरीरशुद्धि करवानेअर्थे फरिपण स्नानकरेठे तथा वारंवार मलनास्थानकरू
प शरीरने चंदनेकरीचवेंठे अने अर्मेनिर्मलथया एवुंकहीने प्रीतिकरेठे पण एम न
थी जाणताजे एशरीर तो किवारेपण शुद्धयातुंनथी केमके खात्रनुं उकरडो तेको
इरीते शुद्ध थायकेसुं अर्थातूनजथाय ॥ १ ॥

शार्दूलविक्रीडितं वृत्तं ॥ कर्पूरादिजिरचितोपि लघुनो नो
गाढतै सौरजं नाजन्मोपकृतोपि दंत पिशुनः सौजन्यमा
लंबते ॥ देहोप्येव तथा जहाति न नृणां स्वाभाविको विस्त्र
तां नान्यक्तोपि विज्ञूपितोपि बहुधा पुष्टोपि विश्वस्यते॥ ३ ॥

अर्थ ॥ जेमलसणमां कर्पूरादिकपदार्थोनो जेलकखो तोपण लसणकांइ सुगंधी
वंत थायनही तथा जन्मपर्यंत उपकारकखोहोय तोपण दुर्जनपुरुष कांइ सौजन्यता
ने धारणकरतो नथी तो हंतइतिखेठे ध्यामनुप्यनुंशरीर तेपण स्वभावसिद्ध दुर्गंधने
मूकतुंनथी आशरीरने विविधप्रकारनासुगंधीतेलेंकरीमसद्यो अनेवस्त्रालंकारेकरी
जूपितकखो तथा खवरावी पीवरावीने अत्यंतपुष्टकखो तोपण विश्वासनोपात्र था
यनही एटले एशरीर हवेसारुंथयुं एहवोविश्वास कदापिआवेनही ॥ ३ ॥

उपेज्वज्रावृत्तं ॥ यदीयसंसर्गमवाप्य सद्यो जवेच्छुचीनामशुचित्वमु
ञ्चेः ॥ अमेध्योनेर्ववपुपोस्य शौचसंकल्पमोहोयमहो महीयान्॥ ४ ॥

अर्थ ॥ शरीरनोसंबंधपामिने पवित्रपदार्थोने पण अपवित्रतापणुं आवेठे केम
के आशरीरने उत्तमजातिना चंदनादिकें मर्दनकरो तो तेचंदनादिक थोडीजवारमां
पोतानुं सुगंधतापणुंमूकीने दुर्गंधतानेधारणकरेठे तेमज उत्तमप्रकारनाजोन खव
राव्याथी तेपण तुरत नरगमय थयीजायठे एवो आ अपवित्रवस्तुने उत्पत्तिनुकार
ण जेशरीर तेनेपवित्रपणुं करवाना संकल्पनो मोहाराखनुं एमहोटोआश्चर्यकारीने४

स्वागतावृत्त॥ इत्यवेत्य शुचिवाटमतथ्यं पथ्यमेव जगदेकपवित्र ॥
शोधनं सकलदोषमलानां धर्ममेव हृदये निदधीथा ॥ ५ ॥
अर्थ ॥ एरीते शरीरने पवित्रकरवानोवाद् स्वोदोजाणीने जगतमा एकपवित्र
पय्य तो समस्तदोषरूपमलानो शोधक एहवोजेधर्म तेहने रुदयमावरो ॥ ५ ॥

॥ पट्टावनाटक आसावरीरागेण गीयते कागारेतेनुचुनिचुनिजावे एदेशी ॥

जावय रे वपुरिदमतिमलिन विनय विवोधय मानसनलित ॥

पावनमनुचितय विनुमेक ॥ परममहोमयमुदितविवेक ॥ जा० ॥ १ ॥

दम्पतिरेतोसुधिरविवर्ते किं शुचमिह मलकश्मलगते ॥ नृशम

पि पिहित स्रवति विरूप को बहुमनुतेऽवस्करकूप ॥ जा० ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हरेगिनयप्रिजयजी उपाध्याय पोतेपोताने उपदेशकरतो अष्टविषय
जागेने हेगिनय आशरीरनेतु घणुजमलीनजाणीने पोतारुंमनरूपकमज प्रफुलित
वर वजीजे परमतेजसी अनेजेनाथको उत्तमविचार उत्पन्नथाय एहयो एकपवित्र
परमात्मानु प्रितगनकर ॥ १ ॥ स्त्रीनोरक्त अने पुरुषनो रेत तेनापरिणाम
सरूपपी उपपन्नथयु एहवु मजमयजे कश्मजके ० चीखलतेनी गर्ताके ० राइ रूप
आ शरीर तेमांसुमारवे जोआशरीरने अत्यतढाकीराख्यु तोपणतेमाची विरूप
पो माठोडगज रयेने तोएगकराना कृपाने कोणरुडोकरी माननारवे थया
कांइरण शररदारूप कथगपेरी नरेजा कृपाने ननुमानसेनही ॥ १ ॥

नजनि मयऽशुचि ताबूल ॥ कर्तुं मुखमारुतमनुकूल ॥ तिष्ठ

नि मुग्धि कियत काल ॥ मुरमसुगप्रि जुगुप्सितलाल ॥ जा०

॥ ३ ॥ अमृगनिग प्रवृत्तारचारी ॥ आवरितु शक्यो न विकारी ॥

यपुरुष निप्रमि वाग्दारा ॥ दमति बुधस्तव गोचाचार ॥ जा० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ मुदरतवूनमा रूंगप्रमुग्धनाग्नीने मुग्धमवरीयापु अनुहृनरगनेअपे
रापवे पानु निदाङ्गयायोग्य अनेगणीन दुगउरगयायोग्यने लाजाजेनी रानी अर
प्रिअनेनेगेर एदश तद्भागमुग्धनी सुगरीने फेटनोफ प्रगतरदमे ॥ ३ ॥ शरीरमांशन
नगो विविश्रमग्ना रिफांगरीनहित अमृगनिगयनो वहेनागे जे ताङ्गामुग्धना वा
दुतेने दाहीनृवाने तुममयेययोनही तोनाङ्गअगने सुगरीपदायाना नेपरी रा
दर तेहना मुग्धनिपेने एतागे पवित्रनानो आचारजोडने पडितनामादमने ॥ ४ ॥

द्वादश नव रंध्राणि निकामं ॥ गलदशुचीनि न यांति विरामं ॥
यत्र वपुषि तत्कलयसि पूतं ॥ मन्ये तव नूतनमाकूतं ॥ जा ॥ ५ ॥
अशितमुपस्करसंस्कृतमन्नं जगति जुगुप्सां जनयति हन्नं ॥ पुं
सवनं धेनवमपि लीढं भवति विगर्हितमति जनमीढं ॥ जा ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अतिगयेकरी जेमांथी रात्रदिवस अपवित्रवस्तुश्रवेते पणकोडवारें विरा
मपामतिनथी एहवाखीना वारठिइ अने पुरुषनानवठिइ तेठिडेकरीसहित एहवा
शरीरने तुंपवित्रपणोजाणेते माटेए ताहरोकोड नवोज आचारजणायते ॥ ५ ॥ ना
नाप्रकारे वगारप्रमुखना संस्कारेकरी संस्कृतकरेलुं पचावेलुं एहवुंजे अन्न तेपण आ
शरीरमां आरोग्याथकी हन्नके० विष्टारूपयइजायते तेणेकरी जगतमां जुगुप्सा
के० डुगड्याउत्पन्नकरेते वली आशरीरने वीर्यनीवृद्धिकरनारुं गायनुंडुय प्राशनक
रीने फरीतेपुरुषें मूत्रितकखोथको तेपणअत्यंत निंदाकरवायोग्य थइपडेते ॥ ६ ॥

केवलमलमयपुज्जलनिचये अशुचीकृतशुचिनोजनसिचये ॥ वपु
षि विचिंतय परमिहसारं शिवसाधनसामर्थ्यमुदारं ॥ जा ॥ ७ ॥
येन विराजितमिदमतिपुण्यं तच्चिंतय चेतननैपुण्यां ॥ विशदागमम
धिगम्य निपानं विरचय शांतसुधारसपानं ॥ जा ॥ ८ ॥ इति श्री
शांतसुधारसगेयकाव्ये अशौचनावनाविनावनोनाम पष्ठः प्रकाशः

अर्थ ॥ माटे केवलमलरूप पुज्जनोसमूह अने पवित्रनोजनने अपवित्रपणु आ
पनार एहवाशरीरमां मात्रएक मोहसाधन करवानुंजे सामर्थ्यते एहिजमहोदो सार
भूतजाण ॥ ७ ॥ मोहसाधनेकरी नृपितकखोथको ए शरीरपवित्रथायते तेचेतना
नीज चातुर्यताजाणवी पणजेमां निर्मलसिद्धांतरूप जलमिलेते एहवो जलस्थान
कजोडने शांतसुधारसनोपानकर ॥ ८ ॥ इति श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये अशुचिना
वनाविनावनोनाम पष्ठः प्रकाशः

भुजंगप्रयातं वृत्तं ॥ यथा सर्वतो निर्जरै रापतद्भिः प्रपूर्येत सद्यः पयोनिस्त
टाकः ॥ तथैवाश्रवैः कर्मभिः संभृतो गी भवेद्वाकुलश्रंचलः पंकिलश्च ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेसातमी आश्रवनावना जावेते जेम सर्ववाजुथी पमता पाणीना
निजरणायेंकरी तत्कालतलाव नराइजायते पठे पाणीनातरगेकरी चंचलथायते ते

मज कादवधेने इत्यादिके व्याकुजथायठे तेम आश्रवेकरीयुक्तप्राणी कर्मरूपपापी
थी नरपूरयई व्याकुज थने चचलयको पापरूपकादवे सहितथायठे ॥ १ ॥

शार्दूलविक्रीडित वृत्त ॥ यावत्किंचिद्विवानुज्जय तरसा कमेंद
निर्जायते तावच्चाश्रवशत्रवोऽनुसमय सिंचति न्यूयोपि तत् ॥
हा कष्ट कथमाश्रवप्रतिजटा शक्या निरोद्धु मया ससा
रादतिर्जीपणान्मम हहा मुक्ति कथं जाविनी ॥ २ ॥

अर्थ ॥ ते जेदलामा अनुजवलेइने बलात्कारेकरी महारा अत्मामाधी कांरूप
मने इ बुद्धककुरु तेदलामावली आश्रवरूपशत्रु समयसमयप्रते कमेंने फरी ती
चनरने माटे हाइतिखेदे मने एवु कवणलागेठे के हुं आश्रवरूपशत्रुने केवीरिने
जीतिशत्रु थने एरीततो अत्यंतनपर ससारथकी महारोवूटको पण सीरीतयतो ॥ २ ॥

प्रदोषणीयूतं ॥ मिथ्यात्वाविरतिकपाययोगसङ्गाश्चत्वार
मुहूर्तिनिराश्रवा प्रदिष्टा ॥ कर्माणि प्रतिसमय
स्फुटरमीजिर्धतो भ्रमवशतो भ्रमति जीवा ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ पुष्पगतपुरुषोऽयं १ मिथ्यात्व २ अत्रति ३ कपाय ४ योग एचारान्म
ना शाश्वताश्रवणां ते समयसमयप्रते एचारथाश्रवना योगेकरी कमेंने बंध
नाग जीरो ते घमेररी चागतिरूप ससारमाजमेठे ॥ ३ ॥

स्थोदनायुतं ॥ इडियात्रतरुपाययोगजा पच पच चतुरन्वितात्
य ॥ पचविगतिरमक्रिया इति नेत्रवेदपरिसरव्ययाऽप्यमी ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ पांचविंशति तथा प्राणातिपातादिक पाचअत्रत थने कोशदिक जाक
नाप रती मनादिर प्राणयोग तथा कायिकादिक पचीम अस्तक्रिया एरीत तंत
मर्चने आश्रव वंनानीम प्रसारुने ॥ ४ ॥

इज्जजायुतं ॥ इज्जाश्रवाणामग्निगम्य तत् निश्चित्य सत् श्रुतिसन्निग
नान्तागम्यां निरोपे विगलविगेपे सर्वात्मना जग् यतितव्यमात्मनः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ एवु आश्रवु तत्वजाणीने निश्चययकी शास्त्रसन्निधानपणु एउने
अग्नि विहानरूप शास्त्रनु ठनापणु तेजेनायकी निरोपणपुठे एहवा आश्रवरूप
शत्रुने निरोपणपुठे देखाय्मानुं युक्त यन्नर ॥ ५ ॥

सतमनायनाष्टकं धनाश्रीरागेण गीयते ॥ जोलीमारेहंसारेविषयनराचियें एदेशी ॥

परिहरणीया रे सुकृतिजिराश्रवा हृदि शमतामवधाय ॥ प्रचवं

त्येतं रे नृशमुच्छृंखला विष्णुगुणविजववधाय ॥ परि० ॥ १ ॥

कुगुरुनियुक्ता रे कुमतिपरिष्कुताः ॥ शिवपुरपथमपहाय

प्रयतंतेऽमीरे क्रियया छुष्टया प्रत्युत शिवविरहाय ॥ परि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ सुकृतवतपुरुषें हृदयमां समताधारणकरी आश्रवनोपरिहारकरवो अरे

जीव आ लोखदना शांकलनीपरें बांधीराखनारो जे आश्रव ते विष्णुजे परमात्मा

तेनागुणरूप ऐश्वर्यतानो नाशकरवाने समर्थयायठे ॥ १ ॥ कुगुरुयेंकरेलीप्रिएणा

अने कुमतियेकरी युक्तथयला हेछुष्टजीव तुं कायिकादिक छुष्टक्रियाउमां प्रवर्त्तवे

करी मोक्षपुरीये जवानो मार्गमूकीने उलटोमोक्षमार्गनो नाशकरवानुंज यत्नकरेठे ॥ २ ॥

अविरतचिन्ता रे विषयवशीकृता विपदंते विततानि ॥ इह

परलोके रे कर्मविपाकजान्यविरलङ्खशतानि ॥ परि० ॥ ३ ॥

करिऊपमधुपा रे शलजमृगादयो विषयविनोदरसेन ॥ हंत

लजंते रे विविधा वेदना वत परिणतिविरसेन ॥ परि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेनाचिन्तामां वेगग्नयनी एहवा विषयने परार्थीनथयलाप्राणी ऽहलोके

तथा परलोकेपण निरंतरपणे कर्मनापरिणामोथी उत्पन्नथयलां कैकमाङ्खोनुं

सहनकरेठे ॥ ३ ॥ हस्ति मत्स्य व्रमर पतंग अने मृग एवा पांचजातना प्राणीओ

अनुक्रमेंस्पर्श रम गंध रूप शब्द ए एकेकाविषयना विनोदरसेकरी नानाप्रकारनी

वेदनाओने एविषयोना परिणाम जे विरस एटजे मातारस तेणेकरीपामेठे ए महो

दुःखेदनुं कारणे ॥ ४ ॥

उदितकपाया रे विषयवशीकृता यांति महानरकेषु परिव

र्त्तते रे नियतमनंतशो जन्मजरामरकेषु ॥ परि० ॥ ५ ॥

मनसा वाचा रे वपुषा चंचला दुर्जयञ्जरितजरेण ॥ उपलि

प्यंते रे तत आश्रवजये यततां कृतमपरेण ॥ परि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेने क्रोधादिक कपाय उदयमांआव्याठे तेप्राणीओ पांचइंद्रियोना

विषयोने स्वाधीनथयलाठे तेणेकरी महोटा नरकमां जायठे अने अनन्तिवार जन्म

जरामरणकरेठे ॥ ५ ॥ आश्रवेंकरी चंचल थयला प्राणी मन वचन अने कायाना

योगे डुजय एहबुजेपाप तेणेकरी युक्तथायठे माटे चतुरपुरुषे आश्रवने जीतव
प्रयत्नकरतु अने नवा कर्म बांधवानही ॥ ६ ॥

शुद्धायोगा रे यदपि यतात्मना स्ववते शुचिकर्माणि ॥ काचन
निगडास्तान्यपि जानीयात् दूतनिर्द्युतिशर्माणि ॥ परि० ॥ ७ ॥
मोदस्वैव रे साश्रवपाप्मना रोधे धियमाधाय ॥ शांतिसुधारसपा
नमनारत विनय विधाय विधाय ॥ ८ ॥ इति श्री शांतिसुधा

रस गेयकाव्ये आश्रवजावनाविजावनोनाम सप्तम प्रकाश
अर्थ ॥ जेणेपोतानु मनस्वाधीनकष्ट तेनाष्टद्वययोगजेठे ते द्वाद्वययोग जोष
एनकर्मनेन स्ववेठे एटसे शुचिकर्मोनीज प्राप्तिकरावेठे परतु तेकर्मोपण मोहसुख
ना नागरवाने शोनानीवेडीसरखा जाणवा ॥ ७ ॥ माटे विनयविजयजी उपाय
पोते पोतानेकहेठे के अरेविनय आवाप्रकारेकरी आश्रवसहित जेपाप तेनेनि
रोधरगा उपर बुद्धिराखी यारवार शांतिसुधारसनो पानकरीकरीने आनवपामा ॥ ८ ॥
इति श्री शांतिसुधारस गेयकाव्ये आश्रवजावनाविजावनो नाम सप्तम प्रकाश

स्यागतावृत्तव्यं ॥ येन येन य इहाश्रवरोध सजवेन्नियतमो
पयिकेन ॥ आडियस्व विनयोद्यतचेतास्तत्तदांतरदृशा परिजा
प्य ॥ १ ॥ सयमेन विषयाविरतत्वे दर्शनेन वितथाजिनिने
शांथ्यानमार्तमथ रौडमजस्र चेतसः स्थिरतया च निरुध्या ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेआवमो मरणाग्नानावेठे अरेविनय आजगतमा जे जे उपायेंकरी
निधदपी आश्रवनागोऽ यतोहोय ते ते उपाय ताहरी अतरदृष्टियेंजोइ तेनेनि
पिण नगामने तेनेमिहाराकर ॥ १ ॥ एटसे सयमेकरीने विषयउपर वीरगद
मध्य इशनेकरीने अग्निनिवेशे ० मिथ्यात्वनो आग्रहमूकीआप अने विनय
मिथ्यामिथ्यान पणे करीने आनं तथा रौड एवे ध्याननु निरतर रुधनकर ॥ २ ॥

शांतिनीष्टन ॥ क्रोध क्लृप्ता मार्देवेनाजिमान दृष्ट्या मायामार्जवेनी
रजिनाजोन वारागशिरोऽ निरुध्या मतोपेण प्राशुना सेतुनेगा ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ इनापेकरी क्रोधनो जयकर मार्देवेकरी अजिमाननो जयकर मानद
हरी मारनेकड तेने दण्डिनाम वनीमसुडजेरो डुकर जे लाज तेहना उको म
मर्जिनेने मनद नेणेकरी गोरकर ॥ ३ ॥

स्वागतावृत्तं॥ गुप्तिनिस्तिसृजिरेवमजय्यान् त्रीन् विजित्य तरसाऽधमयो
गान् ॥ साधुसंवरपथे प्रयतेथा लप्स्यसे हितमनीहितमिदं ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ एमज मनगुप्ति वचनगुप्ति अने कायगुप्ति एत्रण गुप्तिर्येकरीने जे जीत
वाने घणाजहुजेन निंदनीक एहवा त्रण दुष्टयोग्य तेने जीती रुडासंवर मार्गनेवि
ये यत्नकर एटले प्रकाशवत वेदीप्यमान अने कोशकाले विनाशने न पामनारा एह
वा जे हितार्थ तेने पामीत अर्थात् मोक्षमुखने पामीत ॥ ४ ॥

मंदाक्रांतावृत्तं ॥ एवं रुद्धेष्वमलहृदयैराश्रवेष्वाप्तवाक्यश्रद्धाचंच
त्सितपटपटुः सुप्रतिष्ठानशाली ॥ शुद्धैर्योगैर्जवनपवनैः प्रेरितो
जीवपोतः स्रोतस्तीर्त्वा भवजलनिधेर्याति निर्वाणपुर्या ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ एवाप्रकारेकरी स्वच्छरुदयवंत पुरुषे आश्रवनो रोधकरवो पठे आसके
पोत्तानाहितवांठक तीर्थकरादिक पुरुषोना वाक्योत्तर जेश्रद्धाराखवी तेजाणीये
वाहणेनेविपे एकसुंदर अनेउज्ज्वल वावटोचडाव्यो एहवो नूतनपीठबंध थयो थको
शुद्धमनोयोग शुद्धवचनयोग शुद्धकाययोग एत्रणयोग तेहिज जाणिये कोशक वेग
वानवायरो तेणेकरी पुखोथको जीवरूपीओ जहाज तेसंतारसमुद्रनो प्रवाह्तरी
ने सुरत मोक्षरूप नगरिये जस्पहोचेठे ॥ ५ ॥

॥ अष्टमन्नावनाष्टकं नटरागेण गीयते महावीरमेरो जालन एदेशी ॥

शृणु शिवसुखसाधनसङ्पायं सङ्पायं रे सङ्पायं ॥ शृणु शिवसु
खसाधनसङ्पायं ॥ ज्ञानादिकपावनरत्नत्रयपरमाराधनमनपायं
॥ शृ० ॥१॥ ॥ विषयविकारमपाकुरु दूरं क्रोधं मानं सद्दमायं ॥
लोभं रिपुंच विजित्य सहेलं ॥ भज संयमगुणमकपायं ॥ शृ० ॥१॥

अर्थ ॥ हे विनय तुं मोक्षसाधननो रुढोशपाय सांजल एकतो निर्दोषपवित्र
ज्ञानादिक रत्नत्रयनुं आराधनकर बीजो पांचेदियोना विषयसंबंधीजे विकारोठे ते
हनेदूरकर त्रीजोमायासहित क्रोध मान अनेलोनरूप शत्रुओनी हेजनाकरी सहेज
मां भ्रमविना एचारेकपायने हलकटजेवा जाणी जीतीजेइने कपायथी शून्यथयलो
एहवोजे संयमरूप गुण तेनुंतेवनकर ॥ १ ॥

उपशमरसमनुशीलय मनसा रोषदहनजलदप्राय ॥ कलय
विरागं धृतपरजागं हृदि विनय नाथ नाथं ॥ शृ० ॥ ३ ॥
आर्तं रौड ध्यान मार्जय ॥ दह विकल्परचनानाथ ॥
यदियमरुद्धा मानसवीथी ॥ तत्त्वविद पथा नाथ ॥ शृ० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ क्रोरूपश्रग्मीने जमाववा मेवनीपरें शांतिनोकरनार एहगोत्रे उपशम
ग तेदने तु मनमा धारणकर हे विनय रुदयमा धारणकरेलोत्रे परपुनर्जाग
मयी नाग तेदने तद्वारा रुदयमायी नीत्वानीत्वाके० काढीकाढीने श्रुत्यत शुण
नरे गंगय तेने धारणकर यजी आर्तध्यान श्रनेरीध्यानने धारणकरीमनही ॥ ३ ॥
तथा मरुत गिरुपनीजेजालत्रे तेने बाली जस्मकरीनाथ कारणे मना
योगा मार्गने स्थी न राखयो एवोकाइ तत्व वेचानो मार्गनथी तत्ववेत्ता पुण
नेता मनापांग मोरुजो राखबुज नही ॥ ४ ॥

मयमयोगैरवदितमानसशुद्धा चरितार्थयकाय ॥ नानामत
रुचिगटने जुवने निश्चिनु शुद्धपथ नाथ ॥ शृ० ॥ ५ ॥ ब्रह्म
प्रतमगीकुरु विमल विभ्राण गुणममवाय ॥ उदित
गुम्यदनादुपदेगं सगृहाण शुचिमिव राय ॥ शृ० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ मयमनायोगधी यपजीजेमननीशुद्धि तेणेकरीने कांइपण कृतार्थ
नानामतनी रुचिगटने विचित्रप्रकारना मतंरुरी गहन एतनेध्यात एह्या आ
नमन नपण्य शुद्धमार्ग एतने म्यादाद शंजीरुपजे जैनमार्ग तेनाशोभर ॥ ५ ॥
रुची एतना समुदायने धरना श्रुत्यतनिर्मन एहवाग्रहचर्यप्रत ने स्तीतार
शने एह्येकननननने जेगीने शुद्धपथनो सग्रहसरिय तेगीतसग्रहसर ॥ ६ ॥

मयमराटमयमुममग्मेरति सुरजय निजमध्यमाय ॥ चेतन
मुदलदय कुलदहाज्ञानचरणगुणपयाय ॥ शृ० ॥ ७ ॥ यत्न
मज्जेकन पारनगमन विनचग्नि गाय गाय ॥ सविनय शांतिमु
रागमनेन विर नद पाय पाय ॥ शृ० ॥ ८ ॥ इति श्रीशान्तमु
रमनेदकाव्ये मयराजानाभिजावना नाम अष्टम प्रकाश
अर्थ ॥ मयमना प्रतिपादन करुनाग एह्या परमेश्वरनी शांतीमय जडुन न
दुनेने मयमना शांतीनेना श्रुत्यवमायनेश्रुत्यनपणेकर शने ज्ञानादिक गुण

धोमुजठे केमके दृढप्रहारी जेवा पुरुषोए महोटा कठोर कर्मे करीने अत्यंत पापेने
सपादान कथुदत्तो तेपण तपस्थाना प्रजावें समस्त पापोनो नाशकरीने थोडाज
लमां मोक्ष प्रतें पाया ॥ ५ ॥ जेम प्रदीप्तअग्नि सुवर्णनु पवित्रस्वरूप प्रगटकरे
तेमज तपजेठे तेपण आत्मामांथी कर्मरूप रजनो नाशकरीने साक्षात् आत्मानु
ज्योतिस्वरूप प्रगटकरेठे ॥ ६ ॥

स्वधरावृत्ता॥ बाह्येनान्यतरेण प्रथितबहुनिदा जीयते येन
शत्रुश्रेणी बाह्यातरगा जरतनृपतिवत् नावलब्धजडिन्ना॥
यस्मात्प्राज्जर्णवेषु प्रकटितविजया लब्धयः सिद्ध्यथ व
दे स्वर्गापवर्गार्पणपटु सतत तत्तपो विश्ववद्य ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जेना बाह्य अने अन्यतर जेदेकरी घणाजेव प्रख्यातठे एहवा तपना
उपर विशेषनावना योगेकरी जेहने दृढपण लब्धके० प्राप्तथायतो ते तपेकरी ज्ञा
मनादिक बाह्यशत्रु अने रागादिक अतरग शत्रु तेनीजे श्रेणीके० पक्ति तेने ज्ञात
राजानीपरें जीतीजवायठे वली जेतपयकी ऐश्वर्यताने प्रगटकरनारी अथवावीमन
वधीथो अने आठसिद्धिथो प्रगटथायठे तथा जे स्वर्ग अने मोक्षना सुखआपवाना
कुशल वलीजगतने पूजवायोग्य एह्योजेतप तेहनेहु निरतर नमस्कारकरु ॥ ७ ॥
अथनवमजायनाएक सारगरागेण गीयते ॥ जिणवरायसुरेण तिहारे आयाएवैसी

विजयावय विनय तपोमहिमान ॥ ध्रुवपद ॥ बहुजवसचित्त
प्लुतममुना ॥ लजतेलघुलघिमान ॥ वि० ॥ १ ॥ याति
घनापि घनाघनपटली ॥ खरपवनेन विराम ॥ नजति त
था तपसा झरिताली ॥ कृष्णजगुरपरिणाम वि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ विनयविजयजी पोताने उपदेशकरेठेके अरेविनय तु तपनामहिमानी
जावनाकर जेनायोग्यकी घणाजगुरें सचित्तकरेलु पाप दुरतज हलकापणपामे
ठे ॥ १ ॥ जेम तीक्ष्णगणुयें करी महोटी महोटी मेयनीपक्तिथो नाशपामे तेमज
तपेकरीने महोटीमहोटी पापनीपक्तिथो एक क्षणमात्रमां नष्टयज्ञायठे ॥ २ ॥
वाञ्छितमाकर्षति दूरादपि रिपुमपि व्रजति वयस्य॥ तप इदमाश्र
य निर्मलजावादागमपरमरहस्य॥३॥अनशनमूनोदरता वृत्तिन्हा
सं रमपरिहार नज सालीन्य कायकेश तप इति बाह्यमुदारा॥४॥

अर्थ ॥ वली जे वांछितार्थ घणुंदूरहोय तेनेपण नजीकआणीआपेने तथाशत्रु
नेपण मित्रकरेने एह्वाएतपने आत्मनुं परमरहस्य जाणीने निर्मजनावें आदर ॥
॥ ३ ॥ तेतपनावारजेदळे १ अनशन २ उनोदरी ३ वृत्तिन्हास एटले वृत्तितं
द्वेष ४ रत्तपरिहार ५ सांलीन्यता एटले इंदियोनोरोधनुं एकांतवेस्तनुं ६ कायक्लेश
एठप्रकारनुं महोदुं वाह्यतपने तेनुं तुं सेवनकर ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं वेयावृत्यं स्वाध्यायं विनयं च ॥ कायोत्सर्गं शुचध्यानं
आन्यंतरमिदमंचा॥वि०॥५॥शमयति तापं गमयति पापं रमयति
मानसद्वंसं॥हरति विमोहं दूरारोहं तप इति विगताशंसः॥वि०॥६॥

अर्थ ॥ १ प्रायश्चित्त २ वेयावृत्त ३ स्वाध्याय ४ विनय ५ कायोत्सर्ग ६ शुच
ध्यान एठप्रकारना आन्यंतर तपने तेनेसेव ॥ ५ ॥ एतप अनेकप्रकारना संतारी
कतापनी शांतिकरेने अनेपापनोनाशकरेने तथा मनरूपहंसने रमाडेने वली निःसंत
शयपणे आजगतमां दुःखोनेदूरकरवा असमर्थ एह्वोजे मोहतेनो नाशकरेने ॥६॥

संयमकमलाकार्माणमुज्ज्वलशिवसुखसत्यंकारं चिंतितचिंतामणिमाराध
य तप इह वारं वारं ॥वि०॥७॥कर्मगदौघधमिदमिदमस्य च जिनपति
मतमनुपानं॥विनय समाचर सौख्यनिधानं शांतिसुधारसपानं॥वि०॥८
इतिश्रीशांतसुधारसगेयकाव्ये निर्जरानावनाविजावनानामनवमःप्रकाशः

अर्थ ॥ वलीएतपने चारित्ररूप लक्ष्मीने वगकरवानी विद्याने तथा सुंदर मो
हना सुखआपवाने विशारदने वली चिंतितार्थ देवाने चिंतामणीरत्नतरखोने एह
वा तपने आजगतमां हेविनय तुं वारंवार अंगीकारकर ॥ ७ ॥ हेविनय कर्मरूप
रोगनुं आपध अने तीर्थकरोनो जे मत तेने अनुपानजेदुं तथा समस्त सुखनुं
निधान एह्वोजे शांतसुधारस तेनुंतुपानकर ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांतसुधारस गेयकाव्ये
निर्जरानावनाविजावनो नाम नवमः प्रकाशः

उपजातिवृत्तं ॥ दानं च शीलं च तपश्च जावो धर्मश्चतुर्था जिनवां
धवेना॥निरूपितो यो जगतां द्वितीय स मानसे मे रमतामजस्त्रां॥१॥

अर्थ ॥ हवेदशमी धर्मजावना जावेने तीर्थकरदेवें लोकद्वितीय दानशील तप अ
ने जाव एरीतें चारप्रकारनो धर्मकहोने तेधर्ममारासनमां सर्वकालरहो ॥ १ ॥

शातसुधारम

थोमुजबे केमके दृढप्रहारी जेरा पुम्भोण भद्रांग कठार र्मै करिने थत्पंत पा
 सपादान कस्युहत्तो तेपण तपम्याना प्रनाय समस्त पापानो नागकरीने थोदान
 लमा मोह प्रतें पास्या ॥ ७ ॥ जेम प्रदीप्तश्रि सरणनु परित्रम्बरु प्रगट
 तेमज तपजेने तेपण आत्मामार्थी कर्मरूप रचना नागकरीन माहात् आत्मा
 ज्योतिस्वरूप प्रगटकरने ॥ ८ ॥

स्वर्गगयना ॥ बाह्येनान्यतरण प्रथिनवदृजिदा जीयते येन
 गत्रुश्रेणी बाह्यांतरगा चरननपनिवन जावल्लव्यडद्विन्ना ॥
 यस्मात्प्राप्तर्जवयु प्रकटितविजवा लव्यय मिद्वयश्च व
 दे स्वर्गापवर्गार्पणपटु मतत ततपा विश्ववद्य ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ जेना बाह्य अने अन्यतर जवैकरी घणाजन्त प्रग्यान्तरे एहवा तपना
 उपर विजोपनायना यागकरी जहने दृढपणु नव्यक० प्राप्तथायता ते तपैकरी इन
 मनाविरु बाह्यशत्रु अने गगादिक अतरग गत्रु तनीज श्रेणीरु० पक्ति तेने ज्ञात
 राजानीपर जीतीजवायवे बनी जेतपयकी एखयताने प्रगटकरनारी अरुधाबलिन
 वधीश्रा अने आरतिदिश्रा प्रगटथायवे तथा ज स्वर्ग अत माहना मुगवथापवाना
 कुशन रनीचगतने पुजरायाग्य एहगजतप तहनहु निरतर नमस्कारकस्तु ॥ १० ॥
 अथनरमजायनाष्टर सारगगण गीयते ॥ निणन्नायमरण निहार आयाएवैशी ॥

विजावय रिनय तपोमहिमान ॥ ध्रुवपद ॥ बहुजनमचितड
 कृतममुना ॥ लजनेलघुलप्रिमान ॥ वि० ॥ १ ॥ याति
 घनापि प्रनायनपटली ॥ खरपवनन विराम ॥ जनति न
 था तपसा छगिताली ॥ कृणजगुरपरिणाम वि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ रिनपरिजयनी पातान उपरशकरनेक अरेरिनय तु तपनामहिमानी
 जावनाकर जेनायागयकी प्रणानवनु सचितकरनेतु पाप तुग्नन इनकापणुपामे
 ॥ १ ॥ जेम तीकृणयापुय करी महोटी मद्राटी मयनीपकिश्रा नागपामत्र नमन
 ते ॥ १ ॥ जेम तीकृणयापुय करी महोटी मद्राटी मयनीपकिश्रा नागपामत्र नमन
 वावितमाकर्षति दूरादपि रिपुमपि व्रनति वयस्य ॥ तप ज्ञमात्र
 य निर्मलजावादागमपरमरहस्य ॥ २ ॥ अनशनमृनादरना रनिद
 सरसपरिहार जज सालीन्य कायकृश तप इति बाह्यमुदाग ॥ १० ॥

अर्थ ॥ वली जे वांछितार्थ घण्टंदूरहोय तेनेपण नजीकआणीआपेठे तथाशत्रु
नेपण मित्रकरेठे एहवाएतपने शास्त्रनुं परमरहस्य जाणीने निर्मलजावें आवर ॥
॥ ३ ॥ तेतपनावारजेदळे १ अनशन २ उनोदरी ३ वृत्तिन्हास एटले वृत्तिसं
क्षेप ४ रसपरिहार ५ सांलीन्यता एटले इंडियोनोरोधनुं एकांतैवेसनुं ६ कायक्लेश
एवप्रकारनुं महोटुं वाह्यतपठे तेनुं तुं सेवनकर ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं वैयावृत्यं स्वाध्यायं विनयं च ॥ कायोत्सर्गं शुचध्यानं
आन्यंतरमिदमर्चं॥वि०॥५॥शमयति तापं गमयति पापं रमयति
मानसद्वंसं॥हरति विमोहं दूरारोहं तप इति विगताशंसं॥वि०॥६॥

अर्थ ॥ १ प्रायश्चित्त २ वैयावृत्त ३ स्वाध्याय ४ विनय ५ कायोत्सर्ग ६ शुच
ध्यान एवप्रकारना आन्यंतर तपठे तेनेसेव ॥ ५ ॥ एतप अनेकप्रकारना संसारी
कतापनी शांतिकरेठे अनेपापनोनाशकरेठे तथा मनरूपद्वंसने रमाडेठे वली निःसं
शयपणे आजगतमां दुःखोनेदूरकरवा असमर्थ एहवोजे मोहतेनो नाशकरेठे ॥६॥

संयमकमलाकार्मणमुज्ज्वलशिवसुखसत्यंकारं चिंतितचिंतामणिमाराध
य तप इह वारं वारं ॥वि०॥७॥ कर्मगदौषधमिदमिदमस्य च जिनपति
मतमनुपानं॥विनय समाचर सौख्यनिधानं शांतिसुधारसपानं॥वि०॥८
इतिश्रीशांतिसुधारसगेयकाव्ये निर्जरानावनाविजावनोनामनवमःप्रकाशः

अर्थ ॥ वलीएतपते चारित्ररूप लक्ष्मीने वशकरवानी विद्याठे तथा सुंदर मो
हना सुखआपवाने विशारदठे वली चिंतितार्थ देवाने चिंतामणीरत्नसरखोठे एह
वा तपने आजगतमां हेविनय तुं वारंवार अंगीकारकर ॥ ७ ॥ हेविनय कर्मरूप
रोगनुं आपथ अने तीर्थकरोनो जे मत तेठे अनुपानजेहनुं तथा समस्त सुखनुं
निधान एहवोजे शांतिसुधारस तेनुंतुपानकर ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांतिसुधारस गेयकाव्ये
निर्जरानावनाविजावनो नाम नवमः प्रकाशः

उपजातिवृत्तं ॥ दानं च शीलं च तपश्च जावो धर्मश्चतुर्धा जिनवां
धवेना॥निरूपितो यो जगतां हिताय स मानसे मे रमतामजस्रं॥१॥

अर्थ ॥ हवेदशमी धर्मजावना जावेठे तीर्थकरदेवें लोकहितार्थ दानशील तप अ
ने जाव एरीतें चारप्रकारनो धर्मकह्योठे तेधर्ममारामनमां सर्वकालरहो ॥ १ ॥

इवज्जावृत्त त्रया॥मल्यह्रमामार्दवगौचसंगत्यागार्जवब्रह्मविमुक्तिपु
क्त॥ य० संयम किंच ततोपगूढश्चारित्रधर्मो दशधायमुक्त ॥ १ ॥ य
स्य प्रज्ञावादिह पुष्पदंतो विश्वोपकाराय सटोदये ते ॥ ग्रीष्मोष्मजी
ष्मामुदितस्तप्तित्वान् काले समावासयति हिति च ॥ ३ ॥ उल्लो
लकल्लोलकलाविलासैर्नाष्टावयत्यनुनिधि किति यत् ॥ न
घति यत् व्याघ्रमरुदवाद्या धर्मस्य सर्वोप्यनुजाव एष ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ १ सत्य २ क्रमा ३ मार्दव ४ शौच ५ तपधर्म ६ संगत्याग उग्रप्रवर्ष ७
विज्ञोपप्रकारे मुक्तिपटले निर्लोचितापण ८ संयम ९ अकिंचनता ते
रीते वसप्रकारनुं चारित्रधर्म कष्टुटे ॥ २ ॥ जे धर्मेनापसायेंकरी जगतमा
पण सर्वप्राणीमात्रने उपकारकरवाने अर्थे नित्यउदयपण पामेठे वलीग्रीष्मऋतु
नी अत्यंत तप्तथयली जमोने वर्षाकृतुमा मेघ वर्षादिकरीने ठमिकरेठे ॥ ३ ॥
या समुद्रपोताना महोटाकल्लोलेंकरी पृथ्वीनेबुडावतोनथी अने व्याघ्र तपा वा
नल अने पवन इत्यादिकोकोशने मारतानथी एप्रतापसर्व धर्मेनोजेठे ॥ ४ ॥

शार्दूलविक्रीडित वृत्तद्वय ॥ यस्मिन्नेव पिता हिताय यतते
भ्राता च माता सुत सैन्य दैन्यमुपैति चापचपल यत्रा
फल दीर्घल ॥ तस्मिन्कष्टदशाविपाकसमये धर्मस्तु सर्वार्थ
त सज्ज सज्जन एष सर्वजगतस्त्राणाय वक्षोद्यम ॥ ५ ॥
त्रैलोक्य सचराचरं विजयते यस्य प्रसादादिह योत्रामु
त्र हितावदस्तनुजृता सर्वार्थसिद्धिप्रद ॥ येनानर्थकदर्थ
ना निजमह स्सामर्थ्यतो व्यर्थिता तस्मै कारुणिकाय ध
मेविभवे नक्तिप्रणामोऽस्तु मे ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेवखत पोतानाहितनेअर्थे बाप जाड माता पुत्र अत्यंतउद्योगक
तेपण धर्मेनोजप्रतापजाणवो अनेवली धनुष्यनायोगेकरी चपलथयलो जे सैन्य
लशकर तेपण दैन्यके० दीनपणाने पामेठे तथा जेवखतपोतानी छुजायातु
निष्फलयापठे एवी कष्टअवस्थाना परिणामकार्ले पण सक्कनएहबुजे आधर्म
मित्रते पोतानाअगमां बरुतरजेबुपड जाणे एकधर्मरूप बरुतरज पहबुहोपनी

ले आंगमां वस्तरपहेत्या नीपरैथयीने सर्वजगतना रक्षणाथें उद्योगकरेते ॥ ५ ॥
वली जेहनापसायथकी स्थावर अने जंगमसहित जगत गोनेते तथा जे आलोके
प्राणीओने हितकरवाने योग्यथयीने सर्वअर्थनी सिद्धताने पमाडेते जेपोपोताना
तेजस्वीसामथेंकरी पापरूपविटंबनानो नाशकरीनारखुंते एहवो जे दयावत धर्मरूप
प्रभु तेने महारो नमस्कार होजो ॥ ६ ॥

मंदाक्रांतावृत्तं ॥ प्राज्यं राज्यं सुभगदयिता नंदनानंदनानां रम्यं
रूपं सरसकविता चातुरी सुस्वरत्वं ॥ नीरोगत्वं गुणपरिचयः
सज्जनत्वं सुबुद्धिं किंतु ब्रूमः फलपरिणति धर्मकल्पद्रुमस्य ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ महोद्वाराज्य सुंदरस्त्री पुत्र पुत्रीओ रमणीकरूप घणीज सरस कविता
करवानी चतुराई सुस्वरपणं आरोग्यतापणं गुणोनोपरिचय तथासज्जनपणं अने
रुडीबुद्धि एतर्ववाना ते धर्मरूप कल्पवृक्षना फलते ॥ ७ ॥

॥ अथ दशमजावनाष्टकं वसंतरागेण गीयते नवितुमेवंदोरेहीरविजयसूरिराया एदेशी ॥

पालय पालय रे पालय मां जिनधर्म ॥ मंगलकमलाकेलिनिके
तन करुणाकेतन धीर ॥ शिवसुखसाधन नवजयवाधन जगदा
धार गंजीर ॥ पा० ॥ १ ॥ सिंचति पयसा जलधरपटलीनूतलममृत
मयेन ॥ सूर्याचंडमसावुदयेते तव महिमातिशयेन ॥ पा० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हे जैनधर्म तुं महारंरक्षणकर महारंरक्षणकर तुं मांगलिकरूप लक्ष्मी
तुं क्रीमागृहठो वलीकरुणानो स्थानकठो तथा मोक्षसुखतुं साधनठो अने संसा
रना समस्तजयनो नाशकरनारठो तेमज जगतना जीवोने आश्रयनूतठो अनेअतिगं
जीरठो ॥ १ ॥ जे मेयनो समूहते पृथ्वीतलने अमृत सरखा पाणीये करीने सिंचन
करेते अने चंड सूर्य जे नित्य उगेते तेसर्व ताहरोज महिमाते ॥ २ ॥

निरालंबमियमसदाधारा तिष्ठति वसुधा येनातं विश्वस्थितिमूलस्तं
च तं सेवे विनयेन ॥ पा० ॥ ३ ॥ दानशीलशुभजावतपोमुखचरितार्थोऽक
तलोकः ॥ शरणस्मरणकृतमिह नविनां दूरीकृतजनयशोकः ॥ पा० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ निरालंब पृथ्वीनेकोड आधार नठतां जेनाआधारथकी रहेते एहवो जग
तनीस्थितोनो मूलस्तं जे धर्म तेने हुं निश्चप्रतें विनय एटले नकिये करी सेवुं॥ ३ ॥
दान शील शुभजाव अने तप एचारप्रकारेकरी लोकोंने चारित्रार्थनो करनारो अने

જે પ્રાણી શ્યા જગતમા એ વર્મનો સ્મરણ કરેછે તથા શ્યાશ્રય કરેછે તે
જય તથા ગોકુને દૂર કરનારો એહવો એ ધર્મજે ॥ ૧૧ ॥

ક્રમાસત્યસતોપદ્યાદિકસુજગસકલપરિવાર ॥ દેવાસુરનરપૂજિત
ગાસન કૃતવદુજવપરિહાર ॥ પાળ ॥ ૧૧ ॥ બધુરવંધુજનસ્ય દિવાનિશમસ
દ્વાયસ્ય સદ્વાય ॥ શ્રામ્યતિ જીમે જવગદ્દનેમી ત્વા વાધવમપદ્માયા ॥ પાળ
શ્રયે ॥ જેનો ક્રમા સત્ય સંતોષ દયા આવેવેદને સમસ્તપરિવાર સુરજે
વેગતા વૈલ્ય શ્રને મનુષ્યોએ જેની શ્રાઙ્ગામાન્યકરીછે તથા શ્રનેક જન્મ જા
નો પરિહાર કરનારો તે એ ધર્મજે ॥ ૧૧ ॥ વલીહે ધર્મતુ જેનેકોઈ નાઈનથી
5 તથા જેનેકોઈ સહાયનથી તેને રાત્રિવિવસ સહાયનો કરનાર વાંચવ
વતા વાંચરૂપ તુજને મૂકીને પ્રાણીઓ સત્તારૂપ શ્રરણમાં ફિરેછે ॥ ૧૧ ॥

જગતિ ગદ્દન જલતિ કુશાનુઃસ્થલતિ જગતિ ચરે ॥ ૧૨ ॥
કામિતમિદ્વિવંદુના કિતુ પરેણ ॥ પાળ ॥ ૧૨ ॥ ઇદ્દ યદ્દસિ
ત્રેત્યંજાદિપદાનિ ॥ ક્રમતોઙ્ગાનાદીનિ ચ વિતરસિ નિ ॥ ૧૨ ॥
શ્રયે ॥ જે ધર્મશ્રમિત્ર તહારીરૂપાચકી શ્રરણ તે મહોટા નગર જેવો યાવ
શ્રગિને પાળીમરગીયાય શ્રને સમુદ્ધતે મ્યજ સરસો તુરતયજાપજે યથારે સુ
નગરી રગાયરી પ્રાણીમાત્રના સર્વ મનોરથ પૂર્ણયાયજે ॥ ૧૨ ॥ શ્યાનોસ્મા
શ્રગનરિપે દયાળ્ય ધર્મે ઉદયશ્યાવ્યાજે તો તેને ડહાપણ પૂવાત્તપ્રકાર સુયશ્રા
શ્રને રગને ડહાદિર વેગનાશ્રાંની પદરીઆપેજે વજી કમેકરી મોદ્દસુગન
ગાગા એદરા ડહાનાત્તિક ગુણઆપેજે ॥ ૧૨ ॥

મરંત્રનયનીનમનાતન મિદ્વિમદ્દનમોપાન ॥ જય જય વિ
નયગતા પ્રનિલવિનગાતમુધારમપાન ॥ પાળ ॥ ૧૩ ॥ ઇતિગાત
મુશાગમ ગેયકાચ્યે ધર્મેનાવનાવિનાવનો નામ દગમ પ્રકાશ
શ્રયે ॥ મરંત્રાશ્યોમા નયનીન ઇટજે માગ્યજેવો સારજૂત શ્રને મનાતનક
શ્રત તથા નિદ્વિમદ્દનમોપાન ઇટજે નિસરણીરૂપ શ્રને જે ગિનપવત
જે જાતિમુશાગમનુ પાન કગવેજે એહવોજે ધર્મે તે જયપામો જયપામો ॥ ૧૩ ॥
ઇતિશ્રી ગર્જનમુશાગમ ગેયકાચ્યે ધર્મેનાવનાવિનાવનો નામ દગમ પ્રકાશ

मालिनी वृत्तं ॥ सप्ताधोधो विस्तृता याः पृथिव्यश्चक्राकाराः संति रत्नप्रज्ञा
द्याः ॥ तानिः पूर्णो योस्वधोलोक एतो पादौ यस्य व्यावतो सप्तरज्जुः ॥ १

अर्थ ॥ हवे इग्यारमी लोकस्वरूप नावनानावेठे सातअधोअधो एटले एकवी
जाने नीचेंनीचे विस्तीर्ण ठव्वाकारे रत्नप्रज्ञादिक सातपृथ्वीथोठे तेणेकरी परिपू
र्ण एवा अधोलोकरूप सातरज्जुप्रमाणे जेना महोटावेपगठे ॥ १ ॥

तिर्यग्ग्लोको विस्तृतो रज्जुमेकां पूर्णो धीपैरण्वांतरसंख्यैः ॥ यस्य
ज्योतिश्चक्रकांचीकलापं मध्ये काश्य श्रीविचित्रं कटित्रं ॥ २ ॥

अर्थ ॥ अने एक रज्जु प्रमाण विस्तारवंत असंख्याता धीपसमुद्करी व्याप्त एह
वो तिर्यग्ग्लोकमां कृशपणानी शोनावेकरी युक्तठे वली ज्योतिष चक्ररूप कांचीक
लापायें युक्त जेजुं मुंदर कणदोरोठे ॥ २ ॥

लोकोऽधोर्ध्वं ब्रह्मलोके द्युलोके यस्य व्याप्तौ कूर्परो पंच रज्जुः ॥ लोको
स्यातो विस्तृतो रज्जुमेकां सिद्धज्योतिश्चित्रको यस्य मालिः ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ जेनो ऊर्ध्वलोके ब्रह्मनामा देवलोक पांचरज्जुप्रमाणे व्याप्त ते कोपरा म
रखो कूरपरठे अने जेजुं लोकनेअंते एकरज्जुविस्तारपणे जे निःशिला तेमस्तकठे ॥ ३ ॥

यो वैशाखस्यानकस्याधिपादः श्रोणीदेशे न्यस्तद्वस्तद्वयश्च ॥ का
लेऽनादौ शश्वदूर्ध्वदमत्वाद्दिश्राणोपि श्रान्तमुडामखिन्नः ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेना मथन करवाना दंडने स्थानकेपगठे एटले ठासमथन करवाना दंमनी
परें जेना पगपमगलाठे जेणे पोतानी कटीवपर वेहाथ राखेजाठे एहवोथको अना
दिकालजुं निरंतर ऊर्ध्वदमपणे जितेंद्रियचको शांतमुडा धरीग्याठे पण खिन्ननथी ॥ ४ ॥

सोयं ज्ञेयः पुरुषो लोकनामा पट्ऽव्यात्माऽ कृत्रिमो नाद्यनंतः ॥

धर्माधर्माकाशकालात्मसंज्ञे ईद्व्यैः पूर्णः सर्वतः पुञ्जलेश्वरः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ पटव्यग्रूप जेना आत्माजुं स्वरूपठे जेनेकोइयें कयोनथी जेनो जन्म
ग्रपवा मृत्युयोनथी वली धर्म अयर्म आकाश काज जीव अने पुञ्ज एपाचइ
व्यवरी सर्वस्वजुं परिपूर्ण एवो आ चउदगज लोकनामा पुष्टजालया ॥ ५ ॥

रंगम्यानं पुञ्जलानां नटानां नानागुणैर्नृत्यनामात्मनां च ॥ का

लोद्योगस्वस्वभावादिभावैः कर्मातोद्यैर्नतितानां नियत्या ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ वली जे राज उद्योग स्वस्वभावादिभावें कर्मग्रपवाजिणें नियतिये

री नानाप्रकारना रूपेकरी नचावेला जीगोतुं थने नाचनारोजे पुत्रनरूप
 ओ तेतु रगस्थान एटले रगममपठे एवो एचउदराज लोकनामा पुरुषते ॥ ६ ॥

एव लोको जाव्यमानो विविक्त्या विज्ञानां स्यान्मानसस्यैवेदु ॥
 स्थैर्य प्राप्ते मानसे चात्मनीना सुप्राप्येवाऽध्यात्मसौख्यप्रसूति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ एरीतेलोकने विवक्त एटले जूदोजूदो स्पष्टपणे जाव्यो थको ॥ ६ ॥
 नामनने स्थिरकरवानो कारण तेहीजथायठे जेवार मनस्थिरथयो तेवारे
 हितकरनारी अध्यात्मिक सुखनी प्राप्तिमुलजथायठे ॥ ७ ॥ सप्तनिर्मालनीवृत्ते कुल

॥ अथ एकादशजावनाष्टक काफीरागेणगीयते थाजसखीमनमोहो ॥ एवैरी

विनय विजावय शाश्वत ॥ हदि लोकाकाश ॥ सकलचराचरया
 रणे परिणमदवकाश ॥ वि० ॥ १ ॥ लसदलोकपरिवेष्टित गणनाति
 गमान ॥ पञ्चनिरपि धर्मादिजि सुघटितसीमानं ॥ वि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ विनयविजयजी उपाध्याय पोताने समजावेठेजे अरेविनय शाश्वत
 चिरकाल रहेनारो एहवो लोकाकाशतु ताह्रा हृदयमा धारणकर जेमां सम
 स्यावर अनेजगमपदार्थोने धरवाविपे पूर्णअवकाशठे ॥ १ ॥ पञ्चगोत्रा ॥
 लोकेकरी वेष्टितके० विटघुठे तथा जे गणनाके० परिमाण मूकीने रहोठे केम
 अस्यातो लोकाकाशठे माटे, वली जेनीसीमाधर्मादिक पाचइव्यंकरी सुघटितके०
 रूमीरचनापे करी रचितठे एहवो ए चउदराज लोकनामा पुरुषते ॥ २ ॥

समवधातसमये जिनै परिपूरितदेह ॥ असुमदणुकविविधक्रिया
 गुणगौरवगेह ॥ वि० ॥ ३ ॥ एकरूपमपि पृथुलै कृतविविधविवर्त ॥
 काचनशैलशिखरोन्नत कचिदवनतगर्त ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ वजी लोकनामा पुरुषनेविपे श्रीतीर्थकरदेव समुजातना समपे पोतानी
 आत्माना प्रवेगेरुनीने चउदराजलोकना समस्तजाग परिपूर्णकरेठे तथा असुमद
 प्राणी थने अणुके० परमाणु तेमनी नानाप्रकारनी जेक्रिया थनेगुण तनागौरव
 णानु स्थानरुजाणवु ॥ ३ ॥ वली ए लोकाकाश पुरुषमा यद्यपि रूपने धारण
 नाठे एरु पुत्रनइयठे तेषे नानाप्रकारना करेला एहवा किहाक मेरुना शिखर
 माणेउचा सुरणमयपर्वतोठे वजीकिहांकतो गर्ता एटले खानाओठे ॥ ४ ॥

कचन तविपमणिमंदिरैरुदितोदितरूपं ॥ घोरतिमिरनरकादिभिः
कचनातिविरूपं ॥ वि० ॥ ५ ॥ कचिद्धसवमयमुज्ज्वलं जयमंगल
नादं ॥ कचिदमंदहाहारवं ॥ पृथुशोकविपादं ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ बली किहांक तो देवताओंना सुवन तेनी सूर्यकांत मणीरत्ननी शोनायें
करी सुंदररूप पणाना उदयने पाम्योठे एटले उदितोदित रूपनेपाम्योठे बली
किहांक जयंकर अंधकार अने नरकादिकें अत्यंत विरूप एटले मागरूप पणाने पा
म्योठे ॥ ५ ॥ बली किहांकतो उत्तसवमयने एटले उज्ज्वल जयमंगलना वाजित्र
ना नादेंकरी युक्तने तथा किहांकतो अत्यंतशोक अने खेदे करीयुक्त जेमांथी महो
ठो हाहाकार शब्द निकलीरह्योठे एहबुं पुनज इव्यठे ॥ ६ ॥

बहुपरिचितमनंतशो निखिलैरपिसत्त्वैः जन्ममरणपरिवर्तिभिः कृ
तमुक्तममलैः ॥ वि० ॥ ७ ॥ इहपर्यटनपराड्मुखाः ॥ प्रणमत जगवं
तं ॥ शांतसुधारसपानतो धृतविनयमवंतं ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांतसु
धारसगेयकाव्ये लोकस्वरूपजावनाविजावनो नामैकादशः प्रकाशः

अर्थ ॥ बली लोकमां पुनजना स्वरूप विगेपें कहेने जेने जन्म मरणाना योगेंक
री फिरनारा प्राणी पूर्वपूर्व ममत्वनी परंपरायेंकरी अनंति अनंतिवार लेइलेइनेमू
क्योठे अनेजेनुं सर्वप्राणीओए अनंतिवार घणुंपरिचित कथंने एहबुंए पुनजइव्य
ठे ॥ ७ ॥ माटे हेजीव तुंजो आलोकरूप पुरुषमां फिरवानेविपे पराड्मुख थयो
होय तो शांतसुधारसना पानेकरी विनय धारण करनाराओनुं रक्षण करवा वाला
जे जगवंत परमात्मा तेने नमस्कारकर ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये लोक
स्वरूपजावनाविजावनो नाम एकादशः प्रकाशः

मंदाक्रांतावृत्तां यस्माद्विस्मापयितसुमनः स्वर्गसंपदिलासप्राप्तोद्भवा
साः पुनरपि जनिः सत्कुले नूरिजोगे ॥ ब्रह्मार्घ्यतप्रगुणपदवीप्राप
कं निःसपत्नं तद्गुप्त्रापं नृशमुरुधियः सेव्यतां बोधिरत्नं ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवारमी बोधिर्जन जावनाजावेने जेनाथकी देवताओंपण वि
स्मयपामे एहबो स्वर्गसंपत्तिनो विलास पामीने जीव आनंद पामनाग थायठे व
लीजेनाथकी अनेकप्रकारना अत्यंत जोगेंकरी युक्त एहवा रुमाकृजमां पुनःपुनः ज

मथायते तथा परपरार्थे श्रद्धित ब्रह्मपदवी पमादयामां जेनेकोऽगत्रुनयी ।
पामवी अत्यतकवीणते एहबुजे बोधरूपरत्न तेनोहेबुद्धिमतो तमेसेवनकरो ॥

जुजगप्रयातवृत्तत्रयं॥अनादौ निगोदाधकूपं स्थितानामजस्रं जनुमं
त्युष्ट खादिताना॥परीणामशुद्धि कुतस्तादृशी स्याद्यया दृत तस्मादि
निर्याति जीवा ॥ २ ॥ततो निर्गतानामपि स्थावरत्न त्रसत् पुनर्जलं
देहनाजा ॥ त्रसत्तेपि पंचाक्षपर्याप्तसङ्गिस्थिरायुष्कवत् दुर्लभं मानु
पत् ॥ ३ ॥ तदेतन्मनुष्यत्वमाप्यापि मूढो महामोहमिथ्यात्वमायोपगूढः
अमन्दूरमग्नौ जवागाधगते पुन क प्रपद्येत तद्वोधिरत्न ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ पण अनादि कालना निगोदरूप अंधकार तद्रूप कुवामां रहेता ।
तर जन्म मरणना ड खेंकरी पीडायला प्राणीओने तेवी परिणामशुद्धि
केमके जेथकी महोटा आनवे सहित जीव निगोद रूप अधकार कुवामां
हेरपडेते ॥ २ ॥ ते निगोदमाथी नीकलीने पण स्थावरमा उपजबुयाय
प्राणीने त्रसपण पामबुतो दुर्लभते बली त्रसपणामा पण पचडियपण पामबु
लंजते तेमा बलीपर्याप्तपण पामबु दुर्लभते तेमापण सङ्गी पचेडियपण दीर्घायु
ने मनुष्यपण पामबुतो परमदुर्लभते ॥ ३ ॥ महामोह मिथ्यात्व तथा माया एणेक
युक्तपको भूर्खप्राणी आ मनुष्यपण पामीने सत्तारूप अगाध खाडामां किरतो
फिरतो बुढयोयको रहेते तेप्राणीने बोधिरत्न फरीने शरीरितें प्राप्तयसे ॥ ४ ॥

शिखरिणीवृत्ता॥विजिन्ना पथान प्रतिपदमनलपाश्रमतिन कुयुक्ति
व्यासगोर्निजनिजमतोल्लासरसिका ॥ न देवा सान्निध्य विदधति न
वा कोप्यरसिकस्तदेव कालेऽस्मिन् य इह दृढधर्मा स सुकृती॥७॥

अर्थ ॥ धर्मांना निजनिज मार्ग अने निजनिज स्थानके कुयुक्तिना व्यासगे
टने अज्यासे करीने पोतपोताना मतना उदयविपेरसिक एहया घणामतवाना आ
काजमाते अनेजो देवतानेपूठराजड्येंतो देव काइ कोइपासे आवतोनयी एमनए
वो अतिशयवालोपण कोऽनधीके जेने पूठि निर्णय करीयें तो एवा आ दुष्करका
मां जेप्राणी धर्मवर दृढता रावेते तेज प्राणी पुण्यवान जाणवो ॥ ५ ॥

शार्दूलविक्रीडितवृत्तं॥ यावद्देहमिदं गंदर्भे मृदितं नोवा जराजर्जरं याव
त्वक्तकदंबकं स्वविषयज्ञानावगाहकम्॥ यावच्चायुरजंगुरं निजहिते ता
वहुर्धैर्यव्यतां कासारं स्फुटितं जले प्रचलिते पालिः कथं बध्यते ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जिहांसुधी आशरीर रोगाक्रांत ययोनथी तेमज जिहांसुधी आशरीर
जरायेंकरी जर्जरीनूतययोनथी तथा जिहांसुधी आ पांचंडियनो समूह पोतपोता
ना विषयो जेवाने समर्थवे अने जिहांसुधी आयुष्य क्लीणययुंनथी तिहांसुधी
हेजीव तुं पोताना कयाणविषे यत्नकर केमके तलोफुटीने पाणी बाहेर नीकली
जसे तांपत्रे पालते केवी बांधीत ॥ ६ ॥

अनुष्टुप्वृत्तं ॥ विविधोपज्वं देहमायुश्च कृष्णजंगुरं ॥

कामालंब्य धृतिं मूढः स्वश्रेयसि विलंब्यते ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ आशरीर नानाप्रकारना उपडवेंकरीयुक्तवे आयुष कृष्णजंगुरवे एमठतां
कोणमूर्ख तेनाउपर संतोष राखी पोताना कयाणयवाना कार्यमां विलंब करे॥७
॥ द्वादशनावनाष्टकं धनश्रीरागेणगीयते ॥ हीचरेहीचरेपीआहिंडोलहेएवेशी ॥

बुध्यतां बुध्यतां बोधिरतिजुलंभा ॥ जलधिजलपतितसुररत्नयु

क्त्या सम्यगाराध्यतां स्वहितमिह साध्यतां ॥ बाध्यताम

धरगतिरात्मशक्त्या ॥ बु० ॥ १ ॥ चक्रिन्नोज्यादिस्त्रि न

रत्नवो जुलंभो भ्राम्यतां घोरसंसारकळे ॥ बहुनिगोदादिका

यस्थितिर्व्यायते ॥ मोहमिथ्यात्वमुखचोरलळे ॥ बु० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ जेम समुद्रनापाणीमां पमीगयलुं चिंतामणीरत्न पाठोहाथमां आवलुं
अतिजुलंभवे तेम बोधिपामवीषण अतिजुलंभवे माटेरुमीरीतें बोधिलुं आराधनकरी
पोतलुं हितसाधलुं अनेपोतानी गत्कीयेंकरी जुलंभिनो बाधकरवो ॥ १ ॥ घणी नि
गोदादिक कायस्थितियें करी विशाल अने मोह मिथ्यात्वप्रमुख लारवोगमे चोरटा
यें युक्त एहवो आ घोर संसाररूप अरण्यमां फिरनारा जीवोने चक्रवर्तिना नोजन
सरखो मनुष्य जन्म पामवो जुलंभवे ॥ २ ॥

लब्ध इह नरत्नवोऽनार्यदेशेषु यः स भवति प्रत्युतानर्थकारी ॥ जी

वहिंसादिपापाश्रवव्यसनिनां माघवत्यादिमार्गानुसारी ॥ बु० ॥ ३ ॥

आर्यदेशस्पृशामपि सुकुलजन्मना ॥ झुल्लना विविदिषा धर्मतले ॥
तपरिग्रहजयाहारसजावर्तिनि हंत मग्नं जगद्दुस्स्थितते ॥ बु० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जो आ जगतमा प्राणी अनार्यदेशमा मनुष्यनव पाय्मोतो
र्थनु कारणथायते केमके जीवहितादिक पापश्रवना व्यसनराजा जीव
ति जे सातमी नरकादिकते तेना मार्गनु कारण थायते ॥ ३ ॥ रुडाकुनमा
पामेजो होय अनेवली आर्यदेशमा रहेनार होय तेनेपण धर्मतल जाणवनि
यरीझुल्लनते कारणके रतके ० मैथुन परिग्रह जय अने अहार ए चार नाममा
स्थितपणामा सर्वजगत ब्रूमोपदघोते ॥ ॥ ॥

विविदिषायामपि श्रवणमतिझुल्लनं धर्मशास्त्रस्य गुरुसन्निधाने ॥ वि
थविकथादित्तज्जसावेशतो विविधविक्षेपमलिनेऽवधाने ॥ बु० ॥
॥ ७ ॥ धर्ममाकर्ण्य सवुध्य तत्रोद्यम कुर्वतो वैरिवर्गोऽतरंग रा

क्षेपश्रमालस्यनिजादिको बाधते निहतसुकृतप्रसंग ॥ बु० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ कदाचकोऽने धर्मतल जाणवानी इच्छाहोय अने गुरुसन्निध
तोपण वृथा विकचारसना आवेशथी नानाप्रकारना विक्षेपैररी जोतेहुंअत
मज्जीन थयुहोयतो धर्मशास्त्रोनु श्रवण झुल्लनहोय ॥ ५ ॥ वली जेप्राणी
सांजती धर्मनेपाय्मो अने धर्मनेपिने वद्योगपण करवावेतो तेवा प्राणीनेपण
रूप प्रसंगना नाशकरनारा जे रागद्वेष श्रम आलस निद्रा इत्यादिक अंतर
नो समूहने तेपीडाकरेते तेथीतेने धर्मपामबु झुल्लनथायते ॥ ६ ॥

चतुरशीतावढो योनिलक्षेप्विष्य क तया कर्णिता धर्मवार्ता ॥ प्रा

शो जगति जनता मिथो विवदते रुद्धिरसशातगुरुगौरवार्ता ॥ बु० ॥

एवमतिझुल्लनाप्राप्य झुल्लनतम बोधिरत्न सकलगुणनिधाना ॥ कु

प्राज्यजिनयप्रसादोदित ॥ शातरमसरसपीयूषपान ॥ बु० ॥

६० शातसुधारसमेयकाव्ये बोधिजावनाविजावनो नाम द्वादश

अर्थ ॥ माटे अहोइति आश्चर्य हेजीव चोरासीजहू जीवा योनीम
पण ते धर्मनीवात सांजती हमेके अर्थात् नहीज सांजली हसे केमके
आ जगतमा रुद्धिगारव रसगारव सातागारव एप्रण महोटा गारवेकी
लोकोतो परस्पर एकबीजा साथे बाधकरेते पणधर्मनी वातोसांजली धर्म

नितानयी ॥३॥ एम अतिदुर्जन वस्तु करतां पण विज्ञेय दुर्जन अने समस्त गुणतुं
निधानएवुं जे बोधिरत्न ते पामीने गुरुनो अत्यंत विनयकखो तेणेकरीने प्राप्तयथुं ए
हवुं जे शांतिसुधारस रूप जलोअमृत तेनु तुं पानकर एमांकर्चायें पोतातुंनाम पणसु
चव्युं ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये बोधिजावनाविजावनोनाम षादशःप्र
काश. एरीते अनित्यादिक चारजावनाओनो अधिकार संपूर्णथयो ॥

अनुष्टुबृत्तं ॥ सधर्मध्यानसंध्यानहेतवः श्रीजिनेश्वरैः ॥ मैत्रीप्रचृतयः
प्रोक्ताश्चतस्रो जावनाः पराः ॥ १ ॥ तथाहुः॥मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्य
स्थानि नियोजयेत् ॥ धर्मध्यानमुपस्कृतं तद्धि तस्य रसायनं ॥ २ ॥
अर्थ ॥ हवे मैत्र्यादिक चारजावनाओ जावेते श्रीतीर्थकरदेवें सत्यधर्मध्याननी
धागनी हेतुनूत मैत्रीआवेदेऽने बीजी चारजावनाओ कहीते ॥१॥ ते श्रीतीर्थकरदेवें
कहीते तेमज जावियेठैयें १ मैत्री २ प्रमोद ३ कारुण्य अने ४ माध्यस्थ्य एचारजाव
नाते धर्मध्यानना नूपणार्थें एटले धर्मध्याननी शोचानेअर्थें योजना करीयकी ध्या
वनारने चारजावनायुक्त जे धर्म ते रसायन (आपधी) तुल्य थायते ॥ २ ॥

उपजातिवृत्तं॥मैत्री परेपां हितचितनं यत् नवेत्प्रमोदो गुणपक्षपातः॥
कारुण्यमार्त्तांगिरुजां जिह्वीपैत्युपेक्षणं हृष्टधियामुपेक्षा ॥ ३ ॥ सर्वत्र
मैत्रीमुपकल्पयात्मन् चित्यो जगत्यत्र न कोपि शत्रुः ॥ कियद्दिन
स्थायिनि जीविते ऽस्मिन् किं सिध्यते वैरिधिया परस्मिन् ॥ ४ ॥
मर्वेण्यमी बंधुतया ऽनुजृताः सद्मन्त्रशोऽस्मिन्जवता नवाद्यो ॥ जी
वास्ततां बंधव एव सर्वे न कोपि ते शत्रुरिति प्रतीहि ॥ ५ ॥
सर्वे पितृभ्रातृपितृव्यमातृपुत्रांगजाम्बीनगिनीन्नुपातं ॥ जी
वाः प्रपन्नावदुःशस्तदेनत्कुटुंबमेवेति परो न कश्चिन् ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जे बीजानाहिततुं चितनकरवुं ते मैत्रीजावना जाणवी गुणीनो पक्षपा
तकरवु ते प्रमोदजावना जाणवी हृवीप्राणीना ह्रुव ह्रुकरवानी हृगागववी ते का
रुण्यजावना हृष्टवृडीवंत प्राणीउपर उपेक्षकरवी ते उपेक्षणजावना ॥ ३ ॥ देश्रा
त्मातुं सर्वत्र मैत्रीनापणुंकर एटले आजगतमां कोऽपण मद्रागे शत्रुने एद्वो तुं
ताह्म मनमां बीजकुज जावीमनही केमके थोडादिवस ग्हेनागे अल्पमात्र ताद
रो जीवतव्यपणुते तेमां बीजाउपर शत्रुकि गवनीने नुं वृथा विव्रथायते ॥ ४ ॥

हेजीय आससारसमुद्मा ए समस्तप्राणीसाथे हजारोवखत ते जाइपणो
व्यो तेमाटे एसर्व ताहरो जाइओजठे पण कोइ तहारो अत्रुनथी एरीरिते ॥
॥ ७ ॥ सर्वजीवो मात्र, ससारमा माता पिता बधु काको पुत्र पुत्री
ठोररानीखी इत्यादिकरीतें ताहरीसाथे जोरुडो वखत सगपण करीचुकावे
एसर्व ताहारो कुटुंबजठे पण एमाकोइ परकीयनथी एमविचारी सर्वजु
त्रिता पणु आदर ॥ ६ ॥

इजवजावृत्तव्या ॥ एकेडियाद्या अपि हत जीवा पचेडियताद्यपि
गत्य सम्यक् ॥ बोधि समाराध्य कदा लज्जते नृयो नवभ्रातिजिया
विरामा ॥ ७ ॥ या रागरापादिरुजो जनानां शाम्यतु वाक्काय
मनोबुद्धस्ता ॥ सर्वेप्युदासीनरसरसतु सर्वत्र सर्वे सुखिनो नवतु ॥ ८ ॥
अर्थ ॥ फिरी हेजीव तु एवो विचारकर के आ ससारमां जे एका
जीगेठे तेपण रुढाप्रकारे पचेडियादिकपण पामीने झानाराधनाकरी
ण सगारमां जमगारूप जयतु अतकरसे एबुजाणीने तेजीवोनी साथे पण
कर ॥ ७ ॥ उजीजे प्राणीथोने रागद्वेषादिरूप पीडा मन बचन कायाना
गानो झोहरुठे तेसप्राणी उदासीनतापण पामीने सर्वलोक सुखीयाओ
ग्रीणण तु सर्वजीवो वपर राख ॥ ८ ॥

॥ अथ प्रपौदशानामाष्टक वेशाखरागेणगीयते रेजीयजिनर्मकीजिये एवेजी
पिनय रिचिनय मित्रता ॥ त्रिजगति जनतासु ॥ कर्मविचित्रतया गति
रिगिया गमितासु ॥ वि० ॥ १ ॥ सर्वेते प्रियबाधवा नहि रिपुहि
कोपि ॥ मारुन कलिकलुप मनो निजसुकृतविलोपि ॥ पिन० ॥ १ ॥
अर्थ ॥ हेपिनय आ त्रणनोकमा कर्मनी विचित्रतायेकरी नानाप्रकारनी
चाडि गतिआने पामेनाप्राणी जे ठे तेसर्वप्राणीमात्रना समूहवपर तु
नागार राग रमेते एमवे ताहरो परमप्रिय बागजठे पण एमाकोइ तहारो
नथी माटे जोरुड मनने झेजेकरी कजुपता मरुन कारणके कोधजठे त त
पोनानान दुष्कनो नागरनारोठे ॥ १ ॥ २ ॥ ए वेकाध्यनो अर्थेएकठे
यदि कोप कुरुते परो निनकर्मवशेन ॥ अपि नवता किं नृपते
दृष्टि रोषवशेन ॥ वि० ॥ ३ ॥ अनुचितमिदं कलह सता ॥ त्यज
मनश्चमनी ॥ जज विवेककलहमता ॥ गुणपरिचयपीता ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ माटे जो बीजांकोड पोताना कमांथीनपणायकी तादृगउपर काथकरे
ते तो नुपण तद्वागहृदयमां नेनाउपर कोय गावास्ते करेने ॥ ३ ॥ अग्नेजीवतुं न
मनारुप पाणीना नजावतुं मत्तयस्ते नत्पुस्तोने अयांग्य एद्वुजे कज्ज तेनेमृ
कीत्राप अग्नेगुणोतो पचिय करवाने पुष्टकारी एद्वोजे विवेकरूप नगंवर तेमां
रमण रगवाने दंन जेवो या ॥ ४ ॥

शत्रुजना. सुग्विन ममे मत्परमपढाय ॥ मंतु गंतुमनमोप्यमी
शिवमोरख्यगृहाया॥वि०॥७॥सकृदपि यदि समतालवं हृदयेन लि
दंति ॥ विदितरमास्तन इह रतिं स्वत एव वदंति ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हेजीवतुं नमस्त शत्रुजांकोनी मंमजीउपर मत्तगताजावनो त्यागकरी
ने परमसुखीयाअने मोक्षरूप सुखना घरने जाणवाने ताहसं मनकर ॥ ५ ॥ जोए
कवारपण समताना जवतुं ताहग हृदयमां आस्वादन करीत तो रसज्ञयने तस्य
ऊपर पोतानी मेजेज प्रीतिकरीत ॥ ६ ॥

किमुत कुमतमदमूर्तिनां छरितेषु पतंति जिनवचनानि कथंद् द्वा
न रसाडुपयंति॥वि०॥७॥ परमात्मनि विमलात्मनां परिणम्य वसं
तु ॥विनय ममामृतपानतो जनता विलसंतु॥वि०॥८॥इतिश्रीशांत
सुधारमगेयकाव्ये मैत्रीजावनाविजावनोनाम त्रयोदशः प्रकाशः

अर्थ ॥ हे जीवतुं गावान्ते कुमतायेंकरी मूर्तिंतयस्ते नगकमांपढेने अने शांत
रसथीज जरेला श्रीतीर्थिकरदेवना वचनोतुं केम संरक्षण करतो नथी ॥ ७ ॥ निर्म
लथंत रूणवाला जीवोनामन परमात्माना स्वरूपनेविषेज परिणत यइ रहो
अने लोकोनाममृह ते नमनारूपी अमृतना पानेकरी विनयनो विज्ञातपामो॥८॥
इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये मैत्रीजावनाविजावनो नाम त्रयोदशः प्रकाशः

मृगधरावृत्तं॥धन्यास्ते वीतरागाः क्षपकपथगतिकीणक्रमों
पगगाम्त्रेलोक्ये गंधनागाः सद्जसमुदितज्ञानजाग्रद्विरा
गाः॥अध्यान्हात्मशुध्या सकलशशिकलानिर्मलध्यानधा
रामारान्मुक्तेः प्रपन्नाः कृतसुकृतशतोपार्जिताहृत्यलहर्मां
॥१॥तेषां कर्मक्षयोत्थैरतनुगुणगणैर्निर्मलात्मस्वभावैर्गायं

गाय पुनीमस्तवनपरिणतैरष्टवर्णास्पदानि ॥ धन्या मन्ये र
सङ्गा जगति भवतस्तोत्रवाणीरसङ्गामङ्गा मन्ये तदन्या
वितथजनकथाकार्यमौख्यमग्ना ॥ १ ॥ निर्यथास्तेपि ध
न्या गिरिगहनगुहागव्हरातनिविष्टा धर्मध्यानावधाना
समरससुहिता पद्ममासोपवासा ॥ येन्येपि ज्ञानवत
श्रुतविततधियो दत्तधर्मोपदेशाः शाता दाता जिताङ्गा
जगति जिनपते शासन चासयति ॥ ३ ॥ दानं शील
तपो ये विदधति गृहिणो जावना जावयति धर्मं धन्या
श्रुतुर्गं श्रुतसमुपचितश्रद्धया राधयति ॥ साध्य श्राध्य
श्रुतविदशधिया शीलमुजावयत्यस्ता न्सर्वान्
मुक्तगर्वा प्रतिदिनमसकृद्भाग्यजाज स्तुवति ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ अये प्रमोद जावना जावेते कृपकश्रेणीना मार्गमां प्र
रूपमाने जेणे ह्रीणकण्ठने अने त्रणलोकमा गधहस्तिरखा
वर्गनाग गहनउदयने पामेला केवलज्ञानेकरी जागृतथपुंते
श्रीगीताग एतले तीर्थकरनेअन्यने केमके जे आत्मबुद्धिकर
गिरी निर्मन जे ध्यानधारा तदूष अनतपुण्यना समूहेंकरी
वर्गनीगरी तेनु आगधनररी मुक्तिनेप्राप्तथायते ॥ १ ॥ अर्थ
भाषकहेने के इ ते तीर्थर्रोना कर्मरूपयकी उत्पन्नथयाजे
तेनी मुक्तिरगारिजे जेदना परिणामहोयते एवा आत्माना नि
तीर्थरगनी मुनि ररीरगिने उरणना आवस्थानकोप्रत परित्रकना
तना तीर्थरगनी मुनिना रमने जाणनारी जिव्हाने धन्यमानमृदु
निश्चन नररगना अने रायाना वाचाजपणामा रत्ननारी मि
मनुते ॥ ३ ॥ रनी रतेनमा शरण्यमां गुफागुहिरमां निरामररीने
ए एकराविज रगनाग तथा सम्यक् रूप रसेररी सतुष्टययजा रनी
दिग्गेन एकराविज रगनाग एकरा जे निग्रयमाजु तेनपण धन्यने तथा रनी
एकरा रानी एकरा शास्त्रउपर पमरनी वदियेररी रमोपदेशआपेने अने गान
रगनाग विनेदिय एकरा मन्त्रागुह्य ने नगतमा प्ररत्नतायका श्री तीर्थरगरी

शासनने प्रकाशितकरेते तेनेपण धन्यते ॥ ३ ॥ वलीजे गृहस्थावासां रक्षायका
रण सुपात्रने दानआपेते शीजपाळेते तपकरेते जावनाओ जावेते तथा चारप्रका
री करी धर्मध्यानने आराधेते अने पुष्टश्रद्धायें शास्त्रनुं आराधन करेते तेनेपण
धन्यते वलीजे साध्वी तथा आविकाओ शास्त्रयकी स्वययली बुद्धियें शीजपाळे
ते तेनेपण धन्यते एरीतें हे जाग्यवत नञ्यपुरुषो तमे सर्वथा गर्वमूकीने ए पूर्वोक्त
तमस्त उत्तमपुरुषोनी नित्यप्रतें निरंतर स्तुतिकरो के जेथकी तमारुं कव्याणयाय ॥ ४ ॥

उपजातिवृत्तं ॥ मिट्यादृशामप्युपकारसारं संतोषसत्यादिगुणप्रसा
रं ॥ वदान्यतावैज यकप्रकारं मार्गानुसारीत्यनुमोदयामः ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ ए पूर्वोक्त तम्यक् दृष्टी जीवनी स्तुति करवी ते तो श्रेष्ठजे परंतु अमें
मिष्यादृष्टीनो पण उत्तम उपकार जाणीयेंतें कारणके जो तेमनो संतोष सत्या
दिक गुणनो प्रसार तथा दातारपणुं अने विनयना प्रकार एटलावाना मार्गनुं
सारीजे तो एहवोजाणीने तेनीपण अनुमोदना करियेंते ॥ ५ ॥

स्वर्गधरावृत्तं ॥ जिह्वे प्रवृद्धी नव त्वं सुकृतिसुचरितोच्चारणे सु
प्रसन्ना नूयास्तामन्यकीर्तिश्रुतिरसिकतया मेऽद्य कर्णौ सुक
र्णौ ॥ वीढयान्यप्रौढलक्ष्मीं द्रुतमुपचिनुतं लोचने रोचनत्वं
संसारेऽस्मिन्नसारे फलमिति नवतां जन्मनो मुख्यमेव ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हेजीवो जो तमे सगलठो अने पुण्यवान पुरुषोना पुण्यनो उच्चार कर
ने प्रसन्नतो एटले आज अमारा कान वीजा पुण्यवान पुरुषोनी कीर्ति श्रवण
॥ रसिकपणो करी सुकर्णरहो अने वीजानी प्रौढ ऐश्वर्यताजोऽने अमागी चक्षु
कागपणाने धारणकरो एहवा जो तमारा विचारजे तो आ संसारमां एज नमारा
न्म सफल पणानो मुख्य फलजे ॥ ६ ॥

उपजातिवृत्तं ॥ प्रमोदमामाद्य गुणैः परेषां येषां मतिः सङ्गनि मा
म्यसिद्धौ ॥ देदीप्यते तेषु मनःप्रसादे गुणान्मथ्येते विशदीभवन्ति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ वीजाना गुणो सांजजी संतोषपामिने जंनीबुद्धि समताग्नरूप तमुद्
री संज्ञप्रयायते तेप्राणीना मननो प्रसाद देदीप्यमान थायजे तेमज तेना पोना
॥ गुण पण तवै स्वय थायजे ॥ ७ ॥

॥ अथ चतुर्विंश जावनाष्टक टोडीरागेणगीयते कृपनकीमेरेमनजगतिवशीरोएवेनी ।
 विनय विजावय गुणपरितोष ॥ ध्रुवपद ॥ निजसुकृता
 सवरेप परेपु ॥ परिहर दूर मत्सरदोष ॥ वि० ॥ १ ॥
 अर्थ ॥ हेविनय तु गुणीपुरुषनाशुण उपर सतोष करबु मनमालाव अने पा
 ताना पुण्यप्रातिनावस्यते बीजाउपर मत्सरकरवापणाना दोषने दूरकर ॥ १ ॥
 दिष्टाय वितरति बहुदान वरमयमिह लज्जते बहुमान ॥ किमिति
 न विमृशसि परपरमाग ॥ यद्विजसि तत्सुकृतविजागं वि० ॥ २ ॥
 अर्थ ॥ अमुक मनुष्य अत्यंत दानआपेठे एवहु कव्याणकारक कामकरेते अथ
 वा अमुकपुरुष अमुकस्थानके बहुमानपामेठे एषणघणुजरुमुठे एहवो रुडोविका
 तु केमकरतोनथी ठेकाणेठेकाणे लोकोना गुणोत्कर्ष करवा एहिज सुकृत विजागने
 पेपा मन इह विगतविकार ॥ ये विदधति भुवि जगज्जपकारं ॥
 तेपा ययमुचिताचरिताना ॥ नाम जपामो वारवार ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ आ जगतमा जेना मननेविषे कोइप्रकारनो विकारनथी एहसे निर्विकार
 रीतिता एष्पीनेरिषे लोकोनो उपकारकरेते एहवा पवित्र सदाचारी पुरुषोना नाम
 अर्पे यारवार जपियेठये ॥ ३ ॥
 अदृढ तितित्तागुणमममानं ॥ पश्यत जगवति मुक्तिनिदान ॥ येन
 रुपा मद लमटजिमान ॥ ऊटिति विघटते कर्मवितान ॥ वि० ॥ ४ ॥
 अर्थ ॥ जेनीजगजरी करवाने कोई समर्थनथी एहरो मुक्तिनु कारणजे कृमा
 एण ते श्रीतीर्थस्वरे नानाश्रो के जेणेकरी क्रोधसहित अजिमानेकरी शोना
 रा एहवान कर्मनो समृद्ध ते तुरत नाशपामेठे ॥ ४ ॥
 अदधु केचन गात्रमुदार ॥ गृहिणोपि परिहृतपरदार ॥ यत्र इह
 मप्रत्यपि गुचि तेपा ॥ विलमति फलिताफलमदकार ॥ वि० ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ जेगृहस्थो पश्यीनु त्यागकरी महोदु शीनप्रतपानेठे ते दमणापण आ
 जगन्मनं परित्रयगे कनीनून यथायथा सफल आंचाना वृक्षमरियाशानन ॥ ५ ॥
 पा यनिता अपि यगमा माक कुलयुगल विदधति सुपताक ॥
 नामां मुचस्तिमचिनराक ॥ दर्शनमपि कृतसुकृतविपाक ॥ वि० ॥ ६ ॥
 अर्थ ॥ दनीने स्त्रीआरण शीन पानीने पाताना मावित्र तथा समरा मत्र

लोने यगनी सुपताकके० ध्वजाकरेठे एवीस्त्रीओनो पुण्य परिपाके करी प्राप्तय
येलुं जेदर्शन ते पण पुण्यरूप धननुंज संपादकठे ॥ ६ ॥

तालिकसालिकमुजनवतंसाः ॥ केचन युक्तिविवेचनहंसाः ॥ अलम
कृपत किल चुवनाजोगं ॥ स्मरणमनीपां कृतशुचयोगं ॥ वि० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ खरेखरा सत्वगुणने धारणकरनारा सज्जनलोकोना मस्तकना नूपणस
मान अने जेम हंस दूध तथापाणीनो विवेचनकरेठे तेनीपरें युक्तियेकरी विवेचन
नाकरनारा एहवा जे सर्वोत्कृष्टप्राणीठे ते आ त्रणेचुवनने शोभायमान करवाने
तत्परठे तो तेवापुरुषोनुं स्मरणकरबु ते पण शुचयोगनो करनारथाय ॥ ७ ॥

इति परगुणपरिज्ञावनसारं ॥ सफल्य सततं निजमवतारं ॥ कुरु

सुविहितगुणनिधिगुणगानां ॥ विरचय शांतसुधारसपानां ॥ वि० ॥ ८ ॥ इति

श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये प्रमोदजावनाविज्ञावनोनामचतुर्दशः प्रकाशः

अर्थ ॥ हे आत्मा एपूर्वोक्तरीतें परनागुणनो विचार करतुं एहिज जेमां सार
ठे एवुं आ तहारो पोतानो अवतार तेने तुं निरंतर परनागुणो स्मरणकरीने सफ
लकर तथा शुद्धगुणोना निधि एहवाजे मनुष्यो तेना गुणोनुं गायनकर अने शां
तसुधारसतुं पानकर ॥ ८ ॥ इति श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये प्रमोदजावना वि
ज्ञावनो नाम चतुर्दशः प्रकाशः ॥

मालिनीवृत्तं ॥ प्रथममशनपानप्राप्तिवांगविहस्ता स्तदनु वस

नवेशमालंकृतिव्यग्रचित्ता. ॥ परिणयनमपत्यावाप्तिमिष्टेंद्रि

यार्थान्सततमज्जिलपतः स्वस्थतां कारुसुतीरन् ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवे कारुण्यजावना जावेठे प्रथमतो अशनपान प्राप्तिकरवानी इष्टा
ये व्याकुलथयला तदनंतर वस्त्र घर अलंकार इत्यादिकोनी प्राप्ति करवाने विपे जे
मनुचित्त व्यग्रथयुठे तेवारपठि लग्नकरवानी इष्टा तेपठि पुत्रपुत्री प्राप्त करवानी
इष्टा अने इन्द्रियार्थे पांचइन्द्रियोना त्रेवीस विषयोतेप्रते इष्टनार एहवाजे संसार
वासी जीवो तेकेवीरीतें स्वस्थ थाय ॥ १ ॥

शिखरिणीवृत्तं ॥ उपायानां लक्षैः कथमपि समासाद्य विज्वं जवा

ज्यासात्तत्र ध्रुवमिति निबध्नाति हृदयं ॥ अथाकस्मादस्मिन्विकिर

ति रजः क्रूरहृदयो रिपु र्वा रोगो वा जयमुत जरा मृत्युरथवा ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हे प्राणी तुम्हा जगतमा लक्षावधि उपायोफरीने कोऽपणरीत ऐमां
ता मेजरी जन्मोजन्मना श्रव्यासेकरी तेहनाउपरज मनने स्थिर राखेने पण एना
उपगतो एथीश्रनतर जे श्रकस्मातिक मूर हृदयवत शत्रु किंवा रोगप्राप्ति नय जग
अथवा मृत्यु एटलावाना धुलनाखेने ॥ २ ॥

स्वर्धरावृत्त ॥ स्पर्धते केपि केचिदधति हृदि मिथो मत्सर
क्रोऽदग्धा युध्यते केरुप्यद्वा धनयुवतिपशुह्येत्रपडादिहेतो ॥
केचिल्लोनाल्लनते विपदमनुपद दूरदेशानटंत ॥ किं कुर्म
किं वदामो नृशमरतिशतैर्व्याकुल विश्वमेतत् ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ कोऽ कोधेकरी दग्धययायका द्वेषकरेने कोऽ परस्पर हृदयमां मत्सर
धनेने केटजाक कोऽना रुध्यानठता स्ववृत्तपो इव्य स्त्री पशु खेत्र गाम इत्यादिकोने
गामे उदेने यत्री कोऽक लोनेकरी विपत्तिचे नोगित ययायका दूर देशांतरांमां रगत
रीतीने व्यामृदयायने तो हने सु करिये थने सु बोलिये था जगत तो अथवा
शेवडा इ गेरी व्याकुलने ॥ ३ ॥

उपजातिवृत्तत्रय ॥ स्वयं रानत स्वकुरेण गर्तान्मध्ये स्वयं तत्र य
था पतति ॥ तथा ततो निष्क्रमण तु दूरे ऽधोऽ प्रपाताधिरमति
नैव ॥ ४ ॥ प्रकल्पयन्नास्तिकतादिवादमिदं प्रमादं परिशीलयत
॥ मग्ना निगोदादिषु दोषदग्धा झरंतश्च रानि हृदा सहते ॥ ५ ॥
शृण्वनि ये नैव द्वितोपदेश न धर्मलेश मनसा स्पृशति ॥ रुज
कथं शर्मन्नापनेयान्पामुपायम्वयमेक एव ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ प्राणीयान पोतानेहाथे ग्राहाग्रादीने तेमा एरीरीते पडनेक करीतो
प्रसारे तमाथी नीचनवुतो दृग्गु परतु वनटो नीचनीच जडपडवु तनु मितो
अनव व्याग्नार नथी एटनो उहाग्राहो खोवेने ॥ ४ ॥ जे नास्तिकादिक वाक
प्रीने प्रमादतो श्रव्यामरनाग दोषेकरी दग्धययीने निगादादिकमा बुद्धारदा
यश चेनेअन पणुचमागो एहश मदा केगकरी इ खाने सोसेने ता हाहा इति
इ एगान केटजी खेदनेनीने ॥ ५ ॥ जेप्राणीद्वितोपदेश सोनजतोनथी अन धर्म
ननन तो मनकरीण श्रवो करतोनथी तेप्राणीना इ खो सीरीते दृक्करीये तना
था एकर उदापने तेप्राणनना नोऽरमां वदेने ॥ ६ ॥

शांतिसुधारस.

अनुपुवृत्तं ॥ परङ्खप्रतीकारमेवं ध्यायन्ति ये हृदि ॥
 लज्जते निर्विकारं ते सुखमायतिसुंदरं ॥ ७ ॥
 अर्थ ॥ जेप्राणी पूर्वोक्तप्रकारे वीजाना ड खानो प्रतीकार हृदयमां धरेने
 करी जेना परिणाम सुंदरथायठे तेने निर्विकारी सुख प्राप्तथाय ॥ ७ ॥
 ॥ पंचदशजावनाष्टकं रामकुजीरागेण गीयते ॥ हमारो अंबरवेदुसुरारी एदेशी ॥
 सुजना नजत मुदा नगवंतं सुजनानजत मुदा नगवंतं ॥ ध्रुवपदं ॥
 शरणागतजनमिद् निष्कारणकरुणावंतमवंतरे ॥ सुज० ॥ १ ॥
 अर्थ ॥ हेसज्जनो आ जगतमां कारणविना व्याना पाजना आने जे पोताने
 शरणे आब्यो तेनीरक्षाना करना जे नगवंतठे तेने तुमे हंपंकरी नजो ॥ १ ॥
 पथघटनाविकृतविचारं त्यजत कृतांतमसारं रे ॥ सुज० ॥ २ ॥
 अर्थ ॥ एकरुणमात्र पोतानो मनस्थिरकरी जैनागमना सारुं पानकरो आने
 कृत्योमां कुत्तित मार्गनी घटनाये करी आपणो विवेक विकारवत थायठे एवा
 असार निंदनिक कृत्यनो त्यागकरो ॥ २ ॥
 परिहरणीयो गुरुरविवेकी भ्रमयति यो मतिमंदं ॥ सुगुरुवच-
 सकृदपि परिपीतं प्रथयति परमानंदं रे ॥ सुज० ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ अविचारितगुरुनो संगसूको केमके जे गुरुओ मंदबुद्धिवंत गुरुपोने त्रांति सहि
 त करेठे आने सुगुरुना वचनो जो एरु वखत सांजव्या तोपणपरमानंद उत्पन्नकरेठे ॥
 कुमततमोन्नरमीलितनयनं किमु पृच्छत पंथानं ॥ दधिवुध्या
 नर जलमंथन्यां किमु निदधत मंथानं रे ॥ सुज० ॥ ४ ॥
 अर्थ ॥ कुमतरूपी अंधारेकरी जेनी आंखोढकांइ गयलीठे तेवाप्राणीने मोक्ष
 र्गनो रस्तोसुं पूठवुं हेलोको तसे दहीनी बुद्धियें पाणीनेविपे मथनिकाने केम
 मोठो केमके ए पाणीमांथी कांइ माखण निकलवानुं नथी ॥ ४ ॥
 अनिरुद्धं मन एव जनानां ॥ जनयति विविधातंकं ॥ सप-
 दि सुखानि तदेव विधत्ते ॥ आत्माराममशंकं रे ॥ सुज० ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ पोतानुंमन पोताने स्वाधीन न राख्यो ठता तेहिज पोताने नानाप्रकार

नाडु खो उत्पन्नकरेते अने तेहिज मनपोताने स्वाधीन राख्योठता आत्माराम
निगकपणे विविध प्रकारना सुखआपेते ॥ ५ ॥

परिहरताश्रवविकथागौरवं मदनमनादिवयस्य ॥ क्रियता

सावरसात्तपदीन ॥ ध्रुवमिदमेव रदस्यम् रे ॥ मुज० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हे सज्जनो तमे आश्रव अने विकथानुजे गौरवपणु तथा अनादिकानु
मित्रजे कामदेव तेनी साथे मित्रतानो त्याग जाव करीने सत्तरूप सन्मित्रको
हिज एक गुप्त तत्वडे ॥ ६ ॥

सह्यत इह कि जयकातारे ॥ गदनिकुरवमपार ॥ अनुस

रताहितजगडुपकारं जिनपतिमगढकार रे ॥ सुज० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हेजीय आ सत्सरूप अरण्यामा रागद्वेषादिक अपाररोगना समुहने
तु सोसेडे तेनो त्यागकरी ने जगतना उपकार करनार अने सत्सारीनीवाने त
द्वेष मद मत्सर इत्यादिक रोगोनो निवारणकरी निरोगताना आपनार एहवा श्री
तीर्थकरदेवरूप आपधनी सेवनाकर ॥ ७ ॥

शृणुतैक विनयोदितवचन नियतायतिहितरचनं ॥ रचयत सुकृत

सुखशतसधान शातसुधारसपान रे ॥ सुज० ॥ ८ ॥ इति श्रीशातसु

धारसगेयकाव्ये कारुण्यजावनाविजावनो नाम पचदश प्रकाश ॥

अर्थ ॥ माटेहे नव्यो विनयविजयजीना कहेला अथवा जिनयेकरीने कहेना
आ ग्रथमाहेला वाक्यो तेने एक नियमं करी एटले तदाकार वृत्तियें करी वरावर
ध्यानराखीने सांजजो ए वचनो सांजलवाथी उत्तरफलनी प्राप्तिथवाना काननेविने
हित रजनना करनाराडे एहबुजाणीने ए वाक्यो ते एकनियमथी सांजलो ॥ ८ ॥ इति
श्रीशातसुधारस गेयकाव्ये कारुण्यजावनाविजावनो नाम पचदश प्रकाश ॥

पचापि शालिनीवृत्तानि ॥ आता यस्मिन् विश्रम सश्रयते रुग्णा श्री

तिं यत्समासाद्य मद्य ॥ लज्य रागद्वेषविद्वेषिरोयादौदासीन्य सर्व

दा तत्प्रिय न ॥ १ ॥ लोके लोका जिन्नजिन्नस्वरूपा जिन्नैर्जिन्नै कर्म

निर्मर्मजिन्नि ॥ रम्यारम्यैश्चेष्टितै कस्यकस्यतद्विद्वन्निस्तूयते रूप्यते

वा ॥ ७ ॥ मिथ्याशसन्वीरतीर्थेश्वरेण रोद्धु शोके न स्वशिष्यो जमा

लि ॥ अन्य कोवा रोत्स्यते केन पापात्तस्मादौदासीन्यमेवात्मनी

नं ॥ ३ ॥ अर्द्धतोपि प्राज्यशक्तिस्पृशः किं धर्मोद्योगं कारयेयुः प्र
सह्य ॥ दद्युः शुद्धं किंतु धर्मोपदेशं यत्कुर्वाणा ह्यस्तरं निस्तरंति ॥ ४
तस्मादौदासीन्यपीयूषसारं वारंवारं हंत संतो लिहंतु ॥ आनंदा
नामुत्तरंगतरंगैर्जीवन्निर्यद्भुज्यते मुक्तिसौख्यं ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवे सोलमी माथ्यस्थ नावना नावेठे जेमकोइप्राणीने थाकचडेलो
होयते प्राणी विश्रांतिनास्थानकं विश्रांतिजेठे तेमज उदासीनता जेठेते संसार
रूप अरण्यामां भ्रमणकरनारा प्राणीने विश्रांतिजेवानुं स्थानकठे अने जेनेजोइ
रोगीपुरुष तत्काज प्रीतिवंतथायठे एटले गमेतेवा रोगेकरी पीडितहोय तथापि
जेने उदासीनता पणुं प्राप्तययुं तो तेने ते रोगनी व्याधि कांइपण जाणवामां न
आवता वजटो हर्षवधेठे वली जेनीप्राप्ति राग अने द्वेषरूप शत्रुनो रोधकरवाची
थायठे एहवीजे उदासीनता ते अमोने सर्वकाल प्रियठे ॥ १ ॥ आजगतमांना
लोको अंतरना आशयेकरी मर्मनाचेदे निन्ननिन्न कर्मकरी अने रम्यारम्य व्या
पारेकरी निन्ननिन्न स्वरूपवंतठे पण वधाप्राणीनी एकप्रकृति तो नथीज तिवारें
हवे विद्वानपुरुषे केनीकेनी रम्यारम्य चेष्टा उपर संतुष्टयाबुं किंवा रुष्टयाबुं अर्था
त् विद्वान पुरुषेतो सर्वप्राणी उपर संतुष्ट अथवा रुष्टनयता समदृष्टीज राखवी
नजीठे ॥ २ ॥ जुआकेश्री वीरजगवान पोते तीर्थकर ठता मिथ्यासहित बोलना
रो पोतानो शिष्य जमाजी तेने रुधीशक्यानही तो बीजो कोण कोऽने पण पाप
थकी रुंधीराखनारठे माटे उदासीनपणुं राखबुंतेहीज आत्मानुं हितकारीठे एम
जाणबुं ॥ ३ ॥ जुआके श्रीतीर्थकरदेव अन्यंत शक्तिना धरनारहता तथापिते
कोऽने बलात्कारेकरी धर्मोद्योग करवाने प्रवर्तावताहता केसुं ते तो जेणेकरी न
व्यपुरुषो ह्यस्तरं संनार नमुद्मार्थी तरी पारपामे एहवो केवल शुद्धधर्मनोज उपदेश
मात्र आपताहता ॥ ४ ॥ तेकारणे हेसत्पुरुषो तमेवाग्वार हर्षसहित आदासीन्य
तारूप मारनूत अमृतनो आस्वादनकरो के जेयकी जीव आनंदना वहेनाग मो
जायेकरी नहित मोक्षसुख जांगवे ॥ ५ ॥

॥ प्रोडशनावनाष्टकं प्रजातिगणेण गीयते ॥ आदरजीवह्मागुणआदर ॥ एदेगी
अनुभव विनय सदामुखमनुभव ॥ ओदासीन्यमुदारं रे ॥ कु
शलसमागममागममारं ॥ कामितफलमंदारं रे ॥ अनु० ॥ १ ॥

परिहर परचितापरिवारं ॥ चितय निजमविकारं रे ॥ वदति को
पि चिनोति करीरं ॥ चिनुतेऽन्य सहकार रे ॥ अनु० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ बली विज्ञेयप्रकारें मायस्थपणु जावेते हे प्रियतु सर्वज्ञ
अनुभवकर जेम वाञ्छित पदार्थों आपवामा कल्पवृक्षमुख्यते तेम वाञ्छित माकुरु
खनी पमाडनारी अने सर्वशास्त्रोमा महोटी सारजूत एहरीजे उदासीनता तब
तुसेवनकर ॥ १ ॥ अरेजीव तु बीजा विकारीपदार्थोंनी चितवनाना करावता
ताहरो परिवार तेनोत्यागकर अने पोताना अधिकारि स्वरूपनु चितनकर ॥ १ ॥

योपि न सहते हितमुपदेश ॥ तडुपरि माकुरु कोप रे ॥ निष्फ

लया किं परजनतस्या ॥ कुरुपे निजसुखलोप रे ॥ अनु० ॥ ३ ॥ सूत्र

मपास्य जडा जापते ॥ केचन मतमुत्सूत्र रे ॥ किंकुर्मस्ते प

रिहतपयसो यदि पीयते मूत्र रे ॥ अनु० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जोपणकोइ हितकारी उपदेश सानजतो नथी तोपण तेनावर को
रीतनही निष्फल लोकोउपर सतापकरी पोताना सुखनो लोपकांकरेते ॥ २ ॥
लाक मूर्ख सूत्र ल्यजीने बोलेते केटलाक उत्सूत्र जापणकरेते एवीरीतना
नारा जोनिर्मलपाणीनेमूकी लघुनीतनु पान करवालागा तोतेने अमेष्टुकरिये ॥

पश्यति किं न मन परिणाम निजनिजगत्यनुसार रे ॥ येन

जनेन यथा नवितव्य तद्रवता दुर्वारं रे ॥ अनु० ॥ ५ ॥

रमय हृदा हृदयगमसमता ॥ सवृणु मायाजाल रे ॥ वृथा

वहसि पुञ्जलपरवशतामायु परिमितकाल रे ॥ अनु० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हेजीव पोतपोतानी गत्यनुसारें सर्वजीवोनामननो परिणाम
ते तेवू केमजोतोनथी केमके जेप्राणीने जेवी नवितव्यताते तेना मननो प
पण तेहवोजे तो ते तहाराथी दुर्वारते एटले तहागथी वारीशकाय तेमन
माटे हृदयने आनंद आपनारीएवीजे समतातेने मनमा धारणकरी आनंद
थने मायाजाजने त्यागकर व्यर्थ पुञ्जने परवश कायायते केमके तहारोय
रिमितकालते एटले प्रमाणसहितते तेनेवृद्धता वारलागसेनही ॥ ६ ॥

अनुपमतीर्ग्रामिद स्मर चेतनमतस्थितमनिरामरे ॥ चिरजीव वि
दपरिणामं ॥ लजसे सुखमविराम रे ॥ अनु० ॥ ७ ॥ परब्रह्मप

णामनिदानं ॥ स्फुटकेवलविज्ञानं रे ॥ विरचय विनय विवेचित
ज्ञानं ॥ शांतसुधारसपानं रे ॥ अनु० ॥ ८ ॥ इति श्री शांतसुधार
स गेयकाव्ये माध्यस्थ्यज्ञावनाविज्ञावनो नाम षोडशः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ हेनव्यो तमे मनमां रहेनारुं आनंदनुं कारण एहवुं अनोपम उदा
सीनपणारूप तीर्थनुं स्मरणकरो अने जे कोझालेंपण विराम पामतानथी एहवा
मोहसुखपामि चिरकाल स्वप्नपरिणामेहो ॥ ७ ॥ अने परब्रह्मत्वारूप परिणामोनुं
जे निदान तडूप विज्ञानने जे प्रगटकरेठे एहवुं विवेचननुंकरनारुंजेमां ज्ञान
ने एहवा शांतसुधारसनुं पान ते हे विनयनुं निरंतरकर ॥ ८ ॥ इति श्रीशांतसुधार
स गेयकाव्येमाध्यस्थ्यज्ञावनाविज्ञावनोनाम षोडशः प्रकाशः ॥

स्वग्धरावृत्तद्वयं ॥ एवं स ज्ञावनाभिः सुरजितहृदयाः संशयाती
तगीतोन्नीतस्फीतात्मतत्वास्त्वरितमपसरन्मोहनिजाममत्वाः ॥
गत्वा सत्त्वा ममत्वातिशयमनुपमां चक्रिशक्राधिकानां सौख्या
नां मंहु लद्धमीं परिचितविनयाः स्फारकीर्तिं श्रयंते ॥ १ ॥
धूर्यानप्रेतपीडा प्रभवति न मनाक् काचिद्वद्वसौख्यस्फा
तिः प्रीणाति चित्तं प्रसरति परितः सौख्यसौहित्यसिंधुः ॥
क्षीयंते रागरोपप्रभृतिरिपुजटाः सिद्धिसाम्राज्यलद्धमीः स्याद्
श्या यन्महिम्ना विनयशुचिधियो ज्ञावनास्ताः श्रयध्वं ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवे श्रीविनयविजयजी उपाध्याय आग्रंथ समाप्तकरीने उपदेशरूप
पोताना आनिप्रायनुं कथनकरेठे आवीरीतें पूर्वोक्तप्रकारें सज्ञावनाओनी सुगंधियें
जेनाहृदयमां संशयरहित गायनकरवाथी तार्किककसुंठे स्पष्ट आत्मतत्वजेषे अने जे
ना मोह निडा अने ममत्व नुरत नाशपाम्या ठे एवाप्राणी ममतानुं अतिशय
पणुं मूकीने चक्रवर्ति तथा इडादिकानासुखोयकी पण अधिक एवा विनयधरनारा अ
नुपम सुखोनी पुष्कल कीर्तिवंत लक्ष्मीने पामेठे ॥ १ ॥ जेहना महिमायेंकरी
धूर्यानरूप प्रेतनीपीडा लगारमात्रपण यातीनथी पण कोइएक अपूर्व अद्वंद्व सौ
ख्यनी वृद्धियायठे अने चित्तप्रीतिवंतयायठे अने आत्माने चारे बाहुथी सौख्य वृ
त्तिनी नदीपसरठे वजी रागद्वेषरूपशत्रु क्षीणथडजायठे सिद्धिरूप साम्राज्यलक्ष्मी

शांतसुधारस.

वशथायते एहवीजे नावनाथो तेने हे नव्य लोको तमारी विन
दियइवता ते नावनाथोनुं थाअयकरो ॥ ३ ॥

पथ्यावृत्त ॥ श्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यो सोदरावृत्त
दौ ॥ श्रीसोमविजयवाचकवरकीर्तिविजयारयो ॥
अर्थ ॥ श्रीहीरविजय सूरीश्वरना शिष्यवेनाइहता तेमां एक सोम
क अने बीजा कीर्तिविजयवाचक ॥ ३ ॥

गीतिद्वय ॥ तत्र च कीर्तिविजयवाचकशिष्योपाध्यायविनय
विजयेना॥ शांतसुधारसनामा सदृष्टो नावनाप्रबोधो ॥ ४ ॥
शिखिनयनसिधुशशिमितवर्षे हर्षेण गधपुरनगरे ॥ श्री
विजयप्रज्ञसूरिप्रसादतो यत्न एव सफलो ॥ ५ ॥
अर्थ ॥ तेमा कीर्तिविजय वाचकना शिष्य श्रीविनयविजयजी उपाध्याय तेणे
शांतसुधारस नामा नावनानो प्रबोधकयो ॥ ४ ॥ आ प्रयत्न सबत सतल
त्रेवीसना वर्षे श्रीगांधार नगरमां श्रीविजयप्रज्ञसूरिना प्रसादयकी हर्षतहि
सफलचयु ॥ ५ ॥

उपजातिवृत्त ॥ यथा विधु पोडशानि कलानि सपूर्णतामेत्य जग
त्पुनीति॥ अथस्तथा पोडशानि प्रकाशैरय समग्रै शिवमातनोतु ॥ ६ ॥
अर्थ ॥ जेम चइमा सोलेकलाये पूर्णतापामी जगतने पवित्रकरेने जेम आ
प्रयपण सोनकरूप सोलप्रकाशैकरी जगतनुकत्राणकरो एवो महारोआगीतिद्वये
इडवजावृत्त ॥ यावज्जगत्येव सदस्त्रजानु पीयूषजानुश्च सदोदये
ते ॥ तावत्सतामेतदपि प्रमोद ज्योति स्फुरद्वाड्मयमातनोतु ॥ ७ ॥
अर्थ ॥ जेकानपर्यंत जगतमा चइसर्व उगेने तिहांसुधी जेमाप्रकाशमान
ली मयस्य ज्योतिरे एहयो आ शास्त्र ते सत्पुरुषोने आनंद थापो ॥ ७ ॥

इति श्रीमन्महापाध्याय श्री कीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्याय श्री
विनयविजयगणेशिष्ये शांतसुधारसग्रथे शोभश प्रकाश
हित समाप्ति

॥ अथ श्रीजिनप्रज्ञमूरिकृतचतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

पात्वादिदेवो दशकल्पवृक्षा यस्मादधीत्येहितदानविद्याम् ॥ अपूपुजन् यच्चरणौ
नखानिव्याजेन नूनं नवपद्मैः स्वं ॥ १ ॥ गत्या विजित्य विरदं स्वसेवां चिन्ह
वृत्ताद्यवदचीकरय ॥ यम्योदये हव्यचुजा नृणां वो वनूव नूमा सुवि सोऽजि
तोऽव्यात् ॥ २ ॥ सद्यः स नियाद्भवसंनवं वः श्रीशंनवो यस्य पितुर्जितारेः ॥ रा
जाधिराजत्वजुषोपि सेनापतित्वमेवानिमत वतानूत ॥ ३ ॥ जातोपि यः संवरतः
स्वयं यदजीजनत् संवरमद्भुतं तत् ॥ स कीशकेतुर्जितमीनकेतुर्जितोऽनिन्यादजिनं
दनो वः ॥ ४ ॥ सुडुर्जनं मेघनवस्य यस्य मुक्ताफलस्येव न दर्शनं कैः ॥ चडाव
दात् सुमतिं तमार्याः सर्वश्रियामाश्रयमाश्रयध्वं ॥ ५ ॥ न जेजिवान् वक्रगति क
दाचित् नचातिचारं सततं च सौम्य ॥ पद्मप्रज्ञः शोणतनुप्रज्ञोपि नव्यश्रिये को
पि धरांगजन्मा ॥ ६ ॥ पृथ्व्यां प्रसूतः सुमनोनिर्घ्नः सुपर्णकांतिर्वहुकव्युपास्यः ॥
श्रेयःफलश्रीर्जयताडुदयस्कंथः सुपार्श्वद्वरपास्ततापः ॥ ७ ॥ चंडप्रज्ञोऽव्यात् वपुरं
शुजालैरालिङ्गितांगीजनता यदीयः ॥ प्रसेननिर्वाणरमाविमुक्तकटाक्षलक्ष्मणपितेव
जाति ॥ ८ ॥ जावाह्वे पुष्पशरं विजित्य नश्यध्वजं यो मकर गृहीत्वा ॥ आरोप
यत्नक्षपदे ध्रुवं स सखनृत्यतां मे सुविधिर्विधेयात् ॥ ९ ॥ पित्रंगदाहप्रशमेन जाव
दाहप्रमाथेपि खलु स्वर्गात् ॥ अजिज्ञपन्नर्जगतोपि विज्ञान् यस्तं सुम शीतलमञ्ज
शीजं ॥ १० ॥ श्रेयान् श्रिये दौहदि मातृरुद्रात् गर्जस्थिते यत्र महार्हतत्वात् ॥
डुर्व्यंतरीशक् प्रणनाशमोहराजाय पूत्कर्तुमिवाहितोत्थः ॥ ११ ॥ नव्यांगिनां यस्य
रुचिर्पंचरंगानि चेनांसि च रंजितानि ॥ स वासुपूज्यो जगदेकपूज्यः संपूज्यतां नि
र्जितडुर्जयारिः ॥ १२ ॥ ह्रमानर धर्तुमशिक्षितांकठलेन सेवां प्रतिपद्य यस्मात् ॥
धत्ते ततस्तं स किंजादिकोलः कांपित्यजन्मा विमलः स जीयात् ॥ १३ ॥ अनंत
जिह्वंरुनंतसौख्यप्रदोऽस्तु दोस्तजितवैरिवारः ॥ यत्नांजनं श्येनमपि प्रदृश्य विश्व
स्य नश्यंत्यथ वर्तिकांघाः ॥ १४ ॥ पापाङ्गिनि हजमुदीक्ष्य दीपं यत्नकृणं नक्तिचिकीरु
पेतः ॥ तद्वंशशंकी मुदुरालुलोके शक्रः स्वपाणिं स धिनोतु धर्मः ॥ १५ ॥ अरातिरम्ये
प्यनरातिरम्ये सन्नानियोगेऽपि दृढानियोगे ॥ चक्रे स्थिता यस्य सुखं जयश्रीः स पातु
वः पंचमचक्रवर्ती ॥ १६ ॥ ठागं ध्वजं यस्य तर्ना विलोक्य तत्प्रेमतो हव्यचुजा
ध्रुव यः ॥ सर्वांगमालिङ्गिसुवर्णवर्णजाः सुपूरदंजात्स मुदेऽस्तु कुंभुः ॥ १७ ॥ सुदर्शना

ज्ञात इति प्रसह्य वेद अध्यायस्तमस खवृत्ते ॥ पितु रुम पानयितु
 स्तान्न कलार्ताष्टवक्रजिनोर ॥ १८ ॥ यस्य प्रिया नो विदितारि
 द्यो न पर्षा नदीन ॥ निस्तारकात्मा नयमालयस्थो नव्य श्रिये कुननव स मर्ष
 ॥ १९ ॥ यस्यागरोचि पटल समतात्प्रसृत्वर नृगकुञ्जानिराम ॥
 वास साक्षाद्भावद्विषा नदतु सुव्रतोऽर्सा ॥ २० ॥ यद्योचनस्पर्धिविधेर्विदित
 सापराधं जगदेकनाथ ॥ यो लक्ष्मलक्ष्याह्वरण श्रितो इह नीजोत्पलेनासु
 स नूत्यै ॥ २१ ॥ यद्वक्रयोगात्सुजग विदन् स्व महाशयोत्पन्नतया रुतइ ॥
 दुरक्षाकमिपात्सिपेवे त नेमिमध्येमि यदुप्रकाड ॥ २२ ॥ यदेहदीप्ति
 प्रजा चिर चारुनिजालपत ॥ नैर्मन्यकोटिं घटयति दृष्टे शिष्टा अनिष्ट
 पार्थ ॥ २३ ॥ प्राच्य विमोच्यास्पदमुद्रवात्प्राक् स्थानान्तरे रोपितवान्
 प्राचीकसत्सज्जुलशालिनीय यम्याधमम्यान्नमता स वीर ॥ २४ ॥ जयति
 जन्मदीक्षा ज्ञानापवर्गोत्सववासराणि ॥ जनानि नाकायितनूतलानि
 लोकप्रमदप्रदानि ॥ २५ ॥ यदाहुवान शिरसाऽनिवद्य सुमेरुरक्षाऽजनि गोत्रसुख
 तीर्थाधिनाथा प्रथयतु सेवाहेवाकिना ते कुपथप्रमार्थ ॥ २६ ॥ कुवादिवक्रादि
 हातरान्न प्रयोगधूकालिरल निरेतु ॥ यस्मिन्स्तपत्यस्ततम समूहे श्रीवीरसिद्धात
 स जीयात् ॥ २७ ॥ व्यामोहनूपालवर रिजित्य तस्मादुपात्त तु सितातपत्र
 स्या करे राजति पुमरीक सा नारती यद्यतु वाञ्छितं व ॥ २८ ॥ इति चिनम्र
 रिनिरीडिता जिनवराश्वतुरुत्तरविशति ॥ नरतवर्षनवा सुवनेश्वरा स्वरसति
 एय वितरतु न ॥ २९ ॥ इति श्रीचतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ इति श्रीचतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ श्री वीतरागायनमः ॥

॥ अथ श्री आस्तिक तथा नास्तिकनो संवाद प्रारंभ ॥

१ नास्तिकः—आ जगत अने तेमांना पदार्थों सर्व शून्यठे; एने ससलानां शींगडां, प्राकाशनां फूल तथा बांजणीना पुत्र वर्गरे जे पदार्थोंनी त्रणे कालमां सिद्ध ना थती नथी. तेवा पदार्थोंनी उपमा देवाय. कदाच तमे कहेणो के, जेम शशगृं तादिक देखातां नथी, तेम ए पदार्थों पण देखाया न जोड्ये. तेम तो नथी. जग ततो प्रत्यक्ष देखायठे, तेने ए उपमा केम देवाय; प्रत्यक्ष प्रमाणवडे सिद्ध पदार्थ ते शून्य केम कहेवाय? एनो उत्तर ए के, जे ए पदार्थोंने देखे ठे, ते भ्रमिष्ट ठे. जे पुरुषने भ्रम थयो होय, तेने एकहुं वीजुं जाणो; तेम तमने पण थयुं कहेवा णे. तमे ए दृष्टांतोनो मर्म समजी शकता नथी, त्यारे तमारा ध्यानमां सहेज आ वे एवो वीजो दृष्टांत कहुं हुं ते सांजलो; आ जगत स्वप्नसमान ठे. जेम स्वप्न असत्य ठे, तेम जगत पण असत्य ठे. अने स्वप्ना पदार्थोंनी पठे आ जगतना पदार्थों पण असत्य ठे. जे देखाय ठे ते स्वप्ननी पठे भ्रम मात्र ठे; एमां संशय नथी.

आस्तिकः—अरे नास्तिक, हुं तने एटलुंज पुहुं हुं के तारा सिद्धांतनो कहेनार जीव ठे के अजीव ठे, एनो उत्तर ताराथी शुं देवाणो? जीव अथवा अजीव कद्याविना चाल णेज नही. जो तुं कहीश के ते भ्रमरूप ठे, तो ते एक रीते व्यवहार दृष्टीए योग्य कहेवाणो खरुं, केम के जे पोते भ्रमरूप होय तेने वयुं भ्रमरूप जाणो. जो एम होय तो अमारो कांई बांधो नथी; पण जो तारो सिद्धांती भ्रमरूप ठरणो नही, तो जेवो ठरणो तेवा वीजा पदार्थों पण कंबूल करवा पडणो; अने कंबूल कद्याविना चालनार नथी; केम के, वीजुं वयुं भ्रमरूप होय अने तारो सिद्धांतीज मात्र अन्नम होय एम संजवे नही. त्यारे एक सिद्धांती ने एक सिद्धांत ए वे पदार्थ मानवा जोड्ये ठे. ए वे पदार्थ जो तुं माने, तो जीव अने अजीवपणुं सिद्ध थाय ठे के नही! एवी रीते जगतमां पण घटपटादिक जे वस्तु ठे ते वस्तुज ठे अथवस्तु नथी. तेमज घट ते घट ठे, ने पट ते पट ठे. घट पट नथी, ने पट घट नथी. एक पदार्थमां वीजा पदार्थनो अनाव होय ठे, पण घट घटपणे जावरूपें ठे; ने पट पटपणे जावरूपें ठे. इत्यादिक सर्व पदार्थोंविषे जाणी जेवुं. जे जावरूप होय ते सत्यज होय ठे ए रीतें आ जगत जावरूप होवाथी सत्य ठे. केम के सर्व वस्तु पोतपोताना रु

ગૃહિત છે, તો ચેતનજરૂણપત્ત જીવને નૂતથી ઉપનો કહિયે તે યુક્ત નથી
પાંચ મહાનૂતના અસથી તો માત્ર શરીરની ઉત્પત્તિ થાય છે
નિરુ - એ વાત પણ કહિયે છે. ચર્યપિ જીવવિષે તો તારા સારા વિચાર ન
તથાપિ જહાગુથી જિનોક વચનજન્ય જ્ઞાન નથી થયુ, તહાગુથી સર્વ મિ
જીવને શાયત્ત જાણ્યો તેથી શુ થયુ? કોઈ અજાણના મુલ્યથી ન
મુગ જેમ તાદૃશ્ય અરુરોનો અચાનક ઉચ્ચાર થાય તેથી શુ તેને તેના ક
પ્રતિ થાય છે? તેમ ત જીવને શાયત્ત જાણ્યો તેથી શુ સમ્યક્ જ્ઞાનગાન ક
! ક્ષી નક્ષી અને શરીર પંચ મહાનૂતોયકી ઉત્પન્ન થાય છે, એવુ જે તે
અગન્ય છે શરીરની ઉત્પત્તિ તો પુજાપત્તી થાય છે વીજા સવાદમાં અરુથા
પણિ મહાનૂતથી કક્ષી છે તે પણ મિથ્યા છે, કેમકે, અસ્થિ જે છે તે છપ્પી
નથી, પણ છપ્પીના જેમ કરણ છે, સ્પીર છે તે જલનો અસ નથી, પણ જન
પ્રાણી વિદ્યારાગ થાય છે, જરરામિ જે છે તે અગ્નિનો અગ નથી, પણ અગ્નીની
ન, નાભ્યાગાગ જે છે તે વાયુનો અગ નથી, પણ વાયુની પથે પુરુષનો વિરા
રાગાગ તે આગાગ નાજન છે. તેમ ઘડાં શરીર પંચમહાનૂતોયકી ઉત્પન્ન
અમ કરેલો તો તે પંચમહાનૂતોમાના છપ્પી, અપ, તેજ અને વાયુ
જેમ રાવકી અપ્પત્ત થાય ન? તે છપ્પીવિકપણ જીરુરૂપ છે, અને તેથી શરીર
ન જેમ જારી માટી રાજીરન છે માટેજ તેમાં વનસ્પતિ ઝમે છે, અને જે દ્વાર
અર્ધી છે તેમાં વનસ્પતિ અપ્પત્ત થતી નથી તેમજ તે પંચ મહાનૂત તે સર્વ
તપા વિર્તિત તે ઝમે અપ છે, માટે જા જગત્ત ઉપજગાનાં કારણ તે પાંચ
તર રૂપના તા પાંચમહાનૂત સાચકી પેદા થયા કહેશે? માટે તમાથી શરિ
ર જગત્તા. અપ્પત્તિ મનર નક્ષી જીર અને જડ તે ઘડે પદાર્થથી જગ
અર્ધને ન અમ જાણવુ દાસ, આગમ અગમ અગાધરત, જ્ઞાન લઘ્યા ના જ
અપ્પત્તિ વિનરુપતર, નર વાટ કન તેર ૩
નસ્તિક - તાર તા ઈશ્વરના અગયકી અપ્પત્તિ થાયને અમ જણાય છે
નસ્તિક - તાર ઈશ્વરના અગયકી વીર થાય છે તા ઈશ્વર પોને અગમ અપ છે
અપ્પત્તિ અપ્પત્તિ નાવને પામગો ઈશ્વર નિર્તિત છે તો કમનેપ સરિત્ત અમયાવ
અપ્પત્તિ અપ્પત્તિ અને મળગમેગ રૂદિત છે તે વન્માદિર સરિત્ત કેમયાવ છે? નિ
અ છે તે સારગા કમ થાય ન? અગા મુદ્દતા જગતમાં કાઈ નથી જ પ્રાગતપદ
અપ્પત્તિ અપ્પત્તિ માટે અપ્પત્તિ અને તરી પુરિ કેમ થઈ જે પામેઅપ્પત્તિ મુક્તી

ન જગત વાર
તપાતાના મ
અપ્પત્તિ જ
કેમઆદરે
૫ નાસ્તિક
કઈ છે માટે
અપે જેના
નથી આપે
વિચાર છે,
જોના રજ
નિવસિત
નાવિકને વ
વાત છે
તો પેલા થા
આસ્તિક
નાવ સનર
કો છે, પણ
પનો નથી
ન, તો આ
થાય છે?
નથી એવો
નથી પણ
૬ નાસ્તિક
અપ છે, અ
કો વુ મ
અપ અપ
આસ્તિક
પ માનના
કો વીજા

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

ને જગત વાશી જીવ થયો. કેમકે સર્વ મતમતાંતર વાજા પરમપદની વાંઠનાથે તપોતાના માર્ગની ક્રિયા કરે છે. પોતાના આત્માને નિર્લેપપણું चाहे છે તો સ્વ-
 ઈશ્વરપદ જન્મ જરા મરણ રહિતપણું પામીને વલી જન્મમરણ સહિત ઉપાધિપ
 કેમચાહે છે? માટે એ તમારા વચન વિરુદ્ધ જણાય છે.

૫ નાસ્તિક:- કાંઈ નવી યુક્તિ કહાડીને વોલે છે. આ વીજાઓની મતિ તો મારું
 ગઈ છે માટે ગમે તેમ વકે છે. જીવને કોઈશાશ્વત કહે છે, ને કોઈ અગાશ્વત કહે છે.
 વગેરે જેના મનમાં જેમ આવે છે તે તેમ મહોડેથી વોલે છે. પણ મર્મ કોઈ જાણતો
 નથી આપણે પ્રત્યક્ અનુભવ કરેલું છે ને આંખે દેખીએ છે એ કે જીવ પદાર્થ ઉત્પ
 ત્તિયાન છે, ને કોઈક સમયે તેનો અંત પણ થાય છે. સ્ત્રીપુરુષનો સંયોગ થયાથી તે
 ઓના રજ તથા વીર્યથી માતાના ઉદરનેવિષે શરીરરૂપ એક પિંડ વંધાય છે, ને પઠી
 નિયમિત સમયે તેમાં ચેતના શક્તિ આવે છે, તેને જીવ કહે છે. વલી શરીર કાંઈ રો
 ગાડિકને વગ મરણ પામે છે, ત્યારે જીવ પણ તેની શાયે નાશ થાય છે, એ પ્રત્યક્
 વાત છે. હાયના કાંકણને આરીશું ગાસાસ જોયે. માટે જીવ પદાર્થ કોઈકાજે ન
 વો પેદા થાય છે, તેથીજીવની આદિ છે એમ જણાય છે.

આસ્તિક:- નાઈ, તું તો વલી વધારી દાહ્યો દેશાય છે! ચેતનની ઉત્પત્તિ તથા
 નાશ સંનવે નહીં. કર્મના વગેરે જીવને જન્માંતર થાય છે, તેથી નહું શરીર ધારણ
 કરે છે; પણ જીવ નહું થતું નથી. વલી શરીરનો નાશ થયાથી જીવનો નાશ પણ
 થતો નથી. જીવ તો વીજા શરીરને ધારણ કરે છે. તેમ ઠતાં જો વધારે આગ્રહ કરી
 , તો આ મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ કે, જીવ કઈ વસ્તુ પલટીને તેમાંથી ઉત્પન્ન
 થય છે? અથવા કઈ વસ્તુનો પરિણામ છે? કેમકે કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય
 નથી એવો નિયમ છે; એટલું સમજાવ્યા ઠતાં પણ જો નહીં માનીજ, તો તું પોતે જીવ
 પણ જડ ઠો એવું ઠરજો. ત્યારે જડની સાથે કોણ માયાકૃટ કરે !

નાસ્તિક:- કદાચ જડ વસ્તુનો પરિણામ જીવ થને જીવનો પરિણામ જડ
 છે, એમ કહીએ તો કાંઈ દોષ આવે કે? અઘટિતવટનાપટીયશી માયા છે, તે
 થું સંનવે છે માટે અમે તો એમ માનીએ છે કે, જડ વસ્તુ વડલીને તેથી જી
 વ ઉત્પત્તિ થાય છે.

આસ્તિક:- નાઈ, એ તમારું વોલવું કેવલ અવિચારવું છે, એમ તો કોઈ અજ્ઞાની પ
 તાર નથી જે જડ વસ્તુથી જીવની ઉત્પત્તિ થાય; એક સ્વનાવવાજા પદાર્થ
 ના સ્વનાવવાજા પદાર્થની ઉત્પત્તિ થાય નહીં એવો નિયમ છે. જેમ કે, મા

પિતૃયજ્ઞી પટ થાય નહીં અને તંતુના પુજયજ્ઞી પટ થાય નહીં તેમ અર્જીવથી
ઉત્પન્ન થાય નહીં અને જીરથી અર્જીવ ઉત્પન્ન થાય નહીં જે અચેતન દ્વારા
જડ કહે છે અને જે ચેતન હોય તેને જીવ કહે છે એ વસ્તુ પદાર્થ પરસ્પર સમાવે
જિત છે, તેમ જતા જડ વસ્તુથી જીવની ઉત્પત્તિ કહેતી, એના જેવી વીજી મૂલ
ફે છે. શુ કોઈક એવો મસાલો હશે કે જો તે જડ વસ્તુમાં પડે તો તેમાંથી ચેતન
થાય? એવી કાંઈ ચીજ તમે શોધી કહાડી હોય તો અમને દેખાવો ની. માટે
અનરૂપ અધારુ હૃદયમાંથી કહાડી નાલો, ને શુદ્ધ ધર્મને અગીકાર કરો. દોહા
ધર્મ જન જે જાહે, તે પામે પદ મોહ, પ્રગટ વસ્તુને મૂકિને, કાં જન પ્રમે પરોહ.
નાસ્તિક - સ્વદીના જેવી મુલમુદા કરીને બોલવા લાગ્યો કે, જીવને
લાગે છે કે નહીં? એ વિષે વિચાર કરવો જોઈએ અમારા મતપ્રમાણે જી
કર્મ લાગતાં નથી.

આસ્તિક - તમે તો વલી બધાના શિરસાજ થયા જણાઓ છો. પણ કર્મવિના
વનતુજ નથી, એમ માન્યાવિના ચાલશે નહીં. કર્મને તો સર્વ અગીકાર કરે
મા કોઈ વાધો કહાડે એવું નથી. જો કર્મ ન હોય તો પાપપુણ્યનું ફળ શુ
જોઈએ, તે તો પ્રત્યક્ષ દીગમા આવે છે, જેણે પાપ કર્યું છે તે કુલ્લી છે, ને
પુણ્ય કર્યું છે તે સુલ્લી છે, વલી જો એમ હોય તો, વાન, ધ્યાન, સ્નાન ત
પૂજા પ્રમુખ જે સત્કર્મ છે, તે સર્વ મતવાલાઓ શાસતારુ કરે છે? તમારા ક
પ્રમાણે તેનું ફળ તો કાંઈ થનાર નથી, પણ તે શુન કર્મ જાણીને લોકો આ
જ્યારે કર્મ નથી ત્યારે જન્મ ધારણ કરવાનું શુ પ્રયોજન છે? માટે જાજ
મરણ તથા મુલકુલ છે, તો કર્મ પણ હોવા જોઈએ કર્મ છે તે જીવને રાજ
છે રાગાદિકથી બધાય છે, ને જોગબ્યાપતી બુટે છે જહાજગિ કર્મ છે તહાન
સત્સારી જીવ કહેવાય છે, કર્મોનો ક્ષય થવાથી મુક્ત થવો કહેવાય છે માટે
ત્યારે નિશ્ચય માન્યું જોઈએ છે કે જીવને અવશ્ય કર્મ લાગે છે. દોહા, કર્મથી જીવ
જીવે, મુલકુલ કુલ સથલા થાય, કુલ્ય શુનાશુન જેદથી, શફલ થયા કહેવાય
નાસ્તિક - તમે કહો છો કે, જીવ જવાંતર થકી આવીને આહિ ઉપજે છે
એક જવની યાત વીજા જવમાં કેમ કરતો નથી? જો જવાંતર હોય તો તે
સ્મૃતિ જરૂર થતી જોઈએ, તે તો કોઈને પણ થતી નથી ત્યારે જવાંતર છે એમ
ઉપરથી સમજાય?

આસ્તિક - આગજા જવની સ્મૃતિ થતી નથી તે ઉપરથી જવાંતરનો અજાવ છે એ

મ જાણવું નહી. યાગલા નવની વાત તો રહી, પણ આ નવમાંજ મધ્યાદિક પદા થેના યોગે, ગયા દિવસની વાત પૂઠવાથી માણસ વરાવર કહી શકતો નથી. જુ યો કે, કોઈ મનુષ્ય તાહનાદિકના યોગે મૂર્તાવાન થયો હોય, કોઈ પુરુષે મુગપાન કર્યું હોય, અથવા નિડાવગ થયો હોય, ત્યારે ગયા દિવસની સ્મૃતિ રહેતી નથી; તેનું કારણ મધ્યાદિક પદાર્થોનું આચરણ છે તેમ જીવને જ્ઞાનાવરણી કર્મના વદ્યથી પૂર્વે નવના વાતની સ્મૃતિ થતી નથી. વલી જેમ આ નવમાંજ માતાના ડ દરમાં નાના પ્રકારના દુઃખ સહન કરેલા હોય, તે વાત જન્મ્યાપઠી કાંઈ કહી શક તો નથી; તો નવાતરની વાત કેમ કહી શકે ? માટે નવાંતરની વાત તો વિગંપ જ્ઞા નીવિના વીજો કોઈ જાણી શકેજ નહી. એમ સમજવું. દોહા, જ્ઞાનાવરણી કર્મથી ન વવિસ્મૃતિ થડ જાય; વિગેપ જ્ઞાની કહિ શકે, પૂર્વે જન્મ મહિમાય ૬

૧ નાસ્તિક:—અનિમાનયુક્ત મુડા કરીને વોલે ઠે-તમે એમ માનો ઠો, કે જીવને કર્મનો લેપ લાગે છે. ને વલી એમ પણ કહો ઠો કે, જીવ વાસ્તવિક સ્વરૂપે શુદ્ધ છે. ત્યારે જે શુદ્ધ હોય તેને લેપ કેમ લાગે? માટે જીવ શુદ્ધજ છે; તેને કોઈ કર્મનો લેપ લાગતો નથી એમ માનવું જોડ્યે.

આસ્તિક:—ટુંકામાંજ સમાધાન કરે છે કે, ચયપિ જીવનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શુદ્ધ છે, તથાપિ શુનાશુન કર્મને યોગે તેને લેપ લાગે છે; તેથીજ જીવ વંધ કહેવાય છે અને જેને કર્મનો લેપ નથી, તે મુક્ત કહેવાય છે. મુક્તિ તો સિદ્ધતા પામ્યાવિના સંજ વેનહી અને જહાંસુથી મુક્તિનો અજાવ છે, તહાંસુથી વંધની કલ્પના અવગચ કર વી જોડ્યે. તે વંધ જીવને અનાદિ કાલથી ચાલ્યો આવે છે. જેમ ધાનને તૂસ લા ગેલાજ હોય છે તેમ જીવને કર્મ અને કર્મજન્ય ગરીર લાગેલુંજ હોય છે. જેમ ધા નને તૂસ લાગવાનું કારણ ઠોતરાં હોય છે. તેમ જીવને કર્મવંધ લાગવાનું કારણ મિથ્યાત્વ તથા રાગદેષાદિક હોય છે. જેમ ધાન્યમાંથી તૂસ તથા તત્સંવંથી ઠો તરાંરૂપ વંધ હેતુ પદાર્થના અજાવથી શુદ્ધ કણ દેશાય છે; તેમ જીવમાંથી મિ થ્યાત્વ તથા રાગ દેષાદિક કર્મવંધ હેતુનો અજાવ થયાથી શુદ્ધ નિર્મલ થાય છે. જેમ અનાજનો શુદ્ધ થયલું ઢાણું ડગે નહી. તેમ જીવપણ શુદ્ધ નિર્મલ થયા થી જન્મમરણ પામે નહી. દોહા, કર્મ લેપના યોગથી, વંધ જીવને હોય; કર્મ સ્વપે મુક્તી લહે, જન્મ મરણ નહિ કોય. ૭

૧૦ નાસ્તિક:—વંધા વિચારમાં પડેલા જેવી મુડાથી બોલવા લાગે છે. કર્મ પોતે તો જડ પદાર્થ છે. તેઓની જીવની સાથે સ્વતંત્ર સંવંધ સંજવે નહી. કોઈ પણ પ્રેરક હોવો

જોયે માટે ઈશ્વરેચ્છાથી જીવને કર્મ બંધ થાય છે, અને તેજ પ્રેરક છે એમ જાણવું
 આસ્તિક - લગારેક હાસ્ય કરીને બોલે છે ઈશ્વરે પોતાના અશરૂપ જીવને
 વ્યવસ્થા કર્યા છે તેથી જીવ ઈશ્વરનો અંગ કહેવાય, એ ઉપરથી જીવ તથા ઈશ્વરના
 અગ્રાગીનાય સ્વયં તમારા કહેવા પ્રમાણે ઊરે છે જો ઈશ્વર અશરૂ છે એમ માનીએ તો
 ઈશ્વરના જેવો જીવ હોવો જોયે કેમકે, અશરૂઅશીમા જેવો હોતો નથી તેથી ઈશ્વર
 નો પદ જીવ પણ નિર્મલ છે, એમ માનવું જોયે ત્યારે એવા નિર્મલસ્વરૂપી જીવને
 રૂપે જગાડીને મનસહિત કરવાનું કારણ શું હતું? આપણે કોઈ શુદ્ધ વસ્તુ વાપ
 રવાને અર્થે જ્યારે લાવીએ છે, ત્યારે જહાસુધી બને તહાસુધી તેને મજીન કરવા
 કેતા નથી, અને સ્વયં રાખવાનો ઘણો પ્રયત્ન કર્યા કરીએ છે ત્યારે પોતાના અશરૂ
 રૂપ જીવને જાણી જોઈને મેજ લગાડવું એ ઈશ્વરનેવિષે સત્ય નહીં એમ તો કોઈ
 સામાન્ય મૂર્ખ મનુષ્ય પણ કરે નહીં, ત્યારે ઈશ્વર તે તેમ કરે! અને જે પોતા
 ના અગ્રનો તિરસ્કાર અથગ નાશ કરે તે આત્મવાતી કહેવાય તેમ ઈશ્વરપણ
 આત્મવાતી કહેવાશે કદાચ તમે એમ કહેશો કે, ઈશ્વર પોતે પણ કર્મરૂપકસંક્રિત
 છે ત્યારે જે પોતે કનકરૂપિન હોય, તે બીજાનો કલક શું મટાડી શકવાનો હતો!
 અને તે ઈશ્વર પણ જ્ઞાના! માટે ગમે તેટલી મનકટપના કરીને નિર્દોષી ઈશ્વરને
 દોષ ગણવું શક્ય ન કેટલી મૂર્ખતા છે! માટે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી કાંઈ પણ થતું નથી.
 જો વાપર ન તે કર્મથી વાપર છે એમ જાણવું બોહા, કર્મબંધ આ જીવને, ઈશ્વર
 ઇચ્છાથી, કહે એમ તે મૂર્ખ છે, ઈશ્વર અશરૂ અનૂપ ૭

૧૧. તામિર - આ જગતની જે અનુત્તર રચના દેખાય છે, તેનો કર્તા કોઈ પણ હાલો
 જાય કેમકે, જો તો જિનાનારિય અર્થ શકે નહીં તેમ કર્માદિક જડ પદાર્થથી
 પણ જગતની રચના સત્ય નહીં માટે જે જગતને વ્યવસ્થા કરે છે, તને જ ઈશ્વર
 કહિયે, અને જો તો જગતના પણ છે, કે જગત સર્વે ઈશ્વર કલ્ય છે

અમિર - જગતનો કર્તા ઈશ્વર હાય, તો સર્વે પ્રાણીમાત્રવું ઈશ્વર કારણ થ
 વું તે સર્વે પદાર્થો ઈશ્વરના કાર્ય અથવા પિતા જેમ પુત્રની વ્યવસ્થા કરે તેમ ઈ
 શ્વર સર્વે પ્રાણી માત્રની વ્યવસ્થા કરે છે ત્યારે ઈશ્વર પિતાત્વ અને સર્વ
 પદાર્થો પુત્રત્વ માનેશ જોયે પુત્રની ઉપર પિતાનો પ્યાર હાય તે માનારિય
 મિત્ર છે તેમ ઈશ્વર ના પણ મર્વની ઉપર પ્યાર હોયો જાયે જો એમ હાય તો સર્વે
 પ્રાણીમાત્ર મુદી હોવા જોયે તેમ તો વીઠામાં આપવું નથી કોઈ સુધી, કાંઈ કુમી
 કોઈ દુધી, કોઈ દુષ્કાન, કોઈ નરકગામી, તથા કોઈ સર્ગગામી ગંગા સર્વે જીવો

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

નો વર્તણુક જુદી જુદી ઢીંગમાં આવે છે. એમ કેમ કીયું છે? વલી જગતન
 વોને પ્રવર્ત્તાવનારો ઈશ્વર છે, એમ પણ તમારા કહ્યા ઉપરથીજ સિદ્ધ થાય છે.
 હિંડુ ધર્મ ગાયત્રી પૂજા કરવી, અને મ્લેઢે તેનો વધ કરવો, એ બુદ્ધિ પણ ઈશ્વર
 પી કહેવાણો. જો એવી બુદ્ધિ દેનારો ઈશ્વર માનશો નહીં, તો વીજો કોઈ માન
 જોડો. કેમકે તમારા મત પ્રમાણે પ્રેરણા કરનારો કોઈ જુદોજ હોય છે; અને
 પ્રેરણા કરે છે તે ઈશ્વર છે. ત્યારે તે વીજો પ્રેરણા કરનારો ઈશ્વર માનવો પડશે
 ઈવી રીતે ઈશ્વરનો ઈશ્વર તેનો ઈશ્વર શ્યાદિક માનશો તો અનવસ્થા દોષ પ્રાપ્ત થ
 જે વલી પોતે પોતાને હુ.સ્વી કોઈ પણ કરતો નથી. સર્વ પોતાને સુખની ઇચ્છા કરે
 છે. તેમજ પોતાના સંબંધીઓવિપે પણ સુખની ઇચ્છા કરે છે. તમારા કહેવા પ્રમાણે
 તો જે જીવ નરકે જાય છે તેપણ ઈશ્વરનો અંગ, અને જે સ્વર્ગે જાય છે તે પણ ઈશ્વર
 નોજ અંગ છે. એટલે સુખી તથા હુ:સ્વી થાય તે સર્વ ઈશ્વર પોતેજ છે એમ થયું. એ પ્રમાણે
 ઈશ્વર પોતેજ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. તે પોતાના સેવકનાં જન્મ મરણાદિક હુ.સ્વ
 કેમ ટાલી શકે! અને જીવોને નરકથી અથવા વીજી કુલતિથી કેમ વચાવી શકે?
 ઈશ્વર વિચાર કરતાં જગતનો કર્તા ઈશ્વર નથી; કિંતુ સ્વાભાવિક સિદ્ધ છે. દોહા, જ
 ગ કર્તા ઈશ્વર કહે, તે વિદ્વાન ન હોય; ઈશ્વરને કર્તવ્યનહિ, સ્વભાવ સિદ્ધ જોય. એ
 ? ૨ નાસ્તિક - જગતની ઉત્પત્તિકર્તા જલે ઈશ્વર ન હોય, એમાં હું કશો વાંધો
 લેતો નથી. પણ ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે કે નહીં?
 આસ્તિક - જો ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે કે નહીં? હોય, તો જીવ શિવાય વીજો કોઈ પદાર્થ
 ન હોયો ન જોયે. કેમકે, ઈશ્વરનો ચેતનવત્ છે; તે સર્વમાં વ્યાપક હોય, તો ચેતના
 ના કોઈ જગા રાલી ન જોડે, કે જે તેકાણે વીજો પદાર્થ રહી શકે; અને
 જગતમાં તો જીવ અજીવ પદાર્થો જુદા જુદા ઢીંગમાં આવે છે. એથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ
 થાય છે કે, ઈશ્વર સર્વ વ્યાપક નથી વલી બ્રાહ્મણ, કૃત્રિય, વૈશ્ય તથા શૂદ્ર, એ
 વર્ણ અનુક્રમે શ્રેષ્ઠતા તથા કનિષ્ઠતા કેમ પામ્યા છે! જેમ કે, બ્રાહ્મણ સર્વથી
 તેનાથી કૃત્રિય કનિષ્ઠ, કૃત્રિયથી વૈશ્ય, અને વૈશ્યથી શૂદ્ર કનિષ્ઠ છે, અને
 કનિષ્ઠ ચંપાલાદિક જાતિ છે, તેઓમાં શ્રેષ્ઠ કનિષ્ઠતા ન થવી જોડે. કે
 ઈશ્વર તો સર્વમાં એક અને સમાન છે; તેમાં ઉત્તમ મધ્યમતા પ્રમુખ સંજવે
 અને ઉત્તમ મધ્યમ તો પ્રત્યક્ષ ઢીંગમાં આવે છે. વલી વીજા પણ ઉદાહર
 ક છે, જેમ કે, કોઈ પુરુષ શુભ કૃત્ય કરે છે. ને કોઈ પુરુષ અશુભ કૃત્ય ક
 ન થયું જોડે ઈશ્વર તો વ્યાપક છે, તેથી શુભાશુભ કૃત્ય ગાના

રુ કરે છે ? એ ઉપરથી એવો નિશ્ચય થાય છે કે, ईश्वर સર્વ વ્યાપક નથી. ઢોઢા વ્યાપક ईश्वर જે કહે, તેહ ન જાણે મર્મ, નર્મે જૂઝ્યા સર્વ મત, વિના એક જિનર્મ ૧૦

૧૩ નાસ્તિક - ईश्वर સર્વ વ્યાપક હો કે ન હો, તેની સાથે અમારે જરૂર નથી, પણ આ જગતનો અધિપતિ ईश्वર છે, અને જગતરૂપ તેનું એશ્વર્ય છે, તેથી ન ईश्वરતાને પામ્યો છે જે અશ્વર્યવાલો હોય તેને ईश्वર કહિયે

આસ્તિક - જગતનું આધિપત્ય હોવાનું ईश्वરને શુ કારણ હતું ? અને જગતરૂપ અશ્વર્ય પણ તેને શાસારુ જોડતું હતું ? શુ જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે તે અશ્વર્યને પામ્યો ન હતો ? એશ્વર્યવિના ईश्वરતા સત્ત્વે નહીં. એ ઉપરથી જે જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે અનોદયરૂ હતો, તે ઉત્પત્તિ કરીને ईश्वરતાને પામ્યો છે, એવો તમારો આશય જણાય છે નહીં વારુ. પણ એ વધું છોડું છે. ईश्वરને વિષે એવી કપના ધરરીજ નહીં જોયે. જુઓ કે, તમારા કહેવા પ્રમાણે જ જેમ પ્રજાની અપેક્ષાએ ગજા કહેવાય છે, અથવા ધનની અપેક્ષાએ ધનાઢઢ્ય કહેવાય છે, તેમ જગતની અપેક્ષાએ ईश्वર કહેવાય છે. એટલે જેવારે જગતને ડપજાવે તેવારે જગતનું ईश्वરપણુ કનિયે, તથી જગતની પૂર્વે ईश्वર ન હતો એમ થયું, અને જેવારે જગતનો પ્રનય પાય ત્યારે ईશ્વરનો પણ અનાય થઈ જયો જોયે. જો એવાત કબૂલ કરશો તો જે કોઈ જાતના હોય ને કોઈ જાતનાં ન હોય તે ક્ષણિક કહેવાગે જો ક્ષણિક માનશો તા ધીના પળા દોર પ્રાપ્ત યશે. માટે ईશ્વરને જગતનો એવી રીતે અધિપતિ કહેશો તે યોગ્ય નથી. ઢોઢા, અધિપતિ જગતો જે કહે, ईશ્વરને મતયાદિ, તે દુરાન કનિટ છે, ષનમ અનેક યાદિ ૧૧

૧૪ નાસ્તિક - આઢના સવાદ યયા, તેઓમાં ईશ્વરનું યથાર્થ કારણપણુ કોઈનું કશું નથી. જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે ईશ્વરને એવો સરૂપ યયા કે, મારા સામર્થ્ય પ્રગટ કર, એ યાત વેદમાં કહી છે. તે આવી રીતે - 'एकोहं बहुयामि' એટલે એક હું બહુ રૂપે યાત એવા કારણથી જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે, તેથી ईશ્વરને કારણ કહ્યો છે

આસ્તિક - પોતાનું સામર્થ્ય પ્રગટ કરવાની ડચ્છા તો તેને યાય કે, જેનરિને અન્યન હોય. ईશ્વરનો સર્વક છે, તે શુ પોતાનું સામર્થ્ય જાણતા નહાતા. માગના કેટલું સામર્થ્ય છે, એવા જેને મજા હોય, તે ईશ્વર જાનો. સામારણ મનુષ્ય પ્રાણી પણ પોતાનું સામર્થ્ય જાણી યરે છે, તો ईશ્વર કેમ ન જાણી યર ?

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

૧૬

માટે એમ કહેવું તે મૂર્ખતા છે. દોહા, નિજ સમર્થને જાણવા, કહું ઈશ જગ
 ૧૫ નાસ્તિક.-- ઈશ્વરે પોતાનું સામર્થ્ય વતાવવા સારુ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે,
 એમ જાણવું જોઈયે.

આસ્તિક:-- કોને વતાવવા સારુ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે? જીવ અને જડ પ
 પાર્યો તો ઈશ્વરેજ ઉત્પન્ન કર્યા છે, એમ તમે કહો છો. ત્યારે વીજો કોણ જગતની
 પૂર્વે હતો કે, જેને દેશાડવા સારુ ઈશ્વરે આ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે! માટે એ
 ઈશ્વરે. એમ કહે તે અર્થ. ૧૩

૧૬ નાસ્તિક -- જેમ માણસ સવારમાં ઝઘી વસ્ત્રાદિક પહેરીને આરીસામાં પોતાનું
 રૂપ દેખે છે; તે સારું દેખાય તો આનંદિત થાય છે, તેમ ઈશ્વર પણ પોતે પોતાનું
 જોવાસારુ આ જગતરૂપ શૃંગાર કરી પોતાનું રૂપ વિસ્તારીને દેખે છે; એમ
 જાણવું જોઈયે.

આસ્તિક:-- માણસ પોતાનું રૂપ આરીસામાં જુએ છે, તેનું કારણ એ કે, મારું રૂપ
 દેશાગે નહીં, તો લોકો હાજી કરશે, અથવા કોઈ સ્વોડ કાદાડશે; તેમ ઈશ્વરે
 કોના જયથી પોતાના રૂપનો વિસ્તાર કર્યો છે? ઈશ્વરના જેવો વીજો ઈશ્વર
 નહીં; ત્યારે જોનારો કોણ! માટે એ વાત પણ જૂઠી છે. દોહા, પોતે જોવા
 રચ્યો જગત આ ઈશ; કોના જયથી તે કહો, મતવાડી તજી રીશ. ૧૪

નાસ્તિક -- "એક એવહિ નૂતાત્મા, નૂતે નૂતે વ્યવસ્થિત; એકથા વહુથા ચેવ.
 તલ ચંડવત્" એવી રીતે આત્મા એક ઠતાં અનેક જલસ્થાનકોમાં પ્રતિવિંવ રૂપે
 વે છે; જેમ ચંડમા એક ઠતાં અનેક જલસ્થાનકોમાં પ્રતિવિંવ રૂપે
 માં આવે છે; તેમ ઈશ્વર એકજ છે પણ ઘટ ઘટમાં જુદો જુદો દેશાય
 ૧૭. -- જેમ એક ચંડમાના અનેક પ્રતિવિંવો હોય છે, તે જોવા ચંડમાં
 રવાય છે. તથા કાચના જીવનમાં એક મનુષ્ય ઠતાં અનેક પ્રતિવિંવ
 માં આવે છે. તેમાં મૂલ આરુતિથી જુદી આરુતિ દેશાતી નથી.

તથા કાચ જીવનમાં મનુષ્યની જેવી આરુતિ હોય, તેવો પ્રતિવિંવ
 માં હોય તો કાણો દેશાય, આંધલો હોય તો આંધલો દેશાય; વગેરે.

વિવના જેવોજ પ્રતિવિવ લેવાય છે તેમ ઈશ્વર સર્વ પ્રાણીઓમાં સરસો દેખાતો નથી કોઈ મુલ્કી, કોઈ ડુલ્કી, કોઈ પાપી, કોઈ પુણ્યવાન વગેરે અનેક પ્રકારે લેવાય છે ત્યારે ઈશ્વરના પ્રતિવિવ કેમ સંનવે? જે પ્રતિવિવ હોય, તે વિવના જવાબ હોય છે? તેમ તો એ નથી વલી જેમ ચંદ્રમાનો ઉદય થતા પ્રતિવિવ પણ તેનું લેખતે ઉત્પન્ન થાય છે અને ચંદ્રમાં અસ્ત થયાથી પ્રતિવિવ પણ મટી જાય છે તેમ ઈશ્વર અને જીવોનેવિષે થતું નથી ઈશ્વર ઉત્પત્તિ નાશ રહિત છે, તેમ જીવ પણ હોવા જોયે ઈશ્વર જેમ અક્રિય છે, તેમ જીવ પણ કર્મગિના હાગ જાય જેવો વિવ તેવા પ્રતિવિવ હોવા જોયે તેમ તો ઈશ્વર અને જીવ નથી, માટે ચંદ્રવિવ નો દૃષ્ટાત સર્વથા અસત્ય છે, કેમકે સર્વ જીવ પોતાના કર્મોદયથી ઉત્તમ મયમ પણ પામે છે દોહા, વિવ અને પ્રતિવિવતા, ઈશ્વર જીવ પ્રમાણ, ચંદ્ર વિવન એ નહીં, તેથી સત્ય ન જ્ઞાન. ૧૫

૧૬ નાસ્તિક - જીવ વર્ણાદિકે કરી સહિત છે, એમ માનવું જોયે

આસ્તિક - જીવ વર્ણાદિકે કરી રહિત છે, અને ચેતન લક્ષણવત છે, અને રાતુ, રાતુ, નીતુ, પીતુ, તથા ધોતુ એ પાંચ વર્ણ, સુગંધિ તથા હુર્મંધ એ બે ગર, તીલુ, કંડુ, કશાયલુ, શ્વાદુ તથા મીલુ એ પાંચ રસ, શીત, ઉષ્ણ, શ્રિગ્ધ, લૂણ, કસ્તુર, મૃદુ, ગુરુ, તથા લઘુ એ આઠ ફરસ, અને પરિમલ, વ્રત, ત્રયાંશ, ચરસ તથા આયતન એ સદ્ધાન પ્રમુખ સર્વ જડ પદાર્થના ગુણ છે, તે ચૈતન્યમાં નથી ચેતન નો આકાર શરીરને આશ્રયે છે જેમ પાણીનો આકાર જલાશયથી જણાય છે તેમ ચેતનનો આકાર પુજાથી જણાય છે

૧૭ નાસ્તિક - જીવ કર્મોને કેમ ગ્રહણ કરતો હશે વારુ?

આસ્તિક - જેમ વસ્ત્રના તંતુ તે વસ્ત્રના અંશ છે, તેમ જીવના પ્રવેશ તે જીવ ના અંશ છે, જેમ વસ્ત્રાતર્ગત તંતુના સૂક્ષ્મ તંતુ છે તેમ જીવના પર્યાય છે જેમ વસ્ત્રના વરણ તેમ જીવનું સદ્લક્ષણ છે જેમ વસ્ત્રને મેલ લાગવાનું કારણ, તેમ જીવને મિષ્ટા ત્વાદિક હેતુએ રાગદ્વેષ આશ્રવે કર્મરૂપ મેલ લાગવાનું કારણ છે જેમ વસ્ત્રનો મલ દાલનાર ધોવી તેમ પોતાના અતરનો મલ ટાલનાર આત્મા પોતે છે જેમ વસ્ત્રને સાતુએ કરી મલ ટણે છે, તેમ જીવને શુનધ્યાનેકરી કર્મરૂપ મલ ટણે છે જેમ વસ્ત્રને અગ્નિ તેમ જીવને તપસ્યા છે શ્યાદિક કષ્ટાથી કર્મનો રૂપ થાય છે. જે જીવ કર્મ સહિત હોય તેને કર્મ લાગે, પણ કર્મરહિત હોય, તેને નવા કર્મ લાગે નહીં જેમ સૂત્રના તનારી નાહી કાતે, તેમાંથી થોડી વાકી રહે, ત્યારે તેની સાથે ઘીજી વનગા

૧, પણ પહેલી હોયજ નહી, તો તેનીસાથે વીજો સંબંધ સાથી કરે! તેમ જીવ પણ અનાદિનો કર્મસહિત છે, અનાદિ જીવનું એહવુંજ સ્વરૂપ ચાહ્યું આવે છે; માટે તદાંશુધી કર્મ સહિત છે તદાંશુધી નવાં કર્મ પણ ગ્રહણ કરે છે; પણ પ્રથમથી છમુકાવતેજ જીવ નવાં કર્મ ગ્રહણ કરી કર્મમલ સહિત થયો; એવી આદિ નથી.

૨૦ નાસ્તિક:-જીવને કર્મ ક્યારે લાગાં છે? કર્મ લાગવાની કોઈ પણ આદ્ય તોયેં જે પદાર્થનો અંત થતો હોય, તેની આદિ પણ હોવી જોયે. જ્ઞાને કરી કોનો અંત થાય છે. એમ તમેજ કહો છો. ત્યારે આદ્ય પણ કબુલ કરવી પડશે; તે આદિનો સમય કહ્યો ઠેરવશો? કેમ કે, જીવ પ્રથમ નિર્મલ હોય તોજ તેને કર્મરૂપ મલ લાગ્યો કહેવાય.

આસ્તિક:-એ વચન દૂષણ સહિત છે. કેમકે, જીવ પ્રથમ જ્યારે નિર્મલ હતો ત્યારે તેને કર્મ લાગવાના પરિણામ કેમ થયા? જે નિર્મલ હોય તે પોતાને મલ સહિત થવાની ઇચ્છા કરે નહી. તેમ ઠતાં જીવે કર્મોની વાંઠા કેમ કરી? માટે જીવ અનાદિનો કર્મ સહિત છે. જીવનેવિપે કર્મ સ્વજાવે અનાદિસિદ્ધ છે. ઘોઘા, આદિ જીવ નિર્મલ હતો, પઠિ વલગ્યાં છે કર્મ; એમ કહે તે ના લહે, જિન વચ નોનો મર્મ. ૧૬

૨૧ નાસ્તિક:-સર્વમાં વ્યાપક આત્મા એક છે; અને શરીરો છુદાં છુદાં છે; એમ માનવું જોડયે.

આસ્તિક:-જો વધામાં આત્મા એક હોય તો માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુરુષ, ખાઈ, બેન, પુત્ર, રાજા, પ્રજા, ચોર, સાદુકાર, ચંદાલ, કૃત્રિય, ંચ, નીચ, નરક, દેવ તા, પુણ્યવાન, તથા પાપી ડ્યાદિક જિન્ન જિન્ન કેમ દેખાય છે? સર્વમાં આત્મા એક હોવાથી તેજ દેખાયું જોડયે; અને એકે કીધેનું પાપ સર્વને લાગવું જોડયે; તે મજ એકે કીધેલા પુણ્યના સર્વ જાગીદાર થવા જોડયે; એકના મુક્ત થવાથી સર્વ મુક્ત થવા જોડયે; પ્રત્યેક માણસનું છુડું છુડું અનુષ્ઠાન નિષ્ફળ થવું જોડયે; તેમ તો થતું નથી જે કરે છે તે જોગવે છે; એ કહેવત પ્રમાણે વધા આત્મા જિન્ન જિન્ન દેખાય છે. માટે સર્વમાં એક આત્મા વ્યાપકપણું કહેવું તે સમીચીન નથી; એમ જાણવું. ઘોઘા, આત્મ સર્વમાં એક છે, જિન્ન જિન્ન આ દેહ; એમ કહે એકાંત મત; અસત કહીજે તેહ. ૧૭

૨૨ નાસ્તિક:-સર્વે કાર્ય અને અકાર્ય ઈશ્વરની ડગારૂપ છે; અને ઈશ્વરની ડગારૂપ સર્વ થાય છે; એમ જાણવું જોડયે.

આસ્તિક - જો એમ હોય, તો જન્મ ધારણ કરવામાં માતાપિતાનું જુ
 ઠે ? અને વિપ્ર સ્વાધ્યાયી મરણ થાય છે, તેમાં ગિપતું તુ વાંકું છે ?
 જનથી ક્રુધાની નિવૃત્તિ, પાણીથી તૃપ્તાની નિવૃત્તિ, અગ્નિથી શીતનિવૃત્તિ,
 લી તાપથી શ્વેદોત્પત્તિ, વર્ષાથી ધાન્યોત્પત્તિ, દેવથી વૈરોત્પત્તિ, નમ્રતાથી
 ત્વત્તિ, ચોરી કરવાથી તાડન, ચારી થકી નિર્લક્ષ્ય, પાપથી નરક,
 સ્વર્ગ, રૂપાદિ સર્વ કારણો અને કાર્યો વ્યર્થ થયે અને સર્વ વસ્તુઓ સ્વગુણ
 કહેવી જોડશે રાગ કરનારો સ્નેહી નહી, તેમ દેવ કરનારો વૈરી નહી કહેવા
 પકાર પ્રતિ ઉપકાર કરવાની કાંઈ જરૂર રહેશે નહી અને પાપ પુણ્ય
 થયે કેમ કે, સર્વ કાર્ય કરવાનું મૂળ કારણ એક ઈશ્વર ઇચ્છા થઈ, માટે સર્વ ઇ
 ર ઇચ્છારૂપ છે, એમ કહેવું તે સમીચીન નથી તમારા કહેવા પ્રમાણે પુણ્ય
 કર્તા પણ ઈશ્વર અને જોક્તા પણ ઈશ્વર થયો દોહા, ઈશ્વર ઇચ્છારૂપ આ,
 વં જગમાહિ, એમ કહે ગુણતા ટલે, સારાસાર ન કાહિ ૧૭

૨૩ નાસ્તિક - આત્મા પચ જૂતો થકી થયો છે, એ વાત અસત્ય નથી,
 સાચી છે, એવું અમને જણાય છે

આસ્તિક - જૂત શબ્દનો અર્થ ત્રણે કાલમાં અસ્તિત્વ થાય છે એટલે જે જે
 ને છે, તેને જૂત કહિયે જૂતનો તો કોઈ કાલે ઠેક થતો નથી, માટે એ અસ્તિત્વ
 જૂતનો અર્થ તો સત્ય નહી, તેમ આકાશાદિક પચ મહાજૂતનો અર્થ પણ કહી
 શકાય નહી વલી પાંચ જૂતના અંગે કરી શરીરની ઉત્પત્તિ થાય છે, ત્યારે
 અને ચેતના કહ્યા અર્થથી ઉત્પન્ન થયા ? માટે જૂત શબ્દ એ ભ્રમજાલ છે
 ચિદાનંદ જ્ઞાનરૂપ આત્મા તો શાશ્વત છે તે કોઈ સમયે જૂનો તથા નવા થતો
 નથી તે જીવ પૂર્વોપાર્જિત કર્મે કરી શરીર બાધે છે તે જલ પુદ્ગલનું પ્રદૂષણ છે
 તેમા જૂતનું કાંઈ પ્રયોજન નથી, જૂત કેવી વસ્તુ છે ? જીવ છે કે જડ છે ? રૂપી છે
 કે અરૂપી છે ? ઈશ્વરાશ્રિત છે કે નવા પ્રગટ થાય છે ? ઊતા રૂપ છે કે સપા
 થાય છે ? એ ગિપે કાંઈ નિચાર કરી શકાતો નથી, માટે જૂત એ શબ્દ જ વ્યર્થ છે
 નાથી જીવની ઉત્પત્તિ કેમ મનાય ! દોહા, જીવ કપજે જૂતથી, એ મત છે
 રૂપ, જીવ ચિદાનંદ સત્ય છે, અનાદિ જાવ અનૂપ ૧૯

૨૪ નાસ્તિક - તમારા કહ્યા પ્રમાણે જીવને જવાતર થાય છે જવની પ્રાપ્તિ
 માંનુસાર છે જેવાં કર્મો કર્યાં હોય તેવા જવની પ્રાપ્તિ થાય છે શુન કર્મનું
 સારા જવ છે, અને અશુભ કર્મનું ફલ નરશો જવ છે તે વાત સત્ય છે, પરંતુ

જીવને એક સ્વંદમાં શરીર મૂકીને વીજા સ્વંદમાં વીજું શરીર ધારણ કરવું પમે એટલો દૂર જતાં તેને કેટલો વચ્ચત લાગતો હશે ! અને કોઈ જીવને એક શરીર મૂકી તરત તેજ ગામમાં ડાળવું હોય, તેને કોઈ દૂર જવું પડતું નથી, તેથી કોઈ વધારે વચ્ચત લાગતો નહીં હશે, પણ જેને દૂર જવું પડતું હશે તેને રસ્તામાં ભૂલતા વધારે વચ્ચત લાગતો હશે ની !

આસ્તિક:- નજીક અથવા દૂર નવાંતર કરવામાં વધારે વચ્ચત લાગતો નથી; સ્વયંજ વચ્ચત લાગે છે. જેમ ધાણી, રહેંટીઓ અથવા વારણું કુલ્યાદિક બ્યારે રહે છે, ત્યારે તેઓના માહેલા તથા વાહેરના જાગને ફરતાં સરસ્વોજ વચ્ચત લાગે. યદ્યપિ અંદરનો ક્ષેત્ર થોડો હોય છે, ને વાહેરનો ઘણો હોય છે; તથાપિ ફરતાં જીવતામાં વધવટ થતી તથી. વડી જેમ ટીપકને શલગાવીએ તે કુણમાંજ પ્રકાશ રહે. વચ્ચમાં કોઈ અંતર પડતો નથી; તેમ જે વચ્ચતે એક નવ મૂકે કે લાગલોજ લોજ નવ પામે છે; તેમાં લગાર પણ અવકાશ રહેતો નથી. તે નવ પઠી દૂર વેશ ધારણ કરવો હોય, કે નજીક વેશમાં ધારણ કરવો હોય, ગમે ત્યાં નવ ધારણ કરવામાં વચ્ચતનો વાર ફેર થતો નથી.

૭૫ નાસ્તિક:-જીવને કર્મ કેવી રીતે લાગે છે.

આસ્તિક -આત્માના શુભાશુભ પરિણામથી જીવને કર્મ લાગે છે. જો શુભ પરિણામ હોય, તો સારા કર્મ લાગે છે; અને અશુભ પરિણામ હોય, તો નરકમાં જઈ લાગે છે. અને તેનાં ફલ પણ તેવાં થાય છે. કર્મને કોઈ જ્ઞાન નથી, જે જીવે પાપ કશું માટે હું એને પાપરૂપ કર્મ થઈ લાગું.

૭૬ નાસ્તિક:-કર્મ તો જડ છે તેથી તેઓમાં જ્ઞાન શક્તિ નથી ત્યારે જીવે નરક અથવા સારાં કર્મો કશાથી પાપ અથવા પુણ્યરૂપ પરિણામ કેમ થાય છે ? પરિણામ તો જ્ઞાનવિના થાય નહીં. તેથી એવું જણાય છે કે કર્મ લાગવામાં અંધર હેતુ છે. કર્મ કરવાપણું જીવને છે, ને તેવું ફલ દેવું અંધરને છે.

આસ્તિક -કર્મ લાગવામાં અંધરનું કોઈ કામ નથી. કર્મોનો એવો સ્વભાવજ છે કે પરિણામને પામવું. જેમ કોઈ પુરુષ વિપમિશ્રિત જોજન કરે, તે મરણ પામે છે નરક એ વિપનો પરિણામ છે; પણ વિપ જમ પદાર્થ હોવાથી તેને એવું જ્ઞાન નથી કે મને જે સ્વાય છે, તે મરીજાય છે; તેમ ઠતાં તેથી તેવો પરિણામ થાય છે કે નહીં ! વડી જેમ કોઈ પુરુષ મિષ્ટાન્ન જોજન કરે, તેથી પુષ્ટ થાય છે પણ તે જોજન એમ નથી જાણતું કે, મારાથકી આ શરીરની પુષ્ટી થાય છે. તેમ ઠતાં તેનો પરિણામ

આસ્તિક-યદ્યપિ તમે કહોઠો કે ઈશ્વર સર્વજ્ઞ છે, એ વાત સત્ય છે તથા તે સર્વજ્ઞતાની રીત કાંઈક જૂદીજ છે જે તમે માનો છો તે ઈશ્વર સર્વજ્ઞ નથી. મેં એટલું જ પૂછીએ તો કે, જ્યારે ઈશ્વર સર્વજ્ઞ છે, ત્યારે પોતાને હું સંવેદનાગ્રાહીના અધિકારને તેણે શા સારું ઉત્પન્ન કર્યા? જ્યારે એ રાક્ષસોની ઉત્પત્તિ પોતે કરી ત્યારે પોતાને જ યુદ્ધ કરવું પડ્યું એ ઉપરથી જ વિચાર કરો કે જો ઈશ્વર જાણતો હોય, તો એની જૂલ કેમ કરે? જો એમ કહીએ, કે રાક્ષસાદિક પ્રાણીઓ ઈશ્વર થકી અજાણમાં ઉત્પન્ન થયા જણાય છે, તો ઈશ્વરને વિષે અજ્ઞાનના દૂષણ પ્રાપ્ત થશે અને જો એમ કહીશું કે જાણી જોઈને ઉત્પન્ન કર્યા છે, તો ઈશ્વરના નક્તને પણ સગ્રામ ઉચિત નથી, તો ઈશ્વરને તે કેમ સગ્રામ કાર્ય કરી શકે તથા? માટે એમ કહેવું તદન અસંભવિત છે.

૩૧ નાસ્તિક-ઈશ્વર જ્યારે જગતનો સહાર કરે છે, ત્યારે પોતે પ્રાગવનના પાદોપર પહોંચે છે, અને જ્યારે જગતની ઉત્પત્તિ કરવાનો સંચય હોય, ત્યારે જાગૃત થાય છે, એ વાત તો સાચી છે કે ની?

આસ્તિક-એ વાત તે વલી જૂઠી હોય. પણ હું તમને પૂછું છું કે તે પ્રાગવન વડે અથવા આકાશમાં રહે છે કે, પૃથ્વી ઉપર હોય છે? તેમાં અથવા રહે છે, એમ તો તમે કબુલ કરશો નહીં, કેમ કે તમે વલી એમ પણ માનો છો કે, વધુ જનમ થઈ જાય છે, ને તેની ઉપર માત્ર પ્રાગવન દેખાય છે, ત્યારે પૃથ્વી પણ કંઈક રચી પડશે જો પાણી, પૃથ્વી, તથા પ્રાગવન એ વધા પદાર્થ મહા પ્રભુ પાસે પડી પણ રહે છે, ત્યારે સહાર તે શાનો કહ્યો કહેવાય? જો એમ કહાય તો તે પદાર્થો જાગૃત થયા એમ જણાય છે. ફરી જ્યારે ઈશ્વરે સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી, તે પહેલાં કહ્યા પ્રમાણે પાંચ મહા નૂત તથા, પ્રાગવન હતો ત્યારે નવું તે શું થયું? એ વર્ગે વિચાર કરાવ્યો એમ જણાય છે કે, એ વધા ગપાટા છે જેના મનમાં જેમ આવ્યું, તેણે તેમ શાસ્ત્રોમાં લખી નાખ્યું જણાય છે.

૩૨ નાસ્તિક-બ્રહ્મા, વિશ્ણુ, અને મહેશ એ ત્રણે સર્વજ્ઞ ઈશ્વર છે, એમ અમે માન્યો છીએ.

આસ્તિક-તમે ગમે તેમ માનો તેમાં અમારું શું ગયું? અમે તો જેમ હજો તેમ માનશું તમે કહ્યા તે ત્રણે જો સર્વજ્ઞ હોય તો અજ્ઞાનને કેમ અગીયાર કરે? જુરા કે, મહાદેવે પોતાના પુત્ર ગણેશનું માથું કાપી નાખ્યું તેની સ્મરણ પાતાને કેમ ન પડી? રાવણ સીતાનું હરણ કરી ગયો તે વચ્ચે રામ સર્વજ્ઞ નથી.

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

પશુ, પક્ષી, તથા વૃદ્ધ પ્રમુખને કેમ પૂઠતો હતો? અને બ્રહ્મા પાસેથી વેદ કેમ ચોરી લઈ ગયા? એ રીતે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવ અજ્ઞાની ઠરે છે. અજ્ઞાની તેને ઈશ્વર કેમ કહિયે?

૩૩ નાસ્તિક:-સર્વ યોનિઓમાં મનુષ્ય યોનિ ઉત્તમ છે. એવું શાસ્ત્રોમાં કહેવાય છે. અને વળી અનુનવ સિદ્ધ પણ છે.

આસ્તિક:-ના કોણે કહ્યું છે? મનુષ્ય યોનિ તો ઉત્તમજ છે. પરંતુ તમે અંતઃકરણ પૂર્વક માનતા નથી દેશ્વાતા. મહોદાથીજ માત્ર કહો છો. કેમ તમારે તો ઇચ્છી પણ વીજી ઉત્તમ યોનિઓ માનવી જોડ્યે છે. જે યોનિને ઈશ્વરે અંગીકાર કરી છે, તે યોનિ તમારે પણ સર્વોત્કૃષ્ટ માનવી જોડ્યે. મહા, વૃદ્ધ, તથા વરાહ, પ્રમુખ યોનિઓમાં ઈશ્વરે અવતાર લીધો છે; તે યોનિઓ મનુષ્ય યોનિ કરતાં ઉત્તમ માનવી જોડ્યે. જો મનુષ્ય યોનિજ ઉત્તમ હોય તો ઈશ્વર પોતે વીજી યોનિ કેમ ધારણ કરે? માટે તમારા બોલવા પ્રમાણે તો મનુષ્ય નિ કરતા વરાહાદિક યોનિ ઉત્તમ જણાય છે. ઈશ્વર જ્યારે પશુમાં અવતાર જાય છે, ત્યારે પશુમુખી, પશુવાહી, તથા પશુરૂપી હોય છે. તેને ટેવ માનવો અયોગ્ય છે. આહાર, અસ્તિ, આયુધ, અસવારી, તથા આવાશ એ પાંચ પદાર્થ ધરના નક્તને પણ ત્યાગ કરવા કહ્યું છે; તો ઈશ્વર પોતે તેનું કેમ ગ્રહણ કરે? ટેવરાહાદિ યોનિ ધારણ કરનારો ઈશ્વર માનો, તો મનુષ્ય યોનિ કરતા તે યોનિ મ કહેવી જોડશે; જો તેમ નહીં કહેશે તો ઈશ્વરને અપમાન લાગશે.

૩૪ નાસ્તિક -શરીરનો ત્યાગ કરીને જીવ પરલોકે ગયા પછીપાછો આ લોકમાં કેમ આવતો નથી? જે છે તેને તો આવ્યું જોડ્યે.

આસ્તિક:-આ સંતારનો સંબંધ મટી ગયા પછી જીવનું ફરી આવવું થતું નથી, તેનું કારણ કર્મ છે. જીવનું આવવું જવું કર્મથીન છે. જ્યાં કર્મ લઈ જાય ત્યાં જીવ જાય છે. અને જે જે જવ પામે છે તે તે જવના કાર્ય કરે છે. આ જ કારણે મટી જાય છે. ઘણા કાલ લક્ષ્મીનો સંબંધ ઇત્યાંત કોઈ કાલે તૂટી જાય છે. ત્યારે કોઈ કર્મના યોગે પ્રાણી વંદીલાનામાં પડે, તે વારે તેનો અન્ય પ્રથમ સ્ત્રીની ઉપર પ્રીતિ રહેતી નથી. કોઈ પુરુષ એક સ્ત્રી ઉપર વીજી કરે છે. તો પૂર્વ જન્મના સંબંધ તે કેમ યાદ આવે? જ્ઞાનાવરણી કર્મના યોગે

गे बीजा जवतु स्मरण पण थतु नथी ए निपयने मलती प्रवेशी ।
शी गुरुगी प्रलोत्तररूप चर्चा ठे ते कहुं तु

प्रवेशी राजा - मारो अधर्मी दादो नरकमा गयो ठे, ते तमारा मत
त्याथी आवीने मने धर्म करतो वारे त्यारे हु मानु, के रात साची ठे
केशी गुरु - तारी स्त्रीनी साथे कोई पुरुषने कामनोग करतो तने दीक्षा
वे, ने ते तारा हाथमा आब्या पठी ते तारी वीनती करे के, मने थोडीक वार रक्त
आपो, तो हु मारा कुटवने कही आवु के, कामनोग कराथी आवु हु रा पावने
तो ते वात कबूल करिने तेने वू राजा थापीश ?

राजा - ना तेने एक दूषण पण लुटो मूकु नही

गुरु - तेमज तारो दोदो पण पापसची, गुनेहगार थई, नरकमा गया पठी
परमाधामी तेने केम मूके ? तेथी ते आवी शके नही

राजा - मारी दादी स्पेष्टाचारी थई, जैनधर्मने अंगीकार करिने स्वग गई, ते
पाठी केम कहेवा आवी नही, ने आवे तो तेने खु हरकत ठे ?

गुरु - कोई पुरुष स्नानकरी, कुशुम तथा धूप प्रमुख जई देवनी पूजा करा
जेतो होय, तेने कोई चामाल समाशमा जवाने कहे तो ते त्या जाय के ? एवी
दी इष्टा पण करे ?

राजा - ना ते एवा खराब स्थले केम जाय ? कही पण जाय नही

गुरु - तेम तारी दादी स्वर्गलोकमा गई ठे, ते सेतखाना पुण्य आ मनुष्य
कमा केम थावे ? आ लोकमा आववानी इष्टा पण थाय नही

राजा - एक चोरे चोरी करी, तेनो इन्साफ करिने तेने लोहानी कोठीमा
ली दीयो तेनु मुख बध करिने उपर सारी रीते कनई करागी तेमा पवन पण
प्रवेश करी शके नही एवु रुखु पठी ते चोर कोठीमा मरी गयो तेनो जीव ते
कोठीमा क्या रस्तेथी नीकली गयो ? तेमा तो कोई विड् दीवामा आब्या नही
हने जीव ते केम मनाय ?

गुरु - मोटी शाजामा एक पुरुषने जेरी सहित घालीने तेने चातरफ बध
री लीनी होय, तेमा ते जेरी वगाड्याथी तेनो अवाज वाद्दार राजलाय ठे ते
इतिना वाद्दार केम थावे ठे ? तेम जीव पण विड् विना वाद्दार निकली जाय ते

राजा - एक चोरना कटका करी एक कुनमा में जेरी राख्याहता तेनु महाड
परथी मारी रीते आवी लीजुं हतु, के जेमा पवन पण प्रवेश करी शके नही

केटलाक काल पठी उधाडी जोधुं, तो तेमां अनेक क्रम पडेजा देखायां. ते विना क्यांथी आयां ?

गुरु - अग्रिमां लोहनां गोलां नाख्यो होय तेमां त्रिड्विना अग्रि केम प्रवे करेते। जे वस्तु अग्रिमां नाखीए तेमां त्रिड्वि नहोय, तो पण अग्रि प्रवेग करे ते तेम जीवनो प्रवेग थवामां त्रिड्वि कांई काम नथी.

राजा - एक चोरने में ते जीवतो हतो त्यारे तोड्यो, अने मरी गया पठी पण तोड्यो; त्यारे जीव नीकजी गयो ठतां नारमां कांई फेर पड्यो नही तेहुं गु कारण होधु जोये ?

गुरु :- जेम खाजी मशक तथा पवनथी नरेली मशक तोजी जोतां वजनमां फेरफार थतो नथी. तेम जीव वायुरूप होवाथी ते शरीरमांथी नीकली गया प जी कांई तोलमां फेर पडतो नथी.

राजा - वाजक अने यावनना शरीरमां फेर ठे पण जीवमां कांई फेर नथी वझे वाणी सरखी वोझे ठे ने तेहुं गज्ज पणो कानमां सरखी रीते स्वर जाय ठे; तेम ठतां उपयोग सरखो केम थतो नथी ? युवान जे किया करी गके ठे ते वाज कथी थती नथी तेहुं कारण थुं ते कहो.

गुरु - जेम जूहुं धनुष्य होय तेथी वाणनो उपयोग जुदी रीते थाय ठे ने न धनुष्य होय तो तेथी वाणनो उपयोग जुदी रीते थाय ठे; धनुष्यमां फेर होवा जी वाणनी क्रियामां फेर पडे ठे. तेम वाजक अने युवानना शरीरमां फेर होवा जीवनी किया सरखी थाय नही एटजे वज वीर्य प्रमुखमां पण फेर फार थाय ठे.

राजा - युवान अने वृद्ध माणशना शरीरमां जीव सरखो ठतां युवाननी पठे केम नार उपाडी गकतो नथी ?

गुरु - जेम कावडवडे नार उपाटनारो पुरुष सारी नवी कावड होय तो बधा र उपाडी शके ठे, ने जूनी कावड होय तो कांईक थोडो नार उपाडी गके म जीव तो तेज ठे पण युवान शरीर होय तो बधारे नार उपाडी गके शरीर थाय तो थोमो नार उपाडी गके ठे.

राजा - एक चोरने मारीने तेना अनेक खंम कीयां, पण जीव तथा जीवना ठेकाणुं बीगमां आय्युं नही, माटे जीव कोई ठेज नही

गुरु - जेम काष्टमा अग्रि रही ठे, तेम शरीरमा जीव रह्यो ठे, ते देखाय केम ? मा अग्रि देखाय तो शरीरमा जीव देखाय कावीआरो हमेश लाकमा

कापे ठे पण तेने अग्नि कोई रखते पण दीगमां आवती नयी ने ते अग्नि
हेवानु ठेकाणु पण दीगमां आवतु नयी तेम जाणी लेवु

राजा - मने प्रत्यक्ष जीव देखामी आपो के जेथी हु जीवने जाणु

गुरु - तमे बादर वायु कायना जीवने जोई गकगो के ? तेने पण जां
शो नही तो जे अरूपी जीव ठे तेने केम जोई गकगो ?

राजा - हाथीमा अने कीमीमा जीव केम सरखो हांय ठे ?

गुरु - हाथीनु तथा कीमीनुं शरीर महोदु नानु ठे, पण जीवमा अग्नि
ता नयी जीव वन्नेमा सरखो ठे

राजा - लोकमां जीव अने जड एक क्षेत्र अवगाही निरतरपणे ?
केम रह्या ठे ?

गुरु - जेम दूधनी जरेली कडाईमा साकर, एलची, अने केसर नात्ती
ते केम समाई जाय ठे ? दूधशुद्धां चारे वस्तु एक क्षेत्र अवगाही निरतर
केम रहे ठे ? एकज ठेकाणे चारे वस्तु अजिन्न नावे रहेजी ठे एना वर्ण
रस, फरश निरतर निरावाधपणे ठे तेम जीव अने जड जगतमा निरतर
क्षेत्र अवगाही निरावाधपणे रह्या ठे

३५ नास्तिक - सर्व लोकमा जीव जरपूर ठे त्यारे देखाता केम नयी ?

आस्तिक - जेम सूक्ष्म जीव सर्वत्र पूर्ण ठे ते ज्यारे दिवडो तडका पडे त
घरमाना कोई ठिड्कारायें थोडोएक तडको घरमा आवे ठे ते तडका तरफ
केटला एक परमाणु जेवा दीगमा आवे ठे, ते वधा सूक्ष्म जीवो ठे ते हा
मा तडको आवे त्यारे उडता देखाय ठे, बीजी रीते देखाता नयी तेम जीव
ने जड सर्व लोकमा जरपूर उता उग्रस्थने देखाय नही, किंतु केवज ज्ञानरूप
तपना योगे देखायठे अर्थात् केवल ज्ञानीज जाणी शकेठे

३६ नास्तिक - चंद्र, सूर्य, वाया, आतप, माता, पिता, स्वर्ग, नरक
जड, घट, पट, स्तन, तथा कुज प्रमुख सर्व भ्रममात्र ठे, वस्तुरूप कईजनय

आस्तिक - जेम अधिकारमा आकाशनेविपे कोई पुरुष चायो जाय, त
वाधपणे जई शके ठे, पण वचमा जो जित आवीजाय तो आगज चनातु
ने ते कार्यमा अपरावाधक थायठे. ए प्रत्यक्ष भ्रम के सत्यठे ? तथा कोई
मारे, कूटे, दानदिये, ए वस्तु गल्ये सत्यठे, असत्य अने भ्रमजाल तो सत्य
सक-पने कहिये

आस्तिक नास्तिक संवाद.

३७ नास्तिक.—सर्व जगतमां एकज ईश्वर ठे. ईश्वर विना बीछुं काई नयी,
जाणवुं जोये.

आस्तिक:—जो सर्व जगतमां एक ईश्वर होय, तो दाननो देनार पण ईश्वर
अने जेनार पण ईश्वर कहिये. जेनार अने देनारमां काई जेद थयो नही. ई
श्वरे पोते पोतानी पात्रोयी दान जिथुं त्यारे दान दीथानुं पुण्य कोने थयुं? एथी
दान तथा पुण्य व्यर्थ गयां. वली मारनार पण ईश्वर ने मरनार पण ईश्वर कहेवो
जोये; तो ईश्वरे ईश्वरने माखो तेनुं पाप कोने लाग्युं? धणी पण ईश्वर ने चोर
पण ईश्वर; तो ईश्वरनो माज ईश्वरे चोखो कहेवाय, त्यारे चोरीनी तपाश शास्ता
करवी जोयेने? पुण्ये करी स्वर्गमां गयो ते पण ईश्वर, तथा पापे करी नरकमां
गयो ते पण ईश्वर; त्यारे स्वर्गमा पुण्यवान जाय अने नरकमां पापी जाय; एम क
हेवुं व्यर्थ ठे. ए उपरथी तमारुं वोजवुं अस्तनवित ठे. जगतमां एकज ईश्वर ठे
एम जे कहेवुं ते असत्य ठे. घटघटप्रत्ये जीव छुदा छुदा ठे, अने तेथोनी कर
णी पण छुदी छुदी जाणवी.

३८ नास्तिक.—घट पटादिक सर्व पदार्थोमां ईश्वर एकज ठे. एम जाणवुं जोये.
आस्तिक:—जो सर्वमां एक ईश्वर होय तो जात, कुज, राजा, तथा चंडा
नी निन्नता कही न जोये; कोई श्रेष्ठ तथा नष्ट कहेवाय नही. एक पुण्य करे ते
तमज सर्वने थयुं जोये, तमज कोईएक पाप करे तेनुं फज पण सर्वने थयुं जो
एक नोजन कखायी सर्वनी वृत्ति थवी जोये; एक नरकगामी थयाथी सगजा न
नवाजोये; एक स्वर्गगामी थयाथी सर्व स्वर्गमां जवा जोये; एकनो जोग सर्वने
थो जोये, कर्म छुदा छुदा नोजववां न जोये; तम तो देखातुं नथी, जे करे ते
एवुं स्पष्ट देखाय ठे. त्यारे सर्वमां एक ईश्वर केम कहेवाय? माटे एम क

नास्तिक:—स्वर्ग, नरक, पुण्य, पाप, चंड, सूर्य, नदी, समुद्र, द्वीप, नग,
गर, ग्राम, तथा माता, पिता इत्यादिक चोराशी जड जीवयोनि प्रसु
सत्य ठे, एथोमा सत्य पदार्थ कोई नथी.

क:—सर्व पदार्थ सत्य ठे. जजनी वुं पण असत्य कहेवाय नही, तो
पदार्थो केम असत्य कहेवाय? जे वस्तु घाय त्यारे थई कहेवाय

સમયે પોતાના કારણ પંચ મહાનૂતોમાં લીન થયો, ને પચ મહાનૂતો ઈશ્વરમાં લીન થયો

આસ્તિક - જો એમ હોય તો ઈશ્વર જડ મિશ્રિત થાય અને તે સમન તથા નિર્મલ એ બે અવસ્થાવાળો કહેવાશે ત્યારે કેવલ જ્યોતિસ્વરૂપણુ ક્યા ગયું? જે પચ મહાનૂતોયકી જગતની ઉત્પત્તિ થઈ કહ્યોઠો તે તો સદા શાશ્વત છે તે ઓમા પૃથ્વી, આપ, તેજ તથા વાયુ, એ ચારે નૂતો પોતપોતાની ક્રિયા કરે. કેમ કે, વનસ્પતિ અને જગમ ગ્રસની ઉત્પત્તિ કરે છે તે ક્રિયાપિના થાય નહીં એવી રીતે તો જીવની ઠે જાન શાશ્વત સદા કાલ છે, ત્યારે પ્રલય તે જાનો થયા? જો એમ કહેશે, કે પચ મહાનૂતો જગત વિનિર્મિત ક્રિયા કરતા નથી, ત્યારે તો તે નૂતદ્વ્યરૂપ કયન માત્રજ ઈશ્વરે અને હરેક વસ્તુ પોતપોતાના ગુણવિના રહે નહીં એવો નિયમ છે. વળી જો કહેશે કે નૂત તો અનત કાલના છે ત્યારે તો સત્તાર પણ અનત કાલનો ઈશ્વર તેની ઉત્પત્તિ તથા પ્રલય કેમ કહેવાય? એ તો જેમ છે તેમ છે. વળી ઈશ્વર મનસા વાચા કર્મણા કરિ રહિત છે, અને એક થી અનેક થાય એવી મનની ઇચ્છા થઈ ત્યારે જગતની ઉત્પત્તિ કરી. એ બે વાક્યાનો પરસ્પર વિરોધ છે, કેમ કે, પ્રથમ વાક્યપ્રમાણે ઈશ્વર ઇચ્છારહિત ઈશ્વર છે, ન બીજા વાક્યમા ઇચ્છાસહિત કહ્યો ઈશ્વર, એવો પૂર્વાપર વચનવિરોધ હોવાથી તમારું બોલવું સર્વ અસમીચીન છે.

૪૩ નાસ્તિક - સર્વ વસ્તુનો ઈશ્વર અધિષ્ઠાન છે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી કૃત તથા અકૃત સર્વે થાય છે.

આસ્તિક - જો એમ છે તો ઘટ તે પટ કેમ થતો નથી? પણ તેમ થાય નહીં, કેમકે, ઘટનું કારણ મૃતિકાનું પિત્ત છે, તેમાથી ઘટજ થાય છે. પણ પટાદિ કાર્ય નથી થતા તેમજ પટનું કારણ તંતુ છે, તેથી પટજ થાય છે, પણ ઘટાદિ કે બીજા કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય નહીં. જો એમ થતું ન હોય તો કારણથી કાર્ય થાય છે, એ પ્રવૃત્તિ મિથ્યા થાય. માટે ઈશ્વરના અધિષ્ઠિતપણાત્મે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી કૃત તથા અકૃત સર્વે થાય છે એ તમારું કહેવું સર્વે વ્યર્થ છે.

૪૪ નાસ્તિક - જીવને જવાતર થાય છે સ્ત્રી, પણ વેદનો વેદ થતો નથી પુરુષ વેદ તે સ્ત્રી વેદ ન થાય, સ્ત્રીવેદ તે પુરુષવેદ ન થાય, તેમ સ્ત્રી તથા પુરુષ તે નપુત્ત કે વેદ ન થાય, અને નપુત્તવેદ તે પુરુષ તથા સ્ત્રી વેદ ન થાય એમ જાણવું જોઈ.

આસ્તિક - પુણ્યના પરિણામનો નિયમ નથી એના પુન પુન રૂપાતર થયા કે

નેત્રે. માત્ર અવસ્તુપણું પામતા નથી, વસ્તુપણે ગમે તે રુપે થઈ જાયત્રે. જેમ જેસ ના શિંગમાથી કેલ થાયત્રે; કાગથકી સેરહી થાયત્રે, માચીના હિંગારથકી કદ લીની નાજી થાયત્રે. એવી રીતે કર્મના પરિણામે ગલ્યંતર થાયત્રે. આગામિક જવ નેવિપે કાયવેદ પલટાઈને તે નવા જવરુપે પરિણમેત્રે. જેમ સોનીના યોગે મુવ ણ નાના પ્રકારના ધ્યાકારરુપે પરિણામને પામેત્રે. તેમ જીવ કર્મના યોગે નાના વિધ ગતિઓ પામેત્રે. તે તો રહ્યુ, આ જવમાં પણ એકસરખી સ્થિતિ રહેતી ન થી. જેમ કે, રાજા તે રંક થઈ જાયત્રે, ને, રક તે રાજા બની જાયત્રે, સુખી તે હુ સુખી, તથા હુ સુખી તે સુખવાન થઈ જાયત્રે. ડલ્યાદિક આ જવમાં પણ પર્વાય પલટાઈ જાયત્રે; તો જવાંતરમાં કેમ એકરુપે રહે? કર્મના વંધ સાદિ છે, માટે જેવો કર્મ નો વદ્ય તેવા ફલની પ્રાપ્તિ થાયત્રે, એવિપે કોઈ નિયમ થઈ શકે નહી. ગમે તે વેદ વદલી ને ગમે તે વેદ કર્મના યોગે થાયત્રે એમ જાણવું.

૪૯ નાસ્તિક:-એમ કહ્યુ છે કે બ્રહ્માના મુખમાંથી બ્રાહ્મણો ઉત્પન્ન થયા, જુજ થકી કૃત્રિય થયા, તથા જંઘા થકી વૈદ્ય થયા, માટે એ ત્રણે વર્ણ ઉત્તમ છે, અ ને પાદયકી ગૂઢ ઉત્પન્ન થયા માટે અધમ છે, એમ જાણવું.

આસ્તિક:- એ વાત સંજવિત નથી. જુવો કે, ઝવરાના વૃહમાં પેડ, ઘાલ, તથા પત્રનેવિપે સરખાં ફલ લાગેત્રે. તે સર્વ ફલોનું રુપ સરખું હોયત્રે; તથા તે ઓમાં રસ પણ સરખોજ હોયત્રે. તેઓમાં કોઈ પ્રકારે ઉત્તમ તથા અધમતા ક હેવાય નહી. તેમજ બ્રહ્માના શરીર થકી ઉત્પન્ન થયા જે ચાર વર્ણ, તે સર્વ ચેતન રુપ હોવાથી સર્વ જીવ સરખા જાણવા. ઉત્તમ મધ્યમ વર્ગે સર્વ લૌકિક કાર્ય થકી કહેવાયત્રે. પણ ચેતનપણે તો સર્વ સરખા છે. એના ઉપર એક દૃષ્ટાંત કહું હું. ચારે વર્ણના મનુષ્ય એક તલાવને કાંઠે વેગીને પાણી પિયે છે; તેથી કોઈ વટ લતો નથી. પણ તે તલાવમાંથી પાણી જરીને પોતપોતાના વાસણોમાં લીયા પટી ફલકા વર્ણના વાસણનું પાણી ઊંચા વરણવાલો માણસ પીએ તો વટલે છે. ફરી ચારે વર્ણના જરેલા પાણીના વાસણો માનું પાણી તે તલાવમાં નાચીને પી તો કોઈ વટલતું નથી તેનું કારણ શું? માટે પાણીમાં વટલવાપણું નથી. ને વા સણ તો સર્વનાં સરખા છે. માટે વટલવું એ મનની માનીતા છે; અને એવીલોક મ યાદિ છે. જ્યાં સુધી મનનો મિથ્યાનાવ છે, ત્યાં સુધી નિન્ન પણું છે એમ જાણવું.

૫૦ નાસ્તિક:- સમદૃષ્ટીને વિપે મિથ્યાનાવ હોતો નથી, તેમ ઠતાં તે નિન્ન નાવ કેમ રાખેત્રે?

आस्तिक - लोक मर्यादा लोपवी नहीं ए नीति ठे तेनो लोप करवो नहीं जे कार्यनी जगत निदा करे ते कार्य करवो नहीं एवु श्रेष्ठोनु वचन ठे तेना ए लोप करवो नहीं तेथीज समदृष्टि पण तेबु आचरण करे ठे पण मनयकीन म दृष्टिने काइ नथी

५१ नास्तिक - सर्व कार्यनो कती ईश्वर ठे, एम मानबु जोये के नहीं।

आस्तिक - एम मानबु नहीं जोये ए वचन प्रजाप ठे ईश्वरनिसे कर्तृत्व होयज नहीं घट, पट, रुपि, सग्राम, स्नान, पान, दान, मान, स्नात, ता क्रिया, वित्त तथा व्यावच इत्यादिक सर्व पदार्थोंना कारण काज, स्वभाव, नियत, पूर्वकृत कर्म, तथा पराक्रम ए पाच ठे जेम के, तंतुना पुजमाथी पटनी उत्पत्ति यवानो जे समय ते काल समजवो, तनुना पुजने पटनी उत्पत्ति करवानो योग्यता ते स्वभाव जाणवो, तनुना पुजमाथी पटनी उत्पत्तिनु जे निमित्त यवु ते पूर्व कर्म समजबु, थने तनुना पुजमाथी पटनी उत्पत्ति करवानो जे उद्यम करो ते पराक्रम जाणवो, ए पाचमाथी एक ओबु होय तो वस्तुनी उत्पत्ति थई गके नहीं ए पाचनां समुदायथी घटपटादिक सर्व कार्योनी उत्पत्ति थायजे, एबुइ मत जाणवु

५५ नास्तिक - जो कुठ होता है, सो अद्वाहुतालाके हुकमत होता है, औ किसीका क्रिया कुठ होता नहीं, यही बात रास्त है

आस्तिक - जो ऐसे होवे, तो अद्वाहुताजाने पैदा किये हुये, इमामे हसन औ हुसन, काफिरोंके हातसे कैसे मारे गये ? वे तो खुदाके प्यारे बड़े थे, तिनहु काफिरोंने मारे, ये बड़ी अजायबकी बात है तिनहु वचानेके वास्ते खुदा ना कायत था ? इमाम किसीके गुनेहगारनी नहीं थे, वे क्यू मारे गये ? इमबाम जो होता है, सो तकदीरसे होता है जो जैसा करता है, सो तैसा पावता है तामें अद्वाहुताजाका कुठ वास्ता नहीं है यही बात रास्त है

५३ नास्तिक - अद्वाहुताजाने इमामोंका दिल देखनेके वास्ते आजाब दियाथा

आस्तिक - आजाब दिये गिराय तिनोंके दिलकी बात खुदा नहीं जाणता था । जो कहंगे की नहीं जाणताथा, तो खुदामें खुदापना क्या रहा । खुदा ता सब जानता है, ऐसे तुमारे कुरानेशरीफमें कहा है एम हाके जो इमामोंके मारनेकी दयानत जो काफिरोंने करीथी सो खुदा जानके नी कैसे चुप रहा । सगळे ये बात नी गनत है

५४ नास्तिक:- आदमी मरगये बाद जीकूं फिरस्त लेजाते हैं ये बात तो सच है की नही ?

आस्तिक:- इस बातकूं कौन फूठ कहता है ? लेकिन समजमें कुछ फरक है. तुम कहते हो की कीयामततक जीकूं एक ठिकानेमें रखते हैं, पीठे खुदाके पाश ले जाके इन्साफ करवाते हैं; ऐसे नही होवें है. लेकिन उसीवख्त जी अपनी त गदीरके जिये अठा या बुरा फल पावता है. तुमनी सुख, दुःख, जेहेस्त आं दोज क तो मानते हो ! सो जैसी जीने करनी करी होवें तेसी गति उसकु मजती है.

५५ नास्तिक:- अल्लाहुतालाने ऐसे फरमाया है की जो किसीकूं इजा देता है सो मारने लायक है.

आस्तिक:- कबू मावाप ठोकरेकूं इजा देते हैं, आ कबु ठोकरा मावापकूं इजा देता है; कबू पीर सुविंदकूं इजा देता है, आ कबू सुपिंद पीरकूं इजा देता है; कबू नोकर खाविंदकूं इजा देता है, कबू खाविंद नोकरकूं इजा देता है; ऐसे खुदाकी खलकतमें जहांतके जी है, वे सब इजा देनेवाले होनेते जो सब मारने लायक हो वें तो खैर महिर कैसे रहेगी ! आ रहम करने लायक कोई जी नही रहेगा आर इमामोकूं जब काफरोने इजा दी, तब तिनोकूं कायके वास्ते इमामोने मारे नही इस वास्ते जो होवें है सो तगदिरसे होवे एसे जानना चाहिये.

५६ नास्तिक:- मांसायाहारी पापिष्ट कहे ठे. आ डनीआमां जलचर, स्यलचर, तथा खेचर प्रमुख जे नाना प्रकारना जीव ठे, तेथोने बेशक मारी नाखवा, थने तेथोनूं मांस नक्षण करवुं. एम थमने साहेबे फरमाव्युं ठे, ते प्रमाणे करवामां थुं गुनाह तथा पाप ठे ?

आस्तिक:- तमारा कह्या प्रमाणे जीवने मारवुं ए खुदानो हुकम ठे, ते कोई ए फेरववो जाये नही. जो फेरवीए तो गुनेहगार ठरीए, एम सिद्ध थायने ; त्यारे कोई बाघ थयवा सिंह प्रमुख मनुष्यनो आहार करनार जीव, तमने मारवा आ वेठे, तेथी मरीने तमे केम नाशी जाओठो ? थने ते प्राणीने नाना प्रकारना ह थीआर वगैरेनी सहायता बने केम मारवा तैयार थाओठो ? थने जो ते जीव तमारा दावमा थावी जाए तो केम मारीनाखो ठो ? जेम खुदाए तमने जीव मारवाने फरमाव्युं ठे तेम तेथोने पण मनुष्य मारवाने फरमाव्युं ठे ! ते प्रमाणे तेथो पोतावुं कल्य करेठे ; तेथोने मारवुं लायक नथी. जो तेथोने मारवानुं त मन लायक दीशुं होय, तो जे जीवोने तमे मारोठो, तेथोए थयवा तेथोने वा

૭૭ નાસ્તિક - કોડ વેદધર્મી પ્રશ્ન કરે છે કે, તમારા જૈનમતમા જીવના દિકનેપિ કેવીરીતે વર્ણન કરેલું છે ? તેને ઉત્તર દિયે છે કે, સર્વેશ કેવળ કયુ છે - નર્વ લોકનેપિ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિકાય, ન્તિકાય તથા પુજાસ્તિકાય એ ઇચ્છ્ય નરપૂર છે એ ઇચ્છ્ય પોતપોતાના ગુણ તથા પયાંયે કરી પૂર્ણ છે સદા જાવરૂપ છે જગતની સ્થિતિ જેમ વર્તમાન કાનમાં છે મન જૂન કાનમા હતી, અને નરિપ્ય કાલમા પણ એવી રીતેજ જાણવી તે જીવ અને પુદ્ગલ અનેત કાન લોલુપનૂત છે એટલે જેમ હીર તથા પાણી મુનિકા તથા પાતુરું મિશ્રણ થયાથી એક રૂપ બની જાય છે તેમ જીવ તથા ઇન્દ્રિયોણ એકરૂપે રહે છે સમય સમયને વિષે નવાં કર્મ જીવવાં છે અને સમય મયને રિતે પૂર્વ કર્મ નિર્જરીને તૂટી પણ જાય છે કર્મોની ઉત્પત્તિ તથા નાશ ઇન્દ્રિય કાંડ કાળ પળ નથી ઇશ્વર તો અકર્તા છે, તેને રિતે કર્તા પણ નથી માટે ઇશ્વર રોંડુ કારણ નથી કાલ, સ્વનાવ, નિયત, પૂર્વ કર્મ, તથા જ્ઞાનાત્મા ન પાંચ સાગ્ગો ઉત્પત્તિના કહ્યા છે એણે કરીનેજ પુણ્ય પાપ જન્મ મોક્ષ નાશ રિતે ગમનાગમન થાય છે અને દમકર્મા જે નરક, તિર્યંક, મનુષ્ય તથા રાજાની ચારીય ગતિઓ કહી છે તે પ્રમાણે જરૂરપરના પામેને જન્મ તાતા જન્મના શુનાશુન કર્મ જોગે છે તે તે જરૂર રિતે જ્ઞાનાપરણામિક વ કર્મો અનુગામે ગમે છે જેમ માટીની ચરેલી તુચી જન્મમાં નારીય તો તે જન્મમાં જન્મે જીવે મૃતી જાય છે પત્તી જેમ જેમ તે માટી, તેમાંથી થાતી પતી થાય તેમ તેમ તે તુચી પણ થાયતી જાય છે જ્યારે વરી માટી નીકળી નાય ત્યારે ત્યાંથી પણ તરતી રહે છે પણ પાણીથી પણ જાય નહીં તેવી રીતે જીવ પણ કર્મથી જોવાયા થઈ અગોગતિને પામે છે પત્તી જેમ જેમ તે કર્મની ન્યતના કરી જાય તેમ તેમ તે કર્મ ગતિને પામતો જાય છે, જ્યારે વરા કર્મના નાશ થાય ત્યારે તે જીવ નોશાયને રિતે પ્રાપ્ત થાય છે, પણ તેની પણ અજ્ઞાન કમલ જાનો નથી, જેવી રીતે તુચી જનના યોગે ઊંચી થાય છે, તેમ જીવ જન્મિકાદિક સાંસાર ભંજન થય કલ્પે ગતિ પામે છે

જીવ અજ્ઞાન કરે છે કે, મનુષ્ય જ્ઞાના થનથી માત્ર ગતિ નાશ સુરી કરે છે મન હા નુર જીવ તે જ્ઞાનને ગુણગણે અયોગી થાય છે અને જન્મ દિવ નુર જન્મ મનુષ્યને જ્ઞાન મૂટે છે ન પૂરે જોગના થનથી જાનેને તેન રામને જ્ઞાનને જ્ઞાનના જ્ઞાન નથી જ્યારે મનુષ્યમાંથી જ્ઞાન મૂટે છે, ન જ્ઞાન મિત્ર છે

યમિત ઠેકાણે પહોતો એમ સમજવું. એ વિષય ઉપર બીજા પણ ત્રણ દૃષ્ટાંતો છે. કુંજકારનો ચક્ર. અગ્નિનો ધૂમાડો, તથા અંરંડીઓ એ ચાર દૃષ્ટાંત વડે જાણી લેવું.

૫૯ નાસ્તિક.—કર્મદ્વય થયા પછી જીવ અલોકનેવિપે કેમ જતો નથી! જો જાયતો વચમાં તેને કોણ રોકનારો છે?

આસ્તિક.—ચલન શક્તિને સહાય આપનારું જે ધર્માસ્તિકાચં ઇચ્છ્ય, તેનું ત્યાં આનંદન નથી. ધર્માસ્તિકાચ ઇચ્છ્ય લોક પ્રમાણેજ છે. તે થકી અધિક નથી. તેથી અલોકમાં જવાને જીવ તથા પુરુષની ગતિ થતી નથી.

૬૦ નાસ્તિક.—કર્મોનો ક્ષય કરીને સિદ્ધાવસ્થાને પામેલાં જે સિદ્ધ જીવો તે સિદ્ધક્ષેત્રે સમથ્રેણીએ જાય છે. પણ સ્થાનાંતરનેવિપે જતા નથી તેનું કારણ શું?

આસ્તિક.—તે સમયનેવિપે કોઈ પ્રેરક નથી પ્રેરણાવિના ચક્રત્રમણ થાય નહીં, તેથી સિદ્ધના જીવો સમથ્રેણીએ સિદ્ધસિલા ઉપર જાય છે.

૬૧ નાસ્તિક.—સિદ્ધને શરીરનો અજાવ થાય છે. ત્યારે અવગાહના કેમ કહી છે?

આસ્તિક.—જેમ ટારાનું વાસણ બનાવવાને અર્થે પ્રથમ તેના જેવો મેણનો આકાર કરવો પડે છે. તેમાં તે રસ ઓલ્યાથી તે ધાતુનો તેવો આકાર થાય છે. તે વાગળ મેણથી તૂટું કચ્છા પછી પણ મેણનો આકાર થાય છે. ત્યારે મેણ ગાલી નાચીએ તો પણ તે આકારપણું જતું નથી. કેમકે વાસણનો આકાર જે કાયમ રહે છે. તે પણ તે મેણના આકાર જેવોજ છે, તેથી આકારપણું કાયમ રહે છે. તેમ જીવ જે શરીરકારે થયો છે. તે શરીરનો અજાવ થયા પછી પણ સિદ્ધ પુરુષનો આત્મા તે શરીરની અવગાહનારૂપે રહે છે. એટલે આગ્રહાનંદ અંતે જેવો સિદ્ધના શરીરનો આકાર રહે છે. તેવોજ જીવના પ્રવંશોનો અરૂપી આકાર રહે છે.

૬૨ નાસ્તિક.—જેમ જલમાં જલ મળે તે એકરૂપે થઈ જાય છે. નિવ્રતા દેશ્વાતી નથી. તેમ અનંત મિદ્ધ એકરૂપે થઈ રહે છે કે ચેતન ઇચ્છ્યપણું જુડું જુડું છે.

આસ્તિક.—જ્યારે જલના વિંડો મળીને એક જલનો પિંડ થાય; ત્યારે એક જ જલ કહેવાય છે. પણ જ્યારે જલના વિંડુ જુદા જુદા હોય ત્યારે વિંડુ કહેવાય છે. એક જલ કહેવાય નહીં. તેમ મિદ્ધ પણ સર્વે એકજ છે; પરંતુ ચેતન ઇચ્છ્ય કરી સર્વે નિવ્રત નિવ્રત છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત: જેમ અનેક શીષીઓયકી અન્યથા એકજા અનેક મોતીઓ જુદા જુદા હોય છે. તેઓમાંના કંટજાણકર્ણને એક મોટા ટગજો કરિયે. ને પછી તેઓ વિપે વિચાર કરિયે કે એ ટગજામાં અકૃતા અનેકના શું છે? તો તરત જણાશે કે તે મોતીઓ અવ્યવસ્થા શુણ્ણરૂપે સર્વે અકૃત છે. પણ

॥ ઈ શ્રી જિનાય નમ ॥

અથ શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત સમ્યક્તના
સહસ્ર બોલની સજ્ઞાય પ્રારંભ ॥

॥ દોહા ॥ ॥ સુરુત વલ્લિકાદવિની । સમરી સરસતિ માત ॥ સમક્તિ
સવ બોલની । કહિશૂ મધુરી વાત ॥ ૧ ॥ સમક્તિ વાયક ગુરુતણો ।
ન ધાય ॥ નર કોહાકોહે કરી । કરતાં સર્વ વપાય ॥ ૨ ॥ દાનાદિક કિં
વિયે । સમક્તિ વિણ શિવશર્મ ॥ તેમાટે સમક્તિ ઝૂં । જાણો પ્રવચન મર્મ
દર્શન મોહ વિનાગથી । જે નિર્મલ ગુણગણ ॥ તે નિશ્ચય સમક્તિ કહ્યા ॥ તેહ
એ અહિગણ ॥ ૪ ॥ ॥ ઢાલ ॥ દેશ દેશ દરસણ આપણૂ, ઇદેશી ॥ ॥ ચવ સર
તિજિગ ઢે । દશરિખ વિનય વિચારોરે ॥ ત્રિણ છુદિ પણ દૂષણ । આવ
ધારોરે ॥ ૫ ॥ ટૂટક ॥ પ્રજાવિક અડ પચ નૂપણ । પચ લક્ષણ જાણિયે ॥ પટ જણણ
આગાર નાયન । ઠલિહા મન આણિયે ॥ ૫ ॥ ॥ પટ ગણ સમક્તિ તણા સહસ્ર
જેદ એહ ઉદાર એ ॥ એહનો તલ વિચાર કરતા । લહીજે જવપાર એ ॥ ૬ ॥ ઢાન ॥
ચતુરિહ સદહણા તિહા । જીવાદિક પરમગોરે ॥ પ્રવચનમા જે નાવિયા । લીજે તે
નો અગોરે ॥ ૭ ॥ ટૂટક ॥ તેહનો અર્થ વિચાર કરિયે । પ્રથમ સદહણા સ્વરી ॥ લીજી
સદહણા તેહના જે । જાણ સુનિગુણ જવહરી ॥ સવેગ રગ તરગ ઝીને । માર્ગ ધુ
કહે યુધા ॥ તેહની સેવા કીજિયે જિમ । પીજિયે સમતા સુધા ॥ ૮ ॥ ઢાન ॥ સમ
કેત જેણે મહી ચમિક । નિન્દવ ને અહઉદારે ॥ પાસગાને કુશીજિયા તે । વ
વિમચવ મદારે ॥ ૯ ॥ ટૂટક ॥ મદા અનાણી દૂર ઠમો । ત્રીજી સદહણા મહી ॥ પા
શીનીનો સગ તજિયે । ચોથી સદહણા કહી ॥ હીણાતણો જે સગ ન તવ ।
તેહનો ગુણ નરિ રહે ॥ જ્યુ જગતિ જલમા નચૂ ગગા । નીર છૂણપણૂ જહા ॥ ૧૦ ॥
॥ ઢાન ॥ કપૂર હોયે અતિ કજલૂરે, ઇદેશી ॥ ॥ ત્રણ જિગ સમક્તિ તણો ।
પહિજો શ્રુતઅનિનાય ॥ જેહવિ શ્રોતા રસ લહેરે । જેયો સાકર ડાલરો । પ્રાણી, ધર્મ
સમક્તિ રગ । જિમ લહિયે સુચ અજગ રે । પ્રાણી, ટેક ॥ ૧૧ ॥ તરુણ સુની
સ્ત્રી પરિવગોરે ચતુર સુણે સુગીન ॥ તેહવિ રામે અતિ ઘણો રે । યર્મ સુખાની રી
ત રે । પ્રાણી ॥ ૧૨ ॥ ॥ ચૂર્યો અટવી કતમો રે । જિમ ઢિજ ગર ચગ ॥ ૧૩ ॥
નિમ જે ધર્મને રે । તેહિજ વીનૂ જિગ રે । પ્રાણી ॥ ૧૩ ॥ ॥ યંયાગ્ય ગુરુ દવ

१ । त्रीजुं लिंग उदार ॥ विद्या साधक तणि परे रे । आलस नविष लगार रे ।
 ॥ १४ ॥ ॥ दाल ॥ प्रथम गोवालातणे जवेजी, एदेशी ॥ ॥ अरिहंत ते जि
 विचरता जी ॥ कर्म खपी दुआ सिद्ध ॥ चैश्य जिण पडिमा कही जी । सूत्र
 ॥ १५ ॥ ॥ धर्म खिमाटिक जाखेओ जी । साधु तेहना गेह ॥ आचारय आ
 ॥ १६ ॥ ॥ उपाध्याय ते शिष्यने जी ।
 ॥ १७ ॥ ॥ नगति वाह्य प्रतिपत्तिथी जी । हृदय प्रेम बहुमान ॥ गुण श्रुति
 ॥ १८ ॥ ॥ प्रवचन संघ वखाणिये जी । दरसन समकित सार । च
 ॥ १९ ॥ ॥ पांच नेद ए दश त
 ॥ २० ॥ ॥ धोबीडा वूं धोए मननूं धोतीयू रे ॥ ॥ एदेशी ॥ ॥ त्रण शुद्धि सम
 ॥ २१ ॥ ॥ तिहाँ पहिली मन शुद्धि रे ॥ श्री जिनने जिनमत विना रे । फूट स
 ॥ २२ ॥ ॥ चतुर विचारो चित्तमां रे । टेक ॥ २३ ॥ ॥ जिन जगतें जे नवि ययुं
 ॥ २४ ॥ ॥ तेबीजाधि नवि थाय रे ॥ एवुं जे मुख जाखिये रे । ते वचन शुद्धि कहिवाय रे । च
 ॥ २५ ॥ ॥ जे सहतो अनेक प्रकारे ॥ जिण विण पर सुर
 ॥ २६ ॥ ॥ तेहनी काया शुद्ध उदाररे । चतुर ॥ २७ ॥ ॥ दाल ॥ मुनि जन मारगनी,
 ॥ २८ ॥ ॥ समकित दूषण परिहरो । तमां पहिली ठे शंका रे ॥ ते जिन वचन
 ॥ २९ ॥ ॥ जेहने समनूप रंकारे । समकित दूषण परि हरो ॥ टेक ॥ ३० ॥
 ॥ वीजुं दूषण तजिये ॥ पामी सुरतर परगढो । किमवाकल
 ॥ ३१ ॥ ॥ संशय धर्मेना फलतणो । विचिगिष्ठा नामे ॥ त्रीजुं दूषण
 ॥ ३२ ॥ ॥ निज शुन परिणामे ॥ समकित ॥ ३३ ॥ ॥ मिथ्यामति गुण वर्णनो ।
 ॥ ३४ ॥ ॥ उन्मारगि गुणतां हुवे । उन्मारग पोय ॥ समकित ॥ ३५ ॥
 ॥ पांचमो दोष मिथ्यामती । पश्चिम नवि कीजे ॥ ३६ ॥ ॥ शुन मति अग्निदनी । न
 ॥ ३७ ॥ ॥ दाज ॥ जोजिटा हंसारे विषय न ग
 ॥ ३८ ॥ ॥ ध्यात प्रभाविक प्रवचनना कहा । पावयणी धुनि जाण ॥ य
 ॥ ३९ ॥ ॥ धन धन शान्तन मंजन सु
 ॥ ४० ॥ ॥ धर्म कथी ते बीजो जाणिये । नदिग्वंण परि जेट ॥ नि
 ॥ ४१ ॥ ॥ धन धन ॥ ४२ ॥ ॥ बाटी त्रीजोरे त
 ॥ ४३ ॥ ॥ गजगारे जयकमला दगे । गाजंनो जिन

मेह । धन धन० ॥ ३० ॥ जइवाहु पणि जेह निमित्त कहे । परमत जेह
 ज ॥ तेह निमित्तीरे चोथो जाणिये । श्री जिनशासन राज । धन धन० ॥ ३१
 तप गुण ऊपर रोपे धर्मेने । गोपे नवि जिन आण ॥ आश्रव लापेरे
 दा । पचम तपसी जाण । धन धन० ॥ ३२ ॥ ठठो विद्यारे मत्र तणो वनि ।
 श्रीवयर मुणिद ॥ सिद्ध सातमोरे अजन योगथी । जिम काजिक मुनि चह ।
 धन० ॥ ३३ ॥ काव्य सुधारस मधुर अर्थ नग्या । धर्म हेतु करि जेह ॥
 परि नरपति रीजवे । अछम वर कवि तेह । धन धन० ॥ ३४ ॥ जय नवि हारे
 नाविक एहया । तव विधि पूरव अनेक ॥ जात्रा पूजाटिक करणी करे । तेह प्र
 क ठेक । यन धन० ॥ ३५ ॥ ढाला ॥ सतीय सुनइनी । एदेशी ॥ साहे सम
 जेहथी । सखि जिम आनरणे देह ॥ नूपण पाच ते मन वस्या । सखी मन
 स्या । तेमा नही सदेह । मुज समकित रग अचल होयो । टेक ॥ ३६ ॥
 लु कुशलपणु तिहा । सखी वदन ने पञ्चखाण ॥ किरियानो विधि अति प
 सखी आचरे तेह सुजाण । मुज ॥ ३७ ॥ बीजू तीरथ सेवना । सखी
 तारे जेह ॥ ते गीतारथ मुनिवरा । सखी तेहस कीजे नेह । मुज ॥ ३८
 गति करे गुरु देवनी । सखी त्रीजू नूपण होय ॥ किणहि चलाव्यो नवि
 सखि चोथु नूपण जोय । मुज ॥ ३९ ॥ जिनशासन अनुमोदना । सखी
 थी बहु जन दुत ॥ कीजे तेह प्रनावना । सखी पाच नूपणनी खत ।
 ॥ ४० ॥ ॥ ढाल ॥ इम नवि कीजे हो, ए देशी ॥ लक्ष्ण पाच
 मकित तणा । धुर उपशम अनुकूल । सुगुण नर ॥ अपराधी सृ पण
 तथकी । पितविये प्रतिकूल । सुगुण नर । श्री जिनजापित वचन विचारिये
 ॥ ४१ ॥ सुरनर सुख जे इ ए करि लेखवे । वठे गिवसुख एक ॥ सु
 लक्ष्ण ते अगीररे । सार सवेग सुदेक । सु० । श्रीजिन० ॥ ४२ ॥ नारक
 मनव कनग्यो । तारक जाणिने धर्म । सु० ॥ चाहे निकजनु निवद ते
 हण मर्म । सु० । श्री जिन० ॥ ४३ ॥ इव्यथकी इ खियानी ज दया
 णानी जाय । सु० ॥ चोथु लक्ष्ण अनुकपा कही । निज शरुते
 सु० श्रीजिन० ४४ ॥ जे जिन नारखु ते नहि अन्यथा । एहवा जे द
 ते आत्मिकता लक्ष्ण पाचमु । करे कुमतिनो ए जग । सु० । श्रीजिन
 ॥ दाज ॥ जिन जिन प्रति वदन दिसे, ए देशी ॥ पर तीर्थी परना सु
 ख प्रदां वजि जेह ॥ वदन प्रमुख तिहा नरि करहु । ते जयणा य

नरिका. समकित यनना कीर्ति । टेक ० ॥ ४८ ॥ वदन ते कर जांडन कदिये । न
 मन ते जीन नमाने । दान इष्ट अन्नादिक देवुं । गंग्व जगनि देवाहरे । नवि
 का ० ॥ ४७ ॥ अनुप्रदान ते तेदने कदिये । बार बार जे दान ॥ दोष कृपात्र पात्र
 मजिये । नदि अनुकंपा मान रे । नविका ० ॥ ४८ ॥ अण बोजावे जेह ना
 खटु । ते कदिये आलाप ॥ बार बार आलाप जे कर्गो । ते कदिये संज्ञाप रे ।
 नविका ० ॥ ४९ ॥ ए जयणाथी समकित दीपे । बजि दीपे व्यवहार ॥ एमां पण
 कागणथी जयणा । तेना अनेक प्रकार रे । नविका ० ॥ ५० ॥ दाज ॥ लजना
 नीदधी ॥ गुह धर्मथी नवि चले । अति दृढ गुण आधार लजना ॥ तो पण
 जे नवि तेदया । तेदने एद आगार । लजना ॥ ५१ ॥ बोधुं तेदबुं पाजिये ।
 दंति दंत सम बांज । लजना ॥ मङ्गलना दुर्जन तणा । कष्टप कोटिने तोज । ल
 जना ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ गजा नगरादिक धणी । तस शासन अनियोग । लजना । तेदथी
 कानिकनी परे । नदि मिष्यात संयोग । लजना ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ मेजो जननो पण कह्यो ।
 वज घोरादिक जाण । लजना ॥ पेत्रपालादिक देवता । तातादिक गुरु ठाण । ल
 जना ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ रुचि दुर्जन आजिविका । ते जीवण कंतार । लजना ॥ ते हेते दू
 पण नही । कर्ता अन्य आचार । लजना ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ढाला राग मङ्गहार ॥ जाविजे
 रे समकित जेहथी रुच्यहुं ॥ ते जावनारे जावो मनकरि परवहुं ॥ जो समकित रे ताजूं
 साजूं मूल रे ॥ तो व्रत तरु रे दीपे शिवपद अनुकूज रे ॥ ६० ॥ ६१ ॥ अनुकूज मू
 ल रसाल समकित । तेदविण मति अंध रे ॥ जे करे किरिया गर्व जरिया । तेह
 फुवो धंध रे ॥ ए प्रथम जावना गुणो रुच्यही । गुणो बीजी जावना ॥ वारणूं समकि
 त धर्मपुरनुं । एहवीते पावना ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ग्रीजी जावना रे समकित पीठ जो दृढ स
 ही ॥ तो मोटो रे धर्म प्रासाद मगे नही ॥ पाइये खोटे रे मोटो संमाण न शोनी
 ये ॥ तेह कारण रे समकितमूं चित थोनीयें ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ थोनीयें चित नित एम
 जावी । चोथी जावना जाविये ॥ समकित निधान समस्त गुणनुं । एहबुं मन ला
 विये ॥ तेह विण तूटा रत्न सरिखा । मूल उत्तर गुण सबे ॥ किम रहे ताके जेह
 हरवा । चोर जोर नवे नवे ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ढाला जावो पंचमी रे जावना सम दम सार रे
 पृथवी परे रे समकित तस आधार रे ॥ ठवी जावना रे नाजन समकित जो मि
 ले ॥ श्रुत शीजनो रे तो रस तेहमां नवि ढले ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ नवि ढले समकित जाव
 ना रस । अमियसम संवरतणो ॥ पट जावना ए कही एहमां । करो आदर अ
 ति घणो ॥ इम जावता परमार्थ जलनिधि । होइ निनु जकजोल

ॐ श्री जिनाय नमः
अथ श्री शृंगारवैराग्यतरंगिणीप्रारंभः

संस्कृतटीकाना कर्ता आरभमां मंगलाचरण करेवे.
उपजातिवृत्तं ॥ श्रीपार्श्वनाथं प्रणिपत्य भक्त्या पुरि
स्थितं श्रीफलवर्धिकायां ॥ शृंगारवैराग्यतरंगिणी या
व्याख्याननाव्या क्रियते मया सा ॥ १ ॥

अर्थः— श्रीफलवर्धिकानामनी पुरीनेविषे स्थित श्रीपार्श्वनाथ जगवानने न
केवडे प्रणाम करीने शृंगारवैराग्यतरंगिणी नदीनी नाविकारूप व्याख्या हूं करुंदुं.
अवतरण—श्रीसोमप्रनाचार्य, वैराग्यनी वासनावडे शृंगारने दूषित करनार व
तां आ शृंगारवैराग्यतरंगिणी नामनो ग्रंथ करवानी कामनाएकरी स्त्रीनु रूप निं
दा करवा योग्य ठे एवुं प्रतिपादन करेवे. ॥ १ ॥

शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम् ॥ धर्मरामदवाग्निधूमलहरीलावण्य
लीलाजुष स्तन्वंग्या यमितान्विलोक्य तद्दहो बालान्किमु
त्कंठसे ॥ व्याजान् दर्शनतोपि मुक्तिनगरप्रस्थानविघ्नद्व
मान् मत्वा दूरममून् विमुंच कुशलं यद्यात्मनो वांगसि ॥ २ ॥

अर्थ—अहो ! आ धर्मरूप बननेविषे दवाग्निना धुमाडानी पंक्तिना जेवा उया
मवर्णवाला, सूअग्रंगयुक्त गरीरवालो स्त्रीओना वांधेला जे बालो ठे, तेने जोई
ने तूं केम आनंदने पामेवे ? जो तूं पोतानुं सारुं थवानी इवा करतो हो तो, जे
दर्शनेकरी मुक्तिरूप नगरीना मार्गमां विघ्न थायने, एवा बालोने व्याज (स
) रूप मानीने दूरथी त्याग कर. एणेकरी वैराग्यरस दर्शावीने शृंगारने दूषित
थोवे; जेम सर्प लांवा अने काला होयने, तेमज स्त्रीना बाल पण लांवा
ने काला होवाथी, तेओनुं सादृश्यपणुं कसुवे; जेम सर्पने जोताज आपणे
नाशी जेपे ठेये, तेम ते बालोने जोताज तेओनो तिरस्कार करवो जोइये.
नाशस्वमां कसुवे के, कोई बाहेर गाम कामे जतो होय ते बखते जो मा
साय. मले तो ते काममां विघ्न पडतां ते कार्यनी सिद्धि थाय नही, तेमज

મુક્તિરૂપ નગરીના માર્ગમાં સ્ત્રીના ચાલરૂપ સર્પ જો આડે આપે પડે
મોહ ઉત્પન્ન થાય તો મોટો વિઘ્ન થાયઠે, માટે એ સર્વથા ત્યાગ કરવા
ઠે ઉપર કહ્યું કે, સ્ત્રીઓના વાંધેજા ચાલને વ્યાજરૂપ જાણ, એ ઠેકાણે કશું
મત્કાર રાખ્યો ઠે કે, ચાલશબ્દમાં યજ્ઞાર મન્યાથી વ્યાજગત્થ થાયને,
જને વ્યાજ કહેવું યોગ્ય ઠે એને યજ્ઞાલકાર કહેતે

આ વૃત્તમાં, સર્પ ચાલતી વચ્ચે જેમ વાંકોચૂકો થઈ જાયઠે, તેમ સ્ત્રીના
શ વિટહીઆલા હોય તેને કવિલોકો શ્રેષ્ઠ કહેતે અને જેમ સર્પનો રસ
કાલો હોયઠે, તેમ સ્ત્રીના અતિ કાલા રંગગાલા ચાલ હોય, તો તે શ્રેષ્ઠ કહેવા
ઠે એવી રીતે ચાલની જે શ્રેષ્ઠતા ઠે, તે વિષયક શૃંગાર રસ દર્શાવ્યોઠે, અને
મ માર્ગમાં સર્પ આમો આવે તો કાર્યસિદ્ધિ થાય નહી, તેમ ગુણસ્થાનક
ની ચડતાં પુરુષને વચમાં સ્ત્રીના કેશનો મોહ ઉત્પન્ન થયો તો તેથી શ્રેણી
હની સિદ્ધિ થતી નથી, એવી રીતે ચાલની જે નિર્જનર્તના કીરીતે તે વિષયક
મ્ય રસ દર્શાવ્યોઠે ॥ ૧ ॥

યે કેશા લસિતા સરોરુદ્દશા ચારિત્રચડપ્રજાશ્રશા
જોદસહોદરાસ્તવ સખે ચેતશ્રમત્કારિણ ॥ ક્લેશાન્મૂ
ર્તિમતોઽવગમ્ય નિયત દૂરેણ તાનુત્સૃજેનોંચેત્ કટપરપ
રાપરિચિત શોચ્યાં દશમેષ્યસિ ॥ ૨ ॥

અર્થ - હે સલા, કમલપત્રના જેવા નેત્રોવાલી સ્ત્રીના વેદીપ્યમાન કેશ,
ચિત્રરૂપ ચંદ્રની જ્યોતિનો નાશ કરવાવિષે મેઘજેવા ઠે, અને જે તારા અત કરણ
ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરેઠે, તેઓ મૂર્તિમાન ચક્રુરિન્દિયગમ્ય ક્લેશ ઠે, એમ નિમ
જાણીને દૂર નાહી દે જો અંત્રોનો તુ ત્યાગ કરીશ નહી, તો તુ કટપરપરાણે
થયોથકો શોક કરવાયોગ્ય અવસ્થાને પામીશ આ શ્લોકમાં સ્ત્રીના કેશને ક્લેશ
સાદૃશ્ય કહ્યુંઠે, તે આવી રીતે “લસિત” એ શબ્દ મૂલમાં ઠે, એનો અર્થ લસ
કરી સિત કહેતા યુક્ત, કેશશબ્દનો ક્લેશ શબ્દ થાયઠે

આ વૃત્તમાં, મેઘના વર્ણની સાથે સ્ત્રીના કેશની ચરાચરી કરીઠે જેમ
કાશને વિષે મેઘ અતિ શોભાયમાન દીગમાં આવેઠે, તેમ સ્ત્રીના મસ્તકને
કેશ અતિ લસિત પડે વેદીપ્યમાન દીગમાં આવેઠે સ્ત્રીનાં કેશ જે ચલકતા
પ તે શ્રેષ્ઠ કહેવાયઠે એ મુખ્ય કેશની શ્રેષ્ઠતાનો વિષય કહેતાં અતરંગત તે

शृंगारवैराग्यतरंगिणी.

धारण करनारी स्त्रीनां नेत्रोने कमलपत्र जेवां कहांठे: ए वधो शृंगार रस ज
 वो. अने स्त्रीना एवा केश जोईने पुस्त्यना अंत करणमा मदनादि विकाररूप च
 त्कार उत्पन्न थायठे. माटे ते क्लेशरूप कहांठे; केमके, कामादि विकारो क्लेशर
 कहांठे, क्लेशो अंतरना विषय होवाथी चट्टुना विषय नथी, तेओएज जाणे केर
 रूप मूर्ति धारण करी होय नी! एवी उत्प्रेक्षा थायठे. ए कारणवी स्त्रीना वेदीप्य
 मान कजने क्लेशरूप जाणीने तेनां तुं त्याग कर; एवडे वैराग्य रस दर्शाव्योठे. ॥१॥

वसंततिलकावृत्तम्॥ ये शुद्धबोधशशिखंडनराहुचंभाश्चित्तं
 हरंति तव वक्रकचा दशांग्या. ॥ ते निश्चितं सुकृतमर्त्यं
 विवेकदेहनिर्दारणे ननु नवक्रकचा स्फुरंति ॥ ३ ॥

अर्थ - हे पुरुष, निर्मल ज्ञानरूप चंडुं यासन करवाविषे, स्त्रीना वांका के
 श, राहु जेवा कूर ठे. ते तारा अंत करणमां चमत्कार उत्पन्न करेठे. अर्थात् रा
 हु जेम चंडनो यास करेठे, तेम ए वांका केश तारा ज्ञाननो नाश करनारा ठे.
 अने ते जाणे सुकृतरूप मनुष्यना विवेकरूप देहनुं विदारण करवाने नवी कर्वत
 ज होयनी! ए उत्प्रेक्षा ठे. एमां "वक्र कच" एटले वांका केश ते "नवक्रक
 च" एटले नवी करवतना जेवा ठे. एमकह्याथी श्लेषरूप चमत्कार जाणवो.
 आ वृत्तमां. स्त्रीना वाका केश होय ते श्रेष्ठ कहांठे स्त्रीना वक्रकेश पुरुषना
 मनने मोहित करेठे, एथीज अंत करणमां चमत्कार उत्पन्न करेठे एम कव्यु
 ये, माटे ए शृंगार रस ठे, अने स्त्रीना वांका केशनुं दर्शन यतांज पुस्त्यनुं मन
 यी तेथाने राहुरूप कहांठे. तेमज विवेकरूप शरीरने कापवाने नवी कर्वत
 जा कहांठे. एवा जाणीने तेथानो तुं त्याग कर. ए वैराग्य रस जाणवो. ॥३॥

उपजातिवृत्तम्॥ अलंकृतं कुंतलनारमस्या विलोक्य लोकः कुरुते
 प्रमोदम्॥ वैराग्यवीरचिह्नं धरंत ममुं न किं पदयमि कुंतलनारम्॥४॥

अर्थ - हे पुरुष, पुष्पादिकंकरी गुंघेजा स्त्रीना वांधंजा केशानो ममूद्र एटले
 जो जोईने लोक आनंदने पामठे; परंतु ए वैराग्यरूप वीरनुं वेदन करणा
 नामक हु मह शस्त्र ठे. एम तुं का जोतो तयी? अर्थात् स्त्रीना अजंतत
 नार " एटले जे शणगारीने वांधंजा केश ठे. ते कुंतलनार एटले श्रान नाम

શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી.

નૂ એટલે નૂમિ થાયઠે, એમ કહ્યું; તેમાં આવી રીતે શ્લેષ ઠે:- સા એટલે પ્રા
 દુતરા એટલે રેફરહિત એવો, નૂ શબ્દ નૂમિવાચક શબ્દ થયો તે યોગ્ય ઠે.
 આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીની જે શોનાયમાન ત્રુકુટિ, તેને શૃંગાર રસના પાત્રરૂપે
 ઠે; કેમકે, એને જોતાંજ પુરુષને મોહ ઉત્પન્ન થાયઠે, માટે એ શૃંગાર રસ ઠે;
 તે એ ત્રુકુટિ નથી પણ મોહરૂપ વિપના વૃદ્ધને ઉત્પન્ન કરનારી સારી નૂમિ ઠે, એ
 કહેવાથી વૈરાગ્ય રસ જાણવો. ॥ ૬ ॥

માલિનીવૃત્તમ્ ॥ નવકુવલયદામર્યામલાન્ દટ્ટિપાતાન્ કૃત
 પરમદનાશાન્ વિક્ષિપત્યાયતાક્તી ॥ ઇતિ વહ્સિ મુદં કિ મોહ
 રાજપ્રયુક્તાન્ પ્રશમનટવધાર્થં વિદ્યમૂનૃટિપાતાન્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:- હૈ પુરુષ, વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાલી સ્ત્રીના કુવલયની માલા જેવા ગ્યામવ
 ઈવાલા, અન્યમદના નાશ કરનારા જે કટાક્ષ, તે મારા ઉપર નાખેઠે, એમ જાણીને
 હું શાસ્ત્રા હર્ષિત થાયઠે? અરે, એ જે દટ્ટિપાત (કટાક્ષ) ઠે તે પ્રશમ રૂપ ગૂરવી
 રનો વધ કરવા સારુ મોહ રાજાએ પ્રેરણા કરેલા રૂટિપાત એટલે તલવારના પાત
 (ધા) ઠે: એમ જાણ; અહીં દટ્ટિપાતનો રૂટિપાત આવી રીતે થયો ઠે:- દટ્ટિપાત
 શબ્દનું વિશેષણ મૂલમાં “રૂતપરમદનાશાન્” ઠે; એનો શ્લેષ કરી આવો અર્થ થાય
 ઠે:- રૂત એટલે કહ્યો, પરમ એટલે અત્યંત, દનાશ એટલે દકારનો નાશ થયાથી
 રૂટિપાત શબ્દ થાય ઠે તે યોગ્ય ઠે.

આ વૃત્તમાં, વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાલી સ્ત્રી કહી ઠે, એથી સ્ત્રીના વિશાલ નેત્રોને કવીઓ
 એ ઉત્તમ કહ્યા ઠે, એમ જાણહું, એવા વિશાલ નેત્રોના જે કટાક્ષ, તે કુવલયની
 માલા જેવા, અને અન્ય મદના નાશ કરનારા કહ્યા ઠે; એટલે જે પુરુષ ઉપર કુ
 વલયની માલાના જેવા કટાક્ષ પડે તે પુરુષ વીજા ગમે તેવા મદવાલો હોય તો
 તેની ઉપર સ્ત્રીના કટાક્ષ પડ્યા જોડને અતિ ક્રિકર જેવો થઈ રહેઠે, અને તે
 ઠે; અને એવો બુદ્ધ થઈ જોડે પુરુષ મોહરૂપ રાજાને વશ થયો થકો હ સ્ત્રી થાયઠે;
 એકે, નેત્રકટાક્ષરૂપ તલવારના ધાંકરી તેના પ્રશમરૂપ ગૂરવીરપણાનો વધ
 ઠે. તેનો તુ ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ ઠે. ॥ ૭ ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તમ્ ॥ તસ્યા: કોપપદં યદાનનમદ્ધોરા
 ત્રં સ્મરન્નાત્મન: સંતાપં વિતનોપિ કાનનમદ્ધો જાત્વા સ

खे तस्यजे ॥ एतस्मिन् वसता मनोज्ञवमहासंपेण दष्ट
पुमान् कार्याकार्यविवेकगुण्यहृदय कस्को न सजायते॥॥

અર્થ -હે સત્વા, કોપનુ સ્થાન જે સ્ત્રીનુ ધ્યાનન એટલે મુખ, તેનુ રાત્રિદિવસ સ્મરણ કરીને તું પોતાને સત્તાપ કરીએ છે, અહીં ઇતિ લેવે । તે ધ્યાનન નથી પણ કાનન એટલે વન છે, એમ જાણીને મૂકી દે, કેમકે, એ વનમા રહેનારો જે કામરૂપ નથી તે જે પુરુષને દગ કરે, તે પુરુષનો હૃદય કાર્યાકાર્ય વિવેકથી શૂન્ય થઈ જાય છે એવો કોણ છે, કે જે ઊક્ત વિવેકશૂન્ય ન થાય । કિંતુ સર્વ યાચક છે સામાન્ય સર્પનાશિષે કરીને મૂર્ચિત થઈઓ પુરુષ પણ શૂન્ય હૃદયવાળો થઈ જાય, તો સર્પે દગ કયો હોય તેનુ શુ કહેવું । અહીં કોપપદ ધ્યાનન કાનન છે, એમ કહ્યું, તેથી કોપપદ એટલે કકાર છે ઉપપદ એટલે સમીપપદ જેનો એવો ધ્યાનન કાનન શબ્દ થાય છે તે યોગ્ય છે, અશ્લેષ છે

આ રૂતમાં, સ્ત્રીનું મુખ કોપાયમાન કહ્યું છે તેનું કારણ એકે, સ્ત્રીની મુખપર
પરિચિત્ કોપાયમાન પુરુષને દીઠામાં આવે તો તેને કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય
અથવા કોઈ કારણને લીધે સ્ત્રીને રીઝ આવે તો પુરુષને પોતાનો મુખમુદ્રા કોપાય
માન કરી દેરાઈપાયી તેને પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય છે, અને વિવિધ પ્રકારે તેને સમ
જાણવાની આગ્રહતાને લીધે કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે અહીં શૃંગારરસ જાણવા
અને સ્ત્રીના મુખને યન જેવું કહ્યું છે, ને તેમાં કામરૂપ સર્પ રહે છે તે દશ કરીન પુરુ
ષના હૃદયને શૂન્ય કરે છે એટલે સારાસાર ત્રિવેકરહિત કરે છે, અર્થાત્ મૃતમ
ન થાય છે, તેથી તેનો તુ ત્યાગ કર એ વેરામ્બરસ જાણવો ॥ ૭ ॥

अथजातिवृत्तम् ॥ माकारमालोक्य मुखतरुण्य किमुद्यनुदे मु
मादयामि॥ इति चित्तध्रमनाटकस्य विचक्षणैरामुखमाचयत् ॥१॥

अर्थ - देवकीप्रधान पुंस्त्व, तस्मै स्त्रीनु साकार एतन्ने सुदर मुग जन्तु
तु गम्भार आनदिन थायने । ए मुगने विधान पुंस्त्व निश्चये करी पित प्रमत्त
नष्टकनु आमुग एतन्ने आचारन कहेने अहाँ साकार एतन्ने आकार मन्ति
मुग दाप ते आमुग ने, ते योग्य ने

આ રૂપમાં, તરુણ સ્ત્રીનું મુદ્ર મુગ્ય કયું છે, તેનું કારણ એકે મુગ્યની મુદ્રા તરુણરૂપના દ્રોષને તે ગમે તેવી મારીપુદ્ધિના પુરુષની નુકિત વિગ્રમ છે એ રજૂ કરેલો છે. એ મુદ્રા રમ ને યને તરુણ સ્ત્રીનું મુગ્ય ચિત્રવિગ્રમ

नाटकनो आचारन ठे. एटले स्त्रीनुं मुख जोईने मोहनो आरन थाय ठे. जेमना
टकनो आचारन सूत्रधार अने नटीप्रमुखना गायनद्वारा थायने, ते जानारा
पुरुषना चित्तने मोह उत्पन्न करेने. तेम ए पण जाणवुं. तेनो तुं त्याग कर.
ए वैराग्य रत्न ठे. ॥ ९ ॥

वसंततिलकावृत्तम् ॥ कामज्वरातुरमते तव सर्वदाऽऽस्यं वा
मधुवां यदि कथंचिदवाप्तुमिच्छा ॥ यत्नं विनाप्यखिलज
न्मपरंपरासु तज्जातमेव भवतो ननु सर्वदास्यम् ॥ १० ॥

अर्थ:- हं कामरूपज्वरથી पीडायमान थएली मतिवाला पुरुष. जो सर्वदा
एटले सर्व काल सुंदर ब्रुकुटीवाली स्त्रीनुं आस्य एटले मुख, कोई पण प्रकारेकरि
तने प्राप्त थवानी इच्छा होय, तो निश्चयेकरि यत्नगिवाय संपूर्ण जन्मपरंपराने
विषे सर्वदास्य एटले सर्वनुं दासपणुं तने थयलुंज ठे, एम जाणवुं. आश्लोकमा
वे ठेकाणो "सर्वदास्य" ए शब्द आवेलो ठे. ते वनेनो अर्थ चित्र चित्र थाय
ठे. तेथी अहिं यमक जाणवो.

आ वृत्तमां, सुंदर ब्रुकुटीवालुं स्त्रीनुं मुख कस्य ठे, एथी जे स्त्रीनी ब्रुकुटि सा
ही होय, ते सुरूप दीगमां आवेने. तेनुं मुख कामी पुरुषने अति प्रिय लागेने.
ने तेने जोतांज कामीपुरुषनी मति कामज्वरથી पीडायमान थायने, एज इहां
गाय रत्न ठे. अने एवा स्त्रीना मुखनी प्राप्तिनी इच्छा जे पुष्ट करेने ते जन्मो
न्मने विषे पराधीन रहेने. माटे तेनो तुं त्याग कर ए वैराग्य रत्न जाणवो. ॥ १० ॥

शार्दूलविक्रीणितं वृत्तम् ॥ तस्याः साधुरदं विलोक्य वद
नं य. संश्रयत्यंजसा मुक्त्वा मुक्तिपथं द्वा प्रविशति भ्रां
त्या स दुर्ग वनम् ॥ नञ्चाल्यंतमचारम्बध्वमतिथ्येनात्र रा
गादिजिश्चोरेधर्मधनापटारकरणात्कष्टं न किं प्राप्यते ॥ ११ ॥

अर्थ:- ते स्त्रीनुं "साधु रत्न" एटले साग दातवालुं वदनं एटले मुख जो
जे पुष्ट वेग करी तेनो आश्रय करेने, एटले तेमां सुख थायने ते पुरुष.
ता इति खेदे! मुक्तिमार्गने मृकीने. वनतिने अग्न्य करीने इ खेदणि प
मन न थाय एवा वननेविषे प्राप्तिए करि प्रवेश करेने. ते वन मर्यादादि
तेमां गमन करनारा पुष्टपणुं धर्मरूप धन रागादिक चोरो हरण करी जाय
थी हुं बटनी प्राप्ति घती नथी? अहिं साधुरदं वदन जे ठे ते वन ठे ए

મ કહ્યું છે. તે શ્યામ - સાધુરૂઢ એ શબ્દનો પદઘેટ કરિયે તો સાધુ શ્વદ
પદ જુદા થાયઢે એમાના શ્વદ પદથકી દકાર રહિતપણુ થાયઢે, એમ
વન થાયઢે, તે યોગ્ય ઢે

શ્યા વૃત્તમા, સારા દાતવાઝી સ્ત્રીનુ મુખ જોતાજ પુરુષનુ મન લુપ્ત થઈ
યઢે મુક્તિનો માર્ગે જે ધર્મધ્યાનાદિક તેને તે મૂકી દે ઢે જેને વસતિ સગી
ગતી નથી, મદનને વશ થયો થકો વનાદિક ઁકાત સ્થઝમાં તે સ્ત્રીમહિત
સ્ત્રીના શ્યામમનની ઇચ્છાવાન થયો થકો વાસ કરેઢે, અને તેથી મહાકૃષ્ણ
કરેઢે, ઁસો સ્ત્રીના મુખ દર્શનનો જે પ્રનાવ તે અહિ શૃંગાર રસ ઢે
રુપ જે યન તેમા જે પુરુષ પ્રવેશ કરેઢે તેનુ ધર્મરુપ ધન રાગાદિક વા
ત્રિયે ઢે માટે તેમા લુપ્ત થનુ નહીં એ અહિ વૈરાગ્ય રસ ઢે ॥ ૧૧ ॥

પૃથ્વીરુત્તમ ॥ યિયાસસિ નવોદધેર્યદિતટં તદેણીદશામહીનમધર

ધર પરિઘરે પર દૂરત ॥ ઇદાસ્ફુલનતોડન્યથાવિશદવાસનાતો

મ્નય ત્રિજિપ્પતિ વિશીર્ણતા ન ચવિતા તતો વાંઝિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, જો તુ શ્યા સસાર સમુદ્ધનો પાર લેવાની ઇચ્છા કરતો હો, તો
ગિણી જેમાં નેત્રોગઝી સ્ત્રીઓના અહીન ઁટલે અમૃતાદિવઢે પરિપૂર્ણ, અપર
શ્વોરુપ ધર ઁટલે પર્વત જે ઢે તેને તુ દૂર નાઁવી દે તે જો તુ નહીં મૂકીગ તો તે
વેતતા મયઝનના યાગે તારી નિર્મઝ વાસનારુપ નોઁકા ઝાગી ઝરો તેથી તારુ ઇ
લે પાર પડઁ નહીં જેમ સમુદ્ધમા પર્વતના લાગરાથી વઢાણ ઝાંગી ઝાય તો વા
શ્વરગદિર ઇદમિદિ થતી નથી તે પ્રમાણે તુ પણ શ્યા ઝય સમુદ્ધન પહેલે વા
પડોથી પડોગ નહીં અહીં અહીન અધર જે ઢે તે ધર ઁટલે પર્વતન ઢે, એમ કય
ઢે, તે શ્યામ - તે અહીન ઁટલે અઁર કરિ હીન ઁટલે રહિત અપર શ્વદ
ધર પદ થાય ઢ, તે યોગ્ય ઢે

શ્યા વૃત્તમા, સ્ત્રીના નેત્રોને શ્વગિણીના નેત્રોની વરાવરી રરીઢે, ઁટલે હીની
ના નેત્રા અતિ વિગાન અને મુગોનિન હાયઢે તેમ સ્ત્રીના નેત્રા પણ અતિ વિગ
ન નવ મુગોનિન ઢાવાથી પુરુષનુ મન મચી નિયેઢે, તથા જ રામી પુરુષ
તેને સ્ત્રીના અશ્યામનરેણે ષળી પ્રીતિ હોયઢે, માટે અમૃતેસરી પૂર્ણ અપર
ઢ, તે શ્યામ રસ ઢે. અને તે અપર ઢે તે પર્વતજ ઢે, કેમક, જે પુરુષ તે
રેણે રેણુ વાયઢે તે મમાગથી નૂટી ઝસતો નથી ॥ વૈરાગ્ય રસ ઢ ॥ ૧૧ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્તમ્ ॥ ન જાતીદં બ્રાતઃ સ્ફુરદ્વરુણરત્નોઘકિરણપ્રતા
નં તન્વંગ્યાન્તરજતરલં કુંડલયુગમ્ ॥ ઢમં હ્રગ્ધં પુંસમિદ્ધ વિરહસં
યોગદશયોજ્વલત્તોકાનંગજ્વલનયુગિદં કુંડયુગલમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— હે નારી, ઢેદીપ્યમાન રત્નવર્ણ રત્નોનો કિરણસમૂહ છે જેનાવિપે, તથા
“તરલ તરલ” એટલે જે અત્યંત ચંચલ છે. એવા કુશાંગી એટલે પાતલા આંગવાલી સ્ત્રી
ના જે “કુંમલયુગ” એટલે જે વે કાનના કુંમલ છે તે શોનતા નથી; કિંતુ વિરહદશા
અને સંયોગદશામાં શોક તથા કામાગ્નિએકરી ચુકતે એટલે વિરહાવસ્થામાં ગોકાવિ
ર્નાવ, તથા સ્ત્રીપુરુષની સંયોગાવસ્થામાં કામાગ્નિનો આવિર્નાવ થાય છે. અને આ
સંતારનેવિપે પુરુષના શાંતિરૂપ દૂધને વાલવાવાલા એ કુંમયુગલ એટલે વેકુંમલ એમ
જાણ. અહીં કુંમલયુગ તે કુંમયુગલ થાય છે. તે શ્રાવી રીતે.—કુંમલયુગ શબ્દતું વિ
શેષણ તરલતરલં એવું છે. એનો અર્થપાર્થ આમ છે:—તરલતર એટલે વેકુંમલ છે. જ
એટલે લકાર જેમાં એવો જે કુંમલયુગ શબ્દ; તેમાંનો લકાર કહાડી નાખિયે તો
કુંમયુગ શબ્દ થાય છે; અને યુગ શબ્દ તથા પઠી તેના અંતમાં લકાર જોડીયે તો
કુંમયુગલ શબ્દ થાય છે. તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના કાનનેવિપે ઢેદીપ્યમાન રત્નજડિત જે વે કુંમલ હોય છે, તે
સ્ત્રીના રૂપમાં અતિ વૃદ્ધિ કરે છે. અને ચંચલ હોવાથી અતિ સુશોજિત દેખાય છે
તેમાં પણ કુશાંગી એટલે પાતલા આંગવાલી સ્ત્રીને અતિ શોભે છે. એ ગંગાર વે. અ
ને એ જે વે કુંમલ છે તે ગોજાકારક નથી પણ વિરહદશા તથા સંયોગદશામાં શો
ક તથા કામાગ્નિના વ્ત્પન્ન કરનારા છે, એ પુરુષની શાંતિરૂપ દૂધનો નાશ કરના
રા છે તેથી કુંઢરૂપ છે, તેનો વૃં ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રત છે. ॥ ૧૩ ॥

અનુપ્રવૃત્તમ્ ॥ તાઢકં સસૃપ્દં તસ્યાઃ પદ્યન્ મૂઢઃ પરે
નવે ॥ નરો નરકપાલેન્યસ્તાઢકં ન સદ્વિખ્યતે ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ— હે મૂર્ખ પુરુષ, તે સ્ત્રીતું સાંજિલાપ “તાઢકં” એટલે કર્ણચૂપણ અથ
લોકન કરતાં આગલ આવનારા નવમધ્યે નરક પાલન કરનારા અથમ પરમાધા
મી પુરુષોની પાછોથી “કંતાઢ” એટલે કોણ આયાત સહન કરનાર નથી? અ
પિતુ સર્વ આવાત સહન કરશે. અહીં “તાઢકં” એ શબ્દ વે વાર આપ્યો છે, તેઓ
નો અર્થ નિન્ન નિન્ન છે. એ યમકાલંકાર છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના કાનના કુમ્ભ જોતાજ પુરુષને એવી અનિનાયા
 એ કુમ્ભકેરી શોનાયમાન સ્ત્રી મને પ્રાપ્ત થાય તો સારુ એ શૃંગાર રસને,
 નિજાપાદ કરી સ્ત્રીના કુડલોને જે પુરુષ જુએ છે તે આવતા જવમાં નરકના
 જન કરનારા પરમાધામી દેવતાઓની માર સ્વાયઢે, માટે એનો ત્યાગ કરના
 રાગ્ય રસ છે ॥ ૧૪ ॥

વસતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ સાર ગલં યમરવિદવિલોચનાના
 માલોમ્ય ચેતસિ મુદ કલયતિ મૂઢા ॥ હા નિશ્ચિત રવિ
 તમુક્તિપુરપ્રવેશવ્યાપેધમર્ગલમમું ન વિચારયતિ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ - હે મૂઢ, કમજના જેવા નેત્રોવાલી સ્ત્રીઓનો જે સાર દટલે શ્રેષ્ઠ
 દટલે જોઈ અગત્યની કરીને પુરુષો અંત કરણમાં હર્ષ પામે છે પરંતુ હા
 રે! એ જે ગત છે તે મુક્તિનગરીમાં પ્રવેશ કરવાને વિષે પ્રતિબંધ કરનાર
 ગત છે, ત્યાં ગિરાર કરતા નથી અહીં સાર દટલે અરસહિત ગત શબ્દ
 નાં આપે છે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના ગળની શ્રેષ્ઠતા કહીને જો સ્ત્રીનો કંઈ સારો હોય
 ને ગાતાંજ પુરુષ આનંદિત થાયને, અર્થાત્ કામની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાયને તે
 એ શૃંગાર રસ છે, અને આ અનિજાપી પુરુષોનો મુક્તિરૂપ નગરીમાં પ્રવેશ
 નથી માટે તેનો ત્યાગ કરવો એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૫ ॥

શિગમિણીવૃત્તમ્ ॥ અલં પ્રાપ્ય સ્પર્શ કચકલશયો પુરુષમગ્ર
 પગ પ્રીતિ ધ્યાન કલયસિ સુગમગ્નિશ્વ કિમ્ ॥ અવસ્કદ ધર્મદિનિ
 પરટકં દાનુમનમા પ્રયુક્ત જાનીયા કલુપવરટેન સ્પગમિમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ - હ વ્રાત, જેના કમનના પત્ર જેમાં નેત્ર છે, ત્યાં સ્ત્રીના કાનના
 રસ છે, તેને અત્યંત અત્યંત સ્પર્શ પામીને અમૃતમાં મગ્ન થઈ જનારના જે
 પત્ર તે હુ અત્યંત પ્રીતિને પામે છે? એ સ્પર્શ, ધર્મરૂપ રાજાની સંચારે કલ
 રાત્રે તે જના મનમાં, આ કલુપ દટલે પાપરૂપ જીને મોરુલેના રસ
 કલુપ ન, તમ તુ જાણ અહીં અત્યંત સ્પર્શ જે છે તે સ્પર્શ છે, તમ કમ
 નાં રસ હોયને, આ નિયમ છે માટે અત્યંત દટલે જેમાં રસ નથી આ
 રસ છે તે તે સ્પર્શ શબ્દ આપે છે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના સ્તનની ઉલ્લુપ્તા કહીએ, એટલે પુરુષને સ્ત્રીના સ્તનનો સ્પર્શ થતાંજ અમૃતનેવિષે મગ્ન થઈ ગણા પુરુષની પટે આનંદ ઉત્પન્ન થાયએ; એ શૃંગાર રસ છે; અને એ સ્તન જે છે તે ધર્મનો નાશ કરવાને અર્થે પાપનો એક ઝાંડો જાસદ છે, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૬ ॥

વસંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ પીનોન્નતં સ્તનતટં મૃગલોચનાયા આ
લોકસે નરહિતં યદપૂર્વમેતત્ ॥ મોહાંધકારનિકરક્તય
કારણસ્ય વિંદ્યાસ્તદસ્તતટમેવ વિવેકનાનોઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- મૃગના જેવાં લોચનવાલી સ્ત્રીનાં જે પુટ અને ઉન્નત સ્તનતટ એટલે સ્તનો છે, તે નરહિત એટલે પુરુષને હિતકારક નાસેએ, અને અપૂર્વ એટલે પ્રત્યક્ષ પુરુષને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે એ; તેનું તું અવલોકન કરેએ; પણ તે મોહરૂપ અંધકારનો કૃત્ય કરવાનું કારણ વિવેકરૂપ સૂર્યના અસ્તતટ છે. અર્થાત્ એ ચક્રી જ્ઞાનરૂપ સૂર્યનો અસ્ત થાયએ. આ પદ્યમાં સ્તનતટ જે છે તેને તું અસ્તતટ નાણ એમ કહ્યું, કેમકે, નરહિત અને અપૂર્વ એ વે સ્તનતટનાં વિશેષણો છે, તેઓ શંકી આવો અર્થ નિકલે છે - નરહિત એટલે નકારેકરી રહિત અને અપૂર્વ એટલે જેની આદ્યમાં અકાર છે, એમ કહ્યાર્થી સ્તનતટનો અસ્તતટ શબ્દ થાયએ તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, મૃગના જેવાં લોચનવાલી સ્ત્રીના માંસથી ચરેલા અને ંચા રહેલા જે વે સ્તન છે, તે પુરુષને અતિ સુખ કરનારા લાગેએ; અને પુરુષના મનમા કામવિહાર ઉત્પન્ન કરેએ માટે એ શૃંગાર રસ છે. અને એજ સ્તનોનું વિલોકન કરનારા પુરુષોનો વિવેકનાશ થઈ જાયએ, એટલે કામવિબ્હલ થયો થકો તેને કાંઈ સૂઝતું નથી તેથી એનો ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૭ ॥

શાર્દૂલવિક્રીમિતં વૃત્તમ્ ॥ કંદર્પદ્વિપકુંજચારુણિ કુચધંદ્વે મૃ
ગાદ્યા મયા ન્યસ્તો હસ્ત ઇતિ પ્રમોદમદિરામાદ્યન્મના મા
સ્મજૂઃ ॥ કિંત્વાજન્મ યદર્જિતં વદુવિધામન્યસ્ય કષ્ટક્રિયાં
હસ્તોઽયં મુકૃતસ્ય તસ્ય સદસાઽદ્યાયીતિ સંચિતયેઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ ॥ હે સત્તા, કામરૂપ હસ્તિના ગંદસ્થળ જેવા મનોહર જે મૃગાદ્યી સ્ત્રીના વે સ્તન છે, તેનેવિષે મેં હસ્તસ્થાપન કર્યાં છે, એમ જાણીને હર્ષરૂપ મદિરાએકરી મદોન્મત્ત અંતઃકરણવાલો તું નહીં થા. કેમકે, નાના પ્રકારની તપોનુષ્ઠાનાદિરૂપ જે કષ્ટસાધ્ય ક્રિયા છે, તેનો અન્યાસ કરીને જન્મેકરી તંપાદન કરેલા જે સુરુત એટલે

પુણ્ય, તેને તેં આહું હાથ દીધું જેમકે, કોઈ બાહેરથી આવનારા પુરુષ
વાનસજાાકરી નિષેધ કરે, તેમ કુચલ્લનેવિપે હસ્તપ્રવાનેકરીને સુરુતને
પેર કયોળે એવો જે તુ તે મનમા વિચાર કર આ પદ્યમાં ત્તન
ચ્ચુ અને સુરુતને હાથ દીધું એજ ચમત્કાર છે.

આ શૃતમા, કામરૂપ હસ્તી કહ્યોળે ને તેના ગમસ્થલરૂપ સ્ત્રીના
હાથે તે જ્યારે પુરુષ હાથનેવિપે ગ્રહણ કરેળે ત્યારે મદનાતુર થયો
હાદર્શને પામેળે, એ શૃગાર રસ છે, અને નાના પ્રકારે કષ્ટ કરીને સપા
સુરુતનો નિષેધ કરેળે, માટે તેનો ત્યાગકર એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૭

૬૬વશાદૃત્તમ્ ॥ કઠોપકંઠે લુપ્તિતં વિજ્ઞાવયેર્નુજ યુવત્યા
જુગમં ગરાજિતમ્ ॥ એતસ્ય સરુપર્શવશાદપિ ક્ષણાદ
ગોપયેતન્યમુપેતિ સહૃયમ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્પ - કઠની પાછો વણેલા ગર એટલે વિપે કરીને અજિત એવા જે
ના યુગ એટલે ઘાટુ, તે યુગ એટલે સર્પજ છે, એમ તુ જાણ. એ સર્પના
પ્રેક્ષી ગપૂર્ણચેતન્ય દ્રુણમાત્રમાં નાશને પામેળે જેમ સર્પના સ્પર્શકરી
નો નાશ પાવેળે, તેમજ તરુણ સ્ત્રીના યુગસ્પર્શથી ચેતન્યનાશ પાવે
નો યુગ આવી રીતે પાવેળે - યુગ શબ્દતુ વિગોપણ ગરાજિત છે, તેનો
જા અદ્ભુતરી રાજિત એટલે પુકથપાથી યુગ શબ્દ પાવેળે, તે પુક છે
આ રૂપમાં, કંઠની પાછો વાંસા વણેલા સ્ત્રીના બે હાથ પુરુષને અદ્ભુત
અતિ મોહિત થયોપરો પોતાના શરીરની શુદ્ધિ પણ રહેતી નથી એ જુગ
છે, અને એ બે સ્ત્રીના હાથ છે તે સાહાત સર્પરૂપ છે, કેમકે, એનો સ્પર્શ
દુઃખ વદુલ થઈ જાયળે, માટે તેનો તુ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૮ ॥

નૃપજાનિટનમ્ ॥ કેંગામકે કુપિતે નયાદો ચર વદિ પ્રાણદે
૨ ॥ નિચ્યન્નધર્માનરજીવિતે નુ સ્ત્રેણે ન વાદો વિહવા સ પુક

અર્પ - જાણ પ્રાણનો નાશ કરનારો ક્રોધાયમાન જે નયાદો એટલે નર
છે, તે પુન્દ્રના ગતિમાં મનગ્ર પાવ તે સારુ, પરતુ ધર્મરૂપ અન્યતા જીવિત
જાણના જે સ્ત્રીપ્રેક્ષી વાળો એટલે યુગ, તે પુન્દ્રના ગતિમાં મનગ્ર થયો
દર્શ થાયળે, તે મોહિત દુઃખને યોગ્ય નથી, કેમકે, સર્પ, કઠમનગ્ર વગેરે
સર્પ જાણ દોળે; પણ સ્ત્રીઓના જે ઘાટુ છે તે ક્રમમનગ્ર થવાથી અન

શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી.

૨

તો નાશ કરે; માટે સ્ત્રીએ પોતાના હાથથી કરેલું આલિંગન સર્પ કરતાં પણ અધિક દુઃખ દેનારું છે. આ શ્લોકમાં નવાહોં શબ્દ વે વચ્ચે આવ્યો છે તેનો અર્થ હૃદય છે. આ વૃત્તમાં, સ્ત્રી જ્યારે પોતાની છુજાવડે પુરુષને આલિંગન કરે, ત્યારે પુરુષ પોતાના પ્રાણની પણ પરવા રાખતો નથી, એવો કામાતુર થાય છે; એ શૃંગારરસ છે. અને સર્પ ગલામાં વાળી પ્રાણ લિયે તે સારું, પણ સ્ત્રીનું આલિંગન નહીં; કેમકે, તેથી માત્ર કર્મ વંધાઈને અંતરાત્માનો નાશ થાય છે. માટે તેનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે એ વૈરાગ્યરસ છે. ॥ ૨૦ ॥

ઈશ્વંશાવૃત્તમ્ ॥ કોયં વિવેકસ્તવ યત્નતઃ પાવગૃહઃ પ્રમદં વિગાદસે ॥ યતઃ સ્મરાતંકપરીતચેતસાં કિં સુંદરાસુંદરયોર્વિવેચનં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ.— હે સાધો, આ તારો કયો વિવેક છે કે, નષ્ટ છે જુકુટિ જેઓની એવી સ્ત્રીના વોપાવગૃહ એટલે છુજાએ આલિંગિત થયો થકો તું ઠલુટ મરવને પામે છે! કેમકે, કામરૂપ રોગકરીને જેના અંતઃકરણ વ્યાપ્ત થયા છે, એવા પુરુષને તારા તથા નરસાનું વિવેચન થતું નથી. જેમ અપસ્મારાદિ (મરી) રોગવાળા પુરુષને છુજાના જ્ઞાન હોતું નથી, તેમ તને પણ થયું છે. અથવા તારો વિવેક વોપાવગૃહ એટલે વોપેકરીને યુક્ત છે એવો અર્થ પણ થાય છે, માટે એ તારો કેવો વિવેક એમ કહેવું યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, પુરુષને સ્ત્રીએ આલિંગન કર્યું હતાં, તે ગમે તેવો વિવેકી હોય તો પણ તે એક કોરે રહીને કામાતુર થયો થકો હર્ષિત થાય છે; એ શૃંગાર રસ છે; સ્ત્રીના આલિંગનથી પુરુષના વિવેકનો નાશ થાય છે, અને અંતઃકરણમાં અવેગ આવે છે, માટે તેનો તું ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૨૧ ॥

વસંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ દંદો વિલોક્ષ્ય પરમંગદમંગનાના માનંદમુદ્વલસિ કિં મદનાંધવુક્ષે ॥ સત્યં વિવેકનિધનૈ કનિમિત્તમેતત્ મેધાવિનોદિ પરમં ગદમુનૃણંતિ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ.— હે કામેકરી અંધવુક્ષિવાળા પુરુષ, સ્ત્રીઓના પરમંગદં એટલે ઠલુટ પામે છે શું આનંદ કરે? પંખિત લોકો જે છે તે એ વાજ્રવંધને જ્ઞાનનો નાશ થાય છે એટલે ઠલુટ ગદ એટલે રોગ કહે છે; તે મત્વ છે. કેમકે, જેમ રોગી જીવે તેમ હોતું છે. તેમ સ્ત્રીનો વાહુનૃપણ પણ જ્ઞાનના નાશનો હેતુ છે. એવમાં એ વચ્ચે આવ્યો છે, તેનો અર્થ હૃદય છે, એવો યમરૂપ યમત્વાદ છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના વાહુનું ચૂપણ જે બાજૂબંધ છે, તે પુરુષના મનને સ્પર્શ
હિત કરી ત્રિવેળે કે પુરુષ કામાધ થયોયકો મહાહર્ષને પામે છે. એ
છે, અને એ જે વાજૂબંધ છે તે આનંદ કરનારો નથી, પણ જીવનો નાશ
મોટો રોગ છે, એમ જાણીને તેનો તુ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૨૧ ॥

અય જનો વલયનર વિલોકતે મૃગીદશામધિનુજવલ્લિ ચાલિશ
ન બુધ્યતે સુકૃતચમું જિગીપત સમુદ્યત વલનરમેનમેનસ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - અય એટલે આ પ્રત્યક્ષ મૂર્ખ જન જે છે, તે હરિણાદ્વી સ્ત્રીઓના
લતાનેરિયે વલયનર એટલે જે કકણસમૂહ છે તે જુવે છે પરંતુ એ વનપ જે
સુરુત જે શીજાદિક, તેઓને જીતવાની ઇચ્છાવાળો એવો પાપનો
વલનર એટલે સેનાસમૂહ છે, એમ જાણ આ પદ્યમાં વલયનર જે છે, તે વનપ
એમ કમુ છે, વકાર અને વકારનું એક્ય છે વલયનર શબ્દનું વિશેષણ અય એમ
એનો અર્થ અ રહિત ય થાય છે, તેથી વલયનર શબ્દ, વલનર થયો તે પાપ
જન

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીઓના હાથમાં જે કકણ હોય છે, તેને જોઈને જે મૂર્ખ જન
આનંદને પામે છે, એ શૃંગાર રસ છે, અને એ જે કકણનો સમૂહ છે, તે
નો નાશ કરનારો છે, માટે તેનો તુ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૨૨ ॥

યસનતિલકારુત્તમ્ ॥ યે દક્ષપથે તવ પતતિ નિતચિનીના
કાના કરા જમ્મિપલ્લવનપ્રવીણા ॥ નો વેત્સિ તાન્ કિમપર
ગંપુરપ્રયાણપ્રત્યુદ્ધકારણતયા કરકાનવશ્યમ્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - જે જમ્મનાના પ્રકટીકરણ કરવાચિયે નિપુણ પુરુષ, નિતચિની સ્ત્રી
જન એટલે મનોહર કર એટલે હાથ તારી દૃષ્ટિરૂપ માર્ગમાં આગે છે, તે આનંદ
નગરી પ્રતે જતા કરક એટલે કરાની પેટે વિદ્ય કરનારા કેમ જાણતા નથી. જ
જના જો માર્ગમાં કરગની દૃષ્ટિ થાય તો ઇચ્છેલા કાર્યની સિદ્ધિ થાય નહીં, જ
કુતરુદ્ધમા કમુ છે આ પદ્યમાં સ્ત્રીના કર જે છે તે કરકજ એમ કમુ છે
દો રીતે - કરકશબ્દનું વિશેષણ કાત શબ્દ છે, એનો અર્થ ક ન જેના અતતિ
પડે, અર્થાત્ કર શબ્દના અતે વકાર રાગિયે તો કરક થાય ત થાય છે

આ વૃત્તમાં, જડનાનું પ્રકટીકરણ કરવાચિયે સ્ત્રીના હાથ નિપુણ જે
જા કરકની કુતરુદ્ધમા કમુ છે અર્થાત્ યતાંન તે ગમે તેયો ધર્માદિકનેચિ સાવક

ણ દિગ્મૂઢ એટલે કામને વશ થઈ જાય છે, ને તેમાં તે પોતાને પરમાનંદ માને છે; એ શૃંગાર રસ છે. અને સ્ત્રીના કરસ્પર્શાદિકેકરી સ્તબ્ધ વતી ગણા પુરુષને મોહનો માર્ગ જે ધર્મ. તે સૂજતો નથી, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે.

उपजातिवृत्तम् ॥ नीव्याप्तमस्या हरिणेक्षणाया यंबीक्ष्य हारं हृदि ह
र्षमेपि ॥ विवेकपंकैरुहकाननस्य तमेव नीहारमुदाहरंति ॥ ७५ ॥

અર્થ:-નીવી એટલે વલ્લ, તેની ગાંઠ પર્યંત હરિણાદ્વી સ્ત્રીનો જે લંબાયમાન હા છે, તેને જોઈને તું પોતાના મનમાં આનંદને પામે છે, તે હારને પંમિતલોક, જ્ઞાનરૂપ કમલના વનને નીહાર એટલે હિમ કહે છે. જેમ હિમ, કમલના વનને નાશ કર નારો છે, તેમ સ્ત્રીના હૃદય કપરનો જે હાર તે જ્ઞાનને નાશ કરનારો છે. આ પદ્યમાં હારને નીહાર કહ્યો છે, તે આમ-હારશબ્દનું વિગેષણ નીવ્યાપ્ત છે. એનો અર્થ આ છે:-નીશબ્દેકરી વ્યાપ્ત એટલે જે યુક્ત હારશબ્દ તે નીહારશબ્દ થાય છે તે યોગ્ય છે. આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના હૃદયનો જે લાંબો હાર તે જોતાંજ પુરુષને અતિ આનંદ વ પન્ન થાય છે; એ શૃંગારરસ છે; અને તે હાર જે છે તે જ્ઞાનરૂપ કમલના વનને વા ત્રવામાં હિમ જેવો છે, એટલે તે હારમાં બુદ્ધ થણા પુરુષનું જ્ઞાન નાશ થઈ જાય છે, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૭૫ ॥

वंशस्थवृत्तम् ॥ विलोक्य किं सुंदरमंगनोदरं करोषि मोहं मदनज्वरा
तुरा॥नो ईदृसे दुर्गतिपातसंज्ञवं चवांतरे जाविनमंगनोदरम् ॥ ७६ ॥

અર્થ:-કામજ્વરવહે પીડાને પામેલા હે પુરુષ, સુંદર અંગના એટલે સ્ત્રીનું ઉદર જોઈને તું કાં મોહને પામે છે? અંગ એટલે હે પુરુષ, એ ઉદર નથી પણ જન્માંતરને વિષે અને નરકને વિષે પદ્યાથી ઉત્પન્ન થનારા જે દર એટલે નય; તેજ છે; એવો કાં વિચાર કરતો નથી? આ પદ્યમાં અંગનોદર એ પદ બે વચ્ચે છે; તેઓનો પદ વિજાગેકરી જિન્ન અર્થ છે, તે અહિં ચમકરૂપ ચમત્કાર જાણવો.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીનું ઉદર જોઈ પુરુષ મોહને પામીને કામજ્વરની પીડાને પામે છે એ શૃંગારરસ છે; અને એ ઉદર નથી પણ જન્માંતર તથા નરકમાં થનારો નય છે, એમ જાણીને તેનો તું ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૭૬ ॥

वसंततिलकावृत्तम् ॥ स्फूर्जन्मनोजवचुजंगमपाशनाजी नाजी
कुरंगकदशां दृशि यस्य लज्जा ॥ नाजीमयं जगदशेषमुदी
हतेऽसौ यो यत्र रज्यति स तन्मयमेव पश्येत् ॥ ७७ ॥

ત નિવનું જાડ મર્વે પ્રકારે કહવું હોયને. તેમ સ્ત્રીના નિતવ મર્વે પ્રકારે ગ્લાનિ
ગમ્યા યોગ્ય છે. તેનો તુ ત્યાગ કર. આ પદ્યમાં ચલમિત તાપનો વેનાગ જે નિતવ
તે નિવવુદ્ધાજ છે, એમ કહ્યું, તે આમ.—ચલસિત ઘટલે વિકમિત છે તકાગનો અપ
નોંદ ઇટલે નાશ જેને વિષે, એવો નિતવ શબ્દ નિવશબ્દ આયત્રે તે યોગ્ય છે.
આ વૃત્તમાં. કમલના જેવાં નંત્રોવાલી સ્ત્રીના જે વે નિતવ છે. તે સંતાપની પ્રેર
ણા કરનાગત્રે, ઇટલે સ્ત્રીની કટિનો પાઠજો નાગ જોયાથી અત્યંત મદન વિકાર
વૃત્તપત્ર આયત્રે. તે ડગા પૂર્ણ ન થયાથી તેના મનમાં સંતાપ આયત્રે, એવો તે નિ
તવોનો જે પ્રજાવ છે. તે શૃંગાર રસ છે: અત્રે સ્ત્રીઓના નિતવ નિવહાના જાડજેવા
કહવા છે. માટે એનો તું ત્યાગ કર; એ વૈગમ્ય રસ છે. ॥ ૨૯ ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તમ્ ॥ નૂનં નૂપુરમેતદાયતદશાં રાગાદિ
વિવેપિણાં ક્રીડાર્થં પુરમિત્યેવેત્ય ન દશાપ્યાલોકનીયં ક
ચિત્ ॥ યેનામ્મિન્ મુખમાત્રચંગિમગુણેરાકૃપ્ય તૈરુલ્લવે
વંશસ્ય પ્રસન્નં ચિરાદપિ સર્વે મુક્તિર્નવિત્રી ન તં ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:— હં સરવા. નૂનં ઇટલે નિશ્ચયેકરી વિગાલનેત્રોવાલી સ્ત્રીઓનાં જે આ
પુર ઇટલે ચરણનૂપણ. રાગાદિશત્રુનં ક્રીડા કરવાનું પુર ઇટલે નગર છે; એમ
ગાણીને ક્યારે પણ નજરેકરી જોઈશ નહીં. જેને પોતાનું સારું થવાની ડગા હો
તેણે ક્યારે પણ શત્રુનું નગર જોવું નહીં. કેમકે, એ નગર પ્રસન્ન, વદાર, ત
મુખ્યત્વે શ્રેષ્ઠ ગુણે આકર્ષણ કરી વલાત્કારેકરી તને વાંધીલેજો, તેથી ફરી
તૂટી શકનાર નથી. અર્થાત્ તે નૂપુરમાં જો તુ આસક્ત થયો તો, ફરસાઈ પડ
જે નૂન છે, તેનો અર્થ ન શબ્દેકરિ કન ઇટલે જે રહિત છે, એવું નૂપુર છે, એમ જાણવું.
આ વૃત્તમાં સ્ત્રીઓના પગનાં નૂપુર પુરુષના મનનું હરણ કરી લિએ. એ શૃંગારરસ
અત્રે તે નૂપુર શત્રુનું નગર છે એમ જાણીને તેનો ત્યાગ કરવો, એ વૈગમ્ય રસ છે. ૩૦

વૃત્તમ્ ॥ યાસ્ત્રીતિનામ્ના વિનૂતે શમાદૌ શાસ્ત્રી પ્રવુદ્ધૈરવબુદ્ધતાં
યથા:—જે સ્ત્રી એવું નામ તુ અંત:કરણમાં ધારણ કરેછે, તે શમાદૌ ઇટલે અપશ
ધર્મ કર્મને વિષે શાસ્ત્રી ઇટલે એક આશુધવિશેષ છે, એમ સુજાણ પુરુષોએ જા

એવું આ સસારનેવિપે કામરૂપ યોદ્ધો, એ સ્ત્રીરૂપ શસ્ત્રીને આગ્રહ કરીને ધર્મરૂપને
 ધાતુ ખેદન કરેછે જેમ સધામનેવિપે એક મોટો યોદ્ધો, પોતાના શસ્ત્રેકરીને પ્રીતિ
 યોદ્ધાતું ખેદન કરેછે, તેમ કામરૂપ યોદ્ધો સ્ત્રીરૂપ શસ્ત્રીએ કરી ધર્મરૂપ યોદ્ધાતું
 દન કરેછે આ પદ્યમા સ્ત્રીને શસ્ત્રી કહીછે, તે આમ - યા સ્ત્રી શમાર્દા વિનૃતે, એ
 ટલે જે સ્ત્રી પ્રથમ શકાર ધારેછે, અર્થાત્ સ્ત્રીશબ્દની આથે શકાર આવ્યાથી મત્તી
 શબ્દ થાયછે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, પ્રસિદ્ધ શૃંગારસ્ત નથી, પરંતુ સ્ત્રીની નિર્જેત્સના દ્વારા વૈરાગ્યતર
 ગત શૃંગારની પણ સૂચના કરીછે. ॥ ૩૧ ॥

વસતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ યેય વધૂરવસિતા હૃદયે પ્રમોદસપા
 દનચ્યતિકરૈકનિવધન તે ॥ સા હર્ગહર્ગતિપથેન જગન્નિ
 નીપોધૂરેવ મન્મથરથસ્ય વિજાવનીયા ॥ ૩૨ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, તારાહૃદયનેવિપે હર્પસમૂહ ઉત્પાદન કરવાનું કારણ જે વધૂ
 એટલે સ્ત્રી, અવસિતા એટલે આવીને રહીછે, તે સ્ત્રીને તું જે હૃદયને હર્પ ઉત્પન્ન
 કરનારી માનેછે, તે વધૂ, અત્યંત હર્ગમ નરકના માર્ગેકરી હર્ગ જવાવિપે હજાર
 કરનારા કામરથની વધૂ એટલે ધુરી છે, એમ તું જાણ અર્થાત્ એ સ્ત્રી નથી, કિન્તુ નરક
 ના માર્ગેકરી સસારનેવિપે હર્ગજનારો જે કામરથ તેની ધુરી છે આ પદ્યમા વ
 ધૂ કામરથની ધુરી છે, એમ કહ્યું, મૂલમા વધૂ શબ્દનું વિગ્રેષણ અવસિતા શબ્દ છે,
 એનો અર્થ વકારેકરિ સિત એટલે રહિત થયાથી વધૂ શબ્દનો ધૂ શબ્દ થાયછે
 તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, સ્ત્રીને હર્પસમૂહ ઉત્પાદન કરનારી, અને પુરુષના મનનેવિપે રમ
 ણ કરનારી કહીછે, એ શૃંગાર રસ છે, અને એ વધૂ નથી પણ કામદેવના રથની ધુરી
 છે, એમ જાણીને તું ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૩૨ ॥

મદાક્રાતાવૃત્તમ્ ॥ પ્રીતિ તન્વત્યનલસદ્દશો યાસ્તરુણ
 સ્તવૈતા દેહધુત્યા કનકનિઞ્જયા દ્યોતિતાશા વિવેકિન્ ॥
 સત્ય તાસામનલસદ્દશા સયમારામરાજ્યા માનૂ પા
 ળ્વેપ્યસિ યદિ શિવાવાપ્તયે વદ્યુદ્ધિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ - હે પ્રિયેશ્વર પુરુષ, જેની અનલસ એટલે આલસ્ય રહિત દૃષ્ટિ છે, અને

જેની સુંવર્ણના જેવી શરીરની કાંતીએ દિશાઓ પ્રકાશિત કરીતે, એવી તરુણ સ્ત્રીઓ તને હર્ષ ઉત્પન્ન કરેતે. તે અનલસદૃશ એટલે અગ્નિના જેવી સ્ત્રીઓની સત્તા સંયમ એટલે ચારિત્રરૂપ વનપરંપરાવિષે છે. એમ જાણ. અર્થાત્ જેમ અગ્નિસંપર્કેકરી વન દગ્ધ થાયતે, તેમ સ્ત્રીસંપર્કેકરી ચારિત્ર દગ્ધ થાયતે. જો મોહપ્રાપ્તિની બુદ્ધિ તને થઈ હોય, તો સ્ત્રીઓની સમીપ પણ જતો નહી, આ પદ્યમાં અનલસદૃશ પદ વે વાર આવ્યાંતે. તેનો અર્થ નોરવો નોરવો છે, એ ચમત્કાર જાણવો.

આ વૃત્તમાં. ચંચલદૃષ્ટિવાલી સ્ત્રીના શરીરનો વર્ણ સોના જેવો હોય, તો પુરુષના મનમાં અતિ આનંદ ઉત્પન્ન કરેતે. એ શૃંગાર રસ છે; અને સ્ત્રી અગ્નિ જેવી છે. તે સંયમાદિક વનપરંપરાને વાલી જસ્મ કરનારી છે, માટે એનો તું ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૩૩ ॥

માલિનીવૃત્તમ ॥ ક ઇદ્ધ વિપયજોગં પુણ્યકર્માયશૂન્યં સ્પૃહ્ય
તિ વિપજોગં જાવયેસ્તત્તત્સ્ત્વમ્ ॥ સ્મરતિ ન કરણીયં મૂર્ધિ
તો યેન જંતુઃ પતતિ કુગતિર્ગતે નૈક્ષતે મોક્ષમાર્ગમ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:- આ સંસારનેવિષે કયો પુરુષ પુણ્યકર્મનો આય એટલે લાજ, એપોકરી શૂન્ય એટલે રહિત જે વિપય જોગ એટલે પાંચ ઇન્દ્રિયા સુખની ડઘા કરેતે, કેમકે એ જે વિપયજોગ છે, તે વિપજોગ એટલે વિપનરૂપ છે, જે વિપયજોગના યોગે મોહને પામેલો પ્રાણી, સ્મરણ કરવાયોગ્ય તે કરતો નથી. તેથી નરકરૂપ રાહામાં પડેતે. તે ફરી મોક્ષમાર્ગને પામતો નથી, જેમ વિપ સ્નાનારા પુરુષને સ્મરણાદિ રહેતાં નથી, તેમ વિપયોપજોગ કરનારાને પણ સ્મરણાદિક રહેતાં નથી. આ પદ્યમાં વિપય જોગ જ છે તે વિપજોગ છે, એમ કહ્યું; તે આમ.- વિપયોપજોગી પદનું યશૂન્ય એ વિજોપણ છે, એનો અર્થ ચકારેકરી શૂન્ય એટલે રહિત થાયતે; એમ ચકારરહિત જે વિપયજોગ તે વિપજોગ છે, તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, પાંચે વિપયોનો તિરસ્કાર કહ્યો છે, તેઓનું મૂલ કારણ સ્ત્રી વિપય સુખ શાસ્ત્રોમાં કહ્યુંતે, તે આશ્લોકમાં યદ્યપિ પ્રગટ કહ્યું નથી તથાપિ અર્થાત્ સિદ્ધ થાયતે, તેથી એ શૃંગાર રસ છે; અને વિપયજોગને વિપજોગ કહ્યાંતે એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૩૪ ॥

ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ સખે મુખં વૈપયિકં યદેતદાજ્ઞાસતે તન્નરકાં
તમંત ॥ સત્યં તદ્વત્સર્પદઘપ્રવંધનિવંધનત્વાન્નરકાંતમેવ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, જો તને મુકિતરૂપ નગરી પ્રત્યે જવાની અનિરુચિ હોય, તૂ કામરૂપ ગજશિશુને ક્રીડાને અર્થે, ત્રિહારત્રિપે યોગ્ય એવા આ સ્ત્રી સ્થલી એટલે ચૂમિ, તેને તૂ દૂર મૂકીદે જો તૂ એ ચૂમિને મુકીશ નહીં, તો પ પ્રવજ વાણુએ કરી વિસ્તારને પામેલા વ્યામોહરૂપ રજ કણો તારા નેત્રોમાં પડે તેથી માર્ગ સ્પજનાર નથી અર્થાત્ મોહમાર્ગ મલનાર નથી આલોમા ધૂન ગવાશે માર્ગને જોઈ શકાતુ નથી એ પ્રસિદ્ધ છે, એમ સસારરૂપ શ્રાણ્યમા વ્રમણ કરી.

આ વૃત્તમા, કામને હસ્તિનાવાલક જેવો કદ્યોત્તે તેને ક્રીડા કરવાને સ્ત્રી નિત્ય રૂપ પૃથ્વી છે, અર્થાત્ કામક્રીડાનુ સ્થાન જે સ્ત્રીના નિત્ય કહ્યાં છે એ શૃગારસ્ત છે, અત્રે એ પૃથ્વીનેવિપે યૌવનના યોગે નેત્રોનેવિપે રજ કણો પમચાથી માર્ગ દુનતા નથી, અર્થાત્ સ્ત્રી નિત્યવરૂપ ચૂમિનેવિપે જે પુરુષ આવી જાય છે તે ગિપયરૂપ રજ કણો ફોકરી હૃદયાય થઈ જાય છે માટે એ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે એ વૈરાગ્યસ્ત છે ॥ ૩૫ ॥

માલિનીવૃત્તમ્ ॥ શમધનમપહર્તુ કામચૌરપ્રચાર વિરચયતિ
નિકામં કામિની યામિનીયમ્ ॥ સપટિ વિટધતી યા મોહ
નિજાસમુજા જનયતિ જનમત સર્વચૈતન્યશૂન્યમ્ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ - આ કામિનીરૂપ યામિની એટલે રાત્રિ, ઉપશમરૂપ ધન હરણ કરવાને સાલ કામરૂપ ચોરનો અત્યંત પ્રચાર પ્રગટ કરે છે, તથા મોહરૂપ નિજાની સમૃદ્ધિ કર નારી જે એ રાત્રિ, તે જન એટલે મનુષ્યોને અત કરણનેવિપે સર્વ ચૈતન્ય થકી રહિત કરે છે જેમ રાત્રિનેવિપે સર્વ મનુષ્ય નિદ્રિત થતા દ્વ્ય હરણ કરવાસારૂ ચોર બને છે તેની પટે જાણી હોયુ

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીને મોહ ઉત્પન્ન કરનારી રાત્રિ કહીયે, ને કામને ચોર સ્થાને અર્થાત્ સ્ત્રી કામોત્પત્તિ કરનારી છે, એ શૃગારસ્ત છે, અત્રે એ રાત્રિનેવિપે મનુષ્ય વ્રમણ કરે તો કામરૂપ ચોરના સપાટામા આવી પોતાની સપત્તિ તથા પ્રાણ સર્વે સ્વોર્ષ દિયે, માટે એનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે એ વૈરાગ્ય સ્ત છે ॥ ૪૦ ॥

ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ મૃગેક્ષ્ણા નૂનમસાવસીમા ઝીમાટવી બુદ્ધિમતામતી
ત્યા ॥ યદ્વાહુવહ્નીજિરનગજિહ્વા વધ્વા નરાન્ લજયતે ન મુક્તિમ્ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ - ને બુદ્ધિમાન પુરુષોને અતિક્રમણ કરવા યોગ્ય નથી, જેને મર્યાદા નથી જેના મૃગના જેવા નેત્ર છે, એવી આ સ્ત્રી તે નપરુર વન છે, જેની વાહુજતાએ ફરી

કામરૂપ જીત, મનુષ્યોને વાંધિને ફરી ઝોટી મૂકતો નથી. અર્થાત્ વાંધજોને વાંધજો જ રહેવા દિયે છે જેમ અગ્નિમા માગે ચાલનારા લોકોને ચોર. વંજિવડે વાંધિને તેઓનું નર્વસ દરણ કરી લીધે છે. તેમજ મૃગકળા સ્ત્રી પોતાની વાદુજતાએ કંઈને વિષ વેંધન કર્યા પછી પુરુષને મૂકતી નથી.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીને મર્યાદાગ્રહિત કહી, તેથી દાવજાવ સૂચવ્યા છે. સ્ત્રીને યનરૂપ ઘટ્ટી ને તેની જુલાને લતારૂપ કહી. આમાં કોઈ પુરુષ સપડાય તો ફની પડે છે. અર્થાત્ સ્ત્રીએ જુલાવડે આજિંગન રુપેનતાં તેથી પુરુષ તૂટી શકતો નથી. એ શૃંગાર રસ છે. અને એ યનમાં કામરૂપ ચોગટા વગેરે તે મોહમાર્ગે જનારા પુરુષનું ધર્મ થન પ્રમુગ્ય હરણ કરી લેનાર છે. માટે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે, એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૪૧ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્તમ્ ॥ ઇયં વારં વારં યુતિતુલિતરોલંબવલયં ન વક્રં
ભૂચક્રં ચલયતિ મૃગાક્તી મમ પુરઃ ॥ કુચીકારાગારાપસરણમાતિ
માં રસ્વલયિતું પ્રપંચત્પંચેપોર્વદતિ નિવડં લોહનિગડમ્ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ— આ મૃગલોચના જે સ્ત્રી છે. તેનું જે વાંકું ટુકુટિચક્ર છે, તે જમરાથોના જેવું કાંતિવાલું છે. તે મારી માથે વાગ્યા ચચલ કરે છે. એમ નથી; પણ નરગી બુદ્ધિરૂપ કાગ્યદ્વયી દૂર નાગી જવાની ઇચ્છાવાળો જે હું હું. તેમને નાગી જવા ન વેતાં કામના પ્રપંચ શુક હુ તહ જે લોગ્યમની વેડી ધારણ કરેલી છે. અર્થાત્ જેમ ચોરને વેડી નાચીને વંટીલાનામા નાખે છે. તેમજ મને પણ વશ કરવા સારુ આ સ્ત્રી ટુકુટી ચક્રરૂપ કામદેવની લોગ્યમની વેડી ધારણ કરે છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીનું ટુકુટિચક્ર એવું છે કે જે પુરુષ તેના ફાસામાં આવે તે ફરી તૂટી શકતો નથી, અર્થાત્ અતિ મોહ ઉત્પન્ન કરનારું છે, એ શૃંગાર રસ છે; અને સ્ત્રીનું ટુકુટિચક્ર કામ દેવની લોહની વેડી છે, માટે તેનો ત્યાગ કરવો જોયે એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૪૨ ॥

મંદાક્રાંતા વૃત્તમ્ ॥ યામોન્યત્ર હુતતરમિતો મિત્ર યત્કંઠપીઠે નાયં
દ્વારશ્રક્તિદ્વરિણીલોચનાયા ચકાસ્તિ ॥ નાઝીરંધ્રે વિદિતવસતિ
યોંસ્તિ કંદર્પસર્પસ્તન્મુક્તોયં સ્ફુરતિ રુચિરઃ કિંતુ નિર્મોકપટઃ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ—હે મિત્ર, આ આપણે સ્થાનકને મૂકીને જલદી વીજે ઠેકાણે જવું જોયે. કે મકે ટપાવાન થણી હરિણીના નેત્રના જેવા જેનાં નેત્ર છે, એવી સ્ત્રીઓના કંઠમાં જે

આ હાર શોને છે, તે હાર નથી, કિંતુ નાનિરૂપ સ્થનેવિપે રહેનારો જે
 પં, તેણે મૂકેલું આ મનોહર નિર્મોકપટ એટલે કચુક દીઠામાં આવેને,
 તેકાણુ મૂકીને વીજે તેકાણે જાગી જવાની સૂચના કરે છે સર્પનું કચુક
 દેવું છે, માટે નાનિરૂપ જે કામરૂપ સર્પને રહેવાનું રાખે, અને આ હારસ્પ
 કચુક છે, એમ જાણીને નાશી જવું યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીઓના કલ્પના હારની શોના કહીએ, તથા નાનિરૂપ વર્ણન
 છે, એ શૃંગારમ છે, અને એ વસ્ત્રે હુ સ્વના સાધન હોવાથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય
 એ વેરાગ્યરસ છે ॥ ૪૩ ॥

વસતતિલકા વૃત્તમ્ ॥ ય કામકામલવિલુપવિવેકચક્ર
 સ્વર્ગાપવર્ગપુરમાર્ગમવીક્ષ્યમાણ. ॥ જ્ઞાનાંજન પ્રતિ નિરા
 દરતામુપેતિ ભ્રાત. પતિપ્યતિ સ ત્રીમજવાધુકૂપે ॥ ૪૪ ॥

અર્થ - જે પુરુષના ગિરેકરૂપ ચક્ર કામરૂપ કામજ એટલે નેત્ર રોગેકરી યત્ને
 તે માર્ગ અને અપવર્ગ એટલે મોહરૂપ નગરનો માર્ગ જોઈ શકતો નથી, એમવતી જે
 પુરુષ જ્ઞાનરૂપ અજનનો આદર કરતો નથી, તે પુરુષ નષ્ટકર સંસારરૂપ અવ
 પમાં પડે છે, જેમ કમજાના રોગેકરીને જેના નેત્રો ઘસ્ટ થયેલાં હોય, તે જા
 રોનારિપે અજન નાશ્યગાનો અનાદર કરે તો અથ કૃપમાં પડી જાય, તેમ જ્ઞા
 નનો જે નિરાદર કરે છે, તે આ સંસારરૂપ આગના કૃગમાં પડે છે

આ વૃત્તમાં, કામને નેત્ર રોગના જેવો કહ્યો છે, એટલે જેને કામનો પ્રભુ
 પ્રાગ પાવે છે તે કાંઈ જોઈ શકતો નથી, તેમ કામરૂપ નેત્ર રોગના પામે પુર
 નિનંદ થાય છે, જી રામની મદિમા છે, તે શૃંગારમ છે, અને કામાય પુરુષ આ
 સંસારરૂપ આગના કૃગમાં પડે છે, માટે ત્યાગ કરવાયોગ્ય છે, એ વેરાગ્યરસ છે ॥ ૪૩ ॥

શિશ્વરિણી વૃત્તમ્ ॥ જગરણ્ય મુક્ત્યા યદિ જિગમિપુર્મક્તિનગરીં ત
 દાર્ણી માત્રાર્ણ્યિપયિપયુક્તેષુ વસતિમ્ ॥ યતઃશ્યાપ્યેષા પ્રથમ
 નિ મહામોદમચિગદ્ય જતુર્યસ્માત્પદમપિ ન ગતુ પ્રજવતિ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ - હું કૃષ્ણ, જો તું જગદવીને મૂકીને મુક્તિ નગરીપ્રતે જાગતી જાય
 તો હું, તો વિષયરૂપ ગિરિગૃહનેરિપે રસતિ નહીં કર કમલ આ રૂપની
 આ મહામોદના ગિરિગૃહે પમાડે છે એ વિષયગૃહની ગાયના સ્પર્શ વગર

શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી.

૭

હ કારક છે. એ કારણ માટે આ પ્રાણી એક પગલું પણ ચાલવાને સમર્થ થતો નથી. તેમ વનને વિષે વિષવૃક્ષની નીચે વેળેલો પુરુષ, મત્ત થયેલો હોય છે, તે વચ્ચે તે ન મૂકીને નગરમાં જવાની ઇચ્છા કરે તો એક પગલું, પણ નાચી શકાતું નથી. મામોક્ષની ઇચ્છા કરનારા પુરુષે વિષયસેવન કરવાની બુદ્ધિ કરવી નહીં. આ વૃત્તમાં, વિષયના સેવન થકી પુરુષ કામાંધ થઈ જાય છે, એમ કહ્યું છે તે શું રસ છે, અને તે સર્વથા ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે એમ કહ્યું છે તે વૈરાગ્યરસ છે. ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ સોમપ્રજાચાર્યમજ્ઞા ચ યન્ન પુંસાં તમઃ પંકમપાકરોતિ ॥ તદપ્યમુષ્મિન્નુપદેશલેશે નિશમ્યમાને ઽનિશમેતિ નાશમ્ ॥ ૪૬ ॥

ઇતિ શ્રીશતમર્થવૃત્તિકારશ્રીસોમપ્રજાચાર્યવિરચિતા શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી સમાપ્તા.

અર્થ:-સોમપ્રજા એટલે ચંડકાંતિ, અને અર્યમજ્ઞા એટલે સૂર્યકાંતિ જે મનુષ્યોનો તમઃપંક એટલે અજ્ઞાનાંધકારસમૂહ દૂર કરતા નથી, તે પણ આ અલ્પ ઉપદેશ શ્રવણ કહ્યો ઉતાં નાશને પામે છે, અર્થાત્ ચંડકાંતિ તથા સૂર્યકાંતિ અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવાને સમર્થ થતી નથી, અને આ ઉપદેશ અંતરનો અંધકાર મટાડવાને સમર્થ છે એવી આ ઉપદેશ અતિ ઉત્કૃષ્ટ છે. આ પદ્યમાં અંધકર્તા એ પોતાનું સોમપ્રજાચાર્ય એવું નામ ચાતુર્યે કરી ગોપન કરેલું છે, તે જ્ઞાતાઓએ જાણી લેવું. ॥ ૪૬ ॥

આ ગ્રંથનું નામ અંધકર્તાએ શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી રાખ્યું છે, એનો અર્થ શૃંગાર અને વૈરાગ્યરૂપ તરંગોવાળી નદી, એવો થાય છે. તે નદીના વચ્ચે પ્રકાર નંદલાલ નામના ટીકાકર્તાએ સ્પષ્ટરીતે દર્શાવ્યા છે, તેનો જ નાવ લઈને આ અમે અર્થ કહ્યો છે. ગ્રંથના અંતમાં ટીકાકર્તાએ ત્રણ શ્લોક રાખ્યા છે તે આ પ્રમાણે:-

સંવત્સરદિપ્તિપુર્ણાહુતિસ્ય માસે માર્ગે ત્રયોદશમિતે દિવસે જૈનો ચ ॥ સ્વપ્ના તરી રચિતા સુલ્લસાધિકાર્યા શ્લેષ્યાય હસ્તરતરંગિણિકાસુગાત્રે ॥ ૧ ॥ આગારાનાન્નિ ગરે નંદલાલેન ધીમતા ॥ દાનવિગ્નાલગિણ્યાનુરોધેન રૂપયા શુરોઃ ॥ ૨ ॥ યુગ્મમ્ ॥ મપ્રજાચાર્યકૃતિ સુહર્ગમાં વિવૃણ્વતા સ્વપ્નધિયા મયા ઽત્ર યત્ ॥ ન્યૂનાધિકોદ્દંકન યુગ્મધિતઃ કૃતં વિગોથ્યં કૃતિનિઃ રૂપાલુચિઃ ॥ ૩ ॥

ઇતિ શ્રીશૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણીના પાંતરં સમાપ્તં

॥ अथ श्रीवीरस्तवनप्रारंभ ॥

स्व श्रेयससरसीरुह, सूर श्रीवीर ऋषिवर सेव ॥ सविगेपहर्षरसवत्,
 व्यूहसेव्याऽऽह्नि ॥ १ ॥ अश्वोवसीयससर, गोपसहस्रागुराश्रय सहस्रो ॥
 लाजसा वो, चूयाध्वजो वशी वीर ॥ २ ॥ विपयाशीविपवीश्वर, हिसारस सप्त
 रिहृशिशिर ॥ शिवम्य रोपशर्वर, सहाररवे शिवाय म्या ॥ ३ ॥ आगमव
 वशी, प्रिलासजीजा पिहाय सुरयोपा ॥ य शिश्रियु स्वरीशा श्रीवीर श्रेयस
 व ॥ ४ ॥ हरहासहसशशिहा, रहारियगमो शिवपिसत्रययो ॥ ईहे वरिवम्य
 वीरेगम्यान्हिसारसयो ॥ ५ ॥ जीजसरोवरलहरी, विहारशिशिरा अस्वरीयो व
 वीरम्य व्याहारा, न्हियासुरशरीरशौर्यहरा ॥ ६ ॥ उरुसशयगजस्वरु, ररिहा वीर
 यो वरवृषाम ॥ अयसेयाह्वात्य वा, वर्परुहवारिवाहरव ॥ ७ ॥ सरलाशया मु
 ता, रिरसत्र आयसश्रिया सह ये ॥ येपा श्रीवीरेश्वर, सेवारस एव हर्षाय ॥ ८ ॥
 गिगजपसरसी, वरलाजर सर्वप्रियप्रिह्वाम्या ॥ सवरसारसवासर, सर्वपा लानवी
 य ॥ ९ ॥ शीजश्रियो त्रिवाहावसरे विधाश्रयो रसावजये ॥ आयर्ष वसुधै
 शा गिगजसरोरसी ॥ १० ॥ आगसे सहसाह, वासवसेवाह शिवरसान हरे ॥
 हरिश्रसारसाय, अयसायायासविरहवर ॥ ११ ॥ अहुरूपयोविगारु, श्रीम
 हि गगिसरोरुहयो ॥ अशारुसास्यश्री, लाम्यविलासविजोलपति ॥ १२ ॥
 रसजिनरागे, गोपे ऋषिर्विजयेय वीर ॥ सर्वांगालासियशो, राशिरहिसार
 ला ॥ १३ ॥ उरसिगयात्रु श्रेय, श्रिया अस्ववरसरोरुहगशीव ॥ रापा
 याह, रसाप्रहार स्वसेयाया ॥ १४ ॥ सदानिक ॥ अविपहशिर गुन,
 सेहो प्रियवर्षिवारस्य ॥ व्याहरसि वृपरहस्य, शस्याय शरीरवितराय ॥ १५ ॥
 सुमार, म्बरहार्यगिगेजोलसेव्यान्हे ॥ सहस्रसि हेजयाह, सिहव
 ॥ १६ ॥ गिगिरागुशिशिरसेय, रायव्यवहारजाजसेरुपे ॥ सश्री
 दा-प्रतीजगतिवरै ॥ १७ ॥ उज्जासय स्वसेवारसशीजे प्रिशि गिगव
 ति मध्विषयहजाहज, लहरीसहारसुशिराय ॥ १८ ॥ अयसी वगपमि
 अर्थे - हे सुगहविजा ॥ ये सह रसानयाऽह्ना, सि हारहृरसानाम्
 रतो हो, तो विपगसुरागार्यवीर्यशाजी य ॥ वरिवय
 या पण महामोहनस्य सूरिपर, विहाय आशारसाविहारियशा ॥

हरिः, सुशैलशिलाविनालोराः ॥ ११ ॥ सुश्रूषुगिष्यविस्तर, भव. सुहर्परस्तवर्षिसंरा
वः ॥ अविजयवर्षैश्वर्य, श्रीयोपाश्वेपरस्तविवशः ॥ १२ ॥ सैपोऽसहायवीरः, शिवा
ग्वाराहवेष्वासुसहेषु ॥ विश्वस्य सुरोर्वीरुद्, आयुष्य. श्रेयसां वीरः ॥ १३ ॥ संसारो
रविपालय, वारिविशोर्षावद्भ्यवाहो वः ॥ अब्याह्वीजाऽजससुर, विजयाहावाऽविषय
शीज. ॥ १४ ॥ पंचजिः कुलकं ॥ अह्नियोऽजसस्य गिष्या, वयवलवम्याऽयविग्द्वि
रस्य ॥ श्रीवीर वीरयस्या छेदया अश्रेयमीरस्य ॥ १५ ॥ वः पंचवर्गपरिहारमनो
हमेतच्चेतश्चमत्कृतिकर गुणकीर्तनं तं ॥ जिह्वाग्रवर्ति वित्तनांति विपदितानाः श्री
वीरनाम्यपुजि न प्रज्वंति तस्मिन् ॥ १६ ॥ इति पंचवर्गपरिहारेण श्रीजिनप्रजसु
गृह्णतश्रीवीरस्तवनं समाप्तम् ॥

श ॥ तत्रापि नीतिं दधती शलाकाव्याजेन जगद्दृष्टुं नु वक्त्रे ॥ १२ ॥
 रसलालसत्वात् तदाधिनीं केवलबोधजक्षीं ॥ अप्यायतामादरिणीं वरितुं
 य मत्वा त्वमिव त्वमस्या ॥ १३ ॥ अपोढपके कविनिर्निषेव्ये
 जगजाले ॥ विनो नवदादमुखगगनपूरे दुर्वादिपूगास्तृणवन्तरति ॥ १४ ॥
 मये दिग्बलये समतात् यश शशाकेन रुते ध्रुव ते ॥ कुहूचनि केवनेव
 पिकानां शरणीचकार ॥ १५ ॥ जगत्रयोज्ञासि यशस्तवेतत् क स्पृक्षता
 ६ ॥ यस्यापराधेपि तृणस्य नैव प्रजाप्रजावो लनतेऽवकाश ॥ १६ ॥
 रुढिमात्र त्वन्नाम्नि तु श्रीर्वसतीति मुष्टि ॥ कुतोऽन्यथा तत्कृपदीहिताना पु
 ति नित्यमृद्धि ॥ १७ ॥ वसुनूतिसुतोपि कौतुक वसुनूतेर्जनक प्रणेशुपां ॥
 न्ननवोपि वर्तते कथमगीरुतसर्वमगल ॥ १८ ॥ नाथ करोपि वृषमीश
 धत्से सदा स यमपाशमपि प्रचेता ॥ श्रीदोपि सूत्रितयमालयवासकेनिस्त्व
 हरणे हरहेतिपातं ॥ १९ ॥ यत्तपत्यपि कलौ जिनप्रनाचार्यमत्रमनुगीता
 ॥ हेतुताऽत्र खलु तत्त्वदेकताध्यानपारमितयैव गृह्यते ॥ २० ॥ मयेव दुर्दैव शमयितुं
 नूतुमहिमा सुतस्त्व जेशेन श्रुतरथधुरा गांतमगुरो ॥ कुरुद्योतं द्वीवद्विनपतिसुपा
 मनिमे प्रजो विद्यामत्र प्रजव नवतो गीतम नम ॥ २१ ॥ इति श्रीगीतमस्तवन समाप्तम् ॥
 ॥ अथ नेमिस्तवनं क्रियागुप्त ॥

श्रीहरिकुजहीराकर, वज्रमणिर्वज्रपाणिना प्रणत ॥ त्वमवद्यमुक्त नेमे, प्रणुता
 गेमुपीमष्टजां ॥ १ ॥ अथ ॥ मयि प्रसादप्रवण रूपानिधे विधेहि शैवेय निज मन
 या ॥ यथा जगन्नाथ मधुव्रत व्रतं नवे नवे तारकपादपद्मयो ॥ २ ॥ नवे ॥ नयेन नेमे
 यशर्माकिक श्रियानियासस्तव पादपंकज ॥ ३ ॥ खोर्मिसघटविघटितात्मना तेन
 गनीरतमे नवानुर्धा ॥ ३ ॥ आति ॥ दुर्नयाणवमहातरीनिजा स्यात्पदोपहितव
 विस्तारा ॥ पातकानि जगदीरितागिराऽजनु जातशिवदानलालसा ॥ ४ ॥ अथ
 प्रेवन्नखश्रेणिमपूखलेखा निर्वासिताशावलयाधकार ॥ श्रवार्थसौंदर्यविनास
 तगत्रिपुग्म शरण प्रपद्ये ॥ ५ ॥ गे ॥ यस्त्वया कृजुपथ सता मतो देवरडितकुर्ति
 यर्ग ॥ तं प्रपद्य निरयद्यमुद्यता नेदयति ननु मुक्तिपुरीं डाक् ॥ ६ ॥ कदे ॥ वरिवन्
 विद्यां यन्ते सद्भवेकविनास्त ॥ तस्यानिमुखमीरुते न जातु सुखसपद ॥ ७ ॥ अथ
 कमेरुक्षायजीपायकं तावक दुर्नयाहठतित्रासन शासन ॥ ये प्रपन्ना गुणस्तदिना
 देहिनस्ते सुगगव्यड खानि सुश्रियां ॥ ८ ॥ अथ ॥ विनयराज्यक नामुगा
 जनावरमणीमणीनिरल मम ॥ इति पदां पुरुहस्मरण चते गिरि च तप्यगुलम

नं तव ॥ ९ ॥ चते ॥ जंगकूनश्रवणपुटाभृतष्ठटां तमोपहां सुलजितरा
गपेशलां ॥ उदीरयन् गिरमिलदेशनावनावरा गतामयसुखसंपदां सतां ॥
॥ १० ॥ श्रराः ॥ जव्यान् जवत्रमणनीरुक्चित्रवृत्तीन् सदेशनानिरनितस्त्वमुरुप्र
जावः ॥ दोयासमागमनिमीलितमन्त्रखंडमाभासयेन्न किमुर्ध्मिनिर्गुमाजी ॥ ११ ॥
श्रावः ॥ नूत्यानिनूतपुस्तूतपुराजिरामतां कुर्वति संततमहोत्सवजाजमुर्वरां ॥
स्वद्वंदनंदद्युमयानि महाद्भुतानि ते कल्याणकानि सुवनेन विभाव्य चेतसा ॥ १२ ॥
श्रयानि ॥ नास्त्वया चमरविभ्रमवर्णो दे मुनींश्च वपुषि प्रचरिषुः ॥ पापशात्रवनिव
हैणकल ध्यानसंततिरिवाश्रितमूर्तिः ॥ १३ ॥ ऊहे ॥ दुर्वोधं मे सपदि पदकीनूत
वास्तोः पते सद्गुणश्रेणीकुवलयवनश्यामलज्वायकाय ॥ आकांमाराद्भुवनजयिनि
र्यस्य ते ब्रह्मवर्म स्वैः कादर्वर्न खलु मदनः स्प्रष्टुमप्यहमीष्ट ॥ १४ ॥ उय ॥ नाडांनो
दनिनादयादवकुलश्रीकंठपीठीनुवन् मुक्ताहारमहारथं रतिपतिं निर्जित्य जनाजिरे
॥ कीर्ति कैरवकोमलामधिगत त्वामेव देव प्रष्टुं श्रीमन्नेमिजिनेंश्चंश्च शरण नीरुर्न
वारातितः ॥ १५ ॥ एमि ॥ सेवाहेवाकिनः स्युस्तव पदयुगले येऽत्र नक्तिप्रयुक्तास्तेपां
देवाः सदा पिप्रति हतविपदः संपदः सुप्रसन्नाः ॥ चिंतारत्नं प्रयत्नात् करतलकलि
तं कुर्वतां सर्वकालं कालं नेतर्नराणामटति सुवटतां नो मनोराज्यसिद्धिः ॥ १६ ॥ पि
प्रति ॥ नवताऽऽरि जयोऽहुर्यैशः प्रसरैः शुक्लतया जगत्रयं ॥ जिनसिद्धिरिति प्रसिद्धिना
क् सुखसाम्राज्यमयी महापुरी ॥ १७ ॥ श्रारि ॥ श्रवगवृत्तरां स्वसेवकं मां जगवन्
यां च शिवस्य वर्तिनीं त्वं ॥ करुणार्द्रमनाः कुरु प्रसादं मयि तस्याः सपदि प्रकाश
नेन ॥ १८ ॥ श्रवक् ॥ मरकतकमनीयकांतिकाय त्वमजिनतेंश्च किरीटयष्टितांहे ॥
चिरमिन मम चंचरीकचर्या हृदय कुशेशयकोशमन्वजत्वं ॥ १९ ॥ श्रय ॥ निखिलज
गतां गोता गुप्तक्रियास्तवसूत्रणादिति कृतनुतिः सानंदं श्रीजिनप्रजस्रगीजिः ॥ नय
तु नवतां जेतुं नूयो नवत्रमनंनव नयमनयदो जीमः श्रीमद्विवातनयः प्रभुः ॥ २० ॥
इति श्रीनेमिजितस्तवनं क्रियागुप्तं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीवर्द्धमानस्तवनप्रारंभः ॥

कमारिक्रमनिर्यदापगायागद्युद्धविराट्ठटवर्षि ॥ वंदोर्निर्विधिरधीरधीः स्तोष्येऽहं
चरमं जिनेश्वरं ॥ १ ॥ ब्रजोऽस्यनेतस्तय दुर्नयालीनिनाशनं शान्तनमाश्रितो यः ॥ त
स्येवज्जापुयमाविरमिष्ट कर्मशंखेऽज्जिदाविधाने ॥ २ ॥ किमेकमाभ्यर्चकं न ते यत्
गुप्पंयथोप्येव विज्ञेयविह् ॥ त्यक्तोपजातिव्रमणानिजापस्त्वदंगनौगंयमनुप्रयानि
॥ ३ ॥ यः मृजत्यलर सौरजसारैरंनुजस्तव पदांनुजपूजां ॥ प्रेत्य तम्य विवि देवम्

गाढ्यं स्वागतानि निगदन्ति सराग ॥ ४ ॥ व ॥
 नोगजगिजृत् ॥ राज्यक्रदिरुपनन्नमीति तं ननमीति तव य पर्दा मुदा ॥
 किनिकायकरप्रहतानां संप्रसरन् गगने मरुजानां ॥ जन्ममहे तव कथं
 दत्तमदो धकधोरुतिनाद ॥ ५ ॥ ये नक्त्यात्तत्रमरविलसिता जङ्घ
 विनो ॥ ते श्रेय श्रीर्मधुरमधुरसास्वादो सादात् समजनि ठतिनि ॥ ६ ॥
 तत्वारोपलोपप्रवीणा प्रवृद्धप्राणित्राणसस्याधुरीणा ॥ आज्ञा धने मोहिता
 तुश्रेणि श्रद्धाशाजिनी तावकीनां ॥ ७ ॥ वसुधाम सुधामयवक्त्रं विशो
 माडियते ह्रुवि य ॥ स सुखानि सुखानिरिवोद्यमणीन् विनृते परितो
 जर ॥ ८ ॥ स्वग्विणी कुडलत्राजिगघ्नस्थला तारहारद्युतिद्योतिवहस्तग ॥
 राखमलानामखडादरा पादपीठे लुवत्तावके पावके ॥ ९ ॥ कृष्णव
 श्रीभुजगप्रयात विवृद्धिं ह्युज कर्म पुता ॥ जवन्नाममन्त्रस्य यपायु
 तिष्ठुरापादिता यै ॥ १० ॥ हुतविलङ्घितमध्यरवध्वनद् विष
 ॥ कुसुमवर्षचितं तव देशनावनितल कङ्कैत्य न मोदते ॥ ११ ॥ सु
 एनुता हृदये प्रमिताकुरापि बत वाक् जवत ॥ अनियन्तया प्रतिपफान
 नितोऽर्थतश्च जगदर्थधिया ॥ १२ ॥ जगत्प्रजो नक्तिनरादनुदिजा
 पहत्य रुत्यवित् ॥ नरेड्वशस्थमचीरुहचपीपतिर्जवतं हरिनैगमेपिणा ॥
 ते निखिलनयाविरोधिनीना डुर्बोधद्रुमदलने कुवारिकाणां ॥ माहात्म्य
 प्रहर्षिणीना निर्वक्तु कङ्क यथावदस्तु शक्र ॥ १४ ॥ सिद्धार्थराजकुजनवनपारि
 त न त्राम्यति क तव कीर्तिरपारिजात ॥ वर्णेन दुग्धमधुरेण मतोजनामि
 क्षता स्थिरतया सुमनोजनाऽग ॥ १६ ॥ अति महति जवोर्मीमानिनीह प्रम
 जननमरणवीच्या घातदोदूयमाना ॥ कथमपि पृथुपुण्या प्राणिन प्राप्नुवन्ति
 हणमिन् केचिडासन तावकीन ॥ १७ ॥ लवणिमतर्जितरमरपुरधिरूपदर्पा
 टाहलकृशरविष्कामिमर्मा ॥ कनकमणीमयाजरणरश्मिरजितागी व्यजपत शक्ति
 नी न जवत समायिमुद्रा ॥ १८ ॥ प्रबोध जव्यानोरुहवनमधीशाधिगमयन्
 रन् मोहध्वानं परसमयतारा कवल्यन् ॥ निविष्ट सिंहासन्यलममनजामदन्
 तो जवानाजातिस्मोदयशिखरिणीव द्युतिपति ॥ १९ ॥ अमितदमितस्वाता
 यनुरगमसगमत्रिदशहरणीनेत्रो नेत्रत्रिजागविलोकितै ॥ तव जिन मन शकै
 मनागपि न स्वसाञ्जयितुमल कि हेमाङ्गि युगातमहाबला ॥ २० ॥ दारिद्र्यात्
 रिजवजनुर्विस्वसामृत्पुड खरातां के के न तव बलवदेवसेवां प्रपन्ना ॥ किं म्यास्त

प्रथमनपदोर्गेयधन्योपयुक्ता मंदाक्रांता जगति जनता इ महेनामयेन ॥ २१ ॥
 गृहितनिशाकगुणप्रज्ञा जैत्रकीर्तिवदायवजितनिखिन्नत्रिजोकीतलं श्रव्योपा
 ॥ सरजनविनमस्तुरार्थीगृधामणिज्योतिषामरुणितपदपीठमूर्तिनिरेष्यवविस्
 प्रज्ञो ॥ २२ ॥ विघ्राणो नखविक्रियां नयकरीं धूतोद्धनवानधीरीर्द्धं गव्य
 नीचकैः प्रकटयन् नृयोवनीकादृतः ॥ त्वन्नक्त्या नृतकोप्यवाप्य नृपतां मांसाद
 वर्धयन् धनेऽनेकपराजिदर्यदलने शार्दूलविक्रीडिनं ॥ २३ ॥ विद्यामर्त्रेण कार्यं सु
 तस्त्रिजलं वित्तेन च मृतं पर्याप्तं राज्यलक्ष्म्या कृतममरतया ह्यास्तां सुवदना ॥ स्पृ
 त्वेका तु नक्तिस्त्वयि मम मनसि ध्वस्ताखिलमला कैवल्यश्रीर्यया स्यात् करतलनिज
 ॥ साऽन्हाय जगवन् ॥ २४ ॥ श्रीवीरः सर्वदिकः कनकरुचितनूरोचिरुदीप्रदीपमंग
 रः सोऽस्तु दीपोत्सव इव जगदानंदसंदर्भकंदः ॥ सूक्तिर्जनप्रनीयं मृडुविगदपदा त्वग्ध
 धीयमाना नय्यानां नय्यनूत्यं नवतु नवतुदे जावनाजावितानां ॥ २५ ॥ इति
 वर्द्धमान स्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

कनककांतिधनुः शतपंचकोत्थितवृषांकितदेहमुपास्महे ॥ रतिपतेर्जयिनं प्रथ
 मं जिनं नृवृषचं वृषचं वृषचंजिनः ॥ १ ॥ विरदलान्कित वांछितदायक क्रममुवत्रि
 दशानुरनायक ॥ स्तुतिपरः पुरुषो नवति क्षिता वजित राजितरा जितराग ते ॥ २ ॥ नुरग
 लांठनसंजव संजवत्यहरिदं जिन यत्र रसादहं ॥ हृष्टि दधं नणितीर्गुणचूरुहां
 शमहिता महितामहि तावकी ॥ ३ ॥ नयमहार्णवनिस्तरणोद्यया त्वमजिनंदन
 देव निषेव्यसे ॥ व्रतनृतां कुगतेः स्मरनियहप्रसन्नया सन्नया सन्नयात्मना ॥ ४ ॥
 त्रिचुवनामितकामितपूरणे सुरतरोरुपमामतिगामुक्तां ॥ तव विजो नजते नवतः
 क्रमावसुमते सुमते सुमतेर्द्ध ॥ ५ ॥ धरनृपात्मज पंष्ट जिनेश्वर त्वयि कृतप्रण
 यः क्रियते पतिः ॥ रत्नसतः प्रथितार्थिदरिद्रि तोपरमया रमया रमयान्वितः ॥ ६ ॥
 यः शुभवतो नवतो नवतोदरं ॥ ७ ॥ कुनयकानननंजनकुंजराः शशिस्चे महसेन
 त प्रज्ञो ॥ निखिलजीवनिकायहितोक्तिजिः शुभवदा नवदा नवदागमाः ॥ ८ ॥
 धि विजित्य मनानवमग्रहीन्मकरमंकमिपाद्वज्रमय यः ॥ स्तुतजनाः सविधिं
 दशां सुरस्तुतमसंतमसं तमसंस्तुत ॥ ९ ॥ दृढरथांगजशीतल शीतलद्युतिकलावि
 ता तव जारती ॥ मनसि कस्य न हर्षसनाथतां जिन ततान ततानततायिनी ॥ १० ॥

प्रशमनपटोरोपधस्योपयुक्ता मंदाक्रांता जगति जनता इ सहेनामयेन ॥ २१ ॥ श
रुदितनिगाकरांशुप्रना जैत्रकीर्तिवृटायवलितनिखिलत्रिलोकीतलं श्रद्धोपासते
॥ सरजसविनमत्सुराधीगचूडामणिज्योतिषामरुणितपदपीठमूर्मिनिरेष्यव्विस्त्वां
प्रजो ॥ २२ ॥ विघ्राणो नखविक्रियां नयकरां धूतोद्धतक्षालधीरांश्च गन्धम
नीचकैः प्रकटयन् नूयोवनीकादृतः ॥ त्वन्नक्त्या नृतकोष्यवाप्य नृपतां मांसादरं
वर्धयन् धत्तेऽनेकपराजिदर्पदलने शार्दूलविक्रीडितं ॥ २३ ॥ विद्यार्मन्त्रेण कार्ये सुर
तरुनिरलं वित्तेन च मृतं पर्याप्तं राज्यलक्ष्म्या कृतममरतया ह्यास्तां सुवदना ॥ स्फू
लत्वेका तु नृक्तिस्त्वयि मम मनसि ध्वस्ताखिलमला कंवलयश्रीर्यया स्यात् करतलनिल
या साऽन्धाय जगदन् ॥ २४ ॥ श्रीवीरः सर्वदिकैः कनकरुचितनूरोचिरुदीप्रदीपैमेग
य. सोस्तु दीपोत्सव इव जगदानंदसंदर्भकंदः ॥ सूक्तिर्जैनप्रजीयं मृदुविगदपटा स्वग्य
राधोयमाना नय्यानां नय्यनूत्यं नवतु नवतुदे नावनानावितानां ॥ २५ ॥ इति
श्रीवर्द्धमान स्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

कनककांतिधनुः शतपंचकोट्रितृषांकितदेहमुपास्महे ॥ रतिपतेर्जयिनं प्रथ
मे जिनं नृवृषजं वृषजं वृषजं जिनं ॥ १ ॥ विरडलान्वित वांछितदायक क्रमखुवत्रि
दशासुरनायक ॥ स्तुतिपरः पुरुषो नवति हिता वजित राजितग जितगग ते ॥ २ ॥ तुग्ग
जावनसंनव संनवल्यहरिदं जिन यत्र रसादहं ॥ हृदि दधे नृषितीर्णुणचूकृहां
शमहिता महितामहि तावकी ॥ ३ ॥ नवमहार्णवनिस्तरणेश्वया त्वमजिनंदन
देव निषेव्यसे ॥ व्रतनृतां कुगतेः स्मरनिग्रहप्रमनया सनया मनयात्मना ॥ ४ ॥
त्रिचुवनामितकामितपूरणे सुगतगेरुपमामतिगामुकां ॥ तव विजो नजते नवतः
क्रमावसुमते सुमते सुमतेर्दद ॥ ५ ॥ धरनृपात्मज पंष्ट जिनेश्वर त्वयि कृतप्रण
य. क्रियते पति. ॥ ग्नसतः प्रथितार्थिदरिद्र तोपरमया रमया रमयान्वितः ॥ ६ ॥
प्रचुसुपार्थजगत्रितयाळुनु. पवितकाशिपुरीकवीजकृणः ॥ सुरुतिन. कृतिनभ्रग्निं वि
दुःशुनवतो नवतो नवतोदनं ॥ ७ ॥ कुनयकानननंजनकुंजराः शशिरुचे महमेन
सुत प्रजो ॥ निखिजजीवनिकायहितोकिनिः शुनवदा नवदा नवदागमाः ॥ ८ ॥
शुधि विजित्य मनोनवमग्रहीन्मकर्मकमिपाद्धवजमस्य यः ॥ स्तुतजनाः सविधिं
कुदशा सुस्तुतमसंतमसं तमसंस्तुतं ॥ ९ ॥ दृढरथांगजशीतज शीतज्युतिकजावि
मजा तव नारती ॥ मननि कम्य न हर्षसनायतां जिन ततान नतानततायिनी ॥ १० ॥

जयति गंडकजक्रान्तनुजिन शशिमुगोंपुजदृक् दशमोत्तर ॥
कस्तुरदो वरदो वरदोर्युग ॥ ११ ॥ शुभमयी नसुपूज्यसुत ननो पुत्राने
पाकिता ॥ तत्र तनुजितनोतु सुगं सतामरुचिरं रुचिरं रुचिरंजिता ॥ १२ ॥
त्वसरोजविकासने रविरुचिर्विमज्ज त्रिजगत्पते ॥ अपि गमं नयते तत्र
रसा तरसा तरसा तृपं ॥ १३ ॥ जयतो नि-कुत न यो ॥
तजित् ॥ विशतु व कुमतासुरनिग्रहे नृगमन गमन गमनभरं ॥ १४ ॥
तव धर्म धुनोतु वाक्श्रुतिपथाऽतिथिता गमिता सती ॥ किमु करोति न
वरसिता रसिता रसिताश्रया ॥ १५ ॥ जयति प्रातिजिन स्म जगति वा
धि मोहमहीपते ॥ रणकयामपि जकिनरेण ते ससहसा सहसा
॥ १६ ॥ श्रवति कुष्ठुजिनाधिपराज्यमाहिमयत स्वपि चक्रहताहिने ॥ त्रिदिकान्ज
धिका जनिहृदिनिर्पनरसा नरसानरसारकि ॥ १७ ॥ जगदधीश सुदर्शन चू
सरिदीश निशामणे ॥ प्रणिदधेऽतिपदो त्रिगदप्रता वनरतानरता नरतावका
हृदि नरस्तवमहिजिनस्मरन्नपि हि मूर्तिमुपति महत्फलं ॥ निशमयन्
णाचिता किमुदिता मुदिता मुदितादर ॥ १८ ॥ त्वमिन सुप्रत कम्पनादना
हैरिवशविनूपण ॥ शिवसुखाय तप परबुद्धिताऽशुनयनो जगनो जगनो
विरतिरर्म तटाहतिकुवितस्मरशर शरणीक्रियतां त्वया ॥ गुणगणम्य
ए व्रजनजा जनजाजन जावनक् ॥ १९ ॥ अनुमितं खड्ग नामे ॥
मयका यदि यश्चिर ॥ महितपादजवान् जवत रूपानवनमानयमा ॥
॥ २० ॥ कमतशासन पार्श्वशिवकरे रमतएव मन प्रियधर्मणा ॥ अपि
नेन ह्रात्मना तव मतेऽवमतेऽवमतेजस ॥ २१ ॥ त्रिजगदीक्षण केतरिज
णमपि प्रचुवीर मनोगिरी ॥ गुणगणान् मम मास्म विरज्यतामुदयिता दयिता
तावकान् ॥ २२ ॥ च्युतिजनुर्बत केवलनिर्वृतिक्षणदिनाददतां सुदमार्हता ॥
यैरुपयत्रिदशैर्दशां नवमुधा वसुधा वसुधामनि ॥ २३ ॥ इति जिनप्रभवोमयका
मेकमेगतेर्यमकाऽवयवेनुता ॥ बलमेमी वितरेतु धुरिस्थिता शुजवतां जवतां
तिजित् ॥ २४ ॥ सङ्गदेशकर प्रसरहिताऽखिलतमस्कतया तपनोपमा ॥ ददतु
रुतो मम निर्ममा शमरमा मरमाऽमरमानिता ॥ २५ ॥ जयति दुर्नयपकनि
हिमततिर्मेतिकैरवकांमुदी ॥ शमयितु तिमिराणि जते महावृजिनजाजि
ती ॥ २६ ॥ करकृताप्रफला प्रणती जिनप्रनवतीर्थमिजारिमधिश्रिता ॥ हरतु हे
वि सुदृशां सुखव्युपरम परम परमविका ॥ २७ ॥ इति चतुर्विंशति

अथ श्रीमद्वावीरस्तवनप्रारंभः

पराक्रमेणैव पराजितोऽयं सिंह. सिपेवे धृतलक्ष्मदंज. ॥ मुखानि व. खानिग्यं र
माणं दमातुर्गन्तीर्थकरः करोतु ॥ १ ॥ सतायवतंजाः करसप्तकोञ्च. कर्मभसता
निग्नमन्तीति. ॥ प्रणीतवान् सप्तगती नयानां वीरः श्रिये व्यंजितसप्ततत्वः ॥ २ ॥
शक्रान्त प्राणतकटपुप्योत्तरात्वमापाटवलक्ष्मपृथ्वा ॥ देवाधिदेव दिजदारदेवा
दोदरेऽनूविहितावतार ॥ ३ ॥ इषम्य नंदावसिता त्रयोदशी द्यशीत्यहान्त
रमीशितमन्तः ॥ नुरेशसेनापतिवेशिताध्वना ह्वात्रं कुत्रं यत्र पवित्रितं त्वया
॥ ४ ॥ प्रनृतनूतिद्युजवज्रुवा जवज्जनुर्महे नोऽजनि हेजिन ध्रुवम् ॥ जगद्वयीजंतु
उ हर्षवर्षिणी निरुद्धद्विर्मदनत्रयोदशी ॥ ५ ॥ त्वया स्वदेहयुतिसंविज्ञागसंज्ञावि
त हेम सुवर्णमासीत् ॥ तारंतु हीनं त्वदनुग्रहेण दुर्वर्णमित्यापदवर्णवादं ॥ ६ ॥
वाय्विबोधाय हरेः सुरादिः पादाग्रनुब्रह्मव यन्त्रकंठे ॥ चित्रीयता त्वत्तरस्ता रस्तात
मूर्धानमाधूनयतिस्म नूनं ॥ ७ ॥ वज्रव नाग्यातिशयप्रज्ञावात् गुरुस्तवापि त्रिजगं
कुरोये. ॥ युक्तयैव तं मेरुगिरेर्गिरिष्ठं सिद्धार्थमप्यार्यगणा गृणन्ति ॥ ८ ॥ कथं गु
णः प्राप्तयश.पताका नारीषु नास्तु त्रिशलाशलाका ॥ यत्कुक्कुट्युक्ता विमलः सुहृ
तो मौक्तिक्यनूस्वं गुणयुक्तिहृद्य. ॥ ९ ॥ दिवि प्रवृद्धं सुरमीश मुष्टिघातेन यदहम
नतामनैषीः ॥ गवोर्द्विखर्वाकरणश्रमं तु चकष्य तीर्थेश्वर शैशवेन तत् ॥ १० ॥ मो
हं गमी यः खलु तज्जवेपि गंतु कथं सोदिति लेखशालां ॥ इतीव शक्रोऽपजलाप
पित्रोरनैचिति ते विनयेन धीमान् ॥ ११ ॥ व्याकुर्वतस्ते हरये यदागमं संगृह्य यु
ध्या कतिचित् गिरां लवान् ॥ अथ्यापको यदिदधे तदुच्चकरैर्दंष्ट्रुवि व्याकरणं प्र
थामगात् ॥ १२ ॥ यस्या न कन्योदितमुक्तिमार्गमार्गस्य कृष्ण दशमी शमीश ॥ प्रा
ज्यं प्रजो यत्र विसृज्य राज्यं श्रमणसाध्याज्यमुपायथास्त्वं ॥ १३ ॥ शिवालये प्रो
ज्जितविग्रहं यत् त्वत्पादमूले चमरं निलीनं ॥ जंनारिदंजोत्रियम. प्रचंडो नस्त्र
पुमाप्येष्ट किमत्र चित्रं ॥ १४ ॥ न वायितुं जातु दधुः समर्थतां मुनीन् धातोरि
व नान्ववर्त्तिषु. ॥ समाविहृदां प्रकृतार्थसंपदं तवोपसर्गा व्यशिषंस्तु केवलं ॥ १५ ॥
न कौशिके रागमुपासनापरे करोपि रोपं स्म न चंमकौशिके ॥ अहो उदासीनत
यैव निजिता चमूस्त्वया दुर्विपद्वापि कर्मणां ॥ १६ ॥ निवर्द्धितुगां सुर
नर्तुरुयतस्तथा तथा यो डुरचेष्टत त्वयि ॥ वहि. कृतः स्वर्गिसमाजसंगमा

त् ससगम स्यान्नकथं जनंगम ॥ १७ ॥ एकाग्रपङ्क्तिशतावसाने ॥
 रे कञ्जुवाजिकाया ॥ तवोदगात् केवलकृद्धिरस्ताऽपराधराशस्य शुची दम्भ
 ॥ १८ ॥ एकाहमाहुर्मनय कथं मामितीव कोपात् त्वदुपर्यशोक ॥ अदीदृशत्
 पदगर्जपुष्पव्याजस्फुरत्तारकटकुसहस्र ॥ १९ ॥ सुरैर्विकीर्णास्तव देशनावना बभूव
 प्रसूनप्रकरा समतत ॥ जयश्लथीनूतकरात्परिच्युता शराऽवानगजदस्य कंसुम्भ
 ॥ २० ॥ स्फुटीनिवन्मालकौगिकीमुखप्रशस्तरागस्तवसस्तवोचित ॥ प्रविशति
 व्य श्रवणाध्वनि ध्वनिमुदे न केपा रजयन् मृगानपि ॥ २१ ॥ स्यातु चनवन्म
 पुग्मर्कतवात् त्वदीयदत्तद्युतिजान्द्वीजले ॥ ध्रुव त्वदास्याबुजवासिनारती पुन
 वपेता कजहस्तदपती ॥ २२ ॥ स्थैर्यं हतं यद्भवता शिष्टत्वे तद्याचनाय स्फुट
 प मेरु ॥ स्वपसमागादिति तुगहेमसिंहासने ते करवति तर्क ॥ २३ ॥ हतु दम्भ
 ह तम एकमेव तदेहि मेसर्वतमोपहृत् ॥ इतीव विज्ञापयितु सिपेवे नामद्वन्द्व
 धरो रतिस्त्वा ॥ २४ ॥ दूराङ्गराजन्मनिदे जयज्जी सुधासपील्य त्रिजगज्जनांभ
 नून नदन् ससदि देवदेवैर्दिव्याहतो छञ्जिराजुहाव ॥ २५ ॥ मेद प्रमाणात्त
 शितं सन्नमस्यते सर्वे इतीव पुता ॥ सितातपत्रत्रितयञ्चलेन रत्नत्रय दर्शयतिस्म ता
 हात् ॥ २६ ॥ सुपर्वसचारितहेमपकजापदेशतश्चक्रमणकूपो किञ्च ॥ गतस्त्वह
 पि गुणैर्वगदा पदोत्तले ते निधयो नवाजुवन् ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यसयुक्तनिर्गुण
 प्राकाररेखात्रयेष्टिताग ॥ नन्दत धन्या कतिनाम रक्षायत्रोपम त्वां सुमनोवर्त्तय
 ॥ २८ ॥ त्वत्प्रातिहार्यश्रियमित्येदं चेतो न यस्येश चमञ्चकार ॥ स केवनी वं
 तदा ऽस्तु तस्य नरत्रुम्याजननिर्जगत्या ॥ २९ ॥ अन्विद्यविद्यायदनदुदरपणा गणा
 पिपान्ते यदसुत्रयन् शुन ॥ गिरस्तर्वव त्रिपदीसुधाकिर सता मन स्वप्रयितेन गौ
 रय ॥ ३० ॥ अत्रोपनायापरिणाममञ्जु विचित्रसदेहविपातवज्ज ॥ सुवे व
 स्ते नपनिर्गोपता त्रिगुण सत्रोधिर्गो निबधन ॥ ३१ ॥ तत्त्वा तप पट्टमपान्त
 व्यतांशार्तिर कातिकुशरीरात्रा ॥ अत्रापमापु पदमीश पापा पुषां द्विपुस्त
 निरत्तरापु ॥ ३२ ॥ स्त्रे यत्र बुद्धे सति फट्पुनीषु जाले स्मरोऽनून्मृतरूपमानी
 तद्विभ्रयात्तफ्पुनीषु वनृष कत्राणरुपचर ते ॥ ३३ ॥ सुवनात्रिपतरनतया
 नवत स्वातिगतेऽत्र जायिषे ॥ उदयाद्युचितं घनायनोदकयोगान्नयर्माकिञ्चि
 या ॥ ३४ ॥ हातेदराकुङ्कुजप्रदीप जगयन् उदारुलृदारकश्रेणीरत्नकिरीटकातिनदी
 सम्प्राप्यमानान्दये ॥ मोहोर्गोपतिगर्ववर्तजिदि व्याधामधामश्रियामश्रातं जिनमि
 दम्भमिहिन श्रीवीर तुभ्य नम ॥ ३५ ॥ इतिस्तुतिपरायणो त्रिजगदेकचूडामणे प्रसिद्धि

युग्म ॥ पुण्य स एषाऽवसरोऽमराली सरो मरालीव निपेवते यत् ॥ २ ॥ प्रपन्न
 पूर्णतमस्तकाम समस्तकाम सरुदप्यधीज ॥ जयतमानस्य विमानमाया विमान
 या प्रजगो जयति ॥ ३ ॥ नयादधमुद्यजमजगमाल मजगमालहितसर्वनाथ ॥ क
 म धीमज्जिमानि शानं रमानिशात न वचस्त्वदीय ॥ ४ ॥ नित्य प्रमाणेनित्य
 ताम विनाशितामगजमगजाजा ॥ त्वन्नाम धन्य स्मरतीश सार रतीशसारगुण
 नाद ॥ ५ ॥ जृत्योपि योत्राऽवृजिनप्रजावे जिनप्रजावैकरसस्त्वयि स्यात् ॥ सत्त्व
 त्रीगजावसेने गजावसेनेश्वरतामुपति ॥ ६ ॥ जूयान्नमो नीजतमाऽनकाय तमा
 कायप्रज तुन्यमेव ॥ जयात्त्वदन्य कतमोऽविता न तमोवितानघिहुरोऽह एव ॥ ७ ॥
 त्वदुक्तस्त्वयिगमवामे विराम वामेय मयि प्रसीद ॥ जव्यान् स्तव पातु निन प्रना
 जिनप्रनो य रिदपे यतीह ॥ ८ ॥ इति जिनप्रजसूरिविरचितं श्रीपार्श्वस्तवन समाप्तम्

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवनप्रारम्भ ॥

श्रीपार्श्वपादानतनागराज प्रोत्सर्पदेन कफनागराज ॥ सतां हताऽसत्परिणामा
 त्वां गन्तुम ह्येपेगुणाऽमगाऽग ॥ १ ॥ ये मर्त्यदेवासुरमाननीय पश्यति ते श्री
 रमाननीय ॥ राघवजिज्ञोसीतिजकाऽमितानि सिध्यति तेषामिह कामितानि ॥ २ ॥
 एतादृश पश्यदनानुरार नाशिश्रयसे कमजानुकाऽर ॥ कुतोऽन्यथा त्वन्नतिदीहितेपु
 रेष्विषा प्रेम तदीहितेषु ॥ ३ ॥ अन्यद्विनं जयकदवकानां ह्येप्रकर्षाद्यसद्वृत्ता
 मेवति पेत्वां रिगिराजने निवाणसारूप्य बुधवदन ते ॥ ४ ॥ रतेरह हत्यपनायिका
 नि वंदु भिषा ते मुग्नापिराति ॥ नाहोनि चेत परजावतीनमचित्यस्तिरि
 नरानां ॥ ५ ॥ प्रना तयाऽस्तममगाजमाने नखाशुजानेन विराजमाने ॥ स्मर
 जे त्विगुणे गगनागर्भनीय मुमहे गगन ॥ ६ ॥ आसीद्विता बहुवि रजनर्तन
 गमः स्पृष्टामनादयुगी प्रगतानिगमा ॥ अप्यध्वरश्रुतितप सयनादते न पुना
 प्यने चिततर स्मरनादतेन ॥ ७ ॥ इत्येकणां सततधितपार्थ नाऽय स्त्री वा म
 एति स्मर पार्श्वेनाथ ॥ तस्मै स्पृष्टहामृजिनप्रनयाय नया लक्ष्मी विनार्ति समन
 मशानय्या ॥ ८ ॥ इति निनप्रजसूरिविरचितं श्रीपार्श्वनाथस्तवन समाप्तम्

॥ अथ श्रीनंदीश्वरकटपप्रारम्भ ॥

अगाध श्रीविनाशिनान् मुगरीणांचितक्रमान् ॥ कर्म नदीश्वर द्वीपम्यावधि
 धरतन ॥ १ ॥ अग्नि नदीश्वगेनाघ्राऽष्टमोदीपो युमनिन ॥ तत्परिहृदिना
 हं चरन्ते जिन पुन ॥ २ ॥ एतद्वनयविष्णवे लक्ष्मीतिश्रुपुता ॥ पान

स्तोत्रः

नात्रिपष्टिश्च कोटयः कोटीशतं तथा ॥ ३ ॥ असौ विविधविन्यासोद्यानव
 नोग्नूः ॥ जिनैः पूजासंसक्तसुरसंपातसुंदरः ॥ ४ ॥ अस्य मध्यप्रदेशे तु
 पूर्वादिदिक् च ॥ अंजनवर्णाश्चत्वारस्तिष्ठत्यंजनपर्वताः ॥ ५ ॥ दशयोजन
 तिरिक्तिविस्तृतास्तले ॥ सहस्रयोजनाश्चार्द्धं कुड्मेरूद्रयाश्च ते ॥ ६ ॥ तत्र
 द्वेवरमणौ नित्योद्योतश्च दक्षिणः ॥ स्वयंप्रनः प्रतीच्यस्तु रमणीय उदक्स्थितः
 शतयोजनायतानि तदर्थं विस्तृतानि च ॥ विसप्ततियोजनोच्चान्यर्द्धचैत्यानि तेषु
 ॥ ७ ॥ पृथक् द्वापराणि चत्वार्युच्चानि षोडश योजनीं ॥ प्रवेशे योजनान्यष्ट वि
 न्यष्ट तेषु तु ॥ ८ ॥ तानि देवासुरनागसुपर्णानां दिवाकतां ॥ समाश्रयादेव त
 मनिर्विश्रुतानि च ॥ ९ ॥ षोडशयोजनायामा स्तावन्मात्राश्च विस्तृता ॥ १० ॥
 योजनकोत्सेधास्तन्मध्ये मणिपीठिकाः ॥ ११ ॥ सर्वरत्नमया देवहृदकाः पीठिका
 रि ॥ पीठिकान्योऽधिकायामोदयनाजस्तु तेषु च ॥ १२ ॥ रूपना वर्धमाना च त
 गा चंशाननापि च ॥ वारिपेणाचेति नाम्ना पर्यकासनसंस्थिता ॥ १३ ॥ रत्नमद्योयु
 तः स्वस्वपरिवारेण हारिणा ॥ शाश्वतार्हत्प्रतिमाः प्रत्येकमष्टोत्तरं शतं ॥ १४ ॥
 दे देनाग्नूतकुंडचतुर् प्रतिमे पृथक् पृथक् ॥ प्रतिमानां पृष्टतस्तु उत्रचतुर् प्रतिमेकिका
 ॥ १५ ॥ तेषु धूपघटीदामघंटाष्टमंगलध्वजाः ॥ उत्रतोरणचंगेर्यः पटलान्यास्त
 तानि च ॥ १६ ॥ षोडश पूर्णकलशादीन्यलंकरणानि च ॥ सुवर्णरुचिररजो बाहु
 गन्तत्र नूमयः ॥ १७ ॥ आयतनप्रमाणेन रुचिरा मुखमंडपाः ॥ प्रेक्षार्थमंडपा
 द्वाटिकामणिपीठिकाः ॥ १८ ॥ रम्याश्च स्तूपप्रतिमाश्चैत्यवृद्धाश्च सुंदराः ॥ १९ ॥
 स्वजाः पुष्करिण्यो दिव्याः संति यथाक्रमं ॥ २० ॥ प्रतिमाः पौमश चतुर्दशस्तु
 तेषु सर्वतः ॥ शतं चतुर्विंशमेवं ताः साष्टशततद्युताः ॥ २१ ॥ प्रत्येकमंजनाङ्गीणां
 ककुब्जु चतसृष्वपि ॥ गते लङ्के योजनानां निर्मल्यस्वववारयः ॥ २२ ॥ सहस्र
 योजनो देधा विष्कंजै लक्षयोजनाः ॥ पुष्करिण्यः संति तासां क्रमानामानि पो
 शाः ॥ २३ ॥ नंदिपेणा चाप्यमोघा गोस्तूपाऽथ सुदर्शना ॥ तथा नंदोत्तरानंदा सु
 दा नंदिवर्धना ॥ २४ ॥ जडा विशाला कुमुदा पुंडरीकिणिका तथा ॥ विजया वै
 संती च जयंती चापराजिता ॥ २५ ॥ प्रत्येकं योजनं पंच पंचशत्या परत्र च ॥ यो
 गानां पंचशति यावद्विस्तारजांजि तु ॥ २६ ॥ लक्षयोजनदीर्घाणि महो
 णीनां च स्फटिकाः पल्यमूर्तयः ॥ २७ ॥ लज्जामवो बुधानादिचिन्दा ॥ दधिमुखाश्च
 ॥ २८ ॥ चतुःपट्टिहस्तोच्चाः ॥ सहस्रं चावगाहिनः ॥ २९ ॥ सहस्राणि दंशा

ता ते सरस्वती कृष्णशीकराणां ॥ माधुर्यशैत्याङ्गयिनी तरिणी ॥ १ ॥
 राणां ॥ ७ ॥ सदोदिताबोधमपूरुषा अप्यानविताप्रागमृतं श्रवण्य ॥
 धमपूरुषा अप्युपाशमस्तेन मुनीषु तेषां ॥ ८ ॥ व्यामोहबाणासुरद्वयमाय
 दीर्घतमोवितान ॥ त्वमेधि सन्मत्रजपानिराक्ष पद्मावरो दीर्घतमोवितान ॥
 योगेन धीरोचित माननीय श्रियस्तवोचे शशिनोपमान ॥ योगेन धीरोचित
 प्रख्यातमूर्खं तमुदाहराम ॥ १० ॥ स्मराद्युगाना हृदि मे ॥ ११ ॥
 तानि ॥ तत्त्वानि सूरिषु मदाह्विजेदविधाऽमरेशाऽस्त्रनिधे हितानि ॥ १२ ॥
 नाचार्यमनासमानावबोधमव्या कविमात्मशिष्य ॥ जिनप्रज्ञा च ॥
 जो स्फुरत्वस्य तव प्रसादात् ॥ १३ ॥ ॥ ज्ञाने ॥ १४ ॥ ॥ पादपद्म ॥
 जिनसिंहसूरि ॥ इत्य स्तुतोऽमुं यमके शमकरवेङ्गुरानंदकदलनकुर्नितो
 ॥ १५ ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञसूरिरुतयमकस्तवकितश्रीजिनसिंहसूरिस्तवन समाप्त ॥

॥ अथ श्रीपचनमस्कृतिस्तवनप्रारम्भः ॥

प्रतिष्ठितं तम पारे पारेवाग्वर्त्तिवेजव ॥ प्रपच वेदस पच नमस्का ॥
 ॥ १ ॥ अहो पचनमस्कार कोप्युदारो जगत्सु य ॥ सपदोऽष्टौ स्वय धने
 स्तु ता सता ॥ २ ॥ वनेऽनुकूजएवान्यो बुक्तिमात्रमपि प्रभु ॥ एष पच नमस्कार
 तिलोम्येपि मुक्तिद ॥ ३ ॥ नमस्कारनरेऽस्य किमपि प्राणव स्तुम ॥ ४ ॥
 पि विद्भवति दिष कृणात् ॥ ४ ॥ सिद्धयोप्यणिमाद्यास्ता नमस्कारमभिष्टा
 अष्टापष्टपङ्कटात्मापि यदसौ प्रणवेऽविशत् ॥ ५ ॥ शिर कादियियाधीरे
 वेशिता ॥ नमस्कृतेनवपदी कटरे वज्रपजर ॥ ६ ॥ वर्ण्यता श्रीनमस्कारान्
 किमतोऽधिक ॥ यत्सप्रयोगत पाशुरपि सज्जनयेद्भगत् ॥ ७ ॥ नमस्कारं तुम
 यत्पदस्पर्शपूतया ॥ यदाद्यादितसर्वांग शातिमासादयेऽऽधरी ॥ ८ ॥
 स्तुत्या कृती प्रतिपद जपन् ॥ विधत्ते विविधानिघ्नविघ्नान्यग्रहनिघ्न ॥ ९ ॥
 एदलाडये हृत्पुडरीके निवेश्य य ॥ ध्यायेत्पच नमस्कारं ससार स तरेतरा ॥ १० ॥
 कोष्टे पदेष्वस्य वर्णानाजिह्व्य तावत् ॥ कुड्यादापचयन् सम्यगेति शान्तेनैवान्न
 ॥ ११ ॥ आद्याहाराण्यपीष्टार्थेतिथ्यं स्यु परमेष्ठिना ॥ विदुरप्यामृतं किन नाशयेद्वि
 क्रिया ॥ १२ ॥ करागुलीषु विन्यस्याहंदादीन् ध्यानमानयन् ॥ प्रत्यहपन्नगयूहय
 वनतेयति ॥ १३ ॥ गुरुन् पच क्रमात् ध्यायन् मुडया परमेष्ठिना ॥ गूढप्रकटमवि
 क्रमेणपि विमोषयेत् ॥ १४ ॥ षोडशाक्षरगान् अक्षपरमं परमेष्ठिनं ॥ प्राणी

धानोप्यौषधस्तुफलमेधते ॥ १५ ॥ विद्युक्कृत्ताग्निनूपालव्याजर्चाराश्मरिजं ॥
 ॥ १६ ॥ आराध्य विधिवत्पंच नमस्कारमु
 ॥ १७ ॥ ऐहिकं फलमीप्सुनामष्ट
 ॥ १८ ॥ विपदामजि
 ॥ १९ ॥
 ॥ २० ॥ इयं पथ्योदनं पथ्यं परलोकाध्वयायिनां ॥ परमाख्यं नृणां मोहराज
 ॥ २१ ॥ प्राणी प्राणप्रयाणस्य क्षणे ध्यायन्नमस्क्रियां ॥ जनते सु
 ॥ २२ ॥ नमस्कृतिं रूपाविर्तः श्रोत्रयोः प्राप्नुती
 ॥ २३ ॥ त्रिदंडिनं निगृह्याऽसि य
 ॥ २४ ॥ स्मृत्वा पंच
 ॥ २५ ॥ नमस्कारं प्रविष्टायास्तमोगृहं ॥ घटन्यस्तो महासत्याः पन्नगः पुष्पमाद्यनूत ॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥ नमस्कारेण संवोध्य मातुलिगवनामरं ॥ प्राणत्राणं स्वपरयोर्व्यधत् आक्षुपुंगवः ॥
 ॥ २७ ॥ यक्षतां द्वेडिकः प्रापत् सुकुलं चंडपिंगलः ॥ इतस्तादृक् गुणस्फीतिं सुदर्श
 ॥ २८ ॥ एष माता पिता स्वामी गुरुर्नैत्रं निपक् सखा ॥ प्राणत्राणं
 ॥ २९ ॥ गतिर्द्विषः शान्तिः पुष्टिर्महम्महः ॥ ३० ॥ निधयः संनिधौ कामधेनुरप्यनुगामिका ॥
 ॥ ३१ ॥ नूतनो नृतकान्तम्य यम्य नैप हृदो हिरूक् ॥ ३२ ॥ नास्त्येयतां प्रजावाणां क्रमवति
 ॥ ३३ ॥ मितायुषाश्च सर्वोपि न्यक्षेण नणितुं क्षमः ॥ ३४ ॥ सर्वावस्थोचित
 ॥ ३५ ॥ सर्वश्रुतसारं सनातनं ॥ परमेश्वरमहामंत्रं जक्तितंत्रमुपास्महे ॥ ३६ ॥ उच्चैर्गोजन
 ॥ ३७ ॥ लक्ष्मानविदितो विघ्नस्तुवर्णात्मतां जयानंदनजङ्गलमहिमा गेचिन्मूलां चि
 ॥ ३८ ॥ तः ॥ अन्तु श्रीजिनगेहनास्वरुचिस्थानं लसन्निर्जरः सोयं वः परमेश्विपंचकनम
 ॥ ३९ ॥ स्कार. सुमेरु. धिये ॥ ४० ॥ साम्रायावयवां जिनप्रजगुर्यो स्रजयामासिवान् दि
 ॥ ४१ ॥ ध्यां पंचनमस्कृतिस्तुतिमिमामानंदनंदनमनाः ॥ यम्येपांचति कंठसीमनि सदा मुक्ता
 ॥ ४२ ॥ लताविघ्नमं तं मुंचत्यचिरेण विघ्ननिचयाः धिलप्यन्ति च श्रीनराः ॥ ४३ ॥ इति
 ॥ ४४ ॥ श्रीपंचनमस्कृतिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीवीरस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीवर्द्धमान परिपूरितनम्रकाम चामीकरग्रज जिनप्रजसूरिरेतं ॥ सोसूत्रयते त
 ॥ जगज्जनहर्षवर्षदीपोत्तवस्तवज्जवं यमकावदातं ॥ १ ॥ श्रितास्त्वां कमलाह

म्य कटपपाद पयोज ये ॥ करं तान् प्रति विश्वैरुत्पपादपयोजये ॥ १ ॥
 स्ते नति न सद्योऽसिबुरारातिजघ्णो ॥ रके च तुट्यचिताय सि ॥
 ॥ ३ ॥ हित्वेश देह दर्शे त्वा शिष्यकार्तिके पिद ॥ नान्यतीर्था यत्र
 त्तिकेविद ॥ ॥ ॥ रुद्रान्यपवर्णानामादान दीपाजिका सता ॥ कोटि परा
 दानदी पालिका सता ॥ ५ ॥ कुट्टशा बुध्रुवे तेऽत्यदेशनागितदर्पका ॥ ४ ॥
 ग्यदेशनागितदर्पका ॥ ६ ॥ त्वन्मुक्त्याऽसीत्तमो हतु तरसा दह पापनी ॥ ५ ॥
 पापपद्माऽत्पेतरसादहपाऽवनी ॥ ७ ॥ त्वत्सेवाया हपीकेनहस्तिपा
 केन नाम तदा राज्ञो हस्तिपालस्य हीनता ॥ ८ ॥ दधानाऽधोरोपूक्तस्वा
 ता ॥ रुद्रेषु जात त्वन्मोहो स्वातिरेका गिराजता ॥ ९ ॥ त्वन्निर्याणेन कल
 गसङ्गमरजयत् ॥ एनासि जगवन् क ना नागसङ्गमरजयत् ॥ १० ॥
 स्येडियार्थममता विपपानत ॥ नाथोपचर्या कुर्यास्त्व मम ताविपपानत ॥ ११ ॥
 तावक या पिबत्पुञ्च रमायाननसारस ॥ नृष्टिर्विदति सौरस्य रमाया न न
 ॥ १२ ॥ स्तूयासमन्वहमह जवत पृथिव्या सिद्ध्यर्थनदनयशोजित
 सिद्ध्यर्थनदनयशोजि मत समस्या सर्वश्रिया जिन निज हृदि रोप्यता मे ॥
 इति श्री जिनप्रज्ञसूरिविरचितश्रीवीरस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीआदिजिनादिस्तवनप्रारंभ ॥

प्रणम्यादिजिन प्राणी मरुदेवागजायते ॥ हरणे पापरेणूना मरुदेवा ग
 ॥ १ ॥ गर्वमैदवमञ्जाप्रमाननम्यप्रचोरुण ॥ सौदर्येणजितस्त्रै माननम्य
 ए ॥ २ ॥ मोहस्यानापतस्त्राण शन्येश मिता रये ॥ यस्म विश्व नमस्क
 जये शमितारये ॥ ३ ॥ मुदे ऽजिनदन सूतो राजसवरदेहत ॥ यत्पादा जे
 नाय राजस वरदे हत ॥ ४ ॥ दुःस्थाना सुमते दास्य साध्वसागदवानत
 ध्यापस्त्वा च स नीरोग साध्वसागद वालन ॥ ५ ॥ क पद्मप्रज शक्तीने
 मिता हिता ॥ सख्यातुमीष्टि चडार्कप्रनावदमिता हिता ॥ ६ ॥ मोहानु
 त्प नुतमायाम्
 तव

॥ नर्को तेऽत कोस्तु विद्वानुतमायामजोनुप ॥ ७ ॥
 नरुमेनत ॥ न सेवाविरहं सोढु महसेनरुमेनत
 रुप्रजोदयां ॥ तन्यास्त्व सुविधे सर्वनावलङ्क प्रना
 द्वा रविकटपमनामया ॥ त्वा प्रत्यात्मा कृतो नर्क
 वन्मते रमते श्रेयन् कमलायतनेत्र या ॥ सा धीनि
 ॥ ११ ॥ वासुपूज्य सविज्ञास्त वधूकारुण्ययानत

गरणं त्वक्तमौ विश्वबंधूकास्थयोगतः ॥ १२ ॥ श्रेयसः गरणं नञ्य त्वं गत्र
वेमजंरुते ॥ नृदि देहि च नक्त्यादिकृत्व गत्रविमजंरुते ॥ १३ ॥ यःख्यातस्त्रि
जगत्कार्य सदानुननयोऽनिगं ॥ हंत्वर्कवन्मोहमयीं मदानुननयोनिगं ॥ १४ ॥
वत्पादाज्ञेऽजिनो हर्षादं मजं पदतां पदं ॥ गांते मोहं जित मन्ये दमजंपदतां
॥ १५ ॥ सुश्रीकुंथुं प्रतिप्रव्धा यमजार्जनं जंजना ॥ यास्तावीडंगरोपयम
जार्जननजनाः ॥ १६ ॥ सोढुं समर्था नूयस्य नतमामवनिर्वलं ॥ मोरत्वमर्हव
कीडनत मामव निर्वलं ॥ १७ ॥ शक्तिं नवाध्वरुधर्तुं मतिमल्लीनदेहिनः ॥ पुण्य
यातर्जने नक्तिर्मतिमल्लीन देहि नः ॥ १८ ॥ यस्या विलासास्त्रेलोक्य पद्मानंदनना
नव ॥ मा तु सुव्रत सा शक्या पद्मानंदनना न व ॥ १९ ॥ यत्र नाहि ६४ यी ते वान
मे रुचिरकोमला ॥ तत्र राजेप्यनीतानां नमेरुचिरकोमला ॥ २० ॥ नेमे नमस्ते
पेज्ज गंजनः प्रचविस्त्रवे ॥ कर्मात्तुरवथायोच्चैरंजनप्रचविस्त्रवे ॥ २१ ॥ तापाग्नौ
दुवे पार्थ नवता पंचसायकः ॥ श्रितोऽतस्त्वं जनो मोहनवतापं च सायकः ॥
॥ २२ ॥ नाऽलुच्यः कामसाख्याय लोकनेतरणीयसा ॥ तेन वीर जगत्कर्माजोक्ते त
यीयसे ॥ २३ ॥ तवार्हन् पंचकद्व्याणी द्या लोकांमदायिन ॥ पायास्त्रिजगते दत्तो
लो कामदायिनः ॥ २४ ॥ त्रातु जीववीधाः संविद्वद्मानव तामिता ॥ जिने
पातु कष्टणा द्वाहा मानवतामिता ॥ २५ ॥ यदाराध्यति गीर्वाणप्रजाऽनयदशा
तत् प्रजा गरणं नक्ता व्रजानयदशासनं ॥ २६ ॥ यस्या नेशजिरा जैन्या सुत
वासना ॥ हंत्वापदः सुसंयम्यासुतरा मयवासना ॥ २७ ॥ लक्ष्म्यारुष्टिकर जिनैऽ
नडावलीमदिर वदे तस्य गिर नतत्रमतम सूर्यं त्रिया कारणं ॥ सार्वीयप्रथित
स्त्रिजगारिष्टाधहानिप्रदं दंजव्यालसृणिं वरेण्यसमयं रगजुणं बोधिदं ॥ २८ ॥
॥ अथ श्रीपार्थवप्रातिहार्यस्तवनप्रारंभ ॥
पुनस्तु महिमधियामहं पन्नगाकमवर्षकोपिणं ॥ सां पुनामि किमपीनर
गां कमवर्षकोपिणं ॥ १ ॥ कौतुरज्यति देगनौकसि झगगोक्तस्था वि
रत्नहेमस्त्रिजिः क्षितोद्धतझगगोक्तस्था विजासिते ॥ २ ॥ देहदीयिति
दयनैरजा सुमनसः सदानवाः ॥ ३ ॥ तादृगः श्रवणतस्तवोत्तमा कारकाय वरदेगनाध्वने ॥
दानवाः ॥ ४ ॥ तादृगः श्रवणतस्तवोत्तमा कारकाय वरदेगनाध्वने ॥
व पाप्मनां निगकारकायवरदेगनाध्वने ॥ ५ ॥ नाकिनायकयुगेन सादर
गा वीज्यसे ॥ त्वं न कर्नेवसुखायमुक्तये चामरैर्विपदनागवीज्यसे ॥ ६ ॥

वीक्षितुर्नयनयोर्निराकृता शसनासुरमणीपनावत ॥ श्यातनोति कृतिं
 नासुर मणीपनावत ॥ ६ ॥ इषुरप्यति कीर्तिशुत्रिता शांतन
 दीप्यमानमनुमौलि तावक शांतनावलयमर्षमोहद ॥ ७ ॥ ध्योत्रि गतिं
 रस्तवामानवैरिमुदिरो महर्षिनि ॥ कैर्न द्रुजिरव श्रुतस्तर्ना मानवैरिमुदि
 नि ॥ ८ ॥ जेमुषीषु कुपथानि भौक्तिकन्यास ह्यरुचितानि चायितु ॥ त्रीणि
 जिन शितोभवारण न्यासह्यरुचितानिचायितु ॥ ९ ॥
 श्रीजिनप्रज विति स्तुतो मया ॥ पार्श्वकामितफलाय कटपता क
 नेमुषां ॥ १० ॥ इति जिनप्रजसूरिभूतश्रीपार्श्वप्रातिहार्यस्तवन सपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीकल्याणपचकस्तवनप्रारम्भः ॥

निजिपल्लोकायित नूतल श्रिया नयन्मुद नैरयिकानपि हृण ॥ प्रिजान्तर
 रते प्रपचकं जिनेन्द्र कयाणकपचकं स्तुम ॥ १ ॥ निवेदित प्रीतिपरं
 श स्वप्रविनायितोदय ॥ महानिधानागम चारुरर्हता तनोतु गर्जितरास्त्व
 ॥ २ ॥ कुकुम्भुमारीभूतसूतिसक्रिय सुपर्वसपादितमङ्गनहृण ॥ सुमतमुपा
 पं जगद्वय जनुर्मह सस्तुमहे नवद्रुह ॥ ३ ॥ सुरोपनीति परिवत्सर धर्तव्यया
 पं परितोपितार्थिने ॥ जिनाधिपानां निखिलागिरक्षिणे
 ॥ ४ ॥ अमर्त्यनिर्वर्तितदेगनाऽवनीभूताभुत कंबलवैजवोद्भव ॥ यमराज
 रितावर करोतु जैन शुभजाजन जन ॥ ५ ॥ पुरदरकदितसत्रमप्रमत्सुराज
 गितसुक्तियज्ञ ॥ जिनस्य निर्वाणदिन दिगतरस्फुरत्तम सत्तमशर्मणेऽस्तु न ॥ ६ ॥
 महर्षयो नूतनवद्विष्यताममुत्र कयाणकपचकेऽर्हता ॥ विना विदेहान् दग कर्णे
 मिषु स्मरति मासर्हतिथीन् सनातनान् ॥ ७ ॥ इत्यादृतस्त्रिभुवनप्रभुसत्क पक्व
 याणयज्ञकवच हृदि यो विनर्ति ॥ शस्त्राणि ते जिततराण्यपि मोहरान सौन
 चाग्यमुजि न प्रभवति तस्मिन् ॥ ८ ॥ इति श्रीकल्याणपचकस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ लक्षणप्रयोगमयश्रीवीरस्तवनप्रारम्भः ॥

निस्तीर्णविस्तीर्णजगार्णव ईरुत्कर्णमाकर्णितवर्णयाद ॥ सुपर्णमहादि वने
 पर्ण श्रीपर्णपर्ण मित्रुगमि वीर ॥ १ ॥ यैर्व्याप्यता प्राप्यत तावकीन कमायुज न
 नमस्करोते ॥ ससारचक्रप्रमणानि यस्य गणम्य ते वृत्करण गृणति ॥ २ ॥ तुष्यति
 श्रान्तगर्भनावे कजकपञ्च्युतिसयुतिन्यां ॥ प्रधानशिष्ट वदन त्वदीप मन्त्रानं
 ऽन्यायपनिष्टमिदु ॥ ३ ॥ दिगोरिव त्वत्प्रणतम्य सख्या पूर्वा प्रवृत्तिन कुतश्चिद

नां ॥ विनो बहुव्रीहिसमासवत्वमन्यार्थ एवोपदयासि वृत्तिं ॥ ४ ॥ विनक्तिमुक्तं पुरु
परसंख्यैः समाश्रितं धातुविकारहीनं ॥ अपूर्वमेतत्कटकृत्यनिष्ठाप्रधानमाख्यात
मिन त्वदीयं ॥ ५ ॥ यस्मिन्न संधिर्न च वर्णलोपो न संस्तुतिर्विग्रहकारकाणां ॥
नवा विकल्पः कचन प्रयोगेष्वहो नवं व्याकरणं तवेदं ॥ ६ ॥ ध्यात्वा हृदा त्वां फ
लमेति नन्यो दृष्टापि साक्षात् कृतीत्वचयः ॥ तत्तत्त्वमेतद्वहिरंगतो यत् स्यादंतरं
गोत्रविधिर्वलीयान् ॥ ७ ॥ एतावतैव प्रतिजाति विश्वविलक्षणं वीर नवचरित्रं ॥
नालेन युष्मत्पदसंप्रयोगेष्वलंनि लोकस्य यदुत्तमत्वं ॥ ८ ॥ एकत्र धातावुपस
र्गपंचकप्रयोगः ५८. कविनिर्निरंतरं ॥ त्वद्व्यानाधातावुपसर्गविंशतिं सुरः प्रयोक्ता न
कथं कुलक्षणः ॥ ९ ॥ प्रज्ञो महश्चित्रमिदं कदंबके कुतीर्थिकाणामपि कर्म धारये ॥
यन्मोहराजप्रधनेषु पुंवद्भावो न कश्चित् परिपोस्फुरीति ॥ १० ॥ शुद्धयोर्वरद नावकर्म
णोर्दृश्यन् विकरणस्थितिं पदे ॥ निर्विनक्ति समुदाहरन् पदं साधुलक्षणविचक्षणं न
वान् ॥ ११ ॥ अत्रुपयातिनमेव किलागमं प्रणिगदंति जिनेश्वर शाब्दिकाः ॥ अत्रुपमासुपया
तकरः स्पृशत् कथमिवागमतां स कृतः परः ॥ १२ ॥ योपादानं नश्यतः पापपूगम्यासि व्या
प्यं वंदतेवांसवानां ॥ आधारः श्रीतंपदां संप्रदानं त्रैलोक्यस्य स्तोत्ररत्नोपदायाः ॥ १३ ॥
वेदावयः करणमुगतां मोहवादि तरितु कर्ता जातेर्द्विरदरदनद्वेदगोनिर्यगोनिः ॥
नय्यानां यस्त्वमसि सुपथप्रस्थितो हेतुकर्ता तस्मै तुभ्यं जिन मम शिरो नम्रताकम
स्तु ॥ १४ ॥ अंतस्यान्तव शासनस्य यशसां कुंदावदातत्विषां गहनंते जुवि संप्र
सारणविद्यां मर्त्या न तत्कृतुवं ॥ यत्ते नित्यमनामिनोपि कुगुरां ध्रुवतदेवेषु च त्रा
जते गुणवृद्धिनाजनतया वृमस्तद्व्यवृत्तं ॥ १५ ॥ तात त्रातर्दि नपुंनकमपि स्वां
मदीपं नवन्माहात्म्यस्तुतिस्तुंदरीं प्रणयतः पाषाणं करोत्वेकदा ॥ तत्तत्संज्ञेपनुग्वानु
नाववगतः द्वैतं विधूय कृणात् तत्रांत्यादयिता ५४ शाश्वतचिदानंदाद्वयं नंदनं
॥ १६ ॥ इत्येकारमिचारि लक्षणनरः सद्यः कृणप्रक्रियाचित्रं स्तोत्रमिदं विदंनद्वयो
जिह्वायजाग्रतमं ॥ कुर्वाणः स्मरबाणकुंठनकजानिनाततानर्तकी नाट्याचार्य
जिनप्रज्ञेऽपदवीसाम्राज्यमात्तादयेत् ॥ १७ ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञ विरचिनलक्षणप्र
योगमयश्रीवीरस्त्वन्नं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीवीनरागम्वनप्रारंभः ॥

जपंति पादा जिननायकस्य दोषापहा ध्वस्ततमोविकागः ॥ रवेग्विभ्रयमनापरा
भ न कौशिकहेमकरा स्वराश्र ॥ १ ॥ चाग्दानपूजानिगपायपाश्रवा एनं निद्रया
स्त्वैव ॥ देवायिदेवत्वमनिष्टवंतभतु कषायकृतये तु नाथ ॥ २ ॥ शुद्धप्रयोगम्वनं

स्तवेन कृतार्थतामेति कृती कृतीश ॥ न वाच्यतां याति कदापि लोके यथा यथार्थता
 काव्यकर्ता ॥ ३ ॥ त्वमेव चेत्तसि जागरूको जतोरसि श्रीजिनराजमह ॥ नवेन
 सखिजगन्महत् प्रपात्यते किं नहि मोहमह ॥ ४ ॥ त्वमेव देवसखिविधेन येषां जग
 यीवद्यपदो हि पार्द ॥ धात्री पवित्रीक्रियते किमत्रचित्र तदीयेसखिजगत्पवित्रे ॥ ५ ॥
 उपाधियोगान्महतो लघुत्व लघोरपि प्राज्यगुरुत्वमेव ॥ आदर्शके देव यथा द्विपस्य प्रो
 पदीतौ तु तनून्तु म्यात् ॥ ६ ॥ कश्चिज्जुणानां हि लवोपि लोके यो दृश्यते सोपि विजो
 प्रजाय ॥ अर्धतकत्राणनिधेर्जिनेऽप्योविना पद्मविता नवृक्ष ॥ ७ ॥ नात पर
 जडत्वमत प्रत्यक्षलक्षोपि नवान्नबुद्ध ॥ सर्वज्ञताप्यस्ति विजो न चान्या त्वमेव
 यो विदितो यदीह ॥ ८ ॥ विदति सर्वेप्यपरानधीशान् नतान्नतास्ते प्रवदति सर्वान्
 जगद्गगन्नाथ यथास्थितं हि त्व वेत्तिहि त्वातु न वेत्ति चित्र ॥ ९ ॥ बहि स्थि
 येति परस्वरूप न स्वस्थितं देव तव स्वरूप ॥ चक्रुर्यथा पश्यति बाह्यरूप नवात्म
 प तु कदापि लोके ॥ १० ॥ सदात्मविज्ञानप्रिहीनधीनिर्न ज्ञायते नाथ विजो
 स्वरूप ॥ स्वशीर्षपश्चात्प्रविजागसम्यङ्निरीक्षणे कोपि न बाह्यहेतु ॥ ११ ॥ मा
 स्यनायोपि जिन त्वयीह गुणकृते स्याज्जुणिनो नितातं ॥ यथाऽगुणप्रत्यय एष्यते
 कर्मण्यथो कोऽत्र विचारहेतु ॥ १२ ॥ त्वज्जकिनावोप्ययथार्थ एव नवत्प्रणीता
 रिपर्ययेण ॥ विधीयते सर्वहितोपसर्गवर्गेण धात्वर्थेऽवान्यथा हि ॥ १३ ॥
 दृश्यते य स्वयमेव रागद्वेषादिलुटाकनटैर्यथेष्ट ॥ सस्तूयते सोपि हि देवबुद्ध्या ह
 महामोहविजृणितं तत् ॥ १४ ॥ अचिन्त्यमाहात्म्यनिधि प्रसन्न जगद्गुरण जगतां
 पूज्य ॥ त्वमेव देव प्रविवेक्षि हि त्वां प्रकाशतेऽन्येन किमु प्रदीप ॥ १५ ॥ कि
 म्तिनास्तिति त्रिकपक्षा रागादिपक्षकृतिलब्धदक्षा ॥ ये श्रीजगन्नाथ जिनप्र
 त्वामेव देव जिनमाश्रयति ॥ १६ ॥ इति श्रीवीतरागस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीर्वडप्रज्ञस्वामिस्तवनप्रारंभ ॥

देवैर्य सुपुत्रे तुष्टे सोमजांनितप्रिग्रह ॥ दद्याच्चऽप्रज्ञ प्रीतिं सोमजांनितप्रिग्र
 ॥ १ ॥ येषां पुजाविधि कर्माजिनहृत्कमलाजय ॥ ते जिना पांतु वानध्यनन
 कमनाय ॥ २ ॥ कृतीयिस्तायेन इरामद जोज्ञानिरजन ॥ श्रुतं सेयत माहा
 मदुनो ज्ञानिरजन ॥ ३ ॥ पातु गीर्वा कृताविद्योपरमा कमलासना ॥ यत् प्रजा वा
 नेनेने परमा कमलासना ॥ ४ ॥ इति श्रीचडप्रज्ञस्वामिस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीरूपचदेवस्तवनप्रारंभः ॥

संस्कृतजापा.

निरवधिरुचिरज्ञानं दोषत्रयविजयिनं सतां ध्येयम् ॥ जगदवबोधनिबंधनमादि
जिनैऽं नवीमि मुदा ॥ १ ॥ कस्तवमिति विपोलं वदितुं परितो गुणान् गुरुनिजो
पि ॥ चुलुकैः प्रमितासति वा कश्च जलं वरमनीरनिधेः ॥ २ ॥ तदपि त्वन्नक्तिनर
प्रतरलितो वज्रि तावकगुणाणुं ॥ चापलनुन्नो स्फुटमपि लपन् शिष्टुर्वा निरपवा
दः ॥ ३ ॥ ज्ञानप्रदीपजमिव स्निग्धांजनमुपहितं चरणलक्ष्म्या ॥ सध्यानदृगंजि
ताय चिकुरचयस्ते स यो रुरुचे ॥ ४ ॥

प्राकृतजापा.

तमकसिण सप्पखयमो, र मोरउद्धाहुते किलिम्मन्ति ॥ तुह सासणापिधं जे कुणं
ति विविहे तव किलेसो ॥ ५ ॥ तक्किय कद्धाणसिरि, पिदे वकद्धाणसिरिविलासणि
हं ॥ तुह वदे देहमहं विलसिरमोहं पि ह्यमोहं ॥ ६ ॥ युग्मं ॥ तुह सुहरन्नासयला,
रविदलञ्ची मरट्टफुसणेणं ॥ जं विजितुं हिमरस्सी नियकंती निवहसुदडेहिं ॥ ७ ॥
असं तमजि नवचरं सुसिरिउं पडू ससंकोसो ॥ डुगं खुर इय घणपरि, हिदंनउं
परनिसेहछा ॥ ८ ॥

मागधी जापा.

तुह शुस्तिद्वजाव, स्तं गदपञ्जे शमयपथमचञ्जं ॥ ते यिण कुमदलक्षकशव, शि
मिश्रादिस्टी पदवि नवे ॥ ९ ॥ तमवय्यवध्यिदमिधं, आचिक्किद शुस्तु मोस्कपुलम
गं ॥ काला चिष्टामि हगे, हलिशनले पिस्किडं धञ्जे ॥ १० ॥ केलीहलाहगुणहं,
हलिञ्जकशवस्टलायि किलणाह ॥ तुह अपुलनवतिलसं, वंदासु हगे शलीलाह
॥ ११ ॥ संयशिदधञ्जकमले, ये पप्कालिदमहंदपंकमले ॥ धिदपलमहिमशज्वे,
ययडु नव शे शदा कोहे ॥ १२ ॥

पेशाची जापा.

विवुधान शचिजानत, अनञ्ज सामञ्ज बुञ्ज तिसपञ्जं ॥ रंतून हितपके मे, फतगि
श्रीकुतुंविनी पनय ॥ १३ ॥ नजिनरातो दूरं चिष्टति यो तुह रमियतेनेन ॥ कमट्टनं
चरणमुधा विहितसिनातो न सो नोति ॥ १४ ॥ शुम्हातिसेवि तेदे अपुग्यसुग्यान
वे सतय्येवाकीरतिनो येन रती स कथं वपते सुकतबीजं ॥ १५ ॥ नत्थून नृगितगिगुनो
नवव तिष्ठे तुमं मिमलरूपा ॥ विलसिर पमतञ्जीजल, परकालितका ॥

चूलिका पैशाची

काव सिनेहफलिता तुह वतन सेवते जमा अन्नखां॥हानून फकुरकुन पोम
लकमपि च विंधुं ॥ १४ ॥ चलथलमटलपटिमा चिकुराली गोफते तवसयुके.
नसिरितितसथेनू चरनायल तच्च नव तुवा ॥ १५ ॥ तुबसकिलितटे फुन,ति
नाजिब मचुकचलाची ॥ गतरुचकपोलतलरुचि,फासुर सोतामिनीतामा ॥ १६ ॥
सफसुमकानाधिल चनपरिहिन संखनीरवाहखटा ॥ पथस फुवि सबकना
ती तंसिया तुमए ॥ १७ ॥

शौरसेनी

कुमद मकय्यनिदाण ताइथ जवमाणविज्जदे जगव ॥ चिदाविदाव नये,वक
दि यायाणनाथ इमा ॥ ११ ॥ कहुय अलं हरिपदवि कहुय अल वा महत्त कि
यसुहे ॥ खलु लहिय अपुरवपद पणइजण पाविदूण खलु ॥ १२ ॥ दवाइ नि
रागमिदो पय्यत्त एोग उत्तरज्जेण ॥ नवरि तुह नत्तिपधि माजिणारयं फुरड नि
दयम्मि ॥ १३ ॥ युग्मम् ॥ हीमाणहे नवादो चकिदोह अम्महे यदिदावो ॥ १४ ॥
यथ तायथ म ससेवग सामिआ ततो ॥ १५ ॥

॥ समसस्कृतम् ॥

हेमसरोरुहनास कलिमलकमलालिमथहिमनास ॥ जवजयधूजिमहावन न
जेय जवतमनिवदे ॥ १५ ॥ तव चरणोजयजलरुह पालीसेवापरायणादेव ॥ दि
ति नराजिगणा ररतिद्विरमामरदलय ॥ १६ ॥ महिमधर तमतमहिम, विमन वरणी
सरोरुहेविमज ॥ समयदयारससुगम चरण सेवे तवासुगम ॥ १७ ॥ तव नामधेय
चितायधरसा छवि नरावलीधने ॥ सरुद्धारिनरामरज, दरमाजिगकेजिरस ॥ १८ ॥

॥ अपभ्रंशजापा ॥

तव रेहइ अजिसामजि विदुचरावलि प्रुयपिधि ॥ निज्जिपरिउवजमृणे डम सुइम
असिजि ॥ १९ ॥ हड मिह्हि विसहजि, यावहुदिय जणववहार ॥ २० ॥ कापदि
मुणियर्ह, सुफरुसप्रिय करणपयार ॥ २१ ॥ ताख महानवजलहिज, जिनरु निवड
डुडुरुत्ति ॥ जास्वन पासिय तुध प,हुसारुणनावऊडति ॥ २२ ॥ सुकडु कहं तिडुता
सुय, इकहत सुसनजउजम्मु ॥ दिविदिवि जीवाजुन कर,दि पइतुत अनिपम्मु
॥ २३ ॥ नूरे हि कृतिनियज, वयणू अवरुप्य रयइ विरुत्ता ॥ तं नेरसिवपमिय त, इ नि
प्रमाणेहिं सुरिडु ॥ २४ ॥ इकासि तेहा नाव नि,णु बुडुपणमिय तुह पाय ॥ २५ ॥

हि ता सुर रहं करिविणु डक्तविषाया ॥ ३४ ॥ मज्ज कदंतिदु जावरि, उ दडवड तण उद
वेक्खू ॥ सामिय सट्टजतेउ, उ दुनदु चंपइ परचक्खू ॥ ३५ ॥ छुचिवि किरिय नाणहरि, घ
यंमण मनसुद्धिजुगगि ॥ कुकुनपदुवइ सिवनय, रि तुह सासणरहिलगि ॥ ३६ ॥ परि
कवि तुह तणु नूडहि, कंचणकांति रवन्न ॥ वियसहि महणयणुल्लम, तामइ नवडुह
तिन्न ॥ ३७ ॥

उत्तरपद्यस्याद्यं न्हौ संस्कृतं १ समसंस्कृतं ५ प्राकृतं ३ द्वितीये पेशाची
चूलिका पेशाचिके ॥ तार्तीयिके मागधीशौरसेन्यौ ॥ तुर्ये अपभ्रंशः ॥
नायालीहयमंदयामयमलं नासं धरंतं परं राकालिं पवलोतयं अखचयासत्तं क
मालाचितं ॥ धीलं लोचमहं ददावहकलं तिलाहमायाजदं नाथा नीवृदिरेसि वदंतं
पई साण्ड सीसुल्लं ॥ ३८ ॥

॥ कविनामगर्जचक्रं ॥

तं प्राप्तो रुचिष्टुष्टयोगरजसोन्मीलत्प्रतोपान्वितं शस्तः सौष्ठवजग्रमोहरवनः कंक
जहस्तव्वि ॥ रुच्या नास्करतिग्मसिद्धिरमणीसंकृतज्ञावः परं रंता ज्ञानरमांशमास्त
रुपमे तन्याः सुविद्यां चिरं ॥ ३९ ॥ जगति विदितवान् यस्त्वत्कमाज्ञास्वरूपं तव शु
चिपदज्ञाव संस्तवादध्यवम्य ॥ रचयति निजकंगलंक्रियां स्तोत्रमेतज्जवति नवकरीणां
सिंहसौजीष्टलक्ष्मीः ॥ ४० ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञसूरिविरचित अष्टनापात्मकं श्रीरूपन
देवस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवनं ॥

चित्रैः स्तोप्ये जिनं वीरं चित्ररुच्चरित मुदा ॥
प्रतिलोमानुलोमाद्यैः खड्गाद्यैश्चातिचारुजिः ॥ १ ॥

॥ प्रतिलोमानुलोमपाद ॥

वंदे ऽमंदवमं देवं यशमाय यमाशयः ॥ नायेनाघधनायेना पाकृता ममता कृपा ॥

॥ अनुलोमप्रतिलोम ॥

दासतां तव जागरां नचेयाय मतामस ॥ समतामययाचेनरागान्नावततां सदा ॥ ३ ॥

॥ अर्धप्रतिलोमानुलोम ॥

वरदानवरादित्व त्वदिरावनदारव ॥ याज्यदेव जयान्यास सन्याय नवदेज्यया ॥ ४ ॥

॥ अर्धभ्रम ॥

श्रीद वीर विरेजत्वं दमिताह गताद्युज ॥ वीताहमारंजितारे रक्त मां सदरंगविप

॥ मुरजबंध ॥

गीतारजतारद्वयो धीरता स्थिरतारता ॥ सारतारश्रुतावध्या सुरता जन ताता ॥

॥ गोमूत्रिका ॥

॥ गोमूत्रिका ॥
ये पश्यन्ति तवेहाम्यारविन्दं नक्तिबधुरा ॥ न पतन्ति नवे शम्यास्ते विदो नगवक्राः ॥

॥ सर्वतोन्नद ॥

॥ सवताज्ज ॥
नमातरस्तामान मारिताद्वृत्तारिमा॥साता म या यामतासा रद्वयाममरा

॥ रथपद ॥

॥ रथपद ॥
तिर्यङ्मरसुराकीर्णा जासते ननते सजा ॥
एतन्मादादस्य

एवमाहात्म्यात् रुताभर्य याश्रिता ततता श्रिया ॥ ९ ॥

॥ व्यक्तरपाद ॥

॥ बृहत्तरपाठ ॥
 रेगोरांगोरुगींगंगा गोरीगुरुरोगरुह ॥ गोसगा गाररोगारि रेसिरोस्युरुगिरा ॥ ॥

॥ एकाक्षरपाद ॥

॥ एकाक्षरपाद ॥
 ताननाज्ञाननीना ततताततितताते ॥ ममाममाममुमा ननानेनोनाना ॥

॥ एकाक्षर श्लोक ॥

॥ एकाक्षर श्लोक ॥
कारि कारकं कुरु केसाकोरुकेरु ॥

करशापुकरांरु रुकु र्नांकोकरांरु ॥ १० ॥

॥ अस्ययोग ॥

महर्षिणां तपश्चत्वारिंशत् शतम् ॥

इत सुखहीनाना सुखन तय शासन ॥ १३ ॥ पुम ॥

॥ बान्या सङ्गसदानितक ॥

॥ विन्याससूत्रान्तक ॥
मन्त्रिणं तृप्यन्त्याया न्यायमानिष्पृक्तिम् ॥ कामानुनययित्वा यत्नम्
जयन्ता ॥ १४ ॥ सारं व्याघादमुद्रायात्रिपदी जयन्ताऽजसा ॥ सा म सु रिति
नेत्रं विज्जन रत्नितमा ॥ १५ ॥

नैव विज्ञेय रत्नितमा ॥ १७ ॥

नैका विज्ञान रत्नितमा ॥ १७ ॥

॥ मृगल ॥

॥ नृमल ॥
अनिवार्यं कृत्वा मदिगम्य निमज्जन ॥
कश्चिदर्थं नृमल ॥

कृत्तस्तवा मर्त तीर्थकर तयाश्रिता ॥

॥ त्रिशूलं ॥

शुक्ता या त्वयि नव्याली धन्या धनेस्म चेतसा ॥
सामता तामसाकाममकासारंगसागरं ॥ १७ ॥

॥ हलं ॥

त्रिशलाकुक्षिपाथोजराजहंस जगदिनो ॥
नोगास्तृणमिव त्यक्तास्त्वयामुक्ति दिदृक्ष्या ॥ १८ ॥

॥ धनु ॥

सुरासुर नमस्तुभ्यं नमम्यति जिनोत्तम ॥
मनःप्रसादसंदर्भजिता शुभवासना ॥ १९ ॥

॥ शर ॥

कथं कर्तुं जनो मोहव्यपोहमहहृमः ॥
मनसा सादरं यस्त्वां न सौति तिमिरापहं ॥ २० ॥

॥ शक्ति ॥

बाव्यो मरुशिरःकंपसंपत्प्रथितविक्रम ॥
मनोजानोकहव्याल मम स्वामी नवान्नवं ॥ २१ ॥

॥ अष्ट दलकमलं ॥

मानितार्यक्रमामार रमामाकंद माधवः ॥
वधमार्गे ममाकास सकामाधीः प्रतानि मा ॥ २२ ॥

॥ पौंड्रदल कमलं ॥

वनप्या न धनस्वान ध्यानमौन कनकन ॥
ज्ञानस्थान जिनश्रीनघनमेनस्वनःस्व नः ॥ २३ ॥

॥ स्तुत्यनामगर्जं बीजपूरं ॥

जय हेमवपुःश्रीक जगन्मोहापहारक ॥
जराद्वीन सिंहांक जन्मनीरधि नाविक ॥ २४ ॥

॥ हरा ॥

तुभ्यं नमोस्तुलनयस्थितिकाय जीतिवन्यासुपावक सुरस्तुत वीर नेतः ॥
विद्याल ताविपुलमंडपहेमरूप कल्याणधीकरणदक्ष नतेदमीन ॥ २५ ॥

॥ कविकाव्यनामाक चक्र. ॥

नम्राकृत्यपथो जिनेश्वरवरो नव्याज्जमित्र क्रियादिष्टं तत्त्वविगानदोषार्हितं
श्रवस्तर्पण जन्माचित्यसुखप्रद. सुरचितारिष्टहृयो व सदा दाता शोभनवादिष्टः
जलदं यामेक्षण सविदा ॥ २६ ॥

॥ चामरचध ॥

श्रीमक्षाम समग्रविग्रह मया चित्रस्तवेनामुना नूतस्त्व पुरुहूतपूजितविनोक्त
प्रसूयेधिमे ॥ ख्यातज्ञातकुजावतस सकजत्रलोक्यकज्ज्जातर ॥ २७ ॥ इति श्रीमहावीरस्तरन समाप्तम् ॥
र सरवधरधारत ॥ २७ ॥ इति श्रीमहावीरस्तरन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीजीगपक्षिपार्श्वस्तवन ॥

जीरिकापुरपति सदैवतं देवत परमह स्तुवे जिन ॥ यस्य नाम जगतो वा
गकर जपति मन्त्रवक्त्रन ॥ १ ॥ नाथ तत्त्व सुखेष्टदर्शन दर्शन च नयन
स्तुवे ॥ येन मेष्टरिततापहारिणा हारिणा लसति पुण्यवारिधि ॥ २ ॥ वि
महाप्रजाय तं जावतेज इह मातिनो युगे ॥ उज्जते दिनकरे हि नामुरे नामुरे
म्य कि नवेत् ॥ ३ ॥ अर्बुदस्य नवता व्यनादि या नावियात्रिकजनेन
पश्यतोहरनृतापि सारसा सारसाधुनिचिता नवचरा ॥ ४ ॥ याममात्रमि
क्षिका पक्षिकाननसहोदरीय या ॥ त्वत्पदस्थितिबलेन साधुना सा
सते ॥ ५ ॥ त्वा नमस्त्यशिववार्धितारक तारककणसुमे प्रपूज्य य ॥ शायं वि
यमनेनन पद सपद समुपति शायते ॥ ६ ॥ त्वत्पुर प्रकुरुते प्रभावना
जिन निधाय यो हृदि ॥ निश्चित सलजने न दुर्गती दुर्गतीर्णनवसागर प्रनो
यो दधाति हृदि तेऽहिपकज पकज मलमय करोति स ॥ तत्तयेपि न नवति
र्भत पार्श्वतस्यतु नवोन्नवत्रमा ॥ ७ ॥ त्वत्स्मृतेरपि जना निरामया ॥ ८ ॥
निरामया ॥ यागिनृपण जपति नृपिता नृपिता किल सुधागनाञ्च ॥ ९ ॥ त्वत्त
तिजाजमादर मादर दयति जातुनाध्वनि ॥ यत्र याति ननु जानुनानवा नान
य नमन्तु तत्र किं ॥ १० ॥ अतरगरिपवोऽरुपापरा पापराशिहर पानपनि
मन्यपि त्वयि जिनां रूपाजये पालयेश शरणागनं नन ॥ ११ ॥ त्वमप उदे
यस्य मानम मानमयमनतस्य दुर्दरा ॥ तत्स्कराननपय करेणया गता विर
वनि तत्क्षणात् ॥ १२ ॥ देवशाखिमणि रेनुदेवता देव तावदिह वाग्निप्रदा
वदेव तव धामनामन नाम जनुमनसि प्रदीयति ॥ १३ ॥ ज्ञानिन नगनि नि

नं त्रिजगतः पुरातनं ॥ त्वां स्मरामि सकलं च निष्कलं निष्कलंकमचलं महाव
॥ १ ॥ इष्टं यः प्रयतः स्तवीति सततं श्रीजीरपल्लीपुरीवासं पार्श्वजिनप्रभुं प्रकटित
दप्रतापोदयं ॥ सोवश्यं मुनगं नविष्णुरधिकं धर्मार्थकामामृतश्रीनिः स्त्रीनिरिव
यं गुणगणाश्लिष्टानिराश्लिष्यते ॥ १ ॥ इति श्रीजीरपल्लीपार्श्वस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीफलवर्द्धिजिनपार्श्वस्तवनं ॥

सयलाहिवाहिजलहर, समूहसंहरणचंडपवमाणं ॥ फलवर्द्धिपासनाहं संश्रुणि
॥ फलय इष्टफलं ॥ १ ॥ विदुयासं विदुयासं, विदुयासं पंचमनिधुषंति तुमं ॥ अम
त्या अमयरया, अमयरया गुणश्चमवयणं ॥ २ ॥ समणाणं समणाणं, समणा
लंघितं फुरइ सत्ती ॥ विणयाणं विणयाणं, विणयाणंदणनयाहि मुदे ॥ ३ ॥ अ
रन्ना अहिरन्ना, अहिरन्ना विणियमंति कयपूया ॥ सवाही सवाही, सवाहीणा
ह य नत्ता ॥ ४ ॥ गयवाहा गयवाहा, गयवाहा अरहियापइसत्ते ॥ परमहिया
रमहिया, परमहिया सह न हुंति नरा ॥ ५ ॥ सदवणा सदवणा, सदवणामयरि
हवंति जणा ॥ सुहयगया सुहयगया, सुहयगया तुह पसाएण ॥ ६ ॥ कणयाउ
णयाउ, कणयाउ ररक्ती तुमं नवणं ॥ नदवथो नदवथो, नदवथो रिद्धिसिरिया
ं ॥ ७ ॥ नाएणं नाएणं, नाएणं चियति लोहसुहउति ॥ नयराई नयराई, नयरा
सुगुणपोराणं ॥ ८ ॥ फलवर्द्धी फलवर्द्धी, फलवर्द्धी दाइणा तुमे विहिया ॥ सन्न
री सन्नयरी, सन्नयरीणंतयाइजया ॥ ९ ॥ समणाजी समणाजी, समणाजी पं
हागमे धन्ना ॥ चरणरया चरणरया, चरणरया चाइचत्तिरी ॥ १० ॥ निहप्पहस्त
नंद, प्पहस्त, निहप्पहस्त मोहदले ॥ रयणायर रयणायर, रयणायर गुहिर तुज
तमो ॥ ११ ॥ इत्थं धुवंति सिरिपास जगन्निवास सिंगारहारफलवर्द्धिपुरीतिरीए ॥
वर्द्धीराकयजिणप्पहसूरिवाणी थूयच्चमे वियर अंतररोगमुक्कं ॥ १२ ॥

॥ इति श्रीफलवर्द्धिपार्श्वनाथस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीचंजप्रज्ञस्वामिस्तवनं ॥

॥ संस्करणं ॥

नमो महामेननरेइतनूज जगज्जनलोचनचूंगतरोज ॥ शरन्नवसोमसमयुतिकाय
दयामय तुन्यमनंतमुखाय ॥ १ ॥ सुखीरुतमादरमेवकजक्क विनिर्जितइजपनाव
विपक्क ॥ सुरासुरवृंदनमस्कृत नंद महोदय कल्पमहीरुहकंद ॥ २ ॥

॥ प्राकृतं ॥

जय निरसिय तिहुयणजंतु जंति जय मोहमहीरुहदजनदंनि ॥ जयकुंदक

जियसमंदतर्यति जयजय चदप्पहवदकति ॥ ३ ॥ जय १ २ ३ ४ ५
 स्क जय जगदिय अपयमकसयपरक ॥ जय निम्मलकेवज्जनाणगेह, जयजयवि
 द अप्पहिमदेह ॥ ४ ॥

॥ शौरसेनी ॥

विगदडहदेड मोहारिकेदूदय दलिदगुरुडुरिदमथ विहिदकुमदकय ॥
 नाथतं नमदिजोसदटनदवत्सललहदिनिच्चदि गतिं सोददं निम्न ॥ ५ ॥

॥ मागधी ॥

असुजसुनरिसलनलनाथ सेविचपदे नमिल जय जतुतुदि दिन्नसिचपुनरदे
 चजनपुननिलद ससालितलसीजुवे, वेहि महसामितंतालि सातदपदे ॥ ६ ॥

॥ पैशाचिक ॥

तलितारिलतोमतया सतन मदनानलनीजमनानगुण ॥
 नलिनारुणपाततलानमते जिननां इधत सशिव जनते ॥ ७ ॥

॥ चूजिका पैशाचिक ॥

कजनाजिकनातुलतप्पहल चलनीकल चालुपशप्पसल ॥
 लजनाचनकीतकुनलुचिल चिनलावमहसमलामिचिल ॥ ८ ॥

॥ अपभ्रश ॥

सातथसुम्व निहाणुनाहनदिछो जेहि तवं पुन्रविहूणञ्जणाणि निफलनमुनि
 नग्गसुह ॥ ९ ॥ निम्मल बुद सुहचडजे पडुपिक्खुं पसरित्तिउ इयनिरुवमथापडु
 ह मुनिसामी विप्फुरड ॥ १० ॥

॥ द्वय समसंस्कृत ॥

हाग्निहाग्निहरदामकुदसुंदरदेहानय केवलकमलाकेजिनिलय मज्जुनपुण्यगणना
 कमजाम्णरचरणचरणचरणधवल बलनिधिरमणिमगमविजामना
 यदज ॥ ११ ॥ नयनपटवजलगाहविमलमगलकुलमदिर धामकामरुकिनिह
 हरियग्गुणत्रधुर ॥ मदरगिरीगुस्तारसवलकजिनूरुहकुजर दहिमहादयमर इर
 म केवनिवृज ॥ १२ ॥ इति जगदनिनदन जनहदि चदन चइप्रन निनवडा
 पहनायानिष्टुत मम मगअपुनसिद्धिसुखानि विनो वितर ॥ १३ ॥
 इति श्रीजिनप्रनसूरिरुतचइप्रजस्वामिसक्त परूजायास्तयन संपूजाम्

॥ अथ श्रीवर्द्धमाननिर्वाणकल्याणकस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीतिष्ठार्धनेशवंगकमलाङ्गारचूमाणैर्जव्यानां दुरपोहमोहतिमिरप्रोक्तास्ते
 ऽहमेणे ॥ कुर्वे किंचन कांचनोच्चलरुचेर्निर्वाणकल्याणकस्तोत्रं गोत्रनिर्दचीयचर
 णांनोजस्य वीग्नप्रजोः ॥ १ ॥ प्राप्य देव शरदादिसप्तति शीतगौ पवनदेवतर्क्षणे ॥
 तामुपायत रसेन कार्तिकाऽमावसीनिशि शिवश्रियं नवान् ॥ २ ॥ हस्तिपालकनृ
 पालपाजिता पूर्ण पूरयतु मन्मन.शुचा ॥ यत्र दर्शेऽव चंद्मा नवानस्तमाप नवताप
 ह्ना पुनः ॥ ३ ॥ कर्जदर्शनिशि दर्शित-र्क्षस्तत्रपुर्यखिलवर्णजाः प्रजाः ॥ त्वन्महोदयमही
 तयाऽधुनाऽप्युत्सवं विदधतेऽनुवत्सरं ॥ ४ ॥ यैर्ध्वनिस्तव पपे श्रवः पुटैः पौडशप्रहरवे
 शनाविधौ ॥ तान्निवेद्य धुरि धन्यताञ्जुपां रेखया न खलु तुष्यतेऽन्यतः ॥ ५ ॥ पुण्यपाप
 फलपाकवर्णनामथ्यमथ्ययनपंक्तियुक्तं ॥ व्याख्याः स्फुटमष्टपट्टकतिव्याकृतीश्च
 पण्डितपुरस्तदा ॥ ६ ॥ जीवति त्वयि जिनैर्ऽनूतिना त्वत्प्रणामविधिजंगनीरुणा ॥ नून
 मेप्यत न देव केवलज्ञानसंपदनुरागजागपि ॥ ७ ॥ यद्विधेयमुपदिश्य गौतमः प्रैषि
 नक्तिकृदपि त्वयाऽन्यतः ॥ रोगिणः कटुकजायुपानवज्ज्यायसेऽस्य चरुपे गुणाय तत्
 ॥ ८ ॥ त्वद्विद्वद्वचनरत्नसुरावली या न देहमणिनूपणांशुनिः ॥ सा कुहूरजनि र
 स्ततामसा पूर्णिमानिशमुपाहसदधुव ॥ ९ ॥ निर्दुते त्वयि विलोक्य विष्टपं ध्वातपूरपरि
 पूरितोदरं ॥ रोदयंत इव रोदसी प्रतिशुद्धरेण रुरुडः पुरदरा ॥ १० ॥ बन्धिवायुजलदेव
 रः सुरैस्तैलपणिककृतांगसंस्कृते ॥ नूतिमात्रमपि नूतिधाम ते ऽपस्पृशन् वत न तान् र
 जोऽस्पृशत् ॥ ११ ॥ नक्तितो महितुमौशवासवास्तावकीनहनसंग्रहं व्यधुः ॥ नूनमद्विज
 याय तावकानुग्रहेण हनुमत्वमिद्वव ॥ १२ ॥ कुग्रहा न तव जातु शासनं वीर बाधितुम
 लंनविभवः ॥ एककः स खलु नस्मकग्रहो बाधते नवडपेक्षितस्तदा ॥ १३ ॥ जग्मुषि त्व
 यि शिवं नराधिपास्तत्क्षणं गृहमणीनवोधयन् ॥ ये वसुः कुनयकाननपुपस्त्वत्प्रताप
 शिखिनः कणा इव ॥ १४ ॥ यत्र कश्चन मुनिस्त्वया समं युक्ति मैथरितैर्जनेरिव ॥
 ऽपमा समयजावलिंगिनां व्यंजितेन गुरुनिर्व्यपेक्षिता ॥ १५ ॥ प्रस्थिते त्वयि
 शिवाय तत्क्षणं संसृमूर्तुरधिष्टवि कुंथवः ॥ हृदलीववहुलामतः परं सूचयंत इव
 नाविनीं महीं ॥ १६ ॥ यत्र यत्र चरणां त्वयाऽर्पितां तत्तदास्पदमगादमापतां ॥ ए
 कया पुनरपापया पुरापापयाऽजनि सुरोकिनामतः ॥ १७ ॥ यत्र मुक्तिमगमः शम
 दुमावाप पापतुहिनार्कतापतत् ॥ प्रीतिमीति तरुंजजंजेन नाग नागकरणं करो
 तु नः ॥ १८ ॥ यः पठत्यशुधीस्तव वीरस्तोत्रमेतदवधानसमेतः ॥ तत्रनावरिपुरा

जि रयश्रीनाजि न प्रजवति प्रवलापि ॥ १९ ॥ इति श्रीवर्धमाननिर्व-
कस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीअरिनाथस्तवनप्रारम्भः ॥

जय शरदशकलदशहयवदन जय हृतजगदसहनमदमदन ॥
मनजकदन जयजगदरपरमपदसदन ॥ १ ॥ गतमजकमजसकनहरण
जननमरणनवनयजरहरण ॥ रघय चरणरसनशवलस्वन मनवमसनवम
वचन ॥ २ ॥ नवरचनरतदशशतनयन नयवनजटादजजजदलनपन ॥
कजकलयजयकरयजन नमदशमपहरशममनजजन ॥ ३ ॥ अमरफनना
पदकमल गजकरस्तरलसवलकरयमल ॥ जनयसनयमतनतजनसकन
लमपमलकलमलमलकल ॥ ४ ॥ नयमयवचनपवनसमवमत परमतनना
लमनसमत ॥ शमदमयमसमस्तरमसमय नवपतनजनयमजमम शमर ॥ ५ ॥
धनखकनकशकलधनवरज मदकलकरणकलनजयशरज ॥ ६ ॥ नतशतमखतमखननमर
शमन सदयमदयमफलयगजगमन ॥ ६ ॥ नतशतमखतमखननमर
मयपरमपदमजयदसदर ॥ नवनवनवननवनवदशमगम शकलनयनना
यगम ॥ ७ ॥ तमचयमपनयतपमहतपन परसमयजरजहृपदजपन ॥ ८ ॥
नदमनकमनगजकरट दलनमवलतमहतमदचट ॥ ८ ॥ मदनयनगम
रशरण गतरणसदवतरणवरकरण ॥ परसहचरसमरमजगदवन समम
रमदहमहनन ॥ ९ ॥ सततमचरचरजगदवगमक मननजनरुथनतरमन
क ॥ परपदनगगमनररणक मफलवशमसफलपथजण ॥ १० ॥ सन
जतदनजसनमदमन नवनपवनचनरयतसमर ॥ दलयवहलमनमरव
मतरतनरशतगतपरवशत ॥ ११ ॥ कपटशकटजलशयसमनवक जनमना
समपरसमवक ॥ गदगजरणफणधरदकवहन धनहरमरकजदरहमहन ॥ १२ ॥
समतसतमहपरमतकजस गणधरगणधरशमरसकजस ॥ नवदनवपदन
दवम वनमवनमयसहनमहनवम ॥ १३ ॥ एष श्रीअरतीर्यराज तव या
मरोगवृद्धिदा काम केवजवर्णसस्तवसुधास्वाद विधत्ते सुधी ॥ श्रेयो वा न जग
त्पदवीर्मात्मानि वासुतारा मित्राजी जयमुवर सनियत शिथीयत मानव ॥ १४ ॥
इति केवलाहरमय श्रीअरिनाथस्तवन संपूर्ण ॥

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

॥ अथ श्रीवज्रोविजयजी उपाध्यायकृत अध्यात्ममतपरीक्षाप्रारंभः ॥
॥ आर्या वृत्तं ॥ पणमिय पासजिणंदं, वंदिअ सिरिविजयदेवसू
रिंदं ॥ अज्जप्पमयपरिक्कं, जह्वोहमिमं करिस्सामि ॥ १ ॥

व्याख्या - सर्व कल्याणनी सिद्धिने अर्थे, श्रीपार्श्वनाथने प्रणाम करीने, तथा
संप्रति विजयमान तपागङ्गाधिराज जे श्रीविजयदेवसूरी तेमनी वंदना करीने, पो
नाना बोधने अनुसारे, आ अध्यात्ममतपरीक्षानामनुं प्रकरण हुं करुं हुं.

उपोदात्तः- कोई आगंका करे के, शुद्ध तत्त्वनों जे अंगीकार तेने अध्यात्म
कहेवे. तेमां कोई विवाद नथी; त्वारे परीक्षा ते शानी करवी ? जे वस्तुमां संदेह
पमे तेनी परीक्षा कराय ठे; निस्संदेह वस्तुनी जी परीक्षा ! माटे आ अध्यात्ममत
परीक्षानामनुं प्रकरण करवानुं कोई प्रयोजन दीगमां आवतु नथी. तेने कहेवे ॥१॥

अज्जप्पं एणामाहं, चउव्विहं चउविहा य तवता ॥

तव ह्मे अप्पुत्तिय, एणमेणज्जप्पिआ णेआ ॥ २ ॥

व्याख्या:- अध्यात्मना चार प्रकार ठे. एक नामअध्यात्म, बीजो स्थापनाअ
ध्यात्म, त्रीजो इध्यअध्यात्म अने चोथो नावअध्यात्म. चेतन तथा अचेतन ए
वेमांनी कोई पण वस्तुनुं अध्यात्म एवुं नाम राखेवुं होय ते नामअध्यात्म; अ
ध्यात्मवंत यतिना आकारनुं चित्र कहाड्युं होय ते स्थापनाअध्यात्म; अने जेय
की नावअध्यात्म उत्पन्न थाय, जेवां के, प्रतिमादर्शन, सजुरुसेवा, अने अध्या
त्मगात्रान्यास ए त्रणे नावाध्यात्मना कारण ठे, माटे ते इध्यध्यात्म; तथा आ
त्माना जे शुद्ध परिणामते नाव अध्यात्म कहिये. तेम अध्यात्मीना पण पूर्वोक्त
रीते चार प्रकार ठे तेओमां इहां जेओना मतनों विचार कर्त्तव्य ठे, ते नामअध्यात्म
वत ठे. तेओना मतनी आशंकांनुं निवारण करवुं, ते आ ग्रंथनुं प्रयोजन ठे. ॥१॥

उ०:- पूर्वोक्त चार प्रकारना अध्यात्ममानो नावअध्यात्म मोहनुं कारण ठे.
माटे तेनुं विशेषेकरी स्वरूप कहेवे:-

जा खलु सहावसिद्धा, किरिआ अण्णाणमेव अहिगिव ॥

जसुह परमअर्ण, सा दंसण नाण चरण्णा ॥ ३ ॥

व्या०:- जहांशुधी कपाय तथा इंदियने वश थयोथको संसारनेविषे आत्मा

ફરે છે, તદ્વાચારી આત્માનેવિપે કર્મનો અધિકાર છે, સ્વત આત્માનો નથી કેમકે, આત્મસ્વનાવનું આઘાદન થાણુ છે જેમ નુ આઘાદન થઈ જાય છે, તેથી તેનો સ્વનાવ પ્રગટ થઈ શકતો નથી યોગે આત્માનુ આઘાદન થઈ જાય છે, તેથી તેનો જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, તથા વિ સ્વનાવ પ્રગટ થઈ શકતો નથી અને નામકર્મ તે આત્મસ્વનાવને નર, તિર્થંચ, નારકી, તથા દેવતાપ્રમુખના પર્યાયરૂપ પોતાના સ્વનાવને જેમ તીવ્ર અગ્નિમા સુવર્ણને નાચ્યાથી તે મલ જ્યારે ઘલી જાય ત્યારે નો શુદ્ધતાદિસ્વનાવ પ્રગટ થાય છે તેમ શુનપરિણામ પૂર્વક કી જ્યારે કર્મોનો ક્ષય થઈ જાય છે, ત્યારે આત્માનો જ્ઞાનાદિરૂપ સ્વનાવ થાય છે એટલે કર્મનો અધિકાર ટલીને સ્વત આત્માનો અધિકાર પ્રવર્તે છે અધિકારની જે ક્રિયા તેને નાવઅધ્યાત્મ કહિયે તે આત્મ જ્ઞાનરૂપ વાથી બોધરૂપ છે માટે જ્ઞાન કહિયે, તેમજ રુચિરૂપ હોવાથી સમ્યક્ કહિયે, તથા પ્રાણાતિપાતાદિક આશ્રવનિરોધરૂપ હોવાથી ચારિત્ર કહિયે પત્માનમાત્મનોવેત્તિ, મોહ્યાગાચઆત્મનિ॥ તદેવ તસ્ય ચારિત્ર, તજ્ઞાન તદ્વદાનં

૩૦ કોઈ આશંકા કરે કે, નાવાધ્યાત્મ તથા શુદ્ધોપયોગ એ બે શબ્દોનો અર્થ એક છે જેમ ઘપાધિરહિત સ્ફટિકનો નિર્મલ સ્વનાવ છે તેમ પરદ્વ્યસંગે ત જીવનો નિર્મલ સ્વનાવ છે તેનેજ શુદ્ધોપયોગ કહે છે. અને એનેજ શુદ્ધ કહે છે પરદ્વ્યસંગે જીવનો જે મલિન સ્વનાવ થાય છે, તેને અશુદ્ધોપયોગ કહે એના બે નેદ છે - એક શુદ્ધોપયોગ બીજો અશુદ્ધોપયોગ એ જુરુ તથા ધર્મવિકલ પર જે પ્રશસ્ત રાગ હોય છે, તેને શુદ્ધોપયોગ કહે છે જેમ રાતા ફૂલના સાચી સ્ફટિકનો રાતો રંગ થાય છે, તેમ જાણવું અને જે અપ્રશસ્ત રાગ તથા દેવ હોય છે. તેને અશુદ્ધોપયોગ કહે છે જેમ કાલા ફૂલના સગથકી સ્ફટિકનો રાતો રંગ થાય છે. જાણવું એ બંને મૂલ સ્વનાવને ઢાકી જિયે છે, તેથી અશુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્રના ભેદ કહે છે એનો આયતન પરદ્વ્યસંગે વિપે વચ્ચે ઉપકરણરૂપ પરદ્વ્યનો સંગ ઠતા અધ્યાત્મ કેમ જાણવું નર કહે છે ॥ ૩ ॥

અર્થગદોસો, અક્ષપરસેહિ કિચિ પડિકૂલ ॥
ચિત્રણ, કિપુણ દેહુધ ધમ્મદં ॥ ૪ ॥

અધ્યાત્મમતપરીક્ષા.

॥ શ્રીવીતરાગાય નમઃ ॥

॥ અય શ્રીવશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત અધ્યાત્મમતપરીક્ષાપ્રારંભઃ ॥
 ॥ આર્યા વૃત્તં ॥ પણમિય પાસજિણંદં, વંદિઅ સિરિવિજયદેવસૂ
 રિંદં ॥ અન્નપ્પમયપરિક્કં, જહ્વોહમિમં કરિસ્સામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ - સર્વ કલ્યાણની સિદ્ધિને અર્થે, શ્રીપાર્શ્વનાથને પ્રણામ કરીને, તથા
 પ્રતિ વિજયમાન તપાગઢાધિરાજ જે શ્રીવિજયદેવસૂરી તેમની વંદના કરીને, પો
 નાના વોધને અનુસારે, આ અધ્યાત્મમતપરીક્ષાનામનું પ્રકરણ હું કરું છું.
 ઉપોદાતઃ- કોઈ આશંકા કરે કે, શુદ્ધ તત્ત્વનો જે અંગીકાર તેને અધ્યાત્મ
 કહેવે તેમાં કોઈ વિવાદ નથી; ત્યારે પરીક્ષા તે શાની કરવી? જે વસ્તુમાં સંદેહ
 તેની પરીક્ષા કરાય છે; નિસ્સંદેહ વસ્તુની શી પરીક્ષા! માટે આ અધ્યાત્મમત
 પરીક્ષાનામનું પ્રકરણ કરવાનું કોઈ પ્રયોજન લીગમાં આવતું નથી. તેને કહેવે ॥૧॥

અન્નપ્પં ણામાઈ, ચનુવિદં ચનુવિદા ય તવંતા ॥
 તવં દમે અપ્પુત્તિય, ણામેણન્નપિઆ ણેઆ ॥ ૨ ॥

અર્થ - અધ્યાત્મના ચાર પ્રકાર છે. એક નામઅધ્યાત્મ, વીજી સ્થાપનાઅ
 ધ્યાત્મ, ત્રીજો દ્વ્યઅધ્યાત્મ અને ચોથો જાવઅધ્યાત્મ. ચેતન તથા અચેતન એ
 ની કોઈ પણ વસ્તુનું અધ્યાત્મ એવું નામ રાખેલું હોય તે નામઅધ્યાત્મ; અ
 મવત યતિના આકારનું ચિત્ર કહાડ્યું હોય તે સ્થાપનાઅધ્યાત્મ; અને જેથ
 જાવઅધ્યાત્મ ઉત્પન્ન થાય, જેવાં કે, પ્રતિમાદર્શન, સજીવસેવા, અને અધ્યા
 ત્મજ્ઞાન એ ત્રણે જાવાધ્યાત્મના કારણ છે, માટે તે દ્વ્યાધ્યાત્મ; તથા આ
 જે શુદ્ધ પરિણામતે જાવ અધ્યાત્મ કહિયે. તેમ અધ્યાત્મીના પણ પૂર્વોક્ત
 પ્રકાર છે તેઓમા ઇહાં જેઓના મતનો વિચાર કર્તવ્ય છે, તે નામઅધ્યાત્મ
 તેઓના મતની આશંકાનું નિવારણ કરવું, તે આ ગ્રંથનું પ્રયોજન છે. ॥૩॥
 - પૂર્વોક્ત ચાર પ્રકારના અધ્યાત્મમાનો જાવઅધ્યાત્મ મોક્ષનું કારણ છે.
 વિશેષકરી સ્વરૂપ કહેવે.-
 જા સ્વરૂપ સદ્વ્યસિદ્ધા, કિરિઆ અપ્પાણમેવ પત્તં. ત્યારે સર્ગીયપર
 જણાડ પરમપ્પં, સા દંસણ નાણ વરણાદાનિમિત્તં છે. તેથી શ્રી
 - જહ્વાં કથાય તથા ઇંદિયને વશ થયે

अधिक मूर्छा सजवे एतुं समाधान जो आवी रीते करिये के, मूर्छा ना ठे - एक मारुं मारुं एवो ममत्वपरिणाम, अने बीजो पामेजी वस्तु उप योगनो अध्ययसाथ, ए आर्त्तध्याननो चेद ठे तेओमानी पहेनी जे ममत्वपरिणामरूप मूर्छा कह्यो, ते तो सम्यक्दृष्टिने पण थाय नही, ते ज्ञानी ठे अने ममत्वपरिणाम तो अज्ञाननिमित्त ठे एयीन विषयादिकनु सेवन करतो उता पण तेने परमार्थयो विषयसेवनरहित ल्यारे यतिनेविषे ते छु कहेवु। अर्थात् यति तो सर्वथा विषयसेवनरहित अने बीजो आर्त्तध्यानरूप जे मूर्छा ठे ते धर्मध्यानना प्रभावकरी य नही एज समाधान उपकरणनेविषे पण जाणी लेवु जो एम कह्यो उपकरण राख्याथी तेना ग्रहण तथा त्यागयी आरज थायठे, ए वात पण नवित ठे केमके, आरज तो शरीरना करचरणादिनी क्रिया कल्याणी ठे जो कह्यो के शरीरना करचरणादिकनी क्रिया जयणाएकरी थायठे एणाएकरी धर्मोपकरण जेतां तथा मूकता पण आरज यतु नही जो शो के, धर्मोपकरणथकी छुद्धात्मपरिणाम जगरूप हिता थायठे ल्यो की केम हिता यती नथी? ज्यारे मूर्छाविना शरीरथकी हितानो सजव थी, ल्यारे मूर्छाविना धर्मोपकरणनो पण सजव केम यजे। जो एम कह्यो धर्मोपकरणथकी परइव्यनेविषे रति होवाथी आत्मइव्यमा रति यती नथी ल्यारे शरीरथकी पण इव्यरति केम नथाय? किंतु यबीज जोश्ये एनो विचार ठे

व० - परइव्यरतिने वे विकटपेकरी दूषित करेठे - ॥ ६ ॥

तद् परदबन्मि रई, परिणामो रक्कणाणुबधो वा ॥

इहओ तणु सममुवहि, पासतो कि ए लङ्केसि ॥ ७ ॥

व्या० - परइव्यरति ते छु काययोगना परिणामरूप ठे के, सरह्णानुब रीइध्यानरूप ठे? जो प्रथम काययोग परिणाम कह्यो तो छुनकाययोग केम लागे? अर्थात् एम तो सजवे नही अने जो सरह्णानुबधो रीइध्यान प कह्यो तो ते पण सजवठे नही केमके, घोरादिकथकी सर्व प्रभारे ने क दिकनु वचाववु, तेने सरह्ण कहेठे, ने तेनु जे निरतर चितन करवु तन अ प कह्ये एवु रीइध्याननो चेद जो उपधियकी थाय तो शरीरथकी पण जोश्ये केमके, सर्प, चोर, तथा कटकप्रमुख थको शरीरनी रक्षा करयाना

प्रवसाय पण घणोनेविपे दीवामां आवेढे. एने तो रौडध्यान कहेता नथी! जो म कदेशो के, यतिने शरीरनेविपे राग नथी होतो, तेम उतां सर्पादिकथी शरीर । रक्षा तो धर्मसाधनने अर्थे करेढे. तेथी तेना अध्यवसाय अशुज होता नथी. म पण संजवे नही! केमके, यतिने शरीरनी पढे धर्मोपकरणउपर पण राग हो । नथी. तेम उतां तेनी रक्षा पण धर्मसाधनने अर्थे करेढे. एवी रीते शरीरना जे । जे धर्मोपकरण ठरेढे. तेम उतां तेथोनी उद्यापना करतां तमने शरम यती नथी!

उ०:- कोई आशंका करे के, उपकरण जे ठे ते ध्यानना विरोधी ठे. केमके, श्रोना प्रतिजेखनादि बाह्यव्यापारना योगे अंतर आत्मतत्त्वनेविपे चित्त एकाग्र । रूपध्यानमां विघ्न थायढे. एम कहेनाराने उत्तर दिये ठे. ॥ ७ ॥

जो किर जयणापुढो, वावारो सोण जाण पडिवस्को ॥

सोचैव ढोड जाणं, जुगवं मण वयण कायाणं ॥ ८ ॥

व्या०:- आवश्यक पडिलेहणाप्रमुख जे जयणाएकरी व्यापार थायढे ते प । ध्याननो विरोधी होवोजोये; एने तो कोई विरोधी कहेतो नथी किंतु एतो ए । कालाश्रित मन, वचन, तथा कायासंबंधी ध्यानरूप होयढे. जेमके, शुनयो । करीमन एकाग्र होयढे, एनेज मन संबंधी ध्यान कहेढे; निरवद्य वचन बोला । पढे, अने सावद्य वचननो त्याग थायढे, एनेज वचनसंबंधी ध्यान कहेढे; अने शुनयोगनेविपे यत्नेकरी कायानी दृढता थायढे, एने कायसंबंधी ध्यान क । हेढे. जो तमे एम कदेशो के, जगवंते एकसमयनेविपे वे क्रियानो निपेध कह्योढे; तेम उतां एकसमयाश्रित मन, वचन तथा काया संबंधी ध्यान केम संजवे ? ए । तो उत्तर आमढे:- जगवंते जे एकसमयनेविपे वे क्रियानो निपेध कह्योढे ते । निन्न विषयविपे ठे; एक विषयविपे निपेध नथी कह्यो. जेमके, बांढणाना आवर्त्तननेवि । पे त्रण योगनी क्रिया एकज समयनेविपे थायढे. यत: “ निन्नविषये णिसिद्धं, किरि । शा डुगमेगयाण एगम्मि ; जोग तिगस्स विज्जगिय, सुत्ते किरिया जउ जणिया. ”

उ०:- कोई आशंका करे के, ध्यान जे ठे ते योगनो परिणाम नथी. के जेनी । प्रवृत्ति बाह्य व्यापार करतां थाय. जो योगना परिणामरूप ध्यान होय, तो । जेइया अने ध्यान एक कहेवाय. एथोमां कोई न्यूनायिकता होय नही. तेम तो । नथी देखातुं. जेइयाओनुं रूप पण जुडंढे, ने ध्याननुं रूप पण शास्त्रोमां जुडं । कह्युढे. वली जो योगपरिणामरूप ध्यान होय तो चांदमे अयोगिकेवल गुण

સ્થાનકે શુદ્ધધ્યાનનો સંજવ કેમ થાય ? એ તો યોગની પરિણતિરૂપ નથી કેમ કે, ધ્યાનતો આત્મસ્વનાવ સમવસ્થાનરૂપ છે અને તેની વ્યવસ્થિતિ આવીરિતે થાય છે - સુખની તૃષ્ણાએકરી મોહનીયકર્મને વશ થયો થકો જીવ પરદ્વ્યનેવિષે પ્રવૃત્તિ કરે છે, જ્યારે મોહનીયકર્મની ન્યૂનતા થાય છે, ત્યારે પરદ્વ્યનેવિષે પ્રવૃત્તિ થતી નથી. એમથયાથી વિષયનેવિષે વૈરાગ્ય થાય છે કેમકે, વિષયનેવિષે જે ઇચ્છા હોય છે, તે વિષય પ્રાપ્તિપૂર્વક હોય છે અને રાગના અજાવે વૈરાગ્ય હોય છે તે ગ્યથકી મનનો રોધ થાય છે કેમકે, મનની પ્રવૃત્તિ વિષયવિના થતી નથી એમ તુણરહિત સ્થાનકનેવિષે પહેલી અગ્નિ પોતાની મેલેજ નાશને પામે છે તેમ વિષય વિના મન પોતાની મેલેજ સ્થિરતાને પામે છે મનનો નિરોધ થયાથી ચચલતા મરી જાય છે અને પઠી મન એકાગ્ર થઈને આત્માનેવિષે પ્રવૃત્ત થાય છે એ આત્મસ્વનાવ ને ધ્યાન કહે છે થત “જો સ્વચિદમોહકલુસો, વિષયવિરત્તો મણેણ સન્નિતા સમવચ્છિદો સદ્ભાવે, સો અપ્પાણે દવદિજા દા ” ઇતિ પ્રવચનસારે એવું સદ્ ચેત્ત સ્વનાવરૂપ જે ધ્યાન તે, બાહ્ય વ્યાપાર કરતાં, તથા પરદ્વ્ય અધિકરણ ક્રિયાદા કેમ પ્રગટ થાય ? એનો નિર્ણય કરે છે ॥ ૬ ॥

જાણ તિકરણ પયત્તો, એ સદ્ભાવો તેણ જેણ સિદ્ધસ્સ ॥

इह एषाणविनागो, कह सुकक्षाणनेआणं ॥ ६ ॥

ધ્યાન મન વચન તથા કાર્યારૂપ ત્રિકરણ એટલે ત્રણ યોગનો પ્રપન્ન કરાથી ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે, માટે યોગપરિણામરૂપ ધ્યાન છે, પરંતુ અપયોગરૂપ ધ્યાન નથી અને ભેદ્યા પણ યોગપરિણામરૂપ છે તેથી યોગપરિણામપણે તો ધ્યાન નથી એવો નિર્ણય કરે છે ॥ ૬ ॥

વસ્થાન તો કેવલીને સર્વથાકી અધિક છે. એ કારણ માટે અયોગીને તો યોગનિ-
રોધરૂપ ધ્યાન છે. અને ઠગ્ગસ્થાને કરણના દૃઢવ્યાપારરૂપ ધ્યાન છે. એવી રીતે શુન-
યોગેકરી પ્રવર્તનીય જે ધ્યાન, તેમાં વાદ વિવાદ શાનો હોય !
૩૦ કોઈ આશંકા કરે કે, જો ઉપકરણ હોય તો રાગ પણ હોય, માટે ઉપ-
કરણ સર્વથા ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે, તેમ જો ન કરિયે તો ઉત્તર્ગમાર્ગ કેમ
હે ? એપ્રશ્નનો ઉત્તર દિયે છે :- ॥ ૧૯ ॥

જા સ્વલુ સરાગચરિઆ, સાવિય ઉસ્સગ્ગમગ્ગસંજગ્ગં ॥
મોતું અવવાયપયં, અહ્મસંગી પરવિસેસો ॥ ૨૦ ॥

૧ બ્યા ૦ જે સ્થિરિકલ્પરૂપ સરાગચર્યા કહેતાં સરાગમાર્ગ છે. તે પણ ઉત્ત-
ર્ગમાર્ગને લાગેલોજ છે. અર્થાત્ અપવાદ માર્ગ અને ઉત્તર્ગ માર્ગ નિકટ સંબંધી
છે. યદ્યપિ સ્થિરિકલ્પી પણ અપવાદનો તો ત્યાગ કરે છે, તથાપિ કોઈ કારણ
ને લીધે તેને ગ્રહણ પણ કરતું જાયે છે. અને જિનકલ્પી તો કદાપિ અપવાદનું ગ્રહ-
ણ કરેજ નહીં. એવી રીતે સ્થિરિકલ્પી તથા જિનકલ્પીના અપવાદ તથા ઉત્ત-
ર્ગમાર્ગમાં અલ્પ અંતરાય છે. એટલે અપવાદમાર્ગ થકી ઉત્તર્ગમાર્ગની કોઈક
ઉલ્લુપ્તતા છે, તેથીજ તે નેદ થયા છે. અને જિનકલ્પની અપેક્ષાએ સ્થિરિકલ્પ
કહ્યો છે. તેમજ ઉત્તર્ગમાર્ગની અપેક્ષાએ અપવાદ માર્ગ કહ્યો છે. જો ઉત્તર્ગ
માર્ગ થકી કોઈક ન્યૂનતા વાળો અપવાદ માર્ગ, તથા અપવાદમાર્ગથી કોઈક
અધિકતાવાળો ઉત્તર્ગ ન કહેશું તો ચાંદમાં ગુણસ્થાનકના અંતના સમયસુધી
ઉત્તર્ગમાર્ગનો સંજવ થશે નહીં. કેમકે સર્વોલ્લુપ્ત સંવર તિહાંજ છે. માટે જે
ઠેકાણે જે માર્ગ ઉલ્લુપ્ત કહ્યો હોય તે ઠેકાણે તેજ ઉત્તર્ગમાર્ગ છે. જેમકે સ્થિ-
રિકલ્પને વિષે ચાંદ ઉપકરણજ ઉલ્લુપ્ત હોવાથી તે ઉત્તર્ગ માર્ગ છે. ॥ ૧૦ ॥

૩૦ મૂજ ગાથાવહે પૂર્વપદ્ધી આશંકા કરે છે :-
નણ વજ્ઞં સાહણ, મવવાઝ અંતરંગમુસ્સગ્ગો ॥ જા પુણ સરાગ
ચરિયા, સમુચ્ચિયા એવ સિદ્ધા ॥ ૨૧ ॥ પહિસેવણો પુણણો, અવવા
ઝ ફુહો અણાયારો ॥ તા વઠાઈ ગંથો, ણો ઉસ્સગ્ગો ॥ અવવાઝ ॥ ૨૨ ॥
૩૦ :- પરિચ્છેદમાત્રની જે નિવૃત્તિ, એટલે પરિચ્છેદનો કોઈ પણ પરિચ્છેદ રહ્યો
નથી, માત્ર આત્મચિન્તનો પ્રતિવંધ હોય, તેજ સંયમનું અંતરંગ કારણ છે ;

એને ઉત્તર્ગમાર્ગ કહેતે એવી સામગ્રીની પ્રાપ્તિવિના શુદ્ધોપયોગજૂમિકાણ શકાતુ નથી, ત્યારે તેની સાહ્યતા કરનારી જે ઉપધિ હોય તેનું ધારણ અપવાદ કહેતે તે ઉપધિ વંચનો હેતુ નથી, માટે નિપેધ નથી કહી ઉપધિ સયમરહિત પુરુષના ઉપયોગમા આવતી નથી. કિંતુ સયતીને તે અને મૂર્વાનો હેતુ થતી નથી. યત “અસુમિકુહં ઉવહિં, જહ જણોહિ, મુઘાદિજણણરહિદ, ગેહ્લહસમણોયજદિ મિથ્યમંતે” તે આ છે - એક તો યથાજાતલિંગ પુજ્ઞ, એટલે જેવો માતાના વદરમાયી હોય તેવો આકાર ધારણ કરવો, વીજો વચનપુજ્ઞ, એટલે જેવી વોધ થાયતે, તેનું ગ્રહણ કરવું, ત્રીજું ગુર્વાદિક વિનયરૂપ મનના કરવું, અને ચોથું સૂત્રાધ્યયનના પુજ્ઞને ધારણ કરવું. યત “ઉવપણ ગ્ગો, લિંગ જહ જાદરૂપમિદિ જણિદ, ગુરુવચણપિ થ વિણત, સુતઝચણ વ્રત્ત” એવો જે અપવાદમાર્ગ તેને સરાગચર્યા કહેતે અર્થાત્ શુદ્ધોપયાળી નત્તાને લીધે અપવાદમાર્ગ કહેવાય છે પણ જે વસ્તુ પ્રતિપિદ્ધ એટલે સેવન યોગ્ય ન હોયતે તેનું જે સેવન કરવું તેને અપવાદ કહતા નથી તને તો નાચારજ કહેતે. તેમઠતા સયતીને વસ્ત્રાદિક સેવન કરવાયોગ્ય નથી કેમકે અનાચાર છે. માટે એ સર્વ પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો જોયે વસ્ત્રાદિક પરિગ્રહનું ગ્રહણ કરવું તે ઉત્તર્ગ પણ નથી ને અપવાદ પણ નથી, કિંતુ અનાચાર છે, કેમ કરવો? એહવું જે કહેતે તેને ઉત્તર આપી તેનો સમાધાન કરે - ॥૧૧॥

ઉવકુણઽ જહ સરીર, સુદુવત્તંગ તદ્દેવમુવગરણ ॥

જન્મદા તત્ત મુણીણ, સુએ અણેમે ગુણા જણિયા ॥ ૧૩ ॥

ધ્યા૦ - જેમ શરીર પરિવૃત્ત થતા શુદ્ધોપયોગનું સાહ્યકારિતે, તેથી પરિવૃત્ત હોવાય નહીં તેમઉપકરણ પણ શુદ્ધોપયોગના સાહ્યકારી હોવાથી પરિવૃત્ત થતો પ નહીં કેમકે, એ વાત, મિદ્ધાંતોનેવિપે પણ ધર્મોપકરણના અનેક ગુણ હોય તેથી મિદ્ધા થાયતે જેમકે, રાત્રીયેં ચઠકાલે કાલ ગ્રહલેતા વસ્ત્રે કરી યતીન ની પીઠાટલે છે ને જો વસ્ત્ર ન હોય તો શીતની પીમાને લીધે અગ્નિના તાપ પ્રજ્વળી ચિનના થાય તેથી આત્મયાન ઉત્પન્ન થાયતે વસ્ત્રેકરી સચિન દેવો ધૂહરી ઓમ, વૃટિ, તથા હિમ્મજ પ્રમુરની રક્ષા થાયતે ને જો વસ્ત્ર ન હોય તો ઉપાધુ શરીર હોય, તો શરીરની ગરમીની વાપથકી તે જીવોને હુ મ ઉત્પન્ન થાય

संपातिमरजरेणु प्रमार्जवाने अर्थे मुहपती राखवी, जेवादेवा प्रमुखनी क्रियाए पू
 वें प्रमार्जवाने अर्थे तथा जैनलिंगने अर्थे उंगो राखवो. तथा पुरूप वेदनीयोद
 यादिक वर्जने अर्थे चोलपट राखवो. इत्यादिक वस्त्रना गुण कहावे. अनाजोगे
 लीधेजां जे संसक्त गोरसादिक, ते पात्रेंकरीने विधिए परगई गकायवे. पात्रवि
 ना हाथमाज लीधा होय तो योग्य ठेकाणे केम परववी गकाय ? तथा हाथमां
 तरस वस्तु लीधाथी तेनो विंड जो नीचे पडे, तो तेथकी कीडीओप्रमुख अनेक जं
 ओनी विराधना थाय. गृहस्थ जाजनने अर्थे उपनोगेपण पश्चात्कर्मादिक दोष
 पजे; अने जो पात्र होय तो तेणे करी ग्लान छयवा डुर्वलने पय्यादिक जाव
 ने अर्थे उपयोगी होवाथी उपकार थायवे. अलब्धिवत् तथा लब्धिवत् अत्त
 तथा समर्थ प्रादुणाने वास्तव्य पात्र होय तो अन्नपानादिकने आपणी उप
 करे. अन्यथा केम करे ? इत्यादिक वस्त्र तथा पात्रनेविषे अनेक गुणजाणी
 रनी पवे धर्महेतु होवाथी तेमां परिग्रहपणानी आशंका करवी नही. ॥१३॥

— उपहासयुक्त पूर्वपद्धतीनी मूल गाथा वडे आशंका करे वे—
 जड उग्रहिंभारगदणं, इडं डुजाणवळणणिमित्तं ॥
 तो सेयं थीगदणं, मेदुणससाणिरादं ॥ १४ ॥

ब्या० — गीत तथा तापप्रमुखनी पीडाए करी आर्चयान उपजे नही; ते ता
 रु तमे एटलो वधो उपधिनो नार वेगो ठो; त्यारे मंथुन संज्ञानिमित्त आर्चयान
 नो त्याग करवात्तारु एक स्त्रीनो परिग्रह पण शास्तरं राखता नथी? ज्यारे जी
 णादिक वस्त्र राखवाथी मूर्ख केम थाय ? ॥ १४ ॥

उ०:— ए आशंकानो उत्तर दियेवे:—
 एयं वि दूस्साणं, वयणं मयणंधवयणमिव मोहा ॥

असुद्ध समोवहासो, देहादाराइगदणेवि ॥ १५ ॥
 ब्या०.— तमारुं वोलवुं जांड (मस्करा) ना जेवुं नासेवे. जेम होलीना वाहा
 डांमां कामी पुरूपो गमे तेम वक्या करेवे. अने कामने वश थया थका लाज उप
 जावे एवा वचनो वोल्या करे वे. तेम तमे पण मिथ्यात्वना परवशेकरी अज्ञानने
 जीधे मस्करिना वचन वोलो ठो. ते वचनोथी अमने तो कांडी थवावुं नथी, पण
 तमे पोते तेवा ठेवाई आवो ठो. केमके, तमे पोते पण नूखनी पीडा टाजवात्तारं

રાવાને ન મળેતો આત્મધ્યાન થાય તેને ટાલવાસારું, તથા શરીરને
વાસારું આહાર લેવાનું માનોતો, તેમ સ્ત્રીપરિગ્રહ શાસ્ત્ર માનતા નથી?
જેમ આહારમા ગુણ છે, દોષ નથી તેમ ધર્મોપકરણમાં પણ ગુણ છે, દોષ
નહી સમાધાન છે. એ કારણથી ધર્મના સાધનોનેરિપે જે રાગ થાય છે, તે
જાણીને તેનેપરિગ્રહરૂપ દોષ જાણવો નહી. ॥ ૧૫ ॥

૩૦ - સમ્યક્જ્ઞાન યગાસારુ રાગ પ્રશસ્ત છે અને દેષ અપ્રશસ્ત છે તે

“ રાગસ્સ વ દોસસ્સવ, ઝહિસ્સ સુહાસુદે સુહાસુદ્યા ॥
જહ પુણ વિસયાવેલ્લા, કદ્દ હોજા તો વિનાગોસિ ॥ ૧૬ ॥

વ્યાખ્યા - સારા ઉદ્દેશેઠ્ઠરી અરિહતાદિકનેવિષે જે રાગ કરવો, તે પ્રશસ્ત
કહેવાય છે. યત “ અરિહતે સુયરાગો, રાગો સારીસુ વજપારીસુ, એમ
રાગો, અક્લત રાગાણ સાહુણ ” ઇતિ આવશ્યકે અરિહતને તજવાસારું જે
કરવો પડે તેને પ્રશસ્ત દેષ કહિયે જેમ કે, મિથ્યાત્વ અજ્ઞાન, તથા અકર્મ
પ્રમુખવપર જે દેષ થાય છે, તે પ્રશસ્ત દેષ કહેવાય છે કેમકે, તેઓને
દેષ ન થાય તો તેઓનો ત્યાગ કેમ થાય? કેવલ વિષયની અપેક્ષાએ દેષ
યતે એમ ન માનવું જો માત્ર વિષયનેઅર્થેજ દેષ થતો હોય તો તેના પ્રશસ્ત
થા અપ્રશસ્ત એ બે વિનાગ થઈ શકે નહીં તેમજ યત્તમયતીર્નેવિષે તથા યત્ત
ધર્મનેરિપે પણ જે આ લોકાદિકને અર્થે રાગ થાયતે તે અપ્રશસ્ત કહેવાય
કોઈ કહેશે કે, રાગના ઉપર કહેલા બે વિનાગ થઈ શકે છે કેમકે, તેના સ્વરૂપ
તથા વિશુદ્ધ એ બે અગતે તેમ દેષના એ બે વિનાગ થઈ શકે નહીં, કેમકે,
નો બીજો વિશુદ્ધ અંગ નથી માત્ર સક્લેશરૂપ હોવાથી અપ્રશસ્ત છે યત
રિણામો વો વધો, પરિણામો રાગ દોસ મોહ છુદો, અરિહતો મોહ પડોતો,
અરિહતો હવદિ રાગો ” ઇતિ પ્રવચનસારે એમ કહેનારાને એમ કહેવું કે તમ
ને સામાયકનેરિપે પાપ ગદ્દાના અધ્યવસાય કેમ થાયતે? જે યત્તવિષે દેષ
થાય તેને ત્યાગ કરવાના પરિણામ થાય નહીં તેવા પરિણામો તા થાયતે તે
અપ્રશસ્ત દેષ કહેવાય? કિંતુ પ્રશસ્ત દેષજ કહેવાય કેમકે, પરન તાપ દોષ
તે ક્રોધનો અંશ છે, માટે ક્રોધરૂપ જે દેષ તે પણ રાગની પદ બે પ્રકારે હોય
૩૦ - ચાર નિરૂપણ કરી રાગ તથા દેષનું વિવરણ કરે છે - ॥ ૧૬ ॥

एषामं ठवणा दविए, रागो दोसो अ जाव चउनेया ॥ कम्मं जोग्गं
वद्धं, वज्जंतमुदीरणोवगयं ॥ १७ ॥ एणो कम्म दवराउं, णायवो
वीस साय उगा य ॥ संजाइ कुसुंजाई, दोसो डडवणाईओ ॥ १८ ॥
जं राग दोस कम्मं, समुइन्नं जे तओ अपरिणामा ॥ ते जावराग
नेसा, वोढमिह णय समोआरं ॥ १९ ॥ कोहो माणो दोसो, माया
लोचो अ राग पजाया ॥ संगदणयमयमेयं, दोसो माया अवि
वहारा ॥ २० ॥ उज्जुमु अस्सय कोहो, दोसो सेसेसु णठि ए
गंतो ॥ कोहोचिय लोहोचिय, माणो मायाव सदस्स ॥ २१ ॥

आ० राग तथा वेपनां नाम, स्थापना, इव तथा जाव ए चार चार प्रकार
- होवाथी वज्जेना चार चार जेद थायठे. जेम के, नामराग, स्थापनाराग, इव
- राग, तथा जावराग ए चार जेद थायठे. तेमज नामवेप. स्थापनावेप,
- इववेप, तथा जाववेप ए चार जेद रागना थायठे. जेतुं राग एवुं नाम होय ते
- नामराग कहेवाय. रागवानतुं जे चित्र कहाहेतुं होय ते स्थापनाराग कहेवाय.
- इवरागना वे प्रकार ठे - एक कर्मइवराग, वीजो नोकर्मइवराग, एमाना कर्म
- इवरागना चार प्रकार ठे - एक योग वीजो वद्धमान, वीजो वद्ध, अने चोथो
- उदीरणाप्राप्त. जे मोहनीयकर्मना पुज्जवंध परिणामने अणिमुख धया होय ते
- योगकर्मइवराग कहेवाय. जे मोहनीयकर्मना पुज्जवंध परिणामने
- पाया होय ते वद्धमान कर्मइवराग कहेवाय. जे मोहनीयकर्मना पुज्ज वंध
- परिणामनी निष्ठाने पाया होय ते वद्धकर्म इवराग कहेवाय. अने जे मोहनीय
- कर्मना पुज्ज उदयने पाया होय ते उदीरणाप्राप्त कर्मइवराग कहेवाय. अने जे मोहनीय
- तेम नोकर्मइवरागना वे प्रकार ठे - एक विभ्रसा, वीजो प्रयोग. जे संध्याराग प्र
- मुख वेखायठे ते विभ्रसानो कर्मइवराग कहेवाय; अने जे वस्त्रादिकनेविपे कु
- सुंजादिक राग वेखायठे ते प्रयोगनो कर्मइवराग कहेवाय. अने जावरागना
- पण वे प्रकार ठे - एक उदयप्राप्त, वीजो परिणाम. मोहनीयकर्मनो उदय
- थाय ते उदयप्राप्त जावराग कहेवाय. अने मोहनीयकर्म परिणामने ते
- परिणामजावराग कहेवायठे.
जेतुं वेप एवुं नाम होय ते नामवेप कहेवाय. ६

હોય તે સ્થાપનાદેવ કહેવાય દ્વ્યદેવના બે પ્રકાર છે - એક
 બીજો નોકર્મદ્વ્યદેવ એમાંના કર્મદ્વ્યદેવના ચાર પ્રકાર છે - એક યોગ
 વદ્યમાન, ગ્રીજો વદ્ય અને ચોથો ડદીરણાપ્રાપ્ત જે મોહનીયકર્મના પુણ
 પરિણામને અનિમુલ્ક થયા હોય તે યોગકર્મદ્વ્યદેવ કહેવાય, જે
 ના પુણ્ય વધક્રિયાના પરિણામને પામ્યા હોય તે વદ્યમાનકર્મદ્વ્યદેવ
 ય; જે મોહનીયકર્મના પુણ્ય વધપરિણામની નિષ્ઠાને પામ્યા હાય તે
 દ્વ્યદેવકહેવાય, અને જે મોહનીયકર્મના પુણ્ય ડદયને પામ્યા હોય તે
 ણાપ્રાપ્તકર્મદ્વ્યદેવ કહેવાય તેમ નોકર્મદ્વ્યદેવના બે પ્રકાર છે - એક
 અગા, ઘીનો પ્રયોગ જે સધ્યારાગ પ્રમુલ્ક લેવાય છે, તે વિનયના
 કહેવાય, તથા જે વસ્ત્રાદિકને વિષે કુસુનાદિક રાગ લેવાય છે તે પ્રયાગના
 દ્વ્યદેવ કહેવાય છે અને જાડદેવના પણ બે પ્રકાર છે - એક ડદયપ્રાપ્ત,
 પરિણામ મોહનીયકર્મનો જે ડદય થાય તે ડદયપ્રાપ્તનાવદેવ કહેવાય,
 મોહનીયકર્મપરિણામને પામે તે પરિણામનાવદેવ કહેવાય છે

સ્ને નપેરરી રાગદેવનુચિરણ કરે છે - સપ્રહ નયની રીતિએ કોય તથા
 ન યત્રે અપ્રીતિનો પરિણામ હોવાથી દેવ કહેવાય છે, અને માયા તથા જાત
 ધનં પ્રીતિનો પરિણામ હોવાથી રાગ કહેવાય છે અવધારનયની
 માયાની યોજના પરના ઉપગતને અર્થે થાય છે માટે ગ્રીજી માયા પણ
 કહેવાય અને ત્યાપોપાત્ત દ્વ્યપ્રમુલ્કને વિષે જે લોન થાય છે તે રાગ કહેવાય
 પાંતુ અત્યાપોશાંતિત દ્વ્યાદિકને વિષે જે લોન થાય છે તે રાગ કહેવાય
 જેમ કે, અધી કદાપાદિકની ઉત્પત્તિ થાય છે ક્રુદ્ધુમ્મત્રનયની રીતિએ
 હ ત અપ્રીતિનાન પરિણામ હોવાથી ભ્રાંત દેવ કહેવાય છે ઘાંતીના પ્રા
 મન, માયા ને જોન તે ભ્રાંત દેવ કહેવાય નહીં કિંતુ અનભ્રાંત કહેવા
 જેમ કે, મન આરે મ્યોનર્વ પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે રાગ કહેવાય, જ
 આરે પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે દેવ કહેવાય છે તમન મારા
 લોન પણ આરે પુર્વે પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે રાગ કહેવાય છે, અને
 પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે દેવ કહેવાય છે. અને જદનયની રીતિએ
 નય જોન ન બે કથાયરૂપ હોવાથી ભ્રાંત માન તથા માયા અપ્રીતિના પરિ
 મરને યત્રે આરે કોયમા આવીને મની જાય ત્યારે તે દેવ કહેવાય અને
 ન પરિણામરૂપે યત્રે આરે જાનમા આવી મની જાય ત્યારે રાગ કહેવાય છે

परद्वंमि पवित्री, ए मोहजाणिया व मोहजाणावा ॥

जोगकयाहु पवित्री, फलकंखा रागदोसकया ॥ ११ ॥

व्या०:- परद्व्यनेविपे जे प्रवृत्ति थाय ठे तेतुं निश्चयथी मोह कारण नथी. केमके, प्रवृत्ति तो मन वचन तथा काय योग्यी थायठे, अने फलनी इच्छा राग द्वेषथी थायठे. माटे फलनी इच्छाविना यतिजो धर्मोपकरण धारण करे तो तेथी अयोग्य थुं थुं कहेवाय? केमके, फलनी इच्छाविना राग तथा द्वेष यता नथी. ॥ ११ ॥

वृत्तादणवगंथो, मुणीण मुठं विणव गदणाउं ॥ तह

देहपालणना, जह आहाला तुह वि इधो ॥ १२ ॥

व्या०:- यतिने वस्त्रादिकनो ग्रंथ यतो नथी. केमके, मात्र शरीरनी रक्षा कर वास्तारु ग्रहण करेठे. तेमां मूर्ता रंचमात्र पण होती नथी. जेम शरीरनी रक्षाने अर्थे यति निरवद्य आहारतुं ग्रहण करेठे पण तेमां मूर्ता होती नथी. तेम धर्मोपकरणोविपे पण जाणी लेवुं. ॥ १२ ॥

जह देहपालणना, जुत्ताहारो विराहगो ए मुणी ॥

जह जुत्तवन्नपत्ता, विराहगो एव णिदिधो ॥ १३ ॥

व्या०:- जेम शरीरतुं पालन करवाने अर्थे निरवद्य आहार लेतां यतिने विराधक कह्यो नथी. तेम निरवद्य वस्त्र पात्र राख्याथी पण विराधक न कहेवाय किंतु आराधकज कहेवाय. कोई एम कहे के, छु-क्षोपयोग जे ठे ते प्रदीप जेवो ठे, अने जोजन तथा शरीर संचलन जे ठे ते तेलपूरण तथा वाटसंचार जेवो ठे. एतो योग्य ठे पण उपधि अयोग्य ठे. एवुं अमरचंदतुं बोलवुं असमीचीन ठे. केमके, धर्मोपकरण धारण करवां ते प्रदीपने निर्वातस्थले राखवा जेवां ठे. माटे योग्यठे.

अणसण सदावजोगा, जह असणं अणसणं तिजुत्त

मिणं ॥ जुत्तं तह वृत्ताई, सदावउं तप्परिणयस्स ॥ १४ ॥

व्या०:- जेम सर्व जोजननी तृप्ताथकी रहित ठतां अंतरंग आत्मस्वजावनी जावना करतां तेना उपपंजने अर्थे आहारतुं जे ग्रहण करवुं ते परमार्थे अनाहार ज कहेवाय. यत. “जस्त अणोसणमप्पा, नपि तथो तप्पडिक्कसमणा; अण निक्कमणे सण, मयत्तेसमणाअणाहारा.” इति प्रवचनसारे. तेमज सकल परि

तो ते निर्धन जेवज होय ठे. एम सचेल साधुविषे पण जाणी जेवुं. सर्वथा अ
चेल तो ज्यारे स्कंध ऊपरची देवदुष्य वस्त्र पडे त्यारे तीर्थकर कहेवायते. ॥११॥

एएण जइ अचेली, जिणंद जिणकप्पिआइआ सुमु
णी॥ ता एसोत्रिय मग्गो, एस्सोत्ति पराकयं वयणं ॥३०॥

व्या०:- एणेररी, जिनतीर्थकर तथा जिनकडिप्रमुख अचेली, तेथी एज
मार्ग उत्तमत्रे; अने स्थविरकल्पनो मार्ग उत्तम नथी; एम कहेनारातुं निराकरण
करुं. कारणके, जे जिनकडपीठे ते पण एकांते अचेली नथी. केमके, जे जिनकडपीने
पात्रनी लद्धि होय, हाथ विप्ररहित थया होय; किंतु वस्त्रनी लद्धि न होय ते
ओमांना कोइकने रजोहरण, मुहपति, तथा एक कडपक ए त्रण उपधि होय
ठे; कोइकने रजोहरण, मुहपति, तथा वे कडपक मजी चार उपधि होयठे; को
इकने रजोहरण, मुहपति, तथा त्रण कडपक मजी पांच उपधि होयठे; जेने व
स्त्रनी लद्धि होय, किंतु पात्रनी लद्धि न होय तेने सप्तविध पात्रनिर्योग, रजोह
रण, तथा मुहपती मजी नव उपधि होयठे; जेने वस्त्र लद्धिमांनी एके लद्धि
न होय तेओमांना कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपती तथा एक कडपक
मजी दश उपधि होयठे; कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपति तथा वे कडप
क मजी अग्याण उपधि होयठे, अने कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपति,
तथा त्रण कडपक मजी वाग उपधि हांय अर्थात् पोतानी शक्तिने अनुसारे उप
धि होयठे. अने जेने वस्त्र लद्धीओ हांय तेने पण रजोहरण तथा मुहपति ए
वे उपधि तो निश्चयची होयठे. एवो नियमठे. ॥ ३० ॥

जिणकम्ममेव य कम्मं, जइ कायवं तउ तुहं इहयं ॥

उवएम सिस्स दिक्का, गुरुवयणाईदि किं कल्लं ॥ ३१ ॥

व्या०:- जो तमे कहेओ के. जे कार्ये जिनेश्वरे नथी करुं ते अमारें पण क
रुं नथी! त्यारे धर्मोपदेश, शिष्य, वीक्षा, तथा गुरुवचनादिकरुं तमारें रुं उप
योग ठे! जेम जगवंते ज्ञान उपना पठी धर्मोपदेश वीरो ठे, किंतु केवजज्ञाननी पूर्वे
कोईने उपदेश कर्यो नथी: तेम तमारें पण केवजज्ञान उत्पन्न थाय त्यारेज उपदेश
कर्यो जाये. तेनी पूर्वे कोई पण धर्मोपदेश प्रमुख करुं जोईये नही वारु !!! ॥३१॥

णिरतिसयाणं कप्पां, येगणद्धिं ठिठे अ तवेव ॥

पन्निज्जउ जिणकप्पं, पंचदि तुलणाइ जुत्तो नो ॥ ३२ ॥

प्रमुख धर्मेचिंतनाने अर्थें ताधु आहार करे ठे. पण वल्ल तथा रुपादिकने अर्थें न्हो नथी, तेमज वस्त्र पण कारणने जीव धारण करे ठे तेनो त्याग करवातुं का ए वुं ! आहार लेवो अने वस्त्र मूकवा ! एम करवाने तमारो वुं अनिप्राय ठे ! जाणतु नथी ॥ ३४ ॥

अविजिय हिरिकुत्ताणं जइ नूणं संजमेण अदिगारो ॥
ताकइ अजिय डुगंठा तणाणं तत्र अदिगारो ॥ ३५ ॥

व्या०.— जो एम कहेंगो के जेणे लाज तथा डुगंठा प्रमुख जीत्यां न होय ते ने चाग्रिन्नो अधिकार नथी. त्यारे जेणे क्रुधा तथा तृषा जीत्यां न होय तेने चाग्रिन्नो अधिकार केम कहेंवाय ? ज्यारे क्रुधा तथा तृषा मूलगुणनां घातक नथी. त्यारे लज्जा तथा डुगंठा पण मूल गुणघातक केम कहेंवाय ? माटे अही तमारें अनिनिवेशविना बीज काई कारण दीगमां थावतुं नथी ॥ ३५ ॥

अहं द्विरि कुत्ता द्विसया द्विरि कुत्त सदाव जावणो णोचेत् ॥
एदा बुद्धादि ताकइ तय जाव सदाव संबुद्धी ॥ ३६ ॥

व्या०.— जो कहेंगो के, यतिने लज्जा तथा डुगंठा होय तो तेथी विपरीत जे प्रलज्जा तथा अडुगंठारूप आत्मस्वजावनी जावना ते न थाय. त्यारे क्रुधा तथा तृषा वृत्तां तेथकी विपरित जे अक्रुधा तथा अतृषारूप आत्मस्वजावनी जावना ते यतिने केम थाय ! माटे गांत दांत प्रमुख अष्ट गुणयुक्त जे यति ठे, तेतुं मन दुःख होयठे तेनावजयी आत्मस्वजावजावना टलती नथी. ए समाधान आहार अने उपकरण ए वस्त्रेनेविषे लागु पडेठे ॥ ३६ ॥

उत्सग्गववायाणं मित्तीए अहण जोअणं डुवं ॥ ३
स्सग्गववायाणं मित्तीइ तदेव उवगरणं ॥ ३७ ॥

व्या०.— जो एम कहेंगो के, उत्सर्ग तथा अपवाद ए वस्त्रे मार्गनेविषे सापेक्ष ताएकरी नोजन करतुं ते अयोग्य कहेंवाय नही : त्यारे सापेक्षताएकरी उपकरण धारण करवामां वुं अयोग्यता ठे ? ॥ ३७ ॥

ए पसुवगरणेणं पच्चकाणस्स दव्वं जंगो ॥ इयकण
णावि विहवा जोवणमिव णिप्फला एअ्या ॥ ३८ ॥

ધ્યા૦ - જો એમ કહેશો કે, ઉપકરણ જે છે તે જાવથી તો મૂર્તારહિત છે
 ઇચ્છાની પરિગ્રહરૂપ છે તેથી પચ્ચસ્કાણનો જગ થાય છે કેમકે ઇચ્છા,
 કાજ તથા જાવ એ ચાર પ્રકારે જે પચ્ચસ્કાણ છે તેમાંનો પ્રથમ,
 ઉપકરણ વતા સંજવે નહીં એવી જે અધ્યાત્મની કલ્પના છે તે
 પટે નિષ્પન્ન છે કેમકે, ઇચ્છાદિક ચાર પ્રકારે સર્વ મૂર્તીનો જે ત્યાગ કરવો,
 નિહાંતોનો પરમાર્થ છે એમ જો ન માનીએ તો શરીર પણ ઇચ્છાપરિગ્રહ છે,
 ત્યાગ કેમ થાય ! અને પચ્ચસ્કાણના જે ચાર પ્રકાર કહ્યા છે તે તો સર્વ
 પચ્ચસ્કાણનો વિસ્તાર છે, એમ જાણવું. યત “અપરિગ્રહિચ્છાસુતે, તિજાય મુક્તિ
 િગિહોનિમર્ડ, સર્વદેસુ ણસા, કાયદા સુતસપ્પાવો,” ઇતિ ત્રિશેષાવશ્યકે

સિદ્ધંત સિદ્ધધરણં ઉવગરણ ત મુણીણ સુદ્ધકરણ ॥

અદ દોડ પાવદરણ ડય અમ્હ વિતિ આયરિયા ॥૩૯॥

ધ્યા૦ - જીતીતે નિહાંતનેરિયે ઉપકરણ ધારણ કરવાનું કહ્યું છે, તે જ
 જાગ્યાથી પતિને સુખકારક થાય છે, તથા પાપનું દહણ કરે છે. એમ જ
 પૂરૂદ્ધિપ્રસુરનેરિયે અમારા પૂર્વાચાર્યે કહ્યું છે, તે અવશ્ય માન્ય કરવું જોયે ॥૩૯॥

પુઠ્ઠા દિઅવરાણ કેવલમનપિઆણ ઉપદાસો ॥

અમ્હાણ પુણ દૂદ્ધ દોહ વિવદિ આરવાવારો ॥ ૪૦ ॥

ધ્યા૦ - આપણનેરિયે દિગ્ગરીઓ જે પ્રશ્ન કહ્યા છે, તથા અધ્યાત્મીઓ
 દેવતાઓ વચનો કહ્યાં છે, એ વચ્ચેનો અમારો પ્રતિકાર કરવાનો અધિકાર છે. જીતી
 પર્વે પદાર્થ તથા જાગ્યાધ્યાત્મ એ વચ્ચેનું પોતપોતામાં અવિરોધપણ યતાશું ॥૪૦॥

૪૦ - અધ્યાત્મની પ્રાપ્તિ કેમ થાય તે કહેતે -

પથ મમિન તિગુતો મુવિદ્ધિય વવદાર કિરિઅ પરિક

મ્મો ॥ પાવડ પરમનપ સાદૂ તિજિહિઅપ્પમરો ॥ ૪૧ ॥

ધ્યા૦ - અમ્હ મમિનિ તથાત્રણશૂનિ કરિ સદ્ધિત દોષ, આનય, તિજ
 જાગ્યા, તથા વિનયપ્રમુદ્ય તિવિષયપ્રમાણે ક્રિયા પાનતા દોષ, તથા હિંસા
 દોષ, તે મારુને અમ્હ અધ્યાત્મની પ્રાપ્તિ થાય છે ॥ ૪૧ ॥

અમ્હ વર્ષ કિમિયં જો મલુ આદ્ય જાગ્ય કદળેણ ॥

મોદાણ બોત્તિરીઅ ઉમ્મગ્ગપમ્મણ કાનુ ॥ ૪૨ ॥

व्या०:- कोई एम कहे के, व्यवहाररूप बाह्य क्रियायी अर्थ सिद्ध थाय एवो नियम नही; केमके, क्रिया कलाविना जरत चक्रवर्त्तिने काच ज्वनमां अनित्य जावना जावतां केवल ज्ञान उत्पन्न थयुं अने बाह्य क्रिया करतां रीइ ध्यानना योगे प्रसन्नचंदे अद्युन प्रकृति बांधि लीधी. माटे व्यवहार क्रिया करवी नही, किंतु निश्चय क्रियानो अंगीकार करवो. एम कहेनारा उन्मार्गनी प्ररूपणा करीने पोताना बोधबीजनो नाश करेते. माटे ते वचन मान्य करवां नही. केमके, जरता दिकनुं स्वरूप कदाचित्त जावमां कहेवाय. एटले एवुं कदाचित्तज वनेते, पण नियमयी एमज थायते एवुं कोईनायी कहेवाय नही. अने व्यवहार पंथमां तो व्यवहारक्रियाविना निश्चय क्रिया संजवेज नही अने ए कारण माटे एक निश्चय अंगीकार करिने क्रिया मूकीदेवी नही किंतु वन्ने अवश्य करवी: ॥ ४१ ॥

सबं सहावसजं णित्तं पउपरकयं च ववहारा ॥ ए
गंते मिहंतं उजय णयमयं पुण वयाणं ॥ ४३ ॥

व्या०:- निश्चयनयनी रीति ए सर्व वस्तु स्वजावे उत्पन्न थायते, विशिष्ट वस्तु परिणामने स्वजाव कहेते. ज्यारे बीजने अंकुरपणो उत्पन्न थवानो परिणाम थायते, त्यारे बीजपर्याय टलीने अंकुरपर्याय उत्पन्न थायते. पण तेने बीजा कारणनी अपेक्षा होती नथी. अही कोई आशंका करे के, जो बीजा कारणनी अपेक्षा न होय तो कोठामां पडेला बीजनो केम अंकुररूपे परिणाम थतो नथी? एनो जवाब.- कोठामां पडेला बीजने अंकुररूप परिणाम थवानां बीजा कारणो जोयेते, माटे व्यवहारनय पण अंगीकार करवो जोये ते. तेने सामग्री कहेते, ते सामग्री मत्वाविना बीजनो अंकुररूपे परिणाम थाय नही. किंतु सामग्रीना योगे ते परिणाम थाय ते. कोई आशंका करे के जो सामग्रीयीज कार्यनी उत्पत्ति थती होय तो तेने परिणाम एवुं नाम राखवानुं कारण थुं? किंतु सामग्रीय की कार्यनी उत्पत्ति थायते, एवो अंगीकार करवो जोइये. एनो जवाब के, सामग्रीयी कार्यनी उत्पत्ति थायते एम मानिये तो व्यवहारनय सिद्ध थाय पण निश्चयनय वनी जाय. तेयी एकांतपणुं थाय ते मिथ्यात्व कहेवाय. माटे वन्ने नयनुं मत प्रमाणनूत माननुं. जो एकलो निश्चय नय अंगीकार करिये ने व्यवहारनय अंगीकार नही करिये तो सामग्री थकी परिणामविशेषनी उत्पत्ति मनाय नही, अने एकज वस्तु कारण तथा अकारण ए वन्ने जावे कहेवागे. त्यारे

अकारण वस्तुथी परिणामरूप कार्यनी उत्पत्तिनो सत्त्व केम थजे कार्यनी
ति तो कारणथी थायठे पण अकारणथी थाय नही, इत्यादिक सूक्ष्म
थी वन्ने पद्व अंगीकार करवा योग्य ठे एवु सहज जणाई थावगे ॥ ४३ ॥

अप्रतर वज्जाण वलिजावलितणति जइ बुद्धि ॥ नणु कयर अ
लत्त वेचित्तवा विवेसम्म ॥ ४४ ॥ णिण्णत्तीव फलइ अणिवप
जोगो फलेण वा सिद्ध ॥ पढमे समसावग्गी वि ति ए वावार वे
सम्म ॥ ४५ ॥ नति ए दोण विसमया सत्तव पक्को पुणो अस्ति
ओत्ति ॥ तेण समावेस्काण दोस्स विसमयत्ति वहुठिई ॥ ४६ ॥

ध्या० - कोई कहे के, कर्मरूप अतरंग हेतु जे ठे ते वज्रवान ठे अने उद्यम
द्विरूप बाह्यहेतु जे ठे, तेनिर्वल ठे एम कहेनारा नयवादीने एम पूठु के, उद्यम
रूप अतरंग हेतु केवी रीते वज्रगान ठे ? जो कहेगो के एरु जातनो उद्यम कारण
पुण्योने कर्मनो विचित्रताने लीधे सुखइ खनी अधिक न्यूनता बीजोने, तेथी कर्मन
अतर हेतुनु वज्र मिद्ध थायठे तो ते कर्म शायी थया ठे ? एनो विचार कयापी पू
जाना उद्यमथी थयाठे एम ठगे एथी उद्यमनी विचित्रताने लीधेज कर्मनी विचित्र
ठे ॥ ४४ ॥ नो कहेगो के, सुखनां कारण ठता पण अगातावेदनीयकर्मना उद्यमे जी
ने इ ए कपजेठे, ए कर्मनु वज्रगतपणु जाणवु, अहाँ दृष्टांत एके, जेम कोई मनु
ने दूधना पानथी पण इ ए थायठे. ए वदनपण समर्थ नथी अहाँ पण नजाना
उद्यमनी अपेक्षा ठे, कर्मके, दुग्धपानादिके करी पण पितादिकना योग तितरसति
नु उद्योगन थयाथी इ ए कपजेठे ॥ ४५ ॥ जो कहेगो के, कर्म पोताना जानने के
बाह्य कारणने नियेठे, ते वन ठे तो जन्मांतरनो उद्यम जन्मांतरना फननागन के
अतरगने कारण कर्मादिक कारण उत्पन्न करेठे एम पण कहेवाई शरायने जा
हेगा के, इचिन् बाह्यकारणगिना कार्यनी उत्पत्ति थायठे, पण अतरंगकारणगिना
कोई कार्यनी उत्पत्ति थायन नही, ए वज्रजाणुतो एम पण मनर नही कर्म
गहान् अद्यग बाह्यकारणथीन कार्यनी उत्पत्ति थायठे, ते गिना काय दात
नही. इचिन्नुना बाह्यकारणगिना कोई कार्यनी उत्पत्तिज पनी नही
मण्ड पणायताए बाह्य तथा अतरंग ए वन्नेकारण समखाज ठे ए वज्रगिना
कहेता वे नरने अटुगेठे प्रमाणमार्ग ठे ॥ ४६ ॥

अ० निश्चयननु मन कहे ठे -

णिष्ठिय उसकहंचिय सब णो परकयं द्ववइ वहुं ॥

परिणामा वंजता णयवंजं दाण हरणाई ॥ ४७ ॥

व्या०:- निश्चयनयथी सर्व वस्तु आत्मपरिणामथी उत्पन्न थायते ; परंतु पर
थी परवस्तुनी उत्पत्ति यती नथी केवज पुण्य पापकर्मना विपाकने अवसरे पागे
आवेला जे अंगना सर्पादिक बाह्य अर्थ ते निमित्त मात्र ते. तेने व्यवहार
वइ मृद जीव कारण करी माने ते. व्यवहारवादी कहते के. ज्यारे परकारणत्त्व
नथी, त्यारे साधुने दान दीयाथी शुनफल अने परइव्यनुं हरण कत्थाथी अशुन
फल केम थायते ? निश्चयवादी समाधान करे ते के. निर्दोष आहार साधुने देतां
ते देनराना जे शुन परिणाम होयते. तेथी शुनफल थायते, परंतु अन्नादिक पुज्जरूप
प होवाथी, तेथी फल यतुं नथी. केमके, पुज्ज इत्ययकी पुज्ज परिणाम थाय
ते ; परंतु आत्मपरिणाम नथी यतो. तेमज परइव्यनुं हरण कत्थाथी जे अशुन
फल थायते, ते पण आत्माना अशुन परिणामे करी थाय ते, परंतु इत्यरूप पु
ज्ज यकी नथी यतुं. ॥ ४७ ॥

अ०:- निश्चय यकी दान पण आत्मपरिणामरूपते, पुज्ज परिणामरूप नथी
एम कहेंते:-

दिंतो वहरंतो वा णय किचि परस्स देइ अवहरई ॥

देइ मुहं परिणामं हरइ वत्तं अप्पणोचेव ॥ ४८ ॥

व्या०:- निश्चययकी तो साधुने निर्दोष आहार देतां तथा परइव्यनुं हरण क
रतां ते दान देनार तथा इव्य द्दण करनारनेविपे काई देवुं, तथा लेवुं वन्नुज
नथी. काई कोईने दान देतो नथी. तथा काई कोईनुं इव्य हरण करतो नथी.
साधुने आहारादिकनुं दान देतां देनागे पोते पोतानेज परानुग्रह बुद्धिरूप शुनप
रिणाम दियेते; तथा परनुं इव्य हरण करतां ते द्दण करनारो जीव यात बु
द्धि करी पोतज पोताना शुन परिणामनुं हरण करेते. परंतु परनेविपे काई दे
वुं लेवुं तंजवे नही. ॥ ४८ ॥

णय धम्माव मुहं वा परस्म देयं णया विहरणिजं ॥

कयणासा कयजोग, पमुहा दोसा फुमाइ दरा ॥ ४९ ॥

व्या०:- जो परआत्मा पग्ने देतो होय तो पोतानो धर्म तथा पोतानुं सुख
वीजाने देवाई शकाय ते; अने जो परनो आत्मा परनुं हरण करतो होय तो

વીજાનો ધર્મ તથા વીજાનું સુખ પોતે લેવાઈ શકાય છે એ વસ્તુ પદ્મા
 થને અરુતાગમ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. કેમકે, જો પોતાનો ધર્મ તથા પાતાનું
 વીજાને દેવાઈ શકાતું હોય તો પોતે કરેલા કૃતનો નાશ થઈ ગયો કહેવાય.
 ને સેનારને અરુતનો આગમ થયો કહેવાય. કેમકે, તેને ન કરેલો ધર્મ
 નું ફળ જે સુખ, તેની પ્રાપ્તિ થાય છે, તથા કરેલો અધર્મ તથા તે
 થાય છે, તે કૃતનાશ કહેવાય છે. તેમજ વીજાનો ધર્મ તથા વીજાનું સુખ
 ફીલેવાઈ શકાતું હોય તો તેણે કરેલા કૃતનો નાશ થઈ ગયો કહેવાય.
 અરુતનો આગમ થયો કહેવાય, કેમકે, પોતાને નહીં કરેલો ધર્મ તથા
 જની પ્રાપ્તિ થાય છે, તથા કરેલો અધર્મ તથા તેના ફળનો નાશ થાય છે, તે
 નાશ કહેવાય છે ॥ ૪૯ ॥

જતાઽ પોગ્ગલાણવિ એ ટાણ હરણાઽ હોઽ જીવસ્સ ॥

જઽ ત સચિય હુજ્જા તો ટિજ્જા વા અવહરિજ્જા ॥ ૫૦ ॥

ધ્યા૦ - નક્કરસુખ પુજનનું વેલું તથા લેવું જીવનેવિષે થાય નહીં, કેમકે
 જે વસ્તુ પોતાની હોય તેનું વેલું તથા લેવું થાય છે, પરંતુ વસ્તુનું લેવું વેલું
 નથી. ને પરચ્છેદનું લેવું વેલું તો પ્રત્યક્ષ કરિયે વેચે તે કેમ બને? જ્યારે પુજન
 આપણું નથી ત્યારે લેવું વેલું કેમ કરાય છે? ॥ ૫૦ ॥

જોગયમેણવણીઆ ડહાણિઠા ય પોગ્ગલા જેદુ ॥

અમાણે જોવાનું જીવો અણો અતેહિતો ॥ ૫૧ ॥

ધ્યા૦ - નામકર્મના પરિણામ જે મન વચન તથા કાયાના પાપ છે, તેના
 જે પુજનનું મદ્દણ થાય છે, જેમ કે, સુગંધ તથા હર્મિયનું મદ્દણ કરતો દારૂ
 ના વર્ગની પુજનનું મદ્દણ થાય છે, તે આત્મતત્ત્વના જ્ઞાનચક્રી જોડે રાગદ્વેષ
 મદ્દણ થાય છે, પણ તે આત્માચક્રી અન્ય છે. અને આત્મા તેચક્રી અન્ય છે
 કે, પુજન મદ્દણ ગુણ છે, અને આત્મા વપયોગ ગુણ છે ॥ ૫૧ ॥

તમ્હામ પરિવિજાનો પોગ્ગલદ્વમિ એન્નિ પિઠપત્ત ॥

જોગાજોગપિમેમો વવહારાચેવ સપસમ્મ ॥ ૫૨ ॥

ધ્યા૦ - માટે નિમ્મપનયચક્રી જ્ઞાનો વિગેષ છે કે, જે આપણને નાગ આપણ
 તેમજ આપણને વિન હોય તે આપણું, ને જે પાને નાગ આપણ ત પાણી આપણું ॥

पुणपयडीण उदये नोगो नोगांतराय विलएणं ॥ ज
५ णिअचित्तेणंचिअ, तो नोगो किण किं विणाणं ॥ ५३॥

व्या०:- सातावेदनीयप्रमुख पुण्यप्रवृत्तीना उदयथी नोगांतरायकर्मनो विल
य थया पठो पण जो जीवने नोग यता होय तो रूपणने पण नोगनी प्राप्ति थ
वी जोइये, तेम तो नथी थतुं; केमके, रूपणने पण लानांतरायकर्मना ह्योप
शमयकी इव्यनी प्राप्ति तो थायठे. परंतु नोगांतराय कर्मना वशथी नोगवी शकतो
नथी. माटे जे थापणने नोगवायोग्य होय ते स्वइव्य कहेवाय, ने वीजुं वधुं परइ
न ठे एम जाणवुं. एवी रीते व्यवहार नयना मते पण एकांत नथी; माटे ए सर्व
जज इव्यने परकरी जाणवुं जोइये. ॥ ५३ ॥

अथ आ सर्व पुज्ज इव्य परकीय ठे एम जे जाणे नही तेने आत्मस्वभावनी
प्ति न थाय. ते कहे ठे.

जो परदवमि पुणो करेइ मूढो ममत्त संकपो ॥ सो
कहआय सहायं गिओ विसएसु उवलहई ॥ ५४ ॥

व्या०:- व्यवहारमूढ जीव परइव्यनी उपर ममत्वसंकल्प करेठे, ते विषय
गोत्रप थयो थको आत्मस्वभावने पामतो नथी. केमके, शरीरादिकनेविपे 'हुं मा
लो हुं, हुं दूबलो हुं, हुं गोरो हुं तथा हुं कालो हुं' इत्यादिक अहंकार जीवने
उत्पन्न थायठे; तथा 'मारुं शरीर, मारुं कुटुंब; इत्यादिक ममकार उत्पन्न थायठे;
थी विषयोनेविपे दृढप्रवृत्ति थायठे, थने विषयना अन्यासे तेथोनेविपे दृढ नाव
थायठे, एवी परंपराए करी अज्ञाननी वृद्धि थई गयाथी आत्मज्ञान केम थाय ॥५४॥

णाहं होमि परेसिं ए मे परे एहिं मझमिहकिंची ॥

इय अप्पभावणाए राग होसा विलज्जंति ॥ ५५ ॥

व्या०:- हुं बीजा कोईनो संबंधी नथी, तेम मारो कोई बीजो संबंधी नथी, आ
जगतनेविपे मारुं कांई नथी, केमके, परइव्यनुं अस्तित्व निन्न ठे; अने मारा आ
त्मइव्यनुं अस्तित्व निन्न ठे, शरीर कुटुंबादिक कर्मना योगे संयोग लक्षण नावठे;
तेमा मारुं कांई लागतुं वलगतुं नथी, केमके, तेथोनो वियोग पण थायठे, जेनो
कोई काले संयोग तथा कोई काले वियोग यतो होय ते पोतानुं इव्य कहेवाय नही
जेनो कोई काले वियोग थाय नही ते पोतानुं इव्य कहेवाय ठे, एवो तो आत्मस्व

જાવ છે, જેનો આત્માથી વિયોગ થતો નથી, જેમ જ્ઞાન વર્ણનનાત્મિક
કોઈ કાલે આત્માથી વિયોગ થતો નથી એવી રીતે શાસ્ત્રોક્તમયાદા
ત્મજાવના કસારથી રાગ દેવનો નાશ થાય છે ॥ ૫૫ ॥

તો પરિણામાનુચ્ચિય વંધો મોક્ષો વ ણિઠ્ઠયણયસ્સ ॥
ણીગતિયા અણઞ્ચં તિયા પુણો વાહિરો જોગો ॥ ૫૬ ॥

બ્યા૦ - માટે જીવને બંધ અથવામોક્ષ નિશ્ચયનયથી આત્મપરિણામથી
છે અજ્ઞાનરૂપ પરિણામયકી બંધ થાયછે, અને આત્મજ્ઞાનરૂપ પરિણામથી
થાયછે જેમ હિમયકી ચણી જે શીતની વેદના તે અગ્નિના તાપયકી
છે, તેમ આત્માના અજ્ઞાનયકી ચણો જે કર્મવધ, તે આત્મજ્ઞાનયકી નિષ્ક
યછે કેમકે, એમ સિદ્ધાંતોમા પણ કહ્યું છે કે, તપયકી કુશીર્ણ કર્મનો હ્ય
તે પણ જ્ઞાનના સંયોગથીજ ફલ થાયછે કેમકે, અજ્ઞાની કોનાકોંડી વચકી
કર્મનો હ્ય કરે, તે કર્મનો હ્ય જ્ઞાની એક વચ્ચાસમા કરેછે વાહ્ય યોગ
પાતાદિક, તથા ક્રિયાનુષ્ઠાનાદિક એકાતિક નથી, તેમ આત્મતિરુ પણ નથી
મરે, વાહ્ય હિસાવિના મનના ક્ષિપ્ત પરિણામે કરી, તંદુજમઙ્ગ, સાતમી નર
નેરિયે વત્પન્ન થાયછે અને અપ્રમત્ત યતિને જયણાણ ચાલતા અનાજોગે જીવ
તથી પણ તે પ્રત્યયિક કર્મનો વગ થતો નથી તથાગ્રિય ક્રિયાનુષ્ઠાનવિના
કેવજ જ્ઞાન વત્પન્ન થાય છે ને અનવ્ય જીવ યતિને જિગે વચ્ચે વાહ્ય ક્રિયા
છે છે તેના વને તે નવમા ગ્રંથેયકસુધી જાયછે તો પણ શુદ્ધ પરિણામવિના સમાપ્ત
પાર પામતા નથી ॥ ૫૬ ॥

સિદ્ધી ણિઠ્ઠયણય દોહુ સજોગનં અવેયત્ત ॥ ૬૦ ॥

ત્ત્વ કર્ત્ત્વ દોહુવિ ઉવત્તમો તુલ્લવચેવ ॥ ૫૭ ॥

બ્યા૦ - સમારપાર ગમન સિદ્ધલક્ષણ નિશ્ચય ક્રિયાથીજ થાયછે એમાં વગ
ટની વિશેષતા છે કે, યણાને વ્યવહારયકીજ નિશ્ચય આવેછે અને કોંડક નામ
રને પૂર્વ ચાગ્રિયાન્યાસેકર્મ તથા નયત્વના પરિપાકેકરી સહજે પણ થાય
પણ કહેતા યોગ્યપણ તે નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એ વચ્ચેના સયાગ યકીજ વા
રવિને સિદ્ધાંતમાં ચાર જાંગા કહ્યા છે પહેલો જે રુપ સારુ નહીં ને વાવ પા
રિનહી, તેની પછે એ જાંગો ચરકપરિણાજકપ્રમુખનેવિયે છે કેમકે, તે

જેવો શુદ્ધ પરિણામ નથી, તથા ઠાપના જેવો વેપ પણ નથી. માટે તેઓના અર્થની સિદ્ધિ થતી નથી, ને તે વદન કરવાયોગ્ય પણ નથી. વીજો રૂપું સ્વોદું, હોય તે ઠાપ સ્વરી હોય એ જાંગો. પાસત્યા, ઊસઝા, પ્રમુખનેવિપે થાય છે; પ્રમુખ ગ દેકરી ઢિગંઝરાદિક પણ લેવા. કેમકે, તેઓને રૂપાના જેવો શુદ્ધ પરિણામ નથી માત્ર ઠાપની પટે વેપ તેવો છે. પણ પરિણામવિના તેઓના અર્થની સિદ્ધિ થતી નથી. પણ તેવોતે માટે જહાંસૂધી દોષ જાણ્યા ન હોય તહાંસૂધી વંદના કરવાયોગ્ય છે, પરંતુ દોષ જાણ્યા પછી જો વંદના કરિયે તો માહા દોષ લાગે. યતઃ “જહ્ વેલં વગલિં નં, જાણં તસ્સ ણમઠં ધુવં દોસો; ણિહંદસત્તિણાક, ણ વંદમાણે ધુવદોસો” ઇત્યા વચ્ચકે. એનો અર્થઃ— જેમ કોઈ નાંદે યતિનો વેપ લીધો હોય તેને જાણીને વંદન કરતાં નિશ્ચયેકરી દોષ લાગે છે. તિમ નિર્વંદસ જાણી વેપ માત્ર જોડને વંદના કરતાં ધુવ દોષ લાગે. ત્રીજો રૂપું ચોસું હોય પણ ઠાપ સ્વરી ન હોય એ જાંગો પ્રત્યેક બુધને જાણુ થાય છે. કેમકે, તેઓ અન્યજિંગે પણ હોય તથાપિ તેઓને રૂપાની પટે જાવચારિ શ્રતો છે, તેથી પોતાના આત્માનો અર્થ તો સિદ્ધ કરે છે, પરંતુ સાધુના પથ્યવિના વંદન કરવા યોગ્ય નથી. ચોથો જાંગો રૂપું પણ ચોસું તથા ઠાપ પણ ચોસી હોય તેની પટે સર્વ શુદ્ધ જાણું. જે મહાનુજાવ આલય વિહારાદિક સર્વ શુદ્ધ. યતિની સમાચારી પાલે, અને વિશુદ્ધ ચારિત્રવત હોય, અને રૂપાની પટે શુદ્ધ પરિણામ છે, તેથી આત્માનો અર્થ સિદ્ધ કરે છે, તથા સાધુનું પથ્ય છે, માટે વંદવા યોગ્ય તથા પૂજવાયોગ્ય પણ છે. એવીરીતે એવા ઠેકાણે શુદ્ધ પરિણામરૂપ નિશ્ચય વલવંત છે. સાધુ વેપાદિરૂપ ઉપચરિતા સન્નત વ્યવહાર તે નિર્વંલ છે. તથાકોઈક ઠેકાણે વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ વચ્ચેનો સરસો ઉપયોગ છે. અહીં જ્ઞાન અને ક્રિયાનું ઉદાહરણ લેવું જ્ઞાનનયની રીતિએ આમ કહ્યું છે કે, જ્ઞાનવિના ક્રિયામાત્રથી ફલની સિદ્ધિ થતી નથી. કેમકે, મિથ્યાજ્ઞાનેકરી સીપનેવિપે રૂપાની બુદ્ધિ પ્રવર્તે છે ને તેની પ્રાપ્તિ તો થતી નથી માટે મિથ્યાજ્ઞાનજન્ય જે ક્રિયા, તેથી ફલની પ્રાપ્તિ થતી નથી; કિંતુ સત્યજ્ઞાનજન્યક્રિયાથી ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે. પરંતુ ક્રિયા તો જ્ઞાનેકરીનેજ થાય છે, તેમાં મિથ્યાજ્ઞાનજન્યક્રિયા નિષ્ફળ થાય છે ને સત્ય જ્ઞાનજન્યક્રિયા સફળ થાય છે, એવીરીતે ક્રિયાનું કારણ જ્ઞાન હોવાથી પ્રધાન છે. અને જ્ઞાનનું કાર્ય ક્રિયા હોવાથી અપ્રધાન છે, તે મજ ક્રિયાનયની અપેક્ષાએ એમ કહ્યું છેઃ— જ્ઞાનજન્યક્રિયા કરીને સંપાદન કરેલું જે ફલ, તે કોઈ કારણને લીધે ક્ષીણ થઈ જાય તો તે પાતું ક્રિયાથી પ્રાપ્ત થાય છે; માટે ક્રિયા પ્રધાન છે. અને જ્ઞાન અપ્રધાન છે. જુવો કે, જ્ઞાનવાન ઠતાં

क्रिया न करे तो ते ज्ञानमात्रथकी फलनी प्राप्ति थती नथी थहां...
 ठे - जेम कोई पुरुषने मार्गनु ज्ञान सारी पठे होय, पण जो चनर्त
 तो गठित नगर प्रत्ये पढोची शके नही, जेम कोई पुरुषने नृत्यकानु
 न होय पण जो नृत्य अनिनय क्रिया न करे तो जोनारा लोकनु
 शके नही, तथा तेने काई इव्यनी प्राप्ति थाय नही तथा जेम काई पुरु
 जाणतो होय एटले जलतरणज्ञानवान होय, पण जो हस्तपादचजन
 रेतो इवितस्थजे न पोहोचता बच्चेज बूडी मरे, एवी रीते ज्ञाननय तथा
 नो परस्पर गिराद ठे, तेने एककोरे मूकीने मात्र साराशनो विचार जो क्वा
 तो परमार्थदृष्टि फलसिद्धिने विषे बन्ने समान बलवत ठे केमके,
 स्थानेविषे केवलज्ञानरूप ज्ञान, तथा सवररूप क्रिया ए बन्ने योगयी मुक्ति
 पण ए बन्नेमानु कोई एक न होय तो मुक्ति थाय नही, ए प्रमाण पढ़ ठे ॥

थ० निधनयनी अपेक्षाए कहेठे -

तुल्लतमवेस्काए पियमासमुदाय जोगमहि गिच्च ॥

किरिआ विसस्सए पुण नाणानुसुए जउ नणिअ ॥५८॥

जम्हा दसण नाण संपुन्नफल न दिति पत्तेअ ॥ च

रित्तजुआ दितिहु विसस्सए तेण चारित्तं ॥ ५९ ॥

ध्या० - यद्यपि कार्य करानी अपेक्षाए ज्ञान थने क्रिया ए बन्नेनु समु
 नने, तथापि ज्ञान करता क्रियाने आटली गिजेपता ठे - ज्यारे शुद्धक्रिया
 पठे ज्यारे पष्ठादिगुणस्थानके नियमे शुद्धज्ञान होयठे पण ज्यारे शुद्धज्ञान
 य, ज्यारे शुद्धक्रियानो नियम नथी केमके, चतुर्थगुणस्थानके नियम
 पे गरी शुद्ध ज्ञान तो होयठे, परंतु अगिरति होवाने लीये शुद्धक्रिया
 नथी गरिपे आश्चर्य नियुक्तिमा कसुने के, जेमाटे दर्शन तथा ज्ञान ए
 के संपूर्ण फल दई शक्ता नथी, पण ज्यारे चारित्रनेविषे एकठा मनेन
 संपूर्ण फल दियेठे तेमाटे दर्शन तथा ज्ञान करता चारित्रश्रेष्ठ ॥ ५८० ॥

एव यद्वारानु बलवतो णित्तं नणेयवो ॥ एग

मय यद्वारो सत्रमय णित्तं वत्ति ॥ ६० ॥

ध्या० - एवी रीते व्यवहार्यफी निधनयनु बल अधिक कसु तथा ध्या
 ५५ निधनयनी गिजेपता ठे - जे एनयनु मत ते व्यवहार, थन सनयनु

નિશ્ચય કહિયે, યથા ચૂતપદાર્થનું જે કથન તે નિશ્ચયનય કહેવાય છે, ને એ ચૂતા નયનય પણ કહેવાય છે, નિશ્ચયનયનો વિષય જાવ જે છે તે સર્વ સમાન છે. યતઃ સવ્રણયા જાવમિદ્વંતિ " ઇતિ વિરોધાવશ્યકે. ॥ ૬૦ ॥

અઃ એનું નિશ્ચયનયનું મત સાંજીને સિંહાવલોકનન્યાયે વ્યવહારવાદી વોલે છે.—

અદિઆ જહ તુહ કિરિઆ અદિઆ નાણં વિ તસ્સ દેવત્તિ ॥

કારણગુણાણુરૂવા કજ્જગુણાણેવ વિવરીઆ ॥ ૬૧ ॥

વ્યાઃ— પૂર્વે કહેલી રીતિએ જ્યારે તું ક્રિયાને અધિક માને છે, ત્યારે જ્ઞાનને પણ પ્રધિક માનવું જોયે છે. કેમકે, જ્ઞાન ક્રિયાનું કારણ છે. કારણના ગુણ જેવાજ કારણના ગુણ હોય છે, તેથી વિપરીત હોતા નથી. જેમણે જ્ઞાન ક્રિયાનું કારણ છે, તેમણે જ્ઞાન ગુણે કરીને ક્રિયાને કાર્ય પણાની પ્રધાનતા છે, તેથી જ્ઞાન અત્યંત પ્રધાન છે, જો કદેશોકે, મોઢરૂપ કાર્ય ક્રિયાથી જાણાય છે. માટે ક્રિયા અધિક છે ; તો તેમ પણ તંત્રને નહીં. કેમકે, જ્યારે ક્રિયા જ્ઞાનનું કાર્ય છે. ત્યારે ક્રિયાનું કાર્ય જે મોઢ, તે પણ પરંપરાએ જ્ઞાનનું જ કાર્ય જાણવું. યતઃ “ વાસેણ મે સ્વરો કીઠ, વાસોવિ મે સ્વરોવિ મે.” એટલે મારા વાસે સ્વર વેચાતો લીધો, તે વાસ પણ મારો અને સ્વર પણ મારો છે ; એમ સિદ્ધાંતો કન્યાયથી જાણી લેવું. ॥ ૬૧ ॥

અહ જહ સવ્વ ણયમયં વંણિત્તિ ઇગમયં ચ વવહારો ॥

સોસા સયલાદેસા વિગલાદેસા કહં દોઠં ॥ ૬૨ ॥

વ્યાઃ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે નિશ્ચયનય જે છે તે સર્વ નયનું મત છે, જો એમ હોય તો તે સર્વ જાણાનું ગ્રહણ કરનાર સકત્ત્વેશ પ્રમાણરૂપ માનવો જોડો. ત્યારે તે નયરૂપ વિકલ્પેશ કેમ માનજો ? ॥ ૬૨ ॥

અઃ એવી રીતે વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એ વસ્ત્રેનય પરસ્પર વાદ કરતા જોડેને મધ્યસ્થપણે પ્રમાણવાદી કહેતે.—

મુક્કામુક્કવિજ્ઞાગો ઇદ્ધામેત્તેણ ણત્તિ એગંતો ॥ ૬૩ ॥

અત્તિ તો વિનાણે ચરણં સારોત્તિ તં મુક્કં ॥ ૬૩ ॥

વ્યાઃ વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એવંતે નયોના મુખ્ય તથા અમુખ્ય એ વે વિજ્ઞાન પોતપોતાની ઇદ્ધાએ ઘડે શકે છે, કોઈક ગુણને લઈને નિશ્ચયની મુખ્યતા કહેવાય છે, અને કોઈક ગુણને લઈને વ્યવહારની મુખ્યતા કહેવાય છે. પરંતુ એથી વિશેષ પ્રસાતપણું નહીં

ये नही; किन्तु अनेकातपणुं सजवेते. केम के, निश्चय तथा व्यवहारानु
 श्रमगुण विनाग स्वनामिकरूप नयी, किन्तु आपेक्षिक वे जेम
 वदनी अपेक्षाए दीर्घ कहेवाय, अने घटादिकनी अपेक्षाए हम
 तेम ए वने नयो एक बीजानी अपेक्षाए मुख्य तथा अमुख्य कहेवाय.
 उता पण जो व्यवहारनयवादी पोताना मतनु मुख्यपणु प्रकाशानु
 याने तो तेणे वली आ युक्तियेकरीने पोताना मननु समाधान करी
 के व्यवहारानु जे मुख्यपणु वे ते मात्र कहेवानु वे, अने निश्चयनु मुख्यपणु
 कार्यनो उपयोगी वे, केम के, सामायक आदिदर्शने चौद पूर्वपर्यंत ज्ञाननु
 ते चारित्रि कछु वे, यत "सामाश्चर्याय, सुश्रूणाण जाय विद्वत्सारा,
 वि सारो चरण, स्तारो चरणस्त निष्ठाण" इति आवश्यक ॥ ६३ ॥

सवणयमयत्तं पुण सवेसिं सम्मज्जं विसत्तं ॥
 एणणिवयस्स तेण सयल विसत्त मेगस्स ॥ ६४ ॥

ध्या० निश्चयनयने सर्वनयमय पणु जे पूर्वे कछु ते सर्वनय सम्म
 ये मानेते तेमाटे कछु एम जाण्वाथी एकला निश्चयनयने
 प्रमाणामरु सत्त वेगपणुं पण दोषनु करनार यशो नही ॥ ६४ ॥

जेण सयला देसो अजेय वितीइ णिवयाधीणो ॥
 तेणेय मोपमाण ए पमाण दोइ व्यवहारो ॥ ६५ ॥

ध्या० निदा एर धर्मनी धारण सर्व धर्म जे सकलावेगनेरिये प्रतिपादन
 वे, निदा अस्मिन्नादिक एर धर्मनी साये बीजा सकल धर्मानु अनेदपणु जे
 ते निश्चयनयने आपत वे, एही अपेक्षाएकरी निश्चयनयने प्रमाण कहावे
 व्यवहारनयने अप्रमाण कहावे, परंतु एसांत निश्चयनय प्रमाण कहा नयी

जम गुणयारोणि चल कासइ एगेतिअ हवे तपि ॥ एम
 म्म मुक्कजाये णियमा अपरोवयारोनि ॥ ६६ ॥

ध्या० कोई एम कहेंते के निश्चयनय परमार्थप्राप्तिने तमा कोई
 ही हांसाथी ने वनगान, अने व्यवहार नय परमार्थप्राप्ति नयी त
 एव हांसाथी ने निर्वनने, एण एसांत नयी, केम, वननय ए
 व्यवहारनय अग्राही न, तमा आने निश्चयनयनी मुख्यता विनिश्चि

નયન પણ ઉપચારસહિત થાયઠે, હાં કોઈ વિગેયતા નથી, યતઃ “અર્પિ
તાનર્પિતસિદ્ધે તત્વાર્થે” શબ્દકરી નયની પ્રધાનતાની જે વિવક્ષા કરવી તે અર્પિત
કહિયે, અને નયાંતરની અપેક્ષાએ તેની અપ્રધાનતાની જે વિવક્ષા કરવી તે અન
ર્પિત કહિયે, એવે પ્રકારની વિવક્ષાથી જે પદાર્થની સિદ્ધિ થાયઠે, તે તત્વાર્થ
સિદ્ધિ કહેવાયઠે. ॥ ૬૬ ॥

ણિત્યણયસ્સ વિસયં જાવંચિય જે પમાણ માહંસુ ॥

તેસિં વિણેવ દેઝં કઙ્કણ્ણત્તીઙ્ક કામેરા ॥ ૬૭ ॥

વ્યાખ્યા: કોઈક આમ માનેઠે કે, નિશ્ચયનયનો વિષય જે જાવ ઠે તેજ પ્રમાણ
ઠે, તો તે જાવનો હેતુ ઇચ્છા ઠે, ઇચ્છાવિના જાવની ઉત્પત્તિ થાય નહીં જો ઇચ્છાવિ
ના જાવની ઉત્પત્તિ અંગીકાર કરીયે તો મર્યાદા રહે નહીં. અને કારણવિના કાર
ણની ઉત્પત્તિ થતી નથી એવો નિયમ ઠે તેનો જંગ થયો! જો એમ કહેશે કે, ઇચ્છા
ક્રિયા સંતારમાં અનંતવાર પ્રાપ્ત થાણીઠે, માટે તે અપ્રધાન ઠે; તો જાવ પણ અ
પ્રાપ્ત અનંતવાર પ્રાપ્ત થાણો ઠે તે કેમ પ્રધાન કહેવાય? જો કહેશે કે, શુદ્ધ
જાવ અપૂર્વ ઠે, તો શુદ્ધ ઇચ્છા પણ અપૂર્વજ ઠે, તે શાસ્ત્રાનું નહીં માનવું જોયે! ॥ ૬૭ ॥

સ્વાત્તવસમિગજાવે સુદ્ધો દેઝ સુદ્ધસ્સ સ્વદ્ધઅસ્સ ॥ ત

પ્રાવેણ કયા પુણ કિરિઆ તપ્રાવવુદ્ધિ કરી ॥ ૬૮ ॥

વ્યાખ્યા: ક્ષાયોપશમિક જાવે કીધેલી જે ક્રિયા તેજ ક્ષાયોપશમિક જાવની વૃ
દ્ધિ કરનારી ઠે; માટે શુદ્ધજાવથી ક્રિયા અવશ્ય કરવી યોગ્ય ઠે; અને તેમ ન
કલાથી જાવની હાણી થઈ જાય. ॥ ૬૮ ॥

ધિઙ્ક સદ્ધા સુદ્ધ વિવિદ્ધસ વિણ્ણત્તી તત્ત ધમ્મ જોણિત્તી ॥

તદ્ધનધમ્મજાવા વદ્ધુદ્ધ જાવતત્તણં તત્તો ॥ ૬૯ ॥

એવં પવદ્ધુજાવો કમેણ ગુણગણસિદ્ધિમારુહિય ॥

પરક્કીણઘાઙ્કમ્મો કયકિન્નવો કેવલી હોઙ્ક ॥ ૭૦ ॥

વ્યાખ્યા: ધૃતિ, શ્રદ્ધા, શુશ્રૂષા, વિવિદ્ધિયા, તથા વિદ્ધાતિ એ પાંચ પદાર્થ ધર્મનાં
કારણ ઠે, એવિપે પતંજલિપ્રમુખ ગ્રંથોમાં પણ કહેલું ઠે, ડહેગાદિનો ત્યાગ ક
રીને ચિત્ત સ્વસ્થ કરવું તે ધૃતિ કહિયે, ચિત્ત સ્વસ્થ થયાથી માર્ગાનુસારિણી રુચિ
ઉત્પન્ન થાય ઠે તે શ્રદ્ધા કહિયે; માર્ગાનુસારિણી વુદ્ધિ થયાથી ક્ષાયોપશમ જાવ

તે નહી, કિંતુ અનેકાંતપણું સજવેઠે કેમ કે, નિશ્ચય તથા વ્યવહારના અમુક પ્રિચાગ સ્વનાવિકર્મરૂપ નથી, કિંતુ આપેક્ષિક છે જેમ વદરની અપેક્ષા દીર્ઘ કહેવાય, અને ઘટાદિકની અપેક્ષા હલ તેમ એ વસ્ત્રે નયો એક વીજાની અપેક્ષા મુખ્ય તથા અમુક કહેવાયે ઠતાં પણ જો વ્યવહારનયવાદી પોતાના મતનુ મુખ્યપણુ પ્રકાશવાનુ ચાહે તો તેણે વલી આ યુક્તિયેકરીને પોતાના મનનુ સમાધાન કરી ને કે વ્યવહારનુ જે મુખ્યપણુ છે તે માત્ર કહેવાનુ છે, અને નિશ્ચયનું મુખ્યપણુ કાર્યનો ઉપયોગી છે, કેમ કે, સામાયક આદિર્વર્ણને ચૌદ પૂર્વપર્યંત જ્ઞાનનું તે ધારિત્ર કહ્યુ છે, યત “સામાશ્ચમાર્શ્યં, સુચનાણ જાવ વિહુતારાવ, ચિ સારો ચરણ, સ્તારો ચરણસ્ત નિવાણ” ઇતિ આવશ્યકે ॥ ૬૩ ॥

સઘણયમયત્ત પુણ સઘેસિં સમ્મત્તજત્ત વિસત્ત ॥

ણયણિહયસ્સ તેણ સયલ દિસત્ત મેગસ્સ ॥ ૬૪ ॥

ધ્યા૦ નિશ્ચયનયને સર્વનયમય પણું જે પૂર્વે કહ્યુ તે સર્વનય સમ્મત પે માનેઝે તેમાટે કહ્યુ એમ જાણ્યાથી એકલા નિશ્ચયનયને સર્વનય પ્રમાણાત્મક સફળ વેશપણુ પણ દોષનુ કરનાર થયો નહી ॥ ૬૪ ॥

જેણ મયલા ટેસો અજેય વિત્તિઃ ણિહયાધીણો ॥

તેણેન સોપમાણ ણ પમાણં હોઃ વવહારો ॥ ૬૫ ॥

ધ્યા૦ નિહાં એક ધર્મની ધારાએ સર્વ ધર્મ જે સકલાવેજનેચિપે પ્રતિપાદન થયે, નિહાં અનિત્વાદિક એક ધર્મની સાથે વીજા સકલ ધર્મોનું અનૈવપણુ જે વસ્તુ તે નિશ્ચયનયને આપત છે, એવી અપેક્ષાએકરી નિશ્ચયનયને પ્રમાણ કહ્યો, અવગણનયને અપ્રમાણ કહ્યો, પરંતુ એકાંત નિશ્ચયનય પ્રમાણ કહ્યા નયો ॥ ૬૫ ॥

જમ ણુચારોચિ ચલ કાસઃ પેગતિચં દવે તપિ ॥ એ

ન્મ મુક્કજાપે ણિયમા અપરોચયારોત્તિ ॥ ૬૬ ॥

ધ્યા૦ કોઈ એમ કહેઝે કે નિશ્ચયનય પરમાર્થગ્રાહીઝે તેમાં કોઈ અવગણન હો દોષથી તે વચનગ્રાહી, અને અવગણન નય પરમાર્થગ્રાહી નથી, તેમ જ અવગણન દોષથી તે નિવેનઝે, અપણ એકાંત નથી, કેમકે, વચનનય અવગણન વ્યવહારનય અગ્રાહી છે, તેમાં આગે નિશ્ચયનયની મુખ્યતા ચિરદિન અગ્રી

नय पण उपचारसहित थायठे, इहां कोई विशेषता नथी, यतः “अर्पितं नानर्पितसिद्धे तत्त्वार्थे” शब्देकरी नयनी प्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अर्पित कहिये, अने नयांतरनी अपेक्षाए तेनी अप्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अनर्पित कहिये, एवन्ने प्रकारनी विवक्षायी जे पदार्थनी सिद्धि थायठे, ते तत्त्वार्थ सिद्धि कहेवायठे. ॥ ६६ ॥

णिष्ठयण्यस्स विसयं जावंचिय जे पमाण माहंसु ॥

तेसिं विणोव हेउं कळप्पत्तीइ कामेरा ॥ ६७ ॥

व्या०: कोईक ग्राम मानेठे के, निश्चयनयनो विषय जे जाव ठे तेज प्रमाण ठे, तो ते जावनो हेतु इच्च ठे, इच्चविना जावनी उत्पत्ति थाय नही जो इच्चविना जावनी उत्पत्ति अंगीकार करीये तो मर्यादा रहे नही. अने कारणविना कार्यनी उत्पत्ति थती नथी एवो नियम ठे तेनो जंग यशो! जो एम कहेशो के, इच्च क्रिया संसारमा अनंतवार प्राप्त थएली ठे, माटे ते अप्रधान ठे; तो जाव पण अप्रगस्त अनंतवार प्राप्त थएलो ठे ते केम प्रधान कहेवाय? जो कहेशो के, शुद्ध जाव अपूर्व ठे, तो शुद्ध इच्च पण अपूर्वज ठे, ते शासारुं नही मानहुं जोये! ॥ ६७ ॥

खाउवसमिगजावे सुद्धो हेऊ सुद्धस्स खइअस्स ॥ त

प्रावेण कया पुण किरिआ तप्राववुद्धि करी ॥ ६८ ॥

व्या०: ह्यायोपशमिक जावे कीधेली जे क्रिया तेज ह्यायोपशमिक जावनी वृद्धि करनारी ठे; माटे शुद्धजावथी क्रिया अत्यवश्य करवी योग्य ठे; अने तेम न कल्याथी जावनी हाणी थई जाय. ॥ ६८ ॥

धिइ सद्धा सुद्ध विविइस विष्णुत्ती तत्त धम्म जोणित्ती ॥

तल्लद्धधम्मजावा वहुई जावतत्तणं ततो ॥ ६९ ॥

एवं पवहुजावो कमेण गुणवाणसिद्धिमारुहिय ॥

पक्कीणघाइकम्मो कयकिच्चो केवली होइ ॥ ७० ॥

व्या०: धृति, श्रद्धा, श्रुश्रूपा, विविदिषा, तथा विज्ञप्ति ए पांच पदार्थ धर्मेना कारण ठे, एविपे पतंजलिप्रमुख ग्रंथोमां पण कहेलुं ठे, उद्देगादिनो त्याग करीने चित्त स्वस्थ करवुं ते धृति कहिये, चित्त स्वस्थ थयाथी मार्गानुसारिणी रुचि उत्पन्न थाय ठे ते श्रद्धा कहिये; मार्गानुसारिणी बुद्धि थयाथी ह्यायोपशम जाव

वे नहीं, किंतु अनेकांतपणु संजवेने. केम के, निश्चय तथा
अमुख्य रिचाग स्वचारिकर्मरूप नहीं, किंतु आपेक्षिक ठे नेम
बदरनी अपेक्षाए दीर्घ कहेगाय, अने घटाविकनी अपेक्षाए न्हस
तेम ए बने नयो एक बीजानी अपेक्षाए मुख्य तथा अमुख्य कहेवाबने
ठतां पण जो व्यवहारनयवादी पोताना मतनुं मुख्यपणु प्रकाशवानु
वाले तो तेणे चली आ शुक्तियेकरीने पोताना मननु समाधान करी
के व्यवहारनु जे मुख्यपणु ठे ते मात्र कहेगानुं ठे, अने निश्चयनुं
कार्यनो उपयोगी ठे, केम के, सामायक आदिदर्शने चांद पूर्वपर्यंत ज्ञानु
ते चारित्र कहु ठे, यत् “सामाश्चर्याय, सुश्रूणाण जाव विद्वत्ताराण,
वि सारो चरण, स्तारो चरणस्त निवाण” इति आबश्यक ॥ ६३ ॥

सवणयमयत्त पुण सवेसिं सम्मज्जं विसत्तं ॥
एयणित्थयस्स तेण सयल दिसत्त मेगस्स ॥ ६४ ॥

व्या० निश्चयनयने सर्वनयमय पणु जे पूर्वे कहु ते सर्वनय सम्म
ये मानेने तेमाटे कहु एम जाण्वाथी एकला निश्चयनयने
प्रमाणात्मक सकल वेशपणु पण दोषनु करनार थरो नहीं ॥ ६४ ॥

जेण सयला देसो अजेय वित्तीइ णित्थयाधीणो ॥
तेणेव सोपमाण ए पमाण होइ व्यवहारो ॥ ६५ ॥

व्या० जिहां एक धर्मनी धाराए सर्व धर्म जे सकलादेशनेविषे प्रतिपादित
ठे, तिहां अस्तित्वादिक एक धर्मनी साथे बीजा सकल धर्मानु
ते निश्चयनयने थायत ठे, एरी अपेक्षाएकरी निश्चयनयने
व्यवहारनयने अग्रमाण कह्योने, परंतु एकांत निश्चयनय प्रमाण कह्यो नहीं ॥ ६५ ॥

जम एवयारोवि चल कासइ एगतिअ हवे तपि ॥ एग
स्स मुक्कजावे णियमा अवरोवयारोत्ति ॥ ६६ ॥

व्या० कोई एम कहेने के निश्चयनय परमार्थग्राहीने तेमां कोई उपचार
ही होगी ते चलजानने, अने व्यवहार नय परमार्थग्राही नहीं, तमां
उपचार होवाथी ते निर्वजने, एण एकांत नहीं, केमके, बनेनय वलुग्राहीने
व्यवहारनय अशग्राही ठे, तेमा ज्यारे निश्चयनयनी मुख्यता विवक्षित ॥ ६६ ॥

निय पण उपचारसहित थायठे, इहां कोई विशेषता नथी, यतः “अर्पि
मानर्पितसिद्धे तत्त्वार्थे” शब्देकरी नयनी प्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अर्पित
कहिये, अने नयांतरनी अपेक्षाए तेनी अप्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अन
र्पित कहिये, एवन्ने प्रकारनी विवक्षायी जे पदार्थनी मिद्धि थायठे, ते तत्त्वार्थ
सिद्धि कहेवायठे. ॥ ६६ ॥

णिष्ठयणयस्स विसयं जावंचिय जे पमाण माहंसु ॥

तेसिं विणोव हेतुं कङ्कण्णीड कामेरा ॥ ६७ ॥

व्या०: कोईक ग्राम मानेठे के, निश्चयनयनो विषय जे जाव ठे तेज प्रमाण
ठे, तो ते जावनो हेतु इच्छ ठे, इच्छविना जावनी उत्पत्ति थाय नही जो इच्छवि
ना जावनी उत्पत्ति अंगीकार करीये तो मर्यादा रहे नही. अने कारणविना का
र्यनी उत्पत्ति थती नथी एवो नियमठे तेनो जंग थरो! जो एम कहेशो के, इच्छ
किया संगारमा अनंतवार प्राप्त थएलीठे, माटे ते अप्रधान ठे; तो जाव पण अ
वशस्त अनंतवार प्राप्त थएलो ठे ते केम प्रधान कहेवाय? जो कहेशो के, शुद्ध
जाव अपूर्व ठे, तो शुद्ध इच्छ पण अपूर्वज ठे, ते शासारुं नही मानवुं जोये! ॥ ६७ ॥

खातवसमिगजावे सुद्धो देऊ सुद्धस्स खड्गस्स ॥ त

प्रावेण कया पुण किरिआ तप्राववुद्धि करी ॥ ६८ ॥

व्या०: द्वायोपशमिक जावे कीधंजी जे क्रिया नेज द्वायोपशमिक जावनीवृ
द्धि करनारी ठे; माटे शुद्धजावयी क्रिया अवश्य करवी योग्य ठे; अने तेम न
रहायी जावनी हाणी थई जाय. ॥ ६८ ॥

धिइ सद्धा मुद्द विविद्धम विण्णीत्त तत्त धम्म जोणित्ती ॥

तल्लद्धधम्मजावा वहुइ जावतत्तणं तनो ॥ ६९ ॥

एवं पवहुजावो कमेण गुणगणमिद्धिमान्हिय ॥

पक्कीणयाड्कम्मो कयकिञ्चो केवली होइ ॥ ७० ॥

व्या०: धृति, श्रद्धा, शुश्रूषा. विविदिषा, तथा रिक्तमि ए पांच पदार्थ धर्मेना
कारण ठे, एविषे पतञ्जलिप्रमुख ग्रंथोमां पण कहंतुं ठे. उद्वेगानिनां त्याग क
रिने चित्त स्वरूप कवुं ते धृति कहिये, चित्त स्वरूप ध्यायी मार्गानुगारिणी नचि
उत्पन्न जाय ठे ते श्रद्धा कहिये; मार्गानुगारिणी बुद्धि ध्यायी द्वायोपशम जाव

ઉત્પન્ન થાયઠે, ત્યારે જેમ સર્પ બાહર ધ્યાનો તિહો ચાલે પણ જ્યારે
 સેઠે ત્યારે પાંસરો થઈ જાયઠે તેમ શ્રવણાદિકનેપિ બુદ્ધિની જે સરલા ધવી તે
 પા કહિયે, શ્રવણાદિક કસ્યાથી જેમ જેમ બુદ્ધિ શુદ્ધ થતી જાયઠે, તે
 ત્મતત્વચિતનની ઉત્પત્તિ થતી જાયઠે તે પ્રિપ્રિદિયા કહિયે, આ
 કી શુભ્રૂપા જે ઠે તે શ્રવણાદિગુણરૂપ થાયઠે, તેવિના તે આજ્ઞાતમાત્ર કરે
 પણ ગુણ કહેવાય નહી, આત્મતત્વચિતન વડે શ્રવણાદિક ગુણ ઉત્પન્ન
 કની ઉત્પત્તિ થાયઠે, તે સમ્યક્તા પાંચ જિગ્ શમ, સવેગ, નિવેદ, શુભ્રૂપા
 આસ્તિક્યતા, એવો આત્માનો જે શુદ્ધ પરિણામ તેને પરમતનેપિ
 ત્માના શુદ્ધપરિણામથી ધર્મનો જાવ ઉત્પન્ન થાયઠે, તેણેકરી
 દિ થાયઠે, એમ ઉત્તરોત્તર, જાવવૃદ્ધિકરી અવિરતિ દેશવિરત્યાદિક
 ણીચઢી ધાતીકર્મનો કૃયકરી રૂતરૂત્ય કેવલીયાય એનો સારી રીતે
 જુવો ઇટલે સહજ જણાઈ આવેઠે ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥

અ. એવું શુક્તિપૂર્વક વચન સાંજલીને પોદિતરૂણ થયો થકો પરવાર

નણુ જય સો કયકિચ્છો અઘારસદોસવિરહિત દેવો ॥
 તા બુદ્ધતહ્ણા જાવા જુઝ્ઝ કમ્મા કવલ્લજોજી ॥ ૭૧ ॥

આ. દેવ તો અઘારદોપરહિત ઠે, અને રૂતરૂત્ય ઠે, એ સર્વ માન્ય
 તમે પણ જો એમજ માનતા હોતો તેને કવલાહાર કરનારો કેમ કહોઠો?
 જાહાર અગીકાર કસ્યાથી ક્રુધા તૃપા પણ અંગીકાર કરવા જોઈશે કેમ કે
 ક્રુધા તૃપાવિના કવલાહાર સજવે નહી જો ક્રુધા તૃપાને પણ અગીકાર કરવા
 તો પરમેશ્વરને અઘારદોપરહિત કેમ કહી શકશો? કેમ કે, ક્રુધા અને તૃપા
 બે દોષ તો કવલાહારના ગ્રહણથી સિદ્ધ થાયઠે ત્યારે જુ કેવલી સોનવારહિત
 ઠે, જો એમ માનશો તો આગમવચનનો અપમાન થશે થત “ક્રુતિપાસા જાતર
 જન્માતકનયસ્મયા ॥ ન રાગદેપમોહાશ્ર, યસ્યાસ સ પ્રકીર્ત્યતે” ઇતિ દિગ્વિજય
 પાતરગત ઉપાસકાધ્યયને ક્રુધા, તૃપા, જરા, ક્રુય, જન્મ, યમ, શ્લોકોદિજય.
 હકાર, રાગ, દેપ, મોહ, ચિતા, અરતિ, નિડા, વિસ્મય, વિપાદ, સ્વેદ, તથા સદા,
 એ અઘાર દોષ કેવલીને નથી એમ કહ્યુઠે તેઓમાના ક્રુધા તથા તૃપા એવે
 ઠતા રૂતરૂત્યતા કેમ સજવે? માટે કેવલીને જો કવલાહારી કહો તા બે
 અગીકાર કરો ॥ ૭૧ ॥

અધ્યાત્મમતપરીક્ષા.

પ્ર ૦ એ આગંકાનો ઉત્તર કહે છે:--
 તો સકાવતુ જે હુદ્તહાઈ જિણસ્સ કિરદોસો ॥ જડ
 તેં દૂસેજ ગુણં સાદાવિયમણ્ણો કિં વિ ॥ ૭૭ ॥
 દૂસડ અઘાવાહં ઇય જડ તુહ સમ્મતં તયં દોસો ॥
 મણુયત્ત ણં વિ દોસો તા સિદ્ધત્તસ્સ દૂસણતં ॥ ૭૮ ॥

વ્યાખ્યા: ક્રુધા અને તૃપા એ બે દોષ અઘાર દોષમાં ગણીને, કૃતકૃત્ય જે કેવલી
 નેવિપે તે બે દોષનો તેં જે અજાવ કહ્યો; તે વચન તારાજ મતાનુયાયિમાં કહેતા
 શોનાપ્રદ છે; પરંતુ પંક્તિનોતી પર્યદામાં શોનાને પામે નહીં, કિંતુ મૂલ્યવિના ના કહે
 વાય. કેમકે, ક્રુધા અને તૃપા એ બન્ને દોષમાં ત્યારે ગણી શકાય. કે જ્યારે કોઈ
 સ્વાનાવિકાત્માના ગુણને દૂષણ લાગતું હોય; તેમ તો કોઈ ચતું નથી, કેમ
 કે, એ જાવ વેદનીયકર્મના કરેલા છે; તે કેવલજ્ઞાનને દૂષિત કરી ન શકે. કે
 મકે, કેવલજ્ઞાનને દૂષણ કરનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે. તેમ કેવલદર્શનને દૂ
 ષિત કરનારં દર્શનાવરણીય કર્મ છે; તેમ સમ્યક્ચારિત્રને દૂષિત કરી શકે નહીં
 કેમકે, સમ્યક્ચારિત્રને દૂષિત કરનારં મોહનીયકર્મ છે. તેમજ દાનાદિક પાં
 ચ લઙ્ઘિયે પણ દૂષિત કરી શકે નહીં; કેમકે, લઙ્ઘિયોને દૂષિત કરનારં અંતરા
 ય કર્મ છે. એ કારણ માટે ક્રુધા અને તૃપા એ બે દોષ કહેવાય નહીં અહિં કો
 ઈ આગંકા કરશે કે જેમ ક્રુધા તથા તૃપાવડે ઠગ્ગર્યને ઈચ્છા સમિતિ શ્રુતાન્યાસા
 ઢિકનો જંગ દીઠામાં આવે છે; તેમ કેવલીને પણ ચારિત્રજ્ઞાનમાં પ્રતિબંધરૂપ શા
 રૂ ન થાય? એનો ઉત્તર આ છે: યદ્યપિ ક્રુધા તથા તૃપા એ બે વહિરિદિય
 ત્તિની ગ્લાનિ કરવાને લીધે એકંદિય જ્ઞાનાદિકના વિરોધી થાય છે. તથાપિ અર્તા
 ઇય જ્ઞાનનો ઘાત કરી શકતાં નથી, કોઈ એવી આગંકા કરે કે, જીવનો અ
 યાવાય ગુણ છે. એટલે નિરાકુન્નત્વરૂપ જે જીવ, તેને દૂષિત કરનારી ક્રુધા તથા તૃ
 પા છે. કેમકે, તે આકુન્નતા પરિણામરૂપ છે. જે આકુન્નતાની ક્રુધાવડે નિવૃત્તિ
 થાય છે, તે ક્રુધાની પરિણામક છે. ને ક્રુધા તેનો પરિણામ છે; અને જે આકુન્ન
 તાની તૃપાવડે નિવૃત્તિ થાય છે, તે તૃપાની પરિણામક છે. ને તૃપા તેનો પરિણામ
 છે. તેને એમ કહેવું કે, કેવલીનો સિદ્ધત્વ ગુણ છે, તેને દૂષિત કરનારં મનુષ્યપણું
 પણ દોષરૂપ કેમ ન કહેવાય? ઇત્યાદિક વિચાર કરી પોતાની કલ્પના મૂકીને
 યાતિકર્મના કરેલા અમાર દોષ જેવી રીતે પૂર્વાચાર્યે કહ્યા છે, તેવી રીતેજ માનવા

જોડ્યેઢે, યત “અંતરાયા દાનલાજ, વીર્યજોગોપનોગમા ॥ હાસારત્યતી
 ગુપ્તા શોક એવ ચ ॥ ૧ ॥ કામોમિધ્યાત્મમજ્ઞાન, નિષ્ઠા ચાવિરતિસ્તથા
 પશ્ચ નો દોષા, કેપામષ્ટાદશાધ્યમી ॥ ૨ ॥ ” જ્ઞાનગુણનો ધાત કરનાર
 વર્ણનગુણનો ધાત કરનારી નિષ્ઠા, સમ્યક્તગુણનો ધાત કરનાર મિધ્યાત્મ,
 ત્રગુણનો ધાત કરનારાં હાસ્ય, રતિ, અરતિ, નય શોક, ડુગ્ધા, કામ,
 રાગ, તથા દેવ, અને ઘનાદિ લઙ્કિરૂપવીર્યગુણના ધાત કરનારા ॥
 લાજાંતરાય, જોગાંતરાય, વપજોગાંતરાય, તથા વીર્યાંતરાય,
 કર્મના કહ્યોઢે, પરંતુ કેવલીને ધાતીકર્મોનો ક્યય થઈ જાયઢે, માટે તે
 હેવાયઢે તેમ ઠતાં કુધા અને તૃપાને અઢારવોપોમાં જે ગણેઢે તે
 ચાર નકરતાં કેવલ સ્વમતનુ પોપણ કરેઢે, ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥

અહ જહ જિણસ્સ સ્વહિચ સુસ્ક હુસ્ક વિરુઢ્ઢણ તેણ ॥

તો સામણાજાવે વિસેસજુત્તા કહં સત્તા ॥ ૭૪ ॥

ધ્યા૦ - કોઈ આશકા કરે કે, જેમ કેવલીને ક્ષાયિક જ્ઞાનાવિક ઢે,
 યિક સુખ પળ ઢે, તિહાં હુ સ્વનોલેશ પળ નથી, તો કુધા તૃપા કેમનાળે
 તો વેયણિજ્ઞકમ્મ ઉદયપ્પત્ત કહ હવે તસ્સ ॥ ૭૫ ॥
 સોપદેસવદત્ત સમયમ્મિ વિવાગ જણણાવ ॥ ૭૫ ॥

ધ્યા૦ - વપલી આશકાનુ વત્તર દિયેઢે કે, કેવલીને જો ક્ષાયિક સુખ
 તા હોતો સિદ્ધાંતનેવિપે કેવલીને વેદનીયકર્મનો ઉદય કહ્યોઢે, તે માતાત ન
 નવો ' અર્થાત્ માનવો જોઈશે જેમ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના ઉદય ઠતાં હાઈ
 જ્ઞાન થતુ નથી, તેમ વેદનીયકર્મનો ઉદય ઠતાં ક્ષાયિક સુખ પળ થતુ ન
 કોઈ શકા કરેકે, કેવલીને એવા વેદનીયકર્મનો ઉદય હાયઢે કે, જેના માત
 આત્મપ્રવેશની સાથે મલેઢે, તે સ્થિતિ પ્રમાણે રહીને ક્ષીણ થઈ જાયઢે થતુ
 વલીને તેની આકુલતા થતી નથી એનુ ઉત્તર એકે, યદ્યપિ એવા પ્રવેશાદ્ય
 ને પળ માન્ય ઢે, તો કેવલીને ક્ષાયિક સુખ સજવે નહી તેમ ઠતા અનુબ
 યા અનુભવે કહેઢે, મેયેઢે કે, કેવલીને વેદનીયકર્મનો પ્રવેશોદય ઢેન નહી
 હુ સિદ્ધાંતોમાં વિપાકાં જોડે કહ્યોઢે ॥ ૭૫ ॥

આવસ્સપણિજ્ઞ ॥ ૧ ॥ અસુદ્ધપહિવસ્કવયણેણ ॥ ૭૬ ॥

જહ તા સુદ્ધાયા ॥ ૧ ॥

व्या०:- आचश्यक निर्युक्तिनेविपे प्रकृतिनो प्रशस्त उदय कह्यो ठे, तथा दिगं
ना प्रवचनसारनामक ग्रंथमां पण “ पुष्पफला अरिहंता ” इत्यादिक वचनो
गंठे, एवी रीते असुखना प्रतिपद् वचनथी केवलीने सुखनो विपाक ठे. ॥ ४६ ॥
अ० कोई आशंका करे के, जे कारण माटे सुखविपाक ठे, तेथीज दुःखवि
न नथी ? तेतुं समाधान करेठे. ॥ ४६ ॥

तत्तदसुत्तज्जणिआ एकारसद्दा परीसद्दा य जिणे ॥ तेद्

वि बुद्धतह्लाइ खइअस्स सुद्धस्स पडिकूलं ॥ ५५ ॥

व्या०:- अमारा श्रीनगवतीसूत्रनेविपे केवलीने अग्यार परीसद्दा कहाठे.
या “ एकविद्बंधगस्तणं जंते सजोगि नवव केवलिस्स कइ परीसद्दा पस्स
? गोयमा, एकारस परीसद्दा पस्सत्ता, एव पुणवेण तित्ते ” तथा वेदुने “ ए
दश जिने ” एवीरीते श्रीतत्त्वार्थसूत्रमां अग्यार परीसद्दा कहाठे ; एणकरी के
लीने कृधा तथातृपा प्राप्त र्थवतां क्हायिक सुखनी हानि यती नथी एवं उरेठे
हैं उक्त “ एकादशजिने ” ए सूत्रनो अर्थ केटलाएक पोतानुं मत पोषण कर
ना हेतुथी एवं करेठे के “ एकेनाधिकानदश ” एटले एकअधिक दश न थाय ;
यात् अग्यार परीसद्दा नही. ए अपव्याख्यान जाणवुं, केमके, एवो समास सं
नही. वली केटलाएक सर्वार्थसिद्धिप्रमुख “ नसंति ” एवं वाहेरथी वाक्य
येठे, तेतो जाणे पोतानुं उत्सूत्रनापणज प्रगट करतो होयनी ! परंतु तेथोए
वो विचार करवो जोये के, परीसद्दनास्वामी चिंताना अधिकारनेविपे प्रसिद्ध ठतां
तो अज्ञाव केम थगे ! जे धनरहित होय ते धननो स्वामी कहेवाय नही. वली
लाएक आवीरीते व्याख्यान करेठे के, केवलीने वेदनीयकर्म होवाथी कारण
योपचारेकरीने अग्यार परीसद्दा कहाठे ए व्याख्यान पण नदीमां बूडतां घास
आश्रय लेवाजेतुं ठे, केमके, स्वामित्वचिंताए उपचार संजवे नही, जो उप
र मानिये तो ठता मोहनीयकर्मना होवाथी उपशांत मोहगुणस्थानकनेविपे
५ वावीस परीसद्दा कहा जोईगे, ए प्रकारे करी सूत्रनां घणां अपव्याख्यानों
त्याग करीने परमार्थनो विचार करवो जोये. ॥ ५५ ॥

अस्साय वेयणिज्जं बुद्धतह्लाईण कारणं जाण ॥ पक्क

तिसित्तज्जदय जल्लिअंतरजलणदिताणं ॥ ५६ ॥

व्या०:- आहार पर्याप्तिनामकर्म तथा असाता वेदनीयकर्म ए वनेना उदय

चारमां ठे. माटे जे एम कहेठे के आहारसंज्ञाविना यतीए आहार करवो नही तेने आचारमां पण अतिचार कहा ठे. ॥ ७१ ॥

एयं विणा एणुत्ती मेहुणसाणं विणा जद् अवंजं ॥ ७२ ॥

य वयणं पि परोसि एएण पराकयं ऐअं ॥ ७३ ॥

व्या० जेम मधुनसंज्ञाविना अन्नद्वचर्य न थाय, तेम आहारसंज्ञाविना केवलीने चुक्ति थाय नही. एवा परवादीना वचननुं आवीरीते निगकरण कयुं ठे.— जेम यतिए आहारसंज्ञाविना आहार करवो उचित ठे, तेम केवलीनेविपे पण मानी लेवुं जोईये. ॥ ७२ ॥

एहु साहु चिय पविती ऐवय सुपसठ्ठाणहेउत्ति ॥ आ

हारोअ अवंजं अण्णद् तुद् दोड पिट्ठोसं ॥ ७३ ॥

व्या० आहार अवर्जनीय होवाथी उचित ठे, तथा उद्वस्थ यतीने प्रशस्त ध्याननुं कारण ठे. माटे आहारसंज्ञाविना केवलीने आहार लेवो संजवे ठे. अने मधुन वर्जनीय होवाथी अनुचित ठे; तथा दुष्यन्तिनुं कारण ठे. माटे मधुना दिक अनुचितप्रवृत्ति अप्रशस्त रागद्वेषविना केवलीने थाय नही. एवा अर्थनो विचार करीने तेनुं ग्रहण करवुं जोये. ॥ ७३ ॥

आहारचित्तणुप्रव मेयं आहारसण्णमासक ॥

बुद्ध अट्ठजाणं इहा लोभेण मूढाणं ॥ ७४ ॥

व्या० आहारना चितनथकी जे आहारसंज्ञा उत्पन्न थायठे, तेनेविपे मोहित थपला मूढजीवने जो ते आहाररूपइष्टवस्तुनी प्राप्ति न थाय तो ते वस्तु क्याने प्राप्त थजे एवा चितनरूप ध्यानध्यान करेठे. पणु ते अनिजापा मटती नयी. ७४

ततो माणसहुक्कं लद्धं जिउं कंदणाइ कुर्वतो ॥

लहुं वि इद्विसयं रईइ चितेइ अवियोगं ॥ ७५ ॥

व्या० त्वा पटी प्रवोक्त गीतिए जो तेने आहारगदिक इष्टवस्तुनी प्राप्ति न थाय तो ते जीव कुहेदनीयता उदयथी प्रवृत्ति थएजा उदरानज्जना योगे श गीहु न्य पामेठे. अने पटी कंदन रोदनादिक कयाथी अग्निमोहनीयवर्मना उदयने लोभे गाढ चिनोपनापरूप मानमइ न्य पामेठे. कदाच पुण्यप्रवृत्तिना पणिपाके इष्टवस्तुनी प्राप्ति थाय तो पण गतिमोहनीयवर्मना उदयथी ने वस्तु

ना श्रियोगनी इष्टा कखाकरे, तेणे करी ते वस्तु उपर गाढानुरागेकरी
 ध्यानना वज्र ययो थको जीव दु खज पामे ठे, माटे मोहमूढ जे जीव ते
 परमायेंयकी कदी पण सुख नथी ॥ ८५ ॥

तो मोहणिऊखयउ तप्रवडुखाणुबंधि विजएण ॥

जहई सुहं सबहु चएणो पुण वुह चउं ॥ ८६ ॥

व्या० - मोहनीयकर्मना ह्ययची जीवने आहार करवानी रति तथा
 ध्यान पायने, ते मोहनीयकर्मना उदयची जीवने मानस दु ख उत्पन्न पावने
 ते दु ख केवलीने मटी जायने; पण असातावेदनीयकर्मना उदयची केवलीने
 जे दुःखा वृथा लागेने, तेनो ते त्याग करी शके नही ॥ ८६ ॥

घाईय येपणीअं इय जइ मोह विणा ए डुकपर ॥

पपटं पडिरूचाउं ता अणाउं विपयडीउं ॥ ८७ ॥

व्या० - पूर्णरही वहेने के, वेदनीयकर्म घाती कर्मना जेयुने, माटे मोहनीय
 कर्मना ते दुःखदायक पाय नही अतःच "घातीवेदणीयं, मोहसुखाणु
 पट्टा नीर," इति कर्मनामे तेनु समाधान आम्हणे - जो तमारा कदा प्रमाणे
 दाद तो अमानावेदनीयनी पठे केवलीने बीजी प्रकृतिथो पण मोहनीय कर्मना
 ना घाताना कार्यनी करनारी होरी जोये अने तमे वेदनीयकर्मनीसाथे घातीकर्मनी
 मुळना केवलीने कगेतो? घातीआना रसना जेवो तेनो रस होयने एम सत्त्व
 एव हंगे, के मकार्य कवानेहिने घातीआनी अग्रेहापणु कडपावो, के
 एव होवुने हेतुपण कगेतो, जो कहेगोके घातीआना रसना जेरो रस होतो
 अतःच ना अमानाकर्म प्रकृति घातीना जेरी होवी जाये केमने, ज्यारे अमाना
 प्रकृति सवे घातीनी प्रकृतिनी साथे रेडये त्यारे ते सर्व घातीनीप्रकृतिना रिक्त
 रावत तथा त्यारे के घातीनीना रिपाक देगाडे, अने एमनी वेदय त्या
 अ ने एमना कंगेनावे रिपाक देगाडे; माटे पहा मनमतो नथी ता कर्म
 हे, महारं कडवानेहिने घातीआनी अग्रेहा होरी जोयेने, ता नामकर्म पण
 ते मोहनीयकर्मनी अग्रेहा कर्तु नता जेम केवलीने मोहनीय आणु
 होवे; जेम वेदनीय कर्म पण मोहनीयकर्मनी अग्रेहा रिता पाय कोउ
 ईश एव एम संतरे नही जो कहेगो के वेदनीयकर्मची दाद नापण, ना

પણ મનાય નહી, કેમકે, ક્રુધા અને તૃપ્તિવિપે દોષપણાનું પૂર્વેજ સંબંધન કર્યું છે; એવીરીતે સ્વદુઃખિએકરી સારી પઠે વિચાર કરીને છુવો. ॥ ૮૭ ॥

અણુકૂલં પઙ્કીલં ચ વેયણં લક્ષણં સુદ્ધહાણં ॥ ૯૦ ॥
દુ એસો એગંતો અપમત્તજઈસુ તયનાવા ॥ ૯૧ ॥

વ્યા૦: આદયિક સુખ ઠતાં અનુકૂલત્વ વેદન થાયઠે, તે રાગરૂપ ઠે અને આદયિક દુઃખ ઠતાં પ્રતિકૂલત્વ વેદન થાયઠે, તે દેપરૂપ ઠે; માટે કેવલીને આદયિક સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે હોતાં નથી; કિંતુ ક્ષાયિક સુખજ હોયઠે. એમ કેટલાએક કહેઠે, તે યોગ્ય નથી. કેમ કે, જેમ અપ્રમત્તચત્તીને આદયિક સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે હોયઠે. પણ રાગ તથા દેપ એ વે હોતા નથી; તેમ કેવલીને વિપે પણ જાણી લેવું. એમાં એકાંતપણું ન માનવું. ॥ ૯૦ ॥

અધુવાણ સુદ્ધહાણં જોગો જોગેણ કમ્મવંધો ય ॥
દુ એસો એગંતો અપમત્તજઈસુ તયનાવા ॥ ૯૧ ॥

વ્યા૦: સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે પદાર્થ શાશ્વત નથી, કિંતુ અશાશ્વત ઠે. તે ઓનો એવો નિયમ ઠે કે, અવશ્ય જોગને દિયેઠે. કહ્યુંઠે કે, “નાસ્તુ કંઠં ક્ષીયતે કર્મ” ઇત્યાદિ. અને જોગથકી કર્મવંધ થાયઠે. એ કારણ માટે કેવલીનેવિપે તે સંજવે નહી. કેમકે, સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે પદાર્થો અધુવ ઠે. એમ કેટલાએક કહેઠે, તે પણ યોગ્ય નથી. કેમકે, સુખ તથા દુઃખ અધુવ ઠતાં અપ્રમત્તચત્તી ને હોયઠે; તો પણ તેનાથી કર્મવંધ થતો નથી; તેમ કેવલીવિપે પણ જાણવું જોઈયે. અહીં પણ એકાંત નથી. ॥ ૯૧ ॥

અન્નાણજં તુ હુક્કં નાણાવરણસ્કણ સ્વયમેડ ॥
તત્તો સુદ્ધમકલંકિય કેવલનાણા પુદ્ગલ્યં ॥ ૯૨ ॥

વ્યા૦:-- જ્યારે હરેક પદાર્થનો સૂક્ષ્મ અર્થ જાણ્યામાં આવતો નથી, ત્યારે જીવને મદ્દાદુઃખ ઉત્પન્ન થાયઠે. કેમકે, યથાર્થવસ્તુ જાણવાની ઇચ્છા પ્રમાણે જાણ્યામાં ન આવે તો તેથી જીવને આકૂલતા થાયઠે. તેજ દુઃખ જાણવું. એ દુઃખ વસ્તુનો સૂક્ષ્મ અર્થ ન જાણ્યાયકી થાયઠે, માટે અજ્ઞાનરૂપજ ઠે. અજ્ઞાન જ્ઞાનાવરણીયકર્મના ક્ષયથી નાશ થાય ઠે, તે દુઃખનોજ નાશ જાણવો. કેવલીને જ્ઞાનાવરણીયકર્મનો ક્ષય થઈ જવાથી દુઃખરૂપ અજ્ઞાનનો ભેગ પણ

રહ્યો નથી અને કેવલ જ્ઞાનનો ઉદય થયો છે તે સર્વ સુખરૂપ છે તે સુખ જ્ઞાનયત્રી પૃથક્કૃત નથી કેમકે, કેવલ જ્ઞાન જે છે તે સ્વતંત્ર તિલાતરહિત હોવાથી અનાકૂલતારૂપ છે, ત્યાં આકુલતા ઝેજ નહીં, કુલતા નથી ત્યારે તદ્દન્ય જે હવે તે ક્યાંથી હોય! અને હવે નથી સુખજ છે એવી રીતે “જં કેવલિત્તિનાણ, ત સોલ્ક પરણ સચસોવેવ ॥” નળીવો, જમ્હાવાદીલય જાદા ” એ પ્રવચનસારના વચન અસનરિત છે આટલો વિશેષ છે — કેવલ જ્ઞાન દ્વાયિકસુખપ્રક્રિયા સજડે નહીં, કેમકે ક સુખ તો વેદનીયકર્મનાદ્યથકીજ ઉત્પન્ન થાય છે ॥ ૯૦ ॥

ણય સુલ્ક હુલ્ક વા દેહગય ઇદિનુપ્રવં સઘ ॥ અ
નાણ મોહ કલ્લે પમાણસિદ્ધેત સકોલ ॥ ૯૧ ॥

વ્યા. વિગવર એમ કહે છે — કે શરીરગત સુખ હવે સર્વેન્દ્રિયથી થાય છે કેમ કે, ઉદ્ભવ્યને જે સુખ તથા હવે ઉત્પન્ન થાય છે તે એવી રીતે યત્રે પ્રથમ પરાધિક્ષાના કારણથી ઇન્દ્રિયોની ઉપર મંત્રી પ્રવર્તે છે, મંત્રી થતી વિપયોનેવિષે તુલા ઉત્પન્ન થાય છે જેમ અગ્નિથી તાપેજો લોહના ગાળે હોય છે, તેમ વિપયોની તુલાએકરી ઇન્દ્રિયો તત્ત્વ હોય છે તે મહાવ્યા છે અને તુલા ટાંજગાને અર્થે વિપયુ સેવન થાય છે, તે વ્યાધીના છે તે યદ્યપિ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ તો સુખ કહેવાય છે, તથાપિ પરમાર્થતા હવે છે એવું “પણાડે ત્રિસલ, ફાલેહિ સમાસ વેસ હાવેણ; પરિણમમાણાથપ સયમેય સુદ્ધ ણયગદિરેહોતિ” ઇતિ પ્રવચનસારે એ કારણ માટે વેદગત સુખ ઇન્દ્રિય છે તેમજ હવેપણે ઇન્દ્રિય છે એવા ઇન્દ્રિયક વિપયોના વેપથી હવે પડે છે. માટે વેદગત સુખ તથા હવે કેવલીનેવિષે નથી તેથીજ કેવલી અર્થે યથા છે એવું “સોલ્કગા પુણ હુલ્ક, કેવલનાણિસ્ત નતિ વેદગય, જમ્હાવ નિદિઅન, જાગ તમ્હા હનણેયતિ” ઇતિ પ્રવચનસારે એ સમાચારને કારણે સર્વ સુખ તથા હવે ઇન્દ્રિયાધીન નથી કેમ કે, ઇન્દ્રિયોની પરાધીનતાથી ને હવે ન તથા મોહયત્રી સુખ તથા હવે ઉત્પન્ન થાય છે, તેથીનેજ ઇન્દ્રિયાની અર્થ પાતુ અગ્રમતપત્રીને જે માનમ સુખ થાય છે, તથા સાતાદિકકર્મના ઉદયથી પાદિક કોષ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમા ઇન્દ્રિયોની અપેક્ષાનો નિયમ નથી, જાણે માનિયે ને ઇન્દ્રિયાધીન સુખ તથા હવે માનીયે તો રતિમાહનીપર્મ તથા દ્યોતિ

वेदनीयकर्मणुं नामांतरज वेदनीयकर्मना उदयथी असाता वेदनीय कर्म थाय ठे म ठरजे. ल्यारे वेदनीयकर्म जुड कहेवागे नही. जो वेदनीयकर्म मोहनीयसाथे मानीये तो सातज कर्म ठरजे. आठ कर्मनो संजव थजे नही एम करतां सर्व जैन रुतिनो उबेद थजे. वली देहगत सुख जो केवलीने न मानीये तो तीर्थकरनाम कर्मनो विपाक केम संजवे ! जो एम कहिये के तीर्थकरनामकर्म जीव विपाकी ठे, एते तेथी जीवगत सुखतो ऊपजेठे, परंतु देहगत कृयादिक दुःख संजवे नही. तेजेम सुखने पण देहनी अपेक्षा ठे, तेम दुःखने पण देहनी अपेक्षा ठे, माटे देहगत मानवा योग्यठे, इत्यादिक सूक्ष्मविचार करी मथ्यस्यबुद्धिये न्याय करो. ॥ए१॥

एतोत्रिअ बहु दुःख, रुएण तेसि बुद्धावेयणियं ॥

णिंवरस लवुव पए अणंति नणंति समय विज्ज ॥ ए२ ॥

व्या० केवलीने अज्ञानादि जयन्य घणां दुःख मटीगयां ठे, मात्र एक कृथावे मनीय रंहु ठे. ते पण यातीकर्मनी साथे मजेला जेवो पोतानो विपाक देखाडे ठे केम के; केवलीने पुण्यप्रकृतिनो विपाक प्रवज ठे. यतः “अस्तायमाइआथो, जाविअ अत्तुहा हवनि पयढीठ; णिंवरस णिंवुवपणु ए हुंति ता अत्तुह यात एन.” ए आवड्यकगाथामां तीर्थकरने असाता प्रकृति दुःखदायिनी यती नथी. जेम दृष्टना घडामां निंवना रमनो विडु नाख्याथी कटुता थाय नही, एम श्रीनइ बाहु स्वामीए कए ठे, जेम तेने प्रवल पुण्यपगनव करेठे. परंतु तेथी कृयादिक ऊप जे नही एम न जाणवुं, एवो जाव जणायठे. पठी विजेयाथी तो बहुश्रुत जाणे. ॥ए३॥

एय तं कवलाजोगं वेयणियं अगणिमंदयाजावा ॥

एय दमुरज्जुकपं वेअणिअं हंदि मुअमिदं ॥ ए४ ॥

व्या०:- केवलीनुं वेदनीयकर्म कवजाहार योग्य थाय नही एम न कहेनुं. केमके, केवलीने अग्रिमंदपाणुं नथी आहारपयांतनामकर्मनो उदय अने वेदनीयकर्मनो उदय होवाने लीध उदगग्नि प्रज्वलित थायठे. ए वचन कागणो दो वाथी केवलीने वेदनीय कर्म कवजाहारयोग्य थायठे. जो कोई कहेजे के, वेदनीय कर्म दोग्तीना जेवुं ठे, तेथी केवलीने व्यावाय करीगके नही तेने आयां ज वाव देवो के, ए वचन प्रयोपनुं ठे, शास्त्रनुं नथी. केमके, श्रीमुपगदांगनी टीकांमां थामे कएठे के, “यद्यपि दग्गहस्थानरुंनमुच्यते वेदनीयं नदप्यना

गमिकमयुक्तिसंगतं वागमेह्यलतोदय सातम्य केवलिन्यनिधीयते
 तिकर्मरूपाद्ज्ञानादयस्तस्या अचूबन् वेदनीयोद्भवाया कृप १५१७
 वति न तपोध्यातातपयोरिव सहानवस्थानलक्षणो विरोधो १५१८
 रिव परस्परपरिहारेण लक्षणकचिद्विरोधोस्तीति सातासा.
 वर्तमानतया यथा सातोदय एवमसातोदयोपीति अततवीर्यत्व सत्यपि
 लापचयकुवेदनीयोद्भवा पीडा च नचत्येव नचाहारग्रहणे क्वचित्दीप्ति
 यज्ञ महोपुरुषिकामात्रमेवेति पचाशीतिर्जरद्विप्रप्राया ओषासपाणिभि
 एवु जै गुणस्थानरुक्ममारोहमा कसुत्रे, ते तो थोडी स्थितिनी अपेक्ष
 एवु, पण रसनी अपेक्षाए न जाणवु केमके, सत्तानी प्रकृति तो
 कहीने, पण उदयनी प्रकृति एवी कही नथी उलटो तीर्थकरनामप्रमुखो
 घज उदयज कहाँने एम जाणीने "अतएव दग्धरज्जुरुक्मेन
 रि गता केवलिनोपि न मुक्तिमासादयेयु " ए आबश्यकवृहद्वर्तितुं वचन के,
 जोहिने पण ध्यामोह करवो नही तेदजा माटेज इहां पण स्थितिनी
 केवनीने कर्म दोरडीना जेवां कहाँने "अतएव नवोपग्राहित्वात्पद्माहित्वात्पद्म
 कहाँने एवु अमने प्रतिनासेने वजी गिजोय गीतार्थनेविपे जेम पूर्वोपाणिने
 पाय, तेम विचारवु केदजा एक प्रमेयकमलमासैमना अनिप्रायने अमुक
 आवीगीने कहेने के, अपूर्वरकरणगुणगणाए पापप्रकृतिना रस करोने,
 टे केवनीने तयाविध सातोदय थाय नही मोहसापेक्षप्रकृति थाय तेनो
 ना पातपी अग्रथ थात थायने अन्यथा परावातनामकर्मना उदयपी केवनी
 परदननादिक केम न करे । ए धोजवु पण इराग्रद्वर्तितुं जाणवु, केमने, जेम
 पात थायने, तेम स्थितिनां पण थात थायने माटे जो रस थावा यतो दोर
 स्थिति पण थोडी यजी जाये जेम वदधमानकर्मनी स्थिति घटी जायने तेन
 वदमान कर्मनो एम पण घटी जायने, एज समाधानने तथा परागानननरस
 नु एन केवनीने थायजने, अने परदनन तो मोहविना थाय नही
 एम कहेने के वेदनीय कर्म केवनीनेविपे द्वातीय ने, माटे तेनविपे द्वातीय
 सद ठापावु ने एम जे केवनीनेविपे कहेने तेणे श्वेतांबरनी प्रकृता ज्ञानी नही
 म जाणवु केदजाएक कहेने के, केवनीनेविपे उदीगणाविना प्रचुर इह
 नही माटे असातावेदनीयोदय वजी दोरडीना जेवांज ने एवोनवु पण
 एव ज. केमके, एवीने तो सातावेदनीयोदय पण मद होवा जाय.

મતનો વિચાર કરતાં વાસ્તવિક અર્થ સહજ દેખાઈ આવશે. માટે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિવંદે તે અર્થનું શોધન કરો. ॥ ૯૩ ॥

ણય કેવલનાણાઈ તુહાઈપડિવંધગં જિણંદસ્સ ॥

દાહસ્સિવ મંતાઈ ઇય જુતં તંતજુતીએ ॥ ૯૪ ॥

વ્યાખ્યા:- જેમ દાહના પ્રતિવંધક મંત્રાદિક છે, તેમ ક્રુધાદિકનું પ્રતિવંધક કેવલજ્ઞાન છે. એ વચન પણ શાસ્ત્રાનુસાર નથી કેમકે, જેમ હાથનેવિપે મંત્રેલો અગ્નિ રાખ્યો તતાં હાથ વલતો નથી એવું પ્રત્યક્ષ દીગમાં આવે છે, તેથીજ મંત્રાદિક જે છે તે દાહના પ્રતિવંધક છે, એવી કલ્પના કરાય છે, તેમ જો કેવલીનેવિપે વે ઢનીયાદિક કર્મોદયરૂપ કારણ તતાં ક્રુધાદિક ઝનય ઝત્પન્ન થતાં નથી એમ જો સમ્મતશાસ્ત્રમાં કહ્યું હોય તો એવી કલ્પના થઈ શકે; તેવિના વોલબું બ્યર્થ છે; માટે શાસ્ત્રની યુક્તિએ જિમપૂર્વે કહ્યું છે તેમ આદરવું યોગ્ય છે. ॥ ૯૪ ॥

શિવ્કાઈ વલં તુહાએ ણય તં જુજ્ઞઈ અણંતવિરિઆણં ॥

ઇય જુતું પિણ સુતું વલવિરિયાણં જઇ જેતું ॥ ૯૫ ॥

વ્યાખ્યા:- કેવલીને જો ચૂસ લાગતી હોય તો વલની હાણી થાય. તે તો તેને વિપે સંજવે નહીં કેમકે, વીર્યાંતરાયકર્મના ક્રુયને લીધે કેવલી અનંતવીર્યવંત છે. એ વચન પણ અયોગ્ય છે. કેમકે, વૈજ અને વીર્યમાં જેદ છે. શરીરનો જે પરાક્રમ તે વલ કહેવાય છે, અને અંતરગ જે શક્તિવિગ્રેષ તે વીર્ય કહેવાય છે. તેમ તતાં ક્રુધાએકરી શરીરનું વલ ઘટે છે, એવિપે અમે ના કહેતા નથી એ યોગપ્રત્યય છે; યોગ જે છે તે શરીરનામકર્મપરિણતિવિગ્રેષરૂપ છે. અને નામકર્મ તો જગવંતનેવિપે ફીણ થયું નથી. ॥ ૯૫ ॥ અર્થ પૂર્વપક્ષી આશંકા કરે છે:-

વંધો પરપરિણામા સો પુણ નાણા એ વીયમોહાણં ॥ જો

ગકયા પિહુ કિરિયા તો તેસિ હોઈ ણિવીઆ ॥ ૯૬ ॥

વ્યાખ્યા:- ગ્રહણ તથા મોચનાદિક પરપરિણામથી જીવને કર્મવંધ આવે છે. તે પરિણામ વીતરાગને જ્ઞાનના પ્રતાપે થાય નહીં. ઝક્કંચ “ મેહ્નદિ એવ એ મુંચ્ચદિ, એ પરં પરિણમદિ કેવલી જગવં; પેહ્નદિ સમંતદોસો, જાણદિ સઘં નિરવસેસં ” ૬ તિ પ્રવચનસારે. કેવલીને તો યોગની ક્રિયા પણ નથી, ત્યારે જોજનની જી કયા અર્થાત્ કેવલીનેવિપે જોજન પણ સંજવે નહીં જો જોજનક્રિયા કેવલીનેવિપે મા

निये तो तेथी योगक्रिया सिद्ध थरो ते तो केवलीनेविषे सनवे नही
 स्थाननिपद्या, विहार, तथा धर्मोपदेशादिकक्रिया पण केवलीने यती
 त्यारे नोजनक्रिया ते केम थाय। जो कहेशो के, स्थाननिपद्या, विहार,
 धर्मोपदेशादिकक्रिया केवलीने प्रत्यक्ष विद्यमान ठता ना केम कहेवाप
 क्रिया यद्यपि ठे, तथापि प्रयत्नपूर्वक नथी केमके, प्रयत्न रागद्वेप
 थी तेतो केवलीनेविषे नथी, माटे ए क्रिया स्वजावसिद्ध ठे जेम
 यादजा समयविशेषे स्वजावेज संचार करेठे, रहेठे, गर्जना करेठे, तथा वर्षा
 तेम केवलीने पण स्थाननिपद्या, विहार तथा धर्मोपदेशादिक स्वजावेज
 वक्तव्य "वाणणितेज्ज विहारो, धम्मवदेसो अणियदिणा तेसि
 से, मायाचारोव इच्छीण" इति प्रवचनसारे अतएव केवलीने जे
 या ठे, तेनेविषे मोह नही होवाने लीधे परइव्य परिणामना गिरहथी
 जाणरी. यत्त "पुण्णफला अरिहता, तेसि किरिया पुणोहि आदयिनी,
 विरहिया, तम्हा साखाइ गतिमदत्ति" ॥ ६६ ॥

अ० एरी पूर्णपद्मीनी आगकानु वत्तर आपेठे -

जोग विणावि किरिआ उवळइ कह ए तस्सोवि ॥

तुल्ल किरिवेचित्त तद्ध तुल्ल मवुद्धिपुवत्त ॥ ६७ ॥

आ० - केवलीनेविषे स्थाननिपद्यादिक्रिया जो स्वजावेज यती दोष तो
 निग्यैक थाय एम तो काड दीतामा आउतु नथी प्रयत्न सार्यकज
 केमके, प्रयत्नविना चेष्टा अतीज नथी माटे केवलीनेविषे प्रयत्ननो
 मात्र स्थानाधिकतानोज उपयोग कररो नही जो कहेशो के, केवलीनेविषे
 ज्ञान चेष्टा नथी किंतु तेथी गिनहण ठे अर्थात् केवलीनी चेष्टा प्रयत्नवि
 गे तो ज्ञान चेष्टा गिनहण ठे, तेमज प्रयत्न पण शास्त्रात् गिनहण न
 ॥ चेष्टा मोहविना थायठे, तेम गिनहण प्रयत्न पण
 कहेशो के, केवलीनी चेष्टा मन पूर्ण नथी, ता त
 ॥ एम शास्त्रात् न मानो एरीरीते सर्व ठसाणे सत्ता
 ॥

९ जत्ता जेणि तेसि वयजोंगो ॥

कम्मखवणाय ॥ ६८ ॥

વ્યા૦:-પૂર્વે કહેલા હેતુએ કરીજ ઢિગંવરો કહેતે કે, કેવલીને રાગ નથી હોતો તેથી તેનેવિપે વચનવ્યાપાર સંજવે નહી. તેમ ઠતાં જે વચનવ્યાપાર થાયતે તે સ્વનાર્વેજ મસ્તકમાંથી ધ્વનિ નીકલે છે એમ જાણવો, પણ અક્ષરરૂપ વાણી સંજવે નહી. એ શંકા પણ અયુક્ત છે. કેમકે, કેવલીને કેવલસ્થની પૂર્વે જેવીરીતે વચન યોગ હતો, તેમજ કેવલજ્ઞાન થયા પછી પણ જાણવો. અને કેવલીને રાગવિના પણ ક્રિયાનું સામર્થ્ય ઠતાં અક્ષરરૂપ વાણી કેમ ન સંજવે ? કોઈ આશંકા કરેકે, કેવલી કૃતકૃત્ય છે. ત્યારે તે ઉપદેશ જાસારૂ કરેતે ? તેનું સમાધાન એ કે તીર્થક રનામકર્મનો વિપાક એવીરીતેજ નોગવાયતે. તેથીજ કેવલી ઉપદેશ કરેતે. એ કેવલીનો સ્વનાવજ છે. જો કહેશો કે, કેવલી પદેકરી એકાંતે કૃતકૃત્યતે ? તો તેમ પણ ન સમજવું. યતઃ ણેગંતેણ કયઘો ; જેણે ઢિન્નં જિણંદણામંતે, તદવંજ ફલં ભસ્ત ય સ્વવણો વાઉ અમવેજઝ ; ઇતિ વિગ્ગેપાવચ્ચકે. જો કહેશો કે, પરોપ કારણે વિના ઉપદેશ દેવો સંજવે નહી, અને ઇઠા તેજ રાગ કહેવાયતે. અને વિપે સંજવે નહી. એવો વ્યામોહ પણ ન કરવો. કેમકે એવો ઇઠા પ્રયણ તેને રાગ ન સમજવું. ॥ ૯૭ ॥

માયાનાં
ગું સ્વેઅસ્સોદીરણં જિણંદસ્સ ॥ ૬૬
હેઠું ણય વા અસ્સપયમીણં ॥ ૯૯ ॥

વ્યા
દીરણા
દનીયકા
ઠતાં ડર્દી
તે એમ કાણ ; તા કાયયોગનેવિપે સાતાવેદનીયની ડદીરણા, પણ તેને કેમ થાય ? કેમકે, ડદીરણાનું તો આયું લક્ષણ કહ્યુંતે.- જે સ્થિતિના દલિક, ડદયાવલિકા થી વાહેર વર્તેતે, તેને કથાયસહિત યોગનામના વીર્યંકરી આકર્ષણ કરીને તે ડદયાવલિકાનેવિપે જે પ્રહ્લેપન કરવું, તે ડદીરણા કહેવાયતે. ॥ ૯૯ ॥

ણય તં વિરિઅવિરહિયં જાયઢ અપવત્તણાચ્ચ કરણંતિ ॥

કેવલસહાવપક્કં સુગયસ્સ મયમણુમયં જાણ ॥ ૧૦૦ ॥

વ્યા૦:- જો કહેશો કે તે ડદીરણા વીર્યવિના થાયતે, તો તે સંજવે નહી. કેમકે, ડદીરણા જેતે તે અપવર્તનાની પરીકરણ વિગ્ગેપતે. એટલે સ્થાનાંતર કરાવવા

નું કારણ છે, અને કારણ જેઠે તે પ્રયત્નરૂપ છે, એમ નમાનતાં જો કેવળ
વાદ માનિયે તો બોલુ મત અનુમત થાય, માટે પ્રયત્ન પણ અંગીકાર

સ્વેનં ણાર્દરિજ્ઞઃ કેવલજોગેહિ તો વિણુ પમાય ॥ ૩૩૭
દયદેવપ્રજવો દીસઃ પુણ સો વિ તત્તુલ્લો ॥ ૧૦૧ ॥

વ્યા૦ - કેવલી યોગ પ્રમાદવિના સ્વેદ ડરીરતો નથી, પરંતુ વદયના
હાં ડરીરણાસરલા દીગમા આવેઢે, તેથી સ્વેદ જેઢે તે ડરીરિતના
પણ પરમાર્થતાએ તે ડરીરણા કહેવાય નહીં ॥ ૧૦૧ ॥

નુત્તીઃ સુહૃપત્તી ત પુણ જોગાહૃદીરિય હુજા ॥ એસા
પરજુત્તિલયા એણ પકપિચ્છા એચ્છા ॥ ૧૦૨ ॥

વ્યા૦ - શુક્તિ કહેતાં જે કવલાહારઢે તેણેકરી કેવલીને જે સુલ વપ્ત
પડે, તે યોગથી ડરીયુ, અને કેવલીને તો યોગની ડરીરણા સનયે નહીં
તેને ચેદનીપની ડરીરણા હોતી નથી માટે કેવલીને કવલાહાર સનયે નહીં
થી જે પરશુનિરૂપ યેત્રી તે આવીરીતે કપાઈ ગઈઢે કે પ્રમાદવિના ડરીરણા
પડ નહીં એમ નિશ્ચયે જાણવું ॥ ૧૦૨ ॥

ણય ડુષ્પણિદાણ પિદુ, કેવલજોગાણ હોડ નુત્તીએ ॥
ત રાગદોસકય, તે પુણ તેસિ વિલીણત્તિ ॥ ૧૦૩ ॥
ડપ મતમાડ ફાસગ, કોહિન્નાઈણ કવલજોઈએ ॥ એવય
ડુષ્પણિદાણ, સુષ્પણિદાણસ્સ માદ્ધપ્પા ॥ ૧૦૪ ॥

વ્યા૦ - આહારેકરી યેત્રીના યોગને હુ પ્રણિધાન થાય નહીં કેમકે, ડુષ્પ
નિશાન તે ગગદેયરઢે થાયઢે તે રાગદોષ તો કેવલીનેરિયે નથી અત્રા
મદિ ગુણગણે ઢેઢેના જે કોહિન્નાદિમહારિ, તેઓને આહાર કરતાં પણ ડુષ્પ
ન યોગ નથી થતા ત્રિગુણકિ આહાર કરતાં તેઓને આત્મનીતતાના માદ્ધ
વનદ ઢતો નથી. કિંતુ અપ્રમાદન રહેઢે માતમા ગુણગણાનેરિયે નમ
અગ્ન ઢતો નથી પણ પૂરે આરંભેના વ્યાપારનો નિષ્ઠા હાવઢે જમ
અગ્નના ઢેઢનો આગન ઢતો નથી પણ ઢેઢે ગુણગણે ઢોચા માંડપા
ત્રે ઢેઢો, તે ઢોચના ઢમા પણ સાતમે ગુણગણે અવાયઢે માત્ર નહીં

ના અન્નિપ્રાયેજ “હ્યેતસ્મિન્ ગુણસ્થાનાનિ સંત્યાવશ્યાનિ પદ્” એવું ગુણસ્થાન
ત્મારોહનેવિપે કહ્યુંઠે. તે સંનવિત્તઠે. ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥

હેઝ પમત્તયાએ આદારકહ્વ એવ આદારો ॥ હોઝ
જડ્ એઙ્આરો અણ્હતી એવ તેણાવિ ॥ ૧૦૫ ॥

વ્યા૦:- આદારની કથા કરતાં સાધુ પ્રમત્ત થાયઠે. ત્યારે આદાર કરતાં કે
૧ પ્રમત્ત ન થાય ? એવું પ્રનાવે કહેઠે તે અયુક્ત જાણવું. કેમકે, આદારકથા
ત્માદત્તું કારણ નથી. તેમ ઠતાં જો વન્ને સરસા કહિયે તો જેમ આદારકથા
તરતાં અતિચાર થાયઠે. તેમ આદાર કરતાં પણ ચતીને અતિચાર થવો જોયે. ॥ ૧૦૫ ॥

ણિદ્વાવિણ એણ હેઝ ઞુત્તી સહ્યારમેત્ત ઓત્તીએ ॥ જેણ
સુએ ણિદ્વિઘા પયડી સા દંસણાવરણી ॥ ૧૦૬ ॥

વ્યા૦:- જો કેવલી આદાર કરતો હોય તો તેને નિઙા હોવી જોઈયે. એમ
જે કહેઠે તે પણ અપ્રમાણ જાણવું. કેમકે, નિઙાતું કારણ આદાર નથી. આ
દાર તો માત્ર નિઙાનો સહચારી ઠે. સિઙ્ઘાંતોનેવિપે નિઙાને દર્શનાવરણીયકર્મ
ની પ્રકૃતિ કહીઠે. કેમકે, આદાર કરતાં પણ કેવલીને દર્શનાવરણીયકર્મનો
અજાવ ઠે. માટે કેવલીને નિઙા હોતી નથી. ॥ ૧૦૬ ॥

એય તસ્સ થોવયાએ જેણ અણુણ્ણા તઠં તઠં હુઠો ॥
ણિદ્વઘ્ હુઘયાજં ણિદ્વાઈ પસંગઠં તસ્સ ॥ ૧૦૭ ॥

વ્યા૦:- શાસ્ત્રોમાં કહ્યું ઠે કે થોડો આદાર કરવો, માટે આદાર હુટ ઠે, એ
મ કહેઠું પણ અયોગ્ય ઠે; કેમકે, ઘણો આદાર કહ્યાથી દર્શનાવરણીયકર્મ
ના વિપાકનો વઘ્ય થાયઠે. એટલા માટે ઘણો આદાર કરવો હુટ કહ્યોઠે. પ
ણ સ્વજાવે આદાર હુટ નથી. ॥ ૧૦૭ ॥

આદારો એ પમાઠં નત્તઙ્ અવવાઙ્ગુત્તિકાઙ્ગણં ॥

અવવાયા ઘોલીણા વીયન્નયાણં જિણાણ જઠં ॥ ૧૦૮ ॥

વ્યા૦:- આદાર અપવાદમાર્ગને પ્રતિબંધ કરનારો હોવાથી પ્રમાદરૂપ ઠે, એ
મ નકહેઠું. કેમકે, વીતન્નય તીર્થીકરને કોઈ અપવાદ નથી. અપવાદ તો જે ઝ
ત્સર્ગમાર્ગ કરી શકે નહીં, અને ચારિત્રના ત્યાગથી વીદે, તેને ઠે. જિનને તો તે
નહોય. એ કેવલ પોતાની કલ્પના નથી, કેમકે, ધર્મવિહુનેવિપે નિરપેક્ષયતિથ
ર્મના અધિકારે અપવાદત્યાગસૂત્ર કહ્યુંઠે, એ ગીતાર્થે યથા સૂત્ર વિચારવો ॥ ૧૦૮ ॥

પત્ત મમત્તદેઝ જુતં વોતું પુણો ણ દેહુવ ॥ ફહરાણી
મમજાવો જિણાણ કહ પાણિપત્તાણં ॥ ૧૦૯ ॥

વ્યા૦ - આહાર કરનારને પાત્ર રાખવા જોઈયે, તે પાત્ર તો
એમ કહેવું નહીં કેમકે, પાત્ર તો શરીરની પથે ધર્મસાધન છે જો એમ
ને મમત્વનું કારણ માનિયે તો તીર્થંકરપ્રમુખ જે પાણિપાત્રી છે
મમત્વપણુ કેમ સજવે? જો કહેશે કે, બાહ્ય પાત્ર મમત્વનું કારણ છે,
અંતરની પાત્ર ને કેમકે, જેટલું પુણ્ય હવ્ય છે તે સર્વ આત્માથી વાહ્ય
દેહ તે મમત્વનું કારણ થાય? ॥ ૧૦૯ ॥

જાણ તવોવચાનં આહારેણતિ તે મઈ મિઠા ॥

જાણ સેલેસીએ તવો અણિવિસરુસ તેસિતિ ॥ ૧૧૦ ॥

વ્યા૦ - જો કહેશે કે, આહારેકરી કેવલીના ધ્યાન તથા તપનો
ધાપ, માટે આહાર લેવો અયોગ્ય છે તો એવું જે તારી મતિમાં જાતે છે તે
મિથ્યા છે. કેમકે, ધ્યાન તો શેલેસીયે છે પણ પૂર્વે વસ્તુરૂપતાથી વેશેડી
વંચોડી છુટી નથી અને વિગેપેકરી કેવલીને કોઈ તપ પણ નથી
તેમને કેવલીને જે અણુતર તપ કહ્યું છે, તે પણ શેલેસીયવસ્થાનાય
છે અને સોમિત્તના પ્રશ્નના અધિકારે શ્રીનગવતીમાં "કિ જતે જતા
લા, અમે તરણિયમ સયમ સન્નાય સન્નાણ રસ્તયમાઈસુ જોઈસુ જયણ" પણ
જે તેહા પણ તપનું ફળ છે તેમાટે વપચારે તપ કહ્યું છે ॥ ૧૧૦ ॥

વંગલિયદેહમ્મ ય ઠિડં અવુઠ્ઠીય ણો વિણાદાર ॥

તેણ પિઅ કેવલિણો કવલાદારિત્તણ જુત ॥ ૧૧૧ ॥

વ્યા૦ - આંદાગિકજરીગની સ્થિતિ, તથા તેની વૃદ્ધિ આહારરિત્ત પતી
માટે કેવલીને કરનાદ્ય યુગ છે ॥ ૧૧૧ ॥

પરમોગલિઅદેહો કેવલિણ નણુ દવેજ મોહસણ ॥

નદિગદ્યાગદિત્ત તેઅમત્ત અપ્પપડલુવો ॥ ૧૧૨ ॥

વ્યા - પૂર્વેકરી ગતિ કરે છે કે, મોહનીયકર્મના કારણે કરાની
નિદિગદ્યાગદિત્ત તે અમત્ત અપ્પપડલુવો પરમ પરિણામ હાપ

ना पडलनी पठे केवल तेजमय होयठे. एवा शरीरने कवलाहारनी अपेक्षा नथी॥११२
अ० उपली आशंकातुं समाधान करेठे:-

संघयणणामपगइउ केवलिदेहस्स धाउरहियत्ते ॥

पोग्गलविवागिणी कह् अतारिसे पोग्गले होऊ ॥ ११३ ॥

व्या०:- केवलीतुं शरीर जो सप्तधातुरहित कहिये तो तेने वज्ररूपर्जनाराच संघयण नामकर्म प्रकृतिनो उदय केम थाय. केमके, ते प्रकृति तो पुज्जल विपाकनी ठे. ते अस्थि पुज्जने विपेज विपाक देखामे ठे. जो दृढ संस्थानमात्र पुज्जनेविपे ते विपाकने देखादती होय तो वेवताने पण वज्ररूपजनाराच संघयण कहेतुं जोये. ११३

मोहविलएण नाणं णामुदयाचेव तस्स पारम्मं ॥

तो वस्साइविसेसो तं होऊण धाउरहियत्तं ॥ ११४ ॥

व्या०:- मोहनीयकर्मना विलयथी केवलीने केवल ज्ञान उपजे ठे. पण शरीरनेविपे कांई विशेषपणुं थतुं नथी. शरीरनामकर्मना उदयथीज शरीरनेविपे विशेषता थायठे. माटे केवलीना शरीरनेविपे पुण्यप्रकृतिना माहात्म्यथी वर्णगति सारसत्वादिकनी विशेषता युक्तज ठे. परंतु धातुरहितपणुं थाय नही. अतएव शास्त्रोनेविपे कथुंठे के, “संघयणरूप संघा, ए वज्रगइ सारसत्त कसासा; ए मा इणुत्तराई, हवति णामोदया तस्स.” एम ठतां जे केवलीना शरीरनेविपे अस्थ्यादि पुज्जल पलटीने अन्यविपेज पुज्ज उत्पन्न थायठे. एवी कल्पना करवी ते दृष्टिविपरीत होवाथी अयोग्य ठे. केमके, पुण्यप्रकृतिनो उदय थयाथी तथा विध लब्धिवडे शरीरवर्णादिकविशेष दृढ होयठे. एम जाणतुं. ॥ ११४ ॥

ओरालिपत्तणेणं तह् परमोरालिअंवि केवलिणो ॥

कवलाहारावेरुं ठिं च बुद्धि च पाउणई ॥ ११५ ॥

व्या०:- तीर्थकरतुं शरीर जो परमौदारिक होय तो पण तेने कवलाहार सा पेक्षज स्थिति तथा वृद्धिनो अनुभव थाय. केमके सामान्यपणे औदारिकशरीर नेविपे एवो नियम ग्रह्योठे के, आहारविना शरीरनी स्थिति होयज नही. ॥११५

एय मइनाणपसती, कवलाहारेण होइ केवलिणो ॥

पुप्फाईअं विसयं, अस्स हयाणाइ गिह्मिजा ॥ ११६ ॥

व्या:- जो केवली आहार करे तो तेना आस्वादथी रसनानुं मतिज्ञान थाय

नही, जो एम मानिये तो समवरणजूमिकानेविषे गूठणप्रमाण
होवायी, तेना परिमलयी घ्राणेडियनु मतिज्ञान केम न थाय? आमत
तुनि थाय नही, एम पण न कहेवु केमके, रतिरूप तृप्ति घती न होव
अमारे पण इष्ट ठे परतु कुधानाशरूप तृप्ति तो आहारविना थायज नही.

इरिआ वढिआ किरिआ, कवलाहारेण जइ ए केवलियो॥

गमणाडणा विनद्वे, सा कि तुह पाण पिढियति ॥ ११७ ॥

व्या० जो कहेगो के, केवलीने कवलाहार करता इरिआवहिनी क्रिया
तो गमनागमनादिक क्रियाए करी केवलीने इरिआवहिआ क्रिया केम न
माटे जेम केवलीने गमनादिक क्रिया ठे, तेम नोजन क्रिया पण जाणी.
प्रयमज कसु ठे. ॥ ११७ ॥

एय परुययारहाणी तेण सया जोग्गसमयणियएण ॥

एय वाढिसमुप्पती दिअमिअआहारगहणाउ ॥ ११८ ॥

व्या० - केरनी जो कज्जाहार करे तो धर्मापवेशमा अतराय पडे, तेथी
परानी लानि थाय, एम कहेवु न जोइये केमके, ते तृतीयप्रहरनेरिने
मात्र निपतगमपेज आहार करेते तेथी बाकीनो सर्व काटा उपवेशने थप
ठे जा रहगो के, केरनी आहार करेतो शुजादिक व्याधि उप्पन घातो
य थाय, ता ए कपना पण व्यर्थ ठे केमके, ते सारी रीते जाणीन
परिणामरहित जिन मिताहारज करे ठे माटे तेनेरिये शुजादिकना सना
नही अने एथी तेनेरिये रागनी कपना पण थाय नही ॥ ११८ ॥

ए पुरीमाइ डुगत्रिय मेसिं णिहू मोहवीआण ॥

अमय वय परेमि विचित्तदेसेविहाणाय ॥ ११९ ॥

व्या० - जो कहेगो के, केरनी आहार करे ता तेथी यडिनीन प्रमुय कसु
इरे, तेना डुगत्रानु कारण ठे, एम पण कहेवु नही केमके, डुगत्रानु मून मर
एकमे ठे तेनु ता प्रयमन उप्पनन करेते ठे अने तीर्थरुग्ना एरा
ठे के ननं आहार तथा निद्राणी रिगिने कोई दग्री शके नही ए कपना
इहने पण डुगत्रा उप्पन थाय नही वनी मामाभ्य करनी एसांन रिग
रेड तेदी पण बीना कांने डुगत्रा उप्पन थाय नही पुरेपत्ती कड
कने पुरे पण निद्रा दोंय नही तो पत्ती ते केम मनो? पन

तपियरो, हलधर चक्रीय वासुदेवाय ; मणुआण जोगनूमी, आहारो एहि एी ते. " ए तो कोई अपूर्व मतठे. केमके, शास्त्रोनेविषे एवो कोई अतिशय क नथी ; तेम एवी उदराग्रि पण नथी के जेथी निहारनो अनाव थाय. तेम जो ए वातसाची मानिये तो नस्मकव्याधिनी पठे ते दोषरूप थरो. खल कृत आहार मात्र जो नस्म थाय तो पूर्वे केम न थाय ? माटे ते केवल प रुचिमात्र ठे ॥ ११९ ॥

जो पुण नुतिअनावो केवलिणो अइसउति जंपेई ॥

सो वायामित्तेणं साहेऊ सुद्ध खउं पुप्फं ॥ १२० ॥

व्या०:- जो कदेशो के, केवलीने जे नुक्तिनो अनाव ठे. ते अतिशय जाण तो एम कहाथी तमे पोते पोताना वचने अठतीवस्तुने ठती करो ठो त्या आकाशना पुप्प पण ठे एम कदेशो तो कोण ना कहेनारो ठे ! पण ए वच सप्रमाण न कहेवाय. ॥ १२० ॥

एवं कवलाहारो जुत्तीइ समन्तिउ जिणवराणं ॥

पुवायरिएहि जहा तहेव लेसेण उवइठो ॥ १२१ ॥

व्या०:- एम जे प्रकारे पूर्वाचार्य केवलीने विषे कवलाहारनी समर्थना करी ठे प्रकारेज आ ठेकाणे अमे लेशमात्र कहुंठे. ॥ १२१ ॥

तेणं केवलनाणी कयकिच्चो चेव कवलनोईणं ॥

नाणाईण गुणाणं पणिवायानावउं सिद्धो ॥ १२२ ॥

व्या०:- माटे केवली कवलाहार करता ठतां पण कृतकृत्यज ठे. केमके, ज्ञान शून चारित्र तथा वीर्यगुणनो स्वभावपरावृत्ति एटले पाठल हटवारूप प्रतिघात थी. ज्ञानादिक गुण संपूर्ण सिद्धज होयठे. माटे ते सर्वथा कृतकृत्य तो सिद्धज ठे. म कहेवुं जोइये. तथापि ज्ञानादिगुणचतुष्टयनी विबुधताने लीधे केवलीने देश कृतकृत्य कहेतां पण कांई विरोध थावे नही. ॥ १२२ ॥

नाणस्स विसुद्धीए अप्पा एगंतउं ए संसुद्धो ॥

जम्हा नाणं अप्पा अप्पा नाणं तअप्पं वा ॥ १२३ ॥

व्या०:- जो कदेशो के, आत्मा ज्ञानरूप ठे. तेथी ज्ञाननी एकांत शुद्धताने लीधे आत्मा पण एकांत शुद्ध थाय ठे. एम न कहेवु. केमके, ज्ञान ते आत्म

રૂપજ હોયઠે કેમકે, આત્માવિના જ્ઞાનનું રહેવું નથી અને આત્મા
 ઠે તે જ્ઞાનસ્વરૂપ પણ હોયઠે ને તદન્યસ્વરૂપ પણ હોયઠે, એ હેતુથી
 જ્ઞાનાદિગુણને સ્વનામેકરી શુદ્ધ પણ ઠે અને અવ્યાવાધાદિગુણના સ્વનામેકરી
 શુદ્ધ પણ ઠે એમ જાણવું ॥ ૧૨૨ ॥

એવ પરમપત્ત નાણાફણવારગં મુણેઅવ ॥

સવ્વહ પરમપત્ત સિદ્ધાણ ચેવ સસિદ્ધં ॥ ૧૭૪ ॥

વ્યાખ - એવી રીતે કેવલીને પરમાત્માપણ જ્ઞાનાદિકગુણેકરી વેગથી ન જાણ
 વું, સર્વથા પરમાત્મા તે સિદ્ધજ કહેવાય માટે આત્મ દોષના વિરહથી આત્મ શુદ્ધ
 તેનેજ પ્રગટ થાયઠે આત્મા ત્રણ પ્રકારનો હોયઠે એક બાહ્યાત્મા, બીજો
 તત્ત્વાત્મા, અને ત્રીજો પરમાત્મા, આત્મબુદ્ધિથી જે કાયાદિકનું ગ્રહણ થાયઠે,
 તે બાહ્યાત્મા કહિયે શરીરાદિકનો અધિષ્ઠાત્ર જે ચેતન તે અત્તરાત્મા કહિયે,
 ને જે સર્વ વ્યાપકશક્તિ શુદ્ધ આનંદમય હોય તે પરમાત્મા કહિયે. યત “આ
 ત્મધિયા સમુપાત્તકાયાદિ કીર્ત્યતે અત્ર વહિગત્મા કાયાદેશમધિષ્ઠાત્રકો ન
 ત્યત્તરાત્મા તુ ચિદ્રૂપાનંદમયો નિ જોષોપાધિવર્જિત શુદ્ધ અપ્રત્યક્ષો ન ત ગુણ
 માત્મા કીર્તિતસ્તદક્ષેરિતિ યોગશાસ્ત્રે “ કેટલાએક એમ કહેઠે કે, જે મિષ્ટાન્ના
 દિ પરિણામગાન હોય તે બાહ્યાત્મા કહિયે, જે સમ્યક્તાદિ પરિણામવાન હોય
 તે અત્તરાત્મા કહિયે, અને જે કેવલ જ્ઞાનનિગાન હોય તે પરમાત્મા કહિયે. મિ
 ષ્ટાન્નાદિ ત્રણ ગુણગાણા સુધી બાહ્યાત્મા કહેવાયઠે, અવિરતિસમ્યગ્દૃષ્ટિના
 ના ચોયા ગુણગાણાથી જર્ણને ક્ષીણમોહનામના વારમા ગુણગાણાસુધી અત્ત
 રાત્મા કહેવાયઠે, માટે મિષ્ટાન્નાદિને પણ નિશ્ચયથી સમ્યગ્દર્શન તથા કેવલ જ્ઞા
 ન ઠે તે શક્તિએકરી અત્તરાત્મતા તથા પરમાત્મતાને પામેઠે કેમકે, અવિરતિ
 સમ્યગ્દૃષ્ટ્યાદિકને પણ નિશ્ચયથી કેવલ જ્ઞાન ઠે અને બાહ્યાત્મા તે નૃતપૂર્વક
 કરી કહેવાયઠે કેમકે તેને મિષ્ટાદર્શન પર્યાય પૂર્વે થયાઠે જેમ મધુથી ન
 રેલા ઘટમાંથી મધુ કઢાડી લીધા પછી પણ મધુઘટ કહેવાયઠે તે ન્યાય અર્થ
 પણ જાણવો વ્યક્તે પરમાત્માતે બાહ્યાત્મા તથા અત્તરાત્મા પૂર્વજૂતનયથી કહેવા
 ઠે કેમકે, તેને મિષ્ટાદર્શન તથા સમ્યગ્દૃષ્ટ્યાદિ એ બન્ને પર્યાય પૂર્વે થયાઠે ॥ ૧૨૩ ॥

તસ્સ ય સદાવસિક્ષા, કિરિચ્છા ગુણ કરણ જોગ અદિગિવ ॥

કમ્મુગુણી આવિદ્ધવે, જજણકરણ ત અદિગિવ ॥ ૧૭૫ ॥

व्या०:- ते केवलीने गुणकरण आश्री स्वभावलिङ्ग किया होयते. तेने केवली ज्ञानादि गुणपर्याय उपजतां आत्माश्री अन्यकर्मादिकारणनी अपेक्षा नथी काजस्वभावालिके तेना कारणपर्ये सर्व आत्मांतरनूत ठे. मनोवाक्यारूप गुंज ना कारण आश्रीने केवलीने कर्मोपनीतकिया पण थायते. माटे ते अंगेकरी केवल स्वभावलिङ्ग कियान नथी. ॥ १७० ॥

अहं सो सेलेसीए. जाणानलदङ्कुसयलकम्ममलो ॥

कणगंव सबहं त्रिय, लक्षसद्भावो हवइ सिद्धो ॥ १७६ ॥

व्या०:- हवे केवली जे ठे ते. शंजेसीअवस्थानेविषे शुक्लध्यानरूप अग्रिएकरी नवकर्मरूपमजने दग्ध करीने अग्रिएकरी निर्मज्ज किंधलां सुवर्णनी पठे त वेथा जलस्वभाव यज्ञे निःश्वत्पर्यायनो नजनार थायते. ॥ १७६ ॥

तस्मै वर नाण दंमण, वर सुहं सम्मन चरण निव्वठिं ॥

अवगाढणा अणंता, मुत्ताणं थं अवरिरियं च ॥ १७७ ॥

व्या०:- ज्ञानावरणीयादिक आठकर्मथी जीवने अज्ञानादिक दोष दोषते ते नाश पास्यापठी निःशने आ आठ गुण प्राप्त थायते:- पहेजो ज्ञानावरणीयकर्मना ह्यथी अनंत केवलज्ञान उत्पन्न थायते; बीजो दर्शनावरणीयकर्मना ह्यथी अनंत केवलदर्शन उत्पन्न थायते; त्रीजो वेदनीयकर्मना ह्यथी ह्यापिक मस्यक उत्पन्न थायते; चोणो चाग्निमोहनीयकर्मना ह्यथी ह्यापिक चाग्नि उत्पन्न थायते; पाचमो आशुःकर्मना ह्यथी अहं स्थिति उत्पन्न थायते; षष्ठो नामकर्म तथा गोत्रकर्म ए वनेनो ह्यथ यथाथी एक निःशवगाहक स्थाननेविषे हीगर्कगनी पठे अनंत निःशवगाहना उत्पन्न थायते; अष्टो मोदनीयकर्मना ह्यथी वे गुण उत्पन्न थायते एम कए, तथा नाम थने गोत्र ए वे कर्मना ह्यथी एक ज गुण उत्पन्न थायते एम कएते: ए ठेकाणे स्वपग्निपाज गरण ठे. ॥ १७७ ॥

थिरयावगाढणाठ. पनेअं नामगोनकम्मखए ॥

चरणंविअ मोदखए. इअ अहं गुणनि विनि पठे ॥ १७८ ॥

व्या०:- षेठजाएह मोदनीयकर्मना ह्यथी एज्ज चाग्निगुणमानेठे. तथा नामकर्मना ह्यथी आत्मवदेदन्दिगताए गुण रवेठे; नेमज गोत्रकर्मना

હયથી અવગાહના ગુણ માનેછે ॥ ૧૨૭ ॥ અઃ જે આચાર્ય સિદ્ધને
 એ નથી માનતા, તે સૂત્રનું અવલંબન કરીને પૂર્વ પદ્ધ કરેછે -

નણુ સિદ્ધાતે સિદ્ધો, ણો ચારિત્તી અ ણો અચારિત્તી ॥

નણિનં વવહારણયા, ણિવ્વનં દોઈ ચારિત્તી ॥ ૧૨૮ ॥

વ્યાઃ - “ સિદ્ધે ણો ચારિત્તી ણો અચારિત્તી ” એ સૂત્રનેવિષે સિદ્ધને
 નો અચારિત્રી કહ્યોછે, એવું વચન તો ચારિત્ર ન હોય તો સનયે, જેમ
 હી હોવાથી નબ્ધત્વને ટેકાણે અનબ્ધત્વ કહેવાયછે, તેમ ઠતા સિદ્ધના
 રિત્રની ગણના કેમ કરીએ ? ॥ ૧૨૯ ॥ અઃ કોઈએક એ સૂત્રનું તમ

નણુ ડહ દેસણિસેદ્ધે, ણો સદ્ધો તેણ તસ્સ દેસસ્સ ॥

અદ્ધુ ણિસેદ્ધો કિરિયા, રૂવસ્સ એ સત્તિરૂવસ્સ ॥ ૧૩૦ ॥

વ્યાઃ - “ ણો ચારિત્રી ણો અચારિત્રી ” એ વાક્યમાના “ નો ” શબ્દથી
 નો નિપેધ થાયછે એટલે ચારિત્ર વે પ્રકારનું હોય છે, એક ક્રિયારૂપ ને ધીનો
 ણામરૂપ છે તેઓમાના ક્રિયારૂપચારિત્રનો સિદ્ધનેવિષે નિપેધ છે, પરંતુ
 ચારિત્રનો નિપેધ નથી, એમ જાણવું ॥ ૧૩૦ ॥ અઃ કેવળીનેવિષે
 રિત્ર છે, પરંતુ શક્તિરૂપ ચારિત્ર નથી એમ કહેવું નહીં તે કહેવું -

જડ કિરિયારૂવ ચિચ્ચ, ચારિત્ત એવ ણાયપરિણામો ॥

તો કિરિયારૂવ ચિચ્ચ, સમ્મત્ત ણાયપરિણામો ॥ ૧૩૧ ॥

વ્યાઃ - જે પ્રેક્ષોત્પ્રેક્ષાદિક્રિયાછે, તે ચારિત્ર કહિયે, અને તદુપયાગરૂપ
 રિત્ર તે જાનચારિત્ર કહિયે, જાનચારિત્ર જ્ઞાનરૂપજ છે ત્યારે નિગકતાયાગ
 પ જે ક્રિયા, તેજ સમ્યક્ત કહિયે, અને શ્રદ્ધાનપરિણામ તે જ્ઞાન કહિયે,
 નિર્ણય કરતાં જ્ઞાન તથા દર્શનનો જેદ થાય નહીં, જ્યારે આત્મગુણરૂપ સમ્યક્
 ત્યારે ચારિત્ર પણ આત્મગુણરૂપ કેમ ન કહિયે ? અતઃવ મરુદેવાદિકને વાચ્ય
 રાગિના પણ ચારિત્ર સનયે ॥ ૧૩૧ ॥ અઃ “ ડહ જગિએ જતે, ચરિત્તે પરજવિએ
 ને, તદ્ધનપનગિએ ચરિત્તે ગોયમા, ડહ જગિએ ચરિત્તે, ણો પરજવિએ ચરિત્તે
 પનગિએ ચરિત્તે ” એમ જગવતી સૂત્રનાં વચનોએ કરી ચારિત્ર જગનનુગામી
 માટે મોહનેવિષે ચારિત્ર સનયે નહીં, એમ જે કહેવું, તેનું સમાધાન આવશે

જં પુણ તં ઇહ નવિચ્છં, તં કિરિયારૂપમેવ ણેયવં ॥

અહવા નવો ણ મુક્કો, ણો તમ્મિ નવે ઇચ્છં અહવા ॥ ૧૩૭ ॥

વ્યા:- જે ચારિત્ર ઇહ નવિક કહ્યું, તે ક્રિયારૂપ જાણવું; અને વીજું જે મોહનીયકર્મના ક્ષયથી उत्पन्न થાય છે તે ચારિત્ર મોહનેવિપે હોય છે, તેની અમે પણ ના કહેતા નથી. અથવા મોહના નવમાં વિવક્ષા કરી નથી માટે ઇહ નવિક ચારિત્ર કહ્યું, અથવા મોહનેવિપે ચારિત્ર તો છે, પરંતુ કર્મનિર્જરાનું પ્રયોજન તિહાં નથી, તેથીજ ઇહ નવિક કહ્યું ॥ ૧૩૭ ॥

ણય મોક્કસુદ્ધે લલ્લે, તયણુઠાણસ્સ હંદિ વેફલ્લં ॥

તત્કારણસ્સ ઇહરા, નાણસ્સ વિ હોઈ વેફલ્લં ॥ ૧૩૮ ॥

વ્યા- ચારિત્રનું ફલ મોહ છે, તે પામ્યા પછી ચારિત્ર રહેતું નથી. એમ કહેવું નહીં. અન્યથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ છે, તે પામ્યા પછી ચારિત્ર રહેતું નથી; એમ કહેવું નહીં; અન્યથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ છે, તે પામ્યા પછી જ્ઞાનપણ સંજવે નહીં. જ્યારે સિદ્ધને જ્ઞાનનું ફલ નિશ્ચયથી લોકાલોકપ્રકાશરૂપ છે; ત્યારે ચારિત્રનું ફલ પણ નિશ્ચયથી શુદ્ધાત્મસ્વજાવાનુનવલક્ષણ શાસતું ન હોય. ॥ ૧૩૮ ॥

ણેવ પડ્ડણ્ણંજો, અહિયાવહિ પૂરણંમિ ચરણસ્સ ॥

સાવા કિરિયારૂવે, સુચ્ચરણે જં કરંમિત્તિ ॥ ૧૩૯ ॥

વ્યા- સિદ્ધને જો ચારિત્ર માનિયે તો યાવહીવિતોની પ્રતિજ્ઞાનો જંગ થશે. એમ પણ ન કહેવું. કેમકે, ઓઠા કાલે પ્રતિજ્ઞાનો જંગ થાય છે; પણ અધિક કાલે પ્રતિજ્ઞાનો જંગ ન થાય. અથવા તે પ્રતિજ્ઞા ક્રિયારૂપચારિત્રનીયજ જાણવી. કેમકે, “ કરેમિ જંતે ” એવું શ્રુતકરણાર્થ કહ્યું. તે શ્રુતકરણ યુગનાકરણરૂપ ચારિત્રજ અવલંબીને પ્રવર્તે છે. ગુણરૂપ ચારિત્ર તે આત્મસ્વરૂપ છે. મોહવિરહથી તેનો આવિર્ભાવ માત્ર થાય છે. ॥ ૧૩૯ ॥

અહ ચરણ મનુઘાણં, તં ણ સરીરં વિણત્તિ જડ્ડુ ॥

તેણ વિણા નાણાઈ, તા તસ્સ હેઠ્ઠચં પત્તં ॥ ૧૪૦ ॥

વ્યા- જો ચારિત્ર અનુષ્ઠાનરૂપ છે, તે શરીરવિના સિદ્ધનેવિપે સંજવે નહીં. એમ જો કહિયે તો શરીરવિના જ્ઞાનાદિક પણ સિદ્ધનેવિપે કેમ સંજવે! પૂર્વાવસ્થામાં શરીરથી उत्पन्न થયેલા જ્ઞાનાદિકના નાશના કારણવિના સિદ્ધને ધ્રુવ કહિયે છે. ॥ ૧૪૦ ॥

કિરિયા ફલનંદયિની, સ્વડચ્ચં ચરણ વિ દોહ મહ નેત્રા
સાતેણ વજ્રચરણ, વજ્રતરિય તુ પરિણામા ॥ ૧૩૬ ॥

વ્યા० બીજું ક્રિયા છે તે શરીરનામકર્મના ઉદયથી છે, શરીરવિના
ય નહીં શરીરચરે ચારિત્રરૂપ ક્રિયા થાય છે તે વાહ્યચારિત્ર કહેવાય
વાહ્યચારિત્રરૂપ શુદ્ધ જનસમાચારીરૂપ ક્રિયાનું સેવન કરીને થયેલ જીવ
વમા ધ્રુવચક્રસુખી જાય છે, એવો વાહ્ય ચારિત્રનો મહિમા છે એને કેવ
યિક ચારિત્ર કહ્યું છે માટે તે વાહ્યચારિત્ર કહેવાય નહીં, કિંતુ તે શુદ્ધ
રિણામરૂપ હોવાથી એ અતરંગ ચારિત્રજ કહેવાય ॥ ૧૩૬ ॥

આયા સ્વલુ સામાડય, આયા સામાડચસ્સ અઘોત્તિ ॥
તેણેવ ઇમં સુત્ત, જાસડ ત આયપરિણામ ॥ ૧૩૭ ॥

વ્યા० આયા સામાર્ણ આયા સામાડચસ્સ અઘે ” એ સૂત્ર પણ
આત્મપરિણામરૂપજ કહે છે પરંતુ વાહ્યક્રિયારૂપ નથી કહેતા ॥ ૧૩૭ ॥

ણય સ્વડચ્ચ વિચરિત્તં, જોગિણિરોદ્ધેણ ત વિલયમેઈ ॥

અસહ વિહલ પત્તો, વિરહો ચારિત્તમોહસ્સ ॥ ૧૩૮ ॥

વ્યા० કેવલીને જે ક્ષાયિક ચારિત્ર ઉત્પન્ન થાય છે, તે જ્યારે યોગનો નિ
ને મોહનેવિપે ગમન કરે છે, તેના પ્રથમસમયમા નાશ થાય છે એમ કહે
કેમકે, ક્ષાયિકજાવનો નાશ થતોજ નથી જો એમ ન માનિયે અને
યનો નાશ માનિયે તો ચારિત્રમોહનીયકર્મનો નાશ કહેવાયો નહીં તમ
વલેકરી નાશ થયીકાર કર્યું તો પણ તે નિર્થક થયો કેમકે, ચારિ
યકર્મના નાશથી ક્ષાયિક જાવતો ઉત્પન્ન થયોનહીં ત્યારે એ નાશપણ શુ
નુ? જેમ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના નાશનું ફલ કેવલ જ્ઞાન છે, તેમ ચારિત્રમોહ
કર્મના નાશનું ફલ યથાલ્યાત ચારિત્ર છે તે જો સિદ્ધનેવિપે ન હાય, તો
નીયનો નાશ નિષ્ફળ કહેવાયો ॥ ૧૩૮ ॥

તેણં સુદ્ધવર્ગે, ચરણ નાણાનુ દસણ વન્ન ॥

કારણકજ્જવિજ્ઞાગા, સતતમિય કિં ન સિદ્ધેસુ ॥ ૧૩૯ ॥

વ્યા० તે કારણ માટે શુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્ર યદ્યપિ ઉપયોગરૂપતાદિ
અન્યથા છે, તથાપિ તેઓમાં કારણકાર્યજાવજેદ છે જ્ઞાન ચારિત્રનું કારણ

१. तेम चारित्र ज्ञाननुं कारण ठे; जेम सम्यक्त तथा ज्ञानना विषयोमां जेद न
री. अर्थात् वस्त्रेनो एकज विषय ठे, तथापि तत्त्वरोचकरूप ते ज्ञान कहेवायठे,
था तत्त्वरुचिरूप ते सम्यक्त कहेवायठे. एवो वस्त्रेनो जेद ठे. तेम ज्ञान अने
चारित्रनो पण जेद जाणवो. तेमज ज्ञानावरणीयादिक कर्मोनो जेद पण संजवे
१. एवी रीते ज्ञानथी अन्य चारित्र उपयोगरूपने ज्ञानथी अनन्य अनेकांतस्वरूप
१ सिद्धनेविषे केम न थाय ॥ १३९ ॥ अ० ए प्रमाणे सिद्धनेविषे चारित्रनी स
र्थना करी, ते उपर सिद्धांतपद्धने अवलंबीने पूर्वपद्धी समाधान करेते.

एव समाहाणविद्दी, जो मूलगुणेषु दुज थिरजावे ॥

सो परिणामा किरिआ, जुंजणकरणं पडित्तो ॥ १४० ॥

व्या० मूलगुणनेविषे जे स्थिर जावरूप ठे, तेज चारित्र क्रियारूप कहेवुं. के
मके. ते मनोवाक्काययोगरूप युंजनाकरणनी अपेक्षा करेते. कोई पूठे के, एम
ह्याथी वीर्यरूप चारित्र थाय. ते संजवे नही. जेम ज्ञानाचारादिकथी ज्ञाना
देक अन्य ठे, तेम चारित्राचारथी चारित्र पण अन्यज संजवे. तेने एम कहेवुं
के, जो एम कहिये तो वीर्याचारथी वीर्य पण कां अन्य न कहिये! जो कदेशो
के, योगरूप चारित्र होय तो ते उपशमिक जावे केम थाय! केमके' योग ते
नामकर्मना उदयिकजावे वर्त्तेते. उपशमिक जाव तो मोहविना अन्य कर्मनो था
पज नही. एम पण न कहेवुं, केमके, योगपरिणामविशेष पण चारित्रमोह
नीयकर्मना उपशमादिकनी नियमेंकरी अपेक्षा करेते ते उपशमादिक जावेज
कहिये, केमके, प्रधाननी अपेक्षाए व्यवहार होयठे. अतएव इंदियपर्याप्ति उ
दय जघन्य पण इंदियप्रधाननी अपेक्षाए शास्त्रमां ह्यायोपशमिक कहेवायठे. ॥ १४०

असुह वक्कजडाणं, चंभाणं चंमरुद्धपज्जणं ॥

वेणसिया चारित्तं, सुधुवउगोत्ति काऊणं ॥ १४१ ॥

व्या० जो योगस्वरूपरूप चारित्र न कहिये, अने शुद्धोपयोगरूप चारित्र क
हिये, तो वक्क जमने चारित्र केम संजवे? केमके, तेने तथाविध माया ते अ
शुद्धोपयोगरूप ठे. अने ते तो शुद्धोपयोगनो जेद ठे, तथा क्रोधमोहनीयक
र्मना परवशे जे चंमरुद्धाचार्यादिक सहजे कोपनशील ठे, तेने पण चारित्र केम
संजवे? केमके, तेने पण अशुद्धोपयोग ठे. मूलगुणनेविषे योगस्वरूप ते तेने
पण संजवे. जेम वज्र अग्निएकरी कल थाय, तो पण वज्रपणं भूके नही. जे

म यथाविध कषायथी अस्थिरता पण कषायपरिणति प्रमादरूप ते
पण योगस्यैर्यनो घात थाय नही जो योगक्रियारूप चारित्र कहिये
वादिकने केम सजवे? एवो सदेह पण न करवो केमके, मरुदेवादि
सत्तारनिवृत्तिरूप मनोयोगपरिणतियुक्त ठे उक्तंच “नगवद्दर्शनान्न
र्यमुपेयुपी, केवलज्ञानमम्लान, माससाद तथैव सा” इति योगशास्त्र वृत्तं ॥१॥

चरणं जड उवउंगो, जिणाण ता ह्रुति तिन्नि उवउंगो ॥

दोसु अ अतप्रावे, त तिअस्स पकप्पणा मोहा ॥१४७॥

व्या० जो शुद्धोपयोगरूप चारित्र कहिये, तो केवलीने था व्रण उपयोग
वा जोइये ज्ञानोपयोग, दर्शनोपयोग, तथा चारित्रोपयोग इम
ए तेर उपयोग था जोइये अने शास्त्रोनेविषे तो वार उपयोग कहावे,
न तथा दर्शनमांज चारित्र जेजिये तो त्रीजु कयु चारित्र कह्यो, जे
प्रपागमात्र पाय जो साकारोपयोग चारित्र जेजिए तो साकार
पण सजवे उपयोगरूप चारित्र मान्याथी इत्यादिक अनेक दूषण थाय ॥

३० जो वीर्यरूप चारित्र कहिये तो पण शैलेसी अस्थिरताविषे ते केम
केमके, ते समपनेविषे प्रवृत्तिरूप वीर्य नथी एम जे कहेंते, तेनु समाधान
सैलेसीए जत्तो, एवित्तिरूपो सचेव थिरजायो ॥

एय मो सिद्धाण पिय, ज तेसि वीरिअ एत्ति ॥ १४३ ॥

व्या० शैलेसीअस्थिरताविषे यद्यपि रूप यत्न नथी, तथापि योगनिराणा
एनिरूप यत्न तेन, तेज परम स्थिरतावरूप चारित्र ठे, ते स्थिरता
नथी, केमके तेनो वीर्य नथी, माटे चारित्रने दानादिक पांच जगिअ दारिद्र्य
व सादिमान कहावे, तथा सूत्रमा पण सिद्ध अरीर्य कहावे ॥ १४३ ॥

४० जो चारित्र क्रियाग्रह कहिये, तो अक्रिया मोक्षकारण कही केम सजा
यन “माण जने अक्रिया किं फजा, गोयमा, सिद्धगमणपङ्कामा
पन्न” एवु जे कहेंते, तेनु समाधान करेते -

अने अ अतकिरिया, मैलेसी अकिरियति एगढ ॥

नाणकिरियादि मोग्गो, एत्तो चिअ जुजए एय ॥१४८॥

व्या० अतक्रिया, शैलेसी तथा अक्रिया ए सत्रे शब्द एकार्य कह्यो न
क्रिया एवमे मरुतकर्मवमरूप ठेनुं प्रयोजन, जेथी कार्य अथ क्रिया वरीत

નહી તે; શૈલેશ એટલે મેરુપર્વત, તેની પઠે જે નિશ્ચલ અવસ્થા તે શૈલેશી કહેવાય; પ્રાણે જે અવસ્થાનેવિપે પ્રવૃત્તિરૂપક્રિયા ન હોય તે અક્રિયા કહેવાય છે. અતઃપ્રવૃત્તિ જ્ઞાનક્રિયાન્યાં મોહ. " એ વચન યુક્ત છે. કેમકે, સર્વ સંવરરૂપક્રિયા અક્રિયા રૂપજ છે. ॥ ૧૪૪ ॥ ૩૦ કોડ આશંકા કરે છે.

નણુ જોગ નિરોદ્ધેણં, ચારિતં સાસયં પરં દ્વોઝ ॥

અસુદ્ધ તેણ એ મોરુકો, ઉપ્રવ કાલે અસંતેણં ॥ ૧૪૫ ॥

વ્યા. પરમાર્યતાથી ચારિત્રનો પ્રતિપક્ષી યદ્યપિ ચારિત્રમોહનીયકર્મ છે, તથા પે જેમ ચોરની સાથે રહેનારો અચોર પણ કર્મીકિત થાય છે, તેમ મોહના સહચારી યોગ પણ ચારિત્રના વિરોધી છે. માટે યોગના નિરોધકરી પરમ યથાર્થ્યાત્માત્માત્રે શૈલેશીને ચરમતમયે ઊપજે તે શાશ્વત્ત્વાચારિત્ર તિહને પણ હોય છે. જો તે ચારિત્ર તે સમયનેવિપે ઉત્પન્ન થઈને આગલ મોહ થવાના સમયે નાશ પામતું હોય તો તે ઉત્પન્ન થવાનું પ્રયોજન શું? તથા જો કાર્યના સમયે કારણ ન હોય તો કાર્યની ઉત્પત્તિ પણ કેમ થાય? ॥ ૧૪૫ ॥

કેઈ વિતિ મુણીણં, સદ્વાસમવદિદં દ્વે ચરણં ॥

તં લઙ્કસદ્વાણં. સિક્ષણં સામયં જુત્તં ॥ ૧૪૬ ॥

વ્યા. કેટલાએક કહે છે કે. પૂર્વોક્ત દોષને લીધે શુદ્ધોપયોગરૂપ ચાગ્રિ થાય નહી. સ્વનાવગમવચ્ચાનરૂપ ચાગ્રિ હોય છે. તે આત્મસ્વનાવ અવિગ્ન્યાદિ દશા એ આઘાતન કરી લીધું છે. જ્યારે ચાગ્રિમોહનીયકર્મનો વિજય થાય છે, ત્યારે તે આત્મસ્વનાવ પ્રગટ છે. તે લઙ્કસ્વનાવ તિહને શાશ્વત્ત્વ ચારિત્ર યુક્ત છે. ॥ ૧૪૬ ॥

૩૦ એ કહેજા પરમતનું નમાયાન કરે છે:—

ચરણરિણો એ જોગા, અત્તસમાણ સવસંવરણં ॥

સિક્ષે તમ્મિ સદ્વાવે, સમવધાણંતિ સિક્કંતો ॥ ૧૪૭ ॥

વ્યા. જો એમ કહિયે કે, યોગચાગ્રિના વિરોધી છે, તેથી યોગનો નિગેધ કર્યા થકી પરમ ચાગ્રિ ઊપજે છે. એ કહેવું યોગ્ય નથી. કેમકે જો નદ્ધચારથી યોગ ચાગ્રિના વિરોધી થાય: તો દર્શનના પણ વિરોધી થવા જાય તેમ નો ન કહેવાય. જ્યારે શૈલેશીઅવસ્થાનેવિપે સર્વ સંવર કહેવાય છે, ત્યારે તેજ સમયનેવિપે મુક્ત કર્મનિર્જગ કારણ ચાગ્રિ છે, એવા અનિપ્રાયે સ્વનાવગમવચ્ચાનરૂપ ચાગ્રિ પણ તિહને કહેવું જોયે કે જો યોગપરિણામથી નિરુત્તરસ્વનાવગમ ચાગ્રિ તિહ હોય. ॥ ૧૪૭ ॥

उज्जुसुएण मएण, सेलेसीचरमसमय जाविति ॥
अतसमउ चिय जहो, हेऊ हेऊस्स कज्जम्मि ॥ १४८ ॥

व्या० एम जे कहुवे के, सेलेसीना ठेला समयनेविपे चारित्र उपजेवे,
सूत्रनयनामते कणपर्याय जगुरवे तथा कारणनो अत्यसमयज कार्यनो हे
ए अनिप्रायेकरी मोहना क्यथीज सादिसात क्वाधिकनावरूप बीडु चारित्र
पजे वे ॥ १४८ ॥

एय चरणमोहवधो, सिद्धाण अ चरणण सताण ॥
अविरय पच्चइज सो अडप्पसगो ठवे इहरा ॥ १४९ ॥

व्या० सिद्धने चारित्र नही होय तो तेने चारित्रमोहनीयकर्मनो वय यवो ज
माटे एम न केहेबु केमके विरति अने अविरति ए वे स्वतत्र परिणाम वे।
जच जिअलक्खण ते उवइठ तव लक्खण जिग ॥
तेण विणा सो जुजइ धूमेण विणा दुआ सुव ॥ १५० ॥

व्या० “नाण च दसण चेष, चरित्त च तवो तहा, वीरिय उवउणो व,
जीयस्स लक्खण” एवीरीते श्रीउत्तराध्ययनसूत्रनी गाथाएकरी जीवु लक्खण
रित्र कहुवे माटे ते सिद्धने पण होबु जोये एम कहेबु नही केमके वीरि
जे वे ते उपयोगनी पवे यावत् इअनावि लक्खण नथी आही एम कहेबु नही
थे निग जाणवो जेम धूम धूमिना वि लक्खण नथी आही एम कहेबु नही
जेम धूमविना अग्नि तस लोहनेविपे होयवे, तेम चारित्रिजीवो निग इअ
एमा कोई गिरोय नथी, अतएव अतरग लक्खण कहीने वाह्य लक्खण नहेबु
थे वपर कहेजी गाथा उत्तराध्ययनबृहदृत्तिनेविपे अवतरण करेनी वे ॥ १५१ ॥

एय णिडयस्स नाणे अजेयविप्पी कढ चरणविरहे ॥
सत चिअ पम्पिज्जइ फलेण ज सोय सत वि ॥ १५१ ॥

व्या० जो सिद्धनेविपे चारित्र न होय तो ज्ञानमा चारित्रिनी अजइ जति हे
सतवे? केमके, सरुजादेशे उतांज सर्व धर्म एक धर्मवाचक शब्द जाने एवी
का पण न करवी, केमके, ते समयमा चारित्रि नथी ता पण चारित्रिनु इन
माटे चारित्रि वे एम मनायवे, ए नयना मते चारित्रिना फलविना उते चारित्रि
थवतु माने ॥ १५१ ॥

व्या०
चा चारित्रि
तावणाम्
न सत
नादरिम्भ

एवि आयाचरणं चिञ्च आया सामाश्रयंति वयणेणं ॥

द्विधाया नयणाए चरणाया सवथोकुत्ति ॥ १५२ ॥

व्या० “आया समाश्रय, आया सामाश्रयस्स अछे” ए सूत्रनेविपे आत्मपर्यायरू
जे चारित्र्ये, ते इव्यार्थिक नयना आदेशे आत्मरूप कह्युं, माटे ते चारित्र
गवत् इव्यजावी आत्मस्वभावरूप न जाणवुं केमके, इव्यात्मा, ते नजनाए चा
रेत्रात्मा कह्युं, तथाहि “ जस्स द्विधाया तस्स चरिताया नयणाएत्ति ” एवी
रीते नगवतीसूत्रमां कह्युं, तथा आत्माना जे आठ जेद कहा ठे, तेओमां चा
रेत्रात्माने सर्वस्तोक कह्युं, माटे आत्मा तेज चारित्र एम न कह्युं ॥ १५३ ॥

एत्तो द्विय सिद्धाणं, खड्दअम्मि नाणदंसणगाहसं ॥

सम्मत्तजाडगहणं, वढ्ढण दोसा ए संकंती ॥ १५३ ॥

व्या० वली सिद्धनेविपे चारित्र नथी, ते माटेज सिद्धने झाडकनावमां ज्ञान तथा
इरीन ए वेज कहांने. जो कोई कहेजे के, सम्यक्तमान चारित्र्ये. तेथी सम्यक्कना ग्रह
णथी चारित्र्युं पण ग्रहण थायठे. एम कहेवुं नही. केमके, खुडोपयोगरूप चारित्र्यनो
वेज निपेध कखोठे. अने योगस्थैर्यरूप तेहनीज व्यवस्थापना करीठे ॥ १५३ ॥

अम्हं एाजिणिवेसा, सिद्धाणं अ चरणस्स पक्कम्मि ॥

तह वि नणिमो रतीरड, जं जिणमयमन्न हाकावं ॥ १५४ ॥

व्या० सिद्धने चारित्र नथी, ए पक्कमां यद्यपि अमने अनिनिवेश नथी, तथा
पि आटवुं व्यवस्थापन आटलासारु करिये ठैये के, श्रीवीतरागनां वचन अन्यथा
न थाय ॥ १५४ ॥ अ० एवीरीते सिद्धने चारित्र नथी, एवी समर्थना करी, त्यारे
सिद्धना गुणोमां चारित्र्यनी गणना केम करीठे ? एवा पूर्वपद्धतुं समाधान करेठे:-

जइवि जइमो सिद्धतो, इडं केसिंवि तहवि सूरीणं ॥

सिद्धाणं चारित्तं, तेसिमए तं मए मिहिअं ॥ १५५ ॥

व्या० यद्यपि सिद्धने चारित्र नथी; एवो सिद्धांत ठे, तथापि केटलाएक आचा
यीं चारित्र मानेठे, यतः “ अन्येतु दानादिलब्धिपंचकं चारित्रं च सिद्धस्यापीडंति,
तदाचरणस्य तत्राप्यजावात्, आचरणानावेपि च तदसत्त्वे ह्रीणमोहादि प्वपि
तद सत्त्व प्रसंगात् ॥ ततस्तन्मते न चारित्रज्ञानां सिद्धावस्थायामपि सद्भावनापर्यवसि
त्त्वात्कस्मिन् द्वितीयजंग एव ह्यायिको जावो न शेषेषु त्रिष्वपि ” इति विज्ञेयावश्यक

ટીકાયાં ” એ આચાર્યના મતેકરી અમે સિદ્ધના ગુણોમા ચારિત્રની ગણના
 એ મત જે છે તે પૂર્વમતથી વિરુદ્ધ છે માટે અપ્રમાણજે એમ કહેવું નહીં
 અવિદ્વિન્નપરપરા એ આવેલાં જે એ વે મત, તે અનતિશય પુરુષયકી નિવારણ
 નહીં જો કહેશે કે, એક એકની યુક્તિની સમર્થના કરતા પ્રત્યેકમા દોષ આવે,
 એવો વિચાર પણ ન કરવો કેમકે, જિનવચનકપર અરુચિ થયાવિના ॥
 ત્રણ થતો નથી ॥ ૧૫૫ ॥

તેસિ સદ્વા કિરિચ્છા, સદ્વાવસિદ્ધા પણઠ કમ્માણ ॥

વહ્પિ કારગાણં, એગઠ્ઠેજં સમાવેસો ॥ ૧૫૬ ॥

વ્યા० તે સિદ્ધને સર્વ ક્રિયા સ્વજાવસિદ્ધ છે, એક પણ વિજાવ ક્રિયાનથી કે
 મકે, કર્મરહિત સિદ્ધને ઠ કારક એક અર્થે વિશ્રાંતિ પામે છે તે કહે છે - કથંચિત્
 જ્ઞાનથી અન્યથા અત્માફલિક્રિયા સ્વતંત્રપણે કરે છે માટે આત્મા જે છે તેજ કષ્ટ
 છે, એ પહેલું કર્ત્તાનામા કારક ફલિક્રિયા સ્વતંત્ર આત્માનેવિપે પ્રાપ્યમાણ છે,
 ટે તેજ આત્મરૂપ કર્મ છે, એ બીજું કર્મનામા કારક જેણે કરીને જ્ઞાનસ્વજાવથી
 તથા ફલિક્રિયાસ્વજાવે આત્મા ક્રિયા કરે છે, તેજ આત્મરૂપ કરણ હોવાથી આત્મા
 કર્ત્તા છે એમ જાણવું એ ત્રીજું કરણનામા કારક જે સ્વાનુફલવેચને અર્થ આ
 ત્મા ફલિક્રિયા કરે છે, તેજ આત્મરૂપ સપ્રદાન છે, એ ચોથું સપ્રદાનનામા કાર
 ક જે પૂર્વજ્ઞેયાકારને વિશ્લેષે ઉત્તરજ્ઞેયાકારમિશ્રિત જ્ઞાનસ્વજાવ આત્મા જતે
 તેજ આત્મસ્વજાવરૂપ અપાદાન છે એ પાંચમું અપાદાનનામા કારક તથા જે જ્ઞા
 નરૂપગુણવું નાજન જે આત્માનામે દ્વ્ય તેજ આધાર છે એમ જાણવું, એ વધુ
 આધારનામા કારક કહ્યું એ જ્ઞાન આશ્રી ઠ કારક કહ્યા, એમજ સર્વ બીજા
 ધર્મો આશ્રી જાણી લેવું ॥ ૫૫૬ ॥

તે પુણ પનરસ જેચ્છા, તિજ્ઞાતિજ્ઞાય સિદ્ધજેણ ॥

તઠ્ઠ દ્વયીણ સિદ્ધિં, એ સ્વમદ્ સ્વવણો અન્નિણિવેસી ॥ ૧૫૭ ॥

વ્યા० તે સિદ્ધના પદર જેદ કહ્યા છે, યત તીર્થસિદ્ધ, અતીર્થસિદ્ધ, તીર્થસ્ત
 સિદ્ધ, અતીર્થસ્તસિદ્ધ, સ્વયુદ્ધસિદ્ધ, પ્રત્યેકયુદ્ધસિદ્ધ, બુદ્ધબોધિતસિદ્ધ, સ્ત્રીનિ
 સિદ્ધ, પુરુષજિગસિદ્ધ, નપુસકજિગસિદ્ધ, સલિગસિદ્ધ, અન્યાલિગસિદ્ધ, ગૃહાન્નિ
 દ્ધ એસિદ્ધ, તથા અનેરુમિદ્ધ હવે એનો અર્થ કરે છે તીર્થ એટલે જે ચતુર્વિધ સત્
 અથવા પ્રયમ ગણવર ઉત્પન્ન થયા પછી જે સિદ્ધ થયા તે તીર્થસિદ્ધ, તીર્થની ઉચ્ચ

नि यथा पहेला अथवा तीर्थनो विवेद यथा पठी जे सिद्ध यथा ते अतीर्थसिद्ध, तीर्थकरपदवी जोगवीने जे सिद्ध यथा ते तीर्थकरसिद्ध; सामान्य केवली ठतां जे सिद्ध यथा ते अतीर्थकरसिद्ध, बाह्य कारण दीठाविना जे पोतेज जातिस्मरणा दिकथी प्रतिबोध पामीने सिद्ध यथा ते स्वयंबुद्धिसिद्ध; प्रत्येक बाह्य कारण वृ पन्नादि देखी प्रतिबोध पामीने जे सिद्ध यथा ते प्रत्येकबुद्धिसिद्ध, बुद्धजे गुणादिकथकी बोध पामीने सिद्ध यथा ते बुद्धबोधितसिद्ध. स्त्रीलिंगना त्रण प्रकार ठे. वेद, शरीरनिवृत्ति, तथा पथ्य, ए त्रणमां अत्रे शरीरनिवृत्तिनो अधि कार लेवो. वेद तथा पथ्यनो अधिकार नथी. केमके, ए वे प्रकार मोहना अंग नथी माटे शरीरेकरी वर्त्तमान ठतां जे सिद्ध यथा ते स्त्रीलिंगसिद्ध; पुरुष शरीरे करी वर्त्तमान ठतां जे सिद्ध यथा ते पुरुषलिंगसिद्ध; नपुंसकलिंगे करी वर्त्तमान ठतां जे सिद्ध यथा ते नपुंसकलिंगसिद्ध; रजोहरणादिकस्त्रीलिंगनेविषे व्यवस्थित ठतां जे सिद्ध यथा ते स्त्रीलिंगसिद्ध; परित्राजकादिक चार अन्यलिंगनेविषे जे सिद्ध यथा ते परलिंगसिद्ध; गृहस्थलिंगनेविषे वर्त्तमान ठतां जे सिद्ध यथा ते गृहस्थलिंगसिद्ध; जे एकला सिद्ध यथा ते एकसिद्ध; अने जे अनेकनी साथे सिद्ध थाय ते अनेकसिद्ध कहवायठे. ए पंदर जेदमांना स्त्रीलिंगसिद्धने अनिनिवेशने वश यथा थका दिगंवरीओ मानता नथी. ॥ १५७ ॥

तस्सम्मयथीसिद्धा, जे पुर्वि चैव स्त्रीण्यथैवेत्या ॥

एवं पुरिस एपुंसा, थी पञ्जाएण णो सिद्धी ॥१५८ ॥

चरणविरहेण हीण, तणेण पावपयडीण बाहुल्ला ॥

मणपगरिसविरदानं, संघयणान्नावनं चैव ॥ १५९ ॥

व्या० ते दिगंवरीओनुं आहुं मत ठे के, स्त्रीलिंगसिद्ध तो कहिये के जो पूर्व स्त्रीवेदनो ह्य करी अने पठी वने वेदनो ह्य करी सिद्ध यतां होय; तेमज न पुंसकसिद्ध पण तो मानिये के जो प्रथम नपुंसकवेदनो तथा पठी वने वेदनो ह्य करी सिद्ध यता होय; शरीरे करितो पुरुषज सिद्ध थायठे; परंतु स्त्रीना प र्थाये करी सिद्धताने पमातुं नथी. केमके स्त्रीने चारित्र होतुं नथी. चारित्र जे ठे ते गुहोपयोगरूप आचेलक्यमूलगुणमयठे; अने स्त्रीतो अचेलक थायज नही. त था पुरुष थकी स्त्रीहीन होवाथी पण तेने सिद्धतानो संजव नथी. नपुंसकत्व तथा स्त्रीत्व महापापे करीने अर्जायठे, एम पापप्रकृतिनी बाहुल्यताने जीधे पण स्त्रीने

મુક્તિ થાય નહીં તથા જેમ સ્ત્રીને સાતમી નરક પ્રથવીએ જવાયોગ્ય તીવ્ર નપરિણામ થતા નથી, તેમ મુક્તિ પામવાયોગ્ય તીવ્ર શુનમનપરિણામ પણ થતા નથી. માટે સ્ત્રી સિદ્ધ થાયજ નહીં અને સાતમી નરકપ્રથવીએ જવાતુ નથી, માટે તેને વજ્રરૂપનનારાચ સઘયણ નહીં હોવાથી પણ સત્ય નથી ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૫૯ ॥

એવી દિગ્બરીઓની યુક્તિને ગ્રથકર્તા દૂષણ દિયેઁ -

તમિઠ્ઠા વેયસ્વનં, સરીરણિવત્તિ ણિયમણિયત્તિ ॥

ચરણવિરહાઙ્ગા પુણ, સઘે તુદ્દ હોઙ્ગા સિદ્ધા ॥ ૧૬૦ ॥

આઁ દિગ્બરીઓ સ્ત્રીસિદ્ધાદિકના પ્રસિદ્ધ અર્થને સૂકીને જે અન્ય અર્થ કહે તે સત્યવિત નથી કેમકે, જેને સ્ત્રીવેદાદિકનો પૂર્વેજ કહ્ય છે, એવા નપુત્તકાદિક શરીરેકરી વર્તતા શ્રેણી કરે તેનેવિષે છે, માટે “ વીસણપુત્તગવેયા ” શ્લોક શાસ્ત્રવચન સમર્થવાને અર્થે એ કટપના કેવલ કદાગ્રહરૂપ જણાયઁ, જાણ કહિયે કે, વદીર્ણા વેદનોજ પૂર્વે કહ્ય કરવો તો તેનેવિષે પણ શાસ્ત્રોક બદલા સત્ય નહીં શાસ્ત્રોમા તો એમ કહ્યુઁ કે, જો પુરુષ શ્રેણીનો ધ્યાન કરે તો તે પૂર્વે નપુત્તકવેદનો કહ્ય કરવો, પછી સ્ત્રીવેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિના અને પછી પુરુષવેદના ત્રણ સ્વમ કરી તેમાના બે સ્વમનો એકવાર કહ્ય કરવો, જે ને ત્રીજો સ્વમ સજ્વલન ક્રોધ માન સ્વપાવવો જો સ્ત્રીએ કૃપકશ્રેણીનો ધ્યાન કર્યો હોય તો તેણે પૂર્વે નપુત્તક વેદનો કહ્ય કરવો, પછી પુરુષ વેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિનો અને ઠેવટ સ્ત્રીવેદનો કહ્ય કરવો જોયે અને જો નપુત્તકે કહ્ય શ્રેણીનો ધ્યાન કરવો હોય તો તેણે પૂર્વે સ્ત્રીવેદનો કહ્ય કરવો, પછી પુરુષ વેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિનો, અને સરસેવટે નપુત્તકવેદનો કહ્ય કરવો જોયે શ્લોકાદિક રીતિ જાણી લેવી ॥ ૧૬૦ ॥

અઁ સ્ત્રીજિગે સિદ્ધ થવાતુ નથી, તેમાં ચારિત્રવિરહાદિક જે હેતુ કહાયે, તે અસિદ્ધઁ, એમ કહેઁ -

એગતિ યમિઠ્ઠીણં, હુદ્ધત સજમો ચિયા લજ્જા ॥

તાસિ ચરિત્તવિરહે, ચાત્તવણો કહ સઘો ॥ ૧૬૧ ॥

આઁ સ્ત્રીને ચારિત્ર ન હોય તેમાં કારણ શુ છે? સ્ત્રીનેવિષે જે હુ શીનાદિક કાર હોયઁ તે એકાત નથી, કેમકે, પરમશીજવાન જે મુશીજસાદિક આવિકાત ધર્મ ન

उनी जगवंते पोते प्रशंसा करीते. वला स्त्री जेम केटलाएक पुरुष डुष्टे तेम पण महारंज महापरिग्रही देखायते, माटे स्त्रीनुं डुष्ट काई एकांते नथी. जो कहेसो के, स्त्रीने लज्जा मटती नथी, माटे चारित्र थाय नही; एम पण न कहेतुं; केमके, नयत्ताज चारित्रांग नथी, विधिए करीने धर्मोपकरणोनुं धारण करतां चारित्रनो जंग थतो नथी. जो कहेसो के, स्त्रीनुं शरीर हिंसायतन ठे, माटे तेने हिंसा नथी; एक हेतुं पण असन्यपणानुं ठे. केमके, अशक्यपरिहारस्थलनेविषे हिंसा थाय नही. प्रमादना योगे हिंसा थाय ठे, प्रमादनुं जे व्यपरोपण तेज हिंसा कहिये. वली जो स्त्रीने चारित्र न मानिये तो चार प्रकारनो संय केम संनवे? जो वेषधारिणी आ विकाज साध्वी कहिये तो चारित्र जाण्णाविना जे वेषधारण करतुं ए तो मोटी विटंबना कहेवाय! जो कहेसो के, चारित्रलेश स्त्रीने थाय ठे, तो तेमां अमे प ए ना कहेता नथी, पण जो कहेसो के, स्त्रीने चारित्र मोहनुं कारण थाय नही तो ते कदाग्रह मात्र जाणवुं. केमके, अथ्यवसायविज्ञेपेकरी पुरुषनी पठे स्त्रीने पण चारित्रनो उत्कर्ष होयते; एमां काई विरोधता नथी. ॥ १६१ ॥

हीणत्तं पुण माणं, लद्धिनद्धिं वलं च अहिगिन्न ॥

णो पडिकूलमसिद्धं, तिरियणसारम्मि संतम्मि ॥ १६२ ॥

व्या० स्त्रीने जे पुरुषथी हीनपणुं कहुंते, ते जो विगिष्ट पूर्वज्ञाननी अपेक्षा ए कहिये तो ते प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे. केमके, तथाविध ज्ञानविना पण गुरुपरतंत्रताए मापतुपादिक चारित्रना पालणार थयाते. जो लद्धिनी अपेक्षाए कहिये तो पण प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे, केमके, तथाविध लद्धि विना पण मानुष्यादिक कतरुत्य थयाते; जो रुद्धिनी अपेक्षाए कहिये तो पण प्रतिकूज नथी किंतु अनुकूजज ठे. अन्यथा तौर्यकरादिकनी अपेक्षाए अमर्द्धिक गणधरादिक ठे, तेने मुक्तिनो संनव केम थाय? स्त्री पुरुषने अवय ठे, माटे ते चारित्र रुद्धिए करी हीन होवी जाये, एवी आशंका पण न करवी, अन्यथा शिष्यादिक आचार्यादिकने अवय ठे, तेपण चारित्ररुद्धिए करी हीन होवा जाये. जो वजननी अपेक्षा कहिये तो तेपण प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे, केमके, स्त्री करतां निर्वज जे पंगुग्रमुख ते पण अथ्यवसायविज्ञेपे मुक्ति पामेते, जो कहेसो के, हीनवजनने विगिष्टादिरूप चारित्र केम थाय! एमपण न कहेतुं. केमके, चारित्र ते यथाशक्ति आचरणारूप ठे; माटे ते स्त्रीने पण ननवे ठे. उक्तंच “ वादिनि

કુર્વણત્વાદિલઙ્ધિચિરદે શ્રુતે કનીયસિ ચ જિનકલ્પમન પર્યયચિરદેવિ ન મિ
વિરહોસ્તી ” એનેકરી અનુપસ્થાપ્યપારાચિતક પ્રાયચિત્તના અનુપદેશથી સમે
ણ હીનપણુંતે, એ અસબદ્ જાણવું, કેમકે, યોગ્યતાની અપેક્ષા શાસ્ત્રનેવે
ચિત્રતપનો ઉપદેશ છે એકંચ “ સંવરનિર્જરારૂપો વદુપ્રકારસ્તપોવિચિત્ત
યોગચિત્તિસ્તાવિધિરિવ કંમ્યાપિ કથચિદુપકારીતિ ” ॥ ૧૬૨ ॥

પાવાણં પયઙ્ગીણ યીણિવત્તીઽ વધજણીણં ॥

સમ્મત્તેણેવ પપ્પ ણો તાસિ પાવવહુલતં ॥ ૧૬૩ ॥

આ૦ સ્ત્રીને જે પાપની વાહુન્યતા કહીએ, તે વચન પણ મિષ્ટાએ, કેમકે
વારે સ્ત્રીપણું વાંધું છે, તેવારે યદ્યપિ વહુલ પાપપ્રરુતિ મિષ્ટાત્વાદિરૂપ તેને
તથાપિ તે પ્રરુતિ જેવારે તથાજન્યત્વને પરિપાકે સમ્યક્ ગુણ પામીને હૂં
તેવારે સ્ત્રીને પાપની વાહુન્યતા નથી જહાસુધી સ્ત્રીશરીર હોય, તહાસુરી જો
વધકારણ મિષ્ટાત્વાદિક રહે તો સ્ત્રીએ સમ્યક્ પણ ન પામ્યું જોયે જા
કે, પુરુષથી તીવ્ર કામ પણ અધ્યવસાય છે, માટે નપુસકની પડે સ્ત્રી મુક્તિ
નહી, એમ પણ ન કહેવું કેમકે, તીવ્ર કામ પણ અધ્યવસાય વિગેરે પામે
માટે તે મુક્તિનેવિષે વિગ્નકારક નહી હોયથી એ હેતુ અપ્રયોજક જાણવા
સ્ત્રી મુક્તિ પામે કેમકે, તે નપુસકથી હીનકામએ, માટે તેને પુરુષની પડે
થી એ હેતુ પણ અત્રે જાણુ યાયએ ॥ ૧૬૩ ॥

ણય તાસિ મણ વિરિચ્ચ અસુદ્ધ ચ સુદ્ધ વિણેવ ઝકિદ્દં ॥

તારિમણિયમાજ્ઞાવા તેણ હઠં ચરમદ્દેઝ્ઞવિ ॥ ૧૬૪ ॥

આ૦ જો કહેશોકે, જેમ સાતમી નરક દૃથવીએ જગાયોગ્ય સ્ત્રીને અશુભ
નોવીર્ય નથી, માટે તેને મુક્તિનેવિષે જવાનો પણ તથાવિર મનોવીર્ય થાય નહી
એમ કહેવું નહી કેમકે, એવો નિયમ નથી, કે, જેટલા અધોગતિ જાગનોધયા
સાય થાય તેટલોજ કર્ધ્વગતિ જવાનો અધ્યવસાય થાય કેમકે જુનપરીત
વોની દૃષ્ટીસુરી વલ્કર્યથી અધોગતિએ જાયએ, પછી ત્રીજી દૃથવીસુરી જા
ચતુરપદ ચાચી દૃથવીસુરી જાયએ ચરગ પાંચમી દૃષ્ટીસુરી જાયએ મી
નરક દૃષ્ટીસુરી જાયએ, પુરુષ થને મધ સાતમી નરક દૃષ્ટીસુરી જા
એ સ્ત્રી તથા પુરુષવિના વીજા પૂર્ણેક સર્વે પ્રાણીયા વલ્કર્યથી મર
આઠમા વરજોરુસુરી ઉર્ધ્વગમન કરે એવી રીતે યદ્યપિ સ્ત્રી સાતમી નર

पृथ्वीसुधी जती नथी, तथापि तेने मोक्षसुखनी प्राप्ति थायते एमां कोई विरोध
 नथी. केटलाएक कहेते के. अधोगतिने परमोत्कर्ष होयते. ते एकांततायी संजवे
 रही. केमके, जेवी कारणनी उत्कर्षता होय. तेवीज कार्यनी उत्कर्षता कहेवा
 रते; एवो नियमते परंतु एथी अन्य कोई नियम नथी. स्त्रीनेविषे जो युद्धादिक
 महारंजरूप कारणनो संजव होय. तो सातमी नरक पृथ्वीसुधी जवाय; तेवुं
 होई कारण नही होवाने लीधे स्त्रीथकी त्यांसुधी जवातुं नथी, किंतु ठवीसुधीज
 जवायते; अने पुरुष तथा मत्स्यनेविषे तेवां कारण होवाथी तेथोथी सातमीनर
 क पृथ्वीसुधी जवायते. एवी रीते अधोगतिनेविषे जवासारू पुरुष अने स्त्रीना
 कारणनी विजरूपता होवाथी सरखुं गमन थतु नथी, परंतु ऊर्ध्वगतिनेविषे
 जवासारू वनेनां कारणो सरखां होवाथी सरखुं गमन थवानो अवश्य संजव ठे.
 जेम पुरुषनेविषे शीजादिक गुणरूप ऊर्ध्वगमननां कारण होयते तेम स्त्रीनेविषे
 गण होयते. ए हेतुथीज स्त्रीने वज्ररूपनाराचत्तंयणनो संजव ठे. एम न
 मानवामां कोई युक्ति नथी. ए प्रकारे स्त्रीना निर्वाणना निरोधनेविषे दिगंबरीओ
 ना हेतुनो निषेध कखो; हवे स्त्रीनो निर्वाण थवामां अनुमान कहेते:—हरेक व
 स्तुना अनुमानमां पद्. साथ्य, हेतु तथा दृष्टांत ए चार प्रकार होयते. एटजे ए
 चार पदार्थोंए करी सिद्ध थएली वस्तुने अनुमित कहेते; अने एचार पदार्थोंए
 करी सिद्ध थवा योग्य वस्तुने अनुमेय कहेते. जेम के, अग्निपुक्त पर्वत सिद्ध कर
 वो होय. ते अनुमेय कहेवायते; अने एज पद् कहेवायते. अनुमान करती
 वखते “पर्वतमूपद्हीरुत्य, बन्धिमत्वसाध्यते, धूमत्वात् ऽतिहेतु . पाद्गृहवत्. य
 त्रयत्रधूमः तत्रतत्र बन्धि.” पर्वतनो पद् करीने तेने अग्निपुक्त सिद्ध करेते;
 एमां हेतु पर्वतउपर नीकजतुं धूमाहुं ठे, जेम रसोई करवाना गृहमां अग्नि होवा
 थी धूमाहुं नीकजेते, केमके, ज्यां ज्यां धूमाहुं होय त्यां त्यां अग्नि होयते. ए दृष्टां
 त ठे. तेम “कांचित्स्त्रीव्यक्तिं पद्हीरुत्य, मोक्षाविकजकारणता साध्यते, दीक्षापि
 कारत्वात्, पुरुषवत्, येये दीक्षापिकाणि. ते ते मोक्षाविकजकारणः” कोईए
 क स्त्रीनी व्यक्तीने पद्ध्य करीने तेने मोक्षना अविकजकारणवंत सिद्ध करेते; एमां
 दीक्षानो अधिकार हेतु ठे; अने पुरुषजातिनी पद ए दृष्टांत ठे. केमके जे जे दी
 क्षानो अधिकारी होय ते ते मोक्षना अविकजकारणवंत होयते. ॥ १८४ ॥

अध्यात्ममतपरीक्षा

कीवस्स कप्पिअस्स व इवीए कप्पिआइ सिद्धी वि ॥ ए
 विणा विसिद्ध चरिअ तासि तु विसिद्धकम्मखउ ॥ १६५ ॥
 पाव तद् इत्थित्तं एय पुण्णफलाण केवलीण हवे ॥ परमा
 सुइच्छूआण एय परमोराखितं देहो ॥ १६६ ॥

व्या० कोई आशका करे के, जेम जातिनपुसकने मुक्ति थाय नही तेम ता
 पण मुक्ति यती नथी एम उता जो कहेसो के, जेम ठम्मिनपुसकने मुक्ति थाय
 तेम विद्याप्रयोगादिकेकरी युक्त स्त्रीने मुक्ति थायते, तो तेम पण न सजवे,
 मके, स्त्रीने विशिष्टक्रियानुष्ठान होतु नथी, विशिष्टक्रियानुष्ठानविना विशिष्ट
 नो हय थाय नही अने विशिष्ट कर्मनो हय थयाविना मुक्ति यती नथी त
 स्त्रीपणु जे ठे ते पापप्रवृत्तिरूप नदीनु जरणु ठे, ते पुण्यरूप सुरतरुना केवन
 नरूपफलने सेउन करनारा केवलीनेविषे केम सजवे। अर्थात् पापप्रवृत्तिरूप
 ने केवज ज्ञान सजवे नही तथा स्त्री परम अशुचिठे तेने परमोदारिक गत
 पण सजवे नही केवलीनु गरीर तो परमोदारिक होयठे तेनु तो स्त्रीनु गरी
 कहेवाय नही, माटे स्त्रीने केवज ज्ञान केम सजवे ? ॥ १६५ ॥ १६६ ॥
 अ० ए आशकाने मुक्तिवडे दूषित करेठे -
 एय मयुत्त जम्हा विचित्तजावा विचित्तकम्मखउ ॥ ए
 य इत्थित्त प्राव जिणाण पाए एण त्थित्ति ॥ १६७ ॥

व्या० स्त्रीने क्रियाविशिष्टविना विशिष्ट निर्जरा न थाय एम जे वादिह
 अयुक्त ठे केमके, जावविषे फलविषेपने क्रियाविशेषविना जावविशेष
 य, एमां एकातता नथी केमके, जो शक्तिना निग्रह करीने क्रिया किये ते
 जावनी हानि थायते, अन्यथा जावनी हानि यती नथी तथास्त्री पण
 प ठे, एमां पण एकातता नथी, केमके, सम्यक्कना बनथी मिथ्यात्वादिक पा
 रूप थायते एम पूर्वसूत्री आय्या ठेये वणुकरुनी तीर्थकरनेविषे स्त्रीपणु न
 होतु, एटले बहुश स्त्री तीर्थकर यती दीगमा आयती नथी तेयी स्त्रीपणु पा
 ठे एम जो किये तो विप्रत्वादिक पण तेराज कहेरा जाये रमर बहु
 तीर्थकरनेविषे विप्रत्वादिकना पण अज्ञान हायते अर्थात् वणुकरुनी इति
 तीर्थकर यएना दीगमा थायते तेथी सु विप्रादिकने माकना मना न

थी अने परमाद्वारिक शरीरनो तो पूर्वज निपेथ कखोत्रे, माटे ते होय के न होय तेनी शास्त्रा चर्चा करवी ! ॥ १६३ ॥

इय इत्थीणं सिद्धी सिद्धा सिद्धंतमूलजुत्तीहि ॥ ईअं

असद्वदंता चिकणकम्मा मुणेअवा ॥ १६४ ॥

व्या० एवी रीते सिद्धांतमूलजुत्तीह करीने स्त्रीने मुक्ति थायत्रे एवुं सिद्ध कखुं तेम ठतां जे हवेकरीने ए अर्थेनी सद्वदंता करता नथी, ते चिकणा कर्मवाजा जाणवा. एवा प्रकारे स्त्रीनेविपे मुक्तिनी व्यवस्थापन कखाथी सिद्धना पंदर जेदनी व्यवस्था यई तेथी सप्रसंग सर्व सिद्धनुं स्वरूप कखु. सिद्धस्वरूपना वर्णनथी परम जावाध्यात्मनुं निरूपण थयुं अने जावाध्यात्मना निरूपणथी ग्रंथार्थ पूर्ण थयो. १६४

अ० हवे ग्रंथार्थनुं परम रहस्य कहेत्रे:-

इयं परमरहस्यं एसो अजणकणगकसवटो ॥ एसा

य परा आणा संयमजोगेसु जो जत्तो ॥ १६५ ॥

व्या० संयमयोगनो जे उद्यम करवो, तेज सर्व शास्त्रना नयविस्तार जाणवानुं फल ठे; अने एज परम रहस्यनूत ठे. यतः “सर्वेसिं पिण चाणं, बहुविहवत्तव यंणि सामित्ता, न सवणयविसुद्धं, जं चरणगुणठितं साहू.” इत्यावश्यकते. तथा आश्रवो जवहेतुः स्यात् संवरो मोहकारणं; इतीयमार्हती मुष्टि, रदनस्याप्रपंचनम्; एनो अर्थ - प्राणातिपातादिक जे आश्रव ठे, ते संसारनुं कारणठे. प्राणातिपातादिकथकी विरमवारूप जे संवर ते मोहनुं कारण ठे; ए परमार्थने विस्तारेकरी जाणवासास्त्रज सर्व शास्त्र ठे. माटे जेणे ए अर्थ जाण्यो ठे ते परमार्थताथी सर्व शास्त्रज्ञ ठे एम जाणवुं. अतएव उपगम विवेक संवर ए पदनो अर्थ जाणीने चि जातीपुत्रे निजअर्थ साख्यो. तथा संयमयोगनो जे उद्यम करवो तेज अध्यात्मरूप सोनानी कमोटी ठे; जेम कसोटीए करी सोनानी परीक्षा थायत्रे, तेम क्रियानुष्ठाने करी अध्यात्मनी परीक्षा थायत्रे. ते अध्यात्मेकरी जे विमुक्ति थायत्रे, ते बाह्यकारणनुं आलस्य करे नही. यतः “संयमयोगेसु सया, जे पुण संत विरिद्धा विसी यंति; कहते विसुद्धचरणा, बाहिरकरणात्ता हुंति.” इत्यावश्यकते. तथा एज श्री वीतरागनी परमआज्ञा ठे के, संयमयोगनेविपे यत्न करवो. जेणे ए यत्न कखो, तेणे चैत्य कुल गणादिक सर्वनुं कार्य कखुं, एम जाणवुं. यतः “चेइअ कुज गण संये, आयरिद्धाणं च पवयणसुए अ; सर्वेसु वि तेण कयं, तव संयममुक्कमंतो

अ० कोईक कहेउ के, ज्यां सुधी जीवने नव्यत्वनो संदेह होय खासुषी
त्रनेविपे ते केम प्रवृत्ते ? केमके, अजव्य अनेक क्रियाकरे तेथी तेने
परतु परमार्थथी तेने कोई फलनी प्राप्ति थती नथी, एतुं समाधान करे-

आसन्नसिद्धिआण जीवाणं लक्षण इम चेव ॥

तेण ए पवित्तिरोहो नवानवत्तसकाए ॥ १७० ॥

व्या० जे जीव थोडा नवे मुक्ति पामनार होय तेनु एज लक्षण के,
यनेविपे वैराग्य धारण करीने धर्ममा प्रवृत्ते यत “आसन्नकालनवसि,
जीवस्त लक्षण इणमो, विसयसुहेसु ए रक्कड, सबधामेण उक्क,मई”
लाया माटे चारित्रनेविपे प्रवृत्ति थाय, त्यारे जीवे पोताने आसन्नसिद्धिकपसु
एयुकहेवाय, पठी ते नव्यानव्यत्वनी, शकाएकरी शुचप्रवृत्तिनो बाधक केम फल
किंतु साधकज थाय अने हुं नव्यबु के अजव्यबु ? एवी जेने गका उत्तर थाके
ते जीव निश्चये करीने नव्यज जाणवो यत “अजव्यस्यहि नव्य न
अजायादित्याचारागटीकाया” ए आशका तो उलटी चारित्रप्रवृत्तिनो अने
माटे तेथी काइ बाधा थती नथी ॥ १७० ॥

अ० केटलाएक परवादी एम कहेउ के, मोक्षोपायनेविपे प्रवृत्ति
थायवे, ते वैराग्य अशुक्तजोगनेविपे सजवेवे, माटे जोगजोगव्या पठी तेनी
करीने जो योगमां प्रवृत्ति करिये तो ते सुखथी थई शकेवे, एम कहेनाराने
ने अर्थ कहेवे -

जो पुण जोए जोतु इवोइ ततो अ संयम काउ ॥ ज

लणम्मि पज्जलित्ता इवइ पढा सणिच्चाउ ॥ १७१ ॥

व्या० जे पुरुष जोग जागवीने पठी सयम पालवानी इच्छा करेवे, ते इच्छा
थम अग्रिमा पमी बजीने पठी शीतलता पामवानी पठे वे केमके, जोग न
व्याधी तेनी इच्छा मटती नथी, किंतु अधिक थायवे यत “नजातु काम
माना, सुपजोगेन शाम्यति, हविषा रुजवत्तमे व, पुनरेव प्रवर्द्धते” जे सुप
व जोगवेवे, ते सुख यद्यपि अनतवार जोगवाई गया वे, तथापि मादनी
मेना दोयने लीये एम जासेवे के, में ए सुख पूर्वे कोई समयनेविपे जोगव्या
यत “पत्ता य कामजोगा, काजमणतं इह स उवनजोगो, अपुव पिव मत्तं
हयिप जीरो मेणे सुरं” इत्युपदेशमालायां ॥ १७१ ॥

अ० वली नोगनेविषे प्रवृत्ति करतां एवो संदेह रहेते के रखेने नोगनो नाश थई जाय; ते योग्य ठे, केमके, नोग स्थिर नथी, किंतु अस्थिर ठे. अथवा नोग नोगवतां आयुष्यनो अंत आवी जाय तो पण नोग नोगवाता नथी. एवा नोग नोगववानेविषे प्रवृत्ति थतां अविरति जीवने प्रतिकृणे कर्मबंध थायते. ए मां रंचमात्र संशय नथी. माटे जे विवेकी पुरुष ठे ते स्वप्ननेविषे पण नोगनेविषे प्रवृत्तिनी अजिज्ञापा करता नथी. इवो उपदेश करेते. ॥ १७१ ॥

कोवा जिअवीसासो विझुलया चंचलम्मि आउम्मि ॥

सज्जो णिरुज्जमो जइ जराजिन्नूठ कढं ढोढी ॥ १७२ ॥

व्या० हे जीव, तने जीवितव्यनो गो विश्वास ठे? केमके, जेम विजलीनी ल ता इटले जात्कार कृणजंगुर ठे, एटले कृणमा देखाय ठे ने कृणमां नाश थई जायते, तेम जीवितव्य इककृणमां प्रत्यक्ष देखातो ठतां कोई रोगादिकना उद यथी बीजी कृणमां नाश थतां वार लागती नथी. माटे ज्यांसुधी शरीर निरोगी ठे त्यांसुधी जो तूं धर्मकार्य करीश तो करी गकीश. ॥ १७३ ॥

अ० कोई कहेंगे के, जो जीव रोगेकरीने ग्रसेलो होय, अथवा कायवत्तेकरी हीण थएलो होय, ते चारित्र मार्गनेविषे केम प्रवृत्ति करी गके, तेने उत्तर दियेते देहवलं जइ ए दहृ तद्वि मणोधिइवलेण जइअव ॥

तिसिउ पत्ताजावे करेण किं णो जलं पिबई ॥ १७३ ॥

व्या० जो रोगादिकं करी शरीर निर्वल थई गयुं होय तो मनबुद्ध्यादिकना व ले करीने योग धारण करवां. जेम पुरुषने ज्यारे तृपा लागेते त्यारे तेनीपास्ते जो पा णी पीवारुं पात्र न होय तो हावेकरी पाणी पीएते: पण तन्म्यो रहेनां नथी. तेम तथाविध काजवल न ठतां पण जेने मोहनी अजिज्ञापा होय तेणे मनोव त्तेकरी योगमार्गनेविषे प्रवृत्ति करवी ॥ १७३ ॥

अ० जे पुरुष बलना नमयनी गोचनाएकरी वज्रगदितसमयमां नविष्यका ल उपर जगेतो राखी आज्ञा करीने वेगी रहे ते अति दु ग्व पामेते; एम कहेंते.

बलकालसोअणाए अलसा चिठंति जे अकयपुत्रा ॥

ते पठिता वि लहु सोइंति मुहं अपावता ॥ १७४ ॥

जइ णाम कोइ पुरिमो ए धनहा णिअणो वि उज्जमई ॥

मोहाइ वडणाए सो पुण मोएइ अपाणं ॥ १७५ ॥

व्या० जे पुरुष एवी शोचना करे के, हमणा मारामां वज्र नयी, माटे आत्म धर्माचरण करीश. अथवा हमणा मारो अस्तर नयी, माटे आगज जतां धर्म रण करीश. एम जाणीने आलस करी वेशी रहे ते अरुतपुण्य यका आगन वशी प्रार्थना कखायी पण पुण्यजिना सुखने पामे नही, त्वारे घणां शोच कोने ज्ञ कोइ निर्धन पुरुष प्रथम आलस करिने धन अर्जमानो उद्यमन करे ने पत्री मल्ली इच्छा करिने धनजिना डु खने पामेते त्वारे पोताना आत्मानेजिने घणान आच ड रेते माटे प्राप्त यएजो धर्म मृकीने आगल धर्मप्रार्थना करीये तो ठानी प्रार्थन कहेवाय यत “लद्धिद्वित्र्य च बोहि, अक्रितो णागयगपष्टितो, आणायऽवदि, लप्प्रसि कयरेण सुव्वेण” ॥ १७४ ॥ १७५ ॥ अ० कोई कहेगे के, पापनी नि दायीज पाप टलेते, त्वारे विज्ञेय अनुष्ठान करवानु कारण बु? एविने कहे-

जो पाव गरहत्तो तं चेव णिमेवए पुणो पाव ॥ तस्स
गरहा वि मिट्ठा अतद्दकारो हि मिट्ठत्तं ॥ १७६ ॥

व्या० जे पाप करी मिट्ठामि डुक्कद दर्शने फरी पाप करे तेनी पापनिग मिट्ठा ठे केमके, जेवु बोजिए तेवु जो पालिए नही तो तेज मिट्ठ्यात्व ठे यत “ज जह वायण कुणई, मिट्ठहिंही तउदुको अन्नो, वमुंइ अमिठत्त, परस्स सकजणे मा णे” इत्युपदेशमाज्ञाया हने मिट्ठामि डुक्कद ए शब्दनो अर्थ कहेते - मि कहेता कायायी तथा नावयी मृडु थड, हा कहेता असयमरूप दोषतु अद्यादन करिने, मि कहेता चारित्रनी मर्यादामा रह्यो थको, डु कहेता डुरुत कार्यनो करनार जे आत्मा तेने दु निडुडु, क कहेता में जे पाप कखाते, तेनु ड कहेता उपशम पानी ने वलघन करुडु एगो अर्थ जाणीने मिट्ठामि डुक्कद दीधा पत्री फरी पाप न ड रडु, ते पापनी साची निदा कहेगायते तेम न करता पत्री जे पाप करवु तेयी ता वलदु माया मृयावादादि पाप लागेते यत “ज डुक्कदति मिट्ठा । तं चर णिमवड पुणो पाव, पच्चकमुसावार्ह, मायानिवही पसगोअ” इति ॥ १७६ ॥

अ० ए कारण माटे चारित्र लईने जो ते सारा नावयी पालिए तोज तयी महाफलनी प्राप्ति पायते, अन्यथा आजीविकाने अर्थे चारित्र लीधा करतां गृह स्थधर्मज सारो ठे एम कहेते

चुच्छधम्माउं मुणिणो सुद्धअर किर सुसावगत पि ॥ प
डिअ पि फल सेय तरुपडणानं एच्चपि ॥ १७७ ॥

વ્યા૦ વેપથારી ચારિત્રગ્રહિત જે સુ આવક છે, તે અરિહંતની પૂજા કરે, સુતા મુની સેવા કરે, દટાચારીપણું પાલે. ઇત્યાદિક ધર્મોચરણ કરેછે, અને જે ચારિત્ર વેપથારી હોય તે મૂઢી ધર્મે તથા યતિધર્મે એ વસ્ત્રેથી વ્રઘ થાયછે. ઝકંચ “ઠઢીવ એકાધ્યાય. વિવક્ષિત્તેવ ટિક્કિત્ત્વં ગિહી; જડધમ્માત્ત્વુક્કો, વુક્કડ ગિહદાણ ધમ્માત્ત્વ; ઇત્યુપદેશમાલાયાં. વેપથારી ચારિત્રિયાને મૂલગુણવિના તપથી પણ તે પું ફલ થતું નથી. ઝકંચ “મહવય અણુજ્યાડ, ઠ ડેવ્ જો તવં ચરડ્યાણં, તો અન્નાણી મૂઢો, નાવાવુઢો મુણેઅવો. ” માટે કેવલ વેપથારી કરતાં મૂઢી ધર્મ સારો છે. દટાંન- ફલની અનિલાપાયી વૃક્ષ ઉપર ચઢી, ફલ મેલવ્યાવિ ના પડી ન જતાં તે ફલ મેલવાઈ શકાય તો સારું, પણ જો ફલની પ્રાપ્તિ ન થ તો નીચે પડી જવાય તો ઝલતું શરીરને લાગે તેથી હુલ્લની પ્રાપ્તિ થાય. તેના ક રતાં વૃક્ષની નીચે વેસીનેજ પડેલું ફલ ગ્રહણ કરિયે તે સારું ॥ ૧૭૭ ॥

સંયમયોગે અપ્પુ, ઠિઅસ્સ સંચત્તવન્નજોગસ્સ ॥ એ પ
રેણ કિંચિ કઠ્ઠં આયસહાવેણ ચિઠસ્સ ॥ ૧૭૮ ॥

વ્યા૦ સંયમના યોગે જે આનંદ થાયછે તે કેવલ આત્મસ્વનાવનેવિપેજ અવ સ્થિત છે. તેને પરંતુ શું કામ છે ! માટે જેને ચારિત્ર પરિણમ્યું હોય, તેણે સર્વ પ પ્રતિવંધ મૂકીને આત્મસ્વમાત્રના પ્રતિવંધે પ્રવર્તેલું ॥ ૧૭૮ ॥ અ૦ એક આત્મ સ્વમાત્રનેવિપે પ્રવર્ત્યાથી વીજાને ઉપદેશ કેમ દેવાગે, એવિપે કહેછે.

સંવિગ્ગો ગીયઢો વોઢેઝ પરંપરાડ કરુણાએ ॥ અન્નો

પુણ તુસણીઢ પુવં વોઢેઝ અપ્પાણં ॥ ૧૭૯ ॥

વ્યા૦ જે મહાનુજાવી સંવેગી ગીતાર્ય હોયછે, તે પોતે તો કુતરુલ્ય હોયછે, પ રંતુ વીજાની ઉપર પરમ કરુણાએ કરીને તેને પ્રતિવોધ કરે તો તેથીતે મહાફલદાર્શ છે. પરંતુ જે એવો ન હોય તેણે વીજાને ઉપદેશ કરવાનું માંમીવાલીને પ્રથમ પોતાના આત્માનેજ વોધ કરવો જોયેછે. જે પોતે પ્રતિવોધ પામ્યા વિના વીજાને પ્રતિવોધ કરેછે તે કેવલ નાટકીઆની પઠે નાટક કરી દેશ્વામનારોતે એમ જાણવું. ॥ ૧૮૦ ॥

અ૦ એવી રીતે જ્યારે પરપ્રતિવંધ સારો નથી, કિંતુ એકાકીપણુંજ સારું છે, માટે ગઘ પણ પ્રતિવંધરૂપજ છે, એમ જે જાણેછે તેનો સંદેહ મટાડવાને અર્થે કહેછે
દવેણ જો અણેગો ગઠે સો નાવઢ હવે એગો ॥ એગાગી
ગીઝન્નિય કયાડ દવેઅ નાવેઅ ॥ ૧૮૦ ॥

વ્યા० ગઘ્નમાં ઠતાં ડવ્યથી જે અનેકતા થાય છે, તેજ નાવથી એકતા થાય છે. ન્યથા ગુર્વાઙ્ગાદિક અકુશવિના ચિત્તરૂપ હસ્તિ સસારરૂપ વનમાં ફરતાં એક નારૂપ વેલીનું ઝમ્મૂલન કરી નાખે. અતઃ એવ નગવતે "એકસ્ત અઙ્ગિ ધમ્મો" દિક પ્રપંથે કરી એકાકી વિહારનો નિપેધ કહ્યો છે. શ્રીદશર્વકાનિક એ આમ કહ્યું છે "નયા લજિઙ્ગા નિઝણ સયાય ગુણાહિ અ વા ગુણં સમ્મ, ઇક્કોવિ પાવાડ વિવક્કપંતો, વિહરેઙ્ગ કામેસુ અસક્કમાણો આ ગાયમા કહ્યું છે કે, જ્યારે પોતાયકી અધિક ગુણવાલો અથવા સમાન ગુણવાલો નહીં, ત્યારે એકાકી વિહાર કરવો, તે ગીતાર્થ આશ્રી જાણવું કેમકે, તે વર્જીને કામને વિષે અસંગ કરે છે માટે તેને એમ કહ્યું છે અને અગીતાર્થને ગીતાર્થની નિશ્રાવિના પાપ વર્જી શકે નહીં. તેમ કામાસંગપણ વાની શકે નહીં. અતઃ એવ "ગીયઙ્ગો અ વિહારો, વીઝં ગીયઙ્ગ મીતિઠં નણિઠં ॥ ઇત્તો તદ્દ પિ હારો, નાણુન્નાઠં જિણવરેહિ" એ ગાયમા યુજીરીતે અગીતાર્થને એકાકી વિહારનો નિપેધ કહ્યો છે. માટે ગઘ્નમાં રહી, ગુરુકુજવાસ સેવી, યુનાદિકનો વાસ કરી, અને સાધુસંગ ઠતા પણ અતરંગ નિર્લેપ રહીને જો અધ્યાત્મનાશ્વ નાવિયે તો પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે ॥ ૧૮૦ ॥

કિં વહુણા ડહ જહ જહ રાગહોસા લહુ વિલક્કતિ ॥ ત

હ તહ પયટ્ટિઅવ્વ એસા આણા જિણદાણ ॥ ૧૮૧ ॥

વ્યા० ઘણું શું કહિયે, જેજે પ્રકારે રાગદેવ વિલય થાય તેવી રીતે પ્રવર્તવું જ શ્રીવીતરાગદેવની આજ્ઞા છે ॥ ૧૮૧ ॥

અસ્તપ્પમયપરિક્કા એસા જુત્તીહિ પૂરિયા જુત્તા ॥ સોહિ

તુ પસાયપરા ત ગીયઙ્ગા વિસેસ વિક્ક ॥ ૧૮૨ ॥

વ્યા० આ અધ્યાત્મમતપરીક્ષા યુક્તિએકરી પૂરી કીધી, તદ્દ જે આ ધ્યેયે તેનું વિશેષજ્ઞ જેગીતાર્થ છે તે મજબૂતર રૂપા કરીને શોધન કરો એ વિજ્ઞાપના છે. શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તં ॥ યસ્યાસન્ ગુરવોઽપ્ર જીતવીજયપ્રાજ્ઞા પ્રવૃત્તિઃ પ્રાજતે સનયાનયાદિ વિજયપ્રાજ્ઞાશ્ચ વિદ્યાપ્રદા ॥ હેમ્વા યસ્યચ સમ્પ પદ વિ યો જાત સુધી સોદર સોયં તલ્લમિદ યશોવિજયસ્યાખ્યાનૃદાખ્યાતવાન્ ॥ ૧

इति पन्ति यशोविजयजी उपाध्यायरुत श्री अ
ध्यात्ममतपरीक्षाग्रयो बानावबोधसहित समाप्त

ॐ श्रीजिनायनम.

अथ श्रीसमयसार नाटक बनारसीदास कृत गुजराती

जापामां अर्थ सहित प्रारंभः

उपोदात्त.

आ ग्रंथनी दिग्वंगी बनारसीदासे शुद्ध हिंदुस्थानी जापामां पद्यात्मक ग्रंथरूप रचना करीते. ए ग्रंथकृतो पोते महापंक्ति तथा कवीश्वर होवाथी विविध प्रका र्णी ठंडरचना करीते तेणे पोतानी श्रेष्ठ कृति रेखाडी आपीते. पदलालित्यता तथा अर्थ गौरवतादिक जे काव्यना सारा गुण वर्णन कखाते, ते आ ग्रंथनी क वित्तामां मारी रीते दीगामां आवेते अर्जकारवडे कविता सारीरीते नूपित करीते. आ ग्रंथ अध्यात्मिक विषयवालो होवाथी आमां मात्र गांत रसज मुखवते पण प्रसंगानुसारे वाकीना रस पण कचित दीगामां आवेते. जोपण आ ग्रंथ उपर क ह्या प्रमाणे नन्हवाडिकमां गणाचला दिग्वंगीनो रचेलोते, तोपण एनो विषय आध्या त्मिक होवाथी ते सर्वने उपयोगीते; माटे आ पुस्तकमां अमे नाख्योते. ए ग्रंथनी व्याख्या कोई रूपचंदजी नामना पंक्ति करीते, ते पण हिंदुस्थानी जापामां हो वाथी सर्व जनने समज्यामां आवे नही, माटे तेनो आश्रय लईने अमे गुजराती जापामा व्याख्या करीते. व्याख्या करतांए आदिमां मंगलाचरणनो दोहरो कखाते ते आप्रमाणे -

दोहा:- श्रीजिन वचन समुद्रको, कौलंगि होइ वखान; रूपचंद तौहू जित्व,
अपनी मति अनुमान. ॥ १ ॥

अर्थ - व्याख्याकर्ता रूपचंदजी कहेते के, श्री जिनवचनरूप समुद्रनो कहांछ
थी व्याख्यान थाय, तोपण हुं मारी मतीने अनुमाने लखी जणावुंते. ॥ १ ॥

हवे ग्रंथकर्ता आरंभमां मंगलाचरणरूप श्रीपार्श्वनाथ स्वामीनो स्तुति करेते.

कवित्त, ५कृतीसार्व हस्ताक्षर:- करम नरम जग तिमिर हरन खग, उरग
लावन पग शिव मग दरसि; निरखत नयन नविक जल वगखत, हरखत अ
मितनविक जन सरसि; मदन कदन जित परम धरम हित, सुमिरत नगत नग

તસવ મરસિ, સજલ જલદ તન મુકુટ સપત પન, કમઠ ટન
વનરસિ ॥ ૧ ॥

અર્થ - જગતમા જે આઠ કર્મરૂપ તિમિર ઇટલે અપકારે
કરવાને સ્વગ ઇટલે સૂર્યરૂપ છે જેના ચરણને વિષે સર્પનું ચિન્હ છે
માર્ગને દેલાડનારા છે જેનેનેત્રે કરી નિરસતા કયાણરૂપ જન વ
કરી અમિત કે પ્રમાણપિના નવ્યલોકરૂપ સરોવર મહા હર્ષ
જેમાટે કામદેવના કૃપ કરનાર છે, અને જેનું ઉત્કૃષ્ટ સહજ સુખરૂપ ધ
નકજન સ્મરણ કરી રહ્યા છે તેથી તેનું સવ દરસિકે સાત નયરૂપ જે
તેનાગી જાય છે જેનું શરીર જલસહિત મેવના જેવું નીજવર્ણ છે જેના મુકુ
સાત ફણ છે જેણે કમઠ નામે અસુરનું માન નજન કણ છે એવા નિર્ન
ર્થનાથ જગવાન, તેને વનારસીદાસ નમસ્કાર કરે છે ॥ ૧ ॥

મર્મ લઘુ સરાત અહર યુક્ત ઠપ્પય ઠવ એને ચિત્રકાવ્ય પણ કહે છે - સ
કરમ સ્વજ દલન, કમઠ સઠ પવન કનક નગ, ધનજ પરમ પદ રમન, જાત
ન અમજ કમજ સ્વગ, પર મત જલપર પગ, મજલ ધન સમ તન સમજ, ઈ
અથ રજ હર જલદ, સકલ જન નત નવ નય હર, યમ દલન નરક
વય કરન, અગમ અતટ નવ જલ તરન, વર સવજ મઢન વન હર
જય જય પરમ અનય કરન ॥ ૨ ॥

અર્થ - સર્વ કર્મરૂપ સ્વલકે હટ વૈરીને દલવા વાજા ઠા કમઠ નાના
હા મુર્ગ અસુર તેરૂપ પગન આગજ મેરુ પર્વતની પર અમગ ઠા ધનને
લ નિઠ્ઠ સ્થાનકને વિષે રમનારા ઠો જગતના લોકારૂપી ડગન કમનને નિ
અર મગાને અર્થે રમકે સૂર્ય જેવા ઠો એકાત નય વાડી જે પર મત તેરૂપ
ને મટાડવાને અર્થે પગના જેવા ઠો જજ સહિત મેવ ઘટાના જેવા મ્હા
નો શરીર છે સમકરકે ઉપશમના કરનાર ઠો પરકે ગત્રુરૂપ અગમ
રજને હરણ કરવાને મેવ જેવા ઠો જેને સરૂજ જોક નમે છે અથાત્ર ત્રિવર
જય ઠો જન્મ મગ્નરૂપ જે જય નય તેને હરણ કરનાર ઠા નાકાના મુન
જગાના ઠા નય પ્રાણીઓને નરક પદના કૃપ કરનાર ઠા અગમ
પાટ અને અતટકે અપાર ગ્ધો જે સસારરૂપ મમુડ તન તગાગા ઠા
તારામા ગ્ધ પ્રાણ અને વજગાન જે વદર્પવન, તેને વાનવાન હર

नेत्रनी अग्नि जेवा हे जगवान तमे जयवंता थाओ. वली तमे परम अन्नय पद ना करनार ठो, एटले नय जंजन ठो. ॥ ७ ॥ आ ठप्पय ठंद वडे परमेश्वरनी महिमानुं वर्णन कयुं. अने पोतानुं काव्य चातुर्य दर्शावुं ठे.

आ ग्रंथना कर्ता बनारसीदास कहेने के जेना प्रसादथी परगसेन पिताने येर माहं जन्म थयुं एवो हुं श्री पार्श्वनाथ जगवाननी स्तुति करवुं.

सवैया ५कतीताः— जिन्हके वचन उर धारत जुगल नाग, जये धरनिंद पद मावति पलकमें; जाके नाम महिमासों कृयातु कनक कर, पारस पापान नामी जयो है खलकमें; जिनकी जनमपुरी नामके प्रनाव हम, अपनो स्वरूप लख्यो जानसो जलकमें; तेई प्रभु पारस महारसके दाता अब, दीजे मोहि साता दग लीलाके लजकमें. ॥ ३ ॥

अर्थ.— ज्यारे श्री पार्श्वनाथ जगवाननी कुमारावस्थाहती त्यारे कोई एक सम से श्री बनारसी नगरीविषे एक तापसीनी साये अज्ञानतपश्चर्यानी निर्जलनेना पूर्वक वाद थयो, ते प्रसंगे ते तापसीनी धूणीमानां लाकडांमां नाग ठे एवी रीते श्री पार्श्वनाथ जगवाने कयुं, ते वातने पैजा तापसीए गणकारी नही, तेथी ते लाकडांफोमीने ते नागने बाहेर कहाडयो; पण ते थधवळ्यो थयो हतो ते श्री तमफडवा लाग्यो, तेना अंतना समयमां श्री पार्श्वनाथ जगवाने तेने “ॐ अग्नीया उताय नमः” ए मंत्र संजलाव्यो. ते वचन तेणे सारी रीते हृदयमां धारी लीउं. एटलांमां तेना शरीरनी जाति थई गई. तेना अंतना सारा परिणामांने लीधे ते धरणें थयो. तेनी श्री पद्मावती हती; ए कथा श्री पार्श्वनाथ चरित्र मां प्रसिद्ध ठे. ते अद्भुत मद्रिमाने दर्शावतां ठतां ग्रंथकर्ता उपमा लंकारवडे पारममणि अने श्री पार्श्वनाथना ए गुणनी नादृश्यता वेग्याडेने.—

जेना वचन हृदयनेविषे धारण करीने नाग अने नागणी ए वेत्रे पलकमां धरणें ए अने पद्मावतीरूपे थया. आंही नाग अने नागणी कहेयाथी दिगंवरीनुं मत जा एवुं. श्वेतांवरी तो एक नाग नेज कहेने. वजी पार्श्वपापान राजारु एटले इनिया मां प्रसिद्ध ठे एटले पागल मणी नामना पादाणनुं स्पष्ट थतांज लोग्यं नामनी कृपातुं मोनुं थापत्रे. तां ए पाग्याणमां एवी मद्रिमां किहांथी उन्पन्न थई? तेनुं उतर कहेने.— पार्श्व एवु नाम श्री पार्श्वनाथने मुख्य ठे. तेनी मद्रिमा थकी ए टले मात्र पार्श्व एवुं नाम ठे ते नामनीज महिमांथकीने पार्श्वरूप पाग्याणमां ए यो गुण थयोने. वजी जेनी जन्म पुरीनुं नाम बनारसी नगरी ठे. अने ग्रंथकर्ता कहे

ठे के, मारुं नाम पण बनारसी दु पांम्यो ते मात्र नामना प्रजावयी मे
 त्मस्वरूप जाणी लीजुं ते केवी रीते जेम प्रजात समयमां सूर्य पोताना
 मां स्वयं प्रकाशे ठे, तेनीपरे मारु रूप पण प्रकाशी रखे ठे ए पण श्री
 य जगवाननी महिमानो प्रताप ठे तेज श्री पार्थनाथ जगवान महा
 देवावाला ठे, ते हवे दृग लीजाकी लजकमेके० आख मीचीने उपाडीए
 क पलरु मात्रनी सत्तामा मुजने आत्म समाधिरूप शाता आपो एयी नि
 खनी सूचना करी ठे ॥ ३ ॥

सिद्ध जगवाननी स्तुति करेठे -

अद्वित्य उद - आविनाजी अविकार, परम रसधाम हैं, समागन सात
 हज अनिराम हैं, शुद्ध शुद्ध अविरुद्ध अनादि अनंत हैं, जगत गिराम हैं
 सदा जययत हैं ॥ ४ ॥

अर्थ - जेनोविनाश नथी, अने जेने कोई विकार जागे नही एवो पान
 एटने कोई केवलीगम्य जे सहजानंद उत्कृष्ट सातरस, तेना जे धाम एठे
 ठे, माटे सरयगने विषे सहजनी जे अनंत सुखरूप समाधी तेंपेकरी ज
 राम एटने अति मनोदने चौदराजलोकनी उपर गिराजमान होवायी स
 यी रहित शुद्धते सर्वज्ञता पांम्याधी बुद्ध ठे अने सर्वना ईश्वर माटे अति
 एह्यी अवस्थाए करी ते अनादि अनंत ठे अने चउद राजलोकना उपा
 जमान ठे तेथी जगतना गिरोमणि ठे एग जे श्रीसिद्ध जगवान ते स
 जययत पांम्यो ॥ ४ ॥

साधुरूप जगवाननी स्तुति करेठे -

सर्वथा इकतिसा - ज्ञानके उजागर सहज सुख सागर सुगुण गतनाग
 रस जग्या है मरनकी रीत हर मरनको जैन करे करनमा पीठ द गण अनु
 है, धरमसो ममन नरमसो विहमन छु, परम नरम वह न करममा न
 ऐसो मुनिगन प्रथ लाकर्म गिराजमान निरग्वि चारमी नममकार स्या द
 अर्थ - जे ज्ञाननो उद्यात करनार ठे आत्मइत्यनु ज महत्तम
 समुद्र ठे अने सुगुनजे ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप ग्वर्पनी आस ए
 साण ठे पाव इडिपाना विषयनेविषे जे वेगग्य न रूप मरम न द
 सने कांड पगिह आरीने प्रातययाथी गृहम्यनीपरे जगणना गनि म
 यमान गाधनइय जाणीने जेसो मरणना जयमुनी दीग न

अपनी तेना विषयोची विमुख थयाथकी जे चारित्रने अनुसखा ठे; वली जेनो प्राश्रय लेवाची धर्मपदार्थ विराजमान थाय माटे धर्मना मंनन करनाराठे. मिथ्यातिरूप जे नरम तेनुं विज्ञेपेकरीने जे खंमन करनारा ठे; जे परम दयावान जेने कर्मोनीसाथे युद्ध करेठे दयावानने युद्धकरवुं संजवे नही तेम ठतां कथुं ते माटे विरोधाजंकार जाणी लेवो. एवी विज्ञेपताने जीव जे मुनिगज एटले रूपी वर शुद्धलोकमां पिसतालीश लाख मनुष्य क्षेत्रनेविषे विराजमान ठे तेने हृदय समजची जोडने बनारसीदाम नमस्कार करेठे. ॥ ५ ॥

हवे पांच अनुव्रत लीया ठे जेमणे एवा समकित्तीनी स्तुति करेठे.
सर्वथा तेजसा:- जेद विज्ञान जग्यो जिनके घट, जीतल चित्त नयो जिम चंन; केजि करै शिव मारगमें जगमाहि जिनेश्वरके लघु नंदन; सत्य स्वरूप सज्जिन्हके प्रगटयो अवदात मिथ्यात निकंदन; संत दशा तिन्हके पहिचान करै वर जोरि बनारनि वंदन. ॥ ६ ॥

अर्थ:- जे मंदबुद्धि ठे ते जीव अने शरीरने एक करी जाणेठे; जेद जाणना नयी. पण जेणे समकित पाम्यो ठे, तेना हृदयमां जड अने चेतननुं निन्न निन्न ज्ञान थयुं ठे; एवुं तेने जेदविज्ञान जागृत थयो, तेथी तेनुं चित्त चंदननी पठे जीव थयुं ठे. जे मुक्ति मारगमां केजि करे एटले खेज करी रह्या ठे; आ जगतमां श्रीजिनेश्वरना जे न्हाना पुत्रे. अने साधुजे ठे ते सर्वज्ञपुत्र कहेवायठे माटे ते मोक्ष पुत्र ठे. वली आत्मा सदा निश्चयेकरी सत्यरूपमांज ठे, पण मिथ्यातवडे मज्जि न थय्ज्हाठे. ते फरी सत्यस्वरूप जेनुं निर्मज्ज प्रगटताने पाम्युंठे, अने मिथ्यात्वनुं नेकंदन थयुंठे. एटले मिथ्यात्व रहु नथी चार अनंतानुबंधीनी जड तुटी गर्डठे. एवी तेमनी शुद्धदशा उजखीने बनारसीदाम वने हायजोडी वंदना करेठे. ए सर्वपामां सम्यक्तनी दृढता बतावीठे. ॥ ६ ॥

पूर्ण सम्यक्तता दगाविवानेअर्थे फरी तेनीज स्तुति करेठे.

सर्वथा इकतीसा:- स्वारथकं साचे परमारथके साचे चित्त साचे साचे वंदन कहै साचे जैनमती हैं, काहूके विरोधी नाहि परजायबुद्धि नाहि, आतम गवेपी न ग्रहस्थई न पती हैं; निदि गिदि बुद्धि दीमैं घटमें प्रगट सदा, अंतरकी लहनों अजाची लक्ष्मती हैं; दाम नगवतके उदास रहै जगतमां, सुखिया सडीव ऐसे जीव समकित्ती हैं. ॥ ७ ॥

अर्थ:- जेनी स्वार्थ एटले आत्मा पदार्थनेविषे साची प्रतीति ठे. तथा परमार्थ ते मोक्ष पदार्थनेविषे साची प्रतीति ठे. जेनुं चित्त निर्मज्ज ठे. जे सत्यवचनना वोज

नारा ठे जे साचा जिनमतने ग्रहण करी रह्या ठे जेनु मन कल्पना करतु नथी केम के, ते साते नयनुं शुद्धस्वरूप जाणोठे तेथी कोईना दर्शनना त्रिरोपी नथी जेम वीर मत्तानुसारी पर्याय बुद्धिवाला ठे पण इव्य बुद्धिवाला नथी तेथी जीवने कृष्णजगु मानेठे तेम समकृतीपर्याय बुद्धिवत नथी पण आत्मइत्यनी गोपना कर्ना ठे तेथी तेने पर वस्तुमा मोह नथी माटे गृहस्थ पण नथी अने महा प्रत लीरा नथी, तेथी यति पण नथी पोताना घटनेपिणे शुद्ध आत्म इव्यन सिद्धसमान जुणें तेथी घटमाज प्रगट सिद्धि देखेठे अने ज्ञान दर्शन चारित्ररूप सिद्धिनी वृद्धि जेना घटमा सदा प्रगट देखायठे जे अंतर परमात्मा देव ठे तेनु जेने लठ थपु ठे, तेथी अयाची एटले कोईनी पासे काई मागे नही एवा लक्ष्मपति ठे वनीने ए पूर्वोक्त प्रकारना प्रगट स्वरूपने पामेला श्री वीतराग जगवतने पामीने तेना दात थयाठे, अने जगतयी उदास रहेठे जे थाने अने राई ए वे व्यानथी त्रिमुखा थयाठे, तेथी सवीर सुखनी सन्मुख थयाठे, एवा समकृती जीव महा सुखमयी ठे ॥३॥

फरी पोताना उदासथी समकृतीनी स्तति करेठे -

खेत्ते. चारित्र्यमां आत्मान्नी शक्तिने साधे. अने मतिज्ञान तथा श्रुतज्ञाननो उदय
थवान्नी उठा करेते. मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञानने गमावी दियेते. ते समकित्ती
जीव नवसमुद्दनो तरनार कहेवाचते; ए रहस्य ठे ॥ ७ ॥

हवे समकेत पाण्या ठतां मिथ्यात्वदृष्टिमांज रहेते. तेनुं वर्णन करेते.
सर्वथा इकतीसा.— धरम न जानत वखानत नरमरूप. ठौर ठौर ठानत लराई
पडपातकी. नूय्यो अजिमानमें न पाउं धरे धरनीमें, हिरदेमें करनी विचार उतपा
तकी. फिरेमावामोलनों करमके कजोलनमे, वरही अवस्थासों वयूलाकेसे पात
की, जाकी ठाती ताती कारी कुटिल कुवाती नारी, ऐसो ब्रह्मवाती है मिथ्याती
महापातकी. ॥ ८ ॥

अर्थ — जे वस्तुना स्वभावरूप धर्मने जाणो नही, अने नर्मरूप मिथ्यावाणीने
वखाणे; तथा ठेकाणे ठेकाणे, पोतानुं मत स्थापवाने पद्धपातनी लडाई करे अने पो
ताना अजिमाने नूय्यो थको धरती उपर पग राखे नही. पोतानेज तत्वयेत्ता
जाणे. एमां अधर पगवडेकरी उत्प्रेक्षांकार जाणवो. अने हड्यामां जेथी उत
पान उपजे एबीज करणीनो विचार करे, अने आ संगाररूप समुद्देनेविषे कर्मरूप,
कजोलनो धकाये करी चारे गतिमां मामामोल करतो फरेते; जेम बटोत्रिया या
युमां आवीगएलुं पानहुं आकाशमां कडीने नम्यां कगेते, पण कोई ठेकाणे स्थिर
थई रहेतुं नथी; तेबीज एनी अवस्था थई रहीते. जेनी ठाती गगनपयमें तम थई
रहेते: ते तापे करी काली एटले माया तेने राखवाथी कुटिल थई रहेते. अने कु
वाती एटले जे माठी वातोनुंज चितवनकरी रहेते. तथा पापेकरी नगेली ठे माटे
नारी जाणवी एवी जेनी ठाती ठे. एहयो ब्रह्मवाती एटले आत्मवाननों कर्नार
मिथ्यात्वी जीव महापातकयुक्त ठे ॥ ९ ॥

मोहः— वदो शिव अवगाहना, अरु वंदो शिवपंथ, जनु प्रनाद जाया करो.
नाटक नामे गरंथ. ॥ १० ॥

अर्थ.— जिहां सिद्धनो अवगाह थई रह्योते, ने हेतने हुं वंदन कर्नुं. अने
ज्ञान दर्शन चारित्र्य ए मोहनो पंथको मार्ग ठे. तेने हुं वंदन कर्नुं. ए मंग
जाग्रण करी हवे पोतानुं प्रयोजन कहेते.— जेना प्रनाद थकी नमय नार नाट
क ग्रंथ संस्कृतमां दतो ते प्राकृत जायारूप कर्नुं. ए प्रयोजन करी. ॥ १० ॥

हवे आ धंधना अपिकारी वनाग्नीदान पोतैज ठे; अने एमां कहेया जायक
पोतानुं आत्मइय ठे तेनुं वर्णन करेते— कविवर्णन.

सर्वया तेवीसा-- चेतनरूप अरूप अमूरति सिद्ध समान सदा पद मोरो, महातम आतम अंग कियो परसग महातम घेरो, ज्ञानकला उपजी अत्र गुननाटक आगम केरो जासु प्रसाद सत्रे शिवमारग पेग मिटे घटवास्त घसेरो ॥

अर्थ - बाह्यात्मामा अंतरात्माने अने अंतरात्माना परमात्माना जोईये, ए मारो निश्चयरूप पद कहेवा योग्य थायते ते चेतनरूपी अनूपम त्तिक सिद्ध समान ठे जो ते निश्चयरूप पद एवो ठे तो पठी ते प्रगट तु नथी? तेनो उत्तर एम ठे के, मोहकर्मनुं कोई एहवु महात्म्य ठे ते आत्मअगके० आत्म प्रवेशनेविपे महाअधकारनो घेरो ठे तेथी प्रगट हमणा कोई ज्ञान कला मुजने उपनी ठे ते कलानो अश प्रगट थयोने तेंना टक सिद्धात गुणनु व्याख्यान करुवु, जे आगमना प्रसादवडे मोहमार्ग अने जलदीयी शरीरमा वास्त वसवानु मटी जाय एटलेअशरीरपण सिद्धथाय, हवे आ अथनु गौरवपणु बतावीने कविराज पोतानी बुद्धिनु मदपणु लघुता जाणवे ठे - लघुता वर्णन -

सर्वया इकतीसा - जेसे कोउ मूरख महासमुद्ध तरिवेको बुजानिसो न्है है तजि नावरो, जेसे गिरिउपरि विरपफल तोरिवेको बायन पुरुष को वरो, जेसे जलकुममें निरखी शशि प्रतिविव ताके गहिवेकों कर नीचो रो, तैसे मे अलपबुद्धि नाटिक आरज कीनो गुनीमोहि हसेगे रुहेंगे कोउ

अर्थ - जेम कोई मूरख मनुष्य महासागरने तरवा चाहै अने बाहाणने हाथमे तरवानो उद्यम करे, तो कार्य केमवने, जेम कोई वामन पुरुष हार पहाड उपर वृद्ध होय तेना फलतोडवाने उतावलो थको उमग करे, केवी रीते बनी शके? बली एक त्रीजो दृष्टात कहेते के, जेम पाणीना इनु प्रतिविव पडेखु जोईने कोई नादान तेने साचो चड समजी हाथ नीचा तो तेना हाथमा चडमा केवी रीते आवे? तेमज दु अल्पबुद्धि दु अने आना टकअथनो आरज मे कीयो ठे, ते मारोआरज सफल नही यशे तेगरे बीना वान पुरुषो कहेशेके, जुउ आ अथनो आरज करेते एवु कहीने गुणीननो वरो जाणी हशी काढजे ॥ १२ ॥

वजी ए कार्य करवाने साहस करेते पुन

सर्वया इकतीसा - जेसे कोउ रत्नसो बीथ्यो है रत्न कोउ, तामें सून दोरी पोइ गई है, तैसे बुद्धिटीका करीनाटिक सुगम कीनो तापरि अथन बुद्धि

समयसारनाटक.

निर्दिष्ट है; जैसे काहु देसके पुरुष जैसी नापा कहें, तैसी तिनहूके बालकनी सिखी लई है, तैस ज्यों ग्रंथको अरथ कह्यो गुरु त्यो हमारी मति कहिवेको सावधान नई है ॥ १३ ॥

जेम कोई हीरानी कणीवडे कोई कवण रतनने आगलथी बीधी राख्युं होय, ने ते पठी तेमां पटुवो रेगिमनी दोरी परोवे ते सुगम चालीजाय तो तेम आ कार्य पण थजो. केमके सुनि अमृतचंद अने पांमेराजमल जेवा पंन्ति तो थया तेमणे आ ग्रंथनी टीका बालबोधमां करीने आ नाटकग्रंथने सुगम कस्योवे, तो तेउपर माहरी अल्प बुद्धि ठे तोपण आ ग्रंथमां सुधी रीतं परणमी गई ठे, तेथी आ कार्य नेविपे महारी समर्थानो दृष्टांत देखाहुं तुं - जेम कोई देशनो बसनारो पुरुष पोतानी देशनापासां बोले अने तेनुं बालक होय तेपण तेनीपासे रहेतोयको ते नापा शीखी ले ठे; तेमज आ कार्य पण ठे. केमके मारा गुरुए आ ग्रंथनो अर्थ मने कह्योवे, तेज प्रमाणे आ ग्रंथनो अर्थ केहेवाने मारी बुद्धि समाधिबंत थ ईने. एटले आगल कहेलो पश्चाताप मटयो ॥ १३ ॥

हवे पोताना सामर्थ्यनुं कारण बतावेवे.

सर्वथा इकतीसा.—कवहों सुमति वह कुमतिको विनाश करै, कवहों विमल ज्यो अंतर जगति है; कवहों व्या वह चित करत दयालरूप, कवहों सुजाजसा वह लोच जगति है; कवहों कि आरती वह प्रभु सनमुख आवै, कवहों सु नारती वह बाहरि जगति है; थं दसा जैसी तब करै रीति तैसी ऐसी हिरवे हमारे जगवतकी जगति है ॥ १४ ॥

अर्थ:—अमारा हृदयमां जगवतनी जगती रहीने, ते क्यारेकतो सुमतीरूप थ ईने कुमतीनो नाश करेने, क्यारेक अंतरविपे ते जगती विमल ज्योतीरूप थई, ने जागृत थायने. अर्थात् सम्यक्त चेतना तेज जगवतनी जक्ति ठे, क्यारेक तेज जक्ति दयारूप थईने चितने दयालरूप करेने, अने क्यारेक ते जक्ति पोताना आत्मरूप थईने जोवानी लालसा के० लगन थकी एटले लयलागवामां लोचनोने स्थिर करेने अने क्यारेक तो ते जक्तिना रति के० अति रगेकरी प्रभु सनमुख थई रहेने (बीजेथर प्रभु सनमुख आरती करेने ते) अने क्यारेक तो ते जगति सुनारती के० नव वाणीरूप थईने बाह्यर वगति के० शब्द करी रहेने. जेवी जेवी दशा धारेने वारे तेवी तेवी रीतनी करनारी ठे, ते एवी जगवतनी जक्ति अमारा हृदयमां ब रहीने तेथी आ नाटकग्रंथ रचनारूप कार्यमां पण एक जगवतनी जक्तिज का ठे. एतात्पर्यार्थ ठे. ॥ १४ ॥

ઠે, તેથી અલક્ષ્ય ઠે, વેદના સ્વમ થાય પણ આત્મા અસ્પૃશ્ય ઠે, સર્વ નસ્યો ઠે તેથી સર્વ ગત ઠે, એવું જીવ ઇચ્છ્યું સ્વરૂપ ઠે તે કહ્યો ॥ ૨૦ ॥

હવે પુરુષ ઇચ્છ્યું લક્ષણ કહેતે અથ પુરુષ ઇચ્છ્ય યથા -

દોહરા - ફરસ વર્ન રસ ગમય, નરદ પાસ સગાળ, યતુરૂપી પુરુ નન પ્રદેશ પરવાન ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - સ્પર્શ વર્ણ રસ ગદ્ય એ ગુણમય સદા રહે, નરદ જે સોગરીરૂપ મા સૂક્ષ્મ, વૃત્ત, અશ્વ, ચતુરશ્વ, આયત્ત એ પાંચ સસ્યાન ઠે, તેથી પોત પોતાની વર્ગણા યોગ્યરૂપ ગ્રહણ કરે, તેથી એ પુરુષ ઇચ્છ્ય યતુરૂપી માણુરૂપી ઠે. જેમ આકાશ પ્રદેશ અનત ઠે, તેમ એ પણ અનત પ્રમાણ ઠે.

હવે ધર્મ ઇચ્છ્યું લક્ષણ કહેતે ધર્મ ઇચ્છ્ય યથા

દોહરા - જેસં સજિલ સમૂહમેં, કરૈ મીન ગતિ કર્મ, તેસં પુરુષ જીવકા, ન સદાર્થ ધર્મ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - જેમ પાણીના જરાવમા માઠલું ગમન ક્રિયા કરેતે, તદા ક્રિયાનો માઠલું ઠે, અને સજિલ સમૂહ જે પાણીનો જરાવ તે ક્રિયાનો સાધક ઠે. જલધ્વની તથા જીવધ્વની ચલન ક્રિયાનો સાધક અર્માસ્તિકાય ઇચ્છ્ય ઠે.

હવે અધર્માસ્તિકાય ઇચ્છ્યું લક્ષણ કહેતે અધર્મ ઇચ્છ્ય યથા

દોહરા - જ્યોં પથિક ગ્રીપમસમેં, વૈતે ઠાયા માહિ, ત્યોં અધર્મકી ચૂનિમેં ડ ચેતન ઉદરાહિ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - જેમ કોઈ વટેમાર્ગ બેસવાની ક્રિયાનો કર્તાઠે, ને ક્રિયાની સાધક ઠે, તેમ અધર્માસ્તિકાયની ચૂમી કે ધ્વગાહના તેમા જડ જે પુરુષ ન ચતન જોર તે બને સ્થિર થાયઠે, તેથી અધર્માસ્તિકાય ઇચ્છ્ય સ્થિરતાનું કારણ ઠે.

હવે આકાશ ઇચ્છ્યું લક્ષણ કહેતે આકાશ ઇચ્છ્ય યથા

દોહરા - સતત જાકે ઉદરમેં, સકલ પદારથ વાસ, જો નાજન સવ જાન કો, સોડ દરવ આકાશ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ - સતત કે નિરતર જેના ઉદરમા સમસ્ત પદાર્થ વસી રહાતે, અને સર્વ જગતનું નાજન કે આધારચૂત ઠે, તે આકાશ ઇચ્છ્ય જાણવું ॥ ૨૪ ॥

હવે કાલ ઇચ્છ્યું લક્ષણ કહેતે કાલ ઇચ્છ્ય યથા

દોહરા - જો નવકરિ જીરન કરે, સકલ વસ્તુ ધિતિ ઠાન, પરાવત્તવનન દો, કાલ દરવ સો જાન ॥ ૨૫ ॥

अर्थः— जे इच्च वहे सधला वस्तुनी स्थिति बंधाय एटले पैलां सकल वस्तुने नवी बतावे, ने पठवादेथी ते सधलीने जुनी करी देखाडे, अने उलट पालट वर्ना ववानी दगाधरे ते कालइच्च जाणवुं. ॥ २५ ॥

हवे आ ग्रंथमां कहेवा लायक नव तत्व ठे तेनुं वर्णन करेतेः— तेमां प्रथम जीवतत्वनी समज पाडेते. नवतत्व वर्णनं, जीवतत्व यथा.

दोहराः— समता रमता उरधता, ज्ञायकता सुखजास; वेदकता चैतन्यता, ए सब जीव विलास. ॥ २६ ॥

अर्थः— सर्व जीव बरावर ठे ए समता, घटवटमां रमी रेहेते ए रमता, ऊर्ध्व दिगे गमन करवुं ए उरधता, सर्व पदार्थनो जाणनार ते ज्ञायकता सुखमय जासे ठे तेथी सुखजास, सुखइ.ख वेदे ए वेदकता, अने चेतना गुणथी चैतन्यता ए स यलो जीव तत्वनो विलासते. ॥ २६ ॥

अथ अजीवतत्व यथा.

दोहराः— तनता मनता वचनता, जडता जड तमेज; लघुता गुरुता गमनता, ए अजीवके खेल. ॥ २७ ॥

अर्थः— शरीरपणुं, मनपणुं, वचनपणुं, जडवस्तुमां जेलजेज यवापणुं, लघु पणुं, गुरुपणुं, गमनपणुं ए सर्व अजीवतत्वना खेजते. ॥ २७ ॥

अथ पुन्यतत्व यथा.

दोहराः— जो विष्णु नावनि वधे, अरु करध मुख होय; जो सुखदायक ज गतमे, पुन्य पदार्थ मोय. ॥ २८ ॥

अर्थः— जे पदार्थ विष्णु परिणामथी वधे, अने जेनुं ऊर्ध्वमुखते, ऊर्ध्वगति एज चहेते, जे पदार्थ जगतमां सुखदायकते, ते पुन्य पदार्थ जाणवो. ॥ २८ ॥

अथ पाप तत्व यथा.

दोहराः— संकिलेति नावनि वधे, सहिज अयोमुख होय; दुःखदायक संता रमे, पाप पदार्थ सोय. ॥ २९ ॥

अर्थः— जे पदार्थ संकलेज नाव वहे कपायनीवृद्धीथी वधे, मेहजे जेनी गती नीची ठे अयोमुखते, अने जगतमां दुःखदायक ठे तेज पाप पदार्थ केवायते. ॥ २९ ॥

अथ आश्रव तत्व यथा

दोहराः— जोई कर्म उद्योत धरि, दोई क्रिया रम रम; करप नूतन कर्म को, सोई आश्रव तत्त. ॥ ३० ॥

अर्थ -- जे कर्मनो उदय धरीने शुन तथा अशुन क्रियाना रसमा रहे, त्यारे नवा करमनुं करखे के० खेचबु करे ते आश्रव तत्व केवाय ।

अथ संवर तत्व यथा

दोहा -- जो उपयोग सरूप धरि, वर्तत जोग विरक्त, रीके आवत सो है संवर तत्त ॥ ३१ ॥

अर्थ -- जे शुद्ध उपयोग स्वरूपने धारीने मन वचन काया जोगयीं थको वर्ये अने नवा करम आवताने रोकी राखे ते संवर तत्व कहिये ॥ ३१ ॥

अथ निर्झरा तत्व यथा

दोहा -- जो पूरव सत्ता करम, करि धिति पूरण आव, सो निर्झरा जखाव ॥ ३२ ॥

अर्थ -- जे पूर्व कालनेविषे आयुविना सात कर्म सत्तारूप हता कर्म वर्तमान कालमा सत्तारूप ठे तेनी स्थिति पूर्ण करीने पढी नीरस विखेरवामां जे जीव उद्यमवत थयो ए निर्झरानुं लक्षण जाणवु ॥ ३२ ॥

अथ वध तत्व यथा

दोहा -- जो नव कर्म पुरानसों, मिले गति मिठ होइ, सकति वधवै वध पदारथ सोइ ॥ ३३ ॥

अर्थ -- जे नवा कर्म जुना कर्म साथे आवी मले, अने तेनी गति मिठ वधाव, अने आगल जतां ते कर्मना वसनी शक्ती चढती थाय, ते वध पदारथ केवाय ॥ ३३ ॥

अथ मोक्ष तत्व यथा

दोहा -- धिति पूरण करि जो करम, विरे वध पद जानि, हस थत वध करै, मोक्ष तत्व सो जानि ॥ ३४ ॥

अर्थ -- जे कर्मनी स्थितिने पूर्ण करीने कर्मने खेरे के० हृयकरी नाखे वध पद के० सत्तावन प्रकारे वधस्थान तेने जानि के० जांगीने हस के० एव त्माना थंसने क्रमे उज्वल करे तेज मोक्ष तत्व जाणवु ॥ ३४ ॥

हवे कवित उदमां पदार्थनी नाममालां एटले प्रयोजनवाला नामनी माला लखी जणावेछे

अथ नाम माला सूचनिका मात्र लिख्यते अथ समुच्चय वस्तुके नाम दोहरा -- नाव पदारथ समय धन, तत्व वित्त वसु धर्म, इविन अर्थ इन्द्र वहु, वस्तु नाम ए सर्व ॥ ३५ ॥

अर्थः—प्रथम सामान्यपणे वस्तुना नाम कहेते. जाव, पदार्थ, समय, धन, तत्व, विज्ञ, वस्तु, इव्य, इविण, अर्थ, इत्यादि घणां वस्तुनां नाम ठे. ॥ ३५ ॥

अथ शुद्ध जीव इव्यके नामः—

सवेया इकतीसाः—परमपुरुष परमेत्तर परमज्योति, परब्रह्म पूरन परम परधान है; अनादि अनंत अविगत अविनाशि अज. निरुद्ध मुक्त मुकुंद अमलान है; निराबाध निगम निरंजन निर्विकार. निराकार संसार तिरोमनि सुजान है; सरव वरसी सरवज्ञ सिद्ध साई शिव, धनी नाथ ईश जगदीश जगवान है. ॥ ३६ ॥

अर्थः—परमपुरुष, परमेत्तर, परमज्योति, परब्रह्म, पूर्ण, परमप्रधान, अनादिअनंत, अव्यक्त, अविनाशी, अज, निर्द्वैत, मुक्ति, मुकुंद, अमलान, निराबाध, निगम, निरंजन, निर्विकार, निराकार, संसारतिरोमनि, सुजान, सर्वदर्शी, सर्वज्ञ, सिद्ध, स्वामी, शिव, धनी, नाथ, ईश, जगदीश, जगवान, कहिये. ॥ ३६ ॥

हवे कर्म व्याप्त अशुद्ध जीव इव्यना नाम कहेतेः—संतारी जीव इव्यके नाम चिदानंद चेतन अलख जीव समसार, बुद्धरूप अशुद्ध अशुद्ध उपयोगी है; चिद्रूप स्वयंभू चिन्मूर्ति धर्मवत, प्रानवत प्रानि जंतु नूत नव नोगी है; गुणधारी कलाधारी ज्ञेयधारी विद्याधारी, अंगधारी संगधारी जोगधारी जोगी है; चिन्मय अखंड हंस अपर आत्मराम, कर्मको करता परम विजोगी है. ॥ ३७ ॥

अर्थः—चिदानंद, चेतन, अलख, जीव, समयसार, बुद्धरूप, अशुद्ध, अशुद्धोपयोगी, चिद्रूप, स्वयंभू, चिन्मूर्ति, धर्मवत, प्राणवत, प्राणी, जंतु, नूत, नवनोगी, गुणधारी, कलाधारी, ज्ञेयधारी, विद्याधारी, अंगधारी, संगधारी, योगधारी, योगी, चिन्मय अखंड, हंस, अह्मर, आत्मराम, कर्मकर्ता, परमवियोगी कहिये. ॥ ३७ ॥

अथ आकाशके नामः—

दोहराः—पं विहाय अंबर गगन, अंतरिक्ष जगधाम; व्योम वियत नज मेघपथ, ए आकाशके नाम. ॥ ३८ ॥

अर्थः—खं, विहाय, अंबर, गगन, अंतरिक्ष, जगधाम, व्योम, वियत, नज, मेघपथ, ए आकाशनां नाम. ॥ ३८ ॥

अथ कालके नाम.

दोहा—यम, कृतांत, अंतक, त्रिदस, आवर्त्ती मृतपान; प्रानहरन, आदित तनय, कालनाम परमान. ॥ ३९ ॥

अर्थ - यम, कर्तांत, अतक, त्रिदश, आवर्त्तीक, मृतस्थान, प्राणद्वार
तनप, एवां कालना नाम ठे ॥ ३९ ॥

पुन्यके नाम यथा

दोहा - पुन्य सुरुत करधवदन, अकर रोग शुन कर्म, सुखदायक
जागबहिर्मुख धर्म ॥ ४० ॥

अर्थ - पुन्य, सुरुत, उर्ध्ववदन, अकररोग, शुनकर्म, सुखदायक,
जाग, बहिर्मुख, धर्म, ए पुन्यना नाम ठे ॥ ४० ॥

अथ पापके नाम यथा

दोहा - पाप अधोमुख एन अध, कप रोग दुखधाम, कनिन कजुष
प डुरित, अशुन कर्मके नाम ॥ ४१ ॥

अर्थ - पाप, अधोमुख, एन, अध, कप, रोग, दुखधाम, कनिन,
किटिप, अने डुरित, ए अशुन कर्मना नाम जाणवा ॥ ४१ ॥

अथ मोक्षके नाम

दोहा - सिद्धेत्र त्रिचवन मुकुट, शिवमग अविचल ध्यान, मोक्षमुनि
शिव, पंचम गति निरवान ॥ ४२ ॥

अर्थ - सिद्धेत्र, त्रिचवनमुकुट, शिवमार्ग, अविचलस्थान, मोक्ष, मुनि,
व, शिव, पंचमगति अने निर्वाण ॥ ४२ ॥

अथ बुद्धिके नाम यथा

दोहा - प्रज्ञा गिपना सेमुषी, धी मेधा मति बुद्धि, सुरति मनीषा चतका
प असविबुद्धि ॥ ४३ ॥

अर्थ - प्रज्ञा, गिपना, सेमुषी, धी, मेधा, मति, बुद्धि, सुरति, मनीषा,
चतका, असविबुद्धि कहिये ॥ ४३ ॥

अथ त्रिचक्षण पुरुषके नाम -

अथ मुनीश्वरके नामः—

बोहाः—मुनि महंत तापस तपी. निहृक चारितधाम; यती तपोधन संयमी,
ती साधु गिपि नाम. ॥ ४६ ॥

अर्थ—मुनी. महंत, तापस, तपी, निहृक, चारित्रधाम, यति, तपोधन. संय
मी. व्रती. साधु ए कृपिना नाम जाणवां. ॥ ४६ ॥

दरसनके नामः—

बोहा—दरस विलोकन देखनो. अवलोकन डिगचाल; जखन दृष्टि निरखन छ
न, चितवन चाहन जाल ॥ ४७ ॥

अर्थ—दर्शन, विलोकन, देखवुं, अवलोकन. डिगचालन, जखवुं. दृष्टी, निरख
न. जोवुं. चितवन. चाहन. ने जालवुं. ॥ ४७ ॥

अथ ज्ञान तथा चारित्रके नामः—

बोहा—ज्ञान बोध अवगम मनन. जगतज्ञान जगजान; संयम चारित आ
रण. चरन वृत्ति धिग्बान ॥ ४८ ॥

अर्थ—ज्ञान. बोध, अवगम, मनन. जगजानु, जगजान. संयम. चारित्र, आच
रण, चरण, वृत्ती. धिग्बान. ॥ ४८ ॥

अथ साचके नामः—

बोहा—सम्यक् सत्य अमोघ सत, निनंदेह निग्धार; ठीक यथारथ उचित तथ,
मिथ्या आदिअकार ॥ ४९ ॥

अर्थ—सम्यक्, सत्य, अमोघ, सत्. नि.संदेह, निर्धार, ठीक, यथार्थ, उचित, त
थ, मिथ्या शब्दने आदि अकार लगाडीने बोलीये तो अमिथ्या शब्दाय ते प
ए एनुं नाम जाणवुं ॥ ४९ ॥

अथ जूठके नामः—

बोहा—अजथारथ मिथ्या मृषा, वृथा असत्य अलीक; मुया मोय निष्फल
वेतथ. अनुचित असत अलीक ॥ ५० ॥

अर्थ—अजथार्थ. मिथ्या. मृषा. वृथा, असत्य. अलीक. मुया, मोय. निष्फल
वेतथ. अनुचित. असत्य. अने, अलीक. ॥ ५० ॥ इति नाममाज्ञा समाप्ता.

अथ समयसारके द्वादश ठाव वर्णन—

सर्वथा इकतीसा.—जीव निर्जीव करता कर्म पुण्य पाप, आश्रय नंदर निरज
ग बंध मोष है, मगव विगुह्म न्यादवाद नाविनायक दुआसद दुवार धरे समस्ता

पावकमें दहिये ; आरुति विलोकित कहावे आगि नानारूप, दीर्घ एक
सुनाव जब गहिये तैसे नव तत्वमें जयो हे बहु जेखी जीव, शुद्धरूप
अशुद्धरूप कहिये, जाही गिन चेतना शक्तिको विचार कीज, ताही गिन
अजेदरूप लहिये ॥ ५९ ॥

जेम अग्रिमां तृण, काठ, वांस अने आरने के० वननो बीजो कचरो इत्यादिक को
क तरेना इधण बाजीये ठइये ने जेवी जेवी इधणनी आरुती एटले (आकार) तेवी तैसे
आरुतीनो अग्नी देखाय, एरीते अग्नी नाना प्रकारनारूपनी कहेवायते, पण ते अग्नी
अग्नीनो स्वभाव एक सरखो दाहक ठे, एम जो ग्रहण करिये तो वगैरे अग्नी एक रूप
तेमज नव तत्वमा जीव जेठे ते जातजातनो जेप धारी रह्यो ठे, माटे जीव
बहु वेशी के० नाना प्रकारनो थयो एटले शुद्धरूप जीव ठे, ते मिश्रित थयो, आते
जीवने अशुद्धरूप कह्यो एनु नाम व्यवहार नय ठे, अने जे द० नव
चेतना शक्ति विचारिये, ते वखते शुद्ध निश्चयनये केवलीवडे नव नवनो
रख राखीने अलङ्कार जीव ठे, ते सर्वत्र अजेदरूप पामिये शुद्ध ॥ ५९ ॥

फरी बीजी रीते शुद्ध जीव व्यवस्था कहेठे अथ जीव व्यवस्था बनवारी
सर्वथा इक्षतीसा - जैसै बनवारीमें कुधातुके मिलाप हेम, नाना जाति जयो
तथापि एक नाम है, कसिके कसोटी लोक निरखै सराफ ताही, वानके प्रमाण को
जेतु देतु दाम है, तैसेही अनादि पुज्जसों सयोगी जीव, नव तत्वरूपमें अग्नी
महा धाम है, दीर्घे अनमानसी उद्योत वान ठोर ठोर, दूसरो न और
आतमाहि राम है ॥ ६० ॥

अर्थ - जेम सोनानी भूसमा चोखु सोनु गाटयु अने सोनाथी हीण यातु ते शुद्ध
तु कहिये, तेना नाम कहेठे - रूपु, त्राबु, सीसु, जसत, कथीर, इत्यादि वस्तुनो हान
दो हेमनी साथे मिलाप थयो तेथी जुदी जुदी जातनु सोनु थयु, ते ठां एक सान
नामे थोलखायते, अने तेअशुद्ध सोनाने सराफ कसोटी पथ्थर उपर कसिने तनी
लकीर जुये ने तेउपरथी सोनु केतु ठे ते प्रमाण करे, जेम आ दस रुपीयाना न
नु ठे ने आ अगीधार रुपीयाना जावतु ठे, ने ते माफक तेना दाम थापे निए
तेमज अनादि कालथी ए जीव पुज्ज इव्यनो सयोगी माटे ए जीवे नव
व्यवस्था धारी, गतीपणे स्थितिपणे जाजनपणे वर्तमानपणे, आधारपणे,
पांचे इव्य ग्रहण कीधां अने नवतत्वरूप धारण कखा पण एमां कोई द्रव्य
महा तेजवत इव्य ठे ते तो कोई प्रत्यक्ष प्रमाणे ग्रहण थतु नथी, अने थतुन

ना स्वप्नावने भूकतो जाय अने पोताना आत्मानुं ध्यान करे. अने अनुभवमां प्रकाशरूप देखे. तारे कर्म कलंक तेहिज पंक के० काढव तेथी रहित प्रगटरूप अचल अवायित सर्व बाध रहित एवो शाश्वत निरंजन देव परमात्मा पोते ठे, एवुं देखे.

अथ गुण गुणी अचेद कथन व्यवस्था

सवेया तेंस्ता--शुद्ध नयातम आत्मकी अनुभूति विज्ञान विभूतिहि सोई; वस्तु विचारत एक पदार्थ नामक चेद कहावत दोई; यां सरवंग सदा लखि आपुहि, आत्मध्यान करै जब कोई, मेदि अशुद्धि विजावदशा तब सिद्ध स्वरूपकि प्रापतिहोई ॥ ५ ॥
अर्थ.— हवे शुद्ध अनुभव जे ठे ते गुण ठे, एक आत्मां गुणी ठे, तेनुं जेवुं अचेद स्वरूप ठे तेवी अचेद अवस्था कही बतावेठे:— शुद्ध निश्चय स्वरूपी आत्मा नो अनुभूति के० जे अनुभव ठे. तेज विज्ञान विभूती के० विशेष रूप ज्ञान संपदा ठे अर्ही आत्मा गुणी ठे ने अनुभवज्ञान गुण ठे. हवे ए वे वस्तु शुं ठे? एवो जो विचार करीये तो एकज आत्म पदार्थ नासेठे. एकज पदार्थमां आ गुण अने आ गुणी एवां वे नाम ठे. तेज चेद केवायठे. एम सरवंग के० सर्व प्रकारे पोतानेज गुणगुणी रूप लखीने जागे कोई आत्मध्यान करे, तारे अशुद्धिजाव दशा मटीने सिद्धस्वरूपनी प्राप्ति थाय. ॥ ६ ॥

अथ ज्ञाता चिंतन स्वरूप कथन.

सवेया इकतीता.— अर्पनेही गुण परजायसों प्रवाहरूप, परिणयो तिहूँ काल अप ने आधारसों; अंतर बाहिर परकासवान एक रस, खिन्नता न गहै निन्न रहै नां विकार सों, चेतनाक रस सरवंग जरि रह्यो जीव, जैस लॉन काकर नयो हँ रस ठारसों; पूरन स्वरूप अति उज्ज्वल विज्ञान घन, मोकों होहु प्रगट निजोप निरवारसों ॥ ६ ॥

अर्थ.— हवे एज वातने जेम ज्ञाता लोक पोताना चित्तमां चितवे तेजुंज स्व रूप कही देखाडे ठे.— आ जे कोई आत्मा केवायठे. ते तो विज्ञान घन ठे; विशेष ज्ञानमय एक पिंम ठे; ते अतीत अनागत ने वर्तमान ए त्रणे कालमां प्रवाहरूप कखाथी अविच्छिन्न धाराये पोतानाज गुण पर्याये करीने पोतानाज ज्ञानादिक गुणनी अवस्था चेदने लीये अने पोताना आधारथी परना आश्रयविना परिणम्यो रहे ठे. अने ए विज्ञान घननी एवी महिमा ठे के तेथी मांहे अने बाहिर ए क चित्त चेतना रसवडे प्रकाशवान थयो जे पोताने जाणे ते अंतर प्रकाश अने बाह्य वस्तुने जाणे ते बाहिर प्रकाश एवा कार्यमां खिन्नता ग्रहण न करे; अने नव विकारथी न्यारो रही सर्व प्रवेशविषे चेतनना रसे करी जीव जरपूर थई रह्यो

न अविचल अविचार निर्मल रूप थे. निश्चय नय ने व्यवहार नय ए वन्न थे ते नम्यक् दशामां प्रमाण थे; जे नय थे ते तो अतिप्राय विशेष थे, माटे एकज अक्षर रूप निर्मल तथा समल रूप जाणिये. एम समकाले निर्मल अने समल जीवनी रेणति यह रही थे, ते श्री जिन देव कहे थे अने गणधर देव सर्वहे थे. ॥६८॥

अथ व्यवहार कथनं.

दोहरा:— एक रूप आत्म दरव, ज्ञान चरन दृग तीन ; जेव नाव परिणाम
१, विवहारे सु मलीन. ॥ ६९ ॥

अर्थ:— हवे ज्ञान दर्शन चारित्रनो त्रिक थे ते व्यवहार नयनी थाय थे: ते क
थे:—आत्म इव जे थे ते एकरूप थे, ने ज्ञान दर्शन चारित्र ए त्रण जे थे ते जे
नाव परिणाम थे; त्यारे एकविषे त्रण जेव थया तेथी ए व्यवहार नयवडे समल
प थयुं. ॥ ६९ ॥

अथ निहचै स्वरूप कथन.

दोहरा:— यदपि समज विवहारसों, पर्यय शक्ति अनेक ; तदपि नियत नय
खेये, शुद्ध निरजन एक. ॥ ७० ॥

अर्थ:—निश्चयनयेकरी निर्मल स्वरूपमांज ध्यावुं नहुं थे ते केहेते:—यद्यपि व्यव
हारनयनी अपेक्षाथी आत्मानेविषे अनेक शक्ति अनेक पर्याय देखायते; माटे ते
मल थे; तोपण निश्चय नयनी अपेक्षाथी शुद्ध निरजन एकज जाण्यमां आवेते. ७०

अथ शुद्ध कथन.

दोहरा:— एक देखिये जानिये, रमि रहिये इक ठौर ; समल विमल न विधा
ये, यह सिद्धि नहि आर. ॥ ७१ ॥

अर्थ:— हवे शुद्धरूपीज उपादेय थे एवुं केहेते:— जे एक शुद्ध चेतनामय रू
ज देखवुं ते दर्शन, तेमज जाणवुं ते ज्ञान; अने तेमां जे रमि रहेवुं ते चारित्र
१, ते नयनी अपेक्षावडे समल अथवा विमल रूप विचारवुं नही. एहिज सिद्धि
रहिये, पण बीजा स्वरूपमां सिद्ध नथी. ॥ ७१ ॥

अथ शुद्ध अनुभव प्रशंसा.

सर्वथा इकतीसा:— जाके पद सोहत सुलघन अनंत ज्ञान, विमल विकासवं
१ ज्योति लहलही है; यद्यपि त्रिविध रूप व्यवहारमें तथापि, एकता न तजै यों
नेयत अंग कही है; सो है जीव कंसीहू जुगतिके सदीव ताके, ध्यान करिवेकों

मेरी मनसा उमही है, जाते अविचल सिद्धि होतु और नाति सिद्धि, नाहि नाहि यामे धोखो नाहि सही है ॥ ७२ ॥

अर्थ - हवे एवा स्वरूपनो अनुनव स्थिर रहेवो ते दुर्जन ठे, माटे सं एनो मनोरथ कहे ठे. जेनेविपे अनत ज्ञानरूप सुजगृहण शोनेत्रे, अने काशवत के पोतानो तथा परनुं जाणवु एवी ज्योति जेनेविपे लहनही ने यद्यपि व्यवहारनयमा बाह्यात्मा, अंतरात्मा, तथा परमात्मा ए त्रिविध ठे, तथापि निश्चयनयनी अपेक्षाथी एकताने व्यजे नही एवु एकरूपी क्युं एवो पदार्थतो जीव ठे हवे ते युक्तिथी करी आगल केहेगे ते युक्तिपेसी तर तेनु ध्यान करवाने मारी होंस मनमा उमगी रहीठे जेना ध्याननी ज्ञान दर्शन चारित्ररूप इदि अविचल थायठे, एज रीते सिद्धि से पण कोई प्रकारे सिद्धि नथी एमा कई धोखो नथी एटजे फूतु नथी एज बात साव

अथ ज्ञाताकी व्यवस्था वर्णन

सवैया तेईसा -- के अपनो पद आपु सँचारत, के गुरुके मुखकी सुनि वानी जेद विज्ञान जग्यो जिनके प्रगटे सु विवेक कला रज धानी, जाव अनत प्रतिविवत, जीवन भोप दशा वहरानी, ते नर दर्पनज्यो अविकार रहे दि सदा सुखदानी ॥ ७३ ॥

अर्थ -- हवे जेद विज्ञानवडे एनो अनुनव थाय ठे तेथी मुक्ति मने तेन मर्थ कहेवे -- कोई तो पोतानु पद जे पोतानु निरालब स्वरूप, ते पातेन सत्त्व ने पोतावडे ग्रथी जेदकरी पोताने उलखेठे कोई तो गुरुना मुखनी वाणी शाननी ने पोताने उलखेठे अने जेना घटमा जड चेतननु जेद विज्ञान जाग्यु, तेणे को पोताना चेतन रूपनी जे न्यारी कला ठे, तेनी राजधानी जे तेनु ईश्वरपणु न त घटमा प्रगट्यु, अने एज राजधानीमा अनत जाव पदार्थ प्रतिविवित थया त ज्ञायक थया एटले जीवता थकाज मोह दशा वरी मुक्त स्वरूपी थया अने अनतजाव प्रतिविवित थया तोपण समलरूप न थया, तेथी ते मनुष्य दर्पण से आरीसानीपरे विकार रहित थया, स्थिररूप थया, अने सुखदायक थया ॥

अथ जेद ज्ञान प्रशसा कथन

सवैया इकतीसा -- याही वनेमान समै नव्यनिको मिट्यो मोह लग्या है नादिको पग्यो है कर्म मजसों, उदा करे जेदज्ञान महारुचिका निधान, उदा उचारो चारो न्यारो छद दलसों, याते थिर रहै अनुर्जा विज्ञास गहै किरि द्यो

प्रपनपां न कहे पुद्गलमों ; यहे करतूति यों छुदाइ कर जगतमों. पावकज्यां जि
३ बर कंचन उपलमों ॥ ७४ ॥

अर्थः—हवे जेदविद्वाननी उत्पत्ति अने भद्रिमा कहेने— आ वर्तमानकाल
धेने नव्यलोकनो मोद त्रम टली जाय जे मोद कर्म आत्माने अनादिकालयी
शगुं ठे ; अने कर्ममलमां व्यापी रह्योने ; ने मोद त्रम भटवाथी जेद विद्वाननो
इय थाय. ते जेद विद्वान केवुंने ? मद्धारुचिनुं निधान ठे. ए जेद विद्वानमां
इदोटी रुचि पामीये ठिये एटजे मद्धारुचिनुं कारण ठे. जेद विद्वानयी गरिष्ट उर
॥ अजवाखुं प्रगट थायने, ते अजवाखुं केवुंने ?

एटजे मद्धारु घाम घुमथी न्यागोने ६६ दशाथी नीकली स्थिरतामां रहे. अने
पोताना अनुभवनो विलास ग्रहण करे. पोताने सत्यार्थ पणे जाणे. पठी ए जेद
वेद्वान पाम्या थकी शरीर कर्मोदि पुज्ज रुपी जाणीने पोतानुं न कहे. आत्मारू
। न कहे करतूति के० ए जे जेदविद्वाननी क्रिया तेज जगतथी छुदाईने करे, पां
३ इयथी छुदाई करे, अर्था दृष्टांत बतावेने.— जेम अग्री माटी पापाएने कंचन
प्री छुदी करे ठे तेम जाणी लेवुं ॥ ७४ ॥

अथ परमार्थ शिक्षा कथन.

सवैया इकतीसाः— वानारसी कहे जया नव्य सुनो मेरी शीख, केहू जाति के
तेहूके एसो काज कीजिए ; एकहू सुदूरत मिथ्यातको विध्वंस होइ, ज्ञानको ज
गाइ अंस हंस खोजि लीजिये ; वाहीको विचार वाको ध्यान यहै कोतुहल, यों
ही जरि जनम परम रस पीजिए ; तजी नववासको विलास सविकासरूप, अंतक
३ मोहको अनंत काल जीजिए. ॥ ७५ ॥

अर्थः—हवे छु६ जीवइयमां रहेवुं तेज परमार्थ ठे तेनी शिक्षा कहेनेः— व
णारसीदास केहेने.— अहो नाई नव्य जीवो, मारी शीखा सांजलो. केवी पण रीते
थी कोई इय क्षेत्र काल नाव पामोने एवुं काम करवुं के जेणे करीने एक सुदुर्तमा
त्रमां मिथ्यात मोहनो विध्वंस थाय अने ज्ञाननो अंस जगावी लेवो, अने सोहं हंसो
एवी ध्वनि करतो हंस जे आत्मा तेने खोजी लइयें. पठी तेनुं लक्षण विचारवुं
पठी तेने ओलखीने तेनुं ध्यान करवुं. एवी एनी कला खोजीने कुतोहल जे
खेल ते कखा करियें ; अने तेज जनम परियंत परम रस पीवो. एरीते सविकार रू
पथी फेली रह्यो एवो नववासनो विलास तेने तजीने तथा मोहनो अंत आ
णीने अनंत कालसुधी जीवीए एटला प्रकारे सि६ थवायने. ॥ ७५ ॥

अचल कथुंठे, पण निरंतर अचल आसन संचवे नही एवा जिनराजदेव जग
मां जयवंत थाओ जेनी रूढी नक्ति करवाथी महामुक्ति फलनी प्राप्ती थायठे.

यथार्थ कथनः—

दोहरा— जिन पद नाहिं शरीरकों, जिन पद चेतन मांहि; जिन वर्नन कहु
प्रां है, यह जिन वर्नन नांहि. ॥ ७८ ॥

अर्थः—एटली व्यवहार स्तुति करीने हवे सत्यार्थ वात कहे ठेः—एजे जिन नाम
ते जीव विपाकी ठे पण पुज्ज विपाकी नथी, तेथी जिनपद ते शरीरनो नथी, जि
पद तो चेतननो ठे; तेथी जिनेश्वरनी स्तुति कोईओरज ठे पण पूर्वे जे जिनेश्वर
नी स्तुति करी ते जिन स्तुति नथी. इहां शरीर जड ठे अने आत्मा चेतन ठे ए वने
ताव निन्न स्वभावमां ठे तेनुं दृष्टांत आपेठे. ॥ ७८ ॥

अथ जड चेतन निन्नभाव दृष्टांत कथनः—

सवैया इकतीसाः—उंचे उंचे गढके कंगुरे यों विराजत हैं, मानो नच लोक ली
मेवकों दांत दियो है; सोहे चिह्नोंउर उपवनकी सघनताई, घेरा करि मानो नू
मे लोक घेरि जियो है; गहरी गंजीर खाई ताकी उपमा बनाई, नीचो करि आ
न पताल जल पियो है; ऐसो है नगर यामें नृपकोन अंगकोउ, योंही चिदानं
सों शरीर निन्न कियो है. ॥ ७९ ॥

अर्थः— जेम कोई गढना उंचा उंचाकांगरा बीराजे ठे (अहिं कवि उत्प्रेक्षणा क
ठे.) पण ते कांगरां नथी पण मानुं तुं जे आ नगरमां स्वर्गलोकने गली ज
शने दांत आप्यां ठे; एटले जाणे स्वर्ग लोकने गली जज्ञे. अने एनी चारे तरफ
उपवन एटले वाग वाढीनी सघनता एवी शोनी रही ठे के जाणे नृमिलोक एट
ले मनुष्य लोक तेणे घेरी लीयो ठे. अने ए नगरनी चारे वाजुए उंमी खाही
नी ते जाणे नीचुं आनन एटले मुख करीने पातालज पाणी पातो होयनी
रीते जेणे त्रणे लोक जील्या ठे एहुं नगरनुं वर्णन कीयुं पण ए नगरमां कोई
राजाना अंगनुं कोई वर्णन कीयुं नथी. मतलब के चिदानंदयकी शरीरने निन्न
करी बताव्युं. ॥ ७९ ॥

अथ तिर्यकरकी निहचै स्तुति सरूप कथन वस्तु वर्णन.

सवैया इकतीसाः— जामें लोकालोकके सुनाउ प्रतिजांसे सब, जगी ज्ञान सग
ते विमज जैसी आरसी; दर्शन उदोत जियो अंतराय अंतकोउ, गयो महामोह नयो
परम महारसी; सन्यासी सहज जोगी जोगसों उदासी जामें, प्रकृति पंचांगी ल

ગિ રહિ જરિ ઠારસી, સોઢૈ ઘટમદિરમે ચેતન પ્રગટરુપ, એતો નિ
તાહિ બંધત બનારસી ॥ ૫૦ ॥

અર્થ.— હવે તીર્થકરપદને લેઈ રહેલી જે વસ્તુ છે તેના સ્વરૂપનું જેમાં લોક અને અલોકનો સ્વનાવ ઇટલે સ્વટ ઇચ્છાવા પ્રતિજ્ઞાતી રહે, ન શક્તિ નિર્મલ પ્રગટી છે જેમ આરીસામાં પદાર્થના જાવ જાસે, એવી જ્ઞાનમાં સર્વ જાવ જાસે, ઇટલે જ્ઞાનાવરણ ગયું, અને દર્શનાવરણથી કેવલ દર્શન ઉદ્યોત થયું. અને અંતરાય નાશ કર્યો, તેથી થયો; અને મહા મોહ કર્મ જે છે તે નાશ પામ્યો, તેથી પરમ યોગ્યો, તેથી કરી યથારહ્યાત ચારિત્રનો સન્યાસ ઇટલે તેનો ચારિત્ર આદિ જે સહજયોગ છે તેનો ધરનાર, મન વચન કાપના અધ્યાત્મિક ચાર કર્મની પચાસી પ્રકૃતી સત્તાયે રહિ છે તે પણ બની ગઈ રહી છે, અને જેના ઘટમદિરમા ચેતન ટા છે તે પ્રગટપણે એવા શ્રી જિન રાજ દેવ તેને વણારસીવાસ વદન રંગે એ નિશ્ચય સ્તુતિ કરે.

હવે એવા શુદ્ધ ચેતનની સ્તુતિનું દૃષ્ટાંત દેસાડીને એ નિશ્ચય બ્યવહારને કરે. અથ શ્રી નિશ્ચય બ્યવહાર તીર્થકર સ્તુતિ કરે —

કવિત્ત ઠંદ —તનુ ચેતન વિવહાર એકસે, નિહચે નિઃ નિઃ નિઃ હે વાર, સર્વે વિવહાર જીવ ધુતિ. નિયત દૃષ્ટિ મિથ્યા ધુતિ સોડ, નિન સા જીવ તપ મહાવર. તનુ જિન એક ન માને કોઈ, તા કારન તનક નિરમજ હૈ, નતિ નહિ હોઈ ॥ ૫૧ ॥

એમો જિનરાજ-શરીર અને આત્મા એ બંને બ્યવહારમા એક સરખા ને, એમો જિનરાજ-શરીર અને આત્મા એ બંને બ્યવહારમા એક સરખા ને, નિશ્ચય

અર્થ —હવે ૧ જુદા છે. એમાટે તનની સ્તુતિ કરતા જીવની સ્તુતિ કરીને મર્ગ પર્યંતરથી જોતાં તે મિથ્યા સ્તુતિ છે જિનપદ કર્મ જે છે, એવા શુદ્ધ પાણુ રુદ્ધ પાણુ વિપાકી નથી. તેથી જિન તે જીવ છે અને ચોર ને નિ ન પામે, જેના સહજ કરી ન માનીએ, તે કારણે તનની સ્તુતિ કરી ને નિ અને જેનેપિ ચોરીય છે ॥

અન્વેશરહિત નિર્મન રહેતે રસ્તુ સરૂપ કથન દૃષ્ટાંત કરી દિડાડ્યવુ હ —

તેમ જેનું મન અચળ છે, ને આ વિરકાલ ગડી વસુધા મહિ નૃતિ મહાનિર્મિત પરિ. જો ઇગવત તિર્હ સર્વ સૂજી આ રૂપ

अचल कहुंते, पण निरंतर अचल आसन संजवे नही एवा जिनराजदेव जग
मां जयवत थाथो जेनी रूढी नक्ति करवाथी महामुक्ति फलनी प्राप्ती थायते.

यथार्थ कथनः--

दोहराः-- जिन पद नाहिं शरीरकों, जिन पद चेतन मांहि; जिन वर्नन कहु
शेर है, यह जिन वर्नन नांहि. ॥ ७८ ॥

अर्थः--एटली व्यवहार स्तुति करीने हवे सत्यार्थ वात कहे ठेः--एजे जिन नाम
ते जीव विपाकी ठे पण पुज्ज विपाकी नथी, तेथी जिनपद ते शरीरनो नथी, जि
नपद तो चेतननो ठे; तेथी जिनेश्वरनी स्तुति कोई थोरज ठे पण पूर्वे जे जिनेश्वर
नी स्तुति करी ते जिन स्तुति नथी. इहां शरीर जड ठे अने आत्मा चेतन ठे ए वने
नाव निन्न स्वभावमां ठे तेनुं दृष्टांत आपेठे. ॥ ७८ ॥

अथ जड चेतन निन्ननाव दृष्टांत कथनः--

सवैया इकतीसा --उंचे उंचे गढके कंगुरे यों विराजत है, मानो नच लोक ली
नवेकों दांत दियो है; सोहे चिहोंवर उपवनकी सयनताई, घेरा करि मानो नू
मे लोक घेरि जियो है; गहरी गंजीर खाई ताकी उपमा बनाई, नीचो करि आ
न पताल जल पियो है; ऐसो है नगर यामें नृपकोन अंगकोउ, योंही चिदानं
सों शरीर निन्न कियो है. ॥ ७९ ॥

अर्थः-- जेम कोई गटना उंचा उंचा कांगरा वीराजे ठे (अहिं कवि उत्प्रेक्षणा
ठे.) पण ते कांगरां नथी पण मातुं वुं जे आ नगरमां स्वर्गलोकने गली, नू
माने दांत आप्यां ठे; एटले जाणे स्वर्ग लोकने गली जगे. अने एनी चारेसु के.
उपवन एटले वाग वाढीनी सयनता एवी शोची रही ठे के जाणे नूमिले जों
ते मनुष्य लोक तेणे घेरी लीयो ठे. अने ए नगरनी चारे वाछुए उंसी ते वन
नी ते जाणे नीवुं आनन एटले मुख करीने पातालज पाणी पायांग द्यो
रीते जेणे त्रणे लोक जीत्या ठे एवुं नगरनुं वर्णन कीयुं पण एना मन्त्र
गजाना अंगनुं कोई वर्णन कीयुं नथी. मतलब के चिदानंदयकीननी निन्ननाटुं
करी बताव्युं. ॥ ७९ ॥

॥ अने ते पर

अथ तिर्यकरकी निहच स्तुति सरूप कथन वस्तु

सवैया इकतीसा. -- जामें लोकालोकके सुजाउ प्रनिर्जाने, ग्वा जागे ते कहुंतेः--
ते विमज जैसी आरसी; दर्शन उदोत जियो अंतराय अंतर
रम महारसी; सत्पासी सहज जोगी जोगमां उदासी अने नमनों जने

पनी टेकहों, मोह कर्म मम नाहि नाहि भ्रम कूप है, शुद्ध चेतना
मारो रूप है ॥ ८३ ॥

अर्थ - विचक्षण पुरुष केहेते के, हुं सदा एक पणो रहु बु, चेतना
रपूर बु, अने पोताना आधारथी रहु बु, मने बीजानो आश्रय नथी
जातनो मोह कर्मनो प्रपच ठे ते महारु स्वरूप नथी, ए भ्रम
स्वरूप नथी, पण शुद्ध चेतनानो सिधु के समुद्र ते मारु रूप ठे ॥ ८३ ॥
हवे एवा पोताना स्वरूपने जाण्णायकी केवी अवस्था प्राप्त पर्यं ते केहे

अथ ज्ञान व्यवस्था कथन -

सर्वथा इकतीसा - तत्वकी प्रतीतिसो लख्यो है निज पर गुण, गुण
न त्रिविध परिणयो है, विसद विवेक आयो आठो विसराम पायो,
पनो सहारो सोधि लयो है, कहत बनारसी गहत पुरुषारथको, सहन
सों विनाय मिटि गयो है, पन्नाके पकाय जैसे कचन विमल होतु, तैम
तन प्रकाश रूप नयो है ॥ ८४ ॥

एवी जीय तत्वनी प्रतीति यई तेरो करीने ज्ञानादिक निजगुण अने परगुण
जा इयना गुण जे गति, स्थिति, अवगाह, वर्चना, वर्णादिक ए सर्व लक्षणो
ज्ञान अने चारित्र ए त्रयो गुणनेविषे परिणामी रह्यो ठे, निर्मल विवेक
रो विश्राम पाम्यो ते स्थिरता पामीने पोताने विषेज पोतानो सहन सन
धी लीयो अही वणारसीदास केहेते के त्यारे आ पुरुषार्थ ते
तेतुं ग्रहण करीने सहज स्वभावमा राग द्वेष मोहरूपी विनाय जे
हतो ते मटी गयो अही दृष्टात केहेते - जेम पाकी इटनी जठीमां गानवापी,
ए निर्मज आयठे, तेम शुद्ध चेतन निर्मलरूप यईने प्रकाश रूप थपोते ॥ ८४ ॥

हवे विनाय वृट्पाथी निज स्वरूप प्रगटताने पामे तेउपर मटी जे
स्त्री, तेतु दृष्टात कही वेसाडे ठे - अथ वस्तु स्वरूप कथन पातरको दृष्टन -
सर्वथा इकतीसा - जैरा कोउ पातर बनाय वस्त्र आचरण, आगति इत्य
निशि आठो पट करिके, ऊह उर दीगटि सवारि पट दूरि कीजे सकन सन
क देय दृष्टि धरिके, तैम ज्ञान सागर मिथ्यात ग्रथि जेद करि उमारा
रह्यो तिहु लोक जरिके, ऐसो उपदेस सुनि चाहिये जगत जोय सुदना
जग जानमो निरुगिके ॥ ८५ ॥

अर्थ - जेम मोई नाचनारी स्त्री आठो पट करीने तथा वस्त्र नृपणाद

र मनोहर बनावीने रातना बखते अखाढामां धावी कनी रहे. ते आढा पटथी रा
निविपे देखाय नही. ने जारे अंतरपट दूर करी वेहु तरफ हाथमां काकडा मजगावी
रेचय दूर करे ल्यारे मर्व मनाना लोक दृष्टी धरीने तेनां रूप मणगार वगैरेनी शो
प्रगट जोई रीके ठे. तेम ज्ञाननो सागर एवो जे आत्मा, ते मिथ्यातरूप आढा
पटथी प्रवन्न रह्यो दतो. ते कोई समे मिथ्यात ग्रंथी रूप पटने जेदीने प्रगट थ
ते ज्ञान समुद्र त्रण लोके नरी रह्यो ठे; एटले त्रणो लोक ए आत्माने
पे जानी ग्या ठे. हवे गुरु कंदेठे के अहो जगतवामी जीव. में जे पूर्वे उपदे
दीयो एया उपदेशुं श्रवण करुं तारे जरुरुं ठे; ते साजजी जगत जाज
थी निकजीने तारी शुद्ध दशाने संजारी लेईस. ॥ ८६ ॥

ति श्रीनाटिक समयगारना प्रथम जीव धारुं निरूपण बालबोध सहित समाप्त थयुं.

दोहरा.—जीव तत्व अधिकार यह, कह्यो प्रगट समुजाइ; अब अधिकार थ
जीवको, सुनो चतुर मन जाइ ॥ ८७ ॥

अर्थ—जीवतत्वुं जेवुं स्वरूप ठे तेनो ए अधिकार एटले स्वरूप, लक्षण, गु
प्रगट समजाव्यो. हवे बीजो जे अजीवधारठे, तेमां अजीवनो अधिकार
गुणपणे करीने कहुंठुं; ते चतुर लोको चित्त दर्शने सांजलजो ॥ ८७ ॥

हवे अजीवने पण ज्ञानबडेज जाणवानुं वनेठे अने आग्रंथमां अनिश्चय ज्ञानठे
संपूर्ण ज्ञाननी अवस्था निरूपण करेठे:—अथ ज्ञानकी व्यवस्था कथन:—
सर्वया इकतीता—परम प्रतीति उपजाइ गनधरकीती, अंतर अनादिकी विजा

विदारी हैं; जेदज्ञान दृष्टिसो विवेककी सकति साधि, चेतन अचेतनकी
निरवारी हैं; करमको नासकरी अनुर्जा अन्यास धारी, हियेमें हरख निज
ता संजारी हैं; अंतराय नास गयो शुद्ध परकास नयो, ज्ञानको विलास ता
वदना हमारी हैं. ॥ ८८ ॥

अर्थ.—प्रथमथी जे ज्ञानबडे जय लोकना आत्मामां गणधरनी माफक तत्व
म प्रतीति उपजावी, अने समकालपणे अंतरात्मानेविपे अंतरनी जे अना
वेजावता (मूढता) तेने विमारीठे; अने जड चेतन ए वने निन्न ठे एवु
प्रगटुं तेनी दृष्टी तेज विवेकनी शक्ति ते साधि एटले जुदा जुदा गुण
गएया; अने जुदा जुदा जाणीने चेतन तथा जड तेनी दशा ठीक की
पटी गुण श्रेणीने धरीने कृणोको कर्मनी निर्जरा करवा लाग्यो; ते करी

અનુનવ અન્યાસ કીયો, એટલે સત્ય પ્રત્યયમા પેતો, અને હૃદયનેવિપે હો,
અને પોતાની શક્તિ ઝલ્લુટ કીરી એ કાર્ય થતા અતરાય કર્મ નાંધુ,
રૂપ પ્રકાશ પામ્યુ, એવો કોઈ ક્રમે ક્રમે કરી જ્ઞાનનો વિનાસ ઉત્પન્ન
ને અમારી વદનાઠે ॥ ૫૬ ॥

શિષ્ય પૂછે છે કે સ્વામી, તમે જે જ્ઞાન વિલાસ કહ્યો, તેતો તેવોતે,
તે પામવું શું છે, તે ઉપર ગુરુ પરમાર્થની શિક્ષા દિયે છે -- અથ
હા કથન --

સર્વેયા ડકતીસા -- નૈયા જગવાસી તુ ઝડાસી વહેકે જગતસો, એક વેળા
પદેમ મેગે માતુરે આંર સકલપ વિકતપકે વિકાર તજિ વહેકે એવત
ઘોર આતુરે, તેરો ઘટ સર તામે તુઢી દ્વે કમત તાકોં તુઢી મધુકર રૂપે
રે, પ્રાપતિ ન વહે હૈ કહુ એસો તુ વિચારતુ દે સઢી વહેકે પ્રાપતિ સરૂપયાહી જાતુરે

અર્થ -- અરે જીવ જગતવાસી નાઈ તુ જગત કે જે બ્રમણ તેવું
(શબ્દ સ્પર્શ, રૂપ, રસને ગય) એને આચારાગ સત્રના વચનથી વગત
તેથી ઝડાસ થઈને, એક ઠ મહિના સૂચી અગ્રમ યાગે માગે ઉપે
એટલે માન્ય કર એમા ઠ મહીના કહ્યા તે ઉપલક્ષણથી જાણવા, એવું
નથી, અને આત્મગૃહ્યાનથી અજ્ઞાન દગામાં સકટપ વિકટપ ધણા ઠેકે,
આત્માનેવિપે વિકાર ઉપજે છે, માટે તેના વિકારને તજીવે, અને એકાત
સી મનને એક ઠેકાણે પરિણામથી રાખ તારો ઘટ કે જે શરીર તેનેન
વો દેવ અને તેમા એક વજ્જલ કમલ જોડયે તે કમલ તૂન છે અને તૂ
તા રૂપને ત્રીપે મધુકર રૂપે થા, એમ કરવાથી તુ સદૃશ દન કમનમા વિનાસ
એ વિમલસ્ય ધ્યાન લગાવ્યુ એટલું કાર્ય કરવાથી પોતાના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થ
તુ ક્યારે પણ વિચારીશ નહી એવા પ્રાણાયામવડે કમન કાપ તુનગે ને
રૂપની પ્રાપ્તિ થગ, એજ રીતે ગુણજ્ઞાન સુત્રગે ॥ ૫૭ ॥

હવે જીવને અજીવ એક સરસા થઈ રહ્યાને, તે શુદ્ધ શુદ્ધ ૧૫ ૨૬

અથ વસ્તુ વ્યવસ્થા વર્ણન --

દોહરા -- ચેતનયત અનત ગુણ, મહિત સુ આતમરામ પાત અતમિત
સત્ય પુરુષને પશિણામ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ -- ચેતનાવત છે અને અનત ગુણસહિત જે પદાર્થ ન ત તા અનત

जाणवो; अने जे एटलां लक्ष्णोथी मजेला नथी ते सर्व अपर पुञ्जना परिणाम
जाणवा. ॥ ९० ॥

हवे एवी पिठान अनुजवविना न होय माटे अनुजवनी प्रशंसा कहेते:-

अथ अनुजव प्रशंसा:-

कवित्त ठंद:-जव चेतन संचारि निज पौरुष, निरखै निज दृगसों निज मर्म;
व सुखरूप विमल अविनाशक, जानै जगत शिरोमनि धर्म; अनुजां करै शुद्ध
तनको, रमै सुजाउ व मै सब कर्म; इहि बिधि सधै मुक्तिको मारग, अरु समीप
प्रावै शिव सर्म. ॥ ९१ ॥

अर्थ:-ए चेतन जे ठे, ते जारे पोतानुं पुरुष के० पराक्रम संचारे, ने पठे पोतानी
एही करी पोतानुं मर्म जे चेतनपणुं ठे ते निरखे; त्यारे पोतानो धर्म के० स्वजाव सुख
रूप जे निर्मल पणुं, अविनाशी पणुं, जगत शिरोमणी पणुं, सहज स्वरूप तेने
जाणो. एज अनुजव एटले जे निःसंवेद यथार्थ ज्ञान ठे तेज चेतनने शुद्ध करेते,
अने एज अनुजव जे ठे ते पोताना स्वजावमां रमे अने सर्व कर्मने दूर करे, एरीते
प्रनुजववडे मुक्ति मार्ग सिद्ध थायते; अने शिवशर्म के० मोक्षनुं सुखते पामेते॥

हवे ए अनुजवथकी चेतनविषे पोतानुं अस्तित्व साधीने परनुं नास्तित्व साधेते:-

अथ अनुजव प्रशंसा:-

दोहरा:-वरनादिक रागादि जड, रूप हमारो नाहि; एक ब्रह्म नहि दूसरो, दीसे
प्रनुजव मांदि. ॥ ९२ ॥

अर्थ:-आ शरीरमां जे वर्ण गंध रस स्पर्श राग वेपादिक पदार्थनेविषे मोह ठे
ते मारुं आत्मरूप नथी; अने अनुजवविषे पोतानुं एकज जाणपणानुं रूप अमे
जोड्ये ठड्ये. पण बीजुं रूप जोता नथी. ॥ ९२ ॥

हवे जीव अजीव एक हेत्तावगाही थया ते छुटा केम केहेवाय? ते उपर दृष्टांत
केहेते:- अथ वस्तु विचार:-

दोहरा:-स्वामो कहिये कनकको, कनक म्यान संयोग; न्यारो निरखत म्यान
सों, लोह कहैं सब लोग. ॥ ९३ ॥

अर्थ:-जे सोनानी म्यानमां राखेली तलवार लोक जापामां सोनेरी केहे
वायते, ते सोनेरीनो योगतो म्यान उपर ठे; जारे तरवारने सोनेरी म्यानमांथी
वार काहाडी जोड्ये त्यारे तरवार लोढानी जणाय, पण सोनेरी नही जणाय.
तेम अंतरात्मा मांहे जाणवो. ॥ ९३ ॥

કોતુક, તો જલિયે વરનાદિ પસારો, મોહસું નિન્ન જુદો જડતોં વિન, ટક દેશ્વનહારો ॥ ૯૯ ॥

અર્થ - આ ઘટમા અનાદિ કાલનો વિસ્તારવત વ્રમરૂપ મહા અર્થે, ટકા મમાઈ રહ્યો છે. તે અઘાડામા વીજો કોઈ શુદ્ધ સ્વરૂપ તો અને પુજ્જ ઇચ્છે જે છે તે અત્યંત મહોટો નૃત્ય કરી રહ્યો છે, એજ અવિચ્છે જ્ઞા તે અજીવ પુજ્જ ઇચ્છે છે તેહિજ એકેડિયાદિકના વેપમા લેવાવી રવી વર્ણાદિકના પસારની સામગ્રી લેવાવી કોતુક દેશ્વાઈ રહ્યો છે વેકરૂપ જે છે તે મોહથી જે પુજ્જ જડ તેથી જૂદો છે તેહિજ ત્રિભૂત ચેતન રાજા છે તે તો હા નાટિકનો દેશ્વનારો છે ॥ ૯૯ ॥

હવે જે જીવ અને અજીવનુ એકતાપણુ મિથ્યા જ્ઞાનમા જાતે છે, તેતો થી નિન્ન નિન્ન રૂપ દેશ્વાય છે, તે કહે છે - અથ જ્ઞાન વિલાસ કથન -

સર્વેયા ફરતીસા - જૈસે કરવત એક કાઠ વીધે સ્વમ કરૈ જૈસે રાનહત। દૂધ જજકોં, તૈસે જેદજ્ઞાન નિજ જેદક શક્તિસેતિ, નિન્ન નિન્ન કરૈ ચિદાન જ્ઞાન જાણોં, અવધિકોં ધ્યાવે મનપર્યેકી અવસ્થા પાવે, ઝમગિકે ધ્યાવે પરમાવધિ દેશ્વન પાહી જાતિ પૂરન સરૂપકો ઝયોત ધરે, કરૈ પ્રતિવિવત પદારથ સકજકોં ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ - જેમ એક લાકડાને કરવતી વેહેરીને વે જાગ કરે છે તેમ જેમ દૂધને પાણી એકઠા હોય તેને જુદા જુદા કરી નાખે છે તેમ જેને જે જેદજ્ઞાન પ્રગટે તે પોતાની જેદક શક્તિવડે ચિદાનદ તથા પુજ્જ એમને ય તેને જુદા જુદા કરે છે અને તેજ જેદજ્ઞાન પોતાના કૃપોપશમ ની અવધિને ધ્યાવે એટલે પોતાની અવધિ જ્ઞાનરૂપ પર્યાયને પામે, પછી તેહિજ જ્ઞાનથી વિશુદ્ધ થયેલું મનપર્યાય અવસ્થાને પામે, અને તેથી વિશુદ્ધ ધર્મ વરિ સુરી પોંચે, એમ વધતે વધતે જેદજ્ઞાન થકી પોતાનું પૂર્ણ સ્વરૂપ વદાત્મક પારણ કરે, એટલે કેવલ અવસ્થા ધારે, અને સર્વ પદાર્થને પ્રતિવિવિત કરે ॥ ૧૦૦ ॥

હીની શ્રી સમયસાર નાટકનો વીજો અજીવદાર વાલાવગ્રોય સહિત સમાપ્ત થયો

શંકરા - મહ અજીવ અધિકારકો, પ્રગટ વશામ્યો મર્મ, અથ સુતુ જીવ જાણે, કરતા કિરિયા કર્મ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ - અજીવ દાર એરીતે સમજાવીને કહ્યો અને એનું રહસ્ય એ ને ક જાણે, જાણીને જીવ પદાર્થ જુદો જાણ્યો, તેનું વર્ણન કર્યું છે ॥ ૧૦૧ ॥

विषे कर्त्तास्मिन्नक्रियानां विचार्यते अजीवनंविषं पण कर्त्तास्मिन्नक्रियानां
 ॥ १०१ ॥
 द्वे कर्त्तापिणामा जीवनी मिथ्या दृष्टि ते ते जेदज्ञानथी बुटे. माटे जेदज्ञान
 ते माद्वान्म्य कहेते-अथ जेद ज्ञान माद्वान्म्य वर्त्तन-

नर्वया इकतीनाः-प्रथम अज्ञानी जीव कर्त्त मं मदीव एक. दूसरो न ध्यार में
 १) कर्त्ता कर्मकोः अंतर विवेक आयां आपापर जेद पायो. जयो बोध गयो मिटी
 २) अग्न नर्मको; नार्म ठां दरवके गुण परजाय सब. नार्म दुख सख्यां मुख पूर
 ३) परमकोः कर्मको कर्त्तार मान्यो पुद्गज पिम. आयु कर्त्तार जयो आत्म धरम
 ४) ॥ १०२ ॥ जाहि नर्म जीव वेदबुद्धिको विकार तर्ज. वेदत नरूप निज जेदत न
 ५) मको; महा परचम मति मंमन अखंम रत. अनुर्ना अन्यास परकासत परम
 ६) ॥ १०३ ॥ ताही नर्म घटमें न रहे विपरीत जाय. जर्म तम नास जानु प्रगट धर्मको;
 ७) ॥ १०४ ॥ दशा आर्व जव नायक कहावे तव, करता व्ह कैस कर पुज्ज कर्मको. ॥ १०५ ॥
 ८) अर्थ -प्रथमथी अज्ञानी जीव जे ठे. ते पोताना रुपनी नूनवडे एमज कहेते
 ९) ॥ १०६ ॥ निरंतर कर्मनां कर्त्ता हुंज तुं, बीजो कोड नथी एगिने जीवनी अपेक्षा जर्मने
 १०) ॥ १०७ ॥ जर्मनां कर्त्ता वनेते. पठी जार घटमा विवेक प्राप्त थाय. ल्यारे निजरूपना जेद न
 ११) ॥ १०८ ॥ एतले बोध थयो, अने ब्रम के० मिथ्यातनां खंज मटी गयो; ने ब्रम ना
 १२) ॥ १०९ ॥ जेद ते पर्याय कहीए अने पूर्णपुष्ट जे ठे तेतुं मुख दीतुं, तेणं कर्गिने
 १३) ॥ ११० ॥ कर्त्ता पुज्जपिम मान्यो. अने पोते अकर्त्ता थयो अने आत्मिक थये जे जे
 १४) ॥ १११ ॥ अकर्त्ता अने पोताना स्वभावनां कर्त्ता एम कहेया जाग्या. ॥ ११२ ॥
 १५) ॥ ११३ ॥ जे प्रस्तावे जीव ठे, ते अणीतुं आरोहण कर, अग्रमन्त्र नर्म. ॥ ११४ ॥
 १६) ॥ ११५ ॥ एतले बाह्यात्माने पोतापणे जाणवां ए विचार नर्म. ॥ ११६ ॥
 १७) ॥ ११७ ॥ जे न करी अंते परमात्मानो प्रकाश कर, एतले अहंबुद्धि वडे जे अकर्त्ता ॥ ११८ ॥
 १८) ॥ ११९ ॥ एतले अहंबुद्धि वडे जे अकर्त्ता ॥ १२० ॥
 १९) ॥ १२१ ॥ जे ते रहे नहीं. ते उपर दृष्टान्त ॥ १२२ ॥
 २०) ॥ १२३ ॥ जेना प्रकाशवाची तम जे अकर्त्ता ॥ १२४ ॥

मत्त दशा ज्यारे प्राप्त थाय, ल्यारे ते आत्मस्वभावो साधक थयो, ते नो कर्ता केम थाय । अने पुद्गजरूपी कर्मने केवी रीते करे । एनो उपयोग नथी ॥ ३ ॥

हवे अहीँ प्रथम आत्माने कर्मनो कर्ता मानीने पठी तेने अकतां ते ज्ञानना सामर्थ्य वहे बनेछे ते कहेछे - अथ ज्ञानसामर्थ्यवर्णन -
सवैया इकतीसा - जगमें अनादिको अज्ञानी कहूँ मेरो कर्म, ॥
किरियाको प्रतिपाखी है, अतर सुमति नासी जोगसों नयो वदासी, ममता मित्र
परजाय बुद्धि नाखी है, निरज सुजाय जीनो अनुजोके रस जीनो, कीनो अवस्था
दृष्टि निद्वयमें राखी है, नरमकी दोरी तोरी धरमको नयो धोरी, परमसाँ
जोरी करमको साखी है ॥ ४ ॥

अर्थ - सतारनेविषे जीव अनादिकालथी अज्ञानीज छे, ते कहेछे के ने अशुभ कर्मनो कर्ता हुज छुं क्रियानो प्रतिपक्षी के० कर्मनी क्रियानो पराज
नारो बु, पठी ज्यारे अंतरमाँ सुमतीनो नास थयो, अने मन वचन तथा काया
ना योगथी वदास थयो, एटछे ए योगने पररूप समज्यो, तथा ए योगनी
मटी गई अने परजाय बुद्धि के० मन वचन अने कायाना योगनी जे बुद्धि ते
गो दीरी, अने इध्यबुद्धि राखीने आत्मानो जे निर्जय स्वभाव छे, तेनुं मद्भवा
अने ए म्भनायनो जे अनुज रस तेमा जीनो के० मग्न थई रह्यो अने सर्व
धारमा प्रवृत्ति करी रह्योने, पण दृष्टिमाँ अज्ञा तो निश्चयमाँ राखी छे, एम कर्ता न
मनी दोरी तांडी नाखी, एवु ठगस्थपण सूफी दीनु, अने आत्मिक धर्म जे पातानो
सागाव तेना धोरी के० धरनारो थयो, परम साथे प्रीति जोडी, एटछे सिद्धपदमाँ
प्रीति राखीने कर्मनो साखी थयो, एटछे पुण्यकर्मने करे तेनो साक्षी थया छे ॥ ५ ॥
निष्प पुत्रे छे रे, धेतन तथा अचेतन एकछेत्रमाँ रहेछे, अने कर्म कोने, त
हो धेतनने कर्मनो अकर्ता केम मनाय ? गुरु कहेछे के, ज्ञानशक्तिवद अकर्ता
मनाय ते कहेछे - अथ जेवज्ञानको सामर्थ्यपनो कथन -

सवैया इकतीसा - जसो जो दरव ताके तैस गुन परजाय, ताहुसों मिनत
मिछे न ताहु आनसों, जीव वस्तु धेतन करम जड जाति जेद, अमिन मिनत
ज्यो निरव हूँ कानसों, एमाँ सुखिवेक जाके हिरदे प्रगट नया, ताका धनद
ज्यो निमिर जग्यो जानसों, सोड जीव करमको करतासों दीने पैं अकरता कह्यो
हउने पावानसों ॥ ५ ॥

અર્થ:- જે જેનું ઇચ્છ્ય હોય તેના તેવા ગુણપર્યાય હોય છે, તે તેજ ઇચ્છ્યસાથે મળે છે, પણ વીજા ઇચ્છ્યસાથે મળતા નથી; જેમ કોઈ સ્નિગ્ધગુણવદે ધૃતાદિક ઇચ્છ્ય પોતાના પર્યાયથી સ્નિગ્ધ ગુણવાલા ઇચ્છ્યસાથે મળે, પણ રુદ્ધ ગુણવાલાસાથે મળે નહીં; તેમ એ જીવ વસ્તુ ચેતનજાતિ છે, અને કર્મ જે છે તે જડજાતિ છે, એવો જાતિચેદ છે. તેથી ચેતન તથા જડને અમિલનતા છે, પણ કોઈ શુક્તિ મિલાવ નથી. જેમ કેડના નાગની નીચે પશ્ચિમ પ્રદેશ નિતંવ છે, તે ઉપર રહેલા કા નસાથે કેમ મળે? એવો ગુણપર્યાયનો વિવેક જેના હૈયામાં પ્રગટ થયો છે, તેના હૈયામાં પૂર્વનો ઉપજેલો ભ્રમ નાશ પામ્યો, તે ઉપર દૃષ્ટાંત કેહે છે કે, જેમ સૂર્યનો ઉદય થવાથી અંધકાર નાસે છે, તેમ નાગ પામે છે; એવા વિવેકવાળો જીવ જે છે તે કર્મનો કર્તા તો દેખાય છે પણ શુદ્ધતા જે પોતપોતાના ઇચ્છ્યની ગુણ પરિણતિ તેના હવે જીવ અને પુજ્જના લક્ષણના ચેદ દેખાડીને એજ વાત દઢ કરે છે:-

અથ જીવપુજ્જલક્ષણચેદકથન:-
ઉપર ઇંદ:-જીવ જ્ઞાનગુણસહિત, આપગુણ પરગુણ જ્ઞાયક; આપા પરગુણ તત્ત્વ, નાંહિ પુજ્જ સહિ લાયક; જીવરૂપ ચિદ્રૂપ, સહજ પુદગલ અચેત જડ; અમૂરતિ મૂરતીક પુદગલ અંતર વદ; જવલગ ન હોઈ અનુર્જા પ્રગટ, તવલ પરિણામિતિ જલ્પ; કરતાર જીવ જડ કરમકો, સુબુધિ વિકાગક ભ્રમ નસે ॥ ૬ ॥
અર્થ:-જીવજે છે તે જ્ઞાનગુણસહિત છે, અને જેમ પોતાના ગુણનો ગ્રાહક છે પારકા ગુણનો પણ ગ્રાહક છે. અને એજ ગુણના જેવે કરીને પોતાને રને લે છે જે છુટે; એવી કજા શક્તિ લાયક પુજ્જ ક્યારે પણ વની શકે તીવનું સ્વરૂપ ચિદ્રૂપ કે ચેતનારૂપ છે, અને પુજ્જતાં તેહેજ નાવે અચેતના વંત હોય છે અને જડસ્વરૂપી કર્મનો કર્તા જીવ છે, તે ભ્રમવુદ્ધિ છે; પણ કાલનો ભ્રમ તે સુબુદ્ધિના વિકાશ થવાથી નાશ પામે છે. ॥ ૬ ॥
કર્મ અને ક્રિયા એ ત્રણે સ્વરૂપ કેહે છે:-અથ કર્તાકર્મક્રિયાસ્વરૂપકથન:- કરતા પરિણામી દરવ, કરમરૂપ પરિણામ; કિરિયા પરજેકી ફિરનિ, પ નામ. ॥ ૭ ॥
પાંતરને નજે તે પરિણામી કેહેવાય, એવું જે ઇચ્છ્ય, તે કર્તા કહિયે; રૂપાં

तर यावु ते परिणाम, अने कर्मनु स्वरूप कहिये, अने पर्यायतुं क्रमे क्रमे
क्रिया कहिये ए रीते कर्त्ता कर्मने क्रिया एवा त्रण नाम ठे पण वस्तु

हवे कर्त्ता, कर्म, ने क्रिया ते केहेवामा नाम निन्न निन्न ठे पण वस्तु एका
ते केहेवे - अथ कर्त्ताकर्मक्रियैकत्वकथन -

दोहरा - कर्त्ता कर्म क्रिया करै, क्रिया कर्म करतार, नाउ जेद बहु विधि
वस्तु एक निरधार ॥ ८ ॥

अर्थ - कर्त्ता त्यारे केहेवाय के ज्यारे क्रिया करे, अने क्रिया त्यारे केहेवाय
ज्यारे कर्म करे, एम नाम जेद जातजातनो पढ्यो पण करवायी कर्त्ता
कर्म ने करवायी क्रिया ए त्रणे एकज वस्तु ठे ॥ ८ ॥

हरे एक कर्म क्रियानो कर्त्ता एकज होयवे, ते स्थापन करेवे - अथ
कर्मक्रियाप्रतिस्थापना -

दोहरा - एक कर्म कर्त्तव्यता, करे न कर्त्ता दोय, दुया दरय सत्ता सुतो ए
जाय क्यों होय ॥ ९ ॥

अर्थ - ए रात तो सुलीवे के, एक कर्मनी कर्त्तव्यता के० क्रिया ते एकज
पडे अने तेनो कर्त्ता पण एकज होयवे, पण वे कर्त्ता एकज क्रियाना करतार
होय अनी चेतन इच्छासत्ता अने पुज्जइच्छासत्ता ते तो दुधा के० ने प्रारो
सुदी वे, ते माटे एक जाय एक कर्म केम बने ॥ ९ ॥

हरे कर्त्ता कर्म ने क्रियानो विचार केहेवे अथ कर्त्ताकर्मक्रियारिण -
तरेपा इरतीमा - एक परिणामके न करता दरय दोय, दोय परिणाम ए
दब न धरतु है, एक करतृति दोइ दरय क्यहों न करै, दोई करतृति एकर दब न
रतु है, तीर पुदगन एर गेन श्रवणाही दोई, अपने अपने रूप साव न रतु
है, नह परिणामनिरो करता है पुदगन, चिदानंद चेतन सुनाउ आगनु है।

अर्थ - एक परिणामना वे इच्छा कर्त्ता न होय, अने एक इच्छा जे ने त
परिणाम धारण करे नही, ए रीते वे इच्छा मजीने एक करतृती र० क्रिया करता
ए नवन करे तेमन एक इच्छा वे क्रिया पण नहीन कर, ए व्यरम्या बनि ह
वा नदर कहत के, जीर अने पुदगन एमरे यई रह्या न नयी ए अन ए
के प्रवर्णाही क्या पण पान पानाना मनारयी साई टने नही नयी पुन पुन
ने जइ वे ते जइ परिणामना कर्त्ता याय, अने चिदानंद चेतन न न चेतन
जइन श्रवणे ॥ १० ॥

हवे सम्यक्तत्त्वस्थामां कर्मनो अकर्ता अने मिथ्यात्वस्थानेविषे कर्मनो कर्ता ठे एम कहेंते:- अथ सम्यक्तमिथ्याकथन:-

सर्वया इकतीसा:- महा ढीठ डुखको वसीठ पर दर्वरूप, अंध कूप काहुपे निवारो नहि गयो है; ऐसो मिथ्याजाव जग्यो; जीवकों अनादिहीको, याही अहं बुद्धि जिये नाना नांति जयो है; काहु सम काहुको मिथ्यात अंधकार नेट, मम ता ठेठेठि शुद्ध नाउ परिनयो है; तिनही विवेक धारि बंधको विलास मारि, आत्म सकतिमों जगत जीति जयो है. ॥ ११ ॥

अर्थ:- महाभूट अने डुखनो पटु आत्मइव्य ते परइव्य के० पुञ्जइव्य जेतुं रूप ठे, पिंम ठे, अने जेमां सत्य दृष्टि पोची शकती नथी, तेमाटे अंधकूप समान ठे; अने कोईथी निवारण नथी थतो, एवो मिथ्याजाव जे मिथ्यात्व मोह कर्म ते जीवने अनादि काल थकी लागेलुं ठे; एथी परइव्य तरफ जीवनी अहंबुद्धि लागी, तेथी जीव नाना प्रकारनो थयो. अने कोई समये यथाप्रवृत्तिकरणना वखते कोई जव्यजीवनो मिथ्यात अंधकार नेटायो, ते मिथ्यात्वग्रंथि नेटीने अने सर्व कार्यनेविषे जे अहंबुद्धिवहे रहेली ममता हती, तेने ठेटीने शुद्ध चिदानंद जावमांज परिणमी रह्यो, ते समये ते जव्यजीव नेटविज्ञान के० जड चे तननो विवेक धारण करीने अतिरिक्ति, कपाय, योग तथा प्रमाद ए जे बंधनाहेतु हता, तेनो विलास ठोटीने आत्मशक्तिवहे एटले पोताना वीर्यबलवहे जगतने जीति जीयेठे; जगतथी निरालो थाय ठे. ॥ ११ ॥

हवे जेम कर्मनो कर्ता आत्मा नथी तेम ए कर्म आत्माना करेजां नथी; अने कर्ता ने कर्म एक रूपज ठे ते केहेते:- अथ यथा कर्म तथा कर्ता एकरूपकथन:-

सर्वया इकतीसा:- शुद्धजाव चेतन अशुद्धजाव चेतन डहूको करतार जीव और नही मानोये; कर्मपिंमको विलास वर्न रस गंध फास, करता डहूको पुदगल पर मानिये; ताते वरनादि गुन ज्ञानावरनादि कर्म, नाना परकार पुञ्जरूप जानिये; समज विमल परिणाम जे जे चेतनके, ते ते सब अलख पुरुष यों वखानिये. १२

अर्थ:- चेतनानेविषे शुद्ध जाव तथा अशुद्ध जाव जे जाणवामां आवेठे, ते तो परिणामरूप कर्म ठे; तेथी ते वनेनो कर्ता जीवज ठे वीजो कोई कर्ता मानवो नही. अने ज्ञानने ढांकुं दर्शनने ढांकुं इत्यादि कर्म पिंमनो विलास ठे; अने वर्ण गंध रस स्पर्श इत्यादि जे कार्य अने कर्म ठे, ए वनेनो कर्ता पुदगलइव्यनेज प्रमाण राखिये; तेणो करीने वर्णादि के० वर्ण रस गंध स्पर्श गुण ठे ते

अने ज्ञानावरण दर्शनावरण प्रमुख जे कर्म ठे ते सर्व नाना प्रकाराने
जाणवा, जेम कह्युं ठे के, जोगापयमिपयेसा के० जोगवढे प्रकृतिप्रवेक्षण
ने तेनेविषे चेतनना समलपरिणाम के० अष्टाद परिणाम अने वि०
के० शुद्ध परिणाम ए जे कर्मरूपक ठे ते ते सर्व अलक्ष पुरुषरूप ठे,
कर्मने एकज वखाणीए ॥ १२ ॥

हवे ए यातना रहस्यने मिथ्यादृष्टि जाणो नही, तेना उपर हस्तिनो

अथ मिथ्यादृष्टि वर्नन हस्तिको दृष्टात -

सवैया इकतीसा - जैसे गजराज नाज घासके गरास करि, नष्ट
जिन्न रस लियो है, जैसे मतवारो नहि जानै सिखरनि स्वाद, जुगमें मम
गक दूध पियो है, तैसे मिथ्यामति जीव ज्ञान रूपी हैं सदीव, पयो पा
सों सहज सुन्न हियो है, चेतन अचेतन डूहूकों मिश्र पिन लखि,
न विवेक कबु कियो है ॥ १३ ॥

अर्थ - जेम हाथीने अनाज साथे घास जेलवीने घास आपेठे ते
हाथीनो स्वभाव एवोठे के, घासने अनाजनो छुदो स्वाद सेतो नपी
कोई माणस मद्य पीने मतवारो थयो होयने तेने वहीने खामपी
रण जमवाने थापीये ने पुठीये के एनो स्वाद केवोठे तो ते केहो
दूध पीये तेवोठे पण तेने दारूनी छुममां छुदा स्वादनी खबर पडती नपी
जीव मिथ्यामतिवालो थईने जोपण अनादि कालनो ज्ञानरूपी ठे एटले
तो पण पापकर्म अने पुण्यकर्ममा लीन थई रह्योठे, नाटे सहज
थयोठे थारे चेतन अने अचेतन जे पुज्ज ते वेउने मिश्र के० एक पिन
एकमेक मानेठे; पुज्जना जेलथी चेतनने पण पुज्जकर्मनो कर्ता माने
कदी विवेकनी नजरथी जोतो नथी ॥ १३ ॥

हवे जीवने कर्मनो कर्ता मानवो ए भ्रमवढे मनायठे, ते उपर -

अथ भ्रमस्वरूपकथनदृष्टात -

सवैया इकतीसा - जैसे महाधूपकी तपतिमें तिसीयो मृग, जरमसों
ल पीवनकों धायो है, जैसे अंधकारमाहि जेवरी निरखी नर, जरमसों नर
प मानि आयो है, थयने सुनाय जैसे सागर सुधिर सदा, पवन सनाम
रि अकुत्रायो है, तैसे जीव जडसों अव्यापक सहजरूप, जरमसों बरमसों
कहायो है ॥ १४ ॥

अर्थ.—जेम वैशाक ने जेवना घणा सख्त तापनी गरमीवडे मृग तरस्यो थईने
ग टुपाने जोई तेने जल नरेखुं तलाव मानी ते मिथ्या जलने पीवाने दोढेढे; त
जेम अंधारे पडेली दोरडीने जोईने कोई मनुष्य नरमवडे तेने साप जाणी मरी
जायवे; वली जेम समुद्रनो खजाव स्थिर ठे पण पवनना संजोग थकी उठजतो
खायवे, तेम जीव निश्चय थकी जोता जड वस्तुथी अव्यापक ठे, पण अनादि का
तनो सहज रूपी प्रम तेणे करीने ते जीवने कर्मनो कर्ता कहेवे. ॥ १४ ॥
हवे जे सम्यक् दृष्टि थाय ते सम्यक् खजावे करीने प्रम दूर करे; अने छ
ने छुदोज नाव जाणे, ते उपर राजहंसपक्षीनो दृष्टांत आपेवे. अथ सम्यक्
दिसनाववर्णन, राजहंसके दृष्टांत:—

सवैया इकतीसा.— जैसे राजहंसके वदनके सपरसत, देखिये प्रगट न्यारो ठी
न्यारो नीर है, तैसे समकित्तीकी सुदृष्टिमें सहजरूप, न्यारो जीव न्यारो कर्म
न्यारो शरीर है; जब बुद्ध चेतनाको अनुर्ना अन्यासे तब, नास्त आपु अचल न
जो उर सीरहै; पूरव करम उदै आइके दिखाई देहि, करता न होइ तिन्हको
मातगीर है ॥ १५ ॥

अर्थ.— जेम राजहंसनुं वदन के० मुखनी अंदरनी जीन, तेना अडकवाथी
ने पाणी एकमेक होय ते फाटीने डथ छुंडं ने पाणी छुंडं थाय ठे; तेमज स
दृष्टिवडे सहजरूपे जीव ठे ते छुदोज जणाय नं कर्म पण छुंडंज जणाय;
शरीर पण छुंडंज जणाय; एटले बाह्यात्मा, अंतरात्मा ने परमात्मा एत्रणे
जणाय. ज्यारे बुद्ध चेतन अनुभवनो अन्यास करे त्यारे पोतेज देखाय.
कनो बीजा कोई साये जेल नथी. पूर्व संचित कर्म जे ठे ते निज स्थिति
ये अथवा उदीरणा करी के० कर्म उदै आव्याथी देखाय; पण जीव कां
ने कर्ता नथी, पण ते कर्मना उदयनो तमास्तो छुएवे ॥ १५ ॥
शिय पृठे ठे के, हे स्वामी जीव तथा पुज्ज एकमेक थई रह्या ठे, त्यारे ते
वो छुदो छुदो खजाव केम जाणीये? त्यारे गुरु तेनो उत्तर आपतां पाणि
कनुं दृष्टांत आपेवे: अथ कर्तृत्व खजाव तमोदक तथा व्यंजनको दृष्टांत:

इकतीसा.— जैसे उसनोदकमें उदक सुजाठ सीरो, आगिकी उसनते
लखिये, जैसे स्वाद व्यंजनमें बीसत विविध रूप, लोनको सवाद
ज्ञान चखिये; तैसे याहि पिंममें विजावता अज्ञानरूप, ज्ञानरूप जी

व नेद ज्ञानसो परखिये, जरमसो कर्मको करता हँ चिदानन्द, दरब ।
रताग जाय नखिये ॥ १६ ॥

अर्थ - जेम उष्णोदक के० उनुं पाणी ते पाणीनो पोतानो सनाव ता
के० शीतलज ठे, पण तेनो स्पर्श करता गरम लागेते ते गरमी आगनी ते
स्वादिए व्यंजन के० शाकमा जात जातनो स्वाद होय ठे अने लोन के०
नो खारो स्वाद छुदोज जणाय ठे, ते जीन ज्ञानवडे जणाय ठे, तेम
विजावता जे कर्मनो साथे चेतननुं मलबु तेतो जेम में आ कीतुं एम
ज्ञानरूप ठे अने जीव ठे ते शुद्ध ज्ञानरूपी ठे, एनेतो शुद्ध जाणवो
ठे ए वात नेदज्ञान वडे जणाय ठे ए चिदानन्द जे ठे तेने कर्मनो कर्ता
ते त्रमवने मनाय ठे । पण इध्यनो विचार करता एनो कर्ता जाव बने नही
ए ज्ञाता जावज बने ए रहस्य ठे ॥ १६ ॥

हवे निश्चय प्रमाणवडे जे जेनो कर्ता ठे तेने छुदो वतावेते अथ कर्तृत्वविम्व
दोहा - ज्ञानजाव ज्ञानी करै, अज्ञानी अज्ञान, वरव कर्म पुदाउ
यह निहचै परवान ॥ १७ ॥

अर्थ - ज्ञानी होय तेतो ज्ञानजाव करे एटले जाणवारुपजे कार्य ठे ते
ठे, अने अज्ञानी होय ते हु कर्ता तु एम मानी अज्ञानजाव कोरे, अ
कर्म ठे तेने पुज्जज करेते, निश्चेप्रमाणमा एबु स्पष्ट ठे ॥ १७ ॥

शिष्य पूछेते के हे स्वामी ज्ञानजाव ज्ञानी करे ए वात केहेता ज्ञानना कर्ता
य ठेते, ते कया नययी ठेते ? तेनो उत्तर गुरु आपेते - अथ व्यवहार कर्तृत्वविम्व
दोहा - ज्ञानस्वरूपी आत्मा, करे ज्ञान नहि उर, वरव कर्म चेतन करै
ह विवहारी वार ॥ १८ ॥

अर्थ - आत्मा ज्ञानस्वरूपी ठे माटे ज्ञानने तो तेज करे, पण बीना तनो
ए निश्चय अने जे एम कहेते के, इध्यकर्मनो करता पण चेतन ठे तनो ब्रह्म
रमा कहेवाय ॥ १८ ॥

हवे शिष्य प्रश्न - कर्तृत्वकथन -

सर्वथा तेईसां - पुद्गल कर्म करै नहि जीव कहो तुम में समुजी नहि तेनो
कान करे यहु रूप कहो अथ, को करता करनी कहु कैंसी, आपुनि आपुनि
जिउरै जड क्यों करि भोमन सगय ऐसी, शिष्य सदेह निवारन कारन बन
है शुभ है कहु जैसी ॥ १९ ॥

अर्थः—हवे शिष्य पूछे ठे के, जीवने निश्चयनयथी ज्ञाननो कर्ता कह्यो ने कर्मनो कर्ता कह्यो, तेनुं छुं कारण ? हे गुरु पुञ्ज इत्यरूप कर्मने जीव करे नही एवी वात तमे कही, ते वात हूं यथार्थ समज्यो नही. ए पुञ्जरूपी कर्मनो स्वभाव रे ? इहां कर्ता तो उरावना नथी अने तेनी क्रिया केवी ठे ते कहो. वली पुञ्ज कर्मनो कर्ता पुञ्जनेज बनावोठो त्यारे कर्ता कर्म बने जड थया, ते पोतानी मेले जनुं टूटा थावुं केम बनीगके ? ए मारा मनमां संदेह ठे. शिष्यना संदेह निवा वाने आ प्रश्ननो यथार्थ उत्तर गुरु हवे कहेठे:— ॥ ११९ ॥

अथ गुरु उत्तर कथनः—

बोहाः— पुदगल परिणामी दरव, सदा परिणमै सोय ; याते पुदगल करमको, पुदगल कर्ता होय ॥ २० ॥

अर्थः— हे शिष्य, पुदगल जे ठे ते परिणामी इव्य ठे. कृण कृणमां तरेहवारानी जायठे तेमाटे सदा परिणामी रह्यो ठे ते युक्तिथी पुञ्जलिक कर्मनो कर्ता पुञ्ज जई शकेठे. ॥ २० ॥

अथ पुनः शिष्य प्रश्नः—

अडिल ठंड.—ज्ञानवंतको जोग निर्जरा हेतु है; अज्ञानीको जोग बंध फल देतु है; इह अचरजकी बात हिये नहि आवही; बूझ कोऊ शिष्य गुरु समुजावही. ॥ २१ ॥

अर्थः—हवे शिष्य पूछेठे के, ज्ञानभाव ज्ञानी करे एवं कहेवाथी जोग निर्जरारूपी प्राय ठे ते केम ? ज्ञानी जोग जोगवे ते कर्मनी निर्जरा करेठे, त्यारे तो ज्ञानीनो जो निर्जरानो हेतु ठे अने अज्ञानी जे जोग जोगवे ते कर्म बंधन करेठे; त्यारे तो अज्ञानीनेज जोग बंध फलदाई कह्यो एतो अचरजनी बातठे ; केमके जोग जोगववा मां समान होय ने एकनो जोग निर्जरानो कारक अने बीजानो जोग बंधनो का क एम केम बने ? अने ए वात हृदयमां वसती नथी. आहुं शिष्यनुं केहेहुं तां नजीने गुरु तेनो उत्तर कहेठे.— ॥ २१ ॥

अथ गुरु उत्तर कथनः—

सर्वथा इक्षतीताः—दया दान पूजादिक विषय कपायादिक, दोहू कर्म जोग पै डूहूको एक खेतु है; ज्ञानी मूढ करम करत दीसे एकसे पै, परिणाम जेद न्यारो न्यारो फल देतु है; ज्ञानवंत करनी करै पै उदासीन रूप, समता न धरै ताते निर्जराको हेतु है; बहे करतूति मूढ करै पै मगन रूप, अंध जयो समता सो बंध फल देतु है. ॥ २२ ॥

અર્થ - દયા પાનવી, દાન દેવું, પૂજા પ્રમુખ કરવી, એક એવી રીતનું
અને પાંચ ફિઝ્યોના વિષયનું સેવન કરવું, કપાયનું સેવન કરવું, એક એવી
મંત્રે, એ બંને કર્મનો સસારમા જોગ છે, પણ ક્ષેત્ર એક છે, તેથી વે
છે અને જ્ઞાની પણ એ વે કર્મ કરે છે, તથા અજ્ઞાની પણ કરે છે, અને
રતાં તો જ્ઞાની અજ્ઞાની એક સરસાજ દેસાય છે, પણ એના પરિણામ
માં છે માટે એ કર્મનું ફલ જુદો જુદો આપે છે જ્ઞાનવાન જે કર્મ ક્રિયા
ઉદાસીન રૂપ થઈને કરે છે, એટલે એની મેલે ઉદય થાવેલું કર્મ કરે
મતા ધરતો નથી, એ માટે નિર્જરાનો હેતુ છે અને એજ કર્મ ક્રિયા
પણ એ ક્રિયા કરવામા આનંદ રૂપ રહે છે, ને નિજાત્મ છુદીને વિસ્તી
એટલે અધ જેવો બની જાય છે, અને મમતા ધારણ કરે છે, તેથી વધ
યે છે, એજ માટે અજ્ઞાની અજ્ઞાનનો કરતા ઊરે છે ॥ ૧૨ ॥

હવે કુનારનું દૃષ્ટાંત આપીને મૂઢનું કર્તાપણુ શિદ્ધ કરે -

અથ મૂઢ કર્તૃત્વ કથન કુલાલ દૃષ્ટાંત -

વપ્પય ઠદ - જ્યો માટીમહિ ફલસ, હોનકી શક્તિ રહે ધ્રુવ, દમ ચક્ર
કુલાલ વાહિજ નિમિત્ત હુવ, ત્યોં પુદગલ પરવાનુ, પુજ વરગના જેપ પરિ,
વરનાદિક સરૂપ વિચરત વિવિધ પરિ, વાહિજ નિમિત્ત બહિરાતમા,
જ્ઞાન મતિ, જગમાહિ અહરુત નાવસો, કરમ રૂપ વહે પરિનમતિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ - જેમ કનસરૂપ કાર્ય થવામા માટી ડબ્બની શક્તિ ધ્રુવ કે ૦ નિશ્ચય છે
તે કાર્યનેવિષે તેને ફેરવવાનો દમ અને ચક્ર કે ૦ ચારુને ચીર ઉતારવાની,
કુનાર એ સર્વ વાહ્ય નિમિત્ત થયા તેમ પરમાણુ પુજાનો પુજ તે વધપણુ,
મર્મણવર્ગણનો જેપ ધરીને જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય, મોહની,
નામકર્મ ગોત્રકર્મ અતરાય એ સ્વરૂપે વિવિધ કે ૦ જાત જાતનો પુજન
અહીં બહિરાતમા એટલે દેવ મનુષ્યાદિરૂપી વાહ્યાત્મા વાહ્યનિમિત્ત થઈને,
રૂપી અજ્ઞાન યહીને થઈ કારણ બન્યો, ત્યારે જગતમાં અહકારગુહિની
તેહિજ પુજાસખ્ય કર્મરૂપ બનીને પરિણમ્યો છે ॥ ૧૩ ॥
હવે નિષ્ઠે જીગ્નુ અકર્તાપણુ માનીને એના અનુજવમા રહેવું તેનું માહાત્મ્ય

અથ છુદાનુનવ મહાત્મ્ય કથન -

સંપા તેજસા - જે ન કરે નયપદ્ધિ વિવાદ ધરે ન વિવાદ અનીક ન જા
ઉદવેગ તજ ઘટ અંતર, શીતલજાવ નિરતર રાખે, જે ન ગુની ગુન જદ વિ

आकुञ्जता मनकी सब नाखे; ते जगमें धरि आत्मध्यान अखंभित ज्ञानसुधारस चाखे
 अर्थः—जेम मिथ्याती लोक पोतपोताना नयनो पढ़ धरीने पोतपोतामां विवाद क
 रे तेम न करतां जे सहज आनंदमां रहेते; ने विषाद धरता नथी, अने फूटुं बोल
 नथी, अने डुष्ट ध्यान धरता नथी एटले उदवेगनो त्याग करेते; अने हमेश
 पोताना हृदयनेविषे शीतल जाव राखेते, ने एवा शुद्ध आत्माना अनुभवमां मलेते.
 यी आत्मा गुणी ठे ने ज्ञानगुण ठे, एवो जेने जेद विचार रह्योज नथी, अने
 कल्प के० व्याकुञ्जताने मनमांथी काढी नाखे. एवा जे शुद्ध अनुभवी याय, तेज
 आत्मध्यान धरीने जगतनेविषे संपूर्ण केवल ज्ञानरूप अमृत रस तेने चाखेते. १४
 हवे निश्चय नय थकी अकर्त्तापणानी स्थापना अने व्यवहार नयवडे कर्त्ताप
 णानी स्थापना प्रमाण करीवतावे ठेः—अथ निश्चय व्यवहारनय प्रमाण स्थापनाः—
 सर्वथा इकतीसा.—विवहार दृष्टिसो विलोकत बंध्योसो दीसे, निहचे निहार
 न बांध्यो यह किनही; एक पष्ठ बंध्यो एक पष्ठसों थबंध सदा, दोउ पष्ठ अपने
 प्रनादि धरे इनही; कोउ कहै समल विमल रूप कोउ कहै, चिदानंद तैसोई व
 णान्यो जैसो जिनही; बंध्यो मान खुल्यो मान डुहुनको जेद जानै, सोई ज्ञानवंत
 जीव तत्व पायो तिनही. ॥ १५ ॥

अर्थः—चतुर्गतिरूप संनारमां भ्रमण करवानो आत्मानो व्यवहार जोइए तो
 आत्मा कर्त्ताज देखाय ने बंधमां पण जणाय, अने निश्चयनयवने ज्ञाननोज क
 री अने ज्ञानस्वरूपी जोइये तो एज आत्मा कणामां बंधायलो नही जणाय; तेथी
 कजो व्यवहार पढ़ ग्रहीये तो आत्मा बंधमां ठे, ने एकलो निश्चयपढ़ ग्रही
 ये तो आत्मा सदा अबंध जणाय, एवा वने पढ़ अनादिकालना ग्रहण कीधा ठे.
 सोई व्यवहारनयवालो होय ते जीवने समज कहेते, ने कोई निश्चयनयवालो होय
 ने एने विमज कहेते पण जेणे जेवुं पोतानी बुद्धिथी चिदानंदने बखाणो तेवोज
 चिदानंदठे. हवे जे सम्यक्दृष्टि होय तैतो आत्माने बंधायलो पण माने, अने
 अबंधपण माने, पण ए मानवामां वेदुनयनो जेद जे जाणे तेज ज्ञानी केदेवाय,
 अने तेणेज जीव तत्वनुं स्वरूप उजख्यंते ॥ १५ ॥

हवे वेउ नयने ममान राखीने समकित गवैथी समरस जावमां रहे तेनी प्र
 गमा करेतेः—अथ समगती जाव प्रगंसा कथन.—

सर्वथा इकतीसा.—प्रथम नियत नय दृजो विवहार नय, डुहुकों फलावत अ
 नंत जेद फल है; ज्यों ज्यों नय फल त्यों त्यों मनकें कजोल फल. चंचज सुजाय

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

ते तिन मद्य मांस चारव्यो है; तैसे एक वेदनी करमके जुगल पुत्र, एक पाप ए
पुण्य नांउ निन्न चारव्यो है; उहो माहिं दोरधूप दोउ कर्म बंधरूप, याते ज्ञान
न कोउ अजिजाल्यो है. ॥ ३७ ॥

अर्थः-- जेम कोई चंचालनी स्त्री जुगल पुत्र के० वे पुत्र जणै ने पठी एक ठो
ब्राह्मणने आपे, ने एक ठोकरो पोताना घरमां राखे, हवे जे ठोकरो ब्राह्मणना
॥ उठरे ते ब्राह्मण केहेवाय, ने ते मद्य मांसनो त्याग करे, जे चंचालना घरमां
ते चंचाल केहेवाय, ने ते मद्य मांस पण चाखे, ते रीते एक वेदनीय कर्मनां
त्र ठे, एक पाप ने बीजो पुण्य, एवां जुदा जुदा नाम कहावै, पण बंनेनो
व एक ठे एटले वेउने विपे दोरधूप के० वेदवानी सत्ता ठे. एटले खेदसंताप
ली पापने पुण्य ए वेउ कर्म बंधरूप ठे, एटला वासते ज्ञानीजने ए वेउमांथी
नो पण अजिजाप कीयो नयी. ॥ ३७ ॥

हवे पाप तथा पुण्य ए वेउने समान कहा तेउपर शिष्य प्रश्न पूछेठेः--

अथ शिष्य प्रश्नः--

चोपाईः-- कोक शिष्य कहै गुरु पांही; पाप पुण्य दोऊ सम नांही; कारन रस
व फल न्यारे; एक अनिष्ट लगे डक प्यारे. ॥ ३८ ॥

अर्थ--कोई शिष्य गुरुनी पासे आबी कहे के, स्वामी पाप ने पुण्य ए वेने समान
॥ पण ते समान देखाता नथी केमके. ए वेना कारण रस स्वभाव तथा फ
तो जुदां जुदां ठे बली एमांथी एक प्रिय लागे ठे ने एक अप्रिय लागे ठे ॥ ३८ ॥

हवे शिष्य ए वेउनां कारण प्रमुख जुदा जुदा कहे ठे.-- अथ शिष्य कथन.--
सर्वथा इकतीमा -- संक्रिजेस परिणामनिसो पाप बंध होइ, विद्युद्धतों पुन्य
हेतु जेद मानिये; पापके उठे असाता ताको है कटुक स्वाद, पुन्य उठे साता
रस जेद जानिये; पाप संक्रिजेस रूप पुन्यहिं विद्युद्ध रूप, उहूँको मुजाउ
त्र जेद यो बखानिये; पापसों कुगति होय पुन्यसों सुगति होय, ऐसो फल जे
परतव परवानिये. ॥ ४० ॥

अर्थः-- तीव्र कषायमय जे परिणामठे तेनुं नाम संक्रिजेस परिणाम. तेणे करी
पापनुं बंध पायठे; अने कषायनुं जे मंडपणुं तेने विद्युद्ध कहिये; तेवने पुन्य
बंध पाय; एवा हेतु एटले कारण जेद मानिये ठड्ये. अने पापना उदययी
जाता पाप ठे, तेनो स्वादतो कटुक होय ठे. ने पुन्यना उदयवहे जाता उपजे ठे
ते मिष्ट स्वाद होय ठे. एटले पाप ने पुन्य ए वेउने विपे रसजेद थयो; वजी

पापकर्म क्लेश रूप ठे, तीव्र कषायरूप ठे, अने पुण्य कर्म विमुक्त रूप ठे
 यह रूप ठे, ए बने कर्मनो निज निज स्वभाव थयो, ते एज उपरथी ए
 जेद वखाणीये ठइये, अने पापथी कुगति के० नर्क गती तिर्यव गती
 अने पुण्यवमे मनुष्यगति देवगति एवी सुगति आय ठे, ए रीते पाप
 नेविपे फलनो जेद प्रत्यक्ष प्रमाणथी ठे ॥ ४० ॥

हवे शिष्यना प्रश्ननो गुरु उत्तर करे ठे -- अथ गुरु उत्तर वचन वच-
 सर्वया इकतीसा - पाप वर पुण्य वध डूहूमें सुगति नाहि कटुक मनु
 व पुगलको पेखिये, सकिलेस विमुक्ति सहज दोउ कर्म चाजि, कुगति
 ग जालमें विजोखिये, कारनादि जेद तोहि सूजत मिथ्यातमाहि, ऐसी
 ज्ञान दृष्टिमें न लेखिये, दोउ महा अग्रकूप दोउ कर्म वध रूप, डूहू का
 मोप मारगमें देखिये ॥ ४१ ॥

अर्थ - पापनो पण वध थाय ने पुण्यनो पण वध थायने ने -
 त्या मुक्ति न होय, एटले वेउथी मुक्ति नही ते माटे वेउ समान ठे, अने
 रसमा पाप ठे ने मधुर रसमा पुण्य ठे ए वेउ रस पुदगलना ठे तेथी पाप
 मानज ठे वली जे सक्केश स्वभावने लीये पाप ठे, ने विमुक्त स्वभावथी
 पण ए वेउ स्वभाव जे ठे ते कर्मनीचाल ठे अने कुगति तथा सुगति त पाप
 फल ठे, ते जेदवडे जगत जालनी विजोय ता ठे, तेथी पाप पुण्य
 अरे शिष्य तने जे पाप पुण्यना कारणादि जेद तेणे करीने पाप पुण्यनो
 व के० द्विविध जाय सूजे ठे, ते तो मिथ्यामतिमा सूजे ठे, पण ज्ञान इतिहा
 तो तो ए दैतजाय देखाओ नही ए वेनेविपे आत्मानु अवलाकन नथी, त
 वेउ महा अग्रकूप ठे, अने ए वेउ कर्म ठे, ते वररूप ठे अने मोक्षमार्गने
 ए वेउनो विनाश देखीये ठे, तेथीए वेउ समान ठे ॥ ४१ ॥

हवे मोक्ष मार्गनेविपे वेउनो विनाश बतावे ठे - अथ मोक्ष पदनिश्चय
 सर्वया इकतीसा -- सीज तप सजम प्ररति दान पूजादिक, अथवा पुण्य
 कषाय त्रिषं जोग हे, कोउ अशुनरूप कोउ अशुन सरूप मृज, वस्तु विना
 दुविध कर्म रोग हे, ऐसी वर पदति वखानी वीतराग देव, आतम धरमने
 त्याग जोग हे, नाजल तरया राग दोषको हरया महा मोपका करया हा
 ४ उपयोग हे ॥ ४२ ॥

अर्थ - ब्रह्मचर्य तप, पंचेन्द्रिय नियम, सवर दान पूजाप्रमुख क्रिया ए उप

१ कारण कर्म ठे. अथवा पापना कारण असंयम कपाय अने विषय जो ठे. ए वेउमां कोई शुनरूप कार्य ठे. अने कोई अशुनरूप कार्य ठे; पण वस्तुनुं ए विचारता तो वेउए कर्म रोग ठे. एटले वेउ प्रकारनो कर्म रोग ठे; एवी वंधनी क्षति के० एक मंडी ते वीतराग ठेवे बखाणी; पण आत्मिक धर्ममां एटले आमानो स्वभाव जोतां कर्म क्रिया त्यागवा योग्य ठे: एवा पापपुण्यने हेय कहेनार, अने जयजल ने तरनार, राग छेपने हरनार तथा महा मोक्षनो करनार एक शुद्ध उपयोग उपदेश ठे. ॥ ४२ ॥

हवे अर्थां सर्वयामां शिष्य प्रश्न करेठे. ने अर्थां सर्वयामा गुरु तेनो उत्तर लेठे:-अथ शिष्य प्रश्न गुरु उत्तर कथन:-

सर्वया इकतीसा:-शिष्य कहै स्वामी तुम करनी शुन अशुन, कीनी है निषिद्ध रे संतो मनमांहि है; मोपके मर्थया ज्ञाता वेसविरती मुनीस, तिन्हकी अवस्था ते निरावलंब नाहि है; कहै गुरु कर्मको न्यास अनुर्ना अन्त्यास ऐसो अवलंब उ हहीको उनमाहि है; निरुपायि आत्म समाधि सोइ शिवरूप, और दूर धूप पु गज पगठाहि है. ॥ ४३ ॥

अर्थ:-शिष्य पूछेठे हे स्वामी, तमे तो मोक्ष मार्गमां शुनने अशुन करणी वेउ ते निषेध कीयो, तेनो मारा मनमां संदेह पड़ेठे; केमके मोक्षमार्गना साधक ज्ञा ते देश विरती पंचम गुण स्थान वार्त्ति थया अने मुनीश के० पट सप्तम गुणस्था वार्त्ति सर्व विरती थया, तेमनी अवस्था तो निरावलंबनथी एटलेपोतपोतानी इक्ष क्रियाना आलंब ने लेईने देश विरती सर्व विरती केवायठे, ल्यारे करणी निषिद्ध मर्थ है? हवे गुरु कहेठे:-जेवो अक्षरनो न्यास मांमथो तेवो श्रुत ज्ञाननुं आलंब होय तेम शुन कर्मनो न्यास तेतो जोवामां ठे पण ते अनुभवनोज अन्त्यासठे ते प्रनुभव अन्त्यासरूप आलंबन ते तो ज्ञातानुं ज्ञाता पासज ठे, अने तेमां निरुपाय के० राग छेप कपाय इहादिकविना आत्मानो जे समाधीठे, एटले जे पर रूपने छेपे निरुपयोगीपणो रहेवुं तेज शिवरूप, के० मोक्षरूपठे अने जे दूरधूप के० खेद मत्तापजेठे ते तो पुज्जनी परिठाही के० ठांयाठे ॥ ४३ ॥

हवे एज शुन क्रियाविपे वंध अने एज शुन क्रियाविपे मोक्ष ए वेउ स्वरूप कही बतावेठे:-अथ वंध मोक्ष स्वरूप कथन:-

सर्वया तेईसा:-मोठसरूप सदा चिनमूरति वंधमई करतूति कही है; जावतकाल धरस जह चेतन, तावत सो रसरती गही है; आत्मको अनुर्ना जवलो तवलो शिव

रूप दसा निवही है, अथ जयो करनी जब गनत, बंधविया तव
 अर्थ - चिन्मूर्ति के० चिदानंद ठे ते तो सदा मोक्ष स्वरूप ठे,
 क्रिया तेतो सदा वधमय ठे यावत काल के० जेटला कान सुरी पतन
 तावतकाज के० तेटला काज सुरी तेज रसरिति ग्रहण कीवी ठे, ए
 रहे ठे, एटले ज्यासुधी आत्मानो अनुभव रहे त्या सुरी गुन
 दशा निवही एटले मोक्ष स्वरूपमा रहे, अग्रमतता केहेवाय, अने पातां
 अग्र ययो यको ज्यारे करणीनोज रस ठराये त्यारे तो वधनाज

हवे मोक्षप्राप्तिनु कारण कहे ठे - अथ मोक्ष मार्ग निरूपण -
 सौरठा - अतर दृष्टि लखाव, अरु स्वरूपको आचरण, ए
 शिवकारन एई सदा ॥ ४५ ॥

अर्थ - बाह्य दृष्टि ठामीने अतर दृष्टि आपीने अलक्ष्मो जापकरवा
 स्वरूपनु आचरण करवु, एटले ज्ञान दर्शन चारित्र्यने आचरिये, तेयकी
 जापनिह थाप, सदाकालनेविये एज मोक्षनु कारण ठे ॥ ४५ ॥

हवे बाह्य दृष्टिवहे वध पक्षति थाप ते कहे ठे - अथ वध मार्ग
 सौरठा - करम गुनागुन दोष, पुज्जा पिम विनाव मज; इतों
 इ. नांही केवल पाइए ॥ ४६ ॥

अर्थ - गुनकर्म ते पुन्य ने अगुन कर्म ते पाप ए बेव कर्म ठे
 अने रिनाय जे राग द्वेषादिक मजरूप ठे ए बेवनेविये दृष्टि रहेवापी मुक्ति
 नही, अने केवलज्ञाननु पद पामीये नही ॥ ४६ ॥

ए रात उपर शिष्य प्रश्न करे ठे ने तेनो उत्तर गुरु दिये ठे -

अथ शिष्य प्रश्न गुरु उत्तर कथन -

सर्वथा इकतीमा - कोउ शिष्य कहं स्वामी अगुन क्रिया अगुन, गुन
 अगुन तुम ऐमी क्यों न बरनी? गुरु कहं जबजों क्रियाको परिणाम रहे,
 ल उपयोग योग धरनी, चिरता न थावें तोजों अगुन अनुना न हास
 क्रिया मोय पयफी कतरनी, बधकी करैया दोऊ डूहमें न जनी काव
 विचारमें निविह कीनी मग्नी ॥ ४७ ॥

अर्थ - कोई शिष्य पूछे ठे के हे स्वामी, तमे एवु
 न क्रिया जे रिमादिक ते अगुन ठे अने गुन क्रिया जे दया
 न्याये गुरु उत्तर आपेठे के अहो शिष्य, ज्यासुधी क्रियाना परिणाम रहे

री उपयोगनी धरती के० क्षेत्री एटजे उपयोगवंत आत्मा चंचल रहे ठे. ज्यांहुं क्रियामां उपयोग रहे त्यांहुयी आत्मानी स्थिरता घाय नही. अने आत्मानो अचल होय नही. ए उपरयी ए पुण्य पापनी वेव क्रिया ठे ते मोक्षमार्ग कतरणी समान ठे. वंचनी करनारठे एयी वेव क्रियामां एक पण नजी नथी. मुक्तिमार्गनो वायक विचारे त्यां वेव क्रिया निषिद्ध कीयी ठे ॥ ४३ ॥

मात्र ज्ञान मोक्षनो मार्ग ठे ते कहे ठे:-अथ ज्ञान मोक्ष मार्ग यद् कथन:- नवैया इकनीला:- मुक्तिके नाथकको वायक करम सब. आत्मा अनादिको ममांहि बुझ्यो है: एते परि कहै जो कि पाप पुरो पुण्य नजो. तोइ महा मोक्षमार्गनो बुझ्यो है: नम्यक् मुजाव जिपे हियेमें प्रगट्यो ज्ञान. उरय मंगि चर्यो काहूपे न तर्क्यो है: आरतीतो उज्जल बनारती कहत आपु. कारन रूप ठेके कारजको बुझ्यो है ॥ ४४ ॥

अर्थ:- जे आत्मा मुक्तिको साधक ठे, तेने सर्व कर्म वायक ठे; एयीज अनादि ज्ञानो आत्मा कर्ममां बुझ्यो एटजे द्वाई रह्यो ठे; एम ठतां पण जो कोई एहुं कहे, पाप कर्म नगहं ठे, ने पुण्य कर्म ताहं ठे. तेने महा मूढ जाणवो; ने ते मोक्ष मार्गी बुझ्यो ठे, एम जाणवुं. एवामां कोझे नवल परिपाक थकी तम्यक् स्वभाव प्राप्ति घड तेवारे हीयामां ज्ञान प्रगट्युं तो ते उर्व्व दशा तरफ उमंगे करिने लव्यो. पण कोई कर्मयी रोकपावो रह्यो नही. ते आरीतानी पठे उज्जल धर्मे ज्ञानोपयोगी पणै कारण सुखी धर्मे पोताना मुक्तिरूप कार्यने पोतेज दुके ठे वुं बनारसी ज्ञान कहे ठे ॥ ४४ ॥

हवे ज्ञाननो तथा कर्मनो विवरो बतावेठे:- अथ ज्ञान तथा कर्म विवरन:- सर्वैया इकनीला:- जोजो अष्ट कर्मको विनास नाही तबवैया. नोजो अंत तनामें धाग दोई बरनी: एक ज्ञानधाग एक मुजावुन कर्मधारा. इहूकी प्र ति न्यागी न्यारी न्यागी धरनी; ग्यान धाग मोक्षरूप मोक्षकी करन हाग. दोषकी रग्न हाग जी समुद् तगनी; इननो विज्ञेप जु करमधाग वंचरूप, पगयीन तदति वेदिय बंध कर्नी. ॥ ४५ ॥

अर्थ:- ज्यां सुयी आठ कर्मनो सर्वैया विनाश यनो नथी एटजालुयी मुक्ति न होय त्यांहुयी अंतगत्मा चकी वे धाग बहेठे; नेमां एक ज्ञाननी धागने बीजी मुजावुन कर्मनी धाग. ए वंचनी प्ररुनी जुडी जुडी ठे, अने धरनी के० क्षेत्र ते जाण हई हई ठे. एमां एटजुं विज्ञेप ठे के जे कर्मधाग ठे ते वंचरूप ठे; अने ज

रण जे छुंन क्रियात्रे तेथी ते ज्ञानी निन्न रहे, ममतान धरे, अने आत्मानुंन स
र ग्रही आत्माना अनुभवना आरंभना रस्तुं कौतुक करे ठे. ॥ ७१ ॥

इति श्री नाटक समयमारको पुन्य पाप एकत्री कथन चतुर्थे द्वार संपूर्णः

गोहरा—पुन्य पापकी एकता. वरनी अगम अनूप; अव आश्रव अधिकार
हु. कहां अध्यात्म रूप. ॥ ७२ ॥

अर्थ—पाप पुण्यनी एकता तो अगम ठे अने अनुपम ठे तेनुं वर्णन कीयुं. हवे
इक आश्रवनो अधिकारठे ते कहुंयुं अने अध्यात्मनुं स्वरूप कहुंयुं ॥ ७२ ॥

आश्रव सुनटनोनाशकरनारज्ञानसुनटनेनमस्कारकरेठे—अथज्ञान वज्र वर्णनः—
मवेया इकतीनाः—जे जे जगवासी जीव थावर जंगम रूप. ते ते निज वन क
राखे वज्र तोरिके; महा अजिमाणी ऐसो आश्रव अगाध जोधो रोपि रनयंन वा
नयो मूठ मोरिके; आयो तिहि धानक अचानक परमधाम, ज्ञान नाम सुनट
वायो वज्र फोरिके; आश्रव पठायो रनयंन तोरि मायो ताहि, निरखी वनारमी
मत कर जोरिके. ॥ ७३ ॥

अर्थ—जे जे थावर जंगमरूप जगतवासी जीव ठे, तेना सहजवज्र ने तोडीने ते
जीवोने आश्रव जोधाए पोताने वस करी राख्याठे एवुं महा अजिमाणी जगतमां
आश्रवरूपी अगाध जोडो रहेठे, ते रणयंन रोपीने मूठमरोडीने गढो ययो ठे
एम कहेंठे के. जगतमां मने जीने एवो कोऽ नयी. ते स्थले अचानक पुन्य
पाम के० अती तेजस्वी ज्ञान नामनो सुनट उपजा आश्रव जोडानो अचानक
। सवायोवज्र फोरवीने लडवा ने आख्यो तेणे आश्रव सुनटने पठाइयो, जे
ते रणयंन तोडी नाख्यो एवा ज्ञान सुनटने निरखीने वनारमी दान इत्ये
मस्कार करेठे ॥ ७३ ॥

हवे इत्यरूपी आश्रव अने जावरूपी आश्रवना लक्षण इत्ये—
ज्ञाननुं लक्षण पण कहेंठे—अथ विविध आश्रव लक्षण नयाज्ञान इत्ये
मवेया तेऽस्ताः—द्वित आश्रव सो कहिये जहिं पुन्य पाप इत्ये
वेत आश्रव सो कहिये जहिं राग विरोध विमोह इत्ये
हेये जहिं द्वित जावित आश्रव नास; ज्ञानकला इत्ये
बाहिर आर न नास ॥ ७४ ॥

अर्थ—जाहां पुन्य इत्ये ते जीवना नवे ज्ञान आश्रव पण जे ज्ञान

દ્વિત આશ્રવ જાણીયે. અને જાંઠાં દ્વિત આશ્રવના પ્રસંગ થકી -
 ગદેપ વિમોહનો વિકાશ થાય ત્યાં નાવિત આશ્રવ કહીયે, અને જ્યાં
 સમ્યક્ પદ્ધતિ કે ૦ સમ્યક્ સ્વરૂપ કહિયે તાંહાં તેને દ્વિત આશ્રવ અને
 આશ્રવનો નાશ થાય, એટલે સમ્યક્ પદ્ધતિને વિષે જ્ઞાન કલા પ્રગટે તેથી -
 વાશ્રવમા બાહિર દ્વિયાશ્રવમાં બીજૂં જાણે નહીં, સમ્યક્જ દીગમાં આવે ॥ ૫૩ ॥

હવે સમ્યક્ સ્વરૂપનો ધણી જે જ્ઞાતા તેનું લક્ષણ કહેશે અથ જ્ઞાતા લક્ષણ
 ચોપાઈ ઠંડ --જો વરવાશ્રવરૂપ ન હોઈ, જહ નાવાશ્રવ નાવ ન કોઈ,
 દશા જ્ઞાનમય લહિયે, સો જ્ઞાતા નિરાશ્રવ કહિયે ॥ ૫૫ ॥

અર્થ --જે દ્વિયાશ્રવના સ્વરૂપમાં હોય નહીં, અને જાંઠાં નાવાશ્રવનું પણ જ્ઞાન
 કોઈ નથી, અને જેની દશા જ્ઞાનમય હોય, તેજ જીવ જ્ઞાની અને આશ્રવરહિત કહીયે
 હવે જ્ઞાતાની સમર્થાઈથી નિરાશ્રવપણું દેખાડે છે -- અથ જ્ઞાતાનો સમર્થપણો વર્ણન -

સર્વયા ઇક્તીસા -જે તે મન ગોચર પ્રગટ બુદ્ધિ પૂરવક, તિન પરિનામનની મમતા
 હરતુ હૈ, મનસા અગોચર અબુદ્ધિ પૂરવક નાવ, તિન્હિકે વિનાસવેકો વચમ પરતુ
 હૈ, યાહિ નાંતિ પરપરિનતિકો પતન કરે, મોઝકો જતન કરે જૌજત તરતુ હૈ, જે
 સ જ્ઞાનવત તે નિરાશ્રવ કહાવે સદા, જિન્હકો સુજસ સુ વિચક્ષણ કરતુ હૈ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ --જેટલા પરિણામ પ્રગટ મનગોચર છે, એટલા જિન પરિણામન મનમાં
 સજારે છે જાણે છે, અને બુદ્ધિપૂર્વક કે ૦ પોતાની અહ બુદ્ધિવડે જે અશુદ્ધ પરિણા
 મ ઠપજે છે, તે પરિણામની મમતા ઠાને છે, અને જે નાવ મનથી અગોચર કે ૦ જનું
 સ્વરૂપ મનવડે દેખાય નહીં, અને અબુદ્ધિ પૂર્વક કે ૦ જેને બુદ્ધિનો પ્રચાર લાગે ન
 હો, એવા અનાગત કાલના જે અશુદ્ધ પરિણામ, તેનો વિનાશ કરવાને વચમ કો
 છે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:- જેમ મતિમંદ કે ૦ અજ્ઞાની જન જગતમાં સ્વંદ કે ૦ મરજી મુજબ તિં, તેમ પંક્તિ પણ સદા તેવીરીતે વર્તે, તે આવીરીતે ચલ ચિત્તવાલા રહે, પ્રસંજત વેન કે ૦ વિચારવિના વચન બોલે, અને શરીર સ્નેહને પ્રવર્તીવે, અને પ્રજ્ઞાનીની માફક જોગતંયોગ રાખે, પરિગ્રહનો સંગ્રહ કરે, અને જ્ઞાન અવસ્થામાં મોહવિલાસ એવોજ કરે, એ રીતે અજ્ઞાનીની અને જ્ઞાનીની એક સરખી રીતિ જોઈને શેષ આચાર્યને પૂછે કે, એને સમ્યક્વંત નિરાશ્રવ કેમ કહિયે ? ॥ ૫૭ ॥

હવે એ પ્રશ્નનું ઉત્તર ગુરુ આપેઃ-અથ ગુરુ ઉત્તર કથન:-

સર્વેયા ઇકતીસા:-પૂરવ અવસ્થા જે કરમબંધ કીને અવ, તેઈ ઉઘે આઈ નાના નાં તિ રસ ઢેત હૈ; કેઈ શુન શાતા કેઈ અશુન અસાતારૂપ, હુદુસોં ન રાગ ન વિરોધ સમ ચેત હૈ, યથાયોગ ક્રિયા કરે ફલકી ન ડઠા ધરે, જીવન મુગતિકો વિરુદ્ધ ગહિલેત હૈ, યાતે જ્ઞાનવંતકો ન આશ્રવ કહત કોઝ, મુદ્દતાસોં ન્યારે નયે મુદ્દતા સમેત હૈ. ૫૮

અર્થ:-પૂર્વકાલમાં અજ્ઞાનઅવસ્થાનેવિષે જે જે કર્મબંધ કીધેલાં હોય તેજ કર્મો વર્તમાનકાલમાં ઉદય આવીને નાના પ્રકારનો રસ આપે. તેમાં કેટલા એક શુનકર્મ તે શાતારૂપ છે, અને કેટલાએક અશુન કર્મ અશાતારૂપ છે; એવા વેડ જાતના કર્મનેવિષેજ્ઞાનીને રાગ અને વિરોધ નથી, એથી જ્ઞાની સમચિત્ત છે. અને યથાયોગ્ય કે ૦ ઉદયમાફક ક્રિયા કરે, પણ ફલની ડઠા રાખે નહી. ને જીવતા જ મુક્ત થયા; તેથી જીવન્મુક્તિનો વિરુદ્ધ ધારે. એ રીતે જ્ઞાનવત મનુષ્યને કોઈ આશ્રવ કેહેતુ નથી. તે મૂઢતાથી ન્યારો થયો અને શુદ્ધતા સમેત છે ॥ ૫૮ ॥

હવે રાગ દેપ મોહ અને જ્ઞાનના લક્ષણ કહેઃ-અથ રાગ દેપ મોહજ્ઞાન લક્ષણ:-

દોહરા:- જો હિતજાવ સુ રાગ હૈ, અનહિતજાવ વિરોધ; બ્રામકજાવ વિ મોહ હૈ, નિર્મલજાવ સુ વોધ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-જે હિતજાવ છે તે રાગ છે, અને અનહિતજાવ તે વિરોધ છે; અને બ્રામકજાવ છે તેને વિમોહ કહિયે, અને નિર્મલજાવ તે વોધ એટલે જ્ઞાન કહિયે ॥ ૫૯ ॥

હવે રાગ દેપનું સ્વરૂપ કહેઃ- અથ રાગ દેપ કથન:-

દોહા:-રાગ વિરોધ વિમોહ મલ, એઈ આશ્રવ મૂલ; એઈ કર્મ વઢાડકે, કૌં ધરમકી જૂલ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-રાગ દેપ ને વિમોહ જે છે તે આત્માને મજ છે, અને એજ દોષ આશ્રવના મૂલ છે. અને એજ રાગદેપ અને મોહ છે તે કર્મને વધારીને ધરમને જુઝાવી દિગ્ને ૬ ॥

હવે જ્ઞાતાને નિગશ્રવ કહેઃ- અથ જ્ઞાતાનિગશ્રવ કથન:-

दोहा -- जहा न रागादिक दसा, सो सम्यक परिणाम, यात ॥
ह्यो निराश्रव नाम ॥ ६१ ॥

अर्थ -- जहा राग द्वेष मोहनी दशा न मले तेने सम्यक परिणाम कहिं,
उपरयी सम्यकवत पुरुषने निराश्रवी नाम आप्यु ॥ ६१ ॥

हवे ज्ञाता जे ठे ते निराश्रवणामा विलास करेठे -- अथ ज्ञाता
सर्वेया इकतीसा -- जे कोई निकट नव्य रासी जगवासी जीव, मिथ्या
ज्ञान जाव परिनये है, जिन्हकी सुदिष्टिमे न राग दोष मोह कहू, विमन
कनिमे तीनो जीति जये है, तजि परमाद घट सोधि जे निरोधि जाग, बुद्ध
गकी दशामें मिलिगये हे, तेई बध पद्धति विमारि पर सग मारि आपुमें
वहंके आपरूप जये है ॥ ६२ ॥

अर्थ -- जे कोई नव्य रासीमा जगतवासी जीव ठे, ते नव्यत्व परिपाकने
निकट के पाससे थया, ने मिथ्यामतिने जेदीने पोतानु स्वरूप जे ज्ञान जाव
नेविपे परिणामी रहेठे, जेनी ज्ञानरूपी दृष्टिमा राग द्वेषने मोह कई पामिबे
ही, अने निर्मल निज स्वभावनी विलोकतामा राग द्वेषने मोह एत्रणेने जीनी
धाठे, अने पांचे प्रमाद तजी पोताना शरीरने सार्धने मन वचन अने कान्ते
शेजेशीकरणमा निरोध करीने बुद्ध उपयोग दशा जे केवज दशा तेनेविपे
गया तेवा ज्ञानी वचनो मार्ग विमारी अने परवस्तुनो सग ठोडीने आत्मानोने
मगन थई आपरूपे थया ॥ ६३ ॥

शिष्य पूछेठे के, एम ज्ञातानेविपे निराश्रवण थजे तो आपुव्यपर्यंत ज्ञाता निरा
श्रवी थजे गुरु उत्तर आपेठे के, ज्ञातापण तो उपशमनावने क्योपशम जा
वडे चवज ठे ते कहेठे -- अथ उपशमी क्योपशमी व्यवस्था कयन -

सर्वेया इकतीसा -- जेते जीव पमिंत स्वयोपशमी उपशमी, तिन्हकी अन्तरा
आं लुहारकी समासी है, विन आगमाहि विन पानिमाहि तैसे एव, विनने मि
थ्यात विनु ज्ञान कजा नासी है, जोलो ज्ञान रहै तोलो सिधिन चरन म
जेमे कीजे नगकी सगति गति नासी है, आवत मिथ्यात तब नानारूप वर को
जो उकीने नागकी प्रकृति परगासी है ॥ ६३ ॥

अर्थ -- मिथ्यात्वनी गाठजेद कीया पठा जे मिथ्यात्वनो अश उदय आवने ते
जेनो स्वपीजाय अने मिथ्यातपुज उपशम्यो रहे ते जीव क्योपशमी कहिं
अने जेने अतर मुहूर्तजगी उपशम्योज रहे तेने उपशमी कहिये एसा वचन

તે જે જીવ પંક્તિ છે તેની અવસ્થા તે હુદારની સાણસી સમાન છે; જેમ સાણમી ઘડીમાં લોહને ગ્રહણ કરી આગમાં હોય છે, ને ઘડીમાં તેહજ સાણસી લોખંડને ઇંદો કરવા સારુ પાણીનેવિપે હોય છે; તેમ એ દ્વયોપગમી અને ઉપગમી જીવ ક્ષણ એકમાં મિથ્યાત્ત નાવમાં આવે ને દ્વણનેવિપે જ્ઞાનકલાના પ્રકાગમાં રહે છે. એવી અવસ્થાનેવિપે જાંઠાંસુધી જ્ઞાનકલા રહે છે તાંસુધી ચારિત્ર મોહનીની પચીસ પ્રકૃતિ જિથિલ કે ૦ ઢીજી થઈ રહે છે; જેમ મંત્રની જડીએ કરીને સર્પની શક્તિ ગનિ જિથિલ થઈ જાય છે. તેમ એ પણ જાણવું; હવે એ જીવને ફરી મિથ્યાત્ત ઉદય આ વે છે ત્યારે તો નાના પ્રકારના કર્મવંધ કરે છે; જેમ નાગની ઠકીજની કરવાથી ના ગની પોતાની પ્રકૃતિ ફરીથી પ્રગટે તે રીતે જાણવું. ॥ ૬૩ ॥

હવે જ્ઞાનના શુદ્ધપણાની પ્રશંસા કહે છે:—અથ શુદ્ધનય પ્રશંસા:—

દોહા.—યહ નિચોર યા ગ્રંથકો, કહૈ પરમ રસ પોપં, તજૈ શુદ્ધનય વંધ હૈ, ગહૈ શુદ્ધનય મોપ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:—આ સમયસારગ્રંથનું રહસ્ય એજ છે અને એજ ઉત્કૃષ્ટ રસનો પોપક છે જે શુદ્ધતાની નયરીતી ઠાંતી તો વંધ છે અને શુદ્ધતાની નયરીતિ ગ્રહી તો મોહ છે ૬૪

હવે એ નયનેવિપે જીવનો વિલાસ કહી વતાવે છે:—અથ જીવ વિલાસ વર્નન:—

સર્વયા ઇક્તીસા:— કરમકે ચક્રમે ફિરત જગવાસી જીવ, વહે રહ્યો વહિર મુલ્ય વ્યાપત વિપમતા; અંતર સુમતિ આઈ વિમલ વડાઈ પાઈ, પુજનસોં પ્રીતિ ટૂટી ટૂટી માયા મમતા, સુદ નૈ નિવાસ કીન્હો અનુર્જા અન્યાસ લીન્હો, ત્રમનાવ ઠાં મિદીનો જિનો ચિત્ત સમતા, અનાદિ અનંત અવિકલપ અચલ એસો, પદ અવલંબી અવલોકે રામ રમતા ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:—ચૌદરાજલોકમાં કર્મનું ચક્ર કે ૦ કટક ફરી રહ્યું છે, તેમાં જગતવાસી જીવ પણ ફરી રહ્યો છે, અને એ ફરવામાં જીવ વિપમતાએ શુક્ત થયો થકો ક્યારે ૬૫ સંયોગી ને ક્યારે અનિષ્ટ સંયોગી થઈ ને તેમાં વહિર્મુલ્ય થઈ રહ્યો, એટલે વાહ્ય વિષય જોગનોજ ગ્રાહક થયો, અને અંતરદૃષ્ટિયકી આત્મા ન જાણ્યો એટલામાં અંતરનેવિપે સુમતિ ઉપજી, તેણે કરીને પોતાની નિર્મલ પ્રચુતાને પામ્યો, ત્યારે પરવસુ જે પુજન તેની પ્રીતિ ટૂટી. એટલા કાલસુધી પુજનની માયા મમતા જે નહીં ટૂટી હતી તે ટૂટી. જેમ શુદ્ધનયવડે આત્માનું સ્વરૂપ કહ્યું, તેવા શુદ્ધનયમાં પોતે નિવાસ કીધો, અને આત્મસ્વરૂપમાં ઉપયોગ રાખીને અનુનવનો અન્યાસ લીધો એથી ત્રમનાવનો ત્યાગ થયો. અને મન જે છે તે સમાધિનેવિપે લીન થયું.

रथी अनादि अनत कालसुखी जे स्वरूपमा कईं बीजां प्रिकप न
पोतानुं अचल पद अचलं बीने पोतानुं जे रमता रामपणु ठे तेने अचलको
हवे आत्मानु छुटपणुं सम्यक दर्शन ठे, तेनी प्रशंसा करेवे -
सवेया इकतीसा - जाके परगासमें न दीसे राग दोष मोह, आश्रव
हि बंधको तरस है, तिहु काल जामे प्रतिविवित अनतरूप, आपु हू
चा नतते सरस है, जाय श्रुत ज्ञान परवान जो प्रिचारि वस्तु, अनुनी
न बानीको परस है, अतुल अखम अविचल अविनासी धाम, चि ॥ १॥
सो सम्यक दरस है ॥ ६६ ॥

अर्थ -- जे छुट आत्माना प्रकाशमा राग दोष मोह न देलाय, अने
न होय, तेमा बंधनो तरस के० लागबु ते पण न होय, अने जे छुट
प्रकाशमा त्रणो काले अनतरूप प्रतिविवित थाय ठे, अने निजस्वरूप पण
ठे, अने सत्तानतमा सरस ठे, ते सत्तास्वरूपी अनत पदार्थ ठे, तेथी सरस ठे,
जेना अनतपर्याय सर्व तेहिज धर्म कहे, अने नावश्रुत ज्ञानने प्रमाण करी
नो विचार अनुनव करे, अने जाहा वाणीनो स्पर्श नही, एटले जे वचन
नथी, अनद्वारूपनो अनुनव पोते करे, ए सयोगीगुणस्थानकनी वशा ठे
तुलना नथी एटले अतुल, बली जेनी खंमना नथी माटे अखम, एवु अचल
अविनाशी धाम के० तेजोमय तेहिज चिदानंद स्वरूप ठे, एवु ईश्वररूप सम्यक
वर्शननु स्वरूप कहिये ॥ ६६ ॥

इतीश्री नाटक समयसारविषे बालाबोधरूप आश्रवद्वार पंचम सपूर्ण
बोहा - आश्रवको अधिकार यह, कह्यो यथावत जेम, अब सवर बन
करों, सुनी नविक धरि प्रेम ॥ ६७ ॥

अर्थ - ए रीते आश्रवनो अधिकार कह्यो हवे सवरतत्वनु वर्णन करु, जो
हो नविक के० नव्य प्राणीउ प्रेम धरीने ते सानलो ॥ ६७ ॥

हवे सवरनु आदी ज्ञानवस्तु तेने नमस्कार करेवे - अथ ज्ञान वर्णन -
सवेया इकतीसा - आत्मको अहित अध्यात्मरहित ऐसो, आश्रव महान
खम अमवत है, ताको विसतार गिजिवेको परगट नयो, ब्रह्ममको रिकामी प्रहम
वत है, जामे स्वरूप जो सबमे स्वरूपसो पैं सबनि सों अजित अकाशमय
है, सो है ज्ञान जानु छुट संवरको नेप धरे, ताकी रुचि रेखको अमारे दमवत है ॥
अर्थ - आत्मानु अहित करता अने अध्यात्मस्वरूपथी रहित एवु आश्रव

રૂપ મહાત્મ કે ૦ મહા અંધકાર અસ્વંમપણે અંમવત કે ૦ સર્વ લોકને ઢાંકી રહ્યો છે, તેનો વિસ્તાર ગણવાને જે જ્ઞાનસૂર્ય પ્રગટ થયો તે બ્રહ્માંદ જેવો સર્વ લોકો જોકને વિકાગનો કરનારો થયો, અને બ્રહ્માંદનું મંમન જેયકી થાય છે, અને જેને વિષે સર્વ રૂપ જાણે છે; અને જે સર્વરૂપે સર્વમાં પામિયે છે, અને જે સર્વ મૂર્તિક યસ્તુથી આકાશસ્વંમનીપરે અલિપ્ત છે; તે જ્ઞાનરૂપી સૂર્ય તથા જે શુદ્ધ સંવરનો જેપ ધરી રહ્યા છે; તેની રુચિ રેખાને ઇટલે તેના ઉદયને અમારો દંમવત કે ૦ નમસ્કાર છે. ૬૦
હવે જહ ચેતનના જેદજ્ઞાનથીજ સંવરરૂપી પરમાત્માને ડંલચાય છે, તે સમ જાણે છે:— અથ જેદજ્ઞાન મહિમા કથન:—

સંવયા તેજ્ઞા:—શુદ્ધ સુષ્ઠેદ અનેદ અવાધિત, જેદ વિજ્ઞાન સુ તીઠન આરા; અંતર જેદ સુનાઝ વિજ્ઞાવ કરે જહ ચેતનરૂપ હુફારા; સો જિન્દકે ઝરમેં ઝપ જ્યો ન રુચે તિન્દકોં પરસંગ સહારા; આતમકો અનુજોં કરિ તે હરખે પરખે પરમાત્મ ધારા. ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:— શુદ્ધપણે સ્વષ્ઠેદ કે ૦ પોતપોતાના ન્યારા સ્વરૂપને વતાવનાર અનેદ કે ૦ એક સ્વરૂપ અવાધિત ઇટલે કોઈ પ્રમાણાંતરેં અસ્વંમિત એવું જેદજ્ઞાન તે તીક્ષ્ણ સુજાણ છે, તે સુજાણથી અંતરાત્મામાં જેદન કરીને સજાવ અને વિજાવને શુદ્ધા શુદ્ધા કરે ને જમરૂપ તથા ચેતનરૂપને હુફાર કે ૦ ન્યારા કરી વતાવે એવું જેદજ્ઞાન જેના કદયનેવિષે ઝપજ્યું છે, તેજ જીવને પરવસ્તુનો સંગ તે સહારા કે ૦ રુચે નહી. અને તેજ જીવ પોતાના સ્વરૂપનો અનુજવ કરી યથાર્થપણે અંતરાત્માનેવિષે જે પરમાત્માની ધારા છે તેને પારખે. ॥ ૬૧ ॥

હવે જેદવિજ્ઞાન જે છે, તે સમ્યક્ જ્ઞાન છે, તેની સમર્થાઈ થકી સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થાય છે; તે કહે છે:— અથ સમ્યક્ સામર્થતા કથન:—

સંવયા તેજ્ઞા:—જો કવહું યહ જીવ પદારથ, આંસર પાડ મિથ્યાત મિટાવે; સમ્યક ધાર પ્રવાહ વહે ગુન જ્ઞાન ઝહે મુખ ઝરથ ધાવે; તો અજિઅંતર દર્શિત જાવિત કર્મ કિ ભેશ પ્રવેશ ન પાવે, આતમ સાધિ અપ્યાતમકો પથ પૂરણ વ્હં પરબ્રહ્મકહાવે ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:— જો કોઈ આ જીવ પદાર્થ છે, તે યથાપ્રવૃત્તિકરણરૂપ અવસર પામી ને મિથ્યાત્વગ્રંથિ જેદીને મિથ્યાત્વને મિટાવે શુદ્ધ સમ્યક અને સ્વરૂપ જલધારાનો પ્રવાહ વહે અને જ્ઞાનગુણના ઉદય વહે ઊર્ધ્વ મુખ થઈને મુક્તિ સનમુખ દોઢે ત્યારે અન્યંતર જે દર્શિત કર્મ અને જાવિત કર્મ તેના ક્લેસનો પ્રવેશ તે ન

थाय जे प्रकृति प्रदेजरूप कर्म ते उचित कर्म अने राग वेपादिक
कर्म एवने प्रवेश नही करी गर अने अ यात्मना पय मानीमां थावी
ने साधीने पाताना रूपमा पूर्ण थईन परब्रह्म रहराय ॥ ३० ॥

सवया तेडमा - जन्म मि यात मु र्म मद्राग्न न प्रिज्ञान कना चित्त पा
अपनी मद्रिमा अराग्न याग र्म र्म, च पगा उदतगीति र्म चित्त हे
तु निग्नर ज्यानि मराड त मनिमान मुरण समान राग निनरान गुनाद्युन हे
अर्थ - मि यात यथि जेनीन तथा उपजमरूप मद्राग्न वर्नीन च बुद्धिने
प्रिज्ञाननी र्मना पामोत्रे, अन च त जन्मिज्ञान उड पाताना मरूपनी प्राप्ति हे
पोताना ज्ञान दर्शन चारित्ररूप मद्रिमान अराग्न र्म र्म ० दैया यकी पार्म
क ० सामग्री तेना त्याग कर अने जना उटमा उदतगीति ० अश्विरनि तदा र्म
प्रिज्ञानी गीत फुरी अने निग्नर तप थर्फी चनी मराड आनि थाय न तन बुद्धि
कहिये त मुरण समान ते नेमने गुनाद्युन र्मरूप राट नाग। गकना नयी ॥
हय मरगनु मून जन्मिज्ञान ते त माकनु रागण र्ही समवाव -

अथ जन्मिज्ञान मद्रिमा र्थन -
अडिह उद - जन्मिज्ञान मरगनिदान निग्नराय ह चरमा निग्नरा
रुम माय ह नदज्ञान गिरमून जगतमद्रि मानिय थर्पि हय ह ॥
उपादय जानिये ॥ ३१ ॥

अर्थ - जन्मिज्ञान जन्म त निग्नराय मरगनु निग्नर ० मनरागण न प्रन नि
रागु रागण मरग ते अन निर्गनन ते माकनु रागण न त प्रनरम प्रमा
हनु रागण परपराथी जन्मिज्ञान न ते अग्न च शुद्धमरूपनी पयजन
जेदज्ञान त्याग जागत्रे ता पण नयानु उपाध्य त आग्रा न य न तय ॥
हरे स्वरूपनी प्राप्ति थपा पठी जेदज्ञाननु हयपणु ग्राग्न मरग र्थन
दाहा - जेदज्ञान तवना जजा चयता मुनि न दाय पयम - ॥
जहा तहा रिक्क न काय ॥ ३२ ॥

अर्थ - जेदज्ञान त्यासुधी जनुने ज्यासुग। मुनि थड नथी जन्म राग न
प्रगट थाय त्या रिक्क काई रहे नही ता जन्मिज्ञान र्म र्म न ॥
जेदज्ञान मुक्तिना उपाय ते ते कहेन - अथ जन्मिज्ञानमर्म

चोपाई:-जेदज्ञान संवर जिन्हि पायो, सो चेतन शिवरूप कहायो, जेदज्ञान
तेनके घट नांही; ते जहजीव बंधे घटमांही. ॥ ७४ ॥

अर्थ:-जे जीवने जेदज्ञानरूप संवरनी प्राप्ति थई तेज चेतन शिवरूप कहिये
ना ह्यनेविपे जेदज्ञान नथी ते मूर्ख घटपिम्ननेविपे बंधायलो रहेते. ॥ ७४ ॥

जे जेदविज्ञानबडे आत्मानो महिमा बंधेते ते कहेते:-अथ जेदज्ञानकी महात्म्य-
दोहरा:-जेदज्ञान सावू नयो, समरस निर्मल नीर; धोवी अंतर आत्मा,
जैव नीज गुन चीर. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- जेदज्ञान जे ठे ते सावुरूप जाणवुं, अने उपशम रस ते निर्मल पाणी ठे
अंतर आत्माने धोवी मानवो, ते धोवी पोताना गुणरूपवस्त्रने धुवेते ॥ ७५ ॥

जे जेदविज्ञाननी जे क्रिया ठे ते कहेते:-अथ जेदज्ञानकी कर्तव्यता महात्म्य-
सर्वया इकतीसा-जैस रजसोधा रज सोधिके दरव काढे, पावक कनक काढी

गहत उपलकों, पंकके गरजमे ज्यों मारिये कतक फल, नीर करे उज्ज्वल नितारि
गरे मलकों, दधिको मथैया मथि काढे जैसै माखनकों, राजहंस जैसै दूध पीवै

प्राणि जलकों: तैस ज्ञानवंत जेदज्ञानकी सकति साधि, वेदे निज संपत्ति उठेदे
परदलकों. ॥ ७६ ॥

अर्थ:-जेम कोई रज सोधा के० जोनारो रजने सोधीने एटले सोना रूपा प्रसु
व इयने काढवाने पावक के० अग्निने लगाडेते, ने सोनुं काढीजई पथरा धूज

गरेने वाली नाखेते. वली जेम कतकफलने पंकना गर्जनेविपे नाखीये तो तें
मल जलने मेलथी जूड़ करेते, वली जेम दधीनुं मथनहार दधीनुं मथन करी

माखणने जूड़ करेते ने राजहंस पाणी दूध जेगा होय तेमांथी मात्र दूध पीई
जायते. पाणीने जूड़ करेते तेम ज्ञानवंत प्राणी जेदविज्ञाननी शक्ति साधीने पो

तानी ज्ञानसंपत्तिने वेदे अने परदल के० पुगजनुं कटक जे राग द्वेषादिक तेने
कापी नाखेते. ॥ ७६ ॥

अथ जेदज्ञान मोक्षमूल यहु कथन:-

उपप्य ठेद:-प्रगट जेद विज्ञान, आपगुण परगुणजानै; परपरिनति परि त्या
गि, शुद्ध अनुभव यिति गानै; करि अनुभव अन्यास, सहज संवर परगासै;

आश्रव द्वार निरोद्ध, कर्म घनतिमिर विनासै; ठय करिविजाय समजाव नजि,
निरविकल्पनिज पद गहे; निर्मज विगुद्ध सासुत सुथिर, परम अनिंदिय सुख लहे. ७७

समयसारनाटक.

थाय जे प्रकृति प्रवेशरूप कर्म ते इवित कर्म अने राग वैषादिक ते कर्म ए बने प्रवेश नही करी शके, अने अध्यात्मना पंथ तेजीमा थावीने ने साथीने पोताना रूपमा पूर्ण थईने परब्रह्म केहेवाय ॥ ७० ॥

हवे सवरनु कारण सम्यक दृष्टिने, तेनो महिमां कहे ठे - अथ सम्यक दृष्टि महिमां सवेया तेइसा - जेद मिथ्यात सु गेद महारस जेद विज्ञान कना चित्त प्राप्त, ते अपनी महिमा अवधारत, त्याग करे उरमों ज पराई, उद्वतरीति बसे चित्तें ज तु निरंतर ज्योति सवाई, ते मतिमान सुपूर्ण ममान जगे तिनमों न शुनायुनकां । अर्थ - मिथ्यातग्रथि जेदीने तथा उपगमरूप महारस वेदीने जे बुद्धिने ते विज्ञाननी कला पामीठे, अने जे ए जेदविज्ञान बडे पोताना स्वरूपनी प्राप्ति पोताना ज्ञान दर्शन चारित्ररूप महिमाने अवगारे, उर के० हैया थकी पराई के० सामग्री तेनो त्याग करे अने जेना घटमा उद्वतरीति के० देशविरति तथा विरतीनी रीत फुरी अने निरंतर तप थकी जेनो सवाई ज्योति थाय ठे तेने बुद्धि कहिये ते सुवर्णसमान ठे तेमने शुनायुन कर्मरूप काट जागी शकतो नथी ॥ ७१ ॥

हवे सवरनु मूल जेदविज्ञान ठे ते मोक्षनु कारण कही समचावेठे - अथ जेदज्ञान महिमा कथन -

अहिंसा उद - जेदज्ञान सवरनिदान निरदोष ह, सवरसो निरगा कम मोप है, जेदज्ञान शिवमूल जगतमहि मानिये यदपि हेप है तपा उपादय जानिये ॥ ७२ ॥

अर्थ - जेदज्ञान जेठे ते निरदोष सवरनु निदान के० मृनकारण ठे अने निदान कारण सवर ठे अने निर्जरा जेठे ते मोक्षनु कारण ठे ए अनुक्रम प्रभाव जेदज्ञान त्याग जोगठे तो पण नयोनु उपादेय ते अद्वय जा शुद्धस्वरूपनी अपेक्षा न हवे स्वरूपनी प्राप्ति थया पठी जेदज्ञाननु हेयपणु देखाडते - स्वरूप कथन - दोहा - जेदज्ञान तबजों नजो, जबजों मुक्ति न हाय परम आनि ॥ ७३ ॥

अर्थ - जेदज्ञान त्यागुथी जनुठे ज्यासुथी मुक्ति थई नथी नहा परम नही ट थाय त्या विकल्प कोई रहे नही तो जेदज्ञान केम करीने रही ॥ ७४ ॥

जेदज्ञान मुक्तिनो उपाय ठे ते केहेठे - अथ जेदज्ञान महिमा कथन -

ચોપાર્ઠ:-જેદજ્ઞાન સંવર જિન્હિ પાયો. સો ચેતન શિવરૂપ કહાયો, જેદજ્ઞાન નકે ઘટ નાંહી: તે જડજીવ વંધે ઘટમાંહી. ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જે જીવને જેદજ્ઞાનરૂપ સંવરની પ્રાપ્તિ થઈ તેજ ચેતન શિવરૂપ કહિયેં ના હયનેવિપે જેદજ્ઞાન નથી તે મૂર્ખ ઘટપિંમનેવિપે વંધાયલો રહેતે. ॥ ૭૪ ॥

વે જેદવિજ્ઞાનવડે આત્માનો મહિમા વધેતે તે કહેતે:-અથ જેદજ્ઞાનની મહાત્મ્ય:-
દોહરા:-જેદજ્ઞાન સાવૂ નયો, સમરસ નિર્મલ નીર; ધોવી અંતર આતમા,
તેં નીજ ગુન ચીર. ॥ ૭૫ ॥

અર્થ -- જેદજ્ઞાન જે છે તે સાવુરૂપ જાણવું, અને ઉપશમ રસ તે નિર્મલ પાણી છે અંતર આત્માને ધોવી માનવો, તે ધોવી પોતાના ગુણરૂપવસ્ત્રને ધુવેતે ॥ ૭૫ ॥

વે જેદવિજ્ઞાનની જે ક્રિયા છે તે કહેતે:-અથ જેદજ્ઞાનની કર્તવ્યતા મહાત્મ્ય:-

સર્વેયા ઇક્તીતા:-જેસ રજસોધા રજ સોધિકે દરવ કાઢે, પાવક કનક કાઢી
પાહત ઉપલકોં, પંકકે ગરનમે જ્યો મારિયે કતક ફલ, નીર કરે ઝવ્વલ નિતારિ
મારે મલકોં; દયિકો મધયા મયિ કાઢે જેસે માલનકો, રાજહંસ જેસે દૂધ પીવે
પ્રાગિ જલકોં; તેસે જ્ઞાનવંત જેદજ્ઞાનની સકતિ સાધિ, વેઢે નિજ સંપતિ ઝઢેઢે
પરદલકોં. ॥ ૭૬ ॥

અર્થ -જેમ કોઈ રજ સોધા કે જોનારો રજને સોધીને એટલે સોના રૂપા પ્રસુ
વ ઇચ્છને કાઢવાને પાવક કે અગ્નિને લગાડે, ને સોનું કાઢીઝડ પથરા થૂલ
ગેરેને વાલી નાખે. વલી જેમ કતકફલને પંકના ગજેનેવિપે નાખીયે તો તે
જલ જલને મેલથી જૂંડ કરે, વલી જેમ દયીનું મયનહાર દયીનું મયન કરી
માલનને જૂંડ કરે ને રાજહંસ પાણી દૂધ જેગ હોય તેમાંથી માત્ર દૂધ પીઈ
જાય. પાણીને જૂંડ કરે તેમ જ્ઞાનવંત પ્રાણી જેદવિજ્ઞાનની શક્તિ સાધીને પો
તાની જ્ઞાનસંપત્તિને વેઢે અને પરદલ કે પુણ્યનું કટક જે રાગ દેપાદિક તેને
કાપી નાખે. ॥ ૭૬ ॥

અથ જેદજ્ઞાન મોહમૂલ યદુ કથન:-

ઉપ્પય વેદ:-પ્રગટ જેદ વિજ્ઞાન, આપગુણ પરગુણજાનૈ; પરપરિનતિ પરિ ત્યા
ગિ, શુદ્ધ અનુનવ ચિત્તિ ઘનૈ; કરિ અનુનવ અન્યાસ, સહજ સંવર પરગાસૈ;
આશ્રવ દાર નિરોદ્ધ, કર્મ ઘનતિમિર વિનાસૈ; ટય કરિવિનાવ સમજાવ નિજિ,
નિરવિકલ્પનિજ પદ ગહે; નિર્મજ વિશુદ્ધ સાસુત સુથિર, પરમ અતિંદિય સુગવ લહે. ૭૭

પાય. જે પ્રકૃતિ પ્રદેશરૂપ કર્મ તે હવિત કર્મ અને રાગ દેવાદિક તે કર્મ એ વને પ્રવેશ નહીં કરી શકે, અને અધ્યાત્મના પથ સેલીમા આવીને ને સાધીને પોતાના રૂપમા પૂર્ણ થઈને પરબ્રહ્મ કેહેવાય ॥ ૩૦ ॥

હવે સવરનુ કારણ સમ્યક દૃષ્ટિએ, તેનો મહિમા કહે છે - અથ સમ્યક સવેયા તેડસા - જેદ મિવ્યાત સુ વેદ મહારસ જેદ વિજ્ઞાન કજા નિન, અપની મહિમા અવધારત, ત્યાગ કરે વરસોં જ પરાઈ, ઝઘતરીતિ વસે, તુ નિરતર જ્યોતિ સવાઈ, તે મતિમાન સુવર્ણ સમાન લગે તિનકોં નહીં.

અર્થ - મિથ્યાતથાધિ જેદીને તથા ઉપશમરૂપ મહારસ વેદીને જે બુદ્ધિને વિજ્ઞાનની કજા પામીએ, અને જે એ જેદવિજ્ઞાન વહે પોતાના સ્વરૂપની પોતાના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ મહિમાને અવધારે, વર કે જે હયા થકી કે સામગ્રી તેનો ત્યાગ કરે અને જેના ઘટમા ઝઘતરીતિ કે વેશવિરિતિ વિરતીની રીત ફુરી અને નિરતર તપ થકી જેની સવાઈ જ્યોતિ કહિયે તે સુવર્ણસમાન છે તેમને શુનાશુન કર્મરૂપ કાટ લાગી શકતો નથી.

હવે સવરનુ મૂલ જેદવિજ્ઞાન છે તે મોક્ષનુ કારણ કહી સમજાવે -

અથ જેદજ્ઞાન મહિમા કથન -

અહિંસ ઉદ - જેદજ્ઞાન સવરનિદાન નિરદોષ છે, સવરસો નિરજા કમ મોષ છે, જેદજ્ઞાન ગિયમૂલ જગતમહિ માનિયે, યદપિ હેય છે ઘપાદય જાનિયે ॥ ૩૧ ॥

અર્થ - જેદજ્ઞાન જેઠે તે નિરદોષ સવરનુ નિદાન કે મૂલકારણ છે અને રાનુ કારણ સવર છે અને નિર્જરાજેઠે તે મોક્ષનુ કારણ છે એ અનુક્રમ પ્રમાણ હનુ કારણ પરપરાથી જેદવિજ્ઞાનજ છે અગર જો શુદ્ધસ્વરૂપની અવેદન જેદજ્ઞાન ત્યાગ જોગે તે પણ નયોનું ઘપાદેય તે આદરવા જાય જાનિયે.

હવે સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થયા પછી જેદજ્ઞાનનુ હેયપણુ દેખાડે - સ્વરૂપ કથન

દોહા - જેદજ્ઞાન તવજોં નજો, જવજોં મુક્તિ ન હોય, પરમ જ્ઞાનિ જજહા, તહા રિત્તપ ન કાય ॥ ૩૨ ॥

અર્થ - જેદજ્ઞાન ત્યાગથી નજુએ જ્યાસુધી મુક્તિ થઈ નથી જહાં પરમ પ્રગટ પાય ત્યા રિત્તપ કાઈ રહે નહીં તો જેદજ્ઞાન કેમ કરીને રહી ૧૪ ॥ ૩૩ ॥

જેદજ્ઞાન મુક્તિનો ઘપાય છે તે કહે છે - અથ જેદજ્ઞાનમહિમા કથન -

चोपाई-चेदज्ञान संवर जिन्हि पायो, सो चेतन शिवरूप कहायो, चेदज्ञान
नके घट नांही; ते जडजीव बंधे घटमांही. ॥ ७४ ॥

अर्थ:-जे जीवने चेदज्ञानरूप संवरनी प्राप्ति थी तेज चेतन शिवरूप कहियें
ना ह्यनेविषे चेदज्ञान नहीं. ते मूर्ख घटपिम्नेविषे बंधायलो रहेते. ॥ ७४ ॥

वे चेदविज्ञानबडे आत्मानो महिमा बधेते ते कहेते:-अथ चेदज्ञानकी महात्म्य-
दोहरा:-चेदज्ञान साबू चयो, समरस निर्मल नीर; धोवी अंतर आतमा,
वे नीज गुन चीर. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- चेदज्ञान जे ठे ते साबूरूप जाणुं, अने उपगम रस ते निर्मल पाणी ठे
अंतर आत्माने धोवी मानवो, ते धोवी पोताना गुणरूपवस्त्रने धुवेते ॥ ७५ ॥

वे चेदविज्ञाननी जे क्रिया ठे ते कहेते:-अथ चेदज्ञानकी कर्तव्यता महात्म्य-

सर्वया इकतीसा-जैस रजसोधा रज सोधिके दरव काढे, पावक कनक काढी
गहृत उपलको, पंकके गरजमे ज्यों मारिये कतक फल. नीर करे उज्ज्वल नितारि
गरे मलकों; दधिको मर्याया मयि काढे जैसै माखनकों, राजहंस जैस दूध पीवे
प्राणि जलकों, तैस ज्ञानवत चेदज्ञानकी सकति साधि, वेढे निज संपत्ति उठेते
रदलकों. ॥ ७६ ॥

अर्थ-जेम कोई रज सोधा के० जोनारो रजने सोधीने एटले सोना रूपा प्रभु
य इयने काढवाने पावक के० अग्निने जगाडेते. ने सोनुं काटीजई पथग धूज
गेरेने वाली नाखेते. बली जेम कतकफलने पंकना गजनेविषे नाखीये तो तें
जल जलने मेलथी जूड़ करेते, बली जेम दधीनुं मयनद्वार दधीनुं मयन करी
नाखणने जूड़ करेते ने राजहंस पाणी दूध जेगा हांय तेमांथी मात्र दूध पीई
जायते. पाणीने जूड़ करेते तेम ज्ञानवत प्राणी चेदविज्ञाननी शक्ति नाधीने पो
तानी ज्ञानसंपत्तिने बंद अने परदल के० पुज्जनुं कटक जे राग वंपादिक तेने
कापी नाखेते. ॥ ७६ ॥

अथ चेदज्ञान मोहमूज यहु कथन.-

वृष्य ठंड -प्रगट चेद विज्ञान. आपगुण परगुणज्ञान; परपग्निति परि न्या
गि, शुद्ध अनुभव चिति जानै; करि अनुभव अच्यान, सहज नंबर परगानै;
आश्रव द्वार निरोध, कर्म घनतिमिर विनानै; ठय रुचिजाव नमनाय जनि.
निरविकल्पनिज पद गहै: निर्मज विशुद्ध साधुन सुचिग. परम अतिदिय सुख जहै. ३३

अर्थ - जेद ज्ञान जे ठे ते प्रगटपणे पोताना तेम पारका ७५
 थी परवस्तुमां जे परिमन ठे तेनुं ज्ञान करे, पोताना शुद्ध
 खे, ने ते अनुचवनों अज्ञास करीने सहज संकरना रूपनो प्रकाश
 धारनो विरोध करीने कर्मरूप मेघ अधकारनो नाश करे, यने विनाव
 दशानो दृश्य करीने समजाव के० समाधिने जजे, तेणे करीने जहा
 नथी एवु पोतानु निर्विकल्प पद तेने पामे एटले जे सुखनेविषे मन
 उपरथी ते विद्युद्ध अनत कालसुखी एकरूप तेथी शाश्वत स्थिर एवु
 के० इडियगोचर नही एवु सुख पामे ॥ ७७ ॥

इति श्री नाटक समयसारको बालावोधरूप सवर धार ठगो सपूर्ण

दोहा -- बरनी सवरकी दसा, जथा छुगति परमान, मुक्ति वितरनी
 सुनहु नविक धरि कान ॥ ७८ ॥

अर्थ - सवरूपनी दशा कही ते मुक्ति तथा प्रमाणे करी कहीने,
 नी वितरणी के० आपनारी एवी जे निर्जरा ठे तेनु वर्णन करहु -
 नय्य लोको तमे कान दर्शने शानलो ॥ ७८ ॥

हवे निर्जरानु केवु स्वरूप ठे ते कहेवे - अथ निर्जरास्वरूप कथन -
 चांपाई - जो सवर पद पाइ अनेवे, जो पूरव कृत कर्म निकदे, जो
 व्हं बहुरि न फदे, सो निरजरा बनारसि वंदे ॥ ७९ ॥

अर्थ - पोतानु जे शुद्ध स्वरूप राखवु तेनु नाम सवर कहिये, तेनुं
 सवर आनंद करे, अने पूर्व कालनेविषे जे कर्म कीयावे, तेने जडथी वंदे
 अने जे पूर्व कर्मना फद तेथकी नूटीने पावु ते फदमा सपनाय नही तेनु
 आत्मानी निर्जरा कहिये ते निर्जराने बनारसीदास वंदन करेवे ॥ ७९ ॥

निर्जरानु कारण सम्यक्त ठे माटे सम्यक्तनो महिमा बलाणे ठे -

अथ सम्यक्त महिमा कथन -

दोहा - महिमा सम्यक् ज्ञानकी, थरु विराग बल जोइ, किया कन
 भुजते, करमवध नहि होइ ॥ ८० ॥

अर्थ - जे कर्म नूटे तेनु फरीने बंधन थई शके नही ए सम्यक्
 मा ठे वजी ए सम्यक् ज्ञान साये विराग बजनो जोग ठे, तेथी शुभाद्यन
 पका ने तेनुं फज जोगता थका शुखजा बधनवा कर्मनो बध थता नही ॥ ८० ॥

તેવી રીતે જ્ઞાનવત પ્રાણી નાના પ્રકારની ક્રિયા કરે છે, પણ ક્રિયાને પુણ્ય
વાળી જાણી આત્મસ્વરૂપથી જિન્ન માને છે તેથીજ કર્મ વધ કર્મકંઠથી છુટી

હવે વિષય જોગવતા થકા કર્મ વધ ન થાય એવી જ્ઞાનવૈરાગ્યની શક્તિ
છે - અથ જ્ઞાન વૈરાગ્ય શક્તિ વર્ણન -

સોરઠા - પૂર્વ ઉદય સવધ, વિષય જોગવૈસમકિતી; કરે ન નૂતન
મહિમા જ્ઞાન વિરાગકી ॥ ૫૩ ॥

અર્થ - પૂર્વ સચિત કર્મ ઉદય આધ્યાત્મી તેના સવધે સમ્યક્તી જીવ વિષય
ગવે છે, પણ નવાં કર્મવંધ કરતો નથી, એ સમ્યક્ જ્ઞાન તથા વૈરાગ્યની શક્તિ છે

હવે જે જ્ઞાતા હોય છે તે સમ્યક્ જ્ઞાન અને વિષયની અરુચી એ વેળે
તે કહે છે - અથ જ્ઞાતાકી વ્યવસ્થા કથન -

સવૈયા તેજ્ઞા - સમ્યક્વત સદા ઝર અતર, જ્ઞાન વિરાગ ઝનૈ ગુન ધારે,
સુ પ્રજાવ લક્ષે નિજ લહન, જીવ અજીવ દશા નિરવારે, આતમકો
બહે ધિર, આપુ તરે અરુ ઓરનિ તરે, સાધિ સુદર્ભે જહૈ શિવસર્મ સુકર્મ
વ્યથા વમિનારે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ - જે સમકિતી હોય તે સદા પોતાના અંત કરે - વિષય જ્ઞાન -
વે ગુણને ધારે જે ગુણના પ્રજાવવડે પોતાનું જ્ઞાતાપણુ લક્ષણ જોઈને જીવ
વ દશા એટલે જીવ અજીવનું સ્વરૂપ નિરવારે કે જે છુડ છુડ જાયો, તે પરી
ત્માને યથાર્થપણે વેદીને આત્મિક સ્વજાવમા સ્થિરતા થઈ રહે છે, તે
અને સત્યવપદેશ આપી વીજાને પણ તારે છે, એ રીતે પોતાના આત્મસ્વને
ને મોહસુંહવને પામે, અને કર્મવપાધિ સહિત જે વ્યથા તેનું વમન કરે છે ॥ ૫૪ ॥

હવે વિષયની અરુચિવિના જ્ઞાનનું વલ નિષ્ફળ છે, અને એવા જ્ઞાનીને
પદ્ધતિપે રહેવાથી મિથ્યા દૃષ્ટિ ટેરાવે છે - અથ મિથ્યાદૃષ્ટિ વ્યવસ્થા કથન -
સવૈયા તેજ્ઞા - જો નર સમ્યક્વત કહાવત, સમ્યક્ જ્ઞાન કજા નહિ જાગી
આતમયગ અવધ વિચારત, ધારત સગ કહે હમ ત્યાગી, જેપ ધરે મુનિરાન
તર, મોહ મહાનલ અતર દાગી, સૂન્ય હિયે કરતૂતિ કરે પરિ, સો સર જોત
હોઈ વિરાગી ॥ ૫૫ ॥

અર્થ - જે મનુષ્ય પોતે સમ્યક્વત કહેવાય અને સમ્યક્ જ્ઞાનની કજા ન
એટલે સમ્યક્ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ તેથી આત્માના અગવિપે વધવિચારે નહીં આ
ત્મા અવંધ છે એમ માને, ને તેથી તે અન્યતર સયોગ ધારે છે - વની કાંઈ નિ

अथ नयनो पद्म लईने पोते त्यागी ठे एम कहे, मुनिराजनी पठे पठंतर के० जेप धरे, पण अंतरनेविषे मोहमहानल के० मोहरूप अग्नि शलगी रही होय; विषय थकी वैरागी न थयो, तेथी हिया सूत्र्य थको मुनिराजनी पठे क्रिया करे, पण ते जीव मूर्खज केहेवायठे पण वैरागी कहेवाय नही ॥ ८० ॥

हवे जे सर्व क्रिया करता थका पण मूढ केवायठे ते कहे ठे:-

अथ मूढ क्रिया वर्णन:-

सवैया तेइसा:- ग्रंथ रचै चरचै गुन पंथ लखै जगमें व्यवहार सुपत्ता; सा धि संतोष अराधि निरजन, देइ सुसीख न लेइ अदत्ता; नंग धरंग फिरै तजि संग ठके सरवग सुधारस मत्ता; ए करतूति करै सठ पै समुजैन अनातम आतम सत्ता. ॥ ८६ ॥ ध्यान धरै करि इंडिय निग्रह, विग्रहसों न गिनै निज नत्ता; त्यागि विनूति विनूति मिटै तन जोग गहै नवनोग विरत्ता; मौन रहै लहि मंद कपाय सहै वध बंधन होइ न तत्ता; ए करतूति करै सठ पै समुजैन अनातम आतम सत्ता ॥ ८७ ॥

अर्थ:- ग्रंथ रचना करे, जला मार्गनी चरचा करे, जला मार्गने लखे, जगतमां व्यवहार मार्गमां प्राप्तिथको रहे, संतोषी थईने निरजनने आराधे, लोकोने सा री शीखामण आपे, अदत्तदान ले नही, परिग्रह संग त्यागीने नंग धरंग फिरे के० दिगंबर थई फरे, अने मुधा के० मुग्धपणे पोताना रसमां मातो थको सर्वांगे ठक्यो रहे, एवी एवी क्रिया मूर्ख होय ते करेठे पण अनातम सत्ता के० आत्माथी पृथक जे मोहनी गहलता ठे तेने, अने आत्मसत्ता के० छुट जाणपणानी जे सत्ता ठे, तेने छुटी छुटी जाणे नही तेमने मूर्ख केहेवा ॥ ८६ ॥

वली मूढनी क्रिया केहेठे के, ध्यान धरे, इंडिय दमन करे, विग्रह करेठे ते शरीरनी साथे पोताना आत्मानो संबंध गणे नही. विनूति के० संपत्तिनो त्याग क री विनूति के० नस्म शरीर उपर लगावे, योग मार्ग ग्रहे, अने संसारना जोगथी विरक्त रहे, मौनपणे रहे, कपायनुं मंदपणुं समजे, वध बंधन सहेतो थको पण तातो नही थाय, क्रोधादिक न करे, एवी क्रिया सठ मूढ होय ते करे ठे, पण अनातम सत्ता एटले कर्मादिक प्रजावनी सत्ता अने आत्मसत्ता एटले आत्मानुं सत्य स्वरूप तेने समजे नही माटे तेने मूर्ख समजवो. ॥ ८७ ॥

हवे फरी मूढपणानुं स्वरूप बतावेठे:- पुनः मूढ वर्णन:-

चांपाई:- जो विनुज्ञान क्रिया अवगाहै; जो विनु क्रिया मोख पद चाहै; जो विनु मोख कहै में सुखिया; सो अज्ञान मूढनिमें सुखिया ॥ ८८ ॥

अर्थ - जे जन ज्ञानविना क्रिया अचगाहे अने क्रियाविना मोह पवली जे मोह पास्या शिवाय कहे के दु सुखी तुं, तेने अजाण भूतानो जाणवो ॥ ८८ ॥

हरे जेने कर्मसत्ता तथा आत्मसत्तानी निव्रता जासती नयी तेने द कहिये तेनु प्रियेचन करेठे - अथ महामूढ व्यवस्थाकथन -

सर्पया इकतीसा - जगवासी जीवनिशों गुरु उपदेश कहे, तुम्हे इहा अत्यंत काज बीते है, जागो व्ह सुचेत चित समता समेत सुनो, केवन जामे अकर सजीते है, आउ मेरे निकट बताउ में तुम्हारे गुन, परम परमसो रीते हूं, ऐसे वैन कहे गुरु तउ ते न धरे उर, मित्रकेसे पुत्र चित्रकेसे बीते है ॥ ८९ ॥

अर्थ - सर्व जगवासी जीवना हित बाढ्यने अर्थे गुरु एवो उपदेश अहो नथ प्राणीजीव तमे आ जगतमा मोहनिष्ठानेविषे सूता रह्या यका नादि अत्यंतकाल तमोने बीख्यो ठे, माटे हरे तो चित्तमा सचेत धर्मे ने समता सहित यका केवलीना वचन साजलो, जे केवलीना वचनमा के० इडियना प्रिय रस तेने जीतेला ठे, अने तमे मारी पासे गुण यताउ, ते गुण केरा ठे, परम एटसे उत्कृष्ट सुरसे करी नरेजा ठे, परमेश्वरी रीते के० म्यारा ठे, एवा वचन गुरु कहेठे ते जे प्राणी हयामा ता नपी ते मित्रना पुत्र जेवाठे, केमके मित्रना पुत्रवहे पोतानु घर कगानु नयी अने तेने शिष्यामण शी देवी। अने चित्रामण जेवा ठे कारण के ए पकी काई सत्य क्रिया यती नयी ॥ ९० ॥

दोहा - एते पर बहुगों सुगुरु, बोझ वचन रसाल, सैन दशा जागृत कहें डडूकी खान ॥ ९० ॥

अर्थ - ए प्रमाणे सज्जु ठे ते फरी सरस वचन बोने ठे, के जीवने ए नदगा ने बीची जागृतदगा एरी वे दशा ठे तेनी चाज साजना ॥ ९० ॥

हरे मैन दगानु उर्णन रुने - अथ गयन दशा वर्णन -
मर्वाया इकतीसा - काया चित्र सारीमें कर्मपरजक जारी, मायासी मारी, न चादर वनपना, सैन कर चैनन अचेननता नाद निह, मादकी मगा पं यनको दगना, वट्टे वननांर यहे ग्यामको सजद धार प्रिये सुगु मारनरी दग मुग्ना; ऐसी मूढ दमामे मगन रहें निह कान, धाये व्रमज्ञानम न पारि अथ

અર્થ:- કાયારૂપ ચિત્ર સારી છે, તેમાં કર્મરૂપ પર્યંક છે, તેઉપર માયાની સેજ સંવારી છે, કલ્પના કેમ મનની વિકલ્પનારૂપ ઘાદર છે, અચેતનાની કંઘ લઈને એવી સામગ્રીમાં ચેતન શયન કરી રહ્યો છે, મોહની મરોમ તેણે કરીને લોચન ઢંકાયા છે; ડહાણ વલ્લ જોર જે છે, તે શ્વાસનો ધોર શબ્દ છે, અને વિષય સુખ કાર્યની દોડ દટલે કરણી કરવી તે સ્વાપ્નાવસ્થા છે, અને એનુંજ નામ મૂઢદશા તથા શયન દશા કહિયે. અને એ દશાનેવિષે જે મૂઢ જન હોય, તે ત્રણે કાલ મગન થકો ધાવે છે, દટલે ધ્રમજાલમાં દોડે છે, પણ પોતાનું રૂપ પામતો નથી. ॥ ૯૧ ॥

હવે જીવની જાગૃતદશાનું વર્ણન કરે છે:-અથ જાગૃતદશા વર્ણન:-

સવૈયા ઇકતીસા:-ચિત્ર સારી ન્યારી પરજંક ન્યારો સેજ ન્યારી, ઘાદર ની ન્યારી હાં જૂઠી મેરી ઘપના; અતીત અવસ્થા સૈન નિહા વહી કોવ પૈન વિદ્યમાન પલક ન પામેં અવ ઠપના; શ્વાસ ઔ સુપન દોઝ નિહાકી અલંગ વૂજે, સૂજે સવ અંગ લલિ આતમ દરપના; ત્યાગી નયો ચેતન અચેતનતા નાવ ત્યાગી, નાલે દટિ સ્વોલિકે સંજાલે રૂપ ઘપના. ॥ ૯૨ ॥

અર્થ:-આત્મજ્ઞાન પામ્યાયકી કાયારૂપ ચિત્રસારી છુદી છુદ, અને કર્મરૂપ પલકને પણ ન્યારો દેલે; માયારૂપ સેજ પણ છુદી છુદ, કલ્પનારૂપ ઘાદરને ન્યારી છુદ, મતલબકે એ ઠેકાણે મારી સ્થાપના જૂઠી છે એમ સમજે. અતીત અવસ્થાનેવિષે દટલે સયનદશામાં નિહા લેનાર પણ કોઈ વીજા રૂપે ઢુંજડું, વિદ્યમાન કાલમાં તે અવસ્થા નથી. હવે પલકમાત્ર પણ આ અવસ્થામાં મારો અજાવ ઘનાર નથી. શ્વાસ અને સ્વપ્ન એ બે નિહાની અલંગના સંયોગે વૂજે, અને આત્મારૂપ આરિમાં આત્માનુંજ સર્વ અંગ સૂજે એવી રીતે અચેતનતારૂપ નિહાનો ત્યાગ કરીને ચેતન ત્યાગી ઘયો ત્યારે પોતાની દટિ સ્વોલીને જુદ, અને પોતાનું રૂપ સંજાલે. ॥ ૯૨ ॥

વલી સદ્ગુરુ શિષ્યાનાં વચન કહે છે:-અથ પુનઃ સદ્ગુરુ શિષ્યા કથન:-

સોહા:-ઈહિ વિધિ જે જાગે પુરુષ, તે શિવરૂપ મદીવ; જે સોવહિ સંમાર્ગે, તે જગવાસી જીવ ॥ ૯૩ ॥

અર્થ:-એ રીતે જે પુરુષ જાગે છે, તેતો સર્વ કાલનેવિષે શિવરૂપ કેમોહરૂપ જાણવા. અને જેટલા સંસારનેવિષે સૂતા છે, તેટલા તો જગતવાસી જીવ નમજવા. ॥ ૯૩ ॥

હવે મોહપદ ઓપદેયરૂપ કહીને સ્તુતિ કરે છે:-અથ આત્મજ્ઞ સ્તુતિકથન.

સોહા:-જો પદ નોપદ નય દરે, સોપદ સોવ અનૂપ; ત્રિપદ પદ પરમન આર પદ, લગ આપદારૂપ ॥ ૯૪ ॥

ख तेथी विमुख थई परमात्मारूप थईने कर्मनी निर्जरा करे ठे, एटले निर्जरा थायठे. तेथी पोतानी सहज समाधिसाधिने पर जे कर्मपुजलादिकनी उपाधि जे राग वैषादिक, तेनो त्याग करीने आत्माने आराधी परमात्मा पणु करेठे ॥६६॥

हवे जे ज्ञान समुद्र परमात्मानी प्राप्ति थाय ठे, ते ज्ञाननी प्रशंसा करेठे:-

अथ ज्ञान समुद्रवर्णन:-

सर्वथा इकतीता:- जाके उरअंतर निरंतर अनंत दर्व, जाव जासि रहे पें सुंजाउ न टरतु हें; निर्मलसौ निर्मल सु जीवन प्रगट जाके, घटमें अघट रस कांतुक करतु हें; जान मति श्रुत आधि मनपर्यै केवल सु, पंचधा तरंगनि उमंग उठरतु हें; सो हें ज्ञानउदधि उदार महिमा अपार, निराधार एकमें अनेकता धरतु हें ॥ ६७ ॥

अर्थ:- जे ज्ञान सागरना मध्यनागनेविपे निरंतर अनंत इव्य पदार्थ जासी रह्या ठे, पण ते इव्यनो स्वभाव पोते पामतो नथी, निर्मलमां निर्मल एहुं सुजीवन के० जीवितव्य अने समुद्र; पढ़े सुजीवन के० पाणी ते, जेतुं प्रगटठे, अने घटमें के० हृदयनेविपे अघट के० अक्षररस कांतुक के० सत्यार्थ वेदनतुं जे रस तेनुज कुतोहज करे ठे, एटले ए समुद्रनेविपे रस कुतोहज घणा ठे, अने जे ज्ञान समुद्रनेविपे मतिज्ञान श्रुतज्ञान अवधिज्ञान मनपर्यवज्ञान ने केवल ज्ञान ए पांचे ज्ञान तरंगरूप ठे. उमंग के० पोतपोताने ठेकाणे प्रगट थई रह्यां ठे एवो ज्ञानसमुद्र ते उदार प्रधान ठे, एनो अपार महिमा ठे, एनेविपे सर्व पदार्थ जासे ठे तेथी पोते निराधार अने एकस्वरूप ठता ज्ञातापणामां अनेकता धरे ठे ॥ ६८ ॥

हवे ज्ञानविना मात्र क्रियाबडेज मोहनी प्राप्ति नथी तेनुं वर्णन करेठे:-

अथ मोहमार्ग अप्राप्ति कथन:-

सर्वथा इकतीता:- केई क्रूर कष्ट सहै तपसों शरीर दहै, धूम्रपान करै अथो मुख व्हंके फूजे हें; केई महा व्रत गहै क्रियामें मगन रहै, वहै मुनि चारमें पयारकेसे जे हें; इत्यादिक जीवनकों सर्वथा सुगति नाहि, फिरे जगमाहि ज्यों बयारके बघू मेंहें; जिनके हियेमें ज्ञान तिन्हहीको निरवान, करमके करतार जरममें चूले हैं ॥ ६९ ॥

अर्थ:- कोई अज्ञानी क्रूर कष्ट सहन करेठे अने पंचाग्नि प्रमुख तप करीने शरीरने वालेठे, कईक अज्ञानी अग्निना धुमाटातुं पान करेठे, नीचुं मुख राखी वंचा पग करीने फूजेठे. केटला अज्ञानी जैन लिंग लईने पांच महाव्रत इव्यथी ग्रहण करेठे, अने क्रियामां मग्न रहेठे, एरीतें मुनिराज पणानो चार बहेठे, पण ते पयारना जेवा फूजेठे, देश जापायें पयार एटले पलाज, जेना फूजेनेविपे कण

होता नहीं तेवी रीते निराश जाणवा, इत्यादि केवल क्रिया कलापवहे
वैया मुक्ति थती नहीं, ते जगतनेविपे वयारना वयूज जेम उंचा नीचा
ठे, पण एक ठेकाणे ठरता नहीं, तेवा समजवा, थने जेना
कजा जागृतरूप थईठे, तेमने निरवाण के० मोहूठे, थने जे
ले केवल क्रियानाज करनारा ठे तेतो नर्मनेविपेज नूली रह्याठे ॥ ९८ ॥

हवे जे मूढ जन ठे तेनी दृष्टि निश्चयमां नहीं, पण व्यवहारने विषे ठे,
तेनेविपे अज्ञान ठे ते कहेठे - अथ मूढ व्यवस्था वर्णन -

बोहा - लीन जयो विवहारमें, उकति न उपजि कोइ, दीन जयो
मुक्ति कहासों होइ ॥ ९९ ॥ -

अर्थ - जे व्यवहारमा लीन थई रह्यो होय एटले मगन थई रह्या होय,
कोई उकति के तत्वदृष्टि उपजे नहीं, थने पोते थनाथ थईने पोताना
पदने नजे, ए रीते पोतानु निश्चयरूप जाण्याविना मुक्ति क्याथी थाय ॥ ९९ ॥

बोहा - प्रभु समरो पूजो पढो, करो विविध विवहार, मोहू सरूपी
ज्ञानगम्य निरधार ॥ १०० ॥

अर्थ - प्रभुने समरो, जावे पूजो, नें जावसहित पढो इत्यादि व्यवहार
पण मोहू स्वरूपी आत्माठे तेतो निरधार के० निश्चय ज्ञान गम्य ठे ॥ १०० ॥

हवे निश्चय स्वरूपनेविपे ज्ञान पर्याय रूपी अर्थनु निरूपण करेठे -

अथ पर्यायार्थ निरूपण -

सर्वैया तेईसा - काज विना न करे जिय उद्यम, लाज विना रनमाहि
जि, मीत्रविना न सप्रे परमारथ, सीत्रविना सतसों न अरूपे, नेम विना न
निहचे पद, प्रेमविना रस रीति न बूजै, ध्यानविना न थजे मनकी गति,
विना शिवपथ न सूजे ॥ १ ॥

अर्थ - अर्ही अर्थांतर बतावेठे के, जेम जीव पोताना काम विना
रतो नहीं जेम लाज विना रणसग्रामने विपे फूजतो नहीं वजी जेम ईद
खागिना परमार्थ थतो नहीं, थने शीत्र धारण कीथाविना सत्व साधे मज्जु
थो वजी नियम थखा शिवाय निश्चय पद मलतु नहीं, थने जेम प्रेमनी
विना रसरित जणाती नहीं, तथा ध्यानविना मननी गति थोनाती नहीं,
ज्ञानविना शिवपथ के० मुक्तिमार्ग ते सूजतो नहीं ॥ १ ॥

हवे ज्ञानवंतनो महिमा देखामीने तेनी व्यवस्था कहेते:-

अथ ज्ञानमहिमा धारक व्यवस्था कथनं:-

सर्वथा तेईसा:- ज्ञान उदै जिनके घट अंतर, ज्योति जगी मति होति न मै जी; बाह्य दृष्टि मिटी जिन्हके हिय. आत्म ध्यान कला विधि फैली; जे जड चेतन निन्न लखै सु विवेक लिये परखै गुन थैली; ते जगमें परमारथ जानि गहै रुचि मानि अथात्म सैली. ॥ १ ॥

अर्थ:- जेना हृदयनेविषे ज्ञाननो उदय थवाथी पोतानी ज्योति जागृत थई ने तैथी मति जे बुद्धि ते उज्ज्वल थई पण मैली नथी; अने पोताना बाह्य शरीरने आत्मा करी माने एवी बाह्य दृष्टी ते मटी गई, अने हृदयनेविषे आत्मध्याननी कला तेनी विधि जे यमनियमादिक ते विधि फैली एटले पसरि, ते वखतथी जड चेतनने निन्न निन्न लखे, अने पोतानो विवेक के० जेदविज्ञान तेणेकरी पोताना गुणनी थैली पारखी जीवी. एवा जे जीव तेज जगतमां परमार्थने जाणी तेने रुचिये करी ग्रहण करे, एरीतें अथात्मसैली मान्य करीने परमार्थने जाणो. ॥ १ ॥

हवे मोक्षनी सुगम प्राप्ति देखाडेते:- अथ मोक्षप्राप्ति कथन:-

बोहा:- बहु विधि क्रिया कलेससों, शिवपद लहै न कोइ; ज्ञान कला परकाश सों, सहज मोक्ष पद होइ. ॥ ३ ॥ ज्ञान कला घट घट वसे, योग युगतिके पार; निज निज कला उदोत करि, मुक्त होइ संसार. ॥ ४ ॥

अर्थ:- जात जातनी क्रियाने निमित्त क्लेश करवो, तेथी मोक्षपद मले नही. पण ज्ञानकलानो प्रकाश थवाथी सेहेज मोक्षपद प्राप्त थायते ॥३॥ ज्ञानकला तो घट घटनेविषे बसी रहेली ठे, पण मन वचन अने कायाना योगनी युक्तियी पार रहे जी ठे, माटे पोत पोतानी कलाने प्रकाश करवाथी संसारथी मुक्त थवाय ठे, एवो सर्वने सज्जुनो आशीर्वाद ठे. ॥ ४ ॥

हवे मुक्तपणं अनुभव थकी थायते माटे अनुभवनी प्रशंसा करते:-

अथ अनुभव प्रशंसा:-

कुंमलियाठंड:- अनुभव चिंतामनिरतन, जाके हिय परगास; सो पुनीत शिवपद लहै, दहै चतुर्गतिवास; दहै चतुर्गतिवास, आस धरि क्रिया न मर्म; नूतन बंध निरोध, पूर्वकृत कर्म विहंमे; ताके न गनु विकार, न गनु बहु नार न गनु नौ, जाके हिरदेमांहि, रतनचिंतामनि अनुजो ॥ ५ ॥

अर्थ:- अनुभवरूपी चिंतामणिरत्न जेना हृदयनेविषे प्रकाशमान थई रह्योते

ते जीव पुनीत के० पवित्र थईने शिवपदने पामेठे, ने चतुर्गतिनो जे वाम
हन करेठे, एटले देवगति, मनुष्यगति, तिर्यचगति ने नरकगति ए चारे गतिना
ने वाजी नाखेठे अनुजबी जननी रीत एठे के ते आशा धरीने क्रिया
नतन वय के० नया कर्मना बंधने निरोधीने सवर धारण करे, तथा
ने बिहमी नाखीने तेनी निर्जरा करेठे, तेना विचारने थहो नञ जीव तु
नही, थने तेना अतिचारने तु गणीस नही, थने तेना नयने पण
जेना हृदयमा अनुजरूपी, चितामणीरत्न प्रकाशी रसुठे ॥ ५ ॥

हवे अनुजबीनी ज्ञानदृष्टीनु सामर्थ्य बखाणेठे - अथ ज्ञानदृष्टि सामर्थ्य
संख्या इरुतीमा - जिनके हियेमें सत्य सूरज उद्योत जयो, फेनि मति
मिथ्यात तम नष्ट है, जिनकी सुदृष्टिमे न परचे विषमतासों समतासों प्रीति
तासों लष्ट पुष्ट है; जिन्हके कटाठमे सहज मोप पय सधे, साधन
तनहो न कष्ट है, तिन्हिकों करमकी किलोल यह है समाधि, मोने यह
रान मोने यह मष्ट है ॥ ६ ॥

अर्थ - जेना दिधानेविषे सत्य सूर्यनो उद्योत थई इहोठे, थने
गतिरूप किण फेनी रह्याठे, तेथी मिथ्यात रूप अकार ते नाश पाम्या
जे जीवनी सुदृष्टिमा विषमतानो परिचय नथी, एटले समतासाथे प्रीति
ठे, ने समतासाथे तथा मोहसाथे लष्ट पुष्ट के० चित्तप्रिनानी प्रीति साधने,
ना कटाठनेविषे एटले थोडा जिलोकनमां सहज स्वभावे मादुमार्गे सिद्ध
साधन के० मनोयोगादित्रय योगनो निरोध एटले
कष्ट नथी. एसा ज्ञानगरीने जे कर्म उहेर थावेठे तेने गणतीमां समानी
यव बाणेठे जो कदी गती कर्मना उदयपमे मोजेठे तोपण ते जागगन
थन जो बोनेठे तोपण मष्ट के० मानप्रतिठे ॥ ६ ॥

हवे ज्ञाननि परवस्तुनां त्याग कह्यो थने प्रियोपपणो तेनाज त्याग बखाणेठे -
अथ परवस्तुको त्याग ताको प्रियोप वर्नन -

संख्या इरुतीमा - आत्म सुनाव परजावली न सुधि तासों, जाहा
मन परिग्रहमे रह्यो है; ऐसो अविरोधको निशान परिग्रह राग, ताको द्य
हाने मनुष्येष्ट कह्यो है; अथ निज परे व्रम दूरि करिवे मनुष्य
परवस्तुनां उमह्यो है, परिग्रह अथ परिग्रहका प्रियोप अथ, कतिमा
परवस्तु नह रह्यो है ॥ ७ ॥

અર્થઃ--જેનું મન પરિગ્રહનેવિષે મગન થઈ રહ્યું છે, તે જીવને પોતાના તથા પારકા સ્વનાવની શુદ્ધતા થતી નથી. પરિગ્રહનો રાગ તેતો અવિવેકનું નિધાનું છે, જે પરિગ્રહના રાગનેવિષે પોતાના ને પારકા સ્વનાવની શુદ્ધતા નથી, તે પરિગ્રહ રાગને ત્યાગ; અહીંસુધી સામાન્ય માત્ર કહ્યો. હવે નિજસ્વરૂપનો ધ્રમ ને પરસ્વરૂપનો ધ્રમ તેને દૂર કરવાના કાર્યને ઘણા પ્રકારે સદ્ગુરૂ ઉપદેશ કરવાને ઉત્તમવંત થયા છે. હવે હાં પરિગ્રહ તથા તે પરિગ્રહનું વિશેષ અંગ કેહેવાને સદ્ગુરૂ જે છે તે વચ્ચે ઘડીરણા કરીને લઈ લઈને કેવું સચેત થયા છે ॥ ૪ ॥

હવે સામાન્યરૂપ પરિગ્રહનો રાગ અને વિશેષરૂપ પરિગ્રહનો રાગ તેનો વિવરો કહે છેઃ--અથ સામાન્યવિશેષ કથનઃ--

દોહાઃ--ત્યાગ જોગ પરવસ્તુ સવ, યહ સામાન્ય વિચાર; વિવિધ વસ્તુ નાના વિરતિ, યહ વિશેષ વિસ્તાર ॥ ૫ ॥

અર્થઃ--જેટલી પરવસ્તુ છે તેટલી વધી ત્યાગ જોગ છે. એતો સામાન્યપણે પરિગ્રહના ત્યાગનો વિચાર જાણીયે; અને તે પરવસ્તુ જાત જાતની છે, અને તેના ઉપર વિચાર પણ જાતજાતનો છે એને વિશેષપણે પરિગ્રહ ત્યાગનો વિસ્તાર જાણવો. ૫ હવે પરિગ્રહ ઉતાં જ્ઞાતાની પરિગ્રહ ઉપર અલિપ્ત દશા કહે છેઃ--

અથ જ્ઞાતા અલિપ્ત કથનઃ--

ચોપાઈઃ--પૂરવ કર્મ ઉદૈ રસ હુંજે; જ્ઞાન મગન મમતા ન પ્રયુંજે; ઇરમેં ઉદાસીનતા લહિયે, યોં બુધ પરિગ્રહ વંત ન કહિયે ॥ ૬ ॥

અર્થઃ--પૂર્વ કર્મના ઉદયથી જે શુભાશુભ રસ ઉપજે તે જોગવે પણ તે રસ જોગનેવિષે મમતા પ્રયુંજે નહીં, માત્ર જ્ઞાનનેવિષેજ મગ્ન રહે, પણ પરિગ્રહના સંયોગ. વિયોગનેવિષે હર્ષ વિપાદ ઉપજે નહીં, એવીરીતે જેના મનમાં ઉદાસીનતા પામીયે ઠહ્યે. એવા બુધ કેવું પંક્તિને પરિગ્રહવંત કહેવાય નહીં ॥ ૬ ॥

હવે જ્ઞાનીની નિષ્પદ દશા વચાણે છેઃ--અથ જ્ઞાની અવાંઠક કથનઃ--

સર્વચા ઇકતીતા --જે જે મનવચિત વિલાસ જોગ જગતમેં, તેતે વિનાસિક સવ રાણે ન રહત હૈ; ઔર જે જે જોગ અનિલાપ ચિત્ત પરિણામ, તેતે વિનાસીક ધર્મરૂપ વહે વહત હૈ; એકતા ન હૂઈં માહિતાતે વાંઠા ફૂરે નાંહી, એસે ધ્રમ કારજકો મૂરખવહત હૈ; સંતત રહે સચેત પરસો ન કરે હૈત યાતે જ્ઞાનવંતકોં અવાંઠક કહત હૈ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ--મનના માની લીધેલા જે જે જગતના જોગ વિલાસ છે, તે તે નાશરૂપ છે, આપણા રાખ્યા રહેતા નથી. વલી જે જે જોગ અનિલાપરૂપ ચિત્ત પરિણામ રહે છે

ते ते चित्त परिणाम चचलपणे विनासी धर्म रूपने विपे थई रहावे
 नेविपे तथा जोग अनिलापनेविपे अनेकता ठे, पण एकता नथी वनी ।
 पणुं ठे तेथी एना उपर ज्ञानीनी वांठा फुरती नथी एना त्रम कार्यने मूर्ख
 तेज चाहे ठे, जे सतत के० निरंतर सावधान रहे अने परास्तु साये
 नही, एज माटे ज्ञानवतने अवचक निस्पृही कहेठे ॥ १० ॥

हवे परिग्रहमां रेहेता ठतां ज्ञाताने अजितपणु केरी रीते केहेवाय ते
 आपीने समजावे ठे - अथ ज्ञाता अजित दृष्टात कथन -

सवेया इकतीसा - जैसे फिटकडी जोड हरडेकी पुटविना स्वेत वस्त्र
 मजीठ रंग नीरमें, जीग्यो रहे चिरकाल सर्वथा न होइ लाल, जेने नही
 पेती रहे चीरमे, तैसे समकितवत राग दोष मोह त्रिनु, रहे निशिवासर
 नीरमें, पूरव करम हरे नूतन न बंध करे जाचे न जगत सुख राचे न शरीरमें

अर्थ - जेम कोई स्वेत वस्त्र होय तेने फटकडी लोदर तथा हरडी
 पट बीधा शिवाय मजीठना लाल रंगना पाणीमा चिरकाल के० घणाकान सुभी
 नावी राखे तोपण ते वस्त्र सर्वथा प्रकारे लाल थाय नही, अंतर रंग
 तेथी ते चीरमा सफेती रहेज, तेमज समकितवत जे जीव होय ते राग
 ना पटविना निशिवासर के० रात दिवस परिग्रहनी जीडमा रहेठे तोपण
 कर्मना जोगनी निर्जरा करेठे, अने नवा कर्मनु बधन करे नही, अने
 खने जाचे नही बली शरीरने जोईने राचे नही ॥ ११ ॥

हवे परिग्रहने विपे रेहता ठता ज्ञाताने उद्वेग रहितपणु होय ठे ते
 वडे दृढ करावे ठे - अथ ज्ञाता अनुद्वेग कथन -

सवेया इकतीसा - जैसे काढु वेसको वसेया बलवत नर, जगलमें जार
 ठाकां गहतु है, याकां लपटाय चहु और मधुमक्षिका पे, कबलीकी उटतां
 रहतु है, तैसे समकित शिव सत्ताको सरूप साधे, उद्वेकी उपाधि
 दहतु है, पहिरे सहज को सनाह मनमें उठाह, गाने सुखराह उद्वेग न लहतु है।

अर्थ - जेम कोई देशनो रेहेवासी जीज वगेरे बलवत नर जगलमां जे
 धपुडाने ग्रहण करे ठे, ते वखत ते पुरुषने चारे तरफ मधु मक्षिका के०
 माखीउ लपटाई जाय ठे, पण ते पुरुषना शरीर पर कामजी हायठे. तेथी
 कित के० मखविना अमख रहेठे, तेमज समकित जीव शिव के०
 सत्ता के० सत्तूनूपणु तेनु स्वरूप जे एक विज्ञानधनपणु तेने साधे ठे,

...દ્યની જે આત્માને ડપાધિ જાગી રહીઁ, તેને તે સમાધિ કરી જાણે ઁ. સહજ
 ગુણ જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તદૂપ જે સનાહ કે ૦ વચ્ચતર તે પેહેરી રાખેઁ, અને
 રીતે જે કર્મનિર્જરા તેનો ડગાહ મનમાં ધારણ કરે એવા અનંત સુખના રાહ કે ૦
 માર્ગનેવિપે રહેતો યકો ડઁગ દગાને પામતો નથી. ॥ ૧૨ ॥

હવે ં રીતમાં જ્ઞાતાનો અવંધકપણું વતાવેઁ:- અથ જ્ઞાતા અવંધ કથન:-
 ડોહરા:- જ્ઞાની જ્ઞાન મગન રહે, રાગાદિક મલ ડોઁ: ચિત ડડાસ કરની
 રે, કરમ વંધ નહિ ડોઁ. ॥ ૧૩ ॥ મોહ મહાતમ મલ હરે, ધરે સુમતિ પરગા
 ઁ; મુગતિ પંથ પરગટ કરે, ડીપક જ્ઞાન વિલાસ. ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-જ્ઞાની પુરુષ તો જ્ઞાનમાં મગન રહેઁ, અને રમેઁ, અને રાગ ડેપ મોહરૂપી
 જે મલ ઁ, તેને ડોઁ ડિએઁ; અને જે ક્રિયા કરેઁ તે પણ ડડાલીનરૂપ કરેઁ, માટે
 એવા જ્ઞાનીને કર્મ વંધન થતો નથી. ॥ ૧૩ ॥ વલી મોહરૂપી મહાતમ કે ૦ યોર
 અંધકારરૂપ જે મલ તેને હરે, અને સુમતિના પ્રકાશનાર ડીપકને ધરે, ં રીતે મુક્તિ
 પપને પ્રગટ કરી વતાવે, એવોજ જ્ઞાનનો વિલાસ તે ડીપકરૂપ જાણવો. ॥ ૧૪ ॥

હવે જ્ઞાનડીપકનું સ્વરૂપ કહી ડેઝાડેઁ:-અથ જ્ઞાન ડીપક વર્નન:-
 સર્વયા ઁકતીતા - જામે ધૂમકો ન જોસ વાતકો ન પરવેસ, કરમ પતંગનિકો
 શ કરે પલમેં; ડસાકો ન જોગ ન સનેહકો સંયોગ જામે, મોહ અંધકારકો
 જોગ જાકે થલમેં; જામે નતતાઁ નહી રાગરંક તાઁ રંચ, જહ જહે સમતા સ
 ઁ જોગ જલમેં; ંસી જ્ઞાનડીપકી તિરવા જગી અંચંગરૂપ, નિરાધાર ફુરી
 રી હૈં પુદગલમેં. ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- જે જ્ઞાન ડીપકમાં ધુમાડાનો જોગ નથી ને જેમાં વાયુનો પણ પ્રવેશ
 અને જે કર્મરૂપી પતંગ જીવનો પલકમાં નાશ કરે ઁ, ને જેમાં ડગા કે ૦
 ને જોગ નથી, વીજો અર્થ- કોઈ વિકલ્પ ડગા નથી અને જેને સનેહ કે ૦
 અને સંયોગ નથી. વલી જેના પ્રકાશમાં મોહરૂપ અંધકારનો વિયોગ થયું
 જે ડીપકમાં તસતાપણું નથી, વલી જેમાં લાજરગની રચમાત્ર લાજા
 અને જે સમતા સમાધિનો જોગ તે રૂપ જે જલ તેનેવિપે જહજહાયમા
 યો ઁ, એવોજ જ્ઞાનડીપક ઁ, તેની શિરવા સદા અંચંગરૂપ જાગી રહીઁ,
 રવા સર્વ પદાર્થનું જ્ઞાન કરવાની ડધાર ઁ, અને પોતે નિરાધાર ફુરી
 ને પુજનમાં ફરી કે ૦ ડુપી રહી ઁ ॥ ૧૫ ॥

हवे ज्ञानना स्वभावमा खमना नथी ते उपर दृष्टांत थापे -

अथ ज्ञान स्वभाव अस्वमित दृष्टांत कथन -

सबैया इकतीसा - जैसो जो दरब तामें तैसोही सुनाउ सपे, कोउ दई छ
को सुनाउ न गहतु है, जैसे सब उज्जज पिपिय उर्ण माटी नखे, माटी न
से नित उज्जल रहतु है, तैसे ज्ञानवत नाना जोग परिग्रह जोग, करत नि
न अज्ञानता लहतु है, ज्ञानकला दूनी होइ छुददशा सूनी होइ, कनी हाई
यिति बनारसी कहतु है ॥ १६ ॥

अर्थ - जे जेवु इच्छे, तेमा तेरोज स्वभाव सिद्ध थे, पण कोई इच्छ
इच्छनो स्वभाव ग्रहण करे नहीं जेम कोई जलाशयमां सब वेड़ीनीव हा
स्वरूपमा उज्जल होय थे, पण नात नातनी माटी खाय थे, तेमवता
रग तेना स्वरूपमां देखातो नथी, तेतो नित्य उज्जलज देखाय थे, तेम
प्राणी परिग्रहना जोगयकी नाना प्रकारना जोग जोगवतो ठता थने विनाम
तो ठता अज्ञानता पामतो नथी अने ज्ञाननी कला बमणी थाय थे, अने
दशा के० ब्रमदशा ते शूनी थाय थे, अने नरस्थिति के० ससार स्थिति ते
के० उठी थाय थे, एवी गीते बनारसीदासनु केहेवु थे ॥ १६ ॥

हवे सम्यक् ज्ञाननी साथे सम्यक् क्रिया त्या बाद मतने आश्रयी कहे थे -

अथ त्या बाद प्ररूपन कथन -

सबैया इकतीसा - जोलों ज्ञानको उद्योत तोलों नही बर होतु, वने
थात तब नाना बध होहि है, ऐसो जेद सुनिक लग्या व रिपे जागनिसों, उ
निसों उद्यमकी रीतितें विछोहि है, सुनो नैया सतत कहे म समकितवत
तो एकत परमेश्वरकी दोहि है, सुनो नैया सतत कहे म समकितवत
उख दोहि ऐसी तोहि मति सोहि है ॥ १७ ॥

अर्थ - ज्या सुनी ज्ञाननो उद्योत थे, त्यासुवी बध थतो नथी अने ज्ञान
यात दशावत थे, त्यारे तो नाना प्रकारनो बध थाय थे कार्य करनेवाले
ज्ञान माहात्म्यनो जेद साजजीने एवु कथु के व विषय जोगरवा नाग्या न
यचन कायाना योगयकी उद्यमनी रीति जे क्रिया, तने तें ठाडा दीया न
वे के हे सतपुरुष सांजज तु जे कहे थे, के दु समकितवत तु पण ए
ते परमेश्वर परमात्मानी दोही के० होइ करनारी ने माट व विषयविनाम

અર્થ - જે જીવ પોતાના પૂર્વ સચિત શુન કર્મના ઉદય વડે મુક્ત ને પણ જોગથી ઉદાસ રહે છે, અને જે જીવને અસાતા વેદ જે તો પણ ઘિલાપ કરે નહીં, અરતિનો વિનાગ કરે નહીં, અતરમાં હી રાખે, અને શરીરનો સતાપ સહન કરે, વલી જેનીપાસે આત્મજ્ઞાન છે, ક્રિયા કરીને ફલને ઇચ્છે નહીં, તેજ ઉત્કૃષ્ટ વિચરૂણ જ્ઞાની કેહવાયે, કર્મ કરતા થકા કર્મના કર્તા એમ તો અમે કહીં સકશુ નહીં ॥ ૨૧ ॥

હવે એવા જ્ઞાનીની વ્યવસ્થા કહે છે જ્ઞાતા વર્ણન -

સવેયા ઇકતીસા - જિનકી સુદૃષ્ટિએ અનિષ્ટ ઇષ્ટ દોઢ સમ, નિનકો વિચાર સુન ધ્યાન હૈ, સ્વારથકો ત્યાગી જે જહૈને પરમારથકો, જિનકે નફા ન હૈ ન જ્યાન હૈ, જિનકી સમુજ્ઞમેં શરીર એસો માનીયતુ, રૂપાનકોસો મ્યાન હૈ, પારખી પદારથકે સાચી ત્રમ નારથકે તેં નહીંકો જથારથ જ્ઞાન હૈ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - જે જ્ઞાતાની સુદૃષ્ટિ એવી છે કે, જેનેવિષે ઇષ્ટ વસ્તુ તથા અનિષ્ટ બરાબર છે, અને જેનો આચાર એવો છે કે જે જલા વિચારથી શુન ધ્યાનમાન રહે, તે પ્રિય સુખ પ્રમુખ સ્વાર્થને ત્યાગીને જે અધ્યાત્મરૂપ પરમાર્થ તેનેવિષે લાગે છે, વલી જેના વચન એવા છે કે, જેમા નફો નથી તેમ ટોટો પણ નથી, અને ને સુસીલ ફિંવા કુસીલ દેતા નથી મીન વૃત્તિજ રહેવે વલી જેની સમજ પ કે શરીરને ધાનની ઊંજ કે ૦ તુસ જેવુ અને રૂપાન કે ૦ તરવાર તના હુ માને છે, મતલબ કે આત્માને શરીરથી છુટો જાણે છે વલી જે જેવો હોય તેવી તેની પરિહા કરે છે, અને જેમ નવ જ્ઞાનગિના પાંચ દર્શનમાં જ તુ નારથ ચાલી રહુ છે, તેનો સાક્ષી છે, પૂઠવાનુ ધાનક છે, તેહિજ હુ ૨૨ અને તેને યથાર્થ જ્ઞાની કહિયે ॥ ૨૩ ॥

હવે સમક્ષિતસુ સાહસપણુ વર્ણન કરે છે - અથ સમ્યક્વૃત્તકો ૨૩ ૨

સવેયા ઇકતીસા - જમકોસો વ્રાતા હુ સ્વદાતા હૈ અસાતા કર્મ, ૨૪ ૨
રસ ન સાહસ ગદહુ હૈ, સુરગ નિવાસી જૂમિવાસી આ પતાલવાસી, ૨૫ ૨
મન કપત રહતુ હૈ, ઝરકો ઝજારો ન્યારો દેલિયે સપત જેસો, ૨૬ ૨
યો ધ્યાનવ લહતુ હૈ, સહજ સુવીર જાકો સામુતો શરીર એસો, જ્ઞાની જા ૨૭ ૨
જ આચારજ કહતુ હૈ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ - અહિ સસારનેપિયે જે અસાતા વેદનીય કર્મ છે, તે કેવો હુ ૨૪ ૨

अहि उन्प्रेक्ष करे ते—जमकोसो ब्राता के० यमना नाई ते. तेनो उदय यता मू
जन जे ते. तेता मादहन ग्रही शके नही. सुरगनिवासी के० देवता चूमि
नी के० मनुष्य तिर्यच अने पातालवासी देवता नागकी एवा सर्व त्रिलोकवा
जीवोनां तन मन अमातावेदनीय थकी कांपता रहेते. हवे ज्ञानी जीवना उ
अजयानुं जे ते ते अंतर्गता चांदरणां जेवुं ते. ते केवु ते? ते समजावे ते के,
सात नय थरी जुड़ज ते. जे अजवालाथी साते नय प्राप्त यतां नथी, अने ए
नावथी निशंक थई मोजे ते. अने आनंद पामे ते. सहज सुवीर के० महोदो
दामीक सुनट, जेवुं ज्ञानरूपी शरीर शाश्वत ते, एवा ज्ञानी जीवो आचार्य के०
हा पुरुष पूज्य जाणवा, एवुं आचार्य कहेते ॥ २४ ॥

हवे साते नयनां नाम कहेते:— अथ सप्त नयनाम—

दोहा:— इह नव नय परलोक नय, मरन वेदना जात; अनरक्षा अनशुत
नय. थकस्मात् नय सात ॥ २५ ॥

अर्थ:— आ नवतुं नय, परलोकतुं नय, मर्ण नय, वेदना उपजवानुं नय, अ
नरक्षानुं नय, अनशुत नय, अने थकस्मात् नय. ए सात नय जाणवां ॥ २५ ॥
हवे साते नयनां लक्षण कही जुदां जुदां उलखावेते.—अथ सप्त नय लक्षण कथनं.—

सर्वथा इकतीसा.— दसथा परिग्रह वियोगचिंता इह नव, दुर्गति गमन परलोक
नय मानिये; प्रानतिको हरन मरन न कहावै सोई, रोगादिक कष्ट यह वेदना बखा
निये; रक्तक हमारो कोउ नांही अनरक्षा नय, चार नै विचार अनशुत मन आनिये
अनचित्यो अवहि अचानक कहांधो होइ, ऐसो नय थकस्मात् जगतमें जानिये ॥ २६ ॥

अर्थ:— शान्त्रमां जे दस नांतिनो परिग्रह कह्यो ते. तेना विजोगनी चिंता रहे ते
ज आ नवतुं नय जाणवुं. दुर्गतिगमनतुं जे नय ते परलोकतुं नय कहिये; प्राण वृ
टवानुं जे नय ते मर्ण नय; रोग प्रमुखथकी जे कष्ट उपजे ते वेदना नय बखा
णिये; अमारी रक्षा करनार कोई नथी देखातो ए अनरक्षा नय; चोर अथवा ड
उमण आब्याथी हुं गुं चत्त करी शकीश एवो जे नय तेने अनशुत जाणिये. अणचित्युं
थं थो एवुं जे नय मननेविपे रहे तेनुं नाम थकस्मात् नय जाणवुं ॥ २६ ॥

हवे आ नवतुं नय निवारण रूप मंत्र कहेते.—अथ इह नव नय निवारण कथन:—
उपप्य उंद:— नख शिख मित परवान, ज्ञान अवगाह निरक्त; आतम अं
ग अजंग, संग परधन इम अरक्त; ठिनजंगुर संसार, विनव परिवार नारक्त;

जहाँ उत्पत्ति तहाँ प्रलय, जासु सयोग विरह तसु, परिग्रह प्रपच ॥
इह नय नय उपजे न चित, ज्ञानी निगक निकलक निज, ज्ञानरूप निर

अर्थ - पगना नखथी ते माथानी सिखासुधी एटले सर्व शरीर प्रमाण
गुण जे ज्ञान ते अवगाह के० व्याप्ति तेने जुए, एवा नख तिर सहित
आत्मानु अग अजग रहे, तेनी साथे जे पुज्जठे तेने परधन के० परइय कह्ये
सर्व ससार कृणजगुर ठे, ने तेनेविपे जे विजव परिवाररूप नार ठे, ते
गुर ठे, अने जेनी उत्पत्ती तेनु विनाश ठे, जेनो सयोग तेनो प्रियोग
एरो परिग्रहनो प्रपच प्रगट परखीए तो आ नवनु नय चित्तमा उपने नही
ते जे ज्ञानी होय ते परिग्रहना वियोगनी चित्ता न राखे, ने नितकरहे,
स्वकलक स्वरूप ज्ञानमय सदा जुए ॥ २७ ॥

हवे परलोकनय निवारणनु मत्र कहेठे - अथ परलोक नय निवारण
उपप्यवद - ज्ञान चक्र मम लोक, जासु अवलोक माख सुख,
म नाहि, नाहि जिसमाहि दोष छुख, पुन सुगति दातार, पाप दुर्गति
यक, दो खमित खानिमे, अखमित है शिवनायक, इह विधि विचार परलोक
नहि व्यापक वरते सुखित, ज्ञानी नितकनिकलक निज, ज्ञानरूप निरसतनि ॥

अर्थ - ज्ञान चक्र के० ज्ञान विस्तार तेतो ममलोक के० मारो लाक ठे,
प्रचार ठे, तेने प्रत्यक्ष जोयो, अने मोक्ष सुख बन्ने रूप ठे, अने इतर
के० तेविना अन्य लोक ते मारो नथी, महारो ज्ञानलोक मारी साथे ठे
दोष छुख नथी परलोकमा सुगतिनु देनार पुन्य ठे, अने परलोकमा कुगतिनु
पनार पाप ठे ए वे पुन्य पाप आत्मानी खमनानी खाणी ठे अने दुःख
हु शिवनायक के० सिद्धरूपी हु एवा विचारथी परलोक नय व्यापे नही,
सुखित के० सदा सुखयत वत्ते, ए प्रमाणे परलोक नय ठानिने ज्ञानी
सक थको निकलक एवु जे निजज्ञानरूप तेने सदा निरखे ॥ २८ ॥

हवे मरणनय निवारणनो मत्र कहेठे - अथ मरण नय निवारण मत्र
उपप्यवद - फरस जीज नाशिका, नैन अरु अवन अह इति, मन व
वज तीन, सास उस्तास थाव यिति, एदस प्राणनिनाश, ताहि
जे, ज्ञान प्राण सयुक्त, जीव तिहु काल न ठीजे, यह चित करत नहि मरण
नय प्रमाण जिनवर कथित, ज्ञानी नितक निकलक निज, ज्ञानरूप निरसतनि
अर्थ - स्पर्श, रसना, घ्राण, चक्षु, श्रोत्र, ए पाचे इन्द्रिय, मनोबन, वचन

समयसारनाटक.

प्रायवज ए त्रण, स्वासोस्वास्त आयुस्थिति, एदस्त प्राण आदिनो विनाश थाय, तेने
 नगतमां मर्णनय कहे ठे, पण जीव पदार्थ ठे ते ज्ञानरूपी नाव प्राण संयुक्त ठे,
 तेतो जीवने ज्ञान प्राण त्रणे काजनेविपे तूटे नही, एवो विचार मनमां करवाथी
 मर्णनय उपजे नही. नय प्रमाण वडे एवुं जिनेश्वरनुं कथन ठे, ज्ञानी लोक नि
 र्णक. पणो पोताना निकलंक स्वरूप ज्ञानरूपने सदा निरंतर निरखत के०
 तथपणो छुए ठे ॥ २९ ॥

हवे वेदना नय निवारणरूप मंत्र कहे ठे:— अथ वेदना नय निवारण मंत्र:—
 तप्य ठंड:— वेदनवारो जीव, जाहि वेदंत सोव जिय; यह वेदना अचंग,
 तो मम अंग नाहि व्यय; करम वेदना द्विविध, एक सुखमय दुतीय दुख; दोऊ
 दो विकार, पुजजाकार बहिरमुख; जब यह विवेक मनमहिं धरत, तब न वेद
 ना नय विदित; ज्ञानी नितंक निकजंक निज, ज्ञानरूप निरखंत नित ॥ ३० ॥

अर्थ— वेदनावारो एटले जाणनारो तेतो जीव ठे, अने जेने जाणनुं ठे, तेपण
 जीवज ठे एटले वेदनावंत ते ज्ञानी जीव ज्ञानरूप वेदन जे अचंग रूप ठे तेतो मारुं
 अंग ठे. अने कर्म वेदना जे ठे ते मारी नथी अने ते कर्मरूप वेदना वे प्रकारनी
 दो सुख दुखनी वेदना पुजजाकार ठे, पुजजनी ठाया वाह्यरूप ठे, ज्यारे एवो वि
 क विचार मनमां धरे ठे, त्यारे वेदनानुं नय वेदी सरुनुं नथी. ज्ञानी लोक दो
 तेतो वेदना नयथी नितंक रहे अने निकजंक एवुं पोतानुं ज्ञान स्वरूप ते
 सदा जातो रहे ॥ ३० ॥

वेदनरुद्धाजय निवारणरूप मंत्र कहे ठे:— अथ अनग्ठा नय निवारण मंत्र:—
 तप्य ठंड -- जो स्वस्तु सत्ता सरूप जगमहि त्रिकाज गत; तान विनास
 कोड. महज निहच प्रमाण मत; मो मम आतम दरव, सखथा नहि सहाय
 निहिं काग्न रुठक न. होड नवक न कोड पर; जब यहि प्रकार निग्थाग क्रिय,
 अनग्ठा नय नमित. ज्ञानी नितंक निकजंक निज, ज्ञानरूप निरखंत नित. ३१

अर्थ— स्वस्तु के० निज आत्मरूप वस्तु, सत्तास्वरूप के० इच्छपणो ठनुं केद्व्या
 नगतमां त्रणे काजनेविपे पामिये, तेनो क्यारे पण विनाश नथी थनो, एवुं
 वरूप निश्चयनयना प्रमाणवडे जाणनुं; एज मान् आत्मइच्छ जे ठे,
 त्या प्रकारे कोडो सहाय धरनु नथी, तेमाटे ए आत्मइच्छनो कोड रठ
 तेमज कोड पर के० बीजो एनो नरुठक पण नथी ज्यारे एनो विचार

समयमारनाटक

हृदयमां नकी करी राखे त्यां अनगुहा नय नाज पाम त्या जा
रुहा नयथी निमरु यहा पाताता निरुनरु ज्ञानगुरूपन मग निग
हवे चारुनय निगारण रूप मत्र रुहेने अय राग्नय निवा

वृषय रु - परम रूप पगता नाम पात गित ममित पर
हि माहि मद्रि अगम अग्रमित मा मम रूप अतय अस्त अत
धन, ताहि चारु मिम गन राग नद्रि न आग वन गितयन मम यति
तव अग्रुम नय उपममित ज्ञाना निगुरु निरुनरु नित ज्ञानरूप नि

अर्थ - ज परम स्वरूप रुहाय न अत मान मन्मानाड प्रत्यह
मित के० चिन्मय एवु जनु नकण न अत वना स्वरूपनरिप परम
श नथी, माहिमही के० पृथ्वीना उचमा अग्रम्य न अत अग्रमित ने,
अनूपम मारु रूप ने ते रुडिनुकी गनु नथी अतमिन रु० प्रमाणविना
ट धन ने, ते धनने चोर रुम रुगी जरु अत आर रु० वीना काड नाक
गा पामी जरु नही ज्यारे ध्यान धरीन एवु चितयन रु आर अग्रुम नय के
घाडा अननु जे नय ते उपगमी जाय अत त्या ज्ञानी हाय त अग्रत नयरी
जक थका पाताता निरुनरु ज्ञान स्वरूपन मग निग्यता रुहेने ॥ ३१ ॥

हवे अरुस्मातनय निगारण रूप मत्र रुहेने - अय अरुस्मातनय निवाण मद्र
वृषय रु - शुद्ध शुद्ध अरिस्तु सहन म मम ६ मि ६ मम अतन
दि अतत अतुन अरिचन मरुपमम चिद रिनाय पगताय गत रिनाय
यानरु चद्रां छुरिग नहि काड हाड तडा रुत न अचानरु चव रु
उपनत तव अरुस्मात नय नहि रुडित ज्ञाना निरुनरु निरुनरु नित
रूप निग्यत नित ॥ ३३ ॥

अर्थ - ज अत शुद्ध ने रुत पाताता स्वरूपन रिच न रु ३३ रु ज्ञान
य अरिगरी ने, मि ६ ममान रुडित न अरु रु अरिचिन न अत रु,
रहित न जेनी तुनना रुडिती न थाय माट अतुन रु अरिचिन मम रु
चिद रिनाय रु० ज्ञान रिनायना जन प्रकाश न गति रिनाय रु अरु रु
रहित ने अत ममायि मुखनु थानरु न ज्या रु रिनाय न प म रु
अणचितव्या अचानरु नय गाक काड उपज नही आर रिनाय
मां ज्यार उपज ने त्यारे अरुस्मात नय जे न त रुत अत नय

हे ते अकस्मात् जयथी निशंक थको पोताना निष्कलंक ज्ञान स्वरूपने सदा
तो रहेवे ॥ ३३ ॥

हवे निर्जराना करनार ज्ञानीनी व्यवस्था कहेवे:- अथ ज्ञानी व्यवस्था कथन:-
उपपद्य ठंड:- जो परगुन त्यागंत, शुद्ध निजगुन गहंत ध्रुव; विमल ज्ञान अं
र, जामु घट महि प्रकास ध्रुव; जो पूरव रुतकर्म, निर्जरा धार बहावत; जो न
बंध निरोध, मोय मारग मुख धावत; निःसंकतादि जस अष्ट गुन, अष्ट कर्म
रि संहस्त; सो पुरुष विचव्वन तामु पद, बनारसी वंदन करत ॥ ३४ ॥

अर्थ:- जे कोई पुज्यादि गुणनो त्याग करे, अने ध्रुव के० निश्चयरूप एवा शुद्ध
पोताना गुणनुं ग्रहण करे; निर्मल ज्ञाननो अंकुर के० उदय जेना घटमां प्रका
सित थयो, अने जे पूर्वकृत कर्मने निर्जरानी धर के० श्रेणिविषे बहावि दिये बली
नवा बंधनो निरोध करीने एटले निराश्रव थईने मोक्षमार्गने सन्मुख दोडेवे;
एण श्रेणिमां दोडेवे, निशंकित प्रमुख जेना आव गुण ठे, ते आवे कर्मरूप
बुनो संहार करे, तेज विचक्षण पुरुष केहेवाय, अने तेना चरनकमलने वणारसी
स वंदन करेवे ॥ ३४ ॥

हवे आव अंगनां नाम कहेवे:- अथ अष्टांगके नाम कथन:-
सोरठा:- प्रथम निसंसंजानि, दुतिय अवंठित परिमन; तृतिय अंग अ
गलान, निर्मल दृष्टि चतुर्थ गुन ॥ ३५ ॥ पंच अकथ परदोष, थिरी करन ठछम
दहज; सत्तम बल्ल पोंप, अष्ठम अंग प्रजावन ॥ ३६ ॥

अर्थ:- पेहुं निसंजय के० निःशंकित, वीजुं समकितनो गुण जे अवांठक प
णारूप मननो परिणाम, त्रीजुं अंग अगलान, चोथुं गुण निर्मल दृष्टि एटले मूढ दृ
ष्टि नही ते, ॥ ३५ ॥ पांचमुं परदोष अकथन, ठठुं अंग समकित स्थिर करवाना
प्रजावरूप, सातमुं सर्व साथे वाठलपणुं अथ्यात्मक पोषक, अने आवमुं अंग
प्रजावना गुणरूप ॥ ३६ ॥

हवे अंगना लक्षण कहे ठे:- अथ अंग लक्षण:-
सवैया इकतीसा:- धर्ममें न संसं गुजकर्म फलकी न इठा, अगुजकों देखि न
गिलानि आनं चित्तमें; साचि दृष्टि राखै काहू प्राणीको न दोष नारखै, चंचलता जा
नि थिति ठानै बोध चित्तमें; प्यारे निजरूपसां उठाहके तरंग उठे, एइ आवो अंग
जब जागे समकितमें; ताहि समकितकों धरे सो समकितवंत, बहे मोषपावे उ
न आवै फिर इतमें ॥ ३७ ॥

अर्थ - धर्मनेविषे संवेद न होय ते नि गकित गुण, गुन कर्मना पञ्च
 छा न होय ते निस्पृही गुण, अणिष्ट वस्तुने जोडने चित्तमा ग्लानी न नास
 अग्लान गुण, कोईना मगाव्या मगवु नही ने साचनेविषे दृष्टि राखवी ते
 दृष्टिगुण, कोई प्राणीनो दोष कहेवो नही ते दोषाख्यन गुण, चचनता
 ज्ञानरूप चित्तनेविषे स्थिरता राखवी ते थिरीकरण गुण, आत्म स्वरूप
 राखवो ते बढल गुण, अने आत्मस्वरूप साधननविषे उठाह जहरी के
 उठवापणु लीगो गेहे ते प्रजायना गुण, एम एक समकेतना आवे था
 जागे, अने ते आव गुणे सहित सम्यक्नु धारण करे, ते समकितवत रहेता
 तेवाज समकित मोक्ष पामे, ने फरीथी आ समारमा आवे नही ॥ ३३ ॥

हवे निर्जराधारी चेतन्यनु नाटक कहे ठे - अथ चेतन्य नाटक कथन -
 सर्वेया इकतीसा - पूर्व वध नासे सोतो सगित कला प्रकाशे, नव बंध स्वी
 ल तोरत ठठरिके, निसकित आदि अष्ट अंग सग सरवा जारी, समता यज्ञा
 करे सुग्य चरिके, निरजरा नाद गाजे ध्यान मिरडिग वाजे, ठक्यो महानदम
 मापि रीजि करिके, सत्तारग नुमिमें मुकत जया तिट्ठ काज, नाचे बुद्ध हट्ट
 ज्ञान स्वाग धरिके ॥ ३४ ॥

अर्थ - जेम पूर्वकालनेविषे उत्कृष्ट स्थितियकी वय करतो हतो तरीप
 न करता अनुत्कृष्ट स्थितियकी करवो एम पूर्व वध नाम तेतो सगित
 आलाप चारी प्रकाशे, अने नवा वधने रोधवु ते रूपतान उठने ठे तानतार ठे
 कित प्रमुख जे समकितना आव अंग कह्या ने सहाय जाडी समता समार
 री तद्रूप स्वर बाधीने आलाप करे ठे, अही कर्मनी निर्जरा हवु ठे एजे
 स करवारूप कार्यनु निर्जरा कारण ठे, ते ध्याननेविषे एक स्वरूपनाद गाजे ठे,
 साह धुनी ठे तेरूप मृदग वाजे ठे, अही जे महानदमय थप्प ठाक्या ते
 खी थपो, ते जाणिये रीजि थई, ने पोतानी आत्ममत्ता तन काई गदून
 एटजे रग ममप थपा, तेनेविषे त्रणे कालमा बुद्ध दृष्टीमहित ज्ञानरूप रा
 पहेरी धरीने नटरूप चेतन्य मुक्त थईने नाचे ठे ॥ ३५ ॥

इतीथ्री समयसार नाटकविषे वालवाधरूप निर्जराकार ममम मपण

दोहा - कही निर्जराकी कथा, शिवपथ साधनहार, अत्र कत्र वर प्रवर्त
 कहु थप्प रिस्तार ॥ ३६ ॥

अर्थ.— मोह मार्गनी साधनकार जे निर्जरा तेनी कथा हती ते कही, हवे जे
थाय ठे तेना अधिकारनो अल्प विचार कहेठे ॥ ३ए ॥

हवे बंध जे ठे ते ठाम्वा योग्य ठे. माटे ते बंधनो विदारणहार जे समकित
न नमस्कार करेठे:— अथ बंध विदारन सम्यक्त वर्णन:—

सर्वैया इकतीसा:— मोह मद पाई जिन संसारी विकल कीने, चाहिते अज्ञानु
हु विरद बहतु है; ऐसो बंध वीर विकराल महाजाल सम, ज्ञान मंद करे चंद
हु ज्यों गहतु है; ताको बल जंजिवेकों घटमें प्रगट नयो, उद्धत उदार जाको उ
स महतु है; सो है समकित सूर आनंद अंकूर ताही. निरखी बनारसी नमो
मो कहतु है. ॥ ४० ॥

अर्थ:— जे बंधरूप सुनट ठे ते मोहरूप मदिरा पाईने सर्व संसारी जीवने विक
करेठे, एही ए बंधरूप वीर ठे ते अज्ञानुबाहुतुं वीरुद बहावेठे के० सार्व
मि यई रहेला ठे, एवो विकराल ए बंधरूप वीर सुनट ठे, बली ए महाजाल स
जान ठे. अने एज ज्ञान प्रकाशने मंद करेठे, कोनी पठे जेम राहु चंडने मंद करेठे.
नी पठे जाणी जेठुं; हवे एवा बंधरूप वीरनो प्रतिपद्धी जे ठे, ते एतुं बल तोड
ने घटनेविपेज प्रगट थयो ठे, जेनो उद्यम उद्धत ठे, एटले कोईथी रोक्यो रहे
वो नथी, अने उदार ठे के० थेट ठे. तथा महत के० मोटो ठे, तेतो समकितरूप
रवीर जाणवो, ते आनंद अंकूर लईने उद्य थयो ठे, ते सम्यक्त गुरवीरने जो
ने पोताना अंग उल्लसित थको बनारसीदास नमो नमो कहेठे. ॥ ४० ॥

हवे चेतनाविना कर्म बंध नथी यतां, माटे ज्ञानचेतना तथा कर्म चेतना ए
उनी समज पाहेठे:— अथ कर्मचेतना ज्ञानचेतना वर्णन:—

सर्वैया इकतीसा:— जहां परमात्म कलाको परगास तहां, धरम धरामें सत्य स
जको धूप है; जहां शुन अशुन कर्मको गढास तहां; मोहके विलासमें महा
प्रथर कूप है; फेजी फिर ठटासी घटासी घट घन बीच, चेतनकी चेतना डुहांधा
एपचूप है; बुद्धिसा न गही जाय बेनसों न कही जाय, पानीकी तरंग जैसे पा
तीमें गुडुप है. ॥ ४१ ॥

अर्थ:— जे चेतनामां परमात्मानी कलानो प्रकाश थाय ठे, ते धर्म धरती ठे;
ने धरतीमां सत्यरूप सूर्यनो तडको ठे, एटले उजली जगा ठे. बली जे चेतना
नेविपे शुन अशुन कर्मना रसनो गढास ठे, एटले शुजाशुन कर्मनारस बडे जे चे
तना घोलाइ रही ठे, त्यां मोहराजा विलास करे ठे, तेतो धोर अंधकार ठे,

એ રીતે ચેતન પુરુષની જે ચેતના કે જે સંજ્ઞા છે, તેનો ઘટાગ્રનવીચકે ઘવચે ઘટાની માફક ફેલી રહી છે, અને ઘટાની માફક ફેનીયકી છે. એ ચેતના તે પરમાત્માની કલાના પ્રકાશમા તથા મોહરિનાસમા એ વેળે ગુપ્તચુપ છે, એટલે ચુપ થઈ રહી છે, એવી એ ચેતના એ તરફ પ્રવેશ કરે છે, બુદ્ધિથી ગ્રહણ થાય છે, પણ વચનથી કહી જાય એવી નથી, જેમ પાણીમા ગુરુષ્પ છે તેમ ચેતના એ તરફ ગુરુષ્પ છે ॥ ૪૧ ॥

હવે વધારાનેવિષે વંધનો હેતુ કહે છે - અથ વંધનિદાન કથન - સર્વેયા ઈકૃતીસા - કર્મજાલ વર્ગનાસો જગમેં ન વંધે જીવ, વંધે ન મન ઘચ કાય જોગસો, ચેતન અચેતનકી હિસાસો ન વંધે જીવ, વંધે ન પચવિષે રિશ્વરોગસો, કર્મસો અવધ સિદ્ધ જોગસો અવંધ જિન સાધુ જ્ઞાતા રિપે જોગસો, ઇત્યાદિક વસ્તુકે મિજાપસો ન વંધે જીવ, રાગાદિ અશુદ્ધ ઇપજોગસો ॥ ૪૨ ॥

અર્થ - કોઈ કહે છે કે કર્મજાલ વર્ગના થકી જગતમા જીવ વંધવાત ચોટી એટલે કર્મ વર્ગના જીવના વંધનો હેતુ નથી, એવી રીતે કહી, યન કાયના યોગથી પણ જીવ વંધાતો નથી, ચેતન તથા અચેતનની કી પણ જીવને વંધ થતો નથી અલક્ષ પતી છે, તથા અલક્ષ પતી છે, ડિયના ચિપયરૂપ વિપરોગ વહે પણ વંધાતો નથી કર્મ વર્ગનાથી વંધાતા નથી, વલી જિનેશ્વર દેવ છે તેતો ત્રણે યોગમા છે તોપણ અવર છે, તે યનાજોગ પણે હિસા કરે છે, તોપણ અવંધ છે, જ્ઞાતા રિપય નાગરે પણ તે અવર છે, એરીતે કર્મ વર્ગના પ્રમુખ વસ્તુના મિનાપથી વંધાતો નથી પણ માત્ર એક રાગ દેવને મોહ અને જીવ વરૂપ અશુદ્ધ યોજ જીવ વંધાય છે ॥ ૪૩ ॥

હવે રાગ દેવ અને મોહનેજ દૃઢપણે વંધના હેતુ ઠારે છે -

અથ વંધનિદાનદૃષ્ટી કરન વ્યવસ્થા -

સર્વેયા ઈકૃતીસા - કર્મજાલ વર્ગનાકો વાસ લોકાકાશ માહિ, મન યાકો નિગાસ ગતિ આગમેં, ચેતન અચેતનકી હિસા વસે પુરુષમેં, વિષે વહેકે વરજાગમેં, રાગાદિક શુદ્ધતા અશુદ્ધતા હૈ અલક્ષકી પહે વંધકે વઢાગમેં, યાહિતે વિચરન અવધ કહ્યો તિહુ કાઝ, રાગ દાય સમ્પદ સુનાગમેં, ॥ ૪૪ ॥

अर्थः—कर्म जाल वर्गणानो वास तो लोकाकाशमांज ठे, केवल कर्म वर्गणा कारण कीज जो अमूर्ति चेतन इव्य बंधनावने पामे, तो लोकाकाशनो बंध केम नही थाय? मज मन वचन अने कायाना योगनो वास तो चारे गतिनेविपे ठे, अने चारे आ पामां ठे. त्यारे योग ते आत्माना बंधना हेतु केम थाय? चेतननां प्राण हर्णथी हिंसा थाय ठे; ते पुज्ज बंधरूप प्राणमांज हिंसा थाय ठे, एमज अचेतननी हिंसा ए पुज्जमां ठे, ते आत्मासाथे स्पर्शती नथी, तो बंध केम थाय? अने विषय जोग वरते ठे, तेतो कर्मना उदयमां ठे, अरुजी रह्या ठे, अने आत्मा तो तेथी निरालो ते बंधाय केम? माटे राग द्वेपने मोह्यकी जे शुद्धता के० सुगंधता थाय ने रक्खुने पोतानी करी मानवी ते अलख पुरुषनी अशुद्धता ठे. अने एज अशुद्धता बंधने वधारे ठे, ए माटे विचक्षण पुरुषने त्रण कालविपे अबंध कह्यो; केमके, अने सम्यक् स्वभावमां राग द्वेप अने मोह नथी ॥ ४३ ॥

हवे ज्ञाताने अबंध कह्यो तोपण उद्यमी अईने क्रिया करवी ते समजावेठेः—

अथ उद्यम प्रशंसाः—

सर्वथा इकतीसाः— कर्मजाल जोग हिंसा जोगसों न बंधे पै तथापि ज्ञाता उ मी वखान्यो जिन वैतमें; ज्ञानदृष्टि हेतु विपे जोगनिसों हेतु दोउ, क्रिया एक त यों तौ वने नाहि जैनमें; उदै वल उद्यम गहै पै फलकौ न चहै निरदै दसा होइ हिरदेके नैनमें; आलस निरुद्यमकी जूमिका मिथ्यात मांहि, जहां न संज जीव मोहनींद रौनमें ॥ ४४ ॥

अर्थः— जीव ठे ते कदापी कर्मजालथी बंधाय नही, अने जोगथकी पण बं थाय नही, अने हिंसाथकी पण न बंधाय, जोगवडे न बंधाय, तोपण जिनेश्वरना चिनथकी ज्ञाता जीवने उद्यमीज वखाण्युं ठे. ज्ञाननेविपे दृष्टि पण आपेठे, अने विषयजोगमां प्यार पण राखेठे, एवी वे क्रिया एक खेत के० एक आत्माविपे एक ध्यानकविपे करेठे, एतुं तो जैनवासीमां वने नही; अने जे ज्ञानी होय ते एतजुं तो करेके जे संहनन के० संघयण प्रमुख कर्मनो उदय वल ठे, तेथी यथायोग्य ते क्रियाविपे उद्यमवंत थाय, अने तेना फलने इहे नही, ने हृदयरूप नेत्रनेविपे नेर्दय दशावंत न थाय, अने आलस निरुद्यम तो मिथ्यात्वमांज पामियें, एथी आलस ने निरुद्यमनी मिथ्यात्व जूमिका ठे, जे जूमिकानेविपे जीव मोहनिडा जेतो यको सयनदिशामां रहेठे, अने पोताना स्वरूपने संनारतो नथी. ॥ ४४ ॥

ती केहेवाय, अने जे विषय जोगथी उदासी रहे ते तो अजग समेतीने
णीने अहो नव्यलोको जोगथी उदास थई, ने मुक्तिने सारो ते
कहे ठे के, 'जेनुं मन चगुठे तेने कथरोटमांज गगा ठे, मतजव के
नाता थका गगा स्नाननु फल पामेठे ॥ ५० ॥

हवे मोक्षना अधिकारनेविषे चार पदार्थनु स्वरूप रुहे ठे -

अथ पदार्थ चतुष्क कथन -

दोहा - धर्म अरथ अरु काम सिव, पुरुषारथ चतुरंग, कुपी रुत
रहै, सुग्री गहै सरवंग ॥ ५१ ॥

अर्थ - धर्म, अर्थ, काम, ने मोक्ष, पुरुषार्थना ए चार थग ठे, ए
विषे कुपी के० कुमतिवाजो पोतानी मति कटपनाने जाझीने बेते ठे, ए
के० पणित पुरुष ठे ते सरींगनु ग्रहण करे ठे ॥ ५१ ॥

हवे चार पदार्थनी न्यारी न्यारी व्यवस्था सुमनि अनेकुमतिना मन बा
हे ठे - अथ पदार्थ व्यवस्था कथन -

सर्वथा इकतीमा - कुलको आचार ताहि मूरख धर्म कहे, पणित
पम्पुठे सुनाउसों, गेहको खजानो ताहि अज्ञानी अर्थ कहे, ज्ञानी
दर दरसाउका, दपतिको जोग ताहि दुखबुद्धि काम कहै सुग्री काम
तार धित आचको, इज्जोक थानका अजान लोक कह माह, मतिमान
करे बधे अनाउसों ॥ ५२ ॥

अर्थ - जे मूर्ख जन दोष ते पोताना कुजना आचारन धर्म कहे ठे
इतिवन ता पम्पुना मनारने धर्म कहे ठे अज्ञानी जन हाथ ते पदना
जे तानु मृग जगति बंगर ठे तेने अर्थ कहै इत्य रहि अनार उ अत
जन हाथ ते इत्यना दरगारने अर्थ कहे ठे एटने पदुअन अर्थ कहै
इ जन श्री जगन्ना नाग मयागने काम कहे ठे, पण मुग्री के० पणित
गिनती इष्टा अनिनायने काम कहे ठे, अने जे इष्टा स्थानर उ
नार माह कहै ठे, अने ने मतिमान एटने पणित तार उ नाना दारी इ
अनार थाप ठे, एटने बरना नाजने माह कहै ठे ॥ ५२ ॥

हवे चार पदार्थन अर्थान्तरूप कहै ठे - अथ पदार्थ चतुष्क अर्थान्तरूप
सर्वथा इकतीमा - अगमका मायन जु पम्पुना मनार ता
रिउठे इवे इष्टम, पद काम मायना जु सगह निगम पद मद्रत मयन

ता प्रगटमें; अंतर सुदृष्टिओं निरंतर विलोकै बुध, धरम अरथ काम मोठ निज वटमें;
 आधन आराधनकी सोंज रहै जाके संग, नूलो फिरै मूरख मिथ्यातकी अलटमें॥५३॥
 अर्थ:- धर्मनुं साधन तो तेने कहीये के जे वस्तुना स्वभावने साधवो एटले व
 र्ना स्वभावने यथार्थ जाणवो, अर्थनुं साधन तेने कहीये के जे पट् ड्यने वि
 ष्णु के० जुदां जुदां जाणवां; काम साधन तेनुं नाम ठे के, जे निरास पदनो
 ग्रह करवो, एटले निस्पृह दशामां रहेनुं; मोक्षनुं साधन ते ठे, के जेवडे पोता
 सहज स्वरूप शुद्धता प्रगट जावमां करवी, ए रीते अंतरदृष्टि वहे एटले ज्ञान
 टि थकी बुद्धिमान पुरुष धर्म अर्थ काम ने मोक्ष ए चारपुरुषार्थने निरंतर पो
 णा घटमां देखे; एम चारे पुरुषार्थ साधवानी जेना संघाते सोंज के० सा
 ग्री रहे ठे, तोषण मूर्ख जे ठे ते मिथ्यातनी अटलमां नूल्या फिरै ठे ॥५३॥

हवे शुद्ध व्यवहार नये करी वस्तुनुं सत्य स्वरूप कहेते:-

अथ शुद्ध नय वस्तु स्वरूप कथन:-

सर्वथा इकतीता:- तिहूं लोकमांहि तिहूं काल सब जीवनिकों, पूरव करम
 ठे आइ रस हेतु है; कोउ दीरघाव धरै कोउ अलपाव मरै, कोउ डुखी कोउ सु
 खी कोउ समचेतु है; याहीमें जीवाचो याही माखो याहि सुखी कखो डुखी कखो
 जैसी मूढ आपु मानी जेतु है; याही अहं बुद्धिसों न विलसै जरम मूल यहै
 नेम्या धरम करम बंध हेतु है. ॥ ५४ ॥

अर्थ:- त्रणे लोक तथा त्रणे काल तेनेविपे जगतवासी सर्व जीवने पूर्व सं
 चेत कर्म उदय आवेते, ने ते पोतानो कडवो तथा मीठो रस आपेते, तेणे करी
 ने कोई दीर्घ आयुष्य जोगवी मरेते, ने कोई अल्प आयुष्यमांज मरेते, कोई डुखी
 ठे, अने कोई सुखी होयते, कोई समचित के० सम जावमां रहेते, एम पोत पो
 तानी कमाईयी सर्व जीव सुखी अथवा डुखी ठे. तेने मूढ प्राणी जे ठे ते पोताना
 साधन मानेते के, जो में फलाणाने जीवाचो, फलाणाने मारी नाख्यो, फलाणाने
 डुखी कीयो, ने फलाणाने सुख आप्नुं. एवो मूढ अहं बुद्धीयी नर्ममां सुखो फरेते,
 अने ए नूल एनी मटती नथी, एज मिथ्या धर्म मूढने कर्मबंधनो हेतु थायते॥५४॥

हवे फरी मूढनीज व्यवस्था कहेते:- अथ मूढता कथन:-

सर्वथा इकतीता:- जहांलों जगतके निवासी जीव जगतमें, सबे असहाय
 कोऊ काहुको न धनी है; जैसी जैसी पूरव करम सत्ता वांछि जिन, तैसी तैसी उदम
 अवस्था आइ वनी है; एते परि जो कोउ कहै कि में जीवाचो मारो इत्यादि अने

समयसारनाटक

क विकल्प बात धनी है सा तो अह बुद्धिमा रिक्त नया निहृ
ज आत्म सकति तिन्ह हनी है ॥ ११ ॥

अर्थ - जाहासुरी चीर नगनमा निराम रुग्ण नाहामरी एक बीना
पणे रहेते काई साईना मढायकारी नथा तम सा साईना गणा नथी
वी जेवी पूर्ण फानरिपे समनना चारी गग्याने तरी तरा वर्य का
वनी अवस्था वनेन एटना उपर न साइ रुठ रुम आन चाडयो
या, इत्यादि अनर मनना रिपनी गाना गणा न त मरनी अहबुद्धि
वे अने ते जीर वणे फानन रिप अहसार उठिमा मानन तण बुद्धि
ने हाणी वे, अन ते जीरनी ए मूट अवस्था रुढाय न ए रुढय वे ॥ ११ ॥

हरे चार प्रकारे करीन चीरनी व्यवस्था उपर चार पद्यात प्राप्ते -
अथ चार प्रकार चीर व्यवस्था रुथन -

सयया इक्तीमा - उत्तम पुरुषाई दशा त्या स्मिम्नि डाय बाहिन
रिगणी मूड अग ह, मय्यम पुरुष नारीय रुमी जानि निर बाहिन
य समन तरग ह अरम पुरुष बदरीफन समान नार बाहिन
दिज सग ह, अरममा अरम पुरुष पुर्गीफन सम अनग बाहिन रुग म

अर्थ - उत्तम पुरुषनी दशा स्मिम्नि डाय नरा न तम स्मिम्नि
द्विग्या ने अदरयो कामन न तमज उत्तम पुरुष बाह्य अरदाग अन
व्यवहारमा पण मूड अग रु० समन न मय्यम पुरुष नागरनगाव
नागपण बाह्य व्यवहारमा रुग अन अन्यतर समन न तमम यम
बाह्यार्थी रुग अन अरदागमा समन हाय न अरम रुग्ण वर यमन
म वार बाह्य व्यवहारनरिप नरम ग्यायन न माहथा रुग्ण न तम
प बाह्य नरमाड गय पण अतरमा सग रु० पायाण नर रुग्ण
अरमा म पुरुष पुर्गीफन रु० मापारी जरा न तम मापारी
मा रुग न तम अरमा म पुरुष माह अन बाह्य मयन रुग्ण

हरे उत्तम पुरुषनी दशा रुढा वताउ - अथ उत्तम पुरुष
सयया इक्तीमा - रुचिमा रुग्ण जाह नाचमा नरमय
रु० नाच गारमा नरुमी नाग जानि रुढयमा रुग्ण नर
न रुचि नाचमी नाजमा जग रिनाम नाचमा नरम रुग्ण

जोक लाल जारसी; सीरसो सुजस जानै बीरसो बखत मानै, ऐसी जाकी री ताही वंदत बनारसी. ॥ ५७ ॥

अर्थ— जे पोताना हँयानेविपे सुवर्णने कादव सरखुं जाणो, अने नरेश पद राज्य गादीने नीच सरखी जाणो, मित्रार्जने मीचसी के० मर्ण जेवी जाणो, ने शई के० वडाई ते लीपवानी गार जेवी जाणो, रमायन प्रमुख इव्यजोगनी जा ते केर सरखी जाणो, मंत्र शक्तीवडे जे करामत थाय तेने कहर सरखी जाणो, जापानेविपे हहर के० अनर्थ ते सरखी होस ठे, अने पुढगलनी ठवी पाव समान जाणो, माया रूप जाल तथा जगतनो विलास तेने जाल जेवो जा सुवनवास के० घरवास ने तीरना जाल समान जाणो, कुटुंब कार्यने का समान करी जाणो, लोकजाज राखवी ते मोहडानी लाल जेवी जाणो, सु ने सीर के० नाकना मेल समान जाणो, जाग्योदयने विष्टासमान जाणो, एवी री रीत होय तेने बनारसीदास वंदना करेठे ॥ ५७ ॥

हवे मध्यम पुरुषनी दशा वतावे ठे— अथ मध्यम पुरुष यथाः— सर्वथा इकतीताः— जैसे कोउ सुनट सुजाय उग मूरखाय, चेरा नयो उगनीके में रहतु है; उगोरी उतरि गई तब ताहि सुधि नई, पखो परवस नाना संकट हतु है तेसेही अनादिको मिथ्याति जीव जगतमें, मोले आगे जाम वित्तराम गहतु है; ज्ञान कला जासी नयो अंतर उदासी पें तथापी उदै व्याधिसों स धि न सहतु है ॥ ५८ ॥

अर्थ— जेस कोई स्वजावे सुनट होय ने तेने कोई उग मले ने ते सुनटने को जडी मूली खवरावे, तेथी ते सुनट उगनो चेलो थई जाय, अने उगना घेरांमं हयो रहे, पछी ते सुनटे जे मूली खाधेजी तेनो असर नीकली जाय ने पाठो पो नी शुद्धिमां आवे, तेवारे ते उगने दुर्जन करी जाणो, पण पोते परवश पढयो ते नाना प्रकारना संकट सहन कखा करे ठे, तेम अनादि कालनो मिथ्यात्वी जी परवस पढेजो नाना प्रकारना संकट सहन करेठे, ने आठ प्रहर संसारमां वि ल थई ने मोले, पण विश्राम जिये नही, एटलामां ज्ञान कलानो जास थयो, वारें अंतरमां उदासी थयो तो पण कर्मना उदयरूप व्याधी वडे समाधि लहेतो थो, आश्रवमांज रहेठे ॥ ५८ ॥

हवे अधम पुरुषनी दशा दृष्टांत दर्शने दृढावे ठे— अथ अधम पुरुष यथाः— सर्वथा इकतीताः— जैसे रांक पुरुषके जाये कानी कोडी धन, उजूवाके जाय

जैसे सजाई बिहान है, झूठके जाये ज्यों पिमोर जिरवानी मग, सुखे
ज्यो पुरीष पकवान है, वायसकं जाये जैसे नीवकी निवोरी दाख, बान्ह
दत्त कथा ज्यो पुरान है, हिसकके जाये जैसे हिसामें धरम तैसे, मूलके
सुन बंध निरवान है ॥ ५९ ॥

अर्थ — जेम राक पुरुषने काणी कांडी ठे तेहीज धन मनाय ठे, बने
बडने सयाकाल प्रनात मनाय ठे, अने कुकडाने पिमोर जीरवानी के
सनुं पाणी ते दहीनो थडो मनाय ठे, अने स्कर के सूर्यने पुरीष के
तेज पकवान मनाय ठे, अने कागडाने लावोमी तेज झाड़ जेवी मनाय
बाजरुने दत्त कथा के लोकनी कथा ठे तेज पुराण मनाय ठे, नै हिसके
माज धरम मनाय ठे तेमज भूखने पुन्यवंश ते निरवाण के मोक्ष
ठे, ए अथम पुरुषनी दशा जाणवी ॥ ५९ ॥

हवे अथमाथम पुरुषनी दशा दृष्टातेररी दृढावेने — अथ अथमाथम पुरुष
सर्वया इकतीसा — कुजरकों देखि जैसे रोप करी चुने खान, रोप के
बिलोकि धनवतको, रैनके जगेयाकों बिलोकि चोर रोप करै मिष्यमति रा
सुनत सिद्धतको, हसकों बिलोकी जैसे काग मनि रोप करे अनिमानी रा
देखत महतकों, सुकविकों देखि ज्यों कुरुवि मन रोप करै त्याही दुग्ध
करै देखि सतको ॥ ६० ॥

अर्थ — जेम हाथी जोईने कुतग रीगे नराईने चुकेने जेम निर्मल पुन्य
नने जोईने रीगे जराय ठे, जेम राते जागनार पुरुषने जोईने चार रीगे जराय
जेम मिष्याती मिहाने शानली रीगे जराय ठे जेम हगने चोप का
गे जराय ठे, जेम महतने जोईने अनिमानी रीगे करे ठे जेम मुक्ति के
विने जोईने कुकुरि के नगरों कवि रीगे बखे ठे तेम अथमाथम पुरुष ताउने
ईने छुट मन वहे रीगे जराय ठे ॥ ६० ॥

हवे बली अथमाथम पुरुषनी चाल कहेने — अथ पुन अथमाथम पुन्य
सर्वया इकतीसा — सरलको सब कहै वकताकों धीव कहे बिना क नाली
धनको अधीन है, ठमीको निवज कहै दमीको अदत्ती कहै मधुर वचन वने
सों कहै दीन है, धरमीकों दनी निसपट्टहीकों गुमानी कहै तिगना पगव नने
नागदीन है, जहा साधु गुण देखै तिन्हकों लगवै दोष ऐसा कहु इति
रदा मनीन है ॥ ६१ ॥

अर्थः— सरल चित्तवाला ने गठ के० मूर्ख कहे, वक्ता के० कथा कीर्तन वांचने की वृत्ति कहे, विनय करना करने कहे के एतो धननी आधीनतायी करे, ह्मावं ने निरवल कहे, इन्द्रिय दमन करना करने अदाता कहे, अने मधुर जापण करना कहे एतो गरीब वीहामणो ठे, धरमीने दंजी कहे, अने निस्पृहीने अहंकारी हे ठे, तृप्ता ठोडनारने जाग्यहीन कहे, ज्यां एवां सरलतादिक गुण देखे त्यां एण लगावे, एवुं दुर्जननुं हऽयुं मलीन के० मेलुं होय ठे. अने एवा दुर्जननेज धमायम पुरुषनी प्रकृति जाणवी ॥ ६१ ॥

द्वये मिथ्यादृष्टीनी अहंबुद्धिनुं वर्णन करे ठेः— अथ मिथ्यादृष्टी वर्णनः— चापाईः— मैं करता मैं कीन्ही कैसी; अब यों करों कहौ जो ऐसी; ए विपरीत तब है जामें; सो वरतै मिथ्यात दसामें. ॥ ६२ ॥ दोहराः— अहं बुद्धि मिथ्या ता, धरै तु मिथ्यावत; विकल जयो संसारमें, करै विलाप अनंत. ॥ ६३ ॥

अर्थः— हुं कर्ता तुं, आ वर्तमान कालमां केवी बात करुं, नविष्य कालमां की कहीस तेवी करीश, एवी अहं बुद्धि ए विपरीत जाव ठे, अने ए जाव मिथ्या दशाना ठे ॥ ६२ ॥ जे एवी अहंबुद्धि ठे तेज मिथ्यात दशा ठे, अने ए मिथ्यातद जाने धारण करे, तेज मिथ्यावत केहेवाय ठे, अने एवा पुरुषोज संसारनेविपे वि ल यका संसारमां नटकता दुःख सहता अनंत विलाप करेठे. ॥ ६३ ॥

हवे मूढ प्राणीनी व्यवस्था कही देखावे ठेः— अथ मूढ व्यवस्था कथनः— गर्वया इकतीसाः—रविके उद्योत अस्तहोत दिनदिन प्रति, अंजुलीके जीवन ज्यों जीवन घटतु है; कालके ग्रसत तिनठिन होत तीन तन, औरके चलत मानो काठसो क टु है. एते परि मूरखन खोजे परमारथकों, स्वारथके हेतु भ्रम नारथ वटतु है; मग्यो फिर लोगनिसों पग्यो परजोगनिसों, विपेरस जोगनिसों नेकुन हटतु है. ६४ ॥ जैसे मृग मत्त वृषादित्यकी तपतिमांहि तृषावंत मृषा जल कारण अटतु है; तैसे नववासी मायाहीसों हित मानिमानि गनिगामि भ्रमचूमि नाटक नटतु है; आगे का टुकत धाय पाठे वठरा चराय, जैसे दृग हीन नर जेवरी वटतु है; तैसे मूढ नितन सुरुत करतूति करै, रोवत हसत फल खोवत खटतु है. ॥ ६५ ॥

अर्थः— सूर्यना उदयथी ते अस्तसुधीमा अंजुलीना पाणीनी परें आयुष्य घटतु जायठे, अने कृण कृणविपे काल जे ठे ते शरीरने आसेठे, तेथी शरीर क्षीण जायठे, एरीते तन और के० शरीर तरफ काल ग्रसी रह्योठे, एटले जेम शस्त्र कोई वस्तुने कापे ठे तेम कालरूपी शस्त्र शरीरने कापेठे. एवुं कार्य थई रह्योठे तोपण मूर्खजन जे ठे

ते परमार्थने खोजतो नथी, पण पोताना स्वार्थने माटेज घमना
ठे, लोग के० परवस्तु जे काम क्रोधादिक ते साथे लागो फिरेठे, अने
तेथी पग्यो के० हलि मली रहेठे, तेथी विषयरसने नोगवता जरा पण

अर्थ - वजी जेम कोई जबरो मृग होयठे ते तृपादित्य के० तृपसक्रान्तो
ष्टमास तेना तापनेविषे अती तृपावत थयो थको मृपा के० जूठी इष्टा थकी
अटतु हे के० जटकेठे, तेवी रीते ससारी जीव परस्वरूप मायाजाजनेवि
एटले तेने हितकारी भानीने भ्रमरूपी नूमीनेविषे उराव करी नठनी
ठे ते केहेयो ठे तो जेयो कोई दृगहीन के० आखविनानो पुरुष होयने
चाटतो होय त्यां पासे वाढहुं होय ते दोरीने चावी नाखतो होय तेने
घकतो नथी तेथी तेनी मेहनत व्यर्थ जायठे तेम मूढ प्राणी जे ठे ते
क्रिया करेठे त्यारे रोवत हसत के० अरति अने रतिये करी क्रिया
करेजी क्रियाना परम फलने खोई देयठे ॥ ६५ ॥

हने फरी बधना करनार मूढ निपयिनी अवरुध्या कहेठे - अथ मूढ निपयी
सवैया इकतीता -- जिये झिठ पेच फिरे जोटन कबूतरसो, बनडो
न फडो घुनटतु है, जाको फल ड ख ताही सातासो कहत सुन, तदित
अगी धारासी घटतु है, ऐसे मूढ जन निज सपती न लखे क्योही,
मेरी निगियातर रटतु है, याही ममतासों परमारथ गिनसी जाइ, कांजीनी
त पाई दूध ज्यों फटतु है ॥ ६६ ॥

अर्थ - जेम जोटण ग्युतर होय ते जो पाख बध करिने पेच
मनाट पागट करेठे, तेम मूढ प्राणी अनादि कालना कर्मचर पेचमां परेठे
अथवा मार्ग परेठे, पण कोई रीते सगजो मार्ग धरतो नथी अने जेनु कन
ठे एग गिष्य जांगवडे जे कर्क साता उपजे, तेने सुख मानेठे, जम हां ॥
पेटो तरंगानी धारने चाटे, जेमां मधनी मीठास थोडी हाय न तरंगानी
मीठाम आगगा जतां जीनने नेदी नाखे तेनु ड ख बहु थाय, तम मूढ
पोतानी इनादिक मयनीने कही ओजखता नथी, पण परममन
मारी मारी मानी ग्हांठे, एज पृथी ममतागडे परमार्थे जाणगनु गिन
जायठे, जेम कांजीना पाणीना स्पशीथी दूध फाटी जायठे, तम ममतापी
ग्य वगडी जायठे ॥ ६६ ॥

हने मूढनी अटतुडिनी अवरुध्या कही बतायेठे - अथ पुन मूढ प्राणी

सवैया इकतीताः—रूपकी न जांक हिये करमको मांक पिये, ज्ञान दवि रह्यो मिर
जैसे धनमें; लोचनकी टांकसों न मानै सदगुरु हांक, मोलै पराधीन मूढ
तिहुं पनमें; टाक एक मांसकी मलीती तामें तीन फांक, तीनि कोसो
लिखि राख्यो काहु तनमें; तासों कहै नांक ताके राखिवेको करे कांक,
सो खरग बांधि बांक धरै मनमें. ॥ ६७ ॥

अर्थ.—आत्मानुं रूप दइयामां नथी दीठं, तेथी कर्मनो मांक पीथो, एटले कर्म
रस व्यापी गयो, तेणें करी आत्मानुं स्वरूप जे शुद्ध ज्ञान ते दवाई रह्युं, कोनी
जेम धन के० मेयरूप वादलानेविषे चंद्र टंकाई रहेवे. तेम तथा ज्ञानरूप लोचन
र मिथ्यातनी टांक पडी तेथी सदगुरुनी हांक के० आझा तेने मानतो नथी,
ने मूर्ख पराधिन थको रांक वचन बोलेवे, अने त्रणे कालनेविषे निशंक रहेवे.
मूढता प्रगट करी बतावेवे जे नाकवे ते टांक के० एक मांसनी सीमरी ठे ते
वे त्रण फांक ठे ते प्रत्यक्ष प्रमाणे देखियें वैसे, ते त्रण फांक केवा देखावठे
कहेवे, ते जाणे त्रणनो आंक त्रण फांकवालो कोइए शरीरमांज लखी राख्योवे,
आचारिक अवयवने नाक कहेवे, अने ते नाकने राखवाने कांक के० लडाई
ने विचारे जे मरीजईश तो पण नाक तो रहेसे एवा विचारथी लडाई करेवे खड्ड
ठे अने मनमां बांक धरीज राखेवे. ॥ ६७ ॥

हवे मूढना विषय रागीपणानी दशा कहे ठेः— अथ मूढ विषय वरननः—

सवैया इकतीताः—जैसे कोठ कूकर कुधित सूके हाम चावे, हाडनिकी कोर चिह्न
र चुंजे मुखमें; गाल ताळू रस मांस मूढनिको मांस फाटे चाटै निज रुधिर मगन
आदमुखमें; तैसे मूढ विषयी पुरुष रति रीतगने, तामें चित्त साने हित माने खेद ड
में, देख परतठ बल हानी मज मूत खानी गहे न गिलानि पगी रहे रागरु खमें॥६८

अर्थ — जेम कोई कुतरो खुरव्यो थको हाडकाने चावे ठे, ते हाडकुं सूकुं होय
; तो पण तेने चारे तरफ फेरवीने ते चाटे ठे, ने तेम चाटतां तेना गाल जीजने
गालवानी चामडी फाटे ठे, अने तेथी लोही नीकले ठे ने तेज पोताना लोही
॥ खादथी मगन थई जाय ठे, तेमज जे मूढ विषयी पुरुष ठे, ते रती के०
री पुरुष संयोगनी रीति जे श्रृंगार रस तेनेविषे मगन रहेवे, अने तेथी खेद डः
व डपजे ठे, तो पण तेमां सुख माने ठे, अने ते कार्यथी प्रत्यक्ष पणे बलनी
हाणी थती जाणे ठे, तथा तेने मज मूत्रनी खाण छुए ठे. तेम ठतां तेमां गि

ममयमागनाटक

जानपणु ग्रहण करता नथी इगगा पामना नथी अन गगरूप स्म
मजी रहेने तेना गांर आणता नथी, उगटा नमा चित नगावा आनदे
हो समारीना रिफता फडान मायु चनना अस्या कहने

अथ समारा तथा मना यस्या स्थान -
अभिज्ञ त - मया स्मममा निन्न मदन चनन स्या माद्र विन्न
मिथ्याती वर ग्या रर रिफप अनन अदमनि गरि मा मुनि ना
ममत्त निरागि र ॥ ६० ॥

अर्थ - निश्चयनय उड महजरूप चनन न त मया स्मया निन्न स्म
व्यवहारमा पडीन मादनु रिक्तपणु मानीन मिथ्यामनी य ग्या न तनी
मा अनत रिक्तप रगीन अदनुदि गग ग्या न अन नण ममवनि
कीरु ने स्थिरता पास्या तेज मायु थरा ॥ ६० ॥

अथ मिथ्यात्वनाय व्यवहारनु असम्बानपण कहने -
मरया इकतीना - असम्बान नाय परान ना मिथान नाव नर ना
जाय ररनी उकत ह चिन्हर मिथ्यात गरा मम्यर स्म नया न निरन

रिवहारमा मुकत ह निगरिक्तप निरुपायि आतम समाधि साधिवर
न पथरा दुरुत ह तेर चार परम दशाम थिरूप ह र ममम स्म
मा स्मन ह ॥ ७० ॥

अर्थ - एक नाकाकाश ने तनी असम्बानपण रूपता रगर नर
असम्बान न तप्रमाणन मिथ्यात नाय न चीरना अथरमय स्थान न
व्यवहारना ररनीन कहनु ने अन जन मिथान गगु पम ह स्मन दपुमि
नात थया अन व्यवहारथी मुक्त थाय नमा रिफप नया न निरन
जमा उपायि नडा त निरुपायि गरी समाधिरथी न मरण न न
गुणमय अत माक्र मागत जुग न त जोर परम रगामा हय न
निमर ममा रर पण स्मया रगाय नडा ॥ ७० ॥

हय गुमन शिथ्य प्रश्न प्रश्न न - अथ शिथ्य प्रश्न रर -
ररिनर - न जमाद्र स्मरकी पगिति ररतिगत रर नम
६ चननमा, निन्दिता मून हनु रर अन रयद्र ममय ना
नर गुजन दव मास नगाड शिथ्य डम पुवत रर माद्र नया

अर्थः— मोह कर्मनी जे जे परिनति ठे, एटले राग द्वेषादिक ठे. ते तो तमे स
बंधुं निदान कहुं, अने एतो निरंतर शुद्ध चेतन थकी जिय ठे, ते माटे ए वं
हवे मूल हेतु कहो; ए बंध थाय ठे ते शुं जीवने सहज कौतुक ठे, के ए
पुञ्ज इव्य निमित्त ठे ते कहो एम गिष्य माथुं नमावीने गुरुने पूत्रे ठे. हवे
उत्तर आपे ठे के हे नव्य प्राणी एनु उत्तर गांजलो ॥ ७१ ॥

अथ गुरु वचनः—

सवैया इकतीसाः— जैसे नाना वरन पुरी वनाइ दीजै हेवि उज्जल विमल म
सूरज करांति है, उज्जलता नासै जब वस्तुको विचार कीजै, पुरीकी ऊजकसों
न जांति जांति है; तैसे जीव दरबको पुगल निमित्त रूप, ताकी ममता सो
ह मदिराकी मांति है; जेद ज्ञान दृष्टिओं सुनाव साधि लोजे तहा, साचि शुद्ध
तना अवाची सुख शांति है ॥ ७२ ॥

अर्थः— जेम सूर्यकांति मणी ठे तेम बीजो काश्मिरी पापाण तेवोज ठे, ने ते
हा उज्जल ठे, ने तेनी नीचे तरेतरेना रंगनी पुरी वनावी थापिये त्यारे तेमां
त जातनो रंग देखाय; पण जारे ते सूर्यकांति मणीना स्वभावनो विचार करि
तारे तो तेनी कांति जे उज्जल ठे, तेज मनमां आवे, अने दीगमां तो नीचेनी
मावेली रंगनी पुरणीनी जलक पड़ेठे तेथीज तरेवार रंग वरण देखायठे, तेरीते
व इव्यनी अशुद्ध वगानुं निमित्त कारण पुञ्ज इव्य ठे, तेनी ममताथी मोह
प मदिरानुं उन्मत्तपणुं ठे, अने ज्यारे जम चेतननी जेद ज्ञान दृष्टीवमे चेतन
स्वभाव सार्थीये, त्यारे साची शुद्ध चेतनाज नासे. अने अवाच के वचन गांचर
ही, एवी रीतनी सुख शांति ठे तेज नासे. ॥ ७२ ॥

हवे वगुना संयोगथी स्वभावमां जेद पड़ेठे, ते उपर दृष्टांत थापेठेः—

अथ संयोगिका स्वभाव वर्णनः—

सवैया इकतीसा.— जैसे महिमंमजमें नदीको प्रवाह एक ताहीमें अनेक नांनि
रकी हरनि है; पायरको जोर तहां धारकी भरोरि होति कांकणिकी खानि तहां
गंगकी जरनि है; पानकी ऊकोर तहां चंचल तरंग उठे, जूमिकी निचानि तहां
शिरकी परनि है; तैसे एक आतमा अनंत रस पुद्गल झट्टकी संयोगमें विनाव
नी जरनि है. ॥ ७३ ॥

अर्थः— जेम पृथ्वी मंमज उपर नदीनो प्रवाह एकरूप ठे, अने तेज नदीना
प्रवाहमां पाणीनुं वहेवुं अनेक तरेनुं ठे, जे ठंकाणे नदीना प्रवाहमां मोटा मोटा

પથરા થાવી થહેલા હોય ત્યા ધાર મરઢાઈને પમે છે, અને જાહાં કાકરી
ય તાં જાગની જરની કે० જાગ એટલે પાણીના જરા જનકી ઊઠે અને
નની જકોર ચાલતી હોય તાંહા ચચલ તરંગ ઊઠે, અને જે ઠેકાણે
હોય છે તાંહા જોર પડે છે વમલ થાય છે, તેમ આત્મદ્વય છે, તેને પુનઃ
યોગ છે અને રસ જે છે તે પટ ગુણી હાની વૃદ્ધીથી અનત છે, તેનો સર્વોત્તમ
ત્માનેધિપે વિનાવની જરણી થાય છે ॥ ૭૩ ॥

હવે આત્મા અને શરીર એક મેક વંધાઈ રહ્યા છે પણ લક્ષણ જેવું હજી
તે વતાવે છે -- અથ આત્મશરીર લઘન નિન્ન કથન --
બોહરા -- ચેતન લઘન આત્મા, જડ લઘન તન જાલ, તનની
ગિ કે, લીજે ચેતન વાજ ॥ ૭૪ ॥

અર્થ -- આત્માનું ચેતન લક્ષણ છે શરીરનું જડ લક્ષણ છે, તેથી
મતા ઘોમીને ચેતનનું શુદ્ધ જ્ઞાનપણ તેનું ગ્રહણ કરી લેવું ॥ ૭૪ ॥

હવે નિ કેરજ આત્માની શુદ્ધ ચાલ કહે છે -- અથ આત્મા પથરા
સર્વયા તેડસા -- જો જગકી કરની સબ ઘનત, જો જગ જાનત
વેહ પ્રમાન પે વેહરું દૂસરો વેહ અચેતન ચેતન સોઈ, વેહ ધરે પ્રતુ વેહરું,
પર ઘન લાંઘે નહિ કોઈ, જઠન વેદિ ત્રિચઠન વૃક્ષત અઠનિસાં પરતઠ ન

અર્થ -- જે પદાર્થ સર્વ જગતની કરણી કરે છે, એટલે ચતુર્ગતિ
ને જે જગતને જાણે છે, અને જોવત કે० વેગે છે, પોતાની વેદને પ્રમાણે
વેદથી તે જુદો છે વેહ અચેતન પિમ છે, અને આત્મા ચતનપિમ છે
છે, પ્રતુ છે પણ વેદથી મિલ્લ છે વેદનેરિપે પ્રતઠ કે० ઢકાઈ રહ્યા છે, અને
ગતો નથી, પણ એના જે લક્ષણ છે તેને વેદી કે० જાણીને ત્રિલક્ષણ
લખે છે એવો આત્મા અહ કે० ફરિયથી પ્રત્યક્ષ નથી ॥ ૭૫ ॥

હવે વેદની વાજી કહે છે -- અથ વેહ યથા --

સર્વયા તેડમા -- વેહ અચેતન પ્રેત દરી રજ રેત જરી મન મનથી
પ્યારિકી પાટ અપારિકી ઊંટ અપારિકી જોટ સમાપિસોં પ્યારી ત્રિલક્ષણ
સર્વ જાનિ અને પરિ તાહિ તુ લાગત પ્યારી, વેહ તુ તાહિ તજગિ નિદાન નિર્મલ
જ કો ન વેહકિ યારી ॥ ૭૬ ॥

અર્થ -- વેહ અચેતન છે, પ્રેત દરી કે० જન્મતારૂપ પ્રેતની પુષ્ટિ છે ત
જાહી મન કે० વીર્ય તે પછી જગેજી છે, અને મજ્જરૂપ મેતનની સ્વચીત્ર

रोगनी पोट ठे, आराध के० आत्माने दुपावाने उंट ठे अने उपाधिनी जोट के० मेजारूप ठे, एने विषे असमाधिज रहेने, समाधि रेती नथी. माटे अरे जीव ए देह ते सुखनो नाश करे ठे एवी ठे, तोपण तने ए देह प्यारी लागेठे. अरे जीव वुं समझ के ए देह निदान तनेज तजज्ञे पण तुं ए देहनी यारीनो त्याग करतो नथी.

दोहरा:- सुनु प्रानी सदगुरु कहै, देह खेहकी खानि; धरै सहज दुख दोष कों, करै मोठकी हानि. ॥ ३३ ॥

अर्थ:- सदगुरु कहेठे के अरे प्राणी सांजलो देह ठे ते खेह के० धुलनी खा ए ठे. एनो सहज स्वभाव वात पित्त कफ रूप दु ख दोषने धरनारो ठे. अने मोठ नी हाणी करे ठे. ॥ ३३ ॥

हवे देहनुं वर्णन करेठे:- अथ देह वर्णन:-

सर्वया इकतीसा:- रेतकीसी गढी किधों मढी है मसान केसी अंदर अंधेरी जैसी कंदरा है सैलकी; ऊपरकी चमक दमक पट नूखनकी, धोखे लागे नली जैसी कली है कनैलकी; आंगुनकी आमी महा जौमी मोहकी कनोंडी, मायाकी मसूर ति है मूरति है मैलकी; ऐसी देह याहिके सनेह याकी संगतिसो बहै रही हमारी मति कोजू केसे बैलकी. ॥ ३४ ॥ ठौर ठौर रक्तके कुंम केसनिके फुंम, हाम नि सों नरो जैसे थरी है चुरेलकी; थोरेसे धकाके लगे ऐसे फट जाइ मानो, कागदकी पुरी कियो चादर है चैलकी; सूचे त्रम वाणि गनि मूढनिसों पहिचानि करै सुखहा नि अरुखानि बढफैलकी; ऐसी देह याहिके सनेह याकी संगतिसों बहै रही हमारी मति कोजू केसे बैलकी. ॥ ३५ ॥

अर्थ:- जाणे रेतीनी गढी बांधी होय के मसाननी मढी एटले अपवित्र ठेका एो हाड मांसनुं एक थवुं कथुं होय, बली जेनी अंदर सैल के० पहाडनी कंदर के० गुफा जेवुं अंधारुं ठे, एवा अपवित्र देहरूप स्थानठे तेउपर नूपणना चमक दमकथी शो जे ठे, धोखे के० फुवा जनकाथी देह नली लागे ठे. ते उपर दृष्टांत ठे के, जेम कनेरनी कली उपरथी सुंदर देखाय ठे, पण तेमां अंदर बिजकुज सुवास होती नथी; तेथी उचाटकारी लागे ठे, अवगुणनी उरमी ठे महाझुंमी ठे, अने मो हनी कनोडी के० मोहनी काणी आंख ठे, तेथी सजतुं नथी, अने मायानी मसूर ति के० मायानो समुदाय ठे; एवी मेलनी मूरती ए देह ठे, एना स्नेहथी अने संग तथी अमारी मति शोलडी पीजवानुं कोबहु तेना बलद सरखी वनी गई ठे॥ ३४॥ बली ए देहनेविषे ठेकाणे ठेकाणे लोहीनां कुंमजां ठे, ने अपवित्र केशनी फुंम

ઠે, તેમાં હામકા જરેલા ઠે જેમ ચુહેલ વ્યતરીજુ સ્થાનક હોય તેવી એ
થોડો ધકો લાગવાથી એ દેહ એવી ફુટી જાય ઠે કે, જેમ કાગલની પુઠી
ની મેલી ચાદર ઠે, તે જેમ જરા ટકોરાથી ફાટી જાય, તેમ દેહ ફાટી
એવી એ દેહની મમતાથી ખમ વાળી કે ૦ મિથ્યાવાળી સુચે કે ૦ કહે, અને
લોક એની પિઠાન રાખે ઠે, અને એ દેહ સુખની હાની કરતા ઠે, અને
સ્વાણ ઠે એવી એ દેહના સ્નેહ તથા એની સોવત થકી અમારી બુદ્ધિ મોઝડી
ના કોટહાના બલદની ગતિ જેવી થઈ ગઈ ઠે ॥ ૭૯ ॥

હવે કોટહુના બલદની અવસ્થા અને તેની વરાબર સસારી જીવની ગતી
સ્પષ્ટ કરી બતાવે ઠે, અથ કોટહુકા બેલકી અરુ સસારી જીવ સમાનરૂપ
સવેયા ફકતીસા - પાટી બંધે લોચનસોં સકુચે દબોચનિસો કોચ
વેવે લેવે તનકો, ધાડવોહી ધધા અરુ કધા માહિ લગ્યો જોત, વાર વાર
કાયર હૈ મનકો, નૂચસહે પ્યાસ સહે ડુર્જનકો ત્રાસ સહે, થિરતા ન ગહે
સાસ લહે ઠિનકો, પરાધીન ધૂમે જૈસો કોટહુકો કમેરો બેલ તેસો
યા જગવાસી જનકો ॥ ૮૦ ॥

અર્થ - જેની આંખ ઉપર પાટી બાધી ઠે દબોચ કે ૦ પગથી ટેલડુ, તેથી
ચાય ઠે, અને પરોણાની આંખના ધોચ વાગે ઠે, તેની સોચનાથી શરીરને
હી, ને દોડતો ફિરે પોતાના ધધામા ધાવતો જ રહે, ને સ્વાંધે જોતર લાગો રહે
વાર વાર આંખનો માર પડે ઠે, તે સહન કયાં કરે અને મનનો કાયર ઠે,
પણ વેટે ઠે, અને ડુર્જનનો ત્રાસપણ સ્વમે ઠે, અને સ્થિરતા પકડતો નથી,
વાર પણ સુલે મોડેથી સ્વાસ લઈ શકતો નથી, એરીતે પરાધીન થકો જેમ
કમેરો, કે ૦ કામ કરનારો બલદ ધૂમેઠે, તેમ જગત વાસી લોક ધૂમે ઠે,
હે નાઈ કોટહુના બલદ સરસો તેમનો પણ સ્વચાવ ઠે ॥ ૮૦ ॥

હવે જગતવાસી જીવની વ્યવસ્થા કહે ઠે - અથ જગતવાસી થયા -
સવેયા ફકતીસા - જગતમે મોલે જગતવાસી નર રૂપ ધરી, પ્રેતકેસે
ધો રેત કેસે ધુહે હૈ, દીસે પટનૂચન આઘવરસોં નિકે ફિરે ફીકે ઠિનમાફિ
અંધર જ્યો સુહે હૈ, મોહ કે અનલ દગે માયાકી મનીસોં પગે દાનકી
લગે કસકેસે ફુહે હૈ, ધગ્મકી બુદ્ધિ નાહી ઝરજે નરમ માહિ નાચિ નાચિ
જાહિ મરીકેસે ચુહે હૈ ॥ ૮૧ ॥

અર્થ - જગતવાસી જીવ મનુષ્યરૂપ ધરીને ઢોલી રહ્યા ઠે, એ કેવા ઠે

प्रेतना दीप ठे, ते जेम जलदी मटी जाय ठे, तेम ए पण समझवा. बली रेंति ना घुमाडा जेवा ठे, तथा बख नूपणना आडंबरथी शोनायमान देखाय ठे. अने कृष्णकमां फीका थई जाय ठे, जेम सांज सम आकाशमां बादल रंग बदले ठे, तेम जाणवा बली मोहनी अगनीथी दाजे ठे, ने मायानी मनी के० पोतापणुं तेथी पगे के० व्यापी रह्या ठे, जाणियें डाजनी अणीउपर लागेला पाणीना विंडु सर खा ठे. वारना विडु जेवा ठे. धरमनी ओलखाण जेने नथी अने भ्रमनेविपे अरुजी रह्या ठे, जेम मरी उतपादनां उदरडां नाची नाची ने मरी जाय ठे. तेम ए सं सारी जीव नाची नाचीने मरण पामेठे ॥ ७१ ॥

हवे जगतवासीनी मोह व्यवस्था कहेठे.— अथ जगत व्यवस्था कथन—

सवैया इकतीसा.— जासों तूं कहत यह संपदा हमारी सोतो, साधनि अमारी ऐसे जैसे नाक तिनकी; जासों तूं कहत हम पुन्य जोग पाई सोतो, नरककी साई है बमाई देह दिनकी; घेरा मांहि पर्यो तूं विचारे सुख आखिन्हिको, माखि नकं चूटत मिठाई जैसे निनकी; एते परि होहि न उदासी जगवासी जीव, जगमें असाता है न साता एक तिनकी. ॥ ७२ ॥

अर्थ.— अरे प्राणी जेने तूं कहेठे के आ मारी संपत्ति ठे, तेने तो माधु लोक एवी रीते नाखी दीवीठे, के जेम नाकना मेलने नाखी देयठे. अने जे बडाईने तुं कहेठे के पुन्यना जोगथी हुं पाभ्यो तुं ते तो नरकनी सहायी ठे. जे गजादिकनी साहेबीठे. ते दोढ दिवसनी ठे. ए परीवारना घेरामां तुं पटचो यज्ञो आंसुं सुगममजे ठे, पण ते मिठाईनी ऊपर माखीनी पेठे टोत्रानो जणजणाट थई रहे तेम परीवारनो घेरोठे. एवुं वतां जगवासी जीव उदास यतो नथी. साचुं जो जोडये तो जगतनेविपे असाताज ठे, एक कृष्णमात्र पण शाता नथी ॥ ७२ ॥

दोहरा.— यह जगवासी यह जगत, इतसों तोहि न काज; तेरे घटमें जग बस, तामें तेरो राज ॥ ७३ ॥

अर्थ.— ए जे पुर्वे बखाएया एवा जगतवानी लोक ठे, अने ए जोसोनां ज्यां बाग ठे, तेने जगत जाणवुं, ए साधे संबंध राखवानुं ताहें काम नथी, पण ताग घटनेविपेज जगतनो वास ठे, अने ते जगतमां ताहें राज्य ठे ॥ ७३ ॥

हवे जे पिंमे ते ब्रह्मां ए बात नाचीठे, एवुं निद्र करी आपेठे.—

अथ पिंम ब्रह्मां वनेनः—

सवैया इकतीसा.— चाही नर पिंममें विगजे त्रिबुवन धिनि. चाहिमें त्रिविध प

रिणाम रूप गृष्टि है, याहिमे करमकी उपाधि हूख दावानल, याहिमे ख बारिदकी वृष्टि है, यामे करतार करतूति याहिमें विजृति यामें जोग वियोग यामे घृष्टि है, याहिमें विलास सब गर्हित गुपतरूप, ताहिका अंतर सु दृष्टि है ॥ ८४ ॥

अर्थ - मनुष्य पिमनेविषे कटीनी नीचे पाताल लोकठे, नानि ते तिर्यक ते उपर उर्ध्व लोकठे, एवी त्रिचुवननी स्थिति जाणवी, अने एनेविषेज कईक णाम उपजे ठे, ने कईक नाश पामे ठे, ने कई स्थिर ठे, एवी त्रिविध गृष्टि रही ठे, अने एज पिममा आत्माने कर्मनी उपाधि वलगी ठे, तेज डवकारी नल के० अग्रिनो समुह लाग्यो ठे, अने एज पिममा कोईवारे समा॥५ गुण तेज दादलनी वृष्टी जाणवी, ते दावानल उपर मेघनी वृष्टी ठे, एज पिममा नो कर्ता पुरुष ठे, एज पिममा कर्तानी क्रिया ठे, ए पिममाज विजृति के० नादिक सपत्ति ठे, एज पिममा कर्मनो जोग ने कर्मनो वियोग ठे, अने ए० मा आत्मानु घृष्ट के० दलन जे शुभाशुन गुणोमा घमडाई रहेषु ते ठे, पिममा गर्जित के० मध्यनागमा गुप्तरूपे सर्व विलास ठे पण जेना अतरमा वृष्टीनो प्रकाश ठे, तेने सर्व विलास प्रत्यक्षरूपे जणाय ठे ॥ ८४ ॥

हवे ए वातनो उपदेश गुरु कहे ठे - अथ गुरुपदेश कथन - सर्वथा तेईसा - रे रुचिवत पचारि कहै गुरु, वृ अपनो पद गूजत न ग्योज हिये निज चेतन लठन है निजमे निज गूजत नाही, सिद्ध मुग्ध अति उक्कज, भायके फद अरूजत नाही, तोर सरूप न डवकि बाहिमे है नुहि सूजत नाही ॥ ८५ ॥

अर्थ - पचारी के० बोलावीने गुरु कहे ठे, के रे रुचिवत नब्ब, वृ पद रे० स्थान तेने जाणतो नथी पोतावुं चेतन लक्षण हृष्यामा सोन तावु लक्षण पोताने विषे ठे ते गूजत के० गुप्त नथी, तारु सरूप सिद्धतामा मठद के० निज आरीन ठे, सदा अति निर्मल ठे, पण मायानी जानना मा पट्यु ठे, तेमाथी वृष्टी शकतो नथी, तारु स्वरूप वदनेविषे नथी एन जाननी विविध दशामा नथी, तारामाज ठे, पण तने सजव नथी ॥ ८५ ॥

हवे ज्ञानना प्रकाश वहे ईश्वरताने पमाय ते समजावे ठे -

अथ ज्ञान माहान्म्य कथन -

सर्वथा तेईसा - केड उदास रहै प्रभु कारन, केड कहीं उत्रि जाहि कहीं,

इ प्रनाम करै गहि मूरति, केइ पदार चढे चडि ठीके; केइ कहे असमान कें ऊपरि,
केइ कहे प्रभु हेवि जमीके; मेरो धनी नहि दूरदिशांतर मोमहि है मुहि सजतनीके.

अर्थ.— कोई पोताना परमेश्वरने उलखवाने उदासी यई बेसी रहे ठे, कोई क
इ कुत्रनविपे जतो रहे ठे, कोई परमेश्वरनी घढेली मूरतिने प्रणाम करे ठे, कोई
परमेश्वरने पामवाने ठीकामां बेसी पर्वतने उपर चढे ठे, कोई परमेश्वरने आत्मा
न उपर ठे एवुं कहे ठे, कोई कहे ठे के, परमेश्वर जमीननी नीचे ठे, ए कुगन
वालांनी अक्षा ठे; पण एविपे मारो निश्चय तो ए ठे के मारो धणी तो कोई दूर
वैय नथी, पण माराविपेज ठे. एम अनुभवथी मने सारुं मालम पड़े ठे ॥ ८६ ॥

दोहरा:— कहै सुगुरु जो समकिती, परम उदासी होइ; सुथिर चित्त अनुजो
करै, यह पद परसै सोइ ॥ ८७ ॥

अर्थ:— सद्गुरु कहे ठे के जे समकिती होय ते परम उदासी रूप यई चित्त
न स्थिर राखीने निज अनुभव अन्यासथी पोताना पढ़ने पामे ॥ ८७ ॥

हवे मननी चंचलता दर्शावी तेने स्थिर कैम राखवुं ते उपदेसो ठे:—

अथ मन स्वरूप कथन:—

गवैया इकतीसा:— तिनमें प्रवीन तिनहीमें मायासों मलीन, तिनकमें दीन तिन
माहि जेतो शक्र है; लिये दोर धूप तिन तिनमें अनंतरूप कोलाहल गनत मथान
कोसो तक्र है; नट कोसो थार कियो हार है रहट कोसो नदी कोसो जौर कि
कुंजार कोसो चक्र है; ऐसो मन त्रामक सुथिर आछु केसो होइ ओरहि को चच
ल अनादिहीको वक्र है. ॥ ८८ ॥ धायो सदा काल पै न पायो कहू ताचो सुख
नपसों विमुख डव कूपवास वसा है; धरमको घाती अधरमको संघाती महा, कु
राफाती जाकी संनिपातीकीनी दसा है, मायाकों जपटि गहै कायासों जपटि र
है, नृत्यो त्रम नीरमें बहीरकोसो ससा है; ऐसो मन चंचल पताका कोसो अं
चल सु ज्ञानके जगेंसं निरवान पथ धसा है. ॥ ८९ ॥

अर्थ:— आ मन कृणमां प्रवीण थायते, कृणमां मायानेविपे मलीन थायते,
कृणमां दीन दशा धरेते, कृणमां शक्र के ० ईइ जेवुं वनेते, कृणमां दोढ धाम
करते, कृणमां अनंतरूप धरे ते, जेम दहीने बलोवता कुजाहल थायते, तेवुं कु
जाहल ए मन करते, बली नट जे नाचनार घुमेतेवुं, के थरहटनी माला घुमे ते
वुं, के नदीनो वमल घुमेते तेवुं, अथवा कुंजारनुं चक्र फरेते तेवुं कहुं, एवो सदा
काल मननो त्रामक स्वभाव ठे, एवुं ए मन आज कैम स्थिर थाय? जाते चंच

જા અને અનાદિ કાલથી વાકુ ચાલનારું મન છે વલી કેવું છે ? ॥૮૬॥ હમેશા ફરે છે, પણ એને કિહાય સાચું સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી, પોતાના સમાધિસુખથી સુખ થયું છે, અને હું સ્વરૂપ કૂપ વાસમાં વસ્યું છે, વલી એ મન ધર્મનું પાતી ને અધર્મનું સપાતી છે, એવું મહા કુરાપાતી છે, એ મનની દશા તો જેમ પને સનેપાત થયો હોય તેના સરસી છે. ફોદ તથા વચનાને જટ ગ્રહી કાપાના મોહથી મગન રહે, ને ત્રમ જાલમાં પમી છુટુંજ ફરે, જેમ મમા સસલું આવી પહે ને નમતું ફરે, તેવું મન છે ને પતાકા કે ૦ ચલા ચલ કે ૦ ટેડાની પટે જાણવું તે જ્યારે જ્ઞાન પ્રગટે ત્યારે નિરવાણ કે ૦ માર્ગે તેને વિપે ગમન કરે એવું છે ॥ ૮૭ ॥

દોહરા.— જો મન વિષય કપાયમેં, વરતે ચચલ સોડ, જો મન ધ્યાન સો, રુકે સુ અવિચલ હોડ ॥ ૮૮ ॥ તાતે વિષય કપાયસો, ફેરિ સું નિ, શુદ્ધાતમ અનુજોવિપે, ફીજે અવિચલ આનિ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ — જો મન વિષય કપાયરૂપ રાગ દેપમાં વસે તો ચચલ જાણવું એમન રાગ દેપ ઠામી ધ્યાન વિચારથી રોક્યું રહે તો અવિચલ જાણવું ॥ માટે વિષય કપાયમાં મનની લાગણી છે તેને કાઢી નિજ શુદ્ધાત્મા લગાડીને આ મનને અવિચલ કરિયે ॥ ૮૯ ॥

હવે મન સ્થિર કરવાને આત્માનો વિચાર કરવો તે કહે છે.—

અથ વિચાર શિક્ષા કથન —

સવૈયા ઇકતીલા — અલક્ષ અમૂરતિ અરૂપી અવિનાશી અજ, નિરાધાર નિરજન નિરધ હૈ, નાનારૂપ જેપ ધરે જેપ કો ન લેસ ધરે, ચેતન પ્રવેત ચેતનાકો પંથ હૈ, મોહ ધરે મોહીતો વિરાજે તોમે તોહીતો ન તોહીતો નિરાગી નિરબધ હૈ, એસો ચિદાનંદ યાહી ઘટમે નિકટ તેરે, તાહી વૈ વિચાર ઔર સર્વ ધધ હૈ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ — એ આત્મા અલક્ષ છે, અમૂરતિ છે, અરૂપી છે, અવિનાશી છે અને ન્યો નહીં એવો છે, અને જેને કોઈનો આધાર નહીં, જ્ઞાનરૂપી છે, તથા રાગવિનાશી છે, ને ટિડ વિનાનો છે, વ્યવહારમાં જોઈયે તો નાના પ્રકારના વેપ ધરનારો છે, જોઈયે તો વેપનો લેશ ધરે નહીં માત્ર ચેતનાના પ્રદેશનું ધારણ કરનારો છે, અને નો પથ કે ૦ પુજરૂપ છે, એ ઉપદેશ મનને વાહ્યાત્માનો છે, તે વાહ્યાત્મા મનને છે કે, એ ચિદાનંદ જે છે તે રાજા છે, ને આ પિમનો મોહ ધરે છે, અને હે મન એવે

तारामां ताराजेवो विराजे ठे, पण निश्चैनयथकी तारेविपे ने मारेविपे एने मोह नथी, एवुं निरागी निरबंध ठे. एवो जे चिदानंद जगवान ठे, ते अरे मन जे घट मांहे जिहां तुं वसेठे तेज घटमां ते पण वसेठे माटे ते ईश्वरनोज विचार तुं कर, बीजो विचार सर्व दंड रूपठे. ॥ ९१ ॥

हवे ए चिदानंदनो जे रीते शुद्धानुभव थाय, ते रीते मनने उपदेश करेठे:—

अथ शुद्धानुभव जिह्वा कथनः—

सर्वथा इकतीता:— प्रथम सु दृष्टिस्तौ शरीररूप कीजे निन्न तामें और सूठम शरीर निन्न मानियें: अष्ट कर्मजावकी उपाधि सोई किजे निन्न ताहुमें सुबुद्धिको विलास निन्न जानिये; तामें प्रभु चेतन विराजित अखंमरूप, वहे श्रुत ज्ञानके प्रवान ठीरु आनिये; बाहिको विचार करि बाहिमें मगन हुजे, वाको पद साधि वेको ऐसी विधि गनिये. ॥ ९३ ॥

अर्थ:—प्रथम सम्यक् दृष्टिवहे शरीररूप बाह्यात्मा निन्न राखवो, ते बाह्यात्मा नेविपे बीजुं सूक्ष्म शरीर कर्म संबंधी अंतरात्मा ठे ते पण निन्न जाणवो, ते अंत रात्माधी परमात्माना ज्ञान दर्शननुं आवादन थायठे, एवुं अष्ट प्रकारनुं कर्म तेना जावनी उपाधि ते पण निन्न जाणवी, अने ते अंतरात्मानेविपे सुबुद्धिनो विलास जे जेद ज्ञानादिक ते पण निन्न जाणीये, अने ते सुबुद्धि विलासमां चेतनरूपी प्रभु जे ठे ते अखंमरूपे विराजे ठे, अने ते चेतन श्रुत ज्ञानना प्रमाणधी हृदयमां सारीपठे उराविये, ए रीते हे मन तुं तेनाज विचारमां मग्न रेजे, ने ते चेतननुं पद साधवाने एटले मोक्ष मार्ग ग्रहवाने एज विधी युक्त ठे एम जाणजे. ॥ ९३ ॥

हवे ज्ञाता जीवुं स्वरूप वर्णवे ठे:— अथ ज्ञानी जीव कथनः—

चोपाई— इहि विधि वस्तु व्यवस्था जाने; रागादिक निजरूप न माने; तातें ज्ञानवत जगमांही, करम बंधको करता नांही. ॥ ९४ ॥

अर्थ:— ए रीते वस्तुनी व्यवस्था जाणे अने राग द्वेषादिक जे जाव ठे, तेने पोतानुं रूप न माने, तेणे करीने ज्ञानवतने जगतमां कर्म बंधनो कर्त्ता कह्यो नथी आठ कर्म तेने बंध करी शकता नथी. ॥ ९४ ॥

हवे ज्ञातानी क्रिया कहे ठे:— अथ ज्ञाताकी क्रिया कथनः—

सर्वथा इकतीता:— ज्ञानी जेद ज्ञानसों विलेखि पुदगल कर्म, आतमाके धर्मसों निराजो करि मानतो; ताको मूल कारन अशुद्ध राग जाव ताके, नासिवेको शुद्ध अनुजो अन्यास गनतो; याही अनुक्रम पररूप निन्न बंध त्यागि, आपुमांहि अ

પનો સુનાઇ ગહિ ધ્યાનતો, સાધિ શિવચાલ નિરવંધ હોતુ તિહુ કાન,
પિલોક પાઈ લોકાલોક જાનતો ॥ ૯૫ ॥

અર્થ - જ્ઞાતા હોય તે જેદ જ્ઞાનવહે પુદગતિક કર્મનું વિજરૂણ છે, આત્મિક ધર્મથી પુદગતિક ધર્મને જુદો કરી જાણે, એમ વિજરૂણ કરે, પુદગલ ધર્મનું મૂલ કારણ અશુદ્ધ રાગદેવાદિક નાચ છે, તેનો નાશ કરવાનું અનુજવ અન્યાસ જે રીતે પૂર્વે કહ્યો તે પ્રમાણે અવસ્થા દેલી અન્યાસ રાત્રે, અનુક્રમે પ્રથમ સુદૃષ્ટિથી શરીરરૂપ નિગ્ર કરવું, એ અનુક્રમે પૂર્વે સવચ્ચી વંધને ત્યાગીને પોતાનેવિપે પોતાનોજ જ્ઞાનાટિક સ્વનાવ ગ્રહણ કરે, ઠની સાધના કરીને ત્રણે કાલ નિર્વંધ થાય, તેવો થઈ કેવલ જ્ઞાન પામીને લોકને જાણનાર થાય ॥ ૯૫ ॥

હવે સમ્યક્ત ધારીનુ પરાક્રમ કહી વતાવે છે - અથ સમ્યક્તધારી

સવૈયા ફરતીસા - જૈસે કોઇ હિસક અજાન મહા બલવાન, સ્વાદિ મૂન
ચ વચારે ગહિ વાહુસોં, તૈસે મતિમાન દર્વકર્મ નાવકર્મ ત્યાગિ, વૈદ રહ
મતિ જ્ઞાનકી દસાહુસોં, યાહિ ક્રિયા અનુસાર મિટે મોહ અધકાર, બા
કેવલ પ્રધાન સવિ તાહુસોં, ચુકે ન સકતિસોં લુકે ન પુદગજમાહિ, ટુકે
જકો રુકે ન ફિરિ કાહુસો ॥ ૯૬ ॥

અર્થ - જેમ હિસક પુરુષ નીજ પ્રમુખ જે હિંસાના ફલથી અનાણ છે, ને મહા બલવાન છે, તે વૃક્ષના મૂલને સ્વોદીને પઠી પોતાના જુના વડે ને ઝવેડી નાલે છે, તેમ મતિમાન કે ૦ સમ્યક્તી પમિત જે છે, તે પુદગન ૧૧
અથ કર્મને, અને જ્ઞાનાવરણી દર્શનાવરણી ઇત્યાદિ આવ નાવ કર્મને ત્યાગિને
વગાડે અતીત કે ૦ કર્મરહિત થઈ રહ્યો છે, અને ક્રૂણ ક્રૂણમા એક્રિયાના ૧૨
મોહ અધકારને મટાવે છે, અને તેથી કેવલ જ્ઞાનની જ્યોતિ વદ્ય થાય, તિ મતિ જ્ઞાન પ્રમુખ સર્વ જ્ઞાનોમા પ્રધાન છે, અને અથી અનત ચીર્યે પ્રગટે, ને
એ શક્તી તે ચુકે નહી, અને મોહ સ્યાનને જઈ ટુકે, અને કાઈથી રોરૂપ નહી.

૬તિથી નાટક સમયસારવિપે વધાર વાજાવધોધ રૂપ અષ્ટમ સમાન

દોહરા - વધ દાર પૂરન નયો, જો ક્ષવ દોષ નિવાન, અવ વાનો ૧૩
મોહ દાર સુલતાન ॥ ૯૭ ॥

अर्थ— झुखने दोपतुं निदान जे बंध तेनो द्वार संपूर्ण थयुं. हवे सुखतुं स्था
न जे मोक्ष तेनो द्वार संक्षेपथी वरणतुं तुं. ॥ ९७ ॥

हवे मोक्ष द्वारने आदि ज्ञान विलासने नमस्कार करे ठे— अथ ज्ञान विलास वर्णनः—

सवैया इकतीता.— जेद ज्ञान अरासो झुफारा करै ज्ञानी जीव, आत्म करम
धारा निन्न निन्न चरचै; अनुनौ अन्यास जहै परम धरम गहै, करम जरमको
खजानो खोलि खरचै; योंही मोखमुख धारै केवल निकट आवै. पूरन समाधि
जहै पूरनके परचै; जयो निरदोर याहि करनो न कबु और, ऐसो विश्वनाथ ता
हि वानारसी अरचै ॥ ९८ ॥

अर्थ— जेम कोई परिद्वानुं करनार पुरुष मुझ प्रमुख इव्यने सुलाकनी आर
हे जेदी सुधातु ठे, के कुधातु ठे, तेनो निश्चय करे ठे, तेम ज्ञानी जीव ठे, ते
जेद ज्ञानरूपी आर बडे आत्मा तथा कर्म ए वेउने छुदां करे ठे, अने ते वेउने
उग छुदा चरचे के० तेमां आत्मिक धारानेविपे तो अनुजवनो अन्यास धारण करे,
थी परम धरम के० छुद समाधि तेतुं ग्रहण करे; अने कर्मजालने छुदी जा
ी ठे, तेने सत्ता कर्मरूप खजानो खोलि खरचै के० विखेरी नाखे, तिहां निर्जरा
प, एवी क्षपक श्रेणीने लीधे मोक्षना सुखने धाय, त्यां केवल ज्ञान टुकडो आ
अने पूर्ण आत्म स्वरूपना परिचय थकी पूर्ण समाधि पामे, पठी नव भ्रमण
दोर ठांहीने निरदोर थाय. ते पठी तेने कई बीछुंरुख करवानुं बाकी रहे नही;
तेथी ते विश्वनो नाथ थयो, तेने वानारसी दास पूजे ठे ॥ ९८ ॥

हवे सुबुद्धि विलास बडे आत्मस्वरूप सथाय ते अधिकार कहेठे—

अथ सुबुद्धि विलास वर्णनः—

सवैया इकतीता.— काहु एक जैनी सावधान व्है परम पैनी, ऐसी बुद्धि ठैनी
संहि मारि दीनी है; पैठी नां करम जेदि दरब करम ठेदि, सुनाव विनाव ता
रवि सोधि लीनी है; तहां मध्य पाती दोइ लखी तिन्हि धारा दोइ, एक मु
ई एक सुधारस जीनी है; सुधासों विरचि सुधा सिंधूमें मगन जई, ए ती सब
एक सम वीच कीनी है ॥ ९९ ॥ दोहरा— जैसी ठैनी लोहकी, करै एक
दोइ; जड चेतनकी निन्नता, त्यों सुबुद्धिसों दोइ ॥ १०० ॥

अर्थ—कोई एक जैनी जैन आगमना जाणनारे सावधान अईने परमपैनी के०
तीक्ष्ण एवी बुद्धिरूप वैनी के० सोनीनी ठीणी ते शस्त्र विशेष, पोताना
नाखी वीधी, पठी ते सुबुद्धिरूप ठीनी नां कर्म के० आत्म प्रवेशनेविपे

શ્લેષ્મ રૂપ જે રાગ દેવ પરિણામ છે, તેનાં કરમના જેવ તેના પુજ્યરૂપી
ને ઝેડીને સ્વનાવ અને વિનાવતાની સધી સોધી લીધી છે, તદ્વા સાધનેવિ
પાતી કે. ત્રિદાર્શિત વનીને તે પુરુષે બે ધારા લાવી, તેમા એક તો મુયામ
જ્ઞાન મય છે, ને બીજી મુયારસ જીની કે અમૃત રસ જીની જ્ઞાન સમા
અર્શ રાગ દેવાદિકની ઢગા છે, તે મુયા ઢગા છે, તેથી વિરચિ કે. વરાગ
મુયા સિધુમા મગ્ર થયુ, જ્ઞાન સમાવિરૂપ મુયા સમુદ્મા મગ્ર રેયુ, એ જે
હી તે સર્વ ક્રિયાનો વિચાર એક સમયમાં કરે ॥ ૯૯ ॥ જેમ લોહાની ઢીલી
ના બે જાગ કરે છે, તેમ જડ ચેતનની એકતા જાગીને જિવ્રતા કરવી તે
કીજ થાય છે ॥ ૩૦૦ ॥

હવે જેવું સુબુદ્ધિનું પ્રિલાસ છે, તેવું કહે છે - અથ સુબુદ્ધિ વિલાસ કથન -
સવૈયા શ્રુતીસા - (સર્વ હ્રસ્વહ્રર ચિત્રાલકાર) ધરતિ ધરમ ફનહતિ
મ મલ, મન વચ તન બલ કરત સમરપન, જલ્પતિ અસન સિત જલ્પતિ
રિત, જલ્પતિ અમિત વિત કરિ ચિત વરપન, કહતિ મરમ પુર દહતિ નરમ
હતિ પરમ પુર ઘર ઓપસરપન, રહતિ જગત હતિ જલ્પતિ જગતિ રતિ,
તિ ગતિ યદ્ મતિ પરપન ॥ ૧ ॥

અર્થ - સુબુદ્ધિ જે છે તે ધરમ રૂપ ફલને ધારે છે, કર્મરૂપ મલને હરે છે, અને
નેવિપે મન વજ વચનવલ અને કાયાનું બલ તેને સમરપણ કરે એટલે
તે ક્રિયામા કામે લગાડે જલ્પતિ કે. સ્વાય છે સિત કે. શીતજ નોન
સનરિત કે. જીજનના સ્વાદવિના નોજન જમે, અમિત વિત કે. પરિમાણ
પોતાનું જ્ઞાનાદિક બન ચિત્તરૂપ વર્ણન વહે જુએ, મર્મ પુર કે. મર્મની
જીવનું સ્વરૂપ તે કહે, જ્રમ પુર કે. મિથ્યા નગર તેને બાલે, અને
રુપ ગુરુના વચનને ગ્રહણ કરે, અને હૃદયનેવિપે ઓપસરપન કે. રિપરતા
અને જગતનો હિતકારી થકો રહે, જ્રણે લોકની જતિ અને રતિ કે. સુવ
જહે, એટલે સર્વ લોકને પૂજનીક થાય હોઈ અગતિ ગતિ કે. જેનેવિપે ધીજા
માન્યની ગતિ થતી નથી, તેવી મોહગતિ ચાહે, એવો મુમતિનો ઉત્કૃષ્ટ વિનાસ

હવે જ્ઞાતાનો વિલાસ કહે છે - અથ જ્ઞાતા વર્ણન -
સવૈયા શ્રુતીસા - (સર્વ શુરુ અહ્રર ચિત્રાલકાર) રાનાકોસો ઘાના
થાપા સાથે ધાના ઝીને, ઘાના થયી નાનારંગી સ્વાના જગી જોધા છે, માયા
જેતી તેતી રેતેમે ધારેતી સેતી, ફદાહીકો કદા સ્વોદે સેતીકોમો જોધા છે,

...तो हाता जोरे राधासेती तांता जोरे वादी सेती नांता तोरै चांदी कोर
है; जानै जाही ताही नीके मानै राही पाही पीके, गनै वाते मा
धारावाही बोधा है. ॥ १ ॥

अर्थ:- जे बुध के० ज्ञानी ठे, ते राणा के० राजा जे पातसाहनुं स्वांग जेतो
रहं ठे. जेम राजा पोताना आत्मानुं साधन करे; अने पोताना मंमजनो साज
पोताना थाएाने चीन्हें के० नीवेवानी राखे. वनाइ राखे पण नावानी नही राखे
चारे उपाय वडे नाना रंग करे. खाना जंगी के० लडाईने विपे जोक्षा थई रहें, तेम
नी पुरुष आत्म साधन करे, गुणवाणा चिन्हें अने त्यागी थको कर्म निर्जराने विपे
ना प्रकारना रंग धारे, राग ढेप डुर्जन साये लमी हटावी देय, एवी रीते एक प
ना वे अर्थ थाय ठे, जेम लुहार रेतरीमी वडे जोडाने घसी नाखे ठे. तेम जेटल
टली माया वेली के० कर्मजाल तथा गजवेज जे कोथ तेने मेथा के० सुबुद्धि ते
प रेतरीमी वडे घसी नाखे; अने फंदना कंदने खोवेठे जेम जोधा के० खेदुत खेतरी
नी धरतीने कंद के० मूलथी खोदी नाखे ठे. तेम वाधा के० कर्मबंध तथी ह
तालोरे के० छुटाई करे, अने राधा के० सुबुद्धि ते साथे नातो जोडे; वांदीके०
कुबुद्धि तेनो नांतो के० संबंध ते तोडे, जेम सोना रूपानी चांदी सोधनार वस्तु उ
वज करेठे, तेम जे जेने तेने जाणे, हेय जे ठामवा योग्य वस्तु अने उपायेय जे आ
रवा योग्य वस्तु तेने पण नीके के० ठीक जाणे, पण हँवाने राहीपाही के० फुज
मान पीकसमान जाणे नीनासथी खीजावेठे, ए रीते माही वातो उरावे एवो
यक्त धारानो वेहेनार अवोधा के० पंक्ति ने ज्ञानी कहिये ॥ १ ॥

हवे ज्ञाताने चक्रवर्त्ति समान कही वतावेठे.-अथ ज्ञाता चक्रवर्त्ति समान कथन.-
सर्वथा इकतीसा:- जिन्हिके दरव मिति साथत ठ खंम थिति, विनसै विजाव
अरिपंकति पतन है; जिन्हिके जगतिको विधान पर्जनो निधान, त्रिगुनके जेदमान
बौद्ध रतन है; जिन्हिके सुबुद्धि रानी चूरि महा मोह वज्र, पूरे मंगलीक जे जे
मोखके जतन है; जिन्हिके प्रमान थंग सोई चमू चतुरंग, तेई चक्रवर्त्ति तनु धरै
थ अतन है. ॥ १ ॥

अर्थ:- जेणे ठए इथ्य प्रमाण करी साथ्या तेज जाणे ठये खंम साथीजीया,
अने जेना रागधेपादि विजावदिशा वणसी जाए तेज जाणिये शत्रुनी पंक्तिनुं प
न के० नाश थयो, अने तेने नव प्रकारनी चक्तिनुं विधान के० करनुं तेज तेने
व निधान ठे, ज्ञान दर्शन ने चारित्ररूप जे त्रण गुण ठे, अने तेना ह्योपशम

માફક જે જેડ ઉપજેઠે, તે જેના ચાંદ રતન પ્રગટમાન ઠે, અને જેમ ચક્રાંતને
ત હોયઠે, તે તેના ઠ સ્વમ સાધવાના રાજ્યાનિપેક સમય હોય ત્યારે વન્
હાથપહે ચૂરીને, મુખ આગલ મગલીક પૂરે તેમ જેને સુગુદ્ધિરૂપ સ્ત્રી રત્ન ઠે, તે
મહા મોહરૂપ વજ્રને ચૂરીને મોહના જતનને માટે મગલીક પૂરે ઠે, એટલે સ્વત
કાર્ય કરે; અને જે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કરીને અર્થનું ગ્રહણ કરેઠે, તથા પરાક્
ણે કરીને પણ અર્થને ગ્રહેઠે, એવા જેના પ્રમાણરૂપ શ્રંગ ઠે, તેજ તેની
સેના થઈ એમ જાણવું, એ રીતે જ્ઞાતા પુરુષે ચક્રવર્તિનો વેદ ધારી ઠે, તેમ સ્વત
જ્ઞાતા અતનકે ० અશરીરી જેવું ઠે ॥ ૩ ॥

પૂર્વે કહી જે નવધા જ્ઞાતિ તેનું હવે વર્ણન કરેઠે - અથ નવધા જ્ઞાતિ વર્ણન -
વૌદા. - શ્રવન કીરતન ચિતવન, સેવન વદન ધ્યાન, લગુતા સમતા એકતા,
નૌધા જ્ઞાતિ પ્રમાણ ॥ ૪ ॥

અર્થ - ઉપાદેય સ્વરૂપને શાંતલવું, કીરતન કરવું ચિતવન કરવું, સેવા
કરવી, વદન સ્તુતિ કરવી, ધ્યાન ધરવું, તન્મયતા કરવી, સમાપ્તિ કરવી, એકમેક્ષ
ણ, એ નૌધા કે ० નવ જેડવડે જ્ઞાતિ પ્રમાણ થાયઠે ॥ ૪ ॥

હવે જે જ્ઞાતા મોહ સન્મુખ થયો તેની અનુનય દશા કહે ઠે -

અથ અનુનવી વચન -

સવૈયા કક્તોસા - કોઈ અનુનવી જીવ કહે મેરે અનુનૌમે, લગન વિનેર નિ
ન્ન કરમકો જાલ હૈ, જાનૈ થાપ આપુકો છુ આપુ કરી આપુરિપે, ઉત્પત્તિ તા
ધ્રુવ ધારા અસરાલ હૈ, સારે વિકલપ મોસોં ન્યારે સગવથા મેરો નિહૈયું સુજ
યહ વિવહાર ચાલ હૈ, મે તો છુડ ચેતન અનત ચિન મુશ ધારી, પ્રહતા હમા
એક રૂપ તિહુ કાલ હૈ ॥ ૫ ॥

અર્થ - જે આત્માનો અનુનય પામ્યો તેજ અનુનવી જીવ એવું કહે ઠે, કે જ
રા અનુનયમાં લક્ષણ જેડવકી કર્મ જાલ હવે નિન્ન દોસવા લાગી અને આ
ત્માજ કર્તા કારક આત્માજ કરણ કારક આત્માજ આધાર કારકવિષે આત્મા
જ કર્મ કારકને જાણે અને અહી કોઈ પર્યાયની ઉત્પત્તિ અન નાશ ઠે, અને
વ્ય ધ્રુવતા પણે ઠે, એ ત્રણે ધારા અહી અસરાલ પણે વહી રહી ઠે તો પણ એ
ણે ધારા વિકલ્પરૂપ ઠે, અને મારેથી તો સર્વ વિકલ્પ સર્વથા હુદાન ઠે વિ
ત્પન્ન તો કહો નિશ્ચય નથી અને મારો તો ચેતના સ્વરૂપ નિમે સ્વનાવ ઠે અને
આગજ કહી જે ત્રણ ધારા તેતો અવહાર નયની ચાલમાં ઠે આ જે સિદ્ધાંત વચ

कहुं तुं तेणो करीने हुंतो छु-चेतना स्वरूपी तुं, अनंत चिन मुझ धारी के० अन्
त ज्ञाननो धरवा वालो तुं, एहवी महारी प्रभुता त्रणे कालने विपे एक रूपेणे॥५॥
हवे चेतनारुंज स्वरूप वतावे ठे.— अथ चेतना वर्नन.—
सवैया ५कतीसाः— निराकार चेतना कहावे दरसन गुन साकार चेतना छु-
ज्ञान गुण सार है; चेतना अद्वैत दोउ चेतन दरवमांदि, सामान विशेष सचाही
को विसतारहे; कोउ कहै चेतना चिनह नाही आत्मामें, चेतनाके नास होत त्रि
विध विकार हैं; लठनको नास सचा नास मूल वस्तु नास, तातें जीव दरवको
चेतना आधार है॥ ६ ॥ दोहराः— चेतन लठन आतमा, आतम सचा मांदि;
सचा परिमित वस्तु है, जेद तिहूमें नाहि ॥ ७ ॥
अर्थः— आत्मानो दर्शन गुण जे निराकार कहीये ठइये तेतो निराकार चेत
ना थई, अने जे आत्माने छु-ज्ञान गुण सारचूत कहीये ठइये तेतो साकार चेत
तना थई, विशेषताने लीयो रह्यो ठे माटे साकार कहिये, एरीते निराकार अने साका
रपणे दर्शन तथा ज्ञाननेविपे द्वैत नाव थयो, पण चेतनानेविपे तो अद्वैत नाव
ज रह्यो ठे, अने चेतनागुण थकी चेतन इव्य ठे, तेथी चेतन इव्यमां वेउ समाई
गयां. वली निराकार ने साकारपणुं सामान्य ने विशेषपणाथकी ठे, ते तो सामा
न्यता अने विशेषता चेतना इव्यनी सत्तानो विस्तार ठे; कोई मूढमति वैशिष्टिक
सुख दर्शन वाला कहे ठे, के, आत्मानेविपे चेतन चिन्ह नथी, चेतना लक्षण
थी, तेने केबुं के, अरे मूढ, जो चेतन चिन्ह न कहिये तो चेतनानो नाश थवाथी
विध विकार उपजशे, ते कया तो मन वचन ने कायाना विकार जाणवा; माटे
लक्षणो नाश थवाथी वस्तुनी सत्तानो नाश थशे अने वस्तुनी सत्तानो नाश थवाथी
रूप वस्तुनो पण नाश थशे, माटे जीवने जाणवानो तो एक आधार चेतनानोजे
आत्मारुं चेतना लक्षण ठे, सचा धर्मविना आत्मा ठरे नही तेथी आत्मा स
विपेज ठे, अने पोतपोतानी सचा प्रमाणेज सर्व वस्तु ठे, वस्तु इव्य विचारी
त्यारे उत्पादादि त्रणे वस्तुमां जेद कोई नथी ॥ ७ ॥
हवे चेतना लक्षणुं शाश्वत तथा अविनाशीपणुं दृढ करावेठेः—
अथ चेतना अविनासी यह कथनः—
य तेईसाः— ज्यों कलधौत सुनारकि संगति, चूपन नांउ कहें सब कोई; कं
मिटो तिहिं हेतु वहैं फिरि औटि तु कंचन होई; ल्यों यह जीव अजीव
यो बहु रूप नयो नहि दोई; चेतनता न गई कबहू तिहिं, कारन ब्रह्म

કહાવત સોઈ ॥ ૮ ॥ દેશુ સર્વી યહ આપુ વિરાજત યાકિ દસા સંવ
સોહૈ, એકમેં એક અનેક અનેકમેં, ૬૬ લિયે ડુરિયામહિ દો હૈ, આપુ
લસૈ અપનો પદ, આપુ વિસારકેં આપુહિ મોહૈ, વ્યાપક રૂપ યહૈ ઘટ અત
મ કૌન અજ્ઞાનુમેં કોહૈ ॥ ૯ ॥ જ્યૌં નટ એક ધરે વહુ નેપ કલા
નુક દેશે, આપુ લસૈ અપની કરતૂતિ વહૈ નટ નિન્ન વિલોકત પેસૈ, ત્યૌં
નટ ચેતન રાઝ વિનાઝ દસા ધરિ રૂપ વિસેસૈ, સ્વોલિ સુદૃષ્ટિ લસૈ અપનો
હંડ વિચાર દસા નહિ લેસૈ, ॥ ૧૦ ॥

અર્થ — જેમ કલધોત કે ૦ સોનુ તેને સોની ઘડીને નૂપણ બનાવે, ઘાટના સયોગથી લોકો તેને નૂપણ કેહેવા લાગે છે પણ મૂલ વસ્તુ જે ૧૧
ઈ જતુ રહ્યું નથી, કેમકે, જ્યારે તે ઘાટને અગ્રીમા ગાલી નાખે ત્યારે ૧૨
કેવાય, તેમ આ જીવ જે છે, તે અજીવરૂપ કર્મ પુદગલ ઇત્યાદિક વીના
લના સયોગથી એક કોડી શાડી સત્તાણુ લાલ કુલ કોડીમા વહુરૂપે થયો,
પણ દિવિધ નથી થયો, કેમકે, ચેતનતા કઈ ગઈ નથી, તેમાટે તે સત્પમા
બ્રહ્મજ કેવાય છે, જેનો વિસ્તાર મોટો તેને બ્રહ્મ કહીયે ॥ ૮ ॥ આત્માની
નુત્તિ, તે સુદૃષ્ટિ સર્વિને કહે છે, હે સર્વિ, જો આ આપણો ઈશ્વર વિરાજે
૧૩ એ ઈશ્વરનો દશા સર્વ એનેજ શોજે છે, એવી વિરુદ્ધતા વીજે ઠેકાણે ન શોજે
૧૪ યહૈ એકતામા જોઈયે તો એક રૂપ છે, અને અપર સત્તાએ દેખીયે તો
અને ૬૬ દશામા દેખીયે એટલે અજ્ઞાન દશામા દેખીયે અને જ્ઞાન દશામા
૧૫ દિવિધ રૂપ છે, તે દિવિધપણુ કહે છે — ક્યારે તો પોતાનુ પદ જે પો
ને સજારીને છુએ, અને ક્યારેક તો પોતાને વિસરીને પોતે મોહમા પડે છે
૧૬ એહિજ ઈશ્વર ઘટને અતર વ્યાપક રૂપ છે, તેથી જે જે અવસ્થામા વ્યાપે છે
જ્ઞાનને વિષે પણ વીજો કોઈ નથી અને અજ્ઞાનને વિષે પણ વીજો કોઈ નથી ॥ ૯ ॥
૧૭ ના ઘર દૃષ્ટાંત કહે છે — જેમ કોઈ નટ હોય તે વહુ વેપ ધરે છે, ને તેતે વેપની
કરે છે, ત્યારે જગત તેને કુતુહલ સમજે, પણ નટ પોતે પોતાની ક્રિયા જાણે છે, ને
૧૮ ધરેલા વેપથી પોતે છુદો છે, એવુ જાણે છે તેમ ઘટને વિષે ચેતન રાજા રૂપ ન
તે વિનાવ દશા ધરીને રૂપ વિશેષ કરે છે, પણ જ્યારે સુદૃષ્ટિ સ્વોની છુએ
૧૯ પોતાનુ પદ ઝંજમે અને ૬૬ વિચારની દશાને પોતે લેવામા ગયો નહી ॥ ૧૦ ॥
૨૦ હવે ચેતન નટની સયજી ચેતના એક છે, તે કહે છે — અથ ચેતના ડાવય યહ ૨૧
અહિજ ઠક — જાકે ચેતનનાવ ચિદાતમ સોઈ હૈ, આર નાવ જા ધર સુ

कोई है; यों चित्तमंजित जाव, उपादे जानते; त्याग जोग परजाव पराये मानते ॥
 अर्थ:-जेनेविषे चेतन जाव ठे, तेने चिदात्मा अथवाचिद्रूप कहिये ठे, अने ए
 चेतनाजावधी बीजो जाव जे धारेठे, तेतो कोई बीजो ठे, एथी चेतना मंजित जे
 जाव ठे तेतो उपादेय रूप जाणवो, अर्थात् पोतानो करी जाणवो, अने चेतना जा
 वधी जे परजाव ठे, ते सयलो त्यागवा योग्यठे ने तेने पारको करी मानी जेवो ॥ ११ ॥

हवे जे सम्यक् दृष्टि चेतना उपादेय राखीने मोक्ष मार्गना साधक थया तेनी
 अवस्था कहेते:- अथ सम्यक्दृष्टि मोठ मारगको साधक कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- जिन्हके सुमति जागी जोगसों नये विरागी, परसंग त्यागी
 जे पुरुष त्रिभुवनमें; रागादिक जावनिसों जिन्हकी रहनि न्यारी, कवहू मगन
 व्हे न रहै धाम धनमें; जे सदीव आपकों विचारै सरसंग सुख, जिन्हके विकल
 ता न व्यापै कव मनमें; तेई मोक्ष मारगके साधक कहावै जीव, जावै रहो मंदि
 रमें जावै रहो वनमें. ॥ १२ ॥

अर्थ:- जेना हड्यामां सुबुद्धि जागी, अने विषय जोगथी जे वैरागी थया, अने
 जे रागद्वेषादिक परजाव ठे, तेनो सेवना संग के० त्रण लोकनेविषे तेनो त्यागी जे
 पुरुष ठे, अने जे रागद्वेषादिक जाव पदार्थ ठे ते थकी जेनी रेहेणी न्यारी ठे, तेथी
 धाम के० घर अने धन तेनेविषे मग्न थई न रहे, अने जे सदा निश्चय दृष्टीए देखीने
 आत्माने सर्वंग सुख विचारै ठे, तेथी जेना मननेविषे विकलता नही व्यापे, एवी
 दशा जईने जे जीव रह्या ठे, तेज जीव मोक्ष मार्गना साधक केहेवाच, पठी ते
 जावै तो मंदिरमां रहे, ने जावै तो वनमां रहे, पण तेनी दशा सर्व स्थानके
 एकज होय ठे. ॥ १२ ॥

हवे मोक्षगामी जीव विचक्षण पुरुषनी दशा कहेते:- अथ विचक्षणदशा वर्णन:-
 सर्वथा तेईसा:- चेतन मंजित अंग अखंजित सुख पवित्र पदारथ मेरो; राग
 विरोध विमोह दशा समुजे त्रम नाटिक पुगल केरो; जोग संयोग वियोग व्यथा
 अविजोकि कहै यह कर्मज पेरो; है जिन्हकों अनुनौ इहि जाति सदा तिन्हकों
 परमारथ नेरो. ॥ १३ ॥

अर्थ:- जे परमात्मानेविषे दृष्टि दैने एवो विचार करे के, जे मारो पदार्थ ठे, ते
 चेतन मंजित ठे, अने अखंजित ठे, अनेय ठे, अनेय ठे, अने सुख ठे, पवित्र ठे,
 अने एथी जुटी जे राग द्वेषने मोहनी दशा थई रह्यीठे, तेने तो त्रमरूप मिथ्याजाल
 पुदगलनु नाटक करी समजे ठे, अने पंचेंद्रियना जोगसंयोग ने वियोग एवी बाह्या

ह्माने विषे व्यथा श्रवलोकी ने एवुं कहे के, एतो कर्मनो धेरो ठे, कर्मनो अब एवो अनुभव जेने नित्य रहे, तेने परमार्थरूप मोक्ष ते सदा नेरो के ननीके । हवे जे मोक्षथी दूर ते चोर, ने मोक्षथी निकट ते साहुकार एवु कहे-

अब चोर तथा साहुकार वर्णन -

दोहरा - जो पुमान परधन हरे, सो अपराधी श्रद्धा, जो अपनो धन सो धनपति धरमइ ॥ १४ ॥ परकी सगति जो रचै, वध बडावे सोइ, जो चामे मगन, सहज मुक्त सो होइ ॥ १५ ॥

अर्थ - जे पुमान के पुंरुप परधनने हरे, ते अपराधी जीव श्रद्धा के कहिये, ने जे पोतानाज धननो व्यवहार राखे, ते धनपती कहिये, धर्मने जाणनार कहिये ॥ १४ ॥ तेम जे परवस्तुनी सगतीए राखे ते चोर ने तेज पोताना बंधने बधारे, अने पोतानी सत्तामा सवाकाज मगन रहे मुक्तरूप पाय ॥ १५ ॥

हवे वस्तु कोने कहिये अने सत्ता कोने कहिये ते बतावेठे -

दोहरा - वषजे विनसे पिर रहे, यह तो वस्तु बखान, जो मरजावा सो सत्ता परवान ॥ १६ ॥

अर्थ - उत्पत्तिवत्, विनाशवत्, स्थिरतावत् एतो वस्तुनु बखान ठे, वने वस्तुनी मरयादा जे परिमाण ते धर्म ने सत्ता कहिये, अनुभव प्रमाण माइ । हवे केवा केवा इध्यनी केवी केवी सत्ता ठे ते कहेठे -

अथ सत्ता व्यवस्था वर्णन -

सवैया इकतीसा - लोकालोक मान एक सत्ता है आकाश द्रव्य, धर्म इह सत्ता लोक परिमिति है, लोक परवान एक सत्ता है अधर्म बर्ष, कानने असाय सत्ता अग्निति है, पुदगल छुट परवानकी अनत सत्ता, जीरकी सत्ता न्यारी न्यारी यिति है, कोउ सत्ता काहुसों न मिने एरुमेरु हार्ड, ते हाय यों अनादिहीकी यिति है ॥ १७ ॥

अर्थ - आकाश इध्यनी मर्यादा लोकालोक लगे एक ठे नयी आकाश इह एक सत्ता ठे, अने धर्मास्तिकाय इध्य लोकप्रमाण एक रूप ने तेयी धर्म एक सत्ता ठे, अने अधर्मास्तिकाय इध्य पण लोक प्रमाण एक रूप उ नयी इध्यनी एक सत्ता ठे, अने काजना इध्यना अणु ठे ते लोकाकाश प्रमाण इत्यस्यात् ठे, तेयी काल अणुनी अस्यात् सत्ता ठे ए रहवु दिगज

अने योग शास्त्रमां पण कह्युं ठे, अने लोकविषे पुत्ररूपी शुद्ध परमाणुनी
ए अनंत सत्ता ठे, अने लोकविषे जीव अनंत ठे, तेथी जीवनी पण अनंत सत्ता
तेथीज जीवाजीवनी छुदी छुदी हेत्रावगाहना ठे, जे इव्यनी जे सत्ता होय
बीजी कोई इव्यनी सत्ता साथे मले नही, जो एकमेक थई जाय तो सर्व सत्ता
सहाय पणे वत्ते, माटे एकमेक न थाय एवी अनादि कालनी स्थितिठे. ॥१७॥
हवे चेतन इव्यनी सत्तातुं वर्णन करेठे.— अथ चेतन सत्ता वर्णनः—
सवैया इरुतीसाः— एइ ठहो इव्य इन्हहीको हे जगतजाल, तामें पांच जड
चेतन सुजान है; काहुकी अनंत सत्ता काहुसों न मिले कोई, एक एक सत्ता
अनंत गुन गान है; एक एक सत्तामें अनंत परजाय फिरे, एकमें अनेक इह
परवान हैं; यह स्यादवाद यहै संतनिकी मरजाव, यहै सुख पोष यहै
को निदान है. ॥ १८ ॥
र्थः— ए ठए इव्ये करी एथीज जगतजाल वत्तेठे, ते ठनेविषे पांच इव्य
ही, अने जीवनी अनंत सत्ता कही, एवा अनंतपणे करीने कोईनी सत्ता
मले नही, एटले छुदी छुदी अनंत सत्ता ठे, अने प्रत्येक सत्तामां अनंत
न ठे, अने एक एक सत्तामां अनंत पर्याय अनंत अवस्था जेदफिरे
वै एकमां अनेक कह्युं ते एरितेठे, स्यादवाद मतमां ए वात प्रमाण ठे,
रूपना वचननी पण एज मरियादा ठे, तथा एज मत सुखतुं पोषण क
ने मोहनुं निदान एटले मूल कारण ठे. ॥ १८ ॥
चन थकी जे वस्तुनो धर्म ग्रहो जाय तेज सत्ताधर्म कहीये तेथी
यनी सत्ता कहेठे.— अथ एक जीव इव्यसत्ता वर्णनः—
तीसाः— साधि दधि मंथनि थराधि रसपंथनिमें, जहां तहां ग्रंथ
सोर है; ज्ञान जानु सत्तामें सुधा निधान सत्ताहीमें सत्ताकी डुर
सोर है; सत्ताको सरूप मोख सत्ता जूज यहै दोष, सत्ताके उ
वेह थोर है; सत्ताकी समाधिमें विराजि रहे सोई साहु. सत्ताते
सोई चोर है. ॥ १९ ॥
विषे ठती देखाय, जेम दहीना मंथनमां घीनी सत्ता साधिये, जे थ्या
तो तेथी वस्तु नोपजे ठे, माटे रस मार्गमां सत्ताविना निह नथी
तेने सत्ता कहिये, शास्त्रमां ज्यां त्यां ग्रंथानेविषे सत्तानोजनोर्ग.

शब्दते ज्ञान रूपी जानुनो उदय जीवनी सत्तामां निपजे, वली ७
 सत्तामाज पामिये, निधान पण सत्तामांज पामिये जे सत्तानुं डुरनि के ७
 सध्या रूपते, अने जे सत्तानी मुख्यताते तेज जोर के ७ प्रनात रूपते,
 नु जे स्वरूप ते तेज मोहू ते, अने सत्ताने झुली जनु एज दोषरूप ते
 न करवाथी चीहोउर के ७ चारे तरफ धामधुम नीपजे, जे पोतानी ॥
 तेमा बिराजमान थई रहे तेने साहुकार कहिये, अने जे पोतानी सत्ताणी
 अन्यनी सत्ताने ग्रहे तेने चोर कहिये ॥ १९ ॥

हवे सत्तानी समाधिनु वर्णन करेते - अथ समाधि वर्णन -
 सबैया इकतीसा - जामे लोक वेद नाहि थापना उठेद नाहि पाप ७,
 हि क्रिया नाहि करनी, जामे राग दोष नाहि जामें वध मोप नाहि,
 स न आकास नाहि धरनी, जामे कुजरीत नाहि जामें हारजीत ॥
 शिख नाहि विष नाहि जरनी, आश्रम वरन नाहि काहुकी सरनि ॥
 ६ सत्ताकी समाधि नूमि वरनी ॥ २० ॥

अर्थ - जेमा लौकिक वेदनु नथी, अने जेमा स्थापनानो उठेद नथी,
 पाप पुन्यनो खेद नथी, जेमा कोई क्रिया करणी नथी, जेमा राग द्वेष
 वध मोहू नथी, जेमा प्रभुताने दासपणु नथी, जेमा आकाश अने धरती
 जेमा कुजनी रीत नथी, जेमा हारने जीत नथी, जेमा गुरु अने
 मां रिप जरनी एटले चालनु हालनु नथी, जेमा कोई आश्रम व्यवहार
 था वर्ण व्यवहार नथी, जे कोईनी शरण रूप नथी एवी छु ६ सत्तानी
 माधिरूप वरणवी ते एटले स्वरूपनी छु ६ समाधिने रिपेज छु ६ ॥
 हवे मिथ्यादृष्टिने चोर अने अपराधी कही देखडावेते -

अथ मिथ्यादृष्टि अपराधि यह कथन -
 दोहरा - जाके घट समता नही ममता मगन सदीव, रमता राम ॥
 ही, सो अपराधी जीव ॥ २१ ॥ अपराधी मिथ्यामती, निरद्वै हि ॥
 रको माने आत्ममा, करे करमको वध ॥ २२ ॥ फूठी करनी आचर, फूठ ॥
 आस, फूठी जगती हिय धरे, फूठो प्रभुको दास ॥ २३ ॥
 अर्थ - जेने केवल जाणपणु जे समताने समाधि ते नथी अने ने,
 यस्तुनी ममतारिपे मगन थई रहे, ने निज घट अथवा स्वरूपनरिपे स्त्री ॥
 यो जे आत्मराम तेने जेणो जाण्यो नथी तेनेज अपराधी चोर जीव कहिना ॥

अर्थ— जे पण वस्तु ज्ञेय ते अपगन्धी ने तेज मिय्यामति. तेज निरदय ने ते
 शानो अंधकदिये. एटले जे पररूप पुज्जनने आत्मा माने ते कर्मनो बंध करेवे
 जांदांसुधी पोतानी वस्तुने न जाणे त्यांसुधी तो जे क्रिया आचरे ते सर्व
 वे. अने तेने जे मोह मुखनी आगा वे. ते सर्व फूटी वे. पोताना प्रभु जा
 ॥ विनानो जे नक्ति द्वियामां धरे वे, ते सर्व फूटी जाणवी, अने परमेस्वरने उ
 ख्याविना दासपणुं राखवुं तं पण सयजुं फूटुं वे ॥ २३ ॥
 हवे मूढ जोकना फूटपणानी व्यवस्था कहे वे— अथ मूढ व्यवस्था यथाः—

मवैया इकनीनाः— माटी जूमी सजकी तु संपदा बखाने निज. कर्ममें अमृत
 ने ज्ञानमें जहर है. अपनाने रूप गहं ओरहीसों आपु कहे, ताता तो समाधि
 किं असाता कहर है; कोपको रुपान लिये मान मदपान किये, मायाकी म
 रि हिये जोनकी लहर है, याही नांति चेतन अचेतनकी संगतिसों, साचसों विमु
 ॥ जयो फूटमें बहर है ॥ २४ ॥ तीन काज अतीत अनागत वरतमान, जगमें
 गमित प्रवाहको महर है; तामों कहं यह मेरो दिन यह मेरी घरी, यह मेरोई
 गेई मेरोई पहर है; पेहको खजानो जोरे तासों कहे मेरो गेह, जहां बसे तासों
 हि मेरोई सहर है; याहि नांति चेतन अचेतनकी संगतिसों, साचसों विमुख
 यो फूटमें बहर है ॥ २५ ॥

अर्थ— नात धातु जे वे पहाटनी धरतीनी माटी जेवी वे, तेने संपत्ति करी व
 णाणे वे. पोतानी अष्टुड क्रियामां अमृत जाणे वे, अने ज्ञानमां जे समजे वे,
 एले क्रिया थकी निहि जाणे, ने ज्ञान थकी नही जाणे. जे पोतासुं चिदानंद
 प वे. तेने यह नही, पण शरीरादिक जे वे तेने आत्मारूप जाणवे. अने जे
 ता वेदनीय उपजे वे. तेने तो समाधि करी जाणे वे, असाता वेदनीयने कहर
 उपद्व माने वे, कोपसुं रुपान जे खड्ग ते लज्जे रहे वे, मान ने अहंकार
 तद पीजने रहेवे, हयानेविपे मायानो मरोड राखेवे, जोननी फेर खाया करे
 की रीते अचेतननी संगती थकी एटले जड पुज्जनी संगतीथी साच थकी
 थयावे, ने फूटमां बहर हे केणतत्पर यई रह्योवे, ॥२४॥ अर्थ स्पष्ट. २५
 यक् दृष्टि साहुकारनी व्यवस्था कहे वे— अथ सम्यक्दृष्टि व्यवस्थाकथनः—
 ॥— जिन्हके मिय्या मति नही, ज्ञान कला वटमांहि; परचे आतम राम
 पराधी नाहि ॥ २६ ॥

समयसारनाटक

अर्थ - जेनी मिथ्यामति नाग पामीने घटनेविषे ज्ञान कना प्रगट
आत्मारामने उलख्यो ठे, ते लोक अपराधी नथो साहुकार ठे ॥ १६ ॥

हवे ज्ञानीनी व्यवस्था कहे ठे - अथ ज्ञानी यथा -

॥ सवैया ॥ कृतीसा - जिन्हके परम ग्यान पावक प्रगट जयो, समे मोह
विरप तीन्यो बढे है, जिन्हकी चित्तानि आगे उठे ग्यान नृमि नागे नागे न
ज्ञान गज चढे है, जिन्हकी समुज्जिकी तरंग अग अगममें आगममें निज
तममें कहे हैं, तेई परमारथी पुनित नर आगों जाम राम रम गाढ करे
पढे है ॥ १७ ॥ जिन्हकी चिहुटी चिमटासी गुन चूनवेको कुरुपाके सुनवेको
कान मढे है, जिन्हको सरज चित कोमल वचन बाने मोम दृष्टि निषे मने
केसे गढे है, जिन्हके सगति जगि अलख थराखिवेका परम ममागि साखि
बढे हैं, तेई परमारथी पुनित नर आगों जाम, राम रम गाढ करे यह पाठ पढ़े

अर्थ - जेना हयामा धर्म ग्यानरूप पावक के ० अग्नि प्रगट जयो, तेथीस
ह अने विभ्रम ए त्रणे वृद्धरूप ठे, ते बढे के ० बनी गया ठे जेनी विना
ज्ञानदृष्टि आगल उदयरूप कुतरो जमीने जागी जाय ठे अने ज्ञानरूपी ।
उपर चढी रहेठे, तेथी कर्मरूप रज लागती नथी बीजानु न अगम था ठे,
जेनी समजना तरंग उठी रह्या ठे एवा आगम के ० जन राणीमा निपुण पदा
ने अध्यात्म ज्ञानमा पूर्ण थयो ठे, तेनेज सम्यग्दृष्टि कटि परमायने ०
पुनित के ० परित्र रूप थयो चाणवो आत्मागमना अनुनर गममा था ठे
गढे के ० सपूर्ण मग्न थई, एज पाठ पढे ठे एटने जणे ठे, ॥ १८ ॥ बनी न
मटी के ० हाथनी चिमटी अथवा चिपीयो तेगडे कई नानी रस्तुन परकी नरने
ये, तेम पारका गुण चुटी खेगाने जेनी एवी चपटी ठे अने रिस्था माननवने
वने कानने बध करी राखे ठे जेनु चित सरन ने निष्कपटी न न निहृदकी
मोमज वचन बोले ठे काम कोशदिक विकारविना माम्य दृष्टी गाव न गीज म
सेगढेहें के ० मीणना घडाजेबु हृदय कोमल गाव ठे अने पानाना अनर
थई ठे, तेने सागवाने जेनी सुमति जागी ठे, अयागी अस्थायी बनी परम
न के ० परित्र रूप थई रह्या ठे, ने तेज सम्यग्दृष्टि परमायना कान
दृढ मग्न थई एज पाठ पढे ठे ॥ १९ ॥

समयभारनाटक.

हवे समाधिनुं स्वल्प कहें ठे:- अथ नमाधि वणन:-
 बोल:- गम रनिक अम गमन, कहन सुतननो बोल: जब नमाधि प
 न कह, तब बुधिया नहि बोल ॥ २२ ॥ नंदन वंदन सुनि कन, अवन चितवन जा
 उन पदावन उरदिनन, बहुविध क्रिया कजाय ॥ २३ ॥ शुभानम अतुनी जव

हजाचा निहि नाहि; करम करम मारगविश, शिव माग शिवमाहि ॥ २४ ॥
 अर्थ:- आत्मागम जे ठे ते रनिक कं० रत जाना ठे, अने राम कं० रतनुं ने

मन ठे, केवाने नानजवाने रनिकने रत वेव ठे, पण जेवारें एनविसे नमाधि प्र
 णे अथ ठे त्यां वे पणुं नयी नुं, त्यां तां रनिक अने रत ए वे एकज-ठ

हजे नमागम कं० रनिक अवस्था थागो एतजी क्रिया करे ठे कं, नंदन कं० आ
 ने एवाज गुण नानजी एतुं चितवन करे, एताज जाय जपे ठे, जपे नपावे

पदे, एवी नीने रनिक अवस्थानां जात जानना क्रिया कजाय ठे । २५ ॥
 हवे कही जे क्रिया नेने कतां कतां जहां शुभ आत्मानो अतुनव थाय त

जे शुभाचा हुडीजाय, उन कल्पणुं ने अयोगी द्धानां ठे, कर्म जे ठे ते कर्म
 नगनांज रहे, एतसे तंनार मार्गनेविषज रहे, शुन कर्म पण तंनार मार्गनां ठे

ने शिव मागे ते शिवमाहि एतसे शुभ आत्माने विषज ठे ॥ २६ ॥
 बोल:- इहि विष वस्तु अवस्था जेनी, कही जिनिं कही में तेनी; जे प्र

नंति सुनि गजा, निहिकां शुभावागनां काजा ॥ २७ ॥ जहां प्रमाद ह
 नहिं थाय; नहों अवजव आसनां थाय, ता काग्न प्रमाद उनपानी, प्रगट

जे प्रमाद नजि वदन हांही: निहिकां नांय निरुट दग नांही ॥ २८ ॥
 जे प्रमाद जवनाई, पराधीन प्रानी नवनाई; जव प्रमादजी प्रहना नां

अर्थ:- ए नीने श्री जिनेई देव वस्तुनी व्यवस्था कही ठे, ने तेवीज आडा
 थायी में पाय कही ठे, अने जे मुनिगज प्रमाद द्धानां ठे, नेने नां शुभाचा

शुन क्रियातुं आजवन जीगयीज काय निहि थाय ॥ २९ ॥
 जे जे मुनिगजने आत्माना अधिक बीयांजने जीये प्रमाद द्धा न थाय

ગુસાઈ વેશી જાપાનો શબ્દ છે, એનો અર્થ મુનિરાજ થાય છે, જે મુનિરાજ સમુક્ત છે, તે તો ગિહ્નુ કે ૦ દહાની રીતે ઊઠે છે, ને પહે છે, પણ મેં નહીં અને જે પ્રમાદ ઠોડીને અપ્રમાદપણે ઊઠેને ઊના રહે છે, તેને ઘી નજીક મોકલે છે ॥ ૩૪ ॥ જાંઘાં સુધી ઘટમાં પ્રમાદ છે, ત્યાંસુધી તે ન છે, અને જ્યારે આત્માની શક્તી જાગે છે, ત્યારે પ્રમાદની પ્રવૃત્તા નાશ ત્યારે તો પોતાના પ્રધાન અનુનવનો પ્રકાશ થાય છે ॥ ૩૫ ॥

દોહરા - તા કારણ જગ પથ હત, ઊત શિવ મારગ જોર, પરમાદી અપરમાદ સિવ ચોર ॥ ૩૬ ॥ જે પરમાદી આલસી, જિનકે ત્રિકલપ ચૂર; યિજ અનુનૌચિપે, તિન્હિકો સિવપથ દૂર ॥ ૩૭ ॥ જે અવિકલપી અનુનૌ ચેતના યુક્ત, તે મુનિવર લઘુ કાલમે, હોહિ કરમસોં મુક્ત ॥ ૩૮ ॥ જે આલસી, તે અનિમાની જીવ, જે અવિકલપી અનુનૌચી, તે સમરસી ॥

અર્થ - તેમણે જગતનો માર્ગ પ્રમાદોની તરફ છે, અને અપ્રમાદોની તરફ માર્ગ છે, કેમકે, જે પ્રમાદો હોય તે જગતને છુદે અને અપ્રમાદો શક્તી છુદે છે ॥ ૩૬ ॥ જે પ્રમાદો છે, તે આલસી છે તેને ચૂર કે ૦ ઘણા વિકલપ છે, અને પોતાના અનુનવમાં તેને શિથિલપણું રહે છે, અને તેને મુક્તિ સ્વરૂપાચરણ દૂર છે ॥ ૩૭ ॥ અને જે વિકલપવિના અનુનવમાં વસે છે, તે ચેતના યુક્ત છે, તે મુનીશ્વર થોડા કાલમાં કર્મથી મુક્ત થાય છે ॥ ૩૮ ॥ માદી અને આલસી છે તેને અહ્બુદિથી અનિમાની કહિયેં ને જે વિરક્ત ત પોતાના અનુનવમાં છે, તેને તો સદાય સમરસી કહિયેં ॥ ૩૯ ॥

હવે અનિમાની તથા જ્ઞાનીની અવસ્થા ઉપર દૃષ્ટાંત આપે છે -

અથ અનિમાની તથા જ્ઞાની અવસ્થા કથન -

કવિત્ત ઠહ - જેસે પુરુષ લગ્યે પહાર અદિ, ચૂચર પુરુષ તોહિ લાગુ લગ્ન, + રૂપ લગ્યે તાકો લગ્ન, ઊતર મિલે હુદુકો વ્રમ જગ્ન, તેસે અનિમાની ઊત્તરતગ્ન, જીરકોં લગ્નપદ દગ્ન, અનિમાનીકોં કહે તુઠ સચ, જ્ઞાન જગે સમતારસતગ્ન ॥

અર્થ - જેમ કોઈ માણસ પહાડ ઉપર ચડ્યો હોય તેને ચૂચર કે ૦ તનાડા માણસો ન્હાનોત્રે એમ છુદે, અને તલોટી વાજા માણસને પહાડ ઉપર છુદે, અને પછી પહાડ ઉપર ચઢેજો હેઠે ઊતરી તાટી યાનાન મને ત્યાં વ્રમ નાના પણાનો દૂર થાય, તેમ અનિમાની પુરુષ ઊઠી ગરબન ગણનારો, જીવને નાના છુદે, તુઠ જાણો, અને વીજા પુરુષો તે અનિમાની પુરુષન તુઠ ॥

म अपरस विचारमां विषमता रहे ठे. ते ज्यारे ज्ञान जागे त्यारे वेठना मनमां
विषमता मटीने समपणुं आवी जाय ॥ ४० ॥

हवे एकजा अजिमाणीनी व्यवस्था कहे ठे:- अथ अजिमाणी यथा.-
संवया इकतीता:- करमके जागी समुंजन गुनको मरम. परम अनीति अधरम
ति गहे हें; हांहि न नरम चित्तगरम धरमहुते, चरमकी दृष्टिमां जरम नूली रहै है;
प्रासन न खोले मुख वचन न बोले सिर नाएहू न मोले मानो पाथरके चहे है;
खनके हाठ नव पंथके बटाठ ऐसें, मायाके खटाठ अजिमाणी जीव कहे है. ४१
अर्थ:-जे करम बंधयी अती जारी ठे. देपने गुण जाणोठे, पण गुणनो मर्म जा
णतो नथी. अने परम अन्याय तथा अयर्मनी रीत ग्रही राखेठे. चित्तने विपे नरमा
तथा दया परिणाम नथी. देपनो अती यर्म ताप ठे, तेथी गरम रहंठे, ज्ञान
नथी अने चर्मरूप दृष्टीवहे जरममां नूय्यो फरे ठे. कोई विकट आसन बांधे
ने खोले नही, ने मोडेथी वचन बोले नही, मौन ब्रती रहे, तेने ज्ञानी महा पु
जाणीने कोई माथुं नमावे, तो तेनो सत्कार ने अंग चेष्टा पण न करे, जाणि
पथर थवानीज स्वा करतो होय नीवली जेम वाजकने मराववाने हाठ कहीये
इये तेम लोकोने मराववाने वेप धरी हाठ वनीने वेसे, अने नव ब्रमणना मा
मां बटाठना सरखो चाले, एरीते माया जालना खाटनारा अजिमाणी जीवने
उजखीये ॥ ४१ ॥

हवे ज्ञानी जीवनी व्यवस्था कहे ठे:- अथ ज्ञानी यथा.-
संवया इकतीता:- धीरके धैर्या जवनीरके तरैया जयनीरके हरैया वर वीर
यो उमहे हें; मारके मर्या सुवीचारके करैया सुख ढारके ढैरैया गुनलोसों लह
सहे हें; रूपके रीक्या सर्वनके समुंज्या सवहीके लघुज्या सवके कुबोल सहे हें
रामके वमैया दुखदामके दमैया ऐसे रामके रमैया नर ज्ञानी जीव कहे है ॥ ४२ ॥
अर्थ:-धीरजने धरनार, संसार सागरने तरनार, जवनीडने हरनार, मोटा सूर
वीरनी परे पोताने साहा आपवाने उमंगी रह्याठे, कंदर्पने मारनार, जला विचारनुं
करनार, सुख समाविना ढाजामां ढत्रनार, आत्माना गुणनो लव एटले अंस तेमां
नहजिहि रह्या ठे, आत्मरूपना रीकवनार, सर्व नयना सारनो रस समजुनार, निर
हंकारी पणे सर्वना नाना नाई थई रह्याठे. कृमावंतपणे सर्वना छुट वचन सहेठे.
राम के० खीने वमैया के० ठोडनार, दुखनो परंपराना दमनार, एवा आत्माराने
मने विपे रमनारा मनुष्यने ज्ञानी जीव कहीये ॥ ४२ ॥

हवे शुद्धात्मना अनुभवनी प्रशंसा करेते - अथ शुद्धात्म
 चोपाई - जे समकित्ती जीव समचेती, तिन्हिकी कथा कहाँ तुमसेती,
 प्रमाद किया नहि कोई, निर्विकल्प अनुजौ पद सोई ॥४३॥ परिग्रह त्याग
 धिर तीनो, करम बंध नहि होई नवीनो, जहा न राग दोष रस मोह,
 पमारग मुख सोहे ॥ ४४ ॥ पूरव बंध उदे नहि व्यापे, जहां न जे
 पापे, दरब जाव गुन निर्मल गारा, बोधप्रधान विविध विस्तारा ॥४५॥
 तिहके सहज अवस्था ऐसी, तिन्हिके हिरदे डुबिया केसी, जे मुनिरिप
 चढि धाये, ते केवजि जगवान कहाये ॥४६॥ दोहरा - इहिविधि जे
 अष्ट करम वनदाहि, तिन्हिकी महिमा जो लखे, नमे बनारसि ताहि ॥

अर्थ - जे समकित्ती जीव ते ते समचेती के० बीतरागपणे समतावन
 हो जन्म प्राणी, तेनी कथा दु तमने कहुनु जाहा कोई प्रमादनी किया
 निर्विकार निर्विकल्प अनुभव पद कहीये, एटले अनुभवमा विकल्प नही
 जहां परिग्रहनो त्याग ठे, अने त्रणे जोग स्थिर ठे, त्या नवीन कर्मना
 यतो, वजी जहा जीवने राग द्वेष रस मोह नही, तेज प्रगटपणे मोह
 र के० प्रारन ठे ॥४४॥ वली जहा पुर्वे जे कर्मबन्ध ठे, तेनो उदय नही
 जाहां पुन्य पापना जेदनो विचार नही, अने जाहा साधुना सत्तावीन
 णे जायपणे निर्मज धारये वही रह्या ठे, वली जाहा बोधप्रधान के०
 कार जात जातना विस्तारमा ठे ॥४५॥ जेनी एवी सहज अवस्था परी
 हृदयमा आत्म आज्ञाखानी डुबिया केम रहे! अने एज अवस्थामा जे
 ज कृपक श्रेणी चढी उर्व मुख धाये तेतो केवजी जगज्ज जाणवा ॥४६॥

अर्थ - ए रीते करी अष्ट कर्मरूप वनने वालीने पूर्ण आत्मारूपमा जे
 अने तेना महिमाने जे सत् पुरुष होय तेहिज जुएने, एटले सत्य पणे
 तेने उणावसीदास नमस्कार करेते ॥ ४७ ॥

हवे मोह पदार्थनी उत्पत्तिनो कम कहेते - अथ मोह उत्पत्ति वन -
 उप्पय उद - नयो शुद्ध अक्षर, गयो मिथ्यात् मूर नजि, कमरुम
 सहज निम शुक्लपद्म जजि, केवज रूप प्रकासि, जासि सुग रासि धरम पुन,
 न यिनि आठ, त्यागि गतजाव परम दुव, इह त्रिपि अनन्य प्रभुता धरन ॥४८॥
 मागर जयो, अविज अयम अवनय अखय, जोर दरब जगमदि जरा ॥४९॥
 अर्थ - शुद्धतानो अक्षर प्रगट यतो मिथ्यात् मृजयी नारा पाप्म, तारा

समयसारनाटक.

जवालीया परववाडीयामां चंडमां क्रमे क्रमे उद्योतवंत थायवे, एरीते आत्म
क्रमे उद्योत थतां केवल ज्ञान रूपनो प्रकाश थाय, अने आत्मानो नि
क्रमे सुख समुह ते नासे, ते पढी आयुष्य कर्मनी स्थिती पूर्ण करीने अ
तिनो नाव गोडीने परमात्मारूपें थाय, एरीते अनन्य प्रभुता एटले सर्व
ता धारण करे, कोनी पेवे तो जेम पाणीनी बुंद बुंद एकवी मली समुह
जेम आत्मा गुणना अंस क्रमे क्रमे प्रगट करतो पूर्ण थयो, ते पढी अविच
विमं अनय ने अक्षय एडुं जीव इव्य जगतनेविषे सदा जयवत थायवे. ॥ ४४
हवे अष्ट कर्मनो नाश थयेथी जे आत्माना सहज आठ गुण प्रगट थायव
हवे:- अथ अष्ट कर्म नाशतें अष्ट गुण प्रकाश वर्तन:-

सर्वया इकतीसा:- ज्ञानावरनीके गये जानिये जु है सु तब, दंतनावरन
तें तब देखिये; वेदनी करमके गयेते निराबाध रस, मोहनीके गये शुद्ध च
वितेखिये; आठ कर्म गये अवगाहन अटल होइ. नाम कर्म गयेते अमूरती
क पेखिये, अगुरुलअधुरूपहोई गोत कर्म गये, अंतराय गयेते अनंत वल लेखिये. ४५

अर्थ:-ज्ञानावरणीय कर्म नाश थता लोकालोकमांजे वस्तु वे, ते सर्व जणाय, एटले,
वल ज्ञान प्रकाश थाय, अने दर्शनावरणीय कर्मनो क्षय थवाथी लोकाजोकना नाव
सामान्यपणे जोईये, एटले केवल दर्शनगुण प्रगट थाय, अने वेदनीय कर्मना क्षय
निराबाध रस उपजे एटले आत्मा बाधपणाथी मुक्त थाय, ते अबाधपणे अनंत
सुखरूप गुण उपजे, वली मोहनीय कर्मनो नाश थयेथी विज्ञेपपणे शुद्ध चान्द्रि

थाय, एटले यथाख्यात चारित्र स्पष्ट गुण होय, आयु कर्मनाश थयेथी अय
गाहनानी सादि अनंत स्थिति थाय, (आयुकर्मगतें निश्चला स्थितिर्नयति) नाम कर्म
ताश थयेथी अमूर्तिकपणुं जीवतुं शुद्ध स्वरूप उपजे, गोत्र कर्मनो क्षय थयेथी अय
अगुरुजघु गुण उपजे, जेथी जीवमां लघुपणु तथा गुरुपणु न होय. अने अंतराय
कर्मनो नाश थयेथी अनंत वल उपजे, एटले अनंत वीर्यपणानो गुण उपजे वे. ए

॥ ४६ ॥
इति श्री नाटक समयसारनो बालबोधरूप नवमो मोक्ष दार समाप्तः

दोहरा.- इति त्रि नाटिक ग्रंथमें, कहाँ मोक्ष अधिकार; अथ वर्णों संक्षेपमें,
रव विरुद्धी दार. ॥ ५० ॥

टले वस्तुनो स्वभाव विचारिने परभावने त्यागीने पोताना सहज
ठे, तेथी सुखी डुखी इत्यादि विकल्पविना कर्म सयोगरूप उपाधिना,
त्माने आराधीने ज्ञान दर्शन चारित्ररूप जोगनी जुगति साथी समाधि
हज स्वरूपमा समायठे ॥ ५६ ॥

हवे अनोक्ता जीवनी अवस्थानुं वर्णन करेठे - अथ जीव अनोक्ता
सवैया इक्तीता - चिनमुझ धारी ध्रुव धर्म अधिकारी गुन, १०१
हारी कर्म रोगको, प्यारो पमितनिको दुस्यारो मोख मारगमें न्यारो
जियारो उपयोगको, जाने निजपर तत्त रहे जगमें विरक्त गहे न मम
काय जोगको, ता कारन ज्ञानी ज्ञानावरनादि करमको, करता न
न होइ जोगको ॥ ५७ ॥ दोहरा - निरजिलाष करनी करे, जोग
माहि; तातें साधक सिद्ध सम, करता जुगता नांदि ॥ ५८ ॥

अर्थ - चेतना चिन्हनो धरनार, निश्चल स्वभाव ज्ञातापण तेनो
ज्ञानादिक गुणरूप रत्नना जमारनो जमारी ठे, कर्मरूप रोगनो विनाश
पमितनो प्यारो एटले तत्व ज्ञानीने वद्वज, मोक्षमार्गमा दुशीयार के
न, पुजजिक धर्मथी जुवो रेनार, मतिश्रुत प्रमुख उपयोगनु अजवाडु जे
मां ययुठे, पोताना अने परका सर्व तत्वनो जाणनार, जगतमां
एटले वेरागी, मन वचन ने कायाना योगनी ममता नही राखनार मांटे ज्ञानी
ज्ञानावरणी प्रमुख कर्मनो कर्त्तापण नथी, अने डुख सुखना जोगनो
॥ ५७ ॥ इगारिना क्रिया करवी, अने घटपिमां जोगनी रुची नही राखवी,
मुक्तिनो साधक पुरुष सिद्ध समान कहायो, अने ते कर्त्ता तथा जोका नथी

हवे अहंबुद्धि थकी कर्त्तापणु थायठे ते कहेठे - अथ अहंबुद्धि वर्णन -
कवित्तवद - ज्यो हिय अथ विकल मिथ्यात धर मृया सकन रिक्त

वत, गहि एकत पठ आत्मको, करता मानि अयोमुख धायत, लो जिन
रव चारित कर, करनी करि करतार कहावत, वरित मुक्ति तथापि
विनु समरित नवपार न पावत ॥ ५९ ॥ चोपाई - चेतन अरु जीव
लोन्हा, पुद्गल करम अचेतन चीन्हा, वासी एक खेतके दाऊ, यदि
मिजे नहि कोऊ ॥ ६० ॥ दोहरा - निजनिज जाठ क्रिया सहित,
प्यारि न कोइ, करता पुद्गल करमको, जीव कहांमां होइ ॥ ६१ ॥
अर्थ - जेस कोइ हृदय अग्रपुरुष विकल मिथ्याधारीने हेयामां

जावे, ते सर्व जूरा ठे ते क्रियावादीनो एकांत पक्कू ग्रहीने आत्माने कर्त्ता मानीने
अधोमुख के० नीची गतीने पकडी रहोठे, एवो जे जिनमती ठे ते नाव चारित्र
विना अने इय चारित्रयुक्त करणी करेठे, ने क्रिया करण एटले शुन क्रियानो
कर्त्ता पोते केहेवायठे, ते मुक्तिने वांटे तोपण मूढमतिठे, नवनो पार समकित
विना पामतो नथी. ॥ ५९ ॥ अने जीवनों अंक के० चिन्ह चेतना जाणवी;
अने पुज्ज तथा कर्म ए वेउने जड जाणवा. चेतन अने अचेतन वेउ एक क्षेत्रा
वाहीठे एटले एक क्षेत्रवासी ठे, तथापि कोई कोईथी मले एवा नथी. ॥ ६० ॥
ते पदार्थ ठे ते पोतपोताना जावनी क्रिया सहित रहे ठे, जेमां व्यापी रहे ते
अनुने व्याप्य कहीये अने व्यापी रहेनार पदार्थने व्यापक कहीये तेथी पुज्ज व्या
प्यमां जीवतुं व्यापकपणुं नथी, माटे पुज्जकी कर्मनो कर्त्ता जीव क्यांथी थाय
पर्यात् न ज थाय. ॥ ६१ ॥

हे व्यवहारमां जे रीतें जीवतुं कर्त्तापणुं ठरेठे ते जाणवेठे:-अथ कर्त्ता कथन:-

सवैया इकतीता:-जीव अरु पुज्ज करम रहे एक खेत, जद्यपि तथापि सत्ता
गरी न्यारी कही है; जठन सरूप गुन परजे प्रकृति जेद, डूढमें अनादिहीकी
विधा बहरही है; एते परि निन्नता न नासे जीव करमकी, जौलों मिथ्या नाउ
गेलों अंधी वाउ बही है; ज्ञानके उद्योत होत ऐसी सुधी दृष्टि नई, जीव कर्म
पंमको अकरतार सही है. ॥ ६२ ॥ दोहरा.- एक वस्तु जेसी छु हे, तासों
मले न आन; जीव अकर्त्ता करमको, यह अनुजो परवान. ॥ ६३ ॥

अर्थ:- जेम आकाश प्रदेशमां पुदगल कर्म अवगाहि रहे ठे; तेज आकाश
प्रदेशमां जीव प्रदेश पण अवगाहि रहे ठे. एम जीव अने पुज्ज एक क्षेत्रना
वासी ठे, तथापि चेतननी सत्ता अने जडनी सत्ता ए वे जुडी ठे. अनादि काल
नी लक्षण जेदवहे स्वरूप जेदवहे गुणपर्यायवहे ने प्रकृति जेदवहे ए वेउनेविषे
दिविधता चाली आवेठे तेम ठतां लक्षण प्रमुखनी निन्नता मिथ्यात्व नावने लीधे
जीव अने कर्मनी ज्यां सुधी नासे नही, त्यां सुधी उंधोवायु वहे ठे एटले जीवने
कर्त्ता मानीये ठेये. अने ज्ञानतुं उद्योत थावाथी सम्यक्तनी एवी छुटता थई के ते
थी कर्म पंमनो अकर्त्ता जीव सही थयो ठे. एम जाणुं ॥ ६२ ॥ जे वस्तु जेवीरी
ते ठे ते साये आनके० बीजा स्वरूप वाली वस्तु मलती नथी. एकमेक यती नथी
एथी जीव कर्मनो अकर्त्ता ठे: ए अर्थ अनुजव प्रमाणथी समजाय ठे ॥ ६३ ॥

हवे मूढ जीव कर्मनो कर्त्ता मानी लेय ठे ते कहे ठे - अथ
चोपाई - जेडुरमती विकल अज्ञानी, जिन्हि सुरीति पररीति न जानी,
मगन नरमके नरता, ते जिय नाव करमके करता ॥ ६४ ॥ दाहरा -
ध्यामति तिमरसो, लखे न जीव अजीव, तेई जावित करमके, करता होइ
॥ ६५ ॥ जे अगुह परिनिधि धरे, करे अह परवान, ते अगुह
रता होइ अजान ॥ ६६ ॥

अर्थ - जे जीव डुष्ट बुद्धिवहे विकल ठे, अज्ञानी ठे, जे पोतानी ने
रीत जाणता नथी माया जालमा मग्न ठे, भ्रमनाजरता के० धणी ठे,
नाव कर्मना करनारा ठे ॥ ६४ ॥ जे जीव मिथ्यामति अधकारणी जीव
ने निन्न पणे जाणता नथी, ते जीव सदाकाल जावित कर्मना कर्त्ता ठे,
पोतपोताना कर्मनो जे स्वनाव तेनेज जावित कर्म कहिये ॥ ६५ ॥ जे
अगुह परिणतिने धरेठे, सर्व क्रियामा अहकार बुद्धिची अह कर्त्ता एवु
रुठे, ते जीव अजाण थका अगुह परिणामना कर्त्ता थायठे ॥ ६६ ॥

अथ शिष्य प्रश्न -

दाहरा - शिष्य कहै प्रष्टु तुह्म कह्यो, डुविध करमको रूप, दुर्व कर्म
मई, नाव कर्म चिद्रूप ॥ ६७ ॥ करता दरवित करमको, जीवन होइ
अव इह जावित करम तुम, कह्यो कौनकी चाल ॥ ६८ ॥ करता याका नै
कोन करै फल जोग, के पुदगल के आतमा, के डुहुको सयोग ॥ ६९ ॥

अर्थ - हवे शिष्य प्रश्न पुठे ठे के, हे प्रष्टु तमे कसु ठे के, कर्मनु
प्रकारनु ठे, एकतो पुदगलमय ते पुदगल पिमरूप इव्य कर्म ठे, अने वीडु
व कर्म ठे ते चिद्रूप के० चेतनाविकार रूप ठे ॥ ६७ ॥ वली स्वामी तमे एवु
इव्य कर्मनो करनार जीव त्रणे कालमां नथी, ल्यारे जावित कर्म तमे कर्त्ता
ल कह्यो ठो? ॥ ६८ ॥ ए जावित कर्मनो कर्त्ता कोण ठे, ने एना कर्म
नोक्ता कोण ठे? पुजल कर्त्ता नोक्ता ठे? के आत्मा कर्त्ता, नोक्ता ठे? किं
ल अने आत्मा ए वेदुनो सयोग कर्त्ता नोक्ता ठे ॥ ६९ ॥

हवे आ प्रश्ननो गुरु उत्तर आपेठे - अथ गुरु उत्तर कथन -

दाहरा - क्रिया एक करता छगल, यों न जिनागम मांदि, अथवा
थोरकी, थोर करै यो नाहि ॥ ७० ॥ करे थोर फल जोगवे, थोर वन नहि

जो करता सो जोगता, यहै यथावत जेमा॥७१॥ जाव कर्म कर्त्तव्यता, स्वयं सिद्ध न
है होइ; जो जगकी करनी करे, जग वासी जिय सोइ ॥७२॥ जिय करता जिय जो
गता, जाव कर्म जिय चालि; पुद्गल करे न जोगवे, दुविधा मिथ्या जालि॥७३॥ तातें
जावित करमको, करे मिथ्याती जीव; सुख दुख आपदा संपदा, नूजे सहजसदीवा॥७४॥
अर्थः— क्रिया करणी एक होय अने तेना करनारा जुगल के० वे एवी वात
जिनेश्वरना आगममां नथी कही, तेम पुद्गल अने जीव ए वेउ एक क्रिया करे
नही, अथवा बीजानी क्रिया ठे अने करनार वली बीजो ज ठे, एवुं पण ठे नही,
एटले पुद्गलनी क्रिया जीव न करे अने जीवनी क्रिया पुद्गल न करे॥७०॥ एरीते क
रे एक अने तेनुं फल जोगवनार बीजो ज होय एवुं बने नही, एवुं जिनेश्वरना आग
ममां नथी कहु, एटले पुद्गलनी क्रियातुं फल जीव जोगवे नही; केमके जे कर्त्ता
तेहिज जोगता; जे कर्म करे तेज फल जोगवे, ए वात केवत प्रमाणे खरी ठे॥७१॥
जाव कर्मनी कर्त्तव्यता के० क्रिया तेतो स्वयं सिद्ध न थाय, एटले जाव कर्म
मोतानी मेले सिद्ध नही थाय. तेथी एवुं ठे के जे जगतनी क्रिया करे ते जा
व कर्मनो कर्त्ता ठे; एटले गमनागमन क्रिया करे तेज जाव कर्मनो कर्त्ता जगत
वासी जीव ठे॥७२॥ जीवज कर्त्ता अने जीवज नोक्ता ठे, जीवनी चल विचलताथी
जाव कर्म उपजे ठे, एथी जावित कर्म जीवनी चाल ठे. ए जावित कर्मने पुज्ज
करे नही, तेम जोगवे पण नही, एमां जे अर्द्धत मतवाला द्विधा राखे ठे. ते मि
थ्या जाल ठे ॥ ७३ ॥ तेमाटे जे मिथ्याती जीव ठे, ते जावित कर्मने करे ठे.
तेणे करी सुख दुःख आपदा संपदा सदा सहजे जोगवे ठे ॥ ७४ ॥

हवे एकांत वादिसांख्यमतना बचननुं वर्णन करे ठेः— अथ एकांत वादी वर्णनं.—
सर्वथा इकतीता— केई मूढ विकल एकंत पठ गहैं कहैं आत्मा अकरतार
परम परम हैं; तिन्हसों जु कोउ कहैं जीव करता हैं तासों, फेरी कहैं करमको क
रता करम हैं; ऐसे मिथ्यामगन मिथ्याती ब्रह्म घाती जीव, जिन्हके हिये अना
दि मोहको जरम हैं; तिन्हको मिथ्यात दूरि करिवेको कहैं गुरु स्यादवाद परवान
आतम धरम है ॥ ७५ ॥

अर्थः— कोई मोह मूढ जीव ज्ञानबढ़े विकल एकांत पढ़ ग्रहीने एम कहे ठे
के, आत्मा अकर्त्ता ठे, परम पूर्ण ठे, ते एकांत वादीने कोई एवुं कहे के, आत्मा
कर्त्ता ठे, तेने सांख्यमति प्रमुख एकांत वादी कहे ठे के. कर्मनुं कर्त्ता कर्मज ठे.
एवा मिथ्यातमां मगन मिथ्याती जीव ब्रह्म घाती ठे. तेमना हैयामां अनादि का

સમયસારનાટક.

ની સગતીથી ઝલટ પાલટ થઈ રહ્યો છે, જાણે નટની વાજીનો શ્વેન ક
ની તેમ खेल કરે છે ॥ ૬૫ ॥

અથ અનુનવ વ્યવસ્થા કથન
દોહરા - નટ વાજી વિકલપ દસા, નાહી અનુનો જોગ, કેવન અનુનો
કો, નિર વિકલપ ઉપયોગ ॥ ૬૬ ॥
અર્થ - અનુનવમા આત્મદ્વ્યની જે અવસ્થા પામિયે તે કહેતે પૂર્વ
જે નટ સરસ્વી જીવની ઝલટ પાલટ વાજી છે, તે તો વિકલપ દસા છે એટલે
અનુનવમાં યોગ્ય નથી નિ કેવલ અનુનવ કરવાને નિર્વિકલપ ઉપયોગ
તેજ સત્ય છે ॥ ૬૬ ॥

હવે અનુનવમાં નિર્વિકલપ ઉપયોગ આપવું તેનું દૃષ્ટાંત કહેતે -
અથ અનુનો દૃષ્ટાંત કથન -

સવૈયા ઇક્તીસા - જેસે કાઠુ ચતુર સવારી હે મુગતમાલ માજાની ક્રિયા
ના નાતિકો વિજ્ઞાન હૈ, ક્રિયાકો વિકલપ ન વેચે પહિરન વાલો, મોતીની
મગન સુખવાન હૈ, તેસે ન કરે ન છુજે અથવા કરે છુ છુજે, ધોર કરે જા
સબ નૈ પ્રવાન હૈ, યદ્યપિ તથાપિ વિકલપ વિધિ ત્યાગ જોગ નિરવિચિત્ર
નો અમૃત પાન હૈ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ - જેમ કોઈ ચતુર પુરુષે મોતીની માલા સમારીને બનાવી ને તેના
નાતનું વિજ્ઞાન છે, પણ તે માલાનો પહેરનારો તેની ક્રિયાનો વિકલપ જાતો
પણ મોતીની શોનાથી મગન ને સુખવાન થઈ રહે છે, જેમ મોતીની માલા
નેક વિજ્ઞાન છે, તેમ અહીં પણ અનેક વિકલપ છે, આત્મા કર્તા નથી, નર
થી, અથવા કર્તા છે, નોક્તા છે, અથવા રાગ દેવાદિક કરનારા વીજા છે, ક્ષત્ર
ગવનારા વીજા છે, એ સર્વ નય પ્રમાણ છે યદ્યપિ એ સર્વ નય પ્રમાણ છે, એ
સર્વ વિકલપ ત્રિધિ ત્યાગવા યોગ્ય છે કેમકે અનુનવ જે છે તેનો નિર્વિ
ચિત્ર અમૃતપાન સમાન છે ઉપાદેય છે ॥ ૬૭ ॥

દોહરા - દરવ કરમ કરતા અલખ, યદુ વિવહાર કહાવ, નિહર ના
વ, તેસો તાકો જાવ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ - પુદગલ દ્વ્યરૂપ કર્મનો કર્તા અલખ પુરુષ આત્મા છે, એ બાર

પ્રમરૂપ તાલાને खोलવાની કુંચી છે સુંબુદ્ધિ શીજ રૂપ સુધા સમુદ્રમા
 રાધા પણ તેવી છે, એમ એ વેળે શીજ પ્રરૂતીયેંકરી મહા સુગવદાયી છે,
 ડડય કરવાને પ્રાચી કે ૦ પૂર્વ દિશા જેવી છે, નિદાનની જાચનારી નથી,
 હીપણે સુંબુદ્ધિ અને રાધિકા છે નિરવાચી કે ૦ વચન ગોચર નથી, ૫૫
 રહે છે, જેની સાચી ઈશ્વરતા છે ધામ કે ૦ જે પોતાનું આત્મ ઘર તેની સ્વરદા
 સાથે રમી રહી છે તે રામ એટલે પોતાના ઇટની સાથે રમનારી છે રાધા સ
 ટલે રાધાવદ્ધનીના માર્ગના રસગ્રથમા રાગનામે ઈશ્વરની પ્યારી છે, તેવી
 પણ છે એવી સત્તજનની માનેતી છે અને સ્વસ્થપણે રેનારી અને નર કે ૦
 શાળી છે એવી સુંબુદ્ધિ વતે છે, માટે સુંબુદ્ધિને રાધિકા રાણી કહેવી ॥ ૩૩
 રીતે કુંબુદ્ધિ કુંવજા થઈ અને સુંબુદ્ધિ રાધિકા થઈ એ વે પોતપાતાની
 મતિ લીધી રહે છે તે કુંબુદ્ધિ જે કુંવજા તેતો કરમ વધની અધિકારી
 સુંબુદ્ધિ રાધિકા તો વિવેકની રાણ છે ॥ ૩૫ ॥ જ્ઞાનાવરણીય આદિક
 છે, તે પુદ્ગલરૂપ છે અને મતિની વક્તતા છે તે જાવ કર્મ જાણીએ, જે
 પરિણમન હોય તેને વિવેક ગુણનું ચક્ર કહીએ ॥ ૩૬ ॥

હવે જાવ કર્મના ચક્રની ઉપર દૃષ્ટાન્ત કહે છે - અથ કર્મ ચક્ર યથા -
 કવિન્ત ઠંદ - જૈસે નર રેલાર ચોપરકો, લાજ વિચાર ફરે ચિત્ત વાવ,
 વારિ સા બુદ્ધી વાસાં, પાસાકો કુંબુ પરે સુ દાવ, તૈસે જગત્ત જીવ,
 વચમ ચિત્તવે વપાવ, લિખ્યો જલાટ હોઈ સર્ઈ ફલ, કર્મ ચક્રકો ૫૮
 અર્થ - જેમ કોઈ ચોપટનો રેલ કરે, તે પુરુષ ચિત્તમા લાજ વિચારી
 વાહ રાખે, એટલે હાસ રાખે, પોતાની બુદ્ધિ વલને જીવ પ્રમુખનો ૫૯
 ચોક પ્રમુખ દાવ ઉપર સારી સજાલ રાખીને રમે, પણ દાવ તો પાસા
 તેમ જગત્તનો જીવ વચમ કરીને પોતાના સ્વાસ્થ્યનો ઉપાય ચિત્તવે,
 લાટમા લિખ્યુ હોય તેજ ફલ થાય, કર્મ ચક્ર ડડય માફક થાય એનો એન.

હવે વિવેક ચક્ર ઉપર દૃષ્ટાન્ત કહે છે - અથ વિવેક ચક્ર યથા -
 કવિન્ત ઠંદ - જૈસે નર રેલાર સતરજકો, સમુજે સવ સતરજકી થાત;
 ચાલ નિરરે દોઢ દલ, મોહ રાગ ન વિચારે માત, તૈસે સાધુ નિપુન નિવ
 જરૂન જલે તજે વતપાત, સાથે પુન્ય ચિત્તવે અનં પદ, યહ સુવિવેક ચક્રકો
 ॥ ૩૮ ॥ દોહરા - સતરજ રેલે રાધિકા, કુંવજા રેલે સારિ, યાજ નિ

तिबो, वाके निसिदिन हारि ॥ १९ ॥ दोहराः— जाके उर कुवजा वसे, सोई
प्रलख अजान ; जाके हिरदे राधिका, सो बुध सम्यक वान ॥ ३० ॥

अर्थ — जेम कोईमाणस सेतरंजनो रमनार सेतरजना खेलनी सर्व धात के० युक्ति
प्रने दाव समजेठे. पोताना पराया दल उपर नजर राखी चाल चाले, पोताना
पारका वजीर हाथी प्रमुख मोहोरा गणतिमां राखी मनमां परने मांत करवो वि
पारेठे. तेम साधु लोक पंथित ठे, ते मोह मार्गमां खेले. लक्षणथी वस्तुने
रोय तेमां उत्पातरूप कार्य होय ते ठांमी दे, अने पोतानुं साधन करे, चित्तमां
प्रजेठ पद विचारे ए विवेक चक्रनी वात ठे ॥ १७ ॥ सुबुद्धि राधिका ते सेतरंज
जली रही ठे, अने कुमति कुवजा पासा सरखो खेल खेलेठे. तेमां आ सुमती रा
का तेनुं विवेक चक्रमां रातदिन जीतनुं थायठे. अने कुमति कुवजा ते कर्म
क्रमां रातदिन हारेठे ॥ १९ ॥ जेना हैयामां कुमति कुवजा वसे, तेतो अलख
आत्माना अजाण ठे. अने जेना हैयामां सुमति राधिका वसेठे. तेज समकेतवंत
॥ ३० ॥

वे ज्यां शुद्धज्ञान ठे त्यां शुद्धक्रिया थाय ते कहेठेः—अथ ज्ञानक्रिया सहकार कथन
सर्वथा इकतीताः— जहां शुद्ध ज्ञानकी कला उद्योत दीसे तहां शुद्ध परवान
शुद्ध चारित्रको अंत है ; ता कारन ज्ञानी सब जाने होय वस्तु मर्म, वैराग विलास
मर्म वाको सरवंत है ; राग दोष मोहकी वसासों निन्न रहे याते, सर्वथा त्रि
मल कर्मजाजको विध्वंस है ; निरुपाधि आत्म समाधिमें विराजे ताते, कहिये प्र
गट पूरन परमहंस है ; ॥ ३१ ॥ दोहरा—ज्ञायक जाव जहां तहां, शुद्ध वरनकी
शाल ; ताते ज्ञान विराग मल, सिव साथे सम काल. ॥ ३२ ॥

अर्थ.— जे प्राणीविषे जे शुद्ध ज्ञाननी कलानो उद्योत देखायठे, ते प्राणीवि
तेज वखतमां आत्मानी शुद्धता प्रमाण करीने शुद्ध चारित्रनो पण अंत थाय
कारणथी जे ज्ञाता होय तेतो होय के० हेय उपादेयरूप सर्व जाणवा योग्य
स्तुनो मर्म जाणे, त्वारे ते हेयने ठांमे अने उपादेयरूप सर्व जाणवुं तेने ग्रहेठे,
तो वैराग्यना विलासनो स्वभाव सर्व अंसे करी प्रगट थाय. अने वैराग्य आ
माथी राग दोष मोहनी वशाथी प्राणी निन्न रहेठे, तेथी पूर्वकृत कर्मनी निर्जरा
थायठे, अने वर्तमानकालमां कर्म न बाधे, जे प्रकृति बुटी गई ते आगामिक काल
मां बाधे नही, एम सर्वथाप्रकारे कर्मजाजनों विध्वंस थाय. तेवारे राग दोषादिक
उपाधि रहित आत्म समाधिमां विराजे तेथी तेने पूरण परमहंस प्रगटपणे क

કહેતે કે, માહારુ સ્વરૂપ કરુણા નિધાન છે તથા સર્વનો
 સર્વનો હિત વત્સલ છે અને અમ્લાન કહેતા નિર્મલ છે કાલને
 છે કર્મ ચાલનો તેને જય નથી, એટલે કર્મ જેના સ્વનાવનો નાશ કરી
 મન વચન અને કાયના યોગની જાલ તેથી અજીત છે, અને આ
 સ છે, તેતો મોહનો વિલાસ છે, પણ માહારો વિલાસ નથી, જગત
 વ્રમણ તેથી હુ ગૂન્ય હુ, ગતિ કર્મ જગત કરે છે, તેતો મારા
 અશ્રૂપ સમાન છે, અથી પાપ કોણે કીડું, હવે કોણ કરે છે, આગ
 રંગે, આ જે ક્રિયાનો વિચાર દીઠામા આવે છે તેતો સ્વપ્નાની દોરખાવ
 વ્યવહાર છે ॥ ૪૧ ॥

હવે મિષ્ટા પરિણામનું વરણન કરે છે - અથ મિષ્ટાત પરિણામ
 દોહરા - મૈ યૌ કીર્તિ યૌ કરૌ, અથ યહ મેરો કામ, મન વચ
 એ મિષ્ટાત પરિણામ, ॥ ૪૨ ॥ મન વચ કાયા કરમ ફલ, કરમ દશા જ
 દરિત પુરુષ પિત્રમે, નારિત નરમ તરંગ ॥ ૪૩ ॥ તાંતે નારિત પરમનો
 સુનાવ અપૂર્વ, કોન કરાવે કો કરે, કોસર લહે સબ જૂવ ॥ ૪૪ ॥
 અર્થ - મ આયુ કીડું શ્યામ કરુહુ, હવે આ માહારું કામ છે, તે કડું
 જ્ઞાન ચેતના નામ્યાગિના મન વચન કાયામાં મિષ્ટા પરિણામ વસે છે, ॥ ૪૨ ॥
 મન વચન કાયાના જોગ છે, તે કર્મનું ફલ છે, અને કર્મની દશા જડરૂપ
 એ જે મન વચન કાયા છે, તે પુરુષ દ્વિયનો પિત્ર છે, તેથી આ મિષ્ટા તાં
 વપજે છે, ॥ ૪૩ ॥ તેમાટે આત્માનો નારિત ધર્મ એટલે શુદ્ધ જાણણ
 ધ્યા તરંગરૂપ કર્મ સ્વનાવ વિપરીત છે, તેને કરાવે કોણ અને કો કોણ
 મન કોણ છે, એટલે અનુમોદે કોણ એ પ્રપચ સર્વ જુઠાને, ॥ ૪૪ ॥

હવે આ જોગથી ક્રિયા હાય તેની નિદા કરે છે - અથ ક્રિયાકી નિદા
 દોહરા - કરની હિત કરની સદા, મુક્તિ પિત્રની નાહિ, કરની કર
 વિદે, કરની મહા હુર માહિ, ॥ ૪૫ ॥ સર્વયા ઉક્તીમા - કરનીકી કરની
 મોહ રાજા વગે, કરની અજ્ઞાનના ગરસકી પુરીદે, કરની સમ કરા
 કી કરની ત્રાપા કરની પ્રગટ, માયા મિસરીકી વરીદે, કરની જ્ઞાનમે નંડ
 વિદાનદ કરનીકી વટ જ્ઞાન જ્ઞાન દુતિ હુરી દે, આચારજ કર કરનીના નં
 જીવ કરની સદીર નિદેશ મરુપ હુરી દે ॥ ૪૬ ॥

અર્થ - કરની જે ક્રિયા છે તે સદા અહિતની કરનારી છે, મુક્તિ ત

थी, आ क्रियाने आगममां तो वंघ पद्धतिमांज गणी ठे, तेथी क्रिया महा दुख
रहित ठे. ॥ ४७ ॥ क्रियानी जूमिमां महा मोह राजा वसेठे, अने क्रिया ठे ते
अज्ञान जाव राक्षसनी नगरी ठे. एटले क्रियामां अज्ञान राक्षस रही शकेठे. अने
क्रिया ठे ते तो कर्मनो पडठायो ठे. अने काय योगनो पडठायो ठे. अने पुज्जनो
पडठायो ठे क्रिया ठे ते प्रगट माया जाज ठे, तथा ते साकरनी ठरी ठे, मोगत
पापो मारेठे. आ करणीनी जालमां चिदानंद परमात्मा उरजो के० मग्न थई
हो ठे, अने क्रियाना थोये ज्ञानरूप सूर्यनी ज्योति ठपी रही ठे. श्री आचार्य
हठे के क्रिया करतो यको जीव व्यवहारीज कहिए. पण निश्चल रूप देखवाथी
क्रिया सदा सर्वदा बुरी ठे, एटले खोटो ठे. ॥ ४८ ॥

हवे पोतानी समज पामे तेने ज्ञाता कहेठे:- अथ ज्ञाता कथन:-
चोपाई:- मृषा मोहकी परिनति फेली, तातें करम चेतना मैजी; ज्ञान होत हम
मुजी एती, जीव सदीव निन्न परसेती ॥ ४९ ॥ दोहरा:- जीव अनादि स्वरूप मम,
रम रहित निरुपाधि; अविनाशी अजरन सदा, सुखमय सिद्ध समाधि ॥ ४९ ॥

अर्थ:- अमारामां पहजा मिथ्या मोहनी परिनति फेजाई ठे, एटले मोहथी
प्रगट थई, त्यारे फेजाणी. तेनो उदय गाढो थयो, तेथी चेतना शुद्ध होती पण
प्रगट थई, कर्मसहीत चेतना मजीन थई. हवे ज्ञान चेतना प्रगट यता अमे एटली
गत जाणी, के जे जीव ठे ते निश्चे परजोगथी न्यारो ठे ॥ ४९ ॥ अनादि कालथी
जे जीव प्राणधारी केहेवायठे. ते मारुं स्वरूप ठे ते स्वरूप केबुं ठे ते कहेठे. कर्म
रहित ठे. अने संयोगादिक उपाधि रहित ठे. वली विनाश न पामे, सदा ईश्वर ठे;
होईनुं शरण न राखे, अने आ स्वरूप सिद्धसमाधिना सुखमय ठे ॥ ४९ ॥

हवे ज्ञानस्वरूप कर्म उपाधिथी निन्नठे ते कहेठे:- अथ ज्ञान स्वरूपी कथन:-
चोपाई:- में त्रिकाज करणीनों न्यारा, चिद्विज्ञास पद जगत उज्यारा; राग
विरोध मोह मम नांही, मेरो अवलंबन मुज्जमांही ॥ ४९ ॥ सर्वथा तेइसा:-
तत्पक्ववं कहे अपने गुणमें नित राग विरोधमें रीनो, में करतूति करों निर्वं
क, मोह विप्रे रस लागत तीतो; सुद्ध मुचेतनको अनुर्जा करि, में जग मोह
महा नड जीतो, मोप समीप नयो अथ मो कहुं फाज अन्त इही विधि बीतो
॥ ५० ॥ दोहरा:- कहे विचठन में सदा, रह्यो ज्ञान रस रावि; सुधातम अनुचूनि
तो, खजित न होइ कदाचि ॥ ५१ ॥ पूर्व करम विय तरु नए, उदे जोग फल
जुज; में इन्हको नहिं जोगता, सहज होहुं निर्मूल ॥ ५२ ॥

અર્થ - હું ત્રણે કાલમા ક્રિયા કરણીથી ચ્યારો બુ માહારે કર્મથી સગનથી તો ક્રોધથી સગ કેમ થાય માહારું પદ કે ૦ સ્વરૂપ, ચિદવિલાસ કે ૦ જ્ઞાનવિલાસ છે, તે જગતમા અજવાલુ છે અને રાગ દેવ મોહનાવ વર્તે છે. તેતો માહારું સ્વરૂપ નથી માહારો અવલગ આધાર માહારા સ્વરૂપમાં છે ॥ ૪૯ ॥ સમકેતી જીવ પોતાના ગુણ કહેતે હુ નિત્ય પ્રત્યે રાગ દેવ મોહથી, રીતો કે ૦ રક્ત દટલે રહિત બુ હુ જે ક્રિયા કરુતુ તે રાગ દેવ વિના વાગરહિત કરુતું અને જે એ વિષય રસ છે તે, મોહતોતો કે ૦ મને તિલ્લ લાગેતે દટલે કડવા લાગેતે શુદ્ધ પોતાની ચેતનાનો અનુનવ કરીને હુ જગતમાં મોહરૂપ મહાસુનટ જીલો, માહારુ એવુ સ્વરૂપ પામીને હુ મોહને સન્મુખ થયો, હવે મને એવી રીતથીજ અનત કાજ ચોતો દટલે અનત કાજ લગે એવોજ રહુ એ આશસા છે ॥ ૫૦ ॥ વિચક્ષણ જ્ઞાની પુરુષ આગસા કરીને કહે કે હુ સદા જ્ઞાન રસમાં રાવી રહુ અને હું શુદ્ધ આત્માના અનુનવથી કોઈ પણ કાલમા સ્થિત ન થાઉં એ આગસા છે ॥ ૫૧ ॥ એ પૂર્વ કૃત પુન્યપાપરૂપ જે કર્મ છે, તે વિષ વૃક્ષ જાણવા અને તે કર્મના વલય નો જે જોગ છે તે વિષ વૃક્ષના ફલ ફુલ છે હુ આ વલય જોગનો નોક્તા નથી રાગ દેવથી રહિત બુ અનાવિકાજના સાથે લાગેલા વિષય જોગ છે તેસહજ નિર્મૂલયાય ૫૨ હવે વદાસીનતાને વેરાગ્ય કહિયે તેનો મહિમા કહેતે - અથ વેરાગ્યમહિમાકથન - વોહરા - જો પૂરવ કૃત કર્મ ફલ, રુચિસોં જુજે નાંદિ, મગન રહે આગો પહુર, શુદ્ધાતમ પદમાંદિ ॥ ૫૩ ॥ સો બુધ કર્મવદતા રહિત, પાવે મોપ તુરંત, જુજે પરમ સમાધિ સુખ, આગમ કાજ અનત. ॥ ૫૪ ॥

અર્થ - જે પૂર્વકાજમાં કર્મ કહ્યુ તેનુ ફલ વલય ધણુ તે ફલથી રુચિ લગાડી જોગવે નહી અને આત પ્રહર શુદ્ધ આત્મપદમાં મગન રહે. ॥ ૫૩ ॥ તેજ પન્થિત કર્મવદતા રહિત ધર્મને તરત મોહપદ પામે, તે પછી આગમિક કાલમાં અનત કાજ લગે પરમ સમાધિનુ સુખ જોગવે ॥ ૫૪ ॥

હવે જ્ઞાનિ પુન્યનો કર્મ કર્મે મહિમા વધેતે કહેતે - જ્ઞાની પુરુષ મહિમા કથન - વલય વદ - જો પ્રવૃત્ત કૃત કર્મ, વિષય વિષફલ નહિ જુજે, જોગ જુગતિકારજ કરત મમતા ન પ્રહરે, રાગ વિરોધ, નિરોધ સગ ચિક્ષણ સધિ વંદે, શુદ્ધાતમ અનુજો અન્યાસિ સિત નાટક મને, જો જ્ઞાનવત હ્રદ મગ ચગત, પૂરજ વહે કેવ જ જહે, સો પરમ અતોદિય સુખવિષે, મગન રૂપ સતત રહે ॥ ૫૫ ॥

અર્થ - જો જ્ઞાના ધર્મને પૂર્વ કૃત કર્મ રૂપ વૃક્ષના વિષ ફલને જોગવે નહી

एटले इष्ट फलथी रतिन उपजे अनिष्ट फलथी अरति न उपजे एवो ज्ञाता उं वे.
ते मन वचन कायाना योगे करी युक्त ठे तेथी जोगनी गति के० प्रवृत्तियें करे
करेठे, पण कार्यविषे ममता प्रबुंजे नही एरीतें राग द्वेषनो विगेष कर्म न
ना संगथी जे विकल्प खेठे, ते सर्व ठामे, शुद्ध आत्माना अनुभवनां कर
करीने शिवनाटक के० जे थकी जीवन्मुक्ति होय एवो नाटक मांनि जां कर
पुरुष एहिज् मार्गे चाजे तो पूरण स्वभाव पामीने केवल ज्ञान पामे र्हा कर
ज्ञान पामीने उत्कृष्ट अतीन्द्रिय सुखनेविषे निरंतर मगन रहे. ॥ ५५ ॥

हवे शुद्ध आत्मा इव्य ठे तेनुं वर्णन करेठे:- अथ शुद्ध आत्मदर्शनं

सर्वथा इकतीता.- निरर्ज निराकुल निगम वेद निरभेद, जाति, प्रकृतिक
त भाष्यतु है; रूप रस गंध फास पुदगलको विजास, तानां दृष्टं न
श भाष्यतु है, विग्रहसो विरत परिग्रहसे न्यारो सदा, तामें नित्य निर
पाष्यतु है; सो हे ज्ञान परवान चेतन निधान तादि, अविनाश
सोत नाष्यतु है; ॥ ५६ ॥ जैसो नर जेदरूप निर्वचं कर
रज्ज्वेद अथ जेवको न गहेंगो; दीसे कर्म रहित सद्गिन शुद्ध मन
ज थान फिरि बाहिर न वहेगो; कबहु कदाचि अपनो कृत्य
रस राचिके न परवस्तु गहेंगो; अमजान ज्ञान विद्वान् ज
जाति आगम अनंत काल रहेगो. ॥ ५७ ॥

दि आपु समौ पाइ अपनो सुजाव गहि लीनां है; ज्ञान
सो से सब लीनो, जो जो त्याग जोग सो सो नष्ट हो
ही गोर त्यागिवेको नाही थीर, बाकी कहा बहुरी दुःख
थंग त्यागि वचन तरंग त्यागि, मन त्यागि युद्धि कर

अर्थ:- जे निर्जय केवाय ठे, निराकुल
हेवाय ठे. वेद के० ज्ञानरूप केदेवाय ठे
र्थ ठे जेमां सर्व जगत समाय ठे. अने
र्था ठे, तेतो पुजजनो विजास ठे, तेना
इष्ट ठे वली जे विग्रह के० शरीर नष्ट
रिग्रह तेथी छुटो ठे. जेमां सदाय
ण पामीए ठे एवुं पदार्थ तो
ण ठे. अने चेतनानो निधान ठे.

ते ॥५६॥ हवे बीजुं पण शुद्धात्म इव्य सिद्धनु वर्णन करेते - अतीत कालमां पण शुद्धात्म इव्य निश्चेय नयथी अनेद रूप हतो अने व्यवहारनये नेदरूप हतो हवे केवल रूप पामिने निर्जेद के० जेद रहित जाणीए हवे एवी दशामां कोण मूर्ख जेद उरावसे नैयायिक लोक जे पोतानी परुपणामां समाधि योग आत्माने कर्म रहित मानीने फरी संसारमां अवतार मानीने ते तेने नमस्कार करेते पण जे कर्म रहित थयो सुख समाधान सहित थयो. पोतानु स्यानक पाम्यो ते पाठो बाह्य सकटमा केम पडजे जेम धरतीनो जार उतारवा ईश्वर अवतार जेइने दु ख पामेते एवु मिथ्यादृष्टिनो केवतमाते पण जीव शुद्ध यईने फरी राग रसमां रावि ने कोई कालमा आपणु स्वभाव त्याग करीने पर वस्तुने ग्रहे नही केमके अम्लान ज्ञान के० जे ज्ञान फरी करमाय नही एवु ज्ञान विद्यमान कालविषे प्रगट थयुं तेतो आगमिक कानमा अनत काल जगी रहेजे ॥ ५७ ॥ हवे फरीथी अवतार जेवाना कारणनो अनाव कहेते - अनादिकालथी चेतन मिथ्यात जावरूप विजावमा रमि रह्यो हतो ते समयप्रस्ताव पामीने, विजावथी उपरातो यई पोतानो शुद्ध स्वभाव हतो ते पोतेज लइ जीवो, तेथी ज्ञान दर्शनादिक जाव जेवा योग्य हतो ते जीवो, अने राग वेपादिक जाव त्यागवाजोग हतो ते सर्व त्यागी दीवो ते जेवानु बीजु ठेकाणु रसु नही, अने त्यागवानु पण बीजु ठेकाणु रसु नही हवे इहां बाकी नबु कार्य करवानुं क्यो रह्योते जे कार्य करवाने फरी अव तार जेवु पडे जे उपाधिसग हतो तेतो सर्व त्यजी ने एटले थंग त्याग के० काय योग त्यागिने वचन तरंग त्याग के० वचन योग त्यागीने तथा मनो योग त्यागिने बुद्धि त्याग के० विकल्प त्यागीने आत्माने शुद्ध करी जीवो ॥ ५८ ॥

हवे बाह्य नेप धरयो ते इव्यजिग कहीए ते एकांतपणे मोहनु कारण नयी ते कहेते - अथ एकांत इव्यजिगीकी निदा -

दोहरा - शुद्ध ज्ञानके वेद नहि, मुझा जेप न कोइ, ताते कारन मोपको, दर वजिग नहि होइ ॥ ५९ ॥ इव्य लिग न्यारो प्रगट, कला वचन विन्यान, अष्ट महारिधि अष्ट सिधि, एक होहि न ज्ञान ॥ ६० ॥

अर्थ - आत्मा तो शुद्ध ज्ञानमय है अने शुद्ध ज्ञानने वेद नहीं, अने ज्यारे वेद नहीं त्यारे ज्ञान ने मुझा जेप पण कोइ नहीं तेथी मोहनु कारण इव्य जिगहोय नहीं एटले जेप जीवो मुक्ति नहीं ॥ ५९ ॥ ज्ञानथी इव्यलिग तो प्रगट पणे छुटोज वे कजाविज्ञान, वचन विज्ञान, ते ज्ञानथो न्यारो है तथा आचार, श्रुत शरीर,

वचन, वाचना, बुद्धि, उपयोग, संग्रह संजीवना, ए अष्ट महा सिद्धि ठे. अने अष्ट
णिमा, महिमा, गरिमा, लघिमा, प्राप्ति, प्रकाम्य, शक्ति, वशित्व, ए अष्टमहा
सिद्धि ठे. ते पण ज्ञान नथी ॥ ६० ॥
हवे एटला महिमावंत स्थानक ठे, तो पण ए ज्ञानना स्थानक नथी ते कहेंगे:-

अथ ज्ञान अभाव स्थानक कथन:-
सर्वया इकतीता - जेपमें न ज्ञान नहि ज्ञान गुरु वर्चनमें, मंत्र जंत्र तंत्रमें न
ज्ञानकी कहानी है, ग्रंथमें न ज्ञान नहि ज्ञान कवि चातुरीमें वातनिमें ज्ञान नहीं
ज्ञान कहा वानी है; तातें जेप गुरुता कवित्त ग्रंथमंत्र वात, इनतें अतीत ज्ञान
चेतना नितानी है, ज्ञानहीमें ज्ञाननही ज्ञान उरगोर कहू, जाके घट ज्ञान तोड
ज्ञानको निगानी है ॥ ६१ ॥

अर्थ:- जेपमां ज्ञान न पामीए अने गुरुवार के० गर्वपणुं महोटाइ पणुं ते
मां पण ज्ञाननुं स्थानक नथी अने मंत्र तंत्र यंत्रमां ज्ञाननी कहेणी नथी तथा
ग्रंथ शास्त्र पदवाची पण ज्ञान प्राप्त थतु नथी कवितामां चातुर्यतामां ज्ञान नथी.
वातनी चतुराइमां ज्ञान नथी. अने जे वाणी ठे ते सुं ज्ञान ठे, अर्थात् वाणी
पण ज्ञान नथी माटे जेख गुरु वाड कविताई, ग्रंथ मंत्र यंत्र तंत्र वात ए सर्वची
अतीत के० छंदोज ज्ञान वस्तु ठे, ते चेतननी सहिनाणी ठे. ज्ञानतो क्यारे जा
पणुं. के जे अष्टाक्ष पणो होय तेतो ज्ञान न कहेवाय, माटे पूर्वे जे स्थानक क
ह्या तेथी जूवोज कोइ ज्ञान वस्तु ठे माटे जेना घटमां ज्ञान प्रगटणुं, तेज
ज्ञाननुं मूलकारण ठे ॥ ६१ ॥
हवे जे पूर्वे जेप प्रमुखना धारक कल्या तेनी मूढता कहि ठेखाडे ठे:-

अथ ज्ञेयादि धारक मूढ बहु कथन:-
सर्वया इकतीता - जेप धरे लोगनिको वंचे सो धरम गग, गुरुता कहेवे गुरु
वाड जाते चहियें, मंत्र तंत्र साधक कहावे गुनी जादूगर, पंथित कहावे पंथिताई
जामें लहियें, कवित्तकी कजामें प्रवीन सो कहावे कवि, वात कही जानें सो पवार
गीर कहियें; ए तो तत्र विपेके निखारी मायाधारी जीव, इन्हकों विजोकि के द
पाल रूप रहिये ॥ ६२ ॥
अर्थ:- जेप धरीने लोकाने, गगे जरमावे ते धर्म गग कहेवाय, एटले तेने गु
स्तानी चाहना होय ते गुरु केवाय. मंत्र यंत्र तंत्रादिक गुणनुं जे साधक हांय ते
जादूगर केवाय. अने जेमां पंथिताई रही ठे. ते पंथित केवाय, कवित्त चातुरिनी

कलामां जे प्रवीण होय तेतो कवि केवाय, वातो वनावी वनावीने कही जाणे ते पवारगर केवाय एटली अक्स्थाना धरनारा ठे ते सर्व इक्षिपिपयना यात्र क मायाधारी जीव ठे तेने जोईने मनमां एवु विचारिये के अहो इति आश्चर्य ए धापडा केम पोतानो स्वार्थ खोयठे एवी रीते तेना उपर दयाज्जरूप थई रहेवु हवे जीवना अनुजवनी योग्य दशा कहे ठे - अथ अनुजो जोगता कथन - दोहरा - जो दयालता नाव सो, प्रगट ज्ञानको अग, पें तथापि अनुजो दशा, वरतै विगत तरंग ॥ ६३ ॥ दरशन ज्ञान चरण दशा, करे एक जो कोऽ, यिर व्है साथे मोप मग, सुधी अनुजवी सोऽ ॥ ६४ ॥

अर्थ - जे आत्माने शुद्ध दयालता नाव प्रगटेठे तेतो ज्ञाननु अग प्रगट थपुं एम जाणीए पण अनुजव दशा जे ठे ते तो विगततरंग के० विकटप रहित वर्तै ॥ ६३ ॥ वली दर्शन ज्ञान चारितनी दशाने विकटप रहित एकपणे आत्माने छुएठे, एज रीते स्थिररूप थईने मोक्ष मार्गने साथे ठे तेनेज सुधी के० सुबुद्धिवत अनुजववत केहिये ॥ ६४ ॥

हवे नि तवेह सुद्ध स्वरूप पामवु तेनो महिमां कहे ठे - अथ अनुजो महिमाकथन - सवैया इकतीसा - जोऽ दृग ज्ञान चरणात्ममें उटि गोर जयो, निरदोर परवस्तुकों न परसे, सुद्धता विचारे ध्यावे शुद्धतामें केलि करे, सुद्धतामें यिर व्है अमृत धारा वरतै, त्यागी तन कष्ट व्है सपष्ट अष्ट करमकों, करे थान नष्ट नष्ट करे थोर करसे, सोई विकलप विजई अलप काजमाहि, त्यागि जो विधान निरवान पद दरसे ॥ ६५ ॥

अर्थ - जे कोई दर्शन ज्ञान चारित्ररूपी आत्मानेविषे ज्ञानने ठेकाणे ठेरावीने वाट बांधे, त्यां निरदोर के० सशय रहित थईने परवस्तुनो स्पर्श न करे त्या निभे नय ग्रहण करीने शुद्धताज विचारे, शुद्धताज ध्यावे अप्रमादि थईने शुद्धतामां केलि करे शुक्ल ध्यानना प्रथम पायामां प्रवेशकरी शुद्धतामां यिर थईने महा आनंदरूप अमृतनी धारा वरपावे, आंधी अवयवरूप लक्ष्मण ठे तेथी शरीरना कष्टने त्यागेठे लीनताथी शरीर कष्ट न जाणे त्यारे स्पष्ट थईने एटले वीर्य फोरवीने आठे कर्मनो स्थान नष्ट करे एटले कर्मोंने सत्ता थकी जलायमान करे अने नष्ट करे के० निर्जरा करे ऐसे औरदुक्ते के० ते जीव कर्मोंने आकर्षिने निर्जरावे ते जीव विकटप जालनो विजय करीने अल्प कालमांज विधान के० नवे श्रेणि ने त्यागी मोक्ष पद देखे एटले पामे ॥ ६५ ॥

हवे शिष्य पुत्रे ठे के ए अनुभव पामवो महा विषम ठे ते उपर गुरु शिद्दादे ठे—
अथ अनुजो शिद्दा कथन—

चोपाई:- गुन परजमें दृष्टि न बीजे; निरविकल्प अनुजो रस पीजे; आप समाइ आपमें लीजे; तनपा मेठि अपनपो कीजे ॥ ६६ ॥ दोहरा:- तजि विजाव दुइजे मगन, सुधातम पदमांहि; एक मोप मारग यहै, और दूसरो नाहि ॥ ६७ ॥

अर्थ:- आत्माना गुण पर्याय अनेक ठे. पण तेमां दृष्टि न देवी. मात्र निर्विकल्प इत्यनो अनुभव रस पीवो. आत्मा आधारमां आत्मानो समाप्त करो लेवो एटले लय लगाडवो, एटले आपणे गरीर धारी ठीए, ते दशानो काय योग पणुं ठे ते मटावो आत्म स्वरूप करीए ॥ ६६ ॥ आत्माना मूल स्वभाव विना बीजो सर्व विजाव पणुं ठे, तेहने त्यजोने शुद्ध आत्माना चिदानंद स्वभावमांज मगन यहै, एक अद्वितीय मोक्षनो मार्ग एज ठे. तेथो बीजो कोइ मोक्षनो मार्ग नथी ॥ ६७ ॥ हवे शुद्ध आत्मस्वरूपना अनुभवविना महाव्रत्तिपण इत्यलिंगी जाणवा ते कहेते.

अथ इत्यलिंगी व्यवस्था कथन—
सर्वथा इकतीसा:- कइ मिथ्या दृष्टि जीव धारे जिन मुझ जेप. क्रियामें मगन रहे कहे हम जती हैं, अनुज अखंड मजरहित सदा उद्योत, ऐसे ज्ञान नावसों विमुख मूढमति हैं; आगम संजाले दोष टाले विवहार जाले, पाले वृत्त पद्यपि तथापि अविरती हैं, आपुको कहवै मोप मारगके अधिकारी मोपसों सदी वरुष्ट डट डरगति हे ॥ ६८ ॥ दोहरा - जे विवहारी मूढ नर, परजे बुद्धी जीव, तिनको बाहिज क्रीयको, हे अवजंव तदीव. ॥ ६९ ॥

अर्थ:- कंक जीव मिथ्या दृष्टि ठे अने आचार्य उपदेश रसथी जिन मुझजेप धारी ठे अने साधुनी क्रियामां मगन रहेवै, अने पोताना मनयी अथवा कोईना पूवयाथी अमे जती ठये एम कहेते एटले महाव्रत्ति ठेयें अने जेनी गुजना नथी एउ अखंड के संपूर्ण विजाव मजरहित सदा प्रकाशवत पोतानुं अनुभवयग्य जे ज्ञान नाव ठे तेथी विमुख ठे माटे मूढमती ठे जोपण ते क्रिया कहेवै आगम जयपि महावृत्त पाले ठे तो पण निभ नयथी ए अविरतीज कहीए एवा जे नवा स्वभाव रहेते एटले अद्वितीय अधिकारी लोकमा कह्यावते. पण मोक्षथी ए ही ठे पावो ए डट डरगतिमां पड़ेते. ॥ ६८ ॥ जे कोइ मूर्ख मनुष्य व्यवहार

માજ રહે અને જે જીવ પર્યાય બુદ્ધિવત્ છે તે સુજગતિયો જીવ હોય તો નહીં
 એવી પર્યાય બુદ્ધિ ધારે છે તેને તો બાહ્ય ક્રિયાનો અવલગન સદાય કહ્યો છે ॥૬૦॥

હવે વ્યવહારે મહામૂઠ છે તેનું વર્ણન કરે છે - અથ મહામૂઠ વર્તન -
 ચોપાઈ - જેસે મુગધ ધાન પદ્ધિવાને, તુષ તંજુત્તો ખેદ ન જાને, તેસે મૂઠમતી
 વ્યવહારી, લખે ન બંધ મોપ વિધિ ત્યારી ॥૬૧॥ દોઢરા - કુમતી બાહિજ દ્રિષ્ટિસો,
 બાહિજ ક્રિયા કરત, માને મોપ પરપરા, મનમે દરપ ધરત ॥ ૬૧ ॥ શુદ્ધાત્મ

અનુજો કયા, કહે સમકિતી કોઈ, તો મુનિકે તાસો કહે, યદ સિવપય ન હોઈ ૬૧
 અર્થ - જેમ કોઈ મનનો નોલો, પુરુષ છે તે ધાનને તો થોડાં લે પણ તૂલ અને તંજુત્ત
 માં નિવ્રતા છે તે ન જાણે તેમ જે વ્યવહારી મૂઠમતી છે તેતો બંધવિધિ અને મો
 કુવિધિ જૂઠી જૂઠી લખી શકે નહીં કેવલ વિધિજ જાણે ॥૬૦॥ જે કુમતી હોય
 તે પર્યાય બુદ્ધિથી શાતા વેદની પણે સમાધિ સુખ જાણીને બાહ્ય દ્રિષ્ટિથી તેની
 હેતુરૂપ બાહ્યક્રિયા કરે અને બાહ્યક્રિયામાં મગન હોય તો તેથી તેને નિર્જરા મા
 નીને મોક્ષ પરપરા માને અને મનમાં આનંદ પામે ॥ ૬૧ ॥ તે મૂઠને કોઈ સમ
 કિતી જીવ શુદ્ધ આત્માની અનુજ વશાને મોક્ષનું કારણ કહે તો તેવું વચન
 સાજલીને તેને એવું કહે કે એ રીતેતો મોક્ષમાર્ગ થાય નહીં ॥ ૬૨ ॥

હવે મૂઠ તથા જ્ઞાનીનું લક્ષણ કહે છે - અથ મૂઠ તથા જ્ઞાની લક્ષણ કથન -
 કવિત - જિન્હકે વેહ બુદ્ધિ ઘટ અતર, મુનિ મુઝા ધરિ ક્રિયા પ્રવાનહિ, તે હિ
 ય અથ બધકે કરતા, પરમ તત્વકો ખેદ ન જાનહિ જિન્હકે હિયે સુમતિકી કનિ
 કા, બાહિજ ક્રિયા ખેપ પરમાનહિ, તે સમકિતી મોપ મારગ મુપ, કરિ પ્રસ્થાન
 નવ સ્થિતિ જાનહિ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ - જેના હીયામાં વેહ બુદ્ધિ રહે છે એટલે વેહધારી ને પણ નિવ્રત્તપણે જાણ
 તો નથી અને મુનીશ્વરની મુઝા ધારિને ક્રિયાનેજ પ્રમાણ કરે છે તેતો હીયાનો
 અથ છે અને બધનો કરનાર છે અને પરમ તત્વકો મોક્ષ તત્વના ખેદ ને જાણતો
 નથી અને જેના હીયામાં સમ્યગ્ દૃષ્ટિને લીધે સુબુદ્ધિની કરણીમાં જાગી તેતો બાહ્ય
 ક્રિયાને ખેપ રૂપ પ્રમાણ કરે છે તેનેતો સમકિતી કહીએ તે જીવ મોક્ષ માર્ગ ને
 સન્મુખ પ્રસ્થાન કે પ્રયાણ કરી કરીને નવસ્થિતિને નિર્ધેજાંજે છે ॥ ૬૩ ॥

હવે સદેપથી નિ કેવલ વપાદેયરૂપ મોક્ષ માર્ગનો ઉપદેશ વે છે -

અથ મોક્ષનો ઉપદેશ સદેપ માત્ર કથન -

સર્વયા ઇક્તીસા - આચારિજ કહે જિન વચનકો વિસતાર, અગમ અપાર હે

कहेंगे हम कितनो! बहुत बोलवैसों न मकसूद चुप नली, बोलीए सु वचन प्रयोजन न है जितनो; नानारूप जलपसों नाना विकजप उठे, ताते जेतो कारिज कथन नलो तितनो; शुद्ध परमात्मको अनुजो अन्यास कीजे, यहै मोय पंथ परमारथ है इतनो ॥ ७४ ॥ दोहरा— सुधात्म अनुजोक्रिया, सुद्ध ज्ञान दृग दार, सु कति पंथ साधन वहै, वाग जाल सब आर ॥ ७५ ॥

अर्थ— आचार्यजी शिष्यने कहे ठे. अहो शिष्य जिनेश्वरनां वचननो विस्तार तो नय प्रमाण करीने अगम अपार ठे. अमे केटलोक कहीए, आहीं बहु बोलुं ते अमारे मकसूद नथी तेथी चुप रहेवुं तेज गीक ठे, अने जेटलुं प्रयोजन ठे. तेटलुंज बोलवुं पण नाना प्रकारनु जल्प के० बोलवुं कहियें तो नाना प्रकारना विकल्प उठेते तेथी जे एक कार्य ठे तेपुरतुंज बोलवुं बस ठे, शुद्ध परमात्म इव्यना अनुभव योगनुं अन्यास करीए एज मोह मार्ग जाणीए, बधी वातमां एटलोज परमारथ ठे ॥ ७४ ॥ जे क्रियाथी शुद्ध आत्मानो अनुभव थाय तेज क्रियाठे अने शुद्ध ज्ञान दृष्टिनी दार तेज मुक्ति पंथनुं कारण ठे. बीजु सर्व वचनानंवरठे ॥ ७५ ॥

हवे शुद्ध जीव इव्यनुं वर्णन करेठे— अथ शुद्ध जीव इव्य वर्णन—

दोहरा— जगत चहु आनंदमय, ज्ञान चेतना नास; निर्विकल्प साश्वत सुधिर, कीजे अनुजो तास. ॥ ७६ ॥ अचज अखंमित ज्ञानमय, पूरन बीत ममत्व, ज्ञानगम्य बाधा रहित, सो है आत्म तत्व. ॥ ७७ ॥

अर्थ— जे पदार्थ जगतमां चहुजेवुं ठे अने आनंदमय ठे. जेनी ज्योति ज्ञान अने चेतना ठे. जेमां कोई विकल्प नथी जेद नथी. अने शाश्वतो ठे तथा स्थिर ठे. जे पदार्थनो अनुभव करीए तो मुक्ति पामीए. ॥ ७६ ॥ जे कोईकाले पीताना स्वभावथी चलायमान थाय नही एवो अखंमित ज्ञानमयठे. संपूर्ण समाधिबंत अने ममत्व रहित, ईडिय ग्राह्य नही तेथी ज्ञान गम्य ठे अने अवेद्य अनेद्यपणाथी बाधा रहित ठे तेज आत्म तत्व कहीए. ॥ ७७ ॥

इति श्री नाटक समयसार ग्रंथनो दशम सरव विसुद्धि नामा द्वार बालाबोधरूप संपूर्ण थयो.

दोहरा— सरव विसुद्धि द्वार यह, कह्यो प्रगट शिवपंथ; कुंद कुंद मुनिराजकृत, पूरन जयो गरंथ. ॥ ७८ ॥

अर्थ— जे द्वारमां आत्मानी सर्व विसुद्धि पामिये तेज द्वार गटप

माज रहे अने जे जीव पर्याय बुद्धिवत् ठे ते मुजगतिथो जीव होय तो नलो एवी पर्याय बुद्धि धारेठे तेने तो बाह्य क्रियानो अवलवन सदाय कह्योठे ॥६९॥

हवे व्यवहारे महामूढ ठे तेनु वर्णन करेठे - अथ महामूढ वर्णन -

चोपाई - जेसे मुगय धान पहिचाने, तुप तंझनको जेद न जाने, तेसे मूढमती व्यवहारी, लखे न वध मोप विधि न्यारी ॥७०॥ दोहरा - कुमती बाहिज विष्टितो, बाहिज क्रिया करत, माने मोप परपरा, मनमें हरप घरत. ॥ ७१ ॥ शुद्धात्म

अनुनो कथा, कहे समकित्ती कोइ, सो सुनिके तासों कहे, यह सियपथ न होइ ७२

अर्थ - जेस कोइ मननो जोलो पुरुष ठे ते धानने तो श्रोतलखे पण तूस अने तंझ मां निन्नता ठे ते न जाणे तेम जे व्यवहारी मूढमती ठे तेतो वधविधि अने मो दूविधि लूढी लूढी लखी शके नही केवल विधिज जाणे ॥७०॥ जे कुमती होय ते पर्याय बुद्धिथी शाता वेदनी पणे समाधि सुख जाणीने बाह्य इष्टिथी तेनी हेतुरूप बाह्यक्रिया करे अने बाह्यक्रियामा मगन होय तो तेथी तेने निर्जरा मा

नीने मोह परपरा माने अने मनमा आनद पामे ॥ ७१ ॥ ते मूढने कोइ सम कित्ती जीव शुद्ध आत्मानो अनुभव दशाने मोहनुं कारण कहे तो तेनु वचन तानजीने तेने एबु कहे के ए रीतेतो मोहमार्ग थाय नही ॥ ७२ ॥

हवे मूढ तथा ज्ञानीनुं लक्षण कहेठे - अथ मूढ तथा ज्ञानी लक्षण कथन -

कवित - जिन्हके देह बुद्धि घट अंतर, मुनि मुझा धरि क्रिया प्रवानहि, ते हि य अथ वधके करता, परम तत्वको जेद न जानहि, जिन्हके हिये सुमतिकी कनि फा, बाहिज क्रिया जेप परमानहि, ते समकित्ती मोप मारग मुप, करि प्रस्थान नय स्थिति जानहि ॥ ७३ ॥

अर्थ - जेना हीयामा देह बुद्धि रहेठे एतले देहधारी ने पण निन्नपणे जाण तो नथी अने सुनी-वरनी मुझा धारिने क्रियानेज प्रमाण करेठे तेतो हीयानो अथ ठे अने वधनो करनार ठे अने परम तत्वके मोह तत्वना जेद ने जाणतो नथी अने जेना हीयामा सम्यग दृष्टिने लोये सुनुदिनी करणीका जागी तेतो बाह्य क्रियाने जेप रूप प्रमाण करेठे - तेनेतो समकित्ती कहीए ते जीव मोह मार्ग ने समुत्त प्रस्थान के प्रमाण करी करीने नयस्थितिने निर्भेजाजे ठे ॥ ७३ ॥

हवे सद्धेयथी नि केवल उपदेयरूप मोह मार्गनो उपदेश वे ठे -

अथ मोहको उपदेश सद्धेय मात्र कथन -

सर्वथा इक्षतीमा - आचारिज कहे जिन वचनको विसतार, अगम अथार हे

કહેંગે હમ કિતનો! વહુત બોલવેસોં ન મકસૂદ ચુપ જલી, બોલીએ સુ વચન પ્રયોજ ન હૈ જિતનો; નાનારૂપ જલપસોં નાના વિકલપ ઝહે, તાતે જેતો કારિજ કથન જલોં તિતનો; શુદ્ધ પરમાત્મકો અનુનો અન્યાસ કીજે, યહે મોય પંથ પરમારથ હૈ ઇતનો ॥ ૭૪ ॥ દોહરા:— સુદાતમ અનુનોક્રિયા, સુદ્ધ જ્ઞાન દગ દોર, સુ કતિ પંથ સાધન વહે, વાગ જાલ સવ ઔર ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:— આચાર્યજી શિષ્યને કહે છે. અહો શિષ્ય જિનેશ્વરનાં વચનનો વિસ્તાર તો નય પ્રમાણ કરીને અગમ અપાર છે. અમે કેટલોક કહીએ, આહી વહુ બોલું તે અમારે મકસૂદ નથી તેથી ચુપ રહેવું તેજ ઠીક છે, અને જેટલું પ્રયોજન છે. તેટલુંજ બોલવું પણ નાના પ્રકારનું જલ્પ કે બોલવું કહિયેં તો નાના પ્રકારના વિકલ્પ ઝહે તેથી જે એક કાર્ય છે તેપુરતુંજ બોલવું વસ છે, શુદ્ધ પરમાત્મ દ્વ્યના અનુનવ યોગનું અન્યાસ કરીએ એજ મોઢૂ માર્ગ જાણીએ, બધી વાતમાં એટલોજ પરમાર્થ છે ॥ ૭૪ ॥ જે ક્રિયાથી શુદ્ધ આત્માનો અનુનવ થાય તેજ ક્રિયાએ અંતે શુદ્ધ જ્ઞાન દૃષ્ટિની દોર તેજ મુક્તિ પંથનું કારણ છે. બોલુ સર્વ વચનાનંવર છે ॥ ૭૫ ॥

હવે શુદ્ધ જીવ દ્વ્યનું વર્ણન કરે:— અથ શુદ્ધ જીવ દ્વ્ય વર્ણન:—

દોહરા:— જગત ચક્રુ આનંદમય, જ્ઞાન ચેતના જાસ; નિર્વિકલ્પ સાશ્વત સુધિર, કીજે અનુનો તાસ. ॥ ૭૬ ॥ અચજ અસ્ખંધિત જ્ઞાનમય, પૂરન વીત મમત્વ, જ્ઞાનગમ્ય વાધા રહિત, સો હૈ આતમ તત્વ. ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:— જે પદાર્થ જગતમાં ચક્રુજેવું છે અને આનંદમય છે. જેની જ્યોતિ જ્ઞાન અને ચેતના છે. જેમાં કોઈ વિકલ્પ નથી નેદ નથી. અને શાશ્વતો છે તથા સ્થિર છે. જે પદાર્થનો અનુનવ કરીએ તો મુક્તિ પામીએ. ॥ ૭૬ ॥ જે કોઈકાલે પોતાના સ્વનાવથી ચલાયમાન થાય નહીં એવો અસ્ખંધિત જ્ઞાનમય છે. સંપૂર્ણ સમાધિવંત અને મમત્વ રહિત, ઈંદ્રિય ગ્રાહ્ય નહીં તેથી જ્ઞાન ગમ્ય છે અને અઘેય અનેયપણાથી વાધા રહિત છે તેજ આતમ તત્વ કહીએ. ॥ ૭૭ ॥

इति श्री नाटक समयसार ग्रंथनो दशम सरव विमुक्ति नामा द्वार बालाबोधरूप संपूर्ण थयो.

દોહરા:—સરવ વિમુક્તિ દાર યહ, કહ્યો પ્રગટ શિવપંથ; કુંદ કુંદ મુનિરાજકૃત, પૂરન જયો ગરંથ. ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:— જે દારમાં આત્માની સર્વ વિમુક્તિ પામિયે તેજ દાર કહ્યો તે પ્રગટ

अर्थ - प्रथम शिष्य पुछे, स्वामी जीव स्वाधिन ठे के पराधिन ठे? जीव ए क ठे के गणतिमा अनेक ठे? ए केम मनमा जाणवु अने जीव कहेवाय ठे तो जगतमा सदायठे के नथी, ए अस्तिपणानो सवेह ठे, अने जीव अस्ति के अविनाशी ठे के विनाशी ठे हवे आवी रीतना प्रश्न उपर सजुरु कहेठे के हे शिष्य जीव वस्तु जगतमा ठे, पण नास्ति न कहीए, अने ते जीव आपणे स्वाधिन ठे अने एक ठे यद्यपि गिणतीयें अनेक ठे, तो पण लक्षणथी एक ठे अविनाशी इव्य इष्टि दीजे तो एमज ठे, अने जो पर्याय नय प्रमाण करीये तो जीव पराधीन ठे, कर्माधीन ठे अने अवचित मरण देखता कृपणजुर ठे गत्यादिक देखता अनेकरूप ठे वली अजीव पदार्थ स्थापनानी अपेक्षाये न थी अने जहां पर्याय प्रमाण ठे तिहा एठे ॥ ९३ ॥

हवे इव्य क्षेत्र काल जावें करीने सर्व वस्तुनु अस्तिनास्तिपणु कहेठे -

अथ दरय क्षेत्र काल जाव अस्तिनास्ति कथन -

सवैया इक्ष्वा - दर्ब खेत्र काल जाव चारो जेद वस्तुहीमें, अपने चतुष्क वस्तु अस्तिरूप मानियें, परके चतुष्क वस्तु नास्ति नियत अंग, ताको जेद दर्ब परजाय मध्य जानिये, दरयतो वस्तु खेत्र सत्ता जूमिकाल चाल, सुजाय सहज मूल सकति बखानिये, याही जांती परिकल्प बुद्धि कल्पना, विवहार दृष्टि अशनेद परवानि ये ॥ ९४ ॥ दोहरा - हे नाही नाही सु है, हे हे नाही नाहि, यह सरयगी नयध नी, सवमाने सब माहि ॥ ९५ ॥

अर्थ - इव्य क्षेत्र काल जाव ए चारें जेद वस्तुमा विचारीए, याही आपणे वस्तु ठे, ते अस्तिरूप मानीए, एटले स्वइव्य स्वक्षेत्र स्वकाल स्वभावथी विचारीए त्या रे तो सर्व वस्तु अस्तिरूपें ठे, अने जो परवस्तुथी ए चारने विचारियें तो वस्तुनु नास्तिरूप नीपजे ठे एटले परइव्य परक्षेत्र परकाल परभावथी सर्व वस्तु नास्तिरूपे ठे नियत अंग के निर्भेनयथी अस्ति ठे तेनो जेद इव्य पर्यायथी जाणवो ए पार जेदमा इव्यथी वस्तु कहीए, वस्तुनी सत्तानी जूमिने क्षेत्र कहियें, वस्तुनी परिणाम चाजथी काज कहीए, सहजनी मूलशक्तिने स्वभाव कहीए ए रीते बुद्धिनी कल्पना करीने परइव्य क्षेत्रादिकना जो रिकरूप ग्रहण करियें जेम के घट वस्तु ग्रहण करवाथी परइव्य परक्षेत्र परकाल परभावनी कल्पनाथी नास्ति ठे ए व्यवहार दृष्टिथी वस्तुना अंश जेद प्रमाण थाय ॥ ९६ ॥ अने ए नथी एवु कहेवामां स्वइव्यादिकतुं अस्तिपणु लर्जे परइव्यादिकथी नास्तिपणु लर्जे तथा नही ते ठे एम

कहेवामां प्रथम परब्ध्यादिकुं अन्तिपणुं ग्रहीए; ठे अने नथीज एम केहेवामां फरी परब्ध्यादिकुं केवल नास्तिपणुज ग्रहण करिये ठे; एयी सात नांगा उपजे ठे, आही सर्वांग नयना धणी स्याद्वादी सर्व वस्तुमां सर्व नांगा माने ठे. ॥ ९९ ॥

हवे चाँद नयना चेदथी एकेक चेदे एकांत पद्मीनी जेवी केहेणी ठे तेवी कहेउं:-

अथ चतुर्दश नय चेद एकांत पद कथन नाम स्थापन-
-

सर्वथा इकतीता:- ज्ञानको कारन ज्ञेय आत्मा त्रिलोक मेय. ज्ञेयतां अनेक ज्ञान मेज ज्ञेय गांही है. जोलों ज्ञेय तोलों ज्ञान सर्व दर्बमें विनाज्ञेय ठे त्र ज्ञान जीव वस्तु नांही है. देह नसे जीव नसे देह उपजत जसे, आत्मा अचेतन है सत्तार्थनमांही है, जीव ठिन जंगुर अज्ञायक स्वरूपी ज्ञान, ऐसी ऐसी एकंत अवरुया मूढ पाही है ॥ ५०० ॥

अर्थ:- प्रथम चउद नयना नाम स्थापना कहेउं.- जे ज्ञेय वस्तुमां ज्ञान उपजेठे. तेथी ज्ञाननुं कारण ज्ञेय ठे ए नाम ठे, १ त्रण लोक प्रमाणे आत्मा ठे, तेथी त्रिलोकमय एवुं नाम ठे. २ जेम अनेक ज्ञेय ठे, तेम ज्ञान पण अनेक ठे. ते अनेक ज्ञान ए नामठे. ३ ज्ञानमां ज्ञेयनी ठाया ठे ते मेलवुं ठे. तेथी मंजन ज्ञेय ए नाम ठे. ४ ज्यां सुथी ज्ञेय ठे त्यां सुथी ज्ञान ठे. ज्ञेय उपरांत ज्ञान नथी तेथी ज्या जगी ज्ञेय ए नामठे ५ सर्व दर्ब मयी विज्ञान ठे. तेनु तेज नामठे. ६ ज्ञेय कूग्रन प्रमाणे ज्ञान ठे, तेथी ज्ञेय क्षेत्रमान ए नाम ठे. ७ जीव वस्तु जगतमां नथी तेथी नास्ति जीव ए नामठे, ८ देह नो नाश अवायी जीवनो पण नाश. तेथी जीव नाश ए नामठे ९, देह उपजवायी जीव विगजे ठे, तेथी देह त्यां जीवोत्पाद ए नामठे १० आत्मा ठे ते अचेतन पदार्थ ठे तेथी अचेतन ज्ञाता ए नाम ठे ११ मत्ताना अंत ते जीव कद्रिण ठे, पण आत्मा अंत मात्र ठे ए नाम ठे १२ जीव ठे. ते कृणजंगुर ठे तेथी एज नामठे १३, ज्ञान ठे ते ज्ञायक स्वरूपमां नथी तेथी अज्ञायक ज्ञान ए नाम ठे १४ एवी एवी एकांत अवरुया मूढ लोको पामे ठे, ए नयना चेद जाणवा ॥ ५०० ॥

हवे ज्ञाननुं कारण ज्ञेय. एजे प्रथम नय कयुं नेनो प्रपंच करी देवादेउं:-

अथ ज्ञानको कारन ज्ञेय प्रथम नय यदु कथन.-

सर्वथा इकतीता:- कोउ मूढ कहै जेने प्रथम नमरि जीनि. पीठे ताके उपर सु चित्र आनो जेसिये; तेने मूज कागज प्राट बट पट जमो. नेनो नदी ज्ञान रूप कागज विगारिये; जानी कहे जेसी वस्तु तेनोई सुजाव नासो. नाने ज्ञान ज्ञेय चिद्र

निम्न पद पेयिये, कारन कारज दोउ एकहीमे निहचे पै, तेरो मत साचो विवहार
दृष्टि देखिये ॥ ५०१ ॥

अर्थ - कोई मूढ मीमांसक ते जिय लोकने एम समजावे ठे के, जेम प्रथम
जितने समारी होय तोपठी तेना उपर चित्र सारुं थाय, अने नरसी उपर नरसुं
चित्र थाय, तेम ज्ञाननी उत्पत्तिनु कारण मन ठे, पण जेवो घटपट प्रमुख पदार्थ हो
य तेवुज तिहाज्ञानरूप कार्य विशेष थाय ठे, जो घटपदार्थ जाणवा योग्य
होय तो घट ज्ञान होय, अने पट पदार्थमा पट ज्ञान होय, तेथी ज्ञानतुं कारण
होय ठे, हवे तेने स्यादाद ज्ञानी एम कहेठे के, अहो जाई, जे जेवी वस्तु ठे
तेनो स्वभाव पण तेवोज ठे, जे ज्ञानपदार्थ ठे तेनो स्वभाव जाणवानोज ठे, अने जे
ज्ञेयपदार्थ ठे ते जाणवा योग्यज ठे, आ अर्थ जेदथी ज्ञान अने ज्ञेय एवने छुदा
पद जाणवा अहीं जे ज्ञेय कारण पणे कह्यो तेज ज्ञान विकल्पे कसु, तेथी घटपटादि
जगत ठे ते जड पदार्थ दूर रहा, अने ज्ञान ठे तेज सामान्य पणे ठे तेथी निश्चे नयथी
तो ज्ञानमां ज्ञेय पामिये, पण व्यवहार दृष्टि थापता तो ताहार मत पण साजुठे ५०१

हवे बीजा एकात नय आत्मा त्रिलोकमय ठे तेनो प्रपच देखाडे ठे -

अथ दुतिय नय आत्मा त्रिलोक प्रमानयहु कथन -

सवैया इरुतीता - कोउ मिथ्यामति लोकालोक व्यापि ज्ञान मानि, समुजे त्रि
लोक पिरु आत्म दरव हे, चाहिते सुवद ययो मोझे मुप हू न वोझे कहे याज
गतमें हमारोई खरव हे, तासों ज्ञाता कहे जीव जगतसों निम्न पै जगतको
विकासी तोहि याहीते गरव हे, जो वस्तु सो वस्तु पररूपसों निराली सदा,
निहचे प्रमान म्यादवादमें सरव हे, ॥ ५०२ ॥

अर्थ - कोई नैयायिक वेजेषिक मिथ्याति ठे ते ज्ञानने लोकालोक व्यापी मा
नीने एवु समजे ठे के जीवने ते विज्ञाननो पिरु ठे अने विज्ञान ठे ते लोकालोक
व्यापी ठे तेथी आत्मद्वय त्रण लोक प्रमाण ठे तेथी पोताने सर्व व्यापी ईश्वर
मानीने सुवद ययो मोझे ठे अजिमानमां चढयो थको बीजाने सूर्य मानीने कोई
नी साये मुखथी न वोझे जो वोझे तो एम कहेके आ जगतमां हमारीज खरव के
सर्व रचना ठे हवे तेने सादाद ज्ञानी कहे ठे के अहो जाई जीव जे ठे ते जगतथी
निम्न ठे पण तेना ज्ञानमां जगतनो विकास ठे तेथी ईश्वरपणानो गर्व चढयोठे पण
जे वस्तु ठे तेतो पोताना स्वरूपमाज रहे ठे अने परस्वरूपथी सदा छुदी रहे ठे तेथी
जगत अने आत्माने निश्चे नयना प्रमाणथी स्यादादमां सर्वथा विवरोध पामिए ५०२

हवे त्रीजो एकांत नय ते ज्ञेयथी ज्ञाननो अनेक प्रपंच कहि देखावेठे:-

अथ त्रितीय ज्ञेयसो अनेक ज्ञान कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- कोउ पशु ज्ञानकी अनंत विचित्राई देखे, ज्ञेयको आकार नाना रूप विसतर्यो है; ताहीको विचारी कहे ज्ञानकी अनेक सत्ता, गहिके एकंत पद लोकनि सों लय्यो है; ताको भ्रम चंजवेको ज्ञानवंत कहे ज्ञान, अगम अगाध निराबाध रस नय्यो है; ज्ञायक सु नाई परजाईसों अनेक नयो, जद्यपि तयापि एकतासों नहिं टर्यो है; ॥ ५०३ ॥

अर्थ:- कोई पशु के० मूर्ख ज्ञाननी अनंत विचित्रता देखेठे. तनो हेतु कहे ठे. जगतमां ज्ञेय वस्तु अनंत ठे, तेना आकार अनंत ठे. ते ज्ञानमां परणमे ठे तेथी ज्ञानपण नानाप्रकारथी विस्तरे ठे, अने तेना नाना रूप विस्तारने विचारीने ज्ञाननी अनंत सत्ता माने ठे. एवो एकांत पद लज्जे प्रतिवादी लोकथी लडे ठे. हवे स्यादादी ज्ञानवंत ते एकान्तपद्मीना भ्रम चांजवाने एम कहेठे के, अहो नाई तूं ज्ञानने ज्ञेयनो आकार परणम्यो जाणीने केम जूले ठे? ज्ञान ठे ते अगम्य वस्तु ठे. निराबाध रसथी नय्यो ठे. ज्ञाननो ज्ञायक स्वभाव ठे, तेथी जद्यपि पर्याय शक्तिथी ज्ञान अनेकरूप थयुं ठे. तथापि ज्ञायक स्वभावथी ज्ञाननी एकताज ठे, पण ते एकताथी ज्ञान टलतुं नथी. ॥ ५०३ ॥

हवे चोथा नयमां ज्ञाननेविषे ज्ञेयनी ठायानो प्रपंच देखामे ठे:-

अथ चतुर्थ ज्ञेय ठायो यह कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- कोउ कुथी कहे ज्ञानमांहि ज्ञेयको आकार, प्रतिनाति रह्यो हे कजंक ताहि धोइए; जब ध्यान जलसों पखारिके धवल कीजे, सब निराकार छुट ज्ञानमई होइए; तासों स्यादादी कहे ज्ञानको सुजाव यह, ज्ञेयको आकार वस्तु नांही कहा खोइए; जैसे नाना रूप प्रतिविंबकी फलक दीसे, जद्यपि तथापि धारसी विमल जोइए. ॥ ५०४ ॥

अर्थ:- कोई कुथी के० कृत्रिम वैज्ञानिक मतवालो एम कहे ठे के, जो जगत वासी जीवना ज्ञानमांज ज्ञेयनो आकार प्रतिनासे ठे, ते आकार तो निराकार ज्ञानतुं कलंक उपजेठे. तेने धोई नाखवो जोइए, तेथी निराकारतुं ध्यान लगावतुं तंतो जल थयुं, ते जलथी प्रह्लादीने ते ज्ञानने उज्ज्वल करिये तेवारें निराकार छुट ज्ञानमय थवाय ठे, हवे आंही स्यादादी तेने कहे ठे. अरे नाई ज्ञाननो एज स्वभाव ठे,

નિન્ન પદ પેપિયે, કારન કારજ વોઠ એકહીમે નિહચે પેં, તેરો મત સાચો વિવહાર
દૃષ્ટિ દેસ્વીયે ॥ ૫૦૧ ॥

અર્થ - કોઈ મૂઢ મીમાંસક તે શિષ્ય લોકને એમ સમજાવે છે કે, જેમ પ્રથમ
જિતને સમારી હોય તોપછી તેના ઉપર ચિત્ર સારુ થાય, અને નરસી ઠપર નરસુ
ચિત્ર થાય, તેમ જ્ઞાનની વ્યવસ્થાનું કારણ મન છે, પણ જેવો ઘટપટ પ્રમુખ્ય પદાર્થ હો
ય તેવું જ તિહાં જ્ઞાનરૂપ કાર્ય વિશેષ થાય છે, જો ઘટપદાર્થ જાણવા યોગ્ય
હોય તો ઘટ જ્ઞાન હોય, અને પટ પદાર્થમાં પટ જ્ઞાન હોય, તેથી જ્ઞાનનું કારણ
હોય છે, હવે તેને સ્વાદાદ જ્ઞાની એમ કહે છે કે, અહો નાઈ, જે જેવી વસ્તુ છે
તેનો સ્વનાવ પણ તેવો જ છે, જે જ્ઞાનપદાર્થ છે તેનો સ્વનાવ જાણવાનો જ છે, અને જે
જ્ઞેયપદાર્થ છે તે જાણવા યોગ્ય જ છે, આ અર્થ જેદથી જ્ઞાન અને જ્ઞેય એ બંને છુદા
પદ જાણવા અહીં જે જ્ઞેય કારણ પણે કહ્યો તે જ જ્ઞાન વિકલ્પે કહ્યું, તેથી ઘટપટાદિ
જગત છે તે જઠ પદાર્થ દૂર રહ્યા, અને જ્ઞાન છે તે જ સામાન્ય પણે છે તેથી નિશ્ચે નયથી
તો જ્ઞાનમાં જ્ઞેય પામિયે, પણ વ્યવહાર દૃષ્ટિ આપતા તો તાહાર મત પણ સાચું છે ૫૦૧

હવે બીજા એકાત નવ આત્મા ત્રિલોકમય છે તેનો પ્રપચ દેસાડે છે -

અથ કૃતિય નવ આત્મા ત્રિલોક પ્રમાણયદુ કથન -

સવૈયા ફરતીસા - કોઠ મિથ્યામતિ લોકાલોક વ્યાપિ જ્ઞાન માનિ, સમુજે ત્રિ
લોક પિમ આત્મ દરવ હૈ, યાદિતે સુઠદ નયો મોલે મુખ દૂ ન વોલે કહે યાજ
ગતમેં હમારોઈ સ્વરબ હૈ, તાસોં જ્ઞાતા કહે જીવ જગતસોં નિન્ન પે જગતકો
વિકાસી તોહિ યાદીતે ગરબ હૈ, જો વસ્તુ સો વસ્તુ પરરૂપસોં નિરાલી સદા,
નિહચે પ્રમાણ સ્યાદવાદમેં સરવ હૈ, ॥ ૫૦૨ ॥

અર્થ - કોઈ નૈયાયિક વૈશેષિક મિથ્યાતિ છે તે જ્ઞાનને લોકાલોક વ્યાપી મા
નીને એવું સમજે છે કે જીવ છે તે વિજ્ઞાનનો પિમ છે અને વિજ્ઞાન છે તે લોકાલોક
વ્યાપી છે તેથી આત્મસ્વ્ય ત્રણ લોક પ્રમાણ છે તેથી પોતાને સર્વ વ્યાપી ફેર
માનીને સ્વઠદ થયો મોલે છે અનિમાનમાં ચઢ્યો થકો બીજાને મૂર્ખ માનીને કોઈ
ની સાથે મુલ્યથી ન વોલે જો વોલે તો એમ કહે કે આ જગતમાં હમારી જ સ્વરબ કે
સર્વ રચના છે હવે તેને સાદાદ જ્ઞાની કહે છે કે અહો નાઈ જીવ જે છે તે જગતથી
નિન્ન છે પણ તેના જ્ઞાનમાં જગતનો વિકાસ છે તેથી ફેરવણાનો ગર્વ ચઢ્યો છે પણ
જે વસ્તુ છે તેતો પોતાના સ્વરૂપમાં જ રહે છે અને પરસ્વરૂપથી સદા છુદી રહે છે તેથી
જગત અને આત્માને નિશ્ચે નયના પ્રમાણથી સ્યાદવાદમાં સર્વથા વિરોધ પામિ ૫૦૨

हवे त्रीजो एकांत नय ते ज्ञेयथी ज्ञाननो अनेक प्रपंच कहि देखावेठे:-

अथ त्रितीय ज्ञेयसो अनेक ज्ञान कथन:-

सर्वैया इकतीसा:- कोउ पशु ज्ञानकी अनंत विचित्राई देखे, ज्ञेयको आकार नाना रूप विसतर्यो है; ताहीको विचारी कहे ज्ञानकी अनेक सत्ता, गहिके एकंत पद लोकनिसों लर्यो है; ताको भ्रम भंजवेको ज्ञानवंत कहे ज्ञान, अगम अगाध निराबाध रस जर्यो है; ज्ञायक सु जाई परजाईसों अनेक नयो, जद्यपि तयापि एकतासों नहिं टर्यो है; ॥ ५०३ ॥

अर्थ:- कोई पशु के० मूर्ख ज्ञाननी अनंत विचित्रता देखेठे. तेनो हेतु कहे ठे. जगतमां ज्ञेय वस्तु अनंत ठे, तेना आकार अनंत ठे. ते ज्ञानमां परणमे ठे तेथी ज्ञानपण नानाप्रकारथी विस्तरे ठे, अने तेना नाना रूप विस्तारने विचारीने ज्ञाननी अनंत सत्ता माने ठे. एवो एकांत पद लईने प्रतिवादी लोकथी लडे ठे. हवे स्यादादी ज्ञानवंत ते एकान्तपद्धीना भ्रम भंजवाने एम कहेठे के, अहो जाई तुं ज्ञानने ज्ञेयनो आकार परणम्यो जाणीने केम नूले ठे? ज्ञान ठे ते अगम्य वस्तु ठे. निराबाध रसथी जर्यो ठे. ज्ञाननो ज्ञायक स्वभाव ठे, तेथी यद्यपि पर्याय शक्तिथी ज्ञान अनेकरूप थयुं ठे. तथापि ज्ञायक स्वभावथी ज्ञाननी एकताज ठे, पण ते एकताथी ज्ञान टलतुं नथी. ॥ ५०३ ॥

हवे चोषा नयमां ज्ञाननेविषे ज्ञेयनी ठायानो प्रपंच देखामे ठे.-

अथ चतुर्थ ज्ञेय ठायो यह कथन:-

सर्वैया इकतीसा:- कोउ कुधी कहे ज्ञानमांहि ज्ञेयको आकार, प्रतिजासि रह्यो हे कलंक ताहि धोइए; जब ध्यान जलसों पखारिके धवल कीजे, सब निराकार शुद्ध ज्ञानमई होइए; तासों स्यादादी कहे ज्ञानको सुजाउ यह, ज्ञेयको आकार वस्तु नाहि कहा खोइए; जैसे नाना रूप प्रतिविंबकी जलक दीसे, जद्यपि तथापि आरसी विमल जोइए. ॥ ५०४ ॥

अर्थ:- कोई कुधी के० कुबुद्धि वैज्ञानिक मतवालो एम कहे ठे के, जो जगत वासी जीवना ज्ञानमांज ज्ञेयनो आकार प्रतिजासे ठे, ते आकार तो निराकार ज्ञानतुं कलंक उपजेठे. तेने धोई नाखवो जोइए, तेथी निराकारतुं ध्यान लगावतुं तैतो जल थयुं, ते जलथी प्रह्वालीने ते ज्ञानने उज्ज्वल करियें तेवारें निराकार शुद्ध ज्ञानमय थवाय ठे, हवे आंही स्यादादी तेने कहे ठे. अरे जाई ज्ञाननो एज स्वभाव ठे,

કે ક્રોધનો આકાર વસ્તુમાં જાણે તો આંહી આકાર ગમાવી નાશવાની છુ મતલબ છે જેમ આરસીમાં નાના રૂપ પ્રતિ વિંબનો ઝંજકાટ દેખાય છે તો પણ આરસી નિર્મલ જોઈએ પણ તેને પ્રતિબિંબનુ કંજક કોઈ ન કહે ॥ ૫૦૪ ॥

હવે પાંચમો એકાંતનય તે જ્યાં લઈ ક્રોધ ત્યાં લઈ જ્ઞાન તેનો પ્રપંચ કહી દેલાડે છે
અથ પચમ જોલો ક્રોધ તોલો જ્ઞાન યદ કથન -

સવૈયા ફકતીસા - કોઝ અફઝ કહે ક્રોધાકાર જ્ઞાન પરિનામ જોલો વિદ્યમા ન તોલો જ્ઞાન પરગટ છે ક્રોધકે વિનાશ હોત જ્ઞાનકો પ્રિનાસ હોઈ, એસી વાર્ક દિરવે મિષ્યાતકો અજટ છે, તાસોં સમકિતવત કહે અનુજાં કહાન. પરજે પ્રગ ન જ્ઞાન નાનાકાર નટ છે, નિરવિકલપ અવિનસ્વર દરવ રૂપ, જ્ઞાનક્રોધ વસ્તુતોં અવ્યાપક અઘટ છે ॥ ૫૦૫ ॥

- અર્થ - કોઈ અજાણ પુરુષ એવુ કહે છે કે જેવો ક્રોધનો આકાર તેવુ જ્ઞાનનુ પરિણામ થાય છે, તેથી ક્રોધ વિદ્યમાન જ્યાં લગી હોય, ત્યાં લગી જ્ઞાન પ્રગટ રહે છે અને ક્રોધનો વિનાશ થયે જ્ઞાનનો પણ વિનાશ થાય છે, એવી વાત મિષ્યામતીના હ વ્યમા મિષ્યાની અજટ લાગી રહે છે, હવે તેનાથી સમ્યકવત સ્વાદાદી અનુનય ની કથા કહે છે અરે નાઈ, જેમ કોઈ નટ પુરુષ છે તે નાના પ્રકારના નેપ ધારી ને નાના પ્રકારના નામ ધરાવે છે, તેમ જ્ઞાનરૂપ નટ છે, તે નાના આકાર ધરીને પર્યાય પ્રમાણે બહુરૂપી થાય છે પણ જેવુ નટ ઇચ્છ્ય એક છે તેવુ જ્ઞાન વસ્તુ પણ નિર્વિકલ્પ એક છે, ઇચ્છ્યપણે અવિનસ્વર છે અને જ્ઞાન વસ્તુ તે ક્રોધ વસ્તુથી અવ્યાપક છે, દટલે ક્રોધવસ્તુ જ્ઞાન વસ્તુમાં એક મેક ન થાય તેથી જ્ઞાન ક્રોધની એકતા અઘટતી છે ॥ ૫૦૫ ॥

હવે ઠઠા એકાંતનય સર્વ ઇચ્છ્યમયી આત્માનો પ્રપંચ કહી દેલાડે છે -

અથ પટ્ટમ સર્વ દર્વમય આત્મા યદ કથન -

સવૈયા ફકતીસા - કોઝ મદ કહે ધર્મ અધર્મ આકાસ કાલ, પુલગલ જીવ ત વ મેરો રૂપ જગમેં, જાને ન મરમ નિજ માનેં આપા પરવસ્તુ બધે વિઠ કરમ ધરમ રોવે મગમેં, સમકિતી જીવ સુઘ અનુજો અચ્ચાસે તારેં પરકો મમલ ત્યાગ કરે પગ પગમેં, અપને સુનાવમે મગન રહે આગેં જામ, ધારા વાહી પંથિક કરાવે મો પ મગમેં ॥ ૫૦૬ ॥

અર્થ - કોઈ મૂર્ખ બ્રહ્માદૈત્યાદી એવુ કહે છે કે જો કોઈનાં મતમાં ધર્મ અધર્મ આકાશ કાલ જીવ પુલગલ એ ઇચ્છ્ય કહેવાય છે તે સર્વ બ્રહ્મ છે તેથી મારુ પણરૂપ સર્વ જગતમાં વિસ્તારિ રહુ છે બીજો પદાર્થ કોઈ નથી આંહી ગુરુ શિ

प्यने कहे ठे. अहो शिष्य एतो ब्रह्मादितवादी मूढ मती ठे, ते पोतानो मर्म जाण तो नथी, अने पर वस्तु ठे तेने आत्मा जाणो ठे. एवा मिथ्यात्वथी ए दृढ कर्म वां धे ठे. अने जगतमां पोतानो धर्म खोवे ठे. पोतानो स्वभाव गमावे ठे. जे सम केती जीव होय तेतो सोहं चीजना ध्यानथी शुद्ध अनुभवनो अन्यास करे, तेथी आत्मतत्व जुडंज पामे. अने पगले पगले परवस्तुनो त्याग करे, अने पोताना शुद्ध स्वभावमां आठे प्रहर मगन रहे, तेथी ज्ञान धारामां बहेनारो मोक्ष मार्गमां चालनारो कहेवाय ठे ॥ ५०६ ॥

हवे सातमो एकांत नय जे ज्ञेय क्षेत्र प्रमाण ज्ञान तेनो प्रपंच कहि देखाडेठे

अथ सप्तम ज्ञेय क्षेत्र प्रमाण ज्ञान यह कथनः—

सवैया इकतीसा.— कोच सब कहे जेतो ज्ञेयरूप परवान, तेतो ज्ञान ता तें कहुं अधिक न आर है; तिहुं काल पर ठेत्र व्यापी परनयो माने, आपा न पि ठाने ऐसी मिथ्या दृग दार है; जैन मती कहे जीव सत्ता परवान ज्ञान, ज्ञेयसों अ व्यापक जगत सिर मोर है; ज्ञानकी प्रजामें प्रतिविवित विविध ज्ञेय, जदपि तथा पि अिति न्यारी न्यारी ठार है ॥ ५०७ ॥

अर्थः— कोई मूर्ख एम कहे ठे के जेटलुं ज्ञेय वस्तुनो आकाररूपनुं प्रमाण ठे एटले ज्ञेयनो जेटलुं एक नाहानुं मोहोदुं प्रमाण ठे. तेटलुं ज्ञाननुं प्रमाण ठे. ते थी कोई वधारे बीजो प्रमाण नथी एम ज्ञानने त्रणे कालमां परक्षेत्र व्यापी अ ने पर वस्तुथी परिणम्यो. एटले ज्ञेयथी एक मेक थयो ज्ञानने माने ठे. पण ज्ञानने आत्मारूप जाणो नहीं; एवी मिथ्या दृष्टिनी दोर ठे. हवे तेने जैनमती स्यादादी कहे ठे. अहो नाई, जेटलां आकाश क्षेत्रमां जीव सत्ता ठे तेटलाज प्रमाण ज्ञान ठे. अने ज्ञान ठे ते घट पटादिक ज्ञेय पदार्थथी अव्यापक ठे एज जगतना मस्तके मुगट समान ठे. जो पण ए ज्ञाननी प्रजामां नाना प्रकारना जे य पदार्थ प्रतिविवित थई रह्याठे, तोपण ज्ञाननी स्थिति लूटीज ठे. अने ज्ञेयनी स्थिति पण लूटीज ठे. अने ज्ञाननुंतेकाणुं आत्मा ठे ते पण लुदोज ठे, अने ज्ञयना पृथिवी प्रमुख जे ठेकाणा ठे ते पण लुदाज ठे ॥ ५०८ ॥

हवे आठमो नय नास्तिकवादी एम कहे ठे के वस्तु नथी एज एकांत नय ठे. तेनो प्रपंच कहि देखाडे ठेः— अथ अष्टम नास्तिकवादी वस्तु नाही यह कथनः—

सवैया इकतीसा.— कोच शून्यवादी कहे ज्ञेयके विनाश होत, ज्ञानको विनाश होइ कहो कैसे जीजियें; तातें जीवितव्यताकी थिरता निमित्त अथ, ज्ञायाकार परि

के ज्ञेयनो आकार वस्तुमां जाते तो आह्मी आकार गमावी नाखवानी छुं मतलब
जेम आरसीमां नाना रूप प्रति बिबनो जलकाट देखाय ठे तो पण आरसी
नेर्मल जोइए पण तेने प्रतिबिबनु कजक कोई न कहे. ॥ ५०४ ॥

हवे पांचमो एकांतनय ते ज्यो लगे ज्ञेय त्यां लगे ज्ञान तेनो प्रपंच कही देखावे
अथ पंचम जौलो ज्ञेय तोलो ज्ञान यह कथन -

सवैया इकतीसा - कोउ अझ कहे ज्ञेयाकार ज्ञान परिनाम जोजो विद्यमा
न तौलो ज्ञान परगट है, ज्ञेयके विनाश होत ज्ञानको विनाश होइ, ऐसी वार्क
हेरवे मिथ्यातकी अलट है, तासों समकितवत कहे अनुजो कदान, परजे प्रज्ञा
न ज्ञान नानाकार नट है, निरविकल्प अविनस्वर दरव रूप, ज्ञानज्ञेय वस्तुसों
अव्यापक अघट है ॥ ५०५ ॥

अर्थ - कोई अज्ञाण पुरुष एवु कहेठे के जेवो ज्ञेयनो आकार तेवु ज्ञाननु
परिणाम आयठे, तेथी ज्ञेय विद्यमान ज्या लगी होय, त्यां लगी ज्ञान प्रगट रहेठे
अने ज्ञेयनो विनाश थये ज्ञाननो पण विनाश आयठे, एवी बात मिथ्यामतीना ह
दयमां मिथ्यानी अलट लागी रहेठे, हवे तेनाथी सम्यकवत स्यादादी अनुभव
नी कथा कहेठे अरे जाई, जेम कोई नट पुरुष ठे ते नाना प्रकारना जेप धारी
ने नाना प्रकारना नाम धरावेठे, तेम ज्ञानरूप नट ठे, ते नाना आकार धरीने पर्याय
प्रमाणे बहुरूपी आयठे पण जेवु नट इव्य एक ठे तेवु ज्ञान वस्तु पण निर्विकल्प
एक ठे, इव्यपणे अविनस्वर ठे अने ज्ञान वस्तु ते ज्ञेय वस्तुथी अव्यापक ठे, एटले
ज्ञेयवस्तु ज्ञान वस्तुमां एक मेक न थाय तेथी ज्ञान ज्ञेयनी एकता अघटती ठे ॥ ५०५ ॥

हवे उछा एकांतनय सर्व इव्यमयी आत्मानो प्रपंच कही देखावे ठे -

अथ षष्ठम सर्व वर्वमय आत्मा यह कथन -

सवैया इकतीसा - कोउ मद कहे धर्म अधर्म आकास काल, पुदगल जीव स
ब मेरो रूप जगमें, जाने न मरम निज मानें आपा परवस्तु बधे दिठ करम धरम
खोवे मगमें, समकित जीव सुइ अनुजो अन्यासे तातें परको ममत्व त्याग करे
पग पगमें, अपने सुनावमे मगन रहे आगों जाम, धारा वाही पंधिक करावे मो
प मगमें ॥ ५०६ ॥

अर्थ - कोई मूर्ख ब्रह्मादेतवादी एवु कहे ठे के जो कोईनां मतमां धर्म अध
र्म आकाश काल जीव पुदगल एठ इव्य कहेवाय ठे ते सर्व ब्रह्म ठे तेथी मा
रु पणरूप सर्व जगतमां विस्तरि रह्यु ठे बीजो पदार्थ कोई नथी आह्मी गुरु शि

ત્રણે કાલમાં આત્મા અચેતન થય, એવું માહારો મત છે. હવે પંક્તિ સ્યાદાદી કહે છે અહો નાઈ જ્ઞાન વસ્તુ સદ્જ સ્વભાવે અલ્પમિત છે, અને ક્ષેયનો આકાર ધરે તે તોપણ ક્ષેયથી રિત્ત છે જેમ આરસીમાં આકાર નાસે તોપણ તે આકારરૂપ આરસી ન થાય, જો ચેતના લક્ષણનોપણ નાશ માનીએ તો જીવની સત્તાનો પણ નાશ થાય, ત્યારે જીવ વસ્તુ પણ અસત્ થાય, તેથી જીવ તત્ત્વ જે છે તે જ્ઞાન ચેતનાના પ્રમાણથીજ માનીએ ॥ ૧૨ ॥

હવે બારમો એકાત્ર નય અસપ્રમાણ જીવ સત્તાનો પ્રપચ કહી બતાવે છે -

અથ દ્વાદશમ અસ પ્રમાણ સત્તા યદ્ કથન -

સર્વેયા ઇક્તીસા - કોઝ મહા મૂરપ કહત એક પિમ્માહિ, જહાજોં અવિત ચિત અગ લહ્લહે હે, જોગરૂપ જોગ રૂપ નાના કાર ક્ષેય રૂપ, જેતે જેદ કરમ કે તેતે જીવ કહે હે, મતિમાન કહે એક પિમ્માહિ એક જીવ, તાહીકે અનત નાવ અસ ફેલિ રહે હે, પુગલસોં નિન્ન કર્મ જોગસોં અલિન્ન સદા, વપજે વિન સે ચિરતા સુનાવ ગહે હે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ -કોઈ બૌધમતી મહા મૂર્ખ એમ કહે છે કે, એક શરીરમાં જ્યાં લગી અવિત ચિત અંગ કે ઘટપટાદિક અચેતન વિકટપ અથવા નર અમર તિર્યંચાદિ ચેતન અંગ તે સચિત વિકટપ ચક્રચકી રહ્યા છે, યોગપરિણામથી યોગરૂપ જોગપરિણામથી જોગરૂપ એમ ક્ષેયનાં નાનાપ્રકાર રૂપ જેટલાં કર્મ કે ક્રિયાના જેદ થાય છે તેટલાં જીવ સંખ્યા કહે છે, એટલે જીવ સત્તા અસ પ્રમાણ યઈ, હવે પુદ્ગલ સ્યાદાદી એમ કહે છે કે, અહો નાઈ એક પિમ્મા એક જીવ છે અને તે જીવના જ્ઞાન પરિણામે કરીને અનત નાવ નાસ્તનરૂપ અસ ફેલી રહ્યા છે પણ જીવ છે તે પુદ્ગલથી નિન્ન છે, અને કર્મયોગથી અલિન્ન કે નિરાકુલ છે, તેમાં નાવ અસ અનત વપજે છે અને અનત વિણસે છે પણ જીવતો સ્થિરતારૂપજ ગ્રહી રહ્યો છે ॥ ૧૩ ॥

હવે તેરમો એકાત્રનય ક્ષુણ્ણગુરુ જીવનો પ્રપચ કહી દેખાવે છે -

અથ ત્રયોદશમ ઊનિગુરુ જીવ યદ્ કથન -

સર્વેયા ઇક્તીસા - કોઝ એક ઊનિવાદી કહે એક પિમ્માહિ, એક જીવ વપજત એક વિનસતુ હે; જાહી સમૈ અતર નવીન વતપતિ હુડ તાહી સમૈ પ્રથમ પુરાતન વસતુ હે; સરવગ વાદી કહે જેસે જલવસ્તુ એક, સોડ જલવિવિધ તરગનિ લસતુ હે તેસે એક આતમ દરવ ગુનપરજેસોં અનેક નયો પેં એક રૂપ વરસતુ હે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - કોઈ એક ક્ષુણ્ણવાદી બૌધ એમ કહે છે કે એક પિમ્મા એક જીવ વપજે

ઠે. એક જીવ વિણસે ઠે. જે સમે પિંડમાં નવા જીવની ઉત્પત્તિ ન થાય તે સમે પે
હજો પુરાણો જીવ ઠે તે વસે ઠે, પઠી તે વિણસેઠે. એમ શૂંઘલા વંધ ડપજે વિણસે
ઠે, તેને સર્વોંગવાદી જૈનમતી એમ કહેઠે કે અહો નાઈ, જેમ તલાવ પ્રમુખ જ
લાશ્રયમાં જલ વસ્તુ એક ઠે તેજ જલ વિવિધ તરંગે કરી લસિત કે ૦ નિન્ન નિન્ન
દેખાય ઠે, તેમ એક આત્મા ડબ્ધ ઠે તે ગુણ પર્યાયથી અનેક રૂપ થયો ઠે તોપણ
ડબ્ધાર્થિક નયે એક રૂપેજ દેખીએ ઠે. ॥ ૧૪ ॥

હવે ચતુર્દશમો એકાંતનય જ્ઞાયક અજ્ઞાયકનો પ્રપંચ કહી વતાવે ઠે:-

અથ ચતુર્દશમ અજ્ઞાયક જ્ઞાયક નય યદ કથન:-

સવૈયા ઇક્તીસા:- કોચ વાલ બુદ્ધિ કહે જ્ઞાયક સક્તિ જોલોં, તોલોં જ્ઞાન
અશુદ્ધ જગત મથ્ય જાનિયે; જ્ઞાયક સક્તિ કાલ પાઈ મિટિ જાઈ જબ, તબ અ
વિરોધ બોધ વિમલ વર્ણાનિયે; પરમ પ્રવીન કહે એસી તો ન બનેં વાહી, જેસે
વિનું પરગાસ સ્વરજન માનિયે; તેસેં વિનું જ્ઞાયક સક્તિ ન કહાવે જ્ઞાન, યદતો
ન પઠ પરતઠ્ઠ પરવાનિયે. ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- જૈની વાલકના જેવી તુઘ્ઘ બુદ્ધિ ઠે. એવો કોઈ શુન્ય વાદી તથાગત
કહેઠે કે, જ્યાં લગે જ્ઞાનમાં જ્ઞાયક શક્તિ ઠે, ત્યાં લગેં જગતમાં જ્ઞાન અશુદ્ધ કહે
વાયઠે, તેનો એજ પરમાર્થ ઠે, કે જે જ્ઞાયકપણું ઠે તે વિકલ્પરૂપ ઠે. અને વિકલ્પ
થી જ્ઞાન અશુદ્ધ થાય ઠે, તેથી નિર્વિકલ્પ જ્ઞાન શુદ્ધ ઠે. જ્યારે નવિતવ્યતાને વ
શથી પોતાનો સમય પ્રસ્તાવ પામીને જ્ઞાયક શક્તિ ઠે તે મટી જાય, ત્યારેજ વિક
લ્પના વિરોધથી રહિત એવું બોધ કે ૦ જ્ઞાન તે વિમલ કે ૦ શુદ્ધ વર્ણાણીએ. હવે
એને પરમ પ્રવીણ સ્યાદાદી કહેઠે:- અરે નાઈ જે તું જ્ઞાયક એકતામાં વિકલ્પ
માનીનેં શંકા પામેઠે, અને જ્ઞાયક પણું અશુદ્ધ માનેઠે, એવાત બને નહી. જેમ પ્રકા
શવિના સૂર્ય માન્યો ન જાય, અને પ્રકાશથીજ સૂર્ય માન્યો જાય, તેમ જ્ઞાયક શ
ક્તિવિના જ્ઞાનપણ કહેવાય નહી, જો તમે અનુમાનપ્રમાણથી તમારો પદ્ધ સાધન
કરતા નથી, તો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી પણ તમારો પદ્ધ પ્રમાણ કીધો ન જાય, તેથી
તમારો પદ્ધ ઠે તે પદ્ધાનાસ ઠે. ॥ ૧૫ ॥

હવે જેણે ચતુર્દ એકાંત નય હટાવી દીધા એવો જે સ્યાદાદ તેની સ્તુતિકરેઠે:-

અથ સ્યાદવાદ પ્રશંસા કથન:-

દોહરા:- હહ વિધિ આતમ જ્ઞાન હિત, સ્યાદવાદ પરવાન, જાકે વચન વિ
ચારસોં, મૂરખ હોઈ સુજાન ॥ ૧૬ ॥ સ્યાદવાદ આતમ સદા, તા કારન બલ

વાન, શિવ સાધક બાધા રહિત, અપે અર્થનિતિ આન ॥૧૭॥ સ્યાદવાદ અધિકાર
પદ, કહ્યો અજપ વિસતાર, અમૃત ચદ મુનિવર કહે, સાધક સાધિ હુવાર ॥૧૮॥

અર્થ— આવી રીતે આત્માના જ્ઞાનનો હિતકારી સ્યાદાદ મત છે, તેજ પ્રમા
ણ જાણવો જે સ્યાદાદની વચન યુક્તિમાં પૂર્વે મૂર્ત્ય હોય તે સુજાણ થાય ॥૧૬
જે સ્યાદાદ સ્વરૂપ છે તેજ આત્માની દશા છે તે કારણથી સ્યાદાદ છે તે મહા
બલવાન છે મોહનું સાધક છે, અને કોઈ યુક્તિથી નાંગે નહીં, તેથી તે બાધા રહિત
છે અદ્વય છે, અને સર્વ નયમા ફેલિ રહ્યો છે તેથી અર્થનિતિ એની આણ છે ॥૧૭॥
શ્રી આચાર્ય એમ કહે છે કે, આ કર્કક સ્યાદાદનો અધિકાર અત્પવિસ્તારથી કહ્યો
હવે શ્રી અમૃતચદ આચાર્ય બારમો સાધ્ય સાધક દાર કહે છે ॥૧૮॥

इति श्री नाटक समयसारना इयारमां स्यादाद नामा दारनो अधिकार
बालाबोध सहित समाप्त ॥ ॥ ॥ ॥

હવે સાધ્ય વસ્તુ અને સાધક વસ્તુનું સ્વરૂપ લેવાડે છે -

अथ श्री साध्य साधक स्वरूप कथन-

સવૈયા ફક્તીસા - જોઈ જીવ વસ્તુ અસ્તિ પ્રમેય અગુરુ લઘુ, અજોગી અમૂર્તિક પર
વેશવત હે, વતપતિરૂપ નાશરૂપ અવિચલ રૂપ, રતનત્રયાદિ ગુણ ખેદસો અનત હે,
સોઈ જીવ વરબ પ્રવાન સદા એકરૂપ, એસો છુદ્ નિહચે સુનાઈ વિરતત હે, સ્યાદવાદ
માંહિ સાધિ પદ અધિકાર કહ્યો, અબ આગે કહિવેકોં સાધક તિથાત હે ॥૧૯॥

દોહરા - સાધિ છુદ્ કેવલ દશા, અથવા સિદ્ધ મહત, સાધક અવિરત આ
વિમુખ, ઊન મોહ પરજત ॥૨૦॥

અર્થ - જે કોઈ જીવ વસ્તુ છે તે ઇચ્છથી અસ્તિપણે પ્રમેયપણે અગુરુ લઘુ પ
ણે અજોગીપણે અમૂર્તિક પણે, પ્રવેશવત પણે, પ્રવર્તે છે, તેમાં જે નાસ્તિપણ
નહીં તે અસ્તિપણ જાણુ, અને પ્રમાણ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે, તેથી પ્રમેયપણું છે
અપુવગલીક પણાથી અગુરુ લઘુપણું છે, ઇત્યાદિ ધર્મે છે વત્પતિરૂપ પર્યાયથી વિ
નાશ રૂપ પર્યાયથી અવિચલરૂપથી જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રત્નત્રય કહિએ. ઇત્યાદિ
ક ગુણોના ખેદથી અનત પણું લીધો વર્તે છે તેજ જીવઇચ્છ એકરૂપજ સદા પ્ર
માણ છે તે એકરૂપને અસ્તિત્વ પ્રમેયત્વાદિક ધર્મે કરી આગલ કહ્યો તેજ છુદ્
નિમ્બનયથી એનો એવો સનાવ વૃત્તાંત છે તેજ સાધ્ય પદ કહ્યુ એટલે સાધવાલા
યક વસ્તુ તે સ્યાદાદ અધિકારમાં કહ્યુ હવે આગલ એને સાધવાનું સિદ્ધાંત સાધકને

॥ १० ॥ सुद्ध केवलीनी दधाने साथ्य वस्तु कहिए. अथवा महंत सिद्धपणुं ते साथ्य वस्तु ते. अने चोथा अघिरत गुणवाणाथी मांझीने वारमां झीए मोह गुणवाणा पर्यंत नव गुणवाणाना धणी जे बुध के० पंमित ठे. ते सर्वेने साथ्य कहिए. १० हवे अघिरत्यादि साधकनी व्यवस्था कहेने. — अथ साधक व्यवस्था कथन —

सर्वथा इकतीमाः — जाको अथो अपूरव अनवर्त्ति करनको, नयो लाज नई गुरु वचनकी बोद्धनी; जाके अनंतानुबंध क्रोध मान माया लोभ, अनादि मिथ्यात मिश्र समकित मोहनी, सातों परकिति खपी किवा उपसमी जाके, जगी उरमांही समकित कला मोहनी; सोइ मोह साधक कहायो ताके सरवंग, प्रगटी शक्तिगुन थानक आरोहनी. ॥ ११ ॥ मोरवाः — जाको मुगति समीप, नई नव स्थिति घट गई; ताकी मनसा सीप, सुगुरु मेघ मुक्ता वचन. ॥ १२ ॥

अर्थः — जे जीवने अथो के० यथाप्रवर्त्ति करणनो अने अपूर्व करणनो तथा अनिवृत्त करणनो लाज थयो, एटले ए सम्यक्त प्राप्तिना त्रण करण ठे तेनो लाज थयो, अने जेने गुरु वचननी बोद्धनी थई एटले गुरु उपदेशनो लाज थयो, तेथी अनंतानुबंधी क्रोध मान माया अने लोभ, तथा अनादिकालनी मिथ्यात मोहनी, मिश्रमोहनी अने सम्यक्त मोहनी, ए सात प्रकृति जेनी क्य थई, अथवा उपसमी अथवा सातेमा कंइ खपी कंइ उपसमी, एवी जेना ह्येयामां सुहामणी समकितनी कला जागी. तेज जीव मोहनो साधनारो कहेवाय. तेना सर्व अंगमां एटले बाह्य अन्तर अंगमां गुणस्थानक आरोहणी के० चढवानी शक्ति प्रगटी ॥ ११ ॥ जेने नवस्थितिना परिपाकथी मुक्ति समीप थई, अने संसारनी स्थित घटी गई, ते पुरुषनी मनसा सीप समान थई, त्यां सदगुरु ते मेघ समान थयो, ते सदगुरुना वचन तेनी मनसारूप सीपमां अमौलिक मोती जेवा थया थकां रुचे. ॥ १२ ॥

हवे सदगुरुने मेघनी उपमा कहने स्तवे ठेः — अथ गुरु प्रशंसाः —

बोहरा — ज्यो वरपे वरपा समे, मेघ अखंमित धार, ल्यो सदगुरु वानी खिरें, जगत जीव हितकार ॥ १३ ॥

अर्थः — जेम वरसाद कालमां मेघ अखंमित धारायें वरसे. तेमज सदगुरु होय ते जगतवासी जीवने हित कारक अमृत वाणी खरे ठे ॥ १३ ॥

हवे सदगुरुना उपदेश आक्षेपणी धर्म कथा कहे ठेः — अथ उपदेश कथन —

सबैया तेईसाः — चेतनजी तुमजागि बिलोकहुं जाग रहे कहाँ मायाकि ताई, आय कहाँहुं कहाँ तुम जावगे माया रहेगि जहाकि तहांई; माया तुझारि

न जाति न पाति न वसकि वेली न असकि जाई, दासि किए बिनु जातनि मारत,
 एसि अनीति न कीजे गुसाई ॥ २४ ॥ दोहरा - माया ठाया एक हे, घटे वढे
 तिनमाहि, इन्हकी सगति जे लगे, तिनहि कहुं सुख नाहि ॥ २५ ॥ सवैया तेईसा -
 लोगनिसो कबु नातों न तेरों न तोसें कबू इह लोगकों नातो, ए तों रहेरमि
 स्वारथके रस, तू परमारथके रस मातो, ए तनसों तनमे तनसे जड, चेतन तू त
 नसो नित हातो, होहि सुखी अपनो बल तोरिकें राग गिराग विरोधका तातो
 ॥ २६ ॥ सोरठा - जे डुरबुद्धीजीव, ते उतंग पदवी चहे, जे समरसी सदीव,
 तिन्हको कतून चाहिए ॥ २७ ॥ सवैया इकतीसा - हासीमे विपाद बसे विद्यामें
 गियाद बसे, कायामे मरन गुरुवर्चनमे हीनता, सुचिमे गिलान बसे प्रापतिमें हानि
 बसे, जैमें हारि सुदर दशामे ठवि ठीनता, रोग बसे जोगमें सयोगमे वियोग बसे, गु
 नमे गरज बसे सेवामाहि दीनता, और जगरीति जेती गर्जित असाता सेती, साताकी
 सहेजी है अकेजी उदासीनता ॥ २८ ॥ दोहरा - जिहि उतंग चढि फिरि पतन,
 नहि उतंग बहिरूप, जिहि सुख अतर नयबसे, सो सुख है डुररूप ॥ २९ ॥
 जो गिलसे सुप सपदा, गये ताहि डुर होइ, जो धरती बहु त्रिणवती, जरे अगनि
 सो सोई ॥ ३० ॥ इति गुरुवपदेस समाप्त दोहरा - सबदमाहि सतगुरु कहै,
 प्रगटरूप जिन धर्म, सुनत विचक्षण सबहे मूढन जानै मर्म ॥ ३१ ॥
 अर्थ - अहो जीव चेतन, तमे मोह निझा तजीने जागो, अने सत्य स्वरूप हे
 खीने मायारूप सपदाने छु वलगी रह्याओ, पृथिवी प्रमुख अढार नारादीक जे ठे
 तेमा तमे क्याथी आव्या ठो? अने कही दशामा जाशो? अने जेनी सा
 ये तमे राखी रह्याओ, तेतो मायाजाल सपदा ज्यानी त्या रहेजो ए मायाजाल तमा
 री जातो नथी, तथा पाती नथी अने माया तमारा वसनी वेली नथी, अने तमा
 रा अश के० एक देशनी पण काई नथी, तेथी तमारे अने मायाने सबध तो को
 ई पण नथी अने तमे पोतानी करीने जाणोठो तेथी एकहेवत साची करो ठो, के
 दासी कयां वगर जात मारो ठो, तेथी उतपात थाजो माटे हे महत पुरुषो एबी
 अनीति न करवी ॥ ३४ ॥ माया अने ठाया एक सरखीज ठे कृणमा वधे ठे अने
 कृणमा घटे ठे तेथी ए मायानी सगते जे लागी रहेजे तेने क्यारे पण सुख
 थातु नथी ॥ ३५ ॥ आ जे पुत्र कजत्रादिक तु पोताना जाणो ठे तेतो पारका
 जोठा जेवा ठे, ए लोकोनी साये तारो काई नातो नथी अने ए लोकोने पण ता
 हारी साये कोई प्रकारनो नातो नथी ए जे पुत्रकजत्रादि लोको ठे तेतो पोता

ની મ્યાનથી નનથી તાદ્રગી નાથે મ્મો રહ્યા વ્ર. અને અર ચતન તુ તા પાતાના જ
 તનારુપ પરમારથના મ્મમાં ગચી રહ્યો હું. વજી એ જે લોકો છે તે તારા તનથી
 તનમય થઈ રહ્યા છે. એટલે તાદ્રાગ શરીરથી મોદીત છે. અને એ શરીર તો જન્મ છે
 અને તુ તો ચેતન છે. તેથી તે જડથી તાદ્રારી મદા નિવ્રતા છે. માટે ગગ અને હેપ
 રુપ મોદ કર્મનો નાંતો તોમી પોતાનું વલ ફોગ્યીને સુખી થા ॥ ૨૬ ॥ જે જીવ
 ગગ હેપથી હુટ્ટ વુદ્ધિ થઈ રહ્યો છે. તેતો ડંડાદિકની ંચી પદવી યાહે છે, અને
 જે જીવ નદાર્ડ સમગ્મી જાવમાં રહે છે. તેને કોઈ ંચ પદવીની યાહના થાતી ન
 થી. ॥ ૨૭ ॥ ઢાંતીને મારી માની એ છે પણ તેમાં વિષવાદ વસે છે, વિદ્યાને સારી
 જાણી એ ઠી એ પણ તેમાં વિવાદ જગડો વસે છે, કાયાને સારી જાણી એ ઠી એ પણ તે
 માં મરણદોષ છે, ગુરુતાર્ડ કે બવદાર્ડને સારી જાણી એ ઠી એ પણ તેમાં કોઈકવારે હી એ
 તા છે, પચિત્તાર્ડ સારી જાણી એ ઠી એ પણ એને આદિકે બંધે હુગઢા ડપજે છે, પ્રાપ્તિ
 સારી જાણી એ ઠી એ પણ તેની માયે દ્વાણી જાગી રહી છે, જીતવું નહું છે પણ
 તેની સાથે દ્વારું લાગ્યું છે, જ્ઞાનીની સુંદર દશા નજી છે પણ અંતે કાંતી ક્ષી એ
 થઈ જાય છે, નોગનું સુખ સારું છે, પણ તેમાં રોગની ઉત્પત્તિ છે, સ્ટ સંયોગ નજો છે
 પણ તેની માયે વિયોગ પણ તૈયાર થઈ રહે છે. પ્રીતી નજી છે પણ તેની સાથે અપ્રી
 તિ પણ ડપજે છે, આંદાર્યાદિક ગુણમાં ગર્વ અહંકાર વસે છે, રાજ સેવા સારી છે, પણ
 તેમાં દીન પણ વસે છે. અને વીજી જેટલી જગતવાસી જીવોની રીત સારી જાણી
 એ છે, તેતો સર્વ અંતર ગનિત અગાતા સહિત છે. તેથી એકલી ડદાસીનતાજ શા
 તાની સાહેલી છે. માટે સમરસ જાવજ થે એ ॥ ૨૮ ॥ જે ંચે ઠેકાણે ચઢી
 ને પઠી નીચે પડવું થાય, તે ંતંગ ઠેકાણું ન કહેવાય. પણ તે ઠેકાણું કુવા જેવું
 કહેવાય, તેમ જે સુખના અંદર હુ સ્વ વસે છે તે સુખ પણ હુ. સ્વરૂપ કહેવાય છે ॥ ૨૯ ॥
 કેમકે સુખ સંપદા વિલસે છે પણ પઠી તેના નાશથી હુ. સ્વ થાય છે. જેમ તૃણોવાલી ધ
 રતી અગ્નિથી વજી જાય છે. પણ તૃણવિનાની ધરતી કોઈ રીતે વજતી નથી, એ દૃષ્ટાં
 તે જાણી હેવું ॥ ૩૦ ॥ એરીતે ગુરુ ડપદેશ સુચનીકામાત્ર સંપૂર્ણ થયું, સદગુરુ જે છે
 તે જિનધર્મને પ્રગટ રૂપ શબ્દમાં જ કહે છે. એટલે વચનમાં વચાણે છે. તે જિનધર્મને
 સાંજલી વિચરૂણ પુરુષ હોય તે સર્વદે છે, અને મૂર્ખ હોય તે તેનો મર્મ જાણે નહી ૩૧
 હવે કોઈકને ડપદેશની રુચિ છે, અને કોઈકને નથી તેવું સ્વરૂપ કહે છે:—

અથ ડપદેશ રુચિ અરુચિ કથન —

સવૈયા તેજસા.— જેસે કાહૂ નગરકે વાસી છે પુરુષ જૂલે, તામેં એક નર સુદ એ

ક છટ્ટ ટુકાં, ટોચ ફિરે પુરકે સમીપ પરે કુવટમેં, કાઢૂ થોગ પદિક્કો પૂરે પ
 થ પુરકો, માંનો કહે નુસાગે નગર હે, તુમારે ઢિંગ, માગ્ય ઢિંગવાંવે મનુખવે નાંજુ
 કો, જન પર છુટ્ટ પદિયાને પૈન માને છુટ્ટ, ઢિંગે પ્રગાન તેમેં વપદેશ યુન્કો ॥૩૩॥
 મર્યાબા ઢકનીયા.— જેમેં કાઢૂ જગજમેં પાવમકો સમો પાર્ડે અપનેં સુનાઈ મદા
 મેંય અગ્યનુ હે; શ્યામલ કપાય કટ્ટ નીવન મનુખ પાગ, તેમાં રમ વાટેં જદા રેમા
 દગ્યનુ હે; તેમાં જ્ઞાનપન નર જ્ઞાનકો અગ્યાન કરે, રમકો ઉમાઢો હેન કાઢૂ પર
 તુ હે, મેંય પુનિ સુનિ કોંઠ ગઈ કોંઠ રહેં મોંઠ, કાઢૂકોં વિપાદ હોંઠ કોંઠ હરપુ
 ઢિ ॥ ૩૩ ॥ કોંઠગ.— યુરુ વપદેશ કદા કરે, હુગગિ સસાર, વમેં સદા જાકે
 તદર, જીવ પૈય પગ્કાર ॥ ૩૪ ॥

અર્થ.—જેમ કોઈ નગરના ગાસીયે પુરુષ નગરમાંથી નિકળીને વિજા જૂઝી ગયા,
 તે એ પુરુષમાં જન તો છુટ્ટ કે જે હયાના સરજ સ્વનાવનો હતો, અને એક હયાનો
 છુટ્ટ હતો, પછી તે ઘને પુરુષ નગરની સમીપજ ફરવા લાગ્યા પછી કોઈ બીજા
 ગાદમાર્ગે નગરનો મારગ પુરવા લાગ્યા, છારે તે કહેવા લાગો જે તમારુ ગામ
 તો તમારી સમીપ છે, જમ કહી તે ઘેનેને મારગ વેલાહે, અને રુઢી રીતે પુર. કે જે નગ
 રને સ્વોજ કરી સમજાવે, પણ વતાવે તેમાં જે સરલ હયાનો છે, તેતો સાચુ માને,
 પણ છુટ્ટ હયાનો છે તે માને નહી, તેમ યુરુનો વપદેશ છે તેપણ પુરુષના હયા પ્ર
 માણે છે ॥ ૩૨ ॥ જેમ કોઈ શ્રવણમાં ઘરસાદ પોતાનો સમય પામીને સ્વનાવથી
 મલા મેય વચ્ચે છે છારે આગળી પ્રમુખ સ્વાદા રસવાલા તથા વાવલ પ્રમુખ કતા
 પણ રસવાલા, અને તિલકા પ્રમુખ કડવા રસવાલા, જાલ પ્રમુખ નીચ રસવાલા,
 જેવી મધ પ્રમુખ મધુર રસવાલા, અને લોણ પ્રમુખ દ્વાર રસ વાજાં જાઢોમાં તેવે
 ના ગુણ પ્રમાણે રસાદિ થાય છે, તેમ જ્ઞાની આચાર્ય પ્રમુખ પોતાના વચન
 વર્ગના વચન યોગે વિરે કે જે પ્રકારો છે તે જ્ઞાનનું વચ્ચાણ કરતો પોતાનો અનુભવ
 ન શામાં જમગ પદે રસાદિ છે, પણ તે વચ્ચે કોઈ યોગ્ય અયોગ્ય શ્રોતાની પરિહા
 કરતા નથી, પછી તે ભોતા પુરુષોમાં તે જ્ઞાનની અનિ સાંજીને કોઈ તેની વા
 ખાતે રહે છે, કોઈ સુઈ રહે છે, નિદ્રા કરે છે, કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિને વિપાદપણ થાય છે,
 અને કોઈ અમ્યર દૃષ્ટિ છે તે હર્ષ પણ પામે છે ॥ ૩૩ ॥ માટે યુરુનો વપદેશ છે
 કરે શ્યા સસારી લોક હુતારાધ્ય છે, સમજાયવા કઠણ છે, જે સસારના ચલરમાં
 શાંક પ્રસારની શ્રદ્ધાવાજા જીવો છે, તે સદા વસીજ રહ્યા છે ॥ ૩૪ ॥

હવે પાંચ પ્રકારના જીવના નામ કહે છે:— અર્થ પાંચ પ્રકાર યથા:—

દોહરા:—મૂંઘા પ્રજુ ચૂંધા ચતુર, સૂંધા રોચક સુદ, ઝંધા ડરબુદી વિકલ, ધૂંધા ધોર અબુદ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:—એક તો મૂંઘા તેતો પ્રજુ સ્વામી છે, બીજા ચૂંધા કે ૦ ચતુર છે, ત્રીજા સૂંધા કે ૦ રુચિવંત છે, ચોથો ઝંધા કે ૦ ડટ ડરબુદિ છે, અને વિકલ છે પાંચમા ધૂંધા કે ૦ ધોર કુબુદિ છે ॥ ૩૫ ॥

હવે મૂંધાનું જઠ્ઠણ કહે છે:— અર્થ મૂંધા યથા:—

દોહરા:— જાકી પરમ દશાવિપે, કરમ કલંક ન હોઈ; મૂંધા અગમ અગાધ પદ, વચન અગોચર સોઈ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:— જેની ડટ્ટુદ દશા વર્ણવેલી છે, જેમાં કોઈ કર્મરૂપ કલંક દેશાય નહીં, એવો જે અગમ તથા અગાધ પદ છે એટલે સિદ્ધ પદ છે જે વચનનો વિષય થઈ શકે નહીં તેને મૂંધા કહિયે. ॥ ૩૬ ॥

હવે ચૂંધાનું જઠ્ઠણ કહે છે:— અર્થ ચૂંધા યથા:—

દોહરા:—જે ડદાસ ઘઠે જગતસોં, ગદે પરમ રસ પેમ; સો ચૂંધા ગુરુકે વચન, ચૂંપે વાલક જેમ. ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:— જે જીવ જગતથી ડદાસી થઈ રહે છે, અને જે પરમ દશામાં રહી તેના પ્રેમ સવાદને ગ્રહે છે. એટલે ડટ્ટુદ દશા જાવે છે, તેતો ગુરુના વચનને વાલકની પરે ચૂંપે છે. અને પુષ્ટિ પાવે છે, તે ચૂંધા કહેવાય છે. ॥ ૩૭ ॥

હવે સૂંધાનું જઠ્ઠણ કહે છે:— અર્થ સૂંધા યથા:—

દોહરા:— જો સુ વચન રુચિસોં સુને, હિંદુ ડટતા નાહિ; પરમારથ સમુજે નહીં, સો સૂંધા જગમાંહિ. ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:—જે રુચિયે કરી આગમના અંગ જે સુ વચન તેને સાંજાવે છે; જેના હૃદયમાં ડટતા નથી, પણ સૂક્ષ્મ સત્ત્વને સમજે નહીં તેને, જગતમાં સૂંધા ગુરુ કહીયે. ॥ ૩૮ ॥

હવે ઝંધાનું જઠ્ઠણ કહે છે:— અર્થ ઝંધા યથા:—

દોહરા:— જાકો વિકલ ૧ લગે ગમ અંગ અનિદ; સો ઝંધા વિદર્ડ-વિકલ, ડટ રિટ પાવિદ. ॥

અર્થ:—જેને, અને ધ્યાનમ અંગ અનિદ; જાગે, અને પાપકર્મો, થઈ રહે છે.

हवे इव्य क्षेत्र काल नावे करीने आत्मानु अखमितपणु कहे ठे -

अथ इव्य क्षेत्र काल नाव कथन -

सर्वेया इकतीसा - जेसे एक पाको आवफल ताके चारि अस, रसजाली गुठजी ठीजक जव मानिये, यों तो न वनें पे एसे वने जेसे दहेफल रुपरस गंध फास अपम प्रवानिये, तेसे एक जीवको दरव पेत्र कालनाग, अस जेद करि निन्न निन्न न वपानिये, दर्व रुप पेतरुप कालरुप नावरुप, चारों रुप अखख अखम सत्ता मानिये॥६१

अर्थ - शिष्य कहेते हे स्वामी इव्य क्षेत्र काल नावरुप वस्तुना चार अशत मे कहे ठो, त्या एवु दृष्टात आपवु के, एक आवफल ठे तेना रस, जाली एट ले रेसो गोठली अने ठाल ए चार अस ठे, तेमज वस्तुना इव्य क्षेत्र काल नाव ए अश होय के न होय, हवे गुरु कहे ठे हे शिष्य आही तु अशके० खम समज्यो ते थी ए दृष्टात दीउ तेतो वने नही पण आही अखमपणामा चार अस जावया तेनु दृष्टात ए ठे के तेज आवफल ठे तेमा रुप, रस, गंध ने स्पर्श ए चारे अखमपणे प्रमाण करिए ए चार रस ठे, तेम एक जीवनु इव्य क्षेत्र काल नावरुप अस जेद करीने रस जाली गोठलीने ठाल ए खम खम बखाणीये नही आही जे सा ध्यरुप आत्म सत्ता ठे ते इव्यथी अखमितपणे, आत्मा इव्यरुप ठे अने क्षेत्रथी अखमपणे असख्यात प्रवेशाअवगाहपणे ठे, कालथी अखम त्रिकाल वर्तिते ना यथी अखम ज्ञायक नावपणे ठे, एम जीवना चार अश अखमपणे मानीये॥६१॥

हवे साध्यपदमा ज्ञान ज्ञेयनु विज्ञेय पणु अने अविज्ञेय पणु कहेते -

अथ ज्ञान ज्ञेय विज्ञेय कथन -

सर्वेया इकतीसा - कोउ ज्ञान वान कहे ज्ञान तो हमारो रुप, ज्ञेय पटदर्व सो हमारो रुप नाही हे, एक न प्रवान एसे दूजी अथ कहे जेसे, सरस्वती अक्षर अरथ एक गंधी हे, तेसे ज्ञाता मेरो नाम ज्ञान चेतना विराम, ज्ञेयरुप सकृति अनंत मुक्त पाही हे, ताकारण वचनके जेद जेद कहे कोउ, ज्ञाता ज्ञान ज्ञेयको विज्ञात सत्ता माही हे ॥ ६२ ॥ चौपाई - स्वपर प्रकाशक सकृति हमारी, ताथे वचन जेद ब्रम नागी, ज्ञेय दमा विविश परगामी, निज रुपा पररुपा नासी ॥ ६३ ॥ दोहा - निजरुपा आत्म सफति, पररुपा परवस्त, जिनि रासि लीनो पेच यह तिनि त्रिज त्रियो समस्त ॥ ६४ ॥

अर्थ - जोई ज्ञानवत प्राणी पोताना अनुनय प्रमाणथी एम कहेते के जे ज्ञान ठे तेतो अमारु रुप ठे अने जे पट इव्य ज्ञेयते तेतो अमारु रुप नथी तेथी

ज्ञान अने ज्ञेय विशेष पणामां ठे. गुरु कहे ठे, एतो एकज नय प्रमाण ठे. ह
बीजा नयथी जेम अविशेष पणुं थाय ठे. तेम कहुं तुं. जेम सरस्वती के० वि
रारूप अर्थ ठे. तेम अक्षर के० विद्यारूप अर्थ एकठो रहे, तेम ज्ञाता ते तो मा
रारुं नाम यथुं. अने जे ज्ञान ठे तेतो चेतनानो विराम के० प्रकार ठे. अने जे
ज्ञान ज्ञेय पणे परिणम्यो ठे. ते तो ज्ञेयरूप शक्ति ठे एवी अनंत शक्ति माहारीज
से ठे. ते कारणथी वचन चेद करीने ज्ञान अने ज्ञेयनो चेद कोई नजे कहो प
बीजो नय देखवाथी ज्ञाननो ने ज्ञेयनो विलास आत्म सत्तामांज ठे. तेथी अवि
रूप पणुं ठे. ॥ ६२ ॥ जेथी हमारी शक्ति एवी ठे जे पोतानो प्रकाश करे अने
रनो पण प्रकाश करे तेथी स्व पर प्रकाशक ठे, तेथी ज्ञान अने ज्ञेय ए वचन जे
जे चेद ठे, तेज नारी भ्रम उपजावेठे: पण वस्तु एक ठे. ज्ञेय के० जे जाणवा यो
य तेतो दशा वे प्रकारे करीने कही एक तो निजरूपा बीजी पर रूपा कही ठे ॥ ६३ ॥
मांही जे निजरूप ज्ञेय दशा कहीए ते तो स्वरूप प्रकाशक आत्म शक्ति ठे, अने जे बी
जी पर रूप ज्ञेय दशा ते परवस्तु ठे जेणे एवातनो पेच जाणुं तेणे तो समस्त जाणुं ॥ ६४ ॥
हवे एज पेच स्यादादमां जोडए ते स्यादादरूप वस्तुनुं वर्णन करेठे:-

अथ स्यादाद रूप वस्तु वर्ननः

सवैया इकतीसा-- करम अवस्थामें अशुद्धसो विलोकियत, करम कलंकसो र
हत शुद्ध अंग हे, उजे नै प्रवान समकाल सुदासुद्धरूप, एसो परजाइ धारी जीव
ना रंग हे, एकही समेमें त्रिधारूप पें तथापि याकी, अखंनित चेतना सकति स
वंग हे, यह स्यादाद याको चेद स्यादादी जानें, मूरप न माने जाको हियो दृ
जंग हे. ॥ ६५ ॥ निहचे दरव द्रिष्टि दीजें तव एकरूप, गुन परनति चेद नाय
बहुत हे, अक्षप प्रदेश संयुगत सत्ता परवान, ज्ञानकी प्रनासो लोकानोकमा
जुत हे, परजे तरगनिके अंग विनजंगुर हे, चेतना सकति मो अखंनित अचुत हे,
गोहे जीव जगति विनायक जगत सार, जाकी मांज महिमा अपार अद्वुत हे,
॥ ६६ ॥ विनाव सकति परिनतिसो विकज दीमे, सुद्ध चेतना प्रिचारतें सद्गज नं
हे; करम संयोग मो कहावे गतिको निवासी निहचे मरूप मदा मुकन मदन हे
नायक सुजाउ धरे लोकालोक परगासी सत्ता परवा न मत्ता परगाम वंत हे; गोहे जी
जानत जहां न कौतुकी महान जाके कीर्ति कहान अनादि अनंत हे. ॥ ६७ ॥
अर्थ:- कार्यण गरीर सहित आत्मानो कर्म अवस्थामा दृष्टि दर्शे. तो आ
माने अशुद्ध देखीए ठीए. अने कर्म कलंक रहित केवज आत्मामाज दृष्टि द

इए तो जो बुद्ध श्रम ठे अने ए वेचनय ममकाजेज प्रमाण करीए तो बुद्ध
 ६ रूप कयु जाय. एमा पर्यायनी धारयें करीने जीवना विचित्र प्रकार ठे. बुद्ध श्रम
 ६ अने बुद्धाबुद्ध ए त्रणरूप आत्माना एकज समे पामीए, यद्यपि एम ठे तथा
 पि त्रणेरूपमां आत्माना श्रवणित चेतना शक्ति सर्व श्रममा जरि रहि ठे, तेन
 म्यावाठ कहीए, तेनो जेद जे म्यावाठी होय, तेज जाणो पण जेनु हउयु हउम
 के० सम्यक दृष्टि रहित ठे ते मूर्ख एनो जेद न जाणो ॥ ६५ ॥ निभयनयची
 इय उपर दृष्टी आपिये तो आत्म इय एकरूप ठे अने ए आत्म इयना गुण
 परिणतिरूप जेद जायची जोइये तो आत्मा बहुरूपे ठे अने आत्माना सत्ता अ
 सग्यात आकाश प्रवेश सयुक्त ठे, अने ते सत्ताने प्रमाण आत्मा कह्यो जायने
 अने ज्ञाननी प्रजा विचारीएतो जोकाजोक प्रमाण क्षेत्रची सयुक्त आत्मा कह्यो
 जायने, तथा कृष्णकृष्णमा पर्याय रूप तरंगना श्रम विचारीएतो जीव कृष्णजगुरज
 कहेगाय ठे, अने तेने चेतना शक्तिची विचारीए तो सदा सर्वदा श्रवणज कहेगा
 य, अने श्रवण कहेगाय ठे तेज जीव जगतनो विनायक के० धणी अने जगत
 मा गारनुत पदार्थ ठे जेनी मोज अने महिमा अपार ठे अने श्रवण ठे ॥ ६६ ॥
 एने जीव पण म्यादवाद कहेने - रागद्वेषादिक विचार शक्तिची परिणम्यो देखीए
 ता आमा विचार देगाय ठे, अने तेनी बुद्ध चेतनाज विचारीएतो महज सतरूप
 दीने ठे, एम गजोग महित आत्मा विचारीये तो चार गतिनो वासी अने चार
 ती लाग्य पानीनो वासी कहेगाय ठे, अने निभयनयची एनु स्वरूप जो विचारी
 त तो सदा सर्वदा मुनिरूप महत ठे, अने जो एने ज्ञायक स्वभाव धारी विचारी
 तो गोराना प्रमाण श्रमेय कहेगाय, अने जोए आत्माना प्रकाशवत सत्ता वि
 शाल्य ता पोतानी सत्ता प्रमाण आत्मा होय, ते जीव उक्त साध्य ठे जे जहान
 के० जगतने जाणने, जे महाटा संतुली पुरुष ठे, जेनी कीर्ति अने कथा अनादि
 अनंत कान नगी एनीन चानती आयेने ॥ ६७ ॥

हवे साध्यरूप जेना दाना वणन करे ठे - अथ केरज दशा वर्जन -

मरणा इत्येता - पंच परमा ज्ञानावरनको नास करि, प्रगटी प्रमिद्ध जग
 मति जगमगी है, ज्ञापक प्रनामे नाना ज्ञेयरी अरम्या धरि, अनेक नरपै एकता
 से समझी है, माटी जानि गद्दगी अनंत कान पवनत, अनंत शक्ति फोकि अनंत
 सो नगी है, नगदह देरनमे केरामे मरुप मुह, ऐसी ज्ञान ज्योतिकी मि
 ता समझि नगी है ॥ ६८ ॥

અર્થ - મતિ જ્ઞાનાવરણ પ્રમુખ પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો નાશ કરીને પ્રસિદ્ધ કે ૦ પ્રત્યક્ષરૂપે પ્રગટી એવી જે જ્ઞાન જ્યોતિની શિખા જગતમાં જગમગી રહી છે. તે જ્ઞાન જ્યોતિની શિખા પોતાના જ્ઞાયકપણારૂપ પ્રજામાં નાના પ્રકારના ક્ષેયની અવસ્થા ધરીને અનેક રૂપ થઈ છે, તેપણ જ્ઞાયક પણાની જે એકતા છે તેના રસથી મલી રહી છે. તેજ રીતે અનંત કાલ પર્યંત રહેશે. અને અનંત વીર્ય ફોરવીને અનંત પદથી લાગી રહેશે. જેવારે મનુષ્યના દેહરૂપ દેવલમાં શુદ્ધ કેવલ જ્ઞાન સ્વરૂપે એવી જ્ઞાન જ્યોતિની શિખા જેવી સમાધિ છે, તે જાગૃત થઈ એટલે સર્વ દિપ્તિમતા નાવ મટિ ગયો ॥ ૬૭ ॥

હવે અમૃતચંદ આચાર્ય છે તે ચંદમાં છે. અને તેની કલારૂપિ ત્રણ ધારા છે, તેનું જુદા જુદા અર્થથી વર્ણન કરે છે:—અથ અમૃત ચંદ કલાકે ત્રણ અર્થ કથન:—

સૈવ્યા ડકતીલા - અદ્ધર અરથમેં મગન રહે સદા કાલ, મહા સુખ દેવા જે સી સેવા કામ ગવિકી; અમલ અવાધિત અલપ શુન ગાવના હૈ, પાવના પરમ શુદ્ધ જાવના હૈ જવિકી, મિથ્યાત તિમર અપહાર વર્ધમાન ધારા, જેસી ઝંજે જામ લોં કિરન ઢીપે રવિકી, એસી હૈ અમૃત ચંદકલા ત્રિધારૂપ ધરે, અનુનો દશા ગરંથ ટીકા બુદ્ધિ કવિકી ॥ ૬૮ ॥ ઢોહરા.— નામ સાધિ સાધક કહ્યો, ઘર ઘડ શમ ઠીક, સમય સાર નાટક, સકલ, પૂરન જયો સટીક ॥ ૭૦ ॥

અર્થ.— અમૃતચંદની અનુનવ દશારૂપ કલા છે તેતો અદ્ધર અર્થમાં કે ૦ મોહ પદાર્થમાં સદાકાલ મગન રહે છે, અને જેવી કામધેનુની સેવા સુખદાયક થાય તેવી સુખદાયક છે; અને અમૃત ચંદની યંથ ટીકારૂપ કલા છે તેજ પાઠલા વર્ણ ને કરી શુકતે, અને અમૃતચંદ કવિની બુદ્ધિ છે, તેતો અદ્ધર અર્થ કે ૦ શબ્દાર્થ તેમાં મગન રહે છે, આગલ વીજું વર્ણન પૂર્વલી રીતે જેમ અમૃત ચંદની અનુનવ દશાની કલા અને યંથની ટીકાની કજા અને કવીકજા એ ત્રણ કજા અમલ છે, અવાધિત છે, અલપ પુરુષના શુણનો ગાયન કરતીજ રહે છે તેથી પાવન છે, નવ્ય ત્વ પણાની પરમ શુદ્ધ જાવના છે, અને એ ત્રણેકલા, મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારની અપહરણ કરનાર છે, અને ચઢતે પરિણામે છે, જેમ ચઢતા વે પોહોર લગી સૂર્યના કિરણ ચઢતા ચઢતા ઢીપે છે, તેમ એ કજાપણ વધતી વધતી ઢીપે છે, એવી અમૃતચંદ આચાર્યની કલા છે તે ત્રણ પ્રકારનું રૂપ ધારણ કરે છે, એક તો અનુનવ દશા વીજી યંથની ટીકા કરી તે અને ત્રીજી કાવ્ય વંથ કરતાં કવિકજા કીધી ॥ ૬૯ ॥

साथ साथीक नामे वारमो द्वार ठीक कह्यो, अमृतचंद आचार्यनुं करेलुं कलस
रूप समयसार नाटक ग्रंथ टीका समेत संपूर्ण थपु ॥ ७० ॥

इति श्री नाटक समयसारनो साथ सायकनामा वारसु द्वार वाजाबोयरूप
संपूर्ण थयो ग्रंथाग्रंथ ७००० मान ठे

हरे ग्रंथनी अते अमृतचंद आचार्य कवि आलोचनाकरेठे - अथ कवियालोचन -
दोह - अथ कविजन पूरव दशा, कहै आपसो आप, सहज हरप मनमे
धरं, सरं न पठाताप ॥७१॥ सयैया इकतिसा - जो मे थाप ठानि दीनो पररूप
गहरी लीनो, कीनो न रसेरो तहा जहा मेरो थज है, जोगनिको जोगी रहि करमको
कतां नयो, हिरे दमारे राग दोष मोह मल है, ऐसी रिपरीति चाल नई जो थ
तीन हाज, सो तो मेरी क्रियाकी ममताताको फल है, ज्ञान दृष्टि नासी नयो क्रिया
सो उदासी रह, मिथ्या मोह निशामे सुपनको सो ठज है ॥७२॥ दोहरा - अमृत
चंदमुनिराज दत्त, पुरन नयो गरथ, समयसार नाटक प्रगट, पचमगतिकोपथ ७३

अर्थ - हरे कनसनो करनार कविने ते पोतानेज पोतानी पूर्वदशा कहेठे
पोताना मर्म जाण्वाथी सहज हरप उपज्यो ठे ते आलोचनामां वारे ठे, पण प
मागो करतो नयी ॥७१॥ अतीत काजे जे महारु आत्मानुं स्वभाव हतो ते म
नांनि दीगो, अने पर जे कर्मादिक पररूप हतो ते मे लई लीगो, अने ज्यो समा
शिरिपे मागगे निरास हतो, त्यां मे वाम न कीगो पाच इडियोना रिपय जोग
नो जागी यर्से कर्मनो कर्ना थया, अमाग हेयामा गग देपरूप महा मोह मा
रतो ली वज्रटी चाने चायो तेनो अतीत काजमां यात गीती एवु जे कार्य
पण तेनो मागी क्रियामा ममता गागी तेनु फल थपु हरे तो ज्ञान दृष्टि नासी
तेची क्रियाथी उदासी थयो, अने जे अतीत काजमां अरस्या थई तना मोह
मिथ्यात निशामा सपना जेरो रेन थयो ॥७२॥ अमृत चंद आचार्यना करेलो ग्रंथ
संपूर्ण थया, आ समयसार नाटक जे ग्रंथ ठे ते प्रगट पणे पचम गतिके ७ सुकिना
पथ ठे ॥७३॥ इति श्री समयसार नाटक ग्रंथ अमृतचंद आचार्यस्त संपूर्णम् ॥

हरे बणागमीदाग रहेठे - दोहरा - जागी जगति प्रजायता, कीनो ग्रंथ
निराहि, चिन प्रतिमा चिन माण्वा, नमे वनाग्मी ताहि ॥ ७४ ॥

अर्थ - तेनी जकिना प्रजाये रगेने गहनार्थ ग्रंथनो ते निराहरीगो ली
या कनसा चिन प्रतिमा ठे त श्रीचिनेगर मणी ठे तेने बणागमीदाग नमने

हवे जेवा श्री जिनेश्वर देव महात्म्यवंत ठे, तेवी जिन प्रतिमा पण महात्म
वत ठे ते कहेठे:- अथ जिन प्रतिमा महात्म्य कथन:-

सर्वया इकतीसा:- जाके मुख दरससों नगतके नैननिकां थिरताकी बानी
चढी चंचलता बिनसी; मुझा देखे केवलीकी मुझा याद आवे जहां, जाके आगें
इंझकी विभूति दिसे तिनसी; जाको जस जंपत प्रकास जगे हिरवेमें, सोई मुझ म
ती होइ दुती जो मजिनसी; कहत बनारसी सु महिमा प्रगट जाकी, सोहे जि
नकी सबी हे विद्यमान जिनसी ॥ ७५ ॥

अर्थ:- श्री जिन प्रतिमाना मुख दर्शन अवाधी जे तेना नकजन ठे तेना न
चनने कंइ आगल सम्यक् दशा के० संवर दिशा पामेली होय तेनी स्थिरतानी बाणी
वधे, अने जे नावपदार्थमा चंचलता होय तेनो नाश पाय. अने पद्मासन स्थित मुझा
आकार ज्यां देखे, त्यां केवलीनी मुझा याद आवे ठे. ते केवलीनी मुझा एम सं
नारवामां आवे ठे के, जेनी आगल इंझनी संपदा ठे ते त्रण समान देखावठे,
एटले चौसठ इंझ महिमा करेठे, अने ते दशा सांजलवामां आवे तेवारे त्यां जे के
वलीना जग कहेवायठे, तेना गुणनो प्रकाश हयामां जागेठे, अने त्यां जे पहली
मति सम्यक् दशामां मेली जेवी हती ते शुद्ध थई, तेथी वणारसीदास कहेठे के जिन
प्रतिमानी एवी प्रगट महिमा ठे के ते विद्यमानजिनेश्वर समानज मानवी ॥७५॥

हवे जिन प्रतिमानो नक्कित ठे तेतुं वर्णन करेठे.-अथ प्रतिमा माने ताको वर्णन

सर्वया इकतीसा:-जाके उर अंतर सुदृष्टिकी लहरि लसी, बिनसी मिथ्यात मो
ह निझाकी समारपी, सली जिन सासनकी फैली जाके घट जयो, गरवको त्यागी
पट दरवकां पारपी, आगमके अक्षर परे ह जाके श्रवणमें, हिरदे चंमारमें समा
नी बानी आरपी; कहत बनारसी अलप नवस्थिति जाकी, सोइ जिन प्रतिमा
प्रवाने जिन सारपी ॥ ७६ ॥

अर्थ:- जेना हीयामां सम्यक् दर्शननी जेहेर विराजमान थई रही ठे. अने
मिथ्यात मोहनीय रूप निझानी मुठां ते बिनास पामी ठे, तथा जेना घटमांथी जिन
शासननी सेली के० तत्व समजवामां अने तत्व समजणमां अहं बुद्धिरूप अजि
माननो त्याग थयोठे, अने जे ठ ए इवने परखनारो ठे. जेना श्रवणमां आग
मना अक्षर पडे ठे. एटले सिद्धांत सांजले ठे, बली रूपेरियं आपे आर्पित
रूपि संबंधी बाणी ते जिनबाणी कहिये, ते जेना हृदयरूप चंमारमां समाणी ठे.

ઘટલે જરી ઠે, વણારસી દાસ કહે ઠે કે જેની જવશ્યિતિ અત્પ આવી રહી ઠે, તેજ પુરુષ જિન પ્રતિમાને જિન સરિપી પ્રમાણ કરેઠે ॥ ૭૬ ॥

હવે વણારસી દાસ પોતાની કથની કહેઠે - અથ વણારસી કથન -

ચોપાર્શ્વ - જિન પ્રતિમા જન દોષ નિકલે, સીસ નમાઈ વનારસિવદે, ફિરિ મ નમાઈ વિચારે એતા, નાટક ઘથ પરમ પદ જેતા ॥ ૭૭ ॥ પરમ તત્વ પરચેડ સમાંહી, ગુન ધ્યાનકકી રચના નાહી, ધામેં ગુનધ્યાનક રસ આવે, તો ગરથ થતિ ઘોના પારે ॥ ૭૮ ॥ દોહરા - યહ વિચારિ સદ્દેપસો, ગુનધ્યાનક રસ યોજ, વગન કરે વનારસી, કારન સિવ પથ સ્વોજ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ - જિન પ્રતિમા ઠે તેજ મનુષ્યના રાગ દેષ મિથ્યાતત્ત્વ નિકલન કરનાર ઠે, તેથી વણારસીદાસ મન્ત્રક નમાવીને તેને વદે ઠે પઠી વનારસીદાસ મનમાં એમ વિચારે ઠે કે, આ નાટક ઘથમાં જેઠુ પરમપદ ઠે તેઠુ આર્હા કહેઠે ॥ ૭૭ ॥

આ ઘથમાં ઉપાદેયરૂપ પરમ તત્વ, આત્મ તત્ત્વનો પરિચય ઠે પણ ગુણસ્થા નરૂની રચના આ ઘથમાં નથી હરે જો આ ઘંથમાં ગુણસ્થાનકનો રસ આવે તો આ ઘંથ સારી ઘોના પારે ॥ ૭૮ ॥ એ પ્રમાણે વિચારીને સદ્દેષ માત્ર ગુણ સ્થાનકના રસની યોજનો વણારસી દાસ વર્ણન કરે ઠે તે વર્ણન શિવપદનું કારણ ઠે અને ગિરપથની સ્વોજના ઠે ॥ ૭૯ ॥

હરે ગુણસ્થાનરૂપ સ્વરૂપ ઠે તેઠુ કહેઠે - અથ ગુનધ્યાનક સ્વરૂપ કથન - દોહરા - નિષ્પત્ત એક વિગદારસો, જીર ચતુર્દશ જેદ, રંગ જોગ બહુ વિરિ ખપો, યુ પટ સદ્ગુણ સુપેદ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ - નિષે જીર અસ્વરૂપ ઠે અને વ્યવહારનયથી જીર ચાંદ જેદ ઠે આ હોં દટાંત અર્થઠે, જેમ વસ્ત્ર સહજ રંગમાં સફેદ ઠે પણ રંગના જોગથી ગિધિ પ્ર પ્રકારના રંગનો વાપ તેમ ગુણસ્થાનરૂપી જીવનો તેયો જેદ ઠે ॥ ૮૦ ॥

હરે ચાંદ ગુણ સ્થાનના નામ કહેઠે - અથ ચતુર્દશ ગુનધ્યાનક કથન -

સર્વેષા દક્ષીના - પ્રથમ મિથ્યાત દૂજો સાસાદન તીજા મિથ, ચતુર્થો અક્ષન પંચમો પ્રતગ્ધ હે, ઠો પરમન સાતમો અપમ્મતનામ, આઠમો અ પૂર્ય કાન સુવ્ય સ્વ હે, નામો અનિર્વર્તનાય દશમો મૂલમનોન, અદશમો સુ દર્શન માહ વચ હે, હાદશમો ઠીન મોહ તેજા મજાગી જિન, ચાંદરો અજોગી જાહી વિનિ અક પચ હે ॥ ૮૧ ॥ દાદગ - પ્રગ્ને સગ ગુન ધ્યાન, નામ ચતુર્દશ મા, અથ વર્ગો મિથ્યાતકે, જેદ પંચ પરમાર ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:- પ્રથમ મિથ્યાત, વીજો સાસ્યાદન, ત્રીજો મિથ્ર, ચોથો અવિરત, પાંચમો રંચ માત્ર વ્રત ઇટલે વેગવ્રતી, ઠગો પ્રમત્ત, સાતમો અપ્રમત્ત, એવા નામ છે. આઠમો અપૂર્વકરણ અથવા નિવૃત્તિ વાદર, એ વે નામ છે તે આંદ્રી સુખનો સંચ કેળ મિત્રાપ છે, નવમો અનિવૃત્તિ વાદર, દશમો સદ્ગુણ લોચ, અગ્યારમો ઉપસાંત મોહ, આંદ્રી મોહની વંચના છે ઇટલે મોહથી ઘુટવું છે. વારમો ક્ષીણ મોહ ક ક્ષીણ, તેરમો સયોગી જિન, તે કેવલો ધયો, ચાંદમો અજોગી જિન, જેની સ્થિતિ અ ૬ વ ક્ષ લ એ ન્દસ્ત પાંચ અક્ષર જેટલી છે. ॥૫૧॥ એમ સર્વ ચરવે ગુણ સ્થાન ના નામનુ સત્યાર્થ વર્ણન કીધું તે શોને છે. હવે અનુક્રમે પહેલા મિથ્યાત ગુણના પાના પાંચ પ્રકારથી પાંચ જેદ છે તે કહુંવું. ॥ ૫૨ ॥

હવે પાંચ મિથ્યાત્વના નામ કહેઁ:- અથ પાંચ મિથ્યાતકે નામ કથન.-

સર્વથા ઇકતીતા:- પ્રથમ એકંત નામ મિથ્યાત અનિગ્રહીક, દૂજો વિપરિત અ નિનિવેસિક ગોત હૈ; ત્રીજો વિનય મિથ્યાત અનાનિગ્રહ નામ જાકો, ચોથો સંતે જહાં ચિત્ત જોરકોસો પોત હે; પંચમો અજ્ઞાન અનાજોગિક ગહજરૂપ, જાકે ઉદે ચેતન અચેતનસો હોત હૈ; એ પાંચો મિથ્યાત ત્રમાવે જીવકો જગતમે, ઇન્દ્રકે વિ નાસ સમક્રિતકો ઉદોત હૈ. ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:- પાંચ મિથ્યાત્વમાં પહેલો એકાંત પદ્ધતિ ગ્રાહી અનિગ્રહિક નામે મિથ્યા ત્વ છે. વીજો મિથ્યાત પેહેલા મિથ્યાતથી વિપરિત છે. તેનું અનિનિવેસિક એવું ગો ત કેળ નામ છે, ત્રીજો વિનય મિથ્યાત સર્વનો પૂજનાર છે જેનું નામ અનાનિગ્ર હિક છે, ચોથો સંસયિક મિથ્યાત જ્યાં ચિત્ત છે તે ત્રમણ કરતું રહે નમરાના વચાની માફક, પાંચમો અજ્ઞાન મિથ્યાત, એ અનાજોગિક પણાથી અજ્ઞાણપણે એકેડિયા દિકમાં ગહજરૂપી છે. નિજાની ઠાકતું સ્વરૂપી છે. જેના ઉદયથી ચેતન છે તે અ ચેતન થઈ રહ્યું છે. જેના નામ લીધા તે એજ પાંચે મિથ્યાત જીવને જગતમાં નમા વેઠે. એ પાંચે મિથ્યાત્વનું વિનાશ થાયથી સમકેતનો ઉચોત થાય છે ॥ ૫૩ ॥

હવે એકાંતવાદી અનિગ્રહીક મિથ્યાતનું લક્ષણ કહેઁ:- અથ એકાંત યથા:-

ગોહરા:- જો ઇકંત નય પદ્ધ ગદિ, ઠકે કરાવે ઢદ્ધ; સો ઇકંત વાદી પુરુષ, મૃપાવંત પરતદ્ધ. ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:- સાતે નયમા દર કોઈ એક નયનો પદ્ધ ગ્રહીને પોતાના જાણપણામાં ઠ કી જાય છે, અને દદ્ધ કેળ તત્ત્વવેત્તા કહેવાય, તે એકાંત મતનો સ્થાપક મીમાંસક નૈયાયક પ્રમુખ પુરુષ છે તે પ્રત્યક્ષપણે અનિગ્રહીક મિથ્યાતી છે ॥ ૫૪ ॥

હવે જાણપણામાં તો કાર્ફક અનેકાંતપણુ છે. પણ હવેયકી વિપરીત કહેતે માટે તેનું લક્ષણ કહેતે - અથ વિપરીત યથા -

દોહરા - અથ ઇકતિ પથ ઇત્તપે, થાપે કુમત સુકીય, સુજસ હેત ગુરુતા ગ્રહે, સો વિપરીતી જીય ॥ ૮૫ ॥

અર્થ - ગ્રંથમાં જે કહ્યો એવો માર્ગ તેને યથાપીને નન્દવાદિક પોતાની કુમતિ થાપે પોતાની પ્રસિદ્ધિ થવાને માટે ગુરુતા કે ૦ આચાર્યપણો ગ્રહેતે, તે જીમ અનેકાંતતાથી વિપરીત થયો તેને આજિનિવેસિક મિથ્યામતી કહીએ ॥ ૮૫ ॥

હવે જેનો વિનય મિથ્યાત છે એવા અનનિગ્રહિક મિથ્યાતીનું લક્ષણ કહેતે
અથ વિનય મિથ્યાત યથા -

દોહરા - વેવ કુદેવ સુ ગુરુ કુ ગુરુ, ગિને સમાન જુ કોડ, નમેં નગતિસોં સવ નિકો, વિનય મિથ્યાતી સોડ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ - સુ વેવને અને કુદેવને સુ ગુરુને અને કુ ગુરુને જે કોડ સમાનજ ગણે છે, અને તામજી તાપસનીપરે પરિણામ પ્રવર્જ્યાં લેડને નક્તિયી સર્વેને નમેતે, પણ ગુણદોષની સ્વર ન હોય તે વિનય મિથ્યાત્વ કહિયે ॥ ૮૬ ॥

હવે જેના જાણપણામાં સદેહ છે, તે સશય મિથ્યાતી કહિયે તેનું લક્ષણ કહેતે
અથ સસય યથા -

દોહરા - જો નાના વિકલપ ગહે, રહે હિંદ હેરાન, થિર બહે તત્વ ન સદેહ, સો જિય સસયવાન ॥ ૮૭ ॥

અર્થ - જે અપાર નય જાલ દેખિને જીમમાં સશય રાખે, નાનાપ્રકારના ચિત્ત વિકલપ ગ્રહે અને હેરાન થઈ રહેતે સ્થિરતા રાખીને તત્વને સર્વેં નહીં તેજ જીમ સશયવત મિથ્યાતી કહીયે ॥ ૮૭ ॥

હવે પાંચમા અજ્ઞાન મિથ્યાતીનું લક્ષણ કહેતે - અથ અજ્ઞાન યથા -

- દોહરા - જાકો તન હય વહલસોં, સુરતિ હોતિ નહિ રચ, ગહલ રૂપ વરતે સદા, સો અજ્ઞાન તિરયંચ ॥ ૮૮ ॥ પચ જેદ મિથ્યાતકે, કહે જિનાગમ જોડ, સાદિ અનાદિ સરૂપ થવ, કહોં અવસ્થા વોડ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ - શરીરમાં હુ સ્વના દહેજથી જેને હેય ઇપાદેયની, રચમાત્ર સુરતા રેતી નથી, સુર્તિત રૂપે જે સદા વર્તે છે તે એકડિયાદિક તિરયંચ અજ્ઞાન મિથ્યાતી કહિયે ॥ ૮૮ ॥ શ્રી જિનેશ્વરના આગમ સિદ્ધાંત જોડેને મિથ્યાતના પાચ જેદ કહેતે - જે

नी आदि पामीए तेतो आदि मिथ्यात्व कहीए, अने जेनी आदि न पामीए तेतो अनादि मिथ्यात्व कहिये, एवी एवी मिथ्यात्वनी अवस्थानुं स्वरूप हवे कहेते ॥ ८५ ॥

प्रथम सादि मिथ्यात्वनुं लक्षण कहेते:- अथ सादि यथा:-

दोहरा:- जो मिथ्या दल उपसमे, ग्रंथ जेद बुद्धि होइ,

फिरि आवे मिथ्यातमें, सादि मिथ्याती सोइ ॥ ८६ ॥

अर्थ:- जे मिथ्यात मोहनीयना दलने उपसमावीने मिथ्यात्व ग्रंथी जेदीने ज्ञाता समकेती अर्थने पाठा मिथ्यातमां आवे ते सादि मिथ्यात्व कहीए एना मिथ्यातमां हवे आदि अर्थ तेथी सादि मिथ्याती कहिये ॥ ८६ ॥

हवे बीजो अनादि मिथ्यातनुं लक्षण कहेते:- अथ अनादि यथा कथन:-

दोहरा:- जिनि गरंथि जेदी नही, ममता मगन सदीव; सो अनादि मिथ्या मती, विकल बहिर्मुख जीव. ॥ ८७ ॥

अर्थ:- जे जीवे मिथ्यात्व ग्रंथी जेदी नथी अने सदासर्वदा काल लगण ममता मांज मगन रहे, ते जीव अनादि मिथ्याती कहीए, अने जे बहिर्मुख रहे जेने परमात्मा इत्यनी दृष्टि नथी, ते बहिर्मुख जीव कहीए. ॥ ८७ ॥ इति श्री वणार सीदास कृत नाटक समयसारनेविषे प्रथम गुणस्थानकनो अधिकार संपूर्ण यथो.

दोहरा:- कह्यो प्रथम गुण थान यह, मिथ्या मत अजिधान; अलप रूप अ व वरनहुं, सासादन गुन थान. ॥ ८८ ॥ सर्वथा इकतीता - जैसे कोउ बुद्धित पुरुष खाइ खीर खांम, वोन करे पीठे के लगार स्वाद पावे हे; तैसे चटि चोये पां चएके ठवे गुनथान काहु उपसमीको कपाइ उठे आवे हे; ताहि समे तहां गि रें परधान दशा त्यागी, मिथ्यात अवस्थाको अधोमुख वह आवे हे; बीच एक स मे वा ठ आवली प्रमान रहे, सोइ सासादन गुनथानक कहावे हे. ॥ ८९ ॥

अर्थ:- जेनुं मिथ्यात एवुं नाम ठे, ते पेहेलुं गुणस्थानक सूचना मात्र कहुं, हवे संक्षेप मात्र नासादन गुन स्थाननुं स्वरूप कहुं. ॥ ८९ ॥

अर्थ:- जेम कोइ कृधावंत पुरुष ठे ते खीरखांम खाय पठी तेने वमन करेते ते वमननी पठी पण खीरखांमना जोजननो लगारेक स्वाद पामेते. तेम कोइ जीव उपशम सम्यक पामीने चोये अविरत गुनस्थाने ग्यो ठे. अथवा उपशम म म्यक पामताज सरखो समान पाचमां गुणवाणे अथवा ठवे गुणवाणे चदयो त्यां समकेतनी उज्वजाता न अर्थ, अने अन्तानुबंधी उपशमि कथाय इतां ते उदय यथो, ते समयमां ते त्रणे गुण वाणायकी ते उपशम सम्यक्ती प्रथान

દશા જે શ્રેષ્ઠ દશા તેને ત્યાગીને ફરી મિથ્યાત દશાને ઉધે મુલે ઊલટો રહેતે, એટલે મિથ્યાત્વ પામતામા અને સમ્યક્ તૂટતામાં વચે એક સમયકાલ પ્રમાણે થય્યા ઉત્કૃષ્ટ ઠ થાવલિકા પ્રમાણે જે સમ્યક્ અશ રહેતે તેનેજ સાસ્વાદન ગુન સ્થાનક કહિએ ॥ ૯૩ ॥ ઇતિ દ્વિતીય ગુન સ્થાનક સમાપ્ત

દોહરા - સાસ્વાદન ગુન સ્થાનક વહ, જયો સમાપત વીય, મિશ્ર નામ ગુન થા ન થય, વરનન કરો ત્રિતીય ॥ ૯૪ ॥ સવૈયા ઇક્તીસા - ઉપસમી સમકિતી કેતો સાદિ મિથ્યામતી, હુદૂનિકો મિશ્રિત મિથ્યાત થાઈ ગદે હે, અનતાનુ વધી ચોરૂરીકો ઉધે નાંહી જામે, મિથ્યાત સમે પ્રઠિતિ મિથ્યાત ન રહેહે, જહાં સદ્વન સત્યાસત્યરૂપ સમકાલ, જ્ઞાન નાવ મિથ્યા નાવ મિશ્ર ધારા વહે હે, જાકી યિતિ અતર મુદૂરત વા એક સમે, એસો મિશ્ર ગુન સ્થાનક આચારજ કહે હે
અર્થ - આ વીજો સાસ્વાદન નામે ગુણસ્થાન સપૂર્ણ થયુ હવે ત્રીજુ મિશ્ર ગુન સ્થાનક વર્ણન કરુઁ ॥ ૯૪ ॥

અર્થ - ઉપશમ સમ્યક્તિ મિથ્યાત મિશ્ર અને સમ્યક્ રૂપ ત્રણ પુજ કરીને જ્યારે મિશ્ર પુજમા જીવ વર્તે, અથવા સમ્યક્થી પડીને ફરી મિથ્યાત્વમાં આવી શાદિ મિથ્યાત્વી ધર્મને મિશ્ર પુજ ઉદય થયાથી મિશ્રમા વર્તે, એવેવને મિશ્ર ગુણ સ્થાનક કહિયં, કેમકે મિથ્યાત્વ સમ્યક્ થકો વર્તે છે જેથી સત્તાર અનતો વધે તે અનતાનુવધીની ચોરૂરી કહિએ, તેનો જેમાં ઉદય નથી અને મિથ્યાત્વપણ શમે તથા ઉપશમેતે, ત્યાં મિથ્યાત્વની પ્રઠિતિનો ઉદય રહેતો નથી જ્યાં સમકાલે સત્યાસત્ય રૂપ શ્રદ્ધા છે એટલે શ્રદ્ધામાં સાચુ યોગ્ય વેચ છે તિહા જ્ઞાન નાવ છે, તે મિશ્ર ધારામાં વહેતે અને મિથ્યાત્વ નાવ પણ સમ્યક્ ધારાથી મિશ્રિત ધારા થકી વહેતે જેની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિત અતર્મુદૂરત કાજની છે, અથવા જયન્ય એક સમયની છે એનું નામ ત્રીજુ મિશ્ર નામે ગુણસ્થાન આચાર્યજી કહેતે ઇતિ ત્રીતીય ગુણસ્થાન સમાપ્ત ૯૫ ॥

દોહરા - મિશ્ર આ પૂરન નર્ડ, કહી યથા મતિ નાવિ, અથ ચતુર્થ ગુણસ્થાન વિરિ, જહોં વિનાગમ અવિ, ॥ ૯૬ ॥

અર્થ - મિશ્ર ગુણસ્થાનની જેવી દશા છે, તે જેવી પોતાની બુદ્ધિ છે તેવી રીતે નાશાન્ય કહી તે સપૂર્ણ થઈ હવે ત્રીજા વિનાગમની શાંતિ લઈને ચોથા સમ્યક્ ગુણ સ્થાનક વિરિ કરુઁ ॥ ૯૬ ॥

હવે ચોથા સમ્યક્ ગુણસ્થાન વર્ણન કરેતે - અથ સમ્યક્ વર્ણન -
મવૈયા ઇક્તીસા - વેડ જીવ સમકિત પાડ અર્થ પુદગત, પરાવર્ત કાન તાંડ

चोखे होई चित्तके. कोई एक अंतर मुहूर्तमें ग्रंथि जेदि. मारग उजंघि सुख वेद मोप वित्तके; ताते अंतरमुहूर्तसों अर्ध पुज्जजों. जेते समें होही तेते जेद समकितके; जाही समे जाको जव समकित होई मोई, तवहीमों गुन गहे दो प दहे ५तके. ॥ ९७ ॥ दोहरा:- अथ अपूर्व अनवृत्ति त्रिक, करन करे जो कोऽ; मिथ्या ग्रंथि विदार गुन, प्रगटे समकित सोऽ ॥ ९८ ॥

अर्थ:- सम्यक्त पामीने चित्तनो चोखो र्थने अर्ध पुढगल परावर्त्तन काल ल गण संसारमां रहेते, अने कोईक जीव तो एकज अंतमुहूर्त कालमां मिथ्यात ग्रंथी जेदी समक्त पामीने चारे गतिनो मार्ग उजंघन करी मोक्षरूप वित्तना सुख वेद. पण संसारमां रहे नही तेथी सम्यक्त पामीने जयन्त्य संसार स्थित एक अंतर मुहूर्तनी ठे अने उत्कृष्ट संसार स्थित अर्ध पुढगल परावर्त्तनी थायते. हवे एटली संसार स्थितिनी वचमां एक एक समयनी वृद्धि करता जेटजा ते स्थितिना जेद थाय तेदजा सम्यक्तना जेद पामीए ए रीते सम्यक्तना घणा जेद पामिये; जे समे जेने सम्यक्तनु उदय होय ते समे ते जीव त्यारथी पोताना गुण ग्रहेते; अने ५ तके के० ते संसार अवस्थाना दोपनुं दहन करेते. ॥ ९७ ॥ अथ के० यथाप्र वृत्ति करण, अपूर्व करण, अनिवृत्ति करण ते त्रणे करण जे कोई नव्यजीव करे ते त्यां कोईक वखते एक, आधुक्मविना शाते कर्मनी स्थिति अंत कोडा को मी सागरोपम प्रमाण रहे. त्याने यथाप्रवृत्ति करण थाय पठी मिथ्यात ग्रंथी जे दवाथी अपूर्वकरण थाय. अने सम्यक्त प्रगटवाथी अनिवृत्तिकरण थाय, जे कोई ए त्रणे करण करी मिथ्यात ग्रंथी विद्वारीने सम्यक्त स्वरूप पामे तेज सम्यक्त कहिये हवे अष्ट प्रकारथी सम्यक्त विवरण करे ते:- अथ अष्टरूप कथन:-

दोहरा:- समकित उत्पत्ति चिन्ह गुन, नूपन दोप विनाश; अतीचार छुन अष्ट विधि, वरनों विवर्ग तास ॥ ९९ ॥

अर्थ - सम्यक्तनुं तरूप, १ सम्यक्तनी उत्पत्ति. २ सम्यक्तनुं चिन्ह, ३ सम्यक्त नो गुण, ४ सम्यक्तनुं नूपण. ५ सम्यक्तना दोप, ६ सम्यक्तनो विनाश, ७ सम्यक्तना अविचार, ८ ए नवे आठ प्रकार यथा. तेनो विवर्ग कसंठुं ॥ ९९ ॥

हवे प्रथम सम्यक्तनुं तरूप कहते:- अथ सम्यक्त यथा -

शोषार्ध:- सत्य प्रतीति अवस्था जाकी; दिन दिन गीति गहे नमतासी; दिन दिन करे सत्यको नाको, समकित नांव कदाव ताको ॥ १०० ॥

अर्थ:- सत्यमा जेनी प्रतीति ते ते सावानेज नगदहेते, एवी जेनी अवस्था

અને દિવસે દિવસે વધતી વધતી ક્રમા નિર્લોચતા પ્રમુખ સમતાની રીત ગ્રહણ કરે છે એવું સત્ય કાર્ય પહેલા કદીન કર્યું, તેથી હવે ક્રૂણ ક્રૂણમા સત્યનો તાકો કેં મહા કાર્ય કરે છે તે જાવનું નામ સમ્યક્ત કહીએ ॥ ૬૦૦ ॥

હવે સમ્યક્તની ઉત્પત્તિ કહે છે - અથ ઉત્પત્તિ યથા -

દોહરા - કેતો સહજ સુનાઝકો, ઉપદેશે ગુરુ કોઈ, ચિહ્નું ગતિસેતી જીવકોં, સમ્યક્ દરશન હોઈ, ॥ ૬૦૧ ॥

અર્થ - નદીને કિનારે ઝાડા પાણીના કલોલ આવતા જાતાના ન્યાયથી એટલે સરિહપણ ધોળના ન્યાયથી કોડને સહજ સ્વનાગમાજ સમકિત ઉપજે, કોઈ ગુરુના ઉપદેશ થકી સમ્યક્ત ઉપજે, જે જીવ ચારે ગતિમા સયન નિહા કરી રહ્યો હતો તેને જે સમ્યક્ત ઉપજે છે તે એવા એવા પ્રકારથી ઉપજે છે ॥ ૬૦૧ ॥

હવે જેથી સમ્યક્ત ઉપજ્યુ જાણીએ તે સમ્યક્તના લક્ષણ કહે છે - અથ લગન યથા
દોહરા - આપા પઃ પરચેવિપે, ઉપજે નહિ સવેહ, સહજ પ્રપચ રહિત દગા સમકિત લક્ષણ એહ ॥ ૬૦૨ ॥

અર્થ - આત્મા અને આત્માથી વીજા જે કર્માદિકના પુજા છે, એટલે વીજા પાચે ઇચ્છા તેના પરિચય પ્રતીતિમા, સવેહ ઉપજે નહીં અને સહજ સનાવમા આત્મદશા તે માયાની પ્રપચ રહિતથાય એ સમ્યક્તના લક્ષણ કહિયે ॥ ૬૦૨ ॥

હવે સમ્યક્તના ગુણ કહે છે - અથ ગુણ યથા -

દોહરા - કરુના વઠલ સુજનતા, આતમનિદા પાવ, સમતા નગતિ વિરાગતા, ધરમ રાગ ગુન આઠ ॥ ૬૦૩ ॥

અર્થ - દયા તથા સર્વનુહિત વાઠક પણ સર્વ સાથે મૈત્રી જાવ રાખવું આત્મનિદાનું પઠન કરવું, ઇષ્ટ અનિષ્ટ ઉપર સમજાવે રહેવો, વેવ ગુરુની નક્તિ, વૈરાગ્ય માજ નિજ્યો થકો રહેવું ધર્મથી રાગ રાખવો એ સમ્યક્તના આઠ ગુણ છે ॥ ૬૦૩ ॥

હવે સમ્યક્તના પાચ જૂપણ કહે છે - અથ પચ જૂપણ યથા -

દોહરા - ચિત્ત પ્રનાવના જાવચ્છત, હેય ઉપાદયવાનિ, ધીરજ હરપ પ્રવીનતા જૂપણ પચ વચ્ચાનિ ॥ ૬૦૪ ॥

અર્થ - ચિત્ત કેં જ્ઞાન એટલે જિન શાસનનો જેવી રીતે પ્રનાવ વધે તેવા જાવમા રહેવું હેય ઉપાદેયનું જ્ઞાનવત થઈ, ધર્મમા રહેવું, સમ્યક્તપામીને હર્ષ રાખવું, તત્ત્વચિત્તારમા પ્રવીણતા રાખવી, એ પાચ સમ્યક્તનાં જૂપણ વચ્ચાણિ ॥ ૬૦૪ ॥

हवे सम्यक्ता पचीस दोष कहेते:- अथ पंचवीस दोष यथा:-
दोहरा:- अष्ट माहामद अष्ट मल, पट आयतन विशेष; तीन मूढता संजुगत,
दोष पचीसी एष. ॥ ६०० ॥

अर्थ:- अष्ट माहामद ठे, अने आठ मल ठे, ८ आयतन विशेष ठे, अने
त्रण मूढता ठे; ए सर्व एकठा करीए तो पचीस दोष थाय. ॥ ६०० ॥

हवे आठ जातना मद कहेते:- अथ अष्ट मद यथा:-

दोहरा:- जाति लान कुल रूप तप. वल विद्या अधिकार; इन्हको गरव छु
कीजिये, यह मद अष्ट प्रकार. ॥ ६०१ ॥

अर्थ:- जातिमद, लानमद, कुलमद, रूपमद, तपमद, वलमद, विद्यामद,
तथा अधिकार के० ऐश्वर्यमद ए आठ वस्तुनो जे गर्व करवो तेज आठ प्रकारना
मद कहाते. ॥ ६०१ ॥

हवे आठ प्रकारना मल कहे ठे.- अथ अष्ट मल कथन:-

चोपाई:- आसंका अस्थिरता वांठा; ममता दृष्टि दगा डुरगंठा; वत्सल रहि
त दोष परनापे; चित्त प्रनावना मांहि न रापे. ॥ ७ ॥

अर्थ:- धर्म उपर अने जिनशासन वचन उपर गंका राखे, धर्ममां स्थिरता
नही. स्वर्गादिकनी वांठा धरे, कुटुंबादिकविषे ममत्व जाव राखे, ए धर्म म
लीन ठे एवी डुरगंठा करे, स्वामी वत्सल न करे, पारका दोष प्रकाशे, ज्ञान प्रसु
ख विविध प्रकारनी प्रनावनामां चित्त न राखे. ए आठ मल जाणवा ॥ ७ ॥

हवे ८ आयतन दोष कहेते ते ८ स्थान मिथ्यात्वना कहेते:- अथ पडावतनयथा -

दोहरा:- कुगुरु कुदेव कुधर्म धर, कुगुरु कुदेव कुधर्म; इनकी करे सराहना,
यह पडावतन कर्म. ॥ ८ ॥

अर्थ:- कुगुरुने माननार, कुदेवने सेवनार, कुधर्मने माननार, कुगुरु प्रशंसा,
कुदेव प्रशंसा, कुधर्म प्रशंसा, ए ठानी प्रशंसा करे ते आयतन कर्म दोष ठे. ॥ ८ ॥

हवे त्रण मूढता दोष कहेते:- अथ मूढत्रय यथा कथन:-

दोहरा:- देव मूढ गुरु मूढता, धर्म मूढता पोष; आठ आठ पट तीनि मिजि,
ए पचीस सब दोष. ॥ ९ ॥

अर्थ:- सुदेव समझे नही ए पेजी मूढता, सुगुरुने समझे नही ए बीजी गुरु
मूढता. सुधर्मने समझे नही ए बीजी धर्म मूढता. ए अविद्यानो पोषक ठे ए
रीतें आठ मद, आठ मल, ८ आयतन, त्रण मूढता, सर्व मजी पचीस दोष यथा. ए

हवे पाच प्रकार सम्यक्तनो नाश करे ते कहेते -- अथ नाश पचक यथा --
दोहरा - ज्ञान गर्व मतिमदता, निरुर वचन उदगार; रुझाव आलस द
सा, नास पच परकार ॥ १० ॥

अर्थ - ज्ञानना गर्वशी, बुद्धिनी मदतायी, कठण वचनना उदगार के० कहेवायी,
रुझाव धरवायी, आलस पणाशी, एवी रीते पाच प्रकारे सम्यक्तनो नाश थायवे
हवे दिग्बर संप्रदायशी सम्यक्तना पाच अतिचार कहेते - अथ अतीचारपचकयथा -

दोहरा - लोग हास नय जोग रुचि, अग्रसोच यिति चेव, मिथ्या आगमकी
जगति, मृषा दरसनी सेवा ॥ ११ ॥ चोपाई - अतीचार ए पच प्रकारा, समल करहि स
मकितकी धारा, दूपन जूपन गति अनुसरनी, दसा आठ समकितकी वरनी ॥ १२ ॥

अर्थ - सम्यक्तनी क्रियायी मने लोक हसते एवो मनमा नय राखे, पाच इ
दियना विषयजोगनी रुचि राखे, आगल माहारु छु थाजे एवी पोतानी स्थितितु
चिन्तन करतो रहे, मिथ्यात दर्शनना जे आगम सिद्धांत ठे तेनी नक्ति करे, पाच
मु मिथ्या दर्शननी सेवा करे ॥ ११ ॥ ए पाच प्रकारना अतीचार ते सम्यक्त
नी उज्ज्वल धाराने मज सहित करेते, एवी दूपण गतिनी पाठल लागी थने जूप
ए गतिने पाठल लागी रहे ए समकितनी आठ दशाने वरणी ॥ १२ ॥

हवे जे सात प्रकृतिना ह्य अथवा उपशमशी सम्यक्त उपजे ते कहेते -

अथ सम प्रकृति यथा -

दोहरा - प्रकृति सात थव मोहकी, कही जिनागम जोइ, जिन्हको उई नि
वारिके, सम्यक्त दर्शन होइ ॥ १३ ॥ सवैया इकतीता - चारित मोहकी चारि
मिथ्यातकी तीनि तामे, प्रथम प्रकृति अनतानुबधी कोहनी, बीजी महामान रस
नीजी माया नई तीजी, चौथी महालोन दसा परिगह पोहनी, पाचइ मिथ्यात म
ति ठी मिश्र परनति, सातई समे प्रकृति समकित मोहनी, एई पट विगयनि
तासी एक कुतियासी, सातो मोहप्रकृति कहावे सत्ता रोहनी ॥ १४ ॥

अर्थ - हवे मोहनीयनी सात प्रकृति श्री जिनेश्वरनो आगम जोई कहुहु जे
सात प्रकृतिनो उदय निवारवाशी सम्यक्त दर्शन प्रगट थायवे ॥ १३ ॥ मोहनी
कर्मना वे जेद ठे - एकतो चारित्र मोहना, बीजी मिथ्यादर्शन मोहनी, तेमां चारित्र
मोहनीयनी चार प्रकृति, थने मिथ्या दर्शन मोहनीनी त्रण प्रकृति मजी सात
प्रकृति ठ, तेमा प्रथम प्रकृति अनतानु बरी कोहनी के० कोयनी, बीजी प्रकृति म
हा अनिमानना रसमा जीनो थको रहे ते अनतानुबधी मान, थने बीजी प्र

कृति महामायामय ते अनंतानुबंधी माया, चौथी प्रकृति महालोज दशमां प रिग्रहनी पोषण करनार ए अनंतानुबंधी लोज, पांचमी प्रकृति मिथ्यात मोह नी, षठी प्रकृति मिश्रपरिणाम एटले मिश्र मोहनी, सातमी प्रकृति जे ठे ते पहेली ठए प्रकृतिनुं सम थयो एटले ढ्वाई गई ते सातमी सम्यक्त मोहनी जाण वी, एमां धुरली ठ प्रकृतितो विंगवनितासी के० वाघणी जेवी ठे एनी गैल लागी तो कांइ बूटती नथी, अने एक सातमी प्रकृति कुतियासी के० कुनार्या जेवी ठे तेनोपण नरोसो नथी ए साते मोहनीयनी प्रकृति ते जीवना सद्भावनी रोकनार ठे. ॥ १४ ॥

हवे साते प्रकृतिथी सम्यक्तना जेद उपजे ते कहे ठे:—अथ सम्यक्त जेद कथन ठप्पय ठंड — सात प्रकृति उपसमहि, जासु सो उपसम मंमित ; सात प्रकृति ठय करन, हार ठायकी अखंमित; सातमांहि कबु पिपहि, कबुक उपसम करि रखे; सो ठय उपसमवंत, मिश्र समकित रस चक्रे; पट प्रकृति उपशमइ वा पिपइ, अथ वा ठय उपशम करे; सातई प्रकृति जाके उदय, सो वेदक समकित धरे ॥ १५ ॥

अर्थ:—जेने ए सात प्रकृति उपसमी जाय तेतो उपसमी, पंमित के० ज्ञाता होय तेनुं नाम उपशम सम्यक्त कहीए; अने जे ए साते प्रकृतिनो ह्य करनार होय तेने ह्या यकी कहीए, ते अखंमित ज्ञायक सम्यक्त होय, वली ए साते प्रकृतिमां कई खपावे, कई उपशमावी राखे, तेतो उपशम लक्षण सहित, तेमां मिश्ररूप सम्यक्त रसने चा खे, ए सातो प्रकृतिमां ठ प्रकृति उपशमे अने सातमी सम्यक्त मोहनीय तो प्रकृति क दय आवी वेदे ठे. अथवा ठ प्रकृति ह्य अईठे अने सातमी वेदे ठे. अथवा ठ प्र कृतिमां कोई प्रकृतिनो ह्य थयो ठे. अने कोइनो उपशम थयोठे, अने सा तमी प्रकृति वेदे ठे ते वेदक सम्यक्त धारी कहीए ॥ १५ ॥

हवे सर्वे सम्यक्तना नव जेद कहे ठे:—अथ नवविधि सम्यक्त वर्ननं:

दोहरा:—ठय उपसम वरते त्रिविध, वेदक चार प्रकार; ठायक उपशम जुग लजुत, नीधा समकित धार ॥ १६ ॥

अर्थ:—ह्योपशमसमकित त्रण प्रकारनो वर्ते ठे. वेदक सम्यक्तना चार प्रकार ठे, ह्यायक सम्यक्तनो एक प्रकार ठे अने उपशम सम्यक्तनो एक प्रकार, ए ह्यायकने उपशम वेहुना मलवाथी सर्व मली नव प्रकारनो सम्यक्तधारी थाय ॥ १६ ॥

हवे ह्योपशम सम्यक्तना त्रण प्रकार कहेठे:—अथ ह्योपशम त्रई यथा:—

दोहरा:—चारि पिपहि त्रय उपसमहि, पण पय उपसम दोइ; पै पट उपसम एक यो, पय उपसम त्रिक होइ ॥ १७ ॥

અર્થ - માટે પ્રહતિમા અનતાનુવંધીની ચોકડી સ્થપી ગઈ છે, અને ત્રણ દર્શન મોહની ઉપસમી છે, તેને ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ અથવા ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત મોહની એ પાંચ પ્રહતિ ક્યુ ગઈ છે, અને એ ઉપશમી છે, તેને પણ ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ, અથવા મિશ્ર મોહની લગણ ઠ પ્રહતિ ક્યુ ગઈ, અને સાતમી ઉપશમારી છે, તોપણ ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ એમ ત્રણ પ્રકારે ક્યોપશમ સમ્યક્ થાય છે એ ક્યોપશમ સહિત સમ્યક્ મોહની વેદવાથી જે ક્યોપશમ વેદક નીપજે છે તે ના એ પ્રકાર છે - અથ ક્યોપશમ વેદક બિંક યથા કથન -

દોહરા - જદા ચારિ પ્રકરતી પિપહિ, એ ઉપસમ ફર વેદ, પચ ઉપસમ વેદક દગા, તાસુ પ્રથમ યહ જેદ ॥ ૧૭ ॥ પચ પિપે ફક ઉપસમ, ફર વેદે જિહિ ઠાર, માં પચઉપસમ વેદકી, દગા કુતિય યહ ઓર ॥ ૧૮ ॥

અર્થ - જ્યાં અનતાનુવંધી ચાર પ્રહતિ ક્યુ થાય છે અને મિથ્યાત મિશ્ર એ રેગ પ્રહતિ ઉપશમે છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે આવી દશામા જે ક્યોપશમ સહિત વેદક સમસ્તિ થયો છે તેનો આ પ્રથમ જેદ છે ॥ ૧૭ ॥ બીજી જ્યાં ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત મોહની ૮ પાંચ પ્રહતિ સ્થપી છે, અને એક મિશ્ર માહની ઉપશમી છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે ત્યારે ક્યોપશમ સહિત વેદક સમસ્તિની આ બીજી દગા થઈ ॥ ૧૮ ॥

અર્થે જે હાપિય સહિત વેદક છે - અને ઉપસમસહિત વેદક છે તેનો પ્રકાર કહે છે - અથ હાપર વેદક ઉપશમ વેદક યથા કથન -

દોહરા - પચ પટ વેદે ૮૪ જો, વ્યાપક વેદક સોડ, પટ ઉપસમ ફર પ્રહતિ પિદ, ઉપસમ વેદક કોડ ॥ ૨૦ ॥ ત્યાપર ઉપસમરી દગા, પુરવ પટ પદ માહિ, કહી પ્રગટ અવ ઘુનસ્કતિ, મારન થરની નાહિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - જ્યાં ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત માહની મિશ્ર મોહની ૮ પ્રહતિ મારી છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે, ત્યારે હાપિય વેદક સમ્યક્ રહિયે અને ૮ ૪ પ્રહતિ કહી તે જેણે ઉપશમારી છે, અને એ સમ્યક્ માહની વેદ છે, ત્યારે ઉપશમ વેદક સમ્યક્ રહિયે ॥ ૨૦ ॥ ક્યોપશમ નામે જે મોહનાથકોળ તેની દગા ના પાવના પટપટ કે ૦ ઉપશ વદમાં કહી છે, તેની ૮ પ્રહતિ ને નેનાવશમ કરી મારે, એવું પ્રગટ કહતુ ને તેથી આજિ કરી કહેતાયા હા અનિમત્તના સમસ્તે ને કારણથી કરી રાખવાની નથી ॥ ૨૧ ॥

हवे सम्यक्तना मूल जेद चार अने उत्तर जेद नव ठे ते कहेठे:- अथ जेद विवरन-
दोहरा:- पय उपसम वेदक पिपक. उपसम समकित च्यारि; तीन च्यारि इक इ
क मिलत, सब नव जेद विचारि. ॥ ११ ॥

अर्थ:- क्योपशम सम्यक्त, वेदक सम्यक्त, क्हायक सम्यक्त, उपशम सम्यक्त, एवा मूल
चार जेद समकितना थया. वली क्योपशमना त्रण जेद. वेदकना चार जेद अने क्हाय
कनो एक जेद, उपशमनो एक जेद, ए सर्व मली समकितना नव उत्तर जेद थया.
हवे निश्चयादिक सम्यक्तनी व्यवस्था कहेठे.-अथ निश्चे व्यवहार सामान्यविशेष.-

सोरठा - अथ निहचे विवहार, अरु सामान्य विशेष विधि; कहों च्यारि परका
रि. रचना समकित जूमिकी. ॥ १३ ॥ सवैया इकतीसा:- मिथ्या मति गांठि जेद
जगी निरमल ज्योति, जोगसों अतीत सोतो निहचें प्रवानिये; वहे डंद दसासों
कहावे जोग मुझा धरे, मति श्रुति ज्ञान जेद विवहार मानिये, चेतना चिह्न पहि
चान आपपर वेदे, पौरुष अल्प ताते समान बखानिये; करे जेदाजेदको विचार विस्त
तारूप हेय गेय उपादेयसों विशेष जानियें. ॥ १४ ॥ सोरठा:- यिति सागर ते
तीत, अंतर सुदुरत एक वा; अविरति समकिति रीत, यह चतुर्थ गुन थान इति १५

अर्थ:- हवे निश्चेथी अने व्यवहारथी सामान्य विशेषपणो कहेठे सम्यक्तनी जूमि
नी चार प्रकारनी रचना ठे ते कहेठे. ॥ १३ ॥ प्रथम मिथ्यात ग्रंथी जेदिने जे आ
त्मानी निर्मल ज्योति जागी ठे. अने जे ज्योति मन, वचन, कायाना जोगथी अ
तीत ठे तेतो सम्यक्त निश्चैनयथी प्रमाण करीए. बीजुं ते सम्यक्त ६६ दशाथी व
र्त्तमान थाय ठे. एटले बहु विकल्पथी धामधूम दशाथी बर्त्ते ठे. त्यारे तो एजुं कहे
वाय ठे के ए जोग मुझा धारी ठे आ मति ज्ञानी ठे. आ श्रुत ज्ञानी ठे. एवा जेद
व्यवहारनयथी मानिये ठे बीजुं ए आत्माना चेतनारूप चिन्ह के लक्षण जाणी
ने आत्म इय अने परइयने वेदे ठे. परतु अंतरायना उदयथी पुरुष पराक्रम
अल्प ठे. एटले अविरति ठे. तेथी ए सामान्यपणे सम्यक्त कहीए, चांथुं शुभ
अने शुणिनो जेदाजेद विचार विस्तारूप करे जेम आत्मा शुणिने द्वागार्थक ए
ए ठे. तेना जेदाजेदको विचार करवो एवा हेय हेय उपादेयनो विचार करवो
ए विशेषपणे सम्यक्त जाणिए. ॥ १४ ॥ अविरत सम्यक्तनी अविरत सत्य
गरोपम स्थिति अथवा जयन्यथी एक अंतर सुदूरतनी स्थिति अथवा, अविरत सत्य
क्तनी रहस्य मर्यादा ए वे प्रकारें होय, ए चोखुं गुणम्यान्यक. ॥ १५ ॥

हवे पांचमां गुणस्थानकना विवरणनो आरज करेते - अथ पंचमगुनयानक आरज दोहरा - अब वरनो इक्कीस गुन, अरु बावीस अन्नप, जिन्हके सग्रह त्या गसों, सोहे श्रावक पण्य ॥ २६ ॥

अर्थ - तेमा प्रथम पाचमा गुणस्थानक लायक श्रावकना एकवीस गुण क हुंठु अने बावीस अन्नक ठे ते कहुंठु जे गुणने सग्रह करवाथी अने जे अन्नहने त्यागवाथी श्रावकनो पक्ष गुणसग्रहीत शोनायमान थाय ते कहुंठु ॥ २६ ॥

हवे श्रावकना एकवीस गुणना नाम कहेते - अथ श्रावक इक्कीसगुन रुचन - सर्वया इक्कीसा - लज्जावत दयावत प्रसत प्रतीतवत परदोषकों टर्कया पर उपगारी है, सोम दृष्टि गुन ग्राही गरिष्ट सबकों इष्ट सीष्ट पक्षी मिष्टवादी दीर्ग विचारी है, विशेषज्ञ रसज्ञ रुतज्ञ तज्ञ धरमज्ञ, नदीन न अग्निमानी मथ्य विवहारी है, सहज विनीत पाप क्रियासों अतीत एसो, श्रावक पुनीत इक्कीस गुन धारी है ॥ २७ ॥

अर्थ - लज्जावत १, दयावत २, सतमूर्ति ३, प्रतीतवत ४, परदोषनो ढाकनार ५, परउपकारी ६, सोमदृष्टि ७, गुणग्राहक ८, गुरुवाई ९, सर्वनो बल्लन १०, सिष्टाचारनु पक्षी ११, मिष्टवचन बोजनार १२, उमो विचार विचारे १३, विशेष ज्ञाननो जाणनार १४, शास्त्ररस जाणनार १५, करेला उपकारने जाणे १६, ते उपकारने जाणे १७, धर्मेने जाणनार १८, अग्नीनपणु ग्रहे अग्निमानी रहे नही १९, एवा मध्यम वेहेवारमा रहे के जेथी सहज स्वभावे विनयवत होय २०, अने पापक्रिया थी रहित होय २१, एवा पवित्र श्रावक एकवीस गुणना धरनार थाय ॥ २७ ॥

हवे जघन्य श्रावकने बावीस वस्तु अजह ठे - अथ बावीस अन्नक वर्नन - कवित्त ठेद - ठंरा घोरवरा निसजोजन, बहु बीजा वेगन सधान, पीपर वर उवरि क वूवरी, पाकर जोफल होइ अजान, कद मूल माटी विप आमिष, मधु मापन अरु मदिरापान, फल अति तुष्ट तुसार चलित रस, जिनमत ए बावीस अपान ॥ २८ ॥

अर्थ - गमोरा हेमा करहा १, काचा धोलना वमा २, रात्री नोजन ३, बहु बीज फल ते दाढम प्रमुख ४, वेगण ५, अथाणु पाणीमाहेजो ६, पीपलनी पीपी ७, वनवृक्षना फल ८, धोलरना फल ९, कतुवरना फल १०, पाकरीना फल ११, अजाण्याफल १२, कदमूलनी जाति सर्व १३, माटीनी जाति १४, अफीमप्रमुख १५, मास १६ मधु १७, माखण १८, मदिरापान १९, बहु तुष्ट फल काचु फल २०, हीम २१, जेनो वण, रस, गय, स्पर्श फरी गयो होय ते चलित रस २२, ए वा योम वस्तु श्री जिनेश्वरना मत धारिने अजह ठे ते खावी नही ॥ २८ ॥

दोहरा - अथ पंचम गुण थानकी, रचना वरनो अल्प ;

जामे एकादश दशा, प्रतिमा नाम विकल्प. ॥ १६ ॥

अर्थ:- हवे देशविरतीनामं पांचमा गुणथानकी रचना अल्पमात्र वर्णवुं तुं संक्षेपमात्र करीने ते गुणथानमां अग्यार प्रतिमा धारी ठे प्रतिमा एवुं नाम चारित्र विकल्पनुंठे. १६

हवे अगीधार प्रतिमाना यथार्थनाम कहेठे:- अथ एकादश प्रतिमा नामकथन सबैया इकतीसा:- दंसन विद्युदकारी वारह विरतधारी सामायक चारी पर्व पो सह विधि वहे; सचित्तको परिहार दिवा अपरस नारी, आठो जाम ब्रह्मचारी नि रारंजी व्ह रहे; पाप परिग्रह ठंमे पापकी न शिक्षा मंमे, कोउ याके निमित्त करे सो वस्त न गहे; एते देस व्रतके धरैया समकित्ती जीव, ग्यारह प्रतिमा तिन्हे जगवंतजी कहे ॥ ३० ॥

अर्थ:- दर्शन विद्युदनी करनारी दर्शन प्रतिमा १, वारे व्रतनी धरनारी वि रति प्रतिमा. २, जहां सामायकनो उच्चार ठे ते सामायक प्रतिमां. ३ जहां पर्व व्याप्यायी पोसह करवो ते पोसहप्रतिमा. ४, जहां सचित्त वस्तुनो परिहार कहियें ते सचित्त परिहार प्रतिमा. ५, ज्यां दीवसे स्त्री स्पर्श न करवो ते दिवस अस्पर्श प्रतिमा. ६, आठे प्रहर ब्रह्मचर्यमां रहेवुं ते ब्रह्मचर्य प्रतिमा. ७, सर्व आरजनो जिहां त्याग करवो ते निरारजी प्रतिमा. ८, परिग्रहने त्यागवो ते परिग्रह त्याग प्रतिमा, ९, ज्यां पापोपदेश न देवुं ते पापोपदेश त्याग प्रतिमा. १०. कोई आपणा निमित्त आहारादिक वस्तु करे तेले नही ते उद्देशिक त्याग प्रतिमा. ११, ए अगीधार प्रकारे करीने देश विरत धारी सम्यक्ति जाव कहा ठे तेनी आ इग्यार प्रतिमारूप प्रतिज्ञा जगवंतजी कहे ठे ॥ ३० ॥

हवे ए प्रतिमानो अर्थ कहेठे:- अथ प्रतिमा कथन:-

दोहरा:- संयम अंस जग्यो जहां, जोग अरुचि परिनाम, उदे प्रतिज्ञाको जयो, प्रतिमा ताको नाम. ॥ ३१ ॥

अर्थ:- जहां संयम चारित्रनो अंस जाग्यो, अने जोग अरुचिना परिणाम यया, त्यां कोई प्रतिज्ञानो उदय थयो तेनुं नाम प्रतिमां कहीए. ॥ ३१ ॥

हवे प्रथम दर्शन प्रतिमानुं विवरण करेठे:- अथ प्रथम प्रतिमा यथा:-

दोहरा:- आठ मूलगुण संग्रहे, कुवसन क्रिया न कोइ; दर्शन गुन निर्मल करे; दर्शन प्रतिमा सोइ ॥ ३२ ॥

अर्थ:- आही पेहेला कहा ठे करुणा वस्तुल सुजनता इत्यादिक सम्यक्तता आठ मूल

गुण ठे तेनो सग्रह करे, ज्यां साते व्यसननी क्रिया नथी एग सभ्यक दर्शनना गुण नि मेल करे, तेज दर्शन प्रतिमा कही इहा प्रत नथी एनो काज एक मामनो ठे ॥ ३१ ॥

हवे बीजी प्रतिमानो विवरो कहेते - अथ द्वितीय प्रतिमा यथा -

दोहरा - पच अनुप्रत आदरे, तीन गुण प्रत पाल, सिद्धा प्रत च्यारों धरे, यह प्रत प्रतिमा चाल ॥ ३२ ॥

अर्थ - पांच अणुप्रत, त्रण गुणप्रत अने सामायक धारे १, पोसह धारे २, देशावगासग करे ३, अतिथि सविनाग करे तथा चार शिक्षाप्रत धारे, ते प्रत प्रतिमा जाणवी तेनो काल वे महीनानो ठे ॥ ३३ ॥

हवे त्रीजी सामायक प्रतिमानो विवरो कहेते - अथ तृतीय प्रतिमा यथा -

दोहरा - दर्वजाव विधि सजुगत, हिये प्रतिज्ञा टेक, तजि ममता समता गहे, अतर मुदुरत एक ॥ ३४ ॥ चोपाई - जो अरिमित्र समान विचारे, आरत रुद्र कृध्यान निवार, सजमसहित जावना जावे, सो सामायकवत कहावे ॥ ३५ ॥

अर्थ - दश दोष वचनना टालवा, बार दोष कायाना टालवा, ए इच्छाप्रति अने दश दोष मनना टालवा ते जावविधि जाणवी, तेणे करीने सयुक्त, अने हिया मा एक शो आठ पचपरमेष्टी मन्त्रनो स्मरण जागो रहे, एम बीजी पण कोई प्रतिज्ञा नी टेक राखीने, ममता तजीने, समता ग्रहण करवी, एम एक अतरमुहूर्त काज पर्यंत सामायक चारित्र थाय ॥ ३४ ॥ जे कोई शत्रु मित्रने समान विचारे, आर्त्तध्यान राक्ष्याननुं निवारण करे, पच सवर सहित थाय बार जावना जावे, तेज सामायकधारी आवक कहिए, ए त्रीजी प्रतिमा त्रण मासनी होय ॥ ३५ ॥

हवे चौथी पोसह प्रतिमानो विवरो कहेते - अथ चतुर्थ प्रतिमा यथा -

दोहरा - सामायक कीसी दसा, चार पहर लों होइ,
अथवा आठ पहर रहे, पोसह प्रतिमा सोइ ॥ ३६ ॥

अर्थ - जे पूर्वे सामायकनी दशा कहीने तेवी दशा चार प्रहर लगी होय, अथवा तेवी दशा आठ प्रहर लगे रहे तेज पोसह प्रतिमा धारी आवक कहीए, ए चार मासनी प्रतिमा जाणवी इहा आठम चउदश अमास पूनमने दहाडे तथा पर्वदिन आवेथी पोसह करे ॥ ३६ ॥

हवे पाचमी सचिन्त परिहार प्रतिमानो विवरो कहेते - अथ पचमी प्रतिमा यथा -

दोहरा - जो सचिन्त जोजन तजे, पीवे प्रासुक नीर,
सो सचिन्त त्यागी पुरुष, पच प्रतिज्ञागीर ॥ ३७ ॥

अर्थ:- जे तच्चित्त नोजननो त्याग करे अने फासु जज पीए. ए रीते जे पुत्प
तच्चित्त वस्तुनो त्याग करे ए पेहेजी प्रतिमाथी एटली बधनी. क्रिया करे तेनो पां
चमी प्रतिमानो धरनार जाणवुं ए प्रतिमा पांच मास सुधी रहं. ॥ ३३ ॥
हवे ठी ब्रह्मचर्यप्रतिमानो विवरो कहेंते:- अथ पट्टी प्रतिमा यथा:-

चोपाई:- जो दिन ब्रह्मचर्यव्रत पाजे: तिथि आए निति थांत संजाजे:-
गहि नांवामी करे व्रत रक्षा; सो पट्ट प्रतिमा साधक अह्मा. ॥ ३४ ॥

अर्थ:- तच्चित्तनो परिहारि तो प्रथमनीज रीते ठे. अने दिवने ब्रह्मचर्य व
धारे पाजे. अने पंचमी पर्वे आवे दीवत्तरात्रमां एटजे आठ प्रह्म ब्रह्मचर्य पाजे
तिहां नववाडे करीने ब्रह्मचर्यवृत्तनी रक्षा करे. ते पुरुष ठी प्रतिमानो साधनहार
होय ते ठमास लगणनी जाणवी ॥ ३५ ॥

चोपाई:- जो नववाडि नहि विधि नाथे; निशिदिन ब्रह्मचर्य आगधे: तां न
सम प्रतिमाधर जाता; जीज शिगेमनि जगत विस्वामा ॥ ३६ ॥

अर्थ:- जे आवक नववाड नहि जे ब्रह्मचर्यवृत्तनी विधि ठे, ते विधियें ज रात
दिवत्त ब्रह्मचर्यने आराधनो रहं. अने जे आगज ठ प्रतिमानी क्रिया करी ते
तेनो तो जीयांज ग्यां ठे. एवो जे आवक ठे. तेनो नानमी ब्रह्मचर्य प्रतिमानो
धरनार जानी पुत्प जीज शिगेमणि जगनमां प्रख्याति पामंजो जाणवो ॥ ३७ ॥

हवे आंदी प्रनंगथी नव वाटनो विवरो कहें ते:- अथनांवाडि यथा:-
कचिचतंड:- तियजयान प्रमत्ति निरपन, वेपगीत्र जापन मधुवेन; पृथ्वीनां

गकेजि रमचिंतन, शुरु आहार जेत चितचेन; कनि सुचितन निगार बनावन, तियप
रजक मध्यसुखनेन; मनमय कथा वदनि नरि नोजन, ए नवयामि जान मतजन ४०
अर्थ:- ज्यां स्त्रीं वने त्यां वानन करवो. प्रेमन्वि गव्हीने स्त्रीना अंगोपांग वे
खेवानही, दृष्टिगोचरुं निवारण करीने. आहुं पटहुं आपीने स्त्रीना मधुर वचन नां
नजे नही, पूर्व काजमां जे जांग कीटा करी होय तेनो न्य चिंतवे नही, जिन
ना चेतने अर्थे वृत्तादिक नहि गनिष्ट आहार जेतही. जान मंजनथी शरीरने परित्र
करीने शृंगार जाना नजे नही. स्त्रीने सुवाना पजंगमां सुखनेन करे नही. मनमय
जे वंद्य तेनी कथा कहें नही. पट जरीने नोजन न करे, ए नय वाटो जेन मनमा
जाणवी ए बहुज आनंद कारी ठे ॥ ४० ॥

हरे आठमी निरास्रन प्रतिमानो विवरो कहे ठे - अथ अष्टमी प्रतिमा यथा -
 दोहरा - जो विवेक विधि आदरे, करे न पापारन, सो अष्टम प्रतिमा मनी,
 कुगति विजे रन थन ॥ ४१ ॥

अर्थ - जे कोई आवक पाठली सर्व क्रिया करतो अको प्रियेक सहित विधि
 विशेष आदरे, अने पापनो आस्रन पोताना हाथे न करे तेतो आठमी निरास्रन
 प्रतिमानो धरनार आवक कुगतिना विजयनो रणथंन रूप थई रह्यो ठे ॥ ४१ ॥

हवे नवमी परियह प्रतिमानो विवरो कहे ठे - अथ नवमी प्रतिमा यथा -
 चोपाई - जो दसया परियहको त्यागी, सुख सतोप सहज बेरागी, समस्त
 चितित किंचित ग्राही, सो आवक नौ प्रतिमा वाही ॥ ४२ ॥

अर्थ - जे नवविध परियहनो त्यागी होय, सुख सतोप सहित बेरागी होय, व
 पशमरसथी नीज्यो रहेतो होय, किंचित ग्राही कहेता कईएक असन वशननु ग्रहण
 करनारो होय अने बीजी क्रिया सर्व आठमी प्रतिमानी परे होय, ते आवक नव
 मी प्रतिमानो धरनार होय ए प्रतिमा नवमास लगी रहे ॥ ४२ ॥

हरे दसमी पापोपदेश त्याग प्रतिमा कहेठे - अथ दसमी प्रतिमा यथा -
 दोहरा - परकों पापारनको, जो न देइ उपदेश, सो दशमी प्रतिमासहित, आ
 वक विगत कलेश ॥ ४३ ॥

अर्थ - नवमी प्रतिमा लगण गृह कुटुंब परिवारने पापनो उपदेशआपे पण
 आहीं पापारननो उपदेश त्यागे ते आवकने दशमी प्रतिमासहित जाणिये तेज
 आवक क्लेश रहित थयो एम जाणवु ॥ ४३ ॥

हवे अग्यारमी उचितग्राही प्रतिमानो विवरो कहेठे - अथ अग्यारमी प्रतिमा यथा
 चोपाई - जो सुठव वरते तजि मेरा, मठममपमहि करे वसेरा, उचित अ
 हार उदम विहारी, सो एकादश प्रतिमा धारी ॥ ४४ ॥

अर्थ - जे आपणां घर वार मेरा ठामने सुठव वरें, अने मठ ममपमां वास
 करे, थापाकर्मि आहार त्यागे, योग्य आहार से अने उडम व्यवहारी थइ साधु जे
 वु थाय, ते अगीआरमी प्रतिमनो धरनार थाय ए आवकनी करणी ठे ॥ ४४ ॥

हरे अग्यारमी प्रतिमानी व्यग्रस्था कहेठे - अथ एकादश प्रतिमा यथा -
 दोहरा - एकादश प्रतिमा दशा, कही देशप्रत माहि, वही अनुक्रममूलसों,
 गही सु नृटी नाहि ॥ ४५ ॥

अर्थ - ए अगीआर प्रतिमानी दशा पांचमां देशविरति गुणस्थानकमाहे क

અર્થ.— વે ધમીમાં એક સમય ધ્યોગે થાય, ત્યારેતો ઝલ્લુષ્ટ અંતમુંતે યાય અને એક ધ્યાવલીને એક સમય તે કનિષ્ઠ કે ૦ જઘન્ય અંતમૂર્ત્ત કાલ હોય એ દિગંબર સંપ્રદાયથી છે ॥ ૪૯ ॥ એમ દેશવ્રતિ પાંચમાં ગુણસ્થાનની વિચિત્ર પુરુષે રચના કહીઁ હવે હે મિત્ર ઠગ ગુણસ્થાનની દશા કહુંઁ તે સાંજલો ॥ ૫૦ ॥

समयसारनाटक.

हवे प्रमत्तनामे ठग गुणगणानी अवस्था कहुहु - अथ प्रमत्तगुणस्थान
दोहरा - पंचप्रमाद दशा धरे, अगस्त गुनवान, धविर कटप जिन क
त, हे प्रमत्त गुनवान ॥ ५१ ॥

अर्थ - धर्मरागादि पांच प्रमादनी दशा धारेठे अने साधुना अव्यावीस गुण
ठे आही अव्यावीस गुण कहा ते दिगवर सप्रदायधी धिवर कटपधी धिवरनो अ
र अने जिनकटपधी जिननो आचार तेणोकरी युक्त ठे एम प्रमत्त गुण स्थान हो
हवे पांच प्रमादना नामनी गणती करेठे - अथ पंच प्रमाद यथा -
दोहरा - धर्मराग विकथा वचन, निडाविषय कपाइ, पंच प्रमाद दसासहि
त, परमादी मुनि राइ ॥ ५२ ॥

अर्थ - धर्मउपर राग राखे, विकथा वचन बोले, निडासेवे, रस ते इडिप्रमुखना वि
पय सेवे, कपाय सेवे, ए दशासहित जे मुनिराज होय ते प्रमादी कहीए ॥ ५२ ॥
हवे श्री मुनिराजना अव्यावीस मूल गुण कहेठे - अथ अगस्त मूलगुन कथन
सर्वया इकतीसा - पंच महाव्रत पाले पंच सुमती सजाले, पंच इडि जीति न
यो नोगी चित चैनको, पट आवश्यक क्रिया दवित जावित साधे, प्रासुक धरा
में एक आसन है सेनको, मजन न करे केसलुचे तन वस्त्र सुचे, त्यागे दतवन पै
सुगंध स्वास चैनको, गढो करपे अहार लघु जुजी एकवार, अगस्त मूल गुन
धारी जती जैनको ॥ ५३ ॥

अर्थ - सबाठ पाणाइ वायाठवेरमण इत्यादिक पंच महाव्रत पाले इयासुमति
प्रमुख पांच सुमति सजालीने करे अने पांच इडिनो जीतनार एटले जेने इडियोनाविप
य सेवता चित्तमा चैन नउपजे, तेथी विषयोनो त्यागी थाय सामायक प्रमुख ठ आव
इयक्रिया ठे ते इव्यथी पण साधे अने जावथी पण साधे ए १ गुण यथा फासू पृथ्वी
प्रमुख सध्यामा प्रमाणोपेत एरु शयन आसन राखे ए २ गुण यथा स्नान न
करे केश लाच करे शरीरविषे वस्त्रनो त्याग करे दांतण नकरे स्वासवदनो सु
गंध मूयनुण प्रमुख नले, उजो उजो अहारकरे लघुता के ० अतप्रांत आहार
जुजे तेपण एक टेक खाय ए अगरीस मूल गुणनो धरनार जैन दर्शनी जती
होय ॥ ५३ ॥ ए दिगमवर सप्रदायधी गुण कहा ठे
हरे पांच महाव्रत कहेठे - अथ पंच महाव्रत यथा -
दोहरा - हिंसा मृषा अदत्त धन, मधुन परिग्रह साज,
रिचित त्यागी अनुव्रती, सवि त्यागी मुनिराज ॥ ५४ ॥

अर्थ:- जीवघात असत्य चोरी मैथुन परिग्रहसामग्री ए पांचे आश्रवने किंचि त त्यागे ते अणुव्रती आचक कहिए अने सर्वथा त्यागे ते मुनिराज कहिए॥५४॥
हवे पांच प्रकारनी समिति एटले सावधानपणुं कहेते:-अथ पंच सुमति यथा:-

दोहरा:- चले निरपि जापे उचित, जपे अदोष अहार;

लेइ निरखि मारे निरखि, सुमति पंच परकार ॥ ५५ ॥

अर्थ:- जोईने चाले ते इयां सुमति, योग्य वचन बोले ते जापा सुमति, दूष एरहित आहार लीए ते एपणा सुमति, वस्त्र पात्र निरपीने ले ते अदान सुमति मलमुत्रादिक जोईने परठवे ते पारीगवणीया सुमति, ए पांच प्रकारे सुमति॥५५॥
हवे जे अवश्य करीए ते आवश्यक कहिए तेना नाम कहेते, अथपमावश्यकयथा

दोहरा:- समता वंदन शुति करन, पदिकमनो सज्जाउ, काउसग मुझाधरन ए पडावसिक जाउ. ॥ ५६ ॥

अर्थ:- सामायक धरवी १ गुरुवंदना करवी २ चोवीशजिनेश्वरनी स्तुति कर वी ३ अतिचारथी निवर्त्तनाते पडिकमना ४ स्वाध्याय करवी ५ काउसगमुझा ध रवी ए ठ आवश्यक कहिए. ॥ ५६ ॥

हवे थिवर कल्प अने जिनकल्पनो जेद कहेते.-अथ स्थिविर कल्पी जिनकल्पी -

सर्वथा इकतीसा:- थिविर कलपी जिनकलपी डुविध मुनि, दोउ वनवासी दोउ नगन रहत है; दोउ अगारस मूल गुन के धरैया दोउ सरव तियागी व्ह विरागता गह त है; थिविर कलपिते जिन्हके सिष्य सापा होई,वेठके सनामें धर्म वेसना कहत है; ए काकी सहज जिन कलपी तपस्वी धोर, उदेकी मरोरसुं परिसह सहत है. ॥ ५७ ॥

अर्थ:- थिवर कल्पी अने जिन कल्पी ए वे प्रकारना मुनिश्वर होय ए वे व नवागमां रहे. अने वेहु नागारहे ए वे अगारस मूल गुणना धारनार ए वे सर्वस्व के० सर्व परिग्रहना त्यागी यईने विरागजाव धरे एवा कहा पण ते वेमां स्थिवर कल्पी ते कहिए जेने शिष्य सापा होय, अने सनामां वेसिने धर्म वेसना करे अने जे जिन कल्पी होय ते एकाकी होय धोरतपस्वी होय अने कर्म उदयनी मगे रथी जे परिसह उपजे ठे ते सहन करे ए डिगमवर नंप्रदायिक वचनोते.॥५८॥

हवे प्रसंगथी वावीन परिसह नाधुने सहवा योग्य तेना नाम कहेते.-

अथ वावीन परिसह यथा कथन -

सर्वथा इकतीसा:-ग्रीष्ममें धूप विति नीतमें श्रंक पचीन, जूपेयंगीर प्याले नी रन चहतु है; मंत मस्तकादिनां न मनें जूमि नैन करें, वय वंय विषामें अमोज छैर

हनु है, चर्या डुख नरे तिन फाससो न थरहरें, मल डुरगधकी गिलान न गहतु है, रोगनको न करें इजाज एसो मुनिराज, वेदनीके उदे ए परीसह सहतु है ॥ ५८ ॥

अर्थ - उष्ण कालमा तडकामा आताप सहे, शीत कालमा शीत सहेवाची चित्तमा कपे नही, चुख्यो ठता धीरज राखे अनेपणी ग्रहे नही प्यासवत थको स दांप पाणीनी चाहना करे नही नागा शरीरने मास मसकादि करडे तोपण मरे नही धरतिये सग्या करे मरणांत कष्ट आवे जातजातना वध वधनादिक कष्ट तेथी अमोज रहे पण चलायमान न थाय चर्या के० विहारसु डु ख नरे तदरीजे विहारमा तथा सयनासनमा कगोर त्रण स्पर्शथी थरहरे नही मेलनीजे डुगंध ठे तेथी तेनी डुगंधा न करे रोगनी वेदना सहे पण तेनो इजाज न करे एवा मुनिराज होय ते वेदनीय कर्मना उदयथी ए इग्यार परिसह उपजे ठे तेने सहे ठे ॥ ५८ ॥

कुंडजीया - एते संकट मुनि लहे, चारित मोह उदोत, लज्जा सकुच ड प प रे, नगन दिगवर होत, नगन दिगवर होत, श्रोत रति स्वाद न सेवे, त्रियसनमुख दृग रांकि, मान आपमान न वेवे, थिर व्हे निर्नय रहे, सहे कुवचन जग जेतें, निष्क पद सग्रहे, लहे मुनि सकट एते ॥ ५९ ॥ दोहरा - अल्प ज्ञान लघुता लवे मनि उत्तरप विज्ञोऽ, ज्ञानावरन उदोत मुनि, सहे परीसह दोऽ ॥ ६० ॥ स रे थदरसन डुरदसा, दरसन मोह उदोत, रोकेवमग अज्ञानकी, अतरायके होत

अर्थ - हवे चारित मोहनीना उदय थवाथी मुनिराज सकट सहेते ते सकटनी गणतरी कहेते नगन दिगवर थई जे लज्जाथी सकोच डु ख उपजे ठे तेने परे एटले सकटथी न जागे १ वली नगन दिगवर थई श्रोत के० इडीयना र नि म्मादने न सेवे, २ स्त्रीना हाय जायथी चुके नही ३ कोऽ सत्कार करे कांइ अस्त्कार करे तेउपर रिपम जाय जाये नही ४ कोऽ जयथी जागे नही स्थिर र हे निर्नय रह ५ जगतमा जे कऽ कुवचन ठे आक्रोसना वचन ठे ते सर्व सहन करे ६ निष्ठा ग्रहणथी निष्क पद सग्रहे पण ते सकटथी जाजे नही ए गान सकट आग्नि मोहनीना उदयथी मुनि लहेते ते सहन करे ठे ॥ ५९ ॥ होय जप्यागिना अल्पज्ञानथी मर्ममा पोतानी लघुता थाप ते सहन कर पोता ना मनिना उक्थथी उक्थपणु जोडने गुस्ता सहे, एवी ज्ञानावरणी कर्मना उ दय घाना अज्ञान पग्मिद अने प्रज्ञापग्मिद ए वे पग्मिद उपजे ठे ते सहन कर ॥ ६० ॥ दर्शन मोहनीयना उदय थवाथी मय्यर् दर्शननी मजिनता उपजे तनी उट दगा सहे पण मय्यर् दर्शनथी न जागे अतगय कर्मनो उदय थवाथी ज

जाननी उमंग रोकती रहे तेथी अजानने सहन करे ए बावीस परिसह कह्या ॥ ६१ ॥
हवे जे कर्मथी जे परिसह उपजे ते कहे ठे. अथ बावीस परिसह विवरनन -
सर्वथा इकतीता:- एकादश वेदनीकी चारित मोहकी सात, ज्ञानावरनीकी
दोइ एउ अंतरायकी; दंसन मोहकी एक षाविसति बाधा सब, केई मनसाकी के
५ वाकी केई कायकी, काहुकों अलप काहुसों वहोत उनी साता, एकहीं समेमें उ
वे अथवे असहायकी; चर्याथित सज्जामांहि एक सीत उस्नमांहि, एक दोइहोहि ती
नि नांही समुदायकी ॥ ६२ ॥ दोहरा:- नानाविध संकटदशा, सहिसाधे शिव
पंथ, धिविरकल्प जिन कल्पधर, दोऊ सम निगरंथ. ॥ ६३ ॥

अर्थ:- अग्याअर संकट तो वेदनी कर्मना उदयथी उपजे ठे चारित्र मोहनी
य कर्मथी सात बाधा उपजे ठे ज्ञानावरणी करेली वे बाधा उपजे ठे अंत
रायनी कीथी एक बाधा उपजेठे दर्शन मोहनीनी करेली एक बाधा उपजे ठे, स
र्व मत्री बावीस बाधा यइ ते बावीसने परिसह कहीए बावीस बाधामां कोई मन
नी ठं कोइ वचननी ठे कोइ कायानी ठे आ बावीस बाधामाहेली कोइने अल्प
एक वे उपजे कोइने बहु उपजे तो एकज समे अगणीस बाधानुं उदय थाय ते
मां असहायनी के० जे बाधा बाधासायेज बोलेते पण साये बने नही ल्यारे तेमां
एकज बाधा एक समे थई ते असहायनी कहीए. जेम चर्यापरिसह चालवाथी उ
पजे ठे निपेद्या परिसह रहेवाथी उपजेठे शय्या परिसह रहेवाथी उपजे ठे.
अने शितबाधा तथा ऊण बाधामां एक समयमां एकज बाधा उपजे तेथी आ पां
च परिसहमां एक अथवा वे अथवा त्रण एक समयमां थाय पण समुदायरूप पां
चे न थाय. ॥ इति परिसह अधिकार समाप्त थयो इति परिसह अधिकार -

अर्थ:- एवां नाना प्रकारना संकट ठे तेनी दशा सहन करीने मुक्तिमार्ग साधे,
तेथी धिविर कल्पना धरनार अने जिन कल्पना धरनार ए वेहु नियंत्र समान ठे
हवे धिवर कल्पमां अने जिनकल्पमां कंइ तफावत ठे ते कहेठे:-

अथ स्थिविरकल्प जिनकल्प तारतम्य कथन:-

दोहरा - जो मुनि संगतिमें रहे, धिविरकल्प सो जानि, एकाकी जाकी दसा,
सो जिनकल्प वपानि. ॥ ६४ ॥ चोपाई - धिविर कल्प मुनि कबुक् सरागी; जिन
कल्पी महांत विरागी, इति प्रमत्त गुनथानक धरनी, पूरन जई जयारथ वरनी. ६५

अर्थ - जे मुनीश्वर गद्यना गणनी संगतमां रहेठे, तेतो धिविरकल्पी जाणीए
जेने गणनी निश्चा नथी जेनी एकाकी दशा ठे तेतो जिनकल्पी कहिए ॥ ६४ ॥

એ વેઠ નિગ્રયમા ચિવરકટપનો ધરનાર કડક સરાગ વજામા ઠે, થને જે જિનક
ટ્પી ઠે તે મહાવૈરાગી ઠે એટલે પ્રમત્ત ગુણગાણાનો જે ચૂમિકા વાધી થને યયાર્થ
સાચપણે વરણી તે પૂર્ણ થઈ ॥ ૬૫ ॥

હવે સાતમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરેઢે - અથ સપ્તમ ગુણસ્થાનક વર્નન -
ચોપાઈ - અવ વરનો સત્તમ વિસરામા, અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનક નામા, જહા પ્રમા
વ ક્રિયા રિધિ નાસે, ધર્મધ્યાન ચિરતા પરગાસે ॥ ૬૬ ॥ દોહરા - પ્રથમ કરનવા
રિત્રકો, જાસુ અત પદ હોઈ, જહાં અહાર વિહાર નહિ, અપ્રમત્ત હે સોઈ ॥ ૬૭ ॥
અર્થ - મુકિતરૂપ મદિરમાં ચઢતાં તે સાતમો પિસામો ઠે, અંને અપ્રમત્ત ગુણ
સ્થાનક જેનું નામ ઠે તે હવે વચાણે ઠે જે ગુણસ્થાનમાં ધર્મરાગાવિકેકરી પ્રમા
વની રિધિ નાસેઢે, જે પૂર્વલા ગુણસ્થાનકમાં ધર્મધ્યાન ચચલ હતો તે આંહી સ્થિ
રપણે પ્રમાગ કરેઢે ॥ ૬૬ ॥ પ્રથમ ગુણસ્થાનના અંતપદમાં એટલે ઢેલા સમ
યમાં ચારિત્રમોહની કર્મને જેવવાનો યથા પ્રવૃત્તિનામે પ્રથમ કરણ થયું, આંહી
ધર્મધ્યાનની સ્થિરતા એવી ઢે કે જ્યાં અહાર વિહાર ક્રિયા નથી તે અપ્રમત્ત ગુ
ણસ્થાનક હોય એ વચન વિગવર સપ્રદાયનું ઢે ॥ ૬૭ ॥

હવે આઠમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરેઢે - અથ અષ્ટમ ગુણસ્થાનક વર્નન -
ચોપાઈ - અવ વરનો અષ્ટમ ગુણસ્થાન, નામ અપૂરવ કરન વચાના, કવુરુ
મોહ ઉપસમ કરિ રાખે, અથગા કિચિત્ ક્યકરિ નાલે ॥ ૬૮ ॥ જો પરિનામ ન
પે નહિ થયેહી, તિહુકો વડો દેલિયે જવહી, તવ અષ્ટમ ગુણસ્થાનક હોઈ, ચારિ
ત્ર કરન વસતો સોઈ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ - જેનું નામ અપૂર્વ કરણ વચાણીએ ઠીએ, હવે આંહી શ્રેણી ચઢવામાં જે
અપ્રમાદ પક્ષો ચઢેઢે તેતો આંહી કડક મોહને ઉપશમારી રાખેઢે, અથગા જે ક
પર પડો ચઢે ઢે તેતો આંહી ચારિત્ર મોહનો કડક ક્યકરિ નાંલેઢે ॥ ૬૮ ॥
એવું જે પરિણામ પેહેનાં કોઈ કાઝમાં થયું નથી તે પરિણામનું જ્યારે પ્રગટ પણ
વેળિપેઢીએ, ત્યારેનો આઠમું ગુણસ્થાનક હોય તેને ઢેઢે સમય ચારિત્ર મોહનીય
કર્મ જેવવાને અપૂર્વ કરણ નામે વીઢુ કરણ હોય તેનું નામ નિવૃત્તિ પણ ઢે ॥ ૬૯ ॥

હવે નવમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરેઢે - અથ નવમ ગુણસ્થાનક વર્ણન -
ચોપાઈ - અવ અનરણિ કરન સુનુ જાઈ, જહાં નાવ ચિરતા અરિષાઈ, પૂ
વ નાવ અનાવન જેતે, મદન અમાન નાવ મય તેતે ॥ ૭૦ ॥ જહાં ન ના

व उलटि अथ आवे; सो नवमो गुनस्थान कहवे; चारित मोह जहां बहु ठीका; सो हे चरन करन पद तीजा. ॥ ७१ ॥

अर्थ:- प्रथम अनिवृत्ति करण गुणस्थाननो व्यवहार कहुं तुं ते सांजलो. जे गुणस्थाननेविषे स्थिरता जावनी अधिकारि ठे. अने पूर्वजाव कपायना उदयथी जेटला चलाचल जाव होय तेवा सर्व आंही सहज अमोल थया ठे ॥ ७० ॥ ज्यां जावथी चढीने फरी तिहांथी पडी नीचेना गुणस्थानके न आवे एवो अनिवृत्ति कहेवाय, आंही अनिवृत्तिनो परमार्थ सिद्धांतमां बीजीरीते ठे, ते तो नवमुं गुणस्थान कहेवाय, ज्यां चारित्र-मोहनीय कर्म घणुंज जुटी गयो ठे तेज ए चारित्र मोहनीय कर्म जेदवानो बीजो अनिवृत्ति करण थयो. ॥ ७१ ॥

हवे दशमु गुन स्थानक कहुं तुं:- अथ दशम गुनस्थानक वर्णन:-

चोपाई:-कहो दशम गुन स्थान इताखा, जहां सूक्ष्म शिवकी अजिलापा; सूक्ष्म लोन दसा जहाँ लहिए; सूक्ष्म संपराय सो कहिए. ॥ ७२ ॥

अर्थ:- जिहां उपशम्यक् अने रूपक एवी वे शाखा वर्ते ठे. जे गुण स्थानमां सूक्ष्म शिव पदवीनी अजिलापा ठे. एवी ज्यां सूक्ष्म लोन दशा पामियें, ते सूक्ष्म संपराय कहिए, संपराय एवुं कपायनुं नाम ठे. ॥ ७२ ॥

हवे अग्यारमुं उपसंत मोह नामे गुणस्थान कहुं तुं:- अने तेनी प्रभुतानुं प्रमाण कहुं तुं. अथ एकादशम गुनस्थान वर्णन:-

चोपाई:-अथ उपसंतमोह गुनस्थाना; जहाँ तासु प्रभुता परवाना; जहां मोह उपसमे न जाते; जथाप्यात चारित परगामे. ॥ ७३ ॥ दोहरा -- जाहि फगनके जीव गिरि, परं कर गुन रद; सो एकादशमी दसा, उपसमकी सरद्वद. ॥ ७४ ॥

अर्थ:- जे गुणस्थानमां मोहनीय कर्म नवें उपसमी जाय पण उदयमां जाने नही अने यथाख्यात चारित्रनो प्रकाश अर्धने जेवुं निरंग आत्मानु सहज रूप ठे तेवुं प्रगटेठे. ॥ ७३ ॥ जे उपशम अंलि चटिने अने जे गुणस्थानने फगनीने अयइयज जीव तिहांथी पडे अने जे गुण प्रगटे ते सर्व रद करे, ए अमीयार मी दशा अर्ध, एटले उपसंत मोह गुणस्थान थयुं एटले उपसमनी मर्यादा अर्ध. ॥ ७४ ॥

हवे बारमा द्वाणमोह गुनस्थाननुं वर्णन कहुं तुं:- अथ द्वादशम गुनस्थानक वर्णन:-

चोपाई:- केवज हान निकट जहाँ आवे; नदां जीव सब मोट रिपार; प्रगटे यथाप्यात परवाना. सो द्वादशम लोन गुन स्थाना. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- जे गुणस्थानने केवज हान निकट आवे ठे. अने त्यां जीव

હનોય કર્મ સ્વપાત્રીને વીજા પણ ધાતી કર્મ સર્વ સ્વપાત્રે, અને જ્યાં પ્રધાન ઉત્કૃષ્ટ યથા
સ્વાત ચારિત્ર પ્રગટે એવા પ્રકારથી જેઠે તે વારમો ક્ષીણ મોહ ગુણસ્થાનક કહીએ ॥૭૫
હવે આદી લગણ પાઠલા ટઠાથી માંની સાત ગુણસ્થાનમાં ઉપગમ શ્રેણીની અપેક્ષાએ
જેકાલ સ્થિતિ ઠે તે કહેઠે - અથ પદ ગુણસ્થાનક સ્થિતિકથન ઉપગમ શ્રેણિક અપેક્ષા
દોહરા - પદ સત્તમ અત્તમ નવમ, દશ એકાદશ વાર, અંતર મુદુરત એક વા,
એક સમે ધિતિ ધાર ॥ ૭૬ ॥ ટીન મોહ પૂરન નયો, કરિ ધૂરન ચિત્ત ધાજ, અ
વ સજોગ ગુણ યાનકી, વરનો વસા રસાલ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ - ઠટું, સાતમુ, આઠમુ, નવમુ દશમુ, અગ્યારમુ, વારમુ, એ સાત જે ગુણસ્થાન
ઠે તેની સ્થિતિ એક અંતર મુદૂર્તની ઠે અથવા સાત ગુણસ્થાનની જવન્ય એક સમયની
સ્થિતિ ધારો ॥ ૭૬ ॥ મોહમય જે ચિત્તની ચાલ હતી તેનું ચૂર્ણ કરીને ક્ષીણ મોહ ગુણ
સ્થાનક પૂરણ થયુ હવે સજોગીગુણ યાનકની રસાલ દશાનુ વર્ણન કરું ॥ ૭૭ ॥

હવે તેરમા ગુણયાનનું વર્ણન કરું - અથ ત્રયોવશમ ગુણસ્થાનક વર્ણન -
સર્વેયા ફક્તીમા -- જાકી કુલ દાતા ધાતી ચોરૂરી વિનસર્ગઈ ચોકરી યથા
તી જરી જેવરી સમાન હૈ, પ્રગટ નયો અનત દસન અનત જ્ઞાન વીરજ અનત
સુલ સત્તા સમાધાન હૈ, જામ આવ નામ ગોત વેવની પ્રકૃતિ એસી એક્યાસી
ચોરાસી વા પચાસી પરવાન હૈ, સો હૈ જિન કેવલી જગત વાસી જગવાન, તાકી
જો અવસ્થા સો સજોગી ગુણ યાન હૈ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ - જે આત્મ ગુણના ધાતના કરનાર એવા જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી,
મોહનીય, અતરાય, એ ધાતી કર્મની ચોકઢી કુલ દાતા હતી તે જેની વિનાશ
ઈર્ષ ગર્હ, અને જે આત્માના ગુણનો ધાત ન કરે એવા વેવની, આયુ, નામ, ગોત્ર, એ
ચાર અધાતિ કર્મની ચોકઢી રહી તે બહેલી દોરી સમાન રહી ઠે દર્શનાવર
ણીય કર્મરૂપ યથાથી જિહા અનત કેવલ દર્શન પ્રગટ થયો અને જ્ઞાનાવરણી
રૂપ યથાથી જિહા કેવલ જ્ઞાન પ્રગટયુ અતરાય કર્મ રૂપ યથાથી અનત વી
ર્ય પ્રગટયો મોહનીય કર્મ રૂપ યથાથી અનત સુલસત્તામય અને સમાધિ પ્રગટી
અને જેમાં આયુ કર્મ, નામકર્મ, ગોત્રકર્મ, વેવનીકર્મ, એવાની સર્વ ૮૫ પ્રકૃતિ રહી
ઠે તેમાં કોઈના આહારિક શરીર આહારક અગોપાંગ, આહારક સધાતન, આહારક
વેધન, તથા જિનનામવિના, એસી પ્રકૃતી રહી ઠે અને કોઈને જિનનામ સહિત ઠે તથી
(૮૧) રહી ઠે તથા કોઈને અહારક ચતુષ્કરે અને જિનનામનથી માટે ૮૪ ઠે તથા કો
ઈને જિનનામ સહિત પચાસી પ્રકૃતિનુ પ્રમાણ ઠે એવી દશાનો ધરનાર જે ઠે તે

जिन होय केवली होय जगततुं नगवान होय तेनी जे अवस्था ठे तेनेज सयोगी गुणस्थानक कहीए. ॥ ४८ ॥

हवे सजोगी गुणस्थानकवालानी मुझा देखादेठे:-

सर्वथा इकतीना:-जो अमोल परजंक मुझा धारी सरवथा अथवा सुकाउसग मुझा थिरपाल हे; खेत सपरस्त कर्म प्रकृतिके उदे आए, बिना मग जरे अंतरिक्ष जाकी चाज हे; जाकी थिति पूरव करोडि आठवर्ष घाट, अंतरमुद्गरति जघन्य जग जाल हे; सो हे देव अठारह दूपन रहित ताकों वनारसी कहे मेरी वंदना त्रिकाल हे. ४९

अर्थ:- जे अमोजपणे सर्वथा प्रकारे पर्यंक मुझा धारी होय एटले पद्मासनवा जीने सदा सर्वदा वेसेठे, अथवा काउसगमुझा स्थिरपणे पाले ए वचन दिगंबर सं प्रदायतुं ठे, अने क्षेत्र, स्पर्श रूप जे कर्म प्रकृति ठे तेनो उदय अथापी केवली विहार करेठे पण बीजा पुरुषनीपठे चाले नही पण केवली मगजुं नखाबिनाज आकाशमां अथर चालें चाले ए परूपणा दिगंबर संप्रदायनी ठे; जे सयोगी गुण स्थाननी स्थिति आठ वर्षे न्यून पूर्वकोटी वर्षनी थाय केमके जन्मथी आठ वर्षलगी केवलज्ञान उपजतो नथी, अने आ गुणथानानी जघन्यस्थिति एक अंतरमुद्गर्तनी थाय जगतजालमां एटलुं रहेंहुं होय आंही जे एवी अवस्थानो धरनार होय तेतो अठार दूपण रहित वेवाधिवेव थाय वनारसीदास कहेठे के तेने मारी त्रिकाल वंदना ठे. ४९

हवे अठार दूपणनां नाम कहेठे:- अथ अठारस्त दोष कथन:-

कुंमलीया:-दूपन अठारह रहित, सो केवलि संजोग; जनम मरण जाके नहीं, नहिं निंझा नय रोग, नहिं निंझा नय रोग, सोग विस्मय न मोहमति; जरा खेद परस्वेद, नाहिं मद वैर विषे रति; चिंता नांही सनेह, नाहिं जह प्यास न जूपन; थिर समाधि सुख सहित, रहित अठारह दूपन. ॥ ५० ॥ कुंडलीया:- वानी ज हां निग्दूरी, तप्तधातु मज नांहि; कंस रोम नख नहि वढे, परम उदारिक मांहि; परम उदारिक मांहि, जांहि इंडिय विकार नसि, जथाख्यात चारित प्रधान थिर सुकज ध्यान सति; लोकालोक प्रकास, करन केवल रजथानी; सो तेरम गुनथा न, जहां अतिशय मयवानी. ॥ ५१ ॥ दोहरा:-यह सजोग गुणथानकी, रचना कही अनूप, अथ अयोग केवल कथा, कहों यथारथ रूप ॥ ५२ ॥

अर्थ:- जे अठार दूपणथी रहित ते सजोगी केवली कहिए जेने जन्म नथी मरण नथी, निंझा नथी, नय नथी, रोग नथी, सोग नथी, विस्मय नथी, मोहम ति नथी, जरानो खेद नथी, परसेवो नथी ? ० मद नथी ? ? वैर नथी ? ? विषय

ઉપરતિ નથી ૧૩ ચિત્તા નથી ૧૪ સ્નેહ નથી ૧૫ જેને તરસ લાગે નહીં ૧૬ સૂપ લા
 ગે નહીં ૧૭ અસ્થિરપણુ નથી ૧૮ તેથી સમાધિસુખ સહિત સ્થિરરૂપ થાય છે, એ
 વા અદ્ધાર દૂપણ રહિત છે એ અદ્ધાર દોષ ઢિગ્ધર સંપ્રદાયથી છે સિદ્ધાંત સપ્ર
 દાયમા ૧૮ દૂપણ છુટા કહ્યા છે ॥ ૮૦ ॥ આ ગુણસ્થાનની અવસ્થામા નિરક્ષરી
 વાણી હોય ને મસ્તકમા અહંકાર ધ્વનીરૂપ હોય છે, અને શરીરમા સાત ધાતુ અને
 સાત ધાતુના મલ થતા નથી એ ઢિગ્ધર સપ્રદાયથી કહેલું છે અને જેના શરીર
 મા કેશ, રોમ, નલ્લની વૃદ્ધિ થતી તથી, એતો ઉદારીક શરીરમા પણ એટલા દાપ
 નથી, તેથી વેવાધિદેવ પરમ ઉદારીક શરીરમાજ કહિએ, જ્યા જેને ઇન્દ્રિયવિકાર નાતી
 ગયા છે, ને જ્યા પ્રધાન ઉત્કૃષ્ટ યથાર્થ્યાત ચારિત્ર પ્રગટ થયું છે, જ્યા છુટ્કા ધ્યાનરૂપ
 ચક્ષુમા સ્થિરરૂપ થયો છે અને જ્યા લોકાલોકના પ્રકાશની કરનારી કેવલ જ્ઞાનરૂપ
 રાજધાની વિરાજી રહી છે, તે તેરમું સયોગી ગુણસ્થાનક કહિએ, જ્યા પાતરીશ અતિ
 શય મયવાણી છે ॥ ૮૧ ॥ એ સયોગી ગુણસ્થાનની સર્વથી અધિક અનૂપ રચના કહીએ
 હવે અયોગી કેવલીની દશા યથાર્થરૂપ કે ૦ જેવીરીતે બની છે તેવી રીતની કહુનું ૮૨
 હવે ચાંદમા અયોગી ગુણસ્થાનનું કર્ણન કરુનું અથ ચતુર્દશ ગુણસ્થાનક વર્નન

સચેયા ફરતીતા - જહાં કાહૂં જીવકોં અસાતા ઉદે સાતા નાહિ, કાહૂંકોં અ
 સાતા નાહિ સાતા ઉદે પાડયે, મન વચ કાયસોં અતીત નયો જહાં જીવ જાકો
 જસ ગીત જગ જીત રૂપ ગાડયે, જામેં કર્મ પ્રકૃતિકી સત્તા જાગી જિનકીતી, અ
 તકાલ હેસમેમેં સકલ લિપાડયે, જાકી ચિતિ પચ લઘુ અક્ષર પ્રવાન સોઈ, બોદ
 હો અયોગી ગુણ થાના ઉહરાડયે ॥ ૮૩ ॥

જે ગુણસ્થાનમા કોઈ જીરને અશાતા વેદનીનો ઉદય છે અને શાતા
 ઉદય નથી, એટલે શાતા વેદની સત્તારૂપ છે અને કોઈને શાતા વેદની
 અશાતા હુલ્લરૂપ ઉદયમા નથી, એટલે સત્તામા છે અને જ્યાં
 વચનયોગ, કાયા જોગથી જીર અતીત એટલે
 તને જીતવા રૂપ ગાડે તો એ એટલો છે અને

दोहरा:- चौदहगुनथानक दशा, जगवासी जियनूल; आश्रव संवर नाव दे,
बंध मोहके मूल. ॥ ८४ ॥

अर्थ:- जगतवासी जीव अष्टदशको नूलमां पड्यो ठे तेनी ए चौद गुण
स्थानकयी चौद दशा थाय ठे. आही तत्व दृष्टिमां जोतां जे आश्रव संवर नाव
ठे तेज बंध मोहना मूल ठे; एतले आश्रव बंधतुं मूल ठे अने संवर मोहतुं, मूलठे
हवे आश्रव संवरनी जुदी जुदी अवस्था कहेठे. अथ आश्रव संवर व्यवस्था कयन.

चोप.ई- आश्रव संवर परनति जोलां, जगत निवासि चेतना तोलां; आश्रव
संवर विधि विवहारा; दोऊ नवपथ शिवपथ धारा. ॥ ८५ ॥ आश्रव रूप बंध उत्पत्ता,
संवर ज्ञान मोप पद दाता, जा संवरसां आश्रव ठीजे, ताकां नमस्कार अथ कीजे. ८६

अर्थ:- ज्यां सुधी आश्रव संवरतुं परिणाम परिणमे ठे, त्यांसुधी चेतन रूप ई
श्वर जगत निवासी थई रह्योठे. आही आश्रवनी विधि ठे ते व्यवहारमां ठे
अने संवरनी विधि ठे ते पण व्यवहारमां ठे. ए उर्जा के०वे व्यवहार पंथ ते संसार
मार्गनी धारा अने मोह मार्गनी धारा पण ठे. ॥ ८५ ॥ संसारमां जे बंधरूप उत्पत्त
ठे ते तो आश्रवरूप ठे. अने जे मोहरूपदना दाता ज्ञान ठे ते संवर रूप ठे.
जे संवरयी आश्रव क्षय थयो होय तेने हवे नमस्कार करीए ठीए. ॥ ८६ ॥

हवे ग्रंथनी अंत मंगलाचरण रूप संवर रूपी ज्ञानने नमस्कार करेठे.-

सर्वथा इकतीसा:- जगतके प्रानी जीवद्वंद्वरह्यो गुमानी एतो, आश्रव अक्षु ड.ख
दानी महा नीम हे; ताको परताप खंमिवेको परगट थयो, धर्मको धरंया कर्म गेगको
एकीम हे, जाके परजाव आगे जागे परजाव सब, नागर नवल सुख सागरकी नीम
हे; संवरको रूप धरे साधे शिवसाह एतो, ज्ञानी पातसाह तामें मेरी तसमीज से. ८७

अर्थ:- जगतना वासी जेटला प्राणी ठे. ते नयने जीनीने जे गुमानी थई
रह्यो, एवो आश्रवरूप जे अक्षु ठे. ते महा दुखदायक ठे. तेनो प्रताप मंथया
ने जे ज्ञानरूप वादसाह प्रगट थयो ठे ते केयो ठे के धर्मेनो धारण करनागें
ठे. अने कर्मरूप गेग गमावयानो इकीम ठे जे ज्ञान वादसाहनां प्रजाव आगज
राम कोषादिक राग हेदरूप पुज्जना जाय ठे ते सर्वे नानी जाय ठे; अने नागर के०य
तुर ठे. जे पेहेजां कोड बारे न पामेजो एवो जे नरो सुख समुद ते जगण जेनी नीम ठे.
संवररूपनो धर्माग अने मुक्तिमार्गनो नाथनाग एवो जे ज्ञानरूपी वादसाह ठे. तेने
माहारी सज्जाम ठे. एतले नाटक करीने ज्ञान वादसाहने मुजगे कीजो ठे. ॥ ८७ ॥

इति श्री समयसार नाटक. वाजपयसोपनिषद् अर्थ मंडीत समाप्त थयो.

चोपाई - जयो ग्रंथ संपूर्ण जापा, वरनी गुनथानककी सापा, वरनन ओर कहाँ
लौ कहिये, जथा सकति कहाँ चुप रहे रहियें ॥ ५७ ॥ लिहए करन ग्रंथ उदधि
का, ज्यों ज्यों कहिये त्यों त्यों अधिका, ताते नाटक अगम अपारा, अल्प क
वीसुरकी मतिगारा ॥ ५८ ॥ दोहरा - समयसार नाटक अकथ, कविकी म
ति लघु होइ, ताते कहत बनारसी, पूरन कथे न कोइ ॥ ५९ ॥

सवैया इरुतीसा - जैसे कोच एकाकी सुनट पराक्रम करि जीते केही नातिचकी
कटक सो लरनो, जैसे कोच परविन तारु जुज नारु नर. तरे केसे स्वयंनूरमन सिधु तर
नो, जैसे कोच उदिमी उठाह मनमाहि धरे, करे केसे कारज विधाताको सो करनो,
तेसे तुठ मती मोरी तामें कविकला थोरी, नाटक अपारमे कहाँजो याहि वरनो ? ॥ १ ॥

अथ जीव महिमा कथन --

सवैया इरुतीसा -- जैसे बटवृक्ष एक तामे फल हैं अनेक फल फल बहु बीज
बीज बीज बट है, बटमाहि फल फलमाहि बीज तामे बट कीजे जो विचार तो अन
तता अघट है, तेसे एक सत्तामें अनत गुण प्रजा प्रजामें अनत नृत्य नृत्यमें अनत
वट है, वटमें अनत कजा कलामे अनत रूप, रूपमें अनत सत्ता एतो जीव नट
है ॥ ६२ ॥ दोहरा - ब्रह्म ज्ञान आकाशमें, उहे समति पग होइ, जथा स
क्ति उदिम धरे, पार न पावे कोइ ॥ ६३ ॥ चोपाई -- ब्रह्म ज्ञान नन अत न
पावे, सुमति परोठ कहाँजो धारि, जिहि विधि समयसार जिनि कीनो, तिन्हके
नाम धरे अथ तीनो ॥ ६४ ॥

अथ कवि त्रयी कथन नाम --

सवैया इरुतीसा - कुदकुवाचारज प्रथम गाथा बक्ष करे, समेसार नाटक विचारी
नाम दयो है, ताहीने परपरा अमृतचंद जये तिन्ह, ससरुत कलस समारि सुख लपा
है, प्रगटया बनारसी गृहस्थ सिरीमाज अत्रकिये ह कविचि हिए बोध बीज बयो है,
मउद अनादि तामे अरथ अनादि जीय, नाटक अनादियो अनादिहिको जयो है

अथ कविध्ववस्था कथन -

चोपाई - अथ कवु कहु यथारथ वानी, सुकवि कुकविकी कथा कहानी, प्रथम
सुखी कहाँ मोई, परमारय रम वग्ने जोई ॥ ६६ ॥ कजपित वात हिए नहिं थाने,
एन परपरा रीनि वग्याने, मय्यारथ संजी नहिं ठहे, मृया वावसों प्रीति न मने ॥ ६७ ॥
दोहरा - उद मवद अरु अरथ, कहे मिक्षांत प्रवान, जो इहि विधि रचना रच
सो है सुखि सुवान ॥ ६८ ॥

चोपाई:- अब मुनु कुरुवि कहैं हे जेना; अपगयी द्विय अंग अनेना; मृषा
नाच गन वगने दिननों; नई वरनि नदि उपजे चिनमों ॥ ७७० ॥ आति जान प्र
जा मन आने; परमाग्य पय जेद न जानें; बानी जीव एक करि वृजे; जाको वि
न जेद अंगि न सुजे ॥ ७७० ॥ बानी जिन नयो जग मोजे, बानी ममता त्यागि
न बोजे; हे अनादि बानी जगमांदी, कुरुवि बान यद समुजे नांही. ॥ ७७१ ॥

अथ बानी व्यवस्था कथन -

सर्वथा इकतीना - जेमे काहू देसमें नजिजधर कारजकी, नदीनों निकसि फिरि
नदीमें समानी हे; नगरमें ठार ठार फेजी गद्दी चहूं थोर, जाके द्विग वहें मोई कहे
मेरो पानी हे. लोही घट नदन नदनमें अनादि ब्रह्म, बदन बदनमें अनादिद्विंकी
बानी हे; कर्म कजांजनों वत्तासली बयारि बाजे, तामों कहे मेरी धुनि एतो मृद
प्रानी हे. ॥ ७७२ ॥ दोहरा:- एते मृद कुरुवि कुधी, गहे मृषा पय दोर : रहे
मगन अजिमानमें, कहे थोरकी थोर. ॥ ७७३ ॥ वस्तु सरूप लखे नही, बाहिज
दृष्टि प्रमान; मृषा विजास विजोकके, करे मृषा गुन ज्ञान. ॥ ७७४ ॥

अथ मृषा गुन ज्ञान बया -

सर्वथा इकतीना.- मांसकी गरधि कुच कंचन कज्जल कहे, कहे मुख चंद जो
मजेखमाको घरु हे, हाटके दगन आहि हीग मोती कहे ताहि, मांसके अधर ओ
ठ कहे बिब फरु हे; हाड दंम जुजा कहे कांजनाज काम जुधा, हामहीके धंजा
जंघा कहे रजा तरु हे, योही फूरी जुगति बनावैं आ कहावैं कवि, एते पर कहे
हम मारवाको वरु हे. ॥ ७७५ ॥ चोपाई - मिथ्यावत कुरुवि जे प्रानी, मिथ्या
तिनकी नाथित बानी, मिथ्यावत कुरुवि जो होई, वचन प्रवान करे सब कोई. ७७६
दोहरा:- वचन प्रवान करे कुरुवि, पुरुष हवे परवान. दोज अंग प्रवान जो,
तोहे सहज सुजान. ॥ ७७७ ॥ अथ नाटक समयसार व्यवस्था कथन:-

चोपाई - अब यह बात कहाँ हे जेसे, नाटक जाया नयो सु एते, कुंद कुंद
मुनि मूल उधरता, अमृतचंद टीकाके करता. ॥ ७७८ ॥ समेसार नाटक सुख
बानी, टीका सहित संस्तरुत बानी, पंक्ति पढ़ै दृष्टमती बूजे. अजपमतीको अरथ
न सूजे. ॥ ७७९ ॥ पामे राजमल्ल जिनधर्मो, समयसार नाटकके मर्मो, तिन्ह ग
रंथकी टीका कीनी, वालाबोध सुगम करि दीनी. ॥ ७८० ॥ इहि विधि बोधवचनिका
फैली, समोपाइ अध्यातम सेली, प्रकटी जगतमांहि जिनवानी, घर घर नाटक
कथा बपानी. ॥ ७८१ ॥ नगर आगरामांहि विख्याता, कारन पाइ

पच पुरुष अति निपुन प्रवीने, निसिदिन ज्ञानकथा रस जीने ॥ ७१२ ॥ दोहरा -
रूपचढ पडित प्रथम, दुतिय चतुर्जुज नाम, तृतिय जगौती दासनर, कौरपान
गुनधाम ॥ ७१३ ॥ यर्मदास ए पच जन, मिजि वेसे इरु वोर, परमारथ चरचा
करे, इन्हके कथा न थौर ॥ ७१४ ॥ कबहुं नाटक रस सुने, कबहुं थोर सिदात,
कबहुं पिग बनाइके, कहे बोध विरसंत ॥ ७१५ ॥ अथ विगयया -

दोहरा - चित चकोर करु धरम धरु, सुमति जगौती दास, चतुर जाव विर
ता नए, रूपचढ परगास ॥ ७१६ ॥ इहि विधि ज्ञान प्रगट जयो, नगर थागरे
माहि, वेसदेस महि विस्तयो, मृषा देश महि नाहि ॥ ७१७ ॥ चोपई - जहा त
हां जिनवाणी फेली, लपे न सो जाकी मति मेली, जाके सहज बोध उतपाता,
मो ततकाल लखे यह वाता ॥ ७१८ ॥ दोहरा - घटघट अंतर जिन वसे, घटघ
ट अंतर जिन, मत मदिराके पानसो, मतवाला समुछे न ॥ ७१९ ॥

चोपई - बहुत बडाव कहालो कीजे, कारजरूप वात कहि लीजे, नगर थागरा
माहे पिण्याता, बनारसी नामे लघु छाता ॥ ७२० ॥ तामे कवित कला चतुराई, कपा
करे ए पचा जाई, ए परपच रहित हिय खोले, ते बनारसीसो हसि बोले ॥ ७२१ ॥
नाटक मर्मगार हित जीका, सुगमरूप राजमली टीका, कवित बढ रचना जो
सोई, जाया ग्रथ पढे सूज कोई ॥ ७२२ ॥ तब बनारसी मनमहि थानी, कीजे
सो प्रगटे निनगानी, पच पुरुषकी आक्षा लीनी, कवित बढकी रचना कीनी ॥ ७२३ ॥
मोदग निगनरे गिते, आसुमाम मित पद वितीते, तिथि तेरसि रविवार
प्रयोना, तादिन ग्रथ समापत कीना ॥ ७२४ ॥ दोहरा ॥ सुख निधान सकय न
र मानिय माहि गिगन, सहम माहि गिर मुकुटमनि, साह जहा सुजतान ॥
७२५ ॥ चाहे गज सुचेनगों, कीनो थागम सार, इति जीती व्यापी नही, यह
वनको वरगार ॥ ७२६ ॥ अथ मयका ठीक कथन -

मयेया इरनीमा - तीनमे दसोत्तर सोरठा दोहा उद दोउ, लुगजस तेतानीम
इरनीमा आने हे, गामी सु चोपईये मेतीम तेइमे सर्वये, वीग ठप्ये अगारह क
दिन अगने ह, मान इनिही अदिने चारि कुरुनीए मिले, सकय सातसं सचार
म ठीकगने ह, बनीम अहंके मनोर कीने ताके मेवे ग्रथ सख्या सत्रहत सा
नयसिक्काने हे ॥ ७२७ ॥ दादग - समयसार आतम दरव, नाटक जाय अतत,
सोहे थागम नामम, परमाग्य गिगन ॥ ७२८ ॥

॥ इति परमागम समयसागरनाटक नाम निहांत सपूर्णम् श्री रम्भु ॥

सम्यक्त्वं स्वरूपस्तव.

थी अकाम निर्जराने योगे गर्नज मनुष्य थाय, अथवा गर्नज तिर्यच पचेडिय
य, ते जेवारे गर्नज पचेडितीर्थच अथवा गर्नज मनुष्य थाय, तेवारे प्रवल
धिकरणी थयो, तिहां पांचे आश्रव प्रवलपणे सेवे तिहां प्राण तथा पय
पूरणहोय तेनेजीधे त्रिकाल वेदन स्वकीय परकीयना विकल्पजाजमां पडे, ते
वल्हट कर्मस्थितिनु धणी थाय, आर्त रीड ध्याननी प्रवलता थाय, ते दुष्य
ननायोगे कर्मस्थिति दीर्घकरे, इहां कोश्कजीव प्रवल हिंसादिक कारणनेयो
सातेनरकोने विपे जाय, अथवा किवारेक मुर्छादिक अधिकरण योगे पाठो एके
डियमां पण जाय, तिहां अनतकाल रुले

अथवा किवारेक वेदन चेदन ताडन तर्जन शीत तापादिक सहनकरतो जा
ति शरजपरिणामी माटे तीव्रसक्केस न करे तो अकामनिर्जराकरी कोश्कजीव देवगति
पामे, अथवा कोर्झीव मनुष्यथाय तेमांजो देव थयोतो अतिशय विषयाशक्तमा
माचीने तीव्रसक्केसे विषयाशक्त थको मरीने प्राये तिर्यच पचेडि गर्नजथाय, तिहां
बहुज हिंसादिक सेवनकरी नरकेजाय, अथवा पाठोपडी एकेडियचक्रमा जाय, फ
री तिहाथी निकली पचेडियपण पामतां वल्हट कायस्थिति योगे असख्य पुज्ज
परावर्त वीतीजाय

अथवा कोर्झदेवमरी मनुष्यथाय, तिहां कारण अपरिपाकपणाथी बहुलतायें
अनार्यक्षेत्र अनार्यकुजमां उपजे, तिहां प्रवल कपाय विषयादिक अशुद्धहेतुना
योगे अदारे पापस्यानकसेवी, किवारे सातेनरकोनेविपे जेवा जेवा कर्म बांधे तेवां
तेवां कर्मानुसारे ते ते नरकमा जई उपजवुथाय, एम यथावधी उपजे, तिहां नरक
सबधी आकराड ख असख्यकाज पर्यंत सहन करे, ते नरकड खना विपाक नव
जावनादिक यथथी जाणवा

अथवाकोर्झ तो मनुष्यनवपामी घरकुटवनी तीव्र मूर्छांमा मूर्छितथको अज्ञान
योगे परिणम्यो तो फरी तिर्यचगति यावत् एकेडिय चक्रमापडे वली ते दशापाम
थनतानत काज व्यतिक्रमीजाय, तथा कोर्झमनुष्य विशिष्टज्ञानयिना मूढचेतना
त प्ररुतियें सरजयको सहजे कपायनी मदताये मनुष्यपण थाय, तिहावनी का
परिपाकविना अशुद्धकारणनी बहुलतानेयोगे मिथ्यात्वादिक अशुद्धहेतुनी पुट
ये कर्मस्थिति वल्हटिकरे, ते वल्हटकर्मस्थिति लखियेंवें ॥ गाथा ॥ माहेरा
जेडी, सत्तरियोत्तचनामगायाण ॥ तीसापराणि चउन्न, तिचीसापराड था

उत्त ॥ १ ॥ अर्थ ॥ तेकर्मबंध बांधवाना चारहेतुने, मिथ्यात्व अविरति कदा
य अने योग, ए चारहेतुनी प्रवृत्ताये कर्मस्थिति उत्कृष्टी बांधणे.

તિહાં સર્વકર્મનો ઉત્પાદકપોષક મોહનીય કર્મ છે, જેમ ફંખાચી મુરગી અને મુરગીથી ફંહું તેમ મોહનીયકર્મથી આતેકર્મવાંધે, આતે મત્તી મોહનીયકર્મની પુટીકરે, માટે મોહનીયકર્મની મુલ્યતાકહી, મોહનીયકર્મને રાજપદની વપસાકહી, તે મોહનીયકર્મની અવધાવીત પ્રકૃતિમાં મિથ્યાત્વ મુલ્ય કર્મપ્રકૃતિત્રે. તમસ્ત તંતારમાં સર્વજીવોને તમસ્ત હુ સ્વનોહેતુ એકમિથ્યાત્વત્રે. તે મિથ્યાત્વમોહનીય એકવારનુંવાંધું ઉલ્કુટો સિંતેરકોડાકોડી સાગરોપમસુધી વિપાકઆપે, તેહનો વિપાક અત્યંત મદિરાપાનની ધુમિ સરિખાંત્રે, જેમ મદિરાનું પાનકરનાર પુરુષ મિત્રને શત્રુની બ્રહ્મિયે મારવાદોડે અને શત્રુને હંસીહંસી મલવાદોડે.

तेम तीव्रमोहना उदयथी जीवने अजीवजाणे अने अजीवने जीवजाणे तथा धर्मने अधर्मजाणे, अधर्मने धर्मजाणे, मार्गने उन्मार्गजाणे. उन्मार्गने मार्गजाणे, साधुने असाधुजाणे, असाधुने साधुजाणे, मुक्तने अमुक्तजाणे, अमुक्तने मुक्तजाणे, ए दशप्रकारें मिथ्यात्व विपाक आपे.

तथा नामकर्म अने गोत्रकर्म एकवारनुवांयुं उत्कृष्टो वीतकोडाकोडी सागरोप
म स्थितिरहं. ते नामकर्मनो विपाक चित्रकार सरिखो विचित्रपणे ठे केमके जे वर्ण
रहित गंयरहित स्पर्शरहित रूपरहित रसरहित अने समस्तदोष रहित, अस्तंर्यातप्रदे
शी लोकप्रमाण अखंम अनेतं ज्ञान दर्शन चाग्रि स्वरूपी नंययण संस्थान गद्दिन, ए
वा अरूपी आत्माने एकैदिव वैदिय कुरूपी सुरूपी वीगणो कुवमो कानां भ्रां
अतिमहोदो तो हजारयोजनप्रमाण अति मृद्व तो बाजनी अणीउपरं अनामकर्म
गोलेगोले अस्तंर्य निगोद निगोद निगोदे अनेतं जीव, इत्यादिक जीवनं
रख्यान रूप विपाकआपे एतुं ए नामकर्मते.

गोत्रकर्मनो विपाक दुर्नारता जामा नरयो वे, केमके एजीव जगत् सार
 एषी निरुत्तमान जगतने वंदनीय स्वरूपी वे, तेज जीवने चंदात् जगत् सार
 खो जेने कोई अटक नही कदापि अटक तो जजादिके नाना रस
 विष्टा चर्म दाम्बुं जरुण करनारो खान यग्मां आवे, अरुण रस रस रस
 तो तेनी कोई जंका न आणे, गोचरण न करे, धने पैसे रस रस रस
 प्राणनो धागक तत्वानत्व नवे उचिन वस्तुनो जाण, नवे रस रस रस रस
 चुन करणी करया नमये, तेहनुं दर्शन सरी अरुण रस रस रस

ના કરેનહી, તેથી તેને વલ્લિ વાહિર રહેવું પડે, એ સર્વ વિપાક નીચ ગોત્રના જા
વા તથા ઊંચ ગોત્રના વિપાક તે જે કોઈ જીવ મૂર્ખ જઠ હટ નિર્ધન નિર્ગુણ કુરૂપ
કુઠિત હોય, અને કુરૂમનો કર્ચા હોય, કર્મ ચમલ હોય, એવું ઠતા પણ મહોટ
કુઝમાં અવતાર લીધો હોય, તો દોષે નજીવો પણ લોકમાં આદર સન્માન સત્કાર
પામે, જો અશુદ્ધાચરણ દેસી નિદા થાય, તોપણ અવશર ઉપર તેહને સવ
કોઈ તેહીને વિનયકર, જે એ મહોટા છે, મહોટા કુઝના છે, ઓલાદીત્રે, કેટલાક
દોષ ઢાક્યા જાય 5તિ ગોત્ર કર્મવિપાક

જ્ઞાનાવરણી અને દર્શનાવરણી તથા વેદનીય અને અતરાય એચારેકર્મની સ્થિ
તિ એકવાર વાંધ્યા ત્રીસકોઢાકોડી સાગરોપમ પર્યંત વિપાકઆપે
તેમાં જ્ઞાનાવરણીકર્મ આલનાપાટા સમાનઠે, જેને એકર્મનો તીવ્રોદયહોય તે
પ્રાણી કોઈજ જાણેનહી, કેમકે જીવના સર્વ આકાશ તથા કાલ પ્રમુલ્લ ઇચ્છ
યાયથી અનતગુણ જ્ઞાનગુણના પર્યાપઠે, તે સર્વપર્યાય એ જ્ઞાનાવરણીકર્મે આવ
ને ટપજતાંહોય, વાકી સર્વપર્યાયજુ જ્ઞાન ઢાક્યુઠે, એક અદ્ધરનો અનતમો જાગ વ
પાઢોરહે, તેપણ ઇચ્છસ્વનાવેરહે, પણ કર્મની રાયતિનથી, એક જીવઇચ્છ તે વીના સ
ર્વઇચ્છના ઇચ્છ ગુણ પર્યાયના ત્રિકાલિક વત્પાદ વ્યયનો એકસમયમા જ્ઞાયક ચિદા
નવયનરૂપી એહવુ ચેતનરાજઠે તેને એ જ્ઞાનાવરણીકર્મ જઠરૂપ અતિગુપ્તકરીનાલે,
પણ તેહના ઉપર કોઈરીતે અનુકપાકરેનહી, કાષ્ટપ્રાયકરે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણ
ને આવરે, એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના વિપાક જાણવા

દર્શનાવરણીયકર્મે વેત્રીતરિસુ દરવાન દોઢીદાર સરિસુ છે, જેમ રાજાપ્રતન્ન પ
પોઠતા દરવાન સુખી નહોયતો તે અટકાવી રાલે, પણ રાજાની નેટકરવાનઆપે
તેમ અર્મના વિપાક જે પૂર્વાંત સ્વરૂપ જીવને અધકરે, ન્યૂનફ્ડીય શન્યફ્ડીયકરે
વધિરકરે સર્વ શુનકરણીઆદરે, તે અવસરે સર્વપાતી નિદા આવી તેનો શુનનિમિત્ત
ધ્યર્થકરી નાલે, એ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક જાણવા
વેદનીયકર્મે મધુજિત તરવારની ધારા સમાનઠે તેમાં મધુના આસાદ સરિસી
શાતાવેદનીયઠે અન જીન વેદાયાના હુ સ્વ સરિસી અશાતા વેદનીયઠે એકર્મના
વિપાક ગર્નેગતહુ સ્વ જન્મસમયના હુ સ્વ સમસ્ત રોગોત્પત્તિનાહુ સ્વ મરણ સમય
નાહુ સ્વ વિયોગોદયનાહુ સ્વ વિષય અપ્રાપ્તિનાહુ સ્વ આઠ મહાનયનાહુ સ્વ શીતહુ સ્વ
તાપહુ સ્વ તથા તિર્યંચના જવમાં વધ વધન નારવહન શકટવહન રુપિક્રિયાગત હ

ख खासीक्रियाडु.ख नासावेधडु.ख द्रुधाडु.ख प्यासाडु.ख मृगयाडु.ख असवारी
नाडु.ख दूरपंथ गमनडु.ख जातिर्वरीनाडु.ख धर्मबुद्धिये हनन समयना डुख
पिंजरामां पडवानाडु ख इत्यादिक अनेकडु.ख तिर्यचगतिमांठे, तथा नरकगतिमां
क्षेत्रवेदना शरीरगत अनेक रोगजन्यडु.ख परमाधामिकृतडु ख अन्योन्य प्रहरण
प्रहार डु.ख ए सर्वे अशातोदय वेदनीयना विपाकजाणवा, तथा शातावेदनीयोद
यथी सर्वेइहित खावा पीवानाजोग बली खेलवुं स्त्रीविजास राग रंग सुख सव्या
मान महत्व राजलीजा कामनासिद्धि निरोगता इत्यादिक सर्वे शातावेदनीयना वि
पाक ठे. एकर्म जीवना आयावाधगुणने बाधकरनारुंठे. समस्त देव मनुष्यना
त्रिकालिक पुजलिकसुख एकठाकरिने तुल्यनाकरियें तो सिद्धनासुखने अनंतमे नागे
पण न आवे, एहवा सहजानंदी जीवने एकर्म शुजाशुन पुजजपिममां रखडावे ए
वेदनीयकर्मनो विपाककह्यो.

अंतरायकर्म राजाना जंमारीशरिखुंठे. जेम राजा सुप्रशन्नयई कोईने इव्य आप
वानो आदेशकरे, पण जो जंमारी अनुकूज न होय, तोकोईपण निमित्ते विलंबक
रीआपे, धकाखबरावे, पण इव्य आपेनही, तेम एकर्मनाविपाके दान शक्ति न पामे
कदापि दानइष्टा न करे अने इष्टाकरेतो उलटो कोई एहवो विकल्पउठे के, जेयकी
दानआपवानी बुद्धि जूजीजाय, पण आपीशकेनही, तेमज लाज मेलववाने अर्थ
पण घणीज पोतानी बुद्धि केलवी चतुराईथी उद्यमकरे, सर्ववातें खबरदारीराखे,
अने कार्यपण सलुखाईमां आवे, जेयकी एवी आशा थायके आ उद्यममां रुढीप्रा
प्ति अवश्यथशे तेथी हर्षवत पण थाय एटलामां कोईलानांतराय कर्मना उदयथी
एहवां कारणो आवी वने के जेयकी लाजने ठेकाणे उलटो त्रोटोथईपडे, ते ला
जांतराय कर्मनो विपाक जाणवो तेमज जोगांतरायकर्मना विपाके जोग न पामे, कदा
पि पामे तो रोग शोग जयादिक कारणो जोगवी शकेनही एमज उपजोग वस्तुपण
एना उदयथी न पामे, कदापिपामे तो तेनो कोईपण हरकतनेलीधे उपजोग करीशके
नही, तेमज वीर्यांतरायना उदयथी शरीर निर्वलतापामे, अनेक औषध रसायन
खाय तोपण उलटो कोई कुपथ्यादिकने योगे रोग थाय, दुर्वलतानी बुद्धि थाय,
परवसादिकने योगे मननीहोस मनमांसमें पण चिंतितकार्य करी शकेनही, एरीतें
अंतरायकर्मनो विपाक जाणवो.

आयुर्कर्मनी उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीत सागरोपमनीठे, ते एक शुजाशु वीजुं अशु
नाशु ए वे प्रकारेठे, एकर्म हेड शरिखुंठे, जेम ज्यां लगण हेडमां पण प

सम्यक्त्व स्वरूपस्तव

दुष्टहोय त्यालगण किहापण जवाई शकायनही, तेम आधुक्कर्म बांध्यापती
एटली धर्मकरणीकरे हायिक सम्यक्त्वादिक उपाजे तोपण बांधेलीगती अवश्य
गवचीपडे, पण तुटेनही, बीजा कर्मानोउदय तोयपवर्त्तन सक्रमणादि करण य
नि फलकरे, पण ए कर्मतो नोगव्याप्तिना तुटेजनही, बीजा गुणागुनकर्म उंच न
च परिणाम योगे दल वृद्धि हानीथाय, पण एकर्मतो यथावधे अवश्य नोगव्युंज
जोय, जोपण नरकादिकना दुखणाय अनिष्ट लागे, तोपण तुटेनही, एरीते
आधुक्कर्मनो विपाक जाणवो

एरीतें आठेकर्मनी प्रकृति स्थिति रस अने प्रवेशबंधना परवशपणे अनंतानंत
पुणजपरावर्त्त थया जन्ममरणादिरूप, जीपण कातारमां नम्यो, एम जमता जमता
कोईकवारें दुर्ज्ज मनुष्यनवादि सामग्रीयोग मज्यो, पण मिथ्यात्वनी प्रवजता
तुये अथवा पाचकारणना परिपाकविना किहापण सम्यक्त्वनी प्राप्ति नथई, केव
नवपूरीययो इहा प्रसंगे योगविंदुयंथमांकहेली सम्यक्त्व प्राप्तिनी शीली जखियेवश्ये
जे नव्यजीवते तेने नव्यताना उदयेकरी अकाम निर्जराये कर्मखपावता पाच
कारणनी अनुकृजतायेकरी वे पुणजपरावर्त्त शेष सत्तार रहे, तेवारे धर्मशब्द सामा
न्ये सहहे, जे धर्मशब्द शानलवा सन्मुख निर्विकेकपणेहोय तेने श्रवणसन्मुखी ना
वकहियें, पण तथाविध आदरपीपासाकाईहोयनही पण सहज मिजेतो विमुखनही
पडे तिहांथी सत्तार परित्रमणकरतो जीव उच्च जावमा आवे, तेवारे दोढपुज
ल परावर्त्तरहे मार्गगवेपणा मार्गश्रवण मार्गसन्मुख मार्गानुसारी मार्गप्राप्ति इत्यादि
कनाम इहाथी आगयाय, धर्मनणीरते जिनोक्तमार्गनु श्रवणहोय कोइरुतीतें रुचि
थाय पण तीव्रनावें गवेपणानहोय, एने मार्गपतित कहिये, एटले मार्गपडयो कोइ
नये एवीरुचीयईपमी, सत्तारपरित्रमणकरतां एकपुणन परावर्त्तरहे तेवारे जिनमा
गानुसारीपण बुद्धागुदनी गवेपणामात्रहोय, एगीतेकरतां इहां धर्मयावनकानथा
न्यायसपत्र विनयप्रमुख पात्रीसगुणपामे, मित्रादिकदृष्टी पामवानो श्रवण
ये, एहने मार्गानुसारी कहिये, इहा पटदर्शननी निव्रताजाणो, जिनोक्तमार्गे व्यव
ते न थाय, इहा पडेना त्रण अनुष्ठाननी प्रवजता होय, सर्वक्रियाकरे तेदेखी वी
थनेरुजीव धर्मपामे, पण पोताने नहोय तेक्रियानुफल स्वगादिकथाय, पण नि
थये नथाय ॥ २ ॥ इतिद्वितीय गाथाये

हवे सम्यक्त्व प्राप्तिनो उपायकहेत्रे:-

पद्मोवलमाऽऽश्वा. पवत्तिकरणेणकोविजऽकुण्ड ॥

पलिआ असंखनागुण. कोमिकोमि अरविऽ सेसं ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ इहां चरम पुत्तपगवर्तमां मिथ्यात्वनी मंदतायाय तिवारें सम्यक्त्व पामयाना कारण त्रण करण्हे, तेनानाम एक यथाप्रवृत्ति बीजोअपूर्व त्रीजोअनिवृत्ति. तेमां इहांप्रथमकरणनो अयमरत्ते तेकहेत्रे, ए सम्यक्त्वगुण पामतां सुधीमां त वेनाधारण आर दृष्टांतकह्यांने तेमां यथाप्रवृत्तिकरणकरतां वे दृष्टांतलागे ते दृष्टांतनी आवड्यकोक्त गाथा जिखुंवुं.

“पद्मयगिरि गरिवज्जा, पिबीजिआ पुरिस्सपह जरगहीआ ॥कोदव जज ववा णिअ सामाऽयलानदिहंता ॥ १ ॥ एगाथानोअर्थकहेत्रे एक पालानुंदृष्टांत, बीजुं पर्वतथी नदिप्रपातस्थानेरहेजा पापाणुं दृष्टांत, त्रीजुं पीपीजिका ते कीमीनुंदृष्टांत. चोथुं त्रणपंथीपुत्तपुं दृष्टांत. पांचसु ज्वरग्रहीतनुं दृष्टांत, ठुं मदनकोडवुं दृष्टांत, मातसुं मज्जिनजल दृष्टांत, आठसुं समजवत्त्वदृष्टांत, ए आठ दृष्टांत सवे सम्यक्त्वनो ज्ञान यतासुधीमां लागे, ते यथा स्थानके लखीसुं, पण इहांतो यथा प्रवृत्तिकरणे वे दृष्टांतलागेते ते कहिये ठेयं.

तिहां सम्यक्त्वपामता करण त्रण्हे १ यथाप्रवृत्तिकरण २ अपूर्वकरण ३ अनिवृत्तिकरण; तेमा यथाप्रवृत्तिते ‘अनतिक्रम्यकरोतीति’ यथाप्रवृत्ति, ए व्युत्पत्तिनो अर्थ -यथाके० जेम अनादिनी चालते तेमनीतेम प्रवृत्तिनुं करणके० जीवपरिणामनुं प्रवर्तनते जिहां, तेने यथाप्रवृत्तिकरणकहियें, एटले अनादिनुंजे चाल परिणामते ते प्रवर्तन फखुंनयी, अनादिचालें प्रवर्तते पण कारणपरिपाकना जोरथी मिथ्यात्वनी मंदतायाय, तेथी पालाने दृष्टांते जेम पूर्वे जखो धाननोपालो तेमां थोडुंधा ननाखियें अने घणुं धानकाटीये तेवारें तेपालो काजांतरे खाजीयाय तेम कर्मरूप धानेकरी समस्त आत्मप्रवेगरूप पालोजखोते तेपालो जीवने अनानोगथी एटले इहाविना सहजें अकामनिर्जराथी ठेदनजेदनादिकथी अयुजविपाकावगरें मिथ्यात्व तथा अनंतानुबंधी कपायनी मंदतानायोगें कर्मविपाके वहु व्यापक न होय तेवारें कष्टमाफक निर्जरावणीयाय, अने मिथ्यात्व कपायनी मंदता माटे नवाकर्मपण घणावाधेनही, मंदवीर्यमाटे प्रवेगरज पण थोडुंग्रहणकरे एटले घणी निर्जरायाय अने बंध अल्पयाय तेथी कर्मस्थिति रूपधान्यनुं पालो घटाडे.

तथा बीजुदृष्टात् नदीना पापाणुं, जेम पर्वतथी नदी गारापडे तिहा नीचेरहे
 लुं पापाण तेनदीनी जलधारा पडवार्थी अरहो परहो घोलाय अथडाय, ते पापा
 ण घोलना घचनानेयोगे घसाईने घोलघाटमाआवे, फरसमां सुहालोयाय, एरीते स
 हेज स्वजावेकोईक घाटमांआवे पण कोइए एनो विचारपूर्वक घाट कखोनथी

तेम जीवते पापाणरूप, नदीप्रवाह ते कर्मोदय प्रगाहे पचतो अक्राम निर्जरायी
 पूर्वोक्तन्याये निर्जरायेकरी कोइक धर्मप्रवृत्तियोग्य घाटमाआवे. (आकारमांआवे)

ए वेदृष्टातेकरी एकआयुर्कर्मवर्जिने बाकीसातेकर्मनी उत्कृष्टस्थितियोग्य वधप
 रिणामने घटाडे, तथा पूर्ववधहोय तेपण निर्जरे, तेवारे सितेरकोडाकोडी मिथ्या
 त्व बाधतोहतो ते परिणाम टलीने पळोपमने असख्यातमे नागे न्यून एक को
 माकोडीनी स्थितिवधना परिणाम राखे, तथा पूर्ववधहोय तेपण सर्व स्थिति
 घटीने एक कोमाकोडीनी स्थिति सेपरहे, एरीतें एक आयुर्कर्म मूकी बाकी सा
 ते कर्मनी स्थितिघटादीनाखे एटले त्रीसकोमाकोमी स्थितिवाला कर्मेनी ओगण
 त्रीस कोडाकोडि घटाडी पळोपमने असख्यातमेनागे न्यून एक कोडाकोडी
 सागरोपम राखे, ज्ञानावरण दर्शनावरण वेदनीय अने अतराय ए चार कर्मनी
 एटली स्थितिराखे, तथा नाम अने गोत्र ए वेकर्मनी उटळटी वीसकोडाकोडी साग
 रोपमनी स्थितिमाथी ओगणीस कोडाकोडीघटाडीने पळोपमने असख्यातमे ना
 गें न्यून एक कोडाकोडिराखे, एटलासुधी जे जीवना परिणामनी योग्यताथयी एउ
 नाम यथाप्रवृत्तिकरण कहिये, ए करण जीव ससारमां नमता नमता अनतिवार
 करे, पळोपमने असख्यातमेनागे उंठी एककोडाकोडी सागरोपमनी शातकर्मनीते
 पस्थितिरही तिहासुधी यथाप्रवृत्तिकरण कहिये, आगले अथीदेशआव्योखरो पण
 ए करणयोग्य परिणामे आगज न जवाय इति प्रथमकरण

बीजु अपूर्वकरण ते जे पहेला ससार परित्रमण करता कदापि एउ, करण जे
 जीवपरिणाम विज्ञेय ते पाम्योनथी माटे अपूर्वकरण कहिये, ए अपूर्वकरण परि
 णामे घन निउड रागद्वेष परिणतीमयी जे अथी तेने जेदवामामे, जे जेदे तेह अथ
 यमायने अपूर्वकरण कहिये

त्रीजु अनिवृत्तिकरण ते जे अथ्यवसाय फल प्राप्तिप्रिनानिवर्त्तें पडेनही, एटले
 पूर्वे आम्होजे अपूर्वकरणरूप परिणाम ते पावो जायनही तेने अनिवृत्तिकरण
 कहिये, ते अनिवृत्तिकरणरूप परिणामेकरी जीव सम्यक्त्व पामे ते त्रीजुकरण इ
 हा ए त्रण करणनी साखथापवाने कटपनाथनी गाथा जिग्वेजे "अतिमकोडा

कोडी, सर्वकम्माण आउवव्हाणं ॥ पजियाअसंखिअऽ, नागेखीणेहवऽगंती ॥ १ ॥
गंतिचिउडुप्रेउ, ककटघणरुढमूढगंतीव ॥ जीवस्सकम्मजणित्, घसुरागदोसपरि
णामो ॥ २ ॥ जागंतीतापढमं, गंतीसमऽउउनवेवीयं ॥ अनियटी करणंपुण, सम्म
त्तपुरक्कडे जीवे ॥ ३ ॥ ए त्रणगायानो अर्थं जेशमात्रं लखियेते.

आयुवर्जाने सातेकर्मनी अंतिम के० ठहेली कोडाकोडिस्थिति पय्योपमने अ
संख्यातमेंजागे न्यूनरहं वाकीसर्वखपीजाय एहवे इहां गंती कवणस्यानकठे ॥ १ ॥
गंतीरुहेवीने सुउप्रेउ के० अत्यंतदुःखं जेदवावोग्य कर्कश वक्र गूढ गुप्त कोइ ख
दिरादि कठीण काष्टनागांठनीपरें जेवीतेवीरीतें जेदाय ठेदायनही ए उपमायें अ
नादिनुं जीवने कर्मजनित घन के० निबड राग द्वेष परिणति संचयरूप ग्रंथी ते
वज्रवत् दुर्जेयते ॥ २ ॥ जिहांगंतीने तिहांसुखीआवे तेने पढम के० प्रथम यथा
प्रवृत्तिकरण होय, पठी गंतीसमऽउउ के० ग्रंथी समर्थनकरतां साम्यर्थवत्तथई ग्रंथी
जेदतां बीजुं अपूर्वकरण होय; तथा पुण के० वली अनियटीकरण के० अनिवृत्ति
करण ते सम्मत्तपुरक्कडे के० सम्यक्त्व अवश्यप्राप्त नव्यपणे आगलकखं जेणे जीवे,
एटले सम्यक्त्व अवश्यपामवुं जेना मुखआगल रसुठे तेजीवने त्रीजुंकरण होय॥३॥

एरीतें धाननोपालो तथा नदीनुपठर ए वे दृष्टांतें कोइकजीवें यथाप्रवृत्तिकरणें
पय्योपमने असंख्यातमेंजागें न्यून एककोडाकोडि सागरोपमनी सातेकर्मनी शेष
स्थिति कीधी, एटले सम्यक्त्व प्राप्तिनो निश्चैययो एरीतें शिष्यवोव्यो तेवारे गुरुक
हेवे इहां सम्यक्त्व प्राप्तिनुं निश्चैययोनथी ते गाथायें करीकहेवे.

तवविगंतीघणराग दोसपरिणइमयं अनिर्दिंतो ॥

गंठियजीवो विद्वद्वा, नलदइ तुह दंसणं नाह ॥ ४ ॥

अर्थः— तवविके० तिहांपण कांइकउणी एककोडाकोडी स्थिति शेष सातकर्म
नी कीधी तोपण अनव्य अथवा दुर्नव्यत्वादिक दूषण ने लीधे हाहाइतिखेदे रा
गद्वेषपरिणाममईग्रंथीदेशगत जीवपण ग्रंथीने अणजेदतोयको हे नाथ ताहं दर्श
नजे श्रीमुखे कहेलुं सम्यक्त्वते पामीशकेनही? केमके ए यथाप्रवृत्ति करणछुदीतो
अनव्यपण आवे एवुं आवश्यक वृत्तिमां कसुठे के अनव्यपण कोइक अकामनि
जैराकरतो ग्रंथीदेशसुखीआवे तिहां अरिहंतनी रुद्धिदेखीने अथवा अन्यकोई पुज्जली
करुद्धीनी इच्छायें प्रवर्त्तमानथको चारित्रजलीये तिहांमात्र श्रुतसामायकनो लाज तेने
होय, पण शेष दर्शन सामायिकादिक पामेनही, एम संसारमां नमताथका व्यव

हार रासियाजीवप्राये जिहांशुधी चरमावर्त चरमकरण न पामे तिहासुधी अनतिवा
र ग्रंथीदेशसुधीआवी पाठापडे ॥ ४ ॥ इतिचतुर्थगाथार्थ

हवे जीव जे रीतें ग्रंथीनेदे ते रीत कहेवे -

पहिलिय मिविलिय नाएण, कोविपकृत सन्निपंचिटी॥

जवो अवहुपुग्गल, परियद्ववसेस ससारो ॥ ५ ॥

अर्थ - पहिलियपिविलियनाएणके० इहा ग्रंथीदेशपास्यापठी कोइरुजीव अपूर्वक
रणकरे ते पथीजे वाटमार्गु तथा पिपिलीकाजे कीडी तेने नायण के० न्याये दृष्टां
तेंकरे तेदृष्टांत देखाडवाने जायनी गाथाउ लिखुबु

जहइहतिन्निमणुस्ता, जतडविपहसहावगमणेण ॥ कालाइक्रमनीया, तुरतिप
त्तायदोचोरा ॥ १ ॥ दंहुमगतडछे, तेएगोमगउपडिनियत्तो ॥ बीउंगहियोतइउ, स
मइकतोपुरपत्तो ॥ २ ॥ अडवीनचोमणुस्ता, जीवोक्कम्मछिईपहोदीहो ॥ गठीयनप
छाण, रागहोसायदोचोरा ॥ ३ ॥ जग्गोविइपरिवुढी, गहियोपुणगविउंगउतइउ ॥ स
मत्तपुरएव, जोइसा तिनिकरणाइ ॥ ४ ॥ खिईसहावियगमण, थाणूसरण तउंसु
पयण ॥ ठाणयाणुसिरेवा उंहरणवामुअगीण ॥ ५ ॥ खिइगमणपिवपढमं ॥ था
णूसरणचकरणमप्पुव ॥ उप्पयणपिवत्तत्तो, जीवाणकरणमनियट्टिं ॥ ६ ॥ थाणुवग
विवेत्तो, गठियसत्तस्तत्तवचाण ॥ उंसरणपिवत्तत्तो, पुणोविकम्मछिइविबडि ॥ ७ ॥

हवे ए सातगाथानो अर्थ किंचितमात्र लिखुबु जहइह के० जेमइहा कोइक ति
न्निमणुस्ता के० त्रणमनुप्यवे, ते सहावगमणेण के० स्वजावगमनेकरी सहेजे नि
प्रयोजने जतिपह के० अटवीपंथेजायवे ते जाताजाता घणी अटवी उंजधीगया
पठी कालाइक्रमनीया के० कालअतिक्रमवेकरी नयपास्या, एटसे अस्सरवरवतें अट
वीनो पंथ तेथी मरवालागा, एटलामा तुरति के० तुरत पत्तायदोचोरा के० बेचार
आवी लागा. ॥ १ ॥ पठी ते त्रणमनुप्ये दिहुमगतडछे के० मार्गनेतडे एट
से मार्गनेमुखें टुकडा वे चोरोदेखीने ते के० ते त्रणमाथी एगोमग्गाउ के० एकतो मा
गैयकी पाठो निवळ्यो, एटसे पाठोनासीगयो तथा बीउंगहियो के० बीजानेतो ते
चोरलोकोये ग्रहणकीयो एटसे पकडीलीधो, अने तइयोसमइकतो के० त्रीजोमउ
प्यते चोरोने सम्यक्प्रकारें अतिक्रम्यो, एटसे पोताउ बलवीर्यफोरवी चोरोने हतप्र
हतकरी पुरंपत्तो के० पुरप्रतेपहोतो एटसे इच्छितस्थानके निर्जयपणे पहोतो ॥ १॥
ए दृष्टांत सम्यक्त्व प्राप्तिमा उपनयचावे उतारेवे -

अडविनवो के० नवत्रमणरूप तो अटवीकहियें, तेमां मणुस्ताजीवो के० म
नुष्य ते त्रण उत्कृष्ट जातना संसारी जीव कहिये, अने कम्मछिईपद्दोदीहो के० क
मैस्थितिते महोदो दीर्घ मार्गकहियें, तथा गंठियनयछाणं के० ग्रंथीदेश ते नयनुं
स्थानक कहियें, वली रागदोसायदोचोरा के० राग अने द्वेपरूप वे चोरजाणवा
॥ ३ ॥ तेत्रणमांथी दुर्जव्य अथवा अजव्यजीव तेतो नग्गो के० पाठो नागो (ना
सीगयो) तथा अचरमकरणी अथवा अपरिपक्व कारणीतो ग्रंथीदेशेंजरह्यो, इहां
ग्रंथीदेशो नव्य अथवा अजव्य उत्कृष्टो संख्यात असंख्यात कालसुधीरहे पठी न
व्यने शेष अर्द्धपुनतपरावर्त्त संसाररह्योहोयतो ग्रंथीनेदे अधिक संसारीपाठोफिरे
इहां ग्रंथीदेशें नव्य अथवा अजव्य रह्याथका इव्यश्रुत निन्न दशपूर्वसुधी पामे
इव्यचारित्रपामे.

अजव्य पूर्वश्रुत न पामें, केटलाक ग्रंथोने अनुसारे तथा वृद्ध परंपरायेंपण अज
व्यने पूर्वश्रुत न होय, तथा कोइक ग्रंथने अनुसारे लब्धिदशपूर्वसंपूर्णने पूर्वलब्धिक
हियें, ते अजव्यने न होय पण शेषहोय, पठी बहुश्रुतकहेतेखरं पुरेपुरा दशपूर्व
तथा अधिक यावत् चउदपूर्वसुधि जे जणे ते नियमा सम्यक्त्वीहोय केमके कल्प
जाप्यमां कसुंते यतः चउदस दसय अजिन्ने, नियमासम्मत्तसेसएनयणा ॥ इति
तेमाटे उत्कट कारणयोगे बीजो पुरुषतो ग्रंथीदेशेज टकीरह्यो, तथा बीजो चरम
करणी प्रात नव्य सम्यक्त्ववंत वीर्योद्धासवधते राग द्वेपर परिणतिरूप ग्रंथीनेदी ने
सम्यक्दर्शन रूप नगरेंज पद्दोचे एम त्रणेकरणनो उपनय जोईजा के० जोडवो॥४॥

हवे त्रणगाथायें पीपीनिकानुं दृष्टांत समजावेते.— खिइसहाव के० जेमह्मिति
जे पृथ्वी तेनाउपरे सहजसज्जावें कीडीफिरेते गमनकरेते पण तेमां कोइनी प्रेर
णानथी, हवे तेमां एक कीडीतो फरती फरती थाणुजे खीजो अथवा नीतप्रमुख
तिहांसुधी आविने वली पाठीफरीजाय, तथा कोइक कीडीतो थाणुजे खीजो
नीतते उपरें चढवामां तेचढीने थाणुना उपर वेसी रहे, तथा वली कोइक की
डी थाणु उपरें चढीने उडीजाय, तथा कोइक कीडी खिलाथी अधवच पाठीउतरे
ए मूअगीणं के० मृदंगीजे कीडी तेनुं दृष्टांत जाणवुं ॥ ५ ॥

हवे एनो उपनय उपमान देखाडेते, खिइगमणंके० ह्मितिगमन एटले कीडीनुं
पृथ्वी उपरें फरवुं खीलाना मूजसुधी थाववु ते पढमंके० प्रथमना यथा प्रवृत्तिक
रण सरिखुंते, तथा कोइक कीडी थाणुंतरणंचके० खीजेचटी ते सरिसुं बीजुं

सम्यक्त्वस्वरूपस्तव

मपुर्वके० अपूर्वकरणे, तथा कोशक कीडी खीजेचढीने तेखीजाथी उपपणव
डोगई ते सरिखु जीवने त्रीजु अनिवृत्तिकरण कहिये ॥ ६ ॥

थाणुवगविदेसोके० थाणुंजे खीजो तिहाज टकीरहेबु ते ग्रथीवेजें रहेबु ए
गवीयसत्तस्तवघणके० ग्रथीगतजीवन कोशकालसुधी तिहा रहेबुहोय, ते
सुठे, तथा उत्तरणपिवतचोके० ते खीजारूप गरीदेगथी ओतरे एटले पावुकि
ते पुणोवि के० फरी कर्मस्थितिनी वृद्धिकरे फरी उत्कृष्टी कर्मस्थितिचधारे ॥ ७ ॥
ए सातगाथाये वे दृष्टातकह्या तेणेकरी कोड सझीपर्याप्तो पचेडी नव्यजीव सु
किजावा योग्यहोय, जेने अवद्वपुगजपरियट के० अर्द्धमात्र पुनजपरावर्त शेष
ससार वाकी रह्यो होय, एहवो एटले लक्षणेपूरण जे जीव होय ते जीव जे करे ते
आगली गाथाये कहेते ॥ ५ ॥ इति पचमगाथार्थ

अपुर्वकरणमुग्गर, धायविहिय डवगविजेवसो ॥
अतमुदुत्तेणगज, नियट्टिकरणे वि सुज्जतो ॥ ६ ॥

अर्थ - हवेपूर्वक लक्षणवत जीव ते ग्रथीदेशसुधीआवे, तिहा परिणाम निर्म
जतानी वृद्धिहोय ते कहेते, अपुर्वके० पूर्वकोश्वारे पाम्योनही, एहबुजे परिणाम
तेने अपूर्वकरण कहिये, ते अपूर्वकरण कहेबुजे जे निवड आकरी अत्यंतकविण
एवी पूर्वोक्तरूपजे ग्रथी तेने जेदवाने मुग्गरके० वज्र सरिखु ठे तेने धायके०
धायेंकरीने विहियके० विहित एटले कथोवे डटग्रथीनु जेदजेणे, सोके० तथाजुत
ते जीव प्रतिक्षण विद्युदमान परिणामनी निर्मलता वधते थके अतर मुहूर्त
मात्रमां पूर्वाक्त अनीवृत्ति करणोगयो एटले ग्रथीनेदकरता अतर मुहूर्तलागे तिहा
घटते परिणामें ग्रथीनेदकरी अनिवृत्तिकरणे जाय, इहा अपूर्वकरणनी विद्युदता
थकी अनिवृत्तिकरणनी निर्मलता वद्युदतरते, माटे अपूर्वकरण अने अनिवृत्ति
रणनी निजता थई ॥ ६ ॥ इतिषट्ठिगाथार्थ

हवे ते अनिवृत्तिकरणे गयोथको जीव जे करे ते कहेते
सो तवरणे सुदमोव, वयरी जय जणियपरमआनद ॥
सम्मत्तलडइजीवो, सामन्नेण तुद पसाया ॥ ७ ॥

अर्थ - ॥ सोतवके० तेजीवने तिहा अनिवृत्तिकरणे अती विद्युद परिणाम
जोरथी मिष्यात्व मादनीयना पुजनीस्थिति वे थाय, तेमा पहेजी स्थिति अ
मुहूर्तमेव एटले एक अतरमुहूर्तमा खपीजाय, एटली स्थितिना मिष्यात्व मो

धनीर नामा रथेनादलीन न मद्रोटीस्त्रिनिजे मद्रोटी नागगेरममा पयाप
मना धर्मग्यानमां जागे मृदुते ते म्बिनिमांथी नजीमगेचीजे. एतले वीजी पया
पमने अन्तग्यानमनागे मृदुन एककोटासोटी नागगेरम प्रमाणदनी नेमाथी अं
नर मुदुर्तप्रमाण घेप नीची जेचीने वृदीरीरी. वाही अंगरही तेनु मद्रोटी पुज
छलगागग्यां एतले न्जानीस्त्रिनि तथा मद्रोटीस्त्रिनिने यद्यमा आंतगेरदयां ते
यारे ए हेतुस्त्रिनिनी यद्यमा जे ग्यात्री जगागही तेनेअंतरकगगाकहिरे एम इहां
अनिमृदुनिरगणा जोरपी अंतरकगगा करे.

अने प्रथम स्त्रिनिगन दलियाने अंतरमृदुर्तमां मयरे अने मद्रोटीस्त्रिनिमांथी
प्रायना दलियाने उपपमाये विपरानित यद्यकरे अंतरमृदुर्तने उदयनयावे एवाकरे
एतले अनिमृदुनिरगणे ये रायकरे एततो मिथ्यावस्त्रिनिना वेनागकरी अंतर
परणकरे अने वीजुं अंतरमृदुर्तवेच प्रथम जयुस्त्रिनिने मयागे एतले अनिमृदुनिरग
णनो बालपुगेथाय नेयारे प्राणज अंतरकगगां भगे दांटे जाय प्रवेशकरे. तेयारे
तिहां अंतरकगगने प्रथमममये रंनाथ तमारे प्रगावे द्वाधिकादिकनीपर विशिष्टतो
नही पण सामान्यपणे अदपकाजीन उपपमनामा समकृतपामे. ते मीरीतंपामे ते
नी उपपमाकरेते, गणेशुदमोहयैरि जयजणियपरमआणंदके० जेमनुनदहोय ते रणने
चिपे वैरीने जीतवाथी परमानंदपामे. तेम अनादिनाजे रागद्वेषरूप मद्रोटागशु तक्र
नित गुरुकर्ममिथ्यादि अन्तानुबंधधिया चार वैरीने जीतवाथी परमानंद सरिखुं स
म्यक्त्व जीवपामे यदुक्तं आवश्यकादिग्रंथे.

पावति स्ववैकुणं, कम्माइ अद्दा पवति करणेणं ॥ उवलनाएण कहमवि, अ
निन्नपुवि तउगठि ॥ १ ॥ नंगिरिवरंच जेतु. अणुवकरणुग्गवद्धाधाराए ॥ अंतोमुहु
त्तकानं, गुंतुमनियट्टिकरणंमि ॥ २ ॥ पइसमयंसुप्रंतो, खविक कम्माइ तउवहुआ
इं ॥ मिष्ठतं मिष्ठण्णे, खीणेषुण्डपमिउवसते ॥ ३ ॥ संसारगिम्मतवियो ॥ तत्तो गो
सीनचंदणरसोह, अर्धपरमनिबुइकरं, तस्संतेलहइसम्मत्तं ॥ ४ ॥

हवे ए चारगाथात्रोनो अर्थ लिखेते अनाधिकाजनुं संसारचक्रमां जमतोथको
जीव पावतिके० पामे, मिथ्यात्वमोहनीयादिक कम्माइके० कम्मोने स्ववैकुणंके० ख
पावीने ते अद्दापवति करेकणके० यथाप्रवृत्तिकरणेकरीने कर्मां खेपवे, तेनुदृष्टांत
उवलनाएणके० उपजजे पूर्वोक्त नदीना प्रवाहानो पाखाण, तेना दृष्टांतखेपवे, प
ठी अनिन्नपुविके० पुर्वकोड्वारे जेदीनथी एवीजे रागद्वेष परिणतिमई मिथ्यात्वग्रंथी
तं के० ते ग्रंथीने जीरीतेजेवे के गिरिवरंके० गिरिवरजे पर्वतते जेतु के० जेदवाने जेम व

सम्यक्त्व स्वरूपस्तव

ज वज्रगान्धे, तेम अपूर्वकरण परिणामरूप उग्र वज्रगारापे करीने जीव
दतो अतर सुहूर्तकालमा अनिवृत्तिकरणयोग्यो, पठीते अनिवृत्तिकरणे गयो
करे तेआगली गाथाये कहेने ॥ १ ॥

पद्मसमयके प्रतिमयये एटले समय समयप्रते विष्टमान परिणामिय
हा बहुलाकर्मोने खेपवे, तेवखते जे मिथ्यात्वना दजिया उदयव्याख्या, तेने क
अने जे उदय न आख्या उदयानिमुख न थया ते दजियाने उपगमावे, एटले
रणादिक करणवले पण विपाकोदय अथवा प्रवेशोदय जे थर्शकेनही तेने उप
माख्या कहिये, एम उहा अनिवृत्तिकरणे केटलाक मिथ्यात्वना दजियावप्या, अ
केट लाक उपशमाख्या, अने मिथ्यात्व स्थितिना वे नागकरी विचमा अतरकरण
कखु ॥ ३॥ हवे ते अतरकरण करता जे थयु ते आगली गाथाये कहेने
सत्तारगिम्मके जेम कोई पथी जन ग्रीष्मकालमा मथ्यान समये निर्जन
नमा सूर्यनापडेला किरणने परित्तापे पडेला खूना अजडतापेकरी अतिव्याकुन थया
होय, तेने कोई शीतल स्थानकमले वली तिहाकाई बावनाचदननु रसगडे तैवा
ते पथी सातापामे केवो आनवमग्र होय
तेम उहा नव्यजीव रूप पथी अनादिकालनु सत्ताररूप उग्र ग्रीष्म काने जन्म

मरणादिकरूप निर्जलवनमा कपायरूप उग्रतापे पीडयो रागशोगादिकरूप खू अजड
एटले सुख तेपेकरी अलुज्यो (दग्धययेलु) अने तृष्णारूप महाटी पीपासा ते
पेकरी पराजयो थको एवो नव्यपथी ते अनिवृत्तिकरणरूप शुद्ध शरलमार्ग पा
मि दूरथी अतरकरणरूप शीतलस्थानकदेखी हर्षवतथको धनीतिहा पहातो, एटले
गोशीर्षजे बावनाचदन तेहनोजे रस तेहनीपरें शीतल अर्धपरमके अतिशय परम
वल्हट अनिवृत्तिकरण परम सुखसाताकरण एहनु तस्सतेके ते अनिवृत्तिकरणे
अते अने अंतरकरणने प्रथमसमये घनसारवत् शीतल सम्यक्त्वपामे तेवारे अनता
वथी तथा मिथ्यात्वरुत परिताप सर्व मटीजाय गाढ तृष्णा पीपासा मटीजाया ॥ ४ ॥
उहा अनादिकालनु परमशत्रु परम दुखदातारूप एहवा मिथ्यात्वनु दुख अ
तर सुहूर्तसुधी दफेत्ताय (दूरथाय) अनादिनो प्रथम सुखांत उहाथयो उहां ति
क्षित सजीमा काजनिष्ठायें गुणदोष प्राप्ति तथा विरह आश्री चारजांगा क्हावे
ना नामकहेने १ अनादिअनत २ अनादिमात ३ सादिसात ४ मादिअनत
ए चारजांगानु अर्थकहेने जेने मिथ्यात्वादिक अनादियुते अने ते किवार मट
पण नही एवा अनादिकादिकेने अनादिअनत प्रथमजागोने अने जे नव्यजीवे

प्रथम सम्यक्त्वपाप्मं तेवारें ते जीवें अनादिना मिथ्यात्वतुं अंतर्ध्याएणुं तेमाटे तेने अनादिसांत बीजोचांगो जाणवो; तथा जे जीव सम्यक्त्वपामी वली सम्यक्त्व वमन करो मिथ्यात्वं गया तेवारें मिथ्यात्वनी आदिथयी, पठी केटलोक काल मिथ्यात्वे रही वली शुनसामग्रीना धोगथी फरी सम्यक्त्व पाप्मो तेवारें मिथ्यात्वनी अंतर्ध यो ए बीजो सादिसांतनामा जांगोथयो, तथा चोथो सादिअनंतनामा नांगो तेद्वा यिक सम्यक्त्वादि ह्यायकजावें जेने जे गुण प्रगट थया तेगुण तेने होय पण मिथ्यात्वीने न होय, केमके ग्रंथी जेद कखापठी जे मिथ्यात्व होय, ते तो सादिसांत नांगे ज होय, माटे जेने सम्यक्त्वादिक ह्यायकगुण प्रगट्या ते सादि, अने ते गुणआ व्या जाय नही ते अनंत, एटले नव्य मिथ्यात्वीने त्रणे जांगाहोय, अने अजव्य मिथ्यात्वीने एकज अनादिअनंत नांगोहोय, यदुक्तः—मिद्वत्तमजवाणं, तमणाइमणंत येसु एयवंबं॥जवाणं तमणाइ, सपय्यवसितं तु सम्मत्ते॥१॥अर्थ.—अजव्यने मिथ्यात्व अनादि अनंत नांगेहोय, अने नव्यने अनादि सपर्यवसित नांगें मिथ्यात्वहोय इति॥१॥७॥

हवे सम्यक्त्व केटले जेदेंहोय ते आगमनी गाथायें कहेठेः—

तंचेगविहंछविहं, तिविहं तह चउविहंच पंचविहं ॥

तठेगविहं जंतुह, पणीय जावे सु तत्तरई ॥ ८ ॥

अर्थः—एक प्रकारें वे प्रकारें त्रण प्रकारें चारप्रकारें अने पांचप्रकारे पण आगममां सम्यक्त्व कळुंठे, ते जेदोना स्वरूप विवरीने कहेठे.—तठेगविहंके० तिहां एकविध सम्यक्त्व ते जंके० जे हे परमेश्वर बुद्धके० ताह्या पणियंके० प्रकास्या जे जीवादिकजाव पदार्थ तेनेविपे तत्वरुचिहोय अर्थात् परमार्थ बुद्धिहोय, शकल दोपरहित अने शकलगुणे संपन्न एहवा अरिहंतदेवें जायुंजे तत्वते सत्यठे, एहवी रुचि परमार्थबुद्धि, तद्रूप आगममां कळुंठे. ‘तमेवसच्च निस्संकं जंजिणोद्दिपवेइयं’ इत्यादि रुचिरूप, यदुक्तं योगशास्त्रेः—रुचिजिनोक्ततत्वेपु सम्यक्श्रद्धानमुच्यते जायतेतन्निसर्गेण गुरोरधिगमेनय ।

ए उपला श्लोकनो अर्थ करेठे—श्री जिनेश्वर जापित जीवाजीवाटिक तत्वनेविपे जे सम्यक्श्रद्धान के० निश्चल प्रतीत तेने तत्वरुचि कहियें, ते तत्वरुचि श्रद्धान मिथ्यात्वदलना रसनी मंदताये जातिस्मरणादिक निमित्तें ईहापोह करतां करतां सहेजे पोतानीमेळें तत्वश्रद्धान पामे ते निसर्ग सम्यक्त्व कहेवाय, थयवा शुनशु रुनी उपागना करतां सिद्धांतवाणी सांजजतां जे पामे ते उपदेसिक श्रद्धान कहियें ॥ १ ॥ इत्यादिक लक्षण जे तत्वरुचि ते एकविध सम्यक्त्व कहियें ॥ ८ ॥

अर्थः— ज्ञान दर्शन चारित्र्यरूप शुद्ध श्रद्धा जातन रमणता पूर्वक रत्नत्रयीरूप आत्मानुंजे शुद्धपरिणाम तेने निश्चयसम्यक्त्वकं० निश्चय सम्यक्त्व कहिये, ए टले आत्मानेज निश्चय सम्यक्त्व कहिये, केमके आत्मा ने आत्माना गुण ते कां ईज्जुदानची परिणामे अनन्यत्रे एकत्रे गुण गुणी जावें अनेदेज रह्यात्रे केमके अ नेदपरिणामे परिणाम्योजे आत्मा ते तजुणरूपज कहेवाय. यहुक्तं योगशास्त्रेः— आत्मेवदर्शनज्ञान चारित्र्यास्थवायते ॥ यस्तदात्मैवस्वर्गुणः शरीरमधिगच्छति॥१॥

प्रायें अप्रमत्तताधुने निश्चयनय सम्यक्त्व पूर्णकहेवायत्रे केमके जेवुं जाण्युं ते बोज त्यागजावत्रे अने श्रद्धापण तदनुकूपत्रे माटे स्वरूपोपयोगी जीवने आत्मा तंहिज ज्ञान दर्शन चारित्र्यत्रे. कारणके आत्मा रत्नत्रयात्मक अनेदनावें शरीरमां रह्यात्रे. माटे रत्नत्रयीने शुद्धोपयोगे वर्त्तताजीवने निश्चय सम्यक्त्व कहिये.

तथा इयरेके० इतर ते वीजुं व्यवहारसम्यक्त्वत्रे. ते हे प्रभु तहारा निष्ठांतने विपे सम्यक्त्वना हेतुजे मिथ्यात्वीनुं संस्तव परिचय प्रमुख जे अतिचारादिक दो पत्रे तेना त्यागची थाय तथा देव गुरु नक्ति बहुमान योगे शासनोन्नति हेऊहि के० हेतुयें थाय. यहुक्तं गुणस्थानक विचारग्रंथेः— देवेगुरुचसंयच सन्नक्तिशासनोन्नति ॥ अन्नतो पिरात्वेव स्थितिस्तृप्येगुणाजये ॥ १ ॥ अर्थः— देव गुरु तथा श्री संय तेनी बहुमान सहित नक्तिकरे शासनोन्नतिकरे अविगनि गुणताणे रह्योयको पण आगमोक्त विधिमागें निगतिचार सम्यक्त्वप्रवृत्ति नहितहोयतेने व्यवहार सम्यक्त्व कहिये ॥ ११ ॥

हवे त्रीजा वे प्रकारें सम्यक्त्व कहेंते तेमा एक निमगें सम्यक्त्व प्राप्ति अने बी जी उपदेशजन्य सम्यक्त्व प्राप्ति. इहां मिथ्यपूत्रेदेके नितर्गके० महंजे सम्यक्त्वनी प्राप्ति केवीरीतेंथाय? तेवारे गुन दृष्टांत गांजित सम्यक्त्व प्राप्तिना उपाय कहेंते—

जल बह मग्ग कुदव. जराइ नाएण जेणपन्नत्तं ॥ नि

स्सग्गुवएमन्नवं ॥ समत्तं तम्म तुप्र नमो ॥ १७ ॥

अर्थः— ए नाथामां पाव दृष्टांत कह्यात्रे. तेमां जजनो तथा वस्त्रनां अने कोइय नां ए त्रणदृष्टांत आगज पुंज त्रय जावनावनरे कटीवतावने. अने मार्गनां तथा ज्वरनां ए वे प्रवृत्तते ते कहेंते— जेमकांकि पंची मार्गेची त्रष्टयपो पटी बीजाहोई ना उपदेश पाप्माविनाज जमतो जमतो पातानीमेले नहजे मार्गचट, अने कोइय पंच द्रष्ट घयजो पंची नयाविध पापना उदयची कोई नहजननां योग नमजरा ची मार्ग पानेजनही तिहांहुंतिद्रांजरे अनेत्रीजांपुन्य बीजानेपूटीमार्गनाम.

तेमज वली ज्वरनो दृष्टात कहेवे - जेम कोईकने तापज्वर आब्यो ते कोईने औपथ कखाविनाज पोतानी मेले जतोरहे, अने कोईकने तो औपथ चूर्ण धागादि (दोरादिक) प्रयोगकरवाथी ज्वरजायवे, तथा कोईकनेतो असाध्यज्वर कोईरीतें जायजनही एरीतें ए वे दृष्टांत सम्यक्त्व प्राप्तिविषे जोडवा ते आवीरीते -

कोईक शुक्लपट्टी कालादिक कारण परिपाकवत् चरमावर्त्ति चरमकरणी एवो नश्य जीव ते सहेजे आपे आप विचारतेयके सम्यक्त्वपामे ते निसर्ग सम्यक्त्व कहियें, तथा कोईक जीव पूर्वोक्त कालादिक योग्यतावत् होय पण सजुरुने योगे उपदेश साजली अनादिनी जूलमटाडी देव गुरु धर्म सद्वहणारूप सम्यक्त्वपामे तेने उपदेश सम्यक्त्व कहिये एरीते नाएणके० ए न्याये (दृष्टात) दाराये निसर्गोद्भव सम्यक्त्व तथा उपदेशोद्भव सम्यक्त्व ते हे प्रभु तुमे कसु परूप्युं तेमाटे परमोपकारी एहवा तु जने माहरो नमस्कार थाओ ॥ १२ ॥ एम वेप्रकारनु सम्यक्त्व त्रण रीते कसु हवे त्रणप्रकारे सम्यक्त्व कहेवे -

तिविह कारग रोछग, दीवग जेएहि तुह मय विकहि ॥

खाउवसमोवसमिय, खाइय जेएहि वा कहियं ॥ १३ ॥

अर्थ - हेनाथ तुहमय के० तहारा मतना विकहि के० वेता जे गणधरा दिक, तेणे कारक रोचक अने दीपक एम तिविह के० त्रण जेएहि के० प्रकारें सम्यक्त्व कएउते, वा के० अथवा द्वायोपशमिक उपशमिक अने द्वायिक एरीतें पण त्रणजेवें सम्यक्त्व कहियंके० कसुउते ॥ १३ ॥

हवे कारकादिक सम्यक्त्वना लहण कहेवे -

ज जह जणिय तुमए, त तह करण मि कारगो होइ ॥

रोछग सम्मत्त पुण, रुझित्त करतु तुह धम्मे ॥ १४ ॥

अर्थ - हेनाथ जे जेम यथार्थजावे विजिमार्ग तुमे जणियं के० प्रकाशयो ते तेमज आज्ञाने अनतिक्रमतोयको एटले तुमारी आज्ञासहित आगमोक्त शैलीपूर्वक यथाशक्तियें दान पूजा व्रत नियमादिक करे तेने कारक सम्यक्त्व कहियें, तथा पुन के० वजी वीजु रोचक सम्यक्त्व, ते तुहधम्मके० तहारा धर्मेनेविषे रुझित्त करतुके० रुचिमात्रकरे, श्रीजिनोक्त धर्मेकरवानी इहारहे शुद्धश्रद्धाराखे कोईने धर्मे प्रवृत्ति करतोदेखीने रुडुमाने परतु पोते जारीकर्मों भाटे क्रियानुष्ठानादिक करी शके नही तेने रोचक सम्यक्त्व कहियें ॥ १४ ॥

हवे दीपक सम्यक्त्व कहेते:-

सयमिह मित्रदिघी, धम्मकहाईहिं दीवइ परस्स ॥

दीवग सम्मतमिणं, जणंति तुह समय मईणो ॥ १५ ॥

अर्थ:- सयमिह के० स्वयं पोतेतो मिथ्यादृष्टी अजव्य दुर्नव्य होय, पण अं गारमर्दाकाचार्यनी परे धम्मकहाईहिंके० धर्मकथादिकेकरी आदिशब्दथी सामायिता एना अनुष्ठानना अतिशयेंकरीने एटले दंजरचना विशेषेकरी, पर जे बीजा जव्य जइक जीवोहोय तेने धर्मेकरी दीपावे, एटले आगला जीवोना घटमां प्रकाशक रावे. परंतु पोताने अंतरंगपरिणामें अज्ञानहोय एहवाने हे प्रभु तहारा समयजे सिद्धांत तेना जाणपुरुषो दीपक सम्यक्त्व कहेते.

इहां शिष्यें प्रश्नकछुंजे पोते मिथ्यात्वी मिथ्यात्वे वासित अंतःकरण बालाने सम्यक्त्वी केमकहोते? तेवारे गुरुकहेते हे शिष्य, जो मिथ्यापरिणामीते तोपण आ गला प्राणीउने धर्म पमामवानो हेतुथायते, अथवा शासनोन्नतिकहेते, माटे कारणे कार्यनो उपचारकरी सम्यक्त्व कहियें, सम्यक्त्वनो हेतुते माटे सम्यक्त्व कहिये, यइ क्तं सिद्धांते:-विहियाणुछाणं पुण, कारग मिहरोयगं तु सद्धणं॥मिह्विघीदीवइ, जंत नेदीवगं तंतु ॥१॥ अर्थ:-विहियाणुछाण के० विहित एटले नीपजाव्युंते कछुंते आग मानुसारें धर्मानुष्ठानजेणे ते कारक सम्यक्त्व कहियें; अने रोयगं के० रोचक सम्यक्त्व ते शुद्धसद्धणारूप रुचियाय तेने कहिये, वली मिह्विघी के० पोतें मिथ्यादृष्टीथको परने तत्वदीपावे, परने सम्यक्त्व प्रकाशकरे तेने दीपक सम्यक्त्व उपचारें कहिये॥१५

हवे बीजीरीतें प्रकारांतरें त्रणजेद सम्यक्त्वना कहेते:-

अपुव्वकय त्तिपुंजो, मित्र मुइन्नं खवित्तुअणुइन्नं ॥

उव्वसामिय अनियट्ठि, करणात्तं परं खत्तवसमी ॥ १६ ॥

अर्थ:- इहां त्रण सम्यक्त्वनी विगत ए प्रकरणनेविपे प्रकरणकारना आशयथी अवचूरिकारनो आशय निन्नपमेते. पण ठीक शब्दार्थ मलतोनी माटे आवश्यक विशेषावश्यक अर्थदीपिका सुदर्शनाचरित्र कल्पनाप्य प्रमुखग्रंथोने सम्मत प्रकरणकारनो आशयते ते विगत लखियेते:-प्रकरणकारें सिद्धांत तथा कर्मग्रंथिक ए वेहुना अनिप्राय ग्रहणकरी प्रकरण रचनाकरीते. तेमां सिद्धांतकारनो ए आशय ते जे अनादि मिथ्यादृष्टीने कोई तथाविध सामग्रीनो सद्भाव एटले प्राप्तिथई य थाप्रवृत्तिप्रमुख त्रणकरण करतां अपूर्वकरणना अध्यवसायथी ग्रंथी नेदी जेपमि

ध्यात्व स्थितिना त्रण पुंज करी प्रथम शुद्धपुंजननेवेदे ए त्रणपुंजनी स्थापना करि येठैये - (० शुद्धपुंज ० मिश्रपुंज ० अशुद्धपुंज) ते कारणथी उपशम सम्यक्त्वपा म्याविनाज प्रथम ह्योपशम सम्यक्त्वपामे, तथा वाली कोईक नव्यजीव यथाप्रवृ त्यादिक करणत्रय अनुक्रमे पूर्वोक्तविधियेकरी अंतरकरणने प्रथम समये उपशम सम्यक्त्वपामे पण उपशमे रह्यो पुंजत्रण करेजनही, अंतरमुहूर्त काल प्रमाण शुद्धनिर्मल अपौञ्जलिक उपशमनाववेदी तिहांथी चलायमान थयोथको अवश्य मि ध्यात्वेजाय, अपरपुंजतो ठेनही माटे इत्थिकाने दृष्टातेफरीपाठो सठाणजे मिध्या त्व स्थानकथी ध्याव्यो तेफरी मिध्यात्वेज जाय, जेम इत्थिजे कोईजातनी जट इय ल एककाष्टादिक पदार्थथी आगल जावाने चाहनाकरे त्यारे आगलागात्रनु विक्के प के० विस्तारबुकरे, आगला शरीरनाजागने चारेतरफविस्तारता स्थानक थणपा मता पाठीपूर्वस्थानके जिहाथी शरीर उपाड्युद्धतु तिहाजथावे यद्धुक्तं कटपनाथे - श्यालबणमजहति जहसछाणनमुचएइलिया ॥ एवथकयतिपुजो मिहचियउवसमी एइ ॥ १ ॥ ए गायानो अर्थ सुगम प्रथम जखाइजगयोवे

एम स्थानांतरगमनना जाय माटे उपशम सम्यक्त्वी मिध्यात्वेज जाय ए ति हांतिकनो अजिप्रायठे, तथा कर्मग्रथ वाला एममानेठे के जेकोई अनादि मि ध्यादृष्टी सतारीजीय जेवारे चरमावर्त तथा चरमकरण करवाने अवसर पहेला सम्यक्त्व प्राप्तिकालेज यथा प्रवृत्त्यादि करणत्रय करवा पूर्वकज अंतरकरणकरे, तिहां उपशम सम्यक्त्वपामी अवश्य त्रणपुंज करे, एटले यथाप्रवृत्तिकरणे ग्रथीदे शेथावे, तथा अपूर्वकरणे ग्रंथीजेदकरे, तथा अनिवृत्तिकरणे मिध्यात्वस्थितिना वे जागकरे, एकअंतरमुहूर्तवेद्य न्हानीस्थितिकरे, बीजी देसूणी कोमाफोडी प्रमाण म होटी स्थितिकरे एवी वे स्थितिकरे

एरीतें वे स्थितिकरी तेमांथी न्हानीस्थिति खेंचीलेई नेवचमां अंतरकरे एटले वे स्थि तिनीवचमां खाली जायगारहे एमकरे, पठो न्हानीस्थितिने अनिवृत्तिकरणना थय्य वसायेंकरी खपावीने, पठो अंतरकरण जे वे स्थितोनावचे खाती जायगारहीते, तेमां प्रवेशकरे, त्या अंतरकरणमां प्रवेशकरवाने पहेले समयेज उपशम सम्यक्त्व पामे, ते अंतरकरणथोलघतां अंतर मुहूर्त प्रमाण कालजाय तेनेज उपशम सम्यक्त्व कहिये

हवे अंतरकरणमा वर्ततो औपयसरिखु जे उपशम सम्यक्त्व, ते सम्यक्त्वेकरी ने कोदरावा धान थयवा मजीनजल थयवा मलीनवस्त्र ए त्रणेना सरिखुजे मि ध्यात्व मोहनीयकर्म तेने सोधीने त्रणेनागे वेचीनाखे, तेमां पहेलो जागतो शुद्ध

निर्विष तथा स्वच्छ निर्मल जाणवो अने बीजोनाग अर्द्धशुद्ध तथा थोडोक गदलुं अने थोडोमलीन जाणवो वज्री त्रीजो नाग संपूर्ण अशुद्ध यथास्थित तथा कलुष अतिमोहोलो तथा मलीन गलोच जाणवो. हवे ए त्रणे वस्तुना दृष्टांते विवरीने विपदरीतें देखावेः—

जिम मोणसहीत कोइव धानने उसजलादिक औपधनायोगे एकनाग मीणर हीतकखो, बीजोनाग अर्द्धशुद्ध कखो, अने त्रीजोनाग जेमहूतो तेमनोतेमरह्यो, ते अशुद्धे, तथा जेम कोईक वस्त्रमलीनहवुं ते द्वारादिक औपधनायोगे अतिस्वच्छ निर्मल थाय, बीजुं थोडाऔपधानो प्रयत्नमाटे थोडुं निर्मलथाय अने त्रीजुं मलीनज रहे, तथामलीन जलजेमनिर्मज फलादिकनायोगे अतीस्वच्छथाय, बीजुं थोडुं निर्मल थाय त्रीजुं मलीनज रहे, एम त्रण दृष्टांतें अंतरकरण गत उपशमसम्यक्त्वरूप औपधनायोगे करी मिथ्यात्वमोहनीयना दलियां मिथ्यात्वरूप मीणमां नखांहतां तेनो एक नागतो शुद्धकखो मीणरहीत कखो, अने बीजोनाग अर्द्धमीणरहीत थयो, एट लामां अंतरमुहूर्तना कालनीसमाप्ति थई तेथीते बीजो नागतो अर्द्धशुद्धथयो अने त्रीजोनाग शुद्धकरवानेतो पोची शक्योज नही तेथी ते त्रीजो नागतो संपूर्ण मिथ्यात्वरूप मीणसहित विपथी नरेलोज रहिगयो.

हवे ते त्रणपुंजनां त्रण नामययां, तेमां पहेलो शुद्धपुंजते दर्शनमोहनीयक हियें, हवे ते जीव अंतरकरण गत उपशम काल, पुरोधयेथके एटले जेटलोवखत अंतरकरणनो तेदलो ज वखत उपशम सम्यक्त्वनोठे ते उपशम सम्यक्त्वनोकाल अंतरमुहूर्तप्रमाण पुरोधयेथके जो परिणामनी विगुडीरहे तो शुद्धपुंजनो उदयथाय, तेनुं नाम क्षयोपशम सम्यक्त्व कहिये, एटले मिथ्यात्वरूप मीणमां नरेलां दलियांजे शुद्धकखां तेहनो उदय क्षयोपशम सम्यक्त्वकहियें.

इहां शिष्य प्रश्नकरेठे के जो निर्विषदलियांकखां तोपण जातेंते दलियांपोते मिथ्यात्वनांठे, निर्विषथीतो रस रूप गंधादिक गयुं पण गुणने आवरणकरनारां दलियांतो तेमनां तेमजठे, तो सम्यक्त्वश्रद्धा जासना केमथाय? तेवारें गुरुकहेठे के जेमकोई अन्नक अथवा अपर पापाणादिक ते जातेंमलीनहोय तेनेकोई औपधादिक योगेंकरी ते पापाणादिकमांथी कालासरूप कलुषता काडीनाखे तेवारे ते दल निर्मलथाय, पठीतेने आंतरेजे वस्तुरहीहोय ते सर्वदीगमांआवे, पण ठानीरहेनही तेमज इहां दर्शनमोहनीयकर्मना दलमये अशुद्धपरिणतिरूप मिथ्यात्व विपेंकरी मलीनथयेलुं अत्यंतकालासपणुं नरेलुंहवुं ते उपशम सम्यक्त्वरूप औपधनी

महीमायी दूरथाय, पढी निर्विपदजियांरह्यां ते स्वष्ट अत्रपटल सरिखांते ते निर्म
लदलियां काईश्रद्धा जासनमां विपरिणाम करेनही, तेथी जो जाते मिथ्यात्वदजि
यांते तोपण निर्विपदे (निर्मलते) तेथी तेने ह्मयोपशम सम्यक्त्व कहियें

यष्टकं विशेषावश्यकवृत्तौ - तद्यथेसुप्रदीपस्य स्वप्नात्रपटलेगृह ॥ नकरो त्यावृत्ति
काचि देवमेतद्गुणेरपि ॥१॥ एकपुजी द्विपुजी च त्रीपुजी वानुक्रमात्; एने पश्चानुप
र्वेलेतु एटले त्रीपुजी द्विपुजी एकपुजी दर्शिन्युनयवाश्वेव मिथ्यादृष्टिभक्तीर्जित ॥

२ ॥ इहा लोकनेविपे जेम अत्रखना पढातरे स्हेलुंदीपक सर्वस्थानके उद्योतकरे,
पण तिहा अत्रक जोआडोळे तोपण काई न्यून प्रकाश दीपकतुं करीशकेनही, ते
बीजरीते सोधेला मिथ्यात्वदल तेपण काई न्यून श्रद्धाकरेनही

तिहा त्रिपुजी ते सम्यक्दर्शनी द्विपुजी ते मिश्रदर्शनी अने एक पुजी मिथ्या
दृष्टिहोय, तथा उपशम सम्यक्त्वची आगलें जो काईक उज्वल काईकमजीन एह
वा मिश्रपरिणामस्थाय तो मिश्रमोहनीयनो उदयथाय, एटले मिश्रपुजनो उदय
आवे अनेजो अनतानुबधीना उदय बलचकी अतिमजिन परिणामयया तो मि
थ्यात्व मोहनीयनो उदयथाय एटले अष्टपुजनो उदयआवे

एरीते सत्सारमा केटलाक त्रीपुजी केटलाक द्विपुजी केटलाक एकपुजी, तेमां
ह्मयोपशमी त्रिपुजीहोय तथा मिथ्यात्व ह्मय करवाने सम्यक्त्व मोहनीयनी उज्व
लताकरे तेवारें द्विपुजीहोय, अथवा अपुजी एटले पुजरहित पण ह्मयक सम्य
क्त्वहीहोय तथा जिवारे मिश्रउदेलन करे अथवा ह्मपवे तेवारे एकपुजीज होय
इहां पुजत्रयनो सक्रम कटपनाथे एमकहोळे प्रवर्द्धमान परिणामी जे सम्यक्त्वहीहोय
ते मिथ्यात्व दलिक पुज्जने आकर्षणें सम्यक्त्वपुजमा अथवा मिश्रपुजमां सक्र
मावे तथा मिश्रपुज्जने सम्यक्त्वी सम्यक्त्वमा सक्रमावे

तथा मिथ्यादृष्टी मिश्रपुज्जने मिथ्यात्व पुजमानाखे अने सम्यक्त्व पुज्ज मि
थ्यात्वपुजमा सक्रमावे, पण मिश्रपुजमां न नाखे, तथाचोक्त - मिश्रतमिश्रणीणे ति
पुजीसम्भदीष्टिणोनिषमा ॥ खीणमिउमिष्ठत झुणपुजीवस्ववगोवा ॥ १ ॥ एरीतें
कर्मग्रथिकमतें प्रथम उपशम सम्यक्त्वजपामे अने ते उपशमि नीयमा त्रणपुजकरे,
उक्तच कर्मग्रथे - कम्मगयेसुधुव पदमोवसमी करेइ पुज तियें ॥ तवडिउणगवइ स
म्मेमीसमिमिष्ठेवा ॥१॥ अथे सुगमते एरीतें सिद्धांतिकमार्गे तथा कर्मग्रथिकमार्गे
निज निज आशय ठे ते प्रकरणरुनारे तो वेहुना आशयलेई प्रकरणनी रचना करीते

तिहां सिद्धांतकारना आशयें कोई मिथ्यादृष्टी यथाप्रवर्त्यादि करणत्रयें करी

अंतरकरणकरे तिहां अंतरकरणमां उपशम सम्यक्त्वपामे पण पुंजत्रय करेनही अंतरमुहूत्ते उपशम सम्यक्त्ववेदीने पठी मिथ्यात्वेजाय ए आशय प्रकरणकारें सातमी गाथामां अनिवृत्तिकरणे अंतर करणकरी सामान्ये मात्र उपशम सम्यक्त्वपामे पण पुंजत्रय न कखां एमकह्युत्ते, वली कोईजीव यथाप्रवृत्तिकरण करी पठी अपूर्वकरणे ग्रंथोत्तेदी पुंजत्रयकरी अनिवृत्तिकरणे क्योपशम सम्यक्त्वपामे ए आशय अपुर्वक यत्तिपुंजो एम सोलमी गाथामां कह्योत्ते, एटले अनादि मिथ्यादृष्टी प्रथम क्योपशम सम्यक्त्वजपामे ए सिद्धांतसेलीत्ते.

तथा कर्मग्रंथानिप्रायें तो अनादि मिथ्यादृष्टी जीव पहेलां करणत्रयपूर्वक अंतरकरणे उपशम सम्यक्त्वकीथईने त्रणपुंजअवश्यकरे. पठी जे पुंजनो उदयथाय ति हांजाय एटले कोई शुद्धपुंजेजायतो क्योपशम सम्यक्त्वकीयाय तथा जो मिश्रपुंज नो उदय थायतो मिश्रगुणताऐजाय अने अशुद्धपुंजेगयो तो मिथ्यात्वकीयाय ए अनिप्राय कर्मग्रंथसेलीनो ठे, ते ग्रंथकारें सत्तरमीगाथायें अकयतिपुंजोउत्तर इत्यादि आशयकह्यो, एरीते सिद्धांतिक तथा कर्मग्रंथिक वेदुएमजी उपशम सम्यक्त्व पाम वाना वे मार्गकह्या तथा क्योपशम सम्यक्त्वपामवाना पण वे मार्गकह्या, एटलीवा त प्रसंगथी कही हवे भूलगाथानो शब्दार्थ लिखियेत्ते.

अपुर्वकयत्तिपुंजो इत्यादिक अपूर्वकरणे कखात्ते त्रणपुंजजेऐये मिहजे मिथ्यात्व तेनादल उइसु के० उदयआव्या तेने द्वेपवीने क्यकरीने अने अणुइन्नं के० उदय न आव्या जे मिथ्यात्वनादल तेने उपशमावीने अनियट्टीकरणउ परखउवसमी के० अनिवृत्तिकरणथी आगल क्योपशम सम्यक्त्व पामे ॥ १६ ॥

हवे कर्मग्रंथनी सेलीयें उपशम सम्यक्त्व प्राप्तिनो उपाय कहेत्ते:-

अकय ति पुंजो ऊसर, दव ईलिय दढ रुख नाएण ॥

अंतरकरणवसमिउ, उवसमियोवाससेणि गउ ॥ १७ ॥

अर्थ:- अकयतिपुंजोत्ति के० जेणे त्रणपुंज पूर्वकखानथी एटले पुंजकखाथी आगल जेम वनमां दावानल बलतो ऊसरके० उखरखेत्र एटले जिहां खारीजमी न रणरूपहोय अथवा केवल वेजुएटले रेतिनीनूमिहोय सुकी नदीप्रमुखनी, तेने ऊखरनूमिकहिये, तथा जेनूमिउपर पूर्वदवलागो गयोहोय अने घासलाकडी तथा रुख के० जाडप्रमुख वली साफथई गयाहोय ते दवदग्व नूमिकहिये एटले एक ऊखरनूमि अने बीजी दवदग्वनूमि ए वे ठेकाणा जो बलती ईलियके० अग्नीपामें

तो पोतानीमेले उलवाइजाय नाएणके० एन्यायें मिथ्यात्व वेदनरूप जे दावानल ते अंतरकरणरूप ऊखरखेत्रपामीने सहेजे पोतानीमेले उवसमिउके० उपशमि जाय उलवाइजाय तेथी जीव उवसमिउके० उपसम्यक्त्व पामे.

केमके पूर्वे अनिवृत्तिकरणना जोरथी जे जे मिथ्यात्वना दलिया उदयआ व्याते ह्यकीधा अने जे उदयनथी आब्या ते उपशमाब्या, एटले आवता रोकी राख्यां तथा विष्कनित, उदयकखा अने बली दूरेराख्यां एम विचमां अतरमुहूर्त गम्य निर्मल, प्रवेशोदीरणादि करण ने अयोग्य एहवुं अतरकरणकीयु

इहां शिष्य प्रश्नकरेते के पूर्वे ह्योपशम सम्यक्त्व पामवाने अवसरे एम कष्ट हतु जे उदयआब्या मिथ्यात्वदल ते ह्यकीधां अने उदय न आब्या ते उपशमा ब्या ए लक्षणकष्ट हतु अने बली उपशम सम्यक्त्व कासे पण एमजकहोठो तो ह्योपशम तथा उपशममां कोई, फेरपड्योनही तेमठतां गणतिमां जूदाकेम कहोठो?

हवे गुरु उत्तर कहेते के ह्योपशममां तो शुद्धदलियानो उदयठे तेमां कोई मिथ्यात्व पुजमाथी दलियुंजलीने उदय आवे ते प्रवेशोदयठे इतितत्व

हवे ते अनिवृत्तिकरणना बलथी मिथ्यात्वनी एक न्हानी अने एक महोटी एवी बे स्थितिकरी तेमां पेली लघुस्थितिने ह्येपवी अने बीजी महोटी स्थितिने दूरयंजावी विचमां अतरकखा, तेमां प्रवेशकरे तेने पहिलेसमये उपशम सम्यक्त्व होय, पठीते उपशम सम्यक्त्वना जोरथी अतरमुहूर्तमां शेष विष्कनितउदय मि थ्यात्व स्थिति, तेना शुद्ध अर्द्धशुद्ध अने अशुद्ध एवा त्रणपुजकरे एटले उपशम सम्यक्त्वनो कालपूरोथयो कहेवाय पठीते जीवना जहेवा परिणामरहे तेवा पुज नो उदयथाय ए उपशम सम्यक्त्व एकजवार होय अने ए सहज मोक्षनुवीजठे

इहां प्रथम सम्यक्त्व पामतां कोईक जीवतो एकलु सम्यक्त्वज पामीने रहि जाय अने कोईक जीव सम्यक्त्वसाथे देशविरतिपणु पण पामे अथवा सर्वविरति पणुपण सायेंज पामे यडुक वृहत्शतकचूणों - उवसमसम्महिष्टी अतरकरणे विष्टो कोई देस विरयंषि लजेइ कोई पमचापमचनावपि सासायणो पुण न किं पि लहेइ इति एनोययें सुगमते

इहां उपशमकाल पूर्णयथाथी परिणामनी निर्मलसाथे शुद्धपुजनो उदयआ वे तेथी ह्योपशम सम्यक्त्वथाय ते बली कालातरें सका कखा कुतीर्थससर्ग कु शास्त्र श्रवणादिक अतिचारनी प्रबलताथी मिथ्यात्वदलनी उदीरणाताथी मिथ्या त्वे मिश्रितपाय तो तत्काज मिथ्यात्वगुणगणोजाय मिथ्यात्वीथाय ते बली स

ख्यात् अन्तर्यात कालांतरे गुणनिमित्ते करी, प्रपतित सम्यक्त्वजीव फरी सम्यक्त्व पामे तेवारेपण अपूर्वकरणे त्रणपुंजकरी अनिवृत्तिकरणे शुद्धपुंजोदय कृपोपशम सम्यक्त्वपामे. इहां शिष्यपुत्रेठे जे पहेला सम्यक्त्व जानकालें तो किवारे प्रथम न पाम्या तेमाटे अपूर्वकरणकहो पण हमणा तो जे पूर्वपाम्युं हतुं तेनोज फरीजान थयो तो तेने शीरीतें अपूर्व कहिये ?

हवे गुरुकहेठे अपूर्वसरिखुं अपूर्व एटले जे वस्तुने थोमाज वखतपामियें पण घणावखत नपामियें तेने अपूर्वजकहियें केमके संसारसंबंधी अन्यपर्याय प्राप्तिनी संख्याआगल ए सीगणतिमांठे माटे एने अपूर्वज कहिये एरीतें वृद्धवचनठे सिद्धांतिक नो ए अनिप्रायठे.

तथा फरी सम्यक्त्वनी प्राप्तिनीपरें देशविरति अथवा सर्वविरति नी प्राप्तिना वखतेपण यथाप्रवृत्ति तथा अपूर्वकरण ए वनेकरे पण अनिवृत्तिकरण न करे मात्र अपूर्वकाल समाप्ति समयेज देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुंपामे जेवारें देशविरति अथवा सर्व विरतिपणुंपामे तेवारे यावत् अंतरमूहुर्त्त लगे तो अवश्य ते जीवना प्रवर्द्धमान परिणामहोय अने अंतमुहूर्त्त वीत्यापटी कोर्ना प्रवर्द्धमान परिणामथाय अथवा कोर्ना हीन हीन थाय अने कोर्न स्वभावस्थजरहे.

तथावली जे उपयोगविना सहेजे परिणामनी मलिनताये देशविरतिथी पडयो अथवा सर्वविरतिथी पडयो ते फरी परिणामनी निर्मलताने योगें करणकखाविनाज देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामे, वलीजे उपयोगेपड्या एटले उपयो गीतोहोय पण पोताना कुमत कदाग्रहादिक दोपेकरी विपर्याशयई कुविकल्प पूर्व क पड्याथका मिथ्यात्वेंगया ते जयन्यथी अंतरमुहूर्त्त तथा उत्कृष्टो प्रचूत्त घणोका लगये थके फरी देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामें ते पूर्वोक्त करण कखाथी ज पामे एम कम्मपयमीग्रंथे टीकामां कसुठे तथा सिद्धांतिक ने मते तो विराधित सम्यक्त्व गृहित सम्यक्त्वथकोपण कदाचकोईक ठगीनरकट्टधी सुधीपणजाय खरो, अने कर्मग्रंथिक मतेतो वैमानिक विना अन्यस्थानके न उपजे तेमाटे गृहीत सम्यक्त्ववत ठे एहवुं प्रवचन सारोदार वृत्तिमांकसुठे.

तथा आवाप्त सम्यक्त्वगुणथी पडयोथको कर्मग्रंथिकना मतेतो उत्कृष्टस्थितिक कर्मप्रकृतिवांधे अने सिद्धांतने अनिप्रायेंतो निन्न ग्रंथिक उत्कृष्टस्थितें कर्मप्रकृति वांधेजनही ए सर्व प्रसंगेकसुठे एटलें अंतरकरणगत उपशम सम्यक्त्वकसुं.

तथा अवसमियो वा ससेणिगडं कं० अथवा उपशम सम्यक्त्व स्वश्रेणीयेहोय

एतन्ने स्वश्रेष्ठिते उपशमश्रेणि चढतापण होय, यद्धुक्तं -उवसमसेद्विगयस्मय, होइ
उपस्तामिउवसम्मच, जोवा अकय तिपुजो, अखविहमिहो लहइसम्म ॥ १ ॥
ए गायानो अर्थ सुगमरे

हवे स्वश्रेष्ठिते उपशमश्रेणी तेनी विधि अनुक्रमे लिखेते, तिहां प्रथम उपशम
श्रेणि चढयायोग्यना लहण गुणस्थान क्रमारोह ग्रथधीजिखियें ठेये -पूर्वकृष्टि
मान् युक्तो, ह्यायसहननस्त्रिनि सध्यायन्नाद्यद्युक्तांश स्वाश्रेणीश्रयतेक्रमात् ॥ १ ॥

अर्थ - पूर्णगत श्रुतनो धरनारहोय क्षुद्धिमान् के० नित्य अप्रमत्त निरतिचारवत
चाग्निप्रियो दाय, यज्ञी केटजाकने मतेतो अग्निरित्यादिक चारगुणगणावाला पण
उपशमश्रेणीना प्रारंभक होय, तथा आद्यसहनन के० वज्ररूपननाराच रूपनना
राच नाराय ए आद्यना त्रण सवयणमांधी अन्यतर सवयणी अने ध्यायनाद्यद्युक्तां
श के० शुक्लध्याननो प्रथम पाद ध्यातोयको एवोते उपशमश्रेणी मांमयायोग्य ति
हां अप्रमत्त गुणगणे अनतानुग्रही कपायनी चोक्रुडी तथा मिथ्यात्व मिश्र अने
सम्पत्त्य ए त्रणमोहनी मजी माते प्ररुति उपशमारीने सज्वलननो लोचनगर्जित
योग मोहनीय परमेनीप्ररुति ते अपूर्वकरण गुणगणे तथा अनिवृत्तिकरण गु
णगणे उपशमारीने पत्नी मृद्धसपराय गुणगणेलोचनमोहनीय प्ररुतिने अणु
अणु परी पत्नी उपशान मोह गुणगणे तेहिज अणुरूप लोचनप्ररुतिने उपश
माय एम सरोपगमरुते यद्धुक्त गुणस्थान क्रमारोहग्रथे - अपूर्वादिद्वैक गुणे
पु समरुक्रमान् कगनिगितेगाति लोचानुत्पद्यततुसम ॥ १ ॥ अर्थ सुगमरे

तथा इहां उपशमश्रेणीसंग्रथे प्रसारेहोय एक स्वप्नायु बीजो दीपांयु तिहां
अपराधपुत्र तो श्रेणीमामात्रि अगसरे मरणपाप्मो यको अहमेवपणो उपजे सर
यार्पेनिधि पर्यंत देवतायाय यद्धुक्त - श्रेष्ठाष्टद्वैकतेगात्रे दमेव्येयगद्यति पुष्टा
पुष्टपुष्टानां नपेवाग्निमाह्न ॥ १ ॥ अर्थ - जे स्वप्नायुहोय अने प्रथम समय
एहींच ते सगार्पेनिधिपर्यंत जाय, अहमइने जेनाउपर सोइतु दुरुमनही एह
या कृपातीत दयतामा उपने अने बीजा तथा त्रीजा सवयणगजात अगुतीत
धरमा देवनेहपर्यंत रूपने पण आगन न जाय

तथा पुष्टपुष्ट सम्पत्त्यो तो उपशानमोह गुणगणापर्यंत मोहनीयपर्यंत पूर्ण
हस्तमहो तेगात्रे उपशम सम्पत्त्य दाय, यद्धुक्त - शानिद्वैकगुणमात्रा दायर
महोतिनी स्वप्नसम्पत्त्यचाग्निरे जावश्यांशमाह्न ॥ १ ॥ अर्थ - इहां उपशान
मोह गुणस्थाने दक्षिणमोहनीय चाग्निमाह्नोय उपशमारगर सम्पत्त्य चाग्नि

त्रते उपशम जावमांशोय नया जावपण उपशमहोय नया जेने तन्नवं मोहंजवुं होय तेने क्षायिक नम्यक्त्वं पणहोय. तेने उपशान्तमोह गुणगणे पांचेजाव होय पणतेजुवा जाणवा पण इहांतो केवज उपशमनीज विवहारां तथा इहां उपशां तमोह गुणगणे चटयो ते अवश्यपडेज. यहुकं—वृत्तमोहोदयप्राप्त्यो पशमीअवतेन तः ॥ अथरुतमजंतोयं पुनर्माजिन्यमस्तुते ॥ १ ॥ अर्थ.—उपशमी चाग्निमांह नीयनो उदयपामीने उपशान्तमोह यको पडे फरी मोहजनित प्रमादनी कजुपना मांपडे ए एमजयटमानत्रं केमके जेम मोहोतुं गदजुंप्राणी होय तेने कोई आप धनेजारे मेजहंगोकणियें तेवारें निर्मजजज उपर तरतुंगह तेपाणी कोई वायुप्रमुख नी प्रेणानिमित्त पामी फरी गदजुं (मेजुयाय) ए प्रनाव प्रमादोदयनात्रे. यहुकं—सुअकेवजीआदाराग उजुमउववन्तंगाविउपमाया ॥ हिंमनिजवमपानं तयपंतरमेव चउगइया ॥ १ ॥ अर्थ.—श्रुतकेवजीजे चउदपूर्विं तथा आहारक गरीरनाथणी वजी उजुमईजे मनपर्यवज्जानी इजुमतीवाजा पण विपुलमनीना यणीनही तथा उपशान्तमोह ग्यारमां गुणगणावाजा ए सर्वप्रमादना योगधी तेहिजवने अने तर अनेताजवत्रमण चारंगतिमां वातांकरें तेमाटे मोहने वाठनार प्राणीयें सर्व था प्रमाद नहीजकरवो.

इहां शिष्यपूर्वें के उपशमीनां अवश्यपडे तो उपशमीने मुक्तिनी योग्यता ठे के नथी? गुरुकहते सातजव प्रमाण अवशेष आयुवाजो उपशमी खंमश्रेणीक थ को अशुरीश्रेणीथकोज पाठांफिरे ते सातमें गुणगणेआवी फरी रूपकश्रेणीचडे ते सातजवने अंतर क्षीणमोह वारमें गुणगणेथई अंतगड केवजी यको मोह जाय, इहां सातजवते सुहूर्त्तनो ग्यारमो जागकहियें जंप्राणी तन्नवमोहगामी होय ते एकजवार उपशमश्रेणीमामें उपशमथी उत्तरी रूपकश्रेणीचडे अनेजे तन्नव मोहगामी नहोय ते एकनवमा वेवारपण कोईकजीवश्रेणीकरे पण तन्नवें निद्रि वने नही यहुकं निदंति.—जीवोदुःक जम्ममि. इकनेटी करेइ उवममगो ॥ खयंपिकआ नोकजा दोवारेउवसामगो ॥ १ ॥ अर्थ.—जे जीव एक जन्ममां एकवार उपशमश्रेणी करे ते मोहपणपामे अने जे वेवारकरे तेने रूपकश्रेणीनहोय इहां अचरम गरी री उपशमी पमयायका प्रथम गुणस्थानके मिथ्यात्वं जाय यहुकं गुणस्थानक मारो हेः—अपूर्वाद्यास्त्रयोऽप्युधः मेकंयानिसमोद्यताः चत्वारोऽपिऽयुतायाद्यं नतमंचांल्येहि नः ॥ १ ॥ अर्थ.—उपशमश्रेणीचटतां अपूर्वाद्याके अपूर्व अनिवृत्तिने सूक्ष्मत्वं पराय ए त्रणगुणगणावाजा उंचाचटतां एकेक गुणगणो चडे एटले अपूर्वगुणधी अनिवृ

निवादे जाय थने अनित्यनिवादेरथी सूक्ष्मसंपरायें जाय थने सूक्ष्मसंपरायथी उप
शांतमोह गुणवाणे जाय एम एकेकगुणवाणेचढे तथा उपशमथी पडता अपूर्वाधिक
चारगुणवाणाथीपडता मिथ्यात्वेंजाय अथवा अंतदेहीजे चरमशरीरीहोय ते पडता
सातमें गुणवाणे आवी अटके, तेवली सातमागुणवाणाथी फरी रूपकश्रेणीयेंचढे
परंतु जे एकवार उपशमीहोय ते रूपकश्रेणीकरे पण वेवार उपशमी होयते रूप
कश्रेणी न करे यद्दुक्त—उपसमसेणचउक्त जाईजीवस्त आनव नूण, तापुणदोणान
वे स्ववगसेणीपुणोणा ॥ १ ॥ आ ससारमा रहेतोयको जीव मोरूपामे तिहांसुधी
चारवखत उपशमश्रेणीकरे तेवली एकजवमा वेवारकरे थने रूपकश्रेणीतो आखा
ससारमा एकजवारकरे इतिगाथार्थ ॥ एवात प्रसंगेथई ॥ १३ ॥

हवे रूपकश्रेणीतुं स्वरूपकहेठे प्रथम ह्यायकनी अनुक्रमणिका कहेठे -

मिहाइखएखइठ सोसत्तगिखीणिठाइवझाऊ ॥

चउतिजवजाविमुक्को तप्रवसिझीविइयरोवा ॥ १४ ॥

अर्थ - पूर्वे सिद्धांतानिप्राये अपूर्वकरणेकखाठे त्रणपुजजेणे ते जीव छद्म
पुजोदये वनेतो यथा कर्मग्रथानिप्राये अंतरकरणगत उपशमबलें कयाठे त्रणपुज
जेणे ते जीव जेवारे छद्मविषाकोदय वेदतो एटले ह्यायोपशमसम्यक्त्वे वने
तो चोयागुणवाणाथी मामीने ह्यायिकप्रारजे' तिहा प्रथम अनतानुबधी चार क
पाय तथा मिथ्यात्वमोहनीयपुज मिश्रमोहनीयपुज अनेसम्यक्त्वमोहनीयपुज ए
त्रणपुज अने पूर्वांत चार कपाय ए सातेप्रकृतिनो ह्यकरे तेवारे ह्यायक सम्य
क्त्वीयाय तेना वे नेदठे एक वडापुह्यायिक सम्यक्त्वी वीजो अवडापुह्यायिक त
म्यक्त्वी तिहाजे अवडापु एटले जे जीव आगलानवनु आपुवाधुनयी एवो ह्या
यिक सम्यक्त्वीजीवतो तझवेज मोहेजाय, थने जेणे आवतानवनुआउपुवांधीने
पठी सातप्रकृति ह्यकरी ह्यायक सम्यक्त्व पांम्यो ते जीव त्रणनवे अथवा चार
नवे मोहजाय तिहाजो देवजवनु अथवा नरकजवनु आपु वाधुहोय तो त्रीजे
नवे मोहजाय, तथा असल्यान वर्पना आउपावन युगनिपा मनुष्य तिर्यवनु
आपुवाधुहोय तो चोयेनवे मोरूपामे, केमके युगजधर्म अवश्य देवगतिपामे, ति
हाथी चवी मनुष्यथई मोहजाय, माटे चारजवकरे! इहां आपुवाध्यापठी काईजी
व ह्यायिक सम्यक्त्वपांम्यु तो ते जीव सातप्रकृति ह्यकरीठे एटलेजरहे पण
आगल रूपकश्रेणीवटेनही ते जवेतो ह्यायिक मात्रेंजरहे पठी पूर्वांकरितें त्रीजेन
वें अथवा चोयेनर्त सिद्धिरे ए प्रसंगथी वातकही

हवे रूपक श्रेणीनुं स्वरूपकहेतुः—अणमिदमिस्ससम्मं अणं नपुंसद्विवेयत्तकंच पुमवेयंचखवेई कोहाइएयसंजलणा ॥ १ ॥ गइआणुपुविदोवो जाईनामंचजावचउरें दी आयावंउज्जोयं थावरनामंचसुहुमंच ॥ २ ॥ साहारणमपङ्कतं निदानिदंचपय लपयजंच थीणंखवेइताहे ओत्तंजंचअछन्नं ॥ ३ ॥ वी समिऊणनियंगो ॥ दोहेस मएहिं केवलोत्ते पढमेनिदंपयलं नामस्स इमाइ पयडीउं ॥ ४ ॥ देवगइ आणुपुवी निऊवित्तंघयण पढम वज्जाइ अण्णयरसंगण तिउयरारहारनामंच ॥ ५ ॥ चरिमेना एावरणं पंचविहदंसणंचउवियप्प पंचविहमंतरायं खेविच्चाकेवलीहोइ ॥ ६ ॥ इ ति श्रेणीस्वरूपं. ए त्रणप्रकारें सम्यक्त्व कहुं. ॥ १७ ॥

हवे चार प्रकारे सम्यक्त्व कहेतुः—

चउहाउं सासाणं, गुमाइ वमणुव माल पमणुव ॥

उवसमिउं उपडंतो, सासाणो मिउ मइप्पत्तो ॥ १८ ॥

अर्थः— चउहाउं के० चारप्रकारें सम्यक्त्वहोय ते आवीरीतें के त्रण सम्यक्त्वतो पूर्वकह्या अने जेवारें तेनीतायें सासाणं के० सास्वादन नामे सम्यक्त्व जेजीयें तेवारें चारप्रकारें सम्यक्त्वथाय हवेसास्वादननुं स्वरूपकहेतु.

उपशम सम्यक्त्वनो काल अंतरमुहूर्तवे तेमांथी जेवारें कोइकजीवने नधित व्यनानायोगें मिथ्यात्वे अवश्यजातुंते तेवारें उपशमकालमां उत्कृष्ट उ थावजिका प्रमाण काज बाकी शोपरहोहोय अने जयन्यथी एकतमय ग्हांदांय अथवा तेनी वचमानो जेजेरहेने मध्यमकाल कहियें एटलो उपशम सम्यक्त्वनो काल शोपरहे तिवारें उपशमावेलाजे अनंतानुबंधी कपायनाइल तेनो उदयथाय ते जीवने सम्यक्त्व थकां गोजना वमननीपरें तथा माल पतननीपरें एटले जेम गोजप्रमुख मधुररसतुं चोजनकरी पातुं वमनकरे तेवारें चोजन करती वखतेंजे मधुरताना स्वाद नी लेजतहोय तेवी लेजत काई वमन करती वखतें न होय पण कांईक गज च टयो अनिष्ठित स्वादलागें केमके जोपण वमनतोत्रे तोपण मीगसतुंते तेम उपशमयी पढयो अने हजी मिथ्यात्वे पढातुंनथी तेना विचजाकाजमां सास्वादन न सम्यक्त्व ते गुडवमन सरखोहोय ते वमतां सम्यक्त्वनो अनुजवदेखाटयो अने मालयकी पढवा अरिखो काजस्थिति देखाटयो. जेम माजयसी पढतां सावधानहोय तोपण वेहुदाइयी ते अवश्य जूमी फरतें तेम सम्यक्त्वनी श्रेणीगन मायधान होय तोपण अनंतानुबंधी दजना उदयवसें टकी नकनही इति तत्त्वं.

हवे सास्त्रादन शब्दो अर्थजिखेने सह्यासादेन वर्तते इति सास्त्रादन सम्यक्त्वो आसादमात्ररहे तेथी सास्त्रादनकहिये अथवा आके० समस्तपणे शासन करे पातनकरे मुक्तिमार्गथी व्रसकरे ते आशातनकहिये एटले अनतानुबधी कया यवले सम्यक्त्वगुणथी घटकरेमाटे आशातने ते आशातनसहीत अवस्थहोय मा टे गाहाशातन कहिये अने प्रारुतसूत्र माटे सासायणकहिये यहुकं त्रिगोपाव श्यके - उवसमसम्मत्ताउ चड्ढपमिच्चयपावमाणस्त ॥ सासायणसम्मत्तं तव त रालमिच्चावजिय ॥ १ ॥ एनोअर्थ सुगमठे एरीतें चार प्रकारें सम्यक्त्वकहु ॥ १९॥

हवे पाचप्रकारे सम्यक्त्व कहेने -

वेयग जुअ पचविह ॥ तचतुहुपुंजखयंमितइयस्स ॥

खयकाल चरमसमए ॥ सुधाणु वेयगो होइ ॥ २० ॥

अर्थ - पूवे कहाजे चार सम्यक्त्व तेनीताथे वेयगके० वेदक सम्यक्त्व छु अके० पुक्तारियें तेवारे पचविहके० पाचप्रकारे सम्यक्त्वहोय जे सम्यक्त्वना अत्यंत छुट्पुजने वेदीये अनुनविषे ते वेदकसम्यक्त्वकहिये तेहथी छुट्पुज थी अनर्थांतरने अजेद ठे माटे ए सम्यक्त्वपण वेदक कहेवाय एटले जे रूपकथे एी प्रतिपन्न तंचके० ते प्रथम अनतानुबंधीचोकडी तथा छुपुजखयमिके० मि ध्यात्वपुज अने मिश्रपुज ए वेपुज कथययेठते तइयस्तखयकाज चरमसमएके० छु ट्ठेला सम्यक्त्व पुजना दजियापण उदेरी उदेरी उदयें अनुनवी अनुनवी नि र्जरा करता करता निठव्युठे उदीरणा बल जिहा एटले चरमावजिकायें उदीरणा करण लागेनही एटले त्रीजा सम्यक्त्व पुजने कथे करता जेवारे वेलो सर्वोदित पुजजमात चरम समय वेद छुट्पुजनु वेदन एटले छुट्पुजपावशम पुजनेवेदे ते वेदक सम्यक्त्व कहिये यहुकं विज्ञोपावश्यके - वेयगसमत्तपुण सत्तोइय चरम पु गजायठे ॥ खीपेदसण मोहे, तिबिहमि स्वाइयहोइ ॥ १ ॥ इहां शिष्य प्रश्नकरेजे के तुमे चरम छुट्पुजनु वेदन ते वेदक कहोठो तेवारे रूपोपशममा अने वेदक मा इयो फेरथयो केमके छुट्पुजनु वेदन वे ठेकाणे सरिछुते तो छुडनाम केस कहोठो? तेवारे गुरु वत्तरकहेने के तें साचुकहु पण एमां विशेष एते के एवेदक तो थशेप समस्त पुजनानुनय वत अत्यंत छुट्ठे अने इतरजे रूपोपशम सम्य क्त्व ठे तेतां उदित अनुदित वे पुज्ज उदयानुनय वतठे एटलो विशेषपवे परमा थें जोतातो रूपोपशमजठे समस्त मोहनीय कथकरवाना कालनो जे चरमसमप

मात्र ते वेदक सम्यक्त्व कहिये. जेम सूक्ष्मलोचना खंम वेदवायकी सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानक कहिये. तेम शुद्धक्योपगम पुञ्जना वेदवायकी वेदक सम्यक्त्व था यठे, एम वेदक सम्यक्त्व सहित सम्यक्त्वना पांचनेद थाय इति वेदकस्वरूपं २०

हवे ए पांचे सम्यक्त्वनो काल कहेंठे:-

अंतमुहुत्तो वसमो, ठावलिय सासण वेयगो समउ ॥

साहिय तितीसायर, खइउं ड गुणो खउंवसमो ॥ ११ ॥

अर्थ:- उपगम सम्यक्त्वनो काल उत्कृष्टो अंतरमुहूर्तठे, अने सास्वादननो काल उत्कृष्टो ठ आवलिनोठे, तथा वेदक सम्यक्त्वनो काल एक समयठे, अने द्वायिक सम्यक्त्वनो उत्कृष्टकाल सर्वाथे सिद्धिनी अपेक्षायें साधिक तेत्रीससागरोपमनो ठे, साधिककह्यातेतो मनुष्यजवनी अपेक्षायेंकह्या; केमके द्वायिक सम्यक्त्ववतजीव ते त्रणजव अथवा चारजव उत्कृष्टो संसारमारहे, उक्तंच पंचसंग्रहे:- तइय चउठं तमि, नवमि सिग्यंति दंसणे खीणे ॥ जं देव निरय संखाउ, चरम देहेसु ते हुंति ॥ १ ॥

अर्थ:- वडायु द्वायिकसम्यक्त्ववतजे होय ते देवगति अथवा नरकगतियें जाय. तेवारे तइवांतरे तृतीयजवें मोक्षजाय; तथा कोई द्वीण सप्तकी जो तिर्यचमांउप जे तो अवउय असंख्य वर्षना आउपावाला युगल तिर्यचमां उपजे, पण संख्यात वर्षायु तिर्यचमां द्वायिक सम्यक्त्ववत न उपजे, पठी तिर्यचमांथी देवथाय, अने देवमांथी मनुष्यथई मोक्षजाय, अने जे अवडायुवत होय तेतो तेहिजजवें कृपक श्रेणीपुरीकरी सिद्धयाय, तथा एकजीव आश्री अथवा अनेकजीवआश्री सम्यक्त्व नो उपयोग जघन्यथी तथा उत्कृष्टथी अंतरमुहूर्तज होय. अने क्योपशमरूप सम्यक्त्वनी लब्धीतो एकजीवने जघन्य अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्टीतो दुगणो के० द्वायिकथकी वमणो ठासठ सागरोपम अने मनुष्यजवें अधिकहोय, तेथी उपरांत सिद्धजयाय, एटले वारमादेवलोकसुथी त्रणवार गमनथाय, तिहां उत्कृष्टायु बावी स सागरोपमनुंठे, अने मनुष्यनो नव अधिकगणतां ठासठसागरोपम जाजेराथाय, अने विजयविमान आश्री वे नव करवापने तिहांपण उत्कृष्टायु तेत्रीस सागरोप मनुंठे, अने मनुष्यजव गणतां साधिक ठासठसागरोपम क्योपशम सम्यक्त्वनो कालमानथाय, एम नानाप्रकारना जीवो आश्रीसर्वकाल ठासठ सागरोपमठे, यइ कं सिद्धांते - दोवारे विजयाइसु, गयस्स तिन्नीअ अजुए अहवा ॥ तइ अइरेग नरजवि य, नाणा जीवाण सब्बा ॥ १ ॥ एनोअर्थ सुगमठे ए पांचेसम्यक्त्वनो कालकह्यो.

दवाण सबजावा, सबपमाणेहि जस्तउयलदा ॥ सवाहि नयविही हिय,
 विहाररुइति नायवो ॥ ८ ॥ अर्थ - इव्यजे धर्मास्तिस्त्रायादिक ठ तेना सर्वजाव
 जे इव्य गुण पर्याय उत्पाद व्यय धाव्य तेने सपनय भग प्रत्यक्ष परोक्षादिप्रमा
 णे स्यादाद सैली सहित अनेक सप्तजगी परुपणायेजाणे ते सातमीविस्तार रुचि
 दसण नाण चरित्ते, तव विणए सच्चसमीड गुनिसु ॥ जोकिरिया नावरुइ,
 सोखलु किरिया रुइनाम ॥ ९ ॥ अर्थ - जेने दर्शन ज्ञान चारित्र तप विनय समिति
 गुनिप्रमुख बाह्य क्रियाथी वणु रगहोय क्रियाजावमां वणी चाहना रहे तेने थाव
 मी क्रियारुची कहिये

अणजि गाहिय कुदिछी, सखेव रुइति होइ नायवो ॥ अविसारव पवयणे, अ
 णजि गहियो असेसेसु ॥ १० ॥ अर्थ - जेप्राणी अणजिगहिय के० अनजि
 ग्रहिक कुदृष्टीजे कुमार्गे शाखादिक दर्शनानो आग्रह धरेनही थोडु कदायकी
 वणुजाणे कुमतिये पमेनही समोविचारे चिजातिपुत्रनीपरे तथा प्रवचनजे जिना
 गम तेनेविपे वणु अविसारव के० निपुणतो न होय तोपण सरलगुणेकरी कदा
 ग्रह धरेनही जिनमार्गनी प्रतीत माने तेने नवमीसह्ये रुचीरुहिये

जो अष्टिकाय धम्म, सुय धम्मखलुचरित्तधम्मच ॥ सबहुइ जिणानिहिय, सा
 धम्मरुइति नायवो ॥ ११ ॥ अर्थ - जे नव्यजीव अष्टिकायधम्म के० पचा
 स्तिकायनु स्वरूप जाणे तथा श्रुतधर्म अने चारित्रधर्म ने बाह्य अतरगनावें श्री
 जिनोक्तमार्गे सबहे सकल स्वभाव विजाव स्वरूप जाणे तेने हेपोपादेय जावें य
 थायोग्य सबहे ते दशमी धर्मरुचि कहिये ए दशरुचि ते सम्यक्त्वना जेदहे

हये ए सम्यक्त्वगुणनी प्राप्ति ते मिथ्यात्वना त्यागथी थाय ते मिथ्यात्वना ने
 द पावत्रे तेमाजे लौकिक प्रवाहधर्मे जेजे सारजी सपरिग्रही कुशीजसेवनादिक जे
 धर्म दुर्बेद्यहो तेहिज सारकरीजाणे तेनु हवताणे अमारोधर्म तेज सारठे एम
 कदाग्रहकरे पण मध्यस्थथई परिह्वाकरी शुद्धनेग्रहेनही ते अजिग्रहिक मिथ्यात्व

जे एम कहेके सर्व दर्शनरुडाठे सर्वने वादियें पण नदियेनही एवी पोतानी
 मदबुद्धिजे जडतापणु तेनेजीवे काचने तथा मणीने सरखाकरे पण परिह्वाकरी
 शुद्धने ग्रही शकेनही ते वीजु अनजिग्रहिक मिथ्यात्व

जे जाणीजोईने छुत बोले कुमति कदाग्रहना जोरथी विरुद्ध परुपणाकरी ड
 रत ससार वृद्धिकरे जमाजी प्रमुख नन्हवनीपरे ते वीजु आजिनिवेशिक मिथ्यात्व

जे श्री जिनोक्त सिद्धांतना जाव सांजली संशय धरे जे ए केमहसे एम मगम ग्योरहे ते चोथुं सांशयिक मिथ्यात्व कहिये.

जे ऐकेंडियादिक समूर्धम जीवोने अनादिनुं पठवाडे लागोरह्योठे प्रायें अस त्रीयासुधीतो अनाजोगिकज होय ते पांचमुं अनाजोगिक मिथ्यात्व जाणवुं

अथवा संसारीजीवोने बीजापण चारप्रकारें मिथ्यात्वहोय ते कहेते एक देव गत लौकिक बीजो गुरुगत लौकिक त्रीजो लोकोत्तर देवगत चोथो लोकोत्तर गुरु गत तेमां हरी हर शक्ति प्रमुखने माने पूजे ते लौकिक देवगत मिथ्यात्व, ब्राह्मण तापसादिकने गुरुबुद्धमाने पूजे ते लौकिक गुरुगत मिथ्यात्व, बलीजे सप्रजाव जि नाविवने इंडिय सुखने अर्थ माने पूजे ते लोकोत्तर देवगत मिथ्यात्व, अनेजे सुसा धुने इहलोक सुख यश मान प्रतिष्ठा अथवा धन धान्य पुत्रादिकनी आस्थाधरी माने इहे दानआपे ते लोकोत्तर गुरुगत मिथ्यात्व कहियें.

तथा जीवे अजीवसत्ता अजीवेजीव सत्ता मग्गे उमग्गसत्ता उमग्गेमग्गसत्ता सुदेवेअदेवसत्ता अदेवेसुदेवसत्ता सुसाहुसु असाहुसत्ता असाहुसुसाहुसत्ता धम्मे अधम्मसत्ता अधम्मधम्मसत्ता ए दशप्रकारें विपरीत वासनारूप मिथ्यात्वठे.

तथा जे बली रक्षाबंधन गंक्रांतिपूजन एम एकवर्षमां अतपर्व आराधन ते सर्व लौकिक पर्वगत मिथ्यात्वठे तथा दीवालीप्रमुख कव्याणीकना दिवशे इंडी यसुखने साथे विशेष पूजारचनादिक करे ते लोकोत्तर पर्वगत मिथ्यात्वठे ए सर्व मली एकवीसजेठे मिथ्यात्व ते संसारीजीवोने संसारमां नमाडेठे.

तथा बली धर्माधिजीवने चारप्रकारें मिथ्यात्व टालवानो उपयोग राखवो ते कहेते तेमां प्रथम प्रदेशमिथ्यात्वठे ते जे आत्मप्रदेशें पूर्वबंध मिथ्यात्वनादलियां र ह्याठे ते सत्तागत अथवा उदयगत दलियांठे ते प्रदेशगत मिथ्यात्वठे ते जेवारे जीव जिनवाणीसांजली यथार्थनावजाणी सबहे सकल पुजलिकनावने हेयसबहे केवल स्वरूपलानते यथार्थ परिणति परिणमन तेनेज सुखनुंमूलजाणी सबहे आदरकरे एवीवांठायें प्रदेशमिथ्यात्व टलीजाय.

वीजुं परिणाम मिथ्यात्व ते जे पोताना प्रमाददोपेकरी शुद्धश्रद्धाफरीने कुश्र ऋषाय जेम पूर्वधरने निष्ठादिक दोपेकरी पूर्वगलीतथाय मरीने निगोदादिकेजाय जेम प्रसन्नचंद राजकृषी दूरवाक्य सांजली चेतनाफरीगइ ते परिणाम मिथ्यात्वक हिये ए मिथ्यात्व ते जिनवाणीनेविषे तीव्रोपयोगी रहेवाथी टलेते.

त्रीजुं परुपणामिथ्यात्व ते उत्सन्नप्रापवाना जे महोटादोप तेने कहियें एथीअ

નતસત્તાર વ્રમણકરે ધર્મવીજનો ઘસકરે જે સદ્દેહના રાક્ષીને મરણાંત કષ્ટપટે તો
પણ શ્રીજિનવાણી વિરુદ્ધ પ્રરુપણાનકરે તેને એ મિથ્યાત્વનું દોષટલે

ચોથું પ્રવર્તિમિથ્યાત્વ તે જે મિથ્યાત્વની કરણીકરે મિથ્યાત્વ પ્રવર્તિવે તેને ક
હિયે એ મિથ્યાત્વ સુસાધુ તથા સુશ્રાવકની સગતિ કરવાથી તથા રાગદેષને મદ
કરી મધ્યસ્થનાયે થઈ પરિહારકરી શુદ્ધપ્રવર્તન કરવાથી ટલે

એમ એ મિથ્યાત્વજેઠે તે જગતમા જેટલી હુલ્લેખની જાતોઠે તે સર્વનું મૂલકારણજે
કોપ્યોહમમન કોપ્યોધ્યાત્મ તથા વેતાલ જે નકરીસકે તે હુલ્લેખ એમિથ્યાત્વઆપે
ધ્યાત્મ મૃત્યુ દાઝિયું તથા વનવાસથીપણ મિથ્યાત્વ સેવનતે અનતગુણ હુલ્લેખ
જે જેણે મિથ્યાત્વજીવ્યો તેણે સર્વજગતજીવ્યો હુલ્લેખકની રૂઢિપામવી મુલનજે
પણ મિથ્યાત્વ દાઝિયું હુલ્લેખ કરતે તેમાટે આત્મસુખાર્થિજીવે વિશેષથકી મિથ્યાત્વ સો
ધન કર્યું નિર્મલ શ્રદ્ધા કરી આત્મગુણયુક્ત સત્કારિદોષ વિમુક્ત સમ્યક્ત્વ દૃઢકર્યું

દશે આત્મગુણેકરી સમ્યક્ત્વની પુરીકરે તે આત્મગુણ કહેજે ગાથા ॥ નિસ્તક્રિય
નિરાક્રિય, નિરિત્તિગિતા અમૃદદિષ્ટી ॥ અવબુદ્ધિ ધીરીકરણે, વશ્વજાલપ્તનાવણે અથ
॥ ૧ ॥ શ્રીજિનાગમનેગિષે સૂક્ષ્મચિત્તર અતિહિયાદિક નાવજેઠે તે સાચા સદ્દે
પણ મરેદ્દમરા નશ્વાણે અને સાતનય પણ મનમા આણેનહી તે પ્રથમ નિસકર્યુણ

ધીનો નિરાશ્રયુણ જે અન્યદર્શનના કષ્ટ મત્ર ચમત્કારાદિક ઘટતદેશી તેની
શાંતના નરે આરુદ્ધાયરેનહી અથગા ધર્મના પુણ્યરૂપફળની હુલ્લેખ નરાતે કેમકે
નિર્લગ્ન ઇગ્ની આનુરૂતા તિહાપુણ્યસ્ત આગોચાય જિહા હુલ્લેખ તિહાકર્મવધે અને
પુણ્યનો ધર્મક્રિયાનો વસ્તુમનાત્રે તેતો અવશ્યજથાય તેને હુલ્લેખ દાપ તો સા
મુ કર્મગમરે અને જે નિષ્કરૂપણે ધર્મક્રિયાનુફળજે તે નિરધિગિષે માટે એ નિર
શ્રયુણથી ધર્મકર્તા રૂઢિનેપામે

ગ્રીષ્ઠ નિરિત્તિગિતાગુણ તે જે કર્મસંચય ફળનો સદેહ રાખેનહી જેમ કોઈ મનુ
ષ્ય ધર્મસંચય કરતો કાંઈ પુર્વકૃત પાપપ્રતિભે ઉદયહુલ્લેખોડતો થકો મદ્યુદિ
નો ધણી ભમરિચારે જે દુષ્કર્મસ્તુ તોપણ પીડાકેમ પામ્યું એ ધર્મક્રિયાનુ ફળ
પામેરે નહીં થાય ભીમકારે પણ ભમરિચારેજે ભત્તોપુર્વકૃત કર્મકર્તા થ
દય આચારે પણ પર્વમાન જે ધર્મક્રિયા કર્યું તે આગત અગત્ય આવગત
રેનજે શ્રીજિનશ્રેયે કહેજે કટાણ કર્મમાણ ન મુક્ત અગ્નિ, માટે જે નિરિત્તિ
ગિતા ભગવદ્ગોષ તે મન્દ્ર ધરેનહી શ્રીજિનનગ્નિ રામાશ્રમણે કન્યમડ હ
સ્થને નિરિત્તિગિતા મિદ્ધ મિદ્ધરૂપાગિ ॥ નેયગ ભગવદ્ગોષ, નાનાપરણા દગણ ॥ ૧

अथवा अगुनपुन एकरुखागणे पण अगुनपुनजंखी दुगंठा करेनही तथा पुणोदये गुनसंयोग मित्राथका खुसीनथाय अहंकार करेनही पापोदयथी अगु नसंयोगमित्रा द्विजगीरघायनही ते निविनिगंठा गुणकहिये.

चोथो अमूढदृष्टीगुण ते जे श्रीआगमसिद्धांतमां निगोदप्रमुखना सूक्ष्मविचार सांनजतां मुंजायनही जे पोतानी धारणामां आवे ते धारीराखे अने जे धारणावु द्विये नआवे ते सद्धे. तिहां एमविचारेजे सर्वदोषथी विमुक्त एहवा जिनेश्वरते अ न्यथा वादीनहाय. चक्रुं आगमैः—अनस्सद्गुजंजुजिह्या, सवणुमय मवितह ॥ त हाचिंतएमड्यं. अन्नहान वयंतिजे॥१॥अणुवकय पराणुगह, पराचणा जंजिणा जग प्वरा ॥ जिय राग दोसमो हाय. नन्नहा वाडणो तेण ॥ २ ॥ अर्थः— जेजि नवाणी सांनजतां खबर नपडे. समजवामां नआवे, तेना हेतु जिखेते. कोईक श्रो तातो पूर्वजव कृत ज्ञानविराधन कर्मोदयथयेथके मतिधुर्वलताथी न समजे तिवा रें आचार्य तथा विधि उपदेशक कोई हेतु दृष्टांतादिक वचनेकरी श्रोताना चित्त मां उतारे, एहवा महापुरुषोने विरहे तथा नीतीन्यायना अणजाणवायकी एटले अनेक नय युक्तिना ग्रहणपणाविना अथवा ज्ञानावरणीकर्मना प्रबलांदयथी न समजे, तेवारें आत्मार्यि अमूढदृष्टी जीव एवो विचारकरे जे हेतु उदाहरण अथवा अनेक युक्तिदृष्टांतें घणा वखत कहंताथकां पण मने सारीपठे समजण पढतीन थी ते महारे पूर्वोक्त दोषना योग्यथी जाणवी, पण सर्वज्ञमत तो अवित्त सत्य जेते, एम कहे तेवारें कोई दृष्टाकरे जे एकांते जिनोक्त रचनाज सत्यते एवुं तें कि मजायु? तेवारें अमूढदृष्टी श्रोता उत्तर कहंतेः—अणुवकय के० जे जिनेश्वर ते केवां ठे प्रत्युपकारनी चाहनाविना परने अनुग्रह उपकार करवाने तत्परते, तथा जंजि णा के० जे कारणमाटे जिनेश्वरते जगतमां प्रवर के० श्रेष्ठे, रूप वज तेजकांति बुद्धि कृद्धि सिद्धिप्रमुख गुणे सर्वोत्कृष्टे; अने वली जियराग के० जीयाठे मूलथी राग धंपने मोहजे अज्ञान ए त्रणदोष जेमांथी गयाते माटे जिनेश्वर अन्यथावादी होयज नही तेथी परमवयार्यवात ते आगमनीजते एअमूढदृष्टीनामा चोथोगुण.

पांचमो अववृह गुण ते पोतानी आत्मां अनंत ज्ञानदर्शनादिक गुणते ते नुपावेनही उदकडुख मेठवाने दीनतादिक न जापे शुद्धसत्ता जेवीते तेवीजकहे अने पुनजिक सुखडुखते अज्ञानदशा कृत उपायिने आत्मा ए रागद्वेष उपायि थी न्यारोते. समज परजे अन्यसाथक तेमांपणजे गुणहोय ते प्रगटकरीकहे पण नुपावेनही ते पांचमोगुण.

ઠ્ઠો ચિરીકરણગુણ તે પોતાના પરિણામ પરજાવમાંથી કાઢી જ્ઞાનધ્યાનમાં જોડે, નિત્યે ધર્મક્રિયાકરતોહોય તે અવગચ ચિરયોગવત થયોયકો કરે, પણ ચપ લતાના કારણમિલે તોપણ અથિરપણુ પ્રદેનહી સાધ્યસાધનથી મગેનહી, તથા કોઈ નયપ્રાણી શુજાશુજન કર્મોદયનિમિત્તે ધર્મથી પમતોહોય તેને સહુપદેશાદિક આપી અથવા તેને કોઈરીતે સહાયીથઈને તેનું પરિણામ ચિરકરે, પણ મગવા ન આપે તે ઠ્ઠો સ્થિરીકરણ ગુણ જાણવો.

સાતમો વત્સજતાગુણ આ વર્તમાન શાસનમાં જે નય ધર્મરુચિ જીવોતાયે સામાયક પોતહ પરિકમણ યાત્રા પૂજાદિક ધર્મકરણી કરતાહોય, જેહની સદ્દેશાદિક એકહોય તે પોતાના સાધર્મી કહિયે, તેની નક્કિકરવી તે વત્સજતાકહિયે અથવા સર્વજીવ જાતે આપણાસાહમીજાઠે, એકસત્તાર્યે સરસાઠે, વાસ્તે સર્વજીવની વાત્સજતા કરવી, જીવદયાપાત્રવી, અથવા અતરગત્રાવે જીવના જ્ઞાનાદિકગુણ તે તેને જ્ઞાનધ્યાનેકરી પોષણ (પુષ્ટકરણ) એટલે જ્ઞાન ધ્યાનનો ઘણો અન્યાસ કરવો એ સ્તનિષ્ઠા વાત્સજગુણ સાતમોત્રે

આઠમા પ્રનાયિકગુણ તે જનશાસનની વચ્ચનિકરવી, સઘયાત્રા રથયાત્રા અથવા મહાદા તપ જપ ઝંતી વપધાન પ્રતિષ્ઠા પૂજાદિકના ઘણામહોત્સવે અદ્વજક દાના દિવની વધારતાકરી જેથી અન્યદર્શનીઝંપણ અનુમોદનાકરે એરી ધારાયે ધર્મ સમુચરે, મદર્શનની વૃદ્ધિકરે, ઘણાજીગેને ધર્મેજોડાવે, એજા કારણ મેલયે જેયકી જનશાસનને પ્રનાયે (વોધાયે) એ બાહ્યપ્રનાયિકગુણ અથવા પોતાની આરામાના જ્ઞાનાદિકગુણ તેને વધારવા પુષ્ટકરવા તે અતરપ્રનાયિક ગુણ એ પ્રનાયનાગુણ આઠમા કહ્યા.

હરે શ્રી સમ્યક્તત્ત્વના સદસત્ત્વજેદ તિસ્તુદિ વ્યવહારથી કહેને -

તિસ્તુદિ લિંગ લક્ષણ, દૂમણ ખૂમણ પજાવગાગારા ॥

સદ્દેશ જયણ જાણણ, ઠાણ વિણાય ગુરુ ગુણાઈય ॥ ૭૪ ॥

અર્થ - તિસ્તુદિ કે. સમ્યક્તત્ત્વની પ્રણમુદિત્રે, તેમાં પદ્ધેત્રી મનમુદિત શ્રીજિન તપા જિનમત એ વે વિના અપર સર્વે અસાગ્રે ડમ ચિતવે તે મનમુદિ ધીત્રી પ ચનમુદિ તે શ્રીજિનેશ્વરનુ આરાધન કરતાં સર્વે રાપેની સિદ્ધિયાવજ અન કોઈ પ દેશન દુ રતના અદયથી જે કાર્ય ન થયુ તે અન્ય દેશથી શુચિયાનુત, માટ અગિલ તની મેલાથી જામના સિદ્ધિયાવન, વાન મપ્રમાપણ અન્યદયની પ્રાર્થના ન કર.

एवुंजे निसंकपणे बोलवुं ते वचनसुद्धि कहियें. त्रीजी कायशुद्धि ते कोई पूर्वकृत अशुभोदयथी कोई मिथ्यादृष्टी दुष्टराजा अथवा चोर अथवा दुष्ट देवादिकजेठे ते एो खड्गादिके जेथो, निह्वादिके यंत्र घाणीप्रमुखे पीव्यो, अग्नी प्रमुखे दाज्यो, एवा महोटा मरणांत कष्टआवे, पण एक श्रीजिनेश्वरविना अपर देवने वज्रजंघनीपरे नमेनही ते कायशुद्धि कहियें.

लिंगके० लिंगत्रण्ठे. ते कहेठे:—जे श्रीजिनागम सांजलवानी घणीज इघाराखे इंदियसुखना अनेककार्यमूकी आगम सांजलवाने तत्परहोय ते प्रथम सुश्रुपा लिंग कहियें. वीजुंलिंगते धर्मकरणी करवाने परमरागहोय जेटला धर्मकरणीयठे तेहिजकार्यमाने वाकी सर्व नवपूरणमाने ते वीजुलिंग. त्रीजुलिंगते जे श्रीजिनेश्वर तथा जिनमार्गानुसारी गुरु तेना वैयावच्चमां यथायोग्य निश्चलानिग्रह रूप नियमं प्रवृत्ते ते त्रीजुलिंग जाणवुं.

हवे जेयकी हृदयगत सम्यक्त्व लिखियें जाणियें तेजकृण पांचठे:—ते कहेठे तेमां पहेलुं जकृण समठे, तेजेम रागद्वेषनी मंदता, तेम समतानी वृद्धि, सुखदुःखना उदये हर्षविपाद धरेनही ते समकहियें. एटले समपणेहोय पापोदये पुण्योदयें अ व्यापकहोय तेसम नामा प्रथम जकृण जाणवुं. वीजु संवेग जकृण ते नित्यें मोहानिलापरहे, जे जे मोहना कारणठे ते ते उपरें आदर घणुंहोय, परनावथी विमुखरहेते वीजुं जकृण. त्रीजुं निरवेद्यजकृणते जे ससांग सहित एकवत्र राज्यपाप्मुंहोय तोपण एमजाणे जे ए वंटीखाने पढयोळुं. ए कारागारथी के वारें वूटीत, सर्व पुजलिकजाव ते बंधनरूपगणे, समस्त संतारथी वदासरहे, ते निरवेद्य जकृण त्रीजुं जाणवुं चोथुं अनुकंपनजकृण ते जे सर्व संतारीजीव उपरें अनुकंपाधरे, एटले संतारीजीवोना इव्यडु ख देखीने तेना उपर परम मैत्रीजावधरी, यथा शक्तियें उपकारकरे, मनमां एवी चाहना राखेजे कोई जीव पाप नकरे कोईजीव डु खी नथाय, सर्व संतारीजीव इव्य जाव डु खथी वुटे, धर्मपामे म्हा री शक्तिफुरे तो सर्वने धर्मस्चिवंतकरुं, जेम एना जन्ममरणना डु खटले, एवी या सनाते अनुकंपा जकृण चोथुं जाणवुं. पाचमुं आस्तिक्यता जकृणते श्रीजिनशासन तथा जिनधर्मउपरें परम आसताहोय, परमरंगहोय एरीतें धर्मरंग चानीतहोय ते आस्तिक्यता जकृण पांचमुं जाणवुं.

हवे पांच दृपण सम्यक्त्वना कहेठे:—तेमां प्रथम संकादृपण ते जे जिनवाणी मां संदेहधरे ते शंकाकहिये. तेना वे जेठे:—एक देशविषयी वीजो सर्वविषयी. तेमां

सर्वविषयसंका ते धर्मदे के नथी अथवा जिनधर्म सत्यदे किवा असत्यदे एनी रि
चारणाते सर्वधी सकाजाणवी अने जे देशसकाते जीव सर्वगतदे के असंगतदे
पृथ्वीमां जीवपणुं कमठेरे अथवा निगोदादि स्वरूप केम घटमानथाय ? कई पुक्ति
मानिये अथवा वर्तमानकाले चारित्रदे के नथी इत्यादिक देशसका जाणवी तथा
पूर्वकहीजे सर्वमका ए वे मका सम्यक्त्वेने दखरे ते सकानाम प्रथम दूषण जाणवु
बीजु काक्षादूषण ते जे परदर्शननो अनिजापधरे तेन आकाक्ष, दूषणरुहिये ते
वेप्रकारेदे एक देशधी आकाक्षा बीजी सर्वधी आकाक्षा तमा संगतादिक एकन
दर्शननो अनिजापधरे ते तो देश विषय थाकटा, अने जे सर्वपापमीधर्मनी थाको
क्षाधरे ते बीजी सर्वविषय आकाक्षा, एबीजुदूषणरुहु सम्यक्त्व मजीनकरे ए
श्रीजिनागममां अविस्वास्त रूप दूषणते

त्रीजुं वितिगिह्वादूषण ते जे तपस्यादिक धर्मरणीकरता तत्कन्यफज्जनों सदे
धरे, ए धर्मक्रिया फलसे के नहीफलस, केमके क्रिया वे प्रकारनी जगतमां देखाय
ते, एक फलआपे बीजी अफज्जपण थाय, आपाढाचार्यनी पर सदहमापडे, इहां
कोईशिष्य पुठपु जे सकाते सदेहरूपते, अने था विचिकक्षापण सदहरूप कहां
तो ए वेमां शोविशपणुते जेथी निज निजकहोता एम शिष्ये पुठयाची गुरुकहे
ते सका दूषणते इध्यगुण विपेते अने विचिकक्षा क्रिया विपेते ए त्रीजु दूषण

चोष्टु प्रगसादूषण ते कतिगी तापस साक्यादिक देखीते अहा ए महाटा त
पसीते, इयादिक वर्णन ते आससाकहिये, ए प्रसमाकरता अतक्रुणाकरणे करी त
म्यक्त्व मजीनकरे, मुग्धबुद्धि मिथ्यादृष्टी लोकने विपे अत्यादरघाय मिथ्याधर्मनी
सदापुष्टीपाय, केमके लोककहेके जनधर्मापण एनी प्रसमाकरते, तो ए महापुणी
ते इत्यादिक दूषणांथी सम्यक्त्व मजीनथाय ए चाथुदूषण

पाचमु दूषणते जे कुलिगी अन्यदर्शनी साथे सत्त्व परिचयकरे नित्य जेगार
हे, तेनी क्रियाना वर्णन महिमा साजली श्रद्धावोधदलीथाय अने तेनी कुलज
क्रियादेखी दर्शन दृढता सिधिलथाय, माटे अन्य दर्शनीनो परिचय त्यजवा ए
पांचमु दूषणते

हवे पांच नूपण कहेते -प्रथम स्थैर्यनूपणते जे श्रीजिनधर्मेने विपे स्थिरताको
य, पण पुक्ति कुपुक्ति साजली चपलचित्त करेनही ते स्थैर्यनूपण बीजु प्रजावना
नूपणते श्रीजिनशासननी अनेक सपयात्रा पुजा प्रतिष्ठादिकना महात्म्य करेन
बीजु प्रजावना नूपण जाणवु त्रीजु चक्रनूपणते श्रीजिनशासन उपर घणीनकि

राखे, जेम कोई दलिड़ी रोगी अपराधी कलंकी प्रमुख दोषनिधान महाडुखियो दीन हीननिष्ठाचरानुवस्था अनुभवतो, एवा डु खी पुरुषने कोई उपकारी साम्यर्थ्यवान पुरुषें करुणालावी तेना सर्वेडु खफेडी महोटा धन धान्य राजरुद्धि समृद्धिं स हितकखो, हवेते दलिड़ीपुरुषने उपकारना करनार उपर केहवी नक्तिहोय तेथी अधिक नक्ति देव, गुरु, धर्म, उपरेंराखे ते त्रीजुं नक्तिनूपण कहिये. चीथुं नूपण श्रीजिनशासननेविषे कुशलता आगममैलीयुक्ति प्रयुक्ति हेतुदृष्टांत मांहे अतिनिपु ण ए नूपणवंत क्यांय खलायनही जिहांजाय तिहां आगमनी कुशलताथी अन्य दर्शनीमां जैनमार्ग दीपावे कोई स्थानके हारेनही, परिकर्मित बुद्धिवले प्रज्ञानो मार्गदीपावे घणाने जैनधर्मपमाडे ते चोथुंनूपण.

पांचमुं तीर्थसेवा नूपण ते जे इव्यजावथी तीर्थनी सेवामां रसीयोहोय तिहां इव्ययी तीर्थ ते श्रीसिद्धाचलादिक पुण्यक्षेत्र जिहां तरतमयोगें घणाजीव सिद्धि वखा घणाजीव रत्नत्रयीपाम्या घणासम्यक्त्वदृष्टी देवनिवासि ते एवां पुण्यक्षेत्रें अनेक जनसमुदाययुक्त विधिपूर्वक जायते तिहां ते महापुरुषोना चरित्रने वदुया द करता पुण्यक्षेत्रना योगथी घणा कर्मोनी निर्जराथाय, केमके बंध तथा निर्जरा ते इव्य क्षेत्र काल जाव ए चारने अनुकूलता माफक थायते शुचइव्यादिक चारने निमित्ते पुण्यनी वृद्धिथायते, तेथी निकटसंसारीथायते. वली अशुचइव्यादिक चारने योगे संसारदुःख दुर्गतिनी वृद्धिथायते, माटे कर्मद्वय निमित्तें इव्यतीर्थेंज वुं अने जावतीर्थे ते दादसांगी अथवा चतुर्विध संघ तेनी सेवा नक्तिवदुमान क रतां आत्मा निर्मलथाय, बीजाजीव धर्मपामे ए तीर्थसेवानामे पांचमुनूपणकसुंते.

हवे आठप्रजावक कहेते पावयणी धम्मकही, वाई निम्मित्तुं तवस्तीय ॥ वि ज्या सिद्धो अ वमि, अछेव प्रजावगा जणिया ॥ १ ॥ अर्थ:- पावयणीके प्रावचनीते जिनमार्गमा कुशल जिनमार्गदीपावे, तेथी प्रजावक कहियें. वीजुं धर्म कथामां अतिनिपुण होय ते घणा दुर्वोधजीवोने धर्मपमाडे, शासननी उन्नतिवधा रे, माटे बीजो प्रजावकजाणवुं. त्रीजो प्रजावक वादी तेएकवातने शेकडावरवतथा पे, वजीतेज शेकडावरवत उट्यापे पण किहां खलायनही. प्रतिज्ञा हेतु दृष्टांत यु क्ति कुयुक्तिमां निपुण, एवा तीक्ष्णबुद्धिमान वादी स्यादादमां निपुण ते राजद्वार वदुजनसमूह जयपताकावरे, शासनने दीपावे माटे वादी प्रजावकत्रीजो जाणवो चोथो निमित्तजार्पी प्रजावक ते जे पूर्व आम्नायनायोगथी नूत नविष्य वर्तमान कालनी वातकहे ते निमित्त कुशल; कोई तथाविध अवशरे राजद्वारादिकमां शा

રિતિકવરણ તે રૂનિ કહેતાં ધ્યાજીવિકા તંદ્રિજ મદ્રોટા કાંતાર એટલે અટવી એ
 ટલે કોઈ પાપોદ્યથી એવું દ્વ્ય ક્ષેત્રાદિક યોગ મઝિજાય કે જેયકી ધ્યાજીવિકા
 ની કુજનતાયર્જાય ત્રણદિવસ પયંત જિહાંસુધી શક્તિફુરે પરિણામટકે તિહાં સુ
 ધીતો ટપ્પોરદે પત્રે જાણેજે હવે ટકાસેનહી એવુંદેવે તેવારે કોઈ ચિરુદ્ધ કારણે
 ધ્યાજીવિકા કરવીપદે તે ઠ્ઠો ધ્યાગારજાણવો. એ ઠ્ઠ ધ્યાગારતો જે વત્સર્ગ પાલી
 ધકેનહી તેનેઠે, પણજે દૃઢ પગિનામી હોય તે સાવાસ્તે ધ્યાલંબનજાહે, જે મંદહોય
 તે લાકઠી લેડને ચાલે તો તેને કોઈ ચિરુદ્ધપણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહેઠે તેમાં પ્રથમ પરમાર્થજે તત્વાર્થ તત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહ
 મ્ય તેનો પરિચયકરે, કેમકે તત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે ગયમઠે તે કષ્ટરૂપઠે, માટે
 તત્વજ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણાકહિયે. બીજી તત્વજ્ઞાનની સકલપરમાર્થનાજા
 ણ જે મુનિરાજ તેની સેવાકરે, એવા મુનીને સેવ્યાવિના તત્વ પ્રાપ્તિપણનયાય, માટે
 તત્વ જ્ઞાનની સેવના તે બીજી સદ્દહણાજાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે
 વ્યાપન્નકેળ ગયુંઠે દર્શન જેયકી, એટલે શ્રદ્ધાનૃપ યેલા સ્વદર્શની, તેની સંગતન
 કરવી, હીણાની સોવતકરતાં સાધુજનપણ હીણોકેહેવાય, વાસ્તે દર્શન ત્રપ્તું
 સંગ વર્જવું એ ત્રીજી સદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુટ્ટટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી તા
 પસાદિકની સંગતનકરે, રાસજસંગે ગાયકુટાણી માટે ધર્માર્થિયે કુલિંગીનું સંગવર્જ
 વુ એચોથી સદ્દહણા જાણવી

હવે ઠ પ્રકારે જયણાકહેઠે તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શની જે તાપસાદિક તથા
 તેના દેવજે ગ્રહા વિષ્ણુ મહેસ શક્તિ પ્રમુખ ૩ તથા તેણે ગ્રહણકરેલાજે અરિહં
 તના ચૈત્ય પ્રતિમાં બઢિનાથ પ્રમુખ એટલાની સાથે ઠપ્રકારનો વ્યવહાર નકરવો ઠ
 પ્રકારની જયણા કહિયે તેનાનામ કહેઠે એક વંદનનકરવું બીજું વિશેષ બહુમાન
 પૂર્વક પંચાંગ પ્રણિપાતાદિક તેને નમન કહીયે તે પણ નકરવું ત્રીજું દાનજે અન્ન
 વસ્ત્રાદિક તેપણ નક્તિપૂર્વક ધર્મસાધનાર્થે નથ્યાપવું. યચિત અનુકંપ જાણીદેવું તે
 ની મનાઈ નથી. ચોથું અનુગ્રહ પ્રદાન જે વારંવાર તેહીતેહીને દેવું તે પણ નકરવું.
 પાંચમું આલાપ તે બોલાવ્યાવિના ધ્યાગલથી એકવાર બોલવું તેપણ નકરવું, ઠ્ઠો
 સંજાપતે વારંવાર બોલવું તેપણ નકરવું. એ ઠ વાના કરતાં સમ્યક્ત્વજાય માટે ઠ
 વાના વર્જવા એ ઠ પ્રકારની જયણા કહિયે.

હવે સમ્યક્ત્વની જાવના કહેઠે.—સમસ્ત ધર્મનું મૂલતે સમ્યક્ત્વઠે એવું જાવવું
 તે પ્રથમ જાવના. તથા સમસ્ત ધર્મરૂપ નગરનો દાર તેપણ સમ્યક્ત્વઠે એવું જાવ

बु ते बीजी जावना तथा धर्मरूप प्रासादनो पाइयो अथवा पीठते पण सम्यक्त्व जठे एबु जावबु ते त्रीजीजावना, तथा सम्यक्त्वते आत्मार्यिकजीणे निधान अखुट खजानोठे एबु जावबु ते चोथीजावना, समस्त धर्मनो आधार ते सम्यक्त्व जठे एवी यासना ते पांचमी जावना जाणवी, तथा धर्मरूप अमुक्यचीजने राखवा नु जाजनते सम्यक्त्वठे एम जावबु ते ठी जावना जाणवी

हवे सम्यक्त्वना ठ गण कहेठे छ-६पद पणामाटे अस्ति ते जीवठे एम ह निधे जाणबु ते प्रथम गणठे तथा सास्वत नित्यठे हव्यथी किवारे नाशनथी ए बीजुगण तथा पुण पापनो कर्ता तेपण ए जीवजठे ए त्रीजुगण. तथा वजी पुण पापनो जोक्ता तेपण जीवजठे ए चोथुगण तथा निर्वाण जे मुक्ति सिद्धते ए पांचमुंगण तथा ते मुक्तिपामवानो उपायपणठे ते ठठुगण ए ठ गणाविशेषनी च च्या दर्शन सितरी प्रमुख ग्रंथयकी जाणवी ए ठगणनी अप्रतीत अविश्वास ते मिष्यात्व जाणबु माटे ठ गण रुढीरीते सहहवा आगमरुची गुरुपासेथी धारवा

हवे सम्यक्त्वनी निर्मलताने अर्थे दशनो विनयकरवो ते कहेठे - अरिहत ते विचरता तीर्थकर १ ज्योतिस्वरूपी सिद्ध २ चैत्यजे प्रभुना देरातर ४ भुतसिद्धांत ५ वीतरागनो धर्म ६ मोक्षमार्गना साधक साधु ७ पांचप्रकारना आचार ते पोतेपण पाले अने परने पलावे ते आचार्य ८ जे इग्यारअग पोते नणे अने परने जणावे ते उपाध्याय ९ पवयणीते चउदपूर्वधर १० दर्शनजे सम्यक्त्व ए दशनो विनयकरवो एदशेनो यथायोग्य अनुकूलपणथयीने विनय करतायका सम्यक्त्व अतिनिर्मल थाय

विठार तुह समया, सया सरताण नवजीवाण ॥

सामिय तुह पसाया, हवेऊ समत्त सपत्ति ॥ १५ ॥

अर्थ - हे सामिन् तुहसमया के० तहारा परूम्या सिद्धांतनो विठारं के० विस्तार तेने सया के० सदाकाल सरताण के० अनुसरतां अन्यासकरता एवा नवजीवाण के० नव्यजीणेने तुहपसाया के० तादरा पशायथी सकल सिद्धांतनोपार एवोजे समत्त के० सम्यक्त्व तेनी सपत्ति के० प्राप्ति ते सम्यक्प्रकारे निरावरणजावे हवेयु के० धाउ ए प्रकरण करनारनी आसीसठे इति सम्यक्त्वस्तव वालावबोध सपूर्ण मगमद

॥ अथ प्रशस्तिलिख्यते ॥

॥ दोहरा ॥ यह विधि समकित गुणतणी ॥ प्रापति आगम माहि ॥ नापी नि

सुणी सदहे ॥ तस दो डुरगति नांहि ॥ १ ॥ सुरपति सुख जेवो सुगम ॥ सुजच
रक्क ३क ठत्त ॥ डुर्जन नरनव जगतमें ॥ समकित गुण संपत्त ॥ २ ॥ दान दया
संयम क्रिया ॥ समकित युत शिव हेत॥नहि तो मंडक चूर्णपरि॥नव बंधन संकेत
॥ ३ ॥ विण समकित संयम क्रिया ॥ करे अन्नंती वार ॥ पार न पावे तेह युत ॥
अड नवमे निस्तार ॥ ४ ॥ एक सहित दश गुण वधे ॥ गुन्य थंक कहिवाय ॥ वो
यिउक्त गुण सवि क्रिया ॥ नहितो कष्ट कहाय ॥ ५ ॥ पुन्यदिशि पूरव जली ॥ जिहाँ
उदयाचल थान ॥ कल्याणक सवि जिनतणा ॥ तिण ए दिशि परधान ॥ ६ ॥ सु
विहित सूरि गुणे जखा ॥ (श्री) पुन्यसिंधु सूरिस्त ॥ वाचक ज्ञानसागर तणि ॥ निनु
जस नामे सीस ॥ ७ ॥ तास शिष्य पूरव तणा ॥ तीरथ जेटण काज ॥ गुन
सकुने सूरतयकी ॥ करि प्रयाण गुन साज ॥ ८ ॥ यमुना सुर तटनी तटे ॥ वद
न श्रीजिनपाय ॥ नगर मगसुदावाद लगि ॥ अनुक्रम पढुता जाय ॥ ९ ॥ तावत्त
खा गोत्रे जलो ॥ साह सुगाल सु नाम ॥ डखमां काज धर्मनो, कखो सुगाल सु
वाम ॥ १० ॥ समतत्तिखर गिरिराज पर ॥ वीसे टूँके स्तूप ॥ थापी तिम ३कवी
समो ॥ कखो प्रसाद अनूप ॥ ११ ॥ पंचम थारे परगढो ॥ कखो उद्धार प्रति
६ ॥ मानव नव सफलो करी ॥ जगमांहे जश लीध ॥ १२ ॥ तसु सुत जागनि
धी जलो ॥ दाता धर्मी दद ॥ राजसजा मंमन समी ॥ अन्ननव अन्नय प्रत्यक्ष ॥
॥ १३ ॥ साह सुला नामे निपुण ॥ आगम रुचि प्रिय धर्म ॥ तास कहणथी ए क्रियो
॥ जापामय स्तव मर्म ॥ १४ ॥ आगे बहुश्रुते बहु जिरव्या ॥ समकित जेट विशेष
॥ बाहुं लखि जापा जिखुं ॥ उनमें कूण विशेष ॥ १५ ॥ जोनी तस आसय अ
गम ॥ हुं ठगस्य थयाण ॥ जूल चूक जे मुजतणी ॥ बुध जन लाजो गण ॥
॥ १६ ॥ आगम जलधि थपार हे ॥ मुज मति नौका बुध ॥ क्यो निबहे जादो
नदी ॥ पकरे जेढी पुठ ॥ १७ ॥ अल्पमति में अज्ञान हुं ॥ जाणुं न बहुत रहस्य ॥
क्रपाकरी मोपें कति ॥ करजो गुह अवस्य ॥ १८ ॥ सज्जन मुजगिरमोर हे ॥ हुं
सज्जनको दास ॥ संतकपाथी मुज दुसे ॥ ए सफलो सुप्रयास ॥ १९ ॥ कुमति क
दाग्रह प्रमथकी ॥ वितठ लखाणुं जेह ॥ श्रीसंघ सांखे मुजहुठ ॥ मिठाड्डक
तेह ॥ २० ॥ दुर्जन चारुं थंगमें ॥ समकित एह थमूल ॥ जविजन तस उद्यम
करो ॥ जिम शिवसुख अनुकूज ॥ २१ ॥

इति श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव वालावबोध सहित समाप्तः

॥ શ્રીશાસનતિનકાય નમ ॥
॥ અથ શ્રીપટ્ટીશતક વાલાવવોચ વ્યાખ્યાસહિત પ્રાર્જ્ઞ ॥

પ્રથમ વ્યાખ્યાકર્તાનું મગજાચરણ

દોહા - શાસનનાયક જગતિલો, પ્રણમી વીર જિણદ ॥ પટ્ટીશતક પ્રકીર્ણતા,
અર્થે લિખુ મતિમદ ॥ ૧ ॥ અર્થ - શાસનના નાયક એટલે અગ્નિપતિ જગતિ
જો એટલે ત્રણ જગતનેવિષે તિજક સમાન, એહેવા જે શ્રીગીજિનડ, તેમને પ્રણ
મ કરીને આ પટ્ટી શતક પ્રકર્ણનો અર્થ, મારી મદમતિને અનુસારે લખુડુ ॥૧॥

મૂલપ્રકરણકર્તાનું મગજાચરણ -

મૂલ આર્યાવૃત્તમ્ - અરિહ દેવો સુગુરુ, સુદ્ધ ધમ્મ ચ પચ નચકારા ॥ ધન્નાપ
કચઘાણ, નિરતર વસડ હિયયમ્મિ ॥૧॥ દોહા - વન્ય રુતારથકે હિયે, શ્રીઅરિહતસુરે
વ ॥ સુગુરુવસે જિનધર્મેપુનિ, પાચનમણનિતમેવા ॥૧॥ વ્યાખ્યા - અરિહ - દેવરુત પૂજા
વિકને યોગ્ય, અથવા અ-નથી, રહ-ઠાનો કાર્ડ પદાર્થજનાથી, અથવા અ નથી
રહ-રથ જેને સમીપ, અથવા અ- નથી, રહ-પ્રાપ્તિ પુત્રકજત્ર ધનાદિકની જેને,
અથવા અ- નથી, રહ-ત્યાગ આત્મગુણગણનો જેને, એવો દેવા-દેવ તથા સુ-
રુડા શોનાયમાન જ્ઞાન ક્રિયાવાન ગુરુ-ધર્મશાસ્ત્રાર્થના ઉપદેશ વચાવાના
અથવા તેવું કથન કરવાવાલા, શુદ્ધ-નિર્મલ તે કષાયમજ્જ રહિત સમ્ય
સ્ત્વ વિનય વ્યામૂલ શ્રીજિનનાવિત એવો ધમ્મ-જે ડુર્ગતિનેવિષે પડતા પ્રાણીડને
ગારે તે શ્રીચીતરાગનો ધર્મ જાણવો, પણ અન્ય હરિહરાદિકના નહીં ચ-સમુદ્ધ
અર્થે જે, એટલે જે પદની સાથે વોજવું યોગ્ય હોય તે પદની સાથે એનાથી વાના
જે વલી પચ-અરહતાદિક પાચ પરમેષ્ટો, તત્સવધી, નવકારા-નમસ્કાર, એ
રપદાર્થ તે ધન્નાણ-ધમ્મ જે પુણ્યવાન પ્રાણીડ, કચઘાણ-રુતાર્થ પ્રાણીડના એ
નિવમ જે રાગદ્વેષ તથા મોહરૂપ ગાઠી જેદીને નિર્મજ સમ્યક્ત્વવાન
જે, તેડના હિયયમ્મિ-હૃદયનેવિષે એટલે અત કરણનેવિષે નિરતર-અતરાય
એટલે સદાસર્વદા વસડ-વસેઠે એથી પાપો દરિડો એના જે મિષ્યાદૃષ્ટિ ત
હૃદયનેવિષે વસે નહીં એવું સૂચન કશું એનો ફનિતાર્થ થાઠે - જ ધમ્યથ

ने कृतार्थ पुरुषो होय तेमना हृदयनेविषे सुदेव, सुगुरु, शुद्धधर्म तथा पंचपरमे
ष्टीने नमस्कार ए चार पदार्थों निरंतर वास करी रहेते, परंतु बीजाना हृदयमां
रहेता नथी ॥ १ ॥

अवतरण.-पोताथी बीजुंकाई नवने तोपण अरिहंत देवतुं आराधन अवश्य करतुं
ते कहेते:- मूल-जइ न कुणसि तव चरणं, न पढसि न गुणोसि देसि नो दाणं,
ता इत्थियं न सक्किसि, जं देवो ऽक्क अरिहंतो ॥ १ ॥ दोहा:-जो न करै तप दान
दू; न पढै न गुणो तत ॥ तद आणंद जपो सदा, देव एक अरिहंत ॥ २ ॥
आख्या:- जइ-जो तवचरणं- तपचारित्रने तुं न कुणसि- न करी शकतो हो न
पढसि- सूत्र तथा प्रकरणादिने जणी शकतो न हो. न गुणोसि-प्रथम नणोला
सूत्र अथवा प्रकरणादिकतुं मनन अथवा विचार करी शकतो न हो, अने
दाणं- सुपात्रादिकने काई पण दान देवुं ते नदेसि-तुं दर्श शकतो न हो ता-तो
पण इत्थियं- आटलुं. न सक्किसि- तुं करी शकतो नथी? जं- जे, देवोऽक्क
अरिहंतो- देव तो एक अरिहंतज अमारे आराधवा योग्य ठे, तेनी साये
सुगुरु तथा सुधर्म पण लई लेवा. एनो जाव ए ठे कै, बीजुं काई पोताथी बनी
शकतुं न होय तोपण अर्हदेव, गुरु, सुसाधु तथा सुधर्म ऊपर श्रद्धा राखीने
तेमनेज मानवुं ते सर्वोत्तम ठे. ॥ १ ॥

अवतरण -संसारनां डु खनो नाश करनार मात्र एक वीतरागनो धर्मज ठे, बीजो
कोई नथी एम कहेते. मूल -रे जीव नव डुहाइं, ऽक्कं चिय हरइ जिणमयं धम्मं ॥
इयराणं पणमंतो, सुह कय्ये मूढ सुसिद्योसि॥३॥ दोहा -नव डुप हरन जिनैं मत,
धर्म एक रे जीव ॥ परसुर नमतो तूं सुस्यो, सुन कारजमें क्लीव ॥३॥आख्या.-रे जीव-
हे जीव ऽक्कंचिय-एकज जिणमयं-जिनमत ते श्रीवीतराग जापित धम्मं-धर्म, नव
डुहाइ-संसारसंबंधी जन्मजरा मरणादिक डु.खोने हरइ-हरण करेते एटले नाश क
रेते. एमज सुदेव अने सुगुरु पण जाणवा पण इयराणं-इतर जे वीतराग देवथ
की अन्य देव हरि हर ब्रह्मादिक ठे तेथोने, सुहकय्ये-पोताने सुख थवाने अर्थे,
पणमतो-प्रणाम करतां मूढ-हे मूर्ख, सुसिद्योसि-तुं मृनायो ठे एटले उगायो ठे
एनो फजितार्थ -सुदेव सुगुरु तथा सुधर्मने मूकीने कुदेव, कुगुरु तथा कुधर्मने
जे सेवतुं तेथी काई कल्याण थतुं नथी ॥ ३ ॥

अवतरण:- वली पण एज जावनी पुष्टी करेते:- मूल-देवेहिं दाणवेहि
य, सूउं मरणाउं गक्किउं काई ॥ दट कय जिण समत्ता, बहु थवि थजरा मर

પત્તા ॥ ૪ ॥ દોહા - સુણો ન દેવ રુ દાનવે, મરણથી રાખ્યો કોય ॥ વહુત
 વિ અજર અમર થયા, નિશ્ચલ સમક્તિ જોય ॥ ૪ ॥ વ્યાખ્યા - દેવેદિ- સુરો
 ઇ, ય- તેમજ દાણવેદિ- અસુરો મરણાશ્ચો- મરણ થકી કોઈ- કોઈને પણ
 રક્તિઓ-રક્ષણ કર્યું છે એવું સુઓ-સાજાયામા અથવા દીગમા થાચું નથી
 થને દટકયજિણસમ્મત્તા-જેણે નિશ્ચય કરી એકજિન દેવ સત્ય માન્યો છે, અ
 થયા મિધ્યાત્વમોહ ઉદ્દેશકરૂપ જે જિનપ્રરૂપિત ધર્મે તેના તત્વાર્થ શ્રદ્ધાનરૂપ સ
 મ્યકુ દર્શન જેણે નિશ્ચય કર્યો છે, એવા વહુઅવિ-ઘણા પ્રાણીઓ અજરામર-મો
 હસ્યાનને પત્તા-પામ્યા, પામે છે અને પામશે એનો જાવાર્થ - એવું ક્યાય તાં
 ત્યામાં અથવા દીગમા થાવતું નથી કે કોઈને દેવે અથવા દાનવે મરણથી વચા
 યું છે, પરતુ જેણે શ્રીજિનનો જાપેલો ધર્મ પાડી સમ્યક્ત્વ પામ્યો છે એવા ઘણા
 પ્રાણીઓ મોહને પામ્યા છે, ઉપચારથી પામે છે અને પામશે, ॥ ૪ ॥

અવતરણ - સમ્યક્ત્વ સકલ સુખનું કારણ છે, અને મિધ્યાત્વ સકલ કલ
 અપવા અનર્થોનું કારણ છે, તોપણ વધા સમ્યક્ત્વને અગીકાર કરીને મિધ્યાત્વને
 કેમ મૂઠી વેતા નથી? તે દૃષ્ટાંતે કરી કહે છે - મૂલ - જહ કુવિ વેસા રત્તો, મુ
 સિદ્ધમાણોપિ મન્નણ હરિત્ત ॥ તહ મિદ્ધ વેસ મુસિદ્ધા, ગપપિ ન મુણતિ ધમ્મનિ
 હિ ॥ ૫ ॥ દોહા - જિમ વેસ્યા રત્ત કોડ નર, મને વગાતો સર્મે ॥ તિમ મિધ્યા વેસ્યા
 ઠગ્યો, લાવે ન ગત્ત નિધિ ધર્મે ॥ ૫ ॥ વ્યાખ્યા - જહ- જેમ કુવિ-કોઈક માણસ વે
 સારત્તો-વેસ્યાનેરિપે રત્ત એટલે આસક્ત થયો થકો મુસિદ્ધમાણો-સ્વરાવ થવા
 માંડ્યો હોય એટલે વેસ્યાએ તેનું ધન વગેરે સ્ત્રીના સગથી જેટલી હાણી પાપે છે તે
 યધુ કરવા માંડ્યું હાય તોપણ તે હરિત્ત-હર્ષને મન્નણ-માની લિપે છે, તહ-તેમ
 મિદ્ધ વેસ મુસિદ્ધા-મિધ્યાત્વરૂપિણી વેસ્યાએકરી ઠગાવેલા લોકનું સર્વસ્વ ગપપિ-
 ગપુ ઠતાં પણ ન મુણતિ- જાણતા નથી એનો જાવાર્થ આ છે - જે મનુષ્યો મિ
 ધ્યાત્વમાં મુગાઈ રહ્યા છે તેઓ ધમ્મનિહિ-ચારિત્ર ધર્મેનું નિધાન જે સમ્યક્ત્વ
 અથવા ધર્મેનિધિ તે સમ્યક્ત્વરૂપ નિગ્રાન તેની હાણી થઈ ઠતાં પણ જાણતા નથી

અવતરણ - મિધ્યાત્વની જીવ ધર્મરૂપ નિધાનનો નાશ થાજો વેસતા નથી, ॥
 હુ પાંચનો ગાયમાં મામાગ્યપણે કચ્ચુ, તેજ આ ઠઠી ગાયમાં કુનાચાર આશ્રી પિ
 શેરપણે કહે છે - મૂન - જાત્ર પગદે મકુન, કમમ્મિ જડ હોડ મૃદ ધમ્મુત્તિ ॥ તા
 નિશ્ચાલિ ધમ્મા, યજ્ઞાય અધ્મમ પગિગાદી ॥ ૬ ॥ દાહા - લોક પ્રવાહ મકુન ક
 મે, ધર્મે હાય જા જાન ॥ તા ધર્મો મિધ્યાત્વ કુન, યતિ અધર્મની યાજ ॥ ૬ ॥ આ

ख्या- लोत्र पवाहे-अजाण लोकोनी विचार रहित जे प्रवृत्ति ते लोकप्रवाह क
हियें. ते रूप सकुज क्रमम्भि- स्वकुजक्रम एटले पोताना वंश परंपरानो आचार
पालवाथी मूट--हे मूर्ख एटले विवेक विकल, जड-जो धम्मूति होइ-धर्म यतो हो
य ता-तो मित्राणवि-चंडाल. माठीगर, निह तया म्लेठादिक अनार्यने पण धम्मे-
धर्म थाय, तथा अहम्म परिवाडी-अधर्मनी परिपाटी एटले पापपदति अथवा अ
णी अक्राय-याकी एटले एक ठेकाणे रहिने पुन्यपणाने पामी एवुं यशे एनो नावा
थे आ ठे -हे मूर्ख. जो लोकप्रवाहरूप पोतानो कुजाचार पालवाथी धर्म यतो
होय, तो म्लेष्ठ लोकोने पण धर्म यवो जोये. तथा अधर्मनी परिपाटी याकी ए
टले लोकमांथी अधर्मनो अनावज बई जवो जोये. माटे जेओ लोकप्रवाहरूप
स्वकुजाचारनेविपे धर्मने मानेठे, तेओए म्लेठादिक अनार्यनेविपे पण धर्मनुं स्या
पन कखुं एम यशे; अने धर्म तथा पाप ए वे पदार्थ छुदा ठरशे नही. ॥ ६ ॥

अवतरण:- एनीज लोक अने लोकोचरनेविपे विशेषता बतावे ठे.- मूलः
लोयम्मि राय नीई, नायं न कुजक्रमम्मि कइयावि ॥ किं पुण तिलोय पढुणो, जि
णिंद धम्माहि गारम्मि ॥ ७ ॥ दोहा:-कुजाचार करि जो नही, राजनीतिमें न्याय॥
जैनराजमें तो किं, कुजाचार करि जाय ॥ ७ ॥ व्याख्या:- लोयम्मि-लोकने
विपे एवो नायं-न्याय ठे के, कुजक्रमम्मि-कुलक्रम एटले कुजाचारनी अपेक्षाए क
री कइयावि- कदापि रायनीई-राजनीति न-नथी प्रवर्त्तती; ल्यारे पुण-वली
कुजाचारे करी तिलोय पढुणो-त्रिलोक प्रभु एहवा जे जिणिंद-जिनेंइ तेना ध
म्माहि गारम्मि- धर्मरूप अधिकारनेविपे प्रवृत्ति कि- केम थाय? अपितु
नज थाय. अही अर्थनी योजना थावी रीते करवी:- कुजनो आचार अवश्य
पालवो, पठी ते सारो होय के नरशो होय तोपण तेनो तिरस्कार करवो नहीं, एवी
काई राजनीति पण होती नथी, केमके जो एहेवी राजनीति होय तो धर्म अने अ
धर्मनी व्यवस्था निन्नपणे थाय नही माटे राजनीतिनो संबंध कुजाचारनी साथे
होतो नथी. एओ कुजाचार पालवो एहेवो नियम नथी, एटले कुजाचार धर्म
थी विरुद्ध होय तो तेनो त्याग करवामां काई अटक नथी. एवुं लोकमां पण सिद्ध था
यठे, ल्यारे त्रिलोकपति जे जिनेंइ तेना धर्मरूप अधिराजना अधिकारनेविपे कुजाचा
रना अपेक्षा केम होय! एटले कुजाचारना आग्रहनेविपे धर्म होतो नथी. एनो नावा
थी:- जेम राजानी आझाएकरी राजनीति होयठे, तेम जिनेंइ देवनी आझाए शुद्ध ध
र्मरूप अधिराज अथवा अधिकार होयठे; अन्यथा न होय. ॥ ७ ॥

અવતરણ-એવી રીતે લોકપ્રવાહરૂપ કુલાચાર સેવ્યાથી જિનધર્મની પણ મિહતા થતી નથી, ત્યારે તેથી સસારની નિવૃત્તિનો સત્ત્વ તે શીરોતે થાય ! તે દેશાદે - મૂલ - જિણ વચણ વિચ્છૂણવિ, જીવાણ જ ન હોઈ નવ િરઈ ॥ તાકહ અવિચ્છ ન્નૂણ, મિહ્ન હયાણ પાસમ્મિ ॥ ૬ ॥ દોહા ॥ કર્મે જિન મત નિપુનકે, જો નવ વિરતિ ન હોય ॥ તૌ મિધ્યાત્વ હત મૂઢકે, પાસ વિરતિ કિમ જોય ॥ ૬ ॥ આ રહ્યા - જિણ વચણ વિચ્છૂણવિ જીવાણ-જેથો જિન વચનોના જાણનારા ઠે, એહવા કેટલાએક જીવોને પણ કુયુરુ તથા કુમ્મહનાયોગથી જ- જો નવિરઈ-નવવિરતિ એટલે સસારની નિવૃત્તિ ન હોઈ- નથી થતી તા-ત્યારે મિહ્નહયાણ-મિધ્યાત્વેક રીતે હણાયલા એહવા અવિચ્છૂણ-જિનાગમના અજાણ લોકઠે તેડને પાસમ્મિ- પાસે નવવિરતિ એટલે સસારની નિવૃત્તિ કહ-કેમ થાય ! અપિતુ નજ થાય એનો નાવાર્થ - કેટલાએક જિનાગમના જાણનારા મનુષ્યોને પણ કુયુરુ તથા કુમ્મહને ડરામ્મહતેના પ્રસંગથી સસારની નિવૃત્તિ થતી નથી, તો મિધ્યાત્વેકરી હણાયલા જે અજાણ લોક, તેડને નગની નિવૃત્તિ ઢુકઢી તે કેમ હોય ! એટલે તે ચારિત્ર ધર્મ વ્યાપી પામે કે જેથી કર્મબ્ધ ઝૂટે ! અર્થાત્ ચારિત્ર ધર્મ નજ પામે ॥ ૬ ॥

અવતરણ - એવી રીતે વિરતિનુ ડુર્ગતપણુ દેશાદ્ય, હવે અવિરતિ જીવોને જા ઈને વિરતિ જીવોને શુ થાયઠે તે કહે ઠે - મૂલ -વિરયાણ અવિરણ, જીવે દહૂણ હોઈમણ તાવો ॥ હા હા કહ નવકૂવે, બુઢતા પિઘ નચ્ચતિ ॥ ૭ ॥ દોહા -વેલ અ વિરતી જીવક, તાપ વિરતિમન હોય ॥ હા હા કિમ નવ કૂપમે, બૂઢત નાચે જોય ॥ ૭ ॥ આરહ્યા - અવિરણ- અવિરતિ જે હિસાદિ અડારે પાપના સેવવા વાલા, જી વે- જીવોને દહૂણ- દેહીને વિરયાણ- વિરતિવત પુરુષોના મણતાવો-ચિત્તનેવિપે કરુણારૂપ તાપ હોઈ- થાયઠે તેનુ સ્વરૂપ આયુ ઠે - હા હા- સેદની વાત ઠે કહ- કેમ નવકૂવે-સસારરૂપ અધકૂપનેવિપે બુઢતા-બૂઢતા તે અવિરતિ અપચ્ચા રક્ષાણી અનાણી પ્રાણી નચ્ચતિ- નાચેઠે એટલે નૃત્ય કરેઠે અથવા સુશી થાયઠે હે આત્મોન્, પિઘ- દેપ, ડુર્ગતિનુ કારણ જે પાપ, તે કરી કરીને વાપડા જીવો સુશી થાયઠે , એનુ કલ્યાણ તે અમે કેમ કરી શકીયે ! એવી રીતે અનેક પ્રકારે વિરતિવત પુરુષોના મનનેવિપે તાપ અથવા સેદ થાયઠે, પણ વીજા કોઈ પ્રકારનો તાપ વિરતિવત પુરુષોને થતો નથી ॥ ૭ ॥

અવતરણ - અવિરતિને જોઈને વિરતિના મનમા દયાજાય ઉત્પન્ન થાયઠે, એમ કહ્યુ, હવે વીજા સર્વ પાપોનુ ફલ કઢબુજ ઠે, તેમા પણ મિધ્યાત્વનુ ફલ થતિ

હુટ ઠે તે દેલાહે ઠે.—મૂલ—આગ્ન જન્મિ પાવે. જીવા પાવતિ તિરક હુકાડં ॥ જં પુ
 ણ મિત્ત જલ, તેગં ન જલંતિ જિણ વોહિં ॥ ૧૦ ॥ ઘોઠા—આરનજ પાપે કરી, જીવ
 મહા હુલ પાય ॥ ઘજિ મિચ્છાત્વ લવં કરી, લદે ન સમકિત નાવ ॥ ૧૦ ॥ વ્યાખ્યા—
 આગ્નજન્મિ—જીવને ઉપડવ કરવો. તે આરન થકી ઉત્પન્ન થયા જે પાવં-પાપ.
 તે કલ્યાથી જીવા-જીવો તિરક હુકાડં—તીક્ષ્ણ હુલોને પાવતિ—પામેત્રે, એટલે હુઃ
 રવનેજ પામેત્રે પણ તેથી નમ્યક્ત્વ ન પામે એમ નથી થતું; કિન્તુ નમ્યક્ત્વ પામ
 વાનો તેડને સંજવ હોયત્રે; અને પ્રાપ્ત પણ ચાય ઠે. પુણ-પરતુ જં- જો મિત્ત
 જલ-વિપરીત પ્રરૂપણાદિક મિચ્છાત્વનો લવમાત્ર પણ જો જીવને આવીને વજ્રગે
 તો તેણં-તેનાં યોગથી જિણવોહિ-જિનવોધિ તે શ્રી જિનનાથિત સમ્યક્ દર્શન.
 તેને પર નવે ન લહંતિ-પામતો નથી એનો નાવાયે:-વીજાં પાપો કલ્યા ઠતાં પ
 ણ નવાંતરનેત્રિપે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થવાનો સંજવ ઠે, પરંતુ મિચ્છાત્વના લવના સં
 યોગથી નવાંતરમાં સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી માટે વીજાં પાપો કરતાં મિચ્છા
 ત્વ પાપનું વધારે હુટપણું દેલાહયું ઠે ॥ ૧૦ ॥

અવતરણ:-જે ઉત્તૂત્ર તેજ મિચ્છાત્વ ઠે તે પ્રગટ કરી દેલાહે ઠે:- મૂલ:-જિણ
 વર આણા જંગ, ઝમગ્ગ ઉત્તુત્ત લેત દેસણં ॥ આણા જંગે પાવં, તા જિણમય
 હુકરં ધમ્મં ॥ ૧૧ ॥ ઘોઠા-ઝંગના ય ઉત્તૂત્રકી, હોય જિણાજ્ઞા જંગ ॥ આજ્ઞા
 જંગે પાપ તદ, હુ કર જિણ ધરમંગ ॥ ૧૧ ॥ વ્યાખ્યા.- ઝમગ્ગ ઉત્તુત્ત લેત દે
 નણં-ઝનમાર્ગ ઉત્તુત્રનોલેશ દેલાહવાથી ઉત્પન્ન થયો જે જિણવર આણાજંગ-
 જિનવરની આજ્ઞાનો જંગ (જંગ કહ્યાથી અલ્યંતાનાવ નહીં પણ જંગની પઠે અ
 થવા સ્વંમની પઠે થાયઠે તે હુલનો હેતુ હોવાથી તેજ અહીં જિનાજ્ઞાનો જંગ
 જાણવો) આણાજંગે-જિન આજ્ઞાનો જંગ થવાથી પાવં-પાપ થાયઠે; તા-તેય
 કી જિણમય-જિનમત તે શ્રી જિનેશ્વરનો નાપેલો ધમ્મં-સમ્યક્ત્વાદિક ધર્મે તે
 હુકરં-હુકર ઠે; એટલે કરવો ઘણો કઠણ ઠે. માટે જેમ જિન આજ્ઞાનો જંગ અ
 થવા સ્વંમ ન થાય તેમ નચ્ચ જીવોએ કરવું જોયે ॥ ૧૧ ॥

અવતરણ.-આ-મર્યાદા કરી જ્ઞા-જણાય જીવાદિક પદાર્થો જેથી તેને આ
 જ્ઞા કહેઠે; એહવી શ્રીવીતરાગની વાણી ઠે. ક્ષાયોપશમિક નાવ તજીને ઉદયિક નાવ
 નું સેવન કરવું તે ઝનમાર્ગ; અને શ્રી વીતરાગનાં વચનોથી જે ઝગટું વોલનું તેને
 ઉત્તૂત્ર કહેઠે. તો જિન આજ્ઞા રહિત જે ધર્મે તે પાપ ફલનો ઘેનાર ઠે, તે દેલા
 હેઠે. મૂલ-જિણવર આણા રહિયં, વહાર તાવિ કેવિ જિણ દઘં ॥ હુટ્ટંતિ નવ સમુ

દે, મૂઢા મોહેણ અન્નાણી ॥ ૧૨ ॥ દોહા - કેડ મૂઢ અન્યાય કરિ, થાણ નગ
 જિમ થાય ॥ તિમ જિણ ડવ્ય વધારતા, બુઢે નવોદધિમાય ॥ ૧૨ ॥ વ્યાખ્યા -
 કેવિ-કેટલાએક મોહેણ- મોહે કરીને અન્નાણી- અજ્ઞાની શુદ્ધજ્ઞાન વિકલ એહ
 વા મૂઢ- મૂર્ખ તત્ત્વજ્ઞાનના અજાણ જિણવરથાણારહિય- જિનવરની આજ્ઞાથી
 રહિત થયા થકા જિણદલ જિનડવ્યને- વધારતાવિ વધારતા ઠતાં પણ નવ સમુદે-
 સસાર સમુદ્નેવિપે બુઢિતિ- બુઢે ઠે નમેઠે ॥ ૧૨ ॥

અગ્રતરણ - અગારકર્માદિક કર્મરૂપ કુબ્યાપાર પોતે કર્યાથી અથવા કોઈના હા
 થે કરાડ્યાથી, અથવા દેવડવ્યેકરી ગૃહાદિક સ્થાવર મિલકત સ્વરોડ કરી અથ
 વા કરારીને જાઢે આપવી તથા નીચ લોકોને જિનડવ્ય વ્યાજની આજ્ઞાએ ધીરવા
 થી, તથા પોતે વજરાન ઠતાં જોર વેપાડીને જબરજસ્તીથી કોઈની પાસેથી કાઈ
 ડવ્ય લઈ લેતુ તથા માઝી, સુતાર, શિલ્પી (કડિયા) ઇત્યાદિકની પાસેથી વચનાકરીએ
 ટલે ઠીને જે દેવ ડવ્યની વૃદ્ધિ કરવી તે જિનઆજ્ઞાથી રહિત ઠે એ વૃદ્ધિ જિન
 આજ્ઞા પ્રમાણે કહેવાય નહીં પણ જિનઆજ્ઞાથી બાહર કહેવાય તથા કુકુજા
 ણ્ઠાને નરઝી કઝાણ કરી દેવડવ્ય ગારવાનો શાસ્ત્રોનેવિપે નિપેધ કલો ઠે ઘણો
 ણાન થતો રોય તોપણ એ ડવ્ય કોઈને અગ વધાર વેવાનો નિપેધ કલો ઠે સુર
 ણં તથા રક્ષાદિકનાં આનૂષણો રાપીને તેના વ્યાજથી દેવડવ્યની વૃદ્ધિ કરવી કહી
 ઠે અને સુરનાણકરી તથા ન્યાયોપાર્જિત ધનના જાગે કરી દેવડવ્યની વૃદ્ધિ ક
 રવી એમ શાસ્ત્રોમાં કહુઢે. માટેજ અયોગ્ય મનુષ્યને વેગના વેવી નહીં તે કહેઢે -
 મૂઢ - કુગ્ગહ ગહ ગહિયાણ, મુહો જો વેડ ધમ્મ ઠગણ ॥ સો ચમ્માસી કુકર,
 વણગમિ ગિરેડ કપૂર ॥ ૧૩ ॥ દોહા - કુમહ મહ મહિ જીવકૂ, જો કુહ પ
 મે સુણાય ॥ ચર્મનારી કુકરમુગે, સો કપૂર ચવાય ॥ ૧૩ ॥ વ્યાખ્યા - કુગ્ગહ
 ઘનિનિવેગ મિષ્ટાન્વરૂપ જે કુમહ તટ્ટપ ગહ-મહ જે જૂતાદિક તેણેકરી ગહિયા
 ણ-મહણ થણા જે લોમો તેથાને મુહો-મુગ્ય જો-જે ધમ્મઠગણ-ધર્મના ઠ
 પંગને વેડ-વિપે ઠે, સો- તે ચમ્માસીકુકરવણગમિ-ચર્માદિકન નહુણ કરનાર
 કુતગના મહોમા જાણે કપૂર-કપૂર નોજન ગિરેડ-ક્રિપતિ ણ્ઠાને નાગ્વેઢે ણો
 જાસાયે - જે મનુષ્યો હુગમ્મદરૂપ જૂતેકરી પ્રસાયજા ઠે તેડને શુદ્ધ ધર્મની વજ
 ના વેવી તે કુતરાના મહાડામાં ઠનમ નોજન આપરાની પઠઢે, અથાત્ પાપ
 અગિરી જાડે ધર્મોપદેગ કરાં ॥ તાન્પર્ય ઠે ॥ ૧૩ ॥

નિહાનથી બાહર પોતાની મનિષ કરી કરવેનો પાતે અગીયાર રૂઢેજા જે અસ

ત્ય પદાર્થે. તેને જૂઠો ઉપદેશ ઢેરને પુટ કરવો તે અજિનિવેશ મિથ્યાત્વ કહેવાય છે. અને જે હેય ઉપાદેયના જ્ઞાનેકરી રહિત હોય તેને મુગ્ધ કહેતે.

અવતરણ:-અયોગ્ય પુરુષને ઉપદેશ દેવામાં રોપનો સંતવ છે તે કહેતે:-મૂલ-રોનો વિશ્વમા કોસો, સુતં જાસંતયસ્સ ધન્નસ્સ ॥ ઉત્સુત્તેણ સ્વમાવિય, દોસ મહા મોહ આવાસો ॥ ૧૪ ॥ વોહા:- સૂત્ર જાપિ નર ધન્ય તસ. રોપવિ ઉપશમ કોશ ઉત્સૂત્રીકી પિણ ક્કમા, મહા મોહ ઘર દોપ ॥ ૧૪ ॥ વ્યાખ્યા:-સુતં જાસંતયસ્સ ધન્નસ્સ-સૂત્રનું જાપણ કર્તા જે ધન્ય પુરુષ છે, તેનો રોસોવિ-રોપ દટલે ક્રોધ છે તે પણ સ્વમાકોસો-ક્કમાનો કોશ દટલે ખંડાર છે; અને ઉત્સુત્તેણ-ઉત્સૂત્રેકરી સ્વમાવિય-ક્કમા પણ દોસ-દોષ અથવા દેપરૂપ છે; મહામોહ આવાસો-તે મહામોહ દટલે અજ્ઞાનનો આવાસ દટલે મહેજ છે. એનો જાવાર્ય:-સૂત્ર જાપી છુ-ઠ પ્રરૂપ ક ગીતાર્ય પુરુષનો ક્રોધ પણ ક્કમાનો ખંડાર છે, કેમકે, તે શિષ્યાદિકને શુન સા ધનનો હેતુ છે, અને ઉત્સૂત્ર જાપી અગીતાર્ય પુરુષની ક્કમા પણ ક્રોધનો ખંડાર છે, કેમકે, તે શિષ્યાદિકને અશુન સાધનનો હેતુ છે. ॥ ૧૪ ॥

અવતરણ:-કોઈક ટેકાણે ક્રોધ શુનનો હેતુ થાય છે અને ક્કમા અશુનનો હેતુ થાય છે માટે જિનધર્મનું સમ્યક્ જાણપણું ઘણું કઠણ છે તે કહેતે. મૂલ-શ્કોવિ ન સંદેહો, જં જિણ ધમ્મેણ અદ્ધિ મુક્ક સુહં ॥ તં પુણ હુદ્ધિન્નેયં, અશ્વક્કહ પુત્ત રહિયાણં ॥ ૧૫ ॥ વોહા:-જો શિવસુખ જિણધર્મથી, એકજિ નહિ સંદેહ ॥ પુન્ય હીણકે જાણવો, કઠિણ મોહ સુખ તેહ ॥ ૧૫ ॥ વ્યાખ્યા:-શ્કોવિ-એક પણ નસંદેહો-સંદેહ નથી, જં-જો જિણધર્મ-જિણધર્મનું આરાધન કહ્યું તતાં મુક્કસુહં-મોહસુખ અદ્ધિ-એ; દટલે જિનધર્મના આરાધનથી નિશ્ચયે કરી મોહ થાય છે એમા એકે સંદેહ નથી. પુણ-વલી ત-તે જિનધર્મ હુદ્ધિન્નેય-હ:સ્વેકરી જાણવા યોગ્ય છે; દટલે જાણવાને અશક્ય છે. તે કોણેજે અશ્વક્કહ પુત્તરહિયાણં-અતિ ઉત્કટ દટલે અતિ પ્રધાન સમ્યક્ત્વરૂપ પુન્ય થકી રહિત પ્રાણી છે તેને, અર્થાત્ અજિનિવેશ મિથ્યાત્વને જિનધર્મનું સમ્યક્ જાણપણું થવું ઘણું કઠણ છે એ જાવ છે. ॥ ૧૫ ॥

અવતરણ:-સ્ત્રીની ચોસત કલા અને પુરુષની વોતેર કલા ડત્યાદિ સ્થૂલ પદાર્થોથી જિનધર્મનું હર્જનપણું ઢેલાડે છે- મૂલ-સંઘંપિ વિયાણિક્કહ, જણ્ણહ તહ ચચરિ માઠ જણમજ્ઞે ॥ ડક્કંપિ જાય હુત્તહં, જિણ મય વિદુ સ્યણ સુવિઆણં ॥ ૧૬ ॥ વોહા:- ચતુરાર્ઠ સવહી કલા, લહિયે જગત સુજાણ ॥ પિણ હર્જન ડક જન મત, વિધી રત્ત વિજ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥ વ્યાખ્યા-સંઘંપિ-સર્વ પણ વિયા

નેવિપે જાણ્યામા આવેઠે, તહ-તિમ ચરિમાઁ-ચતુરાઈપણુ એટલે ઠચિત કાર્યને
વિપે કુશલપણુ જણમણે-અવિવેકી લોકોનેવિપે પણ લગ્ન ડીગમા આવેઠે, કાઈ
ડુર્જન નથી. કેમકે સસારની ચતુરાઈ જીવે થનત વાર પામેલી ઠે પરતુ નાય-હે
નાઈ ફકપિ-એકજ હુજહ-ડુર્જન ઠે એટલે હુ સે કરી પમાય એવુ ઠે તે જિણમય
વિહિ રયણ સુવિચ્છાણ-જિનમત સવધી વિધિ રત્નનુ નહુ જાણપણુ તથા કરવા
પણુ તેજ એક ડુર્જન ઠે, કેમકે, વિવેકી પુરુષને જિનશાસન સવધી વિધિરત્નનુ સ
મ્યક્ જાણપણુ તથા કરવાપણુ સજવે પણ ઘીજાને સજવે નહી એ નાવ ઠે ॥૧૬॥

અવતરણ --જિનમતવિધિરત્નના સમ્યક્ જાણપણાનુ ડુર્જનપણુ દેવામધુ તે જાણ
પણાનેજ સમ્યક્ત્વ કહેઠે, માટે હવે સમ્યક્ત્વનુ ડુર્જનપણુ દેવાઢેઠે -- સૂત - મિ
શ્વત્ત વહુ જયાએ, વિશુઁ સમ્મત્ત કહણ નવિ હુજહ ॥ જહ વર નરવઁ ચરિય,
પાવ નરિદસ્ત ઇદયમ્મિ ॥ ૧૭ ॥ દોહા - વહુજતાય મિથ્યાત્વકી, ડુર્જન સુ
સમકિત દ્યાન ॥ જિમ પાપી નૃપકે ઇદે, વર નરનાય કથાન ॥૧૮॥ વ્યાખ્યા -
મિશ્વત્ત વહુ જયાએ- મિથ્યાત્વ તથા મિથ્યાત્વીઓના વહુજ પણાને લીધે, એટલે વ
ર્તમાન હુપમ કાલમા દેદીપ્યમાન અસત્યતપૂજા નામે દગ્ધમા અધેરાના મહિમાએ
કરી ઇચ્છાજિગી કુલિગી તથા તેઓના સેવકો અજિનિવેશાદિક મિથ્યાત્વીઓ ઘણા
ઠે માટે વિશુઁસમ્મત્તકહણમવિ-અજિનિવેશ મિથ્યાત્વ મતરહિત નિર્મલ સમ્યક્ત્વ
નુ કથન કરવુ પણ હુજહ-ડુર્જન ઠે અહીં દૃષ્ટાત કહેઠે -જહ- જેમ પાવનરિ
સ્ત ઇદયમ્મિ--પાપી એટલે અન્યાઈ રાજાનો ઇદય થયો ઠતાં વરનરવઁ ચરિય-પ્રધા
ન ન્યાયવત નૃપતિના ચરિત્રનુ વર્ણન કરવુ ડુર્જન ઠે તેમ તે પણ જાણી સેવુ ॥૧૯॥

અવતરણ --વિશુઁ સમ્યક્ત્વનુ કથન કરવુ પણ ડુર્જન ઠે, તથાપિ ઇત્સૂત્ર નાપી
ઇચ્છાલિંગીનો ત્યાગકરવો યોગ્ય ઠે તે કહેઠે -- સૂત - વહુ ગુણ વિઝ્ઞા નિલયો,
ઇસુત્ત નાસી તહા વિમુત્તવો ॥ જહ વર મણિ હુત્તો વિહુ, વિગ્ધ કરો વિસહરો
લોએ ॥ ૧૭ ॥ દોહા -- વહુ ગુણ વિચ્છા ગેહજો, તદપિ ઇસૂત્રી હેય ॥ જિમ વર
મણિહુત વિગ્ધ કર, વિપધર લોક વિપેય ॥ ૧૭ ॥ વ્યાખ્યા -- વહુ ગુણ-જોપ
ણ ઘણી યાકરો ક્રિયા કરવાદિરૂપ ઘણા ગુણ વિઝ્ઞા-ચોદ શ્રુતરૂપ વિચ્છાનુ નિ
લયો-પર ઠે, અથવા વહુ ગુણરાજી વિચ્છાનુ ઘર ઠે, તહાવિ-તોપણ ઇસુત્રના
સી-ઇસૂત્ર નાપણ કરનારા ઇચ્છાલિંગીનો મુત્તવો-ત્યાગકરવો યોગ્ય ઠે એવિપે દ
ષ્ટાત કહેઠે -જહ-જેમ વરમણિહુતોવિ-શ્રેષ્ઠ મણિ રત્નેકરી યુક્ત ઠતા પણ હુ-નિશ્ચ
ય કરો વિગ્ધ કરો-મિત્તને કરનારો એહેવો વિસહરો-વિપધર જે સર્પ તે લોએ-લોકને

વિપે અથવા લોકોએ ઠાંડવા યોગ્ય છે. એનો નાવાર્થ:-જેમ સર્પ અમૂલ્ય મણિને ધારણ કરનારો ઠતાં વિપમયી હોવાથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે; તેમ કોઈ પુરુષ વધુ ગુણયુક્ત વિદ્યાવાન ઠતાં ઝત્સૂત્રનાપી હોય તો અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. ॥ ૧૬ ॥

અવતરણ:- અતિશય કરી જે મોહ તે વ્યામોહ કહેવાય છે. તેમ ઝત્સૂત્રનાપી ઇચ્છાલિંગી જે ગુરુ તે, કુઝક્રમથી ચાલ્યા આવે છે, માટે તેને કેમ મૂકાય! જો હું ત્યાગ કરું તો સજ્જન લોકો મારો ત્યાગ કરે, અથવા વમાર્ટા અંગીકાર કરેલો ચાલ મુકી દેયે તો વાપ દાદાનું નામ જાય, ઇત્યાદિક જે વિચાર કરવો તે સ્વજન વ્યોમોહ કહેવાય છે; તેજ દર્શાવે છે:- મૂલ-સયણાણં વામોહે, લોચા ધિર્પંતિ અથ લોણ ॥ નો ધિર્પંતિ સુધર્મે, રમ્મેહા મોહ માહર્પ્યં. ॥ ૧૭ ॥ દોહા.-સ્વ જન નેહ ધન લોન કરિ, તેવે લોક મિથ્યાત ॥ રમ્ય ધર્મમેં નવિ રમૈ, હૈ અજ્ઞાન ઝતપાત ॥ ૧૭ ॥ વ્યાખ્યા:- સયણાણંવામોહે-સ્વજનના વ્યામોહેકરી, અથલોહે-અર્થના લોનેકરી, એટલે મંત્ર તંત્રાદિકનું અર્થ જે પ્રયોજન અથવા અર્થ જે ધન તેના લોનેકરી, લોચા-સામાન્ય લોક જે છે તે, ધિર્પંતિ-ગ્રહણ કરે છે એટલે પો તાને વશ કરે છે; અને રમ્મે-રમણીય જિન જાણિત સુધર્મે-જે સારો ધર્મ છે તે નોધિર્પંતિ-ગ્રહણ કરતા નથી હા--મોટી સ્વેદની વાત છે; જુઓ મોહમાહર્પ્યં-મોહનું કેટલું માહાત્મ્ય એટલે મહિમા છે એનો નાવાર્થ:-સ્વજન અથવા ધનના લોને કરીને લોકો મિથ્યાત્વનું સેવન કરે છે; અને રમ્ય જે જિન ધર્મ તેને મૂકી દિયે છે એ મોહનું માહાત્મ્ય છે ॥ ૧૭ ॥

આશંકા:-સર્વે લોક મોહને વશ થયા થકા મિથ્યાત્વની સેવના કરે છે એમ કહ્યાથી સર્વને અધર્મનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે! એ શંકાનું નિરાકરણ કરે છે:-મૂલ:-ગિહ્વાવાર પરિસ્તમ, ચિન્નાણ નરાણ વીસમણ ગણ ॥ એણ હોડ રમણી, અન્નેસિ જિણિંદ વર ધર્મ ॥ ૨૦ ॥ દોહા.-ગૃહ વ્યાપાર પરિશ્રમે, ચિન્ન થયા નર તાહિ ॥ ઇકનારી વિશ્રામ હે, અન્ય જિનાગમમાંહિ. ॥ ૨૦ ॥ વ્યાખ્યા:-સ્ત્રી પુત્રાદિક કુટુંબ પરિવાર ગિહ્ એટલે ઘરને અર્થે, વાવાર-દંત લાલ્લ ગ્સાદિક અનેક વિધ વ્યાપાર કરતાં થયો જે પરિસ્તમ-પરિશ્રમ એટલે સ્વેદ તેણે કરી ચિન્નાણ-ચિન્ન એટલે થાક, લાગ્યાથી આકુઝ થયલા એવા એણ-એકેક નરાણ-મનુષ્યને વીસમણગણ-વિશ્રામનું સ્થાન તે રમણી-સ્ત્રી હોડ-એ. કેમકે, તેડ જાગી કર્મજીવો છે માટે, અને અન્નેસિ-વીજાને એટલે હૃદયિવત્ત જીવોને વિશ્રામનું સ્થાન જિણંદવર ધર્મ-જિનેડનો જાપેલો પ્રયાન ધર્મ છે. અર્થાત્ત જે જાગી કર્મ માણ

સો ઠે તેઠને સ્થોનો સગ પ્રીય લાગેઠે, અને જે હલુકમી માણશો ઠે તેથોને
જિન ધર્મ કતેચ પ્રીય લાગેઠે ॥ ૨૦ ॥

અવતરણ - મૂઢ તથા અમૂઢ પેટ નરવામા સરસાં ઠે, પણ કર્મવિપાકેકરી સરસા
નથી તે કહેઠે મૂલ - તુલેવિ ઘર નરણે, મૂઢ અમૂઢાણ પિણ સુ વિવાગ ॥
આણ નરય કુલ અન્નસિ સાસપ સુલ ॥ ૨૧ ॥ દોહા - સમ પિણ ઘર
નરે જુથો મૂઢ અમૂઢ વિપાક ॥ મૂઢ લઢે નરકાવિ કુલ, નિપુણ લઢે શિવ નાર
॥ ૨૨ ॥ વ્યાખ્યા - જેના અરસ પરસ ઘર નરણે-ઘરનુ નરવુ ઇલે પેટ
નરવુ અથવા ધના વ્યાપાર કાર્યનુ કરવુ તે તુલ્યોવિ-તુલ્ય ઇલે સરસા ઠે તોય
જ મૂઢ અમૂઢાણ-મૂઢતે અરિચેકી અજાણજાક અને અમૂઢ તે વિવેકી ધર્મના જાણ
જાક ઠે, તથાના વિવાગ-વિપાક ઇલે કર્મના કુજાકુન રસ ને પિણસુ-હે જાઈ
તુ લેય, આણ-અક અક કેટજાણક નિર્વિચેકી મહારની મહાપરિમહી, તથા મિ
ષ્ટાદિ જોરા ન તથાન નરયકુલ-નરકનુ કુલ ઠે ઘનજાણથી તિર્થે તથા
વિવાગનુ ધન પણ જાણ અન્ન-વીજા જે સમ્યક્દષ્ટિ વંશવિતિ ધર્મજીવે
જી નીરા ન તથાન મામયમુગ માટા મિથિ આશ્રી લેજાનોસત્રથી શાશ્વત સુત
ન ઘનજાણથી પરગાળક માકના સુલના પણ સજવ ઠે મૂઢ તથા અમૂઢ
ના વિવાગમાં ઇલુ ફર ન માટ મૂઢપણાનો ત્યાગ કરવા યોગ્ય ઠે ॥ ૨૧ ॥

અવતરણ - તર યગાયાકરી અમૂઢપણાની પ્રાપ્તિનો વપાય પ્રગટ કરોતે કહે
ઠ - વિન મય કદા વગ્યા મગ રગ જિયાણ સવારિ ॥ સંગા મમ્મન રા
મમ્મન સુલ રમણ ॥ ૨૨ ॥ તા જિન આણ પરણ, ધમ્મામા અથ સુગુર પામમિ ॥
અથ અથિપ સદાયા તમ્મણમમ્મ કદગાયા ॥ ૨૩ ॥ દોહા - જિનમન કયા
મમ્મન મગ ના મમ્મન કયા ॥ મગ તુ મમ્મનિ વત સમ્મનિ મુલ ગિગય ॥ ૨૪ ॥
તા જિન વાગ વગ અમ્મ મુળગ સુગુર મગ ॥ અથવા તન ઘનજાણ કય
જ હુ અથક વમ ॥ ૨૫ ॥ વ્યાખ્યા - સવારિ- મગ જિનમય રદા વગ્યા
જિન મનના કયાના મગ અથવા નિગ્રહ ત વિવાગ-જુલમા નથ નીરાન
મગ રગ-મગ ત માકાનિનાય તેના કરનાર ન અને મગા મમ્મ
ન-મગ ત મમ્મનિ વત ન ઇલે સમ્યક્ત્વ વત મગ રાય ન મલ રમ
અથ-અમૂઢ મન કનક મનિ મુલ જાણ કરા મમ્મન-મમ્મનિ રાય ન
ના નવર્ય - હુ કર્મી જાવાન જિન મનના કયાના મગ વગ્યા અથવા
દ નિગ્રહ મગના વનક ન ॥ ૨૬ ॥ તા-ન કારણ માટ જિનઆણપર-

जिनगजनी ध्याज्ञानेविषे जे तत्त्व प्रधान ठे ते मनुष्ये. सुगुरु पास्तस्मि-नाग गु
रुनी पासे एटले नम्यक् ज्ञान दगेन तथा चारित्रवान गुरुनी पाजे धम्मो-धर्म
नोअव-नांजजुं योग्य ठे. अह-अथ एटले जो तेवा सुनि मद्दाराजनां योग
न थाय तो उचियं-उचित प्रमाणे तस्सुवएतस्स-ते सुगुरु जायित धर्म उ
पदेशनां कहगाओ-बन्ना पण पोतानी मतिथी कहनार नही एहंवा सदाओ-आव
क जे धारणादिक गुणेनहित होय तेने नमीपे धर्म नांजजुं पण बीजानी पाजे
थी तांजजुं नही एनां नावाये -- जिनाइा पाजनाग प्राणीए सुगुरुनी पाजेवीधर्म
तुं श्रवण करुं. तेनां योग न थाय तो कोई धारणादि गुणे सहित आवकनी पा
सेथी तांजजुं पण अनेग पासेथी कदी पण नांजजुं नही. ॥ २३ ॥

अवतरण.- धर्मोपदेश तांजज्याथी तस्यक्त्वादिकुं जाणपणुं थायठे तं श्रेष्ठे
ते कहेठे:- मूल:- स कहातो उवएनां. तन्नाणं जेण जाणई जीवो ॥ तम्मत्त
मिच्च जावं. गुरु अगुरु धम्म लोअ ठिई ॥ २४ ॥ दोहा:- कथा ज्ञान उपदेशते
जाणे जाते जीव ॥ तमकित अरु मिथ्यात्वनां, नाव त्रिलोक धितीव ॥ २४ ॥
व्याख्या:- सकहा- ते कथा तो उवएतो-ते उपदेश तन्नाणं- ते ज्ञान जेण-जेणे
करी जीवो- जीव तम्मत्तमिच्चजावं-तस्यक्त्व तथा मिथ्यात्वना नाव अथवा स्व
रूपने गुरुअगुरु-सुगुरु अने अगुरु एटले कुगुरुना नावने तथा धम्म-जिन
धर्मनी स्थितिना नावने अने लोअठिई लोकनी स्थितिना स्वरूपने जाणई-उपा
देय तथा हेयपणे जाणे एनां नावाये:- जेणेकरी जीव तस्यक्त्वादिकना स्वरू
पने जाणी शके नही ते कथा पण नही ते उपदेश पण नही अने ते ज्ञानपण
कहेवाय नही. ज्ञानादि रत्नत्रय संयुक्त ते सुगुरु कहंवाय ठे, तेथी विपरीन ते
कुगुरु कहंवायठे. रात्रि नोजननी विरति प्रमुख ते धर्मस्थिति कहंवायठे; अने ध
न धान्यादिके करी प्राये ग्रहस्थ गोचेठे, अथवा लोकविस्व न करवुं ते लोकस्थि
ति कहंवायठे. ॥ २४ ॥

अवतरण:- जिन वचन तांजज्याथी पण केटलाएक जारी कर्मा जीवोतुं मि
थ्यात्व जतुं नथी ते कहेठे. मूल:- जिण गुण रयण महा निहि, लङ्घणवि
किन जाई मिच्चं ॥ अह पत्तेति निहाणे, किवणाण पुणोवि दारिदं ॥ २५ ॥
दोहा:- जिन गुण मणि निधि पाय कर, किम न थाय मिथ्यात ॥ निधि पाये
पिण रुपणके, वजि दरिड् विख्यात ॥ २५ ॥ व्याख्या:- जिण गुण
निहि-जिनराजना तस्यक्त्वा चारित्रादिक गुणरूप २

કાનરૂપ મહા નિરિને લક્ષણવિ-પામીને પણ એટલે સાંનત્રીને પણ અનિનિવેશ
મિથ્યાત્વી જીગોનુ મિથ્યત્ત-મિથ્યાત્વ તે અતલશ્રદ્ધાનરૂપ કિનજાડ-કેમ જતુ નથી
એમ શિષ્યે પ્રશ્ન કર્યો તેનો ગુરુ ઉત્તર આપે છે - અહ-અથ નિદ્ધાણે પત્તે-રત્ન
તત્ત્વા સુરણેનુ નિયાન પ્રાપ્ત થયુ ઠતાં પણ કિવણાણ-રૂપણ પુરુષોનુ પુણોવિ-તો
પણ દામ્બિ-દારિદ્ર્ય કેમ જતુ નથી, અર્થાત્ રૂપણ પુરુષને રત્ન થયવા સુવર્ણવિ-
રત્ન નિયાન મનુ ઠતા પણ તેનુ દારિદ્ર્ય જતુ નથી, તેમ જિન ગુણ રત્ન સિદ્ધાંત
મગ્ગનિરિપ્રતે કાને સાંનત્રીને પણ જારી કર્મો જીગોનુ મિથ્યાત્વ જતુ નથી॥૨૫॥

પ્રત્યક્ષ - જેમ જિનાગમ સમ્યક્ત્વાદિક ધર્મનુ કારણ છે, તેમજ જિનના ઉપ-
ગમના પરિણામો ક્રૂડા પર્વો પણ સમ્યક્ત્વાદિક ધર્મનુ કારણ છે તે કહે છે
મૂળ - મા જયત્ત જેણ નિરિયા, સરગર ચાગમાસિય સુપદા ॥ નિદંધતાણ જા
પર નેમિ પનારથો ધમ્મમર્ષ ॥ ૨૬ દોહા - ધર્મે પર્વે સવત્સરી, ચતુર્માસિ આ
પર ॥ યાપ્યા જેણે જયતુ તે, પાપો સુમતિ ધરેય ॥ ૨૬ ॥ વ્યાખ્યા - સો-તે
નિતિ તપઃ-તપસતા યાપો જેણ-જેણે સરગર ચાગમાસિય સુપદા-સાવત્સરક પર્વે
પણ પરંતત્ત જાગુમાંગિય ગ્રણ (ગપાકુળથી ચંદસ પૂર્ણમાસિ અષ્ટમ્યાદિ ઉપવિ-
ત્તણ જાગુમાંગિય નિવિ રમ્મા પરંત) નિરિયા--ઉત્પન્ન કર્યા છે, જેસિ-જે પર્વોના પ-
રગાગ-પ્રનારથો નિદંધતાણ-નિદંધસ પ્રાણીયોની એટલે નિર્દય પ્રાણીયોની
પણ ધમ્મમર્ષ-ધર્મે કર્યાની મતિ તથા જિન ધર્મે પ્રગમગાની મતિ એટલે બુદ્ધિ
પ્રગમ-વ્યવસ્થા કરના નારાય - પરિણામો સુપરંતેરિયે ચતુર્વિંધ શ્રીસય, ગિરો
પણ પરંતત્ત ધર્મનેરિયે જયમ કરે છે, તેને જાડ નિર્દય પ્રાણીયોની પણ જિન
ધર્મ પ્રગમગા કર્યાની અવગત પ્રગમગાની મતિ થાય છે, ત્યારે દયાવત પ્રાણીયોની
પણ તપઃ-તપસતા જાગુમાંગિય મતિ તથા જિન ધર્મે પ્રગમગાની મતિ થાય છે ॥૨૬॥

પ્રત્યક્ષ - સરગર નિરિ કરીને હવે જીગોનેરિયે કહે છે - મૂળ - નામવિ તમ્મ
જીગો નામ નિરિયા મિતુ પદાડ ॥ નમિ અણુમગાગ, ધમ્મીભરિ દાડ પાર મર્ષ
પણ પરંતત્ત જાગુમાંગિય, અથુન નામ પણ તાર ॥ ધર્માન પણ
જાગુમાંગિય-ધર્મ ॥ ૨૭ ॥ વ્યાખ્યા - તમ્મ-તનુ નામવિ-નામ પ-
ણ જાગુમાંગિય-ધર્મ ॥ ૨૭ ॥ નામ-નામો મિતુ પદાડ-મિથ્યાત્વના પર્વો
તેના ઉપર કર્યા ન જેમ-જે પર્વોના અ-
પ્રગમ ગ્રહા રમ્માંગિય-ધર્મો તોંકાની પણ પાર
- નિદંધતાણ-વ્યવસ્થા કરના નારાય -રોની, પુ

લેટી. વિજયાદશમી. ગણેશ ચોથ. નાગ પંચમી. પાપ નવમી. વઘ વાગસ. ધન તેરસ ઇત્યાદિક અનેક મિથ્યાત્વના પર્વોને ટિવસે ઘણા પાપ. ડપડવ. કુતુહલ થાય છે. જેના પ્રસંગથી ધર્મી પુરુષોની પણ પાપ મતિ થાય છે. ત્યારે અલોકોની તે શી વાત કહેવી! માટે જે પુરુષે મિથ્યાત્વ પર્વોની સ્થાપના કરીએ તે પુરુષનું નામ પણ અશુભ જાણવું: એટલે તેનું નામ લીધાથી પણ પાપ લાગે છે ॥૨૬॥

અવતરણ-ઊપરની જે ગાથાના અનુસારે તો જ્યારે સુપર્વ આવે છે. ત્યારે સર્વ ધર્મમતિ ઉત્પન્ન હોવાથી વધા ધર્મી થવા જાય; અને જ્યારે કુપર્વ આવે છે ત્યારે ફરી તેઓની જ પાપ બુદ્ધિ ઘડી જવાને લીધે વધા પાપી થવા જાયે. ત્યારે કોઈનો સ્થાપીનાય નિહ થજો નહીં એટલે સર્વે જન પાપી અને ધર્મી ઠરજો. એ આગકા દૂર કરવાને ઊત્તર કહે છે-- મૂલ-મજઙ્ઙિ પુણ એતા, અણુસંગેણં હવતિ ગુણ દોતા ॥ ડક્કિઠ પુણ પાવા, અણુસંગેણં ન ધિપ્પતિ ॥ ૨૬ ॥ ડોહા-જ્ઞેવે સંગે જે હવો. તે નર મધ્યમ હોય ॥ અતિ ધર્મી અતિ પાતકી. તે તો ફિરે ન કોય ॥૨૭॥

આલ્યા:- પુણ તેમાં મજઙ્ઙિ-મધ્યમ પુરુષની સ્થિતિ એટલે મર્યાદા એતા-એ છે; અણુસંગેણં-અનુસંગે કરીને એટલે પરના પ્રસંગે કરીને ગુણદોતા-ગુણવાન થાય છે; અણુસંગેણં-અનુસંગે કરીને એટલે ગુણીના પ્રસંગથી ગુણી તથા નિર્ગુણીના પ્રસંગથી ગુણ રહિત થાય છે, એ મધ્યમ પુરુષની સ્થિતિ છે, પરંતુ ડક્કિઠ પુણપાવા-જે ડલ્લટ પુણ્યવંત ધર્મી તથા જે ડલ્લટ પાપી અધર્મી છે તે અણુસંગેણં-પર પ્રસંગે કરી ન ધિપ્પતિ-ગ્રહણ કલા જતા નથી એનો નાવાર્થ-ડલ્લટ ધર્મીને પાપીનો પ્રસંગ થાય તો પણ તેની પાપમતિ થતી નથી, અને ડલ્લટ જે પાપી પાપીનો પ્રસંગ થાય તો પણ તેની પાપમતિ થતી નથી; અને જે મધ્યમ પુરુષ હોય છે તેજ જ ન્યૂનાધિકતાને પામે છે. જે અતિ પાપી તેમજ અતિ પુણ્યવાન નહોય તે મધ્યમ પુરુષ કહેવાય છે. ॥ ૨૬ ॥

અવતરણ.-વલી એનેજ વલી દહાવે છે--મૂલ:-અસસય પાવિય પાવા, ધમ્મિઅ પસુ તોવિ પાવ રયા ॥ ન ચજંતિ સુહ ધમ્મા, ધન્ના કિવિપાવ પવેસુ ॥૨૭॥ ડોહા-અતિ પાપી પાપરત, રહે સુપર્વે જેમ ॥ પાપ કુપર્વે ધર્મથી, ધન્ય ચર્જે નહિ તેમ ॥૨૮॥

આલ્યા-જે માટે એમ છે તો-તેમાટે અસસય પાવિય પાવા-અતિગ્રય એટલે ડલ્લટ પુણ્ય છે પાપ જેણે, એટલે જે ડલ્લટ પાપી પુરુષ છે. તે ધમ્મિઅપવેસુ-ધર્મી પુરુષ સંબંધી પર્યપણાદિક પર્વોને વિષે પણ પાવરયા-પાપ રત હોય છે, એટલે પાપ કાલે વેપે આસક્ત રહે છે. કિવિ-તેમજ કેટલાએક ધન્ન-ધન્ય એટલે પુણ્યવંત પ્રાણી

૩ પાપપણેસુ-પાપ પર્વોનેવિપે પણ શુદ્ધ ધર્મમા-શુદ્ધ ધર્મચક્રી નચરંતિ-ચલાયમા
ન થતા નથી અને નવીન ધર્મી જીવોને સ્થિર રાખવાને થયે દર્શન ત્રણ પાસઠા
દિકનો તથા અન્ય દર્શની કુલિંગીનો પ્રસંગ પણ કરતા નથી, ઘણો કહેવાથી શુ

અવતરણ - જેમ સુપર્વ અને કુપર્વ એ વે પ્રકારના પર્વ કહ્યાઠે, તેમ સુજક્ષી
તથા કુજક્ષી એ વે પ્રકારની લક્ષી ઠે તે વતાવેઠે - મૂલ - લઘીવિ હવડ હવિ
હા, એમ પુરિસાણ સ્વરૂપ ગુણ રિદ્ધિ ॥ એમય વલ્લસતી, અપુત્ર પુત્રાણુ નાવાઈ
॥ ૩૦ ॥ દોહા - લક્ષી દોવિધ એક તો, નર ગુણ ધણ ક્યકાર ॥ એક દિપાવે
પુન્યકૃ, પાપ પુન્ય અનુસાર ॥ ૩૦ ॥ વ્યાખ્યા -લઘીવિ-લક્ષી પણ હવિહા- વે પ્ર
કારે હવડ- ઠે તેમાં એમ-એક તો અજ્ઞાન કષ્ટાદિકે કરી પ્રાપ્ત થયેલી જે ઠે તે
પુરિસાણ-પુરુષોની ગુણરિદ્ધી-જ્ઞાનાદિક ગુણરૂપ રિદ્ધિને સ્વરૂપ-ક્ય કરેઠે, એ
જે નાશ કરેઠે ય-ગતી એમ-એક સુપાત્ર દાનાદિકેકરી પ્રાપ્ત થયેલી જે લક્ષીઠે
તે પુન્યોની જ્ઞાનાદિક ગુણરિદ્ધિને વલ્લસતી-વલ્લસને પમારં ઠે એટલે વધારે
અપુત્ર પુત્રાણુ નાવાઈ- પાપ ધર્મના અનુનાય ચક્રી એટલે પ્રનાયચક્રી તે લક્ષી વે
પ્રારે હાપઠે અપુત્ર-પાપ અજ્ઞાન કષ્ટાદિક, તેના પ્રનાયચક્રી પ્રાપ્ત થયેલી જે
લક્ષી તે ગુણરિદ્ધિને નાશ કરેઠે, અને પુત્ર-પુન્ય ધર્મ સુપાત્ર દાનાદિક, તેના
પ્રનાયચક્રી પ્રાપ્ત થયેલી જે લક્ષી તે ગુણ રિદ્ધિની રિદ્ધિ કરેઠે ॥ ૩૦ ॥

અવતરણ - તે લક્ષી જેમ દેવામાં જેમ દોષ થાયઠે તેમ કહેઠે - મૂલ -
ગુણો નદા જાયા, સદે શુણિકણ લિતિ દાણાઈ ॥ હનિવિ અમુણિય સારા, દુ
સમ સમપમ્મિ હુદ્ધિ ॥ ૩૧ ॥ દોહા - જાટ થયા ગુરુ શ્રાદ્ધને, સ્ત્રી સેત ઢા
નાદિ ॥ તન્વ અજાણ હા ગુદે, હમમ્મ સમય પ્રાદિ ॥ ૩૧ ॥ વ્યાખ્યા -ગુણો-
નામનાત્ર શુ કયન ગાદ્ય નિગ રજોદરણ મુગ વસ્ત્ર ધારીને આજીવિકાનો કર
નાર, નદા જાયા-જાટ થયા એટલે જાટની પઠે કીર્તિ વચનાના યોજનાર થયા
સદે-નામનાત્ર શ્રાવકને શુણિકણ-મનની એટલે અહો મદ્દાનામ્ય, પુન્યવત, શ
હો કમ્પરુદ્ધ, મનોગતિન પૂરક, દેગુરુ નનિકમ્પ, જિન આજ્ઞા પ્રતિપાત્ર, શ્રા
દ્ધવત ધારક, હોન દીનોદામ્ક, ધોર ગનીર આદાયાંદિ ગુણ ગણરજરૂત ડ્ય્યાદિ
દ મનના કરીને દાણાઈ-અમનાદિ આજ્ઞા વસ્ત્ર પાત્ર વધન પાદ પુમણાદિક
વસ્ત્ર નિતિ-નિવેઠે હનિવિ-તે ઘટે એટલે મનના સાંજનીને વસ્ત્રને વચનાના
મત્સ્ય અને મનના કરીને રમ્મને મેગાનાનો કુગુરુ અમુણિયસાગ-જેડા મિદા

तनो सार एटले परमार्थ जाण्यो नथी, तेउ दूतमसमयमि-डपम काजरूप समु
इनेविपे बुड्ढंति-बूमेवे; एटले नरक निगोटादिकनेविपे प्राये घणा काजसुधीनमेवे ३१

अवतरण:- गत गाथामां परमार्थने न जाणनारा बूढेवे एम कहुं, ते परमा
र्थने न जाणनारा घणा ठे अने परमार्थने जाणनारा थोडा ठे ते कारण सहित
कहेवे. मूल:- मित्र पवाहे रत्तो, लोथ्यो परमठ जाण्यो थोवो ॥ गुरुणो गारव
रसिआ, सुखं धम्मं निगूहंति ॥ ३७ ॥ दोहा:- मित्र प्रवाहे रत घणा, लोक स्तो
क समुद्ध ॥ गारविरस लंपट गुरु, गोप्यं धर्मं विसुद्ध ॥ ३१ ॥ व्याख्या:- मित्रप
वाहे-मिथ्या एटले विचार रहित जूगनेविपे रत्तो-रक्त एटले आसक्त एवा लोथ्यो-
जे लोक ठे; ते घणा ठे. ते लोकोथकी तथा सम्यक्त्वना पढिवाइ थकी परमठ
जाण्यो-परमार्थना जाण पुरुषो ह्मणा घणाज थोवो-थोडा ठे; कारण के गा
रव रसिआ-रुद्धि रस ताता गारवनेविपे रसिक एवा गुरुणो-नाम मात्र गुरुवे; ते
सुखं धम्मं-निर्मल जिन जापित तपसंयमरूप धर्ममार्गने निगूहंति-गोपवेवे. केम

के, बुद्ध मार्गनी प्ररूपणा करीश तो मने कोण बांझो! तथा पूजओ! एवी स्था
पना करीने बुद्ध मार्गने प्रकाश करता नथी, माटे परमार्थना जाण पुरुष थोडावे. ३२
अवतरण:- वली बीजो हेतु बतावे ठे. मूल:- सवोवि अरिह देवो, सुगुरु गुरु
जणइ नाम भित्तेण ॥ ३३ ॥ व्याख्या:- परपग गत जे आवक कुज, तेनेविपे
दोहा - अरिह देव सुगुरु गुरु, नाम मात्र सवि कहव ॥ ताके सुजग सुगुरुक,
पुन्यहीण नहि जहव ॥ ३३ ॥ व्याख्या:- परपग गत जे आवक कुज, तेनेविपे
उपजेलो ते सवोवि-वधाउने पूठीये तो नामभित्तेण-नामात्रे करीने जणइ-एम क

हेवे के, अरिह देवो-अरिहंत जे वीतराग ते देव, सुगुरुगुरु-संविद्ध गीतार्थ ते
गुरु, उपजकृण्णयी श्रीवीतराग जापित श्रुत चारित्ररूप ते धर्म; एम नाममात्र
थी कहेवे, केमके, तेसि-ते देव गुरु तथा धर्महुं सुहयं-सुय दायक इटकारी गनुं
जे सुहवं-स्वरूप, तेने पुन्रविहूणा-रुद्धा पुन्यथी रहित प्राणी न पावनि-पामना न
थी. माटे परमार्थना जाण वर्त्तमान काजनेविपे थोडा अथवा कोई विज्ञावे. ३३ ॥

अवतरण:- बुद्ध मार्गना उपदेशक तो ठे तोपण ह्मणा परमार्थना जाण
पुरुष थोडा केम कहावो? एवो शिष्यां संजय दूर कवा निमिन गुन कहेवे जे
अहो नइ, साजज - ॥ मूल:- सुहा जिण थाण ग्या, केनिं पावाण हुंति निर सज्जं,
जेति ते निरसज्जं केनिं मृटाण ते गुण्यो ॥ ३४ ॥ दोहा:- बुद्ध जिनाटा ग्न द्यं, स-
खजने शिर सज्ज ॥ जेने ते निरसज्ज पुन, ते गुन मठ अनुसज्ज ॥ ३४ ॥ व्याख्या:-

जिण आणस्या- जिन राजनी आझा पाजवानेजिरे रक्त एटले साग्धान होवाने लीधे सुद्धा- निर्मल चित्तवाला एवा जे सगिझ गीतार्थ शुद्ध मार्गोपदेशक ठे ते केसि पावाण-केटलाएक पापी श्रमणोना सिरसूल-माथानु सल हुति- थायने, एटले शुद्ध मार्गनी देशना कोईरु प्रकारे साजलीने त्रासने पामे ठे एवा जेसि- जे पापी श्रमण केवल वेशधारी होय ठे, तेउने ते शुद्ध मार्ग उपदेशक पुरुषसि रसूल-माथाना झूलना जेवा लागे ठे ते-ते पापी श्रमण नि केवल वेपधारी के सिमूढाण- केटला एक मूढ अजाण लोकोना गुरुणो-गुरु ठे, एटले पूज्य ठे एनो जावार्थ - जे पापी श्रमण पापमी जैनानास नि केवल वेप धारी सविज्ञ प क्षीना गुणो करीने पण रहित एवा तथा तेउना सम्यक् ज्ञान विकल एवा नक्त लोक तो घणा होय ठे, पण सत्य असत्यना विवेकी परमार्थ कुशल कोई विरलाज होय ठे

अवतरण - अशुद्ध मार्ग प्ररूपक कुगुरुने तथा तेना नक्त लोकोने जोझे ग्रंथकार खेद सहित वचन कहे ठे ॥ मूल - हा हा गुरु अ अकळं, सामी न दु अष्टि कस्त पुकरिमो ॥ कह जिण वयण कह सुगुरु, सावया कह इय अकळं ॥३५॥ दोहा - गुरु अकार्य हानहि घणी, करिये कहा पुकार ॥ सुगुरु आद नि न वचन कह, कहा अकार्य असार ॥ ३५ ॥ व्याख्या - हा हा-अति मोटो खेद थाय ठे, गुरु अ अकळं-कुगुरुने मानबु तथा पूजबु इत्यादिरूप वर्तमान सम यनेविषे मोटु अकार्य थाय ठे, एवी रीते दयाबु सुगुरुना वचन साजलीने कोई एक बोझो के ल्यारे पुकार करो, एटले कोई सुधर्मी राजा प्रमुखनी पाशे फिरि पाद करो ल्यारे गुरु कहेवा लाग्या के हे नइ, सामी-सुराजकुलोत्पन्न लोकहि त कारक दुर्नीति निवारक कोई राजा नअष्टी-नयी तो दु-निभये कस्त-कानी आगल पुकरिमो-थमे पुकार करिये। माटे फिरियाद करवी निरर्थक ठे, एवा गुरुना वचन साजलीने बली ते बोझो के, ल्यारे प्रथम 'हा हा गुरु अ अकळं' ए वाक्य तमे केम बोझा ? गुरुए कष्ट एटला वास्ते के, कह-क्याहा जिणवयण-सकल नय समूह, थखिल दोष रहित, एवा जिनवचन एटले सर्वज्ञ जाहित वचन, थने कह-क्याहा सुगुरु सावया- सुगुरु तथा आवक थने कह-क्याहा गुरु अ अकळं-सम्यक् ज्ञान क्रिया थकी ब्रष्ट अविधि मार्गना उपदेशक, एवा जे कुगुरु, तेउनी भेवनारूप मोटु अकार्य जे ठे ते केटलो अनर्थ कारी ठे ॥ ३५ ॥ नामादिक लई, तथा अशुद्ध मार्गनी प्ररूपणा करी करीने ते

કુયુરુ પોતાને તથા પોતાના નકલ લોકોને ડુર્ગતિમાં નાલે છે; એવા કરુણા નાવ થી 'હા હા ગુરુ અ અકલ્ક' એ વાક્ય વોલવામાં આવ્યું છે ॥ ૩૫ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં કુયુરુની સેવનારૂપ મોટું અકાર્ય કહ્યું તે યથાર્થ જાણીને કોઈક હલુકર્મી નબ્યજીવ તે ગુરુનો ત્યાગ કરે તેને મૂઢ લોક હુટ ક હેઠે, તે દુષ્ટાંતેકરિ કહેલે.-મૂલ.-સખે દિઠે નાસડ, લોડ ન હુ કિંપિ કોડ અલ્કે ઈ ॥ જો ચયઈ ગુરુ સખં, હા મૂઢા નણડ તં હુઠં ॥ ૩૬ ॥ ઘોઠા:- સાપ ડેલ નાસે કુઈ, લોક કહૈ કહુ નાહિ ॥ કુયુરુ સાપથી જે નસે, મૂઢ કહૈ લલ તાહિ ॥ ૩૬ ॥ વ્યાખ્યા:-લોડ-લોક સખે દિઠે-સર્પનેદેલ્લીને નાસડ-નાશી જાય તેને કોડ-કોઈ માણસ કિપિ-કાંઈ અલ્કેડ-કહેતા ન-નથી. હુ-નિશ્ચયે, દુષ્ટલે તેને કોઈ એમ કહેતો નથી કે તું કાયર છે, લીકણ છે, અથવા નપુંસક છે ઇત્યાદિક કોઈ નરહું વચન કહેતા નથી, લલહું સારું કહેલે, કે તારું મોટું નાગ્ય જે તું સા પની પાસેથી નાશી ગયો. અને જો-જે પુરુષ કુયુરુ સખં-કયુરુરૂપ સર્પને ચયડ-ત્યાગ કરેલે દુષ્ટલે તેને મૂકી દિયેલે, હા-ઈતિલેદે મૂઢા-મૂઢ અજ્ઞાની લોક તં-તે કુયુરુરૂપ સર્પને મૂકી દેનારને હુઠં-હુટ, નાગ્યહીણ, પોતાના વાપ દાદાદિ પૂર્વજોની કુલમર્યાદાનું ઘલ્લંઘન કરનાર છે એમ નણડ-કહેલે; પણ સારું કહેતા નથી; દુષ્ટલે તું કુયુરુરૂપ સર્પથી વચી ગયો એ ઘણું સારું થયું માટે તું મોટો નાગ્યવાન છે એમ કહેતા નથી; કેમકે સર્પ અને કુયુરુમાં કેટલું અંતર છે તે તેડ જાણતા નથી. ॥ ૩૬ ॥

અવતરણ:- હવે સર્પ અને કુયુરુમાં ઘણો અંતરાય છે તે કહેલે.- ॥ મૂલ:- સખો ઈકં મરણં, કુયુરુ અણંતાડ દેડ મરણાડ ॥ તો વરિસખં ગહિયું, મા કુયુરુ સેવણં નહં ॥ ૩૭ ॥ ઘોઠા:- એક મરણકું સાપ દે, કુયુરુ મરણ અનંત ॥ શ્રેષ્ઠ સા પ યદહું તદા, કયુરુ સેવ નહિ સંત ॥ ૩૭ ॥ વ્યાખ્યા:-સખો-સર્પ ઈકંમરણં-એકજવાર મરણને દિયેલે; અને કુયુરુ-અગીતાર્ય તથા વિધિમાર્ગના અજાણ જે કુયુરુ તે અનંતાડ મરણાડ દેડ-અનંતવાર મરણને દિયેલે; જ્યારે અગીતાર્ય કુયુરુની એવી કથા છે, ત્યારે જે સર્વ ગુણેકરી રહિત કુયુરુ હોય તેનું શું કહેલું! તો-તે માટે નહં-હે નહ, સખંગહિયું-સર્પને મણિલેવાદિકને અર્થે જે યદહુ કરલું તે વર-શ્રેષ્ઠ છે પણ કુયુરુસેવણં-કુયુરુની સેવા અથવા પૂજા મા-કરીશ મા. અર્થા ત્ હે નહ, રલે કુયુરુની સેવના તુ કરે કદાપિ કરવી નહી, તું પોતાનું કલ્યાણ ઇ જ્ઞનાર તથા સરલ સ્વજાવનો હોવાથી આ વત્તમ સીલામણ હું તને આપુંહું ॥ ૩૭ ॥

અવતરણ:-એવી રીતે પૂર્વ ગાથામાં સર્પથી પણ કુયુરુને ચૂનો કહ્યો તેમ

उतां तेने लोको गुरुबुद्धि नमेठे तेजुं कारण सु? ते उलायाने लीधे मानेठे एम
 दृष्टांत सहित कहेठे - जिण आणा विचयंता, गुरुणो जणिकण ज न मिळ्यंति॥
 ता कि कीरइ लोथो, उलियो गडुरि पयाहेण ॥ ३८ ॥ दोहा - जिण आझाथी
 रहितने, गुरुकहि जो गिरनाय ॥ गमर प्रवाहे जण उट्यो, तो सुं करिये जाय ॥
 ॥ ३८ ॥ व्याख्या - जिण आणा- समिति सुप्ति महाव्रतादि जिण जापित कि
 या अनुष्ठानरूप जे जिनराजनी आझा, तेने विचयंता-प्रिगेपे करी त्याग करनार
 एयो जे कुगुरु, तेने गुरुणो- गुरु जणिकण- कहीने एटले जाणीने ज- जो
 नमिळ्यंति-लोक नमेठे, ता-तो किररइ-सु करिये। एनो कोई उपाय नथी केम
 के, गडुरि पयाहेण-गाढरीना प्रवाहनी पठे विचार रहित मूर्ख लोकोनी जे चात्र
 तेणे करीने लोथो-लोको उलियो-उलाई गया ठे ते जाणो विगमूढपणाने, अ
 धपणाने, बधिरपणाने पाय्या होयनी। एवा ए लोक थई गया ठे तथा तेथोने
 जाणो डुष्टग्रह तथा जूत बलग्या होयनी। तथा तेथोनी कपर योग चूर्णादिक
 नापीने जाणो कोईये यण करी लीया होयनी। केमके सिद्धांतथी बंधुं विपरीत
 आचारे चालेठे, तेमज बीजाने पण चलावेठे एवा कुगुरुने गुरु करीने मानेठे
 माटे ए लोक गाढरीया प्रवाहे करी उलाया ठे, तेथोने हवे सुधारवानो काई उ
 पाय विचारमा आवतो नथी ॥ ३८ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामां कसु के लोको उलाई गयाठे ते कपर कोई एवी आशका
 करेके, लोको गुरुने दाक्षिणताने लीधे नमता ह्मो। एटले चतुराईगाला जाणीने नम
 ता ह्मो। तेने हितोपदेशक गुरु कहेठे के, जाई ए ठेकाणो लोको चतुराईथी रहितठे, ते
 सांजज - मूल - निहकिन्नो लोथो, जइ कुवि भग्गेइ रुटिया खम॥ कुगुरुण सग चयणो,
 दक्षिन्नही महामोहो॥ ३९ ॥ दोहा - लोक अदादृष्टि कोइ जो, मागे रुटिया जागा॥ कुगु
 रु सग त्यागन विपे, दाक्षिणता धिग रागा॥ ३९ ॥ व्याख्या - निहकिन्नो-दाक्षिणधीरहित
 लोथ-था लोको ठे, केमके, जइ जो कुवि-कोई पण जूलेकरी पीडित रांक माणस रुटि
 पायम-रोटीनो खम एटले रोटलीनो एक ककडो भग्गेइ-अन्नदाता, सेठ साहेब इ
 त्यादिक चादुक बचने करी मागेठे, तो पण तेने ते आपतां नथी, उलटां डुर्वच
 नो घोडीने कहाडी मूकेठे थने कुगुरुण सग चयणो-कुगुरुनो सग त्यागवाने
 विपे दक्षिन्न-दाक्षिणपणु करेठे एटले एमने मारा वाप दादादिक मानता था
 वेता ठे, वजी मारा गडना कहेरायने, माटे केम रोडाय। एम लोक कुगुरुनी
 दाक्षिणतामां मोटो खेद ठे, महामोहो-ए मोटु अज्ञान ठे के,

दीन दुःखीने एक रोटीनो ककडो आपलां कण लागेवे, अने दुर्ग-दुर्गति प्रापक जे कुगुरु, तेने अति सरस असन प्रधान वसन प्रमुखेकरी सन्मानेवे; माटे ए मोटुं अज्ञान लोकोनेविषे प्रवर्त्त ठे. ॥ ३९ ॥

अवतरणः— पूर्व गाथामां दृष्टीरागी लोकोनुं मूढपणुं कस्य, हवे तेथोना नाम मात्र गुरुनुं मूढपणुं कहेवे:- मूलः— किं नणिमो किं करिमो, ताण ह्यासाण यिष्ठ दुष्टाणं ॥ जे दंतिऊण लिंगं, खिवति न रयन्मि मुष्ट जणं ॥ ४० ॥ दोहाः— नारैव नरके मुग्ध जन, देखाडो मुनि वेप ॥ ते हताश खल धीमने, कहिये किहुं विशेष ॥ ४० ॥ व्याख्याः— ह्यासाण-उत्तरोत्तर कल्याणरूप हणार्ड ठे आगा जेनी एवा यिष्ठ दुष्टाणं-धीठ एटले अकार्य करवामां अति चतुर अने दुष्ट एटले दोषवाला ताण- तेथोने किं नणिमो- हुं कहेवुं! अने किं करिमो- हुं करवुं? जो उपकार करिये तो परघातादि उपद्रव करवाने सावधान थाय; ते आंधला सिंंहना नेत्र उघाडवाना दृष्टांते जाणी लेवुं; एटले कोई आंधलो सिंंह जोई तेनी ऊपर दया आणीने कोई पुरुष काई इजाज करीने तेने देखतो करे तो तेनाज प्राण जिये. तेम कुगुरुनी ऊपर उपकार कस्यो होय तो तेना बदलामा अपकार शिवाय बीजो फायदो यवानो नथी. ल्यारे कोई कहेगे के तेथोनी ऊपर अपकारज करवो तो ते पुण्यवानने अवटित ठे; माटे तेथोने हुं कहेवुं! अने हुं करवुं काई कहेवुं! अथवा करवुं उचितज नथी. केमके, जे-जे लिंग-रजोहरण तथा मुख बल्वादिक साधुनो वेप तेने दंतिऊण-देखामीने मुष्टजण-मुग्ध जन ए टले विवेक विकज लोक, तेथोने नरयन्मि-नरकनेविषे खिवति-नाखेवे. ॥ ४० ॥

अवतरणः—पूर्व गाथामां कुगुरुनुं मूढपणुं देखाडवुं, हवे तेउनी मुतिने मिपे निंदा करे वे:- ॥ मूल - कुगुरुवि संनिमाहं, जेनिं मोहाड चंदिमा दहुं ॥ सुगुरुण उवरि नत्ती, अइ निविमा दोइ नवाणं ॥ ४१ ॥ दोहा -ते प्रसंमिये कुगुरु पण, ज सु मोहाडिक वेप ॥ सुगुरु परिजवी जीवके, थाए जगति विशेष ॥ ४१ ॥ व्याख्या:- कुगुरुवि- कुगुरुने पण संनिमोहं-हुं- प्रसंमिं हुं; केमके, जेतिं-जना मोहाड चंदिमा-मोहाडिके करी जे चंदपणुं अथवा, कूरपणुं, तेने दहुं-देखीने न वाणं-मोहानिजापी नव्य प्राणीयोने सुगुरुण उवरि-सुगुरुनी ऊपर अइनिविमा-अतिदृढ नकि हांड-थाय ठे. एटजा चाम्ने कुगुरुनी प्रगना कस्चि वेपे, पंगु तेना गुणोनुं वर्णन करी प्रगंता करता नथी. ॥ ४१ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामां जे नव्य जीव कथा ने नम्य दृष्टि जाणया तेउनुं

સમ્યક્ત્વ ઘટ્ટાસને પામવાનું કારણ કહે છે - મૂલ - જહ જહ તુદ્ધ ધમ્મો, જ
 હ જહ હુછાણ હોઈ અઈ ઉદત્ત ॥ સમદિધિ જિયાણ ॥ તહ તહ ઘટ્ટસઈ સમત ॥
 ૪૨ ॥ દોહા ॥ જિમ જિમ સ્વલનો અતિ ઉવે, જિમ જિમ તૂટે ધર્મ ॥ તિમ તિમ
 સમકિત જીવકો, ઝલતે સમકિત સર્મ ॥ ૪૨ ॥ વ્યાખ્યા - જહ જહ-જેમ જેમ
 ધમ્મો-જિન જાપિત ધર્મ તુદ્ધ-તૂટે એટલે હાણીને પામે છે, વલી જહ જહ-
 જેમ જેમ હુછાણ-દર્શન પ્રપ્ત, નિન્દ્ય, પાસઘા, ઘસઘા તથા કુસીજિયાદિક અ
 ને અન્ય દર્શની ત્રિદમો, પરિવ્રાજક, તથા ચિત્રાદિક હુટ લોકોનો અઈ ઉદત્ત-અ
 તિ ઉદય એટલે અતિશય જોર સત્કાર તથા પૂજાદિક હોઈ-થાય છે તહ તહ-
 તેમ તેમ સમદિધિ જિયાણ-સમ્યક્ દ્રષ્ટિ જીગોનું સમ્મત-સમ્યક્ત્વ ઘટ્ટસઈ-ઘ
 ઘટ્ટાસને પામે છે, એટલે વિશેષ દીપે છે એ મોટો આશ્ચર્ય છે શિષ્યને ગુરુ કહે છે
 કે, કાઈ આશ્ચર્ય નથી, વસ્ત્ર, પાત્ર, વસતિ, આહાર તથા પોતપોતાના શ્રાવક ઇ
 ત્યાદિની ઊપર લડી મરણે, અને સાધુ કહેવાશે વલી કજહના કરનાર, મારકૂ
 ટના કરનાર ગુર્વાદિક મોટા સત્પુરુષને પણ અસમાધિ ઉત્પન્ન કરનારા થશે હ
 પમ કાલમા ઘણા અસપતિ થયા થકા સપતિ કહેવાશે, અને કોઈક વિરલા
 ધર્માર્થી સુતાધુ થશે એવા શ્રી મહાવીર સ્વામીના વચન સનારી સનારીને તથા તે
 પૂર્વાંક લોકોને જોઈ જોઈને શ્રી વીર વચનની યાસ્થા તે સમ્યક્ત્વનું આસ્તિક્યતા
 નામે પાંચમું લક્ષણ દૃઢ થાય છે ॥ ૪૨ ॥

અવતરણ - પૂર્વાંક ગાયમા જેમ હુટ પાપી લોકોનો હમણા અતિ ઉદય ક
 હોતે તેમ હમણા જિનમતનો અતિ ઉદય કેમ થતો નથી? તે પ્રશ્નોત્તરરૂપ ગાયા
 એકરી કહેતે - મૂલ - જથ જતુ જણણિ તુલ્લે, અઈ ઉદય ત ન જિણમણ હોઈ ॥
 તે કિઠ કાલ સનય, જિયાણ અઈ પાવ માહણ્ય ॥ ૪૩ ॥ દોહા - જગ જનની
 સમ જિનમતે, જો અતિ ઉદય ન હોય ॥ કઝિ કાલજ જણનો અતિ, પાપ મ
 હાતમ સોય ॥ ૪૩ ॥ વ્યાખ્યા - જથજતુજણણિતુલ્લે-જગતના જીવને માતાની
 તુલ્ય, જિણમણ-એવો જે જિનમત, તેનો અઈ ઉદય-અતિ ઉદય જ-જો ન-નથી
 હોઈ-થતો ન-તે કિઠકાલમનવજિયાણ-ક્ષિપ્રકાલ એટલે કઝિકાલમાં ઉત્પન્ન
 થઈના જે જીવ તેડના અણવામાહણ્ય-ઉત્સુક દેશનાદિક દોષરૂપ અતિ પાપનું
 મહાન્ય છે એના નાવાથે - જિનમતનો ઉદય તો શ્રી હુપ્પસહ અણગારસુધી વ
 સંગે, તોપણ જેવા તીર્થકર મહારાજ ઠતાં જિનમતનો ઉદય હતો, તેવો જિન
 મતનો અતિ ઉદય નથી થતો તેનું કારણ દોષ હુટ કઝિપ્ત પચમ કાલતેંડિયે ઇ

ન્યત્ર યયા જે જીવ પાપ્યંતી લોક. તેના વત્સુત્ર દેશનાદિ મહાદોષરૂપ અતિ પા
પનો પ્રતાપ છે. માટે જૈન મતનો અતિ ઉદય કેવી રીતે થાય ! ॥ ૪૩ ॥

અવતરણ.— પૂર્વ ગાયામાં કહ્યું કે જિનમતનો અતિ ઉદય થતો નથી તે હ
૫ લોકોના અતિ પાપનું મહાત્મ્ય છે : તે હૃદ્ય લોકો પાપે કરીને પૂર્ણ હોય છે તે
કહે છે — મૂલ — ધર્મમિ જસ્ત માયા, મિત્ત ગહો વસુતિ નોતંકા ॥ કુગુરુવિ
કરડ સુગુરુ, વિવસોવિ સ પાવ પુત્રતિ ॥ ૪૪ ॥ ઢોહા — જિતકે માયા ધર્મમાં,
લાગો ઘડ મિધ્યાત ॥ સો વત્સુત્રી નરમ નદ, કદે વજટિ સવિ વાત ॥ ૪૪ ॥

વ્યાખ્યા.— જસ્ત—જેને ધર્મમિ—જિન ધર્મનેવિષે માયા—કપટ વર્તે, એટલે પૂજા
ધનાદિક લાજ યજ કીર્તિને અર્થે લોકની દૃષ્ટિ કરી જે ધર્મ કરવો તે વધી મા
યા જાણવી તે જેને છે, મિત્તગહો—અતલ શ્રદ્ધાન મિથ્યાત્વનો ગૃહ હવવા
દ વર્તે જેને વલી વસુતિ—વત્સુત્ર નાપી છે, નોતંકા— વત્સુત્ર નાપવા
થકી નરક નિગોદનેવિષે અનંત કાલસુધી નિવાસ થગે એવી જેને શંકા નથી;
વલી જે કુગુરુવિ—કુગુરુપ્રતે પણ સુગુરુ—સારો ગુરુ કરડ—કરે, એટલે આ ઉત્તમ
ગુરુ છે એમ માને, સ—તે વિવસોવિ—વિદ્વાન ઠતાં પણ એટલે ક્વચિત્કી ઘણા
શાસ્ત્રો નણેલો ઠતાં પણ પાવ પુત્રતિ—હિંસાદિક અદારે પાપેકરી પૂર્ણ જાણવો. ॥

અવતરણ.— પૂર્વ ગાયામાં કહ્યા પ્રમાણે જે પાપેકરી પૂર્ણ હોય તે કાંઈ પણ
ધર્મ કાર્ય કરી શકે નહીં; ધર્મ કાર્ય જિનાજ્ઞા પ્રમાણે કલ્યાણી સુખદાયક થાય
છે; અન્યથા ન થાય તે કહે છે — મૂલ — કિંચંપિ ધર્મ કિંચં, પૂયા પમુહં જિણિં
દ આણા ॥ નૂચ મણુગ્ગ હરહિંચં, આણા ખંગાઠ હહદાયં ॥ ૪૫ ॥ ઢોહા.—
જિન પૂજાદિક કાર્ય પણ સફળ જિનાજ્ઞા થાય ॥ આણા ખંગરહિત દયા, કાર્ય
સર્વી હુલદાય ॥ ૪૫ ॥ વ્યાખ્યા — પૂયા પમુહં—પૂજા પ્રમુલ એટલે જિન પૂજા,
સામાયક પ્રતિક્રમણ, શાસ્ત્રાન્યાસ, તથા જિનસુવન કરાવવા પ્રમુલ ધર્મકિંચં
ધર્મરુલ્ય જે કિંચંપિ—કરવું તેપણ જિણિંદ આણા—જિનેંડની આજ્ઞા કરી સુખદાઈ
થાય છે. નૂચમણુગ્ગહરહિંચં—નૂત અનુગ્રહ રહિત એટલે જીવ દયા કરીને રહિત
જે જિન પૂજા તથા સામાયકાદિક ધર્મ કાર્ય કરવું તે જિન આણાનો ખંગ કલ્યા
જેવું થાય છે. માટે સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે, વીતરાગની આજ્ઞાનો ખંગ કરવા થકી
પૂર્વોક્ત સર્વ ધર્મકાર્ય હુદાયં—જન્મ મરણાદિક હુલના વેનારાં છે. જિન રાજની
આજ્ઞાનું આરાધન કલ્યાણીજ મોક્ષ થાય છે. અને જિનરાજની આજ્ઞા વિરાધવા
થકી નરકાદિક હુલ થાય છે. એ જિનાગમનું ગુહ્ય છે. ॥ ૪૫ ॥

અવતરણ -- જિનાકાવિના કષ્ટાદિક જે કરવું તે સર્વ સસારનો હેતુ થાય છે તે કહે છે - મૂલ - કષ્ટ કરતિ અર્પ, દમતિ દથ ચપતિ ધમ્મગી ॥ ૬૬ ॥ ન ચય તિ મિઠત્ત વિસલવ જેણ બુદ્ધિ ॥ ૪૬ ॥ દોહા - કષ્ટ કરે આપા દમે, ઇચ્છ ત જે પણ જોય ॥ તજે નહીં મિથ્યાત્વ લવ, બુદ્ધે જેદ્યી લોય ॥ ૪૬ ॥ વ્યાખ્યા - કષ્ટ કરતિ- લોચ કરવો, ડપામે પગે ચાલવું, ધરતી ઉપર સૂવું, તથા અણસણા દિ અનેક પ્રકારનું વાદ્ય તપ, સ્ત્રાપાદિક કષ્ટ જે છે તે મૂર્ખ કરે છે અર્પ-આત્મા ને, ઇટલે મનને તથા ઇચ્છોને દમતિ-મૂર્ખ દમે છે, વલો દથ-ધનાદિક ઇચ્છ તે ને ધમ્મગિ-ધર્મના અર્થો થકા જે મૂર્ખ ચપતિ- લ્યાગે છે, પણ ફક્ત મિઠત્તવિસલવ-એક મિથ્યાત્વ વસ્તુત્તરૂપ વિપલવને ન ચપતિ- મૂકી દેતા નથી જેણ-ને મિથ્યાત્વ વસ્તુત્તરૂપ વિપલવે કરી મૂર્ખ અજ્ઞાની હુલ સમુદ્ધનેવિપે બુદ્ધિ-બૂદ્ધે છે, એ મોટી લેદની વાત છે ॥ ૪૬ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં વસ્તુત્તરૂપ જાપીનું મૂઠપણુ દેશ્વામણુ, હવે શુદ્ધ પુરુષ નો સંગ કરવો અને અશુદ્ધ પુરુષનો સંગ ત્યાગવો તે કહે છે ॥ મૂલ - શુદ્ધ વિ હિ ધમ્મ રાઉ, વઢઈ શુદ્ધાણ સગમે સુઅણુ ॥ સાવિય અશુદ્ધ સગે, નિવણાણ ગિ લઈ અણુવિયહ ॥ ૪૭ ॥ દોહા - વધે મીત સતસગથી, વર વિધિ ધરમ સુરાગ ॥ ઘ ટે કુસગે પ્રતિ દિવસ, વિહુનો પણ તે રાગ ॥ ૪૭ ॥ વ્યાખ્યા - સુઅણુ-હે સુજન, હે ધર્મોપદેશ યોગ્ય, શુદ્ધાણ- જે શુદ્ધ પુરુષ, સુસાધુ, તથા સુઆવક હોય તેનો સંગ મે-સમાગમ અથવા પરિચય કલાથી શુદ્ધ વિહિ ધમ્મરાઉ-શુદ્ધ વિધિ તે રાગ દેવ મલ રહિત રત્નત્રયી મોહ માર્ગ વિધિ તડૂપ જે જિન નાપિત ધર્મ તેનેગિપે રાગ ઇટ લે પ્રીતિ વઢઈ- વધે છે ઇટલે લુહિને પામે છે અને હે સુજન, સાવિય-તે પણ શુદ્ધ વિધિ ધર્મનો રાગ, અશુદ્ધ સગે-અશુદ્ધ પુરુષ ઇટલે વસ્તુત્તરૂપ જાપી પાસઞાદિકનો સંગ અથવા પરિચય કલાથી નિવણાણવિ-નિપુણ પુરુષો પણ અણુવિયહ- નિરંતર દિન દિન પ્રતે ગલઈ-ગલે છે ઇટલે હાણીને પામે છે ત્યારે અનિપુણ પુરુષોને હાણી થાય તેમાં શુ કહેવું! માટે વસ્તુત્તરૂપ જાપી પાસઞાદિકનો સંગ સર્વથા વર્જવો, અને શુદ્ધ પ્રરૂપક આચારવત પુરુષનો પરિચય કરવો ॥ ૪૭ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં અશુદ્ધ પુરુષના સગનો ત્યાગ કરવો એમ કહ્યું, એવી એ મ જાણવું કે જે અશુદ્ધ પુરુષ હોય છે તે શુદ્ધ પુરુષની ઉપર દેવ કરવા વાલા હાય છે, માટે તેના સમીપે વલવિનાના પુરુષે વસવું નહીં, તે કહે છે - મૂલ - જો તે વડ શુદ્ધ શુરુ, અશુદ્ધ જોઆણ સો મહા સજૂ ॥ તમ્હા તાણ સયાસે, વલ રહિઓ

મા વસિષ્ઠ્યાસુ ॥ ૪૮ ॥ **દોહા**—શુદ્ધ ગુરુ જે સેવતો, તે અશુદ્ધ જણ ગત્રુ ॥ તો
વલ રહિત વસો નહી, જ્યાં અસુદ્ધ જણ તત્ર ॥ ૪૮ ॥ **બ્યાખ્યા**—જો—જે લોક
સુદ્ધ ગુરુ—નિર્મલ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર ગુણે ગુણવંત ગુરુ પ્રતે સેવડ—સેવે ઠે; સો—
તે લોક અશુદ્ધ લોચાણ—ઉત્સુત્ર નાપી પાસઘાદિકના દૃષ્ટીરાગી નક્ક લોક, તેડને મ
હાસતૂ—મહા ગત્રુ એટલે વૈરીના જેવાં લાગે ઠે; તમ્હા—તે કારણ માટે તાણ—તે
અસુદ્ધ લોકોના સયાસે—સમીપે વલરહિડ—ધર્મ આશ્રી નિર્નય પણું અને શરીર ધ
નાદિક શક્તિ સંપન્ન એમ અન્યંતર વાહ્ય એવે પ્રકારના વલે કરી, રહિતજે હોય તેણે મા
વસિષ્ઠ્યાસુ—વસતું નહી; કેમકે, જે દેવી માણસ હોય તે સારા ગુણને પણ દૂપણ
દિયે ઠે; માટે અશુદ્ધ લોકોના સમીપે વસતું તેમાં ઘણો ડપડવ રહ્યો ઠે; તે
થી વીજે કોઈ ઠેકાણે રહેતું તે સારું ઠે! ॥ ૪૮ ॥

અવતરણ—પૂર્વ ગાથામાં સ્વલ પુરુષોની પાસે રહેવાનું નિવારણ કયું તેનું
કારણ કહેઠે.—મૂલ—સમય વિક્ર અસમઘા, સુસમઘા જઘ જિણમએ અવિક્ર ॥
તઘ ન વઘડ્ધ ધમ્મો, પરાહવં લહડ્ ગુણરાગી ॥ ૪૯ ॥ **દોહા**—જિન મત વિડ
અસમર્થ જન, જહાં સમર્થ અજાણ ॥ ધર્મ ન વાધે તહ લહે, ગુણરાગી અપમાન
॥ ૪૯ ॥ **બ્યાખ્યા**—જઘ—જહાં સમયવિક્ર—જિન આગમના જાણ પુરુષ અસમ
ઘા—ક્ષેત્ર કાલાદિક ડોપેકરીને અસમર્થ ઠે, અને જિણમએ—જિન મતનેવિપે અવિક્ર—
જે અવિક્ર ઠે એટલે અજાણ ઠે; તે સુસમઘા—અતિ કલહ, ક્લેશ તથા માર કૂટ કર
વાને સમર્થ ઠે; તઘ—તિહાં ધમ્મો—શુદ્ધ વિધિ ધર્મ નવઘડ્—ઘડિને પામે નહી; ડ
લઘું ગુણરાગી—ગુણાનુરાગી પુરુષ પરાહવં—પરાજવને એટલે તિરસ્કારપણાને લહડ્—
લહે એટલે પામેઠે, માટે અશુદ્ધ પુરુષોના સમીપે અસમર્થ હોય તેણે ન વસતું. ॥ ૪૯ ॥

અવતરણ—જે સામર્થ્યવાન ઝન્માર્ગી તથા ઉત્સુત્રી હોય તેનો જિનમાર્ગને
વિપે પ્રવેશ કરવા દેવો નહી તે કહેઠે—મૂલ—જં ન કરડ અડ નાવં, અમગ્ગ સે
વી સમઘડ્ધ ધમ્મે ॥ તા લઠં અહકુલ્યા, તા પીઠડ્ સુદ્ધ ધમ્મઘી ॥ ૫૦ ॥ **દોહા**
સઘલ કુમાર્ગી ધર્મમે, જો ન કરે અતિ નાવ ॥ તો સુંદર અથ જો કરે, તો સુધ
ધામે હુય દાવ ॥ ૫૦ ॥ **બ્યાખ્યા**—સમઘડ્ધ—સુષ્ટિ ચપેટાદિક પ્રહારની અપેદાએ
કરી કુઠિત સમર્થવંત એવો જે અમગ્ગસેવી—અવિધિમાર્ગ એટલે ઝન્માર્ગનો સેવ
નાર, ઉત્સુત્રનો વોજનાર, સમ્યક્ત્વરહિત જિગધારી લોક તથા તેડના નક્ક લોક
તે ધમ્મે—જિન ધર્મનેવિપે જં—જો અડનાવ—અતિ નાવપ્રતે નકરડ—કરે નહી; એ
લે ત્યાં પસારો અથવા પ્રવેશ કરે નહી; તા—તો લઠં—લઘ ઠે એટલે સુંદરઘે અહ—

અથ જો તે અગ્રિધિ માર્ગના સેવનાર લોક જિનધર્મનેગિપે અતિ નાવ દટલે પ્રવેશ
કુચ્યા--કરે તા--તો સુઘ વામગી-ચુઘ ધર્મના અર્થી જે નચ પ્રાણો ઠે તેડનેપી
હૃ-પીઠે દટલે અઠતા આલ પ્રદાન ઈર્વચન હેજનાદિકે કરી હ રા દિયે, માટે તે ડ
ન્માર્ગિ લોકોનો જિનધર્મનેગિપે પ્રસાર ન થાય દટલે આગુ ન થાય તોજ સારું ૫૦

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામા કહ્યું કે, સમર્થ ડન્માર્ગિનો જિનધર્મનેગિપે પ્રવેશ
થાય તો તે ધર્માર્થીને પીડા કરેઠે, હવે ધર્માર્થી પુરુષોનો કોઈ પરાજય કરી શ
કે નહીં તે કહેઠે - મૂલ - જહ સઘ સાવયાણ, એજ જ તુ મિઘવાયમ્મિ ॥
ધમ્મઘિયાણ સુદર, તા કહણુ પરાજય કુચ્યા ॥ ૫૧ ॥ દોહા - મિચ્યા વાદે
હોય જો, શ્રાવક જન સઘ એક ॥ ધર્મી જનકું વર તવા, કિમ યે હુય અગિવેક
॥ ૫૧ ॥ વ્યાખ્યા - મિઘવાયમ્મિ-મિચ્યાવાદનેગિપે સઘ સાવયાણ-નામ માત્ર
સર્વ શ્રાવકોનું જ-જો એજ--એકત્વપણું ઠે, તુ--વલી જહ-જો એકત્વપણુ ધર્મધિ
ધિવાદનેગિપે ધમ્મઘિયાણ--ધર્માર્થી પુરુષોનું હોય તા--તો સુદર--હે સુદર, હે ન
હ, તે નામ માત્ર શ્રાવક લોક ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજય-પરાજય અથવા તિર
સ્કાર તુ--હતિ ત્રિતરું કહ--કેમ કુચ્યા--કરે! અપિ તુ નજ કરે ધર્માર્થી પુરુષો
નું પણ ધર્મધિધિવાદનેગિપે એકત્વપણુ નથી કેમકે, એ ત્રિપમ કાલનો પ્રજાવ ઠે
માટે નામ માત્ર જે શ્રાવક ઠે તે ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજય કરેઠે એનો નાવાર્થ
આ દેરાતરનેગિપે અમારો તથા અમારા ગોત્રી હોય તેઓનો મૂલ નાયકની પૂજા
આરતી કરવાનો અધિકાર ઠે, વોજાનો અધિકાર નથી તથા ચડિકાદિ ગોત્ર
દેવો દેવતા અમારા પૂર્વજ માનતા આઘ્યાઠે, તે અમે તમારા કહ્યાથી કેમ મૂકી
યે? નગરાદિકનેગિપે સુગિહિતનો પ્રવેશ થતાં પૂર્વે કોઈ સમયે ઓઠય થયો નથી
તે અમે બેઠા ઠતા કેમ થાય! ઇત્યાદિક જે મિચ્યાવાદ તેનેગિપે નામમાત્ર શ્રાવકોનું
જે એકત્વપણુ ઠે, તેમા ત્રિ ચિંત્યાદિક ધર્મધિધિવાદનેગિપે ધર્માર્થી પુરુષોનું સઘપટ્ટોક
એકત્વપણુ હોય તો હે સુદર, કોઈ પણ ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજય કરી શકે નહીં

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં ધર્માર્ધાંતું વર્ણન કહ્યું, હવે તે ધર્માર્થીને સહાય ક
રનારા ગુણોને કહેઠે - મૂલ - તં જયહ પુરિસ રયણ, સુગુણહ હેમ ગિરિવર મહ
મ્ ॥ જસ્તા સપમ્મિ સેવહ, સુગિહિરતં સુઘ જિણ ધમ્મ ॥ ૫૨ ॥ દોહા - સુગુણ મ
હર્ષ મહા ગિરિ, જયસોં પુરુષ રત્ન ॥ જસુ આશ્રય આચાર રત, કૌ સુર્મ જત
ત્ત ॥ ૫૨ ॥ વ્યાખ્યા - ત પુરિસ રયણ--તે પુરુષ રત્ન જયહ-જયવત ઠે, અથ
વા જયવત યાઓ, જસ્ત સપમ્મિ--જેના આશ્રયે દટલે જેના આધારે સુગિહિર

૩-સુવિધિરત પુરુષ એટલે વિધિમાર્ગનેવિષે તત્પર પુરુષ શુદ્ધ જિણધર્મ કદાગ્રહા
દિક મજ કલંક રહિત જિનધર્મપ્રતે સેવડ- સેવેઝે એટલે આરાધેઝે. એવો પુરુષરત્ન
સુગુણકું-ઔદાયે, વૈયે. ગંજોર, ક્રમા વિનયાદિક સુદ્ર ગુણરૂપ ધનેકરીને સહિત
ઠે, વજી તે પુરુષ રત્ન કેવો ઠે? હેમ ગિરિવર મહર્થ-મેરુ પર્વતની પઠે મહર્થ ઠે
એટલે અતિ મહોંગો અથવા અમૂલ્ય ઠે. ॥ ૫૨ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં કહ્યું કે, ધર્મને સહાયતા કરનારો અમૂલ્ય પુરુષ
ઠે; તેનોજ ફરી પુટ્ટી કરેઝે.- મૂલ.- સુરતરુ ચિંતામણિણો, અર્થ ન લહંતિ
તસ્ત પુરિસ્ત ॥ જો સુવિહિરય જણાણં, ધમ્માધાર સયા ઢેડ ॥ ૫૩ ॥ દોહા.-
તે સુપુરુષકે મૂજકૂ, સુરતરુ મણી ન પાય ॥ વિધિરત જનકું જો દિણ, ધર્મ સહા
હ્ય સદાય ॥ ૫૩ ॥ વ્યાખ્યા:- જો- જે પુરુષ સુવિહિ રચણાણં- સુવિધિ રત લોકો
ને ધમ્માધાર- ધર્મનો આધાર એટલે ધર્મનો અવદંત્ર સાહ્ય, ઢેડ- દિયેઝે, સયા- સ
દા સર્વદા, તસ્ત પુરિસ્ત-તે પુરુષનો અર્થ-અર્થ એટલે મૂલ તે સુરતરુ ચિંતામણિ
ણો-કલ્પવૃદ્ધ ચિંતામણિરત્ન ઉપલક્ષણથી કામધેનુ કામકુંજ ઠે તે નલહંતિ-નથી
પામતા; કેમકે. તે પુરુષને શિવસુખદાયક અમૂલ્ય સમ્યક્ત્વ રત્નની પ્રાપ્તિ ઠે
માટે કલ્પવૃદ્ધ ચિંતામણિ પ્રમુખ ઠે તે તે પુરુષના મૂલને નથી પામતા, એટલે
તેની તુજના કરી શકતા નથી. ॥ ૫૩ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં ધર્મને સહાય્ય કરનાર પુરુષના ગુણનું કીર્તન થયું
તે સાંજીને તે સત્પુરુષોત્તો લક્ષાને પામેઝે; ત્યારે તેનું ગુણ કીર્તન કરવામાં ફલ
શું ઠે એવો શંકાનું નિવારણ કરવાનેઅર્થે કહેઝે - મૂજ.- લક્ષંતિ જાણિ મોહં,
સપ્પુરિસા નિયય નામ ગહણેણં ॥ પુણ તેણિ કિત્તણાઝં, અમ્હાણ ગજંતિ કમ્મા
5 ॥ ૫૪ ॥ દોહા - લાજે નિજ નામોચ્ચરે, હું માનું સત્ત પુરુષ ॥ વજિ ત્હેના ગુણ
ગાય હમ, કર્મ ટલે કટુ તુરુષ ॥ ૫૪ ॥ વ્યાખ્યા.- સપ્પુરિસા-સત્પુરુષ જે ઠે તે
જોપણ નિયય નામ ગહણેણં-નિજક નામનું ગ્રહણ કલાથી એટલે આ વાતા,
પરોપકાર કર્તા, ડલ્યાદિક ગુણો કરી સહિત પોતાનું નામ સાંજીયાથી લક્ષતિ-લ
ક્ષાને પામેઝે. જાણિમોહં-એમ ઠે તે હું જાણુંતું, તોપણ તેણિ કિત્તણાઝં-તેના
ગુણ કીર્તન કલાથી પુણ-વલો અમ્હાણ-અમારા કમ્માડ-જ્ઞાનાવરણાદિક પાપ
કર્મ ગલંતિ-ગણેઝે, એટલે કહ્યુ થાયઝે, માટે સત્પુરુષના ગુણ કીર્તન નિરંતર કરવા.

અવતરણ.- પૂર્વ ગાથામાં સત્પુરુષોનેવિષે રહેલા ગુણોનું જે વર્ણન કરવું તે
નિર્જરાનો હેતુ ઠે એમ કહ્યું, હવે આજ્ઞા રહિત ધર્મ સેવનારનો વાત્તા કહેઝે.-મૂલ

આણા રહિયં કોહાઈ સંછુપં અપ્પ સસણહંચ ॥ ધમ્મ સેવ તાણ નય કિત્તી નેય
ધમ્મ ચ ॥ ૫૫ ॥ ઘોહા -- આણ જંગ કોધાદિ છુત, આપ પ્રસસ નિમિત્ત ॥ ધર્મે
સેવતા લોકને, નહીં ધર્મે નહિ કિત્ત ॥ ૫૫ ॥ વ્યાખ્યા -- આણારહિય-આશ્રવ
હેય, સંવર, ઉપાદેય એ વોતરાગની આજ્ઞા તેણે કરી રહિત વલો કોહાઈ સંછુપ
ક્રોધાદિ સચુક એટલે ક્રોધ માન માયા લોજ એ ચાર કષાયે કરીને સહિત, તથા
અપ્પ સસણહ-આત્મ પ્રજ્ઞાસાને અર્થે પોતાની શોજાને અર્થે એ પ્રકારે ધમ્મ-જિન
ધર્મે પ્રતે સેવતાણ-સેવનારા લોકોની નયકિત્તી-કીર્તિ નથી, એટલે વિવેકી પુ
રુષ જે ઠે તે તેડની શ્લાઘા કરતા નથી ચ-વલો નેયધમ્મ- તે ધર્મે પણ નહીં
કે જે હુર્ગતિમાં પમતા પ્રાણીને રાખે નહીં ॥ ૫૫ ॥

અવતરણ -- પૂર્વ ગાથામાં કહ્યું કે, આજ્ઞારહિત ધર્મના સેવનારની કર્તિ નથી
હોતી અને તેડને ધર્મે પણ નથી હોતો, તો પણ કાંઈક તો કીર્તિ તથા ધર્મે થ
તો હશે, એ આશંકા દૂર કરવાને કહેહે - મૂલ - ઈયર જણ સસણાણ, હિંછા વ
સ્સુત્ત નાસિણ ન જય ॥ હી હી તાણ નરાણ, હુહાઈ જડ્ઝ મુણ્ઝ જિણ નાહો ॥ ૫૬ ॥
ઘોહા - નીચ પ્રસસાણ નણે, ઉત્થુત ધીઠ નિલાજ ॥ જો નાવી હુ સ્વ તેહને, તો
જાને જિન રાજ ॥ ૫૬ ॥ વ્યાખ્યા - ઈયર જણ સસણાણ-જિનોત્ત ધર્મના અજા
ણ ઇતર જન સામાન્ય લોકોએ કરેલી જે પ્રજ્ઞાસા, તેણે કરીને હિંછા-ન્દિદ્ધ થા
જા એટલે પ્રસન્ન થયા થકા વસ્સુત્ત નાસિણ-વસ્સુત્ત જાપણ કરતા ન જય-જે
ને નરકાદિકને વિષે જમવાનું જય નથી, હી હી-મોટી છેદની વાત છે તાણ ન
રાણ-તે નરોના અનાગત કાલસંબધી હુહાઈ-જે હુ સ્વ છે, તે પ્રતે જડ્ઝ-જો જિણ
નાહો-જિનનાથ મુણ્ઝ-જાણે છે, તો પણ તે હુ સ્વપ્રતે સમસ્ત પ્રકારે કહેવાને
સમર્થ નથી, કેમકે, હુ સ્વ અનત છે માટે ॥ ૫૬ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં વસ્સુત્ત જાપીને અનત હુ સ્વ થાય છે એમ કહ્યું, હ
વે વોધીને અનત સસાર ધ્રમણનો નાશ થાય છે તે કહે છે - મૂલ - વસ્સુત્ત
નાસગાણ, વોહી નાસો અણત સસારો ॥ પાણ્ઝણવિ ધીરા, વસ્સુત્ત તા ન નાસ
તિ ॥ ૫૭ ॥ ઘોહા - વોધિ નાશ વસ્સુત્તિકે, જામણ મરણ અનત ॥ પ્રાણ તજે
પણ ધીર તત, નહિ વસ્સુત્ત જણત ॥ ૫૭ ॥ વ્યાખ્યા - વસ્સુત્ત નાસગાણ-જિન
રાજના વચનથી વિરુદ્ધ તે વસ્સુત્ત કહેવાય છે, તેણે જાપણ કરનાર એટલે વોન
નાર, તેને વોહીનાસો-શ્રી જિન ધર્મની પ્રાપ્તિ તે વોધી સમ્યક્ત્વ તેનો નાશ થાય
અને અણત સસારો-અનત સસાર થાય એટલે અનત કાલસુધી ચાર ગતિમાં ધ્ર

मनुं थाय ता-ते कारण माटे पाणञ्चएवि-प्राण तज्याची पण एटले प्राण कंठने विपे आख्या ठता पण धीरा- बुद्धिमान जे पंढित पुरुष ठे ते उत्सुतं-जिन वचन थी विरुद्ध न नासंति- बोलता नथी ॥ ५७ ॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां उत्सूत्र बोलवुं नही, एटले जे धीर पुरुष होयठे ते उत्सूत्रवुं बोलवुं अविधि जाणीने त्याग करेठे; हवे ते अविधिनी प्रशंसा पण न कर वी ते कहेठे:- मूल - मुद्दाण रंजणढं, अविहि पसंसं कयावि न करिख्या ॥ किं कुज बहुणो कडवि, शुणंति वेसाण चरियाइ ॥ ५८ ॥ दोहा:- अविधि कीर्ति न कर कदा, रुज्जु जन रंजन हेत ॥ शुन कुज वधु कि जी किया, वेस्या चरित शुणेत ॥ ५८ ॥ व्याख्या:- मुद्दाण रंजणढं-अजाण लोकोने रंजन कर वाने अर्थे अविहि पसंसं-पोतानो गह मूकी बीजानी पात्रो जई सामायक पडि कमण शास्त्र श्रवणादिक काई न करवुं जेम तेम पूजा सामायकादिक धर्मकृत्य करवुं, विधि अविधि काई न जोवुं, इत्यादिक जे उत्सूत्र तेरूप अविधिनी प्रशंसा एटले नि कारण जे अविधि करवानी अजिलापा जे अविधिनी प्रशंसा तेने सत्पुरुष कयावि-कदापि एटले काई काले पण न करिख्या-करे नही; एज वात दृढ करवाने वास्ते अर्हीं दृष्टांत कहेठे:- कि-गुं कुलवहुणो-कुलवधु एटले कुलवा न स्त्रीओ कडवि-काई ठेकाणे पण वेसाण चरियाइ-पोतानी इडाए चालवुं, सरस आहार करवो, अति उज्जव वेश पहेरवो, परपुरुषने जोगववुं, जोवननो जान मानवो, इत्यादिक वेस्याना जे चरित ते प्रते शुणंति-सत्वे अथवा वखाणो, अपि तु नहोज वखाणो केम के जो तेना वखाण करे तो कलंक लागे. तेम जे सत्पुरुष ठे ते अविधिनी श्रद्धा करेज नही केमके, जो करे तो तेने उत्सूत्रनो कलंक लागे. ५८

अवतरण:- पूर्व गाथामां अविधिनी प्रशंसा ते जिन अज्ञाना जंगनो हेतु हो वाची तेनो निपेध कखो, हवे ते जिन आज्ञाना जंगनो जय कोईने होयठे ने को ईने नथी होतो ते कहे ठे:- मूल:- जिण आणा जंग जयं, जवसय जीयाण होइ जीवाणं ॥ जवसय अजीरुयाणं, जिण आणा जंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ दोहा - जवजयथी अति नीरु जे, आण जंग जय तास ॥ जवजयथकी अजीरुनें, आणा जंग न हास ॥ ५९ ॥ व्याख्या - जवसय जीयाण- जवसतजीत एटले नरकादि कना शेकडा जवथकी वीहीता एवा जीवाणं- जीव जे ठे तेथोने जिणआणा जंगजयं- जिन आज्ञाना जंगनो जय होइ-थाय ठे; केमकं, ते जवसत जीत जोव एवो विचार करेठे के जो राजानी आज्ञानो जंग कखो होय तो वंथादिक थने

ક પ્રકારના હુ સ્વની પ્રાપ્તિ થાયઠે, તો જિન શ્રદ્ધાનો ખંગ કરવાથી જીવ નિષ્કે કરી નરકાદિ ચાર ગતિમાં પ્રાપ્ત થઈને કાલસુઝી થઈને હુ સ્વ નોગવે તેમા શુ કહેવું ! માટે જિન શ્રદ્ધાના ખંગનો ખય સત્પુરુષ ખવસતનીતને હોયઠે, અને ન વસય શ્રીરૂપાણ- જે નરકાદિક ખગના શોકહાથકી નથી બીહોતા એવા જે જીવ તેઓને તો જિણ આણખજણ કીમા- જિન શ્રદ્ધાનો ખંગ કરવો, તથા વિરાધ હુ તે કીમારૂપ ઠે એટલે એક હાસીરૂપ ઠે ॥ ૫૯ ॥

અવતરણ - પૂર્વે ગાથામાં કહ્યું કે, જે જીવોને ખવની નીતિ નથી તે જિન શ્રદ્ધાને વિરાધે ઠે, એથી એમ ન જાણવું કે, જે શાસ્ત્રોથી શ્રદ્ધા જાય હોય ઠે તેન વિરાધે ઠે, અને જે જાણ હોય તે નથી વિરાધતા ! કિંતુ શાસ્ત્રના જાણ હોય ઠે તે પણ કોઈ હુટ કર્મના વડયથી જિન શ્રદ્ધાને વિરાધે એમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી તે કહે ઠે - મૂઝ - કો અસુશ્રાણ દોસો, જ સુશ્ર સહિયાણ ચેપણા નહા ॥ ૬૦ ॥ કિંતુ કમ્માણજઠ, જિણોવિ લક્ષો અલક્ષિ ॥ ૬૦ ॥ દોહા - જોનસિ સુત સુત ચે તના, કિસો અસુતનો દોષ ॥ ધિગ્ ધિગ્ કર્મનકૂ થદા, લખય અલખ જિન પોત ॥ ૬૦ ॥ વ્યાખ્યા - સુશ્ર સહિયાણ-શ્રુત સહિત જે લોક ઠે, તેડને એટલે ઘણા સિદ્ધાંત ના જાણ લોકોની જ-જો ચેયણનહા-ચેતના નાશને પામી એટલે જિન શ્રદ્ધાની શ્રદ્ધાને અજાયે અનિનિવેશ મિષ્યાલ્લના વડયે કરી ચેતના વિપરીત પણાને પા મી તો અસુશ્રાણ-અશ્રુત લોકોની એટલે જે જિનોક્ત સિદ્ધાંત નણા નથી એવા લોક ઠે તેડનો કો દોસો-શુ દોષ કમ્માણ-કર્મને ધિદ્ધિ-ધિક્ ધિક્ થાઈ એટલે કર્મને ચિકાર ઠે જશ્યો-જે કારણ માટે જિણોવિ લક્ષો-જિન એટલે તીર્થંકર, પામ્યા ઠતાં પણ અજ-હુતિ-અણ લાખ્યા અથવા અણ પામ્યા જેવું થયું જ માનિ પ્રમુલ્કને, તે સત્ય ઠે કેમકે, સિદ્ધાંતમા કહ્યું ઠે કે, મનુષ્ય જન્મ અને નિ દ્ધાંત સાંનનવું હુનેન ઠે તે કદાચ સાંનજે પણ સાંનજીને તેની શ્રદ્ધા આવવી પગમ હુનેન ઠે કેમકે, મોટું માર્ગ સાંનજીને પણ ઘણા વ્રટ થાય ઠે ॥ ૬૦ ॥

અવતરણ - પૂર્વે ગાથામાં કર્મને ચિકાર હોજો એમ કહ્યું, માટે કોઈનો ઉપહાસ કરવા નહીં તે કહે ઠે - મૂન - ડ્યરાણરિ ઉપહાસ, તમ હુત નાય કુતા પમૂયાણ ॥ એમ પુણ કારિ અગ્ની, જ હાસ સુદ્ધ ધમ્મમિ ॥ ૬૧ ॥ દોહા - કરવું પર ઉપહાસ ને તે અયુક્ત નિનદાસ ॥ કુન પ્રમૂતકે અગ્નિ છે ધરમરિયે જો હાસ ॥ ૬૧ ॥ વ્યાખ્યા - નાય-હે નાઈ ડ્યરાણરિ ઉપહાસ-ઉત્તર સામાન્ય નીચ લાકોના પણ ઉપહાસ કરવો ન-તે કુન પમૂયાણ-કુજ પ્રમૂત એટલે કુનોન પુરુષોને અયુક્ત-અ

મુક છે એટલે અગ્નિ ને. પુણ-તથા સુઠ ધર્મમિ-નિર્મલ કાચ મત્ત ગદિત યમે
તથા સુઠ ધર્મ મતે જે હામ-અજ્ઞાની લોકોને જે હામ્ય થાય છે એમ-
એ સર્ગી-વચનથી ન કહેવાય. એવો સર્ગી અગ્નિ ને કેમકે. હામ્ય મે તે ક્રોધા
ને કપાયતું કારણ મે તે કોડ પૂર્વ નંચિત નય ચાગ્રિને વાજી જન્મ કરી નામે મે.
તે જીવને પ્રાર્થે ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલ સુચી કુંજસાગના, ચાકની પથે સંતાર કાંતારમાં
નમાયે મે. માટે કોઈનો ઉપદામ કર્યો નહી ॥ ૬૧ ॥

અવતરણ:- પૂર્વે ગાથામાં કહ્યું કે જે સુઠ ધર્મનો ઉપદાન કરે તે અજ્ઞાની
મે, તેને પણ જે સુમળ મુજન દોષ તે. પરમ હિત દેવાની ડગા કરે એમ કહેઝે:-
મૂજ -- દોનો જિણિદ વચણે. સંતોનો જાણ મિથ પાવમ્મિ ॥ તાણપિ સુઠ હિય
યા. પરમ દિય દાવ મિઝંતિ ॥ ૬૨ ॥ ઘોઘા -- મિથ્યાત્વે સંતોપ જસ, જિન વર
વચને દેવ ॥ તતુ પણ સુઠ મનાદિ. પરમ સુદિત ઉપદેશ ॥ ૬૩ ॥ વ્યાખ્યા.-
જાણ-- જેઓને જિણિદ વચણે-જિનેંડના હામ્ય કપાયાદિક દોષ વર્જિત જે વચન.
તેઓનેવિપે દોસો-દેવ વર્તે મે અન મિથપાવંમિ-હિંતા જાય. મિથ્યાત્વ દર્શન ગલ્ય
અટાર પાપ તેનેવિપે સંતોનો-સંતોપ વર્તે એટલે પ્રસન્નતા વર્તે, તાણપિ-તેઓને
પણ સુઠ હિયયા-નિર્મલ મે હૃદય જેઓના એવા જે પુરુષ તે પરમ હિયં દાવં ડંઠ
તિ-સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર મોહના ઉપાયરૂપ પરમ હિત દેવાને ડેઢે. ॥ ૬૨ ॥

અવતરણ:- પૂર્વે ગાથામાં કહ્યું કે, જિનધર્મનો દેશી થને મિથ્યાત્વ પાપનો
થતિ ગર્ગી હોય તેની કપર પણ ઉપકાર કરવો તેનું કારણ શું? તે કહેઝે:-
મૂજ -- અહવા સરલ સહાવા, સુઅણા સઘઠ હંતિ અવિયપ્પા ॥ ઠહુંત વિસજરા
ણવિ, કુણંતિ કરુસ ડુજીઆણં ॥ ૬૩ ॥ ઘોઘા:- સરલ સ્વનાવી સ્વજન વહે. નિ
વિકલ્પ સઘ ઠાર ॥ મતિત સાપ કપર થપો, કરે રૂપા ક્યા થોર ॥ ૬૩ ॥
વ્યાખ્યા.- અહવા-અથવા સરલ સહાવા-સરલ એટલે નિષ્કપટ સ્વનાવ મે જે
ઓનો એવા જે સુઅણા- સુજન એટલે સંત પુરુષ મે તે સઘઠ-સર્વ સ્થાનકનેવિપે
અવિયપ્પા-હટ રાગદેવ વિકલ્પ રહિત હંતિ- હોયમે. એટલે શત્રુમિત્રનેવિપે સમ
ચિત્તવર્તી હોયમે. ઠહુંતવિસજરાણવિ ડુજીઆણં-મૂકી વીધો મે અથવા વમનકલો
મે મુલયકી વિપનો નર એટલે સમૂહ જેણે, એવા જે દિજિન એટલે સર્પ તેઓની
કપર પણ કરુણં-કરુણા એટલે દયા કુણંતિ-કરેમે, ત્યારે વીજાની કપર દયા
કરે તેમાં તે શું કહેહું! અહી સર્પ સમાન ડુર્જન અને વિપ સમાન તેઓનાં ડુર્વ

चन जाणवा एवा दुर्जननी कपर पण जेने व्याजाव वनेंते एवा सज्ज
हित करवानी इच्छा केम नही करे। अपि तु करेज ॥ ६३ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामां आवकनु सम्यक्त्व दृढ करवाने कथन कथु
साधुनु सम्यक्त्व कथु नही तेथी एवो विचार थायते के साधुने सम्यक्त्व
ते शका दूर करवाने कहेते - मूल - गिहि वावार विमुक्के, बहु मुणि लोएणि
हि सम्मत्त ॥ आलवण निरयाण, सद्धाण नाय कि नणिमो ॥ ६४ ॥ दोहा

गृह व्यापार रहित घणा, मुनि पण समकित हीन ॥ इह साजवन आदळू क
ये किमु कुनीन ॥ ६४ ॥ व्याख्या - गिहि वावार विमुक्के-गृहस्थ सवधी
गार कर्मादिक अनेक प्रकारना व्यापार कुव्यापार थकी विमुक्त-रहित एटले

व्येकरी गृहस्थना व्यापारेकरी रहित एवा जे बहुमुणिजोएवि-घणा जे साधुजन
तेउनेविपेपण नहि सम्मत्त-सम्यक्त्व नथी तो आलवण निरयाण-माता पिता
नो आग्रह, पुत्र कजत्र प्रातादिकनो मोह, श्रेष्ठादिकनी वाङ्मिणता इत्यादिक जे
आनवन तेनेविपे निरत-तत्पर एटले पूर्वोक्त आजवनोएकरी कुवेव कुगुरु तथा
कुधर्मने सेगता एवा जे सद्धाण-नाममात्र आवक तेउनेविपे सम्यक्त्वनी प्राप्ति
नो नाय-हे प्रात, कि नणिमो-यु अमे कहिये? केमके जो गृहस्थ व्यापार
जवन रहित इव्य मुनिनेविपे सम्यक्त्वनी नास्ति ठे, तो पुत्र कजत्रादिक अने
आलवनोएकरी सहित व्याकुज एवा जे नाम आवक तेउनेविपे सम्यक्त्व केम
होय। अपि तु न होय ए नाव ॥ ६४ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामा सम्यक्त्व पामवानो उद्यम प्रथम करवो एम नेवाड्यु,
हवे उत्सूत्रनो निषेध करवो ते कहेते - मूल - नसय न पर कोवा जइ नीय
उत्सूत्र नासण गिहिय ॥ ताबुट्टिति निप्रतं, निरव्यय तवफडा डोय ॥ ६५ ॥
दोहा - किमहिन उत् भुत नापवु, उत् भुत नापु जोय ॥ ता महि बूडित
नय्य तु निरर्थ जप तप होय ॥ ६५ ॥ व्याख्या - सय-स्वयमेव एटले पोता
नो बुद्धि करीने न-उत्सूत्र न बोजवु, पर-गुर्वादिकनी अपेक्षाए करीने न-उ
त्सूत्र न बोजवु वा-अथग कोण जाणे केम ठे केम नथी। जिनागम अति ग
नीरार्थ ठे, विधि जोता तो तीर्थनो उद्येव थाय, माटे जेम चाजे तेम चनाआ
जवु एम जे बोनवु ते उत्सूत्र, इत्यादिक उत्सूत्र बानवु नही तथा काया-कोप
थकी उपजकणथी मान माया लोभ हास्य नयादिकथी उत्सूत्र न बानवु जीय-
रे जोय, जइ-जो उत्सूत्र नासण-उत्सूत्रनु नापण एटले कथन विहिय-कथु

તા-તો સંસાર સમુદ્નેવિપે બુદ્ધિસિ-તું બુદ્ધીશ. નિપ્રંત-નિશ્ચે તવફડાહોવં-તપનો
ફટાટોપ એટલે આમંત્રર તે ઋત્સૂત્ર વોલવાથકી નિરઘયં-નિરર્થક છે, એટલે ફો
કટ છે. માટે તપક્રિયાએ કરીને સંસારથી તું તૂટવાનો નથી. ॥ ૬૫ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જેને જિનવચન પરિણમ્યા નથી તેનું સ્વરૂપ કહ્યું,
હવે જેને જિનવચન પરિણમ્યા છે તેનું સ્વરૂપ કહેઠે:- મૂલ:- જહ જહ જિણિંદ
વયણં, સમ્મં પરિણમઽ સુઽ હિયયાણં ॥ તહતહ લોઞ પવાહે, ધમ્મં પહિહાઽ
નહ ચરિયં. ॥ ૬૬ ॥ ઘોઠા - જિમ જિમ જિનવચ સુમનને, પ્રગટે સમ્યક્ પ્રકારા ॥
તિમ તિમ લોક પ્રવાહમે, ધર્મ જાતિ નટ ચાર ॥ ૬૬ ॥ વ્યાખ્યા:- જહ જહ-જે
મ જેમ સુઽ હિયયાણં-નિર્મલ હૃદયવંત પુરુષોને જિણિંદવયણં-જિનેડનાં વચન
સમ્મં-સમ્યક્ પ્રકારે પરિણમઽ-પરિણમે છે એટલે અત્યંત રુચે, તહ તહ-તેમ
તેમ લોઞપવાહે-લોક પ્રવાહનેવિપે ધમ્મં-જે આપમતિનો ધર્મ છે તે નહચરિ
યં-નટ ચરિત એટલે નટનાં ખેલની પઠે તેને પહિહાઽ-પ્રતિજાસેઠે એટલે દેખાય
ઠે, તેવા પુરુષોને સમ્યક્ત્વ થાય. ॥ ૬૬ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિનેંડ વચન આશ્રી કહ્યું; હવે તેનુંજ વૃદ્ધપણે ક
યન કરેઠે:- મૂલ:- જાણ જિણિંદો નિવસઽ, સમ્મં હિયયમ્મિ સુઽનાણેણં ॥ તા
ણ તિણં વ વિરાયઽ, સમિત્ત ધમ્મો જણો સયલો ॥ ૬૭ ॥ ઘોઠા:- સુઽ જ્ઞાન
કર જણુ હિયે, સમ્યક વશો જિનેશ ॥ તસુ આગે તૂણ જિમ ઢિપે, મિથ્યા ધર્મિ
અગેપ ॥ ૬૭ ॥ વ્યાખ્યા:- જાણ હિયયમ્મિ-જેના હૃદયનેવિપે જિણિંદો-જિનેંડ
તીર્થનાય સમ્મં-સમ્યક્ પ્રકારે સુઽ નાણેણં-નિર્મલ જ્ઞાને કરીને નિવસઽ-વસે
ઠે; તાણ-તેને સમ્મિત્ત ધમ્મો-મિથ્યા ધર્મ સહિત એવા જે સયલો-સકલ જણો-
લોક છે તે તિણંવ-તૂણોની પરે અર્કિંચિત્કર એટલે કાંઈ હિત વજ્ર કરવા સમર્થ
નથી એવો તે મિથ્યાત્વી લોક વિરાયઽ-વિરાજે ઠે, જાસેઠે એટલે દેખાયઠે. ॥ ૬૭ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જેના હૃદયમાં સમ્યક્ પ્રકારે જિનેંડ દેવ વગેરે તે
જિનધર્મયકી ચજાયમાન થાય નહીં, એમ દેખાડ્યું. હવે તેથી જે ડતર છે તેનું
સ્વરૂપ કહેઠે - મૂલ:- લોઞ પવાહ સમીરણ, ડદંમ પયંમ ચંમ જહરીએ ॥ ડટ
સમ્મત મહાવલ, રહિઆ ગુરુઆવિહલંતિ ॥ ૬૮ ॥ ઘોઠા:- લોક પ્રવાહ પવન
ડદંમ, ચંમ પ્રચંમ જહરેય ॥ ઢટ સમક્કિત્ત અતિ વજ્રવિના, ગુરુઆ પળ ઢલ્લેય
॥ ૬૮ ॥ વ્યાખ્યા:- લોઞ પવાહ સમીરણ-લોક પ્રવાહરૂપ પવન, તેને ડદંટ-
આગમ વિરુદ્ધ અઠતાં વચનરૂપ અતિ ઝંઝી એવી પયંમ-પ્રચંદ હુ સ્વદાયક ક્રોધ

ना वचनरूप माहोमाहे मलेजी श्रेणी जे चम- रोड अतिशय नयकारी एवी ल
 हरीए-जहेरीयोएकरी प्रेखा ठता एया, वली दढसम्भन महावल रहिया-दढ स
 म्यक्त्वरूप महा वलेकरीने मोटा पराक्रमे करीने रहितठता एवा गुरुआवि-वा
 ह्य गुणैकरीने मोटा पण ते हल्लति-हालेने एटले मोलम मोजा थायठे थमुक
 एम कहेने, थने थमुक एम कहेने तेमा कोनु खरु मानिये। थानु के पहेजानु। छ
 करिये। एवी रीते माजम मोजा थायठे पण तत्व निश्रे करी शकतो नथी ॥६॥
 थयतरण - पूर्वे गाथामा लोक प्रवाहरूप पवननी लहेरोएकरी जे प्रेखा होयने
 ते अज्ञानी हायठे, एम कस्य, हवे तेनु स्वरूप कहेने - भूज - जिण मय लव
 श्रीनाह ज डु ग पाउणति अज्ञानी, नाणीण सनरिन्ता, जएण हियय थरगुड
 ॥ ६९ ॥ दाहा - जिनमतनी निदा करी, जो अज्ञानि डुख पाय ॥ ते सनरि
 णानी तणा, नय करि रूपे काय ॥ ६७ ॥ व्याख्या - जिणमय लवहीजाए-स्या
 दादनी तर तमात्र दीननाए करी अज्ञानी-अज्ञानी जीय ज डुख-जे डुख
 ते पाउणति-पाम न न डुखने सनरिन्ता-सनरीने थयरा न सनरिन्ता-ते डुख
 न समरान नाणाण-ज्ञानगान पुण्यानु नण-नयेकरीने द्वियय-हृदय थरगुड-
 थर थर स्यायमान थाय न त न न अज्ञानी जायनी कपर अनुस्था आवे ठे
 थन पात पण जिनमतनी दीनना थर। उणुज वीह ने त नाय ॥ ६८ ॥
 थयतरण - पूर गाथामा जिनमतनी दीनना पुण्यानु हृदय जये ररी थर थर रूप न एम कस्य,
 त न ज्ञानाचीर अज्ञानीना दापने ज्ञाना नथी त रुढ ने - भूज - न चार अना
 णीण मिगुहिलाण नियमि हि दाग ॥ अण्णारि हि न याणानि नयड कण
 म्भन ॥ ७० ॥ दाहा - मिथ्यादृष्टि अज्ञानिना दोष जुने गु याय ॥ नहि ना
 थ थयन रूढ ममस्ति जाय ॥ ७० ॥ व्याख्या - न जाय-न नय चार अना
 न मिगुहिलाण-अज्ञाना न मिथ्यादृष्टि न तज्जा दाग-जिनमतनी दीननादि
 न हि-थ नियमि-तु रूप न, तु तादरी अण्णारि-आन्मान पण हि न पा
 न-थ नया नाणता न थनक राय इय थर। जिनमत आथान जिनमतनी
 ता रूढ। नया म पणा डु ग पाया, एम गु तु नया जाणता थयान तु
 न वना नयड-रातगगना उचनया नणाय न जममन-ममस्ति ज्ञान
 न-रूढ कर। अनरुग्म वरुण स्याया पमाय थयरा नणाय न पण म
 नय थयरा नणाय न ॥ ७० ॥

અવતરણ—પૂર્વે ગાયમાં કંઈ કરીને સમ્યક્ત્વ જણાય છે એમ કહ્યું, ત્યારે જિવ્યે યગંત્રા કરી કે, ગોત્ર દેવનાદિક તથા પાનગ્રાદિકને પૂજતાં લોકવૃત્તિએ ક રીતે કોઈએક ત્વચી જાય તેમાં શું ઘોષ છે? ડહા તો શુદ્ધ જિનધર્મની છે? એનો ઉત્તર કહેતે—મૂજ—મિત્તન માયરંતવિ, જે ડહ વંઠંતિ મુદ્ધ જિણ થમ્મં ॥ તેગ ગાવિ જરેણ, જુનું ડહંતિ સ્વીગર્ડ ॥ ૩૧ ॥ દોહા—આચરતા મિથ્યાત્વને, જે વા જ્ઞાન જિન ધર્મે ॥ જ્વર પીટિન નં પય પિવા, વાંત્રે વિરુજ વિગર્મે ॥૩૧॥ બ્યાખ્યા:—મિત્તન માયરંતવિ—કુદેવ, કુગુરુ, કુર્યમે નેવનરુપ મિથ્યાત્વને આચરતાં અથવા તે વનાં લોકની વૃત્તિએ કરી કોઈએક દિવસે પણ જે—જે પુરુષ ડહ—આ જગતને વિપે નુદ્ધ જિણધર્મ—નિર્મલ જિન ધર્મને વંઠંતિ—વાંત્રે છે. તે પુરુષ જરેણ—જ્વરે કરી ને એટલે તાપે કરીને ધગાવિ—ગ્રસ્ત એટલે પીડાતા થકા પણ સ્વીગર્ડ—હીરાદિક પ્ર તે જુનું—ગ્વાવાને ડહંતિ—ડહંત્રે, એવા ન્યાય કરેત્રે. એટલે જે મિથ્યાત્વપ્રતે સેવતો થકો જિનધર્મની ડહા કરેત્રે તે કરવું તેનું સર્વ નવ હુ:ખને અર્પે છે. ॥ ૩૧ ॥

અવતરણ—પૂર્વે ગાયમાં મિથ્યાત્વને આચરતો ઠતો પણ જે જિનધર્મ કર વાની ડહા કરેત્રે. એમ કહ્યું. હવે તેના ઘોષ દેશાદતા ઠતાં દૃષ્ટાંત સહિત દાષ્ટાંત કહેત્રે.—મૂજ—જહ કેડ સુકુજ વહુણો, સીજં મયલંતિ જિંતિ કુજ નામં ॥ મિ ત્તન માયરંતવિ, વહંતિ તહ સુગુરુ કેરંતં. ॥ ૩૨ ॥ દોહા:—જિમ કેડેક સુકુજ વયૂ, વ્રત હત જિયકુજ નામ ॥ આચરતા મિથ્યાત્વ તિમ, વહે સુગુરુ અનુગામ. ॥ ૩૨ ॥ બ્યાખ્યા—જહ—જેમ કેડ—કોઈએક સુકુજ વહુણો—સારા કુજમાં ઉત્પન્ન થએલી સ્ત્રીઓ સીજં મયલંતિ—અંગ ઉપાંગ ગોપીને રાખવાં, પર પુરુષોની સાથે વાતો ન કરવી, અતિ ઉદ્ગટ વેપ ન પહેરવો, નીચી દૃષ્ટિ કરી ચાલવું, કામવિકારની કયા ન કરવી, ઘરને વારણે કજા ન રહેવું, વારી ગોશ્વજાની વાહર મુલ્ક કહાડીને ન જાંવું, લાજ તથા શરમને મૂકીને વાતનો વિસ્તાર ન કરવો. આજસ ન મોટવું, જાણી જોડેને વગાસા ન નાખવાં, કડકડાં ન કહાડવાં, પર પુરુષને પ્રેમ સહિત ન જોવું, કાર્યવિના કોઈ સગાવાજાને ઘેર પણ ન જાવું, ઇત્યાદિક ગીજ આચારને મજીન કરતી ઠતી જિંતિકુજનામં—સેનાપતિ, ગાથાપતિ શ્રેષ્ઠી ઇત્યાદિ મો ટાના કુજવું નામ લેતી એટલે અમે મોટા કુજની ઠેા, એમ કહેતી મોટા કુજને કલં કિત કરેત્રે તહ—તેમ મિત્તન માયરંતવિ—કુદેવ તથા કુગુરુસેવા, અને ઉત્ત્સૂત્રપ્રભુ પળાદિક મિથ્યાત્વને આચરતાં ઠતાં પણ નામસાધુ અને નામશ્રાવક તે સુગુરુ કેરંતં—સાધમાં સ્વામી પ્રમુલ્ક સુગુરુના કેડવાપણાપ્રતે વહંતિ—વહેત્રે એટલે ધારણ

करेठे अर्थात् पोते उत्सूत्री अनाचारी ठतां सविद्ध गीतार्थे सुगुरुना केडवापणाने धारेठे ते उलटुं आचारवत गुरुने उत्सूत्री अनाचारी लोकमाहे प्रतिक्ष करेठे पण ते बापडाने अज्ञानने वसे खबर पडती नथी ॥ ७२ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामा मिथ्यात्वानु आचरण करता घणा दोष लागेठे एम कसु, हवे उत्सूत्रविषे वात कहेठे - मूल - उत्सूत मायरतवि, ववति अय्य सु साय गन्तम्मि ॥ तेरुदरोरघववि, तुलंति सरित्त धनद्वेहि ॥ ७३ ॥ दोहा - आच रता उत्सूत्र जे, मानै आपसुसद्ध ॥ रांइ दरिडे ड खि ते, तुले साय सुधनद्ध ॥ ७३ ॥ व्याख्या - उत्सूत मायरतवि - अविधि ए जिनपूजा सामायक पडिकमणादिक उत्सूत्र प्रते आचरता ठता पण एटले सेवतां यका अने जे सुसावगन्तम्मि - सुभ्रावकपणा नेविषे अय्य - पोताने ववति - स्थापेठे ते - ते पुरुष शु करेठे ! रुदरोरगववि - रोइ रोरेकरी एटले अतिशय दारिडे करी ग्रस्तठता पण एटले पीडया यका अने धणद्वेहि सरित्त - धनाढ्यनी साथे एटले महाधनवाननी साथे तुलति - तुलना करे, एटले पोतें दारीडी ठता धनाढ्यनी साथे धरोवरीपणु करेठे ॥ ७३ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामा उत्सूत्र बोले ते मूढ कहेवाय एम कसु, हवे जे मूढ होय ते न्याय जाणे नही ते कहेठे - मूल - किवि कुल कमम्मिरत्तो, किवि रत्ता सुइ जिणवर मयम्मि ॥ इय अंतरम्मि पिच्चह, मूढा नाय न जाणति ॥ ७४ ॥ दोहा - केइ कुलाचारे रता, केइ रत जिन मतमाहि ॥ छुयो घ्रात इति अतरे, लखि न्याय सठ नाहि ॥ ७४ ॥ व्याख्या - किवि - केटलाएक पुरुष ठे ते कुलकम्ममि - कुल कर्मनेविषे एटले सत्य असत्य विचार रहित, अविधि मज कलक सहित, लोक प्रवाहनेविषे रत्ता - रक्त ठे एटले आसक्त ठे, अने किवि - केटलाएक पुरुषो ठे ते सुइ जिणवरमयम्मि - निर्मल अविधि मन कजकरहित अनेकात स्यादाद जिनवर मतनेविषे रत्ता - रक्त ठे एटले सावधान ठे, इय - ए प्रकारे अंतरम्मि - पुरुषोमा प्रगट अतर ठता कुजक्रम मिथ्यात्वनेविषे जे रक्त ते अविवेकी, अने सुइ जिनमतनेविषे जे रक्त ते विवेकी, ए प्रकारे पुरुषो मां प्रगट अतर ठे ते मूढा - मूढ ज्ञान विकल प्राणी नार्थ - न्यायने नयाणति - नथी जाणता एटले कुजक्रम ठे ते ससारनो हेतु ठे, सुइ जिनैइमत ठे ते मोइ नो हेतु ठे ए खरे खरो जे न्याय तेने नथी जाणता पिच्च - हे श्रोतायो तमे सुद्यो ए केटली आश्चर्यनी वात ठे ॥ ७४ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामा कह्यो जे न्याय ने विपरीतपणे जाणोने कोई एक

जीव मिथ्या दृष्टि पार्वमीउनो संगमात्र मूके पण तेणे कहेलो धर्म मूकी दिये नही ते अयुक्तपणुं ठे एम कहे ठे.— मूलः— संगोवि जाण अहिउ, तेसिं धम्माइ जे पकुवंति ॥ मुचूण चोर संगं, करंति ते चोरियं पावा ॥ ७५ ॥ दोहा.— अहि तकारि जसु संग पण, जे तसु धर्म करेय ॥ चोर संग तजि चोरिने, करै पापि न र तेय ॥ ७५ ॥ व्याख्याः— जाण—जे मिथ्यादृष्टि पापंमीउनो संगोवि—संगपण अहियो—अहितकारी ठे, जन्म जरा मरणादिक दुःखने देवा वालो ठे; तेसिं—ते मिथ्यादृष्टि पार्वमी लोकोनुं कथन करेजुं थापेजुं जे धम्माइ—पाप नवमी चामुंडा काजिकादिक पूजना प्रमुख धर्म तेने जे—जे पुरुष पकुवंति—अतिगय करीने करे ठे ते पावा—पापी जुथो शुं न्याय करे ठे! चोरसंगं—चोरना संगने मुचूण—मूकीने एटले सूजी धारोपण, कान नाशिकादिक ठेदन जेमां कांईक संशय हतो ते चोर नो संग मुकीने तेना संगथी संतोष न पामीने पाप मति ते चोरीयं—चोरी पणा प्रते करंति—करेठे; एनो जाव—जेमां गूली देवानो अथवा कान नाशिकादिक ठेदन क रवानो कांई पण संशय नथी एवी जे चोरी तेने करे ठे जुवो ए केटलो अज्ञान ठे.

अवतरण.—पूर्व गाथामां मिथ्यात्वीना धर्मनी स्थापना करे ते पापी कहेवाय एम कसु, हवे तेज वात विशेषे करी कहे ठे — मूलः— जठ पसुमहिस लरका, पवं होमति पाव नवमीए ॥ पूअंति तं पि सद्वा, हा हीजा वीररायस्त ॥ ७६ ॥ दोहाः— पातक नवमी पर्वमें, पसु मरता जसु पास ॥ तेने पूजित श्राद्ध जन, हा जिन हेला हास ॥ ७६ ॥ व्याख्याः— जठ—जे स्थानकनेविपे तथा जे चामुंडा काजिका ज्वाला प्रमुखनी आगज पाप नवमीए पवं—पाप नवमी शुद्ध आसु चैत्र संबंधी नवमी तिथी प्रमुख जे पर्व तेनेविपे पसुमहिस लरका लाखो गमे पशु ना ग वोरुडा महीत पामा उपलक्षणथी मनुष्य सूररादिक होमंति—होमाया जाय ठे, मगया जाय ठे, रधिरना कर्दम थाय ठे. तपि—ते चामुंडादिक देवीओप्रते मद्वा—कुज कमथी चालवुं थावेजुं ग्रहण कयुं ठे जिनमत जेणे. ते श्रावक लोकरू पूअं ति—पूजे ठे, हाथ जोडे ठे, मस्तक नमावे ठे, नैवेद्यादिक चढावे ठे, जे श्रावक ना म धरावीने एम करे ठे ते हा—इति खेदे करी वीररायस्त—वीरगग देवनी हीजा—हीजना एटले निंदा करे अथवा करावे ठे; मिथ्यात्वी लोक एम बोलेठे जे जगामेक रधिर थकी पण जे मरे, एक कीडाना मरवाथी बीहे, एवा श्रावक जोरो आरी आवीने अमारी चामुंडा देवीने पूजे ठे माटे जनना देवयकी अमारी चामुंडादि

चं. सगमं कद्वंति केवि धुरि धवला ॥ तह मित्राव कुटुंबं, इह विरला केवि कद्वं
ति ॥ ७९ ॥ दोहा:- जिम कादव खूतो शकट, काढै केइक धोरि ॥ तिम कुटुंब
मिथ्यात्वथी, काढै केइ सजोर ॥ ७९ ॥ व्याख्या:- जह- जेम केवि केटलाएक धु
रिधवला- प्रधान वृषन ठे ते अइरुलमिखुत्तं- अति कादवमां खूतेलुं एवुं जे
शगमं- शकट एटले गारुं तेने कद्वंति-कहाडेठे तह- तेम इह- आ दूसम आ
रानेविपे केविविरला- केटलाएक विरला हलुकर्मी आसन्न सिद्धि कदाग्रह रहित
पुरुष ठे ते मित्रावो- पूर्वोक्त मिथ्यात्वरूप कादवमांथी कडुवं- पोताना पुत्र क
लत्रादिक कुटुंब परिवारने कद्वंति-कहाडेठे, अने जिनचापित धर्मेनेविपे जोडेठे
पण सर्व प्राणी जोडवा समर्थ नथी. ॥ ७९ ॥

अवतरण -- पूर्व गाथामां मिथ्यात्वमां पडेला जे कुटुंब तेने कोई विरला पुरु
ष कहाडे पण वधा कहाडी शके नही एम कसु, पण जिनदेवने जोवायकी सर्व
जीव सम्यक्त्व पामगे ते शंका निवारण करवाने वास्ते कहेठे.- मूल -- जह व
द्वलेण सूरं, महियल पयडंपि नेय पिठंति ॥ मित्रस्त य उदए, तहेव न नियं
ति जिण देव ॥ ८० ॥ दोहा:- जैसे महितल प्रगट नी, घन युत रवि न दि
खाय ॥ तैसे उदय मिथ्यात्वके, नहि दीसत जिनराय ॥ ८० ॥ व्याख्या:- महि
यल पयडंपि सूर-बट पटादिक वस्तु देखाडवायकी महीतल पृथ्वीमंजलनेविपे प्र
गट एवो जे सूर्य, तेने पण जह-जेम वद्वलेण-वाढलाए करीने एटले मेघ घटाए
करीने लोक नेयपिठंति-नथी देखता. तहेव-तेमज मित्रस्तय उदए-पूर्वोक्त
मिथ्यात्वनो उदय थयो ठतां जिणदेवं-जिनदेव प्रत्ये लोक न नियंति-नथी देख
ता, च शब्दथी सुगुरु तथा सुधर्म प्रत्ये पण नथी देखता, जेम वाढलाएकरीने सूर्य
नो विव देखाय नही, तेम मिथ्यात्वना उदयथी सुदेव सुगुरु देखाय नही वाढल
खशी जाय त्यारे सूर्य देखायठे; तेम मिथ्यात्व टव्याथी जिनदर्शन थाय ठे. एटले त
त्वथकी जिनदेवनुं स्वरूप उजखाय ए नाव; पण बीजीरीते नही एम जाणवुं. ८०

अवतरण -- हवे मिथ्यात्वनो उदय थयाथी जीव मिथ्यात्वनेविपे आसक्त था
यठे, अने गुणी पुरुषनेविपे मञ्जर करे ठे, एवा जीव थायज नही तो सारुं ते
कहेठे:- मूल:- कि सोपि जणणि जाथो, जाणो जणणीइ कि गथो विधिं ॥ ज
इ मिञ्जरथो जाथो, गुणोसु तह मञ्जर वहइ ॥ ८१ ॥ दोहा -- किम ते जाथो
जणनिये, जाथो तो किं पुष्ट ॥ मिथ्या मगन थयो जदी, तिम गुण मञ्जरि डुष्ट ॥
॥ ८१ ॥ व्याख्या:- कि-शुं सो-ते अपिनिश्चे जणणिजाथो-

जणणीऽ-जो माता ए जाओ-जन्म्यो तो ते विदि-वृदिने किं-केम गओ-पा
म्यो ! एटले ते पुष्ट केम थयो ! एम केम कहेबु पढ्यु ! जह-जो मिष्ठरयो-मि
थ्यात्वनेविपे रत एटले आसक्त एहवो जाओ-थयो वली जो गुणोसु-सम्यक्
ज्ञान दर्शन चारित्रादि गुणो युक्त जे पुरुष तेनेविपे तह-तथा समुच्चय थयनेविपे
मधुर-मठर ड्या एटले देपजाव प्रत्ये वहइ-वहेवे, करेवे एटला वास्ते हे शिष्य,
कह्यु पढ्यु जे ते माताए केम जन्म्यो ! थने जो माताए जन्म्यो तो केम ते वृ
दिने पाम्यो ! केमके पूर्वोक्त जे लौकिक लोकोत्तर मिथ्यात्व, तेनेविपे पोते प्रवृ
त्ति कल्यायी परने प्रवृत्ति कराव्यायी थने गुणी पुरुषनेविपे देपबुद्धि कल्यायी प्राए
थनत नवत्रमण ठे वजी कुपुत्रनी माता पण प्राए सारी होती नथी, कदाच
कोई सारी होय तो कुपुत्रने जोगे माताने मज्जिनता आवे माटे कुपुत्र न जन्म्यो जसहं

अथतरण - पुर्वे गायानो थयसाजलीने कोई बोळ्यो के, देव तथा देवी प्रमु
ग्ग थापणने कोई वपइउ करे नही माटे मानीए ठेए ते शका दूर करवाने कहेते -
मृज - येसाण वदियाणय, माहण हुवाण जसकसिरकाण ॥ नसाजकछाण, रि
याण जनिदूरेण ॥ ८१ ॥ दोहा - येस्या ब्राह्मण जाट डुब, जहसिह इन बापा
जह स्याम मनगत ठे, गिरतीथी अजगाय ॥ ८२ ॥ व्याख्या - येसाण-येस्या
नो वदियाण-चारण जाटादिक लोकोनो माहण हुवाण-ब्राह्मण लोकोनो हुं
नो, जगु गिरफाण-जह व्यतर देव शेष गणेशादिकनो एटले मिथ्या दृष्टि देवी
देवताओनो जना-जक अथगा सेवक ठे तेज तेओनो जसकछाण-जहने माग
हुं स्यामर ठे एटने येस्या चारण जाटादिक सरिखा जे मिथ्यादृष्टि देव देवीओने
माने अथगा पुजेते तेओनेज ते आगीने नहेते थने डु ख दियेवे, ते तेथानीन पाओ
थी जह मागेत्र पण गिरयाण-गिरति पुरुषोत्थकी दूरेण-दूर जति-जायवे एट
ले ते मिथ्यादृष्टि देव देवीना त्यागी ठे, वदन नमस्कारादिक आदर पण कोई
करता नथी तेपकी ते देव देवीत दूर जायवे ॥ ८२ ॥

अथतरण - पुर्वे गायामा गिरति पुरुषोत्थकी मिथ्यादृष्टि देवता दूर जायवे तन
हसु, माटे गिरति पुम्प सुह मार्गनेरिपे सुवे चास्ते ते कहेते - मृज - सुहं मार्ग
जाया, सुहेण गहनि सुह मग्गमि ॥ जे पृण अमग्ग जाया, मग्गे गहनि तं चुप्प ॥
॥ ८३ ॥ दोहा - सुवे सुह मार्ग चन, थया सुह मग्ग जेय ॥ जात कुमार्गी मा
गने, चने अचान तेय ॥ ८३ ॥ व्याख्या - सुहं मग्गे जाया-सुह मार्गनेरिपे च
त्तरन थया एटने जे सुह पग्गण मावु आरकना कुननेरिपे चत्तरन थया त

जीव सुख मग्गम्मि-सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र्य रूप निर्मल जे मोक्षमार्ग तेनेविषे सुहेण-सुखे सुखे गहंति-गमन करेते. एटले जायते, एमां काई आश्रय नथी. पुण-बली जे-जे प्राणी अमग्ग जाया-कुमार्गनेविषे उत्पन्न थया ते एटले अन्य दर्शननेविषे तथा उत्सूत्र जायी उन्मागें चालनार लैनाजास नन्हव पासठा आस न्नादिकना कुलनेविषे उत्पन्न थया ते जीव सुगुरुना सुखनी वाणी सांनलीने मग्गे-मोक्षमार्गनेविषे गहंति-गमन करेते अथवा जायते. तं-ते चुट्यं-आश्रय ठे ॥८३॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां कथुं जे कुमार्गनेविषे उत्पन्न थया ते मोक्षमार्ग चा ले ते मोटो आश्रय ठे. एवुं सांनलीने कोई कहेठेके एमां तुं आश्रय ठे? ए आशंका दूर करवाने कहेठे:- मूल:- मिच्च तेवगाणं, विग्घसयाइं पि विति नोपावा ॥ विग्घ लवंमि विपणि, दट्ठ धम्माणं पणञ्जंति ॥ ८४ ॥ दोहा:- मि ध्यात्वीके विघन सत्त, पण वोजत नहिं छुट ॥ पडे विघन लव धर्मिके, तो नार्थ अय पुट ॥ ८४ ॥ व्याख्या:- मिच्च तेवगाणं- मिध्यात्वनुं सेवन करनार, एट जे कुदेव कुगुरु मिध्यादृष्टि देवी देवताना पूजनारने विग्घसयाइं पि-रोग सोग न य कष्ट मरणादिक ओकडा गमे विघ्न थायते, पण ते ओकडा विघ्नोना समूद्र प्रत्ये पावा- जे पापी मिध्यात्वी लोक ठे ते नो-नथी विति- वोजता अने दट्ठधम्मा णं-दट्ठ धर्मी पुरुषोने विग्घ लवंमि विपणि- लयमात्र विघ्न पट्याथी पण एटले लगावेक खास खास ज्वरादिक थयाथी पण ते पापी मिध्यादृष्टि लोक पणञ्जंति- अतिशय करी नाचे अथवा कहेते; दट्ठ धर्मी पुरुषोना अवर्णवाड बोलेते माटे जे कुमार्गनेविषे उत्पन्न थईने शुद्ध मार्गनेविषे चाले ते मोटो आश्रय जाणवो. केम के कुमार्गमां उत्पन्न थईने सुमार्गे चाजे एवो संनव थनो नथी. ॥ ८४ ॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां कथुं जे पापी लोक ठे ते दट्ठ धर्मी पुरुषोने ल गारेक विघ्न पडे ते जोईने नाचेते; केमके, तेपोते उन्मार्गनेविषे उत्पन्न थया एवुं जाणता नथी ते कहेते - मूल:- मम्मन संहुआणं, विग्घपि दु होइ उहय नग्गिं ॥ परमुष्ठवपि मिच्च, त संहुय्यं अइ महाविग्घं. ॥ ८५ ॥ दोहा:- नमदृष्टी के रिप न पण, उठव नरिखो होय ॥ अति उठव मिध्यात्व लन, महा रिन्न जय जंय ॥ ८५ ॥ व्याख्या:- नम्मन संहुआणं-नमस्कन्द नहिं पुनोने रिपपि दु-मरणादिक विघ्न पण निषे करी उहय नग्गिं-दग्गदना जेवुं होइ-यापने केमके नमस्कन्दवान प्राणी आ लोकनेविषे नन नवेगादिक मुजेरनी मदानदी होयते. ते मरीने पण प्रथान देवगतिने पामेते. माटे तेने मग्गादिक निरपण उन्मार्ग

લ્યથે, અને જે મિશ્રત સજ્જ-મિથ્યાત્વ સયુક્ત છે તે પરમુદ્ધવર્ષિ-પરમ વ
ત્સવ ઠતાં પણ અહ મહાવિગ્ન-અતિ મહા વિગ્નત્ત છે કેમકે મિથ્યાદૃષ્ટિ
મહા મોહ મિથ્યાત્વ દવાનજને યોગે સતમાત્મા હોય છે માટે અહીં હ લી
મરીને ડુર્ગતિનેવિષે જાય છે એવી રીતે પરલોકનેવિષે પણ હ લી થાય છે તે
અવતરણ - પૂર્વ ગાયમા કહ્યુ કે, સમ્યક્ત્વવાન પ્રાણીને વિગ્ન પણ ઇત્તવ

જેવો થાય છે, તે કેવી રીતે તે કહે છે - મૂલ - ઇદો વિતાણ પણમડ, હીનતો નિય
રિદ્ધિ વિગ્નાર ॥ મરણતે વિહુ પત્તે, સમ્મત્ત જે ન ઠહતિ ॥ ૮૬ ॥ દોહા - નિજ સ
પતકૂ હીનતો, નમે ઇડ પણ તાસ ॥ જે સમક્તિ ઠામે નહી પહે મરણકી ત્રાન

॥ ૮૬ ॥ બ્યારલ્યા - હુ-નિશ્ચેકરી મરણતેવિ પત્તે-મરણાત સમય પ્રાપ્ત ઠતા પ
ઘટલે કવગત પ્રાણ થયા ઠતા પણ જે-જે પુરુષ સમ્મત્ત-જિનોક્ત તત્ત્વ શ્રદ્ધાન
સમ્યક્ત્વને ન ઠહતિ-નથી મૂકતા તાણ-તે પુરુષોને ઇદોવિ-ઢેવેડ પણ પણમડ-

ધી ઘટલે પોતા સવધી કદિ સમ્મદિનો જે વિસ્તાર તેને હીનતા-હીનતા કરત
થકો ઘટલે તૂણ તુચ માનતો થકો પ્રણામ કરે છે ॥ ૮૬ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાયમા કહ્યુ કે, કવગત પ્રાણ ઠતા પણ સમ્યક્ત્વનો ત્યાગ
કરતા નથી એહેવુ દટપણ હોવાનુ કારણ શુ છે તે કહે છે - મૂજ - ઠહતિ નિય

પ જીય, તિણય મુક્કણિણો ન ઇણ સમ્મ ॥ લપ્પડ પુણોવિ જીય, સમ્મત્ત હારિય
કત્તો ॥ ૮૭ ॥ દોહા - મોહાર્થી તૂણ જિમ તજે, નિજ જીવિત ન સમત્ત ॥ જી

રિત વનિ પણ પામિયે, હયુ ન સમક્તિ કત્ત ॥ ૮૭ ॥ બ્યારલ્યા - મુક્કણિણો-
જે મોહનો અર્થા છે તે નિયય જીય-પોતાના જીવિતને ઘટલે આપુ તથા પ્રા

ને તિણય-તૂણની પઠ ઠહતિ-ઠામે છે અથવા ત્યાગી દિયે છે ઇણ-પુન ઘટલે વન
સમ્મ-સમ્યક્ત્વને ન-નથી મૂકતા શુ જાણીને નથી મૂકતા? જીય-જીવિત છે

તે તા પુણાવિ-ગની પણ લપ્પડ-પ્રાપ્ત થશે, કેમકે જ્યા સુધી માઠ નથી ત્યા
સુરી જીવિત તા જન્મ જન્મનેવિષે છે, પણ સમ્મત્ત હારિય-સમ્યક્ત્વ રત્ન ઢાગુ

કત્તા-ક્યાથી પ્રાપ્ત થાય કેમકે સમ્યક્ત્વ રત્ન હારનુ ફરીને પ્રાપ્ત થયુ અતિ હ
લંન છે એમ શ્રીગીતગ ગ કહ્યુ છે માટે પોતાના જીવિતનો ત્યાગ કરત પણ મા

અવતરણ - પૂર્વ ગાયમા સમ્યક્ત્વ હારેનુ ફરી પ્રાપ્ત થયુ કુર્નન કયુ ન તા

पट्टी शतक

नी पूया-जत्र पुष्प चदन धूप दीपादिरूप विधिपूर्वक पूजा ते सम्मत्त गुण
सम्पत्त्व ज्ञानादिक गुणनी कारिणी- करवा वाली तथा सम्पत्त्व ज्ञानादि
ए प्रगट करवाने कारणनृत जणिआ-जिनागममा कहो ठे सावित्र-वनी
ण पूया- तीर्थस्नानी पुष्प चदनादिरूप श्रविधि पूर्वक पूजा ते मिष्ठचयि-
प्यात्तनी करनारी निण समये-जिन आगमनेविषे देसिआ-देखामी ठे एम ज
पोने श्रद्धो नइ तीर्थकरनी शिषिपूर्वकज पूजा करवी श्रेय ठे ॥ ९० ॥
श्रतर्गण -पूर्व गाथामां जे तत्वने जाणनार होयठे ते शिषिपूर्वक जिनपूजा क
ने एम वंगामय पण एवी रीते तत्वने जाणनार कोण हाय ठे ते कह्ये-
मुन - न न निण आणाण तं चिय मन्नइ न मन्नए मेस ॥ जाणइ लोपरवा
दे न इ तत सा श्र तत्तजिऊ ॥ ९१ ॥ दाहा - जो जा जिन आझा सहित,
तद्विन मानं नाय ॥ श्र न मानं तत्व नह, लाकिके विदु सोय ॥ ९१ ॥ जा
प्या - ज ज निण आणाण-ज ज उचन जिन आझाण करान ठे तं चिय-तेव
तात मन्नइ-ज उच्य मानउ मम-ने टानी श्रय जिन आझा विरुद्ध जे वक्त
तन न मन्नइ- नया मानना ॥ ज इ-निश्च नायपराहे- नोक प्रगहनेशि
तण-१२ माश सायनरुष साग पदाय कांड पण न-नया नाणइ-जाणना सा-
त पुण्य तणरिउ-तत्वज्ञाना जाणया पण एथी रीचा कांड तत्वना जाणनयी ॥ ९१ ॥
श्रतर्गण - पूर गाथामां रथां जे श्रय, न प्रगट करान अथ उपनय म
श्रित निगमन करतां वतां एउन ममानि करतां वता रुहेठे - मुन - निण श्र
कृष्ण धामा आणा गदियाण कुंड अद्रमुनि ॥ ९२ ॥ मुनि कणय तन जिण श्र
श्रित कुण्ड धाम ॥ ९२ ॥ दाहा - आणा गदित श्रय कुण्ड रम निनाहा
न मन्नइ न न नणा कण धम जिनाहा साग ॥ ९२ ॥ याग्या - निण श्र
न निगमन करान रमा-रमा दयादिकरूप रम उ आणा गदियाण-
मम-मममम कण गदित न पुण्य तन कुंड-प्रगटपण अद्रमुनि-दिगावन श्र
न सा पुण्य-साय श्रयाण उ इति-पद समानित श्रय ९२-॥ प्रहार नन-
इति-मममम श्रय गान इ नइ निण आणाण-जिन आझाण करान मम
न उ एम श्रय-मममम रम प्रत्य कुण्ड-नम कण ॥ ९३ ॥
श्रतर्गण - पूर गाथामां चदन नया माननना नया नाणगाना मम, मम

તેને ઘોષ બેઠાહતાં ઠતાં કહેત્રે— મૂલઃ— સાહીણે ગુરુ જોગે, જે નહુ નિસુણંતિ
 સુઘ ધમ્મઘં ॥ તે હુઠ ધિઠ ચિત્તા, અહ સુહમા નવનય વિહૂણા ॥૯૩॥ ઘોઠાઃ—
 નવનય રહિત સુનટ તથા, હુટ ધીઝ નર તેય ॥ ઠતે સુગુરુ સ્વાધીન જે, ચુઘ
 ધર્મે ન સુણેય ॥ ૯૩ ॥ વ્યાખ્યા— સાહીણે—સ્વાધીન પણું ઠતાં ગુરુજોગે—ચુઘ ધ
 મોપદેશક ગુરુનો યોગ સમાગમ ઠતાં જે—જે પુરુષ સુઘ ધમ્મઘં—ચુઘ ધર્માર્યપ્રતે
 ઇટલે વિષય કપાય મલરહિત સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયારૂપ ધર્મ પરમાર્થને દુ—નિશ્ચે ન
 નથી, નિસુણંતિ—સાંજગતા. તે—તે પુરુષ કેવાઠે ? હુઠધિઠ ચિત્તા—હુટ ધીઝ ચિત્તવા
 લા જાણવા ઇટલે રાગદેષ મિથ્યાલ્લ કદાગ્રહ સહિત ચિત્ત તે હુટ ચિત્ત કહિયે ;
 વારંવાર કહિયે તોપણ કુચાલ ઠોઢે નહી તે ધીઝપણું ; તે ધીઝપણાઈ કરી
 ઇત્ત ચિત્ત હોય તે ધીઝચિત્ત કહિયે એવા ચિત્તવાલા અહ—અથવા તે કેવા
 ? નવનય વિહૂણા—સંતાર ત્રમણરૂપ તંત્રામના નયથકી વિહૂણા—રહિત

ઠકુરાણવિ, આણા જંગેણ હોઃ મરણ હુહં ॥ કિં પુણ તિલોચ પદુણો. જિણિંદે
વાઃ દેવસ્ત ॥ ૯૬ ॥ દોહા:- એક મર જણુ જૂપની, આણ જંગથી થાય ॥ સુંવ
લી ત્રિચુવન જૂપની, આણ હણે કહેવાય ॥ ૯૭ ॥ વ્યાખ્યા:- ઇચરાણ ઠકુરાણ
વિ-ઇતર વીજાપણ ઠકુર સામાન્ય રાજાઓની આણા જંગેણ-આજ્ઞાજંગ કલ્યાથી
મરણ હુહં-મરણાદિક હુઃખ હોઈ-હોયઠે. તો તિલોચપદુણો-ત્રિલોકના પ્રભુ એટલે
સ્વામી એવા જિણિંદે દેવાદિદેવસ્ત-જિનેંદે દેવાધિદેવની આજ્ઞા જંગ કલ્યાથી થ
નંત જન્મ મરણ થાય તે હુઃખનું કિંપુણ-શું વર્ણન કરિયે! અનંત હુઃખ કહી શ
કાય નહી સંવિઙ્ગ ગીતાર્થની પરંપરાથી ચાલતો આવેલો જે અર્થ, તેને પ્રમાણ ન
કરવું એટલે માનવું નહી તે આજ્ઞા જંગ કહેવાયઠે. ॥ ૯૭ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિન આજ્ઞાનો જંગ કલ્યાથી અનંત હુઃખ થાયઠે એમ કહ્યું,
પણ જેઓ દયા ધર્મને વિષે યત્નમવાન હોયઠે, તેઓને જિન આજ્ઞાએકરી સું થાયઠે
તે કહેઠે:- મૂલ - જગ ગુરુ જિણસ્ત વચણં, સયલાણ જિણાણ હોઈ હિય કરણં ॥
તાતસ્ત વિરાહણયા. કહ્ ધમ્મો કહણુ જીવદયા. ॥ ૯૯ ॥ દોહા:- જગહિતકર
જિનવર વચન, તે કારણ નવિલોચ ॥ તાત વિરાધે ધર્મે કિમ, જીવદયા કિમ
હોય. ॥ ૯૯ ॥ વ્યાખ્યા:- જગગુરુ જિણસ્ત-ત્રણ જગના ગુરુ એવા જે શ્રીજિનવ
ર, તેમનું-વચણં-વચન કહેવું ઠે? સયલાણ જિણાણ- એકેદિયથી જડને જાવત્
પંચેદિય સકલ જીવોને હિય કરણં-હિત કરનાર એટલે કલ્યાણનું કરનાર હોઈ-ઠે.
તા-તે કારણમાટે તસ્ત-તે જિનવચનની વિરાહણયા-વિરાધના કલ્યાથી એટલે સં
ડના કલ્યાથી જુ-ઇતિ વિતર્કે કહ્ધમ્મો-ધર્મે તે ક્યાંથી! અને કહ્-ક્યાંથીણુ જીવ
દયા-નિજ પરજીવની અનુકંપા એટલે કરુણા અપિતુ કોઈજ નથી; જિનવચનની
આરાધનાએકરીનેજ ચારિત્ર ધર્મ અને દયા પ્રમાણ ઠે, અન્યથા નથી. ॥ ૯૯ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિન આજ્ઞાની વિરાધના કહી, તે જિન આજ્ઞાનો
પ્રકાર દેશામતાં કહેઠે:- મૂલ - કિરિયાઈ પમા મોવં, અહિયં નાહંતિ આગમ વિ
હૂણં ॥ મુદ્ધાણ રંજણઘં, સુદ્ધાણં હીજણદાણ ॥ ૧૦૦ ॥ દોહા:- સુત્ર રહિત
વર્ણો અધિક, ક્રિયા તણો મંમાણ ॥ રૂઝુ રજણ મુનિ હીજવા, ફિરે મૃટગત ગ્રાણ
॥ ૧૦૦ ॥ વ્યાખ્યા - આગમ વિહૂણં-મિહાંતોક વિધિયેં કરીને રહિત અને
સિદ્ધાંતમાં નથી કહ્યો જે પ્રકાર તેણેકરીને સહિત. એટલે મિહાંતમાં પુણ્ય ને
વેદ્યાદિક પૂજા કરવી, કહી ઠે, તે ન કરવી એમ કહે; વજી જિનપૂજા સામાયક
પ્રતિરૂપણાદિક ધર્મ કર્તવ્ય વિધિ પૂર્વક કરવું એમ કહ્યું ઠે. ને જેમ તેમ કરવું;

વિધિ અવિધ પ્રમુખને જોવું નહીં એમ કહે, શ્યાદિક જે વસ્તુ પ્રરૂપણા તે આ ગમ વિહીણ કહિયે, એવું કિરિયાઈ પઢાડોવ-વાદ્ય તપ નિયમ વ્રતાદિ ધર્મ થતું ઘાનરૂપ ક્રિયાનો જે પઢાટોપ એટલે આર્મંવર તેને મુનિરાજથી અહિય-અધિક સાહતિ-સાધેઢે એટલે કરેઢે, જે નિન્દવાદિક ઝિગિયા ટોક ઢે તે, એમ કરેઢે તે શા સારું આર્મંવર કરેઢે ? મુદાણ રજણઢ-મુગ્ધ લોક એટલે જિન ધર્મના અજાણ નોલા લોકોના ચિત્તને રજન કરવાને અર્થે, તથા મુદાણ હીનણછાએ-છઢ પુરુ પોની એટલે સિદ્ધાન્ત નાપિત અર્થના કથનાર પુરુષોની હીનના કરવાને અર્થે તે અજ્ઞાની મૂઢ સમ્યક જ્ઞાન રહિત ક્રિયાનો આર્મંવર અધિકતર દેખાડેઢે ॥૧૦૦॥

અવતરણ - પૂર્વે ગાથામાં અછઢ ધર્મ દેખાડવાવાલાને મૂઢ તથા અજ્ઞાની કણુ હવે જે છઢ ધર્મનું દાન કરેઢે તે પુરુષો કેવા હોયઢે તે કહેઢે - મૂલ - જો દેઈ સુદ ધમ્મ, સો પરમપ્પા જયમ્મિ ન હુ અન્નો ॥ કિં કપ્પહુમ સરિસો, ઈયર તરુ હોઈ કહ્યાવિ ॥ ૧૦૧ ॥ દોહા - છઢ ધર્મકુ જો દિએ, સો જિનરાજ ન ઔર ॥ સુરતરુ સમતરુ અન્ય ક્યા ? હોય કહો કિણ ઠોર ॥ ૧૦૨ ॥ બ્યાલ્યા - જો-જે સાધુ આવક સમ્યક દષ્ટિ કોઈ સુદ ધમ્મ-નિર્મલ કપાય મલ રહિત શ્રી વીતરાગ નાપિત ધર્મપ્રતે દેઈ- દિયે, સો- તે પરમપ્પા- પરમાત્મા ઢે એટલે તીર્થંકરતુલ્ય ઢે હુ- નિશ્ચય જયમ્મિ- જગતને વિપે તેની તુલના કરનારો અન્નો- બીજો કોઈ નથી એવાતમા કોઈ વિતર્ક કરે તો તેને એમ કહિયે કે, કિં-શુ કપ્પહુમસરિસો- કપ્પવૃદ્ધના જેવો ઈયરતરુ-કોઈ બીજો વૃદ્ધ કહ્યાવિ-કોઈ કાલે હોઈ-ચાવ ? તે કહો ત્યારે તે વિતર્ક કરનારો બોલ્યો કે કદાપિ ન થાય માટે તમે કણુ તે સત્યઢે ? ૦૧

અવતરણ - પૂર્વે વે ગાથામાં અછઢ ધર્મ પ્રકાશકની વપેદા અને છઢ ધર્મદાયક ની પ્રશંસા કરવાનું જે જણાવ્યું તે તો જે વસ્તુનો ગુણ દોષ જાણે તે કરે, કેમ કે, તે મધ્યસ્થ પુરુષ હોયઢે પણ જે વસ્તુના ગુણ દોષથી અજાણ હોય તે મધ્યસ્થ પુરુષ માં ગણાય નહીં તે કહેઢે - મૂલ - જે અમુણિઅ ગુણ દોષા, તે કહઅ વુદાણ હુતિ મસઢા ॥ અહ તેવિ હુ મસઢા, તા વિસ અમિઆણ તુલ્લત ॥ ૧૦૩ ॥ દોહા - જે ગુણ દોષ અજ્ઞાન તે, કિમ બુધમેં બુધ હોય ॥ અથવા તે બુધ હોય તો, સમ વિષ અમૃત દોષ ॥ ૧૦૪ ॥ બ્યાલ્યા - જે-જે પુરુષ અમુણિ અગુણદોષા-વસ્તુના ગુણ અને દોષ નથી જાણતા, તે-તે પુરુષ વુદાણ-બુધ એટલે પઢિત પુરુષોને વિષે મ સઢા- મધ્યસ્થ રાગ દેવ રહિત સમચિત્તવાલા કહઅ-કેમ હુંતિ- ચાવ ? એટલે જે વસ્તુના ગુણ તથા દોષને જાણતો નથી તે બુધ મધ્યસ્થ પુરુષને તુલ્ય કેમ ગણાય ?

અપિતુ નહીજ ગણાય. અહ- વલી તેવિ-તેનેપણ હુ-જો મઝઝ-મથ્યસ્ય કહિયે
 ઇટલે વસ્તુના અજાણ જીવપણ જો સમચિત્તવાલા હોય તા- તો વિસઅમિઆણ-
 વિપ અને અમૃત વઘ્નેને તુલ્યત- તુલ્યતા થાય. પણ એમતો કોઈ પ્રકારે થાય નહી
 વસ્તુ ધર્મને જે જાણનારો હોય તેનેજ મથ્યસ્ય પંખિત કહિયે. અને વસ્તુ ધર્મનો જે
 અજાણ હોય તેને અમથ્યસ્ય પુરુષ કહિયે એ જાવાર્થ. ॥ ૧૦૨ ॥

અવતરણ:- હવે ગુણનો રાગ અને દોષ ત્યાગ પૂર્વક ઉપદેશના મિસે કરીને ક
 હે ઠે:- ત્રણ તત્ત્વ આરાધવા યોગ્ય ઠે:- મૂલ- મૂલં જિણિંદ દેવો, તથ્યણં ગુરુ
 જણં મહાસયણં ॥ સેસં પાવછાણં, પરમપ્પાણં ચ વહ્મંમિ ॥ ૧૦૩ ॥ દોહા:-
 મૂલ જિનેશ્વર તદ્વચન, ગુરુ જન ગાઢા સૈન ॥ જોપ પાપ થાનક તજૂ, નિજ પ
 નો ઢિન રૈન ॥ ૧૦૩ ॥ વ્યાખ્યા:-મૂલ-પ્રથમ જિણિંદ દેવો-જિનેડ્ દેવ વીજો તથ્ય
 ણ-તે જિનેડ્ દેવસંવંધી વચન સિદ્ધાંત ત્રીજા મહા સયણં-પરમ હિતકારી માટે મોટ
 સ્વજન એહવા ગુરુજણં-ગુરુજન ઇટલે તે જિનેડ્ દેવના સાધુ મુનિરાજ, એ ત્રણ
 તત્ત્વ સેવવા યોગ્ય ઠે. સેસ- જોપ વીજા પરમપ્પાણં ચ-પર સંવંધી ઇટલે અન્ય
 ઢર્શની સંવંધી અને પોતાસંવંધી ઇટલે જોકોત્તર મિથ્યાત્વ સંવંધી પાવછાણં-જે પ
 પ સ્થાનક ઠે તે સર્વને વહ્મંમિ-હું વર્જું હું ઇટલે ત્યાગ કરું હું ॥ ૧૦૩ ॥

અવતરણ:- કોઈ કહેજો કે, એકનો અંગીકાર કરવો અને વીજાનો ત્યાગ કર
 વો; એમ કહ્યાથી તમારામાંજ રાગ દેવની પ્રાપ્તિ થશે? તે ગંકા દૂર કરવાને કહે
 ઠે:- મૂલ:- અમ્હાણ રાગ રોસં, કસ્સુવરિ નહિં ઇહ ગુરુ વિસણ ॥ જિણ આણરયા
 ગુરુણો, ધમ્મહં સેસ વોસરિમો ॥ ૧૦૪ ॥ દોહા:- રાગ રોસ કિન કપરે, નહિ
 હમને ઠે એક ॥ ધર્મ હેત જિન આણ રત, ઠે ગુરુ ઔર વિવેક ॥ ૧૦૪ ॥
 વ્યાખ્યા.- અહારે રાગરોસ-રાગ દેવ કસ્સુવરિ-કોઈની કપર નહિ-નથી. ગુરુ
 વિસણ-ગુરુ સંવંધી વાર્તા, ઇહ-એમ ઠે. જિણ આણરયા-જિનરાજની આજ્ઞામાં
 રત અથવા તત્પર એવા ગુરુણો-ગુરુ ધમ્મહં-મોહ સાધન જે ધર્મ તેને અર્થે અ
 મારે સેવવા યોગ્ય ઠે સેસ- જોપ ઇટલે વીજા જે જિનરાજની આજ્ઞાથી વાર્તા
 ઠે તે સર્વને વોસરિમો-અમે વોસરાવિએ ઠેએ, ઇટલે ત્યાગ કરીએ ઠેએ. જે પીતરાય
 ની આજ્ઞામાં હોય તેને ગુરુ માનિયે ઠેયે; અને વીજાઈની કપર તો અમારે ય
 સ્ય જાવ વર્તે ઠે. માટે હે જડ, કોઈની કપર અમે રાગ દેવ કરના નથી ॥ ૧૦૪ ॥

અવતરણ:- હવે ગુરુનેવિષે પણ રાગ દેવનો અજાવ હોયઠે તેજ
 કહેઠે:- મૂલ - નો અપ્પણા પરાયા, ગુરુણો કડયાવિ હેતિ ગુરુ

અ રચણ મંમણ, મનિય સંઘેવિ તે સુગુરુ ॥ ૧૦૫ ॥ દોહા - નિજ પર ગુરુ ન કરે કદા, તલ જ્ઞાત ગત ગર્વ ॥ જૈન વચન મણિ મમણે, મંમિત તે ગુરુ સર્વ ॥ ૧૦૫ ॥ વ્યાખ્યા - અપ્પણા-એ આપણા ગણના ગુરુણો- ગુરુ છે માટે એમનેજ વાદબુ અને એમની પાત્રેથીજ વ્યાખ્યાન સાંનલવુ, તથા વ્રત પચ્ચરકાણ કરવા, અને પરાયા-એ પરગણના ગુરુ છે માટે એને વાદબુ નહી, એની પાત્રેથી વ્યાખ્યાન સાંન લવુ નહી, વ્રત પચ્ચરકાણ કાર્જન કરવુ, એવી ચાલ તે સુદાણ-સમ્યક્દટ્ટિ શ્રાવક લોકોની કડયાવિ-કદાપિ નો-નહી દ્વંતિ-હોય કેમકે, જિણવચણ રચણ મમણ મહિય- જિન વચનરૂપ રત્નના મમન એટલે આનૂપણે કરી જે મમિત વિનૂપિત છે, તે સંઘેવિ-તે સર્વેપણ સુગુરુ-રૂઢા ગુરુ છે, સમ્યક્દટ્ટિ શ્રાવક લોકોને વાદવા પૂ જવા યોગ્ય છે અને જે જિનવચનથી ઉપરાઠા ચાલે છે તે વાદવા પૂજવા યોગ્ય નથી.

અવતરણ - સુગુરુજ શામાટે ગ્રહણ કરવુ! એ શકા દૂર કરવાને કહેવે - મૂલ - વલિ કિઝ્ઝામો સઙ્ગણ, જણસ્ત સુવિસુદ્ધ પુત્રહુતસ્ત ॥ જસ્ત લહુ તગ મેવિ, સુયમ્મ વુદ્ધિ મમુદ્દહસ ॥ ૧૦૬ ॥ દોહા - ગુદ્ધ પુન્ય પુત્ર સજન જન, તસુ જશ્યે વજિહાર ॥ જસુ લઘુ મગમથી હુવે, ધર્મે વુદ્ધિ વિસ્તાર ॥ ૧૦૬ ॥ વ્યાખ્યા - સુવિસુદ્ધ પુત્ર હુતસ્ત-અતિ નિર્મલ શ્રુત ચારિત્ર ધર્મરૂપ પુન્ય, તેણે કરી સયુક્ત એવા જે સઙ્ગણ જણસ્ત-પરમ હિતકારી હોવાથી સઙ્ગન જન એટલે સાધુ જન તેની વલિ કિઝ્ઝામો-વલી પૂજા તથા સેવા અમે કર્યો ઈયે એટલે અમે તેની વજિહારીયે જીયે ઈયે જસ્ત-જેનો લહુતગમેણિ-લઘુ એટલે અત્યપમાત્ર ત ગમ એટલે પરિચય કરાયાથી પણ સુયમ્મ- જિનનાપિત ધર્મની વુદ્ધિ- વિચારણા સ મુદ્દહસ-અતિ ઉદ્દહાસ એટલે અતિ આનંદને અથવા અતિ વિસ્તારને પામે છે એ કારણ માટે સુગુરુજ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે ॥ ૧૦૬ ॥

અવતરણ - સાપ્રત સુગુરુનુ વર્ણન કરવાના અધિકારનેરિયે સ્મૃતિના ઉપયોગ મા આપ્યા જે શ્રીજિનવલ્લજસૂરીજી, તે સુગુરુ હોવાથી તેમની સ્તવના કરતાં કહે છે - મૂલ - અઙ્ગવિ ગુરુણો ગુણિણો, સુદ્ધા દોમતિ તદયદા કેવિ ॥ પદુ જિણ વલ્લહ સરિસો, પુણોવિ જિણવલ્લહો ચેવ ॥ ૧૦૭ ॥ દોહા - કેડ આજ પિણ યા કરા, દોમે ગુણિ ગુરુ શુદ્ધ ॥ પ્રશ્ન જિનવલ્લજ સારિયો, વલિ જિનવલ્લજ વુદ્ધ ॥ ૧૦૭ ॥ વ્યાખ્યા - અઙ્ગવિ- આજપણ એટલે ચાલતા સમયમા પણ ગુણિણા- જ્ઞાનાદિ ગુણોકરીને ગુંણવત એવા સુદ્ધા- દનરહિત અથવા નિર્મલ ચિત્તરાણા આ તદયદા- આકરી તપ ક્રિયાના કરવાવાજા સુકા તથા શુકા-ઉવા, કેવિ-કેટલાએક ગુરુણો-

गुरु एटले साधुजन दीसनी-देखीए ठैये, नजरे जोडये ठैये. उपजकृणथी सांजली
ये ठैये. पुणोव-वली पण पढुजिणवद्धह सरिसो-प्रभु जिनवद्धन सरखोतो जिण
वद्धहोचेव- जिनवद्धनज संजजायने; ने तेज कर्ण अचकुने दर्शनज थतुं होयनी!

अवतरण-हवे जिनवद्धन सूरिना जेवा सर्वोत्कृष्ट पुरुषोनां वचनोथी पण के
टलाएकने सम्यक्त्वनी प्राप्ति थती नथी, ते दृष्टांतसहित कहेने - मूल-- वयणे
वि सुगुरु जिणवद्धहस्त केलिं न उद्धतऽ सम्मं ॥ अह कह दिणमणि तेयं, उल्लु
आणं हरऽ अंधत्तं ॥ १०८ ॥ दोहा:- गुरु जिनवद्धन वचनथी, उल्लसं सम्मन
जास ॥ दैर धूककी अंधता, कैसे जानु प्रकाश ॥ १०८ ॥ व्याख्या:- सुगुरुजिण
वद्धहस्त-सुगुरु जिनवद्धनजीना वयणेवि-वचनो ठतां पण एटले उपदेश सां
नजता ठता पण केलिं-केटजाएक नारीकर्मी जीवोनुं सम्मं-सम्यक्त्व ज्ञान चहु
न उद्धतऽ-उद्धासने पामता नथी एटले ऊघडता नथी अह-अथ एटले एनी
ऊपर दृष्टांत कहेने:- दिणमणितेयं-सूर्यनुं तेज सर्वत्र प्रकाश करतुं ठतां उल्लु
आणं-उल्लूक एटले धूवड पट्टीनो अंधत्तं-अंधकार कह-केम एटले कया प्रकार
हरऽ-हरे एटले दूर करे; अपि तु नहीज करीगके. ॥ १०८ ॥

अवतरण:- वली जे श्रीजिनवद्धनसूरिनां वचनोथकी नवना स्वरूपने देखता
ठतां सम्यक्त्वने अंगीकार करता नथी, तेवा पुरुषोना विरूपणाने विकारता ठतां
कहेने:- मूल:- तिहुअण जणं मरंतं, दहूण निअंति जे न अप्पाणं ॥ विरमंति
न पावार्थ. विद्धी विरुत्तणं ताणं ॥ १०९ ॥ दोहा:- मरता जग जन जोडने,
जे न करै वन मन्न ॥ पापयकी विरमे नही, ते नर थीठ अथन्न. ॥ १०९ ॥
व्याख्या:- मरंतं-मरता एवा जे, तिहुअण जणं-त्रण नवनना जन एटले जो
कने दहूण-देखीने जे-जे पुरुष अप्पाणं-पोतानी आत्माने न निअंति-
नथी देखता. अने पावाअो-हिंसा तथा मृषादि पाप व्यापार थकी न विरमंति-
विराम पामता नथी, एटले निवर्त्ततां नथी; ताणं-ते पुरुषोना विरुत्तणं-धीठ
पणाने विद्धी-विक् विक् होजो, एटले विकार आठ. ॥ १०९ ॥

अवतरण:- हवे तेनाज कुस्नेहपणाने कहेने:- मूल:- सोएण कंदिकणं, कु
ट्टेकणं निरं च उअरव ॥ अप्पं खिवंति नरए, तं पिडु विद्धी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥
दोहा:- शोक विलाप करी उदर, गिर कूटी उर देह ॥ नाखे नरके जीवने, विग्
विग् ते डुनेह ॥ ११० ॥ व्याख्या:- सोएण-शोकेकरीने कंदिकण-आक्रंदन अ
थवा विलाप कयाथी च-वली निर-मस्तक उअरं-उदर एटले पेट च शब्दथी

ઘરુ એટલે ઝરાદિક પ્રતે કુટકણ-કૂટી પીટીને નરણ-નરકનેવિપે જે અર્થ-
 ત્માને વિવતિ-ફેપેઠે એટલે નાલેઠે, હુ-જે કારણ માટે તેતું જે કુનેહત-કુ-
 પણુ ઠે, તંપિ-તેને પણ ધિ-ધી-ધિક્ ધિક્ હોજો એટલે ધિકાર થાયો ॥ ૧૧૦
 અવતરણ - હવે શોકાદિક કીધાયકી ઝલટો અતિ વોપ હોયઠે તેજ કહેઠે-
 મૂલ - એગ પિયમરણહ, અન્ન અપ્પાવિ લિપ્પણ નરણ ॥ એગચ માલપમણ,
 અન્ન લગુડેણ સિરિયાઈ ॥ ૧૧૧ ॥ વોહા - પ્રિય મરણનુ એક હુ લ, વીજી ન
 રક મજાર ॥ ફરુતો પઢવુ માલયી, વીજો મન પ્રહાર ॥ ૧૧૨ ॥ બ્યાલ્યા - એ
 ગ-એક પિયમરણહ-પુત્ર કલત્રાદિક પ્રિયજન સજન લોકોના મરવાનુ હુ લ
 અન્ન-વીજી નરણ-નરકનેવિપે અપ્પા-આત્મા વિલિપ્પણ-વિદેપિયે ઠે એટલે ના
 લીયે ઠે એ મોટો આશ્ચર્ય ઠે અહીં દટ્ટાતકહેઠે - એગચ-એક તો માલપડણ-
 એકાદિ માલયકી પઢવુ, અને અન્ન-વીજી લગુડેણ-લાકમીએ કરીને સિરિયાઈ-
 માયાકપર ઘાત કરવો એટલે જે પમયો તેતુ માથુ ફોમી નાલવુ એ મોટો અન્યાય ઠે
 અવતરણ - એમ ક્યાંથી કરે? એવો આશકા કરીને હમણા સુયુરુવાદિકનુ હ
 લેનપણુ પ્રગટકરતા ઠતા કહે ઠે - મૂલ - સપડ દૂસમ કાલે, ધમ્મઘી સુયુરુ
 સાવયા હુજહા ॥ નામ યુરુ નામસદ્દા, સરાગદોસા વહૂ અઘી ॥ ૧૧૩ ॥ વોહા -
 ધર્માર્થી દૂપમ સમ, હુજન સાધુને શ્રાદ્ધ ॥ નામ સાધુ શ્રાવક વહૂ હગ રાગાદિ
 સવાધ ॥ ૧૧૪ ॥ બ્યાલ્યા - સપડ-સાપ્રત એટલે વર્તમાન કાલ દૂસમ કાલે-દૂ
 સમ કાલનેવિપે ધમ્મઘી-શ્રીજિન નાપિત મોક્ષ પદ સાગક શુદ્ધ વિપ્રિ ધર્મના
 અર્થા અનિજાપી એવા, સુયુરુ સાવયા-સુયુરુ સુ સાધુને શ્રાવક સમણોપાસક હ
 જહા-હર્નન ઠે, અને સરાગ દોસા-રાગ લેપે કરીને સહિત એવા, નામ યુરુ-સ
 મ્યગ્ જ્ઞાનાદિ ગુણે કરીને રહિત કેવલ નામ માત્ર યુરુ સાધુ, તથા નામ સદ્ગા-
 નામમાત્ર શ્રાવક તેતો વહુ અઘી-ધણા ઠે ॥ ૧૧૫ ॥
 અવતરણ - હવે સુયુરુ શ્રાવકરૂપણાનો હેતુ કહે ઠે - મૂલ - કહિયપિ સુદ
 ધમ્મ, કાહિવિ ધન્નાણ જણડ આણદ ॥ મિલ્લત્તમોહિયાણ, હોડ રડ મિલ્
 મ્મેસુ ॥ ૧૧૬ ॥ વોહા - શુદ્ધ ધર્મની વાત પણ, ધનને રતિ ઉપજાય ॥ મિ
 ગા મોહિત મૂઠને, મિપ્પાલે રતિ થાય ॥ ૧૧૭ ॥ બ્યાલ્યા - કહિયંપિ-ક
 ઠે તોપણ સુદ ધમ્મ-નિર્મજ વીતરાગ નાપિત ધર્મ એટલે વિસ્તાર સહિત ક
 યો જે જિન ધર્મ તે કાહિયિયન્નાણ-કેટલાએક ધન્ય પુરુષોન પણ એટલે થા
 જ ધન્ય પુન્યવત પ્રાણીઝને આણદ-આનદ એટલે આત્મિક હર્ષ જણડ-જન્ય

તેમ ધર્મે મનાણ સવ, વિન સમકિત ન ફલંત ॥ ૧૧૬ ॥ વ્યાખ્યા - ૬૬ વડ હિલા રહિયં-ગામાનાં પડાં રોકવાની સ્ત્રીજીએ કરી રહિત એવું, સવગ સગડ-સર્વાંગ શકટ ઠતાં પણ એટલે વીજાં મર્વ અંગેકરી સહિત ગાફુ ઠતા પણ જહ-ને મ દુ-નિશ્ચે નચડ-નથી ચાલતુ તહ-તેમ સમ્મત પરિદીણ-સમ્યક્ત્વ રહિત એ હેવુ જે ધર્મફલાનોવ-દાન દયા શીલ તપાદિક ધર્મેનો ફટાટોપ એટલે જે આત્મવર તે ન ચલડ-નથી ચાલતો, એટલે અવ્યાવાય અક્ય મોઠુ ફલ નથી થાપતો, ઝલટું વિગેપતર કાલતુ કારણ થાય છે ॥ ૧૧૬ ॥

અવતરણ - ગિય વિકર્ક કરેઢે કે, જે સમ્યક્ત્વવિના અન્ય ધર્મે આત્મવર છે, તે હિતને કરતા નથી, એવું વાક્ય મિથ્યાત્વનેવિપે રોપરૂપ શ્રેય ? એ આશંકા દૂર કરવાને કહેઢે - મૂલ - ન મુણતિ ધર્મતત્ત્વ, સઘ પરમઘ ગુણહિય અહિય ॥ વાલાણ તાણ ઝવરિં, કહ રોસો મુણિય તત્તાણ ॥ ૧૧૭ ॥ દોહા - ધર્મે તત્ત્વ શ્રુત આત્મહિત, અહિત ન જાણે જેહ ॥ તે અજાણ પર રોપ કિમ, જિનમત કુત્તલ કરેહ ॥ ૧૧૭ ॥ વ્યાખ્યા - ધર્મતત્ત્વ-જેમા જિનોક્ત ધર્મેનુ સ્વરૂપ રહેતુઢે, એવા જે સઘ-શાસ્ત્રસિદ્ધાંત તેને જે પુરુષ નમુણતિ- નથી જાણતા, વલી જે પુરુષ પરમ ઘ ગુણહિય- પરમાર્થ જે મોરૂપદ તેનુ સાધન સમ્યક્ જ્ઞાનાદિક ગુણ તડૂપ જે હિત તેને જાણતા નથી, વલી જે પુરુષ અહિય- અહિત એટલે મિથ્યાત્વ અવિરતિ કપાયાદિ નવવ્રમણનુ કારણરૂપ જે અહિત તેને નથી જાણતા, તાણવાલાણ- તે વાલ અજ્ઞાની જીવોની ઝવરિં-ઝવર મુણિયતત્તાણ-જેઢે જિન ધર્મે તત્ત્વ એટલે પરમાર્થે જાણો છે, તે પુરુષોને કહરોસો-રોપ કેમ થાય ? અપિતુ નજ થાય કેમ કે, જે જ્ઞાતા પુરુષ હોય છે તે દ્રવ્ય તથા જાત એ વે અનુકપા સહિતજ હાય છે ॥ ૧૧૭ ॥

અવતરણ - હવે જે વાલ અજ્ઞાની લોકો છે તેઢનુજ વાલપણુ દટાત સહિત દેશાહે છે.- મૂલ - અપ્પારિ જાણ વયરી, તેસિ કહ હોડ પરજિણ કરુણા ॥ ચોરાણ વદિયાણચ, દિષ્તેણ મુણેયઘ ॥ ૧૧૮ ॥ દોહા - જસુ વેરી નિજ આત્મા, તસુ પરદયા ન હોય ॥ યાચક ચોરતણો ડહા, ઝદાહમણ જગ જાય ॥ ૧૧૮ ॥ વ્યાખ્યા - જાણ-જે લોકોનો પોતાનો અપ્પા-આત્મા પણ વયરી-વેરીઢે એટલે શત્રુની ઘુસ ઢે, કેમકે હિમા અસત્ય અઢત્ત તથા પરદારાગમનાદિ અહિન કાર્ય કરેઢે માટે. તેસિ-તે વાલ અજ્ઞાની લોકોને પરજિણ-પર જીવાની કપર કરુણા-દયા કહ-કેમ હોડ-થાય ? અપિતુ નજ થાય, એટલે જેન પોતાનો આત્મા પણ શત્રુની પઢે શત્રુ વર્તે છે, તો તેને વીજા જીવાની કપર દયા તે કેમ વર્તે ? અ

પિતૃ નહીજ વનં તે ચોગણ-ચોરને વલી વંદિયાણ-વંદિક પુરુષોને એટલે પરધન
અજિજાપી પુરુષોને દિંદંતેણ-દૃષ્ટાંતે કરીને મુણેયવં-જાણવું એટલે જેમ ચોગાદિ
કને પરની દયા આવતી નથી, તેમ છુટાચારી ઇહ પરજોક વિરોધકારી, ઇત્સૂ
નાપી જે હોય તેને પરજીવની દયા આવે નહી. ॥ ૧૧૮ ॥

અવતરણ:- હવે વાલ સ્વનાવગ્રતે વિચાર કરીને તે વાલના સ્વરૂપ તથા લ
ક્ષણને કહેત્રે:- મૂલ:- જે રક્ષા ધણાર્ણ, કારણનૂયા હવતિ વાવારા ॥ તેવિ હુ
અસ્પાવજ્ઞયા, ધન્ના ઠહુંતિ નવનીયા ॥ ૧૧૯ ॥ ઘોઘા:- જે ઠે રાજ ધનાદિનો.
હેતુનૂન વ્યાપાર ॥ તે અતિ પાપ વણિજ તજે. ઉત્તમ નવ નીતાર ॥ ૧૧૯ ॥ વ્યા
ર્યા - રક્ષા ધણાર્ણ-રાજ એટલે રાજાદિ પટવીનો, ધણીમાદિ ધનાટિકનો આદિ
શબ્દથી શબ્દાદિક ઇંદ્રિયવિષયનો કારણનૂયા-કારણનૂત એટલે હેતુરૂપ. એવો જે-
જે વાવારા-વ્યાપાર હવંતિ-ઠે, એટલે વાહ્ય વ્યાપાર ગત્રુહનન રાજસેવા કૃપી કર્મ
દંતવાણિઆદિ. અને અંતર વ્યાપાર પંચાગ્રિતાપ અજ્ઞાન કષ્ટ ક્રિયાદિરૂપ તેવિ-
તે વ્યાપાર પણ હુ-નિશ્ચય અસ્પાવજ્ઞયા-નરક નિગોદાદિકના કારણમાટે અતિ
પાપસહિત ઠે એમ જાણીને તે વ્યાપારને ધન્ના-જે ધન્ય પુન્યવંત ઉત્તમ પુરુષ ઠે
તે ઠહુંતિ-ઠોડેઠે એટલે ત્યાગ કરેઠે. તે ઉત્તમ પુરુષ કેહેવાયઠે:-નવનીયા-નવની
ત ઠે એટલે જે સંતારથકી વીહીના ઠે, અને ડદાસ રહેઠે તેજ મહા નલ્લિઠે. ૧૧૯

અવતરણ:- ધન્ય પુન્યવંત સત્ત્વવંત જે ઉત્તમ પુરુષ ઠે તેતું સ્વરૂપ કહ્યું; હવે અ
ધમ પુરુષ જે હીણ સત્ત્વ ઠે તેતું સ્વરૂપ કહેઠે -મૂલ:-વિંશ્યાય સત્તર હિયા, ધણ
સવણાર્ણિ મોહિયા લુ-દા ॥ તેવંતિ પાવકમ્મ, વાવારે ડયર નરણછા ॥ ૧૨૦ ॥
ઘોઘા:- મોહિત ધન સ્વજનાદિકે, લુલ્લ્ય સત્ત્વ કારિ હીણ ॥ પાપ નજે વ્યાપારમે,
મથ્યમ પેટાધીન ॥ ૧૨૦ ॥ વ્યાર્યા:- વિંશ્યાય-પ્રથમ ઉત્તમ પુરુષ કહ્યો, તેની
અપેક્ષાએકરીને વીજા જે અધમ પુરુષ ઠે તે પાવકમ્મ-સ્વામી ડોહ, વિશ્વાસવાત,
ચોરી, પરધન હરણાદી તથા અંગાર કર્માદિ પંદર કર્મમાદાન તથા હિંસાદિ અ
ષ્ટાદશ પાપસ્યાનકને સેવતિ-સેવેઠે, વાવારે-વ્યાપારનેવિપે ડયર નરણછા-ડદર એ
ટલે પેટ નરવાને અર્થે, તે અધમ પુરુષ કેવા ઠે:- સત્તરહિયા-સત્ત્વ એટલે શુન
પરાક્રમ સહિત એવા, વલી તે અધમ પુરુષો કેવા ઠે:- ધણસયણાર્ણિ ધન સ્વજ
નાદિકે કરીને આદિ શબ્દથી શબ્દરૂપાદિક ઇંદ્રિય વિષયે કરીને મોહિયા-મોહિત
એટલે મૂઢ થણા એવા, વલી તે અધમ પુરુષ કેવા ઠે? લુ-દા-લોની એટલે લા
લચી અતિ ઠે એવા જાણવા. ॥ ૧૨૦ ॥

अवतरण - बीजा अधम पुरुषनु स्वरूप कहु ह्ये त्रीजा अधमाधम पुरुषनु स्वरूप कहेते - मूल - तइया ह्माण अधमा, कारणरहिया अनाणगणे ॥ जे जपति उमुत्त, तेसि बिद्विज पदिजं ॥ १२१ ॥ दोहा - अधम अधम कारण विना, करि अज्ञान अजिमान ॥ जे उत्थुत जापन करे, गिग धिग तेतुं ज्ञान ॥ १२१ ॥ व्याख्या - तइया-त्रीजा अधमाण-अधमोनेविपे अधमा-अधम एट ले त्रीजा अधमाधम पुरुष ते कारण रहिया-धनलान कुटव पोपणाडि कारण रहि त ठता अनाणगणे-अज्ञानना गवें करिने जे-जे उमुत्त- उत्सूत्रप्रते जपति-जपेते अथवा बोलेते तेसि-तेना पडिच्च-पानित्यने धिद्विजु-धिकार धिकार याद्यो धनलानादि कारणे जे उत्सूत्र बोलबु, ते डुर्गतिने देवावाबु ठे, माटे कारणने लोप पण उत्सूत्र बोलवानो निपेध ठे त्यारे कारणविना तो विज्ञेपपणे निपेधज जाण वो माटे कारणविना अने अज्ञान अजिमाननी वृद्धिची जे उत्सूत्र जापण करेते ते अधमाधम पुरुष जाणवो तेना पडितपणाने धिकार धिकार ठे जे नीचची पण नीच होय तेने अधमाधम कहिये ॥ १२१ ॥

अवतरण - उत्सूत्र बोलनारने शासार अधमाधम कह्यो? अने तेना पदि तपणाने शासार धिकार याद्यो एम कहु? ते देखाडता वना कहेते - मूल - ज वीरजिणस्त जित्यो मिरई उत्सुत लेम देसणद्यो ॥ सागर कोडाकोडि, हिन्द अइनीमजवरसे ॥ १२२ ॥ दोहा - जीव मरीची वीरनो, उत्थुत लेत उच्चार ॥ सागर कोडा कोडि जो, नमियो नवकातार ॥ १२२ ॥ व्याख्या - ज-जे कारण माटे वीरजिणस्तजीथो-वीर जिनेश्वरनो जीव मिरई-नरत पुत्र मरीचीने नवे उत्सुत लेत देसणद्यो-कपिले ज्यारे वारवार पूठवा मान्यु, त्यारे एम बोल्या के, हे कपिल रूपन जिणसाधुयोनेविपे पण धर्म ठे अने अर्ही अमारामा पण धर्म ठे, एतडूप उत्सूत्रनो जे लेश, तेनी देशना थकी अइनीमजवरसे-अति नीम रीइ नव थराण जे ससार कातार तेनेविपे सागर काडाकाडी- सागरोपमनी को डाकोडीमुधी एटले एक कोडाकोमी सागरोपममुधी हिन्द-हीनेने एटने नमेने, एम वर्तमान निर्देशनी अपेक्षाए कहु, परमार्थे नो जम्योने एम जाणवु ॥ १२२ ॥

अवतरण - ह्ये उत्सूत्रनु निगमन करता ठता कहेते - मूल - ता जइ इमपि चयण, वारवार सुणिच समयम्मि ॥ दोसेण अवगणिता, उत्सुत पयाइ सेवति ॥ १२३ ॥ दोहा - वारवार ए श्रुत वचन, साजनि जोतो हेय ॥ सेवे बहु उत्सुत्र पद, दोर न माने जेय ॥ १२३ ॥ व्याख्या - ता-ते कारणमाटे जइ-जो इम-ए

प्रत्यह्. वयणं—मगीचिउक्त उत्सृज्य वचनो प्रत्ये समयस्मि—सिद्धांतनेविषे वारंवार—
वारंवार सुणीत—सुणीने एटले मानजीने अपि—पण दोसेण—अनिनिवेप मिथ्यात्वा
दिक दोपेकरी अथवा दोपेकरी अवगणित—अवगणनाए करीने एटले अपमानताए
करीने उत्सृज्यपाड—उत्सृज्यना पदने सेवति—जे सेवेठे एटले जे बोलेठे. ॥ १२३ ॥
मूलः—ताण कहंजिण धम्मं, कह नाणं कह डुहाण वेरगं ॥ कूमानिमाण पंमिय, न
डिया बुद्धंति नरयस्मि ॥ १२४ ॥ दोहा—तसु जिन धर्म किहां थकी, ज्ञानसु ड ख वै
राग ॥ कूटमान पंडित नटित, नरके खेलत फागा ॥ १२४ ॥ व्याख्या—ताण—ते पुरुषोने
कह—केम जिण धम्मो—जिन धर्म थाय ! कह—केम नाणं—यथार्थ ज्ञान थाय ! क
ह—केम डुहाण—नरकादिकनां ड ख थकी वेरगं—वैराग्य एटले उदासपणुं थाय !
अपितु ते उत्सृज्य जापीउने जिनधर्मादिक काई प्राप्तज न थाय. केमके, जिन धर्म
आज्ञाए करीने पूर्वे कहुं ठे ते कारण माटे कूमानिमाण पंमिय—कूड अने अनिमा
न अथवा ज्ञा अनिमान अहंकारे करी सहित जे पंमित पणुं ते कूटानिमान पं
डितपणुं कहिये. तेणे करीने ते पुरुष नडिया—नडेला एटले पीढायला नरयस्मि—
नरकनेविषे एटले नरकरूप अंधकूपनेविषे बुद्धंति—बूढे ठे. एम जाणीने उत्सृज्य
न बोझबु एज सार ठे ॥ १२४ ॥

अवतरणः—हवे जे उत्सृज्य जापी जीव ठे, तेने हितोपदेशनुं दान देवुं नही, केम
के, ते ए दान लेवाने अयोग्य ठे ते कहे ठे— मूल — मामा जंपह वदुअं, जे वडा
चिक्कोहिं कम्मेहिं ॥ सबेसि तेमि जायड, हिउवएसो महादोसो ॥ १२५ ॥ दोहाः—
जे वाय्या खल कर्म करि, ते सबहीके थाय ॥ हित उपदेश सु दोष मय ॥ बहु मा
नण डण न्याय ॥ १२५ ॥ व्याख्या — उत्सृज्य जापी कदाग्रही अयोग्य जीवने व
दुअं—घणो हितोपदेश मामा जंपह—कहेवो नही. केमके, जे—जे पुरुष चिक्कोहिं
कम्मेहिं—चीकणा कर्म एटले अति क्लिष्ट ज्ञानावरणादिक कर्म करि वडा—बांधेला
अथवा निगडेला ठे. तेसि सबेसि—ते सर्वने हिउवएसो—हितोपदेश एटले मोक्ष
मार्गनो उपदेश ते महादोसो—महा दोषरूप अथवा महा दोषरूप जायड—थाय ठे,
माटे अयोग्य जीवने घणो हितोपदेश कहेवो नही ॥ १२५ ॥

अवतरण — धर्मेने अयोग्य जीवने हितोपदेश करवाथी क्लेशमात्र थाय तेनुं
कारण कहे ठे — मूल — हिययस्मि जे कुसुडा, ते किं बुझंति धम्म वयणेण ॥ ता
ताण कए गुणिणो, निरुज्जयं दमड अप्पाण ॥ १२६ ॥ दोहा — जसु कुसुड मन
केम सो, जिन वचने बूजेय ॥ तो तेने अर्थे गुणी, फोकेट आत्म दमेया ॥ १२६ ॥

व्याख्या - हिययम्मि-हवयनेरिपे एटसे चित्तनेरिपे जे- जे पुरुष कुसुदा-कुसुदा
 एटसे अशुद्ध ते, एटसे अनिनिवेश मिथ्यात्वाविरु दोषरूप कटाक पंके करीने
 न ते, ते-ते पुरुष कि-केम धम्मवयणेण-जिनधर्मसवधी उचने करी बुद्धि-बुद्धि
 पामे। अरितु नहीज पामे, ता- ते कारण माटे ताणरुए-ते छट चित्तगालाने अर्थ
 णिणो- ज्ञानाविरु गुणेकरी गुणरत पुरुषने ते निगृह्य- निगृह्यक एटसे फोकट अर्थ
 ए-आत्माने दमड- दमेने, एटसे क्लेश उपजावेने, अर्द्ध फलीतार्थ एम समजनु के, जे
 गुणी पुरुष होयने ते परने गुण करगानी बुद्धिमाटे हितोपदेश कर्त्ता फाई पण पोताने
 क्लेश माने नही, पठी परने गुण याथो या न याथो ए गुणीनो सद्गज स्वनायने माटे
 गुणी पुरुषनो कीधेलो उपवेश फोकट नथी ते उपवेश पोताने स्वाध्याय तप ते १२५
 अथतरण -- गुणी पुरुष एम कहेने के अहो नय, जिनधर्म करगविक तो
 दूर रहो, पण एक जिन धर्मनु अक्षान ते तेपण ड खनु दरण करनारु ने, तेज कहे
 ते - मूल - दूरे करण दूर, म्मि साहण तह पचायणा दूरे ॥ जिन धम्म सद्गहाण,
 पि तिकडकाइ निष्ठय ॥ १२० ॥ दोहा - करनो अरु साधन तथा रहो प्रजाव
 ए दूर ॥ शुद्ध धर्म अक्षान पिण दूर कठिण दुखपूर ॥ १२१ ॥ व्याख्या - क
 रण- प्रिधिए करीने दान शीत तप जायनारूप जिनधर्मनु जे रूबु, तेतो दूरे-दूर
 रहो, तथा साहण-पूर्वोक्त जिनधर्मनु साधन एटसे रुचन करनु तेपिण दूर-दूर
 रहो, तथा पचायणा-प्रायचनी धर्मरुपी प्रमुख अष्ट प्रकारना प्रजायरूपणे करीने
 जे जिनधर्मनी प्रजायना करगो एटसे जिनधर्मनो मद्विमा उद्यात करगो तेपण दूरे-
 दूर एटसे ठेठे रहो, मात्र जिन धम्मसद्गहाणपि-जिनजापित धर्मनु एक अक्षान रुचि
 पण पण तिक डकाइ-तीक्ष्ण दारुण जे नरकाविक ड ख तेने निष्ठय-निष्ठावेने
 एटसे नसावेने, अथात् बीज फाई न बने तो पण एक जिनधर्मनु अक्षानरुनु १२३
 अथतरण - ते अक्षाननु जक्षण ए के सिद्धांतनु सांजलवु ते सिद्धांत सांज
 जयानी पोतासवधी ५५ वेवाढता उता रुहेने - मूल - रुडया दोही दिवसो
 जया सुयुरुण पायमूलम्मि ॥ वस्तुतः जेत तिसलय, गह्विथो निसुपोसु जिन ध
 म्म ॥ १२८ ॥ दोहा - ते दिन क्यारे आगो ज्यारे मदगुरु पाम ॥ उन्मजामे
 रहित जिन, धर्म सुणीसु स्वास ॥ १२९ ॥ व्याख्या - दिग्मा-न दिग्म दिग्म
 जेगाथी ते पठी ते सुदृष्ट ते पद, ते मास ते यय कडया-क्यारे दाही-थगे
 श्या-ज्यारे सुयुरुण-सुप्रिहित गीतार्थ धर्माचार्य सुयुस्न पायमूलम्मि-पादमूल
 एटसे समीपे जिनधम्म-जिनजापित धर्मने निसुपोसु-दृ सांजनीश रंगो यया

થકો હું સાંનલીશ ! ઝસ્તુત લેસવિસલવ રહિશ્યો-ઝત્સૂત્રના લેશરૂપ વિપલવેકરી
ને રહિત ઠતો ઇટલે ગુરુને સમીપે સાંનલવાથી મનમાં રહેલા જે ઝત્સૂત્ર વાક્ય,
તેના લેશરૂપ વિપના લવેકરી રહીત થયો થકો હું સાંનલીશ. ॥ ૧૨૮ ॥

અવતરણ:- તે દિવસ ક્યારે થયો એમ શાસારુ કહ્યું ? ગુરુનું તો કાંઈ હુલેનપ
છું નથી; કેમકે, ગુરુ તો જોવામાં ઘણા આવેઢે, તે કપર કહેઢે:- મૂલ:- દિઢા
વિ કેવિ ગુરુણો, હિયએ ન રમંતિ મુણિય તત્તાણં ॥ કેવિ પુણ અદિદુઢ્વિય, રમં
તિ જિણવલ્લહો જેમ ॥ ૧૨૯ ॥ ઢોઢા:- ઢીઢા પણ કેશ્ક ગુરુ, ન ગમે જાણ હિ
યેય ॥ કેશ્ અઢીઢાહિ જગમેં, જિમ જિણવલ્લન શ્રેય. ॥ ૧૨૯ ॥ બ્યારબ્યા:- કેવિ-કેટલા
એક દિઢાવિ-નજરે જોએલા પણ કાને સાંનલેલાની શો વાત કરવી ! ગુરુણો-સાધુ
સમાચારીમાંઢે નિપુણ એપણીય આઢારના લેવાવાલા એવા ગુરુ તે મુણિયતત્તાણં-જેણે
જિનશાસનનો તત્વપરમાર્થ જાણ્યો ઢે, તેના હિયએ-હૃદયનેવિપે નરમંતિ-રમતા
નથી ઇટલે રુચતા નથી, કેમકે તેના હૃદયનેવિપે તો જે સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયા સંવેગ
ગુણે કરીને સહિત ગુરુ ઢોય તે રુચેઢે, પણ એકલું જ્ઞાન એકલી ક્રિયાદિક વાલા
રુચતા નથી. પુણ-વલી કેવિ-કેટલાએક અદિદુઢ્વિય-નઢી ઢીઢેલા જ્ઞાનક્રિયા સં
વેગ સહિત ગુરુ પણ રમંતિ-રમેઢે રુચેઢે; જેમ-જિમ જિણવલ્લહો-જ્ઞાન ક્રિયા
સંવેગ સહિત જિનવલ્લન સૂરિ નઢી ઢીઢેલો અમારા ચિત્તનેવિપે રુચેઢે; તેમના ર
ચેલા ંથો જોતાં તથા તેમના સંતાનીક સાધુની સમીપે તેઓના જ્ઞાન વૈરાગ્ય ક્રિ
યાનુષ્ઠાન સાંનલતાં અતિ પ્રિય લાગેઢે એમ નેમીચંડ્ જંઢારી કહેઢે. ॥ ૧૨૯ ॥

અવતરણ:- એમ ઠતાં પણ જે પુરુષ કુગુરુને પણ સુગુરુની પઢે માને ઢે, તેનું
નિરાકરણ કરતા ઠતા કહેઢે:- મૂલ:- અજયા અશ્ પાવિઢા, સુઢ ગુરુ જિણ વરિદ
તુલ્લત્તિ ॥ જો ડહ એવં મન્નઢ, સો વિમુઢો સુઢ ઢમ્મસ્ત ॥ ૧૩૦ ॥ ઢોઢા:- આરં
જી અતિ પાપિને, જિનવર સુગુરુ સમાન ॥ જે જાણે તે જીવ જિન, ઢર્મ વિમુલ્લ
વેજાન ॥ ૧૩૦ ॥ બ્યારબ્યા:- તે કુગુરુ કેવા ઢે ? અજયા-યલ્લ રહિત ઢે, ઇટલે
પઢ્ જીવિન કાયના વઢ કરવાનેવિપે જે તત્પર ઢે; તે કારણ માટેજ અશ્ પાવિ
ઢા-અતિ પાપિઢ ઢે; ઇટલે પાપ કર્મ બાંધવાનેવિપે પ્રધાન ઢે ઇટલે મુલ્ય ઢે એવા
જે કુગુરુ ઢે, તેને પણ સુઢ ગુરુ જિણવરિંદતુલ્લત્તિ-નિર્મલ ગુરુ ગૌતમ ગણધરા
દિકને સઢ્શ અથવા ઘણું ઘું કહિયે જિનવરેંડ તુલ્ય ઢે, એવ-એ પ્રકારે ડહ-જ
ગતનેવિપે જો કોઈ મૂઢ પુરુષ મન્નઢ-માનેઢે ઇટલે જાણે ઢે; સો-તે પુરુષ સુઢ

ધમ્મસ્ત - શ્રી વીતરાગ જાપિત શ્રુત ચારિત્રરૂપ નિર્મજ જે ધર્મ, તેને ત્રિમુહો-
 રૂપ જાણવો એટલે શ્રવણા મુખવાલો જાણવો ॥ ૧૩૦ ॥

શ્રવતરણ -- ધર્મને કરતો થકો પણ ધર્મથી ત્રિમુખપણુ કેમ કહ્યું ? એ શ્ર-
 કાતુ સમાધાન કરતાં કહે છે - મૂલ - જો તે વદસિ પુક્કસિ, વચણ હીનેસિ
 સ્ત રાગેણ ॥ તાકહ વદસિ પુક્કસિ, જણગાય વિફપિ ન મુખેસિ ॥ ૧૩૧ ॥ દોહા-
 વાંદે પૂજે જેહને, હોલે તેનો વેણ ॥ વાંદે પૂજે કિમ તદા, જન થિતિ જૂયે સેન
 ॥ ૧૩૨ ॥ વ્યાખ્યા - જો-જે જિનરાજપ્રતે ત-તુ વદસિ-વાંદે છે, પુક્કસિ-પૂજે
 છે, શ્રને પોતાના ઋત્સૂત્ર જાપી હીણાચાર્ય યુરુને રાગેણ-રાગે કરીને તસ્ત-તે વદ-
 નીયથી તો જિનરાજનુજ વલી વચણ-આગમરૂપ વચન હીજેમિ-તેની તુ હીનના કરે
 છે, એટલે નિદા કરે છે, રે મૂઠ, જિનરાજનાં વચનોની હીજના કરે છે, તા-તો ક-
 હ-કેમ જિનરાજને વદસિ-તુ વાંદે છે, પુક્કસિ-તુ પૂજે છે, જણવાય વિફપિ-રે મૂઠ,
 તુ જનવાદની લોક વ્યવહારની સ્થિતિ એટલે મર્યાદાને પણ નમુણેસિ-નથી જા-
 ણતો, કે જેને વાદિયે તેના વચન જો ન માનિયે તો વાદબુ તથા પૂજબુ બ્યર્થ
 જાણવુ એ જાવાર્થ છે ॥ ૧૩૩ ॥

શ્રવતરણ -- લોકવ્યવહારની જે સ્થિતિ છે તે કહે છે -- મૂજ - જોએવિ સ્મ-
 નણિય, જો આરાહિક્ક સો ન કુઠિજ્ઞા ॥ મન્નિક્ક તસ્ત વચણ, જઈ સ્થિતિ સ્થિ-
 ર્ય કાઠ ॥ ૧૩૪ ॥ દોહા -- કહ જન જે આરાધિયે, ન કોપાડ્યે તેહ ॥ માની
 જો તમુ વેન જો, વઠિત તુ વાઠેહ ॥ ૧૩૫ ॥ વ્યાખ્યા -- જોએવિ-જોકોત્તરની
 તો શી વાત ! લોકિક વ્યવહારને વિષે પણ સ્મ નણિય-એમ કહ્યું છે જો-જે વ-
 દાનવ રાજાદિક મોટા પુરુષ આરાહિક્ક-આરાધિયે, પૂજિયે સો-તે વેવ દાનવ
 રાજાદિકને ન કુઠિજ્ઞા-કુપિત ન કરિયે એટલે તેને જે વાતથી કોપ ચડ તે વાત ન
 કરિયે તસ્ત-તે વેવ દાનવ રાજાદિકનુ વચણ-વચન માનિયે એટલે પ્રમાણ ક-
 રિયે સ્થિય કાઠ-સ્થિત કરવાને એટલે પોતાના મન વઠિત પૂરણ કરવાને જઈ-
 જો સ્થિતિ-તુ સ્થે છે તો એ પ્રકારે પુત્ર મિત્રાદિકને લોક વ્યવહારને વિષે જોક સી-
 રામણ દીએ છે, તો લોકોત્તર વ્યવહારની યાત તા મોટી છે ॥ ૧૩૬ ॥

શ્રવતરણ -- એમ જગવન્ વચન સાંજ્યા ઠતા પણ ધર્મ કરવાને દોષ
 હીને હવે ત્યાંહા જે નિશ્ચલ પુરુષ છે તેની સ્તવના કરતો ઠતો કહે છે - મૂન -
 સમ દમે જોએ, મુહાક સિદ્ધિમિ હુક ઇદયમ્મિ ॥ ધન્નાણ જાણ ન ચનઈ, સમ્મ
 તાણ પણમામિ ॥ ૧૩૭ ॥ દોહા - હુટ ઇદય હુલ્ય પ્રગટ જન દૂસમ દદ ઠ

तादृशविशिष्ट बुद्धि नथी माटे नियजमयाए-पोतासबंधी जडपणानो वली कम्म-
रुत्तस्त-प्रथम सुगुरु जोग न थवानी अपेक्षाए करीने कर्मना जारीपणानो नेव-
थीज वीतसिमो-अमे विश्वास करता, केमके, पुत्रेण-तादृश विशिष्ट पुन्येकरीने
धन्नाए-धन्य पुन्यवत्त प्राणीउने कयञाए-जेणे अर्थ सिद्ध कखो ठे एटले जेणे
बोध बीजरूप अर्थ नीपजाव्यो ठे तेने सुख गुरु-बाह्य अन्यतर परिग्रह रहित
निर्मल गुरु मिलइ-मले ठे ॥ १३५ ॥

अवतरण - वली कोई शिष्यादिक अथवा वादी वितर्क करे ठे के एमां तमा
रे सु प्राप्ति थई? तेविपे कहेठे - मूल - अहं अहं पुणो अहं, ता जइ पत्तो अ
ह न पत्तो अ ॥ तहवि दु सो मह सरण, सपइ जो छुग पहाण गुरु ॥ १३६ ॥
दोहा - वलिहु अपुन्य तदा जदी, लाथो नवि लाथोय ॥ तेषिण ते सुण सरण थव,
छुग प्रधान गुरु जोय ॥ १३६ ॥ व्याख्या - पुणो-वली अहं अहं अहं-हु अपु
न्य दु एटले तादृश वसिष्ठ पुन्येकरी रहित दु ता-ते कारण माटे जइ-जो पत्तो-
पूर्वोक्त गुरु में पाय्यो, अहं-अथवा न पत्तोअ-न पाय्यो, तहवि-तापण दु-निश्चे सप

इ-संप्रति एटले वर्तमानकालनेविपे जो-जे छुगपहाणगुरु-छुगप्रधान गुरु ठे, तविहु
गीतार्थ आचार्य ठे, उपलक्षणथी तेमनी निश्चाए जे उपाध्याय अथवा साधु ठे सो-ते
मह-अमारे सरण-शरण आधारठे आत्मगुणवृद्धिने अर्थ विश्रामतु गमठे ॥ १३६ ॥

अवतरण - कोई आशका करे के, एवी सुगुरुनी प्राप्ति थवाची पण सु थपुं?
एवो सशय दूर करवाने कहेठे - मूल - जिणधम्म उन्नये, अइसय नाणीहि न
ऊए सम्म ॥ तहवि दु समय ठिईए, ववहार नएण नायव ॥ १३७ ॥ दोहा -
सम्यक् जाणे केवली, जैनधर्म उहोंय ॥ तदपि जाणणा योग्य है श्रुत व्यवहारे तेय

॥ १३७ ॥ व्याख्या - जिणधम्म-श्रुत चारित्र जहण जिनजापित धर्म ठे ते दु
न्नये-इ खे जाणवा योग्य ठे केमके, उत्तर्ग अपवाद निश्चय व्यवहारादिक गेक
डागमे नयोए करीने कहेलो ठे माटे जिनधर्म इ खे जाणवा योग्य ठे, अइसय
नाणीहि-अवधिज्ञानी चौदपूर्वधर तथा दशपूर्वधरावि अतिशय ज्ञानीओने सम्म-

सम्यक् प्रकारे जिनजापित धर्म नऊए-जाणीए ठे पण अनिपुण बुद्धिने गम्य
नथी, माटे जिनधर्म इ खे जाणवा योग्य कहाँ, एम निश्चयनये करीने ठे तहवि-
तोपण दु-निश्चय समयठिईए-सिद्धांतनी स्थिति मर्यादाए करीने ववहार नएण-
सिद्धांतोक्त साधु आवक सम्यक् दृष्टिना व्यवहारे एटले व्यवहार नयेकरीने जिनजा
पित धर्म नायव-जाणवा योग्यठे, विधिपूर्वक यथाशक्ति आराधवा योग्य ठे ॥ १३७ ॥

अवतरणः— कोई आशंका करे के, एम कहेहुं ठे ते केम मानवुं? तेने कहे
 ठे.— मूलः— जम्हा जेणहिं नणियं, सुय ववहारं विसोहियं तस्त ॥ जायइ विस्तु
 ५ वोही. जिण आणाराहगत्ताओ ॥ १३८ ॥ दोहा— शोधित श्रुत व्यवहारनें,
 निर्मल समकित थाय ॥ जिण आणा राधन थकी, जे कारन जिनगाय ॥ १३८ ॥
 व्याख्या.— जम्हा—जे कारणमाटे जियोहिं—जिन तीर्थकरोए नणियं—कहुं ठे. सुय
 ववहार—श्रुत व्यवहारे करीने एटले सूत्र निर्युक्ति वृत्ति नाथ्य चूर्णि ए पांचने श्रुत
 कहिये; ते श्रुतना व्यवहारे करीने विसोहियं तस्त—चारित्रनी विद्युद्धी करनार
 जे पुरुष, तेने विद्युद्ध वोही—विद्युद्धवोही एटले अति निर्मल सम्यक्त्व जायइ—
 थाय. श्याथी? जिण आणा राह गत्ताओ—श्रुतव्यवहारे करीने चारित्रनी विद्युद्धि
 करवा रूप जिन आझाहुं आराधकपणुं थवाथी. ॥ १३८ ॥
 अवतरण.— कोई आशंका करे के, तमे कहुं जे सिद्धांतनी स्थितिए करीने
 अने व्यवहार नये करीने जिनधर्म जाणवा योग्य ठे; एवी रीते कहेवाथी जिन
 धर्म देखाडवावाला गुरु पण सिद्ध थाय ठे; तेम ठतां तेनेविषे शी शंका ठे? ते
 जे उत्तर कहेठेः— मूलः— जे जे दीसंति गुरु, समय परित्काइ ते न पुज्जंति ॥
 ते न मिले श्रुत न्याय ॥ पिण अद्वा इक ठे चरण, उपसह अंत गवाय ॥ १३९ ॥
 व्याख्या.— सांप्रतकाले जेजोगुरु—जे जे गुरु धर्माचार्य उपाध्याय साधु दीसंति—दे
 ठे; समय परित्काइ—सिद्धांतनी परित्काए करीने एटले सिद्धांत कथित व्य
 नयनी विचारणाए करीने जे धर्माचार्य गुरु ठे ते नपुज्जंति—ते नथी पूराता
 नथी मिलता परित्काने नथी सहन करी शकता; श्याथी? सिद्धांत कथित व्य
 नने यथार्थपणे न करवाथी. अहो कोई शंका करे के, एम तो चारित्रनी
 यई? त्यारे ग्रंथकर्ता कहेठे के, पुणमेगं सद्वहणं—वली अमारे एक—जिनव
 धु अंतसुधी एटले उपसह आचार्यसुधी चरण—चारित्र वर्तशे. ए अमारे
 नठे. माटे अमे चारित्र मानिये ठेए. चारित्रनो निषेध करता नथी; पण
 हारे करीने प्रवर्ततो देखीए तो कहिये के, कुरुने सुगुरु केम कहेवाय. १३९
 ए.— जे अद्धान ठे ते थुं करवायोग्य ठे ते कहेठेः— मूलः— ता एगो
 मज्जमणोहिं समयदिछीए ॥ सम्मं परित्कियवो, मुचूण पवाह हज
 ७ ॥ दोहाः— तो मध्यस्थ मनेवि इक, युग प्रधान श्रुत न्याय ॥ १४० ॥

રાતે પરિવ્રજો, તજિ પ્રવાહ હલવાય ॥ ૧૪૦ ॥ વ્યાખ્યા - તા- તે કારણમાટે પ્રવાહ હલવોલં- લોકપ્રવાહ સર્વંથી જે હલવોલં પ્રિચાર રહિત જે કજકજ તેને, મુત્તુણ- મૂકીને વલી સમયદિષ્ટીએ- શ્રી આચારોગ નિસીય વ્યવહારાદિક સિદ્ધા તની દૃષ્ટિએ કરીને મજ્જમણેહિ- મધ્યસ્થ રાગ દેષ કદામિદ્ રહિત જેઓનાં મન ઢે તે પુરુષોએ એમો જુગપવરો- એક જુગપવર એટલે સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયાએકરી સહિત એક જુગ પ્રધાન આચાર્ય હોય તે સમ્મ-સમ્યક્ પ્રકારે પરિરિક્ષવો-પરસ્વો નિશ્ચય કરવો, પણ આચાર્યાદિકના આચારે કરિ રહિતને આચાર્યાદિક માનવું નહીં ॥ ૧૪૦

અવત્તરણ - કોઈ આશકા કરે કે, પ્રવાહ હલવોલને મૂકીને એમ કયુ, પણ લોક પ્રવાહનો હલવોલ જો પોતે નિપુણ હોયે તો છુ કરે? એનું નિવારણ કર તાં કહેલે - મૂલ - સપડ દસમઘેરય, નામાયરિઈં જણિય જણમોહે ॥ સુદ પ મ્મથો નિકળવિ, ચલંતિ બહુ જણ પવાહાથો ॥ ૧૪૧ ॥ ટોહા - અથ દશમ ચરજ નામગણિ, જનિત નીચ જન કર્મ ॥ લોક પ્રવાહે નિપુણ પણ, પડિયા ત જિ છુન ધર્મ ॥ ૧૪૧ ॥ વ્યાખ્યા - સપડ-સાપ્રત એટલે વર્તમાન હુપમા કાજને ત્રિપે દસમઘેરય- આરજ પરિગ્રહમા આસનક સદા વ્રહ્મચારી અસયત થકા સય ત કહેવરાવતા તેઓને જે પૂજવું તથા વડન નમસ્કારાદિક કરવું, તે અસયત પૂજા નામે દશમો આશ્ચર્યે, વલી નામાયરિઈં-નામ માત્ર આચાર્ય કેવજ લિ ગોપજીવિ ઇચ્છયકી ને જાવથકી સાધુની ક્રિયાએ કરીને રહિત દશમો આશ્ચર્ય ન નામાચાર્ય એ વઢે જાણિય-જાણુ ઠે અથવા વપજાઅુ ઠે, જણ-નીચ પામર લોકોને ઠચિત મોહે-મોહ એટલે અતિ ગગ તેને એવા જે નિકળવિ-નિપુણ પણ એટલે ધર્મ કર્મનેવિપે ચતુર પણ મુશ્વધમ્માઠ-શુન જિવ કલ્યાણકારી જિન જાપિત જે ધર્મ તેયકી ચલંતિ-ચલેલે, પ્રષ થાયલે, તો વીજા અનિપુણ પુરુષોની શી વા તાં! કેમકે, નિપુણ પુરુષ પણ ધર્મયકી ચલેલે, વહુ જણ પવાહાઠ-વળા લોકો નો જે પ્રવાહ ગતાનુગતિક એટલે વિવેકરહિત બોલવું ચાલવું પ્રવર્તવું, તેણે ક રીતે તે નિપુણ પુરુષ પણ જિન ધર્મયકી ચલેલે પહેલે માટે લોક પ્રવાહને મૂકી ને ઢેટે રહેલું, પ્રણાચાર નામાચાર્યનો પણ પરિચય ન કરવો જો જિનધર્મ વિધિમા ગેની અનિલાપ રાખ્યો હોય તો એ જાવ ॥ ૧૪૧ ॥

અવત્તરણ - એવી રીતે જેઓ લોક પ્રવાહમાં પહેલા ઢે તેઓનું હુરપણુ દેવા હુ, હવે જે જિનધર્મથી પહેલાનું આલવન જિણે તેનો દોષ, અને જે નથી લેતાં તેનો શુણ બોલતા ઠતા કહેલે - મૂલ - જાણિય મિદ્ધદિષ્ટો, જે પહણા જવણા

ઠે ઠે તેનું સ્વરૂપ કહે છે - મૂળ - અન્નિમાણપ્રિસોપગમત્ત યં ચ ધ્યાનિ વેન ગુ
રુણો ય ॥ તેહિ પિ જશ્યો માણો, હીન્દી તં પુત્ર હુમ્મિત્રં ॥ ૧૪૪ ॥ દોહા - મા
નવિપોષ સમાવવા, શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મ ॥ તે સેવે પણ મદ થયો. હા તે પૂર્વ કુ
કર્મ ॥ ૧૪૪ ॥ વ્યાખ્યા - દેવગુરુણોપ- અન્નાર વોપ રહિત. હાલ ગુણ સહિ
ત જે અરિહત દેવ તેની, તથા સમર્થિગ ગુણાગ્રુત ગુરુ સુસાધુ તેની, ધુવતિ-
સ્તવનાતથા વત્કીર્તના કરવી, વપલરૂણથી અન્યુગ્રાહ નકિ વહુમાન વદન ન
મસ્કારાદિક કરવાં તે અન્નિમાણ પ્રિસોપસોપત્ત યં ચ- જાત્યાદિ અન્નિમાનરૂપ
વિપને વપશમાવવાને અર્થે છે, ચ શબ્દ યકી મિપ્યાત્વાદિ દોષ વપશમાવવાને
અર્થે છે, કેમ કે, સુદેવ સુગુરુની સ્તુતિ કલાથી અન્નિનિવેગ કદામહ અજ્ઞાન અ
ન્નિમાન ટલે અને શુદ્ધ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પાવ એમ આગમમાં કહ્યું છે તેહિપિ-
તે દેવ ગુરુએ કરીને જશ્યો- જો માણો- માન અન્નિમાન દેવ ગુરુવિપે થયો કેમ
થયો તે કહે છે - આ વેલ્ય મારા પૂર્વજોના છે, એને મૂકીને વીજા વેલ્યમાં વસ્ત
વાદિક કરવાને કેમ જવાય? ઇત્યાદિક દેવવિપે અન્નિમાન, વજી એ ગુરુ મારે અ
ગીકાર કરેલો છે, એગીતાર્થ ક્રિયાવત ગુણવત છે તેવિના વીજા ગુરુઓ નહે ગુણ
વાન હોય તો પણ તેની કપર રાગ ધરે નહી, વલદુ મઠર નાવ આણે ઇત્યાદિ ગુરુ
વિપે અન્નિમાન થયો, હી હી-એ મોટી खेदની વાત છે તંપુવહુચરિય-તેપૂર્વજવતુ
હુપ્કર્મ ચરિત છે એટલે તે પોતાનો દોષ છે એમાં વીજા કોઈનો દોષ નથી ॥ ૧૪૪ ॥

અવતરણ - જેને ચોટા અન્નિમાનરૂપ ધન છે, તે સદેવ અસન્નુત પદાર્થ ને
માને છે, તેને વપાલજ સહિત પ્રગટ દોષ જણાવીને નિર્જત્સ્ના કરતા ઠતા કહે
છે - મૂળ - જો જિણઆચરણા, જોશ્યો ન મિલેડ તસ્ત આચારે ॥ હા હા મૂ
ઢ કરિંતો, અપ્પ કહ નણસિ જિણ પણય ॥ ૧૪૫ ॥ દોહા - જિન આચરણ ય
કી છુદો, જે જણ તસુ આચાર ॥ રે સઠ કરતો કિમ કહે, હુ જિન નગત વધાર
॥ ૧૪૫ ॥ વ્યાખ્યા - જોજોશ્યો- જે પાસઘાદિક લોક છે તે જિણ આચરણા-
જિન જાપિત આચરણાની સાથે નમિલેડ- નથી મલતા, તસ્ત- તે પાસઘાદિક
નો જે આચારે- નિજમતિ કટિપત જે આચાર છે તેને કરિંતો - અગીકાર કરતો
ઠતો હા હા- મોટી खेदની વાત છે મૂઢ- હે મૂર્ખ, અપ્પ- પોતાને જિણપણ
યં- જિનને વિપે સુગુરુને વિપે નમસ્કાર કરવાવાલો, સ્નેહ કરવાવાલો કહ- કે
મ નણસિ- તુ કહે છે, જો જિનજાપિત આચરણાને આચરતો હોય તો તારુ કહ્યું
સજવે, માટે પુત્ર વોલીને શાસારુ- પોકટ આત્માને વિટવના કરે છે ॥ ૧૪૫ ॥

અવતરણ:- અહીં કોઈ વિકર્તક કરે કે, જિન આચરણ મૂકીને કોઈ પાસઝા
 દિકની કહેલી આચરણ અંગીકાર કરતા હશે, તેનો ઉત્તર કહેવે:- મૂલ:- જ
 વિચ્છ જોઓ મન્નડ, તંચિચ્છમન્નંતિ સયલ જોઆવિ ॥ જ મન્નડ જિણનાહો, તંચિ
 અ મન્નંતિ કિવિ ચિરલા ॥ ૧૪૬ ॥ દોહા:- જાકું માને લોક તસ, માને લોક
 પાસઝાદિક લોક જંચિચ- જેઆચરણને મન્નડ- માનેઠે સયલ જોઆવિ-તાદશવિ
 વેક વિકલ સકલ લોક પણ તંચિચ્છ-તે પાસઝાદિકની જાપેલી આચરણને મ
 મ્નંતિ-માનેઠે, જેમ લોવડાનો કીડો લોવડાને સારું માનેઠે, તેમ, વલી જિણનાહો-જિ
 નનાથ જં-જે આચરણને મન્નડ-માનેઠે, સમ્યક જાણેઠે, તેમ કિવિ ચિરલા-કેટલાજ
 ક-ચિરલા હલુકર્મી જીવ તંચિચ્છ-તે જિનનાપિત આચરણને મન્નંતિ-માનેઠે,
 યયાશકિયે પાલે, આરાધે ઠે, જિનધર્મ પાલવું તે નદીના પૂરની સાંવે જવા વરા
 વર ઠે. માટે કોઈક હલુ કર્મી જીવ જિનનાપિત ધર્મ આચરણને માનેઠે કિવ
 ડુણા એટલે ઘણું કહ્યાથી શું! ॥ ૧૪૬ ॥

અવતરણ:- અહીં કોઈ વિકર્તક કરે કે, લોકો પ્રાયેકરી લોકોનું જ કહેણું માનેઠે,
 જિનરાજનું કહેણું માનતા નથી, એવો તેઓનો સ્વનાવજ ઠે; તે જણે પણ જિનરાજનું
 કહેણું ન માન્યા ઠતાં અને લોકોનું કહેણું માન્યા ઠતાં જે દોષ થાયઠે તે કહે
 વે:- મૂલ:- સાહમિ આવ અહિઓ, વંધસુઆશુ જાણ અપુરાઓ ॥ તેસિં નહુ
 સમ્મનં; વિન્નેયં સમયનીઈયે ॥ ૧૪૭ ॥ દોહા:- સાધર્મીથી અધિક જસ, પરિ
 જન કપર પ્રેમ ॥ તાસ ન સમકિત માનિયે, આગમ નોતી એમ ॥ ૧૪૭ ॥ વ્યા
 ર્ણા:- જાણ-જેને સાહમિઆવ-સમ્યક્તાદિ ગુણો કરીને જે સરલા તે સાધર્મી, કહિ
 યેં તેથીપણ વંધસુઆશુ-બાંધવ પુત્રાદિકનેવિપે આદિ શબ્દથી માતા પિતાનાયોદિક
 નેવિપે અહિઓ-અધિક અપુરાઓ-અપુરાગ સ્નેહ વર્તે ઠે. તો તેસિં-તેને નહુ-નહી
 જ સમ્મનં-સમ્યક્ત્વ, હોય એવાત સમયનીઈયે-સિદ્ધાંતનીતિએકરીને વિન્નેયં-વિશેષ
 યે જાણવા યોગ્ય ઠે. સાધર્મીની સાયે કોઈ પ્રકારનો કલહ અથવા ક્લેશ કરવો
 નહીં-વલી સાધર્મી સીદ્ધાંતો હોય તો તેને સહાય કરવું, કેમકે, શાસ્ત્રમાં કહું
 ઠે-કે; સંસારમાં સાધર્મીના જેવું વીણું કોઈ સગપણ નથી-સાધર્મીની સેવા જકિ
 વાહલાતાએ કરીને સમ્યક્ત્વ વિશેષ નિર્મલ થાય. માટે વંધુ સુતાદિક સર્વ સ્વજ
 નનો-અનુરાગ તે કરમવંધવું કારણ એ દોષ જાણી સાધર્મીનેવિપે અધિકતર ધર્મી
 નુરાંગ નિરંતર રાખવો એજશ્રેય ગુણ ઠે. ॥ ૧૪૭ ॥

અવતરણ - એવી રીતે લોકાચારને માનનારનો દોષ પ્રગટ કરીને હો
 કાચાર સર્વથી નિપેધનો ઉપદેશ કહેતે - મૂલ - જડ જાણિસિ જિણ ના
 યાચારા વિપક્ષે જૂઓ ॥ તા તં ત મન્નતો, કહ મન્નસિ લોચ થાયાર ॥
 દોહા - જિનપતિ લોકાચારથી, જો તુ જાણે નિન્ન ॥ તો કિમ લોકાચાર
 માને પ્રષ્ટ મન્ન ॥ ૧૪૬ ॥ વ્યાખ્યા - જડ-જો જાણિસિ-તુ જાણે, જિણના
 જિનનાથ એટલે જિનવરેડ છે તે લોચાચારા-દર્શનવ્રષ્ટ પાસઝાદિક તથા ચ
 રીની ગ્રાહ્ય પરિગ્રાજક ત્રિદહી તાપસાદિક જે લોક તેઓના આચારથી વિ
 કષ્ટે જૂઓ-વિપક્ષજૂત છે, એટલે ન્યારો છે અથવા તે જોડોના આચારોનો નિ
 નાથ વિપક્ષ જૂત છે એટલે શત્રુરૂપ છે એમ જો હે નડ તુ જાણે, તા-તો ત-
 તુ ત-તે જિનનાથને મન્નતો-માનતો અથવા જાણતો ઠતો નોચાચાર-લોક
 ના આચારને કહ-કેમ મન્નસિ-તુ માનેતે ॥ ૧૪૭ ॥
 અવતરણ - તુ લોકાચારને કેમ માનેતે? એમ કહ્યુ તેનેજ ફરી દુઢ કરે,
 તથા જિનેડને માન્યા થકા પણ જે મુગ્ધ લોકો છે તે વીજા વેવાને માનેતે તે દે
 સ્વાહતા ઠતા કહેતે -મૂલ - જે મન્નેવિ જિણિદ, પુણોવિ પળમતિ ડચર વેવાણ ॥
 મિઘત્ત સન્નિવાયગ, ગઘાણ તાણ કોવિઝ્જો ॥ ૧૪૮ ॥ દોહા - જિનવરને પ્રણ
 મી યજી, જે પ્રણમે અન વેવ ॥ સન્નિપાત મિધ્યાત હત, તસ કુણ વદ હેર
 ॥ ૧૪૯ ॥ વ્યાખ્યા - જે-જે મુગ્ધ તત્વના અજાણ છે, તે જિણિદ-જિનેડ વેવને પણ મ
 નેવિ માનેતે અને પુણોવિ-વજી પણ ડચરવેવાણ-ડતર જે જિનેડ વચથી વીના હ
 રિ હર ગ્રહાદિક રાગી વેવી મિધ્યાદૃષ્ટિ વેવ છે તેને પણમતિ-પ્રણમ વેવે અને
 પૂજે છે તાણ-ત મિઘત્તમન્નિવાયગગઘાણ-મિધ્યાત્વરૂપ સન્નિપાત રાગ કમિ ગ્રસ્ત
 યેલા ગજાયના અથવા વ્યાત થેલાનો કોવિઝ્જો-વચ કાણ થાય 'અપિતુ તેના
 નેઈ વચજ નથી કેમકે જને અમૃત સમાન જિન ધર્મ પુરિસ ત્રિપસમાન મિધ્યા
 મે જેવા થયા તેના હિતાપદેશક ગુરુ વચરાજ શુ ઉપાય કરે' ॥ ૧૫૦ ॥
 અવતરણ - હવે મિધ્યાત્વરૂપ સન્નિપાત રાગેફરી ગ્રસ્ત થાના શુ કરેતે ત
 રે - મૂલ - એણ અ ગુરુ એણે ત્રિ સાવગો ચેડાણિ ત્રિદાણિ ॥
 ય જ નિણદવ પરસ્પર ને ન ત્રિજ્ઞતિ ॥ ૧૫૦ ॥ દોહા - ગુરુ એક વનિ આ
 રુ, ચૈન્ય ત્રિધિ વિત્રેય ॥ તામ જા જિનડચ્ય તે દિણ પરસ્પર નર ॥ ૧૫૦ ॥
 મા -એણેગુરુ-એકજ ગુરુ કેમકે જિણ આચાર એક માટે એક ગુરુ, એણે માત્ર
 એક પણ આવક કારણકે સર્વના દેવગુરુ ધર્મ એક માટે આવક પણ એક ચડાણિ

विवहाणि— चैत्य देहरासर अथवा जिनप्रतिमा ते विविध अनेक ठे; तथापि जिन
 नेह देव सर्वे सरखा माटे चैत्य पण एकज; ए त्रये एक एक थके पण त
 द्वय— त्या एटले ते श्रावकोनी पागे जं— जे जिणद्वं— जिन इव्य ठे; उपज
 कृणथी ज्ञान इव्य साधारण इव्य ठे तं— ते इव्य परस्पर—परस्पर एटले नथी आप
 माहे चैत्य ज्ञानादिक कार्य पदेठते न विजंति— नथी वेचता एटले नथी आप
 ता; ते जोनी सुखना लालची गुरु निर्मल उपदेश तेने देता नथी; पण वलहुं
 जेथी अहंकार ममकार पणु वधे तेवो उपदेश तेने देता नथी; ए जाव ठे ॥ १५० ॥
 अवतरण— एम करतां उता ते गुरु आदिक ठे के नथी? ते विपे कहे ठे—
 मूल— ते न गुरु नो सद्दा, न पूइथो तेहिं होइ जिणनाहो ॥ मूढाणं मोह विई,
 सा नऊइ समय निवणोह ॥ १५१ ॥ दोहा— ते गुरु नहि श्रावक नही, नहि प्रभु
 पूजक तेय ॥ मोह थिती मूढोतणी, जाणी भुत निपुणय ॥ १५२ ॥ व्याख्या—
 ते— ते नगुरु—तेगुरु नथी केम के, सुख दाक्षिणताएं करीने जिनोक्त निर्मल उपदेश
 नथी देता माटे तथा नो सद्दा—ते श्रावकपण नथी; केम के, चैत्यादि इव्य चैत्यादि का
 र्य पमपाथी ममताने लीधे नथी वेंची आपता माटे ते श्रावकपण नही कहेवाय वली
 तेहिं—तेणे जिणनाहो—जिननाथ पण नपूइथो होई—पूज्यो नथी एम ठे केमके
 जे ममकारादिक क्लिष्टचित्तवाला यद्यपि पूजादिक करे तथापि तेने पूजादिक कर
 वावाला न कहिये. माटे शिष्य कहेठे तो तेने थुं कहिये? गुरु कहेठे मूढाणं—मू
 र्खोनी मोहविई—मोहस्थिति कहिये. सा—तेवात समय निवणोहि—सिद्धांतमां जे
 निपुण गुरुपठे तेने नऊइ—जणाय ठे पण बीजा जाणता नथी ॥ १५३ ॥
 अवतरण— पूर्व गाथामां कथुं नथी ते गुरु तेजवात प्रगट करता उता कहे
 ठे—मूल—सो न गुरु छग पवरो, जस्त वयणंमि वट्टए जेथो ॥ विय नवण; स
 क्काण, साहारण दवमार्णं. ॥ १५४ ॥ दोहा—चैत्य छवन वलि आधजन,
 साधारण इव्यादि ॥ तास जेद जसु वचनमें, तेगुरु ठे जगदादि ॥ १५५ ॥ व्या
 ख्या— जस्त—जेगुरुना वयणंमि—वचने करीने एटले कुटिल उपदेश करीने तथा
 पोतासंबंधी चैत्यादि करावडुं ते तमने प्रधान ठे, एम साक्षात् उपदेश—दीधायी
 वियनवण—चैत्यनवनोने विपे एटले जिन प्रासादोने विपेतथा सक्काण—श्रावकोने
 विपे वली साहारणद्वं मार्णं—साधारण इव्यादिकने विपे आदि शब्दथी ज्ञान
 इव्यने विपे जेथो—जेद वट्टए—वर्ते ठे; एटले अहंकार—
 पोता संबंधी चैत्य तथा श्रावकादिक थापीने माहोमाहे जे जगडा

पादे ठे ते जुग पवरो जुग प्रधान गुरु-आचार्य न-नथी केम के, प्रथम जे वि
शेषण कह्युं ते कुगुरुनुं ठे माटे ते जुगप्रधान गुरु न जाएवो ॥ १५२ ॥

अवतरण - अही कोई वितर्क करे के, जेना वचन यकी चेल्य नवनादिकोनो
जेद वर्ते ठे, ते जुग प्रवर गुरु न होय, एम जे कह्यु, ते तो तीर्थकरादिकवर्ते ते कान
नेविषे युक्त ठे, पण हमणा तो जेद विना कोई पण मर्यादा नहोय । ए आश
का दूर करवाने साप्रतहमणा पण सिद्धांत कथित विधिनेविषे जे पुरुष नथी प्रवर्तता
तेथ्योना दोष देखाडता उता कहे ठे - मूल - सपइ पढुवयणेणवि, जाव न उ
छसइ विहि विवेयत्त ॥ ता निविड मोह मिष्ठ च गविया डुछ माहप्प ॥ १५३ ॥
दोहा - प्रगटे न विधि विवेक अव, प्रभु वचने पण जाव ॥ ताव निवड मिष्या
त्वनी, गवितणो अनुजाव ॥ १५३ ॥ व्याख्या - सपइ-सप्रति एटले वर्तमान का
जनेविषे पण पढु वयणेणवि-प्रभु जापित जे वचन आगम ते साजटयाथी जा
व-ज्यां सुधी विहिविवेयत्त-जिन इव्यादिकनु जिनागम उक्त प्रकारे वधारबु, खर
चबु, रक्षुण करबु, तथा इष्ये जावे पवित्र यईने आशातना टाजी, अनिगम सा
चवी, जिनपूजा करवी, सुगुरु नक्ति करवी, तथा दोष रहित सामायक प्रतिक्रम
ए पोपध उपवास करवा, तथा निरतिचार सम्यक्त्व सहित सर्व व्रत पालवा, इ
त्यादिक विधिविवेक पण जेने न उछसइ-नथी उछासने पामतो, ता-ते कारण माटे
एनिविममोहमिष्ठचगविया डुछ माहप्प-निविम एटले अतिदृढ मोह मिष्यात्वनी
गांठबु कोई डुछ माहात्म्य ठे, एटले प्रजाव ठे, एम जाणबु केमके उतीसमर्थाईयें
सिद्धांतोक्त विधिनेविषे न प्रवर्तबु ते प्रभुना वचननी आशातना ठे ॥ १५३ ॥

अवतरण - ते कारण माटे हवे प्रभुवचननी आशातनानु डुछपण कथन क
रतां उता कहेठे - मूल - वयण मरण जयाइ, डहाइ तिरकाइ नेथ डु र्काइ ॥ ड
रकाण डह निहाण, पढुवयणा सापणा करण ॥ १५४ ॥ दोहा - वधन मरण
जयादि डय, नहि तीरुण डय जाण ॥ जे अविनय प्रभु वचननो, ते डख दोष
निधान ॥ १५४ ॥ व्याख्या - वधन-दोरहादिके करी वांयबु, मरण-थायु अथ
वा प्राणनो नाश, जयाइ-इह लोकादिक सात जय इत्यादिक जे डुर्काइ-डु ख ठे
ते, तिरकाइ-तीरुण एटले आकरा डुर्काइ-डु ख नेथ-नथीज थोडाकाटा रहे
पण पढुवयणा सापणाकरण-प्रभुना वचननी आशातनानु जे करबु, ते डु र्का
ण-जन्ममरणादिक ड सनु दुहनिहाण-डु ख निधान ठे, एना जेबु वीछ कोई
समारमां डु ख नथी ए जाव ॥ १५४ ॥

અવતરણ.— એવી રીતે આશાતનાના કરનાર સંબંધી અનંત ડુઃખ કહ્યાં, હવે વર્તમાનકાલાદિ દોષ થકી યથોક્ત વિધિ કરવાને અસમર્થ એવો જે પોતાનો આત્મા તેને નિંદતાં ઠતાં કહે છે:— મૂલ:— પદ્મવયણ વિહિરહસ્તં, ણાકણં જાવ દીસે અપ્પા ॥ તા કહ સુસાવગત્તં, જં ચિત્તં ધીર પુરિસેહિં ॥ ૧૫૬ ॥ દોહા:— વીર વચન વિધિ સાર લખિ, જવ નિજ આત્મ જોય ॥ તો કહંતે ગૃહિ ધર્મે જે, ગૃહો ધીર પુરુષોય ॥ ૧૫૫ ॥ વ્યાખ્યા:— પદ્મવયણ વિહિરહસ્તં—પ્રચુના વચન સિદ્ધાંત નો જે વિધિનો સાર તેને નાકણં—જાણીને જાવ—યાવત્ એટલે જ્યાંસુંધી અમે અપ્પા—પોતાનો આત્મા દીસે—દેખીએ ઠે. તા—ત્યારે એમ વિચાર થાય છે કે, મારેવિપે કહ—ક્યાંથી સુસાવગત્તં—સુશ્રાવકપણું ધીરપુરિસેહિં—કામદેવ અરણક શ્રાવકાદિક ધીર પુરુષોએ જં ચિત્તં—જે આચલું તે. ॥ ૧૫૫ ॥

અવતરણ:— કોઈ ચિત્તર્ક કરે છે કે, જો ધીર પુરુષોએ અંગીકાર કરેલું શ્રાવકપણું નથી તો શા કારણથી દેવપૂજાદિ અનુષ્ઠાનવિધિનેવિપે પોતાના આત્મા એ પ્રકારે પર્યાસીએ ઠે. એટલે જોડિયે ઠે? એ આશંકાએ કરીને કહે છે:— મૂલ:— જહિ દુ વત્તમ સાવય, પયઢીએ ચઢણ કરણ અસમઘો ॥ તહિ પદ્મવયણ કરણે, મણોરહો મજ્ઞ હિયયમ્મિ ॥ ૧૫૬ ॥ દોહા:— યદપિ સુશ્રાવક સેહિએ, ચઢણ કટણ અસમર્થ ॥ તદપિ મનોરથ મુજહિયે, કવહૂ કરું તદર્થ ॥ ૧૫૬ ॥ વ્યાખ્યા:— જહિ—જોપણ દુ—નિશ્ચે, વત્તમ સાવયપયઢીએ—પૂર્વોક્ત વત્તમ શ્રાવકોની પગથીએ એટલે શ્રેણિએ ચઢણ કરણ અસમઘો—ચઢણ કરવાને એટલે અરોહણ કરવાને અસમર્થ એવો હું હું તહિ—તથાપિ એટલે તોપણ પદ્મવયણ કરણે—પ્રચુનાપિત વચન અંગીકાર કરવાનેવિપે એટલે શ્રીવૈતરાગ કથિત જે વિધિનું કરવું તેનેવિપે મણોરહો—મનોરથ મજ્ઞહિયયમ્મિ—મારા હૃદયમાં વત્તે, એટલે જોપણ વત્તમ શ્રાવકોની પદવીને આરોહણ કરવાને હું અસમર્થ હું તો પણ પ્રચુવચન અંગીકાર કરવાનો મનોરથ મારા હૃદયમાં વત્તે, અને પોતાની યથાશક્તિપ્રમાણે આરાધું, તેમાટે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ યોગ્ય કોઈએક શ્રાવકના જેદમાં હું નિમ્મયતો શ્રીવીતરાગ દેવ જાણે. ॥ ૧૫૮ ॥

અવતરણ.— હવે વગ્ગી તે જિનવચન અંગીકાર કરવાના મનોરથની વાંઝા કરતા ઠતાં કહે છે, જે કાળમાં માટે પ્રચુના વચન અંગીકાર કરવાનો અમારા મનમાં મનોરથ છે:— મૂલ:— તા પદ્મ પપમિથ વચણે, સંપપ્પેસિ પગ્મ નાવેણ ॥ બુદ્ધ વચણ રચણ ગહણે, થડ લોહોમજ્ઞ દુહુ નયા ॥ ૧૫૭ ॥ દોહા:— તો

प्रचुनमत, चरणे जाचू एक ॥ होय सदा मुज तुम वचन, रतन लोन अतिरेक
॥ १५७ ॥ व्याख्या - ता-ते कारण माटेज पदु-हे प्रनो, श्रीगीतरागदेव, च
णे-तमारा चरण जुगलने पणमिथ्य-प्रणाम करीने परम जावेण परम उत्कृष्ट
जावथी इक-एक वस्तु पडेमि-हु प्रार्थुं तु एटले मायु तुं, ते एक वस्तु तुहवयण
रण गहणे-तमारा वचनरूप इ ख दारिद्र्य दार्जाग्यादिक दूर करवाथी रत्ननीप
वेरन, तेनु ग्रहण करवानेविपे अज्ञोहो-अतिलोन एटले अति ग्रहणं मस्त-अ
मारे दुक-होय सया-सदा ॥ १५७ ॥

अवतरण - कोई वितर्क करे के, एवीरीते शासारु इच्छा करवी पडे? पोतानी
मेलेज जिन वचनरूप रत्ननु ग्रहण करवानेविपे लोन थो? ए आशंका करीने
कहेने - मूल - इह मिथ्यावास निक्किठ जावउंगलिअ गुरुवि वेध्याण ॥ अम्हाण
कह सुहाइ, सजाविळति सुमिणेवि ॥ १५८ ॥ दोहा - मिथ्यावास सुमनिन
मन, गत विवेक हममांहि ॥ कहाथि सुख सजाविए, स्वपनविपे पण नाहि ॥ १५८
व्याख्या - इह-ए पाचमां दृषम कालनेरिपे मिथ्यावास-मिथ्यात्वनी वासनाए अ
क्षाए करीने निक्किठ जावउ-निक्कीष्ट एटले अति मलिन जाव परिणाम थयो ते
थी गजिअ गुरुविवेध्याण- गजायो ठे एटले नाशने पाम्योठे तत्व अतत्व सबधी
प्रथम जाव एटले न्यारा न्यारा जाउ, जे मोटा विवेक विचार जेना एया जे अ
म्हाण- अमे, तेने सुमिणेवि - स्वप्नविपे पण सुहाई- जिनवचनरूप रत्न ग्रहण
करयु ते सुख हेतु माटे सुख ते कह-शा प्रकारे करीने सजाविळति-सजाविए
एटले विचारिए थयग थापिए? केमके, मिथ्यात्वे करीने वासित ठे मति जेनी,
थने गयो ठे माटो विवेक जेनो तेने तेनु सुख क्वांथी थाय? ॥ १५८ ॥

अवतरण - गीरीने क्वांथी होय तेरीत कहेने - मूल - ज जीवियमितपि दु, धरे
मि नाम च सायमाणपि ॥ तं पिपदु महा चुळ, इह विसमे दृसमे काले ॥ १५९ ॥
दोहा - धरु जो जीवित मात्र पण, नाम आइनो सार ॥ तेपण अति अचिरज
ग्रह, दृसम कान मजार ॥ १५९ ॥ व्याख्या - इहविसमे दृसमेकाले-था गियम
दृसम कालनेरिपे ज-जो जीविअ मितपि-वेश समयरूप जीवितमात्रने पण को
इह प्रसरता भगे करीने दु-प्रकटपणे सावयाणपि-सम्यक्त्व पूर्वक दादग व्रत
धारी आशंकां च-वत्ती नाम-नाम मात्रप्रते धरमि-हु धारण करुनु, न पि-ते
पण पदु-हे ग्रह, हेनाय महा चुळ-माटो आधर्य ने, बीछु ध्यारे शु कहिये? ॥
अवतरण - ए प्रकारे कानादिकना अनुमारे करीने पोताना स्वप्नने वहीन हने

पोतानुं जन्म सफल करवाने अर्थे सुगुरुने विनती करता ठता कहेते—मूलः—परिजा
विकृण एवं, तद् सुगुरु करिऊ अम्ह सामिचं ॥ पदुसामगि सुजोगो ; जद् सहलं होइ
मणुअचं ॥ १६० ॥ दोहा.— ५म विचार करि तिम सुगुरु, हमने करो सनाय ॥ सुलज होय
जिम नरपणुं शिव सामग्री साथ ॥ १६० ॥ व्याख्याः— एवं—दूयमा कालनेविपे जिन
जापित धर्मनुं डुर्जनपणुं ठे ए प्रकारे परिजाविकृण—परिजावीने एटले वीचारीने सु
गुरु—हे सुगुरु, हे शोचन आचार्य एटले हे सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्रादि गुण
संपन्न सुगुरु तद्—तेम अथवा ते प्रकार अम्हसामिचं—अमारा संबंधी स्वामीपणाने
करिऊ—करो एटले ते प्रकारे अमारा ऊपर तमे स्वामीपणुं धारण करो. जद्—जेम
अथवा जे प्रकारे पदुसामगिजोगो—प्रभुदर्शनादिकनी सामग्रीनो एटले प्रभुजापि
त धर्मसामग्रीनो सारो योग थाय, ते यथ्यके मणुअचं—मनुष्यपणुं सहलं—सफल
होइ—थाय, केमके, संसारमां चार अंग जीवने पामवा डुर्जन ठे, तेमां प्रथम मनुष्य
पणुं, बीजुं सिद्धांतनुं सांजजनुं, त्रीजुं सिद्धांतने सांजलीने जिन वचननी श्रद्धा करवी,
श्रद्धा यथा पठी तप संयमने विपे पराक्रम फोरववो; ए चार अंग डुर्जन ठे.
तेमां प्रथम मनुष्य पणुं डुर्जन कहुं, पण ते मनुष्य पणुं सफल क्यारे
थाय, ज्यारे जेप त्रण अंगनी प्राप्ति थाय माटे हे सुगुरो अमारा ऊपर तमे स्वामीप
णुं करो के जेम प्रभु जापित धर्म सामग्रीनो रुमो जोग थाय, ते यथायी मनु
ष्यपणुं सफल थाय? ॥ १६० ॥

अवतगण.— हवे समाप्तिने अर्थे ग्रंथकार पोतानुं नाम कथन पूर्वक तथा ते
ना अव्ययनादिकथी यता फलना कथन पूर्वक अने स्मरणनी उपादेयता प्रते ए
टले तेनुं जे अंगीकारपणुं तेने कहे ठे—मूलः— एवं चंमारिअ ने, मि चंदरअ
व कइविगाहाउ ॥ विहि मग्गरया नवा, पढंतु जाणंतु जंतु सिवं ॥ १६१ ॥ दोहा
नेमिचंद चंमारिकृत, गाथा केइक एम ॥ विधि मग मग नविक नणो, लखो ल
हो शिव केमां ॥ १६१ ॥ पट्टि शतक प्राकृत थकी, दोधक किया सुजास ॥ दोध
क शोधक बुद्धिजन, सेवक मोहन तास ॥ १६१ ॥ व्याख्याः— एवं—ए प्रकारे सङ्क
न चंमारीनो पुत्र अने जिनेश्वर सूरिनो पिता प्रसिद्ध एवो जे चंमारीअ नेमिचंद—एटले
चंमारिक गोत्री नेमिचंद आवक तेणे रइथाउ—रचित जे कइवि—केटली गाहाउ—
गाथा? एकगो ने एकतर; ते गाथाउने विहिमग्गरया—श्री वीतराग जापित वि
धिमार्ग एटले मोहमार्गनेविपे रत एटले तत्पर एवा जे नवा—नव्य जीव ते पढं
तु—सूत्र थकी नणो, जाणंतु—अर्थ पठिजानेकरी जाणो; सूत्रार्थ वेदु सम्यक् प्र

કારે અન્યાસીને સિવં-શિવપ્રત્યે એટલે નિરુપદ્વ મોહને જાઉં-પામો એ ગ્રંથ ન
 ણ્યાથી તથા ગ્રંથનો સમ્યક્ પ્રકારે અર્થ જાણ્યાથી નિશ્ચલ સમ્યક્ત્વ થાય છે, નિશ્ચ
 લ સમ્યક્ત્વથી ક્ષાયિક જ્ઞાન ચારિત્ર થાય તે ક્ષાયિક જ્ઞાન ચારિત્રેકરી અનુક્રમે વર્તિ
 ત અર્થની મિદ્ધિ થાય વળી વર્તિત અર્થ છે તે જ્ય જીવોને શિવ પ્રાપ્તિ જાણવી,
 બીજો કોઈ વર્તિતાર્થ નથી તથા શિવ શબ્દ ગ્રંથના અતે અગીકાર કયો તે મગલ અ
 થવા કહ્યાણને અર્થ જાણવો ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૬૧ ॥ ઇતિ શ્રીપઠી શતક સમાપ્ત

તપોરત્ન શ્રી ગુણ સુંદર ઇપાધ્યાયરૂત પઠી શતકની ટીકા તે શ્રીશાંતિ
 સાગરજી મહારાજજીનો સમીપે શ્રીરાજનગરમધ્યે શ્રી ગુરુ બુદ્ધિવિજય મહારાજ
 જીનો ઇપાસક જે યદુ ગોત્રી ઇસવાલ મોહનલાલ, તેણે સાંજલી ધારી વિચારીને તે
 નો કિંચિત્ જાચાર્ય ગ્રહણ કરીને પઠી શતકનો અહાર્ય કેવલ જાપારૂપ બાલાવ
 બોધ કયો; તેમાં શ્રી વીતરાગનાં વચનથી જે કોઈ અધિકુ ઇહુ વિપરીત લખાણું
 હોય, કોઈ પ્રકારનુ ઇત્સૂઝ લખાઈ ગયુ હોય, તથા કોઈ કાનામાત્રાદિ ક્લેશ વર્ધનો
 ફરક પડ્યો હોય, તસ્ત મિથ્યામિ ઇક્રમ એટલે તેનુ જે પાપ મને લાગ્યુ હોય, તે
 મિથ્યા ફોકડ પાડ વગી સ્યાદાદ શ્રી જિનમત નિપુણ પરોપકાર સ્વજાવવાજા
 પુરુષોણ સુઝ અગ્નિમતિ ઉપર અનુગ્રહ કરીને આ પઠી શતકનો બાલાવબોધ શોધી
 બેસો એન વિનતી છે ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

ઇતિ શ્રી પઠીશતક નામક ગ્રંથ દો
 હા તથા ચાલાવબોધ સહિત સમાપ્ત

॥ श्री वीरपरमात्मायनमः ॥

सकलपंक्ति चक्रचक्रवर्त्तिपंक्ति श्रीकृमाविजयगणि गिण्यमुख्यपंक्ति परयद
मिनीनालतिलक पंक्ति श्रीजिनविजयगणि गुरुन्योनमः सिद्धि बुद्धि विधाविने
श्रीमत् गातम स्वामिनेनमः

अथ श्री पंक्ति उत्तम विजयजीकृत संयमश्रेणीनुंस्तवन
अर्घ्यसहित प्रारंजियेते.

श्रीवर्द्धमानंजिनंतत्वा ॥ वर्द्धमानगुणारूपदं ॥

स्वोपज्ञसंयमश्रेणी ॥ स्तवस्यार्थोवितन्यते ॥ १ ॥

॥ ढाल पहेली प्रथम गोवालातणेनवेजी एदेशी ॥

केवल ज्ञान दिवाकरूजी ॥ सिद्ध बुद्ध सुखदाय ॥ आतम सं
पद जोगवेजी ॥ वर्द्धमान जिनराय ॥ गुणोदधि शासन ना
यक वीर ॥ मेरू महिधर धीर ॥ गुणो ॥ शास ॥ २ ॥ एआंकणी

अर्थ ॥ समस्त केवलज्ञानावरणी कर्मना कृपयकी उपनुंजे केवलज्ञान तद्रूप
सूर्यते ह्यायकनावें सकलगुण निष्पन्नसिद्धते समस्त वस्तुस्वभावनुं बुद्धके जाण
ते उपकारीपणे सर्वसुखनुं दातारते स्यादादपणे परिणमित अनंतगुण पर्यायरू
प आत्मसंपदाने जोगवेते एहवो चोवीसमो तीर्थंकर सामान्य केवलीउमां राजा
सरित्को श्रीवर्द्धमानस्वामी गुणोनोसमुद् गुणरूप रत्ननी उत्पत्तिनुं स्थानक वर्त्तमान
शासननुं अधिपति श्रीवीरपरमेश्वरते वली उपसर्ग परितह आवेशके अग्निगह्वा माटे
मेरूनीपरे धीरते ॥ १ ॥ एटले वंदनात्मक स्तवनात्मक अने वस्तुनिर्देशात्मक एत्रणप्र
कारना नमस्कारते तेमां स्तवनात्मक इष्टसमुचित नमस्कारकसो ॥ १ ॥

अनुक्रमिं संयम फरसतोजी ॥ पाम्यो ह्यायक जाव ॥

संयमश्रेणी फूलडेजी ॥ पूजुं पद निष्पाव ॥ गुण ॥ २ ॥

अर्थ ॥ अनुक्रमे उत्तरोत्तर प्रधान सयमस्थानक फरसतोयको यहुत दशाश्रुत
स्वये - 'तत्सप्तजगवतस्त अनुत्तरेणनाणेण अनुत्तरेणदसणेण अनुत्तरेणचरितेण
अनुत्तरेणआजिण अनुत्तरेणविहारेण अनुत्तरेणगीरिण अनुत्तरेणअङ्गवेण अनु
त्तरेणमहवेण इत्यादिक मोहनीय कर्मनु ह्यकरी उत्कृष्ट सयमस्थानरूप द्वीण
मोह गुणस्थानक पाम्यो एह्वो श्री वर्द्धमानस्वामी तेना पापरहित चरणकमन
ने सयम श्रेणीरूप नावफूलैकरीने पूजुके० अर्चुबु एवदनात्मक नमस्कार कखो॥१

वाचक जशविजये - रच्योजी ॥ सखेपे सङ्काय ॥ विस्तरि
जिन गुण गावताजी ॥ जीहा पावन थाय ॥ गु० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ प्रथम सयमश्रेणीनु सङ्काय तिहुणबुद्धिवाजाने गम्यथाय एवुन्यापवा
दिथोनेविपे सुकृष्टमणि समान उपाध्याय श्री जशविजय गणिये रच्युते पण
तेनी रचना शङ्केपेकरीते माटे विस्ताररुचीने अथ विस्तारे सयमस्थानक गनित
जिनेश्वरना गुण गावता जीन तथा जन्म पवित्रथाय उत्तमजीउने एवोज मनोर्य
होपते यहुत चिरसचिय पावपणासणीए जवसयसहस्समहणीए चोबोसजिनरि
णि गायकहा योजनुमेदीहा एटले मगज अजिप्पाविककहा ॥ ३ ॥

वारकपाय खय उपशमेजी ॥ सरव विरति गुण ठाण ॥
तेना आदिम ठाणमाजी ॥ पर्यवनु परिमाण ॥ गु० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हरे आचना वारकपायने ह्योपशमे एटलेजे दजिक उदयथाव्या तेनु
ह्यकरे अनेजे उदयनयीथाव्या तेने उपशमावे अने प्रदेगे उदयथाव्याने वेवे एहवी
अवस्थाये वर्ततायका अग्नि देगरितिप्रमुख वारकपायने अनाये उपनुजे सर्वे
रतिरूप ठो गुणस्थानक तेहना सर्वजवन्यमाजघन्य स्थानकमा एटले आदिमजे प्र
थम स्थानक तेमा निर्मिनाग नाग एटले जेना केउलीनी बुद्धियेपण एकसमना ये
अंसनथाप एनाजे चाग्रिनापयाय अथवा अस तेनु प्रमाण जे सख्या तेरुहेते॥४॥

सरवाकाश प्रदेशयीजी ॥ अनंत गुणा अविनाग ॥
वृत्तकल्पना नाप्यमाजी ॥ नापे तु महां नागागु० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ लोकाजोफना आकाशप्रदेश जेटजामे अनतेने एटले अनतानी गणना
अनंत प्रमाणोते तेमा लोकाजोफना आकाशप्रदेशनी गणनानु जे अनतुन तेन
अनंतगुणो रगिये एटना अविनाग ठागुणस्थानरुना सर्वथी जवन्यमा जवन्य

स्थानक जे पहेलुं स्थानक तेमांठे एरीतें वृहत्कल्पनानाप्यमां हे महाजाग्य म
हापूज्य तुं कहेने यष्टुं तेकन्यापएता सद्वागासस्तमग्गणा होई, तेतन्यापएता
अविनागतउं अनंतगुणा. ॥ १ ॥ इति ॥

एरीतें सर्वविरतिगुणस्थानना सर्वथी जघन्यमां जघन्य पहेला संयमस्थानमां
एटला निर्विनागहोय ए निर्विनाग सर्वोत्कृष्ट विद्युद् देशविरति गुणस्थानकना
निर्विनागथी समस्त जीव जेटले अनंतते तेटले अनंत गुणता जेटला अनंतताथा
य तेटला जाणवा ग्रंथांतरे एमपण कसुत्रे जे उत्कृष्ट, देशविरति विद्युद्स्थानक
ना अविनाग दशहजार अस्तकल्पनायें कल्पियें पठी सर्वजीवतो अनंतांते तेनेप
ण अस्तकल्पनायें एकशत प्रमाणकल्पिये पठीते परस्पर दशहजारने सोगुणाकरि
यें तेवारें दशलाखयाय एटला अविनाग सर्वविरतिना प्रथम संयमस्थानकमांठे. ॥ ५ ॥

जाग अनंत आदित्यीजी ॥ बीजे ठाणे वृद्धि ॥ इम

अनंत जागुत्तरेजी ॥ यानकनि होय सिद्धि ॥ गुण ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ एपहेला संयमस्थानथकी बीजा संयमस्थानकमां अनंतमें जागें वृ
द्धिहोय एटले पहेला संयमस्थानकमां जेटला अविनागते ते जेटलाचवदराजलो
कमां जीवते ते सर्वजीवने सरखेनागें वहेचीआपता एकजीवनेजागें जेटला संय
मना अविनागथावे तेटला अविनागनी पहेला संयमस्थानना अविनागकरतां
बीजा संयमस्थानमां वृद्धियाय एवीरीते बीजा संयमस्थानथी वली त्रीजा संयम
स्थानमां पण तेटलाज अविनागनी वृद्धियाय तेम त्रीजाथी चोथामां यथोत्तर
अनंतजाग वृद्धियाय तेमज आगलपण संयमस्थाननी निष्पत्तियाय हवे एमवृ
द्धि करता करता सर्व केटला संयमस्थानकें एक कंककथाय तेकहेने. ॥ ६ ॥

अंगुल जाग असंखमांजी ॥ जे आकाश प्रदेश ॥ तेता

यानक नीपजेजी ॥ कंकक तास निवेश ॥ गुण ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ एक अंगुलमात्र आकाशक्षेत्रना असंख्यातमां जागमां जेटला आकाश
प्रदेश ठे तेटला अनंतजाग वृद्धिना संयम स्थानक नीपजे के० नीपजावियें एटला
संयमना स्थानकनो समुदाय तेने आगम परिजापायें कंककनी स्थापना कहिये
उक्तंच कर्मतिष्ठन्नर्द्ध अंगुलजागो अतंखिळो. ॥ ७ ॥

बीजा कंडक ठाणमांजी ॥ आदि असख्यांस जाण ॥

तदनंतरनत जागनाजी ॥ थानक कंमक माण ॥ गु० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवे पूर्वेजे अनतनागवृद्धिना कमकनु स्वरूपवताव्यु ते अनतनाग वृद्धिकमकनी स्थापना ने अनतर बीजो असख्यातनाग वृद्धिना कमकनी स्थापना पाय ते आवीरीते जे पूर्वे अनतनागवृद्धि कमकना चर्मस्थानकमा जेटला अविनागठे तेयकी आ बीजा कमकना आदिस्थानकमा असख्यातमें जागे वृद्धिजाणवी

एटले पहेजा कमकना चर्मस्थानकमा जेटला अविनागठे ते असख्याता लोकाकाश प्रवेशने वहेची आपता एकप्रवेशने जागे जेटला अविनागठावे तेटला असख्यातनागनाथसनी बीजाकमकना प्रथमस्थानकमा वृद्धिपाय तेने अनतर वजी अनतनाग वृद्धिना स्थानक कमक प्रमाणपाय ते केम असख्यातनाग वृद्धिना प्रथमस्थानची अनतमो जागवधे एवु प्रथम स्थानक तेनु अनतमोनाग वृद्धिरूप बीजु स्थानक एम यथोत्तर कमकप्रमाण होय एम आगलपण पाठला स्थानची आगजा स्थानमां जागवृद्धि तथा गुणवृद्धि पोतानी बुद्धेजाणवी ॥ ७ ॥

इम नंत जाग वृद्धिनेजी ॥ कंमक कमक मध्य ॥ ठाण

असख्यास वृद्धिनाजी ॥ कमक माने लक्ष ॥ गु० ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ एम अनतनाग वृद्धिना कमक प्रमाणस्थानक अने असख्यातनाग वृद्धिनु एकस्थानक एरीते अनतनाग वृद्धि कमक कमकने विचालें असख्यातनागवृद्धि तु एकेक स्थानक करता असख्यात नाग वृद्धिना स्थानक केटलापाय ते कहेने कमकमानेनदरे० कमकप्रमाणे पाया एटले एक कमक प्रमाण यदा एटले पद्विदिमाहे असख्यातनाग वृद्धिरूप बीजिवृद्धि पूरीयई ॥ ८ ॥

ते आगेनत जागनाजी ॥ थानक कमक मात ॥ तदनंतर

संयम जागनुजी ॥ थानक एक विख्यात ॥ गु० ॥ १० ॥

अर्थ ॥ ते असख्यातनागवृद्धि कमकना चर्म स्थानकने आगेके० आगेन अनतर अनतनाग वृद्धिना स्थानक कमकमात्रपाय एटले कमक प्रमाण करिये तेवा रसदी संख्यातनागवृद्धिनु एकस्थानक प्रतिबद्धोय एटले पूर्वेपाधातयपेजा कमकना चर्मस्थानकमा जेटला अविनागठे तेने उत्कृष्ट मख्यातपद साधे जागवता एटलेनेगे जेटलाआवे तेटनाअर्थे एम आगलपण स्वबुद्धे जाणीलेवु ॥ १० ॥

ते ऊपर द्वय वृद्धिनाजी ॥ जेता ठाण अतीत ॥ ते कीधे
संख्याज्ञागनुंजी ॥ बीज्युं ठाण पवित्र ॥ गुण ॥ ११ ॥

अर्थ:-हवेते संख्यातनाग वृद्धिना प्रथम स्थानकने ऊपर द्वयके० वे वृद्धिना
स्थानक जेटला अतिक्रम्याते एटले पूर्वे अनंतनागवृद्धि अने असंख्यातनागवृद्धि
एरीते एवेवृद्धिना जेटला स्थानक गयांते ते सर्वने आ पहिला संख्यातनाग
वृद्धि नामा स्थानकने आगलकरियें ते करवापठी संख्यातनागवृद्धिनुं बीज्युं स्था
नक पवित्र संयम परिणामरूप आवे ॥ ११ ॥

इम वृद्धि द्वय अंतरेजी ॥ कंमक माने ५६ ॥ अंससं
ख्याते वृद्धिनाजी ॥ थानकजिनवर पुढ ॥ गुण ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ एजरीते आगलपण ते अनंतनागवृद्धि तथा असंख्यातनागवृद्धि ए
द्वयके० वे वे वृद्धिना स्थानकने विचमां एकेक संख्यातनाग वृद्धिनुं स्थानक कर
ता कंमक प्रमाणनीपजे हेष्ट हे प्राणवद्वज ते संख्यातनाग वृद्धिना स्थानक हे
जिनवीर हे वीतराग तुमे फरस्या. ॥ १२ ॥

वलि पूरव द्वय वृद्धिनाजी ॥ थानक सरव करेह ॥ आग
ल गुण संख्यातनुंजी ॥ थानक एक धरेह ॥ गुण ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ संख्यातनागवृद्धि कंमकना चरमस्थानकने आगलें पूर्वजी वे वृद्धिना
जेटला स्थानकगयांते तेटला सर्वस्थानक कग्वा एटले करियें तेने आगल संख्या
तनागवृद्धिनुं कंमक पुरुंथयुं तेमाटे तेने ठंकाणे संख्यातगुणवृद्धिनुं एकसंयम
स्थानकधरे एटले धरियें यापियें एटले पावज अनंतनागवृद्धिनुं कंमक गुणुंते तेना
चरम स्थानकमा जेटला अविनागते तेने उच्छ्रुष्ट संख्यात गुणाकरियें ते संख्यात
गुणा करतां जेटला अविनागथाय तेटला अविनाग प्रथम संख्यातगुणवृद्धिना
स्थानकमां वधे एरीते आगलपण स्वबुद्धे जाणवुं. ॥ १३ ॥

इम त्रिक वृद्धिने अंतरेजी ॥ गुण संख्यातना ठाणाकंम
क माने नीपजेजी ॥ जाणे तुं वर नाण ॥ गुण ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ एम त्रिकवृद्धिने विचालें एटले पूर्वे अनंतनागवृद्धि असंख्यातनाग
वृद्धि संख्यातनागवृद्धि ए त्रण त्रण वृद्धिना नवी स्थानकने विचालें एक एक
संख्यातगुणनुं स्थानक करियें एम करना संख्यातगुण वृद्धिना स्थानक कंमक

प्रमाण नीपजे एटले पटवृद्धि माहे चौथी सख्यातगुणवृद्धि पूरीथई सयम स्था
नक चारित्र परिणामरूप होवाने लीधे अरूपीठे तेमाटे हे सर्वज्ञ ते सर्वतु जाणें
पुनरपि त्रिक वृद्धी तणाजी ॥ पूरी ध्यानक सर्व ॥ असरया
त गुण वृद्धिनुंजी ॥ ध्यानक एक अगर्व ॥ गु० ॥ १५ ॥

अर्थ - सख्यातगुण वृद्धिकमकना चरमास्थानकची आगल वली त्रणवृद्धिना
एटले अनंतनागवृद्धि असख्यातनागवृद्धि अने सख्यातनागवृद्धि ए त्रणवृद्धिना स्था
नक जेटला पूर्वे ग्यांठे ते सर्व सयमस्थानक पूरीने नीपजावीने ते पठी असख्या
तगुण वृद्धिनु एक सयमस्थानक आवे माटे हे अगर्व पाश्चात एटले पूर्वे थयजा
अनंतर कमक ना चरम सयमस्थानकमा जेटला अविनागया तेने असख्यात
लोकाकाश प्रदेश प्रमाणे गुणाकार करता जेटला अविनागयाय तेटला अविना
ग प्रथम असख्यगुण वृद्धिना स्थानकमा वधे ॥ १५ ॥

चउरंतर चउरंतरेजी ॥ ध्यानक कमक मेय ॥ असरयात
गुण वृद्धिनाजी ॥ पंक्ति वीर्य वरेय ॥ गु० ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ तेंगारपठी वजी आगलपण चार चार वृद्धिने विचालें एकेक असख्या
तगुण वृद्धिनु सयम स्थानक नीपजे एम नीपजावता कमक मात्र थाय ए अत
रुपात गुणवृद्धिना सयम स्थानक एटले असख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानक
पठी अनंतनागवृद्धि असख्यनागवृद्धि सख्यातनागवृद्धि सख्यात गुणवृद्धि एवां
चार वृद्धिना स्थानक कयापठी असख्यगुणवृद्धिनु बीजु स्थानक आवे एरीते
चार चार वृद्धिने विचालें एकेक असख्यातगुण वृद्धिनु स्थानक करता कमकमा
प्रयाप एटले पट वृद्धिमाहे असख्यगुण वृद्धिरूप पाचमी वृद्धि पूरीथई ए सर्व
सयमस्थानकरूप आत्मगुण ते हे गी हे परमेश्वर तुमें पंक्ति वीर्यकरोने वया
पाण्या माटे मुमे वय पुज्य सुत्यठो तमारी स्तवना करता एवां गुण पामियें ॥ १६ ॥

उपर वली चउ वृद्धिनाजी ॥ फरसे ध्यानक सार ॥ तद
नंतरनन गुणनुंजी ॥ ध्यानक एक उदार ॥ गु० ॥ १७ ॥

अर्थ - हवेते असख्यगुणवृद्धि कमकना चरम स्थानकने उपर वजी चार
वृद्धिना स्थानक एटले अनंतनागवृद्धि तथा असख्यनागवृद्धि अने सख्यातनागवृ
द्धि तथा संख्यातगुणवृद्धि ए चार वृद्धिना सर्व स्थानक फरसे हे सार हे जगत
उत्कृष्ट प्रभु तेवार पठी वजी आतारादित अनंतगुणवृद्धिनु एक प्रथम स्थानक

महोदुं आवे एटले पाश्चात्य जे (पूर्वेंथयला) अनंतर संयम स्थानकमां जेटला अ
विनागठे ते सर्व जीवोनी संख्यारूपजे अनंतोठे ते अनंता साथे अनंतगुणकरतां
जेटला अविनागथाय तेटला अविनाग अनंतगुणवृद्धिना प्रथम स्थानकमां वधे.

पंच पंच बुद्धी विचेंजी ॥ ठाण एक इक जोय ॥ इम

अनंत गुण वृद्धिनाजी ॥ कंमक माने होय ॥ गु० ॥ १८ ॥

अर्थः— अनंतगुणवृद्धिना प्रथम स्थानक पठी अनंतर अनंतनागवृद्धि असंख्य
नागवृद्धि संख्यातनागवृद्धि संख्यातगुणवृद्धि असंख्यातगुणवृद्धि एवां पांच वृद्धि
रूप समस्त संयम स्थानक उपजे तेवारपठी एक अनंतगुणवृद्धितुं बीजु संयम स्था
नक आवे एरीते पांच पांच वृद्धिने विचमां एक एक अनंतगुणवृद्धितुं स्थानक नीपजे
ते ज्ञान दृष्टिये जुड एम करतां अनंतगुणवृद्धिना संयमस्थानक केटलाथाय न
कहे ठे कंमक प्रमाणेहोय एटले अंगुलना असंख्यातमा जागमां जेटला आकाश
प्रवेशठे तेनाजेटला अनंतगुण वृद्धिना संयम स्थानक थाय ते कंमक थय ॥ १८ ॥

उपर वली पंच वृद्धिनाजी ॥ फरसे संयम ठाण ॥ प्रय

चन अनुसारें कहंजी ॥ पट स्थानक परिमाण ॥ गु० ॥ १९ ॥

अर्थः— हवे अनंतगुणवृद्धिना चरम स्थानकने उपर वली मूलवृद्धि ते
द्धिना सर्व संयमस्थानक फरसे पण पांचवृद्धि पूरी कयापठी प्रमाणे अनंतगुणवृद्धि
नंतगुणवृद्धितुं स्थानक ते न करबुं केमके पट स्थानक पुरुषायुं केमके
स्थानकना परिमाणनी परपणा ते प्रवचनअनुसारेके० कयनाय ना ना ना
सारोधारनी टीकाने अनुसारे कही ॥ १९ ॥

असंख्य लोकाकाशनाजी ॥ प्रदेश ने परिमाण ॥ २० ॥

स्थानक ऊपरेंजी ॥ ऊठे वलि पट ठाण ॥ २१ ॥

अर्थ— चक्रवर्ती प्रमाण एक लोकाकाशने प्रदेश अक्षराने परिमाण
अलोकमां कळपीयें तेना जेटला आकाश प्रदेशने पट पट पट पट पट पट पट
एो एक प्रथमतुं मूल पट स्थानक ने ऊपर ऊपर पट पट पट पट पट पट पट
एटले असंख्यानिवार ऊपरा ऊपर पट पट पट पट पट पट पट पट पट पट
अन्नं वक्षायं पुनो अन्नं; एव मनंवा लोका, देश, काल, धर्म, अर्थ, मोक्ष ॥

ए संयम गुण ठाणमांजी ॥ २२ ॥

अपर भजना पणेंजी ॥ २३ ॥

उत्तमविजयजीकृत संयमश्रेणी स्तवन

अर्थ ॥ ए सयमके० चारित्र गुणस्थानकमां तटने वत्तागुणगणाना
 स्थानकयी मांझीने यथाख्यात चारित्ररूप चरम स्थानरूपधन तेमाजें
 वर्तते ते मुनि वांदवायोग्यते पण वेगमात्रने वांदगानु प्रयोजननथी क
 सोवि अष्पमाणो, अमजमपणसु वटमाणस्म ॥ कियि अतियेस, मित
 रेइ खळत ॥ १ ॥ इति माटे अपररु० बीजा जे सयमश्रेणीयो वाट्य ते न
 वदनीक एटले कारणे वांदगायाग्य पण कागणिना वांदगायाग्यनही ए अर्थ वृ
 व्यजाप्यमां जोईलेबु कळच सयम गण वियाण किंरुम्मा वाहिगणनइ यव ॥ २ ॥
 इहां पटस्थानकना नामकहेने १ अनतनागवृद्धि २ असख्यनागवृद्धि ३ स
 तनागवृद्धि ४ सख्यातगुणवृद्धि ५ असख्यातगुणवृद्धि ६ अनतगुणवृद्धि ७ स
 नाग तथा गुण वृद्धिकही ते केवी सख्याये ते ते जाणगान आगमनी गाथाकहे
 ठे - सव जिणहिं अनत, नागच गुण असख लागहि ॥ जाणअसख सख, सति
 क्षेण च जिष्ठेण ॥ १ ॥ एनोअर्थ - एपटवृद्धिरूप पट स्थानकनेनिपे जे अनत
 नागनु स्थानक तथा अनतगुणनु स्थानक ए वे स्थानकनी सरया ते सर्व वज्र
 राजलोकमां जेटला जीवनी सख्याये ते सख्याये नाग तथा गुणनीवृद्धि करवी
 अने असख्यनागवृद्धि तथा असख्यगुणवृद्धि ए वे स्थानक ते असख्यान नाकाकाश
 प्रवेश नी जेटली सख्याये ते सख्याये नाग तथा गुणनीवृद्धि करवी अन सख्यात
 नागवृद्धि तथा सख्यातगुणवृद्धि ए वे स्थानक ते वल्हट मर्यातानी जेटनी स
 ख्याये तेटली सख्याये नाग तथा गुणनी वृद्धिकरवी इतिनाग
 तथा जे सयमस्थानक अनतनागवृद्धिने पामे ते पाठना सयमस्थानकना जे
 टला अविनाग होय तेने समस्त जीवोनी जेटली सख्याये ते सख्याय नाग आप
 ता जेटला अविनाग आवे तावत्प्रमाण अनतनागे अग्रिक जाणनु अन व स
 यमस्थानक असख्यातनाग वृद्धिनेपामे ते पाठजा सयमस्थानकना निविनाग ना
 ग जेटलाहोय तेने असख्य लोकाकाश प्रवेशप्रमाण नाग आपना जेटना
 अविनाग लाजे तावत् प्रमाण असख्येयनागे अधिकजाणबु तथा जे सयमस्था
 नक सख्यातनाग वृद्धिने पामे ते पाठजा सयमस्थानकना जेटला अविनागद्वाय
 तेने कळट मर्याताये नाग हरता जे अविनाग लाजे तेटना सख्यातनाग अ
 धिक जाणबु वजी जे सयम स्थानक सख्यातगुण वृद्धिनेपामे ते पाठना सयम
 थानक ना जे निर्विनागनागवे तेने कळट सख्यातगुणनी गमियेगुणता जे अ
 नागथाय तावत्प्रमाण सख्यातगुणे अधिक जाणबु तथा जे सयमस्थानक अत

ख्यात गुणवृद्धिने पामे ते पाठला संयमस्थानना जे अविजागळे तेने असं
ख्यात लोकाकागनाजे प्रदेगळे तद्गुणित करियें तावत् प्रमाण असंख्यातगुणो अ
धिक जाणवुं तथा जे संयमस्थानक अनंतगुणवृद्धिने पामेळे ते पाठला संयम
स्थानकना जेटला अविजागळे तेने समस्तजीवोनी अनंति संख्यायें गुणतां जेटला
अविजाग थाय तावत्प्रमाण अनंतगुणो अधिक जाणवुं. इतिज्ञेयं. ॥ ११ ॥

पट ध्यानक संयम तणाजी ॥ कहेतां स्तवतां वीर ॥ ह
माविजय जिन नक्तिथीजी ॥ उत्तम लहे नव तीर ॥ गु० ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ ए संयमना पटस्थानक कहेतां थकां तथा संयमश्रेणे गर्जित वीर प
रमेश्वरने स्तवतां तथा वली ह्मागुणे करीने मोहवुं जेणे विजय कसोळे, अणुत्तरा
ए खंति ए इतिवचनात् एहवा जिनके० वीतराग जे श्रीवीरस्वामि तेनी नक्तिथी
उत्तमजीव होय ते नवके० संसारसमुद्रनो पारपामे सिद्धपरमेश्वरथाय एटले पं
नित श्री ह्माविजयगणि तत्तुगिष्य पंनितश्री जिनविजयगणि तेमनी नक्तिथी मु
नि उत्तमविजयजी संसारनो पारपामे एमपण जाणवुं ॥ १२ ॥

अवतरणः— पूर्वोक्त संयमस्थानक समजवाने सुगमथाय तेमाटे श्री वीरप्रभु
नी स्तवनाकरतां यंत्रनो बीजोढालकहेळे इति संबंध ॥

टाल बीजो सुरतीमहीनानीदेशी.

वस्तु स्वभाव प्रकाशक नाशित लोगालोग ॥ वीर जगत
गुरु भोगवे रत्नत्रयीनो भोग ॥ संयमना पट ध्यानिक सूक्ष्म
बुद्धि गम्य ॥ स्व पर विबोधन हेतें थापुं यंत्र सुरम्य ॥ १ ॥

अर्थः— सदसदादिक अनंतधर्मात्मक वस्तुस्वभाव तेनुं प्रकाशक तथा केवल
ज्ञानरूप आरसीमां जेने लोकालोकनुं स्वरूप नास्योळे एहवो श्रीवीरपरमेश्वर त्र
एजगतनो गुरु नावरत्नत्रयीनो आस्वाद अनुभवळे सम्यक्ज्ञान यथार्थविबोध स
म्यक्दर्शनं तत्त्वप्रतीति सम्यक्चारित्रं निजस्वरूप रमण स्थिरतारूप इति रत्नत्रयी
स्वरूपं संयमनी पटवृद्धिना स्थानक तीक्ष्ण बुद्धियें गम्यळे तेमाटे पोताने तथा
परने समजवाने अर्थ असत्कल्पनायें मनोहर यंत्रथापुं तिहां अनंत नागवृद्धि
ने स्थानके मीमां अने असंख्यातनागवृद्धि स्थानके एकठा संख्यातनागवृद्धि स्या
नके वगडा संख्यातगुणवृद्धि स्थानके त्रगडा असंख्यातगुण वृद्धिस्थानके चोगडा

અનતગુણ વૃદ્ધિસ્થાનકે પાંચઢા એમ અસત્કૃત્પનાયે ચારમીનાયે અનતનાગવૃદ્ધિ
કમક ચાર એકઢે અસંખ્યનાગવૃદ્ધિ કમક ઇત્યાદિક સંજ્ઞા જાણવી ॥ ૧ ॥

નાગ અનતહ વૃદ્ધિના ઠાણે કમક સાર ॥ તે યદ્યપિ તે અ
સખ્ય ઠવુ તસ વિહ ચાર ॥ અસર્ય નાગ વૃદ્ધિનુ ધાનક આ
ગલં એક ॥ તસ ઠામે ઠવુ એકો મન ધરી અતિહિ વિવેક ॥ ૨ ॥

અર્થે ॥ અનંતનાગવૃદ્ધિના સ્થાનક નલાં કમકમાત્ર અગુલ અસંખ્યનાગગત
આકાશ પ્રદેશ પ્રમાણે ઈરીતે જોપણ તે અનતનાગ વૃદ્ધિના સ્થાનક અસર્યા
તાઠે તોપણ અસત્કૃત્પનાયે તેના ચારવિહ સ્થાપુહુ એટલે અનતનાગવૃદ્ધિનુ કમ
ક, પુરુષયુ તેથી આગલ અસર્યાતનાગવૃદ્ધિનું સ્થાનક એક આવે તેને ઠેકાણે
મનમા અત્યત વિવેક ધરીને એકઢો થાપુહુ તે પૂર્વોક્ત સ્થાનકથી નિન્ન પાઢવા
નિમિત્તે થાપુહુ એમ સર્વવ્રજાણુ ॥ ૨ ॥

ચઠ ચઠ વિહ અતર ઇમ હોય એકાચાર ॥ તઢનતર ચઠ વિહ
સઘલા વીસ ઉદાર ॥ આગલ નાગ સર્યાતહ વૃદ્ધિનો વીઠ
જાણ ॥ ઇમ ચઠ વિયા ઠવતા મીમા શત પરિમાણ ॥ ૩ ॥
ચઠ વીઆ વીસ એકા મીમા શત સમુદાય ॥ નાગની વૃદ્ધિ માહે
અયા હવે ગુણ વૃદ્ધિ કહાય ॥ સર્યાત ગુણની વૃદ્ધિમા તીઠ
આદિ ઉદાર ॥ ઇમ સવિ મીમા અકા વિચ ઠવિ તિઆ ચાર ॥ ૪ ॥

અર્થે ॥ વલી આગલ અનતનાગ વૃદ્ધિના એક કમક જેટલા સ્થાનક થાય તેને
ઠેકાણે ચારવિહુ થાપીયે આગલ અસંખ્યનાગ વૃદ્ધિનુ એક સ્થાનકઢે તેમાટે વલી
એકઢો થાપીયે ઈરીતે ચારચાર વિહુને આંતરે જેવારે ચાર એકઢાથાય એટલે અસંખ્ય
નાગ વૃદ્ધિનુ કમક પુરુષયુ તેવારપઠી આતરા રહીત ઠેડાનુ અનત નાગવૃદ્ધિનુ ક
મક આવે તેને ઠેકાણે ચારવિહુથાપીયે એટલે સઘલા સરવાલે ચાર એકઢાને વીસ
મિનાયયા તે પઠી આગલ સર્યાતનાગ વૃદ્ધિનુ સ્થાનક એક આવે તેને ઠામે વગ
ઢાની થાપના જાણીયે ઈરીતે ચાર એકઢા ગર્જિત વીસવિહુ અનતર સર્યાતના
ગ વૃદ્ધિનુ એક એક વગઢો આણતા જેવારે ચાર વગઢાઆવે તેવારે સર્યાતનાગવૃદ્ધિ
નુ કમક પુરુષાય તેવારપઠી વલી ઠેઢે ચાર એકઢા ગર્જિત વીસ મીમાઆવે એમ સ
ર્યાતનાગ વૃદ્ધિપર્યંત સર્વ સમુદાયે મીઢા (૧૦૦) એકઢા (૨૦) વગઢા (૪)

एतावता संख्यात जागवृद्धिनुं कंमक एक असंख्यातजागवृद्धिना कंमक पांच अ
नंतजागवृद्धिना कंमक पचवीस एटला स्थानक असत्कल्पनायें जाग वृद्धिमांघया
हवे गुणवृद्धिमांहे जे स्थानकथाय ते कहेत्रे. हवे आगल संख्यातगुण वृद्धिनुं ए
क स्थानकआवे तेने ठेकाणे एक त्रगडो थापीयें एटले संख्यातगुण वृद्धिमां प्रथम
उत्तमस्थानकनो त्रगडोजाणवो एरीते वली पण पूर्वला चार वगडा वीस एकडा
गनित शतमिमा थापीने तेने अनंतर बीजो त्रगडोआवे एरीते जेवारे चार त्रगडा
थाय तेवारें ते चार त्रगडे संख्यातगुण वृद्धिरूप कंमक पुरुंथयुं चोथा त्रगडाने
अनंतर वली चार वगडा वीस एकडा अने शत मीडा थापीयें ॥ ३ ॥ ४ ॥

वीस बीआ शत एका पण सय विंडु मान ॥ असंख्यात गुण
वृद्धिनो चोको धुरि मंमाण ॥ इम चउ चोका आणतां तिक बीस
दिक शत जोय ॥ पण सय एकडा मीडा पंचवीससैं होय ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ इहां संख्यातगुण वृद्धिपर्यंत सर्वमली त्रगडा चार वगडा वीस अने एक
डा शो तथा पांचसे मीमा एटले संख्यातगुण वृद्धिनुं कंमक एक अने संख्यात
जाग वृद्धिना कंमक पांच असंख्यातजाग वृद्धिना कंमक पचीस अनंतजाग वृद्धि
ना कंमक एकसो ने पचीस थाय तेवार पठी असंख्यातगुण वृद्धिरूप प्रथम स्थान
कनो चोगडो मांमीये फरी चार त्रगडा वीस वगडा एकसो एकडा सहित पांचसो मी
मा गयेथके वली बीजो चोगडो मांमीये ए परीपाटीये जेवारे चार चोगडाथाय एटले
असंख्यात गुण वृद्धिनुं कंमक पुरुंथयुं वली चोथा चोगडाने अनंतर चार त्रगमा
वीस वगडा एकसो एकडा अने पांचसैं मीमा थापीये तो सर्वमली चार चोगडा
वीस त्रगमा एकसो वगडा पांचसे एकडा पचीसोमीमा थाय एटले असंख्यात गु
णवृद्धिनुं कंमक एक संख्यात गुणवृद्धिना कंमक पांच संख्यात जागवृद्धिना कंम
क पचीस असंख्यात जागवृद्धिना कंमक एकसोपचीस तथा अनंतजागवृद्धिना
कंमक ठसोने पचीस थया ॥ ५ ॥

हवे अनंत गुण वृद्धि पदे ठवि पंचक चंग ॥ पुनरपि पूरव रीतें
मीडां अंक सुरंग ॥ तिवार पठी पंचक इम पंचक चउ जव
थाय ॥ आगें पण पंचवीससैं मीमां अंक कराय ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवे अनंतगुण वृद्धिपदेके अनंतगुण वृद्धिरूप प्रथम स्थानकने ठे
काणे एक पांचमोथापीये पुनरपि पूर्वलीरीतें चार चोगमा वीस त्रगमा

मेंनागें संज्वलननुं क्रोधखपावे आठमेनागें संज्वलननुमान खपावे अने नवमेंनागें संज्वलननी माया खपावे एरीते नवमें गुणगणो वीजापायाथी वीसप्रकृति खपावे पठी दशमेगुणगणो संज्वलननुं लोच खपावतो शुक्लध्याननुं प्रथक्त्व वितर्क सविचाररूप प्रथमपाद तडूप अनलेकरी सकल मोहनीय जस्म शांतकरे पठी द्वीणमोह गुण गणो चढे द्वायक चारित्रवंतथाय तिहा एकत्व वितर्क अविचाररूप शुक्लध्याननुं वीजोपाद अनुचवी द्विचरम समय निडाडुगखपावी चरमसमये ज्ञानावरणीपांच दर्शनावरणीचार अंतरायपांच एवं चउदप्रकृति ने द्वाये अनंत चतुष्टी विनूपित सिद्धवधु योग्यथाय इतिश्री सिद्धसेनदिवाकर कृत प्रवचनसारोद्धारनी वृत्तिमां पटस्थानकना यंत्रनीस्थापनादीती ते कृमायें उपलक्षित जे दशविधधर्म तेणेकरी विशेषे जयवंता एवां जिनके० श्रुतकेवली अवधिजिन मनपर्यवजिन जे सुधर्मा स्वामी तेना वयणके० वर्तमान आगम तेथी उत्तम साधु साध्वीउने फरस्तनरूपे तथा उत्तम श्रावक श्राविकाने श्रद्धा मनोरथ रूपें संयमश्रेणी चित्तमांपेठी एटले पंक्तिश्री कृमाविजयगणि गिप्परत्न पंक्तिश्री जिनविजयगणि ना वचनथी मुनि उत्तमविजयना चित्तमां यंत्रनीस्थापना पेठी एटले स्थिरपणेरही इति ए पण सोचवुं

अवतरणः— प्रथमढाले पटस्थानक परूपणाकीथी वीजाढालें तेनायंत्रनी स्थापनाकरतां स्थूलजुद्धिनेपण सुखेसमजाव तेमकलुं हवे एकांतरादिक मार्गणायें को ईपूठे तेने सुखे कहीसकियें तेरीते वीरप्रभुनी स्तवनाकरतां अधस्तन स्थान परूपणानो ढाल कहियेंते इति संबंध जाणवो ॥

ढाल त्रीजो एकवीसानी देशीनो.

आतम रामीरे, शिव विसरामी नित्यनमु ॥ प्रभुजी स्तवतारे पाप पोताना निगमु ॥ पटथानिकरे जे अह गण परूपणा ॥ सुणो सयणारे वयणा कल्पनी जाप्यना ॥ १ ॥ ब्रूटकः— आदि असंख अंस वृद्धिथी कहो ॥ जाग अनंत अंस केटलां ॥ हेठथानिक एम पूठत ॥ कड्यें कंफक जेतलां ॥ जाग संख्या तह गुण संख्यातें ॥ असंख अनंतह गुण वली ॥ तस प्रथमथी कहे अध अनंतर ॥ कंफक माने केवली ॥ १ ॥ इत्यनंतरमार्गणा अर्थ ॥ शुद्ध निर्मल निकलंक आत्मस्वभाव रमणशीज निरुपद्रवस्थान क्षेत्रथी उर्ध लोकाग्रनावयी निरावरणावस्था तेनेविपे विसरामी एवां श्री वीरप्रभुने नित्य

उत्तमविजयजीकृत संयमश्रेणी स्तवन

सदा नमस्कारकरुं ए प्रभुने स्तवता अनेकजयोपार्जित पोतानाकया रसी
परे अनेवरह्यां जे पापकर्म तेने निगम्यु के० गमावु प्रजोर्नमस्कार स्तु
मेतदेव संयमपट स्थानकनेविषे जे अनतर एकातरादिक अद्वगण परू पण
सम्यक्दृष्टी उत्तमसङ्गनो तमे साजलो ए वचन श्रीवृहत्कटपना जाप्यनावे ॥

हे उत्तमजीयो तमे कहोके असख्यात जागवृद्धिना प्रथम संयम स्थानक
अनतजाग वृद्धिना हेवला संयमस्थानक केटलागया एम कोई पूछे तेने उत्तर
अनतजाग वृद्धिना हेवलास्थानक एक कमक जेटला गयावे केमके अनतजागवृ
कमकपुरुषयु तेने अनतरेज असख्यजाग वृद्धिनु प्रथम स्थानक थयुवे तेमाटेज एम
केवु तेमज सख्यातजाग वृद्धिना प्रथम संयम स्थानकथी असख्यजाग वृद्धिना हे
वला संयम स्थानक केटलागया तथा सख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी स
ख्यातजागवृद्धिना हेवला स्थानक तथा असख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी स
ख्यातगुण वृद्धिना हेवला स्थानक वली अनतगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी
हेवला असख्यातगुण वृद्धिना स्थानक केटला गया ए रीते काइ पूछे तेवारे सर्व
प्र हेवला आतरा रहीत मार्गणाये कमक प्रमाणे संयम स्थानक केवलीकहे प
डक पचसग्रहे सबासि बुद्धिण कमक मेता अनतरा बुद्धि ॥ इत्यनतरमार्गणा ॥ २ ॥

एकातररे मार्गणा सुणो सवि सतरे ॥ जाग सरयानेरे मूल था
नकथी ततरे ॥ हेवे धानिकरे जाग अनतना जापीये ॥ एक
मकरे कमक वर्गते दापीये ॥ ३ ॥ ब्रूटक ॥ दापीये गुण सरया
तथी वली ॥ असख अनत गुणथी तथा ॥ पढम ठाणथी एक
अतर ॥ कमक वर्ग कमक यथा ॥ इति एकातर मार्गणा ॥ एक
अतर मार्गणा कही ॥ सुणो द्वतर मार्गणा ॥ सरयान गुण
थी हेवथानक अनत जागना सुजमना ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवे एकातर मार्गणा कहेने ते हे सर्व सतजनो उत्तम पुरुषो तमेमा
जो के एकांतरमार्गणाते सु जे एकवृद्धि पिचमा पढतीमूकीने एजाकरवी न ए
अतर मार्गणा कहेवाय ते आगीरीते जे सख्यातजाग वृद्धिना प्रथम
स्थानकथी हेवज असख्यातजाग वृद्धिना जे स्थानकगया तेनी एवधानररी अने तन
ज वजीजे अनतजाग वृद्धिना स्थानकगयाते ते पूछ्या एम काईर एकातर पूछे त

उत्तम विजयजीकृत मंथम श्रेणी स्तवन.

वारे एम कन्नियें जे एक कंमक धने कंमकवर्ग प्रमाण. जेमां हेवज असंख्य
 ग वृद्धिना स्थानक कंमकमात्र गयांते तेमां एकेका असंख्यातनाग वृद्धि
 कने हेवज एकेक अनंतनाग वृद्धि कंमकगुणें अने असंख्यातनाग वृद्धि
 स्थानक कंमकमात्राते माटे कंमक कंमक सायें गुणाकार करियें एटले कंमक
 धाय तनुणोवर्ग इतिवचनात् अने अनंख्यनाग वृद्धि उपरे अनंतनाग वृद्धि
 एक कंमकगुणें तेमाटे एकतो कंमकवर्ग अने तेना उपर वली एक कंमकप्रम
 ए एटजा अनंतनाग वृद्धिना स्थानक गयांते एम कहेवुं. ॥ ३ ॥
 तेमज वली संख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी हेवे संख्यातनाग वृद्धिना
 स्थानकगयां तेमूकीने असंख्यातनाग वृद्धिना स्थानक पूठवा तथा असंख्यातगु
 ए वृद्धिना प्रथम स्थानकथी हेवज संख्यातगुणवृद्धिना स्थानक गयां ते मूकीने
 संख्यातनाग वृद्धिना स्थानक पूठवा तेमज वली अनंतगुण वृद्धिना प्रथम स्था
 नकथी हेवज असंख्यातगुण वृद्धिनाजे स्थानकगयां ते पढतामूकीने संख्यातगुण
 वृद्धिना स्थानक एकांतर मार्गणायें केटला पामीयें एमकोई पूठे तेने एवुं उत्तर
 धापिये जे कंमकवर्ग अने उपर एक कंमक जेम पूवें कहांते तेम कहेवा इति
 एकांतर मार्गणा यडकें पंचसंग्रहे एगंतराउबुद्धी ॥ वगो कंमस्तकंमच इति एरीते
 एकांतर मार्गणाकही हवे द्वयंतर मार्गणा ताजजो जे वे वृद्धि वचमां मूकीने पूठीयें
 ते द्वयंतर मार्गणा कहियें ते आवीरीतें के संख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थान कथी
 अनंतनाग वृद्धिना स्थानक केटला गयां एमपूठवाथी हेखनमना तेकहियेते. ॥ ४ ॥
 कंडक घनरे, कंडक वर्ग ड, गुणो करो ॥ एक कंमकरे तस सं
 ख्या मनमा धरां ॥ डग अंतररे असंख्य अनंत गुणया ल
 ह्यां ॥ अध स्थानकरे पूरव परें जाणो कहां ॥ ५ ॥ इति द्विकां
 तरमार्गणा त्रूटकः— त्रिकै अंतर कोई पूठे ॥ आदि असंख्य
 गुण वृद्धिथी ॥ हेवें नाग अनंत केरां ॥ गण कहो गुरु वय
 एथी ॥ कंडक वर्गनुं वर्ग कीजे ॥ कंडक घन त्रिक उभरें ॥
 कंडक वर्ग त्रिक एक कंडक ॥ होए ते मनमां धरे ॥ ६ ॥
 अर्थ ॥ कंमक घन एक अने कंमक वर्ग वे तथा ते उपर एक कंमक एटला
 नक पामीयें ए सर्व जेजा करतां केटली संख्याधाय ते मनमां धरोके ॥

दिम ठाणधी ॥ हेठ थानकरे जाग अनंत ना मानधी ॥ ७ ॥
 ब्रूटक, परिमाणधी ते अष्ट कंडक ॥ वर्गवर्गा पट घना ॥
 चार कंडक वर्ग आगल ॥ एक कंडक सोजना ॥ इति चतुरं
 तर मार्गणा, पर्यवसाननी मार्गणा ते ॥ पट थानिक पूरे करे ॥
 मूलधी संयम ठाण फरसी ॥ वीर विजू केवल वरे ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ एम ठठी अनंतगुण वृद्धिना पहेला स्थानकधी हेठलि बीजी वृद्धिना
 एटले असंख्यात जागवृद्धिना स्थानक पण पूर्वे जेटलां त्रिकांतर वृद्धिना अनंत
 र कहांते तेठला जाणवा इति त्रिकांतर मार्गणा

हवे चतुरंतर मार्गणानेविषे अनंतगुण वृद्धिना आदिमके० प्रथम स्थानकधी
 हेठला स्थानक अनंतजाग वृद्धिना प्रमाणधी केठलाते ॥ ७ ॥ तेपरिमाणधी
 आठ कंमकवर्गवर्ग तथा ठ कंमकघन तथा चार कंमकवर्ग तथा उपरें एक कंम
 क सोजना संयम परिणामरूपठे ए केवीरीते जाणीयें ते समजावेठे.

अनंतगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकधी हेठलि असंख्यगुण वृद्धिना स्थानक कं
 मक प्रमाण गयाठे अने असंख्यगुणना एकेक स्थानकने हेठल अनंतजाग वृद्धि
 ना स्थानक कंमकवर्गवर्गएक तथा कंमकघनत्रण अने कंमकवर्गत्रण बली कंमक
 एक प्रमाण पामियें तेमाटे ए सर्वने कंमकगुणा करियें जेथाय ते सरवालो करी
 राखियें तथा असंख्यातगुण वृद्धिने उपरें कंमकवर्गवर्गएक कंमकघनत्रण कंमक
 वर्गत्रण कंमकएक पामियेंते ते पूर्वली रासीमां प्रक्षिपियें तेवारें यथोक्त मान थाय
 यडुक्तं पंचसंग्रहे, अथ कंम वर्गवर्गा, चत्तारि वर्गा ठ ग्यनाकंम ॥ चउ, अंतर
 बुढीए, हेठछाण परवणाए ॥ ११ ॥ इति, कंमक संज्ञा चारतेने तनुणोवर्ग सोल वर्गः
 कंमकगुणां घन चोसठ वर्गवर्गा वसो ठपन्न घनः कंमकगुणोपि वसो ठपन्न यथो
 चित स्थानके संख्याकरजो इति चतुरंतरमार्गणा.

हवे पर्यवसाननी मार्गणा कहेठे पर्यवसान जे ठेहडो तेनी मार्गणा ते पट
 स्थानक पूरेयये जाणवी ए मूलधीके० धुरधी संयमस्थान फरसीने जगतनुं नायक
 जे श्रीवीरपरमेश्वर ते केवलज्ञानवखो ॥ ८ ॥

उपर मध्यधीरे संयम थानिक जे नजे ॥ ते नियमारे हेठ उ
 तरी पुनरपी सजे ॥ अंतर्मुढूत्तनीरे बुढी हानि ठाणमां ॥ होय

मुनिनेरे ज्ञानीदिखे ज्ञानमा ॥९॥ त्रूटक ॥ अण्वबहुअ विचार
करता अनत गुणना थोडला ॥ तेद्वयी गुणह असंस्य के
रा ॥ कम्क वर्ग कम्क जला ॥ पठानुपूर्वि बुद्धि उत्तर एहन्याये
जाविये ॥ कृमाविजय जिन चरण उत्तम जकिजावे पावीये ॥१०॥

अर्थ ॥ जे उपरना सयमस्थानक तथा वचमाना सयमस्थानक अनुक्रमे फर
से ते नियमा हेत उत्तरीने काजातरे पुनरपीके० बली सजेके० सावधानथाय ॥
यमश्रेणीपामे यहुक थतोमुहुत्त मिचंपि, फासियं हुळ जेहि समत्त ॥ तेतिअव
पुगज, परिपटो चेव सतारो ॥ १ ॥ जो एमठे तो संयम पाभ्यानु सुं कहेवु इति
अतरमुहुत्त फालप्रमाणे अधस्तन सयमस्थान थकी उपर स्तन सयमस्थानातो
हरूप वृद्धि तथा उपर स्तन स्थानथकी अधस्तन स्थानावरोहरूप हाणी मुनिने
थाय ते हे ज्ञानवान वीरपरमेश्वर तमे देखोठो यहुक कल्पजाये गाथादये ए
ये चरित सेदि, पडियळइ हेत कोइ उवरिवा ॥ जे हेठा पचमिळइ, सिस्इ णिष
मां जहा जरहा ॥ १ मसेगा उवरिवा, नियमा गमणनु हेविम छाण ॥ अतो सु
ट्टन पुढी, हाणीयि तहेन नायवा ॥ २ ॥ इति ॥ ९ ॥

इये अण्वबहुत्वना विचारकरतां अनतगुण वृद्धिना सयमस्थानक सर्वथकी थो
डा जाणया तेपकी असख्यातगुण वृद्धिना सयमस्थानक कम्कवर्ग अने एक कम्क
जेटजा एटमे परमाये अमरमातगुणा पभानु पुर्वीये वृद्धि आगले आगले एरी
ते जाविये सर्वत्र अनंतर वृद्धिस्थानक असख्यातगुणा इतिजाव कृमानाविजय
एयां जिनरे० वीरपरमेश्वर तेना चरणकमलनी वचमविधि युक्त जकिना महिमा
अरी सयमश्रेणी पामिये जयनिम्नार थइये सतार समुद्रनो पारपामिये ॥ १० ॥

दान चोथो रागधन्याश्री कृतसरूप

गायो गायोरे जले वीर जगतगुरू गायो ॥ एआकर्णति
संयमश्रेणी थानक पटयितवणा यत्र बनायो ॥ अह
ठाण पन्थण करना ॥ मनुज जनम फल पायोरे ॥ जले० ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ ज्ञाननाष्ट जगतनाष्ट्य एयां श्री महावीरगुरु तेने जनेनारुगी गा
यो मया संयमश्रेणीना स्तवननी सप्रहगाया कहेना (कहीन) कनम रीपेउ प्रथम

ढाले संयमश्रेणीना पटस्थानपरूपणा बीजाढाले यंत्रस्थापना त्रीजाढाले अहण
ए परूपणा करतां मनुष्य जन्मनुं फल पाप्मुं ॥ १ ॥

शुद्ध निरंजन अलख अगोचर ॥ एहिज साध्य सुहायो ॥ झा
नक्रिया अवलंबी फरसो ॥ अनुभव सिद्धि उपायोरे ॥ नलेण ॥ १॥

अर्थ ॥ शुद्धनिरावरण निरंजन रागद्वेष अंजन रहित अलख लिपि अगोचर ते
जे स्वरूप चर्म चक्षुये जणायनही एवो परमात्मा स्वरूपानंद विलासी परभाव उ
दासी तेहीज अमारो स्वरूप अमने साध्यपणे सुहायो एढले रुच्यो हे आत्मन
हे जीव सम्यक्ज्ञान सम्यक्क्रिया अवलंबीने फरसो पामो जे स्वस्वरूपना विचारमां
मनविसरामपामे अने अपूर्व रसस्वादउपजे एवोजे अनुभव ते सिद्धिनुं उपायते
यष्टुक्तं नाणकिरियाहिंसुको इतिवचनात् ॥ २ ॥

श्रद्धा ज्ञान लह्यांते तोपण ॥ जोनवि जाय पमायो ॥

बंध तरु उपमते पामे ॥ संयमठाणजो नायोरे नलेण ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ संयमश्रेणीनुं महीमा कहियेते जे सम्यक्दर्शन सम्यक्ज्ञान पाम्याते
तोपण जो प्रमादस्थानक नजाय तो बांजीया फलरहीत वृक्षनी उपमापामे केम
के जोसंयमस्थानक न आब्योतो राजाश्रेणीक तथा सत्यकी विद्याधरनीपरे जाणवुं.

जम खर चंदन नारनो वाहक ॥ नारनो नागी कहायो ॥ ति

णिपरें ज्ञानी संयम हीनो ॥ सदगतीये नविजायोरे ॥ नलेण ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेम गर्दन वावनाचंदननो नारवहेतोथको नारनो नजनार कहेवाय
पण सुगंधनो नोगी न कहेवाय तेम ज्ञानीपुरुष चारित्र्यविना ज्ञाननो नोगीथाय
पण सदगतीजे मोक्ष तिहाजायनही यष्टुक्तं जहाखरो चंदन नारवाही ॥ नारस्त
नागी नहुचंदनस्त ॥ एवंउनाणी चरणेणहीणो नाणस्तनागी नहु सुगर्ह ॥ १ ॥

आश्रव त्यागे संवर परिणति ॥ अविरति सरव उगायो ॥ स्व

स्वरूपमां थिरता तेहिजा ॥ संयम शुद्ध उद्दरायोरे ॥ नलेण ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ संयमनुं मूलस्वरूप कहियेते पंचाश्रवने त्यागे पंचसंवर परणतिरूप
मनकरणानियमुवजीववहो ए वार अव्रतितने अनावें पोताना स्वरूपमां स्थिरता
रमण निश्चिंतानुभव तेहीज वीतरागे आगममां शुद्धसंयम उद्दरायो. ॥ ५ ॥

અનુજવ સુરતરુ ફલને કાજે ॥ કીજે આલ્મ અમાયો ॥ સન
મુખનાવે જેહ પ્રવર્તન ॥ તેહ નિવર્ત નિદાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ ॥ અનુજવરૂપજે કલ્પવૃક્ષ તેનુંફલજે મોક્ષ તે પામવાને અર્થે આત્મા મા
યારહીત કરયો અથવા અનુજવસુખી જીવનમુક્તિ મોક્ષને સન્મુખનાવે પ્રથમાર્થી
નુમારી જે પ્રવર્તન તેહિજ નિવર્તનનુ ઉપાયઠે યજ્ઞક નિર્જિત મદમદનાનાં વાકા
ય મનો વિકાર રહિતાનાં ॥ વિનિવૃત્ત પરાશનાં મેહંવ માક્ષસુવિહિતાનાં ॥ ૧ ॥ ૬ ॥

જ્ઞાનક્રિયા ડુગ ચક્રે શોજિત ॥ સયમ રથ સુખદાયો ॥ અનુજવ
ધોરી યુત શિવ નગરે ॥ જાતા વિગ્રનથાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ ॥ જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ બે ચક્રકે ૦ પડઢા તેણેકરી શાજિત એવો સપન
રૂપ રથ તે સુખદાર્ઢે અને અનુજવરૂપ ધોરિયે જોડયો તદારૂઢ આત્મા વિદાન
વને શિવનગરિયે જાતાં નિરાવરણપાતાં વિગ્ર અતરાય કોઈનથાય ॥ ૭ ॥

રાયસિદ્ધારથ વશ વિનૂપણ ॥ તિસલારાણીજાયો ॥ અજઅજ
રામર સહેજાનંદી ॥ ધ્યાન જુવનમા ધ્યાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ ॥ ઇવિતોદિત રાજા સિદ્ધાર્થના વશનો શોજાવનારો શીન સમ્યક્ત્વ વેત
વિરતિ એવી તિસલારાણીયે જન્મ્યો અપુનરાવૃત્તિયે યોનિનિર્ગમ એલે હવે સિદ્ધા
રથા કહોઢે જન્મરહિત જગમરણ રહીત સહેજ અકૃતમ સ્વસ્વરૂપાનંદી એવો વીર
પરમાત્મા તેને ધ્યાનરૂપ જાવ ધરમા ધ્યાબ્યો ચિતબ્યો ॥ ૮ ॥

સવત નદ નિધિ મુનિ ચડે ॥ દેવ દયાકર પાયો ॥ પ્રથમ જિને
સર પારણ દિવશે ॥ સ્તવના કલશ ચઢાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થ ॥ નવનદ નવનિધિ સાતમુનિ એકચડ્ થકાનાવામતોગતીતિવચનાત્ એલે
સવત્ ૧૭૯૯ નાવરસમા દેવદયાનો કરનાર પામ્યો અથવા તનુ સાતનપામ્યો
જે દિવશે પ્રથમ જિનેશ્વર શ્રી આદિનાર્થે વરસીતપનો પારણા ડહુરસ શ્રયામન
દાર્યે કીયો તે દિવસ સયમશ્રેણે ગર્જિત શ્રીવીરપ્રહ્લુનુ સ્તવનરૂપ પ્રાસાદનપિપે ક
લસચટાબ્યો એલે સપૂર્ણકીરો ॥ ૯ ॥

વિજયદેવસૂરીમ પટોધર ॥ વિજયમિહ સવાયો ॥ મત્યશિષ્યાધર
કપૂરવિજયવુધ ॥ ક્રમાવિજય પુણ્ય પાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૧૦ ॥

द्वये शुभपङ्कग जिखीयेते श्रीवीरस्वामिना पांचमां गणधर श्रीसुधर्मस्वामि पहे
ला पद्मोदगधया तिहांथी आठपाटलगे निग्रंथविरुद्धारी १ नवमेषाटे तृग्मिन्त्र कोटी
वार जप्या माटे कोटीविरुद्धारी २ पत्तरमेषाटे चंडसृष्टि चंडवत् घनुतोम्ययया माटे
चंडगुहा कहेवाणा ३ मोलमेषाटे सामंतनडाचार्य घणु निर्ममयया वनवासरह्या
माटे वनवानी विरुद्धयुं ४ ठत्रीनमेषाटे सर्वदेवसूरियया वढतजें आचार्यपद आ
प्युं अने तेना शिष्यजेयया ते वढसाखानीपरें परिवारे बध्या तेवली घणागुणे व
ध्या माटे वढगुहाकहेवाणा ५ चुमाजीसमेषाटे आंविज वर्धमान तपकीधामाटे रा
णाजीये तपाविरुद्धीयो तिहांथी तपाकहेवाण ६ अनुक्रमे वातवमेषाटें आदेयना
मधारी श्रीविजयदेवसूरि तत्पटप्रभावक सवाड विजयसिंहसूरि तेनी साची ग्रहणा
शिक्षा आसेवना शिष्याधारी अर्थात् पंढित सत्यविजयगणि गहनायकनी आझा
मागी क्रिया वडारकीयो श्रीआनंदघनत्तायें वनवासरह्या अनेक तपकीया अनुक्रमें
वृद्धावस्थाजाणीने अनिहलपुर पाटणमां रहेतां धर्मोपदेशदेतां तेमना शिष्य पं
ढित कपूरविजय अने पंढित कुशलविजय ययां तेमां श्रीकपूरविजयगणितो अरि
हंतप्रतिमा प्रतिष्ठादिक अनेक धर्मकार्यकारी प्रभावक यया देश नगर पुर पाटणे
विहार करतां करतां रह्या तेमना शिष्य पंढित वृद्धविजयगणि तथा पंढित कृमा
विजयगणि यया तेमां पंढित कृमाविजयगणि तो देशनाथापवाना गुणेश्वरी अ
नेक नव्यजीवोने उपकारी पवित्र चरण कमल धारी यया ॥ १० ॥

सूरतमांहे सूरय मंगण ॥ श्रीजिन विजय पसायो ॥ विजयद
यासूरिराजे जगपति ॥ उत्तमविजय मल्हायोरे ॥ जलें ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ श्रीसूरतवंदरे सूर्यमंगण पार्श्वनाथनी स्मृति प्रणति महिमाये तथा
पंढित श्रीकृमाविजयगणि शिष्य रत्न संप्रति विद्यमान चिरजीवी परमोपकारी पं
ढितश्री जिनविजयगणियें उद्यमकरी मने प्रथम अज्यास कराव्यो ते जेम माता
पिता पुत्रने प्रथम पगमांनवा तथा बोलवा शिखवे तेम गुर्वादिके मने उपकारकीयो ए
श्री तपागुहाधिराज नटारक श्रीविजयदयासूरिस्वरना राजमां जगत्पति जगत् परमे
श्वर श्रीवीरस्वामिने मुनि उत्तमविजयें मल्हायो गायो स्तवनागोचरकीयो ए स्तवन अ
मह्वरी गीतार्थ पुरुषो तमे सोधजो नणावजो नणता नणावतां संयमश्रेणीयें नू
पितयड सहेजानंदपामजो ॥ ११ ॥

इतिश्री संयमश्रेणी गर्जित वीरविजो स्तवनं समाप्तं श्रीरस्तु.

॥ શ્રી જિનેંદાય નમ ॥

અથ શ્રી લોકનાલદ્વાત્રિશિકા વાલાવબોધ સહિત પ્રારંભ

પ્રથમ વાલાવબોધ કર્તાનું મંગલાચરણ -

શ્રીમદાસ પ્રણમ્યાદૌ, જગત સ્થિતિ દર્શક ॥

વસ્યે લોક વિચારસ્ય, વાર્તિક સમયાનુ ગમ્ ॥ ૧ ॥

ધ્યાત્મા - જગતની સ્થિતિના દેશાદનારા એટલે જગતની વ્યર્થ સ્વરૂપ સ્થિતિના દેશાદનારા શ્રીગીતરાગ જગવાનને પ્રણામ કરીને એટલે નમસ્કાર કરીને આ લોકના વિચારનું વાર્તિક સમયાનુસારે એટલે આગમોક્ત પ્રકારે હું કહું છું ॥ ૧ ॥

જિણ દસણં વિણાજં, લોચં પૂરતિ જમ્મ મરણેહિં ॥

નમઽ જિઞ્ઞાતં જયે, તસ્સ સરૂવ કિમવિ બુદ્ધ ॥ ૨ ॥

ધ્યાત્મા - 'જિણ' - જિન એટલે શ્રીતીર્થંકરદેવ, તત્પ્રણીત 'દસણ' - દર્શન એટલે સમ્પન્ન, દર્શન અથવા તીર્થંકરનું દર્શન તે મનોવચન તથા કાવ્ય એ ત્રિકણ નામે કરી જે વંશનુ તે છે 'વિણ' - તે વિના 'જ' - જે 'જમ્મમરણેહિ' - જન્મ તથા મરણે કરી 'લોચ' - લોક એટલે સામાન્યપણે ધાંદરાજ લોકને 'પૂરતિ' - પૂરતો થશે 'અણતં જયે' - અનત જયપ્રતે 'જિઞ્ઞો નમઽ' - જીવ પ્રમેતે, 'તસ્મગ્ગ' - તે લોકનું સ્વરૂપ, આકાર, લાંબી, પહોળાઈ તથા જાડાઈ 'કિમવિ' - કાંઈક કોઈમાત્ર 'બુદ્ધ' - કહું છું ॥ ૨ ॥

અવતરણ - અનત પ્રદેશ અતોન્નકાશનેરિપે સામાન્યપણે અણ્યમાત્ર લોકનો આકાર વસાવે છે -

વડ્ઞમાદ્ ઠાણ ણિય પય, કઠિન્ન કર યુગ નરાગિઽ લોગો ॥

ઉચ્ચતિ નામ ધુચ્ચ ગુણ, ધમ્માઽ ત્ત દદ્ધ પટ્ટિપુણો ॥ ૩ ॥

ધ્યાત્મા - 'વડ્ઞમાદ્' - સ્વાદ્યો તેના 'ઠાણ' - રિનોરગના સમયનેરિપે 'ણિય' - રિપત એટલે સ્વાધ્યાયે છે 'પય' - પદ એટલે વધારણ જેણે, વની રિનોરગતો 'કઠિન્ન' - કઠિન્ય એટલે કટોરિપે જે 'કરયુગ' - રમ્ય યુગન તથા જ 'નરાગિઽ' -

ધ્યાત્વા - 'પયતલિ' - પદતલે એટલે પહેલા જે વેશાલ સ્થાન સ્થિત મનુષ્યને થાકારે લોક કહ્યો, તે પગના તલિયાને ઠેકાણે ચારેદિશિએ સાત રાજ પ્રમાણ પો લો છે, અને મધ્ય જાગ જે પુરુષાકારનેવિષે નાજિનું ગમ છે, ત્યાંહાં એક રાજ પ્રમાણ ચારે દિશિએ પોલો છે વજ્રે હાથની કોણીના ગામનેવિષે પાંચ રાજ પ્રમાણ પોલો છે; અને મસ્તકને ઠેકાણે એક રાજ પ્રમાણ પોલો છે, વળી તે લોક દેવની માયવતી સાતમી નરક પૃથ્વીના તલાથી કપર યાવત્ સિદ્ધ શિજામુખી જોતાં ચાંદ રાજ પ્રમાણ આ લોક કંચો છે ॥ ૪ ॥

અવતરણ - હવે પહોલાણની સ્થિતિ કહેતે -

સગરરુ મધવદ્ તલા, પાસ હાણીય મહિયલે એગા ॥

તો વુદ્ધિ વંનજા પુણ, પણ હાણીજા સિવે એગા ॥ ૫ ॥

ધ્યાત્વા - માયવતી જે સાતમી નરક પૃથ્વી, તેના તલાથી ચારે દિશિનેવિષે એ લોક સાત રાજ પ્રમાણ પહોલો છે, ત્યાંથી પ્રવેશની હાની કરતાં કપર તિર્યગલોકની મહી તજનેવિષે થાવે ત્યારે ચારે દિશિનેવિષે એક રાજ પ્રમાણ વિસ્તાર છે ત્યાંથી વની કપર જાતાં વૃદ્ધિ પાય છે, તે પાંચમો વ્રહ્મા નામે દેવલોક છે ત્યાં ચારે દિશાએ પાંચ રાજ પ્રમાણ પહોલો છે. ત્યાંથી વળી પ્રવેશ ઘટતા છે તે જ્યાં સિદ્ધ શિજા છે ત્યાં ચારે દિશિએ એક રાજ પ્રમાણ પહોલો છે તથા હાણી વૃદ્ધિ જે છે તે તો પ્રવેશ મા પ્ર કહી છે તો પૂર્ણ સ્વાંશુઆ કેમ માંમિયે ઠેક ? ત્યાં એ વિગેષ છે - જે વજ્રેપાતે પ્ર વેશનો હાણી છે તાપણ કતરતાં તથા ચઢતાં વજ્રે પાસાના વે ત્રિરૂણા લર્ક, અવના સયના જોડી સ્વાંશુઆમાં જેનીયે ત્યારે સ્વાંશુઆ પૂર્ણ પાય એમ સર્વે પ્ર જાણું હવે વિમાના ગિરો લગીએ ઠેક - સાતમી નરક પૃથ્વી સાત રાજ પ્રમાણ, વગી માહા ૪ રાજ પ્રમાણ, પાંચમી ૪ રાજ પ્રમાણ, ચોથી પાંચ રાજ પ્રમાણ, પ્રી જી ધાન રાજ પ્રમાણ, ઘોજી અમીગજ પ્રમાણ તથા પહેલી ધમ્મા નરક પૃથ્વી એક રાજ પ્રમાણ પહોળી છે ચારે દિશિનેવિષે એ વિસ્તાર છે કુચનામનો વિમાર આગન કહીયું એ માન લોકનાજ વગીગીને અનુસાર વસુ છે પ્રપાત નેવિષે અન્યદ્રકાપણ દેવતામાં થાવે નિશ્ચયની યાત્રાતો જ્ઞાની જાણ ॥ ૫ ॥

અ - હવે નારનાન માંનરાના ઘણા કહેતાં પ્રથમ ગ્રસ નાદાના ગિચા કહવે -

સગરરુ રેદ નિગિચ, ઊવમુ પાળુદુ ચરકુ ચનઅમે ॥

ડગ રકુ રિત્તરા યય, ચનદમ રકુદ્ર તસનાદી ॥ ૬ ॥

વ્યાખ્યા:—સત્તાવન રેપા ત્રીઠી સ્થાપીયે, વલી પાંચ રેપા કનની માંનિ, એમ કરતાં કંચપણે ચઢી સૂણા ઠપન્ન સ્વંન થાય; ત્રીઠી સત્તાવન્ન રેપા છે. તેમાંટે તેના ઠપ્પન સ્વંન થાય છે. કનની પાંચ રેપા છે. તેના ત્રીઠા ચાર સ્વાંદુઆ થાય, ચાર સ્વાંદુએ એક રાજ થાય, તથા એ ત્રસ નાહી પહોલાઈએ કરી એક રાજ પ્રમાણ, અને લાં વ પણે ચૌદરાજ પ્રમાણ જાણવી. ॥ ૬ ॥

અવતરણ:— તથા લોકનો મધ્ય નાલ તે ત્રસ નાહી તેમાં વેંડિયાવિક ત્રસ જીવ જન્મમરણ પામે છે, માટે ત્રસ નાહી કહેવાય છે. એ ત્રસ નાહીની વાહાર જે લોકોનો વિસ્તાર છે, ત્યાં સૂઝ્ય એકેડિય નિગોવ સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યું છે. તે વાહારનો વિસ્તાર અધોલોકનેવિપે કહ્યો હવે ઊર્ધ્વલોકનેવિપે સ્વાંદુઆનો વિસ્તાર કહેશે:

ઠમું તિરિચ્ચં ચનુરો, હુસુ ઠ હુસુ અઠ દસય ઇક્કે ॥
વારસ દોસું સોલસ, દોસું વીસાય ચનુસુ પુઠો ॥ ૭ ॥

વ્યાખ્યા:—ઊર્ધ્વ લોકની શ્રેણીનેવિપે પ્રથમ રત્નપ્રજ્ઞા નરકપૃથ્વી થકી કપર જે આઠઘાવીશ સ્વાંદુઆની શ્રેણી છે. તેમાં લોકના મધ્યથી કપર પહેલી વે શ્રેણીનેવિપે ચાર ચાર સ્વાંદુઆ ત્રસ નાહીનાજ છે. પણ ત્રસ નાહીથી વાહાર નથી. ત્યાર પછી વલી તેથી કપર વે શ્રેણીનેવિપે ઠ ઠ સ્વાંદુઆ છે, એટલે ચાર સ્વાંદુઆ ત્રસ નાહીના અને એકેકો વન્ને પાસાનો સ્વાંદુઓ લેખવતાં ઠ સ્વાંદુઆ થાય. ત્યાર પછી કપર એક શ્રેણીનેવિપે આઠ સ્વાંદુઆ છે. તે વલે સ્વાંદુઆ વે પાણે તેનાં ચાર સ્વાંદુઆ અને ત્રસ નાહીના ચાર સ્વાંદુઆ એ આઠ સ્વાંદુઆ છે. વલી તેની કપર એક શ્રેણીનેવિપે દશ સ્વાંદુઆ છે. તેવન્ને પાસે ત્રણ ત્રણ છે, અને ત્રસનાહીના ચાર મલી દશ થાય છે. ત્યાર પછી વે શ્રેણીનેવિપે વાર વાર સ્વાંદુઆ છે; ત્યાર પછી વે શ્રેણીનેવિપે શોલ શોલ સ્વાંદુઆ છે, તેમજ ચાર શ્રેણીનેવિપે વીશ વીશ સ્વાંદુઆ છે. તે વધા પૃથક્ એટલે જુજુઆ છે. ॥ ૭ ॥

અવતરણ:—એવી રીતે ઊર્ધ્વ લોકનેવિપે પ્રવેશની તૃત્તિના સ્વાંદુઆ કહ્યા, એટલે અઠાવીશ શ્રેણીમાં ચોદ શ્રેણી થઈ; હવે હાનીના સ્વાંદુઆ કહે છે:—

પુણરવિ સોલસ દોસું, વારસ દોસું ચ તિસુ દસ તિસુઠ ॥
ઠહુસુ હમું ચઠ સ્વાંદુઆ, સવે ચનુરુત્તરા તિસયા ॥ ૮ ॥

વ્યાખ્યા:—વલી પંદરમી તથા શોલમી એ વે શ્રેણીનેવિપે શોલ શોલ સ્વાંદુઆ

ઠે સત્તરમી તથા અઢારમી એ બે શ્રેણીનેવિષે ચાર ચાર શ્વાંદુશ્ચા ઠે યોગણીશ
મી, વીશમી તથા એકવીશમી એ ત્રણ પક્તિનેવિષે દશ દગ શ્વાંદુશ્ચા જાણવા.
વાવીશમી ત્રેવીસમી તથા ચોવીશમી એ ત્રણ પક્તિનેવિષે આઠ આઠ શ્વાંદુશ્ચા જા
ણવા. પચીશમી તથા ઠવીશમી એ બે શ્રેણીનેવિષે ઠ ન શ્વાંદુશ્ચા ઠે અને સત્યાવીશમી
તથા અઠવાવીશમી એ બે શ્રેણીનેવિષે ચાર ચાર શ્વાંદુશ્ચા ત્રસ માહેલાજ ઠે ॥ ૬ ॥

અવતરણ - એવી રીતે ઈર્ષ્ય લોકની અઠવાવીશ શ્રેણીના શ્વાંદુશ્ચાનુ માન કરુ
એ પ્રમાણે સર્વ ઈર્ષ્ય લોકના શ્વાંદુશ્ચા ત્રણગેને ચાર થાય ઠે વલી પણ કહેતે -

ઠવરીય લોચ મજા, ચત્ર ચત્ર ઠાણેસુ સત્ત પુઢવીસુ ॥

ચત્ર દસ સોલ વીસા, ચત્રવીસ ઠવીમ અઢવીસા ॥ ૭ ॥

આત્મા - ચૌદ રાજ પ્રમાણનો મય્ય એટલે જે વજ્રનો પ્રવેશઠે, ત્યાંથી અધોનો
ફ પ્રતે કતરતાં સાત નરક દુષ્વીનેવિષે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ચાર ચાર શ્રેણીનેવિષે ક
હે ઠે તે કેમ? અધો લોરની અઠવાવીશ શ્રેણીમાં પહેલી નરક દુષ્વીની ચાર શ્રેણી
નેવિષે ચાર શ્વાંદુશ્ચા ઠે તેના શોન શ્વાંદુશ્ચા થાય ઠે વીજી નરક દુષ્વીનેવિષે
ચાર શ્રેણીએ પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે દશ દગ શ્વાંદુશ્ચા ઠે તેન દશ ગુણ કરતાં ચાલીશ
શ્વાંદુશ્ચા થાય ઠે. ત્રીની નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે શોન શોન
શ્વાંદુશ્ચા ઠે તેના ચોસઠ થાયઠે. ચોથી નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેકે
વીંગ વીંગ શ્વાંદુશ્ચા ઠે તેના છત્રી શ્વાંદુશ્ચા થાયઠે પાંચમી નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રે
ણીમાં પ્રત્યેકે પાંચીશ ચાવીશ શ્વાંદુશ્ચા ઠે, તેના ઠનુ થાયઠે ઠવી નરક દુષ્વીએ
ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેકે ઠવીશ ઠવીશ શ્વાંદુશ્ચા ઠે, તેના છઠ્ઠાને ચાર થાયઠે સાત
મી નરક દુષ્વીનેવિષે ચાર શ્રેણીએ પ્રત્યેકે અઠારીશ અઠારીશ શ્વાંદુશ્ચા ઠે તે
ના છઠ્ઠાને ચાર થાય ઠે છત્રી રીત જાન, ચાવીશ, ચાસઠ, છત્રી, ઠનુ, છઠ્ઠા
ન ચાર તથા છઠ્ઠા ન ચાર ॥ ૭ ॥

અદ પળ મય ચામ્નર, મદુઅ મોલહિય અઢમય મયે ॥

પ્રમાદ લોરમજે, જાયળ અમ્મગ રાઈદિ ॥ ૧૦ ॥

આત્મા - અમ્મગના મયે છત્રી શ્વાંદુશ્ચા ગણિત તા પાંચગાન ચાર મય
અદ અને દુઢ મયે નેરના ત્રણમેને ચાર કયા તન માય મનારીયે તમાર તા
મયી અમ્મગને મય શ્વાંદુશ્ચા ૩૩ નાકના મયનુ ઠાય કર ઠ પ્રમા

नामनी प्रथम नरक पृथ्वीनेविषे असंख्यात योजननी कोडी मेरुना मूलनेविषे गो
स्तनाकार रुचकथी हेतल लोकनो मध्यभाग जाणवो. ॥ १० ॥

अवतरण.—हवे चौद राजनेविषे अथो लोक, तिर्यक् लोक तथा ऊर्ध्व लोक
मां कोण कोण रहेते ते कहे ठे:-

सग रज्जु जोयण सया, अक्षर सुण सगरज्जु माण इहं ॥

अह तिरिय उहु लोआ, निरय नर सुराड जावुल्ला ॥ ११ ॥

व्याख्या.—लोकना मध्यथी आठमा राजनेविषे समजुतलथी नवगें योजन कं
चो तथा नवगें योजन हेतल ए अमारगें योजन प्रमाण तिर्यक् लोक कहे
वाय ठे. त्यारे ऊर्ध्व लोकना सात राज ठे. ते अक्षरगें योजन ऊर्ध्व लोकमां ग
एथी हेतला सात राज ते अथो लोक कहेवाय; आठारगें योजन रहित सातराज
प्रमाण ऊर्ध्व लोक कहेवाय ठे. हवे अथो लोकनेविषे नारकी प्रमुख, तिर्यक् लोक
नेविषे मनुष्यादिक, अने ऊर्ध्व लोकनेविषे देवता प्रमुख वगैरे. यद्यपि जवनपल्यादिक
देवता अथोलोकमां वगैरे तथापि नारकी वणा ठे, माटे तेज अथोलोके कहाळे. ॥ ११ ॥

अह लोय निरय असुरा, वंतर नर तिरिअ जोडस तरुग्गी ॥

दीवु दहि तिरिअ लोए, सुर सिद्धा उहु लोगम्मि ॥ १२ ॥

व्याख्या:- पाठली गाथानेविषे 'निरय नर सुराड'-ए वाक्यमां आदि शब्द
आव्यो ठे माटे आदिशब्द निरयादि त्रणे शब्दोनी साये जोडिये. त्यारे निरयादिक
नारकी असुर देवता अथोलोकमां वगैरे. व्यंतर नर मनुष्यादिक तिर्यक् ज्योतिषी,
तरु वनस्पतिकाय अग्निकाय एअसंख्याता क्षीप समुद्ररूप तिर्यक लोकमां वगैरे.
सुरादिक सुर देवता, सिद्ध कहिये मुक्त जीव ते सर्व ऊर्ध्व लोकमां रहा ठे. ॥ १२ ॥

इकिक्क रज्जु इकिक्क निरय सग पुटवि अमुर पढमंता ॥

तद् वंतर तड्वरि नर, गिरिमाड अ जोडमा गयणे ॥ १३ ॥

व्याख्या:- एकेक राज प्रमाण एकेक नरक पृथ्वी ठे. एटले साते नरके सात
राज यया. तथा पहेजी नरक पृथ्वीमां असुर एटले जवन पति रहेते; तथा प्र
कारे व्यंतर पण पहेजी नरक पृथ्वीमां रहेते. तथा प्रथम पृथ्वीनी कपर नर म
नुष्य अनेक नगर गिरि एटले मेरु पर्वतादिक पदार्थना समृद्ध ठे. चंडमा, सूर्य, ग्रह,
नक्षत्र तथा तारा एपांच प्रकाशना ज्योतिषी गयणेकें आकाशनेविषे रहेते. ॥ १३ ॥

લોકનાલેક્ષાત્રિશિકા.

ઠસુ સ્વમુગેસુ અહગ, ચઠસુ હગં ઠસુ અ કપ્પ ચત્તારી ॥
 ચઠસુ ચઠ સેસેસુ અ, મેવિસ પુત્તરાય સિદ્ધતે ॥ ૧૪ ॥

ધ્યાત્વા - લોકના મધ્યથી કપર ઠ સ્વાહુઆના કપરલા નાગનેવિપે સં
 ફાન એ નામના વે વેવલોક ઠે એટલે અહીં લોકના મધ્યથી દોઢ રાજ કષ્ટ
 વેવજોકઠે યલી ત્યાથી ચાર સ્વાહુઆ કપરના નાગનેવિપે સનત્કુમાર તથા મા
 નામના વે વેવલોક ઠે ત્યાંથી ઠ સ્વાહુઆમાં અનુક્રમે બ્રહ્મ, જાંતક, છુક તથા સ
 શ્રાર નામના ચાર વેવજોક ઠે ત્યારપછી ચાર સ્વાહુઆનેવિપે ચાર વેવજોક આનત
 પ્રાણત, શ્રારણ, તથા અચ્યુત નામના ઠે બાકીના આઠ સ્વાહુઆનેવિપે નવમંવેયક
 તથા પાંચ અનુત્તર વિમાન ઠે તેમાં પ્રથમ ચાર સ્વાહુઆનેવિપે નવમંવેયક ઠે ને ઘરના
 ચાર સ્વાહુઆનેવિપે પાંચ અનુત્તર વિમાન ઠે અતસ્વાહુઆના ઠેડાનેવિપે સિદ્ધ શિલા
 અનુત્તરણ - એવીરીતે કર્ણ લોકનેવિપે વેવલોકની સ્થિતિ કહી, તેવિપે આગ
 મની સાર કહેઠે તથા યાગમે -

મોહમ્મમ્મિ દિવદ્વા, આહુજ્જા ય રજ્જુ માહિદે ॥
 ચત્તારી સદસારં, પણ્ણુએ સત્ત લોગતે ॥ ૧૫ ॥

ધ્યાત્વા - જાહના મધ્યથી સોધર્મ વેવજોક દોઢરાજ કષ્ટો ઠે, લોકના મ
 ધ્યથી માહિદે રગનોક અઢીરાજ કષ્ટો ઠે, લોકના મધ્યથી સદસાર વેવજોક
 ચાર રાજ કષ્ટો ઠે, જોહના મધ્યથી અચ્યુત વારમો વેવલોક પાંચરાજ કષ્ટો ઠે,
 યને જોહના મધ્યથી જોહાંત સાત રાજકષ્ટો ઠે ॥ ૧૫ ॥

મમ્મન ચરણ રહિયા, સર્વ લોગ ફસે નિરવસેસ ॥
 મનપ ચઠમ્મ જાણ, પચય સુય દેસ વિરડેણ ॥ ૧૬ ॥

ધ્યાત્વા - સમ્યક્ત્વ એટલે રગનેવિપે વેવની સદ્દણા, ગુરુનેવિપે ગુમ્ની સર
 દણા, રયામ્મન ધર્મનેવિપે ધર્મની સદ્દણા, ચરણ એટલે પંચાશ્રવથી વિરમણ પો
 ર દેવના નિમદ્, અનતાનુવરિયા કાષ, માન માયા તથા જ્ઞાનના ત્યાગ
 નાદન વચન દન કાપદન, તની વિરતિ આ જ સયમના મત્તર જદ, તણગી
 કુક ને શાગ્રિ તેણેકરિ રહિત એટલે મિથ્યાત્વ કુગુરુ, કુદેર તથા કુપર્મના ત
 ના અવિરતિ ત્વા જ મમાગી જીર તેને મમ્યક્ત્વ ચરણ રહિત કલ્પિય તથા
 ન સોદ રાગનાક પ્રતે મૃદ્ધ તથા યાદર જીર યાનિમાં ફગતા ચરા નિરગિય

પણે ફરને દટલે ચીંદરાજમાં તિજમાત્ર જૂમિ ઇળ ફરતી ન મૂકે ; શ્રુતજ્ઞાની જે યતિ ઠે તે લોકના મધ્યથી ઝંચે સાત રાજ ફરતે ઠે ; કારણ કે, શ્રુત જ્ઞાની ને ઝલ્હટ્ટી ગતિ સર્વાર્થે નિહિ સુધી ઠે એવું તિ-દ્વાંતમાં કહ્યું ઠે. તે સર્વાર્થે તિહિ લોકના મધ્યથી કાંઈ એક કણા સાત રાજ ઠે. તે સ્લોકમાત્ર કણા હોવા થી. સામાન્ય પણે પૂરાજ ગણ્યામાં ઘાઘ્યા ઠે. “ ઠઝમઘ સંજયાણં, ઝવવાઝ ઝ ક્ષોત્તઝ અસઘ્ઘે ” એમ કહ્યું ઠે. ‘ ચઝદસ જાગે પંચય, વઝી દેઝવિરતિ વારવ્રત ધ ર આવક તે ચીંદ રાજના ચીંદ જાગમાંથી, પાંચ જાગ કઠ્ઠવ લોકના ફરશે, કેમકે, આવકની ઝલ્હટ્ટી ગતિ અચ્યુત નામના વારમા દેવજોકસુધી કહી ઠે તે વારમો દેવલોક લોકના મધ્યથી પાંચ રાજ ઝવો ઠે. તેમાટે પાંચ રાજ કહ્યા અવતરણ.— હવે પ્રથમ સુચિરહ્નુ, પ્રતરરહ્નુ, ધનરહ્નુ, તેઝના અનુક્રમે પ્રમાણ કહેતાં પ્રથમ સાતમી નરક ઇધ્વીની આદિથી માંમીને સુચિરહ્નુ કહેઝે:—

અઢવીસા ઠવીસા, ચઝવીસા વીસ સોલ દસ ચઝરો ॥ સુઢ
રહ્નુ સત્ત પુઢવિસુ, ચઝ ચઝ જઢઆઝ પયર ઘણા ॥ ૧૭ ॥

અર્થે ॥ સાતમી નરક ઇધ્વીનેવિપે અઠાવીશ સુચિરહ્નુ ઠે, ઠઠી નરક ઇધ્વીને વિપે ઠઠીશ સુચિરહ્નુ, પાંચમી નરક ઇધ્વીનેવિપે ચોવીશ સુચિરહ્નુ, ચોથી નરક ઇધ્વીનેવિપે વીજ સુચિરહ્નુ, ત્રીજી નરક ઇધ્વીનેવિપે શોલ સુચિરહ્નુ, વીજી નરક ઇધ્વીનેવિપે દશ સુચિરહ્નુ તથા પહેજી નરક ઇધ્વીનેવિપે ચાર સુચીરહ્નુ, જે ચાર રહ્નુ આ શ્રેણીવંધ, અને પહોજાઈએ એકજ રહ્નુઓ હોય તેને સુચિરહ્નુ કહિયે. સાત મી નરક ઇધ્વી ચાર રહ્નુઆ કંચી ઠે; અને અઠાવીશ રહ્નુઆ ત્રીઠી ઓલીએ ઠે; એ માટે અઠાવીશ સુચિરાજ જાણવા. એવી સર્વત્ર જાવના કરવી હવે એ સાતે ન રક ઇધ્વીના સુચિરહ્નુનું માન જે એકઝેને અઠાવીશ થાયઝે તે ચાર જાગે કરીએ તો પ્રતર રહ્નુનું માન મલે વલી તે પ્રતર રહ્નુનું આંક ચારે જાગે વેતાં જે ફલિતાંક થાય તેટલા ધનરહ્નુ જાણવા. ચાર ચાર રહ્નુઆ ચારે દિશિએ દટલે અકેક રાજલાંવો તથા પહોજો અને પારાજ જાહો હોય તે પ્રતરરહ્નુ કહેવાય ઠે, તથા ચાર રહ્નુઆ જાહાપણે, જાંવપણે તથા પોહોજપણે તે ધનરહ્નુ કહિયે. પહેજા પ્રતર રહ્નુનેવિપે શોલ રહ્નુઆ હોય ધનરહ્નુનેવિપે ચોશઝ રહ્નુઆ હોય તે આગલ કહેવાઝે ॥ ૧ ॥

અઢવીસ સયં ઠસયરિ, અઢ ઝઢું ચઝ જુયા હસય સઘે ॥
સુઢ રહ્નુ પયર રહ્નુ, દુતીસિ ઇળ વીસ ઇગવણા ॥ ૧૮ ॥

लोकनालघात्रिंशिका

व्याख्या - अधो लोकनेविपे पांचशेने वार खाहुआ ठे, तेना चार नाग तां प्रत्येक नाग एकशेने अठावीशना थाय तेदला सुचिरकु जाणवा कर्ध्व नाग ठोते नेविपे त्रणशेने चार खाहुआ ठे तेना चार नाग करतां प्रत्येक नाग ठोते थाय, तेदला सुचिरकु जाणवा ते अधोलोकना एकशेने अठावीश सुचिरकु, त कर्ध्व लोकना ठोते सुचिरकु, एबने एकठा करिये त्यारे वशेने चार सुचिरकु थाय अधोलोकना एकशेने अठावीश सुचिरकुने चार नाग दये त्यारे वत्रीश प्रतररकु थाय, कर्ध्व लोकना ठोते सुचिरकुने चार नाग दये तो आंगणीश प्रतररकु थाय ॥१॥

अवतरण - हवे धनरकुनु मान कहेवे -

घणरज्जु अठ दिंठा, पणुण पणुण उजे पणुण तेर ॥
घण पयर सूइ रज्जु, खडुअ चउसदि सोल चउ ॥१॥

व्याख्या - अधोलोकना वत्रीश प्रतररकु ठे, ते चार नागे वेतां आव थाय, माटे अधोलोकनेविपे आव धनरकु जाणवा कर्ध्व लोकनेविपे आंगणीश प्रतररकु ठे ते चार नागे वेतां पोणा पाच धनरकु ठे ते उजे कहेतां अध तथा कर्ध्व ना एकठा करिये तो पोणा तेर धनरकु थाय हवे धन प्रतर तथा सुचिरकुनु मा न कहेवे - चोसठ खाहुआना एक धनरकु थाय, शोल खाहुआना एक प्रतररकु थाय, चार खाहुआना एक सुचिरकु थाय ए सामान्य प्रकारे दृष्टात मात्र चउ त्र लोकनु परिणाम वेखाडु, पण लोकनु स्वरूप वृत्ताकार मध्वकने आकारे ते वृत्ताकारना खाहुआ यत्रमां जखाय नही, माटे चौरस कहावे ॥ १५ ॥

अवतरण - हवे मन कटपनाए रुत वृत्ताकार लोकनेविपे धनरकु प्रतररकु, तथा सुचिरकुनु मान कहेवे, तेमां प्रथम खाहुआनी सख्या केहेवे -

सयवग्गु सिगुणे पुण, विसय गुणयाल हवति घण रकु ॥
समृ पणढत्तरि सय, समृ तिसद्वी अहुहु कमा ॥ १७ ॥

व्याख्या - पोताना वर्गधी खाहुआ गणीए ते आ प्रमाणे - सातमी मायव एष्वीनेविपे हेवजी श्रेणी ए अठावीश खाहुआ ठे, तेने अठावीशना आका ए त्यारे सातशेने चोराशी खाहुआ एक श्रेणीमा थाय एरी चार श्रेणी वे सातशेने चोराशीने चारे गुणतां त्रण हजार एकशेने वत्रीश खाहुआ था म ठी नरक एष्वीनेविपे हेवजनी श्रेणीए ठवीश खाहुआ ठे तने ठवीश

थी गुणतां ठगोंने ठोतेर थाय. एवी चार अ्रेणीउं ठे. तेथी ठगोंने ठोतरने चार
 थी गुणतां वे हजार सातगोंने चार घनरङ्गुनां खांदुआ थाय. पांचमी नरक पृ
 ध्वीनेविपे हेतलनी अ्रेणीए चोवीश खांदुआ ठे. तेने चोवीशथी गुणतां
 पांचगोंने ठोतेर थाय. एवी चार अ्रेणी ठे तेथी पांचगोंने ठोतरने चार
 रथी गुणतां वे हजार त्रणगोंने चार घनरङ्गुना खांदुआ थाय. चौथी नर
 क पृध्वीनेविपे ठेली अ्रेणीए बीज खांदुआ ठे तेने बीजथी गुणतां चारगों थाय.
 एवी चार अ्रेणी ठे तेथी चारगोंने चारथी गुणतां शोलगों घनरङ्गुना खांदुआ
 थाय. बीजी नरक पृध्वीनेविपे ठेली अ्रेणीए शोल खांदुआ ठे. तेने शोलथी गुण
 तां वगोंने ठप्पन थाय. एवी चार अ्रेणी ठे. तेथी वगोंने ठप्पनने चारे गुणतां ए
 क हजारने चोवीश घनरङ्गुना खांदुआ थाय. बीजी नरक पृध्वीनेविपे ठेली अ्रे
 णीए दश खांदुआ ठे. तेने दशे गुणतां एकगो थाय. एवी चार अ्रेणी ठे. तेथी
 एकगोंने चारे गुणतां चारगो खांदुआ थाय. अने पेत्ती नरकपृध्वीनेविपे ठेली अ्रे
 णीए त्रण नाडीना चार खांदुआ ठे. तेने चारे गुणतां शोल थाय. एवी चार अ्रे
 णी ठे तेथी शोलने चागथी गुणतां चोगठ थाय. त्याने पहेत्ती नरकपृध्वीनेविपे
 घनरङ्गुना चोगठ खांदुआ जाणवा. एवी रीते सात नरकपृध्वीना खांदुआनां व
 र्ग करी नव्वे अंक एकठा करीए तो अग्याग हजार वगोंने वत्रीश अथोलोकनेविपे
 घनरङ्गुना खांदुआ थाय. हवे ऊर्ध्वजोरनेविपे घनरङ्गुना खांदुआनां विचार क
 हेउं -ऊपर लोकना मस्तकथी आदि लेवी. कपरनी अ्रेणीए चार ग्यांदुआ त्रस
 नाडीना ठे. तेने चारे गुणतां शोल थाय. एवी वे अ्रेणीउं दोवाथी शोजने वमणा
 करतां वत्रीश घनरङ्गुना ग्यांदुआ थाय तेथी हेतलनी अ्रेणीनेविपे ठ ग्यांदुआ ठे.
 तेने ठ गुणा करतां-वत्रीश थाय. एवी वे अ्रेणीउं दोवाथी वत्रीशने वमणा करतां दो
 तेर थाय. पठी आठने आठ गुणा करिये न्याने चोगठ थाय. एवी त्रण अ्रेणीउं दो
 वाथी चोगठने त्रण गुणा करतां एकगोंने वाणु थाय. न्याग पठी दशने
 दश गुणा करिये न्याने एकगो थाय. एवी त्रण अ्रेणीयां दोवाथी एकगोंने त्र
 णथी गुणतां त्रणगों थाय. पठी वाग्ने वाग गुणा करिये न्याने एकगोंने चुमाजी
 श थाय. एवी वे अ्रेणीयां दोवाथी एकगोंने चुमाजीशने वमणा करना वगोंने
 घठवाजी थाय. पठी शोजने शोजथी गुणतां वगोंने ठप्पन थाय. एवी वेअ्रेणीयां
 दोवाथी वगोंने ठप्पनने वमणा करतां पांचगोंने चार थाय. पठी बीजने बीजथी
 गुणतां चारगों थाय. एवी चार अ्रेणीयां दोवाथी चारगोंने चागथी गुणतां शोलगों

धाय वली त्याची घटता शोलने शोलथी गुणता वगोने उपन धाय
 श्रेणीथो होवाथी वगोने उपनने वमणा करतापांचगोने वार धाय त्याची
 रने वारे गुणता एकशोने चुमालीश धाय एवी वेथ्रेणीथो होवाथी एकशो
 लीशने वमणा करता वगोने अगशी धाय त्याची हेवज दगने दगो गुण
 शो धाय एवी एकज श्रेणी होवाथी एकशोज गणवा त्याची हेवज आग
 ठे गुणता चोशठ धाय एवी एकज श्रेणी होवाथी चोशठज गणवा त्याची हे
 ठने ठथी गुणता ठत्रीश धाय एवी वे श्रेणीठ होवाथी ठत्रीशने वमणा करता
 तेर धाय त्याची हेवला चारने चारे गुणता शोल धाय एवी वे श्रेणीठ होवा
 शोलने वमणा करता वत्रीश धाय ए सर्व थक एकठा करता उर्ध्वलोकनेवि
 चार हजारने चोसठ घनरज्जुना खांदुआ धापठे तेने पूर्वोक्त अधोलोकना ध्या
 हजार वगो वत्रीस खांदुआनी साथे एकठा गणता पदर हजार वगोने ठवु घनरज्जु
 खांदुआ धाय एवीरीते पोताना वर्गनी साथे गणता चोशठ खांदुए एक घनरज्जु
 य ठे माटे पंदर हजार वगोठवुने चोशठ जागे वेचता वगोने उंगणचालीशना ना
 ग थावे त्यारे ए वृत्ताकार लोकनेविपे वगोने उंगणचालीश घनरज्जु धाय ठे ह
 वे अधोलोकना तथा उर्ध्व लोकना घनरज्जु निन्न निन्न करी कहेठे - 'सुठ प
 ए हत्तरिय' अधोलोकनेविपे एकशोने सामी पचोतेर घनरज्जु धाय ठे 'सुठि
 सढीथ डुडूकमा' कर्ध्व लोकनेविपे साढी त्रेसठ घनरज्जु धाय ठे 'अनुक्रमे ए मा
 न जाणीलेवो ए वन्ने एकठा करिये त्यारे वगोने उंगणचालीश घनरज्जु धाय ॥१०॥

अवतरण - हवे घनरज्जुना खांदुआना प्रतररज्जु कहे ठे -

चउ गुणिय पयर रज्जु, सत्त डुरुत्तरय डसय चउपमा ॥
 अठ उठ नव ठप्पसा, सबे चउ गुणिय सुड रज्जु ॥७१॥

ध्याख्या - अधोलोकनेविपे एकशोने साढी पचोतेर घनराज ठे तेने चारथ
 गुणता सातगो ने वे अधोलोकनेविपे प्रतरराज धाय कर्ध्व लोकनेविपे साढी त्रे
 सठ घनराज ठे, तेने चारथी गुणता वगोने चोपन प्रतर राज धाय एम अधोनोक
 या कर्ध्वलोकना एकठा करिये त्यारे नवगो ने ठप्पन प्रतरराज धाय ए सर्व
 र राजने चायुणा करता जे थक थावे ते सूचीरज्जुनु मान जाणवु ॥ ११ ॥

अवतरण:- हवे सूचीरङ्गुं मान गाथाए करी कहेठे:-

अडवीस सयदुतर, दस सोला अठतीस चोवीसा ॥

इय संवग्गिय लोए, तिह रज्जु खंमुआ नेया ॥७१॥

व्याख्या:- अधोलोकनेविपे सातशे ने वे प्रतर रङ्गु ठे. तेने चोगुणा करतां वे हजार आवशे ने आवसूची रङ्गु थाय. ऊर्ध्वलोकनेविपे वशेने चोपन प्रतर रङ्गु ठे, तेने चोगुणा करतां एक हजारने गोल सूचीरङ्गु थाय. तथा अधोलोक अने ऊर्ध्व लोकना एकठा करतां त्रण हजार आवशे अने चोवीश सूची रङ्गु थाय. पोता ना वर्गे गणित लोकनेविपे त्रिक रङ्गु कहिये एम धनरङ्गु तथा प्रतररङ्गु तथा सु चीरङ्गु ए त्रण राजना खांमुआनी संख्या जाणवी. ॥ ७१ ॥ हवे वर्गेना अंकथी गणतां जे खांमुआनी संख्या आवे ते संग्रह गायामां कहेठे:-

एगार सहस्र डसया, वतीसा चउसहस्स चउसठी ॥ अ

ह उहुं सब पन्नर, सहस्स डन्नि सय व ननुआ ॥ ७२ ॥

व्याख्या:- अधो लोकनेविपे वर्गेने अंकथी गणतां अग्यार हजार वशेने व त्रीश खांमुआ थाय. ऊर्ध्व लोकनी श्रेणी वर्गेना अंकथी गणतां चारहजार ने चोसठ खांमुआ थायतेवेहु एकठा करिये त्यारे पंदर हजार वशे ने उपन्न थाय ॥ ७२ ॥

अवतरण:- हवे वर्गे करवानो विधि गाथाए करी कहेठे:-

अड व चउवीस वीसा, सोल दस चऊ अहुहु चउ ठठा ॥

दस वार सोल वीसा, सरिसंक गुणाउ चउहि गुणे ॥ ७३ ॥

व्याख्या:- अही वीन शब्द त्रण ठेकाणे जोडवो. ते आस:- अगवीश, ठवीश तथा चोवीश एम जाणवु. तथा ए माघवती सातमी पृथ्वीथी आदि लईने जे आ गवीशादिक अंक त्रीठी श्रेणीनेविपे आवे ते पोतपोतानेसरखे अंके गुणी ए अने एक ठा करिये. पठी तेने चोगुणा करतां जे अंक आवे ते खांमुआनी संख्या जाणवी ते आवी रीते.- सातमी नरक पृथ्वीने तलेथी अगवीशने अगवीसथी गुणतां सात शेने चोरासीथाय ठवीसने ठवीशथी गुणतां ठशेनेठोतर थाय; चोवीसने चोवी सथी गुणतां पांचशेने ठोतेर थाय वीशने वीशथी गुणतां चारशो थाय; शोलने शोलथी गुणतां वशे ने उपन्न थाय, दशने दशथी गुणतां एकशो थाय; अने चारने

ચારથી ગુણતા શોભ થાય, એ સાતે સ્થાના અકોને એકતા કરિયે ત્યારે બે હજાર આ વશો ને આઠ થાય, તેને ચોગુણા કરતાં અગ્યા હજાર વશો ને વત્રીસ થાય એ અધો લોકના સ્વામી આ જાણવા હવે કર્ધ લોકના સ્વામી કહેતે - ચાર, ઠ, આઠ, દશ, વાર, શોભ તથા વીશ એ અકોને સરસા અકથી ગુણતા, તે આવી રીતે - ચારને ચાર ગુણ કર્યાથી શોભ થાય અને ઠથી ગુણતાં વત્રીસ થાય, આઠને આઠથી ગુણતાં ચોસઠ થાય, દશને દશથી ગુણતા એક ગો થાય વારને વારથી ગુણતાં એક શોને ચુમાલીસ થાય, શોભને શોજથી ગુણતા વશોને ઠપન થાય, વીસને વીસથી ગુણતાં ચારસો થાય, એ સાત સ્થાનોના અક એકતા કર્યાથી એક હજારને શોભ થાય. તેને ચારથી ગુણતા ચાર હજાર ને ચોસઠ કર્વે લોકના સ્વામીની સંખ્યા થાય પઠી અધોલોકના તથાકર્ધ લોકના સ્વામી એકતા કરિયે ત્યારે પદર હજાર વશોને ઠનુ થાય ॥ ૨૪ ॥

અવતરણ - વલી પ્રકારાંતરે વર્ગ કરવાનો વિધિ ગાથાએ કરી કહેતે -

ચત્ર અઢવીસા ઠપ્, સપયરસરિસંક ગુણિય પિદુમિલિય ॥

સમ દીઠ પિદુવેઢા, ઝુમઢો સ્વમુઆ નેઆ ॥ ૨૫ ॥

બ્યાખ્યા - લોકના મસ્તકનેવિપે કપરલી ત્રીઠી શ્રેણીએ ચાર સ્વામી આ છે સા તમી નરક પૃથ્વીની ઠેલી શ્રેણી અઠાવીશ સ્વામી આની છે એમ ચારથી આદિજાને ઠેલી ઠપનમી શ્રેણી અઠાવીસ સ્વામી આની છે એટલે પુરુષાકાર લોકનેવિપે ત્રીઠી ઠપન પ્રતરની શ્રેણી છે આદિ તથા અતની શ્રેણીઠનુ ગ્રહણ કર્યા થી મધ્યની શ્રેણીનુ પણ ગ્રહણ થાય છે, માટે ઠપન શ્રેણી છે જે શ્રેણીનેવિપે ત્રીઠી શ્રેણીના જેટલા સ્વામી આ છે તેટલા અકથી ગુણીએ, જેમકે, સર્વથી કપર ની મસ્તક શ્રેણીનેવિપે ચાર સ્વામી આ ત્રીઠી છે ત્યારે ચારને ચારથી ગુણતા શોભ થાય એમ ઠપન શ્રેણીઠ સરસા આંકે ગણી એકતા કરિયે ત્યારે પૂર્વાક પદર હજાર વ શોને ઠનુ સ્વામીની સંખ્યા થાય હવે સ્વામીનુ પરિમાણ કહે છે - લાંઘપણે, પોલાણે તથા જાઢપણે કુનીની પઠે મરસા છે એટલે પોના, લાંઘા તથા જાઢા પા રાજ પ્રમાણ કર્ધલોક તથા અધોલોકના સર્વે એવા સ્વામી આ જાણવા ॥ ૨૫ ॥

અવતરણ - હવે રૂચાકાર લોક ધન કરવાનો વિધિ કહેતે -

ઢાહિણ પાસ હસ્તમા, ઝુમ વામે ઠવિજ્ઞ ચિવરીયા ॥

નામી સહિય તિ રઙ્ગ, પિદુ જાયા સત્ત દીહુચે ॥ ૨૬ ॥

व्याख्या:- ऊर्ध्व लोकनेविषे त्रस नाडीयकी दक्षिण बाजुए एटले जमणी वा
जुना वे खंम, ते ध्याम:-ऊर्ध्व लोकनेविषे ज्यां कोणीनी जगो ठे, तेमध्ययी जोतां
वारमी श्रेणी ठे. ते वारमी श्रेणीधी वे खंम करिये एटले ऊपरला खंमनेविषे
शोल श्रेणीओ रहे. एवी रीते दक्षिण बाजूना जे वे खंम ठे ते ऊर्ध्व लोकनेविषे
त्रस नाडीनी मावी बाजूनेविषे उलटा करी नाखीए. ते ध्याम:- ऊपरना खंमनी
कूर्परनी जे दिशा, तेमस्तकनी तरफ करिये; अने हेठला खंमनी कूर्परनी जे दिशा
ते लोकना मध्य तरफ करिये. एटले ऊपरलो खंम ऊपरनी दिशाए तथा हेठलो
खंम हेठली दिशाए थापीए. त्रस नाडी तद्वित मावी बाजूए त्रीठा त्रण राज
थायठे ते ध्याम:- त्रस नाडीयी बाह्य कूर्परने ठेकाणे जमणी बाजूए आठ खां
हु आ त्रीठा ठे; तेना वे राज अने एक त्रस नामीतुं राज, एम त्रण राज पोला
ईए थायठे; अने लांवपणे तथा वंचपणे तात राज होयठे. ॥ २६ ॥

द्विधात्र वाम खंमे, दाहिण पासे ठविज विवरीअं ॥

नुवरिम ति रङ्गु खंमं, यामे ठाणे अहो दिजा ॥ २७ ॥

व्याख्या:- अथो लोकनी त्रस नाडीयी जे मावी बाजूनो आखो खंम ठे, ते
विपरीत एटले अथलो अथवा वंथो हेठली त्रस नाडीनी जमणी बाजूनेविषे था
पीए. एटले अथोलोकनेविषे जमणी बाजूए त्रीठा चार राज, अने लांवपणे ना
त राज थपा ते आ प्रमाणे:- त्रस नाडीयी जमणी बाजूमां आथोलोकनी हेठ
वार खांहुआ ठे; तेना त्रण राज; अने त्रस नाडीतुं एक राज, एम चार राज
थाय. पत्ती ऊर्ध्वलोकनो मावी बाजूनो त्रीठा त्रण राज लांवां नात राज प्रमा
ण खंम ठे. ते अथोलोकनी जे त्रस नाडी ठे तेनी मावी बाजूए दैए, एटले तवे
त्र पूर्व, पश्चिम, दक्षिण तथा उत्तर दिशिओए तथा जाट पणे नातयनरङ्गु प्र
माण घन लोक थयो. ॥ २७ ॥

इय संवट्टिय लोठ, बुद्धि कठं सत्त रङ्गु माण यणो ॥

मग रङ्गु अट्टिय द्विधा, गिएह्द पामाड पुरिजा ॥ २८ ॥

व्याख्या:- ए प्रकारे करी इय संवर्जित लोक वृत्ताकारे कीयो पण ते लोक
वृत्ताकारे; ते केवी रीतेकीयो-गुठिए करी. मन रुद्धपनाए करी नात राज प्रमाण
घन कीयो, तथा नात घनरङ्गु घना लांवपणे, पोजपणे तथा वंचपणे जे अधिक

આંહુઠં થાય તે લઈને હેઝલ જે જગોએ ઓઢુ હોય તે પાસૂ પૂરિયે એવીરીતે ચોર
સ સાત ધનરજી પ્રમાણ લોક કહ્યો પણ ચોરસ નથી ગોજાને થાકારે લોક વૃ
ત્તાકાર છે પણ ધનલોક વૃત્તાકાર લખાય નહી તેમાટે ચોરસ કીધો છે ॥૧૬॥

અવતરણ - હવે એ સમધન લોકનેવિષે ધનરજી, પ્રતરરજી, સૂચીરજી અને આં
હુઆની સંખ્યા કહે છે -

ઘણ રજી તિસય તેયા, લ તેર વાવતરીય પયર સૂઝ ॥

ચઝપન્ન ડસી સંહુઅ, સહસિ ગવીસા નવહ પન્ના ॥૧૭॥

વ્યાખ્યા - એ વૃત્તાકાર ધનીરૂત ચોરસ લોકનેવિષે ત્રણશેને તેતાલીશ ધનર
જી છે એક હજાર ત્રણશેને વોતર પ્રતર રજી છે. પાંચ હજાર ચારશેને અવપાશી
સૂચી રજી છે આંહુઆની સંખ્યા કહે છે - સાતરાજ પ્રમાણ ધનલોકના આંહુઆ
એકવીશ હજાર નવશે ને વાવન જાણવા ॥ ૧૭ ॥

અવતરણ - હવે ધનરજી, પ્રતરરજી, સૂચીરજી અને ધનલોકના આંહુઆ આ
વાની કરણી ગાથાએ કરી કહે છે -

સગવગ્ગો સગ ચઝ તિગ, ગુણિએ ઝનય અહુઢુ સંહુ ઘણા ॥

ઠન્નસઠં સિઆલં, ચઝ ગુણિએ પયર સૂઝ અસા ॥ ૩૦ ॥

વ્યાખ્યા - એ સાતધનરજી પ્રમાણ સમચોરસ જે લોક છે તે સાત સાત વર્ગથી ગણિ
એ તે સમ વર્ગ કહિયે ત્યારે સાતને સાતથી ગુણિયે, ત્યારે ઝંગણ પચામ થાય એવી ઝંગ
ણપચાશ ધનરજીની સાત શ્રેણી છે તે ઓગણપચાશને સાતથી ગુણતાં ત્રણશેને
તેતાલીશ ધનરજીની સંખ્યા થાય પઠી ધનરજીનો આંક ત્રણ વાર ચોગુણો કરિયે
ત્યારે અનુક્રમે અધોલોક તથા ઊર્ધ્વલોકના પ્રતરરજી, સૂચીરજી, તથા આંહુઆની
સંખ્યા મળે છે, તે આ પ્રમાણે - ત્રણશે તેતાલી ધનરજીને ચોગુણા કરિયે ત્યારે
એક હજાર ત્રણશેને વોતર પ્રતરરજી થાય છે તે પ્રતરરજીનો આંક ચોગુણો કરિયે
ત્યારે પાંચ હજાર ચારશે ને અવપાસી સૂચીરજી થાય તથા સૂચીરજીનો ચોગુણો
આંક કરતા આંહુઆની સંખ્યા એકવીશ હજાર નવશેને વાવન થાય હવે અધો
લોક તથા ઊર્ધ્વલોકની જુદીજુદી ધનરજી સૂચીરજી પ્રતરરજી તથા આંહુઆની સં
ખ્યા કહે છે - અધોલોકનેવિષે એક સે ને ઠનું ધનરજી છે, અને ઊર્ધ્વ લોકનેવિષે
એક શો ને સુઠતાલીશ ધનરજી છે, એને વલી ત્રણ વાર ચોગુણા કરતાં અનુક્રમે પ્ર

तगरकु, तथा मुचिरकुना अंस एटले खांहुआनो मान अधोलोक तथा ऊर्ध्वलो
कनेविपे जिन्न जिन्न मिली आवेठे. ॥ ३० ॥

अवतरण— अधो लोक तथा ऊर्ध्व लोकना खांहुआनो जिन्न जिन्न प्रमा
णनो संग्रह करी कहेठे:—

सग चुलसी पण अमसी, इग तीस वतीस तिविस बावन्ना ॥

पण चुअल जुआ वारस, दसस चण वइसय ६ हिआ ॥ ३१ ॥

व्याख्या:— अधोलोकनेविपे एक शो ने ठनु घनरकु ठे ; तेने चोगुणा करिये
त्यारे सातशें ने चोराशी अधोलोकनेविपे प्रतररकु थाय. अने ऊर्ध्व लोकनेविपे
एक शो ने सुडतालीश घनरकु ठे, तेने चोगुणा करिये त्यारे ऊर्ध्व लोकनेविपे
प्रतररकु पांच शो ने अठ्ठाशी थाय. अने अधोलोकनेविपे त्रण हजार एक शो
ने ठत्रीश मुचिरकु थाय ऊर्ध्व लोकनेविपे वे हजार त्रण शो ने बावन मुचिर
कु ठे हवे खांहुआनी संख्या कहेठे:— अधोलोकनेविपे पण बार हजार
पांचशोने चुमालीस खांहुआठे ऊर्ध्व लोकनेविपे नवहजार चारसो ने
आठ खांहुआ ठे. अधोलोक तथा उर्ध्वलोकना एकठा खांहुआ करिये तो एक
वीज हजार नवशोने बावन पूर्वोक्त संख्या मले. तथा अही त्रणशें ने तेतालीश
राज कद्या पण तेना खांहुआ नथी. मात्र वशोने उगण चालीशराजना खांहुआ ठे
तेथी एकशोने चार घनरकु अधिक ठे. तेना खांहुआनो ठाम नथी. पण एक वि
शेष ठे, के ए घनलोक चोरस कखो ठे, अने लोक वृत्ताकार ठे. त्यारे चारे दिशि
ना खूणा अधिक थाय ; तोपण एवढो अंतर पडे नही. पण ए चोरसतुं जे परि
माण कसु ठे ते अंतरंग वृत्ताकार लोकतुं मान धरीने कसु ठे. माटे खुणानो ना
ग अधिक थाय नही. पठी प्रकारांतरनी वात तो झानी जाणे. पण पूर्वोक्त वर्ग
ना थांक गणतां पंदर हजार वशोने ठनु खांहुआ थाय. तेने चोशठ नाग देतां
घनराज थाय. अधिक खांहुआ नथी त्यारे त्रणशोने तेतालीश राज केम थाय
ते गीतार्थे विचारी जेवुं, असंख्यात योजननो एक राज थायठे. अथवा सहस्र चार
लोह्नो गोलो कोईएक महर्दिक देवतापोतानी शक्ति करी तेने नीचे नाखी दिये त्या
रे ते गोलो ठ मास, ठ दिवस, ठ पद्दोर ; ठ घडी अने ठ पल जेटला काले
नीचे आवीने पडे. तेटलो एक राज थाय. ए चारे दिशिउनेविपे राजतुं प्रमाण
थाय ते जाणवुं. ॥ ३१ ॥

इय पयर लिहिय वग्गिय, संवट्टिय लोग सार मुवलप्र ॥
सुअ धम्म कित्तिअ तह, जय ढ जहा नमह न इह निस ॥३९॥

व्याख्या - ए प्रकारे करी जे ठपन प्रतर, ते प्रकारे लिखित वज्जी संवर्गित एट्ठे वर्गने आके गणित लोक तेनो सार तत्व ज्ञानविचार यथार्थ पणे लोकस्वरूप सब गुरुधी पामीने ते प्रकारे यत्न एट्ठे उद्यम करवो पूर्वे जे प्रकारे चौद राज लोक तुं प्रमाण कह्यु, ते लोकमा अनत जन्ममरण पामता थका बारवार अत्यर्थपणे मां भ्रमो, एवो तीर्थकर सकल जीव हितकर पारग परमेश्वरनो नअ जीवने उ पदेश ठे. लोकनो सार केवो ठे - ते भुतधर्म एट्ठे जे सिद्धांत मार्गमां ज्ञानना बजे करी ज्ञानवान तीर्थकरे कहेल्लु ठे ॥ ३९ ॥

श्रीमदाप्तोक्त विधिना, लोकनालस्य वार्त्तिक ॥ धिमित्र
धनराजस्य, गगारख्य तनुजाकृते ॥ २ ॥ श्रीमत्सहज रत्ने
न, व्याख्यात मुदयाविधिना ॥ असगन यडुक्तत, विशो
अ धीधनैर्नृश ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

इति श्री लोकनाल घात्रिशिका वाजावबोध

समाप्ता

श्री कलीकुंभ पार्श्वनाथायनमः

अथ

श्री सम्यक्त्व विचार गर्भित श्री महावीरजिनस्तवन.
वालावबोध सहित प्रारंभ.

मंगलाचरण.

प्रणम्य परमानंद, दायकं जिननायकं ॥ वर्द्धमान चिदानंदं, वर्द्धमान निधा
धर ॥ १ ॥ श्रीसम्यक्त्वस्तवस्यास्य, वक्षस्य लोकनापया ॥ बालानामवबोधाय
वालावबोधं तनोम्यहं ॥ २ ॥

दोहा:- प्रणमी पद जिनवरतणा ॥ जे जगने अनुकूल ॥ जास पसायें में
लह्यु ॥ समकित रयण अमूल ॥ १ ॥ ते जिम वीरे उपदिस्थुं ॥ परखद मझि अ
नूप ॥ तिम हुं वर्णवस्तुं हवे ॥ समकित सुख स्वरूप ॥ २ ॥

अर्थ:- श्री देवाधिदेवना चरणकमल नमीने जेना चरणकमल सकल जीवने
हितकारीते अनुकूलते जे श्रीवीरपरमात्माना चरणकमलने प्रसादे में पण अमु
लक सम्यक्त्वरत्न पाम्युं ॥ १ ॥ ते सम्यक्त्व जेम श्रीमहावीरे वार परपदामां प्र
कास्थुं तेम हुं सम्यक्त्वतुं स्वरूप महारीतुदिप्रमाणे वर्णवीत ॥ २ ॥

ढाल पेढेलो एठिमीकिहां राखी एदेशी टीका.

इगविध डुविध त्रिविध चउविधवजि ॥ पणविध दशविधजाणो ॥ ए समकि
त शिवतरुनुं बीजक ॥ संप्रति परें मन आणोरे ॥ प्राणी समकित गृथ आरा
धो ॥ जेम शिवमारग सायोरे ॥ प्राणी ० ॥ सम ० ॥ १ ॥ ए आंरुणी ॥ इगविध
तुज आणा रुची डुविहा ॥ इव्य जावथी कहिये ॥ निश्चयने व्यवहारे अथवा ॥
समकित डुविध सदइयं रे ॥ प्रा ० ॥ २ ॥ सदहणा सुधी तुज आगम ॥ परमा
रथ नवीजाणे ॥ समकित इव्ययकी तस कहिये ॥ जावथी तत्व वखाणेरे ॥ प्रा ०
॥ ३ ॥ मिय्यापुज्जत गुहनु वेदन ॥ समकित इव्य कदावे ॥ जावथी तत्व रु
चिपण तिमहिज ॥ तत्व रुची पग्जावेरे ॥ प्रा ० ॥ ४ ॥ पुज्जरूपी अरूपी अ
पुज्ज ॥ ए पण द्विविध तुं देवे ॥ द्वायोपशमिक वेदक पुज्ज ॥ जेप अयुज्ज
लेखेरे ॥ प्रा ० ॥ ५ ॥ निश्चय समकित शुन, आतमनो ॥ ज्ञानादिक परिणाम ॥

अथवा आतम समकित कहिये ॥ गुण गुणी जेद न ठामरे ॥ प्रा० ॥ ६ ॥ मि
थ्या दृष्टीतणी समस्तवना ॥ त्यागादिक व्यवहार ॥ वज्रिय निसर्गापर अधिगमयी ॥
बिहुजेदे निरधाररे प्रा० ॥ ७ ॥ जिम कोई मारग चूलो पंथी ॥ जमता मारग
आवे ॥ कोइरु उपदेशादिक योगे ॥ कोइरु थाग न पावेरे ॥ प्रा० ॥ ८ ॥ ज्वर प
ण सहेजे औपध योगे, जाये एक न जाय ॥ मारग जर दृष्टांते समकित ॥ ९
णि परे द्विविधे थायरे ॥ प्रा० ॥ १० ॥ जाती समरण प्रमुख थकीजे ॥ ताम नि
सर्ग विचारा ॥ गुरुउपदेशादिक थी आव्युं ॥ ते अधिगम चित्तधारारे ॥ प्रा० ॥ १० ॥
कारक रोचक दीपकजेदे ॥ त्रिविधे पण ए जाण्णु ॥ अथवा उपशम ह्यापोपशमि
क ॥ ह्याधिक जेदे दारुणुरे ॥ प्रा० ॥ ११ ॥ ते जिमनाण्णु ते तिमकीरु ॥ ते का
रक तस स्वास ॥ तुज धर्मोपरि रुचिची रोचक ॥ नहि, किर्तिया, अच्युतासरे ॥ प्रा०
॥ १२ ॥ मिथ्या दृष्टि थको पण पोते ॥ धर्मकथादिक सारे ॥ दीपक परं परने दी
पावे ॥ ते दीपक उपचाररे ॥ प्रा० ॥ १३ ॥ ते समकित जिम फरखु जीवे ॥
तिम तुज आगल दाखु ॥ तुज आगम नय न्याय बुधोदधि ॥ परमाण्व रस चा
खुरे ॥ प्राणी समकित सुख अराधो ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ एकप्रकारनु वेप्रकारनु त्रणप्रकारनु चारप्रकारनु पाचप्रकारनु अथवा
दशप्रकारनु सम्यक्त्वजाणवु ए सम्यक्त्व माहूरुपवृक्षनु बीजनूतजाणवु सप्रतिरा
जानीपरं मनमाचितवबु यक्षुं - एगविह डुविह तिविह, चउहा पचविह दसवि
ह सम्म ॥ मुक तरुबीयनूरुं, सपइ रायाव धारिळा ॥ १ ॥

एकविधते ताहरी आझारुचिरुप वेप्रकारनु सम्यक्त्वते एकइव्य सम्यक्त्व बीजु ना
यसम्यक्त्व अथवा निर्भेसम्यक्त्व अने व्यवहारसम्यक्त्व एण वंप्रकार कहिये ॥ २ ॥
तेमाजे तमेवसन्निससकंजजिणेहि पवेइय इत्यादिकसदहणासुधीहोय पण प
रमार्थे कांईनजाणे जीवाजीवादि स्वरूपण नममजे तेने इव्यसम्यक्त्व कहिये
जावेण सदहतो अथाण माणेवि सम्मत्तमितिवचनात् तथा तमेवसन्न इत्यादि
क सदहणासुधीहोय अने नवतत्वादिकना जेदानुजेदपण परमाये समजे तेने ना
वसम्यक्त्व कहिये जीगाइनवपयथ्ये, जाजाणइ तस्सहोइसम्मत्तमिति वचनात् ॥
अथवा रूपी इव्यसम्यक्त्व अने अरूपी जावसम्यक्त्व एप्रकारेण वजेदयाय
तेज विवरितेकहेते मिथ्यात्वना सुखपुजनुवेदन एटने मिथ्यात्वना त्रणपुज कया
ते तेमां जे सुख पुजनुवेदवु तेने इव्यसम्यक्त्व कहिये अने नाथी तत्वरुचिहाय
तेने जावसम्यक्त्व कहिये ते उपशम ह्यायिकादिक जाणवु ॥ ४ ॥

अथवावली बीजेप्रकारे सम्यक्त्वतुं द्विविधपणु देखाहेते रुपी अने अरुपी ए वे चेदेजे सम्यक्त्वते ते आवीरीतेजे एक ह्यायोपशम अने बीजुंवेदक ए वे सम्यक्त्वरुपी पुग्लरूपते माटे एने रुपी कहिये अने शेष जे ह्यायक. उपशम अने सा स्वादन ए त्रण सम्यक्त्व पुज्जरूपनथी माटे एने अरुपी कहिये यहुकं विचारपं चातिकायां धम्माधम्मा गासा, जीवाकालोय खाइमंचेव ॥ सासायण उवसमियं, अपुग्लार्ड तुएयार्ड ॥ १ ॥ करानिय वेउविय, आहारग तेयस कुणी मसो ॥ उ स्तात्तंनिस्सात्तं कम्मण कम्माणिठायतमो ॥ २ ॥ वग्गणअणंतआयव, मिस्सरुंथो अचित्त महखंथो ॥ वेयग स्वाउवसमं, ऊज्जोय पुग्लसुएजणियं ॥ ३ ॥ ए द्विविध पणुपण ताहात् केवलजाने हे नगवत्तुं देखेते ॥ ४ ॥

हवे निश्चैसम्यक्त्व अने व्यवहारसम्यक्त्व ए वे देखाहेते निश्चयथी निश्चैनयें ज्ञानादिमय एटले ज्ञान दर्शन चारित्ररूप आत्मानो गुणपरिणाम तेहिज सम्यक्त्वकहियें अथवा ज्ञान दर्शन चारित्ररूप आत्मानो परिणाम ते आत्मारूपजते तेमाटे आत्माज सम्यक्त्व कहियें इहां गुणगुणीनो अचेदोपचार लहियें गुणते ज्ञान दर्शन चारित्रादिक अने गुणीते आत्मा ए वे एकेकथी जूडानथी तेमाटे ए वे ने माहोमाहं चेदनथी अचेदरूपजते यतः आत्मैव ज्ञानदर्शन चारित्राएथयवा यते. यत्तदात्मकएवंप शरीरमयितिष्ठति ॥ ६ ॥

बीजुं व्यवहार सम्यक्त्वते जे मिथ्यादृष्टिसंघाते परिचयप्रमुख ठाने अथवा वे वगुरुनी नकिप्रमुख साचवे व्यवहारथी सम्यक्त्वना दूषणटाजे अने सम्यक्त्वना नूषणआदरे इत्यादिक लक्षणेकरी व्यवहारथी सम्यक्त्वयारि कहियें जेमाटे गुण स्थान कमारोहमां कसुत्रे. देवेगुंघं संवेच, नन्नकिंजासनोन्ननि ॥ अत्रतोपि करो त्येव, स्थितिस्तूयें गुणालये ॥ १ ॥

अथवा निसर्ग अने अयिगम ए वेचेदपण सम्यक्त्वना कहियें ते देखाहेते. जे म कोइकपुंम मार्गथीनूजो कोइना उपदेशविना स्वयंनमतो पोतानीमेजेज पोते मार्गप्रतेपामें एटले पोतानीमेजे मार्गेश्रावे अने कोइकतो नूजोयको परनाउपदेश थी एटले बीजोकोइ मार्गद्वामें तेवारें मार्गेश्रावे अने कोइकतो मूलथी मार्गे पामेज नही एमज नूजोफरे अथवा ज्वग्नेदृष्टाने जायवुं जेम कोइकने ताप था वतोहोय ते पण कोइकतो पोतानीमेजे परीपाकेजजाय अने कोइक थापयादिक न संयोगें जाय तथा कोइकज्वगतो जायजनही ए दृष्टाने कोइकजी वतो जानिस्मरणादिके पोतानीमेजेजपामे अने कोइकर्ज गथी पामे

तथा कोष्कपामेजनही इहातो मिथ्यात्वरूपज्वरठे ते कोष्कने गुरुवपदेजें अथवा सहेजेमटीजाय अने कोष्क अन्नव्यादिकने मटेजनही अने जल वस्त्र कोडव दृष्टात त्रणठे ते पुजत्रयनेविषे जावसे इहा मार्ग तथा ज्वर ए वेदृष्टातनो प्रस्तावने माटे वेज कहा ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

हवे सम्यक्त्वना त्रण जेद कहेठे तेमा एक कारक बीजु रोचक त्रीजु दीपक अथवा एक द्वायक बीजु उपशमिक त्रीजु द्वायोपशमिक ॥ ११ ॥

हवे एना लक्षण कहेठे हे जगवन् हे वीतराग ते जेम कसुठे तेमज करबु एटले ताहरी आझाप्रमाणे चालबु तेने कारक सम्यक्त्व कहिये अने करनार ते पण कारकसम्यक्त्ववत थयो तेनेपण कारक सम्यक्त्व कहिये आधाराधेयानेदोष चारे अने रोचक सम्यक्त्व तेतो ताह्रा धर्मवपर ताह्रा शासनवपर रुचीमात्रनु कर नार एटले धर्मवपर रुचीमात्र होय पण आचरी शकेनही तेमाटे रोचक कहिये ॥ १२ ॥

त्रीजु दीपकसम्यक्त्वते पोते मिथ्यादृष्टी अथवा अन्नव्य अगारमईकादिकनी परे धर्मकथायेकरी अथवा मातृस्थानानुष्ठानातिसयेकरी कोष्क प्रकारे जिनोक्त तत्व परने दीपावे वीतरागना वचन परनेप्रकाशे तेथी कोष्क सम्यक्त्व पामे दीप कनीपरे पोतानीपासे अधिकार अने परने प्रकाशस्थानीय सम्यक्त्व पमाडे तेमाटे दीपक सम्यक्त्व कहिये एनु अपरनाम व्यजक सम्यक्त्वपण कहिये ते मिथ्यादृष्टीनेपण परिणाम परिणमन ते उपचारथी कारणनेविषे कार्यनावपचारथी सम्यक्त्व कहिये यष्टुक्त यथायथा चाचरण जिनोदितं, तथा तथा यत्र सतिप्रवर्तते ॥ तदगस्तम्यक्त्वमिदं प्रचकृते, तथा विष्टुडे खलुकारकजिना ॥ १ ॥ विहितानुष्ठान प्रतिनावविष्टुडे रत्तीवविमलाया ॥ प्ररोचयतीतिरुत्वा रोचकमिदमाह सम्यक्त्व ॥ १ ॥ स्वयमिथ्यादृष्टि स्तदपिचजनधर्मकथयामुदु सम्यङ्मार्गे नयतिचहित चैववदति ॥ तष्टुक्त सम्यक्त्व ह्यु पचरितवृत्त्या जिनमते तथा धर्म्मार्दीनाप्रकटनतया व्यजक मिति ॥ ३ ॥ पुनरप्युक्त - विहियाणुष्ठाण पुण, कारगमिहरोयगु सद्दहण ॥ मिष्टदिष्टीदीग्ग्, जतनोदीवगतं ॥ ४ ॥ इति

ते सम्यक्त्व जेम जीवे फरस्थु अनुजव्यु पाम्यु तेम तमारा आगल चीनबुदु ते ताह्रा आगमने अनुसारे एटले ताह्रा आगमना नयजे नेगमादिकने न्याय शास्त्र समत्यादिक तष्टूपजे सुयोदधि एटले अमृतसमुद् तेनु परमार्थजे तडहस्य तेहिजरसने चाखु अनुजबु एटले तहारा आगमनु परमार्थ लेझे तेने अनुसारे कहीमु ॥ १४ ॥ ए पहेजो ढालनु अर्थ पुरो थयु

ढाल बीजो देवतुज सिद्धांत मीगोएदेशी

वीरजिणोसर साहिब सुणजो ॥ निजसेवक अरदासरे ॥ दीन दयाकर गकुर
 आपो ॥ तुहचरणो मुज वासरे ॥ वी० ॥ १ ॥ लोकाकाशि रह्यो अविनाशी ॥
 नाव अनादि अनंतरे ॥ ए नव चक्र तणा दुःख बहुला ॥ जोगवियां जगवंतरे ॥
 वी० ॥ २ ॥ सूक्ष्मनिगोद वस्योहुं स्वामी ॥ अनादि वणस्सइ नामरे ॥ तिहांमे
 कीध अनंता पुजल ॥ परावर्त्तविण स्वामिरे ॥ वी० ॥ ३ ॥ अव्यवहाररासैं इम व
 सिउ ॥ काल अनंतो जोगेरे ॥ कर्मपरिणाम नृपति आदेशे ॥ तादश नव्यता यो
 गेरे ॥ वी० ॥ ४ ॥ तिहांएकण सासोसासमें कीधां ॥ नवसतरे जाजेरारे ॥ ए दु
 ख तुजविण कुणठोमावे ॥ स्वामी मुज नवफेरारे ॥ वी० ॥ ५ ॥ व्यवहाररासी
 लइ उतकर्पे ॥ काल अनंत अनंतोरे ॥ शुल निगोदने पृथवी पाणी ॥ तेज अनि
 ल त्रस जंतोरे ॥ वी० ॥ ६ ॥ तिहांपण हुं वसिउ तुमपाखें ॥ मिथ्यामतनेजोरे
 रे ॥ हरिहरदेवकरीमें मान्या ॥ तुं न चढ्यो मनमोरेरे ॥ वी० ॥ ७ ॥ तेण में ठेद
 न जेदन ताडन ॥ नूप तृपा गुरु नाररे ॥ गर्जवासने जन्म जरा दुख ॥ जोगवि
 यांनिरधाररे ॥ वी० ॥ ८ ॥ इम चउगइ नवना दुख फरसी ॥ वारअनंती अना
 णीरे ॥ पालाढट्टांते इगपुजल ॥ परावर्त्तस्थिति आणीरे ॥ वी० ॥ ९ ॥ नव्यपणा
 दिक ने परिपाके ॥ गिरिसरि डुपल न्यायेरे ॥ अथ्यवसाय विशेषकरणजे ॥ अना
 जोगथी आयेरे ॥ वी० ॥ १० ॥ ते त्रिविधे नारखु तिहां पहेलुं ॥ यथाप्रवृत्त व
 ली बीजुरे ॥ करण अपूरव नामे कहीये ॥ अनिवृत्त करण ते त्रीजुरे ॥ वी० ॥
 ॥ ११ ॥ यथाप्रवृत्तकरणे आबुविण ॥ सात करम करी खीणरे ॥ कोमा कोमी
 सायर इगपलनो ॥ असंख्यनाग तिणे हीणरें ॥ वी० ॥ १२ ॥ इहां कर्कस निवि
 म गुपिलजिम ग्रंथी ॥ जेदन डुकर कामरे ॥ कर्मपरिणाम जनित घन जीवनो ॥
 रागद्वेष परिणामरे ॥ वी० ॥ १३ ॥ ते ग्रंथी नवीजेदी जीवे ॥ पहेलि इणो संसार
 रे ॥ वार अनंति अनव्यपण आवे ॥ ग्रंथीजगें निरधाररे ॥ वी० ॥ १४ ॥ नव्य
 अनव्य रहे तिहां ग्रंथी ॥ संख्य असंख्योकालरे ॥ अरिहंतादिकनी रुद्धिदेखी ॥
 संयमने उजमालरे ॥ वी० ॥ १५ ॥ तिहां लहे श्रुत समायक इव्यें ॥ सेप ला
 न नही तासरे ॥ तिहांथी ग्रंथ्यकेपणजीवे ॥ पण नहि शिवपुर वासरे ॥ वी०
 ॥ १६ ॥ कोइक नव्य महातम तेहमां ॥ जेहनेनवनो पाररे ॥ निशित कुठार धारें
 जिम ततपिण ॥ जेदे बल मनोहाररे ॥ वी० ॥ १७ ॥ करण अपूरव परमविशु
 धे ॥ तिमते ग्रंथी आयेरे ॥ जेदीने अंतर मूहूरतमां ॥ अनिवृत्तिकरणे जायेरे ॥

વી० ॥ ૧૭ ॥ મિથ્યામોહ તણીસ્થિતિ તેહનુ ॥ અતરમુદૂરત ઓરે ॥ ડડય ક
 ણ ડપરેં ડંડધી ॥ તે સમરથ સુવિવેકોરે ॥ વી० ॥ ૧૯ ॥ અનિવૃત્તિ કરણ વિગે
 પે અતર ॥ મુદૂરતકાલ અનૂપોરે ॥ અતરકરણ કરે તિહાં વેચજે ॥ દલિક અનાવ
 સરૂપોરે ॥ વી० ॥ ૨૦ ॥ જિમવનદવદગ્ધે ધન ડલ્લર ॥ પામી ગામ ડહ્વાયરે ॥ તિમ
 મિથ્યા વેદન વનદય સમ ॥ અતરકરણે થાયરે ॥ વી० ॥ ૨૧ ॥ અતરકરણ કરે
 મિથ્યાતની ॥ યિતિપુગ કહે જિન ન્યાનેરે ॥ અતરકરણ થકી યિતિ હેવી ॥ પહે
 લી મુદૂરત માનેરે ॥ વી० ॥ ૨૨ ॥ તેહથી ડપરલી યિતિ વીજી ॥ તિહાં પ્રથમ
 સ્થિતિ જાણોરે ॥ મિથ્યાડલીકનુ વેદન તેહથી ॥ મિથ્યાદૃષ્ટી વચાણોરે ॥ વી०
 ॥ ૨૩ ॥ અતરમુદૂરત તે યિતિનાજે ॥ નહી મિઠાદલ વેદોરે ॥ અતરકરણનો પ્ર
 થમ સમય તિહા ॥ લહે ડપશમ નિરવેદોરે ॥ વી० ॥ ૨૪ ॥ પરમાનંદ મગન હોઈ નટજિ
 મ ॥ જીતી કટક અગેપરે ॥ ન્યાયવત્ત હરપેજિમ ગાઢે ॥ ન્યાય ધનાગમ પેલરે ॥ વી० ॥ ૨૫ ॥

અર્થ ॥ હવે વીજાઢાલની પ્રથમગાથાતો સુગમઠે માટે વીજીગાથાથી અર્થ ક
 હેઠે - હા સદૈવલોકાકાશ પ્રતિષ્ઠિત અનાદિ અપર્યવસિત નવચક્રાલ્ય પુરોઢર
 વર્તિ તેમાહે વર્તતા ઇવા પૂર્વે સર્વપ્રાણી અનાદિવનસ્પતિમા સૂક્ષ્મનિગોઢ પરપર્યાય
 માહે અનતા પુજનપરાવર્તલગે જીવ રહ્યો સાથે એકઆસોઆસમા સતરનવ જાજેરા
 કરે જન્મમરણાદિક વેદનાના સમૂહને અનુનવે તથાવિધ નવ્યપ્રાણી પણ અનતો
 કાલ અવ્યવહારરાસીમારહી કર્મપરિણામ રાજાની આજ્ઞાથી તથાવિધ નવ્યપણાને
 નિયોગેકરી વ્યવહારરાસીમાહે પ્રવેસકરે

વ્યવહારરાસીતે કોનેકહિયે જે વાઢરનિગોઢ ધૃત્વી પાણી તેજ વાયુ પ્રલેકવન
 સ્પતિ અને ત્રસ તેમાપણ અનતાનત કાલસુધીરહે એપ્રમાણે સકલહ સપાઢપ વી
 જનૂત જે મિથ્યાત્વ તેણેકરી ઇટલા કાલજગે ચારગતિનુ સત્તાર સવધી વેદન ને
 ઢન તામન જૂપાટપાદિસહન યુરુજારાક્રમણ ગર્નેવશન જન્મ જરા રોગ શોકશ્ચરિયો
 ગ અનિષ્ઠસયોગ ડયાં િપાઢ મરણાદિક ઢારુણહ સ્વ પ્રાપ્તે અનતિવાર અનુનરીતે
 પાજાને દૃષ્ટાતે પાડુતે ધાન્યનરવાનુ નાજનવિગેપજાણવુ તે જેમ કોઢકપુરુષ તે
 પાજામાં યોધુયોધુ ધાન્યનાવે અને ગણુધણુકાઢે તે ધાન્ય કેટલેકુકાલે ગૂટે તેમ
 કર્મધાન્યરૂપ પાજામાહે જીવ અનાજોગથી યોમ્ના કર્મવાધે ઇટલે યોધુપાલે અને
 ષણાકર્મનિર્જરે ઇટલેગણુકાઢે ઇરીતે વેહલો ઇક પુજનપરાવર્ત જેણે નવસ્થિતિ
 આણીગણીઢે એવુકોઢક ચારગતિ સપરીજીવ તે કયમપિ મહતાકષ્ટે તથા નવ્ય
 ત્વ પગિપાકના વગયઢી ગિરિસરિહિપજ યોજનાઢક્ટપ પર્વત નદી પથ્થર યોજના સ

मान अनानोग निर्वर्त्तित एवुं यथाप्रवर्त्तिकरण करणपरिणामोत्रेतिवचनात् एहवुं
अव्ययसायविशेषरूप तेणेकरीने एक आयुवर्द्धानि सर्वज्ञानावरणादिक सातेकर्म ते
नी पयोपमासंख्येयजागे न्यून एककोटीसागरोपमनी स्थितिरे जेहनी एहवांकरे
ते सर्वकर्मनी उत्कृष्ट स्थितिकेटलीने के जेमांथी वीजीन्यूनकरे ते गाथायेंकरीकहे
ठे मोहे कोडाकोडी, सत्तरिवीसंचनामगोयाण ॥ तीसयराणि चउल्लं, तितीसयराणि
आकस्स ॥ १ ॥ अत्रांतरे जीवने कर्मपरिणामजनित धन रागद्वेषपरिणामरूप क
र्कश निविडचिरप्ररूढ गुपिल वल्कग्रंथीनीपरे डुर्जेद अनिन्नपूर्वगाढीहोय.

तडुक्तं घस्सण घोलण जोगा, जीवेणजयाहविक्क कम्मविई ॥ खविया सवासा
गर, कोडाकोडी पमुत्तूणं ॥ १ ॥ तडुवियथोवमित्ते. खविये डंठतरमि जीवस्स. ह
वड्डु अनिन्नपुटो, गंठीएवं जिणाविति ॥ २ ॥ गंवित्तिसुडुप्पेउ, ककडधणरूढगूढ
गंठिव जीवस्स कम्मजणितं, धणरागदोस परिणामो ॥ ३ ॥

ए गांठ सुधी अनव्यपण यथाप्रवर्त्तिकरणेकरी कर्मखपावी अनंतिवारआवे प
णांठने जेदेनही यडुक्तं प्रवचनसारोदारे करणं अहापवत्तं, अपुवमनियट्टिमेव न
वाणं ॥ इयरेसि पढमंचिय, नसुइकरणांति परिणामो ॥ १ ॥

ग्रंथीवेज्ञंर्वर्त्ततो नव्य अथवा अनव्य तिहां संख्यात अथवा असंख्यातोकाल
रहे तिहारहोयको इव्यश्रुत निन्न दशपूर्वलगं अनव्यजणे ते तीर्थंकरनी क्खिदे
खी अथवा स्वर्गसुखादिकनो अर्थियको जेवारे दीहालिये तेवारे पूर्वजणे तेमाटे
ज निन्न दशपूर्वांतश्रुत ते मिथ्याश्रुतपणहोय मिथ्यात्वेग्रह्यामाटे मिथ्याश्रुत कहे
वाय अने जेने चउदपूर्व अथवा संपूर्ण दशपूर्वश्रुतहोय तेने नियमा सम्यक्त्व
होय पण कांइकठणा दशपूर्वधरादिकनेविपे सम्यक्त्वनी नजना जाणवी यडुक्तं
कल्पजाप्ये चउदस दसय अनिन्ने, नियमा सम्मत्त सेसए नयणा ॥ इति तिहांथी
इव्यसंयमपाली जैननीक्रियानेबले नवग्रैव्यकेपणजाय पण मिथ्यादृष्टीमाटे संसा
रनो पारपामेनही यडुक्तं आवश्यककटीकायां अनव्यस्यापि कस्यचित् यथाप्रवृत्तिक
रणतो ग्रंथिमासाद्याहंदादि विनूतिदर्शनतः प्रयोजनांतरतोवा प्रवर्त्तमानस्य श्रुत
सामायिक लानोजवति नज्ञेपलानइति

एम यथाप्रवर्त्ति करणेकरीने ग्रंथीलगे नव्यपणआवे अने अनवपणआवे पण
अपूर्वकरणादिकतो नव्यनेजहोय अपूर्वकरणे तो पथिक पिपीलिकयोद्घातं यथा.

जह इह तिन्निमणूसा, जंतमविपहं सहावगमणेणं ॥ वेला इकंमनिया, तुरंति
पताय दोचोरा ॥१॥ दडुमग तडुठे, तडुगेमासउ पडिनियत्तो ॥ वीउगहिउ तइउ,

समझंकोतो पुरपत्तो ॥ २ ॥ अहवी जगो मणूसा, जीगाकम्महिइ तहोदीहो, गवी
 यनयघाण ॥ राग दोसाय दो चोरा ॥ ३ ॥ जगोविइ परिवुद्धी, गहिउं पुण गवि
 उं गउं तइउं ॥ सम्मत्त पुरएव, जोइका तिन्नि करणाइ ॥ ४ ॥ खिइ साजावियग
 मण, थाणूसरण तउं समुप्पयण ॥ गाणताणुसिरेवा, ऊहरण वा मुअगीण ॥ ५ ॥
 खिइगमण पिव पढम थाणु सरणच करण मपुवं ॥ उप्पयणपिवतत्तो, जीवाण
 करण मनियाइं ॥ ५ ॥ गाणुव गविदेसो, गविय सत्तस्त तउ वघाण ॥ ऊपरण
 पिवतत्तो, पुणोविकम्महिइगिवद्धी ॥ ७ ॥

एम ए वे दृष्टाते व्रणकरण जावयां एकयापुकर्मवर्जिने बीजा सातकर्मनी
 कट्ठरी स्थिति खपाची वाकी एककोडाकोडी सागरोपमते पट्योपमने अत्तरखा-
 तमेंजागे न्यून सातेकर्मनी स्थिति प्रत्येके आणी राखी

हवे कोइक महात्मा समासन्न परमनिवृत्ति सुख समुत्पत्ति प्रचुरहुनिवार
 वीर्यप्रसर तीक्ष्ण कुशरधारानीपरे अपूर्वकरणरूप आत्मानि परमविशुद्ध यथोक्त
 स्वरूप ग्रंथीनेदकरीने मिष्यात्वमोहनीय कर्मस्थितिनु अत्तरमूहुत्त उदयदूणथी
 उपरे अतिक्रमिने अनिवृत्तिकरण सङ्गितगिच्छि विजोपेकरीने अत्तरमूहुत्तकाज
 प्रमाण वेचदजिका जावरूप अत्तरकरणकरे इहा यथाप्रवृत्तिकरण अपूर्वकरण
 अनिवृत्तिकरण नो अनुक्रम आवीरीतेंजाणवु तेरुहेत्रे यथा जागरी तापढम,
 गवीसमइउउं जवेवीर्य ॥ अनियट्टीकरण पुण, सम्मत्त पुरकडेजीये ॥ १ ॥ गवित
 म इउवत्ति ॥ ग्रंथि समतिक्रामत निदानस्येत्यर्थ सम्मत्तपुरकडेति सम्यक्त्व पुर
 रुत येनतस्मिन् आसन्नसम्यक्त्वे एवजीवे अनिवृत्तिकरण जवतीत्यर्थ

एटले जे करणोकरि गिरिसरि जलवेगालोमघमान पायाणनीपरें घचना घोलनादि
 केकरीने एकयापुकर्मवर्जि ओप सातेकर्मनी कांइरुवणी एक कोडाकोडी सागरोप
 मनी स्थितिकरतो ग्रंथीदेगलगेयावे ते यथाप्रवृत्तिकरणकहिंये अने जे अथ्यवसा
 ये अप्राप्तपूर्वके घन रागदेष परिणतिरूप ग्रंथीने जेदवामामे ते अपूर्व करण क
 हिंये वजी पूर्वप्रातययाजे अथ्यवसाय तेने अनिवर्तके एवा अथ्यवसायगिओपे
 ग्रंथीनेदकरीने सम्यक्त्वपामे ते अनिवृत्तिकरण कहियें हवे अत्तरकरण करतिवे
 लायें मिष्यात्व मोहनीयकर्मनी ये स्थितिकरे एक अत्तरकरणथी हेवजी प्रथम
 स्थिति अत्तरमूहुत्तप्रमाण बीची तेथी उपरली वाकीरहेजी पट्योपमासरयेयजाग
 न्यून कोडाकोडी सागरोपमरूप स्थितिजाणवी

तेमा प्रथम स्थितिनेविपे मिष्यात्वदजिक वेढनथी ए जीउने मिष्याट्टीन क

हियें अंतरमुहूर्ते वली ते स्थितिगयेयके अंतरकरणनो प्रथम समय तिहांज सम्यक्त्वपामे मिथ्यात्वदलिक वेदनना अजावथीजेम वनमां दवलागोहोय ते जेवारे उख रजूमिपामें तेवारे पोतानीमेले उल्हाइजाय तेम मिथ्यात्व वेदनरूप वनदव तैपण अंतरकरणरूप उखरजूमिपामिने उल्हाइजाय तेवारे तेने उपशमसम्यक्त्वनो जाज थाय.

उक्तंच ऊसरदेसंदडि, द्वियं च विज्ञाऽवणदवोपप्य॥ इयमिद्वस्ताणुदए, उवस मसम्मंलहऽजीवो ॥ १ ॥ टीका ॥ ग्रंथिजेदोहि मनोविवातपरिश्रमादिनिष्ठैः ख साध्योवर्त्तते तदाहि सजीव. कर्मरिपुमध्यगतस्तं ग्रंथिंप्राप्यातीव परिश्राम्यति, प्रचूतकर्मारतिसैन्यांतरुत्वेन संजातखेदत्वात् संग्रामगिरसीवडुर्द्धयापाकृतानेकं शत्रुनरनरैश्चनटवत्॥ यडुक्तं सम्यक्त्वस्तवे॥ सोतठरणे सुहमो, व वैरिजयजणियपरम आणंदो ॥ सम्मतं लहऽजिउ, सामन्नेणं तुह पसाया ॥ १ ॥ टीका ॥ सजीवस्तत्रानिदृत्तिकरणेरुते अंतरे हेनाथ तवप्रसादात् तवसाक्षात् सामान्यतो ननुद्वापि काद्विद्विगिष्टतया सम्यक्त्वं उपशमिकारख्यं लजतेजीवः कऽवेत्याह रणे सुहमोवेति वैरिजयेन जनितोयः परमानंदस्तरणे सुनटवत्॥ तथाहि रणेनटो वैरिजयादानं दमश्नुते तथैव रागद्वेष कर्मस्थित्यादि वैरिजयात्परमानंदं कल्पंसम्यक्त्वं लजते जीव. तडुक्तं पावंति खवेकणं, कम्माइ अहापवत्त करणेणं ॥ उवलनाएण कहमवि, अजिन्न पुवि तउगंति ॥ १ ॥ तगिरिवरंवजेनुं अयुवकरणुगवड्ढ धाराए ॥ अंतोमुदुत्तकालं ॥ गंतुंअनियट्टिकरणंमि ॥ १ ॥ पऽसमयंसुअंतो, खविउंकम्माइ तउ बहुत्थाइ ॥ मिद्वत्तंमिउऽस्से खीणेणुइयंमि उवसंते ॥ ३ ॥ संसारगिम्हत्तविउं, ततो गोलीसचंदणरसोव ॥ अऽपरम निवुइ करं, तस्तंते लहऽमम्मचं ॥ ४ ॥ अतएव नय्यानां मिथ्यात्वस्यानादिसांतत्वं ॥ तडुक्तं मिद्वत्तमनव्वाणं, तमणाइ मणंतयं सुणेयव ॥ नव्वाणंतमणाऽ, सपड्ढवसियंतु सम्मचे॥ ए वीजाढालनी सोलमीगायायी मांमीने चोवीसमी गायामुधी नवगायानो अर्थकह्यो वीजाढालनोअर्थ पुरो ययो.

॥ टाल त्रीजो सहारेममाणी एदेजी. ॥

॥ ऽणीपरें तुजथी समकित फरस्सुं ॥ जेदथी नवजल तरस्सुंरे ॥ धनधन तुम सेवा ॥ एयी मन वठीत फज लेवा ॥ तेकरवा मुज हेवारे ॥ ४० ॥ १ ॥ तिहांकोऽवेश विरति तत्तरसी ॥ नर्व विरतिलहं द्रिर्निगे ॥ ४० ॥ मिद्वामयण कोदर वा सरिखुं ॥ उपशम ओपधपरखुंरे ॥ ४० ॥ २ ॥ जज वम्मादिकनेट्टणाने ॥ तुज आगम कहखांतेरे ॥ ४० ॥ मिथ्यापुंजकरेव्रणानोधी ॥ उपशमकरेगुजवोधीने ॥ ४० ॥ ३ ॥ शुद्धने अर्थ विदुद्धते वीजो ॥ अविदुद्धं मत्तगीजोरे ॥ ४० ॥ उपशमयी

પડિઉમનવામે ॥ ક્ષાયોપશમિક પામેરે ॥ ૫૦ ॥ ૪ ॥ મિશ્ર તથા મિધ્યાત્વને પર
 સે ॥ કરમમતીઠમ દરસેરે ॥ ૫૦ ॥ વીજુક્ષાયોપશમિક કહિયે, ઉપશમપરિપણ
 હિયેરે ॥ ૫૦ ॥ ૫ ॥ મિષ્ટાપુજકરીત્રિણ નિરણે ॥ કોઈ અપૂરવકરણેરે ॥ ૫૦ ॥ શુદ્ધપુન
 તિહાવેદતોજ્ઞાની, જિનવચનામૃતપાનીરે ॥ ૫૦ ॥ ૬ ॥ ઉપશમપામ્યાવિણ તુજના
 મે ॥ ક્ષાયોપશમિકપામેરે ॥ ૫૦ ॥ યથાપ્રવૃત્તિકરણત્રયક્રમથી ॥ અતરકરણેતુજ
 ચીરે ॥ ૫૦ ॥ ૭ ॥ જેલહેઉપશમ નવજલ તરવા ॥ તસત્રણપુજન કરવારે ॥ ૫૦
 આલબન અલહતી ઈયલ, જિમસઘણ નમૂકેરે ॥ ૫૦ ॥ ૮ ॥ મિશ્રપુજ અણજાની
 ઉપશમે ॥ તિમમિધ્યાતે દૂકેરે ॥ ૫૦ ॥ ઉપશમસમકિતથીતિણિપડિઉ ॥ જઈ મિ
 ધ્યા ગુણ અડિઉરે ॥ ૫૦ ॥ ૯ ॥ ઇમ સિદ્ધાંતીનિજ મત સ્વોલે ॥ કલ્પનાપ્યપણ
 બોલેરે ॥ ૫૦ ॥ તે ત્રણપુજતુસક્રમનાપુ ॥ જિનવચણેમનરાહુરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૦ ॥ મિધ્યા
 દલિકયીપુજ્જ સિચી ॥ સમકિતદૃષ્ટીવિચીરે ॥ ૫૦ ॥ સકરમાવે સમકિત મીમે ॥
 શુનપરિણામે હિંસેરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૧ ॥ સમકિતદૃષ્ટી મીસ આકર્ષી ॥ સમકિતમાં
 હેર્ષીરે ॥ ૫૦ ॥ સકરમાવે મિધ્યાદૃષ્ટી ॥ મિધ્યામાંગુણદૃષ્ટીરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૨ ॥ સમ
 કિત પુજ્જ મિધ્યામાંહે ॥ પણ મીસે નવિ ચાહેરે ॥ ૫૦ ॥ મિષ્ટાસ્ત્રીણ નહીંજે જે
 હને ॥ તે ત્રણ પુજઠે તેહનેરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૩ ॥ મિષ્ટાસ્ત્રીણ થયે દોય પુજી ॥ મી
 સ સ્વયે એક પુજીરે ॥ ૫૦ ॥ ક્ષાયક સમકિત પુજ્જ નાજે ॥ જિન આગમ ઇમ ના
 સેરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૪ ॥ સોધિત મયણ કોડવા થાને ॥ સમકિત પુજ્જ માનેરે ॥ ૫૦ ॥
 તેહને વિરુધ તેલાવિક પાજે ॥ શુદ્ધપણુ તસ નાસેરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૫ ॥ તિમજ કુ
 શાસ્ત્ર કુતીર્થિકસગે ॥ તસ કિરિયા મન રગેરે ॥ ૫૦ ॥ મિધ્યા, મિશ્રિત સમકિત
 જાપે ॥ તત્ત્વજ્ઞ મિધ્યા ચાયરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૬ ॥ સમકિતથી પડિકજો પાવુ ॥
 વત્તી સમકિતલહે આહુરે ॥ ૫૦ ॥ તે ત્રણ પુજ કરે તિહાં ફેરી ॥ મિષ્ટ અપૂર
 ધિવેરીરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૭ ॥ અનિવૃત્તિકરણ બલે તે રસીઉ ॥ સમકિત પુજે વસીઉરે ॥
 ૫૦ ॥ સમકિત પરેજિહા વિરતિનેપાવે ॥ આયકરણ વે આવેરે ॥ ૫૦ ॥ કરણ અપૂ
 રવ કાલને આગે ॥ નિરતિલહી તિહા જાગેરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૮ ॥ અતર મુદૂરતમાં
 તસ લાપે ॥ નિજ પરિણામે વાધેરે ॥ ૫૦ ॥ ઊવો નિયમ નહો તિહાં કોઈ ॥ વૃ
 દ્ધિ હાણી સમ હોઈરે ॥ ૫૦ ॥ ૧૯ ॥ અનાજોગ પરિણામની હાણે ॥ ગઈ નિરતિ
 નવી જાણેરે ॥ ૫૦ ॥ અરુત કરણ થકો તે પ્રાણી ॥ ફિરી લહે વિરતિ મુદા
 ણીરે ॥ ૫૦ ॥ ૨૦ ॥ આજોગ જે વિરતિથી સ્વસિયા ॥ તિમજ મિધ્યાગુણે વસિયા
 રો ॥ ૫૦ ॥ અતરમુદૂરતમા લહે આઠી ॥ જગન્ય થકો ફિરી પાઠીરે ॥ ૫૦ ॥ ૨૧ ॥ ઝલ્કવે વ

दुकालें नापी ॥ आद्य करण्ठे सांखीरे ॥ ४० ॥ इणीपरे कर्मप्रकृति वृत्तिमाहे ॥
तिदां जांजो उद्याहेरे ॥ ४० ॥ २७ ॥ कोऽ विगथित समकेत फेरी ॥ ते जहे मि
प्या वेरीरे ॥ ४० ॥ ठठीनरक लगें ते जाय ॥ समय मत्तें कहेवायरे ॥ ४० ॥ २३
आज बंधविना ऊवाहे ॥ फिरी समकित थवगाहेरे ॥ ४० ॥ वैमानिकविण आ
उ न बांधे ॥ कर्म मती मत सांधेरे ॥ ४० ॥ २४ ॥ समकित पतित कहे मतवां
धे ॥ उत्कृष्टी स्थिती बांधेरे ॥ ४० ॥ निन्न ग्रंथिने आगम न्याने ॥ स्थिति उत्कर्ष
न मानेरे ॥ ४० ॥ २० ॥ इणीपरे जेद मतांतर जाणे ॥ पण संदेह न आणेरे ॥ ४०
नि.शंकित तुज वयण आराधे ॥ न्याये तस गुण बांधेरे ॥ ४० ॥ २६ ॥

अर्थ:- हवे त्रीजादालनो अर्थे कहेते हवे प्रथम सम्यक्त्व पामतां कोऽक
जीव सम्यक्त्वनी सार्थेज देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामे ॥ उक्तंच शतकवृह
ज्जुणों ॥ उवसम सम्मद्विष्टी, अंतरकरणेविठ कोऽ ॥ देसविरयंपिलनइ, कोऽपमत्ताप
मत्तनावंपि सासाणोनकिपिलजेइति. पठी ते ओपधसमान उपशम सम्यक्त्वे करी
ने कोऽक जल वस्त्रने दृष्टांते मिथ्यात्व मोहनीयकर्म सोधीने ग्रण प्रकारेकरे ते
कहेते ? छ-पुंज २ अर्धविशुद्धपुंज ३ अविशुद्धपुंज.

ते त्रण पुजमांथी जेवारे शुद्ध पुंजनो उदय होय तेवारे शुद्धमिथ्यात्व पुजज
वेदनथी द्वायोपशम सम्यक्त्व कहियें तेनुं लक्षण कहेते जेम कोऽवा धोयाथकां
केटलाक मयणारहित थाय अने केटलाक लिगारेक मयणावालारहे अने केटलाक
तो मयणासहीतज रहे अथवा पाणीपण केटलुक स्वव निर्मल थाय अने केटलुक
निर्मल तथा मेलुं रहे तथा केटलुकतो मेलुजरहे तेमज वस्त्रपण धोयाथकां को
ऽक निर्मलज थाय कोऽक अर्ध मलीन रहे अने कोऽकतो आखु मलीनजरहे.

ए पूर्वांत दृष्टांते त्रण पुंजपण ठे तेमां जेवारे शुद्धपुंजनुं उदय होय तेवारे
तेना उदयना वशयकी जीवने विशुद्ध अरिहंतना तत्त्वनी श्रद्धाहोय तेथी ते जीव
द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामे अने जेवारे वली अर्धविशुद्ध पुंजनो उदय होय
तेवारे ते उदयनावशयकी जीवने अर्धविशुद्ध अरिहंतनापीतनुं तत्व श्रद्धान होय
तेवारे एजीव सम्यक् मिथ्यादृष्टी एटले मिश्रदृष्टीवत कहिये अने जेवारें अशुद्धपुं
जनो उदय होय तेवारे जीवने मिथ्यादृष्टीज कहिये तेवारें ते उदयनावशयकी
वीतरागना शासनउपरें सर्वथा रुची नज होय.

यथाप्रवृत्तिकरणादिकरणत्रय अनुक्रमे अंतरकरणे उपशम सम्यक्त्वपामे त्रणपुंज
तोजीव सर्वथा नजकरे तेमाटे उपशम सम्यक्त्वथी पमचो अवश्यमि.

हवे कर्मग्रंथिकनु मतकहेवे कर्मग्रथवाला एममानेठे के अनादि मिथ्यादृष्टीजीव स
म्यक्त्वलाजकाले यथाप्रवर्त्यादिक करणत्रय पूर्वक अतरकरणकरे तिहां उपशम सम्य
क्त्वपामे तिहात्रणपुज अथवश्यकरे तेकारणमाटेज उपशमथी पढ्योजीव ह्यायोपश
मिकसम्यक्त्वपामे अथवा मिश्रपुजेजाय अथवा मिथ्यात्वेजाय एचारगाथानो अर्थठे

हवे पाचमीगाथाथी मामीने नवमीगाथासुयी वली सिद्धांतिकनुमत कहेवे कोई अ
नादि मिथ्यादृष्टी तथाविधसामग्रीना सन्नावे अपूर्वकरणेकरी त्रणपुजकरे पती शु
द्धपुंजना पुजजनेवेदतो जीव उपशम सम्यक्त्व पाम्याविना प्रथमयीज ह्यायोपश
मिक सम्यक्त्वपामे अने बीजा यणाजीवतो यथाप्रवर्त्यादिक करणत्रय अनुक्रमे
अतरकरणे उपशम सम्यक्त्वपामे माटे त्रणपुजतो जीव सर्वथानजकरे उपशमथी
पढ्यो अथवश्यमिथ्यात्वेज जाय ॥ यदुक्त कटपज्ञाप्ये ॥ आलवण मजहताजह सत्तण
न मुंचएइजिया ॥ एव अकयतिपुजो, मिष्ठयिय उवसमीएई ॥ १ ॥ जेम गात्रसमु
द्धितकरेयके इलिकाजे गामरते बीजास्थानकरूप आलवनने अणपामति पोताउ
स्वस्थाननमूके गात्रसकोची तेजस्थानके रहे तेम उपशम सम्यक्दृष्टी उपशम स
म्यक्त्वथीपढ्यो त्रणपुजकखानथी माटेमिश्रपुज अने शुद्धपुजलक्षण स्थानातर
अणपामतो वलीतेहीज मिथ्यात्वपुजे थावे एसिद्धांतिकनु मत कहु ॥ ५॥ ६॥ ७॥ ८॥ ९॥

हवेपुजत्रयनुसक्रमण कहेवे कटपज्ञाप्यमा एमकसुठे के सम्यक्दृष्टीजीव मि
थ्यात्वदलिकयकी पुजजआकर्षि प्रवर्द्धमान परिणामयको सम्यक्त्वपुजमाहे अथ
वा मिश्रपुजमाहे सक्रमावे अने मिश्रपुजजने सम्यक्दृष्टी सम्यक्त्व पुजमाहे सक्र
मावे अने मिथ्यादृष्टी मिथ्यात्वपुंजमा सक्रमावे तथा सम्यक्त्वपुजज पण मिथ्या
त्वमाहेज सक्रमावे पण मिश्रमानसक्रमावे यदुक्त मिष्ठतासकती अविरुद्धा होई
सम्म मीतेसु ॥ मीमाउवादोसु, सम्मामिष्ठन उणमीस ॥ १ ॥ जेनो मिथ्यात्वद
पपाम्पुनथी ते सम्यक्दृष्टी निपमा त्रिपुजीजहोय अने मिथ्यात्वहीणथयेयके
द्विपुजीजहोय अने मिथ्यात्व तथा मिश्रवेदीणथयेठते एकपुजीजहोय अने स
म्यक्त्वपुज रूपकरेयके रूपक एटसे त्रणेपुजनोद्वय कखायका ह्याधिक सम्यक्त्व
वत होय ॥ यदुक्त कटपज्ञाप्ये मिष्ठतेमिअखीणे, तीपुजीमम्मदिठिणोनियमा ॥ खीण
मिउ मिष्ठतेडुण्णपुजीवखवगोवा ॥ १ ॥ जे सम्यक्त्वपुजज ते सोधित मदनकाइ
वा समानजाणवा तथा जेम सोधेजा कोइवा विरुधतैलादिके नाव्यायका फरीपा
वा मयणाजायाय तेम सम्यक्त्वपुजजने विरुधतैलादिक समान कुतीर्थससर्ग कु
शास्त्रधवणादिक मिथ्यान्वेकरी वासीतकखायका ततक्षण मिथ्यात्वियाय

वलीते सम्यक्त्वथी पडवडियो फरी सम्यक्त्वपामे तेवारे शीरीते पामे तेकहे
ते प्रथम पडवडिया केटलाहोय अने ते केइगतिमांजाचे ते कहेते.

अजविय चउछणंते, पंचमए दंसणाऽ परिवडिया ॥ सेसाउसिद्धिमाऽ, अछम
एतंमि तेवीतं ॥ १ ॥ मतांतरेष्वेवं ॥ अजविय चउछणंते, पंचमिसमाऽ परिवडी
सिद्धा ॥ सेसाअछमणंते, पङ्कशूलवणाऽ वावीत ॥ २ ॥ चत्तारिय वाराउ, चउटस
पुत्रीकरेइआहारं ॥ संसारंमिवसंतो, एगजवे दुन्नि वाराउ ॥ ३ ॥ तिष्ठयररिद्धिदंस
ण, सुद्धमपयद्यावगाहणाहेवं ॥ संसयबुधेयवं, गमणंजिणपायमूलंमि ॥ ४ ॥ स
मउजहन्नमंतर, उक्कोसेणंहवंति ठम्मासा ॥ आहारसररीराणं, उक्कोसेणं नवसह
स्ता ॥ ५ ॥ जंनरए अमुसार्ह, पुट्टवाऽसु सयल विगल तिरिएसु ॥ वंतर जोऽविमाणे,
सुपनेयइमेअसंखिद्धा ॥ ६ ॥ सियसंखतियमसंखा. मणुएसु अणंतया वणेनवरं ॥
परिवडिअगया आहा, रग्गविलप्रंति इह समए ॥ ७ ॥

जेवारेपण सम्यक्त्वथी पडयो फरीपातुं सम्यक्त्वपामे तंवारे पण अपूर्वकरणेकरी
पुंजत्रणकरीने अनित्ठनिकरणेकरी सम्यक्त्व पुंजेजाय एटले द्वायोपशम सम्यक्त्व
पामे इहां कोई पूजेजे अपूर्वकरण तो पूर्वं केवारेपण एवो परिणाम न आव्योहोय
अने प्रथम नवोआवे तेने कहिये करणंपरिणामविशेष इतिवचनात् अने अ
पूर्वकरणतो ग्रंथीजेवेआव्योहोतो तेहीज वली परिणामे फरी आव्यो तेवारे अपू
र्वपणु केमययुं ? तेने उत्तरकहेते अपूर्वमिवापूर्वस्तोक वारमेवजानादितिवृद्धा अपूर्व
नीपरं अपूर्व थोमावारज पाम्या माटे. फरीअपूर्वकहिये जेम कोऽक पदार्थ पुत्र ध
नरत्नादिक पूर्वेथोहुंपाम्याहोय ते फरीपामे तोपण तेने अपूर्व करीजमाने तेम अ
पूर्वकरणरूप परिणामपण जीवने थोमावारज आव्योते तेमाटे तेपण अपूर्वज
कहिये ए सिद्धांतहुं मतजाणहुं.

हवे सम्यक्त्वपाम्यानीपरे जेवारे कोऽजीव देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुपा
मे तेवारेपण यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण ए वे करणकरे पण अनित्ठनिकर
ण करेनही अपूर्वकरणनो अंतरमुहूर्तरूप काल समाप्तिने अनंतर समयेज देश
विरति सर्वविरति पडिवज्या, पठी अनंतर अंतरमुहूर्तलगे ते जीवने अवश्य प्रव
र्द्धमान परिणामहोय पठी अंतरमुहूर्त उपरांत नियमनही कोऽप्रवर्द्धमान परिणा
मियकोजरहे अने कोऽस्वनावस्थजरहे तथा कोऽहीनपरिणामिपणथाय तेवली
अनाजोगे कोऽक परिणामनी द्वाणीथकी देशविरति अथवा सर्वविरति थकी
पड्या ते अरुतकरणा एवतांलजंतेके० यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण कस्यावि

नाज वली देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुपामे अने जेजीव आनोगेकरी पड्या
अने अनोगेकरीनेज मिथ्यात्वेगया ते जघन्यथी अंतरमुद्धर्ते अने उत्कर्षथी घणे
काले यथोक्त करणपूर्वकज एटले पूर्वोक्त बन्नेकरणोकरिनेज देशविरति अथवा स
र्वविरतिपणु वली फरीथीपामे एवु कर्मप्रवृत्तिनी वृत्तिमां कसुठे ए दशमीगाथाथी
मांमीने बावीसमी गाथासुधी तेरगाथानु अर्थजेलो कसु ॥ ११ ॥

हवे सिद्धातनुमत अने कर्मग्रथनुमत निन्ननिन्नकहेठे तेमां प्रथम सिद्धांतिक
नामतेतो विराधित सम्यक्त्वी सम्यक्त्वथी पड्यो फरी सम्यक्त्व पाम्योयकोपण
कोइरु ठवीनरकसुधीजाय अने कर्मग्रथिकनामतेंतो ठते सम्यक्त्वे वैमानिकविना
वीजाठेकाणानुं आयुवाधेजनही यडुक्त सम्मत्तमिठलदे, विमाणवळ न वधए आ
ठ ॥ अहवन्न समत्त जहो, अहवन वयाठ उणुं ॥ १ ॥ वली कर्मग्रथिकनेम
तेंतो सम्यक्त्वपामीने पड्यो तेजीव उत्कृष्टस्थितिनी कर्मप्रवृत्तिबावे तथा सिद्धा
ंतिक मतेतो निन्नग्रथीवालाने उत्कृष्टस्थितिनी वधजनहोय

यडुक्त सिद्धांतिक मतेहि विराधित सम्यक्त्वे गृहीतेनापि सम्यक्त्वेन पष्ट प
थिवीपावत्कोपुत्पद्यते अने कर्मग्रथीकमतेतो वैमानिकेन्योन्यन्ननोत्पद्यते तेनगृ
हीतेनेत्युक्त प्रवचनसारोद्धारवृत्ती अवाप्तसम्यक्त्वभ्रतत्परित्यागे ॥ कर्मग्रथिकम
तेतो उत्कृष्टस्थिती कर्मप्रवृत्तीविधाति सिद्धांतिकानिप्रायतस्तु निन्नग्रथेरेत्कृष्ट स्थि
तिबंध एवमस्यादित्यादिजेद मतातरे जाणे पण हवताणेनही जे जेम वीतरागनी
आज्ञाहोय तेम प्रमाणकरे पण सदेहनआणे तेजीव ताहरी आज्ञानु आराधक
जाणयोए त्रैवीसथीमांमी ठवीसमीगाथासुधी त्रीजाढालनो अर्थपूरोययो

॥ ढालचोयो विनयवहोमुखकार अथवा सात्तिनइ नोगीरहो एदेशीने ॥

॥ दर्शन मोह विनाशथीजी ॥ जेनिर्मल गुणगण ॥ ते समकित उपे कसुजी ॥
ते नविपण हित थाणरे ॥ जिन जी तुज थाणासुरग ॥ मुळ नगमे मिथ्यासगरे ॥
जि० ॥ १ ॥ ए आकणी ॥ मिष्टा दरसण मोहनीजी ॥ उपशमि उपशमजाण ॥
धुरग्रंथी जेदे कसुजी ॥ उपशमभ्रेणी प्रमाणरे ॥ जि० ॥ २ ॥ नाश उदीरण मि
ठनोजी ॥ अनुदीरण समगाम ॥ कृपउपशमथी उपजेजी ॥ कृपोपशमिका नाम
रे ॥ जि० ॥ ३ ॥ त्रिपिथि मोह विनाशथीजी ॥ त्रीजुह्वाधिकनाम ॥ कृपकभ्रेणी च
ढतांडुएजी ॥ जेहथी शिवपुर वामरे ॥ जि० ॥ ४ ॥ विपाक प्रदेशें वेदबुजी ॥ वि
विष उदप विष्कन ॥ उपशमतु तेहने कहेजी ॥ आगममां थिरथनरे ॥ जि० ॥ ५ ॥
नाश विपाकोदय थकी जी ॥ वेदन तेहनुरे नाम ॥ उपशमि ते नचि सनवेजी ॥

ह्यायोपशमिक गमरे ॥ जि० ॥ ६ ॥ मित्रा पुत्रज वेदवाजी ॥ शुद्ध अशुद्ध तिहां दो
य ॥ विपाक प्रदेशोदय थकीजी ॥ अनुक्रमे समजी जोयरे ॥ जि० ॥ ७ ॥ अण चउ
डुग मित्रा तणाजी ॥ पुंज खपावीरे होय ॥ शुद्धपुंज खपतां तिहांजी ॥ अंतिम पु
त्रज होयरे ॥ जि० ॥ ८ ॥ तस वेदन तेहने कहुंजी ॥ वेदक चोछुरे नाम ॥ उपश
म वमतां पांचमुंजी ॥ सासादन गुण धामरे ॥ जि० ॥ ९ ॥ अंतरमुहूरत एकनी
जी ॥ उपशम स्थिति उपेप ॥ उत्कर्ष पट आवली जी ॥ जघन्य समय होय शेषरे
॥ जि० ॥ १० ॥ अशुद्धपुंज जावा तणीजी ॥ इधायें तिहां तासा ॥ अण कसाय उदयें
हुयेजी ॥ जेहथी उपशम नाशरे ॥ जि० ॥ ११ ॥ उपशमथी पमतांयकाजी ॥ न ग
यो मित्रारे जाव ॥ तावत सासादन कहुंजी ॥ उपशम स्वाद सदावरे ॥ जि०
॥ १२ ॥ अंतरमुहूरत कालनीजी ॥ उपशम स्थिति गुणखाण ॥ सासादन पट आ
वलीजी ॥ वेदक समय प्रमाणरे ॥ जि० ॥ १३ ॥ स्थिति सागर तेत्रीसनीजी ॥ सा
धिक ह्यायक जाण ॥ वमणी स्थिति एहथी कहीजी ॥ ह्यायोपशमिक गणरे ॥
जि० ॥ १४ ॥ उपशम सासादन कहुंजी ॥ आनव वेलारे पंच ॥ वेदक एक वेला
हुयेजी ॥ तिमहिज ह्यायक संचरे ॥ जि० ॥ १५ ॥ वार अस्तंख उत्कर्षथीजी ॥ ह्यायो
पशमिक होय ॥ हवे तस गुण गाणा कहुंजी ॥ सांजलजो सहु कोयरे ॥ जि० ॥ १६ ॥
उपशम अडगुण गाणमांजी, अविरत गुण पदरेख ॥ ह्यायक गुण गाणे सवेजी ॥
आदिम त्रणविणशेषरे ॥ जि० ॥ १७ ॥ अविरति गुणगाणा थकीजी ॥ जावत स
त्तम गाण ॥ एक वेदक बीछु इहांजी ॥ ह्यायोपशमिक जाणरे ॥ जि० ॥ १८ ॥ सा
सादन सासादनेजी ॥ नापे अंग उवंग ॥ न्याये शिवमुख ते लहेजी ॥ जशतुज आ
ण अचंगरे ॥ जि० ॥ १९ ॥

अर्थ:- हवे चोथा ढालनो अर्थकहेते तेमां प्रथम वारगाथालगें उपशमादिक
पांच सम्यक्त्वतुं स्वरूपकहेते दर्शनमोहनीयना विनाशयकी जे आत्माने निर्मल
गुणस्यानक उपजे ते निर्मल सम्यक्त्व कहियें ते उपशमादिक पांचप्रकारनुंते.

हवे उपशमसम्यक्त्व ते कोने कहियें ते उलखावेते उदीरणामिध्यात्वनो ह्यथ
याथी अने अनुदीरणा मिध्यात्वनो उपशमथयाथी एतले विपाकप्रदेश वेदनरूप
द्विविधें उदयने विष्कंजणणे करीने नीपनुं ते उपशम सम्यक्त्व कहियें.

उदीर्णस्य मिध्यात्वस्य क्लेशस्यनुदीर्णस्य उपशमेविपाकप्रदेशवेदनरूपस्य
द्विविधस्याप्युदयस्य विष्कंजणेन निर्वृत्तिं, उपशमिकं तदोपशमिकं सम्यक्त्वं द्वि

धा ग्रंथिजेदसन्नव उपशमश्रेणि संनवच ग्रंथिजेदसन्नवप्रसिद्धं उपशमश्रेणिसंनव
सम्यक्त्व श्रीजिनजङ्गणिप्रणितगाथाजिरेव विनाच्यते.

उपशमसम्यक्त्व वे प्रकारनुंते एकग्रंथिजेदवपनु बीजुंउपशमश्रेणीथी उपनुं तेमां
ग्रंथिजेदनुं स्वरूपतो बीजाढालमा कसुते अने प्रसिद्धपण्ठे अने उपशमश्रेणीथी
उपनुजे सम्यक्त्व तेनु स्वरूपतो श्रीजिनजङ्गणि कृत गाथार्येज नावियेते

यडुक्तं उवसामग सेढीए, पछवडं अप्पमत्तविरवति ॥ पङ्कवसाणे सोवा होइ
पमत्तोयविरवडा ॥ १ ॥ अन्नेजणति अविश्य, देसपमत्तापमत्तविरयाण ॥ अन्नय
रो पडिवक्कइ, दसण समयंमि अनियट्ठी ॥ २ ॥ सजलणाईण समो ॥ छुत्तो स
जो अणोदठजेव ॥ तेपुवचिय समिया ॥ नणुसम्मत्ताइ लाजमि ॥ ३ ॥ आचार्या
आसिखडवसमोसि, समो दुणा नणइ कोवितेसोसि, नणुखीणमि उइन्ने ॥
सेसोवसमे खडवसमो ॥ ४ ॥ सोचेव तणुवसमो ॥ उइए खीणमि सेसए समिए ॥ सु
दुमोदय यामीते ॥ नतूव समिए वितेसाय ॥ ५ ॥ वेएइ सत कम्म ॥ खडवसममे
सु नाणुजावसो ॥ उवसत कसाडं पुण, वे एइन सतकम्मपि ॥ ६ ॥ सजोअणा
इयाण ॥ नणुदठं सजयस्त पमिसिद्धो ॥ सच्चमिह सोणुजाव ॥ पडुच्च न पएत
कम्मतु ॥ ७ ॥ नणियं च सुए जीयो ॥ वेएइ नवाणुजाव कम्मतु ॥ ज पुण पएत
कम्म ॥ नियमा वेएइ तं सब ॥ ८ ॥ नाणुदिय निज्जरए ॥ नास्तत मुदेइ ज त
कुवसम्म ॥ सव्वपएतकम्म ॥ वेएउ मुच्चए सबो ॥ ९ ॥ किहदसणाइ पाठं ॥ न
होइ सजोअणाइ वेययडं ॥ मदाणु नावयाए ॥ जहाणु नावपि विकह्वि ॥ १० ॥
निच्च मुइन्नपि जहा ॥ सयल चक नाणिणो तदावरण ॥ नविषाय मदयाए ॥
पएत कम्म तहा तेयं ॥ ११ ॥

हवे ह्यायोपशमिकनु स्वरूप कहेते उदीरण मिथ्यात्वमोहनीयने विपाकोदयेक
रीने वेदितपणामाटे कृपकरेथके अने अनुदीरण मिथ्यात्व मोहनीयने उपशमावे
थके ए कृप अने उपशमरूप ते ह्यायोपशम सम्यक्त्व कहिये इहा पूर्वपक्करीने
चर्चक पूठेते के कहोजी ह्यायोपशमिक अने उपशमिक सम्यक्त्वनो शो विशेषप
एते केमके उदीरण मिथ्यात्वनोकृप अने अनुदीरण मिथ्यात्वनो उपशम ए तो
वेहुनेविषे समानते तेमठेता वेहुना जूडाजुदा नाम केम कहोते एकनाम केम के
हेतानथी एम पूठनारने उपर कहेते सानलो ह्यायोपशम सम्यक्त्वनेविषे छुद्धमि
थ्यात्वपुजना पुज्ज विपाकोदये वेदीये ते अने अछुद्धमिथ्यात्व पुजना पुज्ज प्रवे

शोध्य वेदीयेते अने उपशमसम्यक्त्वनेविज्ञेतो वली सर्वथा कांश्येपण नयीवेदता एटलुं विज्ञेपपणुं उपशम अने ह्यायोपशमनुं जाणवुं.

यडुक्तं— आसि खउवसमोसितसमोदुणा जणऽ कोवितेसोसिं; तणु खीणंमि उड्ढे ॥ सेसोवसमे खउवसमो ॥ १ ॥ सोचेवनणुवसमो ॥ उड्ढे खीणंमि सेसएसमि ए॥ सुदुमोदय यामीसे ॥ नतूव समिए वितेसोय ॥ २ ॥ वेएऽ संतकम्मं खउवसम्मे सु नाणु जावसो ॥ उवसंत कसाउ पुण ॥ वेएऽन संतकम्मं पि ॥ ३ ॥ इत्याद्युक्त मस्ति.

हवे ह्यायक सम्यक्त्वतुं स्वरूपकहेउ सम्यक्त्व मिश्र अने मिथ्यात्वपुंजरूप त्रिवि ध दर्शनमोहनीयनुं निगोप ह्यलक्षण ह्यायक सम्यक्त्वकहिये ते ह्यायकसम्यक्त्व रूपकश्रेणीपडिवजतानेहोय यडुक्तं ॥ खीणे दंसण मोहे, तिविहंमि विजव नि ध्याण जूयंमि ॥ तिप्पञ्चायमनुजं, सम्मत्तं खाडयं होऽ ॥ १ ॥ ते ह्यायकसम्यक्त्व रूपकश्रेणीने विपे आवीरीतेहोय ते कहेउ.

यडुक्तं ॥ पढम कसाये समयं, खवेऽ अंतो सुदुत्त मिच्छेणं ॥ तनुच्चिय मिच्चत्तं, त उअ मीसं तउतासं ॥ १ ॥ वडाउ पडिवन्नो, पढम कसाय र्कए जऽ मरिक्का ॥ तो मिच्चतोदयउ, विणक्क जुज्जो न खीणंमि ॥ २ ॥ तमिम उक्काड दिवं, तप्परिणामो अस्तत्तए खीणे ॥ उवरय परिणामो पुण, पत्ता नाणा मई गडुं ॥ ३ ॥ खीणंमि दंसणतिए, किहोऽ तउति दंसणाईउ ॥ जन्नऽ सम्मदिछी, समत्त खए क उ सम्मं ॥ ४ ॥ निहजिय मयण कुदव, रुवं मिच्चत्त मेव सम्मत्तं ॥ खीणं न उ जोनावो, सदहणा जक्कणो तस्म ॥ ५ ॥ सो तस्स विमुदयरो, जायऽ सम्मत्त पुगल र्कयउ ॥ दिठ्ठि सएह सुद, प्प पमल विगमे मणूसस्स ॥ ६ ॥ जह सुद जलाणुगयं, दहुं सुदं जलक्कए सुतरं ॥ सम्मत्त सुद पुगल, परिरक्कए दंसणं एवं ॥ ७ ॥ तमिअ तऽय चउठे, जवमि सिअंति खऽय सम्मत्ते ॥ सुर निरय जुगलि सुगई, ऽमनुजिणकालिय नराणं ॥ ८ ॥ पडिवत्तीए अवरिय, देस पमत्तापमत्तविरयाणं ॥ अन्नयरो पडिवक्कऽ, सुक्कळाणोव गयचित्तो ॥ ९ ॥ इति ह्यायक सम्यक्त्व स्वरूप.

हवे वेदकसम्यक्त्वतुं स्वरूपकहेउ वेदकसम्यक्त्वते रूपकश्रेणी पडिवर्जनारने होय चारअनंतानुबंधीया कपाय तथा मिथ्यात्व अने मिश्र ए वे पुंज खपावेयके अने सम्यक्त्वपुंज खपावतोहोय एटले सम्यक्त्वपुंजना ठेलापुंज खपाववाने उज मालययो ते सम्यक्त्वनापुंजतुं वेदनकाल तेना चरमसमयनेविपे चरमपुंजतुं वेदतुं तेनुनाम वेदक सम्यक्त्व कहिये; जेम सूअलोचना खंम वेदनथी सूअसपराय कहिये तेम जाणवुं. यडुक्तं सम्मत्त चरम पुगल, अणुजवणावेयगंविति इति वचनात्

हवे सास्वादन सम्यक्त्वानु स्वरूपकहेत्रे पूर्वोक्त परमनिधान लान समानजे उ
पशम सम्यक्त्व तेनो अतरमूहूर्त्तजे काल ते कालमाथी उत्कृष्टथी उपे व आब
निका प्रमाण काल रह्यो होय अने जघन्यथी एकसमय अविशेषहोय तेवारें अ
शुद्धपुजे जावानी उद्यायें कोझुने महा विनोपिकोद्यान कटप अनतानुब्रधियानो
उदयहोय ते अनतानुब्रधीने उदये सम्यक्त्व वमतो शुलवमननीपरे अथवा मा
लपतननीपरे सम्यक्त्वने आस्वादे यातेथके सास्वादन सम्यक्त्वहोय एटले उपश
मसम्यक्त्ववत उपशमथी पमतोथको जिह्वासुधी हजी मिथ्यात्वगुणठाणो नथी
पाम्यो तिहाजगे सास्वादन सम्यक्त्व कहिये तडुक उवसम सम्मत्ताउ, चयउ मि
थं अपाय माणम्न॥सासायण सम्मत्त, तयतराल मिठा वलिया ॥१॥ एरीते चोयाडा
लनी धारगाथासुधी पाच सम्यक्त्वानु स्वरूपकसु हवे वली काडकतेनोजविशेष कहेत्रे

सम्यक्त्व ते सुं कहिये जे मिथ्यात्व विकारनु अणउपजावनारो एहवो कोइ
अतिशुद्ध अथ्यवशापरिगोप आत्मानु परिणमन तेनेज सम्यक्त्व कहिये तेनाजे
द टापक वेदक उपशमिक सास्वादन ह्यापोषशमिक जेवध्याख्यान गाथायेकहेत्रे.

ग्रीणे दसण मोहे, तिग्रिहमि विखाइय जवेसम्म ॥वेयग मिह सद्योडय, चरमि
प्रय पुगन ग्गास ॥ १ ॥ उरसम सेट्टि गयस्सउ, होई उवसामियनु सम्मत्त ॥
जोरा अकपतिपुजो, अ सरिय मिहो लहइसम्म ॥२॥ उवसम सम्मत्ताउ, चय
उमिउ अपाय माणम्न ॥ सासायण सम्मत्त, तय तराल मिठा वलिया ॥ ३ ॥
मिष्ठनज सुज्ज, नंगीण अणुडय च उरसत्त ॥ मीमीनावपरिणय, वेइऊ तेलउर
सत्त ॥ ४ ॥ इत्यादि धारगाथाउनो अर्थे कहा

हवे ए पांर सम्यक्त्वनी म्यिति काजमानादिक कहेत्रे तेमा उपशमसम्यक्त्व
नो अतरमुहूर्त्त म्यितिज्ञानत्रे सास्वादननु उत्कृष्टो व आश्रनिकानु अथवा जय्य
थी एर समपज्ञानत्रे वेदकनो एर समय ह्यायसम्यक्त्वना साधिक तेग्रीम सा
गरोपमज्ञान ह्यापोषशम सम्यक्त्वानु सागिक वाशवसागरोपमनु काज जाणवु

एक सास्वादन सम्यक्त्व अने वीजु उपशमसम्यक्त्व ए वे उत्कृष्टा पांरगा
द्यावे नया वेदक अने ह्यायि ए वे सम्यक्त्व एकराज आये अने ह्यापोषशम
सम्यक्त्व अमग्यानिशग आये यडुनं अतमुहूर्त्तो उममा, वावनि सामाण वेयगा
सम्मत्त ॥ साहिय निनी माय, मउउ डुणो मउरममा ॥ १ ॥ उक्ताम सासाय
ण उवमनिसा दुनि जववागउ ॥ उयग मउगाडकमि, असमयारा मउरममा २
हवे प्रमगागन साड विगोयना कहेत्रे सामायक चार प्रकारनु सम्यक्त्व सा

मायक श्रुतसामायक देशविरतिसामायक अने सर्वविरतिसामायक तेमां जे सम्यक्ताचोनावते सम्यक्त्वसामायक श्रुतसिद्धांतनुं नणवुंते श्रुतसामायिक देशयकी विरमनुं ते देशविरतिसामायक सर्वयकी विरमनुं ते सर्वविरतिसामायक एरीते चार सामायक ठे तेमां सम्यक्त्वसामायक श्रुतसामायक देशविरतिसामायक ए त्रणने उत्कृष्ट आकर्ष एटले जे प्रथमपणे मूक्यानुं ग्रहण ते एकनवमां सहस्रष्टयक्त्व एटले वेहजारथी मांमीने नवहजारशुधी होय अने सर्वविरतिने शतष्टयक्त्व एटले वशोथी मांमीने नवसोसुधी होय ए उत्कृष्टथी कस्यु, ने जयन्यथी एक ज आकर्ष सर्वने होय ए एकनवआश्रयी कस्यु यडुक्तं तिह्लं सहस्र पुहुत्तं, सय पुहुत्तंच होइविरिण ॥ एगनवे आगरिस्ता, एवइया हुंति नायवा ॥ १ ॥

हवे नानानवआश्री आकर्ष कहेठे:-ए उपरना त्रणसामायकने सर्वनवनेविपे उत्कृष्टा अत्तरावाता सहस्र ष्टयक्त्व आकर्ष थाय अने सर्व विरति सामायकने सर्व नवमां सहस्र ष्टयक्त्व आकर्ष होय ए सर्वनव आश्री कस्यु. यडुक्तं तिह्लं सहस्र मसंखा, सहस्र पहुत्तंच होइ विरिण ॥ नाएगनवे आगरिस्ता, एवइयाहुंति नायवा ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥

हवे ए पांचसम्यक्त्वने गुणगणकहेठे बीजे सास्वादन गुणगणे सास्वादन सम्यक्त्वहोय अने चोथाथीमांमीने अग्यारमां गुणगणालगे आठगुणगणा उपशम सम्यक्त्वने होय अने चोथाथीमांमी चउदमांलगे अग्यारगुणगणा ह्यायक सम्यक्त्वनेहोय अने चोथाथीमांमी सातमांगुणगणालगे चारगुणगणा वेदक अने ह्यायोपशमसम्यक्त्वनेहोय. यडुक्तं बीयगुणे सासाणो, तुरियाइसु अठ्ठिगार चउचउसु ॥ उवसमग खडग वेयग, खाउवसमा कमाहुंति ॥ १ ॥

हवे चउदगुणगणानोअर्थ लेशमात्र गाथायेंज कहीदेखाडेठे गाहा ॥ जीवाइ पयठेसु, जिणोव इठेसु जा असदहणा ॥ सदहणावि य मिह्ठा, विवरीय पळवणा जाय ॥ १ ॥ संसय करणं जंपिअ, जंतेसु अणायरो पयठेसु, त पंचविहं मिहं, त दिचिमिह्विचिअ ॥ २ ॥ उवसम अ-डाइ विउं, मिह पमत्तो तमेयगं तुमणो ॥ सम्मं, आसारंतो, सासायण सो मुणोयवो ॥ ३ ॥ जहं गुम दहीणिवि समा, इ नाव सहियाणि हुंति मीसाणि ॥ झुंजं तस्ततहोनय, दिचीउंमीस दिचीउं ॥ ४ ॥ तिविहेविहुं सम्मत्ते, थेवावि नविरइजस्स कम्मवसा; सो अविरउ त्तिजन्नइ वेसे पुण देसविरिउं ॥ ५ ॥ विगहा कसाय निदा, सदाइरउं नवे पमत्तुत्ति ॥ पंच समिउत्ति गुत्तो, अ पमत्त जई मुणोयवो ॥ ६ ॥ अप्पुवं अप्पुवं, जहुत्तरं जोकरेइ विक्कंमं ॥ रसकंमं म

ग्याय, सोहोइ अस्पुव कण्णुति ॥ ७ ॥ विनिवदति तिसुद्धि, सम्मग वड्ढि जमि
 अन्नन्न ॥ तत्तो नियट्ठिवाण, विवरीय मउवि अनियट्ठी ॥ ८ ॥ यूलाण लोह समा
 ण वेअगो वायरो मुणेयवो ॥ सुदुमाण होइ सुदुमो, उवसतेहि तु उवसतो ॥ ९ ॥
 खीणमि मोहणिक्के, खीण कसाउ सजोगि जोगिति ॥ होइ पउत्तो अतउ, थपम
 तो होइहु अजोगी ॥ १० ॥ अविश्य सासण मिट्ठा, परजविया नउण सेस गु
 णवाणा ॥ मिट्ठस्त तिन्नि जगा, ठावलियं होइ सासाण ॥ ११ ॥ तितीसयर च
 वधं, पुवाण कोडि ऊण तेरसम ॥ लहु पचक्कर चरिम, अतमुहु सेसगुण गाणा
 ॥ १२ ॥ ए चौथाढालनो १७-१८-१९-ए त्रण गाथानो अर्थ कह्यो

॥ ढाल पाचमो शातिसुधारस कुममा तुरमे मुनिवर एदेशी ॥

धन धन शासन ताहरुं ॥ माहरु जिहांमन लीनरे ॥ कृण पण तसविण न
 प्रिरहे ॥ जिमजल जर विण मीनरे ॥ धन० ॥ १ ॥ देशविरति दरशणथकी ॥ प
 लिय, पुहुत्तमा जाणिरे ॥ अनुक्रमे चरणश्रेणीविहु ॥ सख्यसायर गुण खाणिरे ॥
 धन० ॥ २ ॥ तेहिज नवेहुए तेहने ॥ जेहनेसत्तगखीणरे ॥ चउतियजव उत्कर्ष
 यी ॥ पुब्ववडावने पीणरे ॥ धन० ॥ ३ ॥ वझायु सुर नरगतु ॥ तेहने तियनव
 तंतरे ॥ आउ असख्यनर तिरितणु ॥ तसपण चउजवे अंतरे ॥ धन० ॥ ४ ॥ स
 मकित स्थितिहोए अयोगथी ॥ अतरमूढुरत एकरे ॥ साहिय खउवसमाप्तिरी ॥
 सायर वासठि ठेकरे ॥ धन० ॥ ५ ॥ इग अथवा बहु आतररी ॥ दरसणनो उप
 योगरे ॥ जघन्य उत्कृष्ट थकी कह्यो ॥ अतरमूढुरत नोगरे ॥ धन० ॥ ६ ॥ दरस
 णलब्धि शुन सुरजता ॥ क्योपशमादिक, रूपरे ॥ अतरमूढुरत माननी ॥ जय
 न्यथी कहेजिननूपरे ॥ धन० ॥ ७ ॥ वासठ सायर सविमली ॥ नरजय हिय उ
 तरुष्टरे ॥ तेहथी वई जो नविदिए ॥ समकित रयणने पृष्टरे ॥ धन० ॥ ८ ॥
 ते निश्चय शिवपदलहे ॥ ए एकजीवने योगरे ॥ जीयनानाश्रित सर्वदा ॥ दरस
 णनो उपयोगरे ॥ धन० ॥ ९ ॥ अतरमूढुरत एकनु ॥ जघन्य अतरमन आणरे ॥
 अई पुज्ज पराचर्त्तनु ॥ तस उत्कृष्ट परिमाणरे ॥ धन० ॥ १० ॥ जीव नानाश्रि
 त नवि होए ॥ समकित अतर लेशरे ॥ तत्र आवश्यक वृत्तिमा ॥ ए अधिकार
 विषोपरे ॥ धन० ॥ ११ ॥ दशविध सहज उपदेशथी ॥ उपशम प्रमुख जे प
 चरे ॥ अह्व निसग्ग रुइ जेठथी ॥ दशविध तस परपचरे ॥ धन० ॥ १२ ॥ नि
 सग्गुवएत आणारुइ ॥ सुन वीयरुइ अनिरामरे ॥ अजिगमा जोग त्रिरियारुइ ॥
 सवैय धम्म रुइ नामरे ॥ धन० ॥ १३ ॥ गुरुउपदेशविण सहेजथी ॥ जिनयय

ये परतीतरे ॥ जेहने तेहने जाणजो ॥ प्रथम निसर्ग रुचि रीतरे ॥ धन० ॥ १४ ॥
 तेनवि गुरुउपदेशी ॥ सदहे जे जण आपरे ॥ ते उपदेशरुचि नर कह्यो ॥ इम
 तुज आगम आपरे ॥ धन० ॥ १५ ॥ कारण प्रमुख अजाणतो ॥ मुज जिन आ
 एज जेमेरे ॥ तइय आणारुचि तुंकहे ॥ माप तूपादिक जेमेरे ॥ धन० ॥ १६ ॥
 सूत्र जणतो समकितलहे ॥ प्रसन्न प्रसन्न परिणामरे ॥ गोविंद वाचकनीपरे ॥ सु
 त्तरुई तसनामरे ॥ धन० ॥ १७ ॥ देशरुई खंडवसमथी ॥ सबरुई विस्तारिरे ॥
 उदकमां तेजविडुपरे ॥ वीरुई जवतारिरे ॥ धन० ॥ १८ ॥ अजिगमरुई सुयना
 एने ॥ अरथथकी अवगाहेरे ॥ अंगपइन्न प्रमुखजे ॥ शास्त्र सबेनिरवाहेरे ॥ धन० ॥
 १९ ॥ इयना जाव जाण्याजिणे ॥ सबे प्रमाणे असेसरे ॥ सर्वनयेतिम तसक
 ह्यु ॥ विचार रुई अकलेगरे ॥ धन० ॥ २० ॥ दंशणनाण चारित वली ॥ तिमतिन
 यो तमकामरे ॥ सुमति गुपतिकिरियारुचे ॥ तेकरिया रुइनामरे ॥ धन० ॥ २१ ॥
 आगम कोविद नवीहुए ॥ कुमय कुटिघीवि जुत्तरे ॥ संखेवरुई तेहने कह्युं ॥ जि
 मचिलातिय पुत्तरे ॥ धन० ॥ २२ ॥ धम्म अयम्म प्रमुख दव ॥ चरण सुय ध
 म्मना जेदरे ॥ जेजिन जाणित सदहे ॥ तेधम्मरुई निरवेदरे ॥ धन० ॥ २३ ॥
 एदशविध दरशण कहु, उत्तराध्ययनमजाररे ॥ अध्ययने ते अडवीतमें ॥ न्याय
 सागर सुखकाररे ॥ धन० ॥ २४ ॥

अर्थ ॥ हवे पांचमा ढालनो अर्थ कहेते जेटली कर्मस्थिति ठते पूर्वे
 सम्यक्त्वपणुं पान्योठे तेमांहेथी पळोपम पृथक्त्व लक्षण स्थितिनाखंम ख
 पावेथके थावकपणुं देशविरतिपणुंपामे तेवारपठी ते कर्मस्थितिमांथीपण संख्यात
 सागरोपम कर्मस्थितिखंम खपावेथके चारित्र उदय आवे तेवारपठी पण वली
 संख्यात सागरोपम स्थितिखंम खपावेथके उपशमश्रेणी पडिवजे वली तेवारपठी
 पण संख्यातसागरोपम खपावेथके कृपकश्रेणी आय. तडुक्तं सम्मत्तंमि उल्लेख, प
 लिय पुहनेण सावगो दुक्का ॥ चरणोव सम खयाणं, सायर संखंतराहुंति॥ १ ॥

हवे कांइक लेशमात्र श्रेणीखरूपकहेते पूर्वनोजाण पूर्वगतश्रुतनो धरनार अ
 प्रमत्तगुणमुंघणी आद्यनात्रण संघयणमाहेला संघयणनोधणी तेगुक्कयानना चारपा
 याठे तेनांनाम कहेते पृथक्त्ववितर्कविचार एकत्व वितर्क विचार सूच्याक्रियानिवृत्ति स
 मुचिनक्रियानिवृत्ति तेमाहेला पृथक्त्ववितर्कविचार नामेप्रथमपायो ध्यातोउपशमश्रे
 णी पडिवजे. यडुक्तं पूर्वज्ञः शुद्धिमान् युक्तोह्यार्थः संहननस्त्रिजिः ॥संथायन्नाय शुक्लां
 शंस्वाश्रेणिं श्रयतिरक्रमात् ॥१॥ अन्यनेमतंतो अधिरतादिकपण श्रेणी धारंनकते.

वजी तेवारपत्री अग्रमत्तातगुणगणो अनतानुवर्धीनी चोकडी थने त्रणमोहनी
य ए सातप्ररुति उपशमावी एकसंज्वलननु लोचवर्द्धि वाकी मोहनीयकर्मनी जे
वीमप्ररुतिरही ते आरमे अपूर्वकरण तथा नवमे अनिवृत्तिवादर गुणगणो उपशमा
वे पत्री सूक्ष्मसपरायने विपे लोचनु अणुअणुकरीने उपशातमोहनेविपे तेहिज
लोचने उपशमावे तडुक अपूर्वादिद्वयैकैक, गुणेषु शमक क्रमात् ॥ करोति विश
ते शान्तिं लोचानुत्त्वच तन्म ॥ १ ॥

निहा प्रथम नयणवाजोतो उपशमश्रेणी अपरिसमाप्ते एटले श्रेणीपूरीकिया
गिना मरेतो पचानुत्तरविमानेजाय थने जो पुट आठपावालोहोय तेवली उपशा
तमोदज्ञगे मोहनीय उपशमावे तिहा उपशमसम्यक्त्वहोय थने उपशमजाय चा
गिहोय ए वे उपशमजायना होय ए उपशमिक अवश्यपडे

तडुक शांतदृग् वृत्तमोहत्वादघ्नोपशमिकानिधे ॥ स्याता सम्यक्त्वचारि
त्रे जागधोपशमात्मक ॥ १ ॥ पततिचाय भवश्य ॥ यत् ॥ वृत्तमोहोदय प्रा
प्योपगमीज्यते तत ॥ अध कृतमनतोय पुनर्मांस्तिन्यमभ्युते ॥ २ ॥ अपिच ॥
एव फेयनि आगग, वज्रुमइ अवसतगाविदुपमाया ॥ हिमति नय मणतं, त
पगतमंय यगगइया ॥ ३ ॥

इति निष्पुत्रे स्त्रीयामी उपशमिकने तेहिजनेवे मोहहोय कियानहोय तेवारे
एवसेनेरे होयपणगरु तेरेमके सातजय अवशोपापुहोय एवो कोइ उपशमिक
रगधेणी करीनेज पात्रोउले ते सातमेगुणगणोआवीने वली कृपकश्रेणीपडिवजे ते
गानायमां हीणमोहीयइ अनगडकेरलीयाय पण एटलोविशेषजे एकवारज उप
शमश्रेणी पडिय्यादाय ते कृपकश्रेणीपामे थने कृपकश्रेणीपण पडिवजे पण जे
वे पणत उपशमश्रेणी पडिय्यादाय तेने तेहिजने कृपकश्रेणी नथाय

तडुक जीराट्ट इम जम्ममि, इममि उरमामगा ॥ स्वयंपि कुड्का नोकुड्का ॥ वा
वारे उरमामगो ॥ १ ॥ उरमामगेणिय चयक, जायइ जीरस्त आनर नण ॥ ता
हुण दो एगनरे गरग म्यणी पुणो एगा ॥ २ ॥ उक्तच ससनिफा चूणा ॥ जादा
वारे उरमम, मेटियनिइइ तम्म नियमात्तम्म जरे, गरगमेटि नगिजा इममि
उरमाममेटि पडियइइ तम्म गरगमेटि रिट्टुडानि

ए इममिपिफना अनिप्रायत थने आगमनो अनिप्रायतो आरीरीनेने ज ए
नरनेरे एक्कश्रेणी पडिवने यडुक रूपनाथ ॥ एय अप्यणि वटिण, मम्मन व
रुपुडहम्ममे ॥ अन्नय मेटियइइ, एगनरेणय मवाइ ॥ १ ॥ मवाइ १० मा

देशविरत्यादिकहोय. अन्यत्राप्युक्तं ॥ मोहोपशमएकस्मिन् नवे दिःस्यादसंतत. ॥
यस्मिन् नवे उपशमः कृयोमोहस्य तत्रतु ॥ १ ॥

इहां शिष्य षूठे कहोस्वामी संयतने अनंतानुबंधियातुं उदय निपेधोत्रे तो तेनुउपशम केवीरीते घटमानथाय ए संसयदूरकरो गुरु कहेत्रे हे माहानुनावतेतो अनुजागकर्म अंगीकारकरिने निपेधोत्रे पण प्रदेशकर्मआश्रीने निपेधोनथी तेमाटे प्रदेश कर्मोदयतुं इहां उपशम जाणवो तेवारे फरी शिष्यबोव्यो जोतमे संयतने प्रदेशकर्मोदयनो उपशमकस्यो तो अनंतानुबंधियाना उदयथी दर्शननोविधात के म नथीयतुं तेवारे गुरुकहेत्रे एना प्रदेशकर्मना मंद अनुजवपणामाटे तेम कोडकने अनुजागकर्मनो अनुजवपण अत्यंत विधात न करे जेम संपूर्ण मत्यादिक चतुर ज्ञानीने मत्यादि ज्ञानावरणोदय अत्यंत विधात नथी करतुं इत्यादिक दृष्टांते दर्श ननो विधात न थाय.

तथाचाप्यधाधि परमगुरुणाः— जीवेणंजंते सयंकं कम्मंवेएइ गोयमा अवेगइयं वेएइ अवेगइयं नोवेएइ सेकेणछेणंपुढा गोयमा डुविहे पन्नत्ते तंजहा पएसकम्मये अणुजागकम्मये तिष्ठणंजं पएस कम्मं ते नियमा वेएइ तिष्ठणं जं अणुजागकम्मं त अवेगइयं वेएइ अवेगइयंनोवेएइ इत्यादि. हवे वली विशेषी कांश्क उपशमश्रेणीतुंज स्वरूप ग्रंथांतरथी कहेत्रे त्यां प्रथमथी अनंतानुबंधीनी उपशमना कहियेवें.

अविरति सम्यक्त्वदृष्टी देशविरती प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो अन्यतमअन्यतमयो गनेविपे वर्त्ततो तेजोलेण्या पद्मलेण्या शुक्ललेण्या मांहे अन्यतमलेण्या सहीत साका रोपयोगे उपयुक्त सागरोपम कोडाकोडीमांहे स्थितिसत्कर्मकरणकालथी पूर्वं पण अंतरमूढूर्त्तकाललगें अवदायमान चित्तसंतति एवो अवतिष्टेतिम अवतिष्टतोथको वली परावर्त्तमान प्रकृतिप्रतें शुजजवांधे पण अशुजनेवांधे वलीजे अशुज प्रकृति नुरस चउगणुहोय तेने वे गणुकरे अने जे शुजप्रकृतिनुरस वे गणुहोय तेने च उगणुकरे वली स्थितिवंधनेविपे पण पूर्णपूर्णयथेथके अन्यस्थितिवंधप्रते पूर्वपूर्वस्थितिवंधनी अपेक्षाये पद्योपमासंख्येयजाग ह्रीणोकरे.

ए प्रकारें करणकालथीपूर्वं अंतरमूढूर्त्तकाललगे रह्निने तेवारपठी अनुक्रमे त्रण करणप्रत्येके अंतरमूढूर्त्तना तेप्रते करे ते आवीरीते जेम यथाप्रवृत्तिकरण अपूर्व करण अनिवृत्तिकरण वली चोथो उपशांतकाल तिहां यथाप्रवृत्तिकरणनेविपे प्रवेशकरो प्रतिसमये अनंतगुणवृद्धि विगुहप्रवेशकरे वली तिहांपण पूर्वोक्त शुद्ध

પ્રકૃતિવંધાદિકજકરે પણ વલી સ્થિતિયાત રસધાત ગુણશ્રેણી ગુણસંક્રમણ પ્રતિસમયે કેમકે તે પ્રતિસમય યોગ્ય વિશુદ્ધિ નથી

વલી નાનાજીવની અપેક્ષાર્થે અસચ્ચેય લોકાકાશપ્રદેશમાન અધ્યવસાય સ્થાનકહોય વલી ઠગણ વહિયાહોય વીજી વલી પ્રથમસમયની અપેક્ષાર્થે વીજાસમયનેવિપે અધ્યવસાયસ્થાનિક વિગ્રેપાધિકહોય તિહાથીપણ ત્રીજાસમયનેવિપે વિગ્રેપાધિકહોય એ પ્રકારે જિહાલગે યથાપ્રવૃત્તિકરણનુ ચરમસમયયાય તિહાલગે કેવુ એમ અપૂર્વકરણનેવિપે પણ જાણવુ એટલામાટેજ એ અધ્યવસાયસ્થાનક સ્થાપતાંયકા વિપમ ચતુરસ્ત્ર ક્ષેત્રપ્રતે આસ્ત્રણેવ્યાપે તેની સ્થાપના

૧૨૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૬ ેહા કટપનાયે વે પુરુષ સમકાલે કરણ પદિવજ્યા

૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૫ વિવહિયે તિહા એક સર્વજગન્ય વિશોધિ શ્રેણી પદિવ

૮૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૪ વજ્યો અને વીજો સર્વોત્કૃષ્ટવિશોધિ શ્રેણી પદિવ

૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૩ જ્યો તિહા પહેલાજીવને પ્રથમ સમયનેવિપે જગન્ય

૪૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૧ વિશુદ્ધિ સર્વથી અત્પ જાણવી તિહાથી વીજાસમયને

૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૧૦ વિપે જગન્યવિશોધિ અનતગુણી તિહાથી ત્રીજા સમયને

૨૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૯ વિપે જગન્યવિશોધિ અનતગુણી એ પ્રકારે ત્યાંલગે કહેવુ જિ

૧૦૦૦૦૦૫ હાલગે યથાપ્રવૃત્તિકરણના કાલનો સચ્ચાતમોજાગ ગયોહોય

તેવારપઠી સચ્ચેયજાગ ગયેયકે ચરમસમયની જગન્યવિશુદ્ધિના સમીપચકી પ્રથમ સમયનેવિપે વીજાજીવની ઉત્કૃષ્ટીવિશુદ્ધિ અનતગુણી તેવારપઠીપણ જેમાટે જગન્યવિશુદ્ધિ સ્થાનકથી નિવલ્યો તેવારપઠી ડપરલુ જગન્યવિશુદ્ધિસ્થાનક અનતગુણી તેવાર પઠી દ્વિતીય સમયનેવિપે ઉત્કૃષ્ટી વિશુદ્ધિ અનતગુણી તેથી કપલુજગન્યવિશુદ્ધિ સ્થાનક અનતગુણી તિહાથી તૃતીય સમયનેવિપે ઉત્કૃષ્ટવિશુદ્ધિ અનતગુણી એ પ્રકારે કપરનુ વલી હેઠલુ એકેકુ વિશુદ્ધિસ્થાનક અનતગુણપણે વે જીવને તિહાલગે જાણવુ જિહાલગે યથાપ્રવૃત્તિકરણના ચરમસમયનેવિપે જગન્યવિશુદ્ધિ સ્થાનક તેથી ગ્રેપ ઉત્કૃષ્ટ જે વિશુદ્ધિસ્થાનક અનુક્તરહ્યાંતે તે નિરતર અનતવૃદ્ધે તિહાલગે જાણવા જિહાલગે ચરમસમયનેવિપે ઉત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધિસ્થાનક એ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહ્યુ

હવે અપૂર્વકરણ કહિયેને ત્યાં અપૂર્વકરણનેવિપે પ્રતિસમયે અસચ્ચેય લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાય સ્થાનકહોય પ્રતિસમયવલી ઠગણવલિયાહોય તિહાપ્રથમ સમયનેવિપે જગન્યવિશુદ્ધિ સર્વથીયોદી તેવલી યથાપ્રવૃત્તિકરણના ચરમસત્ક ઉત્ક

एविगुदि स्थानकथी अनंतगुणी तिहांथी प्रथमसमयनेविपेज जयन्यविगुदि अनंतगुणी तिहांथीपण तेहिज प्रथम समयने विपेज उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी.

त्यांथी पण वीजासमयनेविपे जयन्यविगुदि अनंतगुणी त्यांथीपण तेहिज वीजासमयनेविपे उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी त्यांथीपण वली वीजासमयनेविपे जयन्यविगुदि अनंतगुणी ए प्रकारे जयन्य अने उत्कृष्टविगुदिस्थानक अनंतगुणवृद्धे त्यांलगेंजाणवा ज्यांलगें अपूर्वकरणना चरमसमयनेविपे जयन्यथी उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी. स्थापनाचेयं एअपूर्वकरणनेविपे प्रवेगकरतोजीव स्थितिघात रस २५००००००००२७ घात गुणश्रेणी गुणसंक्रम अने अन्यस्थितिवंध प्रते २३००००००००२४ समकाले आरंभे. त्यांस्थितिघात कहेतांठतां कर्मना अग्नि २१०००००००२२ मजागथकी उत्कृष्टथी प्रनूतसागरोपम शतपृथक्त्व मात्र अ १९००००००२० ने जयन्यथी पद्योपमसंख्येयजागमात्र स्थितिखंमनादलिकप्रते १७०००००१८ खंमे वली हेवलीजे स्थिति खंमासे नही तिहांप्रद्वेपे अंतरमुहूर्त कालें उकेरे (खंडे) पूर्वांतप्रकारेज वली निद्वेपे ए प्रकारें अपूर्वकरणना कालनेविपे घणास्थितिखंम सहस्रव्यतिक्रमे तेमठतापण अपूर्वकरणना प्रथमसमयने विपे जे स्थिति सत्कर्महु ते तेनाज चरमसमयनेविपे संख्येयगुणहीनयथुं ए स्थितिघातकहु.

हवे रसयात कहेते अगुनप्रकृतिनाजे अनुनाग सत्कर्म तेना अनंतमजाग प्रते मूकीने शेषअनुनागहुं अंतरमुहूर्तकालमां विनासकरे खपावीनाखे त्यांथी वली पण ते पूर्वे मूक्यो जे अनंत नाग तेनो पण अनंत नाग मूकीने शेष अनुनाग प्रते अंतरमुहूर्त काले खपाडे. एरीते अनेक सहस्र अनुनाग खंम ते एकस्थितिखंम नेविपे व्यतिक्रमे उलंघेतेस्थितिखंमनेसहस्रेअपूर्वकरणपरिसमाप्ति थायएरसयातकहु

हवे गुणश्रेणी कहेते अंतरमुहूर्तस्थितिनी उपरलीजे स्थितिवर्तेते तेमांथी दलिकलेडेने उढयावलिकानी कपरलीस्थितिमां प्रतिसमयें असंख्यातगुणपणे निद्वेपे तयथा प्रथम समयनेविपे स्तोक वीजासमयनेविपे असंख्यातगुण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण एप्रकारें त्यांलगेंजाणवुं ज्यांलगें अंतरमुहूर्तनो ठेलो समय आवे ते अंतरमुहूर्त अपूर्वकरण अने अनित्यनिकरणना कालयकी किचित्मात्र अधिकजाणवुं ए प्रथमसमयनेविपे लीवांजे दलिक तेनो निद्वेपविधि एप्रकारे ठे के द्वितीयादी समयग्रहीत दलिकनो पण निद्वेप कहेतो वीजुं गुणश्रेणी रचनाने अथे प्रथम समयनेविपे जे दलिक ग्रहीयें तेथोहुं तेथीपण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण तेथीपण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण एप्रकारें त्यांलगें जाणवुं

ज्यालगे गुणश्रेणी करगानुं चरमसमय आये त्यालगे, अपूर्वकरणना समयनेगि
वली अनिवृत्तिकरणना समयनेविपे अनुनवताने अनुक्रमे क्षयपामतां गुणश्रेणी
दलिक निक्षेपयाकते वेदुयेवली ऊपर वधेनही ए गुणस्थान कसु

हवे गुणसक्रम कहेते अपूर्वकरणना प्रथम समयनेगिपे अनतानुवंधियाविक अ
चप्रकृतिना जे दलिक परप्रकृतिनेविपे सक्रमारे ते स्तोक तेगार पत्नी बीजा समयनेगि
परप्रकृतिमां असख्यातगुणु सक्रमारे त्याधीपण बीजासमयनेगिपे असख्यातगुण
सक्रमारे ए प्रकारे त्यालगेकहेतु ज्यालगे ठेहेलो समयथावे, तिम अन्यस्थितिउ
कहेता अपूर्वकरणना प्रथमसमयनेविपे अन्यज अपूर्वस्थितिउध आरनिगे स्थिति
वध अने स्थितिघात ए वे समकाले जे पुराथाय ते अन्यस्थितिउध जाणु
प्रकारे पांच पदार्थ अपूर्वकरणमां होय प्रवर्ते ए अपूर्वकरण कसु

हवे अनिवृत्तिकरण कहियेजे जेमां प्रवेश करनार सर्वे तुल्यकालना धणीउ
कज अध्ववसायस्थानिक होय ते आवीरिते के अनिवृत्तिकरणना प्रथमसमयने
वर्तेजे अने जे वर्या अनेजे वर्तते तेसर्वेनु एकजरूप अध्ववसायस्थानिक होय
तेमज बीजा समयनेविपेपण जे वर्या उर्तेजे अने वर्तते तेपण सर्वेनु एकजरूप
अध्ववसाय स्थानिकहोय पण एटलोविशेषजे प्रथम समयजावी विशोधिस्थानिक
अपेक्षायें बीजा समयमां अनतगुणहोय ए प्रकारे त्यालगे कहेतु ज्यालगे अनि
वृत्तिकरणनो चरमसमयथावे एटला माटेज ए करणनेगिपे पैग तुल्यकालनाधर्ण
जेप्राणी ते सबधी अध्ववसाय स्थानिकने परस्पर निवृत्ति अने ध्यावृत्तिनधी तेमा
टेज एनु अनिवृत्तिकरण एवु नाम कहिये

वली ए करणनेविपे जेटलासमय तेटला अध्ववसाय स्थानिकहोय पहेजा वे
अध्ववसायस्थानिकधी आगजा अध्ववसायस्थानिक अनतगुणवृद्धेहोय ए मुकाव
लीने स्थाने स्थापवा इहापणप्रथमसमयधी आरंभीने पूर्वोक्त पांचपदार्थ समकाले
प्रवर्ते ए करणनाकालना असख्याताजाग गयेथके एकजागथाकतेथके अनतानु
धियानेहेतु आवलीकामात्रमूकीने अंतरमूहुत्तप्रमाण अंतरकरणप्रते अनिनवस्थि
ति वधा-धासमान अंतरमूहुत्तप्रमाण कालेकरे

वली अंतरकरण सत्कदलिक वस्कीर्यमाण वधा-धानी परप्रकृतिमां प्रक्षेपे प्र
थमस्थितिगतदलिक आवजिकामात्र वेद्यमान परप्रकृतिमाहे स्तुवक सक्रमारे अंतर
करणकरेथके द्वितीयसमयनेविपे अनतानुवंधीयानी उपरली स्थितिउधदलिक उप
शमाववाने अर्थे आरजे

सम्यक्त्वविचारगन्तित महावीरजिनस्तवन.

ते आवीरीते प्रथमतमये स्तोत्र उपगमावे तेषी वितीयतमये अतंरव्य
 वली तृतीयतमये अतंरव्यतमये अतंरव्यतमये अतंरव्यतमये अतंरव्यतमये
 एतलेकाले सर्व अनंतानुबंधिया उपगम्या उपगमिताते शुंकरिये जेमरेणु
 एतले समूहते पाणीनाविड्याना समूहे सिंच्या वणादिके कूटयो निरूपदहोय
 म कर्मरेणुं समूहपण विगोविरुप सजिजप्रवाहे सिंचोने अनिवृत्तिकरण
 यणधी कूटयोथको संक्रमण उदय उदीरणा निधत्त निकाचना एतजा कारणोने अ
 ग्ययाय एप्रकां केटलाक अचायोंना मते अनंतानुबंधीयानी उपशमनाकही.
 वली बीजातो एमपणकहेते कं अनंतानुबंधीयानी उपशमनानहोय पण वित्त
 योजना एतले रूपणाहोय ते आवीरीते इहां अणी अणपडिविज्यापण अविरति
 तथा विरति चारंगतीवाजाजेवा ते आम.- जेम नारकी तथा देवताते अविरतित
 नम्यकूट्टी अने तिर्यच तथा मनुष्यतेमां अविरति सम्यकूट्टी तथा देशविरतिसम्य
 कूट्टी अथवा सर्वविरति ते अनंतानुबंधीयानी वित्तयोजनाने अर्थे यथा प्रव
 त्यादिक त्रणकरणकरते करणीनी वक्तव्यता सर्व पाठजकह्याप्रमाणे जाणवी पण
 इहां एतजो विगोपजे अनिवृत्तिकरणमां प्रवेश कल्योथको अंतरकरण करेनही. उ
 कंच कर्मप्रकर्ता॥चउगइया पळ्ळात्ता, तिन्निवित्तंजोयणे वित्तंजोयं ॥ तिकरणहितीहि
 सहिया, नंतरकरणं उव समोवा ॥ १ ॥ एनी अहरगमनिका चारगतीना नारकी
 तिर्यच मनुष्य देवता सर्व पर्याप्तियेंअपर्याप्ता एवा अविरति देशविरति तिर्यच अथवा
 नि ए त्रणोमां अविरति सम्यकूट्टी तो चारंगतीना तथा देशविरति तिर्यच अथवा
 मनुष्य अने सर्वविरति तो मनुष्यज संयोजनना अनंतानुबंधीयाप्रते वित्तंजोने
 एतले विनागे ते यथाप्रवृत्तिकरण, अपूर्वकरण, अनिवृत्ति वादरेसहितथको विना
 से पण इहां एतजो विगोपजे एक अंतरकरण न कहेतुं अथवा उपशम न कहेवो
 एतले उपशम अनंतानुबंधीयानो न होय पण कर्मप्रकृति अजिहित स्वरूपे उदज
 ना संक्रमणे करीने हेतु आवजिकामात्र प्रते मूकीने उपर निरविशेष अनंतानुब
 धियानुं विनाशकरे अने आवजिकामात्रतो स्तिवुकसंक्रमे करीने वेद्यमान प्रकृतिने
 संक्रमे एतले अनंतानुबंधीयानी वित्तंजोयनाकही
 हवे दर्शनत्रिकनी उपशमना कहियेते तेमां मिथ्यात्वनी उपशमना मिथ्याद
 टीनेहोय सम्यक्त्वनी तथा मिश्रनी उपशमना वेदक सम्यकूट्टिनेजहोय; तेमां
 मिथ्यादृष्टीने मिथ्यात्वनी उपशमना प्रथम सम्यक्त्व उपजावतानेहोय ते आवी
 रीते- जे संज्ञीसर्वपर्याप्तियें पर्याप्तो करणकाजथीपूर्वेपण अंतरमुहूर्तकालसुधि प्र

तिसमर्थे अनतगुणवृद्धिविद्युद्धीए प्रवर्द्धमान अनव्यसिद्धिक त्रिगुद्धिनी अपेक्षार्थे
 अनतगुण विद्युद्धिसिद्धीत मतिश्रद्धान श्रुतग्रद्धान अने विजगद्धान एमाहेलो अ
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम योगनेविषे वर्तमान जघन्यपरिणामे
 तेजोलेश्यानेविषे मध्यमपरिणामे अने पद्मलेश्यानेविषे उत्कृष्टपरिणामे गुह्यने
 श्यानेविषे वर्ततो मिथ्यादृष्टी चारेगतीमाहेलो नारकी तिर्यच मनुष्य अथवा देवता
 सागरोपमकोडाकोडीमाहे जेने कर्मस्थितिनी सचाठे तेने मिथ्यात्वनी उपशमना
 प्रथमसम्यक्त्वउपजावता होय इत्यादिक पूर्वोक्त त्याजगेकहेबु ज्याजगे यथाप्रवृत्ति
 करण अने अपूर्वकरण परिपूर्णहोय त्याजगे, पण इहां एतलोत्रिगोप जे अपूर्व
 करणमा गुणसक्रम न केवो तोसुकेवो स्थितिघात, रसघात स्थितिबध गुण
 श्रेणी एतजायानाज केवा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय समयधी आरनीने
 जाणवी तेवारपठी अनिवृत्तिकरणनेविषे पण एमजकहेबु अनिवृत्तिकरणकालना
 सख्यातानाग गयेथके अने एक सख्यातमनाग अवगोपरहेथके अतरमूहुत्तमात्र हे
 तुमूकीने मिथ्यात्वनु अतरकरण अतरमूहुत्तमात्र प्रमाण प्रथम स्थितिधी काइक
 समधिक अथवायून अनिनवस्थिति बंधादासमान अतरमूहुत्तकालेकरे अंतरक
 रणसत्क वली दलिकप्रते उकेरीने प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रक्षेपे प्रथ
 मस्थितिनेविषे प्रवर्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने जे प्रथमस्थितिगत दलिकठे तेने स
 माकार्पिने उदयनेविषे प्रक्षेपे ते उदीरणा अने वलीजे द्वितीयस्थितिना पातापी
 उदीरणाप्रयोगेज दलिकाकार्पिने उदयनेविषे प्रक्षेपे उदीरणापण पूर्वसुरिये विशेषप्र
 तिपत्तिनेअर्थ आगालइत्युच्यते एवुकहिये

उदय उदीरणार्थेकरीने प्रथमस्थितिप्रते अनुभवतो त्याजगेगयो ज्याजगे आव
 जिकाइयविशेपरहेठे तेरेहेथके आगलव्यवष्टेदीये तेवारपठी केवलउदीरणाज प्र
 वर्तते तेपणत्याजगे ज्याजगे गोप आवजिकानहोय अने आवजिकागोपहाय तेगरे
 उदीरणापण निवर्तते तेवारपठी केवल उदयआवजिकामात्र अनुभव आवजिकामा
 प्रना चरमसमयनेविषे वली द्वितीयस्थितिगत दलिकप्रते अनुनागजेदेकरीने स
 म्यक्त्व मिश्र मिथ्यात्व ए त्रणप्रकारेकरे

उक्तच कर्मप्रकृतियूणां ॥ चरमसमय मिश्रद्वितीयेकाले उवसमसम्मदिहीहोहीइ
 ताहेविश्यतिइ तिहाणुनागकरेइ तंजहा सम्मचसम्मामिश्रतं मिश्रत चेति स्थापना
 एएए तिवारपठी अनतरसमयनेविषे मिथ्यात्वनाउदयना अनावधी उपशमिक
 सम्यक्त्व पामे

उक्तं च कर्मप्रकृतौ मित्रचुदयेखीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंसो ॥ लंजेण ज
स्त लप्पइ. आयहिय मलइ पुवंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जाल्यंथस्ययथापुंसश्रु
ह्वोनेशुनोदये ॥ सदृशं तथैवास्य. सम्यक्त्वेसतिजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽन्यंतं
सात्त्विकोम्य महात्मन ॥ स द्वाधाध्यपगमेय द्वाधाधितस्य सवैपधात् ॥ २ ॥ ए प्रथ
म सम्यक्त्वमुं जाज मिथ्यात्वना सर्वोपगमनयकी थाय. उक्तं च सम्मत्तपढमलंजो,
सवोवसमाइति ए सम्यक्त्व पढिवजतो कोइकतो देशविरतिसहित पढिवजे अने
कोइक सर्वविरति सहित पढिवजे.

उक्तं च पंचसंग्रहे ॥ सम्मत्तेणं समगं. सबंदेसंच कोविपढिवज्जे ॥ बृहव्रतक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवत्तम सम्मदिही, अंतरकरणो विउं कोइ ॥ देसविरइं पिलहेइ,
कोइ पमत्ता पमत्त नावंपि ॥ १ ॥ सत्ताणो पुणनकिंपिलहेइति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपगांतलान्ने

हवे वेदकसम्यक्दृष्टीनेविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपगमना विधिकहियें
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोयको अंतरमूढुर्त्तमात्रकालें
दर्शनत्रिकउपगमावे ते उपगमावत्ताने वली करणत्रिकादिकनी विधि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहीते तेमज जाणवी

एम उपगांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपगमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरेंजाणुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणगणे जाणुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणगणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णगणे जाणुं इहां पण स्थितिघातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एतजोविजोप जे
इहां सर्व अगुणप्रकृति अवध्यमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहेवुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोजाग गयेथके निडाप्रवजाना वंयनो व्यववैद होय तेवारपठी
प्रनूत स्थितिरुंम सहस्र गयेथके अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गया होय
एक अवजोप रह्योहोय वजी इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वो पंचेडियजाति वं
क्रियशरीर वैक्रियांगोपांग अहारक शरीर अहारकांगोपांग तेजस कामेण समचनु
स्त्व वर्षचनुष्क अगुरुजघु उपघात पराघात उन्नास त्रम वादर पर्याप्त प्रत्येक
प्रगस्तविहाययोगति स्थिर शुन सुनग सुस्वर आग्नेय निर्माण तीर्थकर असंझी ए
त्रीतप्रकृतिनुं वंय व्यववैद थाय.

तेवार पठी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण काजना चरमसमयनेविपे

तिसमये अनन्तगुणवृद्धिविबुद्धीए प्रवर्द्धमान अजव्यसिद्धिक विबुद्धिनी
 अनन्तगुण विबुद्धिसहीत मत्तिअज्ञान श्रुतअज्ञान अने विजगद्ज्ञान एमाहे
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम योगनेविपे वर्त्तमान जयन्यप
 तेजोलेख्यानेविपे मध्यमपरिणामे अने पद्मलेख्यानेविपे उत्कृष्टपरिणामे
 ख्यानेविपे वर्त्ततो मिथ्यादृष्टी चारेगतीमाहेलो नारकी तिर्यच मनुष्य अथवा
 सागरोपमकोडाकोडीमाहे जेने कर्मस्थितिनी सत्ताठे तेने मिथ्यात्वनी
 प्रथमसम्यक्त्वउपजावता होय इत्यादिक पूर्वोक्त त्याजगेकहेबु ज्याजगे यथा
 करण अने अपूर्वकरण परिपूर्णहोय त्याजगे, पण इहां एटजोगिगेप जे
 कणमा गुणसक्रम न केवो तोसुकेवो स्थितिघात, रसघात स्थितिवध
 श्रेणी एटजावानाज केवा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय समययी आ
 जाणवी तेवारपत्री अनिवृत्तिकरणनेविपे पण एमजकहेबु अनिवृत्तिकरण
 सख्याताजाग गयेथके अने एक सख्यातमजाग अथगोपरहेथके अतरमूहुर्त्तम
 दुसृकीने मिथ्यात्वनु अतरकरण अतरमूहुर्त्तमात्र प्रमाण प्रथम स्थितियी
 समधिक अथवान्यून अजिनवस्थिति बंधादासमान अतरमूहुर्त्तकालेंकरे अ
 रणसक्त बली दजिकप्रते उकेरीने प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रक्षे
 मस्थितिनेविपे प्रवर्त्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने जे प्रथमस्थितिगत दजिकठे
 मार्कापिने उदयनेविपे प्रक्षेपे ते उदीरणा अने बलीजे द्वितीयस्थितिना पा
 उदीरणाप्रयोगेज दजिकाकार्पिने उदयनेविपे प्रक्षेपेए उदीरणापण पूर्वसूरियें वि
 तिपत्तिनेथथें आगाज्जन्मुच्यते एवुकहिये

उदय उदीरणायेकरीने प्रथमस्थितिप्रते अनुजवतो त्याजगवो ज्याजगे
 निराक्षयगोपरहेठे तेरहेथके आगज्जयवयेदीयें तेवारपत्री केयजउदीरणा
 वर्त्ते तेपणत्याजग ज्याजगे शेप आवजिहानहोय अने आवजिहागोपहाय
 उदीरणापण निवर्त्ते तेरागपत्री केयज उदयआवजिकामात्र अनुजगे आवनि
 प्रता चरमममयनेविपे बली द्वितीयस्थितिगत दनिकप्रते अनुजागजेदेकरी
 म्यक्त्व मिश्र मिथ्यात्व ए त्रणप्रकारेकरे

उत्तंच कर्मप्रवृत्तिचूर्णां ॥ चरमसमय मिश्रदिक्षीमेकाजे उदयमसम्मदिक्षीह
 ताहेविष्पति निहाणुनागफेड नंजहा सम्मत्तसम्मामिश्रतं मिश्रतं चेति स्थ
 एए निरागपत्री अनन्तरसमयनेविपे मिथ्यात्वनाउदयना अजापयी उपग
 सम्यक्त्व पावे

उक्तं च कर्मप्रकृतौ मित्रचतुदयेस्वीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंसो ॥ जंजेण ज
स्त जप्पइ. आयहिय मलइ पुव्वं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जात्यधस्थयथापुंसश्चकु
र्वाचेणुनोदये ॥ सदृशं तथैवास्थ. सम्यक्त्वेसतिजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽयं न
सात्त्विकोऽस्य महात्मन ॥ मद्वाध्यपगमेयं द्वाधितस्य सदैवधात् ॥ २ ॥ ए प्रथ
म सम्यक्त्वमुं लाज मिथ्यात्वना सर्वोपगमनयकी थाय उक्तं च सम्मत्तपढमजंनो,
सर्वोवसमाऽति ए सम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतो देशविरतिसहित पडिवजे अने
कोऽक सर्वविरति सहित पमियजे.

उक्तं च पंचसंग्रहे ॥ सम्मत्तेणं समगं, सर्वदेसंच कोविपमिवज्जे ॥ बृहत्तक बृह
ज्जुणाविपुक्तं उवसम सम्मदिही, अंतरकरणो विउ कोऽ ॥ देसविरइं पिलहेऽ,
कोऽ पमत्ता पमत्त जावंपि ॥ १ ॥ सत्ताणो पुणनकिंपिलहेऽति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपगांतलाजे

हवे वेदकसम्यक्त्वदृष्टीनेविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपशमना विधिकहिये
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोथको अंतरमूहुर्त्तमात्रकाले
दर्शनत्रिकउपशमावे ते उपगमावताने वली करणत्रिकादिकनी विधि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहूँते तेमज जाणवी.

एम उपगांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपशमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरंजाणवुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणगणे जाणवुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवाटरगुणगणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णगणे जाणवुं इहां पण स्थितिधातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एटलोविशेष जे
इहां सर्व अगुणप्रकृति अवस्थमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहेवुं अपूर्वकरणका
लनो संख्यातमोनाग गयेथके निडाप्रचलाना बंधनो व्यवहेद होय तेवारपटी
प्रचूत स्थितिरखं सदस्य गयेथके अपूर्वकरण कालना संख्यातानाग गया होय
एक अवशेष रह्योहोय वली इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वी पंचेडियजाति वै
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजस कार्मण समचतु
स्व वर्णचतुष्क अगुरुलघु उपघात पराघात उन्नास त्रस वादर पर्याप्त प्रत्येक
प्रशस्तविहायोगति स्थिर गुज सुजग सुस्वर आगेय निर्माण तीयेकर असंझी ए
त्रीसप्रकृतितुं बंध व्यवहेद थाय.

तेवार पटी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण कालना चरमसमयनेविपे

तिममये अनंतगुणवृद्धिविबुद्धीं प्रवर्द्धमानं अजय्यमिदिक विबुद्धिनी अपे
 थनतगुण विबुद्धिसहीत मतिअज्ञान अतअज्ञान अने विजगज्ञान एमाहे
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम यागनेरिपे उर्जमान जघन्यपरि
 तैजोलेउयानेविपे मयमपरिणामे अने पद्मनेउयानेविपे उल्कपणिणामे
 इयानेरिपे वर्त्ततो मिथ्यादृष्टी चाग्गतीमाद्वना नाग्गी तिर्यच मनुष्य अथवा
 सागरोपमझडाकोडीमाह जने कर्मस्थितिनी सत्ताने तने मिथ्यात्पनी उपज
 प्रथममम्यस्त्रउपजावता दोष इत्यादिक पूजाक त्यागकहेवु त्याग यथाप्र
 करण अने अपूर्वकरण परिपूर्णहाय त्याग पण इहा एटनागिजप जे
 करणमां गुणसक्रम न केरा तोमुळेवा स्थितिपात म्मपात स्थितिबध
 श्रेणी एटनागानाज केरा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय ममयथी आग
 जाणगी तेरापत्री अनित्वनिकरणनेरिपे पण एमजकहेवु अनित्वनिकरणका
 सत्त्वातानाग गयेयके अने एक सत्त्वातमनाग अवजपरहयक अनन्मदुनमा
 वुमुकीने मिथ्यात्पनु अंतरकरण अंतरमूढनमात्र प्रमाण प्रथम स्थितिथी क
 रामधिक अथवाप्यून अनित्वस्थिति अंधाहाममान अनन्मदुनमानक अने
 रणगत्त रती दनिकप्रते उहेरोन प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रहृषे
 मस्थितिनेरिपे प्रवर्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने ज प्रथमस्थितिगत दनिकप्र तने
 मार्गिने उदयनेरिपे प्रहृषे ते उदीरणा अने रतीज द्वितीयस्थितिना पण
 उदीरणाप्रयोगेज दनिकारिने उदयनेरिपे प्रहृषे उदीरणापण पृथग्वि विज
 तिरिनेथये आगानइत्युच्यते एतुकिपे

उदय उदीरणापेस्त्रीने प्रथमस्थितिप्रते अनुजयता त्यागगया त्याग
 निहाडयजिउररहेते तेरहेयके आगजयवसदाय तारापत्री एतागगगगग
 दने तेरापत्रांगे त्याग श्रेय आगजिज्ञानहाय अने आगजिज्ञानहाय न
 उदीरणापण निपने तेरापत्री केउन उदयआगनिकामात्र अनन्म आगज
 प्रता चरमममयनेरिपे वनी द्वितीयस्थितिगत दनिकप्रत अनन्मगगगगग
 प्यस्त्र मिथ मिथ्यात्प ए अणप्रफारेके

उदय कर्मप्रमत्तवृणां ॥ चरमममय मिगुद्धिगीममान नरममममममम
 नाहेइइइइ निहापुनागरेड नजडा सम्मलममममिगुन मिगुन चति इया
 एता निरम्पत्री अनन्मममनेरिपे मिथ्यात्पनाउदयता अनन्मया उपज
 मममम दाने

उक्तं च कर्मप्रकृतौ मित्रनुदयेस्वीणे. जहए सन्मन मोवनमियंतो ॥ जंजेण ज
रुन जप्रइ. आग्रहिय मज्ज ६ पुवंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जायंथम्ययदाहुंअहु
ज्जंजेणुनोदये ॥ नदशीनं नयैवान्य. नम्यक्त्वेन निजायते. ॥ १ ॥ आनंदो जायते अन्यंतं
नास्त्विकोन्य महात्मन ॥ न ६ थाप्यपगमेय ६ ६ थायितन्य सदापथात् ॥ २ ॥ ए प्रय
म नम्यक्त्वहुं जाज मिथ्यात्वना नवोपगमनयकी थाय. उक्तं च सन्मनपदमजंजो.
सद्वोदलमांजि ए नम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतो देशविगतिनहिन पडिवजे अने
कोऽक नवेविति सहित पडिवजे.

उक्तं च पंचतंग्रहं ॥ सन्मनेपं तमगं सवंदेत्तं च कोविपमिवहे ॥ बृहन्नक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवगम नमनदिही. अंतरकरणो विडं कोऽ ॥ देवविडं पिजहइ.
कोऽ पमना पमन जावंदि ॥ १ ॥ ननाणो पुणनविपिजहइति तेमाटे देशविरति
प्रमन अप्रमन संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपशांतजाजं.

हवे वेदकत्तम्यक्त्वहृष्टीनेविपे त्रण दशनमोहनीयनी उपगमना विधिकहिये
उं इहां वेदक नम्यक्त्वहृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्तनोयको अंतरमृद्धुर्नमात्रकाजं
दशनत्रिकउपगमावे ते उपगमावताने वजी करणत्रिकादिक्की विधि जेम कर्मे प्र
कृतिनीटीकामां कहीउं तेमज जापवी.

एम उपशांतदशनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा बांठनो वजी
पण ययाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणकरी उपगमावे ते कणनुत्तरूप पूर्वनीपरंजाणहुं
पण केवज इहां ययाप्रवृत्तिकरण ते प्रमनगुणगणे जाणहुं नेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणगणे तथा सत्त्वतंपगयगु
णगणे जाणहुं इहां पण स्थितियातादिक पूर्वनीपं प्रवर्ते पण एदजोविगंद जं
इहां तवे अगुनप्ररुति अवध्यमाननो गुणतंक्रम प्रवर्ते एम कहंहुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोजाग गयेयकं निडाप्रचजाना वंधनो अवबेद होय तेवापठी
प्रभूत स्थितिवंद सहन्य गयेयकं अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गया होय
एक अवबेद रह्याहोय वजी इहां अंतराजे देवगति देवानुपूर्वी पंचेंडियजानि वै
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजत कर्मण तमचतु
रस्व वर्णचतुष्क अगुत्तजघु उपयात पराधान उन्नात त्रन वादर पयाते प्रत्येक
प्रगमत्तिहायोगति स्थिर गुन गुनग गुन्वर आन्व्य निमांण तीर्थकर अतंजी ए
त्रीनप्रकृतिनुं वंध अवबेद थाय.

तेवार पठी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेयके अपूर्वकरण काजना चरमतमयनेविपे

तिसमये अततगुणवृद्धिविबुद्धीए प्रवर्द्धमान अनव्यमिद्विक विबुद्धिनी अपेक्षापे
 अततगुण विबुद्धिसहीत मतिअज्ञान श्रुतअज्ञान अने विजगद्ज्ञान एमाहेजो अ
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम योगनेरिपे वर्तमान जयन्यपरिणामे
 तेजोलेइयानेविपे मध्यमपरिणामे अने पद्मलेइयानेरिपे उत्कृष्टपरिणामे गुह्यने
 ज्यानेरिपे वर्ततो मिथ्यादृष्टी चारेगतीमाहेजो नागकी तिर्यच मनुष्य अथवा श्वेता
 सागरोपमकोडाकोडीमाहे जेने कर्मस्थितिनी सत्ताठे तेने मिथ्यात्वनी उपशमता
 प्रथमसम्यक्त्वउपजावता होय इत्यादिक पूर्वोक्त त्याजगेकहेवु ज्याजगे यथाप्रवृत्ति
 करण अने अर्पवकरण परिपूर्णहोय त्याजगे पण इहा एटजोविशेष जे अपूर्व
 कणमा गुणसक्रम न केवो तोसुकेवो स्थितिगत, रसगत स्थितिबध गुण
 श्रेणी एटजावाताज केवा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय नमययी आरनीने
 जाणगी तेवारपठी अनिवृत्तिकरणनेविपे पण एमजकहेवु अनिवृत्तिकरणकालना
 सख्याताजाग गयेथके अने एक सख्यातमजाग अगोपरहेथके अनरमृदुर्लमात्र हे
 तुमृकीने मिथ्यात्वनु अतरकरण अतरमृदुर्लमात्र प्रमाण प्रथम स्थितिची काइक
 समयिक अथगान्यून अजिनवस्थिति वंवाक्षासमान अतरमृदुर्लकालेकरे अतरक
 रणसदक वजी वज्रिकप्रते वजेरीने प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रहेपे प्रथ
 मस्थितिनेरिपे प्रवर्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने जे प्रथमस्थितिगत वज्रिकठे तेने स
 माकर्पिने उदयनेविपे प्रहेपे ते उदीरणा अने वजीजे द्वितीयस्थितिना पातायी
 उदीरणाप्रयोगज वज्रिकाकर्पिने उदयनेविपे प्रहेपेए उदीरणापण पूर्वसृष्टिं विओपर
 तिपत्तिनेथये आगालइत्युच्यते एवुकहिजे

उदय उदीरणायेंकरीने प्रथमस्थितिप्रते अनुजवतो त्याजगगयो ज्यालगे आर
 जिका वषविशेषरहेउ तेरहेथके आगलअवधेदीये तेवारपठी करजउदीरणान प्र
 वसे तेपणत्याजग ज्याजग ओप आवजिकानहोय अने आवजिकाशपहाय तगों
 उदीरणापण निजनें तंरागपठी केज उदयआवजिकामात्र अनुजने आगनिकामा
 त्रना चरमममयनेविपे वजी द्वितीयस्थितिगत वज्रिकप्रते अनुजागजेडकरीन स
 म्यक्त्व मिश्र मिथ्यात्व ए अणप्रकारेकरे

उक्तच कर्मप्रवृत्तियूणो ॥ चरमसमय मिश्रद्विष्टीमेकाजे उपसमसम्मदिष्टीहाहीड
 ताहेविडयतिड तिहाणुनागरुडे तंजहा सम्मतमम्मामिश्रन मिश्रन चति स्थापना
 एए तिगापठी अनतरसमयनेरिपे मिथ्यात्वनाउदयना अनावयी उपशमिक
 सम्यक्त्व पामे

उक्तं च कर्मप्रकृतौ मिश्रचुदयेखीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंतो ॥ लंजेण ज
रुन लप्पइ. आयहिय मज्जइ पुवंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जात्यधम्यययापुंनश्चकु
त्तं जेणुनोदये ॥ सद्वीनं तथैवास्य. सम्यक्त्वेमतिजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽन्यं
नात्तिकोम्य मद्रात्मन. ॥ मद्याध्यपगमेव ऽद्याधितस्य सदीपधात् ॥ २ ॥ ए प्रय
म सम्यक्त्वमुं जान मिथ्यात्वना सर्वोपगमनयकी थाय. उक्तं च सम्मत्तपदमजंजो,
मद्वोवसमाऽनि ए सम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतां देगविरतिसहित पडिवजे अने
कोऽक सर्वविरति सहित पमिवजे.

उक्तं च पंचसंग्रहे ॥ सम्मनेणं समगं, सर्वदेसंच कोविपमिवज्जे ॥ बृहव्रतक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवसम सम्मदिष्ठी, अंतरकरणो विउं कोऽ ॥ देसविरडं पिजहइ,
कोऽ पमत्ता पमत्त जावंपि ॥ १ ॥ तत्ताणो पुणनकिपिजहइति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेण मिथ्यात्व उपशांतलाने.

हवे वेदकसम्यक्दृष्टीनंविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपगमना विधिकहियें
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोयको अंतरमूहुर्त्तमात्रकालें
दर्शनत्रिकउपगमावे तं उपगमावताने वली करणत्रिकादिकनी विधि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहीते तेमज जाणवी

एम उपशांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपगमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरंजाणवुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणवाणे जाणवुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणवाणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणवाणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णवाणे जाणवुं इहां पण स्थितिवातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एटलोविशेष जे
इहां सर्व अगुनप्रकृति अव्यमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहवुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोनाग गयेथके निडाप्रचजाना वंयनो व्यवहेद होय तेवारपठी
प्रचूत स्थितिरवम सहस्र गयेथके अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गया होय
एक अवशेष रह्योहोय वली इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वी पंचेंद्रियजाति वै
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजस कामेण समचनु
रस्य वर्णचतुष्क अगुरुजघु उपयात परायात उन्नास तस वादर पर्याप्त प्रत्येक
प्रगस्तविहायोगति स्थिर गुन सुनग सुस्वर आदेय निर्माण तीयेकर अतंझी ए
त्रीसप्रकृतिनुं वंय व्यवहेद थाय

तेवार पठी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण काजना चरमतमयनेविपे

त्याथी अनन्तर समयनेविषे अनिवृत्तिकरणमा प्रवेश करे त्यापण स्थितिधाता
दिक पूर्वानीपरेकरे तेवारपत्री अनिवृत्तिकरणकालना सख्यातानाग गयेयके दर्शन
सप्तकविना शेष मोहनीयनी एकवीमप्रकृतिनु अंतरकरण करे त्या चाग सज्वलन
माहेलो अन्यतमवेद्यमान सज्वलननो अने त्रण वेदमाहेलो अन्यतमवेद्यमान
वेदनी पहेली स्थिति स्वोदय कालप्रमाण ए वे काहता शेष एकादश कपाप अने
आत नोकपायनी आवलिकामात्र पोताना उदयकाज प्रमाण वली चारम वलना
अने त्रण वेदने तेमा स्त्रीवेद नपुसकवेदनो उदयकाल सर्वस्तोक स्वस्थाने वली मा
होमाहेतुज तेथी पुरुषवेदनो सग्व्येयगुणो तेथी सज्वलनना जोधनो विज्ञोपाधिक
तेथी सज्वलनना माननो विज्ञोपाधिक तेथी सज्वलननी मायानो विज्ञोपाधिक
तेथी सज्वलनना लोचनु विज्ञोपाधिक एम इहा अनिवृत्तिकरणनेविषे धणु कहेवु
ठे ते यथगौरवना जयथी नथी कहेता कवल विज्ञोपाथे कर्मप्रकृतिनी टीकाजावी

वली अन्तरकरण करीने तेवारपठी नपुंसक वेदने अन्तरमुहूर्तमात्रमा उपशमा
वे तेवारपठी अन्तरमुहूर्तमात्रे स्त्रीवेदने उपशमावे तेवारपठी अन्तरमुहूर्तमात्रे हा
स्यादिपदक उपशमावे ते समयनेविषे पुरुषवेदनो बंध उदय उदीरणानो व्यवघेद
थाय तेवारपठी समयकण आवलिकादियें पुरुषवेदने उपशमावे तेवारपठी सम
कालें अन्तरमुहूर्तमात्रे अग्रत्याख्याना वरण प्रत्याख्यानावरण ए वे क्रोधने उपशमावे
तेवारपठी तडुपशातेवली ते समयेज सज्वलनना क्रोधना उदय उदीरणानो व्य
वघेद होय पठी समयकण आवजिकादिके सज्वलननाक्रोधने उपशमावे तेवार
पठी अन्तरमुहूर्तमात्रें अग्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरणनु मान समकालें उप
शमावे ते उपशमेथके वलीते समयेज सज्वलनना मानना बंध उदय उदीरणा
नो व्यवघेदहोय तेवारपठीवली समयकण आवजिकादिके सज्वजनमानने उ
पशमावे तेवारपठी समकालें अन्तरमुहूर्तमात्रे अग्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानाव
रण ए वे मायाने उपशमावे तडुपशातेवली ते समयेज सज्वलननी मायाना
बंध उदय उदीरणानो व्यवघेदहोय तेवारपठीवली समयकण आवजिका
दिके सज्वजननीमायाने उपशमावे तेवारपठी समकाले अग्रत्याख्यानावरण
प्रत्याख्याना वरण ए वे लोनेने उपशमावे ते समयेज सज्वलनना लोनेना
बंध उदय उदीरणानो व्यवघेद थाय तेवारपठी सज्वलना लोनेने उपशमावना

तेना त्रण जाग करे तेमांथी वे जागने समकाले उपशमावे त्रीजा जागना संख्या ताखंम करे तेपण जूदे जूदे कालनेवे उपशमावे वली संख्याता खंमना किट्टीएवुं अपरनाम ठे तेना चरमखंमना असंख्याता खंमकरी सूझकिट्टीएवुं अपरनामकरे तेवारपठी समय समयनेविषे एकेको खंमकरे ते उपशमावे इहांवली दर्शनस तक उपशमेशके निवृत्तिवादर एवुं नाम कहिये त्यांथी कंचु अनिवृत्तिवादर कहिये ते ज्यांलगे लोचनो असंख्येय अंतिम चरमखंमआवे त्यांलगे कहिये. ए अगवीसजेदे निन्नमोहनीयनी उपशमनाकही.

हवे गाथानोअर्थ विवरियेते इहां वन्नेश्रेणीना स्वरूपमां प्रथम उपशमश्रेणीनुं स्वरूपकहेते उपशमश्रेणीनुं प्रारंजक अप्रमत्तसंयमी ज होय अने बीजातो एमकहे ठेके अविरति देशविरति प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो गमेतेहोय अने श्रेणीपरिस मासे पण श्रेणीथी पडे तेवार वली पाठो अविरति देशविरति प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो अन्यतम गमेते होय. ते पहेलो समकाले अनंतानुबंधिया क्रोध मान माया लोचने उपशमावे तेवारपठी मिथ्यात्व तथा सम्यक्मिथ्यात्व अने संम्यक् दर्शन ए त्रण समकाले उपशमावे तेवारपठी अनुदीर्घे पण नपुंसकवेद उपशमावे तेमां जो पुरुष प्रारंजक होय तो प्रथम नपुंसकवेद पठी स्त्रीवेद पठी हास्यपट्क उपशमावीने पठी पुरुष वेद उपशमावे.

अने जो स्त्री प्रारंजिका होय तो प्रथम नपुंसकवेद पठी पुरुषवेद पठी हास्यादि पट्क पठी स्त्रीवेद उपशमावे अने जो नपुंसक प्रारंजक होय प्रथम ए अनुदीर्घे पण स्त्रीवेद उपशमावे पठी पुरुषवेद पठी हास्यादि पट्क तेवारपठी नपुंसकवेद उपशमावे पठी वे क्रोध एकांतरीत संज्वलन विगोप क्रोधांतरित सहगतुज उपशमावे.

एटले एनो ए अर्थठे जे अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वे क्रोध क्रोध पणे सरखा समकाले उपशमावे तेवारपठी एकलो संज्वलननोक्रोध उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वेमान समकाले उपशमावे पठी संज्वलन ननुमान उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वे मायाने सम काले उपशमावे पठी संज्वलनीमाया उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्या ख्यानावरण ए वे लोच समकाले उपशमावे तेवारपठी संज्वलननुं लोच उपश मावे इहां उपशमश्रेणीनी न्यापनाकरवी.

इहां चर्चकपूठेठे के कद्दोजी संज्वलनादिकने उपशमपट्टे पण अनंतानुबंधियाने तो नम्यक्त्व प्रातिपद त्यांज उपशमाव्याते तो इहांअनंतानुबंधियानुं ठ

पशम केम घटमानथाय हरे गुरु उत्तरकहेने दर्शनपमिवजता त्यांयनंतानुवधिया
नो कृपोपशमहतो अने इहांतो उपशमने तेमाटे विरोधनथी वली शिष्यवोयो क
योपशम अने उपशममा शोविशेपने गुरुकहेने ज्या कृपोपशमने त्यातो उदीरणानु
कृप अने अनुदीरणानु विषाकानुनवनी अपेक्षाये उपशमने अने वली प्रदेशानुज
वयीतो उदयनेज अने उपशमनेविपेतो प्रदेशानुजवपणनथी यदाहूपीयूपपायोमि
वेएइसंतकम्म, खंडवसमिए उनाणुनावसो ॥ उपसत कसाठ पुण, वेएइ नसत
कम्मपि ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्त उवसत कम्मज, नतउं कमुइ नदेइ उदएवी ॥ नय
गमयई परमगइ, नचेवउंकइएतनु ॥ १ ॥ एगाथानो लेगमात्रअर्थ कहेने सर्वोप
शमेजे उपसम्यु ते मोहनीयकर्मने बीजाकर्मने सर्वोपशमनथी सर्वोवसमो मोहस्त
चेवेति वचनात् तेनु अपकर्षण पण नथाय

एटले मोहनीयरुर्म अपवर्त्तनाकरणेकरिने स्थितिरसेकरी हीनपण कोइ करीश
केनही अपिशब्दने निन्नक्रमपणामाटे उदयेपण ते दिये एटले ते वेवेपणनही उ
पलक्षणथी उदयने अविनाज्याथी उदीरणाने विपेपण नदीये एणजाणवु

वली बध्यमान सजातीय परप्ररुतिप्रते मक्रमणकरणेकरिने नगमे सक्रमावे प
णनही वली तेकर्मोपशमाव्ययकु उत्कर्षपणनही एटले उद्वर्त्तनाकरणेकरिने स्थि
तिरसेकरी वधारेपणनही निवृत्ति निकाचन तो पूरं अपूर्वकरणकालेज निवृत्तिने
तेमाटे इहा उपशातपणे तेनु निपेध नकरीये इहा शिष्यपूठेने कहोजी सयतने अ
नतानुवधियानु उदय निपेधोने तो तेनु उपशम केवरीते घटमानथाय ? तेवारे गु
रुकहेने के तेतो निश्च अनुनागकर्म अगीकारकरीने तेनु उदयनिपेधोने पण प्रदश
कर्मथाश्रीने अनतानुवधियानु उदय निपेधोनथी तथा चान्यथायि परमगुरुणा जीवे
णनते सयरुम कम्म रेएइ गोयमा इत्यादिक पाठपूर्व एज तयनमां कहीगया ठेये

तेमाटे इहा प्रदेशकर्मानुनवना उदयनो उपशमजाणवो तेवारे वली शिष्यवो
व्यो जो एमसयतने अनतानुवधियानो उदयहोय तो तेथी दर्शननो विघातकेमन
थाय गुरुकहेने प्रदेशकर्मनु मद अनुनवने तेथी दर्शननो विघातनथाय तेम काइ
कने अनुनागकर्मानुनोपण अत्यंत विघात नकरे जेम सपुणं मत्यादि चतुज्जानी
ने मत्यादि ज्ञानावरणोदय विघातनथी करता तेम जाणवो तेवारपती स्रक्षना
न चरम किट्ठिनां उपशम यथेथके सज्वलननो लोच उपशातथाय यडुक अणद
स नपुमि ठीरेय शुक्कच पुरिस वेपच ॥ दोदोण तरिए, सरिमे सग्गि उवममइ
॥ १ ॥ ते समयेज ज्ञानावरण पंचक दर्शनावरण चतुष्क अतराय पंचक यश

कीर्ति उच्चैर्गोत्र एतली प्रकृतीनोबन्ध व्यवहेदध्याय तेयी अनन्तर मन्त्रमन्त्रे ॥
उपशांत कपाय गुण होय ते जयन्ययी एकसमयमात्र अने उत्कर्षयी अंगभूत
लगे. तेयी ऊर्ध्व नियमा ए उपशामक अवश्यपडे, तेपढवुं वे प्रकारे ॥
हृये वीजुं कालनेहृये त्यांनवहृय मरतानेहोय अने कालहृय ॥
पूर्णथये होय जे कालहृय पडेतेतो जेम चढयो तेमजपडे ज्यांजगे ॥
रणा अवतिन्नते त्यांत्यांपडतोथको तेपाठा आरंजीये एतज्जाज्ञे ॥
लगेपडे ज्यांजगे प्रमत्तसंयतगुणगणोळे त्यांजगेपडे. वली कोऽक ॥
ला वे गुणगणोजाय अने कोऽक सास्वादन जावणपामे.

वली जे नवहृयेपडे ते प्रथमसमयेज सर्व बंधनादिक कर्म्म ॥
मकहेते बंधन संक्रमण उर्दना अपवर्त्तना उदीरणा उपशमना ॥

हवे ए बंधनादिक आठेना अर्थ कहेते कर्म्मपुनर्जन ॥
मिलोह् पिंमनीपरे अन्योन्य मलबुं ते बंधन कहिये वली ॥
प्रवेशने अन्यकर्म्मरूपपणे रह्याते तेने अन्यकर्म्मरूपे ॥
कहिये तथा जे स्थिति अने अनुनागतुं वधागुं ने ॥
तथा अनुनागतुं घटाडबु ते अपवर्त्तना कहिये तथा ॥
ने उद्यावजिकानेविपे प्रवेश न करवुं ते उदीगगा ॥
रणा निधत्ति निकाचना करणने अयोग्यपणे ॥

સ્વરૂપ ત્વેવ યાપ્રકૃતિ વધ્રાતિ જીવસ્તદનુજાવેન પ્રકૃત્યંતરસ્થં દક્ષિણં વીર્યવિગેષે
 ણ યત્પરિણમયતિ સસક્રમ તત્રપ્રકૃતિસક્રમ સામાન્યલક્ષણાવગમ્ય મૂલપ્રકૃતી
 ના મુત્તરપ્રકૃતીના વાસ્થિતેર્ચ્યકૃત્કર્ણમપકર્ણ યા પ્રકૃત્યતઃસ્થિતૌવા નયન
 સસ્થિતિસંક્રમ અનુનાગસક્રમોપ્યેવ મેવ યત્કર્મ્મદ્વ્યમન્ય પ્રકૃતિ સ્તનાવેન
 પરિણામેન પરિણમ્યતે સપ્રદેશસંક્રમ કર્મ્મણિ કર્મ્માતિરાનુપ્રવેશ સક્રમ કરણત્
 વત્કંચ મૂલપ્રકૃત્યનિજ્ઞા સક્રમયતિ ગુણતત્તત્તગ પ્રકૃતી ॥ નચાત્મા મૂર્તત્વાદપ્યવ
 સાયપ્રયોગેણ ૧ તથા મતાંતર ॥ મોતુણ આવચંચલુ, દંસણમોહચરીતમોહવ ॥
 સેતાણ પયડીણ, ઉત્તરવિહિસંક્રમોનણિઉ ॥ ૨ ॥

ઠલ્લુટ્થી એક જવનેવિપે વેવાર ઉપશમશ્રેણી પઢિવજે તેને નિયમા તે જવને
 વિપે ક્ષુપકશ્રેણી ન હોય અને જે એકવાર ઉપશમશ્રેણી પઢિવજે તેને ક્ષુપકશ્રેણી
 પણ હોય વત્કંચ સતતિકાચૂંણી જોવોવારે ઉવસમ, સેઢિપઢિવજ્ઞ ૬ તસાનિયમા ॥ તેમિ
 નવેલવગ, સ્તે ઢીનશિજોફક્સિ ॥ ૧ ॥ ઉવસમ સેઢિપઢિવજ્ઞ ૬, તસ્સલવગસેઢિદુક્કતિ ॥

એ કર્મયથીનો અનિપ્રાય કહ્યો અને સિદ્ધાંતાનિપ્રાયેતો એકનવમા એકજશ્રેણી
 પઢિવજે વત્કંચ કટપાખ્યયને ॥ એવ અપ્પઢિવડિએ, સમ્મતે દંવ મણુચ જમ્મસુરા ॥
 અન્નપર સેઢિવજ્ઞ, એગવેણચ સઘા ૬ ॥ ૧ ॥ ૬હા સઘાફે ૦ સર્વ સમ્યક્ત્વ દેશ
 વિરત્યાદિક અન્યત્રાપુત્ત મોહોપશમ એકસ્મિન્ નવેલિ સ્યાવસતત ॥ યસ્મિ
 ન્ નવેતૂપશમ ક્કયોમોહસ્ય તત્રનસિતિ ઉપશમશ્રેણિ

હવે ક્ષુપકશ્રેણીનું સ્વરૂપકહેતે ૬હા ક્ષુપકશ્રેણીનું પઢિવજણહાર મનુષ્ય આવ
 વર્ષથી ઉપરનો અવિરત દેશવિરત પ્રમત્ત અપ્રમત્ત એ માહેલો કોઈ અન્યતમ અર્થ
 ત વિશુદ્ધપરિણામિ ઉત્તમ સધયણવાલો પૂર્વેનોજાણ અપ્રમત્ત શુદ્ધધ્યાનોપગતે પણ
 પઢિવજે અને વીજાતો ધર્મધ્યાનોપગતેન પઢિવજે એમકહેતે પઢિવજવાનુ અનુક
 મ કહેતે અવિરતિ દેશવિરતિ પ્રમત્તસયત અપ્રમત્તસયત એ માહેલોકોઈ અન્યતમ
 પ્રથમ અત્તરમૂદુર્ને અનતાનુવધિયાની ચોકડી સમકાલે સ્વપાવે તેનો અનતમના
 ગ મિપ્પાત્વમાંસરૂપીને તેવારપટી મિપ્પાત્વ તદ્દશોસધાતેજ સમકાલે સ્વપાવે જેમ
 અતિસનૃત દાવાનજ નિર્થે અર્ધદર્થે ઇયણાતરપામિને વેગનેવાલેતે તેરીતે એ ક્ષુપક,
 પણ તીવ્રશુનપરિણામ પણથી સાવજોપ અન્યત્ર પ્રક્રેપીને સ્વપાવે એમજ વલી ત
 મ્યક્ત્વ મિપ્પાત્વ, પણ સ્વપાવે તેવારપટી એજઅનુક્રમે સમ્યક્ત્વનેપણ સ્વપાવે વજી
 સમ્યક્ત્વનો ચરમસ્થિતિપદ્મ વત્કીર્ણથકે એ ક્ષુપકકૃતકરણ એવું કહિયે ઉકૃતક
 રણાદાનનેવિપે વર્તતો કોઈક કાજપણ કરીને ચારગતિમાહે અન્યતમગતિયે ઉપજે

वली लेख्यानेविषे पण पूर्वे शुक्ललेख्यानेविषे हतो अने हमणा अन्यतम लेख्यानेविषेजाय तेमाटे प्रस्थापक मनुष्य अने निष्ठापक चारेगतिनेविषेहोय. उक्तंच पष्ठवयगोय मणुस्तो, निष्ठवगो चउसुविगईसु, इहांजो वक्षायु रूपकश्रेणीप्रतें आरंजे तो अनंतानुबंधियाना क्यथी अनंतरमरण संजवतो व्युपरमेंविरमे तेवारपठी कदाचित् मिथ्यात्वनाउदयथी वली अनंतानुबंधियाने उपविषे पाठा आरंजे केमकेअनंतानुबंधियुं वीजजे मिथ्यात्व तेहजी विनाश पाम्युं नथी माटे. अने जेणे मिथ्यादर्शन क्यकलुंते ते उपविषेनही अनंतानुबंधिया फरीपाठा प्रारंजेनही एट ले अनंतानु बंधियानु बंधकरेनही केमके मिथ्यात्वरूप वीज नथी तेमाटे

वली क्षीणसप्तक तो अग्रतिपतित परिणाम माटे अवश्यदेवतामां उपजे अने प्रतिपतित परिणामतो वली नानापरिणाम संजवे तेमाटे जेवो परिणाम होय तेवी चारेगतिमाहेली अन्यतमगति उपजे. उक्तंच वक्षक पडिवन्नो, पढम क सायकए जइमरिक्का ॥ तोमिष्ठचोदयउं, विणिक्क नूउन खीणंमि ॥ १ ॥ तमिमऊजाइ दिवं, तप्परिणामोय सत्तए खीणे ॥ उवरय परिणामोपुण, पञ्चानाणा मईगइउं ॥ २ ॥ वक्षायुपण जो तिवारेकालनकरे तोपण सप्तकक्षीण ययो थको नियमारहे पणवली चारित्रमोहनीय खपाववाने यत्न नकरे. उक्तंच वक्षक पडिवन्नो, नियमा खीणं मि सत्तएगइत्ति. इहां कोइपूतेजे मिथ्यादर्शनादिकनो क्यथययो तेवारे ए रूपकने सम्यक्त्व रहीत कहियें किवा सम्यक्त्वसहीत कहिये त्यारेगुरुवोल्या सम्यक्दृष्टीज कहियें फरी परवोव्यो जे कहोजी सम्यक्दर्शननो परिह्यथयो तो सम्यक्दृष्टीपणुं क्याथीहोय फरी गुरुकहेते मयणालाटाली चोखाकखा एवाजे कोइवा ते समान थपनीत मिथ्यात्वजाव एवा मिथ्यात्वना पुजल तेहिज सम्यक्दर्शन कहिये तेने परिह्येवली तत्वश्रद्धान लक्षण परिणाम पमयोनथी तेमाटे साहसु श्रद्धणात्रप टल टलवाथी चक्षुदर्शननोपरे विशुद्धितरहोय.

यदाह जायसुधांजोधि ॥ खीणंमिदंसणतिए, किंहोइ तउनिदंसणाईए ॥ नन्नइ सम्मदिष्ठी, सम्मत्तखए कउं सम्मं ॥ १ ॥ तिबिलीय मयण कुदव, रुवमिष्ठचमेव सम्मत्तं ॥ खीण तउंजोनावो, सदहणा लक्खणोत्तस्त ॥ २ ॥ यदिया ॥ जह सुइ जलाणुगयं, उइं सुइं जलरकएमुतरं ॥ सम्मत्त सुइ पुगल, परिरकए दंसणं ए वं ॥ ३ ॥ तम्मिय तइय चउठे, नवंमि सिजंति खइय सम्मत्ते ॥ सुरनर छुगली सु गई, इमंतु जिण कालिय नराणं ॥ ४ ॥

ए प्रकारे क्षीणसप्तकीनेविषे सम्यक्त्व पामियें जोवली अवक्षायु रूपकश्रेणीने

आग्ने तोमसकहीणयये नियमा अनुपरत परिणामज चारित्रमोहनीय खपाववाने
 यत्रप्रते आग्ने उक्तच जायकृता ॥ इयरो अणुवरउच्चिय, सयलिसमाणेति तिहाजे
 सक्जश्रेणीप्रतेरु तेवा कृपकने निजनिज जवनेविपे सुरायु नरकायु तिर्यगायु
 ए त्रण आउयायवनेयाजहोय उक्तच ॥ सुरनरय तिरिय आउ, नियय नवे सबजी
 बाणमिति एहिज कहेने वेगायु नाकायु तिर्यगायु लक्षणे आयुत्रय ते कृपक
 सत्य सम्यहृदशेन अगोपने एहवोज अप्रत्याख्यानावरण अने प्रत्याख्यानावर
 ण कृपायरूप आवप्रकृति ते समकाले खपाववाने अर्थे आग्ने ए प्रकृति अर्द्धस
 पांशेज अतगजे नामकर्मनी तेरप्रकृति अने त्रण दर्शनावरणनी मजी सोलप्र
 त्ति गपाये तेना नाम कहेने एहेडियजाति, वेडियजाति, तेंडियजाति, चउरिडि
 पनाति म्यानाडिकृत्रिक ते निडानिडा, प्रचलाप्रचला, स्थिणक्षीए, स्थानाडिकृप,
 उपांतनाम तिर्यहृदिक, नरुहृदिक, आग्रनाम, सूक्ष्मनाम, साधारण नाम, आ
 तय नाम, तेरागपत्री आव कपायनु जेटलु अवशेष रहु होय ते खपाये ए सर्व
 अतगमूर्तनाम्रे गपाये तसत्रावेश जाणवो
 रनी धीता तमरहेवेके प्रथम सोऽप्रकृतिज खपाववानेअर्थे आग्ने केवन
 दर्शनागम आवरायन रापाय पठी सोऽप्रकृतिसपाये पठी नपुसकवेद पठी स्त्री
 वेद पठी दाम्यादिपदक पठी पुरुषवेदना त्रणयमकरे तेमाधेयन समकालेगपाये अ
 श्रीगोपन तो गरातना क्रोशमाहेआकृते तक्रम पुरुषप्रतिपत्ति होयतेयारेजाणो
 अने स्त्रीग्राहिताहोय तो प्रथम नपुमरुवेदकगपाये पठी पुरुषवेद पठी
 दाम्यादिपदक पठी स्त्रीवेदगपाये अने जेगरे नपुमरु आग्रनरुहोय तेगरे त द
 नपुमरुवेद प्रथम स्त्रीवेदगपाये पठी पुरुषवेद पठी दाम्यादिपदक पठी नपु
 वेद गपाय तगागपत्री गरातना राध मान माया ज्ञान तद्वण प्रत्यक्ष
 मूर्तमत्र काने पुगकरीने गपाये श्री पद्मिमात्रि रागपण अतगमूर्त
 उ अतगमूर्तना अमग्यातानेदव न्या ज्ञानना चमगमना मग्यातायन
 ने दृष्टव कानजदस्त्री तेने गपाये रनी तेना चमगमन तेना अमग्याता
 ने तेदव समयगमय एका मद्रगपाये
 इहा हृदय दर्शन मतर निजनिवासर कडिये न्याथी उचा अनिज
 चमगमनमनने दगाव न्या नग वाणरा न्याथी उर्जरा अग
 मने मद्रगम सद्रगमगय कडिय ने च्याग चमगनानना अणु
 न्यानेमगम न्याथी मनेना यदाग्यान चारित्रिया रुचिय तरनी म

सम्यक्त्वपाम्याना नव सहीत चारनव करे अने जेणे कोइपण गतिनु हजी आव
 पुंवांधु न होय अने क्षायक सम्यक्त्वपामे तो ते जीव तेजनवे रूपकप्रेणी पूरी
 करी ने सिद्ध थाय उक्तच पचसग्रहादी तइय चउठे तम्मिय, नवमि सिंसति द
 सणे खीणे ॥ जंवेव नर असखा, उ चरम देहेसु ते हुति ॥ १ ॥ ए त्रीजी अने
 चोथी गाथानो अर्थ ठे

एक जीवनी अपेक्षायें अथवा नानाजीवनी अपेक्षायें सम्यक्त्वोपयोग जघन्यथी
 अने उत्कृष्टथी अंतरमुहूर्तेज होय अने क्षायोपशमरूप सम्यक्त्व लब्धितो एक
 जीवने जघन्य अंतरमुहूर्ते अने उत्कृष्टी ठाशठ सागरोपम मनुष्यनवे अधिक होय
 ते उपरांत सम्यक्त्वथी पमेनही तो नियमासीजे ए एकजीव आश्रीने कसु अने
 नानाजीवआश्रीतो क्षायोपशम सम्यक्त्व सदासर्वदा होय यहुक्त दोवारे विजया
 इसु, गयस्ततिन्नञ्जुए अह्व ताइ ॥ अइरेग नरनविय, नाणा जीवाण सबक्षा
 ॥ १ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ ए ॥ एटली गाथाउनो अर्थ ठे

हवे सम्यक्त्वनु अतरते सम्यक्त्वथीपमीने पावु फरी सम्यक्त्वपामे तो केतले
 कालें पामे इत्यादिक स्वरूप कहेवे ते अतर जघन्यथी तो अतर मुहूर्तठे एटले
 कोइकजीव सम्यक्त्व गयापठी वली पावु तदावरणना क्षयोपशमथी अंतरमुहूर्ते
 मात्रेज सम्यक्त्व पामे अने उत्कृष्टथी आशातना प्रचुरने अर्द्धपुञ्जपरावर्त्तनु अतर
 पडे उक्तच तिष्ठयर पवयणसुअ, आयरियं गणहर महद्दीअ ॥ आसायतो बहुतो,
 अणत ससारिउहोइ ॥ १ ॥ इहा काइकन्यून अर्द्धपुञ्ज परावर्त्तरूपअनतससारजाणवो

हवे ते पुञ्जपरावर्त्त केतलेकालेहोय तेनु स्वरूप कहेवे अनति अवसप्पिणी
 वत्सप्पिणीए एक पुञ्जपरावर्त्तहोय तेवा पुञ्ज परावर्त्त अनता अतीतयया अ
 ने अनता अनागतयसे हवे ए पुञ्जपरावर्त्त इव्य क्षेत्र काल नाव नेवे चारप्रकारे
 थाय तेवली एकेको सूक्ष्म अने बादर एवे प्रकारे करता आवप्रकार थायते कहेवे
 तेमा प्रथम इव्यथी सूक्ष्म अने बादर एवे नेदकहेवे औदारिकपणे वैक्रियपणे
 तेजसपणे नापापणे सासोश्वासपणे मनपणे कार्मणपणे ए सातपणे सर्वचतुर्द
 सरङ्गु गत परमाणुउग्रते आत्मा फरसे तेवारे इव्यथी बादर पुञ्जपरावर्त्त थाय
 यहुक्त स्तोत्रार्दा औदारिक वैक्रिय ते, जस नापाप्राणचित्तकर्मतया ॥ सर्वाणुपरि
 एतेम्मै, स्यूलोन्नूत पुञ्जावर्त्त ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्त नापोच्चासमनस्तेज, क
 र्मौदारिकवैक्रिया ॥ स्पृष्टायत्पुञ्जता मुक्ता, इव्यत संप बादर ॥ १ ॥

ए औदारिकादिक सात माहेथी एकेक औदारिक शरीरादिकपणे प्रत्येके सर्वचतु

देनं मृदुगत परमाणुदंष्ट्रे जीवकर्मोनि अनुक्रमेष्टुके तेषां इत्यथी सूक्ष्म पुञ्ज
परवर्त्तयाय एतत् चन्द्राजजोत्पत्त्या सर्वपरमाणु पुञ्जने त्रीदशिकशरीरपणे
परिणमावे पट्टीरजो तैमज सर्वपरमाणुपुञ्ज वैक्रियशरीरपणे परिणमावे एमज
तेजज शरीरपणे जाषापणे नानोवागपणे मनपणे कर्मणशरीरपणे प्रत्येकं अ
नुक्रमे ध्यात्मापरिणमावे तेषां इत्यथी सूक्ष्मपुञ्ज परवर्त्तयाय अने केटलाएक
आचार्यने मनंतो ए नानमादेजा त्रीदशिक वैक्रिय तेजज ने कर्मण ए चाशरीर
मादेजं गमेने एकशरीरपणे सर्वपुञ्ज परमाणुध्या प्रते ध्यात्मा अनुक्रमे फरतीने
सूत्रे पण्डितो व्युत्क्रमे फग्न्याते लेखामां गणायनत्री जे अनुक्रमे फग्न्यातेज परमा
णुध्या लेखामांगणाय तेषां इत्यथी सूक्ष्मपुञ्जपरवर्त्तयाय यष्टुं तत्तत्कंकनच,
समस्त परमाणु परिणतेय्यः संगारं नंतरतः सृष्ट्यामेजिनतदावर्त्तः॥१॥ मतानरेतु
सृष्ट्याम्येकेन साधेन स्पष्टानंष्टि पुञ्जा येनुक्रमेण मुंकास्तेगण्यते व्युत्क्रमेणतु ॥१॥

इदं क्षेत्रथी सूक्ष्म अने वादर ए वे प्रकारनां पुञ्ज परवर्त्त कहते जेटजा लो
काकाशना प्रवेश ते तेटला सर्व आकाशप्रदेशं जीवमरणपामे एटजानव मरणक
रीने जीव क्रमात्क्रमे जेम तंमकरीने फग्ने एटले जेटला लोकाकाशनाप्रदेशने तेटला
सर्वआकाशप्रदेश जेम तंम मरणकरी फग्ने तेषां क्षेत्रथी सूक्ष्म पुञ्ज परवर्त्तयाय

अने जेवारे एक आकाशप्रदेशनेविषे जीवमरीने तदनंतरं बीजा आकाशप्रदेश
नेविषे मरे तेषां ते मरणाश्रित आकाशप्रदेश लेखामांगणाय पण तृतीयादिक
आकाशप्रदेशमरे ते आकाशप्रदेश लेखामांगणायनही जोडना पासेना आकाश
प्रदेशमरे तेहिज आकाशप्रदेश लेखामांगणाय एम अनुक्रमे सर्वलोकाकाशना प्र
देश मरणकरीने फरसे तेटलेकाले क्षेत्रथी सूक्ष्मपुञ्ज परवर्त्तयाय यष्टुं लोका
काशप्रदेशाये त्रियमाणेन जंतुना ॥ क्रमात्क्रमेण संस्पष्टाः, तस्यूजः क्षेत्रतो जेवत् ॥
॥१॥ मृत्वाक्षेत्रेयंदेकत्र, त्रियतेतदनंतरं ॥ क्रमेण जीव सर्वत्र, क्षेत्रेसूक्ष्मः स उच्यते २

इदं कालथी सूक्ष्म अने वादर पुञ्जपरवर्त्त कहते जेटजा उत्तापिणीनेविषे
समयहोय तेटजा समय क्रमे अने उक्तमे अनुक्रमे अने अननुक्रमे जीव मरणक
रीने व्यापे फरसे तेषां कालथी सूक्ष्मपुञ्ज परवर्त्त याय.

अने ते उत्तापिणीने पहिले समयेमरीने वजी बीजी उत्तापिणीनाबीजे सम
ये मरे तेषां ते समयलेखामांगणाय पण बीजी उत्तापिणीने बीजे अथवा प
हेलेसमये मरे ते लेखामां गणाय नही वजीबीजी उत्तापिणीने बीजेसमये
तो तेसमये लेखामां गणाय पण पुन्ने बीजे चोये प्रमुख समयामारे

सम्यक्त्वविचारगर्जित महावीरजिनस्तवन

नावे एरीते जेटला एक उत्सर्पिणीना समयहोय तेटलासर्व समय थनुरुमे
 करीने फरसे तेवारे तेटले काळे कालथी सूक्ष्मपुञ्ज परावर्त्तथाय यडुक याव
 त्सर्पिण्यास्यु , समयास्तान् समृत्त्युना ॥ क्रमोत्क्रमेणव्याप्नोति, सस्थूज का
 नवेत् ॥ १ ॥ प्रथमे समये मृतोत्सर्पिण्यास्तदनतर ॥ त्रियते यदि सर्वत्र, ३
 त्सूक्ष्म सकालत ॥ २ ॥

हवे नाथी सूक्ष्म थने वादर पुञ्जपरावर्त्त कहेते ५हां जगतमां एक समय
 रिपे जे पृथ्वीकायादिकनाजीव सूक्ष्म अग्नीकायमा कपजेते ते जीव केटलाक
 जेते अस्त्रव्येय लोकाकाशप्रवेश रासीप्रमाण कपजेते एटले अलोकमाहे चक्रदरा
 जलोकना जेवा अस्त्रव्याता लोक कळपीये ते अस्त्रव्याता चक्रदराजलोकना जेट
 ला आकाशप्रवेशथाय तेटलाजीर एकसमयनेविपे पृथ्वीकायादिकमाथीचवीनेसूक्ष्म
 अग्नीकायनेविपे कपजेते ते जे पृथिव्यादिकथी थने वादर अग्निकायथी चवीने
 एकसमयनेविपे सूक्ष्म अग्निकायपणे कपजेते ते जेरा पण जे सूक्ष्मअग्निकाय
 पो पूर्वेकपनाते वली तेहिजमरीने सूक्ष्मअग्निकायपणे कपजेते ते सेवानही केम
 के ते तो पूर्वेन सूक्ष्मअग्निकायपणे रद्धाने ते केटलाते एक्रमयनेरिपे जे सूक्ष्म
 अग्निकायनाजीर कपजेते तेथी अस्त्रव्यातगुणा पूरे कपना सूक्ष्मअग्नीकायना जी
 यते तेकेमके एक सूक्ष्मअग्निकायनोजीर कपनाथको अंतरमृदुर्त्तसुधी जीवेते थ
 ने अंतरमृदुर्त्तमा जेटला समयते ते समयसमयमा प्रत्येके पूर्वोक्त अस्त्रव्येयलोका
 काशप्रवेशप्रमाण सूक्ष्म अग्निकायपणे जीवो कपजेते तेमाटे एकसमयमा सूक्ष्मअग्नि
 कायना जे जीरकपजेते तेथी एजकायनेरिपे पूरे कपजेताजीर अस्त्रव्यातगुणाते
 एटने एक्रमयनरिपे कपना ते तथा अंतरमृदुर्त्तमाहे जे पूर्व कपनाते तेसर्व
 जेनापराय तनाज सग्याथाय ते सप्तसग्याथी तेजजीरांनी कायस्थिति एटले तेहि
 ज कायनरिपे मरीने अंतरबु तेरूप कायस्थिति अस्त्रव्यातगुणाते केमके एकेक
 सूक्ष्म अग्निकायनाजीरनी अस्त्रव्येय कर्त्तार्षिणी अतर्साप्पिणी प्रमाण काय स्थि
 ति वहीते माट रनीते कायस्थितिथीपण समयस्थानक थने अनुनागवधस्थान
 क प्रत्येक अस्त्रव्यातगुणाते एटने कायस्थितिथी समयस्थानक अस्त्रव्यातगुणा
 थने अनुनागवधस्थानस्थान अस्त्रव्यातगुणाते थने ए २ माहोमाहे ता तुयते
 एटले जेटला मयमस्थानक तेटलान अनुनागवध स्थानकते थने कायस्थितिनी
 थने अस्त्रव्याता स्थितिपधते थन एकक स्थितिचयनरिपे अस्त्रव्याता अनुनागवध
 सरूप व्हते

अनुजागबंध स्थानकते कोनेकहियें जे एक कपायिक अथ्यवसायेंकरीने ग्र
ह्याजे कर्मपुञ्ज तेनुं विवक्षित एकसमय बंध रस समुदाय परिमाण तेने अनुजा
गबंध स्थानककहियें ते अनुजागबंधस्थानक केटलावे तो के चक्रदराजलोक जे
वो एकलोकाकाश तेना असंख्याता लोकाकाश अलोकमां कल्पीये तेना जेटलाप्र
देशवे तेना जेटलावे ते अनुजागबंधस्थानकना निष्पादक एटले नीपजावनार जे
कपायोदयरूप अथ्यवसाय विशेष ते पण अनुजागबंध स्थानक कहिये तेपण ते
टलाजवे जेटलेकाले क्रमोत्क्रमे करीने सर्व अनुजागबंधाथ्यवसायनेविपे वर्त्ततोय
को जीव भूव होय तेवारे तेटलेकाले वाटर जाव पुञ्जपरावर्त्तथाय.

कोइकजीव सर्वजघन्य कपायोदयरूप अथ्यवसाय स्थानकनेविपे मरणपान्यो
तेवारपटीजो तेहिजजीव अनंताकालपटी पण ते प्रथम स्थानकयकी अनंतरवी
जा अथ्यवसाय स्थानकनेविपे वर्त्ततोयको मरणतेपामे ते मरणने लेखामांगणियें
पण बीजा उत्क्रमजावी अनंतामरण पण लेखामां न आवे एरीते अनुक्रमे सर्व
अनुजाग बंधाथ्यवसाय स्थानक जेटलेकाले मरणेकरीने फरसे तेटले कालें सूक्ष्म
जाव पुञ्ज परावर्त्त कहिये इहां क्षेत्रयकी सूक्ष्म पुञ्जपरावर्त्त मार्गणानेविपे
जेवुं ने बीजा पुञ्जपरावर्त्ततो परुपणा मात्रे.

यदुक्तं:- एक समयमि लोए, सुदुमगणिजिआउ जे उपविसंति ॥ तेहुंति अस्सं
खलोग, पएस तुह्मा अस्संखिज्जा ॥ १ ॥ ततो अस्संख गुणिया, अगणिक्कायाउ ते
ति कायविई ॥ ततो संयम अणुजा, ग बंधछाणा संखाणि ॥ २ ॥ ताणिमंतरेण
जया, पुछाणि कमुक्कमेण सवाणि ॥ जावमि वायरोसो, सुदुमो अक्रमेण बोधवो
॥ ३ ॥ अन्यत्राप्युक्तं ॥ जावेय समये जीवाः पृथ्वीकायपुरस्तराः ॥ सद्मेपु तेजः
कायेपु यावंत. प्रविशंतिहि॥ १॥ इहते स्युरसंख्येय लोक प्रदेशतुल्यकाः॥असंख्यातास्त
तः पूर्वोत्पन्नाः कायस्थितस्ततः ॥ ततःस्थानान्यसंख्यानि संयमाथ्यवसाययो. ॥
तानिस्पृशेद्यगजीवः किजगवन् जवांतरे ॥ ३ ॥ वाटरोब्युत्क्रमेणायं क्षेत्रः सूक्ष्मक्र
मेणतु ॥ अत्रक्षेत्र परावर्त्तणा विकार.परैर्नतु. ॥ ४ ॥

ए प्रकारे सम्यक्त्वरहित थको एणेजीवे अव्यवहार रासीमांहे एवां पुञ्जपरा
वर्त्त अनंताकाला तेहिजजीव महताकटे व्यवहाररासीपान्यो त्यां व्यवहाररागीमां
पण केटलाक कालसुधीरहेते माटे हवे इहां प्रसंगे कायस्थितितुं काइक स्वरूपकहेते.

तिर्यचनी गति असंनि्या एकेंडी वनस्पति अने नपुंमक एटला मांहे एक आ
वलिकाने असंख्यातमैजागें जेटलासमयहोय तेटला पुञ्जपरावर्त्त उत्कृष्टोरेह एक

सम्यक्त्वविचारगर्भित महावीरजिनस्तवन.

नावे एरीते जेटला एक उत्तर्पिणीना समयहोय तेटलासर्व समय थनुकमे करीने फरसे तेवारे तेटले कालें कालथी सूक्ष्मपुज्ज परावर्त्तथाय यडुक यावत्तर्पिण्यास्यु, समयास्तान् समृत्त्युना ॥ कमोटक्रमेणव्याप्नोति, सस्यूज काउ नवेत् ॥ १ ॥ प्रथमे समये मृत्वोत्तर्पिण्यास्तदनतर ॥ त्रियते यदि सर्वत्र, क सूक्ष्म सकालत ॥ २ ॥

हये नावथी सूक्ष्म अने वादर पुज्जपरावर्त्त कहेते इहां जगतमा एक समय विपे जे पृथ्वीकायादिकनाजीव सूक्ष्म अग्नीकायमा कपजेते ते जीव केटलाकप जेथे असख्येय लोकाकाशप्रदेश रासीप्रमाण कपजेते एटले थलोकमाहे चकदरा जलोकना जेवा असख्याता लोक कटपीये ते असख्याता चऊदराजलोकना जेट ला आकाशप्रदेशथाय तेटलाजीव एकसमयनेविपे पृथ्वीकायादिकमाथीचवीनेसूक्ष्म अग्नीकायनेविपे कपजेते ते जे पृथिव्यादिकथी अने वादर अग्निकायथी चवीने एकसमयनेविपे सूक्ष्म अग्निकायपणे कपजेते ते लेवा पण जे सूक्ष्मअग्निकाय पों पूर्वकपनाठे वली तेहिजमरीने सूक्ष्मअग्निकायपणे कपजेते ते लेवानही केम के ते तो पूर्वज सूक्ष्मअग्निकायपणे रह्याठे ते केटलाठे एकसमयनेविपे जे सूक्ष्म अग्निकायनाजीव कपजेते तेथी असख्यातगुणा पूर्वे कपना सूक्ष्मअग्नीकायना जी वठे तेकेमके एक सूक्ष्मअग्निकायनोजीव कपनोथको अंतरमूहुर्त्तसुधी जीवठे थ ने अंतरमूहुर्त्तमा जेटला समयठे ते समयसमयमा प्रत्येके पूर्वोक्त असख्येयलोका काशप्रवेशप्रमाण सूक्ष्म अग्निकायपणे जीवो कपजेते तेमाटे एकसमयमा सूक्ष्मअग्नि कायना जे जीवकपजेते तेथी एजकायनेविपे पूर्वे कपजेलाजीव असख्यातगुणाठे एटले एकसमयनेविपे कपना ते तथा अंतरमूहुर्त्तमाहे जे पूर्वे कपनाठे तेसर्व जेलाकरीये तेनीजे सख्याथाय ते सर्वसख्याथी तेजजीवोनो कायस्थिति एटले तेहि सूक्ष्म अग्निकायनाजीवनी असख्येय कर्त्तर्पिणी अवसांर्पिणी प्रमाण काय स्थि ते कहीठे माटे वलीते कायस्थितिथीपण सयमस्थानक अने थनुनागवधस्थान क प्रत्येके असख्यातगुणाठे एटले कायस्थितिथी सयमस्थानक असख्यातगुणा ने थनुनागवधस्थानकपण असख्यातगुणाठे अने ए वे माहोमाहे तो तुयठे ए जेटला सयमस्थानक तेटलाज थनुनागवध स्थानकठे अने कायस्थितिनी थसख्याता स्थितिबधठे अने एकेक स्थितिबधनेविपे थसख्याता थनुनागवध नकठे तेनोज स्वरूप कहेते

अनुनागबंध स्थानकते कोनेकहियें जे एक कपायिक अध्यवसायेंकरिने ग्र
ह्याजे कर्मपुत्र तेनुं विवक्षित एकसमय बंध रस समुदाय परिमाण तेने अनुना
गबंध स्थानककहिये ते अनुनागबंधस्थानक जेटलाठे तो के चक्रदराजलोक जे
वो एकलोकाकाश तेवा अस्तंख्याता लोकाकाश अलोकमां कळपीये तेना जेटलाप्र
देशे तेना जेटलाठे ते अनुनागबंधस्थानकना निष्पादक एटले नीपजावनार जे
कपायोदयरूप अध्यवसाय विशेष ते पण अनुनागबंध स्थानक कहियें तेपण ते
टलाजठे जेटलेकाले क्रमोत्क्रमे करीने सर्व अनुनागबंधाध्यवसायनेविषे वर्ततोय
को जीव मूढ होय तेवारे तेटलेकाले वादर जाव पुत्रपरावर्त्तथाय.

कोइकजीव सर्वजघन्य कपायोदयरूप अध्यवसाय स्थानकनेविषे मरणपाम्यो
तेवारपठीजो तेहिजजीव अनन्ताकालपठी पण ते प्रथम स्थानकथकी अनन्तग्यी
जा अध्यवसाय स्थानकनेविषे वर्त्ततोयको मरणतेपामे ते मरणाने जेव्यामांगणियें
पण बीजा उत्क्रमजावी अनन्तामरण पण जेव्यामां न थावे एरीते अनुक्रमे गर्
अनुनाग बंधाध्यवसाय स्थानक जेटलेकाले मरणेकरीने फरमे तेटले कालें मूढ
जाय पुत्र परावर्त्त कहिये इहा क्षेत्रयसी मूढा पुत्रपरावर्त्त मार्गणानेविषे
जेवुं ने बीजा पुत्रपरावर्त्ततो परपणा मात्रे

यदुक्तं - एक समयमि लोण. सुदुमगणिजिआउं जे उपरिगंति ॥ तेहुंनि अगं
खलोग, पणस तुजा अमंग्विह्वा ॥ १ ॥ तनो अमंग्य गुणिया, अगणिजायाउ ते
ति कायविई ॥ तनो संयम अणुना, ग बंधघाण संयाणि ॥ २ ॥ ताणिमंतरेण
जया, पुछाणि कमुक्रमेण सहाणि ॥ नावंमि वायगेमो, सुदुमो अक्रमेण बांधां
॥ ३ ॥ अन्यत्रापुक्तं ॥ नावेप समये जीवा. पृथ्वीसायपुग्मग. ॥ महंपु तेजः
कायेपु पावत प्रविगंतिहि ॥ १ ॥ इहेते न्युगंनंवेप लोक प्रदेगनु यसा ॥ अमंग्यानाम
त पूर्वात्पद्मा कायस्फितिस्ततः ॥ तत न्यानामसंयानि नंदमाध्यमाययो ॥
तानिगृष्टेयदाजीव पिजगठन् नवांतरे ॥ ३ ॥ वाटगंन्युग्ममेणायं देवः मूढक
मेणु ॥ अत्रक्षेत्र परावर्त्तणा विराग परमेतु ॥ ४ ॥

ए प्रकारे सम्यक्त्वगतिन पको एरीजिवि अध्यवसाय गमीमाहे मया पुत्रपरा
वर्त्त अनन्ताकाला तेहिजजीव महताजठे व्यवहारगमीमागे त्या व्यवहारगमीमां
पण जेटलाक साजसुप्रास्तेहे माटे हवे इहा अनन्ते वादस्फितिनुं काइ मरणपरहेने.

तिपंजनी गति अनुद्विष्टा एरीजी दम्यवि अनन्त नृपरा एटला मांटे एर हा
बलिसाने अमंग्यानामंजावे जेटलाकमवरोप जेटला पुत्रपरावर्त्त उपरिगंति एर

आवजिकाना पण असंख्यातासमय थने आवजिकाना असंख्याताजागनापण थ
संख्याता समय जाणवा कारणके असंख्यातु असंख्याते जेदेने

हवे व्यवहारसाठीमां आव्यापणीपण सूक्ष्मपणे केटलो काजरहे ते रुहेने पृ
थ्वी थप तेज वाठ थने वनस्पति ए पाच सूक्ष्ममा सामान्यपणे असंख्याता
लोकाकाश प्रदेशप्रमाण उत्सांर्षणी थने थवसांर्षणी काजजगे रहे एम्सूक्ष्ममा
रहे तोपण एटलोज काल थने पांचसूक्ष्ममारहे तोपण एटलोज काजजाणवो

हवेवादरमां सामान्यपणे रहेतो केटलो काजरहे तेरुहेने वादरमां थने वादरवनस्प
तिमां थगुलने थसंख्यातमेजागे जेटलाप्रदेशहोय तेटलीउत्सांर्षणी थउत्सांर्षणीका
लजगेरहे थनेवादरनिगोदमा थडीपुज्ज पराउत्तरहे थनेपृथ्वीकाय थपकायतेउकाय
वाठकाय प्रत्येक वनस्पतिकाय थने निगोदमां सितेर कोमाकोमी सागरोपम जगेरहे

हवे विगलेंडी थने सामान्यपणे पर्याप्तोवादर एकेडी एमां केटलोकाजरहे ते
फहेने वेंडी तेंडी चोरेडीमां सख्यातावरस सहस्रसुधीरहे थने सामान्यपणे पर्याप्तोवा
दर एकेडी माटी पाणी वायरो प्रत्येक वनस्पति मांपण सख्यातावरस सहस्र सुधिरहे

हवे वादरपर्याप्ता थग्रिकाय थने विगलेंडी तेनो वार्फ विगोपकहेने वादर
थग्रिकायनी नवस्थिति कलरुपीतो त्रणयहोरात्री थने कायस्थिति कलरुपीतो
निरतर सर्वनवकाल सकलनायें सख्याता दिवसनी जाणवी थने वेड्डीमाहे नव
स्थिति वारवर्षनी थने कायस्थिति सर्वनव काल सकलनायें सख्याता वरस होय
थने तेंडीमाहे उगणपचासदिवस नवस्थिति ते एकनवनो कलरुपी आवपानोकान
ठे थने कायस्थिति सर्वनवसकलनायें सख्यातादिवसनी ठे वली चउरडीमा उल्ल
ष्टो ठ महीनानी नवस्थिति एकनवय्यायुरूपठे थने कायस्थिति तो सख्याता मही
नानी ठे थने त्रस माहेतो वे सहस्रसागरोपम सख्यातेवरसे थधिक कायस्थितिठे

हवे पचेडीनु सामान्य विशेषपणे कायस्थितिनु स्वरूपकहेने पचेडीमाहे पच
डीपणेजीवरहेतो उल्लष्ट एकहजार सागरोपम जाजेरुहे थने देव तथा नारकी
मा नवस्थिति थने कायस्थिति तेपण तेंत्रीससागरोपमज जाणवा सन्नीया थने
पुरुषवेदमाहे वगे सागरोपमथी माग्नीने नवगे सागरोपम जाजेरानी कायस्थिति
ठे सन्नीया तिर्थच सन्नीया मनुष्यमाहे त्रणत्रण पटपोपम सातपूर्वकोडी सहित
कायस्थितिहोय थने स्त्रीवेदमाहे एकशोदगपटपोपम थने पूर्वकोमी पृथक्त्वे थ
मिक एटजी कायस्थितिहोय तथा स्त्रीवेद थने नपुसकवेदमां जयन्यतो एकसम
य ते उपशमश्रेणीयाज्ञाने होय थने जेपवीजायाकताने जयन्यकाज थतरमूड्ठे

अपर्याप्ताने जयन्य अने उत्कृष्टो पण अंतर मुद्दुर्चकाल पर्याप्ता सूक्ष्म अने वादर
अनंत कायने जयन्य अने उत्कृष्टो अंतरमुद्दुर्चकाल जाणवो.

चक्रं कायस्थिति विचारस्तोत्रे अथवहारियमने, जमिकण अणंत पुगल
पण्डे ॥ कद्विचद्वारसत्ति, संपन्नानाहतविविय ॥ १ ॥ कक्रोस्तंतिरियगऽ, अस्तं
नि एगिद्विण नपुंसेसु ॥ जमिउ आवजि अस्तंखि, जागतमपुगल परट्टी ॥ २ ॥
नामन्नं मुद्दमत्ते, उस्तप्पिण्ड अस्तंखलोगसमा ॥ जमिउ तहपिहुमुद्दमे, पुटविज
लजलण पवणवण ॥ ३ ॥ उहेण वायरत्ते, तह वायरवणस्तसंमुताउ पुणो ॥ अंगु
लअस्तंखजागो, वेमरुपरद्वयनिगोए ॥ ४ ॥ वायरपुटविजलजलण, पवणं पनेय
वणनिगोएसु ॥ सत्तरि कोडाकोडी, अयरणांनाह जमिउहं ॥ ५ ॥ संखिक्कवास न
हमे, त्रित्तचरिंदीमुउहउअतहा ॥ पज्जत वाय रेगिंदिज्जलानिल परिसेसु ॥ ६ ॥
वायरपज्जिगविति चउ, रिंदिसुत्तंखदिणवास? उमाला; संखिक्कवास अद्विया, ननं
मुद्दोत्तागरसहस्ते ॥ ७ ॥ अयरसहस्तेअहियं, पणिंदिसुत्तितीतअयरसुगनिग्ग ॥
सत्तिमुत्तहपुरिसेसु, अयरसयपुद्दुत्तमप्रहियं ॥ ८ ॥ सत्तिरिनरेसु पुटो, पट्टि
सत्त पुव कोडिउअं ॥ दत्तहिय पजिय सयं, थी सु पुवकोडि पुद्दुत्तछुअं ॥ ९ ॥
हि नपुणे समउ, जहन्ना अंतो मुद्दुत्तसेसु ॥ अपक्क सुक्कोत्तपिय, पक्क सुक्क
ज अणंतवि ॥ १० ॥ ए कायस्थितिकही

हवे प्रसंगागत जवसंबंध परस्परे जवगणनारूप कहेने:-परजवनुं अने
उत्कृष्ट अने जयन्य आयुने जेदेकरी चारनांगायाय तेकेवीरीतेक
उत्कृष्ट अने परजवनुंपण उत्कृष्ट, ज्यां अवतरे त्यां जयन्य अने
जयन्य, ज्यां अवतरे त्यां उत्कृष्ट अने परजवनुं जयन्य, ज्यां
अने परजवनुं उत्कृष्ट, ए चारनांगाजीवने जवगणनाये जाणव.

सत्तिउमनुण्य अने सत्तिउतिर्येचठ नरकमां उत्कृष्टो
जाय; सत्तिउ मनुण्य अने सत्तिउ निर्येच ते जवनपनि
उमां देवजोकमुधी थावजव एकांतरित उत्कृष्टो जाय
वा; निर्येच सातमीनरके सातवारजाय अने पुगल
जयन्यतो त्रणजवथाय, नवयैवेयक अने आनंत
रेदेवजोक लगे सातजवहोय; चारअनुत्तरमां
होय, अनेसवार्थमि-६ जयन्य अने उत्कृष्ट त्रणजव
न्य, अने उत्कृष्टपण वे जवजहोय, ५हां मवे

पुगजिया तिर्यंच तथा मनुष्य ते जवनपति व्यतर ज्योतपी अने वे देवलोकना देवतामाजाय, पण इहा उल्हट्ट अने जघन्यवेजजवहोय, असन्नितं पर्याप्तोतिर्यंच ते प्रथमनरके अने जवनपति तथा व्यंतरमा उल्हट्ट तथा जघन्य वेजजवहोय

आववेवलोकना देवता अने ठ नरकनानारकी ते पर्याप्ताअपर्याप्ता सन्नित्या तिर्यंच तथा मनुष्यमा उल्हट्टा आवजवकरे, सातमि नरकना नारकी तिर्यंचमां ठ जवकरे अने पूरण आवपे चारजवकरे, नवग्रैवेयकना देवता अने नवमाथी वार मांदेयजोकरुधीना चार देवजोकरना देवता पर्याप्ता सन्नित्या मनुष्यमा ठ जवकरे

चार अनुत्तर जिमानना देवता मनुष्यमा चारजवकरे अने जघन्ययी वे जवकरे, तथा सर्वार्थसिद्धिना देवताने जघन्य अने उल्हट्ट वेज जवहोय, जवनपति व्यतर ज्योतपी अने वे देवलोकना देवताने माटी पाणी प्रत्येक वनस्पतिमा जघन्य अने उल्हट्ट वे जवहोय असख्याता आवपावाला पुगजिया तिर्यंच अने मनुष्यमाह सन्नितं असन्नितं तिर्यंच अने सन्नितं मनुष्य मिथ परस्परे वेजजवाणवा.

माटी पाणी वायु अने अग्नि एना जीव वनस्पति पृथ्व्यादिकमांहे मिथ परस्परे अमग्यातो काजरहे, अने पृथ्व्यादिकजीव वनस्पतिमाहे असख्यातोकाजरहे अने वनस्पतिनाजो वनस्पतिमाहे अततोकाजरहे, विगलेंडीनाजीव पांचपृथ्व्यादिकमांहे सख्यातो काजरहे पांच पृथ्व्यादिकना जीव विगलेंडियमा सख्यातो काजरहे, विगलेंडीनाजीव विगलेंडीमांहे सख्यातो काजरहे, उल्हट्टआवपे त्रिजागे आव जवाणवा, जघन्यतो सगळे वे जवजाणवा

सन्नित्या असन्नित्या तिर्यंच तथा मनुष्यने विगलेंडीअने पांच पृथ्व्यादिकमां आवजव पाव, मनुष्य अने तिर्यंचमांहे विगलेंडीअने पृथ्व्यादिकना जीव आवजवथावे, एविहु जांग जाणवा, वजी वायु अने अग्नीमा मनुष्यने उल्हट्ट अने जघन्य तो वेज जवहोय, एगीन परनय अने ते जवना आयुनो सबब तेनी बंधस्थिति चिहुनागे जघन्य अने उल्हट्ट अनुक्रमे वही

उक्तं तत्रैव रायस्थितिरिचार सोत्रे - परजय तप्रवथाक, लहु गुरु चवजगि सन्नितरनिरिउ ॥ नग्यग्रे उक्कोम, उक्कतर नमइ अचनये ॥ १ ॥ जणवणजोइ कण.८ गेरिउय अहजगाउ दु जहन्ना, सगमचमीइतिगिउ, पण पुण्णासु यतिजहन्ना ॥ २ ॥ गेरिउकाणय चवगे, मग पण्णुनर चवमिनिजहन्ना ॥ पक्क तराति सरंउ इहाहुनरन मनमाइ पुणो ॥ ३ ॥ इहुगजिया निगियमाणुआ ॥ हुनरा जणजाइ कणहुगे ॥ गयणवद जणणये, इह हुनर अमग्नि पजतिरिउ ॥ ४ ॥ पज स

त्रि तिरिनरेसुय, सहसारंता सुराय हनिरया ॥ अहजव सत्तम निरया, तिरिये ठ
नव चकपुसा ॥ ५ ॥ पज सन्निरने ठ नवा, गेविक्काणय चउक्कदेवाय ॥ चउणुत्त
रे चउ नवा ॥ डुजदन्न डहावि सव्वा ॥ ६ ॥ नूजल वणे सु डुनवा, डहावि नव
णवण जोइत्त डुकप्पा ॥ उमियाउतिरि नरेत्तह, मिय सन्नियरति सन्निरा ॥ ७ ॥
नूजल पवग्गि मिहवणा, चुवाइ सुवणेसु अजवाइ ॥ पूरंति अत्तंख नवि, वेवणीणसु,
अणंतनवे ॥ ८ ॥ पण पुठवाइ सुविगला, विगलेसु अ नवाइ विगलि संखनवे ॥ सु
रु आउति जंगेपुण, नवठ सव्वठ जहन्ना ॥ ९ ॥ मिहसंन्नियर तिरिनरा, विगलउ
वाइ सुयनर तिरिसुए ए ॥ अमनवा चउजंगे, डह पवणगिसु नराडु नवा ॥ १० ॥
परतप्पवाउ माणा, इह पउसंवेह कणवंधरिइ ॥ कित्तिय विन्नविउमलं, चउजंगे
हनुको सकमा ॥ ११ ॥ ए दशमीगाथानो अर्थेठे. नानाजीवनी अपेक्कायें उन्न
नहोय इत्यादिक आचश्यकवृत्तिमां कलुंठे ए इग्यारमी गाथानो अर्थे ठे.

अथवा एहिज सम्यक्त्व अनेकविध कहियें यदाहुः एणविह डुविह विविह
चउहा पंचविह दसविहं सम्मं ॥ दक्का इकारगाइ, उवसम जेएहिं वम्मं ॥ १ ॥
एणविहं सम्मरुई, नितग्ग हिग्गमेहिं तं नवे डुविहं ॥ तिविहं तरणग्ग डुव्वहि
डुकार गाईयं ॥ २ ॥ खइयाइ सात्तणजुअं, चउहा वेयग जुअं तुपंउहिं नहि
वरम पुग्गल, वेयणाउ दसविहंएवं ॥ ३ ॥

अथवा उत्तराध्ययनना अठावीसमां अध्ययनमां ए पाण द्दुत्तमं कम्मं नि
सग्गुवेएत्तरुई, आणरुई सुत्त वीयरुइ मेव ॥ अजिगम विट्ठमं विट्ठमं जंउ
धम्मरुई ॥ १ ॥ नूअछेणा हिगया, जीवाजीवाय पुण्णं ॥ २ ॥ नवउत्तमं
संव, रोय परोएइ उनितग्गो ॥ ३ ॥ जोविणदिठ्ठेणा, उवसमं उवसमं ॥ ४ ॥
एमे अन्न न हत्तिअ, सनितग्गरुइत्ति नायवो ॥ ५ ॥ उवसमं उवसमं ॥ ६ ॥
परेण सदहई ॥ उवसमं एजिणेण व. उवसमं उवसमं ॥ ७ ॥ उवसमं उवसमं
मोहो, अन्नाणं जस्स अवगयंहोई ॥ आणाणं उवसमं उवसमं ॥ ८ ॥
जोसुत्तमहिळंतो, सुएण उगाहईउ सम्मनं ॥ उवसमं उवसमं ॥ ९ ॥
यवो ॥ १० ॥ एणेण अणेगाई, पयाइ जो पग्गं उवसमं ॥ ११ ॥
वीयरुइत्ति नायवो ॥ १२ ॥ मोहोइ अजिगमं उवसमं ॥ १३ ॥
रत्त अंगाई ॥ पडन्नं विट्ठिवाउअ ॥ १४ ॥ उवसमं उवसमं ॥ १५ ॥
उवलडा ॥ सहाहि नपविहीहि. विट्ठमं उवसमं ॥ १६ ॥
तवविणए सव्वसमिइ शुत्तीसु ॥ जोइत्ति उवसमं, उवसमं

॥१०॥ अणनिगहिय कुदिघी, सखेवरुत्ति होइनायवो, अविस्तार उपवयणो, अण तिगहियो अ सेसेसु ॥११॥ जो अठिकायधम्मो, सुअखलुचरित धम्मच, सहइ जिणनिहिप, सोधम्म रुत्ति नायवो ॥ १२ ॥ हवे एगाथानो विपमार्थ लेशमात्र कहेठे नूअवत्ति सज्जताअमीअर्थाइ सज्जतार्थत्वे न सहसमत्थाजातिसमृति प्रति जादिरूपया सज्जत ए अर्थ जाणवाने प्रथम सत्तजगीनु स्वरूप कहेठे

सिआ अठि सिआ नठि, अठि नठि सिआ पुणो ॥ मिआ चेव अवनवो, पु गविहिनिसेहउ ॥ १ ॥ सिआ अठि अवनवो, चेवविहिनिसेवउ ॥ सिआ अ ठिसिआणठि, अवनवो सिआ तहा ॥२॥ सत्तजगी जिणुदिछ, सवनावेसुसम्मया

हवे एनो अर्थ कहेठे - सकल पदार्थ पोतपोताना रूपे इव्य क्षेत्र काल अने नावेकरी ठता ठे जेम घट पोताने रूपे इव्यथकी माटीनो अथवा सोना रूपा त्रांवा प्रमुखनो ठे, क्षेत्रथकी राजनगरनो उपनोठे कालथकी शीतकालनो उपनोठे नावथी स्यामरूपठे एरीते सर्व इव्यपदार्थ इव्य क्षेत्र काल नावथी पोतपोताने रूपे ठताठे ते स्यादस्तिलरूण सत्तजगीनो प्रथमजेद जाणवो

अने सकजपदार्थ पररूपे इव्य क्षेत्र काल अने नावथी नथी जेम घटते बरू रूपेनथी इव्यथी जलरूपेनथी क्षेत्रथी सत्तजगीनो उपनोनथी कालथी वलकाज नो उपनोनथी नावथी रक्तरूपेनथी एम सर्वपदार्थ पररूपे इव्य क्षेत्र काल अने नावथी नथी, ए स्यात्तास्तिलरूण सत्तजगीनो बीजो जेदजाणवो

सकल पदार्थ अनुक्रमे विचारता स्वइव्य क्षेत्र काल नावेठताठे, अने परइव्य क्षेत्र काज नावे अठताजठे, जेम घट स्वइव्य क्षेत्र कालनावे पूर्वोक्तरीते ठताठे अने परइव्यादिके अठताठे एमसर्वपदार्थ नाविथे, ते स्यादस्ति स्यात्तास्तिलरूण सत्तजगीनो बीजो जेदजाणवो

तथागली सर्वपदार्थ स्वइव्यादिकेठता अने परइव्यादिके अठताठे पण ते ए केकाळे विविनिपेय बचने ठतो अठतो कही सकीयेनही, केमके एयो कोइसाइन थो जे ठता अठता लरूण वे गुणने बोले, ए गुणपदिविनिपेयथी अवक्तव्यलद ए सत्तजगीनो चोयोजेद जाणवो

तथा सर्वपदार्थ स्वइव्यादिकेठता पण पर्यायथी अठता माटे समकाले विवि निपेय रूपनार्ये अवक्तव्यठे जेम सुवर्णमयमेरु इव्यरूपे सास्वतो अने पर्यायरूपे अमास्वतो पण एकेकाले सास्वतो असास्वतो कही सकीये नही ए स्यादस्त्वयं स्यादवक्तव्यमेव सत्तजगीनो पाचमोजेद जाणवो

सर्वपदार्थे षड्व्यादिकेनथी पण स्वरूपे उतापणाथी एकेकाले निषेध विधि कल्पनायें अवक्तव्यजत्रे जेम सेलनी गोल खांड एने परस्परें यद्यपि चित्रपणुंजत्रे, अने माधुर्यपणानो अंतरपणत्रे, अने सेलहीपणे ऐक्यत्रे, पण निन्न अनिन्न एकेकही सकीयेनही, ए स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्यमेव सप्तचंगीनो ठगोनेद जाणवो.

सर्वपदार्थे स्वड्व्यादिकेठतात्रे अने षड्व्यादिके अठतात्रे पण समकाले विधि निषेध कल्पनाये अवक्तव्यजत्रे, जेम घट स्वड्व्यादिके पोतानेरुपेठे अने पटादिकनी अपेक्षायेनथी, माटे एक समयेंसडूप अने अणकहेवायोग्यपणेठे एम एकपदार्थेनेविषे स्यादस्त्येव स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्यमेव लक्षण सप्तचंगीनो सातमोनेदजाणवो.

एकपदार्थेनेविषे ए कल्पना केमघटे ? त्यांढट्यांत.—जेम कोईकने दूधनोनियमठे ते दूधविना दधिप्रमुख सर्वजातनो गोरसजिये, अने जेने दहिनी नियम ठे ते दहि विना सकल गोरस जिये. अने जेने गोरसनोनियमठे तेने दुधदहीप्रमुख समस्तगोरसकल्पेनही, तेमजे पूर्वे एकनेद स्यादस्ति स्यान्नास्ति स्यादवक्तव्यमेव लक्षण देखाडया तेने संकजितरूप सातमाचेदनो अंतर जाणवो एमए सप्तचंगी श्रीजिनेंइवेवं उपदेसी ते सर्वपदार्थेनेविषे सम्मतठे ते सप्तचंग्यादि जेने सम्यक्प्रकारेरुचे, जे जेमकष्ट ते तेम सदहे, सहसम्मत्या जातिस्मरणदिके स्वप्रतिजायेकरीने रुचे ते निमर्गे रुचि सम्यक्त्वकृहिये ॥ ११ ॥ १२ ॥ १४ ॥

धर्मास्तिकायादिक षड्व्यना समस्तजाव एकत्व प्रत्यक्त्वादिक अत्रोप पर्यायरूप ने प्रत्यक्षादिकप्रमाणे जेनो जिहांव्यापार तिहां तेजप्रमाणे प्रतीति प्रसिद्ध जेणे पास्यात्रे, अनेवली सर्वनयविधियें नैगमादिकचेदे ड्व्यनासर्वजाव जाण्यात्रे ते विस्ताररुचि प्रमुखने धर्म धर्मांना अनेद उपचारे विस्ताररुचि सम्यक्त्व कहिये.

हवे कांईक प्रमाण अने नयनी विज्ञेयता कहेते.—त्यांप्रथम प्रमाण एटलेसुं ? ते कहेते—प्रमाणुंकरण ते प्रमाणकहियें. जे ‘यथार्थानुजव प्रमा’ यथार्थज्ञान ते प्रमा कहिये. ते प्रमाणुं करण अतिशयितकारण ते प्रमाणकहिये ते जैनमते एकप्रत्यक्ष अने बीजो परोक्ष ए वे प्रमाणत्रे. अने नास्तिकमति एकप्रत्यक्षप्रमाणजमाने तथा सुगत बोध कणाद अने वैज्ञेयिक प्रत्यक्ष ने अनुमान ए वे प्रमाणमाने पारमार्थ सांख्य, प्रत्यक्ष अनुमानने शब्द ए त्रणप्रमाणमाने. अर्हपादनैयायिक प्रत्यक्ष अनुमान उपमान अने शब्द ए चारप्रमाणमाने. प्रजाकर, प्रत्यक्ष अनुमान उपमान शब्द अर्थापत्ति ए पांच प्रमाणमाने, नट्ट, प्रत्यक्ष अनुमान उपमान शब्द अर्थापत्ति अने अज्ञाव ए ठ प्रमाणमाने यडुंकं रत्नाकरावतारिकायां चार्वाकोध्यहमेकं सु

गतकणचुजो सानुमानसशाब्द, तद्वैतपागमार्थ सहित सुप्रमयातत्रयं विरूपाद ॥
अर्थापत्त्या प्रनाठ द्वदतिचनिखिलमन्यतेनष्ट एतत्सामावदे प्रमाणे जिनपति स
मये स्पष्टतो स्पष्टतश्च ॥ १ ॥

वली जैनमते प्रमाणं लक्षणकहेते - सम्यग्ज्ञानं प्रमाणतद्विधा प्रत्यक्षेतरजे
दात् अवधिमन पर्यायादावेक देशप्रत्यक्षो केवलसकलप्रत्यक्षं मतिश्रुतेपरोक्षे वली
त्रीष्ट प्रमाणं लक्षणातरकहेते - सकलवस्तुसाधक प्रमाणं प्रमीयते परिठियते व
स्तुतत्त्व जैनज्ञानेत्प्रमाण तद्विधा सविकल्पेतरजेदात् सविकल्प मानस तच्चतुर्वि
धं मतिश्रुतावधिमन पर्यायरूपं निर्विकल्प मनोरहितं केवलज्ञानमिति प्रमाण
स्यनुत्पत्ति प्रमाणेन सग्रहीतार्थेकाशोनय श्रुतविकल्पोविज्ञानुरनिप्रायोवानय ना
नास्त्वनावयो व्यावृत्तकस्मिन् स्वभावे वस्तुनयति प्राप्नोतीतिवानय

ते नयना सातचेदहे - नैगम सग्रह व्यवहार कृत्तुसूत्र शब्द समनिरूढ एवजुत
समस्तपदार्थे ते सामान्यविशेषोनय धर्मरूपते तेमां सामान्यते घटत्वादिक प्रमुख
जात्यादिरूपते, अने विशेषते सुगुणमयपट मृन्मयघट एमव्यक्त्यादिरूपते इत्यादि
क नैगमनय वस्तुने वनयात्म सामान्यविशेषरूप मानेते जेमाटे सामान्यते विशेष
विनानहोय अने विशेषते सामान्यविना नहोय

सग्रहनय तो वस्तुने सामान्यरूपज मानेते केमके सामान्ययत्री व्यतिरिक्त
कोइ विशेष नथी आकाशनाष्ठजनीपरे वनस्पतिविना कोइ निव आम्नादिकनथी
देखाता अने जे देखापते ते सर्व वनस्पतिरूपते, जेम हस्ताद्यतर्जावी अगुली प्रष्ट
स हस्तादिकथी दूरनथी हस्तादिरूपजते

व्यवहारनयतां पदार्थने विशेषात्मकज विशेषरूपज मानेते, विशेषयत्री जित
कोइ सामान्यनथी परविशणनीपरे दृष्टांतदेखाहेते - कोइरुहसेजे वनस्पतिलेबीहो
प तेमारें निजामादिक नामजीगणिना सु लक्षणिये! अपितु कांइनज जङ्गलाप
अने नामजीपुं तेवारें तो विशेषजययो प्रणपिम्पादलेपादिक जोरुप्रयानन स्या
पण विशेषनोन उपयोगते नामलेइने कहेते के अमुक आप्यधरु तेवारें ज ते
आप्ययाप पण मात्र आप्यजकरु एमकेवाथी, आप्यकोइ करतो नथी तेणेकी
विशेषथीकांइ सामान्यरूपजथी सर्वे विशेषरूपजते

इहमृन्ननयतां अतीन अनागत वस्तु नमाने, केवल वर्तमान मकीयहाय तेन
माने, अतीन अनागत अने परकीय वस्तु कार्यनिश्चिन्ताय, अतनु आकाश मन
स तेनीपरे जाणीजेतु अने नाम स्थापना इत्य ने नाव ए चारनिहपाते तेमांइ

लो जावनिहेपोमाने, वीजा त्रणनिहेपा नमाने, तेमज आगला आगला नयपण नमाने तेपण एक जावनिहेपोज माने.

शब्दनयेनी अनेक पर्यायेकरी एकज अर्थमाने. जेम कुंज कलश घटादिक अने क शब्द घटव्यक्तिरूप एक अर्थवोजेते.

समनिरुद्धनयतो पर्यायजेदथी जिन जिन अर्थमानेते. कुंज कलश घट एनो छुटोछुटो अर्थते. अने घटपटादिकनीपरं जो पर्यायजेदे पण वस्तुनो जेदनहोय तो कुंज अने घटनोपण पर्यायांतर नहोय.

एव नूतनयतो एक पर्यायानिधेय वस्तुपण स्वकीय कार्य करतुं होय तो माने जो कार्य अणकरतुं पण वस्तुमानिये तो घटनेविपे पटनो व्यपदेश केम न थाय.

ए सातेनय यथोत्तर विशुद्धते ते एकेकाना जो शो जेदते. एम सातनयना सातसो जेद थाय. एव नूत अने समनिरुद्ध ए वे नयोनो शब्द नयमां अंतरजाव थाय त्यारे पांच नयना पांचगे जेद थाय. ते इव्यास्तिक तथा पर्यायास्तिक ए वे नयमां सर्व नयेनो अंतरजाव थायते एटले प्रथमना चारनय इव्यास्तिकमां आवे अने पाठला त्रणनय पर्यायास्तिकमां आवे.

यडुक्तं श्री अनुयोगारसूत्रे—नयसरूपं सेकित नयेनये सत्तमूलनया पन्नत्ता एो गमे संगहे ववहारे उक्कुसूए सदे समनिरुद्धे एवंजूते तवणेगेहि माणे, हिं मिण इतिणेगमस्त नीरुत्ती ॥ सेसाणं पि नयाणं लखमिणमो सुणेहवोडं ? संगहिय पिं मियवंगं संगहवधणं समासउविति; वन्नइ विणिठियवंगं, ववहारो सवदवेसु २ पजुप्प वंगणही, उक्कुसूडनय विहिमुणेयवो ॥ इवडं विसेसित्तं, पजुप्पन्नं नयो सहो ॥३॥ वधउ संकमणं, होइ अयवंगनये समनिरुद्धे ॥ वजण अय तडनयं, एवं नूएविसे सेइ ॥४॥ नायंमि गिण्हियवे, अगिण्हियवंगमि चेव अउंमि ॥ जइव मेव मेवइ, इनो उवएसोसोनउ नाम ॥ ५ ॥ सवेसिं पि नयाणं, बहुविहदत्तव संनि सामित्ता ॥ तं सव नय विसुडं, जं चरणगुण ठितसाहू ॥६॥ एगं निजं निरवय, व मक्कियं सव गंच सामन्नं ॥ निस्सामन्नत्ताउ, नडिविसेसो खपुप्पंच ॥ १ ॥ नेगं निज मणिववि, सावयव सक्कियंच निजगयं ॥ तुल्लत्ता तुल्लत्तण, सवि संसंतं समासन्नं ॥१॥२०॥

ज्ञान दर्शन चारित्र तप समित्यादिक क्रियाजे सम्यक्त्वने बले रुचे ते क्रिया रुचि सम्यक्त्व कहिये ए एकवीसमीगाथानो अर्थते.

अननिगृहीत अनंगीरुत कुट्टी सांगतादिक मतरूपते जेपोवली अविगारदः प्रव चने प्रवचनानिज्ञोपि एटले प्रवचननेविपे माह्योनथी अने शाक्यादिक प्रवचननेविपे

चिज्ञातीपुत्रनीपरे अनागृही के० आग्रह रहितने ते संक्षेपयी तत्त्वज्ञावतोयको तेने संक्षेपरुचि सम्यक्त्व कहिये

कुमत ते कोने कहिये क्रियावादी अक्रियावादी अज्ञानवादी विनयवादी प्रमुखुं जे मत तेने कुमत कहिये परपाखमानि सर्वज्ञप्रणीत पाखमव्यतिरिक्तानि तेपांडयतस्त्रीणिशतानि त्रिपष्टयधिकानि नवतु

यदुक्त आवश्यक बृहद्वृत्तौ - असीइसयकिरियाण अकिरियाणचहोऽचुजसीइ, अज्ञाणिअसत्तच्छि, वेणइयाणचवचीसं ॥१॥ अस्याव्याख्या असीइ सयकिरियाणति अशीत्युत्तर शतक्रियावादिनां तत्रनकर्त्तार विनाक्रियासंनवति तामात्म समवायिनी वदति ये तद्बीजाभते क्रियावादीनालेपुनरात्माद्यस्तित्व प्रतिपत्तिलक्षणा अमुनोपायेनाशीत्यधिक शतसङ्गाविधेया जीवाजीवाश्रय बंधसवर निर्झरा पुण्य अपुण्य मोक्षाख्या नवपदार्थान् विरचय्य परिपाट्याजीव पदार्थम्याध १ परपरजेदादुपन्यसनी योतयोरधोनित्य १ अनित्य (२) जेदौतयोरप्यध काले १ श्वरा २ त्म ३ नियति ४ स्वभाव ५ जेदा. पंचन्यसनीया पुनश्चेद्विकटपा कर्त्तव्या अस्तिजीव स्वत नित्य कालतइत्येकोविकल्प विकल्पार्थभाषं विद्यतेखलुअप आत्मास्त्वेन रूपेण नित्य कालवादिन उक्ते नैवान्जिलापेनद्वितीयोविकल्प ईश्वरकारिणिन तृतीयोविकल्प आत्मवादिन पुरुषएवेद सर्वमित्यादि नियतिवादिन श्रुत्योविकल्प स्वभाववादिन एवस्वतइत्यऽत्यजतालब्धा पंचविकल्पा परतइत्यऽत्यजताइत्यनेनापि पंचवजन्यते नित्यत्वाऽपरित्याग परित्यागेन चेतदशविकटपा एव अनित्यत्वेनापि दशैव एते विगति जीवपदार्थेनलब्धा अजीवादिष्वप्यसुएवमेव प्रतिपद विगतिविकल्पानामतो विंशतिर्नवगुणशतमशीत्पुनर क्रियावादिनामिति अकिरियाणचहोऽचुजसीइति अक्रियावादिना नवति चतुरशीतिजेदाइति नक्षिकस्यचिदवस्थितम्य पदार्थस्य क्रियागमस्ति तद्भावे एवावस्थितेरजावादित्येववादिनो अक्रियावादिनस्तथा चादुरेके कृणिका सर्वसंस्कारा अस्थितानांकुत क्रियानूतियेपां क्रियामेवकारक सैव बोध्यते इत्यादि एतेचात्मादि नास्तित्वप्रतिपत्तिजङ्गणा अमुनोपायेन चतुरशीतिर्वक्तव्या एतेपा पुण्यापुण्यवर्द्धत पदार्थ सप्तकान्यसत्तर्थावजीवस्याध स्पष्टविकल्पजेददपोपन्यास असत्त्वादात्मनो नित्यानित्यत्वजेदीनस्त कालादीनांतुपचाना पृथीप दृष्टान्यस्यतेपथाद्विकल्पान्जिलाप नास्तिजीव स्वत इत्येकोविकल्प एवमीश्वरादि निरपिपट्ट्यावसाने मूर्ध्वपट्टिकल्पा तथा नास्तिजीव परत कालतइतिपदेविकटपा एकत्रषादशएवमजीवादिष्वपिपट्टसुप्रतिपद षादशविकल्पा एकत्र सप्तषाद

अ गुणाश्चतुरशीतिर्विकल्पा नास्तिकानामिति अत्राणिअसत्तत्ति अज्ञानिकानां स
सपटिर्नेदाऽति तत्र कुत्सितं ज्ञानमज्ञानं तदेवामस्तीत्यज्ञानिका नन्वेवजघुत्वात्प्र
क्रमस्यप्राग्वद्बुद्धीहिणा नवितव्यं ततश्चज्ञानाऽतिस्यात्तुनपदोपः ज्ञानांतरमेवाज्ञा
नमिथ्यादर्शनसहचरितत्वात् ततश्चातिशब्दत्वात् गौरस्वरवदरूपमित्यादिवऽद
ज्ञानिकत्वमिति अथवाऽज्ञानेनचरति तत्प्रयोजना वा अज्ञानिकाः अतंचित्यकृत
बंधवैकल्पादिप्रतिजहणा अमुनोपायेन सप्तपटिर्ज्ञातव्या तत्रजीवादिनवपदार्थान्
पूर्ववथ्यवस्थाप्यपर्यन्तेचोत्पत्तिमुपन्यस्याथ. सप्तसदादय उपन्यसनीया सत्त्व? म
सत्त्वं १ सद् अतत्त्वं २ अवाच्यत्वं ३ सद्वाच्यत्वं ४ असद्वाच्यत्वं ५ सद्सद्वाच्य
त्वं ६ प्रमितिनैर्ककस्यजीवादे. सप्तविकल्पाः एतेन नवसप्तकास्त्रिपटिः उत्पत्तेश्चत्वा
र एव विकल्पास्तेष्वसत्त्वं १ अतत्त्वं २ सद्सत्त्वं ३ अवाच्यत्वं ४ चेतित्रिपटि
र्मध्येहिता सप्तपटिर्नवति कोजानातिजीव. सन्नित्येकोविकल्प. ज्ञातेनवाकि एवमस
दादयोपिवाच्याः उत्पत्तिरपि किततोअसत्. सद्सतो अवाच्यम्येति कोजानात्येतन्नक
भ्रिदपीत्यनिप्राय. वेणुऽयाणंच वचीसंति वैनयिकानां षात्रिंशद्भेदा विनयेनचरंति
विनयो वा प्रयोजनमेवामिति वैनयिका एतेच अनवधृतलिगाचारशान्त्राविनय
प्रतिपत्तिजहणा अमुनोपायेन षात्रिंशद्वगंतव्याः सुरुपति ज्ञातियति स्यविरा
धममातृपितृणां प्रत्येकं कायेन वाचामनसादानेनच देशकालोत्पन्नेन काजेन विनय.
कार्यऽत्येतेचत्वारोनेदा. सुगदिष्वष्टसुस्थानेषु एकत्र मीजिताऽात्रिंशदिति सध्वं
ख्यापुनरेतेषां त्रीणिगतानिप्रपष्टयविकानि नवति.

अन्यत्रापिठकं:-आस्तिकमतमात्माद्या नित्यानित्यात्मकानवपदार्थाः कालनि
यतिस्वभावेश्वरात्मरुतिनः स्वपरस्तस्याः १ काजयदृष्टानियतीश्वरस्वभावात्मनश्चतुर
शीतिः नान्तिकवादिगणमनं नसति सप्तस्वपरमंस्या २ अज्ञानिकवादिमनं नवजी
वादिन् सदादिसप्तविधान्. नावात्पत्ति सदनदं नावाच्यांश्चकोवेनि ३ वैनयिमनं विन
यश्चतो वाहायदानत. कार्यः सुरुपतियनि ज्ञातिन्यविगयममानृपितृगुमदा ४ ए
तेषां प्रगंमानकार्या पुण्यनाज एतषु लब्धमेनिजन्मेत्यादिलहणा एतेषांमिथ्या
दृष्टित्वात् ए वावीनमी गायानोअथ्येते.

अन्तिकायतेतुं कद्विचे अन्तयः प्रदेहाः तति अत्येन्यमिकायः धर्मांनिराय अथमां
न्तिकाय आरागान्तिकाय जीवान्तिकाय पुज्जान्तिकाय ए पांचनेअन्तिकाय कद्विये.

धर्मांगन्युपटंजादिमन्धृत धर्मे चवा नामापिनादिधर्मेनचिधर्मेन पय्याय
ज्येष्ठधर्म्मो वा ध्रुतधर्म्मोऽहचिग्न्येतिह्वा ए दशप्रधानं नम्यन्व मोष्टनन्तुं वी

जनूतरे सप्रतिराजानेविपेजाणु यङ्कं एगग्रिह डग्रिह तिग्रिहं, चउहा पंचविह
वसविह सम्म ॥ सुएक तरु वीथ नृथं, सपज्जायावधार्गिका ॥ १ ॥ सर्व एणा
थानो अर्थे विवखोते

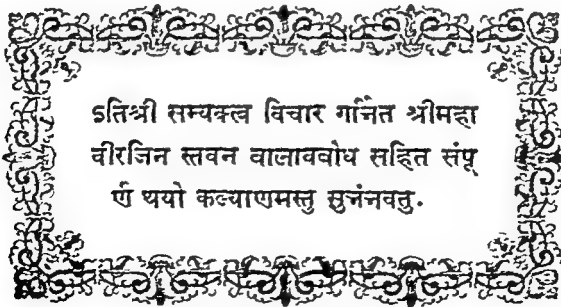
हवे शिष्यवोवो स्वामी एक प्रकारनु सम्यक्त्व सप्रतिराजाने घटेने अथवा वे
प्रकारनु सजवठे पण त्रण प्रकारनु घटमान नथी केमके पहेजातो उपशम सम्य
क्त्वनो सप्रतिराजानेविपे सदेहते, ते उपदेश प्रथमतो ग्रहीजेदे हाय अथवा उप
शमश्रेणीयेंहोय त्या प्रथमतो तेना जाननो सदेहते एटले तेचखते सप्रतिराजायें
ग्रहीजेदेकरी उपशमसम्यक्त्व पासु होय एग निश्चयनु सदेहते अने वीजु उपश
मश्रेणीयें उपशम सम्यक्त्व होय ते उपशमश्रेणीतो तेकासे विष्टेद पामीने अने
ह्याकपण न घटे केमके ह्यपकश्रेणीपण विष्टेदपामिने तेथी सप्रतिराजानेविपे
ह्यापोपशम सम्यक्त्वज सजवठे परिजोयानुमानेरुने कारकाजिजेद यकीपण त्रि
विधपणु इहा सजवतोनथी आद्यजेद ६यनो सजवठे पण कारक रोचकनो सजव
ठते पण मिथ्यात्व सठजित दीपकारख तृतीयजेदनो असजवठे अने चारप्रकारनु
पण सम्यक्त्व सर्वथा नघटे तेतो उपशम ह्योपशम ह्यायिरु अने चोष्टु सासा
दनमाहे जेतिपें तेवारे चारजेदथाय ते उपशमसम्यक्त्वथकी पडताथका अथता
नुबंघियाने उदयठता मिथ्यात्वप्रतें जायावाठतो एवाजीउने सासादन सम्यक्त्वनु
धारणहते तेतो अथतानुबंघियानोउदय तेणे कवलितपणामाटे कलुपपणुने अने
पांचप्रकारनु सम्यक्त्वपण सप्रतिराजानेविपे नघटे केमके वेदकसम्यक्त्वना अ
जावथी एटले वेदकतो ह्याकपामति वेलायें ह्योपशमनो चरमपुज्ज आसवेदता
ने होय तेतो सप्रतिराजानेविपे सजवियेनही बली ह्याधिकसम्यक्त्वनी प्रातिनाथ
जावथी ए दशवित्र निसर्गरुच्यादिक पण सर्व तिहा सप्रतिराजानेविपे घटतानथी
सर्वजेद एकस्यले सजवेनही तेमठता एटला प्रकारना सम्यक्त्वनुधारण सप्रतिराजा
ना दृष्टांते तमे केमकलु एम शिष्यपुठणु

हवे गुरु उचरकहेते केसम्यक्त्वतो सप्रति राजानीपरे निश्चलधरनु ते बनी
शास्त्रनीते परुषमाण परुषितोथको एकादिजेदेहोय इत्येवमेवयाज्ज एनो अर्थे
एमजकरवो तथाच सर्वनिरयमिति जेम सर्व समजसहोय एगविहे इत्यादिक
सम्यक्त्वजेद गाथावृत्तिनो ए मर्य अर्थेजाणो उचराध्ययनमापण अछावीसर्म अ
ध्ययने दशप्रकारनु सम्यक्त्वकसुने निसगुणएसरुह्यादि ए तेजीममी तथा चावो
समी गायानो अर्थे

वेदहयाईड १४४४ मितेवपे राजादिनगरस्थेन ॥ विबुधोत्तमाब्धिं गिद्युना न्या
यादिलजलिना नाम्ना ॥ १ ॥ सम्यक्त्वस्तवनस्या ऽस्यलोकनाथानिव-द्वंधस्य ॥ स्व
परेषाम् स्मृतिहेतो, रकारि वालावबोधोयं ॥ २ ॥ युग्मं ॥ शास्त्रविरुद्धं किंचि उपयुक्तं
बुद्धिमांघतो मयका ॥ तत्संशोध्यं विबुधैरुपकारपरैर्महामतिभिः ॥ ३ ॥

दाजठघो माइ धन्नमुपनतुदेशी.

जडजलपणपोते सिंच्युकाठनवोले ॥ तससंगतिजोदुं तेहनेपणतसतोले ॥ तेम
हुं गुणहीणो तोपण दास तुमारो ॥ अथगुणववेपी प्रभुजी पारवतारो ॥ १ ॥ तुं
गुणमणि दरिउं वहरिउं जगजेणो ॥ मुजकांइनतासो तुज संगतिनही तेपो ॥ अल
गो तहिविलगो तुमुज दिलधीदेव ॥ अविचलपदध्यापो ॥ ढीजतणीसीदेव ॥ २ ॥ न
हीतो मुजदावे नहीमूकुंकरुंसोर ॥ जालीदिलनीतर घालीकरसुंजोर ॥ जातोकिम
दीया, विणशिवसुखजिनराज ॥ सहजे जो देशो तो रहेगे तुमजाज ॥ ३ ॥ अविन
यमुजखमजो हुंहुं मूढअयाण ॥ करतांनविआवे वीनतढीजिनचाण ॥ बालक
जेमवोले कालोगहिलावोल ॥ तेमातपितामन, लागे, अमृततोल ॥ ४ ॥ इणपरे
प्रभुस्तविउं समकितलेशविचारे ॥ आगमअनुसारे मुजमतिने अनुहारे ॥ संव
तरुतुरसमुनि चंडसंवत्तरजाणी ॥ १४६६ ॥ नादरवेमाते सीतपंचमीगुणखाणि ॥
॥ ७ ॥ श्रीतपगवनायक श्रीविजयरत्नसूरिंद ॥ सुरगुरुजश आगले करजोहेमतिमंद ॥
तत्तराजेपंढित उन्नमतागरसीत ॥ कहेन्यायसागर प्रभु पुरोसंघजगीत ॥ ६ ॥

ॐ श्री सम्यक्त्व विचार गर्भित श्रीमहा
वीरजिन स्तवन वालावबोध सहित संपू
र्ण थयो कल्याणमस्तु मुजंनवतु.

॥ શ્રી તીર્થનાયકાય નમ ॥

॥ અથ શ્રીપદ્મવ્યસ્વરૂપ પ્રારન્યતે ॥

ઠ ઇચ્છમા પહેલુ જીવજીવ્ય છે તેમા ચેતના પદાર્થ છે અહીં ચેતના તે વપ
યોગ કહિયે તેવપયોગ વે પ્રકારનો છે -એક સાકાર ને વીજો નિરાકાર તેમા સા
કાર તે જ્ઞાન અને નિરાકાર તેં દર્શન જાણવુ એ જ્ઞાન તથા દર્શનનો વિચાર જુદુ
વો છે, તે આગલ કહેવાણો, ત્યાથી જાણી લેવો તે જીવ વે પ્રકારના છે -એક
નિઃસ્વ અને વીજા સત્તારી તેમા જે અષ્ટ કર્મ રહિત થયા છે તે સિઃ જાણવા
તેના પદર જેદ છે તે આપ્રમાણે -

(૧) તીર્થંકર વિદ્યમાન ઠતાં જે સત્તારને તરીને મુક્તિને પામ્યા છે તે ચતુ
વિંધ સપ થયવા પ્રવચનવક્તા પ્રથમ ગણધરાદિક જાણવા ચક્રુત સિઃકાતે -
"તિઠ જતે તિઠં તિઠં કરે તિઠ ગોચમા, અગ્ધા તાવ નિયમા તિઠકરે તિઠંપુણો
વા ઠવણો સમણ સધો પદમ ગણદગેવા" એવી રીતે તીર્થસિઃ જાણવા

(૨) જે તીર્થ ઋપનાવિના તથા તીર્થનો વિષેદ થયા પછી મુક્તિને પામ્યા
ઠે, તે મરુદેવી પ્રનૃતિ, શ્રીચંદ્ર પ્રચુ તથા શ્રીસુવિધિનાથ સ્વામીના મય સમયને
વિષે ધર્મ વિષેદ થયો ઠતા કેટલાએક જાતિસ્મરણથી ટીકા લીધી ને સિઃ થયા
તે અતીર્થ સિઃ જાણવા (૩) જે અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્ય ષોટ્રીસ અતિશય
પાત્રીસ વાણીપુણે, તીર્થંકર પદ જોગવીને સિઃ થયા તે શ્રીકૃપન દેવ જગવાન
પ્રમુલ્ય સર્વ તીર્થંકર સિઃ જાણવા (૪) જે તીર્થંકર પદ પામ્યાવિના સિઃ
વચ્ચાને પામ્યા તે સામાન્ય કેવલી અતીર્થંકર સિઃ જાણવા (૫) જાતિસ્મર
ણાદિકે વાધ પામી મોઢે ગયા તે સ્વયંબુદિ સિઃ જાણવા (૬) જે કાઈ વાદ્ય
પ્રત્યય દેહીને તે નિમિત્તે વોધને પામીને મુક્ત થયા તે પ્રત્યેકબુદિ સિઃ જાણવા

આગકા -સ્યારે સ્વયંબુદિ અને પ્રત્યેકબુદિમા વિગેપતા શુ ઠે ?

વત્તર -ઝોપિ, શ્રુતિ, જિંગ તથા ઠપવિ એ ચાર પ્રકારના જેદ ઠે સ્વયંબુદિ તે
જોવિસ્મરણે કરી થયવા અવધિ જ્ઞાને કરી વાદ્ય પ્રત્યય વીઠાવિના વોધને પામ્યા
ઠે, તે જેમ તીર્થંકર તથા અતીર્થંકરમા વ્યતિરેકપણુ ઠે તે અધિકાર અહીં પણ
જાણી લેવો તીર્થંકર સાહાત ત્રીજે ગમે રહ્યા ઠે માટે, અને પ્રત્યેકબુદિ તો વા
દ્યકરણ વૃષ્ટન તથા ઇષ્ટજાદિક દેહીને વોધ પામ્યા ઠે, પણ તે નિયમે એકાદી

વિચરે છે એ પ્રથમ પ્રત્યેક વોધિનેદ છે. અને સ્વયંબુદને પૂર્વાધીત શ્રુત હોય તો તેને દેવતા લિંગ આપે, અથવા ગુરુની સમીપે જઈને લિંગ ધારણ કરે છે. લિંગ તે સાધુ વેપ રત્નોદ્ધરણાદિક જાણવા તથા તે જો એકાકી વિચરવાને સમર્થ હોય તો એકાકી વિચરે છે, નહીં તો ગણમાંજ વિચરે છે. અને જો પૂર્વાધીત શ્રુત ન હોય તો અવશ્ય ગુરુની પાસે જઈને વેપ ગ્રહણ કરે; અને તેની સાથે વિચરે એ નિયમ છે. અને પ્રત્યેકબુદ તો પૂર્વચંવાધીત શ્રુતજ્ઞાનીજ હોય છે, તે જવન્યથી અગ્યાર અંગ તથા ઉત્કૃષ્ટથી કાંઈક ન્યૂન દગ પૂર્વ જણેલો જાણવો. એને લિંગ દેવતા દિધે છે; અથવા લિંગરહિત પણ હોય છે. એમ શ્રુતિ તથા લિંગ એ બે નેદ મલી ત્રણ નેદ થયા. અને સ્વયંબુદને પાત્રાદિક દગવિધ ઉપધિ હોય છે એમ કહ્યું છે, ને પ્રત્યેકબુદને તો જવન્યથી બે પ્રકારનોજ ઉપધિ કહ્યો છે; તથા ઉત્કૃષ્ટથી નવ પ્રકારનો ઉપધિ પણ કહ્યો છે. એવત્ત્વવિના પણ ઉપધિના નેદ જાણવા.

(૪) જે બુદ એટલે આચાર્યના કહેલા ઉપદેશથી વોધને પામીને દીક્ષા લઈ અનુક્રમે મોદ્દને પામે તે બુદવોધિત સિદ્ધ જાણવા.

(૫) જે સ્ત્રીનું લિંગ અથવા ચિન્હ ઠતાં મુક્તિલક્ષિવચ્ચા છે તે સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ. તે લિંગ ત્રણ પ્રકારનું છે—એક જેને ફુંફમદાહની પતે પુરુષની અનિલાપા હોય; બીજું શરીર નિર્વૃત્તિ નિનવ તથા સ્તનનાગાદિક જેને હોય; અને ત્રીજું નૈપ પ્યતે તિલક. તવોલ, નેત્રાંજન, વસ્ત્ર, હાર, ડોર અને નૂપુરાદિ લક્ષણ વાહ્યરૂત શૃંગારરૂપ હોય છે. એ ત્રણ લિંગ છે તેમાંનું અત્ર શરીરનિર્વૃત્તિ લક્ષણ નિંગ ગ્રહણ કરવું. તે ઠતાં ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થઈને જે કેવલાવસ્થા પામીને મોદ્દેજાય તે સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ કહેવાય છે આગંઠા:—વેદની વર્જના યામારુ કરી છે?

ઉત્તર.—વેદ ઠતા ચથારાત્ત ચાગ્ત્રિ તથા કેવજ્ઞ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી. માટે તેનો નવમે ગુણભાણે અજાવ થાય. તોજ ઉપગત્તાં ગુણભાણાપ્રત્યે આગેદ થઈ શકે છે. અને ત્યાર પછી નર્વ ધાતિક કર્મોનો દ્ય કરે છે માટે વેદ લક્ષણ લિંગ વર્જ્ય છે. અને શૃંગાર લક્ષણ પણ કાંઈ પ્રયાન નથી. કેમકે, યોગે શૃંગાર સજીને નિંદાતન ઉપર વેઠેલી ઠતાં શુન ધ્યાને જાવના જાવતી થતી સ્ત્રી કેવજ્ઞ જ્ઞાન પામે છે. તેમ શૃંગાર રહિત થઈ ચકી પૂર્વોક્ત અવસ્થાગ કરીને પણ કેવજ્ઞ જ્ઞાન પામે છે. માટે શૃંગાર મોદ્દનો ગેયક નથી. શરીરનો આકાર તો વિગેપેકરી રોધક હોયજ નહીં; કેમકે, જ્યાં સુધી મનુષ્ય ગતિનેવિપે મનુષ્યનું આયુષ્ય ટોય છે, ત્યાં સુધીજ એ ચિન્હ હોય છે.

આશા - (દિગંબરી) સ્ત્રીને મોહની પ્રાપ્તિ થતીજ નથી, કેમકે, મોહ
 તે ચારિત્રને આધીન છે, તે ચારિત્ર સ્ત્રીને વદય થાય નહીં કેમકે, સ્ત્રીને સર્વ
 પુરુષવિના રહેવાઈ શકાતુ નથી સ્ત્રીના અગોપાગ સર્વથા પુરુષને અજિનવકારીએ
 તેથી તે કયામા રસાઈ શકાતા નથી, અને તે ઢાંકવાને અર્થે વસ્ત્ર ધારણ કરવ
 પહેટે વસ્ત્ર રાસ્યાથી પરિગ્રહ થાયટે, અને પરિગ્રહવાલા મનુષ્યને મૂર્ઘાનો સત્ત
 વ હોયટે જ્યામુધી જેને મૂર્ઘા છે ત્યામુધી તેને સયમની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે
 સ્ત્રીને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ ન થાય, અને ચારિત્રવિના મોહની પ્રાપ્તિ તે કેમ થાય ?
 વલી સત્તારમાં સર્વોત્કૃષ્ટ પદવીની પ્રાપ્તિ સર્વોત્કૃષ્ટ અધ્યવસાયથી થાયટે, એવાત
 દિગંબર તથા શ્વેતાંબર વધાને સમ્મત છે તે સર્વોત્કૃષ્ટ પદ કે પ્રકારનુ છે - એક
 સર્વોત્કૃષ્ટ પદ હુલ્લુ સ્થાનિક છે ને બીજુ સર્વોત્કૃષ્ટ પદ સુલ્લુ સ્થાનિક છે તે
 માં સર્વોત્કૃષ્ટ હુલ્લુ પદ સાતમી નરક પૃથ્વીની પ્રાપ્તિ છે, અને સર્વોત્કૃષ્ટ સુલ્લુ તે
 મોહ પદની પ્રાપ્તિ છે તેમાં સત્તમ નરક પૃથ્વીનેવિષે સ્ત્રીનુ ગમન થઈ શકે નહીં
 એમ સિદ્ધાંતોમા કહ્યુ છે, જ્યારે એનુ પાપ ઠપાર્જિત વીર્ય સ્ત્રીને હાતુ નથી ત્યા
 મોહપદનુ ઠપાર્જન કરવા જેનુ મનોવીર્ય તે સ્ત્રીને ક્યાથી હોય ! માટે સ્ત્રીને માં
 દુનો સત્તમ નથી વલી સ્ત્રીએ પૂર્વ જવાતરનેવિષે માયા મોહનીયકર્મનુ ઠપાર્જન
 કહ્યુ હાયટે કે જેથી સ્ત્રીવેદ મળેટે, માટે સ્ત્રી માયાવીજ હોયટે તે કારણ માટે
 તે સ્વાનાવે કુટિલજ હોયટે એમ ન્યાયે કરીને સ્ત્રીને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય નહીં
 વલી સાધુ તો વનવાસી હોયટે, જ્યા ઘણા મનુષ્યાદિકનો સપટ હોય, ત્યા સાધુ રહે
 નહીં કેમકે, ત્યા જ્ઞાન તથા ધ્યાનનો વ્યાયાત થાયટે અને સ્ત્રીથી તો એકાકી રહેવા
 નથી જ્યા વનતિ હોય ત્યાંજ રહેવાઈ શકાયટે કેમકે, સ્ત્રીને એકાકી વિચરતાં
 ના શીનમા પ્રિય પહેટે ઘણામા રહેતા પ્રતિવધ નમેટે, અને રાગ દેપમા પહેટે,
 માટે સ્ત્રીને ચારિત્ર પણ નહીં ને તે ચારિત્રના અજાવે મોહ તે ક્યાથીજ હાય ?
 ઉત્તર - (શ્વેતાંબરી) સ્ત્રીને વસ્ત્રનો પરિગ્રહ કહેવો નહીં જેની ઊપર મૂઠા
 પટે તે પરિગ્રહ કહેવાયટે, મૂર્ઘાવિના પરિગ્રહ કહેવાયનહીં યત . મુઠા પરિ
 હા બુક્કા " એમ શ્રીનિદાંતમા કહ્યુટે તે કારણ માટેજ ખરતચરુવાંતિ પદસ
 નાના, ઘોસર હજાર અતેવરી સહિત દર્પણ સદનમા વેળો ઊતા તથા મઘ
 કારેકરી અજરુત ઊતા કેવજ્ઞાન પામ્યો છે કેમકે, તે રસ્તુચક્રી મૂઠાથી
 ન હતા તે માટે જીરનેમાટા પરિગ્રહ તો મમત્વનાવ છે અને જે મમત્વ ના
 રહિત છે તેને તો ધનયાન્યાદિ સપતિ પણ વાગ કરી શકતી નથી જા એ

મ ન માનિયે તો સંસારનેવિપે સર્વ દરિદ્રી મનુષ્યોને કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈને મોહનો પ્રસંગ આવજો. કેમકે, તેની પાડો કોઈ સમયે પણ એક કોઢીમાત્રનો પ રિયદ્દ હતો નથી. તેમ ઠતાં તેવા પ્રાણીડતો સંસારમાં ઘણા રજડતા ઢીઠામાં આવે છે, પણ તેડની પાડો મૂર્ઠરૂપ મોટો પરિયદ્દ હોયઢે; માટે તેડને છુન દશા પ્રગટ થતી નથી. વલી શ્રીવૌતરાગે વે કલ્પ કહ્યઢે:—એક જિન કલ્પને વીજો સ્ય વિર કલ્પ. તેમાં જિનકલ્પનો સ્ત્રીને સંનવ નથી, પરંતુ સ્યવિર કલ્પનો સંનવ ઢે.

પૂર્વપદ્ધમાં કહ્યું ઢેકે, ડલ્કુટ પદતું વાધક મનોવલ ઢે, તે સ્ત્રીને હોતું નથી મા ઢે જેમ સ્ત્રી સાતમે નરકેજતી નથી તેમ તે મોહનેવિપે પણ ન જઈ શકે! એ ડુ કિ પણ સમીચીન નથી, એવો પણ કાંડ નિયમ નથી. કેમકે, કેટલાએક પુરુષા ઢિકને ઢેત્ર સેડવાતું સામર્થ્ય હોયઢે પણ શસ્ત્રાન્યાસ કરવાતું સામર્થ્ય નથી હો તું તેથી શું થયું! કોઈને કોઈએક કર્મની કુરણા ન થયાથી શું વીજાં કર્મોની કુ રણાનો પણ અજાવ સમજવો કે? એમ ઠતાં જો હઠકરી વેશશો તો વીજી ઘણી વાતોમાં વિરોધ આવજો. જેમકે વધુમાં વધુપાપ ડપાર્જિને છુજપરિસર્પનીચે વીજી નરક ણ્ઢ્વી સુધીજ જાયઢે અને પદ્ધીડ ત્રીજી નરકણ્ઢ્વી સુધી જાયઢે. અને વધારેમાં વધારે પુણ્ય ડપાર્જિને કપર તે વઢ્રે જાતિવાલા પ્રાણીડ સહસ્રાર દેવલોકસુધી જા યઢે. ડહાં મનોવલ તો વઢ્રેતું સરશું ઢે. ત્યારે અધોગમન થોતું અને કઢ્વ ગમન યણું કેમ થાયઢે! માટે એવો નિયમ ન કહેવો. એવી રીતે સ્ત્રીજાતિનો પણ એવો સ્વજા વજ ઢે કે ડલ્કુટ પાપ ડપાર્જન કરે તો ઠઠી નરકણ્ઢ્વી સુધીજ જાય; પરંતુ ડ લ્કુટ સંવરની પ્રાપ્તિ થયાથી મોહની પ્રાપ્તિ તો થાયજ.

વલી પૂર્વપદ્ધમાં કહ્યું કે, સ્ત્રીને માયામોહનીય કર્મની અધિકતાને લીધે ચા રિત્ર ડદય આવે નહી; એ વાત યથપિ સત્ય ઢે, તથાપિ સ્ત્રીને મોહનીયકર્મનો ડપશમ તથા ક્ષય હોયઢે; એનો કોઈનાથી અનંગીકાર થાય નહી. અને સર્વથા સ્ત્રીને મોહનીયકર્મનો ક્ષય અથવા ડપશમ થતોજ નથી એવું તો તમારાથી પણ કેવાસે નહી. કેમકે, અનંતાનુવંધી કયાયનો ડપશમ અથવા ક્ષય થાય ત્યા રેજ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાયઢે. અને અપ્રત્યાક્ષાનીય કપાયનો ડપશમ અથવા ક્ષય થાય ત્યારેજવેશવિરતિપણું પ્રાપ્ત થાયઢે. એમ તો તમે પણ અંગીકાર કરોઢો ત્યારે સ્ત્રીમાં સર્વ વિરતિપણું કેમ માનતા નથી! તથા ગોમઠસારની ગાયામાં સ્ત્રીને મોહ કહ્યોઢે:— “અમ્બાલા પુંવેયા, ડત્થીવેયાય ઢુંતિ ચાલીતા; વીસન પુંસગ વેયા, સમએ એણ સિઝંતિ.” એવો પાઠ તમારા સિઢાંતોમાં પણ ઢીઠામાં

આવે છે તેમજ કર્મયથ, તથા ગુણસ્થાન ક્રમારોહનો વિચાર કરતાં પ્રસિદ્ધપણે સ્ત્રીને મોહનો સંનવ થાય છે જેમકે, નવમા અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનકસુધી ત્રણ વેદનો વદય હોય છે ત્યાં ઠાસવ પ્રકૃતિનું વદયને પામે છે પછી સૂક્ષ્મ સપરાય વશમા ગુણસ્થાનકમા પણ ઠાસવ પ્રકૃતિનું વદય હોય છે, એમા ત્રણ વેદ તથા સજ્વલનનો ક્રોધ માન ને માયા એ ત્રણ પ્રકૃતિનું હોતી નથી એવી રીતે વદયાધિકારમાં કહ્યું છે એ ઉપરથી જાણવું જોઈએ કે જો સર્વવિરતિ ચારિત્ર સ્ત્રીને ન હોય તો નવમા ગુણસ્થાનકસુધી કેમ પહોંચી શકે, માટે સ્ત્રીને સર્વવિરતિપણ માનવું જોઈએ છે એ વિષે સારી રીતે વિચાર કરી જોજો

- વલી પૂર્વે પદ્ધત્માં કહ્યું કે, સ્ત્રીને એકાકી વિચરવાનો અધિકાર નથી, કેમ કે એકાકી વિચર્યાથી તેના શીજમા ધિમ્ન પદ્ધત્માં સંનવ થાય અને જો પચતી સાથે વિચરે તો મમત્વનાથ થાય એ વક્તિ પણ વિચારરહિત છે, કેમ કે એકાકી વિચરતા પણ જો મન છુદ્ડ હોય તો કાંઈ પણ શીજનો ખગ થતો નથી સ્ત્રીને વિષે તો એવું ધૈર્ય હોય છે કે તેને દેવો પણ મોલાયમાન કરી શકતા નથી તેમ પચનેવિષે વિચરતા મમત્વ પણ સંનવે નહીં, કેમકે જો તેના મનમા વીતરાગાવસ્થા હોય તો સતારમા જીવને જે સરાગપણ વધનનો હેતુ છે તે જો ઓપશમને પામ્યો તો પછી તેને ઘન તથા ઘર વગેરે સરસા છે એ કાંઈ જીવને વધનના હેતુ થતા નથી વધ તે એક રાગાદિ જન્ય અશુદ્ધ વપયોગ છે ઇત્યાદિક વિચાર કરતાં તથા શ્રીવીતરાગની આજ્ઞા જોતા તો સ્ત્રીને મોહ થાય છે માટે એવા હવનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે એવી રીતે સ્ત્રી સિદ્ધ જાણિયે

-(૯) જે પુરુષના લિંગવડે સિદ્ધસ્થાને પહોંચે છે તે પુરુષલિંગ સિદ્ધ તે લિંગ પણ પૂર્વની પદે ત્રણ પ્રકારના છે - વેદ, શૃંગાર ને આકાર તેમાં વેદ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે કેમ કે, વેદ ઠતાં નિષ્કેરની મોહની પ્રાપ્તિ થાયજ નહીં શૃંગાર તથા ક્વચિત્ મુક્તિ થાય છે ને ક્વચિત્ નથી પણ થતી તથાપિ શૃંગાર અપ્રધાનજ છે અને આકાર ઠતા મોહ થાય છે માટે તે પુરુષ લિંગ સિદ્ધ કહિયે

(૧૦) જે નપુસક લિંગે સિદ્ધત્વ પામે છે તે નપુસક સિદ્ધ; તે લિંગ પણ પૂર્વોક્ત રીતે ત્રણ પ્રકારનાં છે - વેદ, શૃંગાર ને આકાર તેમાં વેદ અને શૃંગાર વે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે અને આકારનેવિષે મોહ થાય છે માટે તે મદ્દણ કરવા યોગ્ય છે તે આકાર પણ ત્રણ પ્રકારનો છે - એક ઇન્દ્રિય ઉદ્દી, એટલે રૂપણાદિક ખગ કરેલા, વીજા ઇન્દ્રિય અવયવસહિત એટલે ઘાત્યાવસ્થાનેવિષે કામાદિક કુ

चेष्टायें करी इन्द्रियुं मूलयकी बल गमावीने नपुंसक थया होय ते. अने बीजा जे जन्मथीज नपुंसक थया होय ते. ए त्रणेने लोको नपुंसक कहेते. परंतु पर मायें जोतां पहेला वे ने नपुंसकपणुं नथी. केमके, तेउनेविपे पुरुष वेदनो अजि लाप होयते; जोगने अयें स्त्रीनी इष्टा करे ठे; परंतु पुरुषनी इष्टा करता नथी. पण गुं करे के तेउनां अययव सावचेत होतां नथी. तेथी योनि जोग न थाय. एउ नपुंसक पणाने बीजा कुचेष्टाथी पाम्या ठे; माटे पुरुषवेद ठे, नपुंसक वेद नथी. नपुंसक वेद तो जे जन्म जात होयते तेनेज कहिये. ते नपुंसकने पुरुष तथा स्त्री ए वनेने जोगववानी अजिलापा थायते; माटे तेज वास्तविक नपुंसक कहेवाय. अत्रचू-६ आचार्य एम कहेते के, जे स्वभावे जन्मजात नपुंसक होय ते ने चारित्र आवे नही, ल्यारे तेने मोक्ष पदनी प्राप्ति ते केम थाय ! माटे रुत्रिम नपुंसक लेवो. अने नवीन आचार्य एम कहेते के, जे रुत्रिम होय ते नपुंसक न कहेवाय. जेने नपुंसक वेद उदयागत होय तेनेज नपुंसक कहिये. रुत्रिमने तो पुरुष वेद उदयागत होयते, तेथी तेने तो पुरुषवेदज कहिये. एतुं विवेचन करी लेवुं. एवा नपुंसकलिंगे जे मोक्ष थया ते नपुंसक सिद्ध कहेवाय ठे.

(११) जे रजोहरण तथा मुखवस्त्रिका प्रमुख ठतां कैवल्य पद पामे ते स्वलिंग सिद्धकहेवायते. (१२) जे तापसादिक प्रमुख बीजा चिन्हवान ठतां लोकांत स्थित थयाते ते अन्य लिंग सिद्ध जाणवा. (१३) जे नरत प्रवृत्ति गृहस्थ वेप धारी ठतां लोकना मस्तकनेविपे स्थित थएला ठे ते गृहि लिंगी सिद्ध जाणिये. (१४) जे एक समयनेविपे एकलोज सर्वोत्कृष्ट सुखना धामने पाम्यो होय ते एकाकी सिद्ध ठे. (१५) अने जे एक समयनेविपे अनेक जीवो सिद्धत्व पाम्या होय ते अनेक सिद्ध कहेवाय ठे. बली जे सिद्धावस्था पाम्या बच्चे बीजा कोई समय थई गयो न होय किंतु तेज समयठे ते अनंतर सिद्ध कहिये; अने जेने सिद्धावस्था पाम्याने समयथी उपरांत काल थई गयो होय ते परंपर सिद्ध क हिये. इत्यादिक सिद्ध जीवोना जेद ठे.

हवे बीजा संसारी जीवोविपे धाम समजवुं:-ते संसारी जीव वे प्रकारनाठे:- एक स्थावर बीजा त्रस. तेमां स्थावर पांच प्रकारना ठे:-पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउ काय वाउकाय ने वनस्पतिकाय. ए पांचेना बली सूक्ष्म अने वावर एवेवे जेद ठे. अ ने त्रस जीवो चार प्रकारना ठे:-वेडिय, तेंडिय, चउरिंडियने पंचेंडिय तेमां पंचेंडिय चार प्रकारना ठे -देव, मनुष्य, नारक ने तिर्यच. एवधा जीवोविपे सविस्तर जीववि

પહ્લવ્યવિચાર

ચારાદિ પ્રકરણોમાંથી જાણીએવું એ જીવ અનતરે, તેમાં ચેતન ગુણ છે તથા
રકાદિ પર્યાય છે જે ગુણવત તથા પર્યાયવત હોય તેને દ્રવ્ય કહિયે ગુણ પ
ય દ્રવ્ય મિતિ વચનાત્ એવી રીતે જીવ દ્રવ્ય જાણવું

અજીવ દ્રવ્ય પાંચ પ્રકારનું છે - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય,
કાય, પુજાસ્તિકાય ને કાલ તેમાં જે ગતિપર્યાય ને નજનારા જીવ તથા પુજાનોને
સહાયકારી હોય તે ધર્માસ્તિકાય જ્યાં જ્યાં ધર્મદ્રવ્ય છે ત્યાં ત્યાં જીવ તથા પુજા
જોની ગતિ થાય છે જેમ કે, અજોકનેવિષે એ દ્રવ્ય નહીં હોવાથી ત્યાં તેઓની
ગતિ થતી નથી એ વિષે દૃષ્ટાંત - જેમ મત્સ્યની ગતિને સહાયકારી જલ છે
એટલે જ્યાં જ્યાં જલ હોય ત્યાં ત્યાં મત્સ્યની ગતિ થઈ શકે છે, તે મત્સ્ય જ્યારે જ
જલથી વાહાર સ્થળનેવિષે આવે ત્યારે તેની ગતિ થઈ શકતી નથી કેમકે, ત્યાં
જલ સહાયકારી નથી માટે તેમ ધર્માસ્તિકાય, પણ જીવ તથા પુજાનોની ગતિને
સહાયકારી છે એ ધર્મ દ્રવ્ય યદ્યપિ એકજ છે તથાપિ નયના જેવેકરી એના ત્રણ
પ્રકાર છે - સમૂહ નયેકરી, વ્યવહાર નયેકરી તથા કુચ્છસૂત્ર નયેકરી તેમાં વ્ય
વહાર નયે કરી ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય અસરસ્વાત પ્રવેશાત્મક ધર્માસ્તિકાય એક છે
તેમ વ્યવહાર નયેકરી પોતાની બુદ્ધિ કરી પરિકલ્પિત તે ધર્માસ્તિકાયના જે
નાગ, ત્રણ નાગ, ચાર નાગ રૂપાદિ ઘણા દેશ છે અને કુચ્છસૂત્ર નયે કરી અસ
રસ્વાત પ્રવેશના પ્રત્યેક પ્રવેશને ધર્માસ્તિકાય કહિયે, એટલે સ્વપ્ન, દેશ તથા પ્રવેશ એને
ધર્માસ્તિકાય કહિયે. એનો ગતિ લક્ષણ ગુણ છે, અને અગુરુલઘુ લક્ષણ પર્યાય છે
અધર્માસ્તિકાય તે સ્થિતિના પર્યાયને નજનારા જીવ અને પુજાનોને સહાયકારી
જાણવું જ્યાં જ્યાં અધર્માસ્તિકાય હોય છે, ત્યાં ત્યાં જીવ તથા પુજાનોની સ્થિતિ
ઈ શકે છે જેમ કે, અજોકનેવિષે એ દ્રવ્ય નહીં હોવાને લીધે જીવ તથા પુજાનો
સ્થિતિ થઈ શકતી નથી એવિષે દૃષ્ટાંત - સ્થિતિના પર્યાયને સેવન કરનારો
પથિક, તેને ઠાપા સહકારી છે એટલે આ સસારમાં વેશાટન કરતાં માર્ગનેવિ
વિશ્રામ કરીને સાતાને પામે છે તે જ્યાં વૃદ્ધની સારી ઠાપા હોય છે, તે
વિશ્રામને પામી રહ્યા છે એ દ્રવ્ય પણ પૂર્વોક્ત રીતે નયના જેવે ત્રણ પ્રકાર
- તેમાં સમૂહ નયેકરી અસરસ્વ પ્રવેશ સ્વરૂપ એક સ્વ છે, વ્યવહાર નયના
દ્રવ્યનો એકજ સ્વ ઠતાં તેના બુદ્ધિ પરિકલ્પિત વિનાગ તથા ત્રિનાગ પ્રમુલ

પણા નેદ થાય છે. અને રુઝુસૂત્ર નયે કરી એના જેટલા પ્રદેશ છે તે પ્રત્યેક અધર્મા સ્તિકાય કહેવાય છે. એનો સ્થિતિ લક્ષણ ગુણ છે, અને અગુરુ લઘુ લક્ષણપર્યાય છે.

આકાશસ્તિકાય તે જીવાદિક પાંચ ઇચ્છાનું નાજન જાણવું. કેમ કે, એ ઇચ્છા નેવિપે પોતપોતાના સ્વરૂપે સકલ ઇચ્છો વ્યાપી રહ્યાં છે. તે વે પ્રકારનું છે.—એક લોકાકાશ ને વીજો અલોકાકાશ. તેમાં ચાંદ રાજ ઉચ્ચિત લોક કહેવાય છે તે અનિચ ત પ્રમાણ પહોલો છે. પરંતુ ધન કરિયે તો લાંબો તથા પહોલો વેગોન સત્ત રહ્યું પ્ર માણ સમાન થાય છે. અને અલોક અનંતો છે. ને તે ગોલકાકાર છે. સમસ્ત પદા થીં લોકનેવિપે હોય છે, માટે અલોક શૂન્ય છે. એના પણ પૂર્વનીપથે ત્રણ નેદ થા ય છે.—તેમાં સંગ્રહ નયે કરી અનંત પ્રદેશાત્મક લોકાલોક પ્રમાણ એક સ્વંધ છે; વ્યવહાર નયે કરી બુદ્ધિપરિકલ્પિત વે જાગ, ત્રણ જાગ તથા ચતુર્જાગાદિક અનેક પ્રદેશ છે; અને રુઝુસૂત્ર નયે કરી તે પ્રત્યેક પ્રદેશરૂપ જાણવું. એમ એના પણ સ્વંધ, વેશ તથા પ્રદેશ એ ત્રણ નેદ થયા. એનો અવકાશ લક્ષણ ગુણ છે, અગુરુલઘુ પર્યાય છે.

કાલ તે નવ જીર્ણોપાદક જાણવો. એ સકલ પુણ્યલોનેવિપે નવીનતા તથા જીર્ણતા હોય છે તેનો સહકારી કારણ છે.

આશંકા:— નવીનતા તથા જીર્ણતા થવી એતો પુદ્ગલનો સ્વભાવજ છે, તેમાં કાલનું શું કામ છે? પુદ્ગલો પોતાની મેલેજ નવીન પર્યાયોને ધારણ કરે છે, તેમ જ જીર્ણ પર્યાયોનું પણ નજે છે. કેમ કે, પુદ્ગલ અને જીવ એ વચ્ચે પરિણામી ઇચ્છા છે; એવું શ્રી જગવાને કહ્યું છે. જે પૂર્વાવસ્થાનો વિનાશ અને ઉત્તર અવ સ્થાનુ ઉત્પાદન તેને પરિણામ કહે છે. એટલે પર્યાયનો ઉત્પાદ તથા વિનાશ થા ય છે; પરંતુ ઇચ્છાથી ઉત્પાદ તથા વિનાશ કહેવાય નહીં. એવી રીતે પુણ્યનેવિપે પરિણામપણું હોવાથી સ્વર્ગ ઉત્પાદ તથા વિનાશરૂપ નવીનતા તથા જીર્ણતા પ ર્યાયને પામી રહ્યા છે. કાંઈ ઇચ્છાનો સર્વથા નાજ તથા ઉત્પાદ થતો નથી ત્યારે કાલ ઇચ્છાની અધિક કલ્પના તે શાસારુ કરવી જોયે?

ઉત્તર:— યદ્યપિ નવીનતા તથા જીર્ણતા એ પુદ્ગલના પર્યાય છે તે પુદ્ગલને વિપેજ છે. તથાપિ ત્યાં નિમિત્ત કારણ કાલ ઇચ્છા છે. કેમકે, નિયતે કરી હોય છે. પરંતુ અનિચત પણે કહી હોતું નથી. જેમકે, ચંપક, અશોક તથા સહકાર પ્રમુખ વનસ્પતિનેવિપે કુતુમ સંપટા, કાલે થાય છે; મહા હિમકણ મિશ્રિત શી તલ પવન કાલે થાય છે; મેઘવૃષ્ટિ, ધનગર્જિત, તથા વિદ્યુત્ જાત્કારાદિક કાલે કરી થાય છે; તેમજ રુતુવિજાગ, વાલ કુમાર તથા યૌવનાવસ્થા, તથા પલિત ગમાદિ

क पण काले करी थायठे इत्यादिक व्यवस्थानेविषे काल सहकारी ठे काल निमित्त कारण न होय तो सर्व वस्तु व्यवस्था रहित थई जाय जे सत रतु आध्या विनाज चपक, अशोक तथा सहकार प्रमुख वनस्पतिने वि फूल थावे, रतुठ आगल पाठल थई जाय, वाय्यावस्थानेविषे जरा थाय, स्थामा वाय्यावस्था थाय, यौवनावस्था प्राप्त थयाविना वाजिकाज गर्भ करे, इत्यादिक व्यवस्था, कालइव्य नही मान्याथी थई जाय एटले वधु वि तज थयां करे पण तेम तो काईज थतु नथी, तेथी काल निमित्त कारणठे के सर्व पोतपोतानी कालमर्यादाएकरी थायठे माटे पुदगलतानेविषे नवजीर्णता आपादक काल ठे ते काल एक प्रवेशी समय लक्षण ठे ते समय पण जे व मान वत्तेठे ते लेवो केमके, अतीत समयनो विनाश ठे अने अनागत समयन उत्पाद थयो नथी ते वर्तमान समय पण अनतो ठे जेटजा पुत्रज इव्यना पर्याय ठे ते प्रत्येकनेविषे एकेक वर्तमान समय ठे तेमाटे यद्यपि एक ठे तथापि अनतनेविषे लागेलो होवाथी अनतो कहेवाय ठे.

आशका - (अन्यतीर्था) एक ठतां अनतनी साथे केम लागेठे ?
उत्तर - जेम तमे सत्ताने एक मानता ठतां ते अनेक इव्यपर्यायनेविषे रहेन मानो ठो ! तेम ए पण मानी लेबु जेने तमे सत्ता कहोठो तेने अमे वर्तमान समय कहिये ठिये मात्र नामनो फेर ठे

आशका - समयतो एक ठे अने पूर्वापर कोटी विनिर्मुक्त ठे त्यारे आवनिकादि व्यवहार केम थशे ? तेतो असख्यात समय मलेठे, त्यारे एक आवनिका थायठे

उत्तर - अही वे नय ठे - एक निश्चय ने बीजो व्यवहार निश्चय ते परमा र्थनी साथे मलेठे अने व्यवहार ते लोकिरुविषे होयठे तेमां निश्चय नये करी तो एक समय लक्षणकाल ठे, अने व्यवहार नयेकरी आवनिकानी कल्पनाठे ते असन्नूत कल्पनाएकरी कहिये ठिये - असख्यात समय मले त्यारे एक आवनि का थायठे, तेवी एक कोडी सठसठ लाख सितोतेर हजार वजेने शोज आरनि का थाय त्यारे एक मुहूर्त थाय यथा समयावली मु० ए सर्व व्यवहारे करीनेन कहेवायठे परंतु परमार्थ जोतां तो सर्व कल्पना ठे ए समय लक्षण काल पि सताजीश लाख याजन प्रमाण समय क्षेत्रनेविषे ठे पण वाहार नथी ते पर नार्थ जाणीजेजो ज्यां आदित्य गतिठे, त्यांज काल व्यवहार ठे ए अधिकार वेवाह प्रकृति सूत्रनी रुचिमां श्रीअनयवेगसूरिए कह्योठे यत "आदित्य ग

તે સ્તબ્ધજલત્વાત્. કાલતું વ્યંજક આદિત્યગમન તે જ્ઞાપકઠે. અને વાહારના હી પનેવિપે આદિત્યતું ગમન નથી; ત્યાં સ્થિર ઠે. આશંકા.— કાલ તો માત્ર મનુષ્ય ક્ષેત્રનેવિપેજ ઠે, તેથી વાહાર નથી એવું તમારા કહેવા ઉપરથી થયું. ત્યારે વાહારના હીપોનેવિપે તથા સ્વર્ગ નરકનેવિપે કાલની કેમ સ્વર પમે? ઉત્તર:— મનુષ્ય ક્ષેત્રની અપેક્ષા કરીનેજ ત્યાં કાલનો વ્યવહાર કહેવાય ઠે. અત્ર સમય તે હ્ય જાણવું: હ્ય પરાવર્તન લક્ષણ ગુણ જાણવો; અને અગુરુ લઘુ પર્યાય જાણવો.

એવિપે ઢિગંચરી આમ માનેઠે.— “લોકાકાશનેવિપે જેટલા આકાશ પ્રદેશ ઠે, તેનેવિપે એકેક કાલનો અણુ ઠે. એટલે અસંખ્યાત કાલના અણુ ઠે. એવું શ્રી ને મીચંડ સિદ્ધાંતિએ હ્ય સંગ્રહમાં કહ્યું ઠે. યત: લોઢ્યાગાસ પાસે, ડક્કેક જે ઠિ યાદુ ડક્કિકા: રચણાણં રાસીમિવ, કાલાણુ અસંખ દ્વાણિ. તેવા અસંખ્યાત કાલાણુતું સંમેજન થાય ત્યારે એક સમય કહેવાયઠે. સમય તે પર્યાય ઠે. તે અણુ પણ સૂર્યમંડલત્રમિલક્ષણ નિમિત્ત કારણ પામીને એકગમલેઠે ત્યારે સમય નીપ જેઠે. જેમ ચક્રત્રમિ નિમિત્ત કારણની જોગવાઈ પામીને સૃષ્ટિપિંડનો ઘડો નીપજે ઠે. તેવી રીતે એણ જાણી લેવું.”

એને શ્વેતાંચર દૂપણ ઢિયેઠે.— એમ જો માનિયે તો ઠવો અસ્તિકાય થગે. કેમ કે, જેને સંધ. વેગ તથા પ્રદેશ હોય તેને અસ્તિકાય કહેઠે. અત્રી સમય તે સંધ ઢિજાગ કલ્પનારૂપ વેગ તથા કાલાણુ તે પ્રદેશ ઠગેઠે. એમ માન્યાથી ચિપરીતતા થગે. અને અસ્તિકાય તો પાંચજ ઠે. અને કાલને તો શ્વેતાંચર તથા ઢિગંચર કો ડપણ અસ્તિકાય કહેતા નથી.

પુદ્ગલ હ્ય જે વસ્તુ પૂર્ણ તથા ગજન ધર્મયુક્ત હોય તે જાણવું— એટલે કોડ એક સંધનેવિપે પુદ્ગલ પૂગતા હોયઠે, અને કોડેક સંધનેવિપે ગજન એટલે ઢીગ ગઈજતા હોયઠે. એવું કાજાડિ કારણ પામીને થાયઠે. એવો પુક્તજાનો મ્વનાયજ હોયઠે, તેના ચાર જેઠ ઠે:—સંધ, વેગ પ્રદેશ ને પગ્માણુ તેમાં પ્રથમ સંધના અનંત પ્રકાર ઠે — વે પ્રદેશ એકા ઘયાથી ઢિપ્રદેશી સંધ. ત્રણ પ્રદેશો મળ્યાથી ત્રિપ્રદેશી સંધ. એમ ચાવતું સંખ્યાત પ્રદેશી. અનંત્યાત પ્રદેશી તથા અનંત પ્રદેશી સંધ જાણી લેવા તેમજ વેગ પણ ઢિજાગ તથા ત્રિજાગ જઠ્ઠણ જાણી લેવો.

આશંકા —સંધમાં ગણા પગ્માણુ આવી મજે જે માટે ત્યા વેગ વ્યવહાર મંનરે ઠે. કેમ કે, તેના જેટલા વેગ રાગિ તેટલા વેગ મજેઠે. જેમ કે, રાગિક સંધ અથવા અર્થ કરિયે તેને વે વેગ રહિયે; એમ ત્રણ ઢિજાગ કલ્પાથી ત્રણ વેગ થાય; ને

યાવત્ ચાર, પાંચ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત તથા અનત સુત્રી થઈ શકે છે. એવી રીતે જે વડો મોટો સ્વધ હોય તેના અનુસારે દેશની કટપના થઈ શકે છે પરંતુ માત્ર વ પ્રદેશિત્તજ સ્વધ હોય તેનેવિષે વેશવિનાગ કેમ થઈ શકે ? કેમ કે, તેમા તો માત્ર વે પરમાણુત્તુજ મેલન હોય છે તેને જ્યારે વે પ્રદેશોની કટપના થાય ત્યારે સ્વધ પરિણામનેવિષે દેશ તથા પ્રદેશ એ વત્તેનો વ્યવહાર નિઃશ્વ હોવાથી તેમા દેશ કીયોને પ્રદેશ કીયો સમજવા ?

- વત્તર - દેશ અને પ્રદેશમા કાઈ સર્વથા સેદ નથી કેમ કે, સ્વધનેવિષે વિનાગ ત્રિનાગાદિક અવયવ છે, તેને દેશ કહે છે તે વેશ પણ વે પ્રકારના છે - એક સાશ છે, વીજા નિરાશ છે. એટલે જે સાશ છે તેને પણ દેશ કહિયે ને જે નિરાશ છે તેને પણ દેશ કહિયે તેમ નિરાશને પ્રવેશ પણ કહે છે. પ્રરુષ્ટ જે વેશ તેને પ્રવેશ કહિયે, એટલે જેમા વીજો કોઈ અશ મલે નહી તેને પ્રદેશ કહેવો એ માટે વે પ્રવેશી થ્યા સ્વધનેવિષે વેશ પણ વે કહિયે, ને પ્રદેશ પણ વે કહિયે એટલે જે વે પ્રવેશ છે તેનેજ વે વેશ કહિયે. વે પ્રવેશી સ્વધનેવિષે સાશ વેશ ન થાય, કિંતુ નિરાશ વેશ જ થાય છે તથા ત્રણ પ્રવેશી સ્વધનેવિષે એક વે પ્રવેશીત્ત સ્વધ તે દેશ થાય, વીજો એક પ્રવેશીયા થાય પરમાણુ અશ્વ અશ્વ ન થાય કેમકે, શ્રીવીતરાગ વેવે પરમાણુને અશ્વેદ્ય તથા અનેદ્ય રહ્યો છે. માટે ત્યાં જે વે પ્રવેશીત્ત દેશ કહ્યો તે સાશ જાણવો, અને જે એક પ્રવેશીત્ત દેશ તે નિરાશ જાણવો એમ સર્વ ઠામે સ્વધનેવિષે વિચારી લેવું જેટલા સ્વધના જે અવયવ છે તે વેશ રહ્યા ને તેજ પ્રવેશ કહિયે પ્રવેશ તે નિ પ્રવેશીય અવયવ જાણવા અને સપ્રવેશી અવયવને વેશ કહે છે ને જ્યાં સપ્રવેશી અવયવનો સન્નવ નહોય ત્યાં નિ પ્રવેશીય અવયવને પણ દેશ ન કહે છે તે વે પ્રવેશીયા સ્વધનેવિષે પ્રતિશ્વપણે જાણવો તથા એક દેશ પ્રવેશ લઈ એ અવહાર તે જ્યારે સ્વધરૂપે પરિણમ્યો હોય ત્યારે તેને પરમાણુ પુજ કહિયે તથા જે સ્વધપણે પરિણામને પામ્યા નથી ને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે એકાકી રહ્યા છે તેને પરમાણુ કહિયે અહીં પ્રસંગથી કાલની સ્થિતિ મર્યાદા ત્રિલિયે છે - એક પરમાણુ વીજા પરમાણુનીસાથે ન મલીને સ્વધનાવને ન પામ્યો હોય કિંતુ એકાકી રહ્યો હોય, તેના જગમ્યથી એક સમય કાલ ને વત્તરુષથી અસંખ્યાતો કાલ જાણવો ત્યાર પટ્ટી વલી સ્વધરૂપ પરિણામને પામે છે એમ એક પરમાણુ આશ્રી સમજવું પણ સર્વે પરમાણુ આશ્રીતા અનતો કાલ જાણવો એવું કોઈ સમયે પણ જાણવો નહી, જે સમયે સર્વે પરિમાણુઓ સ્વધપણે પરિણામને પામેલા હોય, જ્યારે જાણ

શું ત્યારે લોકનેવિપે અનંતાનંત પરમાણુ તૂટા દીઠામાં આવેઢે. અને જે એકાકી સ્વંધ રહેઢે તેની સ્થિતિ જયન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાત કાલની હોય ઢે. પુઝ્જસંયોગની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટી અસંખ્યાત કાલથી અધિક હોય નહી. એ પણ એક કાલ આશ્રી જાણવું સર્વ કાલ આશ્રીતો સર્વ કાલનું અવસ્થાન જાણવું. કેમકે એવો કોઈ પણ કાલ હોતો નથી કે જે કાલે સર્વ લોક સ્વંધથી શૂન્ય હોય. એમ વિચારી લેવું. એકાલની સ્થિતિ કહી હવે કાલની મર્યાદા આમ ઢે:— પરમાણુ, એકાકી જાવનો ત્યાગ કરીને અન્ય પરમાણુ ઢ્યણુક ત્રિઅણુકાદિ સાથે મલીને સ્વંધ જાવને પામ્યા ઢે, તે પાઠા પૂર્વના પરમાણુ જાવને પામે એટલે એકાકી થાય તેમાં જયન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતો કાલ જાણવો.

આગંકા.— અનંત પ્રદેશીયા સ્વંધનેવિપે જે સંયુક્ત પરમાણુડ ઢે તે અસંખ્યાત કાલસુધી ઉત્કૃષ્ટપણે તે સ્વંધનેવિપે રહેઢે. તે સ્વંધનો જ્યારે જંગ થાયઢે ત્યારે તે માંથી જલ્પ સ્વંધ નિષ્પન્ન થાયઢે. તેમાં પણ તે પરમાણુડ અસંખ્યાત કાલસુધી રહેઢે. એવી રીતે એક સ્વંધના અનંત સ્વંધ થઈ શકેઢે. તે પ્રત્યેક સ્વંધમાં અસંખ્યાત કાલસુધી પરમાણુની સ્થિતિ હોવાથી અનુક્રમે અનંત કાલનો સંજવ થાયઢે; ત્યાર પઠી તે એકાકી પાળને પામેઢે. એવી રીતે અનંત કાલનો અંતર પણ સંજવેઢે. ત્યારે અસંખ્યાત કાલનોજ અંતર કેમ કહોઢો? ઉત્તર:—અરે નાઈ, જો એટલા કાલસુધી પુઝ્જનો સંયોગ રહેતો હોય તો એમ સંજવે પણ પુઝ્જનો સંયોગ તો અસંખ્યાત કાલસુધીજ રહેઢે. તદનંતર વિયોગ થઈ જાયઢે.

આગંકા — પરમાણુ સ્વંધની સાથે મલેલઢે તે સ્વંધવિનાશ પામેતો અસંખ્યાત કાલ ઉપરાંત વિનાશ પામેઢે એટલેજ એ સૂત્ર ચરિતાર્થ થયો પણ તે વિવક્ષિત પરમાણુનું આશ્રયિનૂત સ્વંધનો વિયોગ થયે તે પરમાણુને સું. તે માટે એમકે, પરમાણુનો સ્વંધને વિપે અથવા અન્યપરમાણુની સાથે સંયોગ થયોઢે તેનો પાઠો વિયોગ પણ અસંખ્યાતે કાલે થાયઢે. ઉપરાંત રહે નહી.

આગંકા. એકાકી પરમાણુ પણે કરી કેવી રીતે વિયોગ કહોઢો?

ઉત્તર:— સૂત્રના પ્રમાણે કરી કહિયે ઢે. એટલે શ્રી વ્યાખ્યાત પ્રજ્ઞિતિ પ્રમુખ સૂત્રનેવિપે કહેજું ઢે કે પરમાણુ વલી પરમાણુ પણે જજે તો પાઠો ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતે કાલે જજે તેમજ જે વે પરમાણુઆ મલીને સ્વંધ થયો ઢતાં તેનો વિધ્વંસ થયા પઠી ફરી તે વઢ્ઢેનો સંયોગ જયન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત કાલે થાયઢે.

—લોકનેવિપે અનંત પરમાણુડ ઢે, અનંત ઢ્યણુક સ્વંધ ઢે; એમ જ્યણુક, ચતુર

પદ્ધત્યવિચાર

ણુક, સરખ્યાતાણુક, અસરખ્યાતાણુક અને અનતાણુક, એટલી જાતિના સ્વ
 તે સર્વ અનત અનત પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે છે તેની સાર્ય પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ઉત્કૃષ્ટ કા
 સ્થિતિયે જો મિલે, તો તેનો વિયોગ થતાં પણ અનત કાલ થાય ત્યારે પતી પતી
 ને વિસ્તરતા પરિણામે, તે પુજ્જ સયોગ થાય માટે અનત કાલ કહ્યો છે
 હવે વલી પ્રસગથી ક્ષેત્રસ્થિતિ લખિયે ઈયે -પરમાણુ એક આકાશના પ્રદેશને
 રોકે છે પણ વીજા પ્રદેશને રોકી શકે નહીં, એટલે જેવડો આકાશ પ્રદેશ છે તેવ
 નો પરમાણુ છે, પરતુ આટલી વિશેષતા છે કે, આકાશનો પ્રદેશ અમૂર્તિક છે ને
 પરમાણુ મૂર્તિક છે, માટે વે પ્રદેશમા પણ સમાવેશ થાય, ત્રણ પ્રદેશમાં પણ સ
 માવેશ થાય એમ યાવત્ સરખ્યાત તથા અસરખ્યાત પ્રદેશમાં પણ તેડનો સમાવે
 શ થઈ શકે છે, તે સ્વધ પણ અસરખ્યાત પ્રદેશી તથા અનત પ્રદેશી જાણવા, વે પ્ર
 વેશી સ્વધ જયન્યથી એક પ્રદેશમા સમાઈ સકે, અને ઉત્કૃષ્ટથી વેજ પ્રદેશને રોકે
 છે, તેમજ ત્રિપ્રવેશી ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પ્રદેશ રોકે છે, એ પ્રમાણે જે સ્વધ જેટલા પ્રદે
 શનો હોય તે તેટલાજ આકાશના પ્રદેશને ઉત્કૃષ્ટથી રોકે છે, તથા જયન્યથી સર્વ
 નેવિપે એકજ પ્રદેશ કહેવો, તથા અનત પ્રદેશી સ્વધ ઉત્કૃષ્ટ પરો અસરખ્યાત પ્રદેશને
 રોકી શકે છે પણ અનતને રોકે નહીં કેમ કે, લોકાકાશના અનત પ્રદેશ ઈજ નહી
 આશકા -એક આકાશ પ્રદેશમા અનત પ્રદેશીઆ સ્વધનો સમાવેશ કેમ થાય
 ઉત્તર -આકાશનેવિપે અવગાહ ગુણ છે, તેણેકરી જ્યા એક પુજ્જ છે ત્યાજ અ
 નત પુજ્જોનો સમાવેશ થઈ શકે છે જેમ એક પ્રદીપ પ્રજાનેવિપે અનેક પ્રદીપ પ્રજા
 નો સમાવેશ થઈ જાય છે, તથા જેમ એક પારદ કર્પનેવિપે સુવર્ણ શત કર્પ સમાઈ
 તાય છે એવો પુજ્જનો ધર્મ છે માટે એક આકાશના પ્રદેશમા અનતપરમાણુ અન
 ઇષણુક, અનત ઇષણુક અનત સરખ્યાતાણુક અનત અસરખ્યાતાણુક તથા અ
 ન અનતાણુક સ્વધ છે, તે પોતપોતાના સ્વચાવે કરી રહ્યા છે
 એક -સમય લોકનેવિપે એક સ્વધની અવગહના કેમ થાય ?
 ને વિચિત્ર સ્વચાવ છે, કોઈ તો લોકનો સરખ્યાતમો જાગ
 છે, તે પણ વલી અસરખ્યાત પ્રદેશીડ તથા અનત પ્રદે
 રખ્યાત પ્રદેશીડ કોઈ અસરખ્યાત પ્રદેશને રોકી શકે નહી
 છે, કોઈએક અનત પ્રદેશીડ સ્વધ એક સમયમાં ત
 છે, તે કેવલ સમુદાતની પડે જાણી હેવુ, તે આ પ્રમા

એમ શ્રી પ્રજાપતિ વ્રત
 કાલ લોકને અવગાહી રહે

એ:-કોઈએક અર્ચિત મહારવંધ વિશ્રતા પરિણામેકરી પહેલા સમયે અસંખ્યાતા યોજન વિસ્તાર સહિત દંડ કરી વીજા સમયે કપાટ કરે; ત્રીજા સમયે થાણુ કરે; ચોથા સમયે પ્રતર પૂરણા કરે; તે કરીને સમસ્ત લોકમાં વ્યાપી રહે; પઠી પાંચમા સમયે પ્રતર સંહરે, ઠા સમયે ચાનક નાજે; સાતમાં સમયે કપાટ નાજે; આઠમા સમયે દંડ સંહરીને રવંડ રવંડ થાય; એમાં ચોથો એક સમય કહ્યો, તે સકલ લોકને વિષે વ્યાપી રહેવાવિષે જાણવું, એવું વર્ણન શ્રીવિગ્નેશ્વરક્રમમાં પણ વિગેષે કરેલું છે.

અશંકા:- (બાંધ મતાનુસારી) એક આકાશ પ્રદેશનેવિષે રહેલા એક પરમાણુને વીજા ઠ પ્રદેશની ફરસના હોય છે. જે સમયે પૂર્વ દિશાને ફરસે છે તેજસ્વરૂપે પશ્ચિમ દિશાને ફરસતો નથી. તેથી અપર સ્વરૂપે ફરસે છે એવું જણાય છે કે મકે, જો તેજ સ્વરૂપે ફરસે તો પદ્ દિગ્સંબંધ સંજવે નહી. અને પદ્ દિગ્સંબંધ તો લોક પ્રસિદ્ધ છે જેમ કે, આ પશ્ચિમ દિગ્સંબંધ, આ પૂર્વ દિગ્સંબંધ, તથા આ ઊત્તર દિગ્સંબંધ પ્રમુખ ઠ એ દિગ્સંબંધ નિન્ન નિન્ન કહેવા અન્યથા પદ્ દિગ્સંબંધ કેમ કહેવાઈ શકાશે? અને પરમાણુ તો નિરંશ છે, માટે એક અંગનેવિષે ઠ સંબંધ નિન્નનિન્ન કેમ થાય? એ કારણ માટે પરમાણુને સાંશ કહેવું જાયે. ત્યારેજ નિન્નનિન્ન સ્વરૂપે પદ્ દિશાઓની ફરસના ઘટમાન થશે.

વત્તર:- (જની) પરમાણુ તો નિરંશજ છે. સાંશ કહેવાયજ નહી. પરંતુ પુનઃ જ પરમાણુનેવિષે અર્ચિત્ય પરિણામ શક્તિ હોવાથી તેણેકરી નિરંતર્યપણે ઠ દિશા નીતાયે રહ્યો છે. અને ઠ દિશાઓની ફરસના કરે છે. પણ અંગેકરી ફરસના ન સમજવી. (વલી વીઢને કાર્કિક વિગેષ પૂછે.) તમે કેમ જ્ઞાનના મંતાનનેવિષે એકજ ક્ષણને કારણ કાર્યજાવ સંબંધ માનો છો? પૂર્વ જ્ઞાન જનક જે ક્ષણ તે પણ નિરંશ છે તેમ ઠતાં તેમાં વે અંગની કલ્પના કરો છો, જે અંગેકરી કારણસંબંધ છે. તેજ અંગેકરી કાર્યસંબંધ નથી; અને જે અંગેકરી કાર્યસંબંધ છે તેજ અંગેકરી કારણ સંબંધ નથી. એ તમારી શુક્તિયે તમારાજ ગત્તામાં પામી આવે છે માટે એમ માનવું જાયે છે કે, ક્ષણતો નિરંશ છે પણ વસ્તુ વ્યાવર્તનનેકરી કાર્યકારણ જાવ સંબંધની કલ્પના ધર્ષ શકે છે. એમ પરમાણુનેવિષે પણ વિચાર કરીએ છો.

હવે વલી પ્રતંગથી દેવવગાદની નિયતિ લખીયે તે:-જે આકાશ પ્રદેશનેવિષે જે પુનઃજલ્પ્ય રહ્યું છે તે એક પ્રદેશવગાદ, સંખ્ય પ્રદેશવગાદ, અન્યથા અન્ય પ્રદેશવગાદ જયન્યથી એક નમ્મયથી રહે; ને ત્યાર પઠી એક પ્રદેશવગાદ ને દિવ્ય વેશવગાદ પાપ છે, અને દિવ્યવગાદ ને ત્રિપ્રદેશવગાદ આવે છે ને કલ્પથી તો ઠ

पड्डव्यविचार.

संख्यात काल पठी थाय परतु अतत कालसुग्री एकावगाढपणे रहे नही, एवो एनो ल
 नावज ठे हवे अथवाहनुं अतर लखिये ठेए - जे परमाणु ए करीने जे आकाशनो प्रे
 श अथवाहित थएलौ होय तेज ठेकाणे जवन्यथी एरु समय थने उत्कृष्टथी थ
 संख्यात कालसुधी रहेठे त्यार पठी वली बीजा प्रदेशनी अथवाहना करेठे एम
 फरतो फरतो फरि तेज आकाश प्रदेशनेविपे उत्कृष्टथी थसंख्यात काले आबीनाय
 ठे केमके, आकाशना असख्यात प्रदेशज ठे

आवाका - मूल प्रदेशनो त्याग करी बीजा थसख्यात आकाश प्रदेशीय थ
 नतवार फरसीने पठी पाठो आबीने मूलनो प्रदेश फरसता अततकालनुं अतर
 संजवेठे तेम वतां असख्यात कालनुज अतर कहेवानु कारणसु ?

उत्तर - पुजजनो एवो स्वभावज होयठे के, ते असख्यात कालसुधी फरीने
 पाठो तेज आकाश प्रदेशनी अथवाहना करेठे
 हवे पुजजना गुण कहिये ठेए - जेणेकरी वस्तु, अलकृत एटले शोनायमान
 बीजामां थावे तेने वर्ण कहेठे तेना पाच प्रकार ठे - रुक्म, नीज, श्वेत, पीतनेरु
 ए वधा पुजजने विपे होयठे थही कोईक नैयायिक ठवो विचित्र वर्ण पण मानेठे
 ते पाच वर्णाना सयोगथी उपजे ठे तेने सर्वथा निन्नज कहेठे, पण ते निन्न नथी
 गंध वे ठे - एक सुगंध बीजो दुर्गंध अत्र कोई बीजो विचित्र गंध पण माने
 ठे ते पण सयोगथी उत्पन्न थायठे परतु निन्न नथी

रस पांच ठे - तिक्त, कटुक, कषाय, आम्ल तथा मधुर कोईक लवणने
 ठवो रस कहेठे परतु तेनो मधुर रसनेविपे अतरभाव ठे ते आ प्रमाणे - सर्व
 नोजन तैयार कखुवता तेमा यद्यपि बीजा सर्व इव्योनु मेजन होय ठे तथापि
 जो एक लवणनु प्रहेपण कखु न होय तो ते नोजन मधुर जागतु नथी एटः
 माटे लवणने पण मधुरज कहेठु

स्पर्शी थावठे - कर्कश, मृड, गुरु लघु, उष्ण, शीत, स्निग्ध ने रुद्ध ए थाव
 फरस पुजजनेविपे होयठे एम सर्व मजी बीज गुण पुजजना जाणवा तेउमाना
 पांच गुण एक परमाणुनेविपे मजी थावेठे ते आरी रीते - पांच उणांमानो ग
 मे ते एक वर्ण, पांच रसमानो गमे ते एक रस, वे गयमानो गमे ते एक गय, अत्र
 थाव फरसमाना चार फरस नथी होता, ते आ - कर्कश, मृड, गुरु ने लघु
 ए चार स्पर्शी सुख परमाणुनेविपे न होय थने गीत, उष्ण, स्निग्धने रुद्ध ए चा
 रमां पण विरोधी वे गुण एक प्रदेशनेविपे न होय जेम के, शीतनो विरोधी उष्ण

गुण ठे तथा स्निग्धनो विरोधी रुद्ध गुण ठे. ते माटे अविरोधि वे गुण होय शीत स्निग्ध अथवा शीत तथा रुद्ध अथवा उष्ण स्निग्ध अथवा उष्ण ने रुद्ध, एम विपरीत पणो पण थईं शकेते. माटे परमाणु एक अंग ठे तेमां अविरोधी वे फरस लेवा. एवी रीते पांच गुण एक परमाणुनेविपे जाणवा. वे प्रदेशीया खंधनेविपे उत्कृष्टी दश गुण होयते. केमके, तेमां निन्न निन्न वे व र्ण, वे रस, वे गंध तथा चार अविरोधी स्पर्श ते वे वे जूटा जूटा प्रदेशनेविपे होय ए दशगुण वे परमाणुना जाणवा. एम त्रिप्रदेशी खंधनेविपे उत्कृष्टी चार गुण होयते, ते आ प्रमाणोः—एक वर्णने एक रस ए वे गुण द्विप्रदेशी खंधना कर तां एमां अधिक होय ठे. केमके त्रण प्रदेश होवाथी गंध तो प्राये वेज ठे, अने फरसतो सूक्ष्म परिणामे चारज होयते. तथा चार प्रदेशीया खंधनेविपे उत्कृष्टी चौदगुण होयते. तेमां चार वर्ण चार रस ने वाकीनासर्व पूर्वोक्त रीते जाणवा. पंच प्रदेशीया खंधनेविपे पांच वर्ण, पांच रस, वे गंध, तथा चार फरस ए शोल गु ण होयते. एम संख्यात प्रदेशीयो खंध, अस्संख्यात प्रदेशीयो रंध तथा अनंत प्रदेशीयो खंध जेटली वारसुधी सूक्ष्म परिणाम पणो परिणाम्यो होय ठे त्यांसुधी तेथोनेविपे उत्कृष्टी शोल गुण होयते. अने जयन्यथी तो पूर्व जे पांच गुण परमाणुनेविपे कहेला ठे तेदलाज अनंत प्रदेशीया खंधनेविपे पण होय ठे.

हवे वादर परिणाम कहियेठेए—वादर परिणामनेविपे जयन्य तो सात गुण होय ठेः—गुरु, कर्कश, अथवा मृदु. लघु, ए वे स्पर्श अविरोधी लेवा; अने पांच गुण मूल गा लेवा अने उत्कृष्टी तो वीश गुण होयते हवे एना पर्याय कहिये ठेए—पर्याय ते एक गुण रुग्ण तेम एक गुण नीजादिक पण जाणवा जेम के, एक परमाणुमां सर्व जयन्य पणो रुग्ण वर्ण होय तो ते एक गुण काजो कहिये. पत्ती वजी तेथी वमणी कालाश ते द्विगुण रुग्ण कहिये एम यावत संख्यात गुणो, काजो अने ख्यात गुणो काजो तथा अनंत गुणो रुग्ण वर्ण होयते; एप्रमाणे नरे पर्यायो जाणवा. एम नीज तथा पीनादिकनेविपे पण एजरीने जाणी सेवुं.

आशंका—गुण अने पर्यायनेविपे जेदुं ठे? जे गुण न्ह्या तेने पर्याय कहोठो.

उत्तर.—गुण तथा पर्यायनेविपे कांई जेदुं ठे. “सद् जात्रिणो गुणाः कमजा विनः पर्याया.” जे सदैव न्हयनीं ठे एटले वणि, गंध, रस तथा स्पर्श, ते गु ण जाणवा ए सामान्यपणो मूर्तिमंत इय्यी एक देश निन्न न होय माटे गु ण कहेवापठे, अने जे अहुकने होय ते सदा न्हजावी न होय तेने पर्याय क

પદ્ધત્યવિચાર

હિયે જેમ કે, એક ગુણ કાલત્વાદિક તે દ્વિગુણ કાલત્વાદિક અવસ્થાયાકી નિવત્ત
 ળે, તથા દ્વિગુણ કાલત્વાદિક ત્રિગુણ કાલત્વાદિક અવસ્થાયાકી નિવર્તનને પામે
 ળે એમ પૂર્વ પૂર્વ પર્યાયિતું નિવર્તન એટલે નાશ થને ઉત્તર ઉત્તર પર્યાયોનો થાવિ
 નાવિ એટલે ઉત્પત્તિ થાય઼ે તેને પર્યાય કહિયે એ પ્રમાણે એક ગુણ રસ તથા દ્વિ
 ગુણ રસાદિક, તેમજ એક ગુણ ગત તથા દ્વિગુણ ગદ્યાદિક, વલી એક ગુણ કર્કશ
 તથા દ્વિગુણ કર્કશાદિક, થને સ્પર્શના પર્યાય પણ જાણી લેવા
 હવે પુરુજ સસ્યાન કહે઼ે -ગોલ સસ્યાન તે મોદકવત્, વર્તુલ સસ્યાન તે વન
 પવત્, લઘ સસ્યાન તે દમવત્, અશ સસ્યાન તે શૃયાટકવત્, ચતુરસ્ર સસ્યાન તે
 અયોધનવત્, જાણી લેવા ॥ ઇતિ જીવાદિ પદ્ ઇચ્ચસ્વરૂપ ક્ષેપ ॥
 અથ ઇચ્ચ લક્ષણ કથ્યતે -અનુપુપ્ વૃત્તમ્ પ્રણમ્ય પરમાત્માન, કર્મક્લેશાદિ
 વર્જિતમ્ ॥ ઇચ્ચાણા લક્ષણ વદ્યે, જૈનેન્દ્રમતદીપ્તિદ્ ॥ ૧ ॥
 જે વસ્તુ કાલત્રયનેવિપે વત્તે ળે તેને સત્ કહિયે ને તેજ ઇચ્ચ જાણુ
 તે સત્ શબ્દુ લક્ષણ આણુ ળે - “ઉત્પાદવ્યય઼ોચ્ચયુક્ત હિ સત્” જે વસ્તુ
 પર્યાયની અપેક્ષા કથચિત્ત ઉપજે ળે, વલી કથચિત્ત જથન્યથી સમયાંતરે
 તથા ઉત્કૃષ્ટથી અસ્તભ્યાતા કાલ પઠી તે વસ્તુ પર્યાયની અપેક્ષા વિનાશને
 પામે ળે, થને તેજ વસ્તુ ઇચ્ચથી ક્યારે પણ ઉત્પન્ન ન થાય, તેમ વિનાશ પણ
 પામે નહીં કિંતુ સદા સર્વદા કાયમ હોય તેને સત્ કહે઼ે તકલ શ્રીમતિવદે
 “ધ્રોવ્યોત્પાદવ્યયોપેતં, ઇચ્ચ કાલત્રયે સ્થિતમ્, ઇચ્ચતસ્તત્ર સત્ત્વ હિ જન્મનાશો
 ચ પર્યાયાત્” તત્ર દષ્ટાત જેમ એક જીવ ઇચ્ચનેવિપે નારક પર્યાયનો વિનાશ
 હોય, થને નર પર્યાયનો ઉત્પાદ હોય પણ જીવ ઇચ્ચ તેજ ળે તેનો મૂલથી ળ
 સ્પાદ તથા વિનાશ હોતો નથી સદા સર્વદા સાશ્વત ળે તથા પુરુજ ઇચ્ચનેવિપે
 તથા વિનાશ થાય઼ે, તે કાલાદિકની જોગવાઈ પામીને થાય઼ે તે આ પ્રમાણે -
 યમ પુરુજ પરમાણુ તિલ્લસા પરિણામેકરી મૃદુઆકારે પરિણામને પામે઼, તેનો
 નકારના યાગથી મૃત્પિન્ન થાય઼ે, ત્યાર પઠી જ્યારે ચક્રની ઉપર ચડે઼ે ત્યારે
 ચક્રત્રિ નિમિત્ત કારણની યોગતાથી સ્થાસ પરિણામને પામે઼, પઠી હસ્ત પ્ર
 આદિક લક્ષણ તથા પુરુપ વ્યાપાર લક્ષણ નિમિત્ત કારણની યોગતાથી કાગ
 ણામને જજે઼ે, પઠી તેજ કુચુન તથા શિવક પરિણામે થાય઼ે તે ટપક જ્યારે
 સુદ્ધ, વચુ, તથા ગ્રીવક પરિણામને પામે઼ે ત્યારે ઘટ કહેવાય ળે તથા ત

વલી ઘટનોટન મુજગયનિયાત થકી કપાલ પરિણામને પામે છે, ત્યારે કપાલ માલા કદેવાયને. એટલે પૂર્વ પૂર્વ પર્યાયોનો વિનાગ થતો જાય છે ને ઉત્તરોત્તર પ ર્યાયોનો ઉત્પાદ થતો જાય છે. પણ પુરૂજ ઇચ્ચ સદા સાચવતજ છે. જો તે સત્તા પુરૂજાદિક ઇચ્ચની ન માનિયે તો ઉત્પાદ તથા વિનાગ નિરર્થક થાય. જો વસ્તુ થી કાંઈ ટેજ નહી તો ઉત્પત્તિ શાની થાય? ઇચ્ચને જેની ઉત્પત્તિ થતી નથી તેનો વિનાગ પણ થતો નથી, યથા પદ્ધત્ય. જે વિનાગ થાય છે તેજ ઉત્પન્ન થાય છે; ઇચ્ચને જેનો વિનાગ ન થાય તેનો ઉત્પત્તિ પણ ન થાય. માટે ઉત્પાદ, વિના ગ તથા સત્તા એ એકજ છે. તથોક્તં શ્રીમતિચંડે “ઉત્પાદ. કેવલો નાસ્તિ, વિના શોપિ ન કેવલઃ; કિતુ સત્તાસમાક્રાંતો. નાપિ સત્તા ચ તૈવિના, ૧ યદુત્પન્નં ચ તન્ન ઇં યન્નં તન્ન જન્મયુક્, યન્ન વસ્તુ નચોત્પન્નં, દૃષ્ટં નદૃષ્ટં કદાપિન. ૨ કાલાદિપંચ સામર્થા, પ્રાપ્ય ઇચ્ચેષુ પર્યાયા; ઉત્પદ્યંતે વિપદ્યંતે, જલકલ્લોલવલ્લલે. ૩ ”

આશંકા:--તમે જે પૂર્વ પૂર્વ પર્યાયોનો વિનાગ માનો છો તેવિનાગનું અપર નામ અજાવ છે, માટે તે સર્વથા પ્રકારે જાવથી નિન્ન છે, કિવા અનિન્ન છે જો સર્વથા જાવથી નિન્ન માનિયે તો અવસ્તુ સ્વજાવ થાય, અવસ્તુ સ્વજાવની સિદ્ધતા થયાથી કોઈ કાર્યની સિદ્ધિ થશે નહી, તથોક્તં શ્રીમતિચંડે:--તુઠ્ઠરૂપોહિ યો જાવઃ સકથં કાર્યસાધકઃ; અદારિં નર્વેદિશ્વં, સચેદિ ફલેગ્રહિઃ ૧ તથા જાવનેજ સર્વથા અજાવ કહેશો, તો જાવની પ્રતીતિનો લોપ થશે, ઇચ્ચને તેમ થયાથી સર્વ જગત્ શૂન્ય ઠરશે. ત્યારે તમે અજાવ તે શાને કહો છો ?

ઉત્તર:--જાવથી કથંચિત્ નિન્ન અજાવ હોય છે, જે સર્વથા નિન્ન કહે વાય નહી. ઇચ્ચને સર્વથા અનિન્નપણ ન કહેવાય તે કથંચિત્ નિન્ન કહિયે તે આવી રીતે છે.--સમસ્ત વસ્તુનેવિષે વે અંગ હોય છે --એક સદંશ ને વીજો અસદંશ તેમાં પર્યાયની અપેક્ષાએ અતીત તથા અનાગત પર્યાયને અસદંશ કહે છે, ને વર્તમાન પર્યાયને સદંશ કહે છે. એ સદંશ જાવરૂપ કહેવાય છે. ઇચ્ચને અસદંશ અજાવરૂપ કહેવાય છે. અજાવનું લક્ષણ ન્યાય શાસ્ત્રમાં આવી રીતે કહ્યું છે--“ઇચ્ચપર્યાયોન્યાત્માજાવ ઇતિ” એટલે જે અજાવ તે પણ ઇચ્ચ ઇચ્ચને પર્યાયથી નિન્ન નથી. જે જાવ સ્વજાવ તે અજાવ છે. તેના ચાર પ્રકાર છે:--પ્રાગઅજાવ, પ્રધ્વંસાજાવ, અત્યંતાજાવ ને અન્યોન્યાજાવ. તેમાં પ્રથમ પ્રગજાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે:--યન્નિદૃષ્ટાવેવકાર્યસ્યઉત્પત્તિઃ સોસ્યપ્રાગજાવઃ જે પર્યાયનેવિષે વિનાશોકરીને અવશ્ય અપરપર્યાયની ઉત્પત્તિ થાય છે તે ઉત્પદ્યમાન ઉત્તર પર્યાયથી પૂર્વે જે વિનાશી પર્યાય છે તેને પ્રાગજાવ કહેવો. અથ

જેમ ક્ષીરના વિનાશથી દધિનો ઉત્પાદ થાય છે માટે દૂધનેગિરિ દહીનો પ્રાગજાવ કરી દેવાય જેનો પૂર્વે અજાવ હોય તેને પ્રાગજાવ કહે છે. એમ મૃત્પિમ્નને ઘટનો તથા તંતુપુત્રની ત્યાંસુથી તેનો ક્ષીરનેગિરિ પ્રાગજાવ છે. એમ મૃત્પિમ્નને ઘટનો તથા તંતુપુત્રને પટનો પણ પ્રાગજાવ સંબંધ જાણી લેવો હવે પ્રધ્વસાજાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - પદ્ધત્યનો કાર્યસ્યાવરણ વિપ્રતિપત્તિ સોસ્યપ્રધ્વસાજાવ જે પર્યાય ઉત્પન્ન થયાથી જે પર્યાયોનો અવરણ કરી વિનાગ થાય છે, તે વિનાશી પૂર્વ પર્યાયથી ઉત્તર પર્યાયનેગિરિ પ્રધ્વસાજાવ કહે છે અત્ર દર્શાવે જેમ દૂધના વિનાગથી અવરણ કરી દધિજ હોય છે તેથી દહીનેગિરિ દૂધનો પ્રધ્વસાજાવ કહેવાય તેમ મૃત્પિમ્નના વિનાગથી અવરણ કરી ઘટ, તથા તંતુપુત્રના વિનાગથી અવરણ કરી પટની ઉત્પત્તિ હોય છે, તો તે ઘટને તથા પટને પ્રધ્વસાજાવ કહે છે એટલે જે પૂર્વપૂર્વ પર્યાય હોય તેનેગિરિ પ્રાગજાવ કહે છે, ને ઉત્તર ઉત્તર પર્યાય હોય તેનેગિરિ પ્રધ્વસાજાવ કહે છે એમ વલી દધિથી તકનો ઉત્પાદ દહીરૂપ પર્યાયની અપેક્ષાકરી દધિને પ્રધ્વસાજાવ કહે છે અને ઉત્તર તકરૂપ પર્યાયની અપેક્ષાકરી દધિને પ્રાગજાવ કહે છે

આશકા - એક વસ્તુનેગિરિ વે ધર્મ કેમ સજવે ?

ઉત્તર - વસ્તુ, અનત ધર્માત્મક હોય છે જેમ કે, એક પુરુષનેગિરિ ગ્રાહ, નર્તુ પુત્ર, પૌત્ર, તથા દૌહિત્ર પ્રમુખ ઘણા ધર્મો હોય છે એટલે પુત્રની અપેક્ષા પિતા કહેવાય છે, નાઈની અપેક્ષા વ્રાતા કહેવાય છે, સ્ત્રીની અપેક્ષા નર્ત્તા કહેવાય છે, માતાની અપેક્ષા પુત્ર કહેવાય છે, પુત્રના પુત્રની અપેક્ષા પૌત્ર કહેવાય છે અને પુત્રીના પુત્રની અપેક્ષા દૌહિત્ર કહેવાય છે, પરંતુ પુરુષ એકજ હોય છે તેમ અત્ર પણ જાણવું હવે અન્યોડન્યાજાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - સ્વરૂપાતરાન્યરૂપાચારિતરેતરાજાવ । તત્ર દર્શાવે - જેમ ગાય ને અશ્વ એ બે પદાર્થો છે, તેમાં ગાયના સ્વરૂપની નાસ્તિ અશ્વનેગિરિ ને અશ્વના સ્વરૂપની નાસ્તિ ગાય નેગિરિ એ એમ અન્યોન્ય એટલે પરસ્પરનેગિરિ એકેકનો જે અજાવ છે તે અન્યોડન્યાજાવ જાણવો એનાં ચાર નામ છે - અન્યોડન્યાજાવ, સ્તરેતરાજાવ, પરસ્પરાજાવ, તથા અન્યાપોદ્ધ જાવ હવે અત્યંતજાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - કાલત્રયાયે પરિણામનો ત્રણ કાલનેગિરિ અજાવ, તેને અત્યંતજાવ કહિયે તત્ર દર્શાવે - જેમ એક ચેતન આત્મતત્ત્વ છે તે ક્યારે પણ અચેતન થયો નથી, થતો નથી

ने यज्ञे पण नही एमज जड धर्मवाला पुज्जननेविषे क्यारे पण वस्तुत्वे चेतनपणुं सं
जवे नही एटले तादात्म्य जाव थाय नही, संयोगी जावे तो ए पुज्ज अनंतिवार चे
तन थया ठे; थायठे, ने यज्ञे; माटे चेतन वस्तुनेविषे तादात्मिक जावे अचेतनवस्तुनो
अत्यंतानावठे. तथा अचेतनवस्तुनेविषे तादात्मिकजावे चेतनवस्तुनो अत्यंतानावठे.

आशंका-घट तथा पटनेविषे अत्यंतानाव मानवामां शुं हरकत ठे? केमके,
घट ते पटात्मा नथी ने पट ते घटात्मा नथी.

उत्तर-ए तारुं कहेवुं यद्यपि सत्य ठे. तथापि एवु त्रणे कालनेविषे संजवे
नही केमके घटाकारे परिणामने पामेजा जे पुज्ज इव्य ते कोई समये पटाकार परि
णामने पामेठे, अने पट पुज्जो घटाकारे परिणामे ठे, माटे तेनेविषे अत्यंत
जाव कहेवाय नही. किंतु अन्योऽन्यानाव कहिये. एना संग्रहना श्लोक
कहेठे-ह्रीर दध्यादि यत्रास्ति प्रागजाव. स उच्यते; नास्तिता पयसोदक्षि प्रध्वंसा
जावजडणं. १ गवि योश्वाद्यजावश्च. सोन्योन्याजाव उच्यते, अगर्गंगादिरुपेणात्यंता
जावन्तु जस्यते. २ नचावस्तुत एवस्युर्जेदास्ते नास्य वस्तुनि ॥ ५ति जैनमतेजावो, जावि
नोवस्तुरूपक. ३ एटले श्रीजैनमतनेविषे जाव स्वजाव अजाव कह्यो अने नैयायिक,
वेगेषिक तथा मीमांसकादिक दर्शननेविषे अजाव ते जावथी निन्न पदार्थ माने
ठे. ते मिथ्यावादि जाणवा. चावीरु मती तो अजाव पदार्थने मानताज नथी,
तेअने पण अनिष्टनी प्राप्ति ठे. तयोक्तं अकर्मकाचार्ये-कार्य इव्यमनादि न्यात्, प्राग
जावस्य निन्द्वे ॥ प्रध्वंसस्यैव कार्यन्य. प्रोच्यते नित्यतां व्रजेत् ॥ १ ॥ एक रूपं जवेद्विध,
मन्यापोह्यतिक्रमे ॥ जवेद्वानिः स्वधर्मस्याऽत्यंतानावप्रलापने ॥ ७ ॥ एनो अर्थ श्री
समतजड स्वामी ए अष्ट सहस्री टीकामां आवी रीते कयो ठे -ते माटे अहां चा
वीरु, जो तुं प्रागजाव मानजे नही, तो कार्य इव्यनी अनादि यज्ञे अने घट पटा
दिक जे कार्य इव्यठे, तेनी आदि तो बाल गोपाल सर्वने विहित ठे, १ जो प्रध्वना
जाव नही मानजे; तो कार्य इव्यनो विनाश संजवजे नही. सर्व इव्य नित्य व्रजे
ने कार्य इव्यनो विनाश तो सकज लोकमां प्रनिद्व ठे, २ जो अन्यापोह नही मा
नजे तो नमस्त वस्तुजुं एक रूप व्रजे, अने वस्तु तो सर्व निन्न निन्न स्वजावज
दीगमां आवे ठे. ३ जो अत्यंतानाव नही मानजे तो कोई स्वधर्म निद्व यज्ञे नही,
चेतन जे आत्मा ते कोई नमय अचेतन यई जज्ञे ने जे जडात्मक पुज्ज ते
कोई समय सर्वथा चेतनात्मक यई जवानो संजव यज्ञे ते एम तो कोई काले
थायज नही. ४ माटे सर्वत्रैव अजाव मानवो. ते पण वजी अजाव स्वजाव मानवो;

પહ્લવ્યવિચાર

પણ જે તુલ્યસ્વનાવ માનવુ તે પણ અનિષ્ટ છે. શ્રી ચિતામણિ શાસ્ત્રનેવિષે પૂર્વ ક્ષીએ કહ્યુ છે કે, દષ્ટસ્તાવદય ઘટોનચ પતન્ દષ્ટ સ્તથા મુજરો દષ્ટા કર્પરતિ પરમિતો જાવોન દષ્ટોપર સ્વાધીના કલશસ્ય કેવલમિય દષ્ટા કપાજાવલોતે નાજાવ ઇતિ શ્રુતિ કનિહિતા કિંચાત્ર તત્કારણમ્ ' અહો નૈયાયકો, પ્રથમ જૂનેવિષે જે ઘટ વીગો, તે કપર મોગર પાત વીગો, ત્યાર પછી રાપરા દિગો, પણ એટલાથી વીજો અજાવ કોઈ વીગો ન કહેવાય, તેમ ઠતા તુ કહિશ કે, મેં ઘળે રિયે અજાવ વીગો તે જૂગો છે તેની તો કપાલાવલી વીગી કહેવાય, પણ અજાવ દિગો કહેવાય નહીં માટે અજાવ એવો સ્મૃતિ તે ફર્ક રહેતે. તે માનવાતુ છુ કારણ છે માટે કપાજાવલોનેજ અજાવ કહિયે કે જેથી સકલ વાત સુચરે. ॥ ઇતિ હ્યલક્ષણ હવે નવ સ્વરૂપ કહેતે તેમાં નૈગમ નવ અશગ્રાહી છે એ વસ્તુના અશને સૂર્ણ વસ્તુજ માનેતે જેમકે, સૂચ્ય નિગોદિયા જીયમા અક્ષરના અનતમા જાગ જેણે જ્ઞાન, ઠતા તેને સિદ્ધ સમાન માને છે. અને તેરમા તથા ચાંદમાં ગુણસ્થાનને રિયે વર્તતા સિદ્ધ મનુષ્યોને કર્મનો એક અશ ઠતાં સસારી કહેતે સમગ્ર નયરને સત્તાતુ યદ્દહણ થાયતે સર્વે જીવ સરસ્વા છે સત્તા ગુણ ઘટે નહીં વ્યવહારનયે કરી જોર અને પુદ્ગલના જેદ કહેવાયતે - જેમકે, જીયના જેદ - સિદ્ધને સસારી તેમાં સસારીના વેજેદ - અયોગી ને સયોગી સયોગીના વે

જેદ - ઇન્દ્રિયને કેવલી ઇન્દ્રિયના વે જેદ - અયોગી ને સયોગી સયોગીના વે માંહના વે જેદ - અસ્પર્શ અને સપ્ર્શ સપ્ર્શના વે જેદ - સૂક્ષ્મસપ્ર્શ ને વાદર સપ્ર્શના વે જેદ - શ્રેણી પ્રતિપન્ન ને શ્રેણી અપ્રતિપન્ન શ્રેણી અપ્રતિપન્નના વે જેદ - અપ્રમત્ત ને પ્રમત્ત પ્રમત્તના વે જેદ - સર્વે વિરતિ ને વેશવિરતિ, વેશવિરતિના વે જેદ - વિરતિ ને અવિરતિ અવિરતિના વે જેદ - સમ્યક્ત્વીને મિથ્યાત્વી મિથ્યાત્વીના વે જેદ - પરિત્ત સસારીને અપરિત્ત સસારી એમ પુજનના પણ વયે જેદ થાય જેદોના વે જેદ - પ્રમાણે - અણુ ને સ્વરૂપ તેમાં સ્વધના વે જેદ - સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ ને વસ્ત્રના વસ્ત્રી વય જેદ છે - સચિત્ત સચ ને અચિત્ત સચ એવન્નના પણ વય જેદ છે - ત્રીગૂહીત ને અત્રીગૂહીત એવી રીતે અનક જેદોતુ વિચરન કરી સત્તુ જે વર્તે વર્તમાન કાજે વર્તમાન જાવતુ યદ્દહણ થાય ત રહુમ્મર નય જાણતુ જેમ કે, સાધુપણે વર્તે તે સાધુ કહેવાયતે, અને જે સાધુ ઠતા પણ પ્રત્યંપણ વ

સેતો કોય તેને ગૃહી કહેતે. જે અહરુપ નામ મુલે કહે તે શ્વ નય જાણવો. જે ગુણની ઉપમાને ગ્રહણ કરે નહી, પણ ગુણ સહિત અર્થાતરની ગ્રહણ થતી વસ્તુને વસ્તુ પણે કહેવી તે સમનિરુદ્ધ નય કહેવાયતે. જેમ કે, કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણ પ્રાપ્ત પચાથી સિદ્ધ કહેવો, અને જે ગુણપર્યાય સહિત સંપૂર્ણ અવસ્થા પ્રાપ્ત વસ્તુને વસ્તુ કહેવી. જેમ સિદ્ધ સ્થાનિક પ્રાપ્ત જીવને સિદ્ધ કહેવો તે એવનૂતનય જાણવો એમ ઇષ્ડ્યને માતેનય પોતાના ઉપયોગથી લગામવા.

હવે ચાર નિદ્દેષા કહેતે—વસ્તુના નામ માત્રનો અંગીકાર તે નામનિદ્દેષો. એટલે નિર્ગુણ નથા ગુણસહિત વસ્તુની વિચારણા ન કરવી. અને જેવસ્તુને આકાર પણે અંગીકાર કરવી તે સ્થાપના નિદ્દેષો; ઉપયોગવિના વસ્તુનું સંપૂર્ણ ગ્રહણ કરવું તે ઇષ્યનિદ્દેષો અને ગુણ સહિત વસ્તુ પ્રમાણ કરવી નિર્ગુણ વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું નહી તે નાવ નિદ્દેષો ઇત્યાદિક પ્રકારે સમસ્ત નય જંગ, પ્રમાણ નિદ્દેષ પરદેષ સહિત, શુદ્ધ ચેતન પરમાનંદમયી, મહાનંદી, જ્ઞાન જ્ઞાયક, સકલ કર્મોપાધિ રહિત લોકાલોક વેત્તા, સ્વજ્ઞાનાદિ ગુણ સમૂહ કર્તા, અનંત અવિગમ અદ્વય અવ્યય, ધ્રુવ, મહારસી, સર્વ દર્શી, ગુણવાન, મોક્ષ કારણ, મોક્ષ મહાજ્ઞાન જ્ઞાયક, ધ્યાન ધ્યાતા ધ્યેય, એક એકલ જ્ઞાનગમ્ય, સ્વરૂપબુદ્ધિને અગોચર છે; એવો માહરો પરમાત્મા મુક્તે ધ્યેય, ઉપાદેય, મોક્ષનો વીજ છે; વીજો જે સર્વપર વસ્તુનો સંયોગ છે, તે માહરાથી ન્યારો હેય રૂપ સંસ્કાર છે, સંબંધ છે, પણ માહરો નથી એવીરીતે મોક્ષાર્થી સમ્યક્વીજોવે ધ્યાવબું.

હવે મોક્ષ પ્રાપ્તિનું ક્રમ લખે છે—સકલ કર્મ ક્ષય લક્ષણ મોક્ષ છે. તે મોક્ષ ને અર્થે ચાર અઘાતી કર્મ રૂપાવવાં. તે ચાર અઘાતી કર્મ શાથી રૂપાવવા ? કેવલ જ્ઞાનાદિ ચાર ગુણોથી રૂપાવવાં તે કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણ શાથી ઉપજે છે ? ધ ન ઘાતી કર્મ રૂપાવવાથી ઉપજે છે. તે ઘાતી કર્મ શાથી રૂપાવવાં ? યથારહ્યાત ચારિત્રથી રૂપાવવાં, યથારહ્યાત ચારિત્ર શાથી થાય ? લોન મોહનીયના ક્ષયથી થાય લોનમોહનીય શાથી રૂપાય ? સૂક્ષ્મસંપરાયચારિત્રથી સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રનું કારણ કોણ છે ? ત્રણ સંજ્વલનનનો ક્ષય. ત્રણ સંજ્વલના રૂપાવવાનું કારણ કોણ છે ? અપૂર્વ કરણ પરિણામ. અપૂર્વ કરણ પરિણામનું કારણ કોણ ? દર્શન મોહનીય નો ક્ષય, એમ દર્શન મોહનીય રૂપાવવાનું કારણ સર્વ વિરતિ છે સર્વ વિરતિનું કારણ પ્રત્યારહ્યાનીય ચાર કપાયોનું રૂપવું છે, પ્રત્યારહ્યાન રૂપવાનું કારણ દેશ વિરતિ છે; દેશવિરતિનું કારણ અપ્રત્યારહ્યાનીય ચાર કપાયનું રૂપવું છે; અપ્રત્યારહ્યાનીય ક્ષય થવાનું કારણ સમ્યક્ત્વ છે; સમ્યક્ત્વની કારણોત્પત્તિ સાત પ્રકૃતિરૂપના ક્ષયથી

થાયઁ, અથવા ક્ષયોપશમથી થાયઁ સાત પ્રકૃતિર્જના ક્ષયાદિકતુ કારણ અપૂર્વ ક
 ણ ઁ, અપૂર્વ કારણતુ કારણ મુહૂર્તસ્થિતિ ક્ષય ઁ, મુહૂર્તસ્થિતિ ક્ષયતું કારણ યથા પ્ર
 વૃત્તિ કારણ ઁ, યથા પ્રવૃત્તિ કારણતુ કારણ સાત કર્મસ્થિતિ ઘાત ઁ, સાત કર્મ
 સ્થિતિ ઘાતતુ કારણ મદ કપાયતા ઁ, મદ કપાયતાતુ કારણ આત્મવીર્ય ગુણ
 ના પર્યાય ગર્જિત વિશુદ્ધતા નામે પર્યાય ઁ, એવા અનુક્રમે કર્મ ક્ષયથી ગુણ પ્રકાશનો
 શ ને ગુણ પ્રકાશથી કર્મ ક્ષય ઁ, તે કારણ માટે જ્ઞાતા પ્રાણીયે ગુણ પ્રકાશનો
 વચ્ચમ કરવો જોઈયે તે વચ્ચમ શ્રુતજ્ઞાનથી થાય ઁ, દેવોપાદેયની પરિક્ષાને શ્રુત
 જ્ઞાન કહેઁ તે શ્રુતજ્ઞાનના વે જેદ ઁ - એક શુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાન ને વીજી અશુદ્ધ શ્રુત
 જ્ઞાન તેમા શુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનના વે જેદ ઁ - સ્વરૂપ શ્રુતજ્ઞાન ને પરરૂપ શ્રુતજ્ઞાન વનો
 અશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનના પણ વે જેદ ઁ - શુદ્ધ અને અશુદ્ધ એવીરીતે જીનાઽજીગાદિ પદ
 પદાર્થો સવાકાજ શાયતા પોતપોતાના ગુણપર્યાયકરી વર્તે ઇતિ મોક્ષપ્રાપ્તિસ્વરૂપ
 અથ આત્મપ્રાપ્તિ વિરિ જિલ્પયે - જે કારણ માટે આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્તિવિના કદા
 રાજે પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિ થતી નથી જેમ કોઈ પુરુષ નગર નામ સ્વરૂપ પ્રાપ્તિવિના કદા
 તા અન્યને પુત્રીને તે નગર પ્રત્યે પહોંચે ઁ તેમ આ જીવને મુકાવનાર સમ્યક
 જ્ઞાન ઁ વક્ત્ર - “વિરયા સાયક્ષાઁ, કતાય હોણા મહવ્ય ધરાવિ, સમ્મ
 કિંઈ વિહીણા, કયાવિ મુરુ ન પાવતિ” સર્વ સાયદ્યથી વિરમ્યા હોય, કયાપ
 મોખાદિક રહિત હોય, પંચ મહાવ્રતરૂપ વાદ્ય ચારિત્રકરી સહિત હોય, તો પણ
 સમ્યકદૃષ્ટિ રહિત થતા કદા કાલે પણ મોક્ષ પામે નહીં ગાથા - “નય જગ પમાણે
 હિ જા અપ્પા સાય વાય જાણે, જાણઽ મોક્ષ સરુવ, સમ્મચિંચીય સો છોડ”
 તે જીવ સમ્યકદૃષ્ટિ જાણગા કે જે, પોતાનો આત્મા મોક્ષસ્વરૂપ માક્ષમયી પરમા
 નદમયી અથા અવિનાશી અનત અનાદિ અવગ ત્યાદાદ જાણે. જાણે માને ત
 રહે અનુન, ત સમ્યકદૃષ્ટિ કહિયે તે સાત નયસ્સરી જાણે તેના મૂલ વ સ
 નાર ઁ - એક દ્ય સનાપ ને વીજો પર્યાય સનાપ તેમાં દ્ય સનાપ કાને ક
 હિયે? જે ગુણ અન પર્યાયના આશ્રય હોય તેને દ્ય કહિયે તે દ્ય ને પ્રકાર
 તુ ઁ - એક માગારણ ને વીજી અસાગારણ તેમાં અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્યત્વ પ્રમયત્વ,
 તથા અગુન્નવુત્વ એ સામાન્ય છટ્ઁ માગારણ ગુણ ઁ અને વીજા અસાગારણ ગુ
 ણ ત ધર્માભિસાયને ગતિ ચાનણ ગુણ, અરમાભિસાયન સ્થિતિ ગુણ આસાદા
 મિદાવને અગાદગુણ, કાનમા પરાવર્તનાના ગુણ, પુરુષ દ્યનપિવે વર્ણ ગય
 મ ને સ્પર્શ ગુણ, તીરદ્યના ચતના ત્રકુણ જ્ઞાન ગુણ, દરોનગુણ ચાત્રિગુણ ન

વીર્યગુણ એ અસાધારણ ગુણ. તથા સાધારણ ગુણ તે અમૂર્ત્યાદિક પર્યાયના વે જેદ
 ઠે:- એક સ્વનાવ પર્યાય તે અગુરુજઘુ વિકારરૂપ ઠે તેના પદ્મગુણી વૃદ્ધિ હાણિમય વાર
 જેદ ઠે. એ વારે પર્યાય ઠે ઇચ્છને સમાન ઠે. અને વીજો જેદ જે વિનાવ પર્યાય તે
 પુરુજ ઇચ્છને તથા જીવ ઇચ્છનેજ ઠે તથા શુદ્ધ ઇચ્છાર્થિક નયે કરી. આપણો
 આત્મા સિદ્ધ સમાન અષ્ટ ગુણધારી ઠે. પર્યાયનયે સ્વનાવપર્યાયેકરી સદ્ગતિદ્ધસમાન
 ઠે. અને જ્ઞાત પર્યાયે કરી અજ્ઞાન સંવંધ સંસારી ઠે. નૈગમ નયેકરી અલ્પગ્રાહી ઠે.
 જેમ આઠ પ્રદેશે કરી સર્વ જીવ નિદ્ધ ઠે. સંગ્રહ નયે કરી સત્તાગ્રાહી ઠે સર્વ જીવ
 નિદ્ધ સ્વરૂપ ઠે. વ્યવહાર નયેકરી જેદ વિચંજના કારી જે જીવના વચે જેદ ઠે.-એક
 નિદ્ધ વીજો સંસારી. સંસારિના વે જેદ - એક સયોગી વીજો અયોગી સયોગીના
 વે જેદ - એક ઠગ્ગસ્ય વીજો કેવલી ઠગ્ગસ્યના વે જેદ - એક રૂપક વીજો ડપ
 જામરુ, ઇલ્યાદિ. તથા કજ્જુસૂત્ર નયેકરી તેજીવ જે પરિણામે પરિણમતો વંતે, તેસમયે
 તેજીવ તેયોજ કહિયે યથા મમતામયી પરવસ્તુમાનતો ચેતન અજ્ઞાની કહિયે. સમ
 તામયી સિદ્ધ સમાન. પોતાપોતાનાં આત્માને ધ્યાવે તેસમયે તે સિદ્ધ કહિયે. શબ્દ
 નયેકરી નામાદિ નિદ્ધને પણ સિદ્ધ કહિયે સમનિરુદ્ધ નયેકરી તે પર્યાયને ગ્રહે એટલે
 નિદ્ધ પર્યાયવંત સિદ્ધ કહિયે. એવંજૂત નયેકરી જે સંપૂર્ણ ગુણ પર્યાયને ગ્રહે એટલે
 પોતાની ક્રિયા કરતો અચલ તે લીજીયે. યથા સિદ્ધ સ્થાનિક પ્રાણ જીવને સિદ્ધ
 કહિયે. એમ સર્વ વસ્તુનેવિપે સાત નય જાણવા. નય તે જે ઇચ્છ અનેક ધર્મે વચને
 કરી સાત જંગ સ્યાદસ્તિ, સ્વઇચ્છ ક્ષેત્ર નાવત્વેન યથા સ્વઇચ્છ ચેતન ગુણ અનંત ઠે,
 સ્વક્ષેત્ર તે ચરમ શગેર ત્રિજાગન્યૂન અથવા અસંખ્યાત પ્રદેશ સમાન ચેતનત્વ, સ્વકાલ
 તે ઉત્પાદ વ્યવસ્થરૂપ, અગુરુજઘુ પર્યાયનો પરિણમન, સ્વનાવ તે જ્ઞાન ઢઝીન ચારિત્ર
 વીર્ય, ઇતિ એગુણેકરી જીવઇચ્છ ઠતોઠે. સ્યાન્નાસ્તિ પરઇચ્છ ક્ષેત્ર કાલ નાવત્વેન પરઇચ્છ
 અચેતના, પરક્ષેત્ર પાંચેઇચ્છ પોતપોતાની અવગાહનાસમાન જડતારૂપ, પરકાલ તે
 પોતાનો અગુરુજઘુ પર્યાય, પરનાવ તે, પોતપોતાનો વિજેયગુણ; એવીરીતે પર ઇચ્છા
 ટિ ગુણ ચેતનનેવિપે નથી એ કારણ માટે નાસ્તિ ઠે. અને સ્યાદસ્તિ નાસ્તિ એ વચ્ચે
 નાવ એક મમયે ઠે. સ્યાદવક્તવ્યતે આ કારણમાટે ઠે -કોર્ષપણ સમયે એકાંત વચ
 નેકરી કહ્યો જાય નહી કેમકે, વચન તે અસંખ્યાત સમયાત્મક ઠે અને આત્મ
 ઇચ્છ એક સમયમાં અનંત ગુણ પર્યાયમયી ઠે, અને સ્યાદસ્તિ અવક્તવ્ય સ્યાદનેકાં
 તપણે અસ્તિ, તેનું અવક્તવ્યપણું ઠે. એમજ સ્યાદનાસ્તિ અવક્તવ્ય. તથા સ્યાદસ્તિનાસ્તિ
 યુગપત્ અવક્તવ્ય તે સ્યાદાદપણે અસ્તિ નાસ્તિ સમય કાલ એક સમયે વચન

અગોચર છે એમ અનેક ધર્માત્મક આત્મા સ્યાદાદ જાણેકરી જાણે તે સ્યાદાદ ના આઠ પદ્ધત્ય છે - નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક, સત્, અસત્, વક્તવ્ય તથા અવક્તવ્ય પોતાના ચેતના ગુણેકરી આત્મા નિત્ય છે, અગુરુલઘુ પર્યાયેકરી આત્મા અનિત્ય છે, એમડ્યથા નિત્યાનિત્ય, ક્ષાયક ગુણેકરી આત્મા એક છે, અસત્વા ત પ્રવેશપણેકરી આત્મા અનેકપણે છે, એમ ડ્યથાપણે એકાનેક છે, સ્વડ્ય પર્યાયેકરી આત્મા સત્ ઠતો છે, પરડ્ય પર્યાયેકરી આત્મા અસત્ અઠતો છે, એમ વસ્તુ સ્વરૂપે સત્ અસત્ છે, ડ્યથાપણે વક્તવ્યઠે એક સમયે એકઠો કથન યોગ્ય નથી માટે આત્મા અવક્તવ્ય છે, એમ એ પરકીય અપેક્ષા સ્યાદાદ હોય, અને સ્વઅપેક્ષાકરી ચેતન તા નિત્યઠે, અગુરુલઘુ પર્યાયે અનિત્યઠે ચેતના એકઠે અસત્વાત પ્રવેશ અનેકઠે નિત્યત્વમાં નિત્યત્વ સત્ છે, અનિત્યત્વ અસત્ છે અનિત્યત્વમાં અનિત્યત્વ સત્ છે અને નિત્યત્વ અસત્ છે એકત્વમાં એકત્વ સત્ છે અને અનેકત્વ અસત્ છે અને એકત્વમાં અનેકત્વ સત્ છે, ને એકત્વ અસત્ છે નિત્યત્વ, અનિત્યત્વ, એકત્વ, અનેકત્વ, એમ નિજ ગચન વ્યક્ત છે એક સમયે અવ્યક્ત છે એમ વસ્તુ સ્વરૂપ એક સમયે નિત્યા નિત્યઠે તેજ સમયે એકઠે ને તેજ સમયે અનેકઠે એમ સત્ ને અસત્ છે તેમ વ્યક્ત ને અવ્યક્ત છે એ આઠ પદ્ધત્ય એક પદ્ધત્યમાં એક સમયે રહ્યા છે એવીરીતે સ્યાદાદપણે ઠ ડ્યથાને જાણી, અને ઠ ડ્યથા ચેતન લઠ્ઠા જીવ ડ્યથા પોતાનો જ્ઞાન દર્શન ધારિત્ર વીર્યમયી અગિનાશી છે અનત પરમાનંદમયી એવો પોતાનો આત્મા ઉપાદેયકરી ધ્યાનગો એકારે આત્માનુ મોહકારણ મોહકમયી સર્વદે સ્યાદાદપણે પોતાના આત્માને જાણે માને તેજ સમ્યક્ત્વી કહેવાય તેગિના મિષ્ટાત્વી કહેવાય કહે સમ્યક્ત્વીને આઠ ગુણ ઉપજેઠે તે કહેઠે - પ્રથમ નિશક ગુણ તે જેને શક્તા, જપ તથા શાંતિ ક્ષાય નહી તેને જાણના, ઇલ્લે જ્ઞાતાને આજોરુનો જપ ક્ષાય નહી તેમરે, તે સમ્યક્ત્વી સુખ, હરનેતો, પુત્ય તથા પાપનુ ફજ જાણેઠે તે આત્માને પુત્ય તથા પાપથી નિજકરી ધ્યાનેઠે માટે આલોક તથા પરજોરના જ્ઞાતાને જપ નથી તથા જ્ઞાતાને વેદનાનુ જપ પણ વ્યાપે નહી તે વેદના જપ કર્મ ગુણ ઠ અને મારો આત્મા તો જ્ઞાનમયી છે, વલી જ્ઞાતા, પોતાના આત્માને અમર તથા અગિનાશી કરી ધ્યાને ઠે માટે તેને મગ્ન જપ હોતો નથી વાી જ્ઞાતા, પોતાના આત્માને અદ્ય અનત ગુણી જાણેઠે માટે તેને ચોરનય નથી જ્ઞાતા પોતાના આત્માને અજ્ઞાનતાપ હરના મોહનાર આ પોતાનો શરણનૂત માને ઠે માટે તેને અગ્ન જપ નથી. જ્ઞાતા પોતાના આત્માને સદા પરમાનંદમયી

मानेने मांटे नेने अकस्मान् नय नयी एवी गीने ज्ञाना पोताना आत्माने ज्ञान
मय जाणीने नदा काज निजें गंदें. नम्यक्त्वीनां बीजां निःकंठ गुण. ते कंठ
एटजे वादा नदी ते जाणवो वर्तमान सुखमां मग्न थाप नदीः दुःखमां विज्ञा
नान करे नदी अनागत काजना सुखनी उठा करे नदीः दुःखनी मरे नदीः
ज्ञाना ज्ञानमयी पोताना आत्माने निःक नमान थावनां अवांठक ठे. नम्यक्त्वी
नां बीजां अहंका गुण ते अहंकायी ग्ञानयी गुणाऽऽहुन नवने ने कर्म गुण जाणें.
पोताना आत्मा नदा ज्ञानानंदमयी ठे मांटे ने व्यापे पण पुज्जयी हुंदा करे
नही. नम्यक्त्वीनां बांधां अमृददृष्टि गुण ने पर वस्तु तथा परपरिणतिनां मृज्ज
य नही. नवे स्वस्वभाव तथा परभावने निन्न निन्न करी जाणें. नम्यक्त्वीनां
पांचमां अवबुद्ध गुण ते पोतानां बीजे ठां अवगणना करे नही. एटजे जेवो
एक आत्ममन्य गुण इध्यायिक नयकरी त्रिगुणमयी ठेः तेने तेवांज आंजखें
तेमां रमी गंदे तेने ज्ञाना कहिये. नम्यक्त्वीनां ठां विरीकरण गुण ते पोताना
आत्माने पोताना गुण करी स्थिर करे. वजी ते तदा काज परपरिणतिनी चाहना
करे नही. नम्यक्त्वीनां नातमां वात्सल्य गुण ते पोताना नाहमी मांढना साथक
तथा ज्ञानादिगुणें तेंडनी वात्सल्यना एटजे पांयप करवुं; ते ज्ञानगुण जाणवो;
तेज आत्मा एम देखी व्यासादपणे करीः आचरवो. ए वात्सल्य गुण कळो.
इवे नम्यक्त्वीनां आठमां प्रभावना गुण ते वाह्य पण तथा अंतर्गण्य पोताना
आत्माना प्रभावना कंबी. ए आठ गुण जाणवा.

इवे नम्यक्त्वी नांठं बीज पोताना आत्मा थावे तेनां अर्थे लखिये ठैएः— अ
नीन, अनागत ने वर्तमान एत्रण काजः आदि मध्य ने अंत एत्रण अवस्था, स्वर्ग
मृत्यु पाताज ए त्रण जोक. उत्पादध्वय ने ध्रुव एत्रणपरिणाम तेने एक समयमां
जाणवें. एम ठ एइयना अनंत गुण पयायने जाणें. एवो अनंत ज्ञानमयी तोहं;
नदा काज चेतन जहूण तोहं. अनाकार उपयोगमयी दर्शन अनंत वंत तोहं;
नमन परभाव. पर परिणति. परिणमनव्य परिखागननी स्वस्वभाव गुणनेविने
विस्तावंत अनंत चारित्रमयी तोहं; अरूपी निर्मज्ज गुणवंत लोकाजोक नात
मान तोहं. नरज कर्म हय कारण अनंत वीर्यमयी तोहं; तदा काज बाधा
पीडा गहित परमानंदमयी तोहं; लोकाजोक जाण स्वअवगाहना संबंध तोहं;
पड़गुणवृद्धि नाति पणिणामी अगुरुजयुज्ज शक्तिमयी तोहं; एक, अनेक, नित्य,
अनित्य. निःक. वृःक. अजर, अविनाशी, अयोगी, अनोगी. अजंरी, अवंयी. अ

पद्व्यविचार

वेदी, अग्नेदी, सक्तो, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनत, अवक्तव्य, अप
 र एवो परमात्मा परमानन्दमयी शिव गुरु जगवान अवाची अतीन्द्रिय सौ
 ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता ज्ञयमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम ज्योति
 परम शक्ति पञ्च परमेष्ठी परम पूज्य तु, एथात्मा इव्यनयेकरी अनत दर्शनमयी
 वे, शुद्ध सग्रह नयेकरी सिद्ध स्वरूपी वे पञ्चाचारनु निधान होवाची आचार्यवे,
 म्यादादस्वरूपमयी तेणेकरी उपाध्याय वे, मोक्षमार्ग साधक तेणेकरी साधुवे, एवो
 परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुजने ससारमां शरण वे एवु जे आत्मस्वरूपने जा
 एवु तेने ज्ञान कहेते एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन
 कहेते एया आत्मस्वरूपनेविषे रमण करव तेने चारित्र कहेते एम ए व्रण मोक्ष
 ना मार्ग वे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष वे इति आत्म प्राप्तिविधि
 हरे ए नयने प्रमाण कहिये किवा अप्रमाण कहिये? प्रमाण ते यथार्थतुं कहे
 रापने ने अप्रमाण ते यथार्थतुं न्हवाय वे एम कोई पुत्रे, तेनो आयो उत्तर
 देग यत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणाशस्तथैर हि, नाऽसमुद्र समुद्रोवा,
 समुद्रांग पर्यय हि " अर्हा नय व ते प्रमाणनो अश वे जे प्रमाण पण नही
 न अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणाश कहिये कयचित् प्रमाणन पण कहेते ते
 माटे नेम समुद्रमांही जज पुमजी जरिये तैटना जनने समुद्र न कहेराय पुत
 गो नर वनने समुद्रांग कहिये तेस नयने पण प्रमाणाश कहिये तथा सम
 नांग तेनरिरे ग्याते, तेने प्रमाण कहिये प्रमाण अने नये करी मर्यादलुनु
 रजिगमने एतत्कार्य सृष्टमां वे इति चार्थिक वस्तु पद इव्य नयादि विचार सपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
 पुस्तके द्वितीय जाग १-अध्याय

પડ્વ્યવિચાર

વેદી, યજ્ઞેદી, સક્તી, અનાદારક, અશરીરી, અનાદિ, અનત, અવકલ્પ્ય, અપર
 ર એવો પરમાત્મા પરમાનંદમયો શિવ ગરુડ જગવાન થવાથી અર્તીદિય સોહ
 યાન ધ્યાતા ધ્યેયમયો, જ્ઞાન, જ્ઞાતા જ્ઞેયમયો, સોહ, એવો હુ પરમાત્મા પરમ જ્યોતિ
 પરમ શક્તિ પદ પરમેષ્ઠી પરમ પૂજ્ય ટું। એ આત્મા ઇચ્છનયેકરી અનત દર્શનમયી
 ટે, શુદ્ધ સમૃદ્ધ નયેકરી સિદ્ધ સ્વરૂપી ટે. પદાચારનું નિધાન હોવાથી આચાર્ય ટે,
 મ્યાદાદસરૂપમયી તેણેકરી ઉપાધ્યાય ટે, મોક્ષમાર્ગ સાધક તેણેકરી સાધુ ટે, એવો
 પરમાત્મા ધ્યેય ઉપાદેયરૂપ મુજને સુસારમાં શરણ ટે એવું જે આત્મસ્વરૂપને જા
 નું તેને જ્ઞાન કહેતે એવી આત્મસ્વરૂપનો પ્રીતિવિષે જે પ્રતીતિ કરવી તેને દર્શન
 કહેતે એવા આત્મસ્વરૂપને વિષે રમણ કરતું તેને ચારિત્ર કહેતે એમ એ ત્રણ મોક્ષ
 ના માર્ગ ટે વીજો સર્વ આજ્ઞાનતામયી દોષ ટે સ્તિ આત્મ પ્રાપ્તિવિધિ
 હરે એ નયને પ્રમાણ કહિયે કિવા અપ્રમાણ કહિયે? પ્રમાણ તે યચાર્યનું કહે
 રાપતે ને અપ્રમાણ તે અયચાર્યનું કહેવાય ટે એમ કોઈ પુત્રે, તેનો આયો ઉત્તર
 વચો પત - "ના પ્રમાણ પ્રમાણ વા, પ્રમાણાશક્તયેય હિ, નાડસમુદ્ધ સમુદ્ધોવા,
 સમુદ્ધાંશો યયેય હિ" અર્થા નય ટું તે પ્રમાણનો અશ ટે જે પ્રમાણ પણ નહી
 ને અપ્રમાણ પણ નહી તેને પ્રમાણાશ કહિયે કયચિત્ પ્રમાણન પણ કહેતે તે
 માટે જેમ સમુદ્ધાંશી જજ પુત્રજી નરિયે તેટલા જનને સમુદ્ધ ન કહેતાપ પુત્ર
 ની નર જનને સમુદ્ધાંશ કહિયે તેમ નયને પણ પ્રમાણાશ કહિયે તથા સમ
 તોગ જેનરિયે ગદ્યાતે, તેને પ્રમાણ કહિયે પ્રમાણ અને નયે કરી મનનરુત્તુ
 ગિમતે એ તત્વાયં સૂત્રમાં ટે સ્તિ ચાર્ધિક વલ્લુ પદ ઇચ્છ નયાદિ વિચાર સપૂર્ણ

સ્તિ શ્રી પ્રમુખ રત્નાવર નામાલ્ય
 પુનઃ દ્વિતીય જાગ ૨-૨૨

पद्व्यविचार

वेदी, अनेदी, सकृत्ता, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनंत, अचक्षुष, अपरप
 र एवो परमात्मा परमानंदमयी शिव शंकर जगवान अवाची अतींद्रिय सोह,
 ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता, ज्ञायमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम ज्योति
 परम शक्ति पंच परमेष्टी परम पूज्य तु, ए आत्मा इव्यनयेकरी अनंत दर्शनमयी
 ठे, शुद्ध सग्रह नयेकरी तिष्ठ स्वरूपी ठे पंचाचारतु निगान होवाची आचार्य ठे,
 म्या वादस्वरूपमयी तैणेकरी उपाध्याय ठे, मोक्षमार्ग साधक तैणेकरी साधु ठे, एवो
 परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुजने ससारमां शरण ठे एवु जे आत्मस्वरूपने जा
 एतु तेने ज्ञान कहेते एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन
 कहेते एवा आत्मस्वरूपनेविषे रमण करव तेने चारित्र कहेते एम ए त्रण मोक्ष
 ना मार्ग ठे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष ठे इति आत्म प्राप्तिविधि
 हरे ए नयने प्रमाण कहिये किवा अप्रमाण कहिये? प्रमाण ते यथार्थतुं कहे
 गायत्रे ते अप्रमाण ते अपथ्यार्थतुं कहवाय ठे एम कोई पुते, तेनो आवां उत्तर
 या पत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणांशस्तथैव हि, नाऽसमुद् ससुद्वा,
 मुद्वाणा पर्यंत हि " अर्था नय त ते प्रमाणनो अश ठे जे प्रमाण पण नही
 अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणांश कहिये कथंचित् प्रमाणने पण कहेते ते
 जेम समुद्वांथी जज पुमनो जरिये तेटना जनने समुद् न कहेगाय पुत
 नर जाने समुद्वां कहिये तेम नयने पण प्रमाणांश कहिये नया सम
 जेनविषे ग्याते, तेने प्रमाण कहिये प्रमाण अने नये करी ससारतु
 गमते एतत्कार्य सूत्रमां ठे इति चार्थिक वस्तु पद इव्य नयादि विचार सपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
 पुस्तके द्वितीय नाग प्रकरण

•

•

वेदी, अग्नेदी, सकृत्ता, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनन्त, अवक्तव्य, र एवो परमात्मा परमानन्दमयी शिव शरर नगवान अवाची अतीन्द्रिय ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता, ज्ञेयमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम परम शक्ति पच परमेष्ठी परम पूज्य तु, ए आत्मा इव्यनयेकरी अनन्त दर्शनम ठे, शुद्ध सग्रह नयेकरी सिद्ध स्वरूपी ठे पचाचारनु निधान होवाची आचार्य स्याद्वादस्वरूपमयी तेणेकरी उपाध्याय ठे, मोक्षमार्ग साधक तेणेकरी साधु ठे, ए परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुजने सत्सारमां गरण ठे एवु जे आत्मस्वरूपने ज एवु तेने ज्ञान कहेठे एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन कहेठे एवा आत्मस्वरूपनेविषे रमण करवु तेने चारित्र कहेठे एम ए त्रण माह ना मार्ग ठे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष ठे इति आत्म प्राप्तिविधि हवे ए नयने प्रमाण कहिये किवा अप्रमाण कहिये ? प्रमाण ते यथार्थतुं कहे वायठे ने अप्रमाण ते अयथार्थतुं कहवाय ठे एम कोई पुठे, तनो आबो उत्तर देवो यत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणाशस्तथैव हि, नाऽसमुद् समुद्वांशो यथैव हि" अर्था नय व ते प्रमाणनो अश ठे जे प्रमाण पण नही तेने अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणाश कहिये कथचित् प्रमाणने पण कहेठे ते माटे जेम समुद्माथी जल पुसली नरिये तेडला जजने समुद् न कहेराय पुसली नर जलने समुद्माथी जल पुसली नरिये तेडला जजने समुद् न कहेराय पुसलांश जेनेविषे ग्याठे, तेने प्रमाण काहये प्रमाण अने नये करी सकलवत् अपिगमने एतत्त्वार्थ सूत्रमा ठे इति चार्चिक वस्तु पद्मव्य नयादि विचार संपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
पुस्तके द्वितीय नाग स्कन्ध

